

Ìkàanè ghù shwuè

Pinyin 2017 Edition

This Bible is copyrighted by Cameroon Association for Bible Translation and Literacy (CABTAL) and is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

. Printing of this edition is provided by the Digital Bible Society (dbs.org). This Bible, and many others, are available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

Matyù	4
Mark	36
Lukè.....	57
Jònə.....	91
Ìfà'á	116
Roman.....	147
1 Korìntè	162
2 Korìntè	176
Galatia	185
Efesòsè.....	191
Filipì	197
Kòlosè.....	201
1 Tèsàlonikà	206
2 Tèsàlonikà.....	210
1 Timotì	213
2 Timotì	218
Titus	222
Filemònə	225
Hibrù.....	227
Jemə.....	238
1 Pità.....	242
2 Pità.....	247
1 Jònə.....	250
2 Jònə.....	255
3 Jònə.....	256
Judè.....	258
Rèvəleshònə	260

Matyù

Mìnwùè a ni zhyê amwuê àṅwà'nè zè

Àṅwà'nè zè à lè ṅwà'nè Matyù ni à lè pənə ngàṅè ntwuumè Kristù ni nìlinè ìtse tsítse lè pənə Levi. Ntwuumè ghù ìshì'nè wèrə wè i wè nshwəṅè la lo Yésù la Ghù Ndzo'nə wa ni Nwùè à lè kà'nə lo à ghă tsàa à tō nchwarè pəənè. Ntwuumè wèrə wè i wè kɪ mmə nshwəṅè lo mìnwùè mītsùmè ni mi lè furənə aṅunə Yésù ghobə myè ni à lè ghìrənə, mi zùṅè la ànwùè ni pi lè pyè mə ṅwà'nè nnùṅè amwuê àṅwà'nè ìkàanə ghu lwùnè. Ta'à ntìṅnè ànwùè ni à lè shwəṅənə à lè pə Ànwùè Nwùè ni à lè shwəṅənə àtwuè mbarè (5-7). Yètse ànwùè a pə zhyè ni Yésù à lè tsàanə ìzùṅè ndzùmè ìpe lo pobê ghè nsiimè ntwuumè ghù ìshì'nè wa (10).

Lě tsa'nə pi ghəpənə àṅwà'nè zè

Àtsìṅè Yésù farə tsa'nə pi lè pyēnə e 1.1–2.23

Àfà'à Jònə ngàṅè àṅà àkwiirè nchyə 3.1-12

Tsa'nə Yésù à lè kwiirənə nchyə farə tsa'nə pi lè kwà'nənə e 3.13–4.11

Àfà'à Yésù a Galilyə 4.12–18.35

Àfà'à Yésù nkwùè ni à lè furənə a Galilyə nko'ò ndèrə a Yèrusalèmè 19.1–20.34

Ndwùèndzùmè ngàbè ni Yésù à lè fà'nə a Yèrusalèmè farə a nìpwùnə Yèrusalèmè 21.1–27.66

Tsa'nə Yésù à lè zhwuumənə nìwighè nki nnèrè mbìṅmè e ambo pəənè 28.1-20

Pità pità pi Yésù Kristù

(Luk 3.23-28)

1 Mìlinè mə ni pi ṅwà'nənə lə la m̀linè mi ngàṅə ngwàrè Yésù Kristù ni à lè furənə amwuê ngwàrè ndà Dàfirè moonè Abràhamè.

² Abràhamè a pə tã pi Isàkè, Isàkè a pə tã pi Yàkobè, Yàkobè a pə tã pi Judà pobə pìmomaa ìpe pi mbyàṅnè,

³ Judà a pə tã pi Perèzè pobə Zerà ni mǎ ighobə à lè pənə Tamà,

Perèzè a tyí'è mbə tã pi Hezrònè,

Hezrònè a pə tã pi Ramè,

⁴ Ramè a pə tã pi Àminadàbè,

Àminadàbè a pə tã pi Nashònè,

Nashònè a pə tã pi Salmònè,

⁵ Salmònè a pə tã pi Boàzè, ni mǎ e à lè pənə Rahàbè la,

Boàzè a pə tã pi Obèdè ni mǎ e à lè pənə Rutè,

Obèdè a pə tã pi Jesè,

⁶ Jesè a tyí'è mbə tã pi ìfò Dàfirè.

Dàfirè ni à lè pənə tã pi Solomònè wùè ni mǎ e à lè pənə ngwùè Uryà la.

⁷ Solomònè a pə tã pi Rehobwàmè, Rehobwàmè a pə tã pi Àbijà, Àbijà a pə tã pi Asà,

⁸ Asà a pə tã pi Jehoshafàtè, Jehoshafàtè a pə tã pi Jehoràmè, Jehoràmè a pə tã pi Uzyà,

⁹ Uzyà a pə tã pi Jotàmè, Jotàmè a pə tã pi Ahàzè, Ahàzè a pə tã pi Hezekyà,

¹⁰ Hezekyà a pə tã pi Manasè, Manasè a pə tã pi Amònè, Amònè a pə tã pi Josyà,

¹¹ Josyà a pə tã pi Jekonyà, wùè ni à lè pyēnə a ghobə pìmomaa ìpe nkwùè ni pi lè lònə pìjew ndèrə a àl'à Babilònè tsa'a ìpù'ù ntsòo la.

¹² Tsa'nə pi lè pənə a àl'à Babilònè la, Jekonyà à lè pə tã pi Sheatyèlè, Sheatyèlè a pə tã pi Zèrubabèlè,

¹³ Zèrubabèlè a pə tã pi Abwùdè, Abwùdè a pə tã pi Èlyakimè, Èlyakimè a pə tã pi Azòo,

¹⁴ Azòo a pə tã pi Zadòkè, Zadòkè a pə tã pi Achimè, Achimè a pə tã pi Elyùdè,

¹⁵ Elyùdè a pə tã pi Eleazà, Eleazà a pə tã pi Matànè, Matànè a pə tã pi Yàkobè,

¹⁶ Yàkobè a pə tã pi Jòsebè, ni à lè pənə ndwuumè Màriyà, Màriyà wùè ni à lè pyēnə a Yésù wùè ni pi pa nfuṅè ni Kristù la.

¹⁷ Lə lè pə ìwaanè pità pità pi Yésù ntsòbè nìkwàa mbì'nè aṅunə Abràhamè mbyàa aṅunə Dàfirè, mbə ìwaanè ntsòbè nìkwàa nfuṅè aṅunə Dàfirè mbyàa nkwùè ni pi lè lònə a ghobə tsa'a ìpù'ù a àl'à Babilònè, nki mbə ntsòbè nìkwàa a ni furè nkwùè ìpù'ù mbyàa nkwùè ni pi lè pyēnə Kristù Ghù Ndzo'nə wa.

Tsa'nə pi lè pyēnə a Yésù

(Luk 2.1-7)

¹⁸ Tìtsòṅè, lə ndwuumè ni pi lè làṅənə mbyè a Yésù.

Nkwùè ni mǎ e Màriyà à lè pìrənə mbə mông-wàngòonè, pi lè tso'ò m̀lù'ù mi àtwuè ìme lo à pə ngwùè Jòsebè. Nkwùè ì lè kɪ kù'ù lo pobè pwuutè a nì-zò'ò wè, Màriyà a sùṅè a moonè e amwuê Àzhwùè

Nwùè. ¹⁹ Ndwuumè e Jòsebè à là pè rònè ni à pèné ni mbòomè ghù ìshì'nè, ka kí kònjè e a ni chyá ìsiqñè àtwuè Màriyà. À là pè ni àkwànjè a ni ghàbè a nìzò'ò ghu àchyächyè. ²⁰ Tsa'nè à là mənə nkwanjè a ni ghìrè a lenə la, angèrè Ndò'nəmbýè a tó ambo ze amwuè ndzəəmè nshwənjè lo, "Jòsebè moonè ngwàrè Dàfirè, kò wè pò a ni lòo Màriyà tsa'a ngwùè o, ntiinə moonè wè a nìpùmè ze à chyè la ni ìtìqñè Àzhwùè Nwùè. ²¹ À ghá pyè a mòmbyàqñè wè chwùè nìlinè ìtse ni Yèsù ntiinə à ghá chwàrè pèənè ìpe aqunə tìpònjè ighobè." ²² Ìnwùè pè ìtsùmè là lòo alyi'ə a ni lwenè ànwùè za ni Ndò'nəmbýè à là shwənjənə ndànjè a ndzùmè ngànjè ntwuumè Nwùè lo, ²³ "Mòməngyè ni ka à zhyè e a rònè mbyàqñè à ghá sùnjè kí pyè a mòmbyàqñè, pì funjè e ni Immanuel" (ni ìsùmè ì chyèna mbə lo, "Nwùè à wè pèənè pì pobə"). ²⁴ Nkwùè ni Jòsebè à là zhwèmnənə, à là ghìrè tyi'è tsa'nə angèrè Ndò'nəmbýè wa à là tiitənə, ndòo Màriyà tsa'a ngwùè e. ²⁵ La ka à là lyè e ni ze tə mbyàa nkwùè ni à là pyèna a mòmbyàqñè wè. Jòsebè a chwùè e ni Yèsù.

Pànè ni pobə zhyèna pisanjə tó nkwa'a a Yèsù

2 Pi là pyè a Yèsù la a Bethlehem ni à là pənə pàa àla'ə Judyà amwuə nkwùè ni Heròdè à là pənə ìfò. A là pə nkwùè ghu, pànè pìtse ni pobə là zhyèna pisanjə furè a sa'a nwuumè ntò a Yèrusalèmè mmə mbyiitè lo, ² "Pi pyè a moonè wa ni à ghá pə ìfò pìjəw la ighə? Pə là zəənə a saqə e nkwùè ni à là furənə a sa'a nwuumè, ntyi'è ntò lo ghu'tè e."

³ Tsa'nə ìfò Heròdè à là zu'nə ànwùè ghu, ntiqñè e ì là zanjè; mbìqñè e ì wùrè, àla'ə àtsùmè a kí nnè'nè. ⁴ À là shwatè pìfò mà'ə Nwùè pobə pìnerè mbòomə pìtsùmè mbyiitè ambo pobə lo, "Pi pyè a Ghù Ndzo'nə wa la ighə?" ⁵ Pobə kwùè lo, "Pi pyè e la a Bethlehem, amwuə Judyà, ntiinə ngànjè ntwuumè Nwùè à là rjwà'nè lo. ⁶ Pìghə pànè pì Bethlehem amwuə àla'ə Judyà, nì zhyè lo ka nì pə a wìghə la pànè pìkì amwuə ìtwuè àla'ə Judyà ntiinə ta'ə rjwùè à ghá furè amwuə pìghə twu'tè pèənè ìpà, pànè pì Israel."

⁷ Lenəla Heròdè a funjè pànè pa ni pobə zhyèna pisanjə a ndzùmè pobə pì pobə nya'a nchumpè. À là pyiitè a ghobə ni ngotə nkwùè ni saqə ghu à là furənə. ⁸ Tsa'nə à là zu'nə la, à là tyi'è ntsàa a ghobə a Bethlehem gha nshwənjè lo, "Nì ghè ntsùnjè ntà'ə a moonè wa ìshì'nè, nì pəla ndzəənè e, nì kwìrè nkwè nshwənjè mə mbè'ə ñgè ngu'tè àzà a ye."

⁹ Nkwùè ni pobə là zu'nə àshwənjè ìfò za, pobə là furè ndèrə a ghobə. Saqə wa ni pobə là zəənənə a sa'a nwuumè la a tyi'è mbə a mbyè pobə ngè ntəəmè a alyi'ə gha ni pì là pyèna a moonè wa ghu la. ¹⁰ Pobə là gha'ə ka mizunjə nkwùè ni pobə là zəənənə a saqə wa. ¹¹ Pobə là kwuunə a ndā gha ndzəənə a moonè wa pobə mǎ e Màriyà, rjwunə a ìshyè nsəəkè e, ndzunjə nnya'kə ìpàamè ìpobə nfuukə a goldè, ni alyiinə, pobə mighurè mǎ àzhyà ni pì pa nfunjè ni myrrh rjwā ambo ze. ¹² Nwùè à là kwàtə a ghobə amwuə ndzəəmè lo kò pobə chí ndànjè a ghobə ndzəənə a Heròdè. Pobə tyi'è ndànjè amwuə àlānjə yè nyàanə ndèrə a àla'ə pobə.

¹³ Nkwùè ni pobə là furənə a alyi'ə ghu mmə ndèrə a ghobə, angèrə Ndò'nəmbýè à là tó ambo Jòsebè amwuə ndzəəmè nshwənjè ambo ze lo, "Heròdè à mə tà'ə a moonè wə a ni zhwuutè. Lòo a ìshyè ndòo e pobə mǎ e nkìrè ndèrə a àla'ə Egypt mbə ghu tə mbyàa nkwùè ni mbi ghá shwənjè o lo nì kwìrè nkwè ntiinə Heròdè à wè ntà'ə a ni zhwuutè a moonè wè."

¹⁴ Jòsebè à là lòo a ìshyè ndòo a moonè wa pobə mǎ e tyi'è ni ìtwu'è, ndèrə a Egypt ¹⁵ ntyi'è mbə ghu tə mbyàa tsa'nə Heròdè à là kwìghənə. Zèrə zè ànwùè a là furè la a ni lwenè ànwùè ni Ndò'nəmbýè à là ghìrənə ngànjè ntwuumè e a pyè nshwənjè lo, "Nfunjə a moonè mə a furè a Egypt."

Pi zhwuutè a kiyii àghobə

¹⁶ Nkwùè ni Heròdè à là zəənənə lo pànè pa ni pobə là furənə a sa'a nwuumè la là ìfìghè e, ntiqñè e là zanjè ka mizunjə. A tyi'è ntwuumè pèənè lo pobə ghè nshwuutè ìpòmbyàqñè pìtsùmè a àla'ə Bethlehem pobə ìla'ə ni pənə a àpàrè nka'ə mbì'nə aqunə ìpoonè ni pì pənə ngu'ə ipaa nshwu'è, a ni zunjè nkwùè ni pànè pa là shwənjənə lo pobə là zəənə a saqə wa a furè la.

¹⁷ Ànwùè zèrə zə a là furè la a ni lwenè ànwùè za ni ngànjè ntwuumè Nwùè Yèrəmyà à là shwənjənə lo,

¹⁸ "Pobə là zu'ù ngyè ìtse ì furè a Ramà,

mmə ngyii nki nsòmənə ka mizunjə.

Ràchelə a mə ngyii ìpoonè ìpe,

ka pə pyiimè e lo rjwùè a ləpè e,

ntiinə pèrə kwikənə."

Jòsebè pobə Màriyà ni Yèsù furè a àla'ə Egypt

¹⁹ Nkwùè ni Heròdè à là kwìghənə, angèrə Ndò'nəmbýè à là tó ambo Jòsebè amwuə ndzəəmè a àla'ə Egypt nshwənjè lo, ²⁰ "Lòo a ìshyè ndòo a moonè wa pobə mǎ e nkìrè nkwè a àla'ə Israel ntiinə pànè pa ni pobə là mənə ntà'ə zhwuutè a moonè wa la pobə kwikè mə."

²¹ Lenəla Jòsebè à là lòo a ìshyè ndòo a moonè wa pobə mǎ e nkìrè nkwè a Israel.

²² La tsa'nə Jòsebè à là kwèna ndzu'ù lo Archelaus à zìghè ndā tā ighobə ntyi'è ìfò àla'ə Judyà, à là pò a ni ghè ghu. La nkwùè ni Nwùè à là kwàtənə e amwuə ndzəəmè, à là furè ndèrə a pàa àla'ə Galilyə, ²³ ntyi'è mbì'nə a ni chyè amwuə mbòmpe àla'ə ni pì là mənə nfunjè ni Nazarètə. A là pə a lenə la mbè'ə lwenè ànwùè za ni ngànjə twuumè Nwùè là shwənjè mə lo, "Pì ghá mə funjè e ni rònè ni à furənə a Nazarètə."

Jònə ngànjè ànjə àkwìirè nchyə a chwiitè ntwuumè Nwùè

(Mrk 1.1-8; Luk 3.1-18; Jòn 1.19-28)

3 A là pə nkwùè ghu, Jònə ngànjè ànjə àkwìirè nchyə a tó alyi'ə waakə a àla'ə Judyà, mbì'nə a ni chwiitè ntwuumè Nwùè ghu. ² À là mə nchwiitè lo, "Nì pənjè mǎntiqñè ìmìghə nfunjè amwuə tìpònjè, ntiinə ànwùè Nìfò nìpwuurə a zə mbaatè." ³ Jònə à là pə rònè ni ngànjè ntwuumè Nwùè Ìsayà à là mənə nshwənjè mbè'ə e lo, "Ngyè rjwùè ì zè nkyiinə a alyi'ə waakə nsh-

wəŋə lo, 'Nì tsùŋə àlàŋə Ndò'nəmbəyē; ngìrè ìlàŋə ìpe təəmè ambo ze a ni yìinè."

⁴ Jònə à là mə ngwí itsə'ə ni pi tsùŋənə ni mīnyùŋə mi ləəmə nkunə; mmə ngwí ìkòbè ngòbè a ntəərè ze, mīzighè ìme pə ngwūumə pòbə məwà'à. ⁵ Pànè là mə ntò ambo ze nfulè a Yèrusalèmè, ni pàa àlà'ə Judyà ìtsùmè pòbə ìlà'ə ìtsùmè ni là paatənə nchya Jodànè. ⁶ Pòbə là mə mbyiimè ìfàntè ìnwùè ìpòbə, Jònə a mə ŋŋà a ghobè ni àkwíirè nchya amwuə nchya Jodànè. ⁷ La nkùwè ni à là zəənənə tsa'nə pìFarìsì pìno'nə pòbə pìSadducee là mənə ntò ambo ze lo à ŋà ghobè ni àkwíirè nchya, à là shwəŋə ambo pòbə lo, "Ìpoonè pi ìnyoorè! A wìghə là à tiitè ìwə lo ni kìirè àtsè ntiŋmə Nwùè ni zèrə a zə ntò là? ⁸ Nì zumè mīntàamə ni mi ma nnèrè lo ni pèŋè mə mīntiŋmə ìmìghə mmyà'tè a tìpòŋə ìwìghə. ⁹ Kò ni kì nko'ò mbìŋmə nshwəŋə lo, 'Tā pi tã ìwə a Abrahàmè.' Ngwè shwəŋə a wìghə lo Nwùè à zhyè tsa'nə mbə'ə a pèŋè mìghòorə mə mèrə pèŋè ntyi'è ìpoonè pi Abrahàmè. ¹⁰ Tìtsòŋè, Nwùè à nùŋè mə ndzaamə a ni lòo ngwàrè mītiŋghə ghu aŋunə mīŋaŋə ìmobə. À wàrè àtìghə za àtsùmè ni ka a mə ndzumè e mīntàamə mīshì'nè tònè amwuə ìmù. ¹¹ Ngwè ŋŋà a wìghə ni àkwíirè nchya a ni nèrè lo ni pèŋè mə mīntiŋmə ìmìghə nfulè amwuə tìpòŋè, la ŋònè ìtse à tò a ndzùmè mīŋè ni à tsàarənə mə, ka ìnkù'nè mə a ni twu'tè itabə ìpe. Nònè wèrə wè à ghà ŋà a wìghə ni àkwíirè nchya ni Àzhwùè Nwùè ghobè ìmù. ¹² Tsàkàrè à wè àpò ze ni à chyì'è nkùwè fuukè ìkìghì, shwatè nkùwè ntsùmè nnùŋè amwuə nìkaŋə tyi'è tònè ìkìghì amwuə ìmù ni i wa nkìrè ka pyaatè e la."

Jònə a ŋà a Yēsù ni àkwíirè nchya (Mrk 1.9-11;Luk 3.21-22)

¹³ Yēsù a tyi'è nfulè a Galilyè ntò a nìpwùnə Jònə a nchya Jodànè lo à ŋà e ni àkwíirè nchya. ¹⁴ Jònə à là mə ntà'ə twuunə e, nshwəŋə lo, "A kù'nè la lo wè ŋà mə ni àkwíirè nchya, wè kùmè ntò o ambo mīŋè?"

¹⁵ Yēsù a kùwè ambo ze lo, "Myà'tè à pə a lenə tìtsòŋè, ntiinə ì ndwuumè ni a kù'nè lo pəənè ghìrè mīnwùè mītsùmè mèrə təəmè." Jònə a tyi'è mbyiimè a ni ŋà e ni àkwíirè nchya.

¹⁶ Tyi'è nkùwè ni pi là ŋànə a Yēsù ni àkwíirè nchya, à là furè a sìghə ntəəmè a ntswùè nchya. Nìpwuurè nya'kè a zəənè Àzhwùè Nwùè a furè ghu nshwu'è tsa'ə àlwu'è ntəəmè àtwuè ze. ¹⁷ Ngyè Nwùè ì tyi'è nfulè a nìpwuurè nshwəŋə lo, "Lə Moonè mə ghu mbyàŋnè wùè ni ìkòŋənə, ìdanə mbə ni nìgha'ə mbə'ə e."

Satàanə a kwà'nə a Yēsù (Mrk 1.12-13;Luk 4.1-13)

4 Zèrè za ànwùè a ghè a ni làŋè, Àzhwùè Nwùè a tsàa a Yēsù a alyi'ə waakə lo Satàanè à kwà'nè e ghu. ² À là pə ghu mītwu'è mīghumè nìkwàa ghobə mīŋyè mīghumè nìkwàa ka zìghè e, ngyè ì tyi'è mmə ndzaŋè e. ³ Ngàŋè àkwà'nə wa a tò nshwəŋə ambo ze lo, "Wè pəla mbə Moonè Nwùè wè pèŋè mìghòorə mə mi tyi'è àpaanè."

⁴ Yēsù a kùwè lo, "Pì ŋwà'nè amwuə àŋwà'nè Nwùè lo, 'Ka ŋwùè a chyè e a mbyè la mbə'ə ndà'ə àpaanè, à chyè pə aŋunə àshwəŋnè àtsùmè ni a furənə a ntswùè Nwùè."

⁵ Lenəla Satàanə a lòo a Yēsù ndèrè a Yèrusalèmè, ni à pənə àlà'ə yè laanənə, ntè e a ngotə àtwuè Ndā Mīshwà'ə Nwùè, ⁶ nshwəŋə ambo ze lo, "Wè pəla mbə Moonè Nwùè wè furè àtwuè ndā ghə ntso'nè nkànə a ìshyè, ntiinə pi ŋwà'nè amwuə àŋwà'nè Nwùè lo: 'Nwùè à shwəŋə ambo pəngèrè ìpe mbə'ə o; pòbə tyi'è nderəkè o a àtìghə ntwu'tè o amwuə mbò ìmobə

mbə'ə wè kaŋə tsòo àkwùè o aŋunə nìghòorə."

⁷ Yēsù a kùwè lo, "La àŋwà'nè Nwùè a za nkì nshwəŋə lo, 'Kò wè là'ə nkwa'nə a Ndò'nəmbəyè Nwùè o."

⁸ Lenəla Satàanə a chi ndòo a Yēsù nko'ò ndèrè a ngotə àtwuè mbarè yì sàa, nnèrè e ni ìlà'ə ìtsùmè, pyè ni pìfò pi àtwuè ìshyè pa nsa'ə pòbə pi nìpòŋè ìghobə, ⁹ nshwəŋə ambo ze lo, "Mbi ŋà ìpwuunə pə ìtsùmè ambo ghò mbə'ə wè pəla ŋŋu'nə a ìshyè ngu'tè mə."

¹⁰ Yēsù a kùwè lo, "Lòo ndèrè, ngàŋè àfìghè! Pì ŋwà'nè amwuə àŋwà'nè Nwùè lo, 'Kì ngu'tè pə a Ndò'nəmbəyè Nwùè o nkì mmə nfà'ə pə ambo ze ndà'ə."

¹¹ Ngàŋè àfìghè wè a tyi'è mmyà'tè e ndèrè e; pəngèrè tò nkùwè a Yēsù.

Yēsù a pì'nə àfà'ə a Galilyè (Mrk 1.14-15;Luk 4.14-15)

¹² Yēsù à là zu'ù lo pi chyà a Jònə ngàŋè àŋà àkwíirè nchya a ndā ìtsaŋè, ntyi'è nfulè ndèrè a Galilyè. ¹³ Ka à là ghoŋè e a Nazarèt; à là furè ngè mmə nchya a Kàpənòmè a nìpwùnə atəŋə Galilyè, a pàa àlà'ə Zebulùnə pòbə Naftalì. ¹⁴ A là furè la a ni lwenè ànwùè ni ngàŋè ntwuunə Nwùè à là shwəŋənə lo,

¹⁵ "Àlà'ə Zebulùnə pòbə ìshyè pànè pi Naftalì, pyè ni pèrə pənə a nìpwùnə nkàŋè nchya Jodànə amwuə Galilyè wè ni à pənə àlà'ə pànè ni ka pòbə pə ghobə pìjew.

¹⁶ Pànè ni pòbə là pənə amwuə ndzùmə, pòbə zəənè nkà'ə ghu wùunə;

pyè pa ni pi là pənə amwuə àlà'ə ni ləgrə nìwìghè à là pənə ghu la, nkà'ə ì kyà'ə mə a ghobə."

¹⁷ A ni furè nkùwè ghu, Yēsù a pì'nə a ni chwiitè ntwuunə Nwùè lo, "Nì pèŋè mīntiŋmə ìmìghə, mmyà'tè a tìpòŋè ìwìghə, ntiinə ànwùè Nìfò nìpwuurè a tyi'è a mbò."

Yēsù a fuŋə pìnkootè ìswuè nìkwàa

¹⁸ Yēsù à là mə ngyiinə a nkàŋè nchya ghu nìŋnənə a Galilyè ndzəənè pìnkootè ìswuè pìpaa; pòbə là pə Shimùnə wùè ni pi là mənə nfulè ni Pità pòbə momaa e Andrù. Pòbə là mə mmà'ə àlà'ə amwuə nchya ghu a ni kootè ìswuè. ¹⁹ Yēsù a shwəŋə ambo pòbə lo, "Nì tò ndzùŋè mə, mbi ghìrè nì tyi'è nkootè pə pəənè."

²⁰ Pòbə là zùŋè mmyà'tè ìlà'ə ìpòbə pa ndzùŋè e.

²¹ Pòbə pi pòbə là nya'a kì yiinè tyi'è là, a chi ndzəənè ìpòmbyàŋnè pìpaa: Jemè pòbə Jònə ni pòbə pənə

ìpoonè pi Zebedi. Pobə pi tã ighobə Zebedi lə pə amwuə àkànwu'ə, ntsùnjə ìl'à' à ìpobə. Yésù a funjə a ghobə. ²² Pobə zùnjə mmyà'tə a àkànwu'ə ambo tã ighobə ndzùnjə a Yésù.

Yésù a nərə ìnwùè, nchwiiètə ntwuumə Nwùè, nki mbarə pighoonə a Galilyə
(Luk 6.17-19)

²³ Yésù à lə tyi'ə mmə nkarə àla' à Galilyə àtsùmə mmə nərə ìnwùè amwuə mĩndā mi àshwatə mi pìjew, nki mmə nchwiiètə ntwuumə ghù ìshì'nə mbə'ə ànwùè Nìfò nìpwuurə. À lə mə mbarə pighoonə pobə ìl'ò ìt-sùmə ni pənə aɣunə pəənə. ²⁴ Ànwùè mbə'ə e a lə tyi'ə nsiimə amwuə àla' à Siryà àtsùmə, pànə tyi'ə ndoo pighoonə pìtsùmə ntó ambo ze. À lə parə pànə ni pobə lə pənə ni ighoonə a mbuurə mbuurə, ni pànə ni pobə lə mənə ndzù'ù àndzanə àtsùmə, ni pànə ni ìzhyə lə pənə amwuə pobə, ni ngənjə àkìpwurə pobə pànə ni mbìnjmə ìzobə lə kwìghənə a pàa mo'ò. ²⁵ Ìpùnjə pəənə pìwùunə lə tyi'ə ndzùnjə e nfulə a Galilyə ni mĩmbòmpe mi ìla' à ma nìghumə, ni Yèrusalèmə, ni Judyà farə ìla' à ni pənə a nìpwùnə nchyə Jodànə ìt-sùmə.

Ànwùè Nwùè ni Yésù à lə shwənjənə a àtwuè mbarə
(Luk 6.20-23)

5 Nkwùè ni Yésù à lə zəənənə ìpùnjə pəənə pə, à lə tyi'ə nko'ò ndèrə a àtwuè mbarə, nnwuunə a ìshyə. Ìzùnjə ndzùmə ìpe zùnjə e ntó nnwuunə a nìpwùnə ze. ² A pì'nə a ni tətətə a ghobə nshwənjə lo, ³ "Mborə ì chyə ambo pànə ni pobə fumənə amwuə Àzhwùè, ntiinə ànwùè Nìfò nìpwuurə la àzobə. ⁴ Mborə ì chyə ambo pànə ni mĩntijmə ìmobə mənə nsòmnhə, ntiinə Nwùè à ghă porəkə mĩntijmə ìmobə. ⁵ Mborə ì chyə ambo pànə ni pobə pa nshwu'kə mbìnjmə ìzobə a ìshyə, ntiinə pobə ghă kwìirə àzwuumə ni Nwùè à kà'nə ambo pobə. ⁶ Mborə ì chyə ambo pànə pa ni pobə mənə ntà' à ghìrə mĩnwùè ni mi təəmənə a mbyə Nwùè, ntiinə pobə ghă zwurə. ⁷ Mborə ì chyə ambo pànə ni pobə pa nkoorə mĩlìnjə mi pəənə, ntiinə Nwùè à ghă ki koorə mĩlìnjə ìmobə. ⁸ Mborə ì chyə ambo pànə ni mĩntijmə ìmobə laanənə, ntiinə pobə ghă zəənə a Nwùè. ⁹ Mborə ì chyə ambo pànə ni pobə pa nfà' à lo àporə-porə à pə a tìtìrə pəənə, ntiinə pi ghă funjə a ghobə ni ìpoonə pi Nwùè. ¹⁰ Mborə ì chyə ambo pànə ni pi pa nnyànjə a ghobə, ntiinə pobə pa ngìrə mĩnwùè ni mi təəmənə, ànwùè Nìfò nìpwuurə la àzobə." ¹¹ "Mborə ì chyə ambo pighə mbə'ə pi mə ndzòmə a wìghə, nnyànjə a wìghə, nki mmə nshwənjə mbuurə ìnwùè tìpònjə ìtsùmə àtwuè pighə tyi'ə àffìfì mbə'ə mə.

¹² Nì mə nga' à, nki mə ntèrə ntiinə mĩntso'nə mi àfà' à mĩno'nə chyə ambo pìghə a nìpwuurə. Ntiinə pi lə ki nnyànjə ngənjə ntwuumə Nwùè zhyə ni lə pənə a mbyə pìghə."

Ngwanjə pobə nkà' à
(Mrk 9.50; Luk 14.34-35)

¹³ "Pìghə la ngwanjə mi àtwuè ìshyə zè. La ngwanjə tə pəla mbì nìlìnjmə e, pi pònjə ghìrə lə ìla lo mərə chi ndìnjmə? Ka àfà' à e a chyə mbə e ghu, mbònjə lo pì kwìrə a mərə pànə tyi'ə mmə nnyənkə ni mìkwùè.

¹⁴ "Pìghə la nka' à amwuə àtwuè ìshyə zè. Mbə'ə mbòmpe àla' à za ni pi korənə àtwuè kònjə la ì la' à ndəəmə e apə. ¹⁵ Ka pì tswu'ə e làamə nkumnə a ìsùmə nìkwù'ə, pi pa ntə la àtwuə alənjə mbə'ə à kyà' à pànə pìtsùmə amwuə ndā. ¹⁶ Ni ndwuumə wə, nì ghìrə nkà' à ìwìghə kìrə a ìmyə pəənə, pobə zəənə ngìrə mĩnwùè ìzìghə yì ìshì'nə mbə'ə tyi'ə ghu'tə a Tã ìwìghə a nìpwuurə."

Yésù a nərə ànwùè ni mbòomə Nwùè à wa nshwənjə

¹⁷ "Kò nì kwànjə a wìghə lo ntó la a ni pyaatə a mbòomə ni à pənə amwuə ànjwà'nə Músì kə ànwùè ni a pənə amwuə ànjwà'nə ngənjə ntwuumə Nwùè. Ka ntó mə la a ni pyaatə mbòomə, ntó pə a ni lwenə. ¹⁸ Nshwənjə tyi'ə nkùnjə nkujə ambo pìghə lo, mbə'ə ta' à ànwùè amwuə mbòomə a la' a mbì apə, tə mbyàa nkwùè ni àtwuè ìshyə ghobə nìpwuurə ghă myə. Mĩnwùè mĩtsùmə ni mi pənə amwuə mbòomə wə ghă ghìrə. ¹⁹ Njònə ni à pə'ə tyi'ə a milyi'ə ntə wə yitse ki nərə ambo pìtse pànə lo pobə ki ngìrə a lenə, pi ghă funjə e ni njònə ni à kìnə ndwùutə amwuə Ànwùè Nìfò nìpwuurə. La njònə ni à nùnjə mĩntə mərə mə, ki mèrəkə pìtse pànə lo pobə ki nnùnjə àzobə, pi ghă funjə e ni njònə ngwùunə amwuə Ànwùè Nìfò nìpwuurə. ²⁰ Nshwənjə a wìghə lo ngìrə mĩnwùè ìzìghə tə ka təəmə e tsàarə yì pìnèrə mbòomə pobə pìFarisì, nì ghă nkwuunə a wìghə amwuə Ànwùè Nìfò nìpwuurə apə."

Ànwùè mbə'ə ni zanjə a lojə ghobə nìzhwuutə njwùè

²¹ "Nì zu'ù mə lo pi la' a nshwənjə ambo ngənjə mbyə lo 'Kò nì zhwuutə njwùè, ngə'ə ì pə aɣunə njònə ni à ghìrə a lenə aɣunə nnyə ntsò'tə mĩsà'a.' ²² La nshwənjə a wìghə lo njònə ni à wa ndzanjə a lojə aɣunə ndyimə e, à kù'nə lo pi chyə ìsà' a aɣunə ze. Njwùè a zòomə a ndyimə e, a kù'nə lo pì lòo e ngə a mbyə ngənjə nsa' à mĩsà'a. Pi ghă mà' à a njònə ni à funjənə a ndyimə e ni àpuukə amwuə ìmũ tì myə. ²³ Wə tə pəla ntó a ni njà nchà'tə Nwùè o a alyi'ə mĩshwà' à Nwùè nkwempə lo wə fàntə ànwùè ambo ndyimə o, ²⁴ wə myà'tə nchà'tə Nwùè o a alyi'ə ghu ngə nshwàatə ànwùè ghu za' à mbònjə kwìrə tó njà nchà'tə Nwùè o za.

²⁵ "Myàanə ìsà' a pìghə njònə ni à chyànə ìsà' a aɣunə ghò à pònjə lòo o ghə kwuunə amwuə ndā ìsà' a, ntiinə pìghə ze tə ghə nkwuunə amwuə yì à njà o ambo ngənjə nsa' à mĩsà' a pobə njà o ambo ngənjə mbyabə nka' à ìtsanjə mbə'ə à chyə o amwuə ìtsanjə. ²⁶ Nshwənjə

tyi'è nkũḡa nkuḡa ambo ghò lo wè tã kwuunè a ìtsanjè gha yi wě chyá amwuè tã pyàa nkwùè ni wě twuè nk-abè ni wè wiiimèna e ni zèrè ntsùmè, tã mbyàa aḡunè ndwùèndzùmè nkabè."

Ànwùè mbè'è àfànè

²⁷ "Nì lè zu'ù nkwùè ntsàambyè lo, 'Kò wè ghìrè àfànè.' ²⁸ La ngwè nshwèḡè a wighè lo, ḡònè ni à naḡèna a mènḡyě mbè ni ntonḡ aḡunè wèrè la, à ghìrè mæ àfànè pobè ze amwuè ntiḡmè e. ²⁹ Lenèla, nì-lyè ìtsò tsì zighèna tã pèla ngìrè lo wè ghìrè ànwùè tìpòḡè wè tso'ò ngwa'á. A pòḡè ambo ghò a ni pí alaamè mbìḡmè o yètse ntsàarè a ni mà'á mbìḡmè o ntsùmè amwuè àkìinè ìmũ. ³⁰ Mbè'è àpò o yè zighèna a ghìrè lo wè kwuunè amwuè ngìrè ìnwùè tìpòḡè wè lè a zèrè ngwa'á. A pòḡè lo wè pí a ta'á àpò o ntsàarè a ni pí mbìḡmè o ntsùmè amwuè àkìinè ìmũ."

Ànwùè mbè'è nìghàbè nìzo'ò

(Mat 19.19; Mrk 11-12; Luk 16.18)

³¹ "Pì lè shwèḡè amwuè mbòomè Mũsí lo, 'ḡònè ni à fuukèna a ngwùè e a ndá ze, á zèḡnè lo à ḡá àḡwa'nè nìghàbè nìzo'ò ambo ze' ³² La nshwèḡè a wighè lo mbè'è ḡwùè a fuukè a ngwùè e a ndá, ka fuukè e a ye pè nti ònyòrèkè, yi à tsàa e la a atwurè àfànè. ḡònè mbyàḡḡè ni à zo'nè e à ki ngìrè la ànwùè àfànè pobè ze."

Ànwùè mbè'è nìtsèámè

³³ "Nì lè zu'ù mæ lo pi lè shwèḡè nkwùè ntsàambyè lo, 'Kò nì ki ntsèámè mìnstsèámè, la wè pèla mbyè ntsèámè ambo Ndò'nèmbýè lo wě ghìrè ànwùè, wè ghìrè ànwùè ghu.' ³⁴ La ñkùmè mmæ nshwèḡè a wighè lo kò nì pyè ntsèámè ntiinè nì tã tsèámè aḡunè nìpwurè yi la alyi'è ni aləḡè nìfò Nwùè a pənə. ³⁵ Kè aḡunè ìshyè ntiinè la alyi'è ni Nwùè à wa ntəətè mìkwùè ìme aḡunə. Kè aḡunə Yèrusalèmè ntiinè a pàa àla'á ìfò ngwùunə. ³⁶ Kò wè pyè ntsèámè aḡunə àtwuè o, ntiinè mbè'è ka wè tsùḡè o ìnyùḡè fuə mo'ò kè a yi shyə aḡunə. ³⁷ Nì ghìrè 'ee' iwighè á pə 'ee,' kè 'ngəḡə' iwighè á pə 'ngəḡə'; ànwùè yè nyaanə ni nì kwì'nèna nshwèḡè a furè la ambo ngàḡè àfìḡhè."

Ànwùè mbè'è nìkwùè a tìpòḡè

³⁸ "Nì lè zu'ù mæ tsa'nə pi lè shwèḡèna lo, 'Kwùè nìlyè ni nìlyè, nki nkùwè nisonḡ ni nisonḡ.' ³⁹ La nshwèḡè a wighè lo, kò nì kwùè a tìpòḡè àtwuè tìpòḡè. ḡwùè à tã pèla ndùbè nìghè'è ìtsò tsì zighèna, wè pəḡè a chyè ḡḡá ambo ze. ⁴⁰ ḡwùè à tã lòo o a ndá ìsà'a mmæ ntà'á a ni kwìirè atsə'ə o yè mà'nə, wè ḡá e ni atsə'ə ìfə o. ⁴¹ ḡwùè a nyiimè lo wè kwìirè e ndèrè a ta'á ntàamè, wè pyiimè ntyi'è ndèrè ntàamè ipaa. ⁴² ḡwùè a loonè àzwuumè ambo ghò, wè ḡá; kò wè ki ntwuunè a ni tso'kè a ḡwùè ni àzwuumè."

Kòḡè a ngàḡè kipaana o

⁴³ "Nì la'a ndzu'ù tsa'nə pi lè shwèḡèna lo, 'Kòḡè a ndyimə o, mbàanə a ngàḡè mbwùunə o.' ⁴⁴ La ngwè nshwèḡè a wighè lo nì mæ nkòḡè ngàḡè mbwùunə ìzighə, mmæ nchà'tè a Nwùè àtwuè pànè ni pobə pa nnyàḡè a wighə. ⁴⁵ Ni ndwuumè wè, nì tyi'è nfà'á tsa'a ìpoonè pi tã iwighè ni à pənə a nìpwuurè, ntiinè à wa ngìrè nwùumè a tã àtwuè pànè pi tìpòḡè pobə pìshì'nè, mmæ ngìrè mbèḡè ì ló aḡunə pànè ni mìn-wùè ìmobə laanənə pobə pyè ni ka mìn-wùè ìmobə laanè e. ⁴⁶ Nì tã pèla mmæ nkòḡè pə ndà'á pànè ni pobə pa nkòḡè a wighə, Nwùè a tyi'è ntso'ò àfà'á àzighè nti àkə? Mbaa pə pìnkwiirè pìtaghè, ka pobə mæ ngìrè a ghobə lə a lenə? ⁴⁷ Nì tã mbəla mmæ nchà'tè pə ndà'á pìmomaa ìpighə, ànwùè ìshì'nè ni nì tyi'nə ngìrè ntsàarè a pìtse pèənè a pə la àkə? Yi tyi'è pìtìpyiimè a Nwùè pa nki ngìrè àzobə la a lenə? ⁴⁸ Nì ghìrè mìn-wùè ìmighə mèrə təəmè ìshì'nə tsa'nə mi tã iwighə a nìpwuurè kinə ntəəmè ìshì'nə la."

Ànwùè mbè'è nìḡá ambo pìpḡḡè

6 "Nì zhì'tè a wighə! Kò nì ki ngìrè ìshì'nè ìwighə a mbyè pèənè lo mbè'è pì tã ndzèənè a wighə. Ntiinè nì tã mæ ngìrè a lenə nì kwìirè a wighə mìnsto'nè mi àfà'á ambo Tã iwighə a nìpwuurè apè.

² "Lenèla nì tã ḡá àzwuumè ambo ngàḡè àfumè, kò nì ki ntonḡ ntàḡḡè, tsa'a ngàḡè àpèḡrè za ngìrè amwuè mìnḡá mi àshwatè mi pìjəw ghobə ìlāḡə ndwuumè mbè'è pì ghù'tè a ghobə. La ngwè nshwèḡè ambo pighè lo pobə kwìirè mæ mìnsto'nè mi àfà'á ìmobə mìnsumè. ³ La nì ḡá àzwuumè ambo ḡwùè, kò nì ghìrè lo àpò àzighə yè kwàbè a zhyè àzwuumè zhyè ni àpò àzighə yè zighèna a ghìrənə, ⁴ njiilo kò ḡwùè a zhyè e àzwuumè ni nì ḡānə. Lenèla Tã iwighə ni à wa ndzèənè àzwuumè àtsùmè ni nì wa ngìrè amwuè ndzùmə la, á ḡá mìnsto'nè mi àfà'á ìmighə.

Ànwùè mbè'è àchà'tè Nwùè

(Luk 11.2-4)

⁵ "Nì mæ nchà'tè a Nwùè, kò nì pə tsa'a ngàḡè àpèḡrè ni pobə pa nkòḡè a ni chà'tè a Nwùè a sàḡè amwuè ìlāḡə ndwuumè ghobə mìnḡá mi àshwatè mi pìjəw lo pànè mæ ndzèənè a ghobə. Nshwèḡè tyi'è nkũḡa nkuḡa ambo pighè lo, pobə kwìirè mæ mìnḡyāḡə ìmobə. ⁶ La nì mæ nchà'tè a Nwùè, nì kwuunè amwuè ntaḡə, ngwù'nè ntswùè ndá, ntyi'è nchà'tè a Nwùè ambo Tã iwighə. Lenèla Tã iwighə ni à wa ndzèənè àzwuumè àtsùmè ni nì wa ngìrè amwuè ndzùmə la á ḡá mìnsto'nè mi àfà'á ìmighə.

⁷ "Nì mæ nchà'tè a Nwùè, kò nì shwèḡè ìshwèḡèna a pyəḡə pyəḡə tsa'nə pìtìpyiimè a Nwùè pa ngìrè la, ntiinè pobə kwàḡḡəna lo pìnwùè ìpobə ḡhá zu'ù a ghobə a ni zùḡè a ndzùmè ìshwèḡèna ìpobə pìsàa. ⁸ Kò nì pə tsa'a pobə, ntiinè Tã iwighə à tã mæ nzhyè a ngotə ànwùè ni nì tà'nə za'á pòḡè mæ pyiitè e. ⁹ Nì tyi'è mmæ nchà'tè a Nwùè la lo:

‘Tã iwæa a nîpwuurè,
ghîrè pæ tæ ngu’tè nîlinè ìtsò.
¹⁰ Ænwùè Nîfò o á tò.
Ghîrè pànè pi àtwuè ìshyè zu’nè ntè o tsa’a pànè pi
nîpwuurè.
¹¹ Njã mîzighè myè ni mi kù’nèna ambo pæ sinè wè.
¹² Ndèænè ìfàntè ìnwùè ìpæ,
tsa’næ pæ kînæ mmæ ndèænè pyè ni pànè pa nfàntè
ambo pæ la.
¹³ Kò wè pyiimè o pæ kwighè nkîræ Satàanè,
nchwarè a wæ aɲunè ìnwùè tîpòɲè.’
¹⁴ ‘Nî tæ pæla mmæ ndèænè ìfàntè ìnwùè pànè, yi Tã
iwighè a nîpwuurè á ki lèænè ìpighè. ¹⁵ La nî tæ pæla ka
mæ lèænè a wighè ìfàntè ìnwùè pànè, yi ka Tã iwighè
pæ ki lèænè e ìpighè.

Nînwuunè ti zighè amwuè àchà’tè Nwùè

¹⁶ ‘Nî mæ nnwuunè a wighè ti zighè amwuè àchà’tè
Nwùè, kò nî ki nsòmnnè tsa’a ngàɲè àpègrè, ntiinè
pobæ pa nkyatè mîsighè ìmobæ mbè’a pànè mæ
ndzæænè lo pobæ nwuunè ti zighè amwuè àchà’tè
Nwùè. Nshwæɲè a wighè tyi’è ni nkuɲè lo pobæ kwiirè
mæ mîntso’nè mi àfà’à ìmobæ mîtsùmè. ¹⁷ La nî mæ
nnwuunè ti zighè amwuè àchà’tè Nwùè, nî sùu
mîsighè ìmighè, nshàbè ìtwuè ìpighè. ¹⁸ Mbè’a ɲònè
ìtse a kaɲè zhyè lo nî nwuunè ti zighè amwuè àchà’tè
Nwùè, ndàɲè e Tã iwighè ni à zhyèna ànwùè za ni nî
wè ngîrè amwuè ndzùmæ la. Tã iwighè ni à wa
ndzæænè ànwùè yè lèàmèna àtsùmè la, à pi tso’ò àfà’à
àzighè.

Nkabè a nîpwuurè
(Luk 12.33-34)

¹⁹ ‘Kò nî ki ndò’nè nkabè izighè a àtwuè ìshyè ghæ, ni
a pænè alyi’è ni mbè’a ìsè’a zighè kè àwùrækaamæ a
tsèɲè, kè pîzèærè zèærè a zèræ. ²⁰ Nî lò’nè nkabè izighè
pæ a nîpwuurè, ni à pænè alyi’è ni mbè’a ìsè’a zighè e
apè, àwùrækaamæ a tsèɲè e apè, pîzèærè ki ndzèærè e
apè. ²¹ Ntiinè alyi’è ni nkabè o ì pænè ghu, la alyi’è ni
ntiɲmè o i kînæ mbæ ghu.

Ìmyè tsa’a nkà’à ambo mbîɲmè
(Luk 11.34-36)

²² ‘Nîlyè ìtsò la nkà’à ambo mbîɲmè. Njiilo nîlyè ìtsò
tæ pæ ìshî’nè, yi mbîɲmè o ntsùmè ì lwenè ni nkà’à.
²³ La nîlyè ìtsò tæ ka pæ e ìshî’nè yi mbîɲmè o ntsùmè ì
pæ ni ndzùmæ. Njiilo nkà’à ni ì pænè amwuè ghò tæ pæ
ndzùmæ, yi la ndzùmæ ni ì fèrènæ ka mîzùɲè.

Nwùè pobæ ìpwuumè
(Luk 16.13,12.22-31)

²⁴ ‘Mbè’a ɲònè ìtse a la’a nfà’à e ambo pîmasàa pîpaa
apè. Ntiinè à pàanè a ta’à kòɲè a wùè, kè á fà’à ambo
ta’à ni ntiɲmè e ìtsùmè tyi’è ghè lànɲè e lànɲèna ambo
wùè. Mbè’a wè fà’à o ambo Nwùè pobæ nkabè apè.
²⁵ ‘Amwuè ndwuumè wanæ, ngwè nshwæɲè ambo
pighè lo kò nî ki nkwanɲè mînwùè mbè’a nîchyæmbyè

iwighè lo nî zighè la àkæ, kè nnô la àkæ, kè mbè’a
mbîɲmè ìzighè lo nî wî la àkæ. Ka nîchyæmbyè iwighè a
tsaarè e mîzighè, kè ka mbîɲmè ìzighè ki ntsaarè e ìt-
sæ’è? ²⁶ Nî nanɲè pîmisiɲè ni pi pa ntàarè a àtîghè. Pobæ
pa ka pyè a ghobæ àzwuumè, ka ki mmæ fù’ù a ghobæ
ìpwuumè nùɲè amwuè ìzùɲè. La Tã iwighè ni à pænè a
nîpwuurè a mæ ndzè a ghobæ. Ka ndùnè iwighè i tsè e
ntsaarè a ghobæ? ²⁷ A ìwæ amwuè pighè ni mbè’a a
kwi’nè a mætùmæ nkwanɲè aɲunè nîchyæmbyè e ntiinè à
wa nkwanɲè mînwùè?

²⁸ ‘Nî wè nkwanɲè mînwùè mbè’a ìtsæ’è læ ntiì àkæ? Nî
nanɲè tsa’næ pîtòɲtòɲè pa nko’ò amwuè mîpa’a. Pobæ
pa ka fà’à a ghobæ, ka ki mæ tsùɲè a ghobæ ìtsæ’è. ²⁹ La
nshwæɲè a wighè lo mbaa pæ ìfò Solomònè ni à lè
pænè ni nkabè, ka à lè wî e atsæ’è àtse ni à lè pòɲèna
mbæ tsa’a ìpobæ pæ. ³⁰ Nwùè à tæ mmæ nnanɲè pîtòɲ-
tòɲè ni pèræ pænè sinè nki pæ a ngwù’è mbî a ghobæ, a
tyi’è ka tsùɲè wî e ìtsæ’è pîshî’nè aɲunè pighè? Àpyiimè
ntiɲmè àzighè a kî!

³¹ ‘Nî ndwuumè wè, kò nî ki nkwanɲè a wighè ntyi’è
mbyiitè lo, ‘Pæ zighè àkæ, kè nò àkæ, kè mæ wî læ àkæ?’
³² Ntiinè pîtîpyiimè a Nwùè pa ntà’à la ìpwuumè pèræ
pæ. La Tã iwighè a nîpwuurè à zhyè mæ lo nî wè ntà’à
ìpwuumè pèræ pæ tyi’è ìtsùmè. ³³ La nî pyè mæ ntà’à pæ
ànwùè Nîfò Nwùè pobæ ànwùè yè tæàmèna, á pòɲè ty-
i’è mmæ ɲɲà ìpwuumè pèræ pæ ìtsùmè ambo pighè.
³⁴ Lenæla, kò nî ki nkwanɲè mînwùè mbè’a ngwù’è ntiinè
ngwù’è à ghæ pæ ni ìme mînwùè. Ng’è sinè wè ì kù’nè
sinè.

Nîtso’tè pànè pîtse
(Luk 6.37-38,6.41-42)

7 ‘Kò wè ki ntso’tè o pànè pîtse, njiilo Nwùè à ki
ntso’tè e a ghò apè. ² Ntiinè, Nwùè à ghæ tso’tè o
la tsa’næ wè kînæ mmæ ntso’tè a pîtse pèænè. Ndwu-
umè ni wè mænè nfà’à ambo pîtse pèænè la ndwuumè
ni pî ki fà’à ambo ghò. ³ A ghîrè àkæ wè zæænè àkîghî ni
a pænè a nîlyè ndyimè o, la ka pæ zæænè o ntoomè ni ì
pænè a nîlyè ghò? ⁴ Kè mbè’a wè lànɲè læ ìla nshwæɲè
ambo ndyimè o lo, ‘Tò nîfuukè àkîghî zæ a nîlyè ghò,’ la
ni ntoomè ntwaanè e a nîlyè ghò. ⁵ Ghò ngàɲè àpègrè!
Pyè nfuukè ntoomè za ni ì pænè a nîlyè ghò za’à
mbòɲè zæænè àkîghî ni a pænè a nîlyè ndyimè o fuukè.

⁶ ‘Kò nî ki ɲɲà ìpwuumè ni pèræ laanènæ ambo mîng-
wighè, yi mèrè pèɲè lîwompè a wighè. Kò ni ki ɲɲà ìp-
wuumè pi tsèntènæ ambo pækunæ, yi pèrè nyènkè tsu’ù
amwuè nîlèbæ.

⁷ ‘Nî pyiitè, pî ɲà ambo pighè; ntà’à, nî zæænè;
ntsòotè, pî wù’è ɲɲà ambo pighè. ⁸ Ntiinè ɲwùè
ntsùmè ni à pyiitènæ, á kwiirè; ɲwùè ntsùmè ni à tà’næ,
á zæænè; ɲwùè ntsùmè ni à tsòotènæ, pî wù’è ɲɲà am-
bo ze. ⁹ Kè ɲwùè iwighè ìtse à wè ghu ni mbè’a moonè
e a pyiitè e ni àpaanè a tyi’è ɲɲà pæ nîghòoræ ambo ze;
¹⁰ kè a pyiitè ìswuè a ɲà pæ ìnyoorè ambo ze? ¹¹ Pighè
ngàɲè ngîrè ìnwùè tîpòɲè tæ nzhyè a ni ɲà ìpwuumè
pîshî’nè ambo ìpoonè ìpighè, Tã iwighè a nîpwuurè à
tyi’è ka ɲà e ìpwuumè pîshî’nè ambo pànè ni pi pyi-
itènæ e ntiì àkæ?

¹² “Mə ngìrè ìnwùè pa pyè ni wè kònjənə lo pì ghìrè aṅunə ghò la aṅunə pìtse pəənə. Mbè'nə lə ànwùè ni mbòomə Mùsì pobə àshwəṅnə ngəṅə ntwuumə Nwùè lə mənə nshwəṅə la.

Ntswùè ndâ ghù kî
(Luk 13.24)

¹³ “Nì lànḡè amwuə ntswùè ndâ ghù kî wa nkwuunə ntiinə ntswùè ndâ ghù wùunə wa ni i nya'kənə, àlànḡə a təəmè la, i lèrè la a amwuə àkìinè ìmù. Pànè pìno'nə pa ndzùḡè àlànḡə zèrə zə ngyiinə aṅunə. ¹⁴ La ntswùè ndâ wa ni i wa ndèrə amwuə nìchyəmbýə la i kî, àlànḡə a kî ntìḡnə ka mizùḡə; a pə kî zəənə e tyí'è pànè pìkî zəənə a zèrə.

Àtìḡhə ni mìntàamə ìme
(Luk 6.43-44)

¹⁵ “Nì zhì'tè a wìḡhə ni ngəṅə ntwuumə Nwùè pi pìch-wìrè ni za ntò ambo pìḡhə amwuə ngòbè mbyè ndzirè, la mbə pəfuunə pìtsənə amwuə ìmwuə. ¹⁶ Nì ḡhə zhyè a ghobə aṅunə mìntàamə ìmobə. Mbè'ə àtìḡhə pìkìkobə a la'a ndzumè e nìpyə apè, kè ìtsaamə i la'a ndzumè e a pyà apè? ¹⁷ Àtìḡhə yè ìshì'nə a zumè pə mìntàamə mìshì'nə, àtìḡhə tìpòḡè a kî mmə ndzumè mìntàamə mi tìpòḡè. ¹⁸ Mbè'ə àtìḡhə yè ìshì'nə a la'a ndzumè e mìntàamə mi tìpòḡè apè. Àtìḡhə tìpòḡè a kî nda'a ndzumè e mìntàamə mìshì'nə apè. ¹⁹ Pi pa ng-wàrè àtìḡhə za àtsùmè ni a za ka zumè e mìntàamə mìshì'nə la mmà'a amwuə ìmù. ²⁰ Lenəla, nì ḡhə tyí'è zhyè a ghobə la aṅunə mìntàamə ìmobə.

Pànè ni pobə pa nfìkè mbìḡmè ìzobə
(Luk 13.25-27)

²¹ “Ka a pə e ḡwùè wa ntsùmè ni à wa nfuḡè mè ni 'Ndò'nəmbýə, Ndò'nəmbýə' la ni à ḡhə kwuunə amwuə ànwùè Nìfò nìpwuurè. À ḡhə kwuunə e tyí'è pànè pa ni pobə pa ngìrè ànwùè ni Tā ìwəə a nìpwuurè à tà'nə la. ²² A ḡhə pə nḡyè ntso'tè mìsà'a la, pànè pìno'nə tyí'è ntò nshwəṅə ambo mìḡḡè lo, 'Ndò'nəmbýə, Ndò'nəmbýə! Pəə lə mə nchwiitè ntwuumə ghù ìshì'nə ni nìlinè ìtsò, mmə nfuukè ìzhyè ni nìlinè ìtsò, nki mmə ngìrè mìnwùè mi yerənə yerənə mìnò'nə ni nìlinè ìtsò.' ²³ Nì tyí'è nshwəṅə ambo pobə lo, 'Ka ndè zhyè mè a wìḡhə. Nì lòo a wìḡhə a nìpwùnə mìḡḡè, ngəṅə ngìrè ìnwùè tìpòḡè!

Pìmboomè mìndâ pìpaa
(Luk 6.47-49)

²⁴ “Njiilo ḡwùè wa ntsùmè ni à zu'nə ìshwəṅnə ìpà nki mmə nfà'a ni pèrə la, à chyè la tsa'a ngəṅə àzhì'tè ni à poomənə ndâ e àtwuè àlàrəkè nìḡhòorə. ²⁵ Mbèḡḡè ì tə ndò, mìnchyə zha'à, fèrə a tō ntumè ndâ za, ì kunè e apè ntiinə à lə poomənə a zèrə aṅunə àlàrəkè nìḡhòorə.

²⁶ “La ḡwùè wa ntsùmè ni à zu'nə ìshwəṅnə ìpà pə ka mə fà'a ni pèrə à chyè la tsa'a àpuukè ḡòḡè wa ni à lə poomənə ndâ e àtwuè waakə. ²⁷ Nkwùè ni mbèḡḡè ì

lónə mìnchyə zha'à, fèrə a mə ndàḡḡè ntiinə ndâ ghù, ì kunè a ìshyè tsa'a nìḡhòorə tsi wùunə.”

Ìtìḡnə Yēsù

²⁸ Nkwùè ni Yēsù à lə myàanənə ìnwùè pèrə pə, àpùḡḡè pəənə za àtsùmè a lə yerè ndwuumə ni à lə mənə nnèrè ànwùè Nwùè, ²⁹ ntiinə à lə mə nnèrə a ghobə la tsa'a ḡòḡè ni à pənə ni ìtìḡnə ka pə e tsa'nə pìnèrè mbòomə lə mənə nnèrə pànè la.

Yēsù a parè a ngəṅə àkìkwinə
(Mrk 1.40-45; Luk 5.12-16)

8 Nkwùè ni Yēsù à lə furənə a àtwuè mbarè gha nshwu'ə, ìpùḡḡè pəənə pìno'nə lə zùḡḡè e. ² Lenəla ngəṅə àkìkwinə ìtse a tō ntsirè e, nkwi'tè a mbyè ze nshwəṅə lo, “Ndò'nəmbýə, wè tə mbəla nkòḡḡè, wè ghìrè mbìḡmè mè ì laanè.”

³ Yēsù à lə shwùumə àpò e mbètè e nshwəṅə ambo ze lo, “Nkòḡḡè, mbìḡmè o ì laanè.” Àkìkwinə za a lə zùḡḡè mmyə, mbìḡmè e ì laanè. ⁴ Yēsù à lə tyí'è nshwəṅə ambo ze lo, “Zəənə lo wè ḡhè kò wè shwəṅə ànwùè àtse ambo ḡwùè, la ḡhè nèrè mbìḡmè o ambo ngəṅə m'à Nwùè nki ḡḡà àzwuumə ni Mùsì à lə shwəṅənə la, mbè'ə kî nèrè ambo pànè lo mbìḡmè o ì laanè.”

Yēsù a parè a ngəṅə àfà'à àtwuè pìsoyi
(Luk 7.1-10)

⁵ Nkwùè ni Yēsù à lə tónə nkwuunə a Kàpenòmè, àtwuè pìsoyi nkìrə a lə tō ntsirè e, mbu'ù mbò ambo ze lo à yèmpə e. ⁶ Nshwəṅə lo, “Nìḡhòonə à wè nnyàḡḡə a ngəṅə àfà'à mè, a nwùunə a ndâ amwuə ngə'è ni ì tsàarənə mbò.”

⁷ Yēsù a tyí'è nshwəṅə ambo ze lo, “Mbi tō parè e.”

⁸ Àtwuè pìsoyi za a shwəṅə lo, “Ndò'nəmbýə, ka ìkù'nə mè lo mbè'ə wè tō nkwuunə a ndâ mìḡḡè, la kî shwəṅə o tyí'è a ta'a àshwəṅnə ngəṅə àfà'à mè wè à tìḡḡè. ⁹ Mbè'nə m̀bənə ḡwùè nki mbə ni pànè ni pi pənə àtwuè mìḡḡè mmə nsa'a mè, ìkì mbə ni ìtìḡnə àtwuè pìsoyi ni ngwa nsa'a la. Mmə nshwəṅə ambo ḡhùtse lo, 'Lèrè!' a lèrè; nki nshwəṅə ambo ḡhùtse lo, 'Tò' a kî ntò. Ntò nki nshwəṅə ambo ngəṅə àfà'à mè lo, 'Ghìrè lə!' a ghìrè.”

¹⁰ Nkwùè ni Yēsù à lə zu'nə ànwùè ni à lə shwəṅənə, à lə yerè ntyí'è nshwəṅə ambo pànè pa ni pi lə zùḡḡè e la lo, “Nshwəṅə ambo pìḡhə tyí'è nkùḡḡè nkuḡḡè lo tyí'è amwuə àl'à Israel m̀birè mè a ḡwùè ni zə mbu-urè àpyiimè ntiḡmè ti zəənə. ¹¹ Nshwəṅə ambo pìḡhə lo pànè pìno'nə ḡhə furè a sa'a nwùumə pobə ngwènə nwùumè tō nwuunə àtwuè tepèrə pobə pi Abrahàmə pobə Isàkè ni Yàkobè amwuə nìḡha'a ànwùè Nìfò nìpwuurè. ¹² La pì tyí'è wa'a pànè ni pobə pyènə mbə amwuə ànwùè Nìfò Nwùè amwuə ndzumè àpyiinə, a alyí'ə ni pobə tyí'è kwurè misonḡè ìmobə ghù.” ¹³ Yēsù a tyí'è nshwəṅə ambo àtwuè pìsoyi za lo, “Lèrè o a ndâ ghò. Ànwùè za ni wè nùḡḡè ntiḡmè o aṅunə la a pi ghìrè a ngəṅə àfà'à o wa.”

Lenəla ngənjə àfà'a e wa à lè zùnjə ntɛnjə tyi'ə nkwùè ghu.

Yēsù a parè pànè p̄no'na

(Mrk 1.29-34;Luk 4.38-41)

¹⁴ Nkwùè ni Yēsù à lè ghənə nkwuunə a ndā Pità, à lè zəənə a ngùmə Pità a nwuunə mmə ngòonə fibà.

¹⁵ Yēsù à lè pètè àpò e, fibà wa a zùnjə mmyà'tè e a tyi'ə ndòo a ɛshyè ntsùnjə mizighè ɛjā ambo ze.

¹⁶ A lè pə a nkwa, pi lòo pànè p̄no'na ni pobə lè pənə ni ɛzhyè ntò ambo Yēsù. Yēsù a shwənjə tyi'ə a ta'à àshwənjə nkantə ɛzhyè pa, nki mbarə a ɛwùè ntsùmə ni à lè mənə ngòonə. ¹⁷ À lè ghɛrə ànwùè zərə zə la a ni lwenə ànwùè ni ngənjə ntwuumə Nwùè İsayà à lè shwənjənə lo, "A lè parè ɛl'ò nki mbarə ɛghoonə ɛpəənə."

Nizùnjə a Yēsù

(Luk 9.57-62)

¹⁸ Tsa'na Yēsù à lè zəənə àpùnjə pəənə a kamnə e la, à lè shwənjə ambo ɛzùnjə ndzùmə ɛpe lo pobə twuumə atənjə za ndèrə a ghobə amwuə zhyè ndzinə. ¹⁹ ɛnèrə mbòomə ghùtse à lè tó nshwənjə ambo ze lo, "ɛnèrə ɛnwùè, mbi zùnjə o a alyi'ə àtsùmə za ni wə mənə ndèrə la." ²⁰ Yēsù a kwùè ambo ze lo, "Pəntsobə chyè ni mɛmbwù'ə ɛmobə, p̄misijə pə ni mɛnkàanə ɛmobə, la ka Moonə Nwùè a pə e ni alyi'ə ni mbə'ə a nùnjə àtwuè e ghu nzhwùutə."

²¹ Àzùnjə ndzùmə e za yètse a shwənjə ambo ze lo, "Ndò'nəmbyə, tyi'ə ɛgè ntwənjə a tã iwəə za'à."

²² La Yēsù à lè kwùè e lo, "Tó ndzùnjə mə mmyà'tè pəənə ni pi pənə tsa'a ɛkwuè pəənə pobə twənjə ɛkwuè ɛpobə."

Yēsù a porəkə àghè'tè

(Mrk 4.35-41;Luk 8.22-25)

²³ ɛzùnjə ndzùmə Yēsù lè zùnjə e pobə pi pobə kwuunə amwuə àkànwu'ə a ni twuumə ndèrə amwuə zhyè ndzinə. ²⁴ Nki wùutə àghè'tè tɛnjə a tó, nchyə tyi'ə mmə mbəgrə nzha'à nkwuunə amwuə àkànwu'ə za tə a tyi'ə mmə ntà'ə wènə amwuə nchyə. La Yēsù a pə ndyè e. ²⁵ Pobə lè ghə nzhyòmənə e nshwənjə ambo ze lo, "Chwarə wəə, Ndò'nəmbyə! Pə pə ntyi'ə a ntswùè nɛwighə." ²⁶ Yēsù à lè kwùè ambo pobə lo, "Àpyiimə ntɛnjə àzighə a kɛ! A ghɛrə àkə àkwàrə a pə amwuə pighə tyi'ə lə?" Lenəla, à lè lòo a ɛshyè nsa'a àghè'tè za pobə nchyə ghù pəgrənə wa lo pèrə təəmə, pèrə zùnjə mborə, ɛlyi'ə zhwemənə. ²⁷ Pànə p̄tsùmə lè yerə, ntyi'ə nshwənjə lo, "Lə zərə mbuurə ɛwùè? Mbaa pə àghè'tè pobə nchyə ghù pəgrənə mmə ndzu'nə e!"

Yēsù a parè pànè p̄pa a ni pobə lè pənə ni ɛzhyè

(Mrk 5.1-20;Luk 8.28-34)

²⁸ Nkwùè ni Yēsù à lè twuumənə a atənjə za mbə a ndzinə, à lè kwuunə amwuə àl'a Gadara, mbyànjə ɛtse ipaa ni lè pənə ni ɛzhyè a nɛpùmə pobə lè furə àtwuè mɛshyè ntò ntsirə e. Pànə pèrə pə lè fèrə tə mbə'ə ka ɛwùè a lopə e a ni lənjə amwuə àlənə ghu.

²⁹ Tsa'na pobə lè zəənə a Yēsù, pobə lè zùnjə nkyiinə nshwənjə lo, "Pəənə chyè ni àkə Moonə Nwùè? Wə tó lə a ni chyà ngə'ə aɛnjə pəə tɛghu ngotə nkwùè ɛ kù'ù?"

³⁰ Àpùnjə pəkujə a lè pə a nɛpwùnə alyi'ə ghu mmə ndzighə. ³¹ ɛzhyè pa pu'ù mbò ambo Yēsù lo, "Wə pə fuukə a wəə, wə tsàa a wəə pəə ghə nkwuunə amwuə pəkujə pyè." ³² Yēsù a shwənjə ambo pobə lo, "Ni lèrè!" Lenəla, pobə furə ngə nkwuunə amwuə pəkujə pa p̄tsùmə. Pəkujə p̄ghu tyi'ə nkwinə nshwu'ə a mbɛnjə mbarə nkunə amwuə nchyə ghu niɛnjənə mminə amwuə. ³³ Pànə pa ni pobə lè pənə mbyabə pəkujə pa lè furə nkɛrə ndèrə amwuə mbòmpə àl'a ngwùunə ntyi'ə nshwənjə ànwùè àtsùmə, farə ànwùè ni a lè furə aɛnjə mbyànjə za ipaa la. ³⁴ Pànə p̄tsùmə lè furə a mbòmpə àl'a gha ntò a ni tsirə a Yēsù. Nkwùè ni pobə lè zəənə e, pobə lè pu'ù mbò ambo ze lo à myà'tè a pàa àl'a ɛghobə ndèrə e a ndyè sàa.

Yēsù a parè a ɛnənə ni ta'à pàa mbɛnjə e à kwighənə

(Mrk 2.1-12;Luk 5.17-26)

9 Yēsù à lè kwuunə amwuə àkànwu'ə ntwuumə ndèrə a àl'a pobə, ² pi lənjə a ɛnənə ni ta'à pàa mbɛnjə e à lè kwighənə aɛnjə àpà'ə ntò ambo ze. Nkwùè ni Yēsù à lè zəənə àpyiimə ntɛnjə àzobə, à lè shwənjə ambo ɛnənə ni ta'à pàa mbɛnjə e à lè kwighənə la lo, "Wiiimə ntɛnjə o mbə moonə mə; pi ləənə mə ɛnwùè tɛpònjə ɛpò."

³ P̄nèrə mbòomə p̄tse lè zu'ù, ntyi'ə nshwənjə pobə ni pobə lo, "Njònə wə à wə ndzòomə a Nwùè!"

⁴ La Yēsù à lè zhyè ɛkwànjə ɛpobə ntyi'ə nshwənjə lo, "Ni tyi'ə mbə ni àkwànjə tɛpònjə amwuə m̄ntɛnjə ɛmighə lə mbə'ə àkə? ⁵ À zànjə zərə a ni shwənjə, 'Pi ləənə mə ɛfàntə ɛnwùè ɛpò' kə nshwənjə lo, 'lòo a ɛshyè ngyiinə?' ⁶ La mbi nèrə a wighə lo Moonə Nwùè à wa ni ɛtɛnjə àtwuè ɛshyè ghə a ni ləənə a tɛpònjə." A tyi'ə nshwənjə ambo ɛnənə ni ta'à pàa mbɛnjə e à lè kwighənə la lo, lòo a ɛshyè mbi'ì àpà'ə o ndèrə o a ɛmwuə alyi'ə ghò. ⁷ Lenəla, à lè lòo a ɛshyè ndèrə e a ɛmwuə alyi'ə ze. ⁸ Nkwùè ni àpùnjə pànə za a lè zəənə a lenə, pobə lè pò, ntyi'ə mmə ngyètə a Nwùè ntiinə à ɛjā mbuurə ɛtɛnjə zə ambo pəənə.

Yēsù a funjə a Matyù

(Mrk 2.13-17;Luk 5.27-32)

⁹ Yēsù à lè myà'tè alyi'ə za mmə ndànjə ndzəənə a ta'à ɛnkwiirə p̄taghə ni n̄linə ɛtse lè pənə Matyù, a nwuunə amwuə ndā ɛnkwiirə p̄taghə. À lè shwənjə ambo ze lo, "Tó ndzùnjə mə."

Matyù à lè lòo a ɛshyè ndzùnjə e.

¹⁰ Tsa'na Yēsù à lè ghənə mmə ndzighə a ndā Matyù, p̄nkwiirə p̄taghə p̄no'na ni ngənjə ngɛrə ɛnwùè tɛpònjə lè tó nnwuunə pobə pi Yēsù ni ɛzùnjə ndzùmə ɛpe aɛnjə tepèrə. ¹¹ Nkwùè ni p̄Farisí p̄tse lè zəənə a lenə, pobə lè tyi'ə mbyiitə ɛzùnjə ndzùmə ɛpe lo, "A ghɛrə àkə ɛnèrə ɛnwùè ɛwighə a zighə pobə p̄nkwiirə p̄taghə ni ngənjə ngɛrə ɛnwùè tɛpònjə?" ¹² La Yēsù a zu'ù, nshwənjə ambo pobə lo, "Pànə ni ka p̄ mə

ngòonè a ghobè ka pobè tà'à a ghobè a jònè ni à wa mbarè pèèné, la à tà'à e pighoonè. ¹³ La nì ghè ntà'à ìsùmè àshwèjñè Nwùù ni a za nshwèjè lo, 'Ngwa ntà'à pè pànè ni pobè pa nkoorè mǎlìjè, ka pè e pè ìp-wuumè a ni mà'à Nwùù.' Ntiinè ka ndè tó mè pè a ni funjè pànè ni mǎnwùè ìmobè tæmènè, ndè tó pè mbè'è ngàjè ngìrè ìnwùè tìpònjè."

Àpyiitè mbè'è nǎnwuumè tì zìghè amwuè àchà'tè Nwùù

(Mrk 12.18-22; Luk 5.33-39)

¹⁴ Ìzùnjè ndzùmè Jònè lè tó mbyiitè ambo Yèsù lo, "À ghìrè àkè pè pi pìFarisí pè ndzwuè tì zìghè, la ka ìzùnjè ìpò pè ndzwuè a ghobè tì zìghè?"

¹⁵ Yèsù a tyi'è nkùùè ambo pobè lo, "Mbè'è pànè ni pì wuumènè ghobè a alyi'è nìzò'ò pè ni àsòmnnè nkùùè ni ndwuumè ngǎinè a pèné pobè pi pobè? Ngàjè! La nkùùè ì zè ntó ni pì kwiirè a ndwuumè ngǎinè wa ambo pobè, pobè tyi'è ndzwuè tì zìghè.

¹⁶ "Ka ñwùè à lò e a àpàa atsè'è yè shwuè nnàanè nǎfèjè ni atsè'è ajuunè atsè'è yè lwùnè; à tæ ngìrè a lenè yi àpàa atsè'è yè shwuè za à sùnjè atsè'è yè lwùnè za siitè kwi'nè nǎfèjè tsa. ¹⁷ Ka pì lò e mǎlì'ù mǎ shwuè nchyà amwuè ka'rè ghù ndwùnè. Pì tæ chyà yi ka'rè wa à saanè, mǎlì'ù ma kwi'nè, pì kì mbì a ka'rè. La pì chyà mǎlì'ù mǎ shwuè pè amwuè ka'rè ghù shwuè mbè'è mǎlì'ù pobè ka'rè pè ìshì'nè."

Yèsù a parè mængyè ni à lè pètènè àtsèjè atsè'è e nki mbè'kè a moonè jònè ngwùunè ìtse

(Mrk 5.21-43; Luk 8.40-56)

¹⁸ Tsa'nè Yèsù à lè mænè nshwèjè ànwùè za la, jònè ngwùunè ìtse a tó ambo ze nkwi'tè a mbyè ze nshwèjè lo, "Moonè mè yè mængyè à pìrè nkwi'ghè; la tó nnùnjè àpò o ajuunè ze mbè'è à pè'kè."

¹⁹ Yèsù à lè lò o a ìshyè pobè ìzùnjè ndzùmè ìpe ndèrè pobè pi pobè. ²⁰ Tyi'è nkùùè ghu, mængyè ìtse ni à lè pèné ajuunè nkùùè e ajuunè ngu'u ntsòbè ipaa, a zùnjè mbètè àtsèjè atsè'è e. ²¹ Ntiinè à lè shwèjè amwuè ntijmè e lo, "Ntè mbètè àtsèjè atsè'è e yi mbi fiitè."

²² Yèsù a pènjè ndzèanè e nshwèjè lo, "Pè tyi'è ni àwiiimè ntijmè o zè mbà mængyè; ntiinè àpyiimè ntijmè o a ghìrè wè fiitè." Mængyè wa à lè zùnjè nfiitè tyi'è nkùùè ghu. ²³ Lenèla Yèsù à lè ghè nkwuunè a ndà jònè ngwùunè wa, ndzèanè pìntojè mǎndonjè pobè àpùnjè pèèné ni a lè mænè ngyii nǎwìghè, ²⁴ ntyi'è nshwèjè ambo pobè lo, "Nì futè! Ka mòmængyè wè à kwìghè e; à wè ndyè lyèné." La pànè pìghu pì'nè a ni wii a Yèsù. ²⁵ Tsa'nè pì lè ghìrè pànè pa futè la, Yèsù a kwuunè a ndà ngwiiimè àpò moonè wa, a lò o a ìshyè. ²⁶ Àlyà'tè a lè siimè amwuè àl'à za àtsùmè.

Yèsù a parè pìfè pipaa

²⁷ Yèsù a myà'tè mè alyi'è za mmè ndèrè, pìfè pipaa pè ndzùnjè e, mmè nkyiinè nshwèjè lo, "Moonè Dàfirè, koorè a mǎlìjè iwèè."

²⁸ Nkùùè ni Yèsù à lè kwuunè amwuè ndà, pìfè pa pipaa lè tó ntsirè e, a tyi'è mbyiitè ambo pobè lo, "Nì

pyiimè lo mbè'è mbarè wìghè?" Pobè kwùè lo, "Ee, mbà Ndò'nèmbýè."

²⁹ Yèsù à lè tyi'è mbètè ìmyè ìmobè, nshwèjè lo, "Ànwùè za ni nì pyiimènè la à ghìrè a wìghè." Ìmyè ìmobè lè nya'kè pobè zèanè ìlyi'è. ³⁰ Yèsù a tsùnjè nkwatè ghobè lo, "Kò nì shwèjè a wìghè ànwùè zè ambo jònè ìtse." ³¹ La pobè furè ntyi'è nsiimè ànwùè mbè'è Yèsù amwuè àl'à àtsùmè.

Yèsù a parè a jònè ni ka à lè mè nshwèjè e

³² Nkùùè ni pìfè pa lè furènè mmè ndèrè, pànè pìtse lè tó ni jònè ìtse ni àzhyè a lè ghìrèné ka à mè nshwèjè e ambo Yèsù. ³³ Nkùùè ni Yèsù à lè fuukènè àzhyè za, jònè wa ni ka à lè mè nshwèjè e la à lè pì'nè a ni shwèjè. Àpùnjè pèèné za a lè yerè, ntyi'è nshwèjè lo, "Pè la'a mè ndzèanè a wè mbuurè ànwùè zè a àl'à Israel apè."

³⁴ La pìFarisí lè shwèjè àzobè pè lo, "À wa nfuukè ìzhyè la ni mǎtìjè mi ìfò pì ìzhyè ni à pèné amwuè ze."

Yèsù a koorè mǎlìjè mi ìpùnjè pànè pa

³⁵ Yèsù à lè tyi'è mmè nkarè amwuè mǎmbòmpe mi ìl'à ni mǎkwurè mmè nnèrè mǎnwùè amwuè mǎndà mi àshwatè pìjèw, mmè nchwiitè ntwuumè ghù ìshì'nè mbè'è ànwùè Nìfò nìpwoorè, nki mmè mbarè mighoonè ni ìl'ò ìtsùmè ni lè pèné ajuunè pèèné.

³⁶ Nkùùè ni à lè zèanèné pèèné, à lè koorè mǎlìjè ìmobè, ntiinè pobè lè mænè nkarè ni ngè'è, ka pè ghobè ni àyèmpè tsa'a mǎmbyè mi ndzirè tì ìndzè.

³⁷ Yèsù à lè tyi'è nshwèjè ambo ìzùnjè ndzùmè ìpe lo, "Mǎzìghè mǎn'òné tìjè amwuè ìswuumè la pìfù'ù tyi'è nkí. ³⁸ Nì pè nchà'tè a Nwùù lo Ndò'nèmbýè ngàjè ìswuumè à tsàa ngàjè àfà'a pobè fù'ù mǎzìghè ìme."

Yèsù a twuumè ìzùnjè ndzùmè ìpe pa ntsòbè ipaa

10 Yèsù à lè funjè ìzùnjè ndzùmè ìpe pa ntsòbè ipaa ñjè a ghobè ni mǎtìjè lo pobè kantè ìzhwùè tìpònjè nki mbarè mbuurè ìghoonè ìtsùmè.

² Lè mǎlinè mi ngàjè ntwuumè ìze za ntsòbè ipaa: ntsàambyè, Shimùnè ni pì lè mænè nfunjè e ni Pità ni ndyimè e Andrù; Jemè moonè Zebedì ni momaa e Jònè; ³ Filibè pobè Bartholomew; Thomas pobè Matyù ìnkwiirè pìtaghè; Jemè moonè Àlfeyùsè, ni Tàdyusè; ⁴ Shimùnè ñwùè Kanàanè pobè Yudà Iskaryòtè, wùè ni à lè shwùunèné a Yèsù la.

⁵ Yèsù à lè tsàa pèrè pè ntsòbè ipaa a àpyiinè nshwèjè ambo pobè lo, "Kò nì lèrè a wìghè ambo pànè ni ka pobè pè ghobè pìjèw kè nkwuunè amwuè mǎmbòmpe mi ìl'à mi Sàmariyà. ⁶ Nì lèrè pè ambo pànè pì Israel ni pobè pèné mbyè ndzirè Nwùù za ni zèrè pìné la. ⁷ Tsa'nè nì mænè ndèrè, nì pì'nè a ni mè nchwiitè ntwuumè ambo pobè lo, 'Ànwùè Nìfò Nìpwoorè a paatè.' ⁸ Nì parè pighoonè, mbè'kè pìkwuè, nsùu ngàjè àkìkwìnè, nki nfuukè ìzhyè amwuè mǎpùmmè mi pèèné. Nì kwiirè tìghu nì zwuunè, nì kì ñjè tìghu nì kwiirè nkabè. ⁹ Kò nì lò o a wìghè ìpwoorè pì tsèntènè

ni pi pa nfunjè ni goldè kè silbà amwuè pìmpàamè ìpìghè. ¹⁰ Kò nì lòo a wìghè àpàamè anjunè àkwùè nìyìinè ghu kè itsà'è nì itabè pìnyaanè, kè mbànjè; mbè'nè a kù'nè lo pì nà mizìghè ambo ngànjè àfà'è.

¹¹ "Nkwùè nì nì pyàanè amwuè mbòmmpè àl'à kè amwuè àl'à, nì nanjè a nònè nì à kwiirènè a wìghè ìshì'nè, nch'yè pìghè pi pobè tē mbyàa nkwùè nì nì myà'tè alyi'è ghu. ¹² Tsa'nè nì kwuunènè amwuè ndâ, nì nà àchà'tè. ¹³ Ndâ ghu ì kù'nè, àporèporè àzìghè a ghojè amwuè; nki ka kù'nè e, àporèporè àzìghè a kwiirè ntò ambo pìghè. ¹⁴ Pi tē mbèla ka kwiirè e a wìghè kè shwənjè nì pìghè, nì kwùrè àpùbè a mìkwùè pìghè nkwùè nì nì myà'tènè ndâ ghu kè mbòmmpè àl'à ghu. ¹⁵ Nshwənjè tyi'è nkùnjè nkujè ambo pìghè lo, Nwùè à ghà koorè mīlìnjè mi pànè pi àl'à Sodòmè pobè Gomorrah nyjè ntso'tè mīsà'a tsàarè pànè pi mbòmmpè àl'à ghu. ¹⁶ Ngwè ntsàa a wìghè a àpyiinè lè tsa'a mīmbyè a tītìrè pəfuunè. Nì zhì'tè tsa'a mīnyoorè, nki mbonè tsa'a ìlwu'è.

¹⁷ "Nì zhì'tè a wìghè; pī kō a wìghè njā ambo ngànjè sa'à mīsà'a pobè kə'è a wìghè amwuè mīndâ mi àshwatè ìmobè. ¹⁸ Pī sùnjè a wìghè tō a mbyè ìtwuè àl'à pobè pīfò ntii nīlìnè ìtsà, lo nì shwənjè ntwuumè ghu ìshì'nè wa ambo pobè farè ambo pànè nì ka pobè pə ghobè pījew. ¹⁹ La nkwùè nì pobè kōnè a wìghè, kò nì kwànjè ndwuumè nì nì shwənjè kè ànwùè nì nì shwənjè. Nkwùè ì tō kù'ù pì nà a wìghè nì ànwùè nì nì shwənjè. ²⁰ Mbè'nè ka la pə shwənjè e pìghè, la ghà shwənjè Àzhwùè Tā iwìghè lānjè a ndzùmè pìghè.

²¹ "Pànè ghà mē njā pīyīmè ìpobè lo pì zhwuutè, pītā ki mmè njā ìpoonè ìpobè lo pì zhwuutè; ìpoonè ghà pənjè zònjè pītā ghobè pīmā zhwuutè a ghobè.

²² Nwùè ntsùmè à ghà pàanè a wìghè mbè'è nīlìnè ìtsà. La nònè nì à təəmènè ntīnjè ngè ndwūunè la à ghà chwarè. ²³ Lenèla, pi mē nnyànè a wìghè amwuè zə mbòmmpè àl'à, nì kīirè ndèrè amwuè yī nyàanè. Nshwənjè tyi'è nkūnjè nkujè ambo pìghè lo, ka nì pə myàanè a wìghè àfà'è àzìghè amwuè mīmòmmpè mi ìl'a'è mi Israel za'à Moonè Nwùè à pònjè tō.

²⁴ "Ka mīnkī ànjwà'nè à tsàarè e a ìnèrè; ka ngànjè àfà'è a ki ntsàarè e a masàa e. ²⁵ A kù'nè ambo mīnkī ànjwà'nè a nì pə tsa'a ìnèrè e, ngànjè àfà'è à ki mbè tsa'a masàa e. Pi tē pəla nfunjè àtwuè ngwàrè nì ìfò pì ìzhyè, yì pī funjè pànè pi ngwàrè ghu nì mīlìnè nì mi pīnè ntsàarè!

Njònè nì à kù'nènè lo mbè'è pi pò e
(Luk 12.2-7)

²⁶ "Kò nì pò a wìghè pəənè. Ka àzwuumè àtse à pə e ghu nì pi ləəmènè nì ka pì pə ghà zhyè e. ²⁷ Ànwùè nì ngwè nshwənjè a wìghè amwuè ndzùmè, nì shwənjè a zèrè amwuè nyjè; zhyè nì pi chūmpənè ambo pìghè, nì təəmè a mīkwùè mi ndâ nshwənjè. ²⁸ Kò nì pò a wìghè pànè nì mbè'è pobè zhwuutè mbīnjmè, la ka pə zhwuutè a ghobè ntīnjmè. Nì pò pə a Nwùè nì mbè'è a mǎ'è mbīnjmè pobè ntīnjmè amwuè àkīinè ìmǎ. ²⁹ Yì pi pa ndzwuunè pizìghè àkò'ò pīpaa la nì ta'à kapà, la mbè'è ta'à a kunè e a ìshyè tìghu Tā iwìghè à zhyè apè. ³⁰ La

ngè anjunè pìghè, pi shanjè mē mīnyùnjè mi àtwuè ìmìghè. ³¹ Lenèla, kò nì pò; nì tsàarè pizìghè àkò'ò pīno'nè.

Pànè nì pobè pyiimènè a Yēsù pobè pyè nì pi twu-unènè e
(Luk 12.8-9)

³² "Njònè nì à nèrènè a sànjè lo à zhyè mē, ngǎ ki pyiimè e a sànjè a mbyè Tā iwəè a nīpwwurè. ³³ La nònè nì à twuunènè mē a sànjè, ngǎ ki twuunè e a mbyè Tā iwəè a nīpwwurè.

³⁴ "Kò nì kwànjè lo ntò la nì àporèporè amwuè àtwuè ìshyè. Nganjè! Ntò la lo ghìrè pànè tē ndzònjè nì mīnwuè ntsòo. ³⁵ Ntò la a nì ghìrè lo mòmbyànjè à zònjè a tā ìghobè, mòmèngyè à zònjè a mǎ e, pəngyè zònjè pīmā pi ndâ ìpobè; ³⁶ ngotè ngànjè kīpaaanè njwùè ghà tyi'è pə ngànjè ngwàrè ìze.

³⁷ "Njònè nì à kònjènè a tā ìghobè kè a mǎ e ntsàarè mē ka à kù'nè e a nì pə àzùnjè ndzùmè mē; nònè nì à kònjènè a moonè e ghu mbyànjè kè a ghu məngyè ntsàarè mē ka kù'nè e a nì pə àzùnjè ndzùmè mē.

³⁸ Njònè nì ka à pī'è e àtìghè pànkènè e ndzùnjè mē, ka à kù'nè e a nì pə àzùnjè ndzùmè mē. ³⁹ Njònè nì à wa ntà'è pə a nīchyəmbyè e, à pī a wèrè; nònè nì à pīnè a nīchyəmbyè ntii mē, à ghà zəənè a wèrè.

⁴⁰ "Njònè nì à kwiirènè a wìghè, à kwiirè la a gha; nònè nì à kwiirènè mē à kwiirè la nònè nì à tsàanè mē. ⁴¹ Njònè nì à kwiirènè a ngànjè ntwuumè Nwùè ntiinè à pənè ngànjè ntwuumè Nwùè à ghà kwiirè mīntyənjə mī ngànjè ntwuumè Nwùè; nònè nì à kwiirènè a nònè ìshì'nè ntiinè à pənè nònè ìshì'nè, à ghà kwiirè mīntyənjə mī nònè ìshì'nè. ⁴² Lenèla, nònè nì à wa njā ndojè nchya yì fiitènè ambo ta'à mīlyi'è mīnkī wə yītse ntiinè à pənè àzùnjè ndzùmè mē, nshwənjè a wìghè nì nkūnjè nkujè lo, ka à pə ghà pī e mīntyənjə ìme."

Ngànjè ntwuumè nì jònè ngànjè ànjā àkwiirè nchya à lè twuumènè
(Luk 7.18-35)

11 Nkwùè nì Yēsù à lè myàanènè a nì təətè ìzùnjè ndzùmè ìpe pa ntsòbè ipaa, à lè tyi'è nfunjè ndèrè a nì nèrè mīnwùè nki nshwənjè ànwùè Nwùè amwuè mīmòmmpè mi ìl'a'è nì mi paatənè alyi'è ghu. ² Nkwùè nì jònè ngànjè ànjā àkwiirè nchya à lè pənè a ndâ ìtsanjè ndzu'ù mīnwùè mītsùmè nì Kristù à lè mənè ngìrè la, à lè tsàa ìzùnjè ndzùmè ìpe ambo Yēsù ³ lo pobè pyiitè e lo, "Ghò lə wùè wa nì à pənè tō la, kə pə mbyabè a ghù nyàanè?"

⁴ Yēsù a kwiirè ambo pobè lo, "Nì ghè shwənjè ànwùè nì nì zu'nè kè ndzəənè ambo jònè lo ⁵ pīfè zəənè ìlyi'è, pīkōnjè a ìshyè lòo ngyiinè, mīmīnjmè mī ngànjè àkīkwīnè laanè, pīkīmbu'ù mītugrə zu'ù ìnwùè, pīkwuè pi ìshyè zhwuumè, nki nchwiitè ntwuumè ghù ìshì'nè wa ambo pìghənjè pi àfumè. ⁶ Mborè ì chyè ambo nònè wa nì ka à pə mīnkè e a nònè nì m̀bənə wèrè la."

⁷ Tsa'nè ìzùnjè ndzùmè jònè pa lè mənè ndèrè, Yēsù à lè pī'nè a nì shwənjè ambo àpùnjè pəənè mbè'è jònè lo, "Nì lè furè ndèrè alyi'è waakə gha la a nì zəənè àkə? A

àkikà'á ni fèrè à wè nn'è? ⁸ Nì lanə nfulè ndèrè la a ni zəənə àkə? A ni zəənə a rjònə ni à wínə itsə'ə nifò a mbìjəmè ze? Nì zəənə, pànə ni pobə pa ngwí mbuurə itsə'ə pèrə pə pa nchyə la a nto'ò. ⁹ Nì lè tyi'ə nfulè ndèrè la a ni zəənə àkə? A ni zəənə a ngànjə ntwuumə Nwùè? Ee, ñshwənjə a wighə lo, nì lè zəənə la rjònə ni à tsàarənə a ngànjə ntwuumə Nwùè. ¹⁰ Lə ze wa ni pi lè rjwà'nənə mbə'ə e lo,

'Mbi tsàa ngànjə ntwuumə mə a mbyə ghò, zhyə ni à ghə ghə tsùnjə àlànjə a mbyə ghò.'

¹¹ "Ñshwənjə tyi'ə nkũjə nkujə ambo pighə lo, amwuə pànə pìtsùmə ni pəngyə pyə'nə, ka rjònə ìtse ni à pənə a mbyə Jònə ngànjə ànjə àkwiiirə nchyə. La rjònə ni à kɛnə ndwúunə amwuə ànwùè Nifò nìpwuurə à tsàarə e. ¹² A ni pi'nə nkwwè ni Jònə ngànjə ànjə àkwiiirə nchyə à lè tònə tə mbyàa tìtsònjə, ànwùè Nifò nìpwuurə a zu'ù mə ngə'ə yino'nə, pànə pino'nə zònjə mme ntà'á àlànjə a ni kwuunə amwuə pəə ni ìtìnjə. ¹³ Ntiinə ngànjə ntwuumə Nwùè ìtsùmə pobə pìmbòomə lè pyə mə ñshwənjə ànwùè mbə'ə ànwùè Nifò nìpwuurə tə ntò mbyàa nkwwè Jònə. ¹⁴ Nì tə mə nkònjə a ni zu'ù ntwuumə ghù ntsàambyə, nì zhyə lo Jònə la Elijah wa ni pi lè shwənjə lo à ghə tó la. ¹⁵ Njònə ni à pənə ni mītugrə à zu'ù.

¹⁶ "Mbə'ə ndopə pànə pi tìtsònjə lə ni àkə? Pobə chyə la tsa'a àghòbə ni pobə pənə àzàanə mītāanə mmə nfunjə pìghìinə ìpobə lo,

¹⁷ Pəə lè zòbè nchyə nìzo'ò ambo pighə la ka nì pinə a wighə, pəə chi rjə nchyə nìwighə la ka ni kwiiirə a wighə.'

¹⁸ "Jònə à lè tó la mmə ndzwoè tì zìghə, ka kì mə nò e mīl'ù, pi shwənjə lo, 'À chyə ni àzhyə.' ¹⁹ Moonə Nwùè a tó ndzìghə nki nnò, pànə pìtsùmə shwənjə lo, 'A noomənkylə, mbə àpaarə mīl'ù, nki mbə ìswùə pìnkwiirə pìtaghə pobə ngànjə ngìrə ìnwùè tìpònjə!' A patə mbə pə lə la, pi pa nchyə a ngànjə àzhì'tè la ntii àfà'á ìshì'nè ni à fà'nə."

Mìmbòmpə mi ìla'á mīwúunə ni ka mi lè pyiimə e ntwuumə ghù ìshì'nə wa
(Luk 10.13-15)

²⁰ Yésù à lè tyi'ə mbì'nə a ni sa'á pànə ni pobə lə pənə amwuə mìmbòmpə mi ìla'á myè ni à lè ghìrənə mìn-wùè mi yerənə yerənə ghu la, ntiinə ka pobə lə pənjə a ghobə mīntijmə ìmobə myà'tè a tìpònjə ìghobə. ²¹ À lè sa'á a ghobə ñshwənjə lo, "Ngə'ə yino'nə ì chyə ambo ghò mbə Kòrazinè! Ngə'ə yino'nə ì chyə ambo ghò mbə Betsedà! Ntiinə mìn-wùè mi yerənə yerənə mə ni pi ghìrənə ambo pighə lə pi pəla ngìrə la ambo Tayə ghobə Sidònə, yi pobə lə kwaa mə mbənjə mīntijmə ìmobə ngwí ìlùnjə nìwighə nki nfù'ù ìtwuè ìpobə ni àp-wuè. ²² La ñshwənjə tyi'ə nkũjə nkujə ambo pighə lo à ghə pə nchyə ntso'tè mīsà'a, Nwùè à koorə mīlìnjə mi pànə pi Tayə ghobə Sidònə ntsàarə a wighə! ²³ La ambo ghò, Kàpenòmè! Wè tə pyə rjənjə mbìjəmə o nko'ò mbyàa pə a nìpwuurə yi pì shwu'kə o tsàa amwuə pənjə ìshyè. Ntiinə mìn-wùè mīyerənə yerənə ni pi lè ghìrənə ambo ghò la pi lə pəla ngìrə la a àla'á Sodòmè

yi ka pi lè pyaatə e a zèrə. ²⁴ La ñshwənjə tyi'ə nkũjə nkujə ambo pighə lo, à ghə pə nchyə ntso'tè mīsà'a, Nwùè à koorə mīlìnjə mi pànə pi Sodòmə ntsàarə ìmìghə."

Yésù a shwənjə lo nì tó ambo ze mbə'ə zhwùutə

²⁵ Yésù a tyi'ə ñshwənjə nkwwè ghu lo, "Ñjə a miyaa ambo ghò Tə Ndò'nəmbyə a nìpwuurə pobə ìshyè, ntiinə wè ləəmənə ìnwùè pèrə pə ambo pànə ni pobə pənə ni àzhì'tè nki nchyə mìn-wùè, la ntyi'ə nnèrə a mèrə ambo kiyi àghòbə. ²⁶ Ee, Tə, a ndwuumə ni a pònjənə ambo ghò lo wè ghìrə.

²⁷ "Tə iwəə à rjə mə ìnwùè ìtsùmə ambo mīnjə. Ka rjònə ìtse a zhyə e a Moonə ndànjə e Tə, ka rjònə ìtse a zhyə e a Tə ndànjə e a moonə pobə pànə pa pyè ni Moonə à tso'ò mə nnèrə ìpìnjmə e ambo pobə la.

²⁸ "Nì tó ambo mīnjə, pighə pa pyè ni nì kaanənə mbì'i àpì'i yè lirənə, mbi rjə a wighə ni àzhwùutə. ²⁹ Nì kwiiirə àkə'ə mə ngwí a lonjə pighə ndzùnjə a mbòomə mə, ntiinə mbotənə nki ñshwu'kə mbìjəmə mə a ìshyè; mīntijmə ìmìghə fiitə. ³⁰ Ntiinə àkə'ə mə zə a zànjə, àpì'i mə ni mbi rjə ambo pighə a kì ndzànjə."

Àpyiitə mbə'ə nchyə àla'á pìjəw
(Mrk 2.23-28; Luk 6.1-5)

12 Tyi'ə nkwwè ghu, Yésù pobə ìzùnjə ndzùmə ìpe lə pə ndànjə amwuə ìswùumə nkwwè amwuə nchyə àla'á pìjəw. Nchyə ì lə pə ndzànjə ìzùnjə ndzùmə ìpe pa, lenəla pobə pi'nə a ni fàatə nkwwè za yitse nkwwurə. ² Pobə lə pə ngìrə la pìFarisì zəənə a ghobə, ñshwənjə ambo Yésù lo, "Nanjə, ìzùnjə ndzùmə ìpò pə ngìrə ànwùè ni ka a kù'nə e a ni ghìrə anjənə nchyə àla'á pìjəw!"

³ Yésù a shwənjə ambo pobə lo, "Ka nì lè funjə a wighə a ànwùè ni Dàfirə à lè ghìrənə la amwuə nkwwè ni nchyə ì lə mənə ndzànjə e pobə pi pànə ni pobə pi pobə lə pənə la? ⁴ Ka nì zhyə a wighə tsa'nə à lè kwu-unənə a ndá Nwùè pobə pi pəənə ìpe pa, nkwwurə àpaanə ni pi lè nùnjənə ambo Nwùè, zhyə ni mbòomə à lè nèrənə lo mbə'ə pobə kwurə a ghobə apə; ntiinə àpaanə zèrə zè à lə mə nkwwurə e ngànjə m'á Nwùè.

⁵ Kə ka nì funjə a wighə amwuə ànjwà'nə mbòomə Mūsì lo ngànjə m'á Nwùè amwuə Ndá Mìshwà'á Nwùè za ngwìghə a mbòomə anjənə nchyə àla'á pìjəw la ka pì lòo e lo pobə wìghə ànwùè àtse? ⁶ La ñshwənjə a wighə lo àzwuumə àtse a zə a nìghə ni a tsàarənə Ndá Mìshwà'á Nwùè. ⁷ Nì lè pəla nchyə a zèrə zə ànwùè lo, 'Ñkònjə la lo pànə koorə mīlìnjə ntsàarə a ni tònə ìpwuumə nchà'tə Nwùè, 'yi ka ni chyə a wighə ìsà'a anjənə pànə ni ka pobə wìghə a ghobə ànwùè. ⁸ Moonə Nwùè la Ndò'nəmbyə ni à wa nsa'á nchyə àla'á pìjəw."

Yésù a parə a rjònə ni ta'á àpò e à lè kwìghənə
(Mrk 3.1-6; Luk 6.6-11)

⁹ Yésù a tyi'ə nfulè ngə nkwwunə a ndá àshwatə pobə, ¹⁰ rjònə ìtse ni ta'á àpò e à lè kwìghənə a pə ghu. Pi tyi'ə mbyiitə a Yésù lo, "Mbòomə à nèrə lo mbə'ə pi

parè a ñwùè aṅuna nɔyê àlà'á?" Pí lè pyiitè la a ní kwà'nè e mbè'è làṅè aṅuna chyá ìsà'a aṅuna ze.

¹¹ Yèsú a k'wùè lo, ñwùè wighè a tɛ mbè ní mbyè e, zèrè kunè amwuè nɛntaamè aṅuna nɔyê àlà'á, a ka sùṅè e a zèrè fuukè? ¹² Ka ñwùè a tsàarè e mbyè? Tsa'nè a pənə lə la, mbòomè à nɛrè lo, pəənè tɛ ngɛrè ìpòṅè aṅuna nɔyê àlà'á.

¹³ A tyi'è nshwəṅè ambo ṅònè wa ní àpò e a lè kwighənə la lo, shwuumè àpò o za. ṅònè wa à lè shwuumè àpò e za a tyi'è ntɛṅnè tsa'a zhyè. ¹⁴ PɛFarisí lè furè ndèrè, ntyi'è ndaamè a minəṅ tsa'nə pɔbə zh-wuutè e.

Ngàṅè àfà'á Nwùè ní à tso'nə

¹⁵ Yèsú à lè zú'ù lo pí pə ndaamè a minəṅ àtwuè e, ndzùṅè ndòo e a alyi'ə ghu ndèrè e. Ìndònè pànè pɛnə'ónè lè zùṅè e. A parè pànè pɛtsùmè ní pɔbə lè pənə ngòonè, ¹⁶ A kwàtè a ghobə lo kò pɔbə ghɛrè pí zhyè. ¹⁷ À lè ghɛrè a zèrè zə ànwùè la a ní lwenè ànwùè ní ngàṅè ntwuumè Nwùè Ìsayà à lè shwəṅənə lo,

¹⁸ "Nì zəənè! Lə ngàṅè àfà'á mè ní ñtso'nə, wùè ní ñkòṅənə, ní ntɛṅmè mè ní mbè ní nìgha'á aṅuna ze.

Mbi chyá Àzhwùè mè aṅuna ze mbè'ə à chwiitè ànwùè Nwùè za ní à tònə ní zèrè à təəmè ambo pànè ní ka pɔbə pə ghobə pɛjəw.

¹⁹ Ka à pə ghá zòṅnè e pɔbə pí pəənè, kè shwəṅnè ní ìtɛṅnè,

kè ṅònè ìtse à zú'ù ngyè e a àlànə ndwuumè.

²⁰ Ka à pə ghá pə'è e àkikà'á ní a zəṅnənə, kè kí pyaatè e a làamè ní à tyi'nə mmə mbyaatè e apè, mbyaa nkwùè ní ànwùè ní a təəmənə a ghá furè laanè;

²¹ pànè pɛtsùmè ní ka pɔbə pə ghobə pɛjəw ghá tyi'è tɛ àtwuè a ní pyabè e."

Yèsú pɔbə ìfò ìzhyè

(Mrk 3.20-30; Luk 11.14-23)

²² Pànè pɛtse lè tó ní ñwùè ní ìzhyè lè ghɛrənə a fè, ka kí mə shwəṅnè e ambo Yèsú lo à parè e. À lè parè e, a tyi'è nshwəṅnè ní mmə ndzəənè ìlyi'ə. ²³ Pànè pɛtsùmè lè yerè ànwùè ní à lè ghɛrənə, ntyi'è mbyiitè lo, "Lə tyi'è moonè Dàfirè wa?"

²⁴ Nkwùè ní pɛFarisí lè zú'nə a zèrè zə ànwùè, pɔbə lè k'wùè lo, "ṅònè wè à wa nfuukè ìzhyè la ní ìtɛṅnè Beelzebùbè ìfò ìzhyè wa."

²⁵ Yèsú à lè zhyè ànwùè ní pɔbə lè mənə nkwàṅè la, ntyi'è nshwəṅnè ambo pɔbə lo, "Àlà'á za zhyè ní a za ngàpè ntyi'è ndzòṅnè pɔbə ní pɔbə la, ka à pə ghá lyàrè e a ní pɛ, mbòmpə àlà'á kè ngwàrè za zhyè ní ì za ngàpè ntyi'è ndzòṅnè pɔbə ní pɔbə la, ì ghá siimè. ²⁶ A tɛ mbə amwuè ànwùè nɛfò Satàanè lo Satàanè à chi ndzòṅnè a wùè, nɛfò ìtse ghàbè ìpàa ipaa; ànwùè nɛfò ghu a tyi'è ntəəmè lə ìla? ²⁷ A tɛ mbə zhyè ní ñfuukənə ìzhyè ní ìtɛṅnè Beelzebùbè, ìzùṅè ndzùmè ìpighè tyi'è nfuukè la ní ìtɛṅnè ìwə? Ní ndwuumè wè ìnwùè ní ìzùṅè ndzùmè ìpighè pa ngɛrè pa nnèrè lo ka ní kù'nè

a wighè aṅuna mɛnwùè ní ní wè nshwəṅè. ²⁸ Ntə mmə nfuukè ìzhyè la ní ìtɛṅnè Nwùè, yi a nɛrè lo ànwùè Nɛfò Nwùè a tó mə ntyi'ə a tɛtɛrè pighè.

²⁹ "Mbè'ə ñwùè a tó mbè a ndà ngàṅè mɛtɛṅnè tí pyè nkò e nkorè lə ìla? À tɛ nkò e nkorè a pòṅè pə'è ndà e.

³⁰ "ṅònè ní ka à pə e pə ze a ngàṅè kɛpaanə mè. ṅònè ní ka à shwatè e ìpà ìpwuumè à wa nshà'tè shà'tənə. ³¹ Nshwəṅnè a wighè lo pí ghá ləənə a tɛpòṅè ntsùmè pɔbə ndzòomè za ntsùmè ní pí zòomənə a Nwùè ghu, la ka pí pə ghá ləənə e ndzòomè za ní pí zòomənə a Àzhwùè Nwùè ghu la. ³² Pí ghá ləənə a tɛpòṅè ṅònè wa ní à shwəṅənə a tɛpòṅè àtwuè Moonè Nwùè, la ka pí pə ghá ləənə e a tɛpòṅè ṅònè ní à shwəṅənə ànwùè àtwuè Àzhwùè Nwùè àtwuè ìshyè ghə kə amwuè zhyè àtwuè ìshyè ní a ghá tó.

Àtɛṅhə pɔbə mɛntàamə ìmè

(Luk 6.43-45)

³³ "Nì ghɛrè àtɛṅhə à pòṅè njiilo mɛntàamə ìmè kí mbòṅè, ngɛrè àtɛṅhə a pɛ mɛntàamə ìmè kí mbɛ. Ntiinə pí pa nzhyè àtɛṅhə la mbè'ə mɛntàamə ní a za ndzumè.

³⁴ Pighè ìpooṅè pí ìnyoorè, mbè'ə ní pyè nshwəṅnè ànwùè ìshì'nè lə ìla, tsa'nə ní pənə a wighè pànè pí tɛpòṅè lə? Nwùè à wa nshwəṅnè la ànwùè ní a pənə amwuè ntɛṅmè ze. ³⁵ ṅònè ìshì'nè à wa nfuukè la mɛnwùè mɛshì'nè ní mèrə furənə amwuè ntɛṅmè ghù ìshì'nè; ṅònè tɛpòṅè a kí mə nfuukè la ìnwùè tɛpòṅè amwuè ntɛṅmè tɛpòṅè.

³⁶ "Nshwəṅnè ambo pighè lo, a ghá pə nɔyè ntso'tè mɛsà'a, ñwùè ntsùmè a shwəṅnè ànwùè mbè'ə mɛnwùè mí àfɛfɛ ní à lè shwəṅnè mə. ³⁷ La ghá ghɛrè ìshwəṅnè ìpighè ghɛrè Nwùè à pyiimè lo ní zìghè ìsà'a kə ng-wìghè ìsà'a."

PɛFarisí pyiitè Yèsú lo à ghɛrè ànwùè yerənə yerənə

(Mrk 8.11-12; Luk 11.29-32)

³⁸ PɛFarisí pɔbə pɛnèrè mbòomə pɛtse lè tyi'è nshwəṅnè ambo Yèsú lo, "Pə tà'á la lo wè nɛrè a wə ní àlènè ànwùè yerənə yerənə pə zəənè."

³⁹ Yèsú a k'wùè ambo pɔbə lo, "A tyi'è ìwaanè pànè pí tɛtsòṅè pa ní pɔbə pa ngɛrè a tɛpòṅè ní ngwa'á a Nwùè ní pɔbə pa ntà'á àlènè ànwùè yerənə yerənə, la ka mbə nɛrè mè a wighè ní àlènè ànwùè yerənə yerənə yè nyaanə ndàṅè a yè ngàṅè ntwuumè Nwùè Jonà. ⁴⁰ Tsa'nə Jonà à lè chyənə nɔyè ìtarə ní mɛtwu'è mɛntarə amwuè nɛpùmè ní ìswuè ngwùunə za la, a tsa'nə Moonè Nwùè à ghá kí chyè amwuè nɛpùmè ní ìshyè aṅuna nɔyè ìtarə pɔbə mɛtwu'è mɛntarə. ⁴¹ A ghá pə nɔyè tso'tè mɛsà'a, pànè pí Ninivè lòo a ìshyè nchyá ìsà'a aṅuna pighè ìwaanè tɛtsòṅè, ntiinə pɔbə lè zú'nə ànwùè ní Jonà à lè shwəṅnənə ambo pɔbə mbèṅnè mɛntɛṅmè ìmobə ngwa'á a tɛpòṅè ghobə. La tɛtsòṅè, ṅònè ìtse à wə a nìghè ní à tsàarənə a Jonà. ⁴² A ghá pə nɔyè ntso'tè mɛsà'a, ìfò məngyè ní à furənə a àlà'á Shebà à lòo a ìshyè pɔbə pí ìwaanè pànè pə chyá ìsà'a aṅuna pɔbə; ntiinə à lè furè la àlà'á ze ntó a ní zú'ù ànwùè mbè'ə àzhì'tè ìfò Solomònè, la tɛtsòṅè ṅònè ìtse à wə a nìghè ní à tsàarənə a ìfò Solomònè.

Àzhwùè tìpònjè ní a furènə a ntiŋmə ɲwùè nchi kwìrè nkwê
(Luk 11.24-26)

⁴³ “Nkwùè ní àzhwùè tìpònjè a furènə amwuə ɲwùè, a za nkarè ngyiinè amwuə ilyi’ə pi zopè a ní tà’ à alyi’ə ní mbè’ə a zhwùutè. A tə mbəla ka zəənè e, ⁴⁴ a tyi’è nshwəjè ze ní ze lo, ‘Mbi kwìrè kwê amwuə ndâ za ní ñtənə nfulè amwuə la.’ Lenəla a kwìrè nkwe ndzəənè ndâ za ì təəmè a lenə, pi zəè a zèrə ntsùnkè. ⁴⁵ A zəənè a lenə, a kwìrè ndèrè ngè ndòo pìtse ìzhyè sàmbaa pyè ní pèrə pìnə ntsàarè e, pobə pi pobə tō nkwuunè amwuə ndâ za. A pə la ngìrè a lenə aɲunə ɲònè ghu, a tyi’è mbî ntsàarè tsa’na a lè pyənə mbə. Lə tsa’na ä pə aɲunə ìwaanə pànè pi tìpònjè pi tìtsònjè.”

Mă pi Yēsù pobə pìmomaa pi Yēsù
(Mrk 3.31-35; Luk 8.19-21)

⁴⁶ Nkwùè ní Yēsù à lè pìrənə mmə nshwəjè ambo pànè pa, mă e pobə pìmomaa ìpe tō ntəəmè a àpyiinə, mmə ntà’ à àlànə lo à tō pobə pi pobə shwəjè.

⁴⁷ ɲònè wa ghùtse a shwəjè ambo ze lo, “Mă o pobə pìmomaa ìpō pə àpyiinə mmə ntà’ à àlànə lo pìghə pi pobə shwəjè.”

⁴⁸ A kwùè ambo ze lo, “Mă mè la ìwə? Pìmomaa ìpā pə pìwə?” ⁴⁹ Lenəla Yēsù a shwùumè àpō e nnèrè ìzùnjè ndzùmè ìpe, nshwəjè lo, “Lə ngotə mă mè pobə pìmomaa ìpā. ⁵⁰ ɲwùè ntsùmè ní à ghìrənə ànwùè ní Tă ìwə a nìpwwurè à tà’nə la momaa mè ghu mbyànjè pobə ghu mənɲyè ní mă mè.”

Àshwəjè nàanə nàanə mbè’ə ngànjè ìmbyè ìpwwumè
(Mrk 4.1-9; Luk 4.4-8)

13 Tyi’è nɲyè ghu Yēsù à lè furè a ndâ ndèrè ngè nnwuunè a nìpwwunə atənjə nchya, ² ìpùnjè pèənè kamnè e. A tyi’è nkwuunè amwuə àkànwu’ə ndèrè amwuə nchya, ìndonè pànè wa tyi’è ntəəmè a mbwùnə mi nchya. ³ A pì’nè a ní shwəjè mìnwùè mìnə’na ambo pobə amwuə ìshwəjè pìnàanə nàanə, nshwəjè lo, “Ìndyi’è ìswùumè à lè furè ndèrè a ní mà’ à ngwàrè ìpwwumè. ⁴ Tsa’na a lè mənə mmà’ à, mbyə ìpwwumè za ìtse ì lè kwìnè amwuə àlànə ndwuumè pìsìnjə tsuutè. ⁵ Yìtse ì kwìnè àtwwè àlārəkè nìghòorə ní ìshyè ì lè nya’na mbə ghu pìmilyi’ə. Ì lè sa’ à la ka àlànə a lè pə e ghu ní mbè’ə mìnənjə ìme mìnè a ìshyè. ⁶ La nkwiè ní nwiè umè à lè tənə, ìpwwumè pa lè zwuumè tsa’na ka mìnənjə lə mìnè e a ìshyè la. ⁷ Yìtse ì lè kwìnè amwuə àpàbə ìshyè ní ànjwà’ɲwa’ a lè pənə amwuə. Ànjwà’ɲwa’ a ghu a ko’ò pobə pi mbyə ghu nsòpə a zèrə. ⁸ La yìtse mbyə ì lè kwìnè amwuə àpàbə ìshyè yè pyənə, nsa’ à ntyi’è nkwiè ndzumè mìnntàamə nkìrə, yìtse zumè mìghumè ntuurè, yìtse zumè mìghumè mìnntarə. ⁹ ɲònè ní à pənə ní mītugrə à zu’ù!”

Ìsùmə ní Yēsù à lè mənə nshwəjè pə ní ìshwəjè nàanə nàanə
(Mrk 4.10-12; Luk 8.9-10)

¹⁰ Ìzùnjè ndzùmè ìpe lè tō ambo ze mbyiitè e lo, “Wè wa nshwəjè ambo pànè pə amwuə ìshwəjè pìnàanə nàanə la mbè’ə àkə?”

¹¹ Yēsù a kwùè ambo pobə lo, “Nwùè à ɲà a wìghə ní àzhìtè lo ní zhyè mìnwùè mí lèəmənə mbè’ə ànwùè Nìfò nìpwwurè, la ka ɲà e ambo pobə. ¹² Ntiinə ɲònè ní à pənə ní àzhìtè la, pì kwì’nè a pə ní ìzhìtè pìnə’na. La ɲònè ní ka à pə e ní àzhìtè, pì kwìrè kwìirè a milyi’ə ní à pənə ní zèrə. ¹³ La ìsùmə ní ngwa nshwəjè ambo pobə pə amwuə àshwəjè nàanə nàanə la, mbè’ə pobə tsùnjè nnanə la ndzəənè a ghobə apè. Ntsùnjè ndzu’ù la nzhya a ghobə apè, ¹⁴ mbè’ə lwenè ànwùè ní Ìsayə ngànjè ntwuumè Nwùè à lè shwəjè lo, ‘Nì ghà zu’ù la zhyè a wìghə apè,

tsùnjè nanə la ìmyè ìmìghə zəənè e apè. ¹⁵ Ntiinə mìnntiŋmə mí pànè lwenè ní àkìghə, pí pu’kè mītugrə ìmobə ka pobə chí mmə ndzu’ù a ghobə ànwùè àtse, nkì nnàanə ìmyè ìmobə.

Ndànjè e a lenə, yì pobə zəənè ní ìmyè ìmobə, zu’ù ní mītugrə ìmobə,

zhyè amwuə mìnntiŋmə ìmobə mèrə laanə amwuə, mìnənjè a ghobə ntō ambo mìnə mbarə a ghobə.’

¹⁶ “Mborè ì chyè ambo pìghə, ntiinə ìmyè ìmìghə mə ndzəənè ìlyi’ə, mītugrə ìmìghə kí mmə ndzu’ù ìnwùè.

¹⁷ Nì zhyè lo, ngànjè ntwuumè Nwùè yì no’na pobə pi pànè ní mìnwùè ìmobə təəmənə lè mə ngyii a ní zəənè ànwùè ní nì wè ndzəənè la ka zəənə a ghobə, mmə ngyii a ní zu’ù ànwùè ní nì wè ndzu’ù lə la ka zu’ù a ghobə.”

Yēsù a tiitè ìsùmə àshwəjè nàanə nàanə zə
(Mrk 4.13-20; Luk 8.11-15)

¹⁸ “Nì tsùnjè nzhwi’tè la, ntiitè ànwùè ní àshwəjè nàanə nàanə mbè’ə ngànjè mbyə ìpwwumè wè a pənə zèrə: ¹⁹ Pànè ní pobə pa ndzu’ù àshwəjè mbè’ə ànwùè Nìfò Nwùè ka a mə ndaanə e àtwwè pobə chyè la tsa’ a ngwàrè ìpwwumè za ní ì lè kwìnənə a àlànə ndwuumè pìsìnjə tō ntsuutè la. ²⁰ Mbyə ìpwwumè za ní ì lè kwìnənə àtwwè àlārəkè nìghòorə ì chyè la tsa’ a pànè pa ní pobə pa ndzu’ù ànwùè Nwùè nkwiirè ní nìgha’ à.

²¹ La ka zèrə a twənjè e mìnənjə ìme amwuə pobə, pobə tyi’è ngwiiimə aɲunə mətùmə nkwiè. Nkwùè ní ngə’è kè ntòmənə mə ntō mbè’ə àshwəjè Nwùè ghu, pobə zùnjè mmyà’tè nkìirè a ghobə. ²² Mbyə ìpwwumè za ní ì lè kwìnənə amwuə àpàbə ìshyè ànjwà’ɲwa’ a za ì təəmè la àtwwè ní pànè ní pobə pa ndzu’ù ntwuumè ghù ìshì’nè wè, la ntòmənə mbè’ə nìchyèmbəyè pobə ptojə nkabè tō nsòpə ntwuumè ghù ìshì’nè wè, ka pobə tyi’è mmə ndzumè a ghobə mìnntàamə. ²³ Mbyə ìpwwumè za ní ì lè kwìnənə amwuə àpàbə ìshyè yè ìshì’nè za ì təəmè la àtwwè ní pànè pa ní pobə pa ndzu’ù ntwuumè ghù ìshì’nè wa wèrə laanə àtwwè pobə, pobə tyi’è ndzumè mìnntàamə, pìtse zumè nkìrə, pìtse zumè mìghumè ntuurè, pìtse zumè mìghumè mìnntarə.”

Àshwəŋnè nàanə nàanə mbə'ə ngunè

²⁴ Yēsù à lè chi nkwi'nè nshwəŋè àshwəŋnè nàanə nàanə ambo pobə nshwəŋè lo, "Ànwùè nifò nìpwuurè a chyè la tsa'a nònè itse ni à lè lyi'nə iswuumə e mbyè mbyè ipwuumè ishì'nè amwuə iswuumə e ghu. ²⁵ A pə ni itwu'è, nkwi'è ni pì mənə ndyè, ngàŋè kipaane e a nya'tè ntò mmà'à ngunè amwuə ndèrè e. ²⁶ Nkwùè ni mbyè ipwuumè za ì lè kwi'è ntyi'è mmə ndzumè, ngunè za ì lè pì'nè a ni ko'ò.

²⁷ "Ngàŋə àfà'à nònè wa lè tō mbyiitè e lo, 'Tă, yi wè lè pyè la mbyè ipwuumè ishì'nè amwuə iswuumə o wè? Ngunè ì kùmè ntyi'è nfulè lə ighə amwuə?"

²⁸ "A kwi'è ambo pobə lo, 'A zèrə zə ànwùè lə à ghìrè ngàŋə kipaane."

"Pobə pyiitè lo, 'Pəə ghè ndwùnè ngunè ghu?"

²⁹ "A kwi'è ambo pobə lo, 'Ngaŋə! Kò nì ghè, ntiinè nì tə mə ndwùnè, nì sò'ò mīkwuunè ma mītsùmè. ³⁰ Nì myà'tè mīkwuunè ma ghobə ngunè kwi'è mbyàa nkwi'è nifù'ù. Mbi shwəŋè ambo ngàŋə àfà'à za lo pobə pyè ndwùnè ngunè za nkorè a mbyiŋè mbyiŋè ntòonè, ntyi'è nsò'ò mīkwuunè nchyà amwuə àzunjè mè."

Àshwəŋnè nàanə nàanə mbə'ə mbyə àloonè

(Mrk 4.30-32; Luk 13.18-19)

³¹ Yēsù à lè chi nshwəŋè àshwəŋnè nàanə nàanə ambo pobə lo, "Ànwùè nifò nìpwuurè a chyè tsa'a mbyè àloonè ni ŋwùè à lònə mbyè amwuə iswuumə e.

³² Mbyè àloonè la mbyè za ni ì kfi'nə ntsàarè mbyè ntsùmè, la nkwi'è ni ì sa'nə ì za nfaŋè ntsàarè àtighə àtsùmè, pìsìŋə tyi'è ntò nkorè mīnkàanè ìmobə aŋunə."

Àshwəŋnè nàanə nàanə mbə'ə mbyə àpaanè

(Luk 13.20-21)

³³ Yēsù a chi shwəŋè àshwəŋnè nàanə nàanə yètse ambo pobə lo, "Ànwùè nifò nìpwuurè a chyè la tsa'a mbyə àpaanè ni mənŋyè à lònə nchyà amwuə ngòn-derè àpaanè a tyi'è nko'ò ndwènè ìlyi'ə."

Ìsùmə ni Yēsù à lè mənə nshwəŋnè pə ni ishəŋnè pìnàanə nàanə

(Mrk 4.33-34)

³⁴ Yēsù à lè lòo la ishəŋnè pìnàanə nàanə pè nnèrè mīnwùè ambo àpùŋè pèənè zə; ka à lè mə nnèrè e ànwùè àtse tighu à shwəŋè pə amwuə àshwəŋnè nàanə nàanə. ³⁵ Zèrə zə a lè pə la a ni lwenè ànwùè ni ngàŋè ntwuumè Nwùè à lè shwəŋənə lo,

"Mbi shwəŋnè ambo pobə amwuə ishəŋnè pìnàanə nàanə.

Mbi tiitè a ghobə ni mīnwùè ni mi lè pənə mī ləəmənə a nìpì'nè nkwi'è ni pì lè tsùŋənə àtwuè ishəŋè."

Yēsù a tiitè isùmə àshwəŋnè nàanə nàanə mbə'ə ngunè

³⁶ Nkwùè ni Yēsù à lè myà'tənə àpùŋè pèənè za nkwi'è amwuə ndā, ìzùŋè ndzùmè ìpe lè tō ambo ze nshwəŋè lo, "Tiitè a wəə ni isùmə àshwəŋnè nàanə nàanə mbə'ə ngunè amwuə iswuumə."

³⁷ Yēsù a kwi'è ambo pobə lo, "Nònè ni à lè mənə ngwàrè ishì'nè la Moonè Nwùè; ³⁸ iswuumə ì pə àtwuè ishəŋè; ngwàrè ishì'nè ì pə pànè ni pobə pənə amwuə ànwùè nifò; ngunè ì pə pànè pì nònè tìpòŋè; ³⁹ lenəla ngàŋə kipaane ni à mənə ngwàrè zə a pə Àzhwùè tìpòŋè. Nkwùè nifù'ù pə ndwùutə àtwuè ishəŋè, lenəla pìfù'ù pə pəngèrè.

⁴⁰ "Tsa'nə pì pa nshwatè ngunè ntòonè amwuə ìmū la, a tsa'nə a ghə pə a ndwùutə àtwuè ishəŋè. ⁴¹ Moonè Nwùè à ghə twuumè pəngèrè ìpe pobə fuukè pànè ni pobə pa ngìrè pànè fànə pobə pyè ni pobə pa ngìrè a tìpòŋè amwuə ànwùè nifò e. ⁴² Lenəla, mmà'à a ghobə amwuə àkfi'nè ìmū alyi'ə ni pobə tyi'è kwurè misonə ìmobə. ⁴³ Lenəla, pànè pì Nwùè tyi'è ntā tsa'a nwi'è amwuə nifò ni tā ighobə. Nònè ni à pənə ni mitugrə à zu'ù.

Àshwəŋnè nàanə nàanə mbə'ə ipwuumè pì ləəmənə

⁴⁴ "Ànwùè nifò nìpwuurè a chyè tsa'a àzwuumè ni a ləəmənə amwuə ishəŋè. Nkwùè ni ŋwùè à zəənənə a zèrə, a chi ntsùŋè ndəəmə a zèrə, ntyi'è mbə ni nìgha'ə ngè nshwuumè ipwuumè ìpe ìtsùmè lo ghè zwuumè alyi'ə a ishəŋè yè ghu.

⁴⁵ "Ànwùè nifò nìpwuurè a chyè mbə tsa'a ngàŋè mītsàanə à tà'à ipwuumè pì tsəntənə pìshì'nè. ⁴⁶ Nkwùè ni à zəənənə a zhyè ni a pòŋənə e ishì'nè, a lèrè ngè nshwuumè àzwuumè àtsùmè ni à twu'tənə, ndzwuumè a yè ghu."

Àshwəŋnè nàanə nàanə mbə'ə àlà'à

⁴⁷ "Ànwùè nifò nìpwuurè a kfi nchi mbə la tsa'a àlà'à ni pì mənə amwuə atəŋə nkò mbuurè iswuè ìtsùmè.

⁴⁸ Nkwùè ni a lwenənə pìnkò iswuè sùŋè furè a isighə, nnwuumè a ishəŋè a nìpwùnə ni nchyə, ntyiitè a yì ishì'nè nchyà amwuə mīnkaamə, ngwa'à a yì tìpòŋè.

⁴⁹ Lè tsa'nə a ghə pə a ndwùutə àtwuè ishəŋè. Pəngèrè ghə tō fuukè pànè pìtìpòŋè amwuə pìshì'nè, ⁵⁰ mənə a ghobə amwuə àkfi'nè ìmū alyi'ə ni pobə tyi'è yì kwurè misonə ìmobə."

⁵¹ Yēsù a pyiitè ghobə lo, "Nì zhyè mīnwùè mə mītsùmè?"

Pobə kwi'è lo, "Ee".

⁵² A shwəŋè ambo pobə lo, "Ìnèrè mbòomə ntsùmè ni pì tiitè mə e mbə'ə ànwùè Nifò nìpwuurè à chyè tsa'a ngàŋè ndā ni à fuukənə ipwuumè pìlwùnè pobə pìshwùè amwuə ntaŋə e ntsàa a àpyiinə."

Pi twuunè a Yésù a Nazarètè

(Mrk 6.1-6;Luk 4.16-30)

⁵³ Nkwùè ni Yésù à lè myàanènè ìshwə̀nè pìnàana nàana pə, à lè myà'tè alyi'ə ghu ⁵⁴ nkwi'è ndèrè amwuə àl'a'ə pobə. À lè nèrè mìnwùè amwuə ndà àsh-watè pèjlew izobə. Pànè ni pi lè zu'nə e lè yerè, ntyi'è mbyiitè lo, "Nònè wə à lòo a zə àzhi'tè ighə ni mìnwùè mɔ̀yerənə yerənə mə? ⁵⁵ Ka à pə e lə moonè kapindà? Ka Màriyà a pə e mǎ e, Jemè ni Jòsebè ni Shimùnè ni Yudà ka pə e pilyimə ìpe pìmbiyà'nə? ⁵⁶ Ka pilyimə ìpe pi pəngyǎ pə e pəənè ìpobə? À tyi'è ndòo mìnwùè mə mɔ̀tsùmè ighə?" ⁵⁷ Lenəla pobə lè tyi'è ntwuunè e.

La Yésù a shwə̀nè ambo pobə lo, "Ngà'nè ntwuunè Nwùè a chyè lo pè ghu'tè e alyi'ə àtsùmè, ndà'nè e amwuə àl'a'ə àzobə ni ngwà'rè e."

⁵⁸ Ka à lè chi ngi'è e mìnwùè mɔ̀yerənə mìn'o'nə nti-inə pobə lè pu'nə àpyiimè.

Ndwuumè ni Heròdè à lè zhwuutənə a Jònə ngà'nè à'njə àkwiiirè nchya

(Mrk 6.14-29;Luk 9.7-9)

14 A lè pə nkwùè ghu, Heròdè ni à lè pənə ìfò Galilyə a zu'ù ànwùè mbə'ə nlinè ni Yésù, ² ntyi'è nshwə̀nè ambo pèntsi pi nto'ò pi ìfò lo, "A tyi'è Jònə ngà'nè à'njə àkwiiirè nchya ni à zhwuumənə a nìwighè. La ìsumə ni mɔ̀tì'nè mə nfà'ə amwuə ze la."

³ Ntiinə a lè kinə pə nkwùè ghu la ni Heròdè à kò mə a Jònə nkorè e nchyà a ndà ìtsanə nti Hèrodyàsè ngwùə momaa e Filibè. ⁴ Ntiinə Jònə à lè ghènə ambo ze nshwə̀nè lo, "Mbòomə ìwə'nə à nèrè lo ka a kù'nə e ambo ghò a ni zo'ò a məngyǎ wə." ⁵ À lè patə mmə ntà'ə zhwuutə pə a Jònə la, mmə mbò ìmyè mɔ̀ pəənè ntiinə pobə lè pyiimənə lo Jònə a ngà'nè ntwuunè Nwùè.

⁶ La nkwùè ni ntyi'è ni pi lè pyə'nə a Heròdè ì lè kù'nə, moonè Hèrodyàsè ghu məngyǎ à lè tō mbinə àpinə a mbyè pànè ni pi lè fu'nə la, ntyi'è ngi'è nti'njə Heròdè ì pə ni nìgha'ə. ⁷ A Tyi'è nka'ə lo, "Mbi nja e ni àzwuumə àtsùmè ni à pyiitənə!" ⁸ Mǎ e a tinè e nshwə̀nè lo à shwə̀nè ambo Heròdè lo, "Njà àtwuè Jònə ngà'nè à'njə àkwiiirè nchya ambo mɔ̀nə amwuə àpàpə àkanə."

⁹ Mbì'njə ìfò ì lè kwighè mbə'ə ànwùè ghu, la tsa'nə à lè kà'nə a mbyè pànè la, a shwə̀nè lo pi ghìrè a lenə. ¹⁰ À lè twuumè pànè pi ghè ndə àtwuè Jònə a ndà ìtsanə, ¹¹ ndòo àtwuè ghu nja ambo mòməngyǎ wa a ghè nja ambo mǎ e. ¹² Ìzùnə ndzùmè Jònə lè zu'ù, ngè ndòo àkwuè e ntwə̀nə, ntyi'è ngè ntiitè a Yésù.

Yésù a zè pəənè nkaamè itaanè

(Mrk 6.30-44;Luk 9.10-17)

¹³ Nkwùè ni Yésù à lè zu'nə ànwùè zèrə zə mbə'ə Jònə la, à lè myà'tè alyi'ə ghu nkwuunə amwuə àkànwu'ə ndèrè e amwuə yètse alyi'ə ni ka pànè lè pə e ghu mbə'ə pə e ghu ze ni ze. Nkwùè ni àpùnə pànè za lè zu'nə a lenə la, pobə lè furè amwuə mɔ̀mbòmpə mɔ̀ ìl'a'ə ìmobə ngi'inè ni mɔ̀kwùè ndzùnə e ghu. ¹⁴ Tsa'nə

Yésù à lè mənə nfulè amwuə àkànwu'ə za, à lè zəənə àpùnə pànè za, nti'njə e ì lwenè ni àsòmənə. A tyi'è mbarè pìghoonə ni pi lè pənə amwuə pobə.

¹⁵ A pə a nkwe ntyi'è ghu, ìzùnə ndzùmè ìpe tō nshwə̀nə ambo ze lo, "Nkwùè ì zè ndà'nə, alyi'ə zə a pə ìfùmè. Ghìrè pànè pə siimè mbə'ə pobə ghè ntà'ə àzwuumè yè zìghənə amwuə pè'tse ìl'a'ə ndzwuunè ndzìghè."

¹⁶ Yésù a kwùè ambo pobə lo, "Mbə'ə pobə siimè ghobə apə. Pìghə àtwuè ìpì'njə àzìghə ni tǎ'ə àzwuumè nja pobə zìghè."

¹⁷ Pobə kwùè ambo ze lo, "Àzwuumè ni pə pənə ni zèrə a ìshyè nìghə a ndà'ə ntsì'njə àpaanè itaanè ni ìswuè ipaa."

¹⁸ Yésù a shwə̀nè lo, "Nì lòo pèrə ntō nja ambo mɔ̀nə." ¹⁹ A shwə̀nè ambo àpùnə pànè za lo pobə ntwuunə a ìshyè anjunə ntyi'inə. Nkwùè ni pobə lè ntwuunənə a ìshyè, à lè lòo ntsì'njə àpaanè za itaanè nja'njə ìmyè ìme a àtìghə nja a miyàa ambo Nwùè mbi'tè a zèrə nja ambo ìzùnə ndzùmè ìpe pobə ghàpə ambo pànè pa. ²⁰ Nwùè ntsùmè à lè zìghè ndzwurè, ìzùnə ndzùmè ìpe pa chi ndyàa ìchepə ndwènè minkaamə ntsòbè ipaa. ²¹ Mbyà'njə ni lè zìghənə mɔ̀zìghè mə lè pə tsa'a nkaamè itaanè, la ka pi shanə e pəngyǎ pobə ìpoonə.

Yésù a yiinè àtwuè nchya

(Mrk 6.45-52;Jòn 6.15-21)

²² Yésù à lè zùnə ngi'è ìzùnə ndzùmè ìpe kwuunə amwuə àkànwu'ə ntwuumè ndèrè amwuə zhyè ndzìnə a mbyè ze. A tyi'è ngonə a ndzùmè nsiimè àpùnə pànè za. ²³ Tsa'nə àpùnə pànè za lè siimənə la, à lè kò'ò ndèrè àtwuè mbarə a ni chà'tè a Nwùè ze ni ze nkwùè nkwe. ²⁴ Nki pə ni àkànwu'ə za a mìn'tè mə ndèrè amwuə nchya ndyè sàa ntiinə fèrè à lè tì'njə nchya ì tyi'è ntiinè ndèrè ntiinè nkwe.

²⁵ A pə a nkò'ò ntyi'è, Yésù a yiinè àtwuè nchya ntō ambo ìzùnə ndzùmè ìpe pa. ²⁶ Nkwùè ni pobə lè zəənənə e a mə ngi'inè àtwuè nchya la, àlùmə a lè kə'ə a ghobə, àkwà'rè a kwuunə a ghobə, pobə tyi'è nshwə̀nè lo, "A àzhyòbè."

²⁷ Yésù à lè fa'a nshwə̀nè ambo pobə lo, "Nì wiiimè mɔ̀nti'njə ìmìghə, a mɔ̀nə, kò nì pò."

²⁸ Pitə a shwə̀nè ambo ze lo, "Ndò'nəmbyə, à tə mbə ghò wə shwə̀nè ambo mɔ̀nə lo ìtō a nìpwùnə ghò àtwuè nchya ghə."

²⁹ Yésù a shwə̀nè ambo ze lo, "Tō!"

Pitə a furè amwuə àkànwu'ə za ngi'inè ntō ambo Yésù. ³⁰ La tsa'nə à lè zəənənə a fèrè wa la, àkwà'rè a lè kwuunə e a pì'nə a ni mìnə amwuə nchya, ntyi'è nkyi'inè ngii lo, "Ndò'nəmbyə, chwà'rè mè!"

³¹ Yésù a fa'a nshwuumè àpò e ngwiiimè e nshwə̀nè lo, "Àpyiimè nti'njə o a tyi'è nkfi tyi'è lə mbə'ə àkə? A ghìrè àkə wə pə ni minkə?"

³² Nkwùè ni pobə lè kò'nə nkwuunə amwuə àkànwu'ə za, fèrè wa à lè ləənə. ³³ Pànè ni pi lè pənə amwuə àkànwu'ə za pyiimè lo, "A tyi'è nkijə nku'nə lo ghò Moonè Nwùè."

Yésù a parè pighoonè a àla'à Gennesaret

(Mrk 6.53-56)

³⁴ Tsa'nə pobə lè twuumənə ndèrè àla'à Gennesaret, ³⁵ pànè pi alyi'ə ghu lè zəənə e nzhyə, ntsàa ntwuumə alyi'ə alyi'ə a mɛmbwùnə mi àla'à lo pɛ shwatə pighoonə ntô ni pèrə ambo Yésù. ³⁶ Pobə lè pu'ù mbô ambo ze lo â myà'tè pighoonə pa pi pètè àtsənjə atsə'ə e. Pànè pɛtsùmə ni pi lè pètənə lè tɛnjə.

Yésù a sa'à pɛFarisí mbə'ə pɛmbòomə pɛtã pɛtã ìpobə

(Mrk 7.1-13)

15 A ki pə tyi'ə aɲunə mətùmə nkwùè, pɛFarisí pobə pɛnèrè mbòomə furə a Yèrusalèmə ntô mbyiitə a Yésù lo, ² "Ka ìzùnjə ndzùmə ìpò nùnjə a ghobə pɛmbòomə pɛtã pɛtã ìpəə lə mbə'ə àkə? Ka pobə pə nsuu a ghobə mbô ìmobə amwuə ndwuumə ni i kù'nənə mbònjə zìghə!"

³ Yésù a k̀wùè lo, "À ghìrè àkə lo kò nì mə ndzùnjə a wìghə ntə Nwùè, ntyi'ə ndzùnjə pə pɛmbòomə ìpìghə? ⁴ Ntiinə Nwùè à lè shwənjə lo, 'Zu'nə a tã iwìghə pobə mǎ o,' nki nshwənjə lo, 'Njònə ni à zòomənə a mǎ e kə a tã ighobə, à kù'nə lo pɛ zhwuutə e.' ⁵ La nì shwənjə àzìghə lo ɲwùè à tə nshwənjə ambo tã ighobə kə mǎ e lo, 'Àzwuumə za zhyè ni ìtənə mbə ɲā ambo ghò la, ɲɲā a zèrə ambo Nwùè,' ⁶ yi ka à chyə mbə e ni àghu'tə aɲunə tã ighobə pobə mǎ e. Zèrə zə a nèrə la tsa'nə nì wa'nə mɛntə mi Nwùè ntyi'ə ndzùnjə pə ìmìghə mɛntə. ⁷ Pìghə ngànjə àpəgrè! Ngànjə ntwuumə Nwùè Ìsayà à lè zəənə tyi'ə ìshì'nə ɲwà'nə ànwùè ni Nwùè à lè shwənjənə mbə'ə wìghə lo:

⁸ Pànə pə pa ndzu'nə mə pə ni ìkòbə ntswùè, la mɛntɛnjə ìmobə pə a ndyè sàa aɲunə mɛnjə.

⁹ Ka ìsùmə ìtse ì pə e ghu ambo pobə a ni səkə mə, ntiinə pobə pa nnèrə pə pɛmbòomə pi pànə pi mi-sojə."

Àzwuumə ni a ghìrənə lo kò ɲwùè a laanə

(Mrk 7.14-23)

¹⁰ Yésù a tyi'ə nfunə àpùnjə pəənə za a tō a nɛpwùnə ze nshwənjə ambo pobə lo, "Nì zhwi'tə àtwuè àzìghə à laanə! ¹¹ Ka a ghìrə e àzwuumə zhyè ni ɲwùè à zìghənə a ntswùè ngìrə lo à laanə a mbyè Nwùè. La à ghìrə zhyè za ni a furənə a ntɛnjə ze ngìrə lo kò a laanə e."

¹² Ìzùnjə ndzùmə ìpe paatə e mbyiitə ambo ze lo, "Wə zhyè lo pɛFarisí pə ndzənjə a loɲə aɲunə ghò ntiì ànwùè za ni wə shwənjənə la?"

¹³ Yésù a k̀wùè lo, "Àzwuumə za àtsùmə ni ka à pyè e Tã iwəə a nɛpwuurə la, pi ghǎ sò'ò a zèrə wa'à. ¹⁴ Nì myà'tə a ghobə! Pobə la pɛfə mmə nnèrə àlànjə ambo pɛtse pɛfə; ìfə à tə mə nnèrə àlànjə ambo yɛtse ìfə, yi pobə pɛtsùmə kunə amwuə nɛntaamə."

¹⁵ Pità a shwənjə ambo ze lo, "Tiitə ìsùmə àshwənjə nàanə nàanə zə ambo pəə."

¹⁶ Yésù a k̀wùè lo, "Mbaa pə pìghə, ka nì zhwuumə a wìghə a ni zhyè ànwùè ni nshwənjənə? ¹⁷ Ka nì zəənə a wìghə lo, àzwuumə zhyè ni ɲwùè a zìghənə a ntswùè ze a lànjə nshwu'è la a nɛpùmə ze a ki nchi nnyii a zèrə?"

¹⁸ Àshwənjə ni a furənə a ntswùè ɲwùè a furə la a ntɛnjə ze mbə la zhyè za ni a ghìrənə lo kò ɲwùè a laanə e a mbyè Nwùè. ¹⁹ Àkwànjə tɛpònjə ni a pənə a ntɛnjə ɲwùè a za ngìrə ɲwùè a zhwuutə, ngìrə àfànə, ngìrə a məghàbə, ngìrə a zəərə, nnyii a chwìrə, nshwənjə a tɛpònjə àtwuè ɲwùè. ²⁰ La a ghìrə mɛnwùè mə lo kò ɲwùè a laanə; ka nìzìghə ti sùu mbô a ghìrə e lo kò ɲwùè a laanə."

Məngyə ni à pənə ni àpyiimə ntɛnjə

(Mrk 7.24-30)

²¹ Yésù à lè tyi'ə mmyà'tə alyi'ə ghu ndèrə a pàa àla'à Tayə ghobə Sidònə. ²² A təəmə lo, məngyə Kanàanə ìtse ni à lè mənə nchyə a pàa àla'à ghu, a tō ambo ze ngyii nshwənjə lo, "Koorə mɛlɛnjə ìmā mbā Ndò'nəmbyə moonə Dàfirə; àzhyə àtse a zə amwuə moonə mə ghù məngyə mmə ɲɲā ngə'ə ambo ze ka mɛzùnjə."

²³ La ka Yésù a lè k̀wùè e ànwùè àtse ambo ze. Ìzùnjə ndzùmə ìpe tyi'ə ntô ambo ze mbu'ù mbô nshwənjə lo, "Kantə e à lèrə kò a ki nga ngyii àzwuumə zə a ndzùmə pəənə."

²⁴ Yésù a k̀wùè lo, "Pi lè tsàa mə la ndà'à ambo pànə pa ni pi pənə amwuə àla'à Israel pyè ni pənə tsa'a mɛmbyə mɛndzìrə ma ni mi pìnjə la."

²⁵ Nkwùè ghu, məngyə wa a tō nkwi'tə a mbyè Yésù nshwənjə lo, "Ndò'nəmbyə yèmpə mə!"

²⁶ Yésù a k̀wùè lo, "Ka a kù'nə e a ni lòo àpaanə àghòbə mmə'ə ambo mɛngwìghə."

²⁷ Məngyə wa a k̀wùè lo, "A nkùnjə nkuɲə mbā Ndò'nəmbyə; La mɛngwìghə ma ndyàa ìchepə mɛzìghə ni mi furənə àtwuè tepèrə pɛtã ìpobə nkwinə a ìshyè ndzìghə."

²⁸ Lenəla Yésù a k̀wùè lo, "Məngyə, àpyiimə ntɛnjə mə o a no'ò. Wə pə ni ànwùè ni wə tà'nə la." Tyi'ə nkwùè ghu moonə e wa a zùnjə nfiitə.

Yésù a parè pànə pɛno'nə

²⁹ Yésù à lè tyi'ə nfunə alyi'ə ghu ngə ndànjə a nɛpwùnə atənjə Galilyə, nko'ò ngə nnyuumə àtwuè mbarə.

³⁰ Ìpùnjə pəənə pɛwùunə lè tō ambo ze ni pɛkikəghə, ni pɛfə, ni pɛkonə ìshyè, ni pɛpaapaa, ni pɛtse pighoonə tyi'ə pɛno'nə ntô nnyuumə a mbyè ze a parə a ghobə.

³¹ Pànə pèrə pə lè yerə amwuə ndwuumə ni pobə lè zəənənə pɛpaapaa shwənjə, pɛkonə ìshyè yiinə, pi shyè mɛkwùè mi pɛkikəghə, pɛfə zəənə, pobə pɛtsùmə tyi'ə ngu'tə a Nwùè pànə pi Israel.

Yésù a zə mbyànjə nkaamə nìkwàa

(Mrk 8.1-10)

³² Yésù à lè tyi'ə nfunə ìzùnjə ndzùmə ìpe nshwənjə ambo pobə lo, "Ngwə nkoorə mɛlɛnjə mi pànə pə, ntiinə pobə pə mə nɲyè itarə pəənə pi pobə tɛtsònjə ka zìghə a ghobə àzwuumə àtse. Mbə'ə ntsàa mə a ghobə ni nɲyè apə, ntiinə pobə chyè ghə kuntə a àlànjə."

³³ Ìzùnjə ndzùmə ìpe pyiitə e lo, "Mbə'ə pəənə lòo mɛzìghə la ighə a alyi'ə waakə a ni zə ìpùnjə pànə pɛno'nə pə?"

³⁴ Yésù a pyiitè a ghobè lo, “Nì wè ni ntsinjè àpaanè ishí’è?”

Pobè kùwùè lo, “Ntsinjè àpaanè sàmbaa ni kiyii ìswuè ìtse.” ³⁵ Lenèla Yésù a shwəjə ambo pànè pìghu lo nì nwuunè a ìshyá. ³⁶ A tyi’è ndòo àpaanè za ntsinjè sàmbaa ghobè ìswuè za, ñjā a miyāa ambo Nwùè, mbi’tè a zèrè ñjā ambo ìzùjə ndzùmè ìpe, pi tyi’è ngàbè ambo pànè pa. ³⁷ Njwùè ntsùmè à lè zìghè ndzwurè; ìzùjə ndzùmè ìpe tyi’è ndyāa ìcherè ndwènè minkaamə sàmbaa. ³⁸ Mbyàñjə nì lè zìghənə lè pə nkaamə ñk-wāa, ka pi shañjə e pəngyě pobə ìpoonè.

³⁹ Yésù à lè ghìrè pànè pa siimè ndèrè, a tyi’è nkwu-unè amwuə àkànwu’ə ndèrè a pàa àl’ā Magadànè.

Pi tà’ā a nì zəənè àlènè

16 PìFarisí pobə pìSadducee pìtse lè tō ambo Yésù a nì kwà’nè e, ntyi’è mbyiitè e lo à nèrè ghobè nì àlènè nì a furənə a ñpwwurè.

² A kùwùè lo, “Nkwùè nì nkwě ì kù’nə, nì shwəjə lo ìly-i’ə pə mbòjə, ntiinə ñpwwurè tsè mbàjə, ³ lenəla, a ngwù’ə ngwù’ə nì shwəjə lo, mbəjə àghə’tè ì lōo ntiinə ñpwwurè tsè mbàjə nki mmə nsinè. Nì zhyè nanjə ñpwwurè tiitè tsa’nə njiyè ì pə, la ka pə tiitè a wìghə ìlènè mbə’ə mìnkwùè mə! ⁴ Pìghə pànè pi sìnè wè, nì nì pə ngìrè mìnkwùè mi tìpòjə, ka pyiimè a wìghə a Nwùè! Nì pyiitè mè nì àlènè? Nganə! Ndà’ā àlènè nì mbi ñjā a àlènè Jonə.”

Yésù a shwəjə a lenə la mmyà’tè a ghobè ndèrè e.

Mbyě àpaanè pìFarisí pobə pìSadducee

⁵ Nkwùè nì pobə lè pənə ntwuumè atəjə, ìzùjə ndzùmè ìpe lè ləənə a nì lōo àpaanè. ⁶ Yésù a shwəjə ambo pobə lo, “Nì zhi’tè, ntəəmè ìshì’nè mbə’ə mbyě àpaanè pìFarisí pobə pìSadducee.”

⁷ Pobə shwəjə a zè pobə nì pobə, nshwəjə lo, “A chyè lə ntiinə ka pəənè lōo a wəənè àpaanè àtse.”

⁸ Yésù a zhyè ànwùè nì pobə pənə nshwəjə, mbyiitè a ghobè lo, “A ghìrè àkə nì shwəjə pìghə nì pìghə mbə’ə àpaanè nì ka nì twu’tè a wìghə? Àpyiimè àzìghə a kfi! ⁹ Ka nì chi nzhyè a wìghə? Ka nì kwwuumè a wìghə ntsinjə àpaanè itaanè ambo pànè nkaamə itaanè, ka ki kwwuumè a wìghə ndùnè minkaamə nì nì lè shwatənə ndwènè? ¹⁰ Kè ntsinjè za sàmbaa ambo pànè nkaamə ñk-wāa, nì ndùnè minkaamə nì nì lè lyāanə ndwènè? ¹¹ A ghìrè àkə ka nì zhyè a wìghə lo ka ndè pə nshwəjə mè ambo pìghə pə mbə’ə àpaanè? Nì təəmè ìshì’nè mbə’ə mbyě àpaanè pìFarisí pobə pìSadducee.”

¹² Lenəla pobə lè zhyè lo ka à lè mə nshwəjə e la mbə’ə mbyě nì pi chyānə amwuə àpaanè la. A lè pə shwəjə la mbə’ə a nì nèrè mìnkwùè mi tìpòjə nì mèrə lè pənə ambo pìFarisí pobə pìSadducee.

Pitə a tiitè a ñònè nì Yésù à pənə wèrə

¹³ Nkwùè nì Yésù à lè tōnə a pàa àl’ā Kàsaryà Filipi, à lè pyiitè ìzùjə ndzùmè ìpe lo, “Pànè chyè la nshwəjə lo Moonə Njwùè la ìwə?” ¹⁴ Pobə kùwùè lo, “Pìtse pa nfunjə e nì Jònə ngàjə àñjā àkwiirè nchyə, pìtse funjə nì

Elijah, pìtse ləjə nì mbyè nshwəjə lo a Yèrəmyā kè ta’ā ngàjə ntwuumè Nwùè ìtse.”

¹⁵ A pyiitè ghobè lo, “La nì shwəjə àzìghè lo mìjə ìwə?”

¹⁶ Shimùnè Pitə a kùwùè lo, “Ghò Ghù Ndzo’nə wa, Moonə Nwùè. Nwùè nì à pənə ghù ntìjə.”

¹⁷ Yésù a kùwùè ambo ze lo, “Mborè ì chyè ambo ghò, Shimùnè moonə Jonə! Mbə’nə ka à tiitè e ñònè ntiitè o, la tiitè Tā iwəə a ñpwwurè. ¹⁸ Lenəla nshwəjə ambo ghò Pitə lo: ghò la ñìghòorə, añunə ñìghòorə tsè mbi tyi’è poomè pəənè ìpā. Lenəla mìtìjə nì mì ñìwìghə ghā tsaarə e a àshwatə ìpoonè pi Nwùè apə. ¹⁹ Mbi ñjā àkòo ntswùè ñifò ñpwwurè ambo ghò, àzwuumè àt-sùmè nì wè korənə a ìshyá, pfi ki korə a ñpwwurè; lenəla zhyè nì wè kyàatənə a ìshyá, pfi ki kyàatə a ñpwwurè.” ²⁰ Lenəla, Yésù a kwàtè ìzùjə ndzùmè ìpe lo kò pobə tiitè a ñònè ìtse lo à chyè mbə Ghù Ndzo’nə wa.

Yésù a tiitè tsa’nə à kwìghè

²¹ A nì furè nkwùè ghu, Yésù a pì’nə a nì nèrè ambo ìzùjə ndzùmè ìpe lo à lèrə a Yèrusalèmə zəənè ngə’ə yìno’nə ambo pìlìjə mə a ndā Nwùè, farə ambo pìfò m’ā Nwùè pobə pìnèrè mbòomə, pì zhwuutè e, njiyè ki ləjə ìtarə à zhwuumə a ñìwìghè.

²² Pitə a lōo e mmìntè a ñpwwurə mbi’nə a nì sa’ā e nshwəjə lo, “Nwùè à zòjə, Ndò’nə mbyè! Mbə’ə ka zè la’ā ngìrè e añunə ghò.”

²³ Yésù a pəjə nshwəjə ambo Pitə lo, “Lōo o a mbyè mìjə, Sataanè! Ghò la àtìghə nì a twaanənə a mbyè mìjə; mbə’nə wè wa ka kwàjə o mìnkwùè mi Nwùè. Wə wa nkwàjə pə mìnkwùè mi pànè pi misonjə.”

²⁴ Lenəla Yésù a shwəjə ambo ìzùjə ndzùmè ìpe lo, “Ñònè ìtse à tə mmə ntà’ā zùjə mə, a pyè ntwuumè mbiñjə e mbi’i àtìghə pànkənə e ndzùjə mə.

²⁵ Mbə’nə ñònè nì à t’anə a nì chwərə a ñìchyə mbyè e à pì a wèrə, la ñònè nì à pìnə a ñìchyə mbyè e mbə’ə mə à ghā zəənə a wèrə. ²⁶ Àpii ñònè lə àkə mbə’ə a pì’i àtwuè ìshyá zè àtsùmè la mbi’i a ñìchyə mbyè e? Kə mbə’ə ñwùè a ñjā lə àkə nkwebə a ñìchyə mbyè e ghu?

²⁷ Mbə’nə Moonə Njwùè à ghā tō pobə pəngèrə amwuə àghu’tè Tā ìghobə, lenəla tso’ò àf’ā ñwùè ntsùmè tsa’nə à f’anə. ²⁸ Nshwəjə a wìghə tyi’è nkùjə nkujə lo pìtse pə ntəəmè a ñìghə pyè nì ka pobə pə ghā zhwi’i a ghobə a ñìwìghè za’ā pòjə zəənə a Moonə Njwùè a mə ntō tsa’ā ìfò.”

Ndwuumè nì Yésù à lè kwèbənə mbiñjə e

17 Njiyè ntuurè lè ləjə Yésù a lōo Pitə nì Jemə pobə momaa e Jònə pobə pi pobə k’ò ndèrè àtwuè mbarè sàa ìtse mbə ghu tyi’è pobə nì pobə. ² Mbiñjə e ì kwèbè a mbyè pobə, ìsìghè e ì tyi’è mmə ntsiinè tsa’a nwuumè, ìtsə’ə ìpe fuè ntsèntè. ³ Pobə ki wùutè ndzəənè a Músi pobə Elijah pobə furè mmə nshwəjə pobə pi Yésù. ⁴ Pitə a tyi’è nshwəjə ambo Yésù lo, “Ndò’nə mbyè, a pòjə tsa’nə pəənè pə a ñìghə. Wə pəla nkòjə, mbi korè ìzùjə ìtarə, ta’ā a pə ambo ghò,

ta'à a pə ambo Mūsî, ta'à a pə ambo Elijah." ⁵ Tsa'nə à lè pirənə mmə nshwəŋnə la, mbə'à yì fuə ni pubə ì wùutə nk̄wupə a ghobə, ngyə ì furə amwuə mbə'à ghu nshwəŋə lo, "Lə moonə mə ghu mbyàŋnə wa ni ñkòŋənə la, ñmə nga'a mbə'ə e. Ni tsùŋə nzhwi'tə ànwùè ni à wə nshwəŋə." ⁶ Nkwùè ni ìzùŋə ndzùmə ìpe lè zu'nə a lenə la, pobə lè kunə a ìshyè àkùbəkubə, àk-wàrə a kwuunə a ghobə. ⁷ La Yēsù a tō mbètə a ghobə nshwəŋə lo, "Ni lòo a ìshyè, kò ni pò." ⁸ Pobə ŋaŋə ìmyə ìmobə àtìghə ka zəənə a ghobə a ònə ìtse ndàŋə e Yēsù.

⁹ Tsa'nə pobə lè furənə àtwuè mbarə gha mmə nshwu'ə la, Yēsù à lè kwàtə a ghobə lo, "Kò ni shwəŋə a wìghə ànwùè mbə'ə àní zə ambo ònə ìtse tə mbyàa nkwùè ni Moonə Nwùè à ghà zhwuumə a nìwìghə."

¹⁰ Ìzùŋə ndzùmə ìpe pa pyiitə e lo, "Pìnerə mbòomə shwəŋə lo Elijah a chyè a ni pyè ntò la ntii àkə?"

¹¹ Yēsù kwùè ambo pobə lo, "Elijah à chyè a ni tō nkì shiitə ìnwùè ìtsùmə kwùè tsa'nə ì lè pyənə mbə la.

¹² La ngwè nshwəŋə a wìghə lo, Elijah à pyè mə ntò ka pì zhyè e la ngìrə mìnwùè ni pì kòŋənə aŋunə ze. A kì mbə tyi'è ndəŋə ndəŋə tsa'nə Moonə Nwùè à ghà zəənə ngə'ə ambo pobə."

¹³ Ìzùŋə ndzùmə ìpe pa tyi'è ndzu'ù ànwùè ghu a laanə àtwuè pobə nkwùè ghu lo à shwəŋə la ànwùè mbə'ə Jònə ngàŋə àŋà àkwìirə nchyə.

Yēsù a parə a mòmbyàŋnə ni à lè pənə ni àzhyè

(Mrk 9.14-29; Luk 9.37-43)

¹⁴ Nkwùè ni pobə lè kwìrənə nkwè ntsirə àpùŋə pànə za, ònə mbyàŋnə ìtse à lè tō nkwi'tə a mbyè Yēsù nshwəŋə lo, ¹⁵ "Ndò'nəmbyə, koorə m̄lìŋə aŋunə moonə mə wə ntiinə à wə nkunə àkìpwùrə ndzəənə ngə'ə tisiŋnə. A pə nkwùè ìtse, a kunə amwuə ìmù, mbə nkwùè ìtse a kunə amwuə nchyə. ¹⁶ Ndə lòo e ntò ambo ìzùŋə ndzùmə ìpò lo pobə parə e la ka pobə zhyè a ghobə ndwuumə ni mbə'ə pobə parə e."

¹⁷ Yēsù a shwəŋə lo, "Pànə pì tìtsòŋə, ni ka nì mə nnùŋə a wìghə ntìŋmə aŋunə Nwùè ka kì mə ghìrə a wìghə mìnwùè m̄ təəmənə! Ngà chyè pəənə tə pyàa lə nkwùè àkə? Mbi wìimə ntìŋmə mə mbə'ə wìghə tə pyàa lə nkwùè àkə? Ni lòo e ntò a ìshyè nìghè!" ¹⁸ Yēsù à lè sa'à àzhyè za, a zùŋə nfyè, moonə wa a zùŋə ntìŋnə.

¹⁹ Ìzùŋə ndzùmə Yēsù lè tyi'è ntò mbyiitə e a ndzùmə ndzùmə lo, "A ghìrə àkə ka pə tō nzhyl fuukə a wə àzhyè zə?"

²⁰ A kwùè ambo pobə lo, "Ntiinə àpyiimə ntìŋmə àzìghə a pirənə nk̄. Ngwè nshwəŋə a wìghə lo nì tə mbə ni àpyiimə ntìŋmə a k̄ mbə tsa'a mbyə àloonə yi mbə'ə nì shwəŋə ambo mbarə zə lo, 'lòo a nìghè ngə ntəəmə a nìyì! ì kì ndòo. Ni ndwuumə wanə, ànwùè àtse a chyè ntsàarə a wìghə apə." ²¹ Mbuurə àzhyè zə a tà'a la lo nì nwuunə tì zìghə amwuə àchà'tə Nwùè za'a mbòŋə fuukə.

Yēsù a chi nshwəŋnə mbə'ə ànwùè nìwìghə e

²² Nkwùè ni ìzùŋə ndzùmə ìpe lè shwatənə a Galilyə la, Yēsù à lè shwəŋə ambo pobə lo, "Pì ŋà a Moonə Nwùè ambo pəənə, ²³ pì zhwuutə e a kì pə aŋunə ngyè itarə pì chi mbə'kə e aŋunə nìwìghə." Mbìŋmə ìzùŋə ndzùmə ìpe pa lè pì ka mizùŋə.

Tsa'nə Yēsù à lè twuənə a taghə Ndà Mìshwà'a Nwùè a Yèrusalèmə

(Mrk 9.30-32; Luk 9.43b-45)

²⁴ Nkwùè ni Yēsù pobə ìzùŋə ndzùmə ìpe lè tònə nkwuunə a Kàpenòmə, pìnkwiirə pìtaghə a Ndà Mìshwà'a Nwùè a Yèrusalèmə tō ambo Pità mbyiitə e lo, "Ka ìnerə ìwìghə à twuè e a taghə a Ndà Mìshwà'a Nwùè a Yèrusalèmə?"

²⁵ Pità a kwùè lo, "À wa ntwuè."

Nkwùè ni Pità à lè kwuunənə a ndà la, Yēsù à lè pyiitə e lo, "Shimùnə, àkwàŋə o a chyè lə lo àkə? Pìfò pì àtwuè ìshyè pa ngə nkwiirə pìtaghə la ambo pìwə? Pobə pa ngə nkwiirə la ambo ngàŋə àla'a kə ambo ngàŋə nìghaanə?"

²⁶ Pità kwùè lo, "Ambo ngàŋə nìghaanə."

Yēsù a tyi'è nshwəŋə lo, "Mbə a lenə yi ka ngàŋə àla'a àzobə pə e a ni twuè. ²⁷ La ka pəənə pə ntà'a wəənə a ni ghìrə m̄ntìŋmə ìmobə zarə. Tsa'nə a pənə lə la, ghə amwuə atəŋə mmà'a àl'à o. Ntsàambyè ìswuè ni wə kònə, nya'kə ntswùè e, wə zəənə nkabə. Lòo a zərə ŋŋà ambo pobə àtwuè ni pùu."

A ìwə mbə ònə ngwùunə?

(Mrk 9.33-37; Luk 9.46-48)

18 Tyi'è nkwùè ghu ìzùŋə ndzùmə Yēsù lè tō mbyiitə ambo ze lo, "A tsàarə ìwə ntsàarə a ŋwùè ntsùmə amwuə ànwùè nìfò Nìpwuurə?"

² Yēsù, a fuŋə a m̄lyi'ə mink̄ a tō mbaatə e, a tē e a t̄t̄rə pobə, ³ nshwəŋə ambo pobə lo, "A tyi'è nkùŋə nkuŋə lo nì tə ghoŋə a wìghə tə pəŋə ntyi'è tsa'a kiyii àghòbə, yi mbə'ə nì la'a nkwuunə a wìghə amwuə ànwùè Nìfò nìpwuurə apə. ⁴ Nònə ngwùunə amwuə ànwùè Nìfò nìpwuurə a wùè wa ni à shwu'kənə mbìŋmə e ntyi'è mbə tsa'a mink̄ wə. ⁵ Lenəla, ònə ni à kwìirənə a mink̄ tsa'a wə aŋunə n̄lìnə ìtsà à kwìirə la gha.

Ìkwà'nə ni ghìrənə ŋwùè ghìrə tìpòŋə

(Mrk 9.33-37; Luk 9.46-48)

⁶ "La ònə ìtse à tə ngìrə lo ta'a mink̄ wə ìtse ni à nùŋənə ntìŋmə e aŋunə m̄ŋə à kunə amwuə tìpòŋə yi a pòŋə lo pì korə a àlwèŋə yè wùunə a loŋə ze mmà'a e à wènə amwuə nchyə ghu nìŋnə. ⁷ Ndòonə ì chyè a àtwuè ìshyè mbə'ə ìkwà'nə a ni ghìrə a tìpòŋə! Ìkwà'nə chyè a ni tō, la ndòonə pə a àtwuè ònə ni à lònə a àkwà'nə zə ntò. ⁸ Mbə'ə àpò o kə àkwùè o a tə ghìrə lo wə ghìrə a tìpòŋə, wə lə a zərə ngwa'a. A pòŋə ambo ghò a ni pì a ta'a àpò kə a ta'a àkwùè ntsàarə a ni pə ni mbò m̄tsùmə pobə m̄kwùè m̄tsùmə pì m̄à'a o amwuə àkiinə ìmù tì pyaatə. ⁹ Nìlyè ìtsò tə mbə la

ngìrè lo wè ghìrè a tìpòrò, wè tso'ò a tserè ngwa'à. A pòrò lo wè kwuunè amwuè nìchyêmbiyè ni ta'à nilyè ntsàarè a ni pè ni ìmyè mītsùmè la pì mà'à o amwuè àkìhè ìmù ti pyaatè.

Ashwəŋnè nàanə nàanə mbə'ə mbyē ndzirè ni ì lè pīnə

¹⁰ "Nì zəənè lo kò nì wa'à a wighə a milyi'ə minkī wè ìtse. Nshwəŋnè tyi'è nkūŋə nkuŋə ambo pīghə lo pəngèrè ìpobə a nìpwuurè pa mbə pobə pī Tā iwəə nkwùè ìtsùmè. ¹¹ [Mbə'nə Moonè Nwùè à lè tō la a ni chwəarè pànè pa ni pī lè pīnə la.] ¹² Nì kwàŋè lo àkə? Mbə'ə ŋwùè a tə mbə la ntwu'tè mbyē ndzirè ìze nkirə, ta'à a furè amwuè àpùŋè ghu mbī, a ka myà'tè e a myè mīghumè nìpwù'ə ntsòbè nìpwù'ə a kòŋè ndèrè ngè ntà'a a zhyè ni ì pīnə la? ¹³ Nshwəŋnè tyi'è nkūŋə nkuŋə ambo pīghə lo, à tə ndzəənè a pə ni nìgha'ə yìno'nə aŋunə ta'à mbyē wa ntsàarè aŋunə zhyè za mīghumè nìpwù'ə ntsòbè nìpwù'ə ni ka zèrè lè pī e la. ¹⁴ A ki mbə tyi'è ndəŋə ndəŋə lo, ka Tā iwighə a nìpwuurè a pə ntà'a e lo ta'à milyi'ə minkī wè ìtse à pī.

Ndyimə ni à fàntənə ànwùè

¹⁵ "Ndyimə o à tə mbəla nfàntè ànwùè ambo ghò, wè ghè ntsirè e pīghə ze pīpaa ndà'a nwuunè, wè nèrè àwìghè ànwùè e ambo ze. À tə nzhwi'tè ànwùè ni wè shwəŋnə, yi wè kwìrè mə nkwiirè a ndyimə o wa. ¹⁶ A pə la ka zhwi'tè e, wè lòo a ta'à ŋwùè kə pànè pīpaa pīghə pī pobə ghè ntsirè e mbə'ə ànwùè àtsùmè za ni pī shwəŋnə à pə ni pìndzəənè zəənənə pīpaa kə pitarə ni pī ghā tiitè. ¹⁷ A pə la ntwuunè e a ni zhwi'tè ambo pobə, nì lòo e ndèrè ambo àshwatè ìpoonè pī Kristù. A ki nchi ntwuunè e a ni zhwi'tè ànwùè ni pobə shwəŋnə, nì lòo e tsa'a tizhyə a Nwùè kə ìnkwiirè pìtaghè.

Ànwùè ni pī twuunənə ghobə zhyè ni pī pyiimənə

¹⁸ "Nshwəŋnè tyi'è nkūŋə nkuŋə ambo pīghə lo ànwùè ni nì korènə àtwuè ìshyè ghə pī ki korè a zèrə a nìpwuurè, zhyè za ni nì kyàatənə àtwuè ìshyè ghə, pī ki kyàatə a nìpwuurè. ¹⁹ Nchi nkwi'nə nshwəŋnè ambo pīghə lo, pīghə pīpaa tə pyiimè àtwuè ìshyè ghə a ni loonè àzwuumè àtsùmè ni nì pyiitənə, yi Tā iwəə a nìpwuurè à pī ŋā a zèrə ambo pīghə. ²⁰ Mbə'nə alyi'ə ni pànè pīpaa kə pitarə shwatənə aŋunə nìlinè ìtsā, ngwa alyi'ə ghu pə pī pobə."

Ashwəŋnè nàanə nàanə mbə'ə ngəŋə àfà'a ti ləənə àfàntè ànwùè

²¹ Pitə à lè tō ambo Yēsù mbyiitè e lo, "Ndò'nəmbiyè, a nkwùè ishi'ə ni mbə'ə ndyimə mə a fàntè ànwùè ambo mīŋə ìdəənè e? Mbə'ə a pə nkwùè sàmbaa?"

²² Yēsù a kwùè lo, "Mbə'ə a pə e pə ndà'a nkwùè sàmbaa apè, la nkwùè mīghumè sàmbaa nkwùè sàmbaa. ²³ Nì ndwuumè wè, mbə'ə pī lòo ànwùè Nìfò nìpwuurè aŋunə ìfò ìtse ni à lè t'ə'nə a ni shankè ìnwùè nkabè ìpe pobə ngəŋə àfà'a ìze. ²⁴ Tsa'nə à lè pì'nənə a ni shankè a pèrə, pī lè lòo a ta'à ŋònè ìtse ni à lè wiiimənə

e ni pitalent ntswù'è nkaamè minkirə ntò ambo ze.

²⁵ Tsa'nə ka à lè pə e ni nkabè a ni twuè nkabè ghu la, ìfò wa a shwəŋnè lo, pì kò e nshwuumè tsa'a àpù'ù pobə ngwùə e ni ìpoonè ìpe farə ìpwuumè ìpe ndòo ntwuè ndzò e ghu. ²⁶ Ngəŋə àfà'a wa a kunə aŋunə mīkwì'tə ìme a mbyè ze mbu'ù mbò ambo ze nshwəŋnè lo, 'Tā, wiiimè ntiŋmè o, mbi twuè àzwuumè àtsùmè ambo ghò.' ²⁷ ìfò wa à lè pə ni mīlìŋə aŋunə ze, ndəənè ndzò ghu mmyà'tè e a lèrè.

²⁸ "La nkwùè ni ngəŋə àfà'a wa à lè furənə àpyiinə, ndzəənè a ta'à ngəŋə àfà'a wa ìtse ni à lè wiiimənə e ni nkabè nkaamè nìghumè, à lè zùŋə nkò a loŋə e nshwəŋnè lo, 'Twuè nkabè ni wè wiiimənə mə ni zèrè!'

²⁹ Ngəŋə àfà'a wa a kunə aŋunə mīkwì'tə ìme mbu'ù mbò nshwəŋnè lo, 'Wiiimè ntiŋmè o, mbi twuè nkabè o za.' ³⁰ La a twuunè e nsùŋə a ngəŋə àfà'a wa ngè nchyà a ìtsəŋè tə mbyàa nkwùè ni à ghā twuè ndzò e ntsùmè. ³¹ Nkwùè ni zhyè ngəŋə àfà'a lè zəənənə ànwùè ni a lòonə alyi'ə, mīntiŋmè ìmobə lè zaŋə, pobə lèrè ngè nshwəŋnè ànwùè àtsùmè ni a lòonə alyi'ə ambo ìfò wa. ³² Lenəla, ìfò wa a fuŋə a ngəŋə àfà'a wa, nshwəŋnè lo, 'Ghò ngəŋə àfà'a tìpòrò, ndè kàa mīndzò ìmò mītsùmè ntiinə wè lè pu'nə mbò ambo mīŋə.

³³ Mbə'ə wè ka ki koorè o mīlìŋə mī ndyimə o ngəŋə àfà'a tsa'nə ndè kinə nkoorè mīlìŋə ìmò la?' ³⁴ ìfò wa à lè zaŋə a loŋə ka mizùŋə, nchyə e a ìtsəŋè lo pì tòmnè e tə mbyàa nkwùè ni à ghā myàanè nkabè ghu ntsùmè twuè."

³⁵ Yēsù a tyi'è ndwùutè lo, "Lə tsa'nə tā iwəə a nìpwuurè à ghā ghìrə aŋunə pīghə mo'o mo'o mbə'ə ni ka pə ləənə a wighə ìfàntè ìnwùè pilyimə ìpīghə amwuè mīntiŋmè ìmighə."

Yēsù a nèrè ànwùè mbə'ə nìsiimə a nìzo'ò

(Mrk 10.1-12)

19 Nkwùè ni Yēsù à lè myàanənə nshwəŋnè ìnwùè pèrə pè ìtsùmè, à lè myà'tè àla'a Galilyè ngè nkwuunə a pàa àla'a Judyà a ndzinə nchyə Jodànè.

² Ìpùŋə pəənə pìno'nə lè zùŋə e a parè mīghoonə ìmobə.

³ PìFarisì pītse lè tō ambo ze a ni kwà'nə e mbyiitè e lo, "Mbòomə à pyiimè lo mbə'ə ŋwùè a fuukə a ngwùə e ntiinə ànwùè àtse ni à ghìrənə?"

⁴ A pyiitè a ghobə lo, "Nì pirè a wighə ti fuŋə ànwùè Nwùè za lo Nwùè ni à lè tsùŋənə pəənə a nìpì'nənə à lè tsùŋə la ŋònè mbyàŋnè pobə məngyǎ? ⁵ Ntyi'è nshwəŋnè lo, 'Tsa'nə a pənə lə la, ŋònè mbyàŋnè à ghā myà'tə a tā ìghobə pobə mǎ e, tō pwuutè pobə ngwùə e, pobə ze tyi'è ta'à mbòbè mbiŋmè.' ⁶ Lenəla pobə tyi'è ta'à ŋwùè nchi mbə a ghobə pànè pīpaa apè. Àzwuumè àtsùmè ni Nwùè à pwuutənə, kò ŋwùè misonə a ghàbè e a zèrə."

⁷ Pobə pyiitè e lo, "Mūsì à kùmè lè shwəŋnè amwuè mbòomə lo mbə'ə ŋwùè a ŋā àŋwà'nə nìsiimə a nìzo'ò ambo ngwùə e nfuukə e a lèrè la ntiinə àkə?"

⁸ A kwùè ambo pobə lo, "Mūsì à lè pyiimè lo mbə'ə ŋwùè a fuukə a ngwùə e ntiinə mīntiŋmè ìmighə tìŋnə a ni zhyè ànwùè. La ka a lè pə e a lenə tsa'nə àtwuè

ishyâ a lè pî'nèna. ⁹ Nshwə̀nə̀ ambo pìghə̀ lo ɲwùè à tə̀ nfuukə̀ a ngwùə̀ e a ndā ze, ka fuukə̀ e pə̀ ntiì àfànə̀, ndzo'ò a ghù nyàanə̀ yì à ghìrè la àfànə̀."

¹⁰ Ìzù̀nə̀ ndzùmə̀ ìpe shwə̀nə̀ ambo ze lo, "A tə̀ mbə̀ la lə̀ a tìtìrè ɲònə̀ mbyà̀nə̀ pə̀bə̀ ngwùə̀ e, yì a pò̀nə̀ pə̀ lo ɲònə̀ mbyà̀nə̀ à nwuunə̀ e tì zo'ò."

¹¹ La Yēsù a k̀wùè ambo pə̀bə̀ lo, "Ànwùè zè nì ngwè nnèrè lə̀ ka a yìinè e ambo ɲwùè ntsùmə̀ a lenə̀. Mbə̀'ə̀ a yìinè tyi'è ambo pyè nì Nwùè à tso'ò mə̀ ɲɲā ambo pə̀bə̀; ¹² ntiinə̀ pànə̀ pa nì ìsùmə̀ chwii chwii a nì ghoŋə̀ tì zo'ò. Pìtse ghoŋə̀ ntiinə̀ pì lè pyə̀nə̀ a ghobə̀ a lenə̀, pìtse pə̀ ntiinə̀ pì sə̀ə̀rənə̀ a ghobə̀, pìtse ghìrè ìpìŋmə̀ ghobə̀ a lenə̀ ntiì ànwùè Nìfò nìpwuurə̀. Njònə̀ nì mbə̀'ə̀ a pyiimə̀, à pyiimə̀."

Yēsù a chyâ mborè aɲunə̀ kiyii àghòbə̀
(Mrk 10.13-16; Luk 18.15-17)

¹³ Pànə̀ pìtse lè lòo kiyii àghòbə̀ ntò lo à nù̀nə̀ mbò ìme àtwuè pə̀bə̀ nchà'tə̀ a Nwùè. Ìzù̀nə̀ ndzùmə̀ ìpe sa'á pànə̀ pa. ¹⁴ La Yēsù a shwə̀nə̀ ambo pə̀bə̀ lo, "Nì myà'tə̀ ìpoonə̀ pa pə̀bə̀ tō ambo mìŋə̀. Kò nì zò̀nə̀ a ghobə̀, ntiinə̀ ànwùè Nìfò nìpwuurə̀ a chyâ la ambo pànə̀ tsa'a pə̀bə̀."

¹⁵ Tsa'nə̀ à lè shwə̀nə̀nə̀ la, à lè tyi'è nnù̀nə̀ mbò ìme àtwuè pə̀bə̀, ndèrè e.

Ànwùè mbə̀'ə̀ mōngwàs wùumə̀ nì à pənə̀ ngàŋə̀ nkabè
(Mrk 10.17-31; Luk 18.18-30)

¹⁶ A lè pə̀ nk wùè ìtse, ɲònə̀ ìtse a tō ambo Yēsù mbyi-itə̀ e lo, "Ìnèrè, ànwùè ìshì'nə̀ nì mbə̀'ə̀ nìghìrè nk wuunə̀ amwuə̀ nìchyə̀mbyə̀ wa nì à ghoŋə̀nə̀ nì nkuŋə̀ la àkə̀?"

¹⁷ Yēsù a pyiitə̀ ambo ze lo, "À ghìrè àkə̀ wə̀ pyiitə̀ mə̀ mbə̀'ə̀ ànwùè ìshì'nə̀? Njònə̀ nì à pənə̀ ɲònə̀ ìshì'nə̀, a tyi'è Ta'á ɲwùè. Wə̀ tə̀ mmə̀ nkòŋə̀ a nì kwuunə̀ amwuə̀ nìchyə̀mbyə̀, wə̀ nù̀nə̀ m̀ntə̀ m̀i Nwùè ma."

¹⁸ A pyiitə̀ a Yēsù lo, "Mèrə̀ m̀ntə̀?"

Yēsù a k̀wùè ambo ze lo, "Kò wə̀ zhwuutə̀; kò wə̀ ghìrè ànwùè fànə̀; kò wə̀ zə̀ə̀rə̀; kò wə̀ nyii a chwìrə̀; ¹⁹ mmə̀ ndzu'nə̀ a tã ìwìghə̀ pə̀bə̀ mǎ o; nkì mmə̀ nkòŋə̀ a ndyimə̀ o tsa'a mbìŋmə̀ o."

²⁰ Mōngwàs wùumə̀ wa a k̀wùè ambo Yēsù lo, "Nnù̀nə̀ mə̀ m̀ntə̀ mèrə̀ mə̀ tyi'è m̀tsùmə̀. Nchi mbə̀ a nì ghìrè la ànwùè àkə̀ àtse?"

²¹ A k̀wùè ambo ze lo, "Wə̀ tə̀ nkòŋə̀ a nì pò̀nə̀ mmyàanə̀, wə̀ ghə̀ nshwùunə̀ ìp wuunə̀ ìpò ìtsùmə̀ ɲɲā nkabè ghu ambo ngàŋə̀ àfumə̀ yì wə̀ pə̀ nì àfù'ù a nìpwuurə̀, ntyi'è ntò ndzùŋə̀ a mə̀."

²² Nkwùè nì mōngwàs wùumə̀ wa à lè zu'nə̀ ànwùè ghu, à lè lòo ndèrè e nì àsòmŋnə̀, ntiinə̀ à lè pə̀ nì ìp wuunə̀ pìno'nə̀.

²³ Yēsù a tyi'è nshwə̀nə̀ ambo ìzù̀nə̀ ndzùmə̀ ìpe lo, "Nshwə̀nə̀ tyi'è nkũŋə̀ nkuŋə̀ lo a kə̀'nə̀ ambo ngàŋə̀ nkabè a nì kwuunə̀ amwuə̀ ànwùè Nìfò nìpwuurə̀.

²⁴ Nchi nk wì'nə̀ nshwə̀nə̀ tyi'è nkũŋə̀ nkuŋə̀ ambo pìghə̀ lo a zàŋə̀ ambo ləəmə̀ nkunə̀ a nì tswurə̀ amwuə̀ ngwìgrè lyàmŋnə̀ ntsàarə̀ ambo ngàŋə̀ nkabè a nì kwuunə̀ amwuə̀ ànwùè Nìfò Nwùè."

²⁵ Nkwùè nì ìzù̀nə̀ ndzùmə̀ ìpe pa lè zu'nə̀ a zèrə̀ zè ànwùè, a lè tsàarə̀ a ghobə̀ ka mizùŋə̀. Pə̀bə̀ tyi'è mbyi-itə̀ e lo, "Njònə̀ nì mbə̀'ə̀ a tyi'è nchwarə̀ lə̀ a ìwə̀?"

²⁶ Yēsù a naŋə̀ m̀sìghə̀ ìmobə̀ nshwə̀nə̀ ambo pə̀bə̀ lo, "Ànwùè zè a tsàarə̀ a ɲwùè misonə̀, la ambo Nwùè mbə̀'ə̀ a ghìrè ànwùè àtsùmə̀."

²⁷ Pitə̀ a tyi'è nk wùè nshwə̀nə̀ lo, "Pə̀ə̀ nì pə̀ə̀ myà'tənə̀ ìp wuunə̀ ìtsùmə̀ ndzùŋə̀ o lə̀ pə̀ə̀ ghǎ tyi'è lanə̀ pə̀ àzə̀ə̀ la nì àkə̀?"

²⁸ Yēsù a shwə̀nə̀ ambo pə̀bə̀ lo, "Nshwə̀nə̀ tyi'è nkũŋə̀ nkuŋə̀ ambo pìghə̀ lo nk wùè nì Moonə̀ Nwùè à ghǎ nwuunə̀ aɲunə̀ aləŋə̀ nìfò e amwuə̀ ngu'u mbyə̀ yì shwuè, pìghə̀ pa ntsòbè ipaa nì nì lè zùŋə̀nə̀ mə̀ la, nì ghǎ kì nwuunə̀ aɲunə̀ aləŋə̀ nìfò tyi'è sa'á m̀ngwàrə̀ m̀i pànə̀ pì Israel ma ntsòbè ipaa. ²⁹ Nwùè wa ntsùmə̀ nì à myà'tənə̀ m̀ndā ìme, kə̀ pìmomaa ìpe pìmbyàŋnə̀ pə̀bə̀ pì pə̀ngyǎ, kə̀ tǎ ìghobə̀, kə̀ mǎ e, kə̀ ìpoonə̀ ìpe, kə̀ ìpə̀bə̀ ìshyè ìpe mbə̀'ə̀ nìlinə̀ ìtsà, à ghǎ chi pə̀ nì ìp wuunə̀ pìghu nk wùè nkìrə̀, kì pə̀ nì nìchyə̀mbyə̀ wa nì à ghoŋə̀nə̀ nì nkuŋə̀. ³⁰ La pànə̀ pìno'nə̀ nì pì pənə̀ pìt-sàa pìmbyə̀ tìtsòŋə̀, pə̀bə̀ ghǎ tyi'è pə̀ la pìl wùè pìndzùmə̀; pìl wùè pìndzùmə̀ tyi'è mbə̀ pìtsàa pìmbyə̀."

Ngàŋə̀ àfà'á amwuə̀ ìswùumə̀ m̀tìghə̀ m̀ntə̀amə̀ m̀i m̀lù'ù

20 "Ànwùè nìfò nìpwuurə̀ a chyâ tsa'a ngàŋə̀ ìswùumə̀ m̀tìghə̀ m̀ntə̀amə̀ m̀i m̀lù'ù nì à lè furənə̀ a ngwù'ə̀ ngwù'ə̀ ngə̀ a nì ta'á ngàŋə̀ àfà'á nchyâ amwuə̀ ìswùumə̀ m̀tìghə̀ m̀ntə̀amə̀ m̀i m̀lù'ù e. ² Nkwùè nì pə̀bə̀ pì pə̀bə̀ lè pyiimə̀nə̀ aɲunə̀ ndùnə̀ nkabè a nì twuè a ghobə̀ aɲunə̀ ta'á nɲyè, à lè tsàa a ghobə̀ amwuə̀ ìswùumə̀ e ghu. ³ À lè furə̀ ndèrə̀ alyi'ə̀ m̀tə̀anə̀ aɲunə̀ pìnwùumə̀ nìp wù'ə̀ ndzəənə̀ pànə̀ pìtse təəmə̀ ghu ka pə̀ fà'á a ghobə̀ àzwuumə̀ àtse. ⁴ Lenə̀la, a shwə̀nə̀ ambo pə̀bə̀ lo, 'Nì lèrə̀ àzìghə̀ amwuə̀ ìswùumə̀ m̀ntə̀amə̀ m̀i m̀lù'ù wùè, mbi twuè a wìghə̀ nì nkabè nì ì kù'nə̀nə̀. ⁵ Lenə̀la, ngàŋə̀ àfà'á ghu lèrə̀.

"À lè kì nchi nfuurə̀ aɲunə̀ pìnwùumə̀ ntsòbè ipaa ghobə̀ pìnwùumə̀ pitarə̀ nk wìrə̀ ngìrə̀ tyi'è a lenə̀. ⁶ A lè kì pə̀ tsa'a pìnwùumə̀ pìtaanə̀ a chi nfuurə̀ ndèrə̀ alyi'ə̀ m̀tə̀anə̀ nkì chi ndzəənə̀ a pìtse pə̀ənə̀ təəmə̀ ghu, a pyiitə̀ a ghobə̀ lo, 'À ghìrè àkə̀ nì təəmə̀ a nìghə̀ aɲunə̀ nɲyè zè ka pə̀ fà'á a wìghə̀ àzwuumə̀ àtse?' ⁷ Pə̀bə̀ k̀wùè lo, 'Ntiinə̀ ka ɲònə̀ ìtse a ɲā e àfà'á ambo pə̀ə̀. A shwə̀nə̀ ambo pə̀bə̀ lo, 'Nì kì ndèrə̀ àzìghə̀ nfà'á amwuə̀ ìswùumə̀ m̀tìghə̀ m̀ntə̀amə̀ m̀i m̀lù'ù mə̀."

⁸ "Nkwùè nì nk wùè nk wè ì lè kù'nə̀nə̀, ngàŋə̀ ìswùumə̀ a shwə̀nə̀ ambo àtwuè ngàŋə̀ àfà'á lo, 'Fuŋə̀ ngàŋə̀ àfà'á ntwuè a ghobə̀ mbi'nə̀ aɲunə̀ pànə̀ nì pì tənə̀ ndwùutə̀ ntò ngə̀ ndwùutə̀ aɲunə̀ pànə̀ nì pì tənə̀ ndzàamə̀ ntò. ⁹ Lenə̀la, pì lè twuè pànə̀ nì pə̀bə̀ lè pì'nə̀nə̀ àfà'á aɲunə̀ pìnwùumə̀ pìtaanə̀ nì ndwùunə̀ nkabè nì pì lè pyiimə̀nə̀ aɲunə̀ ta'á nɲyè àfà'á. ¹⁰ Nkwùè nì pànə̀ pa nì pə̀bə̀ lè pì'nə̀nə̀ àfà'á a ngwù'ə̀ ngwù'ə̀ lè tōnə̀ a nì k wìirə̀ àzobə̀ nkabè, pə̀bə̀ lè mə̀ nk wàŋə̀ lo pì twuè a ghobə̀ nì nkabè yìno'nə̀. La pì kì ɲɲā a ghobə̀ nì ndwùunə̀ nì pì lè pyiimə̀nə̀ aɲunə̀ ta'á nɲyè. ¹¹ Nkwùè nì

† Ex 20.12-16; Dt 5.1-10

pobə lə mənə nkyopə nkabə ghobə iləŋə pənə ni pobə mənə nshwūnə ìlwu'ə mbəŋə àtùŋətuŋə. ¹³ Nshwəŋə ambo pobə lo, "Pi ŋwà'nə amwuə àŋwà'nə Nwūè lo, 'Ndà mə ghǎ pə la ndà àchà'tə Nwūè,' la nì wə mbəŋə a zərə aŋunə 'nto'ò pìzəəè.'"

¹⁴ Pìfə pobə pìkoŋə a ìshyà lə tō ambo ze amwuə Ndà Mìshwà'à Nwūè, a parə a ghobə. ¹⁵ La tsa'nə pìfò mà'à Nwūè pobə pìnerə mbòomə lə zəənənə mìnwūè mi kə'nənə ni à lə ghìrənə mbwuutə aŋunə àghòbə ni pobə lə mənə nkyiinə lo, "Hòsanə ambo moonə Dà-firə," la mbə ni àzaŋə loŋə.

¹⁶ Pobə lə tyi'ə mbyiitə a Yēsù lo, "Wə zu'ù ànwūè zə ni àghòbə a zə nshwəŋə lanə?"

Yēsù a kwūè lo, "Ee. Nì pirə mə wìghə tì fuŋə amwuə àŋwà'nə Nwūè lo,

'Nì nərə mə àghòbə pobə ìpoonə pi porə tsa'nə pobə tə ngyetə a Nwūè ìshì'nə?"

¹⁷ Yēsù à lə myà'tə a ghobə nfulə àpyiinə amwuə àla'à, ndərə a Betanì ndyè ghu.

Yēsù a chyà ndòonə aŋunə àtìghə figè

¹⁸ A tyi'ə mbə a ngwū'ə ngwū'ə tsa'nə Yēsù à lə pənə amwuə àlànə e mmə kwiiirə nkwə amwuə àla'à la, ngyè ì lə mə ndzaŋə e. ¹⁹ A zəənə àtìghə figè a nìpwūnə àlànə, ndərə aŋunə zərə la ka zəənə e àzwuumə ndànə e mifuə. Lenəla, a shwəŋə ambo àtìghə ghu lo, "Ka wə pə la'a chi zumə o mìn'tàamə!" Tsa'nə à lə shwəŋənə a lenə la, àtìghə ghu a zùŋə mbobè e.

²⁰ Nkwūè ni ìzùŋə ndzùmə Yēsù lə zəənənə a zə ànwūè, a lə kə'nə a ghobə, pobə tyi'ə mbyiitə lo, "A ghìrə àkə àtìghə figè zə a fa'a ndzùŋə mbobè tyi'ə lə?"

²¹ Yēsù a kwūè lo, "Ntiitə a wìghə ni nkùŋə nkuŋə lo nì tə twu'tə àpyiimə ka pə a wìghə ni minkə, nì ghìrə a wìghə la ndà'à ànwūè ni pi lə ghìrənə aŋunə àtìghə figè zə apə. Nì chyə shwəŋə ambo mbarə zə lo, 'Lòo a nìghə ngə mmà'à ìpìŋmə o amwuə nchyə ghu nìŋnənə', i ki ngìrə a lenə. ²² Nì tə mbə ni àpyiimə, nì kwiiirə àzwuumə àtsùmə ni nì pyiitənə a zərə amwuə àchà'tə Nwūè."

Pi pyiitə a Yēsù mbə'ə ìtìŋnə e

²³ Yēsù à lə kwuunə a Ndà Mìshwà'à Nwūè, pìfò mà'à Nwūè pobə pìŋŋmə pi àla'à tō ambo ze tsa'nə à lə mənə nnərə pəənə, mbyiitə e lo, "Wə ghìrə mìnwūè mə la ni mèrə mìtìŋnə? Ìtìŋnə wə à ŋà ìwə ambo ghò?"

²⁴ Yēsù a kwūè lo, "Mbi ki pyiitə a wìghə ni ta'à àpyiitə. Nì pəla nkwūè mə nki ntiitə a wìghə ni alyi'ə ni ìdòonə ìtìŋnə a ni ghìrə mìnwūè mèrə mə ghu.

²⁵ Àkwiiirə nchyə Jònə a lə furə la ìghə? A lə furə la a nìpwuurə kə ambo pəənə?"

Pobə tyi'ə ntànkə pobə ni pobə nshwəŋə lo, "Pəənə tə nshwəŋə lo a furə a nìpwuurə, yi à pyiitə lo a ghìrə àkə ka nì lə tyi'ə mbyiimə a wìghə ànwūè ni à lə shwəŋənə? ²⁶ La pəənə tə shwəŋə lo a furə ambo pànə pi misonə, pəənə pə ni àkwàrə aŋunə ànwūè ni àpùŋə pəənə zə a pi ghìrə, ntiinə pobə pìtsùmə lə zhyənə lo Jònə la ngànə ntwuumə Nwūè."

²⁷ Lenəla pobə lə kwūè ambo Yēsù lo, "Ka pəə zhyə wəə."

Yēsù a shwəŋə lo, "Ka mbə ki tiitə mə a wìghə ni ŋònə ni à ŋànə ìtìŋnə ni ngwə ngìrə mìnwūè mə ghu.

Àshwəŋnə nàanə nàanə mbə'ə ìpòmbyaŋnə pìpaa

²⁸ "Nì kwànə àzìghə lo àkə? Njònə ìtse à lə pə ghu ntwu'tə ìpòmbyaŋnə ìpe pìpaa. À lə lèrə ambo ghù ntsàambyə nshwəŋə lo, 'Moonə mə, lèrə ngə nfà'à sinə amwuə ìswuumə mìtìghə mìn'tàamə mi mìl'ù.' ²⁹ A shwəŋə lo, 'Ka mbə lèrə mə.' La nchi nkwebə ntiŋmə e ndərə. ³⁰ Tə ìghobə a ki ndərə ambo wūè moonə nki nshwəŋə tyi'ə ànwūè ghu, a kwūè lo, 'Mbi ghìrə tǎ,' la ka lèrə e. ³¹ Amwuə ìpoonə pə pìpaa, moonə ni à lə fà'nə àzwuumə ni tǎ ìghobə à tà'nə a lə pə wèrə?"

Pobə kwūè lo, "Ghù ntsàambyə."

Yēsù a shwəŋə ambo pobə lo, "Nshwəŋə a wìghə tyi'ə nkùŋə nkuŋə lo pìnkwiirə pìtaghə pobə ìkwàrə ghǎ kwuunə amwuə ànwūè Nìfò Nwūè wa'à wìghə. ³² Mbə'nə Jònə à lə tō ambo pìghə a ni nərə a wìghə ni àlànə təəmənə, ka nì pyiimə a wìghə ànwūè ni à lə mənə nshwəŋə, la pìnkwiirə pìtaghə pobə ìkwàrə pyiimə ànwūè ni à lə mənə nshwəŋə. La nì zəənə farə zəənənə, la ka myà'tə wìghə a tìpòŋə ìwìghə pyiimə e.

Àshwəŋnə nàanə nàanə mbə'ə ŋònə ni à lə tənə ìswuumə mìtìghə mìn'tàamə mi mìl'ù

³³ "Nì zhwi'tə àshwəŋnə nàanə nàanə àtse: Ngànə alyi'ə ìshyə ìtse à lə pə ghu ni à lə pyənə ìswuumə mìtìghə mìn'tàamə mi mìl'ù e. À lə korə nka'à nkam-nə a wèrə, ntunə alyi'ə ni pi pa nkyiimə mìn'tàamə mə ghu nki mboomə alyi'ə nìnwuunə mbyabə ìswuumə. Lenəla, à lə ŋà ìswuumə ghu a àpyiinə ambo pəənə ndərə e a àkarə amwuə yètse àla'à. ³⁴ Tsa'nə nkwiirə a ni kabə mìn'tàamə mi mìl'ù ì lə kù'nənə la, à lə tsàa ngànə àfà'à ìze lo pobə ghə nkwiirə ìme mìn'tàamə ambo pànə ni pobə lə lònə ìswuumə ghu.

³⁵ "Pànə pa lə kò ngànə àfà'à ìze za, nkə'ə a ta'à, nzhwuutə a wūè, ntumpə a ta'à ni mìghòorə. ³⁶ À lə chi ntsàa a ngànə àfà'à ìtse ambo pobə ni lə nò'nə ntsàarə a pìntsàambyə la pobə ki ngìrə tyi'ə tsa'nə pobə lə ghìrənə aŋunə pyè pànə la. ³⁷ À lə lwūutə ntsàa moonə e ambo pobə, nshwəŋə lo, 'Pobə ghu'tə a moonə mə.'

³⁸ "La tsa'nə pànə pa lə zəənənə a moonə e la, pobə lə shwəŋə amwuə pobə lo, 'Lə ìndzìghə ndà e, nì tō pəənə zhwuutə e ndòo ìswuumə wèrə wə.' ³⁹ Lenəla pobə lə lòo moonə e wa mmà'à e a àpyiinə, nzhwuutə e.

⁴⁰ "Lenəla, nkwiirə ni ngànə alyi'ə ìshyə à tō, à ghìrə ìla ambo pànə pə?"

⁴¹ Pobə kwūè ambo ze lo, "À ghǎ zhwuutə pìtìŋnə pìngòŋə pə ni nìwìghə ghù ndzaŋənə, ŋŋà ìswuumə e ambo pànə pìnyaanə ni pì ŋà ìme mìn'tàamə amwuə nkwiirə ni ì kù'nənə."

⁴² Yēsù a shwəŋə ambo pobə lo, "Nì pirə a wìghə tì fuŋə alyi'ə àŋwà'nə Nwūè ni a shwəŋənə lo, 'Nìghòorə ni ìmboomə mìn'dà à lə wa'nə la

ni pèhè ntyi'è nìghòorè nìl'wùè ni ndâ;
la lè lè ghèrè Ndò'nèmbiyè,
a kî mbè tyi'è ànwùè yerèna yerèna ambo pèa.'

⁴³ "Nshwèjè a wìghè lo, pi ghà kwiirè alyi'è Nìfò Nwùè ambo pìghè n'jā ambo pànè ni pobè zumè mìn-tāamè mīshī'nè. ⁴⁴ Njònè ni à ghà kunè anjuna nìghòorè tsè à ghà pītè, la wùè ni nìghòorè tsè ghà kunè anjuna ze, ni ghà ghò'ò e."

⁴⁵ Nkwùè ni pìfò mà'ā Nwùè pobè pìnèrè mbòomè lè zu'nè nikerè ni Yésù tsì nāanè nāanè tsè la, pobè lè zhyè lo à wè nshwèjè la mbè'è pobè. ⁴⁶ Lenèla pobè lè tyi'è ntà'ā àlānjè a ni kò e la mmè mbò àpūnjè pèènjè za ntiinè pànè pìghu lè pyiimèna lo Yésù la ngànjè ntwuumè Nwùè.

Àshwèjè nāanè nāanè mbè'è nìgha'ā ndzò'o

22 Yésù à lè chi nshwèjè ambo pobè amwuè ish-wèjè pìnāanè nāanè lo, ² "Ànwùè nìfò nìpwu-urè a chyè tsa'a ìfò itse ni à lè tsunkèna ìghīnè moonè e ghu mbyànjè. ³ Ntsāa ngànjè fà'ā ìze lo pobè ghè nfunjè pànè ni à lè wuunèna a ghobè anjuna ìghīnè wè lo pobè tō, la pobè lè ka kōnjè a ghobè a ni tō. ⁴ À lè twuumè a yitse ngànjè àfà'ā nshwèjè lo, 'Nì ghè ntiitè pànè pa ni ngwuunèna la lo ntsunkè mē ìghīnè wa, pi zhwuutè mē mīfōnjè ma pobè mīnyāamè ma ni mī zwurèna mbòbè, àzwuumè àtsùmè a zè ntyi'è yè shwatèna. Njiilo nì tō anjuna ìghīnè wa!' ⁵ La pànè ni à lè wuunèna a ghobè lè nanjè ànwùè ghu ka zèènjè ghobè àpīi àtse amwuè ndèrè a ghobè: ta'ā à lè lèrè amwuè ìswūumè e, ghūtse a kī ndèrè e alyi'è mītāanè ze. ⁶ Àpwù'è pànè ni ìfò à lè wuunèna a ghobè anjuna nìzo'ò wè lè kootè ngànjè àfà'ā ìze, mbu'ū a ghobè tyi'è ìshī'nè, nzhwuutè. ⁷ Lenèla, ntiimè ìfò ghu i lè zanjè, a tyi'è ntsāa pìsoyi ìpe pobè ghè nki nzhwuutè pànè ni pobè lè zhwuutèna ngànjè àfà'ā ìze la, ndzūnjè ntòonè mbòmpè àlā'ā izobè yì ngwūunè.

⁸ "Ìfò à lè funjè ngànjè àfà'ā ìze nshwèjè ambo pobè lo, ìpwuumè pi zìghèna anjuna nìzo'ò wa tyi'è a ìshyè, la pànè ni pi tōnè ngwuunè a ghobè ka pobè lè kù'nè a ghobè. ⁹ Njiilo, nì lèrè amwuè ìtwuè ìlānjè ngwuunè a njwùè ntsùmè wa ni nì zèènjèna pobè tō anjuna nìgha'ā wè.' ¹⁰ Ngànjè àfà'ā ìze yèghu lè lèrè amwuè ìtwuè ìlānjè ìtsùmè, nshwatè pànè ni pobè lè zèènjèna, farè pìshī'nè pobè pì tìpōnjè; lenèla ndā ìghīnè za ì lè l'wèna ni pèènjè.

¹¹ "La nkwùè ni ìfò à lè kwuunèna amwuè ndā a ni zèènjè pànè ni pi pèna amwuè, à lè zèènjè a ta'ā njwùè amwuè ni ka à lè wī e atsè'è ìghīnè. ¹² À lè pyiitè ambo ze lo, ìswūè mē, wè lānjè ìla mbònjè kwuunè a ndā ghè tì wī atsè'è nìzo'ò?' Lenèla, ntswùè ngànjè i lè ka'ā. ¹³ Ìfò ghu à lè shwèjè ambo ngànjè àfà'ā ìze lo pobè korè mbò ìme ghobè mīkwùè ìme, mmà'ā e a àpyiinè amwuè ndzùmè, alyi'è ni à tyi'è mmè yii kī mē kwurè misonjè ìme."

¹⁴ Yésù a tyi'è ndwūutè nshwèjè lo, "Pi pa ngwuunè a pìnò'nè la, mmè ngè amwuè ntso'ò a pìkī."

Àpyiitè àshwèjè mbè'è nìtwuè pìtaghè

(Mrk 12.13-17; Luk 20.20-26)

¹⁵ PìFarisī lè lèrè a ni ghè ndaamè a minanjè tsa'nè pobè wiiimè a Yésù anjuna ìshwèjè ìpe. ¹⁶ Pobè lè tsāa ìzūnjè ndzùmè ìpobè pobè ngànjè àpyiimè ànwùè Heròdè ambo ze, nshwèjè lo pobè ghè mbyiitè e lo, "Ìnèrè, pèa zhyè lo ghò la njònè ni mīnwùè ìme tēamèna, nki mē nnèrè pèènjè ni àlānjè ni Nwùè à t'āna lo pànè chyè. Ka kī mē nanjè o ìsìghè njwùè ntiinè ka wè pò o ìmyè mi njwùè. ¹⁷ Tiitè a wèa, àzò àkwànjè a chyè lo àkè, mbòomè ìwèènjè à nèrè lo mbè'è pi twuè a taghè ambo Kaasà kè ngànjè?"

¹⁸ La Yésù ni à lè zhyèna ìkwànjè tìpōnjè ìpobè a shwèjè lo, "Pìghè ngànjè àpègrè! A ghèrè àkè nì t'ā l'è mè? ¹⁹ Nì nèrè mē ni nkabè ni pi pa ndòo ntwuè a taghè ghu!" Pobè lè lòo a ta'ā kapà ntò nnèrè e, ²⁰ a pyiitè a ghobè lo, "Lè ìsìghè ìwè ghobè nìlinè ìwè anjuna?"

²¹ Pobè kwi'è lo, "Yì Kaasà."

Yésù a tyi'è nshwèjè ambo pobè lo, "Nì njā àzwuumè Kaasà ambo Kaasà, nki njā yè Nwùè ambo Nwùè."

²² A lè k'èna a ghobè nkwùè ni pobè lè zu'nè ànwùè zèrè zè; lenèla pobè tyi'è mmyà'tè e ndèrè ghobè.

Àpyiitè àshwèjè mbè'è nìzhwuumè a nìwìghè

(Mrk 12.18-27; Luk 20.27-40)

²³ Tyi'è njyè ghu pìSadducee ni pobè pa nshwèjè lo njwùè à wa ka kwìghè e nkwi'è nzhwuumè lè tō ambo Yésù mbyiitè lo, ²⁴ "Ìnèrè, Mūsī à lè tiitè a wèa lo, njwùè à tē kwìghè ka pè e ni ìpoonè, yi ndyimè e ghù mbyànjè à chyè a ni zo'ò a nkwùè ghu mbyè ìpoonè ambo tēkwìghè kwìghèna wa. ²⁵ Pilyimè pìmbyànjè pītse sāmbaa lè mē nchyè pèa pi pobè. Ghù ntsāambyè à lè zo'ò ntò nkwìghè e tì moonè, lenèla, ntyi'è mmyà'tè a ngwūè e ambo ndyimè e ghù mbyànjè. ²⁶ Ànwùè ni a lè ghèrèna a ghù ntsāambyè a lè kī ngèrè àpaatè e tē mbyāa anjuna ghù ndwūèndzùmè.

²⁷ Mèngyè wè à lè l'wūutè nki nkwìghè àze. ²⁸ Tìtsònjè wè njyè ni pìkwuè ghà zhwuumè a nìwìghè, amwuè pilyimè pè sāmbaa, mèngyè wè à ghà pè ngwūè ìwè tsa'nè pobè pìtsùmè lè zo'nè e la?"

²⁹ Yésù à lè kwi'è a ghobè lo, "Ànwùè ni nì shwèjèna ka à kù'nè e ntiinè ka nì zhyè a wìghè àshwèjè Nwùè kè mītìnjè mi Nwùè. ³⁰ Mbè'nè a ghà pè njyè ni pìkwuè ghà zhwuumè a nìwìghè la, pobè ghà pè tsa'a pèngèrè a nìpwuurè, zo'ò a ghobè apè kī njā e ìpoonè a ndā nìzo'ò apè ³¹ La ngè anjuna nìzhwuumè a nìwìghè, nì pirè mē a wìghè tì funjè ànwùè ni Nwùè à lè shwèjèna ambo pìghè lo, ³² 'Mìnjè Nwùè Abrahāmè, mbè Nwùè Isàkè, nki mbè Nwùè Yàkobè.' Ka à pè e Nwùè pìkwuè. À chyè mbè Nwùè pànè ni pobè pa nchyè."

³³ Nkwùè ni àpūnjè pànè zè a lè zu'nè ànwùè zè ni Yésù à lè mənè nshwèjè, mīnwùè ni à lè nèrèna lè k'èna a ghobè ka mizūnjè.

Tənkəŋə ntě Nwùè
(Mrk 12.28-34;Luk 10.25-28)

³⁴ Nkwùè ni p̄Farisí lè zu'nə lo Yēsù à lè k̄wupə m̄ntswùè mi p̄Sadducee la, pobə lè tō nshwatə a ta'a alyi'ə. ³⁵ Ta'a n̄wùè ighobə ni à lè pənə nnèrə mbòomə, à lè lè'ə e ni àpyiitə àshwəŋnə zè lo:

³⁶ "Inèrè! Tənkəŋə ntě amwuə m̄ntě la wèrə?" ³⁷ Yēsù a k̄wùè lo, "Kòŋə a Ndò'nəmbyə Nwùè ni n̄t̄ŋmə o ìt-sùmə ni mb̄ŋmə o n̄t̄sùmə ghobə àkwàŋə o àtsùmə." ³⁸ Lě tənkoŋə ntě mbə n̄tsàambyə ntě. ³⁹ Àpaatə ntě ni ì pənə tsa'a ghù n̄tsàambyə ì chyə lo, 'Wə kòŋə a ndy-imə o tsa'a mb̄ŋmə o.' ⁴⁰ P̄mbòomə p̄ Mūsí p̄tsùmə ni ìnwùè ìtsùmə ni ngàŋə n̄twuumə Nwùè ìtsùmə lè pə nnèrə zə'nə aŋunə m̄ntě mə m̄imbaa."

Àpyiitə àshwəŋnə mbə'ə Ghù Ndzo'nə wa
(Mrk 12.35-37;Luk 20.41-44)

⁴¹ Yēsù à lè pyiitə p̄Farisí nkwùè ni pobə lè shwatəna a ta'a alyi'ə lo, ⁴² "N̄i kwàŋə àzighə lo àkə mbə'ə Ghù Ndzo'nə wa? A moonə ìwə?"

Pobə k̄wùè lo, "A moonə Dàfirè."

⁴³ Yēsù à lè tyi'ə m̄byiitə ambo pobə lo, "À lè tyi'ə nḡirə àkə, Àzhwùè Nwùè a tinə Dàfirè lo à tyi'ə n̄fuŋə e ni 'Ndò'nəmbyə'? N̄tiinə à lè shwəŋəna lo,

⁴⁴ 'Nwùè à lè shwəŋə ambo Ndò'nəmbyə m̄ lo:

Nwuunə a pàa àpō m̄ŋə yè zighəna

tə m̄byàa nkwùè ni m̄bi ghă gh̄irə ngàŋə mbwùunə ìzō tyi'ə mbə a ìsùmə m̄kwùè ìmō.'

⁴⁵ "Dàfirè à tə pəla mmə n̄fuŋə e ni 'Ndò'nəmbyə', a tyi'ə ndàŋə ìla ghu mbə moonə e?" ⁴⁶ Ka n̄wùè a lè pə e a ni k̄wùè e tyi'ə ni ta'a ànwùè. Lenəla, a ni furə n̄jyə ghu, ka n̄wùè a lè chi m̄byiitə e a ye ni ànwùè àtse.

Yēsù a ŋə àkwàtə mbə'ə p̄nèrə mbòomə pobə p̄Farisí
(Mrk 12.38-39;Luk 11.43-46,20.45-46)

23 Yēsù à lè pəŋə nshwəŋə ambo ìp̄ŋə pəənə pobə ìzūŋə ndzùmə ìpe lo, ² "P̄nèrə mbòomə pobə p̄Farisí tyi'ə n̄nwuunə la aŋunə aləŋə Mūsí.

³ Lenəla, n̄i tyi'ə ndzu'nə a ghobə aŋunə ìnwùè ìtsùmə ni pobə tiitəna a wighə lo n̄i gh̄irə la kò n̄i gh̄irə a wighə ànwùè ni pobə gh̄irəna n̄tiinə ka pobə gh̄irə a ghobə ànwùè ni pobə pa nshwəŋə. ⁴ Pobə pa nkorə ìp̄i'ì p̄ l̄irəna (ni tsàarəna a ni p̄i'ì) ntə a m̄ghə pəənə, † la ka pə nūŋə a ghobə tyi'ə shwuə àpō ighobə a ni yèmpə lo pobə p̄i'ì a pèrə.

⁵ "Pobə lè mə nḡirə m̄nwùè m̄tsùmə pə mbə'ə pànə zəənə a ghobə. N̄tiinə pobə lè tsūŋəna ìp̄aamə ngòbə pyə ni pobə ŋwà'nəna àshwəŋnə Nwùè n̄chyā amwuə nḡirə pèrə fankə, n̄ki n̄chyā m̄nt̄səgrə mi sàa aŋunə ìtsə'ə ìpobə. ⁶ Pobə pa nkòŋə ìləŋə pànə p̄w̄w̄uunə amwuə ìlyi'ə n̄gha'ə, n̄ki nkòŋə a ni n̄wuunə aŋunə ìləŋə m̄byə amwuə m̄indā mi àshwatə mi p̄jəw; ⁷ pobə pa nkòŋə lo p̄i' chətə a ghobə ni àghu'tə amwuə ìlyi'ə m̄t̄aanə, n̄ki ntà'ə lo pànə fuŋə a ghobə ni 'Rabbi.'

⁸ "La kò n̄i pyiimə a wighə lo p̄i' fuŋə a wighə ni 'Rabbi' n̄tiinə p̄ighə p̄tsùmə chyə mbə la p̄ilyimə n̄ki n̄twu'tə a ta'a ìnèrə. ⁹ Lenəla, kò n̄i fuŋə a wighə a ŋònə ìtse àtwuə ìshyə ghə ni 'tā' n̄tiinə n̄i twu'tənə a wighə la a ta'a tā ni à pənə a n̄p̄wuurə. ¹⁰ Kə kò p̄i' fuŋə e a wighə ni 'Masàa' n̄tiinə n̄i twu'tənə la a ta'a masàa ni à pənə Ghù Ndzo'nə wa. ¹¹ N̄wùè wa ni à pənə ŋònə nḡw̄uunə a t̄t̄irə p̄ighə ā tyi'ə pə la ngàŋə àfà'ə ìwighə. ¹² N̄jònə wa ni à ŋankənə mb̄ŋmə e, a chyə la lo p̄i' shwu'kə e a ìshyə; la ŋònə wa ni à shwu'kənə mb̄ŋmə e, a chyə la lo p̄i' chi ŋaŋə e àt̄ighə.

Yēsù a twuunə e àpəgrə àzobə
(Mrk 12.40;Luk 11.39-42,11.44,11.52,20.47)

¹³ "Ngə'ə ȳno'nə ì chyə a àtwuə p̄ighə p̄nèrə mbòomə ni p̄Farisí! P̄ighə ngàŋə àpəgrə! N̄tiinə n̄i n̄aanə n̄tswùè ndā ànwùè N̄ifō n̄p̄wuurə ambo pəənə. Ka pə kwuunə a wighə, la mbə myà'tə a wighə pànə ni p̄i' mənə ntà'ə a ni kwuunə lo pobə kwuunə a ghobə apə! ¹⁴ Ngə'ə ȳno'nə ì chyə àtwuə p̄ighə mbā p̄nèrə mbòomə ni p̄Farisí! P̄ighə ngàŋə àpəgrə! N̄tiinə n̄i wa n̄f̄ikə p̄kwùə nk̄w̄iirə ìp̄wuumə ìpobə ni m̄indā ìmobə, la mmə n̄f̄ikə n̄chətə ìchətə Nwùè p̄isàa. Lenəla, ngə'ə ni ì ghă kwuunə aŋunə p̄ighə ì ghă p̄i' ka m̄izūŋə.

¹⁵ "Ngə'ə ȳno'nə ì chyə àtwuə p̄ighə p̄nèrə mbòomə ni p̄Farisí, ngàŋə àpəgrə! N̄tiinə n̄i wa n̄twuumə m̄inchyə ghobə p̄kòŋə ndèrə a ndyə sàa a ni pəŋə a ŋwùè lo à zūŋə a ànwùè Nwùè àzighə, la n̄i pəŋə e a ni gh̄irə lo a p̄i' n̄tsàarə tsa'nə à lè pənə, n̄tyi'ə ŋònə ni ā lèrə amwuə àkiinə ìmū tsàarə a wighə.

¹⁶ "Ngə'ə ȳno'nə àtwuə p̄ighə mbā p̄l̄ŋə p̄i' m̄byə ni pobə pənə p̄ifə, n̄tiinə n̄i wə nnèrə lo, 'N̄wùè à lè tsəəmə aŋunə Ndā M̄ishwà'ə Nwùè, yi ka zèrə za a pə e ànwùè àtse; la ŋwùè à lè tsəəmə aŋunə àt̄ŋnə goldə ni a pənə amwuə Ndā M̄ishwà'ə Nwùè, yi n̄tsəəmə e ì p̄i' w̄iimə e.' ¹⁷ Ìpuukə p̄ifə! A tsàarə zèrə n̄tsàarə, àt̄ŋnə goldə zè kə Ndā M̄ishwà'ə Nwùè ni zèrə gh̄irəna àt̄ŋnə goldə zə a tyi'ə ni àghu'tə Nwùè? ¹⁸ N̄i wa n̄ki nshwəŋə lo, 'N̄wùè à lè tsəəmə aŋunə alyi'ə m̄ishwà'ə Nwùè, zèrə za a pə e ànwùè àtse apə; la ŋwùè à lè tsəəmə aŋunə àzwuumə ni a ŋānə aŋunə alyi'ə m̄ishwà'ə Nwùè, yi n̄tsəəmə e ì p̄i' w̄iimə e.'

¹⁹ P̄ighə p̄ifə! Zhyè ni a tsàarəna a zèrə: ìp̄wuumə ni pèrə pənə a alyi'ə m̄ishwà'ə Nwùè, kə a alyi'ə m̄ishwà'ə Nwùè ni a gh̄irəna ìp̄wuumə p̄ighu laanə? ²⁰ Lenəla, ŋwùè à lè tsəəmə aŋunə alyi'ə m̄ishwà'ə Nwùè, yi à tsəəmə la aŋunə zèrə farə ìp̄wuumə pa ìtsùmə ni pèrə pənə aŋunə zèrə, ²¹ La ŋwùè à tə tsəəmə aŋunə Ndā M̄ishwà'ə Nwùè, yi à tsəəmə la aŋunə zèrə farə aŋunə Nwùè, ni à wa n̄chyə amwuə. ²² La ŋwùè à tə tsəəmə aŋunə n̄p̄wuurə, yi à tsəəmə la aŋunə aləŋə N̄ifō Nwùè, farə aŋunə ŋònə wa ni à ŋaanəna aŋunə aləŋə N̄ifō ghu.

²³ "Ngə'ə ì za àtwuə p̄ighə p̄nèrə mbòomə pobə p̄Farisí pobə ngàŋə àpəgrə! N̄tiinə n̄i wa ŋā a ta'a àpàa aŋunə ìp̄aa n̄ghumə aŋunə ìp̄wuumə àzhyā ìp̄ighə tsa'a m̄ntə ghobə dilə, ni kumìnə, la m̄myà'tə m̄nwùè m̄w̄uunə amwuə mbòomə tsa'a nkūŋə n̄kuŋə, ghobə

† P̄itse ìŋwà'nə wa'ə ni tsàarəna a ni p̄i'.

nìkoorè mǎlìhè, ghobè àpyiimè ntiŋmè yè tìŋhè. A pòhè lo nì ghìrè mǎnwùè mǎ la kò nì myà'tè a wìghè a yètse. ²⁴ Pìfè pìnerè àlàhè! Nì wa ndyirè ndizhyè, la mmè mmyè a ndzàkìshyè.

²⁵ "Ngə'è ì chyê àtwuè pìghè, pìnerè mbòomè ni pì-Farisì! Ngàhè àpègrè! Nì sùu mǎndonhè ìmìghè ghobè ìkanhè ìpìghè pèrè laanè a ndzùmè isìghè, la mǎmwuè lwenè ni ìpwuumè ni nì kwiirèna ambo pèanè ni mǎtìŋhè. ²⁶ Pìfè pìFarisì, nì zàamè nsùu ìmwuè pìtito'o ghobè ìkanhè, lenèla ndzùmè àpyiinè ì ki laanè.

²⁷ "Ngə'è ì ghǎ pè àtwuè pìghè mbǎ pìnerè mbòomè ni pìFarisì, ngàhè àpègrè! Ntiinè nì chyê mbè tsa'a mǎshyè ni zo'nè ni mbèamè fuè mi pòhè a ndzùmè isìghè, la ìmwuè lwenè ni ìkwiinè ìkwuè pèanè ni ìpwuumè pa ìtsùmè ni ka pèrè laanè e. ²⁸ Lenèla, pànè pa nnaŋhè a wìghè a àpyiinè tsa'a pànè ni ngìrè mǎnwùè ì-zobè tǎemèna, la ìmwuè izìghè lwenè ni àpègrè ghobè tìpòhè.

Yēsù a shwəhə tsa'nə pobə ghǎ zəənə ngə'ə (Luk 11.47-51)

²⁹ "Ngə'è ì ghǎ pè àtwuè pìghè mbǎ pìnerè mbòomè ni pìFarisì, ngàhè àpègrè, ntiinè nì poomèna mǎshyè ambo ngàhè ntwuumè Nwùè, nki ntsunkè mǎshyè mi pànè ni pobè lè mənè nchyè a nìchyèmbýè ghù tǎemèna, ³⁰ nshwəhə lo, 'Nì lè pèla mbè amwuè mǎnjyè mi pìtǎ pìtǎ ìpìghè, yi ka nì lè chyè a wìghè àpò àzìghè a nì zhwuutè ngàhè ntwuumè Nwùè.' ³¹ Njiilo nì pyiimè nkùŋhè nkuŋhè lo nì furè amwuè ngwàrè za ni ì lè zhwuutè ngàhè ntwuumè Nwùè la! ³² Lenèla, nì làhè ni mbyè mmyaanè àfà'à za ni pìtǎ pìtǎ ìpìghè lè pì'nèna.

³³ "Pìghè mǎnyoorè, nì ìpoonè pi mǎnyoorè! Nì kwàŋhè lo mbè'è nì làhè ìla tìghu nì kwuunè amwuè àkiiinè ì-mù? ³⁴ Lenèla mbi tsàa ngàhè ntwuumè Nwùè, pobè ngàhè àzhì'tè farè pìnerè mbòomè ambo pìghè; nì ghǎ zhwuutè a ghobè pìtse, kwùumè a pìtse anjùnè àtìghè pànkèna, kǎ'è pìtse amwuè mǎndǎ mi àshwatè ìmìghè, tòmnhè a ghobè a ni furè amwuè zè mbòmpe àla'à ndèrè amwuè zhyè mbòmpe àla'à. ³⁵ Njiilo àlèamè pànè pa ni ngìrè mǎnwùè ìzobè lè tǎemèna, nì zhwuutè a ghobè tì zəənè a fàntè ànwùè àzobè, à pè àtwuè pìghè, a ni pì'nè anjùnè àlèamè Abèlè ngè mbyàa anjùnè àlèamè Tsàkàriyà ni à lè pənè moonè Berechiah ni nì lè zhwuutèna a tìtìrè Ndà Mǎshwà'à Nwùè ghobè alyi'è nìshwà'à Nwùè. ³⁶ Ntiitè a wìghè ni nkùŋhè nkuŋhè lo ngə'è mǎnwùè mèrè mǎ mǎtsùmè ì ghǎ pè àtwuè ìwaanè pànè pi tìtsòhè wè!

Ìkòhə Yēsù anjùnə àla'à Yèrusalèmə (Luk 13.34-35)

³⁷ "Yèrusalèmè, Yèrusalèmè! Wè zhwuutè ngàhè ntwuumè Nwùè, nki nchi ndòo mǎghòorè ntumpè pànè pa ni Nwùè à lè tsàanè ambo ghò. Ntǎ'à mǎ tyi'è nkùwùè yìno'nè lo shwatè ìpoonè ìpò tsa'a mǎ ngubè à wa nshwatè ìpoonè ìpe a ìsùmè mǎpàrè ìme, la ka nì pyiimè a wìghè. ³⁸ Nì zəənè, pi myà'tè mǎ ndà izìghè ì tyi'è ìfùmè. ³⁹ Ngwè ntiitè a wìghè lo, ka nì pè ghǎ chi zəənè a wìghè a gha, tǎ mbyàa nkùwùè ni nì ghǎ

shwəhə ambo mǎŋhè lo, 'Mborè ì chyê ambo ze wa ni à tònè anjùnè nìlinè ni Ndò'nèmbýè.'"

Yēsù a shwəhə mbè'ə nìshà'tè Ndà Mǎshwà'à Nwùè (Mrk 13.1-2;Luk 21.5-6)

24 Yēsù a furè amwuè Ndà Mǎshwà'à Nwùè mmè ndèrè, ìzùŋhè ndzùmè ìpe tó nnèrè e ni Ndà Mǎshwà'à Nwùè mbè'ə à zəənè tsa'nè pi lè poomèna a zèrè tyi'è ìshì'nè. ² La a shwəhə ambo pobè lo, "Nì tsùŋhè ndzəənè ìpwuumè pè ìtsùmè? Nshwəhə tyi'è nkùŋhè nkuŋhè ambo pìghè lo ka ta'à nìghòorè a nìghè a pè ghǎ nwuunè e àtwuè tsitse, pi ghǎ shà'tè tyi'è mǎtsùmè mmà'tè a ìshyè."

Ngə'ə ghobə ntòmnhə anjùnə ìpoonè pi Kristù (Mrk 13.3-14;Luk 21.7-19)

³ Tsa'nè Yēsù à lè nwuunèna àtwuè Mbarè Olivè la, ìzùŋhè ndzùmè ìpe lè tó ntsirè e pobè tyi'è mbè tyi'è pobè ni pobè. Pobè pyiitè e lo, "Tsùŋhè ntiitè a wəə pəə zu'ù. Mǎnwùè mèrè mǎ ghǎ furè la nkùwùè àkə? Àlènè ànwùè ni a ghǎ nèrè nkùwùè ni wè ghǎ tó pobè nkùwùè ni àtwuè ìshyè a ghǎ lwùutè a ghǎ pè la àkə?"

⁴ Yēsù kwùè ambo pobè lo, "Nì zhi'tè mbè'ə hònè ìtse a fìkè wìghè. ⁵ Mbè'nè pànè pìno'nè ghǎ tó anjùnè nìlinè ìtsà shwəhə lo, 'Mìŋhè Ghù Ndzo'nè wa!' lenèla fìkè pànè pìno'nè. ⁶ Nì ghǎ zu'ù àzòrè mǎntsòo ghobè ìshwəhə mbè'ə mǎntsòo, la kò nì pò a wìghè mbè'nè zèrè zè a chyè a ni ghìrè, la ka pè e nkùwùè ndwùutè àtwuè ìshyè. ⁷ Ntiinè ìla'à ghǎ zòhèna a pyè, ìla'à a ìsùmè pìfò zòhèna a pyè, ndzàŋhè ì kwuunè amwuè àla'à, ìshyè ì nè'nè a ìlyi'è ìlyi'è. ⁸ Mǎnwùè mèrè mǎ ghǎ pè la tsa'a mǎngyè yì sùŋhèna a pì'nè a ni zu'ù àndzàŋhè nkùwùè ni à kòonè a moonè.

⁹ "Pi ghǎ kò a wìghè ŋŋà ambo pèanè pì chyè ngə'è yìno'nè anjùnè pìghè kè nzhwuutè a wìghè. Àtwuè ìshyè àtsùmè a ghǎ pàanè a wìghè mbè'ə nìlinè ìtsà. ¹⁰ Pànè pìno'nè ghǎ kwebè àpyiimè ntiŋmè àzobè nkùwùè ghu, shwùunè mbìŋmè ìzobè pobè ni pobè, ki pàanè mbìŋmè ìzobè pobè ni pobè. ¹¹ Ngàhè ntwuumè Nwùè pi pìchwirè ghǎ furè ki fìkè pànè pìno'nè. ¹² Tìpòhè à ghǎ kwì'nè no'ò, ìkòhè pànè pìno'nè ì porè. ¹³ La hònè ni à wiiimèna ntiŋmè e tǎ pyàa a ndwùutè, à ghǎ chwarè. ¹⁴ Pi ghǎ chwiitè Ntwuumè Ghù ìshì'nè wè mbè'ə Ànwùè Nìfò Nìpwuurè ambo àtwuè ìshyè àtsùmè ì pè tsa'a ndzəənè zəənèna amwuè ìla'à ìtsùmè amwuè àtwuè ìshyè, za'à ndwùutè àtwuè ìshyè ì pòhè tó."

Yēsù a shwəhə mbè'ə ànwùè ni a fèrənə

¹⁵ "Nì ghǎ zəənè 'Ànwùè za ni a fèrənè' ni ngàhè ntwuumè Nwùè Daniel à lè shwəhèna, à pè amwuè alyi'è ni a laanèna mmyaanè. (Njònè ni à fuŋhèna, à tsùŋhè ndzu'ù ànwùè zè ìshì'nè). ¹⁶ Nì pèla ndzəənè àlènè, pànè pa ni pi pənè àla'à Judyà kìrè nko'ò ndèrè àtwuè pìkòhè. ¹⁷ Kò hònè ni à pənè àtwuè ndà ze a shwù'è e a ni ghè mbiinè àzwuumè àtse a ndà. ¹⁸ Kò hònè ni à pənè a atwurè a kwirè ndèrè a ndà a ni piinè

a kutè e. ¹⁹ Ngə'ə ì ghă pə pə ìla ambo pəngyă pìsùŋə̀nə pobə pə̀mə̀pwurə amwuə mìnjyă mìghu!
²⁰ Nì mə nchà'tə a Nwùè lo kò mìnwùè mèrə mə ghă furə e amwuə nkwùè ghìmə kə amwuə njyă àla'ə pì-Jew, ²¹ ntiinə ngə'ə ni ì ghă pə amwuə nkwùè ghu, ì ghă fèrə tsàarə mìnŋə'ə mìtsùmə ni mi lè pyè mə nfuurə a ni pì'nə nkwùè ni pi lè tsùŋə̀nə àtwuè ìshyă zè tə mbyàa tìtsòŋə. Mbə'ə yìnyàanə ì ghă nchi nfuurə e tsa'a zèrə zè apè. ²² La Nwùè à ghă shwù'tè ndùnə mìnjyă mèrə mə nti pànə pa ni à tso'nə la. A tə ka pə e a lenə ònə ìtse a gha nchwarə e apè.

²³ "Amwuə nkwùè ghu, ònə ìtse à tə ntò nshwəŋə ambo pìghə lo, 'Zəənə, Ghù Ndzo'nə wa à wə, kə à wùè!' kò nì pyiimə a wìghə ànwùè ni à shwəŋə̀nə. ²⁴ Ntiinə Ghù Ndzo'nə yì pìchwìrə pobə ngə̀ŋə ntwu-umə Nwùè pi pìchwìrə ghă furə ghìrə ìlènə ìnwùè pi wùunə ghobə mìnwùè mi yerə̀nə yerə̀nə a ni fìkə pə̀ə̀nə, lopə a ni fìkə farə pànə pa ni Nwùè à tso'nə la. ²⁵ Nì zəənə, ìnshwəŋə mə a wìghə za'ə nkwùè ghu ì pòŋə kù'ù.

²⁶ "Lenəla nì nwuunə a nìlyiinə ntiinə ka nì zhyə wìghə nkwùè ni masàa wìghə à ghă ntò. ⁴³ Nì zhyə ìshì'nə lo ngə̀ŋə ndà a pə la nzhyə nkwùè ni ìndzə̀ə̀rə à tò nì ìtwu'ə yì à lyə a nìlyiinə a ni pyabə ndà e za mbə'ə ìndzə̀ə̀rə a kaŋə pə'ə a zèrə kwuunə amwuə. ⁴⁴ Nì ndwuumə wə nì pə nchwutə mbìŋmə ìzìghə ntiinə Moonə Njwùè a ghă ntò la amwuə nkwùè ni ka nì mə nkwàŋə wìghə lo mbə'ə a tò."

²⁸ "Alyi'ə nì àkwuè àzwuumə a nwuunə̀nə ghu, a alyi'ə nì pìməsaŋə shwatə̀nə ghu."

Tsa'nə Moonə Njwùè à ghă kwìrè tó
 (Mrk 13.24-27;Luk 21.25-28)

²⁹ "Tsa'nə mìnjyă mìnŋə'ə mi ghu ghă pə myè la, nwùumə a ghă sinə, məŋwìgrə à chi ntà e apè, pisaŋə furə a nìpwuurə nkùwìntə a ìshyă, pì nə'ə ìtìŋə ìtsùmə a nìpwuurə. ³⁰ Amwuə nkwùè ghu, ìlènə Moonə Njwùè furə a nìpwuurə, ngwàrə mìnŋwùè ntsùmə ì yii, tsa'nə pobə zəənə a Moonə Njwùè a mə tó amwuə mbə'ə nì ìtìŋə pobə nìgha'ə ngwùunə. ³¹ Ntəŋə̀nə Nwùè ì ghă tswuè nì ìtìŋə̀, a twuumə pəngèrə ìpe amwuə pìpàa pi mbyə̀ pə nìkwàa pi ghə nshwatə̀ pànə pyè ni à tso'ò mə la, mbì'nə amwuə ta'ə pàa ngə̀ mbyàa amwuə wùè pàa."

Ànwùè ni mbə'ə pànə lanə aŋunə àtìghə figè
 (Mrk 13.28-31;Luk 21.29-33)

³² "Nì lanə ànwùè aŋunə àtìghə figè. A pə nkwùè ni mifàa ìme fuukə̀nə mifuə mìshwuè, nì zhyə lo mbə̀ŋə ì tyi'ə a mbô. ³³ A tyi'ə ndəŋə ndəŋə lo nì tə zəənə ìnwùè pə ìtsùmə, nì zhyə lo à tó mə ntyi'ə tyi'ə a ntswùè àpù'ù. ³⁴ Nshwəŋə tyi'ə nkùŋə nkuŋə ambo pìghə lo, mbə'ə ìwaanə pànə wə ləŋə e tìghu ìnwùè pèrə pə ìtsùmə furə apè. ³⁵ Nìpwuurə ghobə ìshyă ghă ləŋə, la, àshwəŋə̀nə mə a ləŋə e apè."

Ka ònə ìtse a zhyə e njyə ghu kə nkwùè ghu
 (Mrk 13.28-31;Luk 21.29-33)

³⁶ "Ka ònə ìtse a zhyə e njyə kə nkwùè ghu tə farə pəngèrə nì pi pə̀nə a nìpwuurə kə Moonə. À ki nzhyə e pə Tə ze ni ze. ³⁷ Ndwuumə ni a lè pə̀nə amwuə nkwùè Noà, a ndwuumə ni a ghă pə nkwùè ni Moonə Njwùè a ghă tó la. ³⁸ Tyi'ə tsa'nə a lè pyənə mbə nchyə ghă mbòŋə kùwupə àtwuè ìshyə la, pànə lè mə ndzìghə nki nò, ndzo'ò pəngyă, nki mə ŋŋə ìpooŋə ìpobə amwuə mìnđà mi nìzo'ò, mbyàa amwuə njyə za zhyə ni Noà a lè kwuunə̀nə amwuə àpaŋə, ³⁹ ka pobə lè zhyə a ghobə ànwùè àtse tə mbyàa nkwùè ni nchyə lè zəənə ghobə. A ndwuumə ni a ghă pə amwuə nkwùè za ni Moonə Njwùè a ghă tó la. ⁴⁰ Mbyàŋŋə ipaa ghă pə fà'ə amwuə ìswuumə, pi lòo a ta'ə ngwa'ə a ta'ə. ⁴¹ Pəngyă pìpaa ghă pə ghò'ò àpaanə, pì tó ndòo a ta'ə ngwa'ə a ta'ə.

⁴² "Lenəla nì nwuunə a nìlyiinə ntiinə ka nì zhyə wìghə nkwùè ni masàa wìghə à ghă ntò. ⁴³ Nì zhyə ìshì'nə lo ngə̀ŋə ndà a pə la nzhyə nkwùè ni ìndzə̀ə̀rə à tò nì ìtwu'ə yì à lyə a nìlyiinə a ni pyabə ndà e za mbə'ə ìndzə̀ə̀rə a kaŋə pə'ə a zèrə kwuunə amwuə. ⁴⁴ Nì ndwuumə wə nì pə nchwutə mbìŋmə ìzìghə ntiinə Moonə Njwùè a ghă ntò la amwuə nkwùè ni ka nì mə nkwàŋə wìghə lo mbə'ə a tò."

Ngə̀ŋə àfà'ə ni à wa nfà'ə ni ntiŋmə e ìtsùmə pobə ngə̀ŋə àfà'ə tìpòŋə
 (Luk 12.41-45)

⁴⁵ "A ìwə̀ nì à pə̀nə ngə̀ŋə àfà'ə ni à wa nfà'ə nì ntiŋmə e ìtsùmə mbə̀ nì àzhì'tə? A wùè wa ni masàa e à ŋānə pə̀ə̀nə ìpe lo à twu'tə ŋŋə a ghobə nì mizìghə amwuə ngotə nkwùè mizìghə? ⁴⁶ À pòŋə ambo ngə̀ŋə àfà'ə wèrə wa ni masàa e à kwə̀ tsirə e à mə nfà'ə nì ndwuumə wèrə wə. ⁴⁷ Nshwəŋə tyi'ə nkùŋə nkuŋə ambo pìghə lo, masàa e wa à tyi'ə ghìrə a mə ntyi'ə nnaŋə ìpwuumə ìpe ìtsùmə. ⁴⁸ La, ngə̀ŋə àfà'ə ghù tìpòŋə wa a tə shwəŋə̀nə ambo ìpìŋmə e lo, masàa mə à pi lyàrə, ⁴⁹ lenəla mbì'nə a ni kə'ə a zhyə ngə̀ŋə àfà'ə, mmə ndzìghə nki nnò pobə ìpàarə mìlù'ù, ⁵⁰ yì masàa e wa à pi tó amwuə njyə za ni ka à lè pə mbyabə e la pobə nkwùè za ni ka à zhyə e. ⁵¹ Masàa e wa à pi tsìnkə ngə'ə àtwuè ze, lòo e ghə chyə amwuə ngə̀ŋə àpəgrə, alyi'ə gha ni pì yii ki kwurə misonə ghu la."

Àshwəŋə̀nə nàanə nàanə mbə'ə ngwàngòonə nìghumə

25 "Nkwùè ghu, ànwùè nìfò a nìpwuurə a ghă pə la tsa'a ngwàngòonə nìghumə ni lè lòonə pìlāmə ìpobə a ni ghə mbwùumə a ndwuumə ngìŋə̀nə nì pèrə. ² Pi pitaanə lè pə ìpuukə, pyè pitaanə pə nì àzhì'tə. ³ Pyè pa ni pobə lè pə̀nə ìpuukə la lè lòo pìlāmə ìpobə la ka chi twu'tə a ghobə a mìtse mìghurə mi làamə amwuə pìməndzìrə. ⁴ La pìzhì'tənə pa twu'tə mìghurə mìnnyaanə amwuə pìməndzìrə ìpobə. ⁵ Tsa'nə ndwuumə ngìŋə̀nə wa à lè lyàrənə a nì tó

la, pobə p̄tsùmə lə tyi'ə mmə ntsəgrə a pilô ndzùjə ndyê.

⁶“A lə pə a ntɛjnə ɛtwu'ə, pi kyiinə nshwəjə lo, 'Nd-wuumə ngɛjnə wa à tō mə! Nɛ furə pəənə ghə ntsirə e.'

⁷“ɛp̄ōngwàngoonə pa p̄tsùmə lə lōo a ɛshyə nko'kə p̄lāamə ɛpobə. ⁸Pyə pa ni pi lə puukənə la shwəjə ambo pyə pa ni pi lə zhi'tənə la lo, 'Nɛ n̄a a wəə ni mɛghurə mi lāamə ɛmighə ma m̄tse ntiinə p̄lāamə ɛpəə pə ntyi'ə mbyaatə.'"

⁹“La p̄zhi'tənə pa shwəjə ambo pobə lo, 'Pəə tə n̄a a m̄tse ambo p̄ghə, m̄erə kù'nə e ambo pəənə p̄tsùmə apə. Nɛ ghə ambo ngàjə m̄tāanə ndzwuunə ɛmighə.'"

¹⁰“La nkwùə ni pobə lə ghənə a ni zwuunə la, ndwu-umə ngɛjnə wa a tō. Ndòo pyə ni pobə lə chwutənə mbɛjəmə ɛzobə mmə mbyabə e pobə pi pobə kwuunə a ndā n̄z'ò'ò gha ngwù'nə ntswùə ndā.

¹¹“A lə ki pə tyi'ə lə, pyə ɛp̄ōngwàngoonə pa ni pobə lə lèrənə a ni zwuunə m̄ghurə mi lāamə la lə ki ntō mmə ntsòotə ntswùə ndā nshwəjə lo, 'Ndò'nəmbyə, Ndò'nəmbyə, wù'ə ntswùə ndā pəə kwuunə àzəə.'"

¹²“La ndwuumə ngɛjnə wə a k̄wùə ambo pobə lo, 'Nshwəjə tyi'ə nkūjə nkujə ambo p̄ghə lo ka n̄zhyə mə a wighə.'"

¹³“Lenəla, Yēsù a lwūutə nshwəjə lo, 'Nɛ lyə a n̄lyiinə mmə mbyabə ntiinə ka n̄ zhyə a wighə n̄jyə ghu kə nkwùə ghu.'"

Àshwəjə n̄aanə n̄aanə mbə'ə ngàjə àfà'ə itarə

¹⁴“Amwuə nkwùə ghu, ànwùə Nifò n̄pwwuə a ghă pə tsa'a n̄onə ni à lə mənə ndèrə e a àkarə n̄jā ɛpwwu-umə ɛpə ambo ngàjə àfà'ə ze lo pobə mə nnañə. ¹⁵À lə n̄a p̄talent p̄taanə ambo ta'ə n̄wùə, n̄jā p̄talent pi-paa ambo ghūtse, nkɛ nchi n̄jā a ta'ə talent ambo ndwùəndzùmə a ni zùjə tsa'nə mbə'ə pobə fà'ə ni zèrə. ¹⁶N̄onə wa ni à lə k̄wiirənə p̄talent p̄taanə la à lə lōo zèrə ndzùjə nchyā a n̄jā m̄tāanə, zèrə ki n̄jā e ni àp̄ii p̄talent p̄taanə. ¹⁷Lenəla wùə wa ni à lə pənə p̄talent p̄paa la à lə ki nchyā ize a n̄jā m̄tāanə, ɛ ki n̄jā e ni àp̄ii p̄talent p̄paa. ¹⁸La n̄onə wa ni à lə k̄wiirənə a ta'ə talent la, à lə lōo n̄kabə masàa e ngə ntsùjə alyi'ə a ɛshyə ndəəmə a zèrə ghu.

¹⁹“Ntyə nkwùə ɛtse lə lāñə ni masàa p̄ghəñə pi àfà'ə pə a lə kwəñə ntyi'ə nnañə tsa'nə pobə lə fà'nə ni n̄kabə ghu. ²⁰N̄onə wa ni a lə k̄wiirənə p̄talent p̄taanə la, a lə tō ni ize n̄kabə nk̄wi'nə ni p̄talent p̄taanə, nshwəjə ambo ze lo, Ghò lə n̄jā mə ni p̄talent p̄taanə lə kùmə mbə p̄tse p̄talent p̄taanə ni n̄dzighənə tsa'a àp̄ii mə.

²¹“Masàa e a k̄wùə lo, 'Wə gh̄rə ɛsh̄i'nə mbă ngàjə àfà'ə mə gh̄ ɛsh̄i'nə ni wə pənə ni nkūjə nkujə! Wə pə ni nkūjə nkujə a ni twu'tə a m̄lyi'ə n̄kabə n̄jiilo, mbi gh̄rə wə twu'tə a ȳ ngwūunə. Tō p̄ghə masàa o pwwuutə a n̄jā n̄gha'ə!'

²²“Wùə n̄onə ni à lə pənə ni p̄talent p̄paa la à lə ki ntō àzə, nshwəjə ambo masàa e lo, 'Wə lə n̄jā mə ni p̄talent p̄paa. Zəənə! Lə kùmə nkɛ mbə p̄tse p̄talent pi-paa ni n̄dzighənə tsa'a àp̄ii mə.'"

²³“Masàa e a k̄wùə lo, 'Wə gh̄rə ɛsh̄i'nə mbă ngàjə àfà'ə mə ɛsh̄i'nə ni wə pənə ni nkūjə nkujə. Wə pə ni nkūjə nkujə a ni twu'tə a m̄lyi'ə n̄kabə, n̄jiilo mbi gh̄rə wə twu'tə n̄kabə ȳno'nə. Tō p̄ghə masàa o pwwuutə a n̄jā n̄gha'ə!'

²⁴“Lenəla wùə n̄onə ni à lə k̄wiirənə a ta'ə talent la à lə tō nshwəjə ambo masàa e lo, 'N̄zhyə lo ghò la n̄onə n̄jā n̄jā ni wə wa nfù'ù alyi'ə ni ka wə mə'ə o mbyə ɛpwwu-umə, nshwatə m̄zighə alyi'ə ni ka wə pyə o! ²⁵Ndè mə mbò o, nfurə ngə nnañə alyi'ə, ntuñə ndəəmə n̄kabə o za ghu. Zəənə! Lə n̄kabə o lə.'"

²⁶“Masàa e a k̄wùə lo, 'Ghò ngàjə àfà'ə ɛsoomə nkɛ nchi mbə ndòñə! N̄jiilo, wə zhyə lo ngwa nfù'ù m̄zighə alyi'ə ni ka m̄mə'ə mə mbyə ɛpwwu-umə, nkɛ mmə nshwatə m̄zighə alyi'ə ni ka m̄byə mə? ²⁷Lenəla, wə lə pə nchyā n̄kabə mə amwuə banjə, n̄jiilo nkwùə ni n̄kwəñə n̄k̄wiirə a zèrə ni àp̄ii.'"

²⁸“N̄jiilo, k̄wiirə n̄kabə mə ghu ambo ze n̄jā ambo wùə wa ni a pə ni p̄talent n̄ghumə la. ²⁹N̄tiinə n̄onə wa ntsùmə ni à twu'tənə àzwuumə la, à zhyə lo, yè no'nə a pi k̄wi'nə, n̄jiilo à twu'tə p̄no'nə. N̄onə wa ni ka à twu'tə e àzwuumə àtse la à zhyə lo, mbaa pə m̄lyi'ə ni à twu'tənə la, p̄ k̄wiirə a wèrə ambo ze. ³⁰Ngə a n̄jā n̄gha'ə ngàjə àfà'ə wa, n̄ mə'ə e a àp̄yiinə amwuə ndzùmə; alyi'ə ni pànə tyi'ə yii kwurə misonjə ɛmobə.'"

Ndwūutə ntso'tə ɛsà'a

³¹“Nkwùə ni Moonə Nwùə à ghă tō amwuə àghu'tə e pobə pəngèrə p̄tsùmə tsa'a ɛfò la, à ghă n̄wuunə a n̄jā aləñə n̄fò e a n̄pwwuə. ³²Pànə p̄tsùmə àtwuə ɛshyə tō shwatə a mbyə ze. Lenəla à pi ghàbə a ghobə a n̄jā ɛlyi'ə ipaa, tyi'ə tsa'a ɛmbyabə m̄mbyə à fuukə m̄mbyə m̄ndzirə amwuə m̄mbyə m̄ndonjə. ³³À pi n̄n̄jə m̄mbyə m̄ndzirə a p̄aa àp̄o ze yè zighənə, nn̄n̄jə m̄mbyə m̄ndonjə a p̄aa àp̄o ze yè k̄wàbə.

³⁴“Lenəla, ɛfò à pi shwəjə ambo pànə pa àp̄o ze yè zighənə lo, Nɛ tō Tā iwəə à n̄jā mborə ɛzighə. Nɛ Tō nk̄wiirə n̄fò ɛtse ni pi lə tsùñənə ambo p̄ghə a ni furə n̄jyə ni pi lə tsùñənə àtwuə ɛshyə. ³⁵N̄jyə ɛ lə mə ndzà-jə mə n̄jā àzwuumə wə n̄dzighə, n̄jyə nchyə ɛ mə ndzàjə mə n̄jā nchyə n̄nò, ndə pə ngàjə n̄ghaanə n̄ k̄wiirə mə amwuə m̄ndā ɛmighə, ³⁶mbə ntūmnə n̄jā ɛtsə'ə wə n̄gw̄i, m̄mə ngòonə n̄jā pyatə mə, mbə amwuə ɛtsàjə n̄jā n̄jā mə.

³⁷“Lenəla, pànə ni m̄n̄wùə ɛmobə təəmənə p̄ k̄wùə e lo, 'Ndò'nəmbyə, a nkwùə àkə ni pəə zəənənə o ni n̄jyə n̄jā m̄zighə wa, kə a nkwùə àkə ni n̄jyə nchyə ɛ mənə ndzàjə o pəə n̄jā nchyə wa? ³⁸A nkwùə àkə ni pəə lə zəənənə o wə pə ngàjə n̄ghaanə nk̄wiirə o amwuə m̄ndā ɛməə kə n̄jā ɛtsə'ə wa nkwùə ni wə pənə ntūmnə? ³⁹A nkwùə àkə ni pəə zəənə mə o wə mə ngòonə kə mbə a ndā ɛtsàjə pəə tō n̄jā o?'

⁴⁰“ɛfò a tyi'ə nkwùə lo, 'Nshwəjə tyi'ə nkūjə nkujə ambo p̄ghə lo, ànwùə za àtsùmə ni n̄jā gh̄rə mə ambo m̄lyi'ə ndyimə mə wə ȳtse, n̄jā gh̄rə la ambo m̄jā.'"

⁴¹“Lenəla, a pi shwəjə ambo pànə pa àp̄o ze yè k̄wàbə lo, 'P̄ghə pa ni n̄jā pə mə ni ndòonə, n̄jā lōo a wighə a n̄pwwuə m̄jā, ndèrə amwuə àk̄iinə ɛm̄ú t̄i

pyaatè ni pi tsùnjè mæ ambo Satàanè pobæ pængèrè ìpe. ⁴² Ntiinæ nnyè ì lè mæ ndzanjè mæ ka nì njà wighæ mizighè ñdzighè, nnyè nchyæ ì mæ ndzanjè mæ ka nì njà wighæ nchyæ wè lo ñnò. ⁴³ Ndè pæ ngànjè nighaanè la ka nì kwiirè wighæ a gha amwuæ ndâ, mbæ ntümnè ka nì njà wighæ itsæ'æ ambo mînjè, mmæ ngòonè nki mbæ a ndâ itsanjè ka nì tó nanjè wighæ a gha.'

⁴⁴ "Lenæla, pobæ ki mbènjè nkùwè lo, 'Ndò'nèmbýè, a nkùwè àkæ ni pæ lè zæanèna o wè pæ ni nnyè, kè nnyè nchyæ ì mæ ndzanjè o, kè tsa'a ngànjè nighaanè, kè ti atsæ'æ, kè ni nighòonè, kè a ndâ itsanjè, ka yèmpè wæ a ghò?'"

⁴⁵ "Ífò ã kùwè lo, 'Nshwøjè a wighæ tyi'è nkùnjè nkujè lo, ànwùè za àtsùmè ni ka nì ghìrè a wighæ ambo milyi'è ndyimæ mæ wè yitse la, ka nì ghìrè a wighæ la ambo mînjè.'

⁴⁶ "Lenæla, pobæ pi lèrè amwuæ ngæ'è ni ì ghojèna ni nkujè, la pànè ni mînwùè ìmobæ tæmèna lèrè amwuæ ni chyæmbyè ni à ghojèna ni nkujè."

Pi tanjè a minanjè àtwuè Yésù

26 Nkwùè ni Yésù à lè myàanèna a ni shwøjè mînwùè mæ mîtsùmè, à lè shwøjè ambo ìzùnjè ndzùmè ìpe lo, ² "Tsa'næ nì zhyèna, à tyi'è ngojè nnyè ipaa Nìgha' à Àlànjè Mmyà'tè à tó, pì njà a Moonè Njwùè lo pì kùwùmè ajuunè àtìghæ pànkèna."

³ Nkwùè ghu pìfò mà' à Nwùè pobæ pìlìnjmè lè pwuumè a nto'ò ìfò Kayafàsè, ni à lè pænè àtwuè pìfò mà' à Nwùè, ⁴ mbyantè a ni kò Yésù a ndzùmè ndzùmè ki zhwuutè e. ⁵ La pobæ lè shwøjè lo, "Kò a pæ e nkùwè nìgha' à wè, ntiinæ pànè pwùè mîl' à."

Mèngyè ìtse a zo'ò a Yésù ni mìghurè a Betani

⁶ Nkwùè ni Yésù à lè pænè a Betani a ndâ Shimùnè ni à lè pænè ngànjè àkìkwinæ mmæ ndzighè, ⁷ mèngyè ìtse à lè tó ambo ze ntwu'tè mìghurè mi àzhyá amwuæ mændzirè ni pi tsùnjèna ni àlàbastà nkùwirè a mèræ àtwuè ze. ⁸ Nkwùè ni ìzùnjè ndzùmè ìpe lè zæanèna ànwùè ni mèngyè wè a ghìrèna, mîntinjè ìmobæ zanjè, pobæ pyiitè lo, "À tsènjè a mèræ ajuunè àkæ? ⁹ Pi lè pæ shwùunè mìghurè mæ ni nkabè no'næ njà ambo ngànjè àfumè!"

¹⁰ Tsa'næ Yésù à lè zhyèna ànwùè ni pobæ mænè nshwøjè la, à lè shwøjè ambo pobæ lo, "Nì tòmnè a mèngyè wè ajuunè àkæ? À ghìrè la ànwùè ìshì'nè ambo mînjè. ¹¹ Ngànjè àfumè za mbæ pìghæ pi pobæ nkùwè ìtsùmè la ngè ajuunè mînjè ka mbæ pæ mæ pèanè nkùwè ìtsùmè. ¹² À kùwirè mìghurè mi àzhyá mæ ajuunè mînjè la a ni tsùnkè mbìnjmè za' à pì pònjè ghá twøjè mæ. ¹³ Tìtsònjè wè, ngwè nshwøjè a wighæ tyi'è nkùnjè nkujè lo, alyi'æ àtsùmè amwuæ àtwuè ìshyè ni pi ghá tiitè pèanè ni ntwuumè ghù ìshì'nè wè ghu, pi ghá shwøjè ànwùè ni à ghìrèna lè, tyi'è mæ kwèmpè e."

Yudà a pyiimè a ni shwùunè a Yésù

¹⁴ Ta' à àzùnjè ndzùmè a Yésù amwuæ ìzùnjè ndzùmè ìpe pa ntsòbè ipaa a la'a ndèrè ambo pìfò mà' à Nwùè

¹⁵ ntyi'è shwøjè lo, "Nì njà àkæ ambo mînjè ñshwùunè a Yésù ambo pìghæ?" Pobæ njà e ni pìsilbà mìghumè min-tarè. ¹⁶ A ni furè nkùwè ghu, Yudà à lè mæ nnanjè àlànjè a ni shwùunè a Yésù ambo pobæ.

Yésù a zìghè mizìghè mi Àlànjè Mmyà'tè pobæ ìzùnjè ndzùmè ìpe

¹⁷ A pæ ntsàambyè nnyè a ni zìghè àpaanè ti mbyè, ìzùnjè ndzùmè Yésù tó ambo ze mbyiitè lo, "Wè tà' à lo pæ tsùnjè la alyi'æ àkæ ambo ghò a ni zìghè mizìghè mi Àlànjè Mmyà'tè?"

¹⁸ Yésù a kùwè ambo pobæ lo, "Nì lèrè ambo jònè ìtse amwuæ mbòmpe àla' à ngwùunè nshwøjè ambo ze lo, ìnèrè à shwøjè lo, Nkwùè mæ ì paatè. Mbi zìghè mizìghè mi Àlànjè Mmyà'tè pæ pi ìzùnjè ndzùmè ìpà la a ndâ ghò." ¹⁹ Lenæla ìzùnjè ndzùmè Yésù lè ghìrè tsa'næ à lè tiitèna a ghobæ ntsùnjè mizìghè mi Àlànjè Mmyà'tè mæ.

²⁰ A lè pæ nkùwè nkùwè, Yésù pobæ ìzùnjè ndzùmè ìpe ntsòbè ipaa nwuunè ajuunè tepèrè a ni zìghè. ²¹ Tsa'næ pobæ lè mænè ndzìghè, Yésù a lè shwøjè ambo pobæ lo, "Nshwøjè tyi'è nkùnjè nkujè ambo pìghæ lo, ta' à njwùè amwuæ pìghæ ã shwùunè mæ."

²² Pobæ lè pæ ni àsòmèna tìsìnjè, ntyi'è mbyiitè mo'ò mo'ò ambo ze lo, "La mînjè ni Ndò'nèmbýè?"

²³ A kùwè lo, "Nònè wa ni à chyàna àpò e amwuæ àkajè pæ ze a ta' à nkùwè la jònè ni ã shwùunè mæ.

²⁴ Moonè Njwùè à ghá kwìghè tyi'è tsa'næ ànjwá'nè Nwùè a lè shwøjèna mbè'æ e. La ngæ'è ì chyè ajuunè jònè wa wùè ni à pi shwùunè Moonè Njwùè! A lè pònjè lo kò pi pyè e a jònè wèrè wè."

²⁵ Yudà jònè ni à lè pænè a ni shwùunè e a pyiitè lo, "Masàa, ñkwànjè lo ka wè shwøjè o la a gha?" Yésù a kùwè ambo ze lo, "Wè shwøjè mæ."

Ndwùèndzùmè mizìghè mi Ndò'nèmbýè

²⁶ Tsa'næ Pobæ lè mænè ndzìghè, Yésù a piinè àpaanè, njà a miyàa ambo Nwùè, mbi'tè a zèrè, njà ambo ìzùnjè ndzùmè ìpe, nshwøjè ambo pobæ lo, "Nì kò nkùwè, lè mbòbè mbìnjmè mæ."

²⁷ Lenæla, a pì'i a tito'ò, nchà'tè a Nwùè njà a miyàa, njà ambo pobæ, nshwøjè ambo pobæ lo, "Pìghæ pìtsùmè nò amwuæ tito'ò wè. ²⁸ Lè àlèamè mæ, a ni wàrè ìkàanè ghù shwùè, ni à lè kùwinèna àtwuè ni pànè pìno'næ a ni lèanè a tìpònjè ìghobæ. ²⁹ Nshwøjè wighæ lo, a ni pì'nè tìtsònjè wè mbè'æ mbònjè chi nò mæ mîl'ù'ù mi àtìghè mîntàamè mîl'ù'ù mæ apè tæ mbyàa nnyè za ni mbi ghá kùwirè nò a mi shwùè pèanè amwuæ alyi'æ nìfò Tã iwæ."

³⁰ Lenæla, pobæ lè zòbè nchyè nfurè ndèrè a Mbarè Olivè.

Yésù a shwøjè tsa'næ Pità à ghá twuunè e

³¹ Yésù a tyi'è nshwøjè ambo pobæ lo, "Pìghæ pìtsùmè kùirè myà'tè mæ ni ìtwu'è sinè wè, ntiinæ ànjwá'nè Nwùè a shwøjèna lo, 'Mbi zhwuutè a ìndzè mîmbyè,

mìmbiyê taanê nkîirê.³² La nkwùè za ni mbi zhwuumê a nîwighê la, ñgã lèrê àlà'á Galilyê a mbyê pìghê.”

³³ Pità a kùwùè lo, “Njwùè ntsùmè à tã pã twuunè o, ñ-da'á ntwuunè mè ghò apè.”

³⁴ Yésù a kùwùè ambo Pità lo, “Ñtiitè o ni nkũjê nkujê lo ankè'è à ghã kí tonjê ni ìtwu'è sinè wè, ni wè twuunè mè mè nkwùè itarè.”

³⁵ La Pità a shwèjê lo, “A tã pã zhyè ni mbè'è ñk-wighê pùu, ñda'á ntwuunè mè a ghò apè.”

Lenèla, pyè ìzùnjê ndzùmè kí nshwèjê tyi'è a lenè.

Yésù a chà'tè Nwùè a Gethsemane

³⁶ Yésù pobè ìzùnjê ndzùmè ìpe pa ghè mbyàa alyi'è ni pi lè mænè nfunjê ni Gethsemane, a shwèjê ambo pobè lo, “Nì ntwuunè a ìshyè nìghè ñdèrè a ndzìnè yi ngè nchà'tè a Nwùè.” ³⁷ À lè pã ni àsòmñè ghobè ntòmñè tsa'nè à lè lònè Pità pobè ìpoonè pi Zebedi pã ipaa pobè pi pobè mè ndèrè. ³⁸ Lenèla, a shwèjê ambo pobè lo, “Ntiijmè mè i wè ndwènè ni àsòmñè amwuè ndwuumè ni mbè'è ñkwighè. Nì ghojê a nìghè mmè nchà'tè a Nwùè pèèñè.”

³⁹ À lè nya'á ndèrè ni mbyè nkunè a ìshyè àkùbækubè, nchà'tè a Nwùè nshwèjê lo, “Tã iwè, àlànjê a pã ghu a ni kwiirè ndonjê ngè'è zè ambo mînjê wè kwiirè! La, kò wè ghèrè ñgèrè pã tsa'nè ñkònjè, ghèrè ñgèrè pã tsa'nè wè kònjè.”

⁴⁰ Tsa'nè Yésù à lè kwiirè ntò ambo ìzùnjê ndzùmè ìpe, a zèènjê pobè mè ndyè a ghobè. A funjê a Pità nshwèjê ambo ze lo, mbè'è ka nì ntwuunè wighè a nîlyiinè pèènjê? ⁴¹ Nì ntwuunè a nîlyiinè, mmè nchà'tè a Nwùè njiilo, kò nì kunè amwuè àkwà'nè. Ntiijmè i wè nkònjê a ni ghèrè ànwùè ni a tèèmjè la, mbòbè mbèjè mè ì tyi'è mborè.

⁴² À lè kwiirè ndèrè ngè a ni chà'tè a Nwùè nshwèjê lo, “Tã iwè, a lè pã pã zhyè ni mbè'è ka wè kwiirè o ndonjê ngè'è zè ambo mînjê ndànjê e lo ñnò a zèrè, wè ghèrè tsa'nè wè kònjè.”

⁴³ Nkwùè ni à kwiirè ntò, à lè chi nkì ntsirè a ghobè pobè mè ndyè, ntiinè pilò à lè lwenè ìmyè ìmobè.

⁴⁴ Lenèla, Yésù a myà'tè a ghobè nchi kwiirè ndèrè ngè nchà'tè a Nwùè, nshwèjê tyi'è ànwùè ni à pyènjê mmè shwèjê.

⁴⁵ À lè kwiirè ntò ambo ìzùnjê ndzùmè ìpe nshwèjê ambo pobè lo, nì wè mbirè ndyè nshwèjê wighè? Nañè! Nkwùè ì kù'ù lo pè ñjê a Moonè Njwùè ambo ngànjê ngèrè ànwùè tìpònjê. ⁴⁶ Nì lòo a ìshyè pèènjê lèrè, ntiinè njònè ni à shwèjê mè à wè ntò.

Pi kò a Yésù

⁴⁷ Tsa'nè à lè pirènjè mmè nshwèjè la, Yudà ni à lè pænè ta'á njwùè amwuè ìzùnjê ndzùmè ìpe pa ntsòbè ipaa a tó. À lè tó pobè àpùnjê pèènjè yè wuunè ni pìfò mà'á Nwùè ni pìlènjmè pi àlà'á lè tsàanè. Pobè lè twu'tè pìminwuè pi ntsòo pobè mìpòrè. ⁴⁸ A lè kí pã nkwùè ghu la ni Yudà à nèrè mè àlènè ambo pobè lo, “Njònè wa ni mbi kò kampè la njònè ghu. Lenèla nì kò e.”

⁴⁹ Yudà à lè zùnjê ntè àlànjè ntò ambo Yésù, nchà'tè e, nkò e nkampè.

⁵⁰ Yésù a shwèjê ambo ze lo, “Ngèjè mè, fà'á ngèrè ànwùè ni wè tònè njunè.”

Pànè pa ni pobè pi Yudà lè tònè la zùnjê ntò nkò e.

⁵¹ Tsa'nè pobè lè tònè la, ta'á àzùnjê ndzùmè Yésù à lè tso'ò a minwuè ntsòo e ntserè nitugrè ni ngànjê àfà'á àtwuè pìfò mà'á Nwùè. ⁵² Yésù à lè shwèjê ambo ze lo, “Kwiirè nkwùè a minwuè ntsòo wa alyi'è ni à furènjè, ntiinè njònè wa ntsùmè ni à tso'nè a minwuè amwuè ngwaanè à ghã kí kwighè la nîwighè minwuè. ⁵³ Ka nì zhyè a wighè lo mbè'è mbyiitè àyèmpè ambo Tã iwè njunè àtùmè nkwùè, a tsàa mè ni ìpùnjê pèngèrè ambo mînjê ni lànjènjè ìpùnjê ntsòbè ipaa? ⁵⁴ Ntè pèla ngèrè a lenè yi ànwùè ni pi njwà'nènjè amwuè ànjwà'nè Nwùè a gha ntyi'è nfulè mbè nkũjê nkujê la ìla?”

⁵⁵ Yésù a shwèjê a lenè la mbènjè mbyiitè àpùnjê pèènjè za lo, “Nì tó ni mìpòrè ghobè pìminwuè pi ntsòo a ni kò mè tsa'a nì wè ntò kò a ìntunjê ìshyè?

Ndè mè nnèrè mînwùè njyè ìtsùmè a Ndà Mîshwà'á Nwùè la ka nì kò wighè a gha. ⁵⁶ La minwuè mè mîtsùmè lè furè a ni lwenè mînwùè ni ngànjè ntwuunè Nwùè lè njwà'nè mè amwuè ànjwà'nè Nwùè.”

Ìzùnjê ndzùmè ìpe ìtsùmè lè myà'tè e nkîirè a ghobè.

Yésù a mbyè Kansèrè

⁵⁷ Pànè ni pi lè kònjè a Yésù lè lòo e ndèrè ambo Kayafàsè ni à lè pænè àtwuè pìfò mà'á Nwùè; pìnjèrè mbòomè pobè pìlènjmè pi àlà'á lè kí nshwatè alyi'è ghu.

⁵⁸ Pità à lè mè ndzùnjê e la ntyi'è ntèènjè a ntyè sàa tã mbyàa a àtìtaa àtwuè pìfò mà'á Nwùè. À lè kwuunè nnwuunè ghobè pìsoyi ni pobè mænè mbyabè Ndà Mîshwà'á Nwùè a ni zèènjè ànwùè ni pì ghèrè njunè Yésù.

⁵⁹ Pìfò mà'á Nwùè pobè pi Kansèrè ntsùmè lè tyi'è ntà'á àlànjè a ni tè ànwùè àtwuè ze mbè'è zhwuutè e.

⁶⁰ Pànè pìno'nè lè patè mbè pè pìndzèènjè zèènjènjè pi pìchwirè njunè ze la, ka pi kí ndzèènjè e àwighè ànwùè e.

Pi lè kí lèwùtè, pànè pìpaa lànjè a mbyè nshwèjè lo, ⁶¹ “Njònè wè à shwèjè lo, ‘Mbè'è ñshà'tè Ndà Mîshwà'á Nwùè, nkwiirè nkorè a zèrè njunè njyè itarè.”

⁶² Lenèla àtwuè pìfò mà'á Nwùè a lè lòo a ìshyè mbyiitè a Yésù lo, “Ka wè pè o ni ànwùè àtse a ni shwèjè mbè'è mînwùè mè ni pi shwèjènjè njunè ghò lanè?”

⁶³ La ka Yésù a lè shwèjè e ànwùè àtse. Àtwuè pìfò mà'á Nwùè a chi nshwèjè ambo ze lo, “Tsèènjè njunè nìlinè ni Nwùè lo ghò la Moonè Nwùè ghù ndzò'nè wa.”

⁶⁴ Yésù a kùwùè lo, “Ee, a chyè tsa'nè wè shwèjènjè la. La mènè nshwèjè ambo pìghè pìtsùmè lo a ni pì'nè tìt-sònjè nì zèènjè a Moonè Njwùè à ntwuunè a pàa àpò Nwùèkò'ò yè zìghènjè ni a pænè ni ìtìnjè, à furè a nìp-wuurè mmè nshwu'è ntò amwuè mbà'á.”

⁶⁵ Tsa'nè à lè shwèjènjè a lenè la àtwuè pìfò mà'á Nwùè a siitè ìtsè'è ìpe nshwèjè lo, “À zòomè a Nwùè! Nì zu'ù tsa'nè à zòomènjè a Nwùè. Pèènjè chi ntà'á a

ndzæənè zæənənə aɲunə àkə? ⁶⁶ Nì kwànjè àzighè lo àkə?"

Pobə kʷùè lo, "À kù'nè a nì kwìghè."

⁶⁷ Lenəla, pobə lè tʷùè mɪtʷuè a ɪsìghè ze ntsòo e nì mbò. Pɪtse pànè lùbè e, ⁶⁸ nshwənjè lo, "Kristù, tsa'nə wə pənə Ghù Ndzo'nə wa la, tiitè a wə nì ɲònè nì à tsòonə o."

Pità a twuunə a Yěsù

⁶⁹ Pità a lè nwuunə a àpyiinə amwuə àtɪtaa, àtwuè pɪfò mà'à Nwùè. Ta'à ngànjè àfà'à àtwuè pɪfò mà'à Nwùè ghu mənɲyɛ a lè pə a àpyiinə. A lè tó ambo ze nshwənjè lo, "Wè lè kɪ mbə àzò pìghə Yěsù nì à furənə a Galilyə la."

⁷⁰ La Pità a twuunə e ànwùè ghu a mbyè pobə pɪt-sùmè, nshwənjè lo, "Ka ñzhyè mè ànwùè nì nì wè nshwənjè lə."

⁷¹ À lè furè ndèrè a ntswùè àpù'ù, ghùtse ngànjè àfà'à àtwuè pɪfò mà'à Nwùè ghù mənɲyɛ a kɪ chi ndzæənè e, nshwənjè ambo pəənè alyi'ə ghu lo, "Njònè wè à lè pə pobə Yěsù nì à furənə a Nazarètè la."

⁷² Pità a kɪ nchi ntwuunə e, ntsəəmè lo, "Ka ñzhyè mè a ɲònè wè."

⁷³ A kɪ pə tyi'è lə, pànè nì pɪ lè təəmənə alyi'ə ghu lèrè ambo Pità nshwənjè ambo ze lo, "A nkũjə nkujə lo ghò la ta'à ɲònè ghu yɪtse ntiinə ndwuumə nì wè wè nshwənjè ì nèrè lo ghò la ta'à ɲwùè ghu yɪtse."

⁷⁴ Lenəla, à lè pɪ'nè a nì fujè mɪndòonə àtwuè ze, ntsəəmè nshwənjè lo, "Ka ñzhyè mè a ɲònè ghu!"

À lè kɪ myaanə a nì shwənjè, ankə'ə a tojè. ⁷⁵ Lenəla, Pità a kʷuunə ànwùè nì Yěsù à lè shwənjənə lo, "Ankə'ə ă tó kɪ tojè nì wè twuunə mə mè nkwùè itarə." Lenəla, à lè furè a àpyiinə ngyii ka mɪzùjə.

Pì lòo a Yěsù ndèrè a mbyè Palètè

(Mrk 15.1;Luk 23.1-2;Jòn 18.28-32)

27 Tsa'nə nɲyè ì lè laanənə, pɪfò mà'à Nwùè pɪt-sùmè pobə pɪlɪjəmè pɪ àla'à lè lòo àkwànjè a nì zhwuutə a Yěsù. ² Pobə lè korè e ndòo e ngè ɲjā ambo Palètè nì à lè pənə govinò.

Tsa'nə Yudà à lè kwìghənə

(ɪfà 1.18-19)

³ Yudà, ɲònè nì à lè shwùunənə a Yěsù à lè pə nì àsòmɲnè nkwùè nì à lè zæənənə lo pɪ lè ɪsà'a lo zhwuutə a Yěsù. Lenəla à lè kwìrè nkwùè pɪsilbà pa mɪghumə mɪntarə ambo pɪfò mà'à Nwùè pobə pɪlɪjəmè pɪ àla'à.

⁴ À lè shwənjè lo, "Njìrè ànwùè tɪpònjè a nì shwùunə a ntsɪnyənjə lo pɪ zhwuutə."

Pobə kʷùè lo, "Zèrə za a zæənə a wə nì àkə? La ànwùè o."

⁵ Lenəla, Yudà à lè mà'à nkabè ghu amwuə Ndā Mɪshwà'à Nwùè, ndèrè ndzùjè ngè ntiɲjə e àtìghə.

⁶ Pɪfò mà'à Nwùè piinè nkabè ghu nshwənjè lo, "Ka mbòomə a nèrè e lo pɪ nyàamə nkabè zè amwuə nkabè Ndā Mɪshwà'à Nwùè, ntiinə a nkabè àləəmè."

⁷ Lenəla, pobə lè pyiimə a nì lòo nkabè zè ndzwuunə

àpàbə ɪshyè ɪmboomə mikiɲə a nì tə ntʷənjè ngànjə nìghaanə alyi'ə ghu. ⁸ La ɪsùmə nì pɪ pə mbirè nfuɲè àpàbə ɪshyè ghu tə mbyàa sìnè nì "Àpàbə ɪshyè Àləəmè." ⁹ Lenəla, ànwùè nì ngànjè ntwuunə Nwùè Yèrəmyà à lè shwənjənə a lè lòo alyi'ə lo, "Pobə lè lòo pɪsilbà pɪghu mɪghumə mɪntarə, nì lè pənə nkabè nì pànè pɪ Israel lè naɲənə lo ì kù'nè a nì zwuunə e ghu, ¹⁰ ntyi'è ndòo a zèrè ndzwuunə àpàbə ɪshyè ɪmboomə mikiɲə ghu, tsa'nə Ndò'nəmbýə à tiitənə mè."

Yěsù a mbyè Palètè

(Mrk 15.2-5;Luk 23.3-5;Jòn 18.33-38)

¹¹ Yěsù à lè təəmè a mbyè govinò pɪRoman, a pyiitè e lo, "Ghò la ɪfò pɪJew?"

Yěsù a kʷùè lo, "Wè shwənjè a lenə." ¹² La, nkwùè nì pɪfò mà'à Nwùè pobə pɪlɪjəmè pə àla'à lè chyà nì ɪsà'a aɲunə ze, ka a kʷùè ànwùè àtse.

¹³ Palètè à lè tyi'è mbyiitè e lo, "Wè zu'ù mɪnwùè mə nì pɪ pə nshwənjè aɲunə ghò lanə?"

¹⁴ La ka Yěsù a lè kʷùè a ta'à ànwùè. Ànwùè zèrə zə a lè kə'nə a Govinò ka mɪzùjə.

Pì pyiimə a nì zhwuutə a Yěsù

(Mrk 15.6-15;Luk 23.13-25;Jòn 18.39-19.16)

¹⁵ A lè pə mbòomə lo amwuə nkwùè Nìgha'à Àlànə Mmyà'tè, govinò a lè chyè a nì fuukə a ta'à ngànjè ɪtsanjè nì pɪJew lè pyiitənə. ¹⁶ A pə nkwùè ghu Barabbas a pə ghu, mbə ngànjè ɪtsanjè nì pɪ lè zhyè nɪshì'nè.

¹⁷ Tsa'nə àpùnjè pəənə ghu a lè shwatənə la, Palètè à lè pyiitè a ghobə lo, "Nì t'à lo ñfuukə a ɪwə ɲjā nì pìghə; A Barabbas kə a Yěsù nì pɪ pa nfuɲè nì Kristù la?"

¹⁸ Mbə'nə à lè zhyè nkũjə nkujə lo, à lè ghìrè àghə'nè lo pobə lòo a Yěsù ntó ambo ze.

¹⁹ Nkwùè nì Palètè a lè nwuunə nì aɲunə alənjə ntso'tè ɪsà'a, ngwùè e a lè tsàa ntwuunə ambo zə lo, "Kò wè ghìrè ànwùè àtse aɲunə ntsɪnyənjə wa, ntiinə à lè pə nì ɪtwu'è ndzæənə ngə'ə mbə'ə e amwuə ndzəəmè e."

²⁰ La pɪfò mà'à Nwùè pobə pɪlɪjəmè pɪ àla'à lè ghìrè lo àpùnjè pəənə ghu à ghìrè lo Palètè à myà'tè pə a Barabbas nzhwuutə a Yěsù.

²¹ Govinò à lè pyiitè a ghobə lo, "Mmyà'tè a ɪwə amwuə pànè pə pɪpaa?"

Pobə kʷùè lo, "A Barabbas."

²² Palètè à lè pyiitè ambo pobə lo, "Ntyi'è ngìrè ɪla nì Yěsù nì pɪ pa nfuɲè nì Kristù?"

Pobə pɪtsùmè kʷùè lo, "Kwùumə e aɲunə àtìghə pànkənə!"

²³ Palètè a pyiitè ambo pobə lo, "Ntii àkə? Ànwùè tɪpònjè nì à ghìrənə a àkə?"

La pobə pɪtsùmè kyiinə nì ɪtɪjənjè nshwənjè lo, "Kwùumə e!"

²⁴ Nkwùè nì Palètè à lè zæənənə lo ka àpùnjè pəənə ghu a mə mbyiimə a ghobə ànwùè nì à wè nshwənjè, mɪl'à mə ntà'à furè, à lè lòo nchyə nsuu mbò ɪme a mbyè pobə, nshwənjè lo, "Ka àpò mè a pə e aɲunə nìwìghè ɲònè wè, a ɪsà'a wìghè!"

²⁵ Pobə pìtsùmè lè k̀wùè lo, “Tyì’è àlæmè e ä pə àtwuè pəə farə ìpoonè ìpəə!”

²⁶ Lenəla, à lè fuukə a Barabbas ηηā ambo pobə nty-ì’è nkə’ə a Yēsù ηηā lo pobə ghè nk̀wùumè e aηunə àtìghə pànkəna.

Pìsoyi nyèhè a Yēsù

(Mrk 15.16-20;Jòn 19.2-3)

²⁷ Pìsoyi pi Palètè lè lòo a Yēsù nkwuunə amwuə nto’ò ze, ntyì’è nfuηè a pyè pìsoyi pìno’nə pi tō nkam- nə e. ²⁸ Pobə lè tso’tè itsə’ə ìpe ntyì’è mmà’ à atsə’ə yè pàηənə aηunə ze. ²⁹ Pobə lè pa’ à a tìlāarə pìfò ni pìkìkobə ntuηè àtwuè ze. Pobə lè kì nchyā àkìkà’ à àpò ze yè zìghənə, nk̀wì’tè a mbyè ze mmə nnyèhè e nsh- wəηè lo, “Nìchyəmbyə o ā sàa mbā ìfò pìjew.” ³⁰ Pobə lè t̀wùè m̀t̀wùè aηunə ze nk̀wìirè àkìkà’ à za ambo ze ndòo nkə’ə àtwuè ze. ³¹ Nkwùè ni pobə lè myāanəna a ni nyèhè e, pobə lè tso’ò atsə’ə yè pàηənə za aηunə ze ntyì’è mmà’ à ngotə itsə’ə ìpe aηunə ze. Lenəla, ntyì’è ndòo e a ni ghè nk̀wùumè aηunə àtìghə pànkəna.

Pì k̀wùumè a Yēsù aηunə àtìghə pànkəna

(Mrk 15.21-32;Luk 23.26-43;Jòn 19.17-27)

³² Tsa’nə pobə lè pənə nfuηè ndèrè, pobə lè pwùumè a Shimùnə ηwùè Sirenə, lenəla, nkò e, ngìrə a pì’i àtìghə pànkəna ghu. ³³ Pobə lè ghè mbyāa alyì’ə ni pi pa nfuηè ni Golgotà, ni ìsumə pənə lo, “Alyì’ə àghò’rə àtwuè”. ³⁴ Nkwùè ni pobə lè pyāana ghu, pobə lè ηā m̀l̀l̀ù’ù ni pi nyāamənə ni àzwuumè yè l̀ẁùèna ni pi pa nfuηè ni galè ηηā lo ā nò; a zhwi’i a mèrə ntwuunə e a ni nò. ³⁵ Pobə lè k̀wùumè e aηunə àtìghə pànkəna nty-ì’è ntumè ipirə a ni ghàbè itsə’ə ìpe a t̀t̀t̀rè pobə, ³⁶ ndzùhè nnwuunə a ìshyè alyì’ə ghu a ni pyabè e. ³⁷ Pobə lè ηwà’nè ànwùè ni pobə lè wìimənə e aηunə, aηunə àpāa àtìghə lo, “Lə Yēsù ìfò Pìjew,” mbaanə aηunə àtìghə pànkəna àtwuè ze. ³⁸ Pi lè kì nk̀wùumè pìzèarə pìpaa pobə pi Yēsù; ta’ à a pə a pāa àpò ze yè zìghənə, ta’ à a kì mbə a pāa àpò yè k̀wàbè. ³⁹ Pànè ni pi lè pənə ndàhè, lè nè’è ìtwuè ìpobə, ntyì’è nnyèhè Yēsù, ⁴⁰ nshwəηè lo, “Ghò wa ni wè pənə shà’tè Ndā Mìshwà’ à Ǹẁùè k̀wìrè poomə aηunə nnyè ìtarə, chwəarə mbìhəmè o, nshwu’è aηunə àtìghə pànkəna za, mbə’ə wè pəla mbə Moonè Ǹẁùè!” ⁴¹ Pìfò m̀à’ à Ǹẁùè ni pìnerè mbòomə ni pìlìhəmè pi àla’ à lè kì nnyèhè e nsh- wəηè lo, ⁴² “À lè mə nchwarè pəənè la, ka à pə chwəarè e mbìhəmè e! Ka lə pə e ìfò pànè pi Israel yìghu? À shwu’è aηunə àtìghə pànkəna zə pəə pòhè pyiimè e! ⁴³ À nùhè ntìhəmè e aηunə Ǹẁùè, Ǹẁùè ā chwəarè e t̀t̀- sòhè wè mbə’ə a kì ntà’ à a ni chwəarè e, ntiinè à lè shwəηè lo, ‘Nchyə mbə Moonè Ǹẁùè.’” ⁴⁴ Mbaa pə pìzèarə pa ni pi lè k̀wùumənə a ghobə pi Yēsù la lè kì ndzòomè e tyì’è a lenə.

Nìwìghè Yēsù

(Mrk 15.33-41;Luk 23.44-49;Jòn 19.28-30)

⁴⁵ Ndzùmə ì lè sinè nnāanə ìlyì’ə ìtsùmè, a ni pì’nè aηunə pìnwùumè ntsòbè ipaa ni àzhwùunə ngè mbyāa aηunə pìnwùumè pitarə a ndzèhè ǹẁùumè.

⁴⁶ A lè kì pə tsa’ a pìnwùumè pitarə a ndzèhè ǹẁùumè, Yēsù à lè kyiinè ni ngyè ntìhənə nshwəηè lo, “Eli, Eli, lama sàbatani?” Zhyè ni ìsumə ì pənə lo, “Ǹẁùè mè, Ǹẁùè mè, wè wa’ à mè mbə’ə àkə?”

⁴⁷ Pànè pìtse ni pi lè təəmənə alyì’ə ghu, pobə zu’ù tsa’nə à lè pənə nshwəηè, ntyì’è shwəηè lo, “À wè nfuηè a Elijah.”

⁴⁸ Tyì’è nk̀wùè ghu, ta’ à ηwùè ìghobə ghùtse à lè k̀hìrè ngè mbiinè a k̀untsa, ntsùbè a wèrə amwuə m̀l̀l̀ù’ù mì tsəətənə nfāmnə aηunə àkìkà’ à ηηā ambo Yēsù lo ā nò. ⁴⁹ La pyè pànè lè shwəηè lo, “Myà’tè e ze ni ze, pəənè zəənè lo Elijah ā tō chwəarè e lo.”

⁵⁰ Yēsù à lè chi nkyiinè ni ngyè ntìhənè; ndzùhè nk̀wìghè. ⁵¹ Nkwùè ghu, atsə’ə ni a lè ghàbənə Ndā Mìshwà’ à Ǹẁùè yì ng̀ẁùunə a Yèrusalèmə a lè saanə ìpāa ipaa nfuηè àtwuè nshwu’è mbyāa a ìsumə. ìshyè ì lè nè’nè, mìghòorə shantè. ⁵² Mìshyè lè nya’kè, pànè pi Ǹẁùè ni pi kwìghè mə pè’kè aηunə nìwìghè. ⁵³ Pobə lè furè amwuə mìshyè ìmobə nk̀wùè ni Yēsù à lè zhwu- umənə a nìwìghè la ndèrè amwuə mbòm̄pə àla’ à ng̀ẁùunə yì ndaanənə. Pànè pìno’nə lè zəənè a ghobə nk̀wùè ni Yēsù à lè zhwuumənə a nìwìghè.

⁵⁴ Nkwùè ni àtwuè pìsoyi pobə pìsoyi ni pobə lè mənə mbyabè a Yēsù lè zəənənə tsa’nə ìshyè ì lè mənə nè’nè farə m̀ǹẁùè m̀tsùmè ni mì lè mənə nfuηè, àk̀wàrə a lè kwuunə a ghobə. Pobə tyì’è nshwəηè lo, “A nk̀h̀h̀h̀ nkuηè lo ηònè wè à lè pə la Moonè Ǹẁùè!”

⁵⁵ Pəngyè pìno’nə ni pə lè furənə a Galilyə ntō mmə ngyèmpè a Yēsù, lè təəmè a ndyè sàa nnaηè m̀ǹẁùè ni mì lè mənə ngìrè. ⁵⁶ Amwuə pəngyè ni pi lè pənə alyì’ə ghu à lè pə Məriyà ni à lè furənə a Magdalà, ni Məriyà m̀ā pi Jemè pobə Jòsebè, farə m̀ā pi ìpoonè pi Zebedi.

Pì t̀ẁəhè a Yēsù

(Mrk 15.42-47;Luk 23.50-56;Jòn 19.38-42)

⁵⁷ Nkwùè nk̀wè ì lè k̀ù’ù, ngàhè nkabè ìtse ni à lè furənə a Àramatyā ǹl̀l̀nè ìtse pə Jòsebè, nkì mbə àzùhè ndzùmè Yēsù a tō, ⁵⁸ ndèrè ngè ndoonè àkwuè Yēsù ambo Palètè. Lenəla, Palètè a tyì’è nshwəηè lo, pi ηā àkwuè a ghu ambo ze. ⁵⁹ Jòsebè a lè lòo àkwuè ghu, ndyibè amwuə atsə’ə fuə yè shwuè yè ìshì’nè, ⁶⁰ lenəla, nnùhè àkwuè ghu amwuə nìshyè ìtse tsì shwuè ni à lè pyənə ntsùnkè nnùhè lo pi ghà nt̀ẁəhè e amwuə; mbi- grè a maa nìghòorə nkumnè ntswùè nìshyè tsìghu ndèrè e. ⁶¹ Məriyà ni à lè furənə a Magdalà pobə wùè Məriyà lè pə ghu nnwuunə amwuə wùè pāa mmə mbyabè.

Pìsoyi nwuunə mmə mbyabè nìshyè

⁶² Njyè ì lè laanè mbə njyè àla’ à pìjew, pìfò m̀à’ à Ǹẁùè pobə pìFarisì lèrə ambo Palètè, ⁶³ nshwəηè lo, “Masāa, pəə pə nk̀wuumè lo nk̀wùè ni ngàhè àfìghè wè à lè pìrənə ghù ntìhənè, à lè shwəηè lo, ‘Njyè ghà lāhè ìtarə m̀b̀è’kè aηunə nìwìghè.’” ⁶⁴ Njiilo ghìrè pì pyabè nìshyè chyè tə njyè ìtarə lāhè, mbə’ə ìzùhè ndzùmè ìpe tō ni ìtwu’è ndzèarè àkwuè e ntyì’è nsh-

wəŋə ambo pàné lo, à zhwuumə a nìwighə. Chwìrə wə ni ǎ tyí'è furə a ndzùmə lə a pī ntsàarə.”

⁶⁵ Palètə a shwəŋə ambo pobə lo, “Nì chyə ni pìsoyi, njiilo nì ghìrə pobə pyabə nìshyè tsèrə tsə amwuə ndwuumə ìtsùmə.” ⁶⁶ Lenəla, pobə lè lèrə ngə nchyá àlènə aŋunə nìghòorə ni nì lè pənə a ntswùè nìshyè, ntyí'è mmyà'tè lo pìsoyi mə mbyabə.

Yēsù a zhwuumə a nìwighə

(Mrk 16.1-10; Luk 24.1-12; Jòn 20.1-10)

28 Tsa'nə njiyè àl'a'ə pìjwè lè ləŋənə la, a pə a ngwùə ngwùə amwuə ntsàambyè njiyè amwuə ngàbè, Màriyà ni à lè furənə a Magdalà ni wùè Màriyà lè lèrə àtwuè nìshyè lo nanjə a tsèrə.

² Nki wùutə ìshyè nə'nə tyí'è ni ìtìŋnə, angèrə Ndò'nəmbiyə a furə a nìpwuurə ntinə nìghòorə ni nì lè pənə àtwuè nìshyè ntyí'è nnwuunə e aŋunə tsèrə.

³ Ìsìghə e i lè tsiinə tsa'a mbəŋə ni ì ŋwàŋənə, itsə'ə ìpe tyí'è nfuə tsa'a miwuumə. ⁴ Lenəla, pənə ni pi lè mənə mbyabə nìshyè tsìghu lè zəənə e mbə ni àkwàrə ntyí'è ngwùrə, nnwuunə tsa'a ìkwuè pəənə.

⁵ Angèrə Ndò'nəmbiyə a shwəŋə ambo pəngyǎ pi ghu lo, “Kò nì pò, ìzhyə lo nì tà'à lə Yēsù ni pi lè kwùumənə la. ⁶ Ka a pə e a nìghə, a zhwuumə a nìwighə tsa'nə a lè shwəŋənə la. Nì tó, ndzəənə alyí'ə ni a lè nwuunə ni ghu la. ⁷ Lenəla, nì lèrə ni mìtìŋnə ngə ntiitə ìzùŋə ndzùmə ìpe lo, 'À zhwuumə a nìwighə, a wə ndèrə a mbyə pìghə amwuə àl'a'ə Galilyə, nì tə ngə ghu nì zəənə e.' Nì kwempə lo ndè tiitə wìghə.”

⁸ Lenəla pəngyǎ pìghu lè kìrə ni mìtìŋnə nfuə àtwuè nìshyè ni àkwàrə la ndwènə ni nìgha'ə. Pobə lè tyí'è nkìrə lo ghə tiitə ìzùŋə ndzùmə ìpe. ⁹ Nki wùutə, Yēsù a tsirə a ghobə, nshwəŋə ambo pobə lo, “Àporə-porə à pə aŋunə pìghə.” Pobə tyí'è ntó ambo ze ngwìimə mìkwùè ìme ngu'tə e, ¹⁰ Yēsù a tyí'è nshwəŋə

ambo pobə lo, “Kò nì pò! Nì ghə ntiitə pìlyimə ìpà lo pobə lèrə àl'a'ə Galilyə, alyí'ə ni pobə zəənə mə ghu.”

Pìsoyi tiitə ànwùè ni a ghìrənə

¹¹ Tsa'nə pəngyǎ pa lè mənə ndèrə, pìsoyi pa pìtse ni pobə lè mənə mbyabə nìshyè la lèrə amwuə mbòmpe àl'a'ə ngwùunə, ngə ntiitə pìfò mà'à Nwùè ni ànwùè za àtsùmə ni a ghìrənə. ¹² Nkwùè ni pìfò mà'à Nwùè lè fuŋənə pìŋmə pi àl'a'ə, pobə pi pobə lè lèo àkwəŋə ŋŋà pìsoyi ni nkabə nò'nə, ¹³ nshwəŋə ambo pobə lo, “Nì shwəŋə ambo pənə lo, ìzùŋə ndzùmə ìpe lè tó ni ìtwu'è ndzəərə àkwuè e ndèrə ni zèrə nkwùè ni pə lè mənə ndyè. ¹⁴ Govinò à tə zu'ù ànwùè zə, yi pəǎ tyí'è shwəŋnə ambo ze tsùŋə ntiŋmə e fuukə a wìghə amwuə ngə'ə.” ¹⁵ Lenəla, pìsoyi pi lè nkwiirə nkabə zə nki fà'ə tsa'nə pi lè tiitənə a ghobə. Nìkerə tsèrə tsə siimə amwuə tìtìrə pìjwè tə mbyàa sìnə wə.

Yēsù a murə a mbyə ìzùŋə ndzùmə ìpe

(Mrk 16.14-18; Luk 24.36-49; Jòn 20.19-23; ìfà 1.6-8)

¹⁶ ìzùŋə ndzùmə Yēsù pa ntsòbè mo'ò lè lèrə àtwuè mbarə a Galilyə, alyí'ə ni Yēsù à lè shwəŋənə lo pobə lèrə. ¹⁷ Pobə lè ghu'tə e nkwùè ni pobə lə zəənənə e; la pìtse pənə pə ni mìnə. ¹⁸ Yēsù a tó mbaatə nshwəŋə ambo pobə lo, “Pi ŋà mə ìtìŋnə ìtsùmə ni pənə àtwuè ìshyè farə a nìpwuurə ambo mìŋə. ¹⁹ Njiilo, nì lèrə amwuə ìl'a'ə ìtsùmə amwuə àtwuè ìshyè ghə ngìrə ngwàrə mìŋwùè ntsùmə pə ìzùŋə ndzùmə ìpà, ŋŋà a ghobə ni àkwiiirə nchyə aŋunə nìlinə ni Tǎ pobə tsì Moonə ni tsì Àzhwùè Nwùè. ²⁰ Nì nèrə a ghobə lo pobə nùŋə mìntə ma ni ndè ŋànə ambo pìghə la. Mbi pə pəənə nkwùè ìtsùmə tə pyàa nkwùè ni àtwuè ìshyè a ghǎ myè.”

Mark

M̄inwùè a ni zhyê amwuê àḡwà'nè zè

Àḡwà'nè zè la à lè ḡwà'nè Jònè Mark ni à lè pənə mōngwàswwùmè, mbə ḡwùè p̄jēw ni pi shwəḡənə mbə'ə e amwuə àḡwà'nè ìfà'ā ngàḡə ntwuumè Kristù (12.12). Ntwuumè ḡhù ìshì'nè ni Mark à lè ḡwà'nè la i nèrè a Yēsù tsa'a ḡònè ni à mənə nfà'ā nki mmə ḡḡrè m̄inwùè m̄itsùmè ni ìt̄ḡḡnè. Mark à ḡwà'nè nikerə ni Yēsù amwuə àlànḡə àḡhu'tè ni a ḡḡrənə pi zəənè ìfà'ā ìpe ni à lè mənə nfà'ā tsa'a ngàḡə àfà'ā ntsàarə a ni pə tsa'a ìnèrè ìnwùè. Àḡwà'nè zè a shwəḡè tsa'nə Yēsù à zəənənə ḡə'ə, pi k̄wùumè e aḡunə àt̄ḡḡə p̄nkənə, nki nt̄wəḡè e, a ki nzhwuumè a n̄iwighè.

Lě tsa'nə pi ḡhàpənə àḡwà'nè zè

N̄ip̄'nənə ntwuumè ḡhù ìshì'nè wa 1.1-13

Àfà'ā Yēsù a Galilyê 1.14-9.50

N̄ifurè a Galilyê nko'ò ndèrè a Yèrusalèmè 10.1-50

Nd̄wùèndzùmè ḡbàbè ni Yēsù à lè fà'nə a Yèrusalèmè farə a n̄ipwùnə Yèrusalèmè 11.1-15; 47

Tsa'nə Yēsù à lè zhwuumənə a n̄iwighè 16.1-8

Tsa'nə Ndò'nəmbýà à lè nèrənə ìp̄ḡḡmè e ambo pəənə nko'ò ndèrè a n̄ipwuurè 16.9-20

Tsa'nə Jònə ngàḡə àḡā àk̄w̄iirè nchýə à lè chw̄iitənə ntwuumè N̄wùè

(Mat 3.1-12; Luk 3.1-18; Jòn 1.19-28)

1 Lě ntwuumè ḡhù ìshì'nè mbə'ə Yēsù Kristù, Moonè N̄wùè.

2 Ì lè p̄'nè tsa'nə ngàḡə ntwuumè N̄wùè Ìsayà à lè ḡwà'nè lo,

"N̄wùè à shwəḡè lo, 'Mbi tsàa a ngàḡə ntwuumè mè a mbyè ḡhò,

ni a pi tsùḡè àlànḡə ambo ḡhò.'

3 ḡònè ìtse à wè nkyiinè amwuə alyi'ə waakə nshwəḡè lo,

'N̄i tsùḡè àlànḡə yè təəmənə ambo Ndò'nəmbýà."

4 Lenəla, Jònə ngàḡə àḡā àk̄w̄iirè nchýə à lè tō amwuə alyi'ə waakə ḡḡā àk̄w̄iirè nchýə nki nchw̄iitè ntwuumè N̄wùè lo, "Pànə pəḡḡə aḡunə t̄p̄ròḡḡè ìḡhobə nk̄w̄iirè nchýə mbə'ə N̄wùè à lèənə a t̄p̄ròḡḡè ìḡhobə."

5 ḡwùè ntsùmè amwuə pàa àlā'ā Judyà pobə ngàḡə àlā'ā Yèrusalèmè àtsùmè lè furè ḡḡè ntsirè e. Pobə lè p̄yimè a t̄p̄ròḡḡè ìḡhobə, a ḡā a ḡhobə ni àk̄w̄iirè nchýə amwuə nchýə w̄iunə a Jodànə.

6 Jònə à lè w̄i itsə'ə ni pi tsùḡḡənə ni m̄inyùḡḡè mi ləəmə nkunə, ni ìkòbè ḡḡbè a ntəərè ze. À lè kwurè ḡḡw̄iimè nki mmə ndzìḡḡè ìnyuurè ni pi t̄nə amwuə ìfu'ù. **7** À lè chw̄iitè ntwuumè ḡhù nshwəḡè lo, "ḡònè ni à pi tō a ndzùmè m̄ḡḡə a tsàarə mè. Ka ìkù'nè mè ḡònè ni mbə'ə ḡḡḡ'nə a mbyè ze nkyàatè m̄inkirè mi itabə ìme.

8 "ḡḡā àk̄w̄iirè nchýə ambo p̄ḡḡə ni nchýə, la à pi ḡā àk̄w̄iirè nchýə ambo p̄ḡḡə ni Àzhwùè N̄wùè."

Àk̄w̄iirè nchýə pobə àk̄wà'nè ambo Yēsù

9 A lè pə nk̄wùè ḡhù Yēsù a furè a Nazarètə ni à pənə amwuə Galilyê ntō, Jònə a ḡā e ni àk̄w̄iirè nchýə amwuə nchýə w̄iunə a Jodànə. **10** Tyi'ə tsa'nə Yēsù à lè furənə a nchýə ḡhù, à lè zəənè tsa'nə n̄ipwuurè lè ḡyā'kənə, Àzhwùè N̄wùè a tyi'ə nshwū'ə aḡunə ze tsa'a àlwu'è. **11** Lenəla, à lè zu'ù ḡḡḡè ì furè a n̄ipwuurè nshwəḡè lo, "Lě moonè mè ni ìkòḡḡənə, ḡḡwè ni ìḡḡā'ā aḡunə ḡhò." **12** Àzhwùè N̄wùè a lè zùḡḡè ndòo e ndèrè alyi'ə waakə. **13** À lè pə alyi'ə waakə ḡḡə aḡunə ḡḡḡè m̄ḡḡumè ìk̄wàa, Satàanə a tyi'ə mmə nk̄wà'nè e. A lè pə pobə m̄inyàamè mi m̄ipa'a, pəḡḡèrè lè tō ntyi'è mmə mbyam̄nə e.

Yēsù a furḡḡè ìzùḡḡè ndzùmè ìpe pi ntsàambyè

(Mat 4.12-22; Luk 4.14-15, 5.1-11)

14 Nkwùè ni Jònə a lè pənə a ndā ìtsaḡḡə la, Yēsù a lè lèrè a Galilyê ntyi'ə nchw̄iitè ntwuumè ḡhù ìshì'nè ni ì furənə ambo N̄wùè. **15** A lè tyi'ə mmə nshwəḡè lo, "Nkwùè ì kù'nè, ànwùè N̄ifò N̄wùè a paatè. N̄i pəḡḡə aḡunə t̄p̄ròḡḡè ìw̄ḡḡə mbyimè ntwuumè ḡhù ìshì'nè wè."

16 Tsa'nə Yēsù a lè mənə ḡḡiinè a n̄ipwùnə nchýə ḡhù niḡḡənə a Galilyê, a lè zəənə a Shimùnə pobə mo-maa e Andrù ni pobə lè pənə p̄nkò ìswuè, pobə mə mmà'ā àlā'ā àzobə amwuə nchýə wè. **17** Yēsù à lè shwəḡè ambo pobə lo, "N̄i tō ndzùḡḡè mè ìtyi'è ḡḡḡè ni tyi'è mmə nkootè pəənə." **18** Pobə lè zùḡḡè m̄m̄yà'tè ìlā'ā ìpobə ndzùḡḡè e.

¹⁹ Nkwùè ni à lè nya'nə ndèrə a mbyə, à lè zəənə a Jemə pobə Jònə ni pobə lè pənə ipoonə pi Zebedi pobə pə amwuə àkànwu'ə mmə ntsùnjə ìlà'ə ipobə. ²⁰ Yésú a lè zùnjə nfunjə a ghobə, pobə myà'tə a Tǎ ighobə pobə ngànjə àfà'ə ize amwuə àkànwu'ə ghu ndzùnjə e.

Yésú a kùmè àzhwùè tìpònjə

(Luk 4.31-37)

²¹ Pobə lè lèrə a Kàpenòmè; a pə nnyə àla'ə pìjew, Yésú a kwuunə amwuə ndā àshwatə pìjew mbi'nə a ni nèrə a ghobə ni mìnwùè. ²² Pànə pìghu lè zu'ù tsa'nə à lè mənə nnèrə mìnwùè a k'è'nə a ghobə ntiinə ka à lè mənə nnèrə e tsa'nə pìnèrə mbòomə lè mənə nnèrə, à lè mənə nnèrə pə tsa'a njònə ni à twu'tənə mìtìnjə. ²³ Tyi'ə nkwùè ghu, njònə itse ni à lè pənə amwuə ndā àshwatə pìjew ni àzhwùè tìpònjə à lè kyiinə nshwənjə lo, ²⁴ "Wə tǎ'ə kwiirə àkə ambo pə a Yésú njwùè Nazarètə? Wə tō a nìghə pə a ni zhwuutə a wəə? Nìzhyə a njònə ni wə pənə wèrə, wə chyə mbəla ghu ndaanənə yì Nwùè."

²⁵ Yésú a shwənjə ni àsinə isighə ambo ze lo, "Zhwem-nə nfunjə amwuə ze!" ²⁶ Àzhwùè tìpònjə ghu a n'ə'ə a njònə ghu ni itìnjə, nkyiinə, ndzùnjə nfunjə amwuə ze.

²⁷ Ànwùè zə a lè k'è'nə pànə pə, njwùè mo'o mo'o a tyi'ə mbyiitə a wùè lo, "Zə lə àkə? A mbuurə nìnèrə shwuə farə itìnjə! A sa'ə farə izhwùè tìpònjə i zu'nə e."

²⁸ Lenəla, àlyà'tə Yésú a lè fà'ə nsiimə alyi'ə àtsùmə amwuə pàa àla'ə Galilyə.

Yésú a parə pànə pìno'nə

(Mat 8.14-17; Luk 4.38-41)

²⁹ Tsa'nə pobə lè furənə amwuə ndā àshwatə pìjew, pobə lè lèrə pobə pi Jemə ni Jònə amwuə ndā Shimùnə pobə Andrù. ³⁰ Ngùmə Shimùnə a lè pə a ikwùunə nìghòonə ni fibà. Tyi'ə tsa'nə Yésú à lè tònə, pobə lè zùnjə ntiitə e mbə'ə e. ³¹ Yésú a lè zùnjə ngə ngwiiimə àpò e mbə'kə e. Fibə ghu a myə anjunə ze, a tyi'ə mbi'nə a ni fà'ə ambo pobə.

³² A lè pə a ndzənjə nwiimə ghu, Pànə lè lòo pighoonə ipobə farə pànə ni pobə pənə ni izhyə, ndòo ntò ambo Yésú. ³³ Nwùè ntsùmə a mbòmpə àla'ə ghə a lè tō mbwùumə a mbyə ndā ghu. ³⁴ Yésú à lè lànjə ni mbyə mbarə pànə pìno'nə ni ighoonə a mbuurə mbuurə. À lè ki nfuukə izhyə pìno'nə amwuə pəənə, la ka pə myà'tə e lo pèrə shwənjə ntiinə pèrə lè zhyənə a njònə ni Yésú à pənə wèrə.

Yésú a chwiitə ntwuumə Nwùè a Galilyə

³⁵ Tyi'ə a ngwù'ə ngwù'ə ni ilyi'ə lè pirənə mmə nsinə, Yésú a lòo a ishyyə, nfunjə a ndā ndèrə alyi'ə àtse ni ka pànə lè pə e ghu ngə nchà'tə a Nwùè. ³⁶ La Shimùnə pobə ngànjə àkwùè nìyiinə ize lèrə a ni ghè ntà'ə e.

³⁷ Lenəla, nkwùè ni pobə lè zəənənə e, pobə lè shwənjə lo, "Nwùè ntsùmə à wə ntà'ə o!"

³⁸ Yésú a kwùè lo, "Nì ghìrə pəənə lèrə amwuə ìla'ə pìtse a mbwùnə ghə, mbə'ə ki chwiitə ntwuumə Nwùè ambo pobə, ntiinə la isùmə ni ndə tònə anjunə."

³⁹ Lenəla, a yiinə amwuə Galilyə ntsùmə, nchwiitə ntwuumə Nwùè amwuə mìndā mi àshwatə, nkì mmə nkantə izhyə.

Yésú a parə a ngànjə àkìkwìnə

(Mat 8.1-4; Luk 5.12-16)

⁴⁰ Lenəla, ngànjə àkìkwìnə a tō ambo Yésú nkwi'tə a ishyyə mbu'ù mbò ambo ze nshwənjə lo, "Wə pəla nkònjə, wə ghìrə ndaanə."

⁴¹ Yésú à lè lwenə ni àsòmənə, lenəla, ntsàa àpò e mbètə e nshwənjə lo, "Nkònjə, laanə!" ⁴² Àkìkwìnə za a lè zùnjə mmyə e, lenəla mbìnjmə e i laanə. ⁴³ Yésú a lè tsàa e lo à lèrə, nkwàtə e, nshwənjə lo, ⁴⁴ "Zəənə lo kò wə shwənjə ànwùè zə ambo njònə itse. La lèrə ngə nnèrə mbìnjmə o ambo ngànjə mǎ'ə Nwùè, lenəla, njǎ ipwuumə nishwǎ'ə ni Mǔsǐ à lè shwənjənə tsa'a àlènə ambo pəənə a ni nèrə lo wə laanə." ⁴⁵ La njònə wə a furə ndèrə, mbi'nə a ni shwənjə ànwùè zə ilyi'ə itsumə. À lè shwənjə ka mizùnjə amwuə ndwuumə ni mbə'ə ka Yésú a lè chi nkwuunə e amwuə mbòmpə àla'ə a sànjə sànjə. À lè tyi'ə mmə nchyə pə alyi'ə ni ka pànə lè pə e ghu, la pànə lè ki mbirə mmə nfunjə a ghobə pə alyi'ə àtsùmə ntò ambo ze.

Yésú a parə njònə ni ta'ə pàa mbìnjmə e à kwighənə

(Mat 9.1-8; Luk 5.17-26)

2 Mìnjyə mǐtse lè ki lànjə, Yésú a kwìrə nkwə a Kàpenòmə. Ntwuumə lè siimə lo à kwìrə nkwə mbə amwuə alyi'ə. ² Pànə pìno'nə lè zu'ù, ntò nshwatə a ntswùè ndā gha ti ka isàanə i lè pə e ghu a ntswùè ndā ghu a ni lànjə nkwuunə a ndā. Yésú a tyi'ə mmə nchwiitə ntwuumə Nwùè ambo pobə. ³ Tsa'nə à lè mənə nshwənjə la, pànə nìkwàa lè lànjə a njònə ni ta'ə pàa mbìnjmə e à lè kwighənə ndòo ntò ambo ze.

⁴ Tsa'nə pànə lè no'nə, ka isàanə i pə e ghu a ni zùnjə ntò a mbyə Yésú la, pobə lè kò'ò àtwuè ndā nshwùè nìfənjə a ngotə àtwuè alyi'ə ni Yésú à lè pənə ghu. Nkwùè ni pobə lè shwùè nìfənjə tsìghu ni kù'ù, pobə lè tyi'ə ntsàa e anjunə ikwùunə ntə e a mbyə Yésú.

⁵ Nkwùè ni Yésú à lè zəənənə àpyiimə ntiinjmə ni pobə pənə ni zèrə, à lè shwənjə ambo njònə ni ta'ə pàa mbìnjmə e à lè kwighənə la lo, "Moonə mə, pi làənə mə ìnwùè tìpònjə ipò." ⁶ Pìnèrə mbòomə pìtse lè nkwuunə alyi'ə ghu ntyi'ə nkwànjə amwuə pobə lo, ⁷ "Njònə wə à lànjə lə ìla nshwənjə ni ndwuumə wə? À wə ndzòomə a Nwùè. Ka njònə itse a pə e ghu ni à wa ndəənə ìfànə mìnwùè pəənə ndànjə e Nwùè." ⁸ Yésú a lè zùnjə nzhyyə mìnwùè ma mǐtsùmə ni pobə lè mənə nkwànjə amwuə pobə la, mbyiitə ambo pobə lo, "Nì kwànjə mbuurə mìnwùè zə mbə'ə àkə? ⁹ A zànjə a ni shwənjə ambo njònə wə ni pàa mbìnjmə e a kwighənə la lo 'Pi làənə ìfànə mìnwùè ipò', kə 'Lòo a ishyyə mbi'ì ikwùunə o ndèrə o? ¹⁰ Mbi ghìrə nì zhyə lo, Moonə Nwùè à wa ni itìnjə amwuə àtwuè ishyyə ghə a ni làənə ìfànə mìnwùè pəənə." Tsa'nə à lè shwənjənə a lenə la, à lè tyi'ə nshwənjə ambo njònə ni ta'ə pàa mbìnjmə e a kwighənə la lo, ¹¹ "Nshwənjə ambo ghò lo, lòo a ishyyə mbi'ì ikwùunə o ndèrə o a ndā ghò."

¹² Njònè ghu a là lòo a ìshyê ndzùnjè mbi'í ìkwùunə e n'furə a ìmyê pàné pìtsùmə. A là pə ànwùè yerəna yerəna ambo pobə, pobə tyi'è ngu'tə Nwùè nshwənjə lo, "Pəə la'a mə mbirə a wəə tì zəənə mbuurə ànwùè tsa'a zè!"

Yésù a funjə a Levì lo à pə àzùnjə ndzùmə e
(Mat 9.9-13;Luk 5.27-32)

¹³ Yésù a là kwìrè ndèrè a nìpwùnə atənjə Galilyə. Àpùnjə pəənə a là kamnə e, a tyi'è mbi'nə a ni nèrə a ghobə ni mìnwùè. ¹⁴ Nkwùè ni à là myəanənə, à là mə ngyiinə a nìpwùnə atənjə za, ndzəənə a ìnkwiirə pìtaghə, Levì moonə Àlfeyüsə a nwuunə a ndá ìnkwiirə pìtaghə. Yésù a shwənjə ambo ze lo, "Tò ndzùnjə mə." Lenəla, Levì a lòo a ìshyê mbi'nə a ni zùnjə a Yésù.

¹⁵ Nkwùè ìtse i là lànjə Yésù pobə ìzùnjə ndzùmə ìpe mə ndzìghə a ndá Levì. Pìnkwiirə pìtaghə pìno'nə pobə ngànjə ngìrə ìnwùè tìpònjə pìno'nə là pwuutə a Yésù alyi'ə mizìghə gha, ntiinə pàné pìno'nə là pə ndzùnjə a Yésù nkwùè ghu. ¹⁶ Pìnerə mbòomə pìtse ni pobə là pənjə pìFarisí là zəənə ndwuumə ni Yésù a là mənjə ndzìghə pobə ngànjə ngìrə ìnwùè tìpònjə ni pìnkwiirə pìtaghə, mbyiitə ambo ìzùnjə ndzùmə ìpe lo, "A ghìrə àkə lo, tã iwìghə a tyi'è ndzìghə pobə pìnkwiirə pìtaghə ni ngànjə ngìrə ìnwùè tìpònjə?"

¹⁷ Yésù a zu'ù ànwùè ni pobə mənjə nshwənjə nshwənjə ambo pobə lo, "Ka pàné pa ni ka pobə mə ngòonə a ghobə la tà'a a ghobə a mbarə pəənə. A mbarə pəənə la a tà'a pìghoonə, ka ndè tò mə la a ni funjə pàné ni mìnwùè ìmobə təəmənə, ndè tò la a ni funjə ngànjə ngìrə ìnwùè tìpònjə."

Àpyiitə mbə'ə nìnwuunə tì zìghə amwuə àchà'tə Nwùè
(Mat 9.14-17;Luk 5.33-39)

¹⁸ A là pə nkwùè ghu, ìzùnjə ndzùmə Jònə ngànjə ànjə àkwìirə nchyə pobə ìzùnjə ndzùmə pìFarisí là mə ndzwuè tì zìghə amwuə àchà'tə Nwùè, pàné pìtse tò ambo Yésù mbyiitə e lo, "A ghìrə àkə lo ìzùnjə ndzùmə Jònə pobə ìzùnjə ndzùmə pìFarisí mə ndzwuè tì zìghə amwuə àchà'tə Nwùè la ka ìpò mə ngìrə e a lenə?"

¹⁹ Yésù a kwùè ambo pobə lo, "Mbə'ə pàné ni pì funjənjə a ghobə a alyi'ə nìzò'ò nwuunə tì zìghə amwuə àchà'tə Nwùè ni ndwuumə ngìinə alyi'ə ghu lə ìla? Ngànjə, mbə'ə a yiinə e apə." ²⁰ La, nkwùè i zə ntò ni pì lòo a ndwuumə ngìinə lèrə ni wèrə. Amwuə nkwùè ghu, pobə nwuunə tì zìghə amwuə àchà'tə Nwùè.

²¹ "Mbə'ə njwùè a lòo e àpàa atsə'ə yè shwuè nnàanə nìfənjə a njwùè atsə'ə yè lwùnə apə. Ntiinə a tə ghìrə a lenə, yi àpàa atsə'ə yè shwuè za a kwì'nə siitə atsə'ə yè lwùnə za alyi'ə ni pì tənə ghu. ²² A ki mbə tyi'è ndənjə ndənjə lo mbə'ə njwùè a lòo e m̀l̀l̀'ù m̀ shwuè nchyə amwuə ngòbè m̀l̀l̀'ù ỳ ndwùnə apə. À tə ghìrə a lenə, yi m̀l̀l̀'ù ma saanə ngòbè za kwìnə e, ngòbè za ì ki mbə. Pì chyá m̀l̀l̀'ù m̀ shwuè la amwuə ngòbè m̀l̀l̀'ù ỳ shwuè."

Àpyiitə mbə'ə njyê àla'ə pìjew
(Mat 12.1-2;Luk 6.1-5)

²³ Yésù pobə ìzùnjə ndzùmə ìpe là mə ndànjə amwuə ìswuəmə m̀sànjə a njwùè njyê àla'ə. Tsa'nə pobə là mənjə ndànjə la, ìzùnjə ndzùmə ìpe là mə ngyiinə ndiitə m̀sànjə ma m̀tse. ²⁴ PìFarisí pìtse là pyiitə lo, "Nanjə! A ghìrə àkə lo ìzùnjə ndzùmə ìpò ghìrə ànwùè ni ka mbòomə a pyiimə e lo pobə ghìrə amwuə njyê àla'ə?"

²⁵ Yésù a kwùè ambo pobə lo, "Ka nì là funjə a wìghə ànwùè za ni Dàfirə pobə pəənə ìpe là ghìrənə amwuə nkwùè za ni njyè ì là mənjə ndzànjə a ghobə la? ²⁶ A là pə nkwùè ni Àbyatà à là pənjə àtwuè pìfò mà'a Nwùè la, Dàfirə a là kwuunə a Ndá M̀shwà'a Nwùè nkwurə àpaanə Nwùè nki njyè yètse ambo pəənə ìpe. A ni zùnjə a mbòomə ìwəənə, à là pə àpaanə ni mbə'ə a là kwurə ngànjə mà'a Nwùè."

²⁷ Yésù a là lwùutə nshwənjə ambo pobə lo, "Njyè àla'ə ì chyè la ambo njwùè, ka njwùè a pə e ambo njyè àla'ə. ²⁸ Lenəla, Moonə Njwùè a Ndò'nəmbýə m̀ mbu'tə njyè àla'ə."

Yésù a parə njònə ni ta'a àpò e à là kwìghənə
(Mat 12.9-14;Luk 6.6-11)

3 À là pə amwuə yìtse nkwùè, Yésù a kwìrè ndèrə amwuə ndá àshwatə pìjew. Njònə ìtse à là pə amwuə ndá ghu ni ta'a àpò e à là kwìghənə ² Pàné pìtse amwuə pobə là tã àtwuè nna njə a ni zəənə lo Yésù à parə a njònə wə amwuə njyè àla'ə pìjew, mbə'ə zəənə ànwùè ni mbə'ə pobə chyá ìsà'a ghu a njwùè ze. ³ Yésù à là shwənjə ambo njònə wa ni àpò e a là kwìghənə la lo, "Lòo a ìshyê ndànjə ntəəmə a mbyè."

⁴ Tsa'nə a là lànjənjə ntəəmə la, Yésù a pənjə mbyiitə ambo pobə lo, "Mbòomə ìwəənə à nèrə lo pəənə ghìrə la ìla njyè àla'ə? Ìpònjə kə a tìpònjə? Nchwarə kə nzhwuutə?" Tsa'nə à là pyiitənjə la pobə zhwe mnə a ghobə.

⁵ A nanjə a ghobə mo'ò mo'ò ni àsinə ìsìghə, la nsòm-nə a njwùè pobə ka m̀zùnjə ntiinə pobə là nàanənə m̀ntìnjmə ìmobə, ntyi'è nshwənjə ambo njònə wa lo, "Shwùumə ìfaanə àpò o." À là shwùumə àpò e zèrə a zùnjə nkwìrə ntìnjə. ⁶ PìFarisí pa là furə ndzùnjə ngə ngwìimə àshwatə pobə pì pàné pì Heròdè a ni tyankə tsa'nə pobə lànjə zhwuutə e.

Ìpùnjə pəənə zùnjə a Yésù a nìpwùnə atənjə

⁷ Yésù pobə ìzùnjə ndzùmə ìpe là furə ndèrə a nìpwùnə atənjə Galilyə. Àpùnjə pàné pìno'nə ni a là furənə a Galilyə ghobə Judyà a là tyi'è m̀mə ndzùnjə e. ⁸ Pìtse pàné là furə a Yèrusalèmə, pìtse furə a Idumyà, pìtse furə a ndzìnə nchyə Jodànə, nki furə amwuə ìla'a a nìpwùnə Tayə ghobə Sidònə. Àpùnjə pàné pìno'nə zə a là tò ambo ze ntiinə pobə là zu'nə mìnwùè ni a là ghìrənə. ⁹ Yésù a zəənə lo àpùnjə pàné za a tò nno'ò tìsìnjə, nshwənjə ambo ìzùnjə ndzùmə ìpe lo, pobə lòo àkànwu'ə ntò njyè ni ze lo à kwuunə amwuə mbə'ə pàné pìghu kanjə nyènkə e. ¹⁰ A là ki pə la ni a parə mə pàné pìno'nə. Ànwùè zèrə zə a là ghìrə lo pìghoonə

pino'nə tyi'ə ntinè ntô lo pètè e. ¹¹ Nkwùè za ìtsùmè ni ìzhwùè tìpònjè zəənənə e, pobə pa nkuənə a mbyə ze, nkyiinè nshwənjè lo, "Ghò la Moonè Nwùè."

¹² La Yēsù a kwàtè a ghobə nshwənjè lo kò pobə la'a ngìrè pi zhyə a njònè ni à pənə wèrə.

Yēsù a tso'ò ngànjè ntwuumè ìze za ntsòbè ipaa (Mat 10.1-4;Luk 6.12-16)

¹³ Yēsù à lè nko'ò ndèrè àtwuè mbarè nfuñjè pànè ni à lè tà'nə lo fuñjè. Pobə kɪ ntô ambo ze, ¹⁴ a ghè amwuə pobə ntso'ò pànè ntsòbè ipaa ni à lè fuñjənə ni ngànjè ntwuumè ìze ntyi'ə nshwənjè ambo pobə lo, "Ntso'ò a wìghə lo nì pə pəənə, mbi tsàa a wìghə lo nì ghè nch-wiitè ntwuumè Nwùè, ¹⁵ nì kɪ mbə ni ìtìnjè a ni fuukè ìzhyə."

¹⁶ Pànè pyè ni à lè tso'nə la à lè pə Shimùnə ni à lè njānə n̄linè ìtse lo Pità. ¹⁷ Jemə pobə momaa e Jònə ni pobə lè pənə ìpoonə pi Zebedi. A lè chwùè n̄linè ìt-sobə lo Boanerges ni ni pənə lo, "ìpòmbyànjè pi n̄fānjè." ¹⁸ A lè kɪ ntso'ò Andrù ni Filibè ni Bartholomew ni Matyù ni Thomas ni Jemə moonə Ālfeyūsə, ntso'ò a Tādysə ni Shimùnə njwùè Kanāanə, ¹⁹ ni Yudā Iskaryòtə ni à lè shwūunənə a Yēsù.

Pi shwənjè lo Yēsù à chyə ni ìfò pi ìzhyə amwuə n̄pùmè ìtse

(Mat 12.22-32;Luk 11.14-23;Luk 12.10)

²⁰ Yēsù à lè furè nkwè a imwuə alyi'ə. Àpùnjè pànè yè no'nə a kɪ nchi nshwatə amwuə ndwuumè ni ka à lè pə e ni ìsāanə ni mbə'ə pobə ìzùnjè ndzùmè ìpe nwuunə ndzighə. ²¹ Nkwùè ni ngwàrə Yēsù ì lè zu'nə pànè mə nshwənjè lo à paarə la, pobə lè ghè lo tə pyamənə e.

²² Pìnjèrè mbòomə pìtse ni pi lè furənə a Yèrusalèmə nshwu'ə ntô lè shwənjè lo, "À wə ni Beelzebùbè ni à pənə ìfò pi ìzhyə a n̄pùmè ze. À wa ndòo la ìtìnjè ìfò pi ìzhyə nfuukə a pyè ìzhyə ghu." ²³ La Yēsù a fuñjè a ghobə mbyiitè ambo pobə amwuə ìshwənjè pìnjānə nāanə lo, "Satāanə a kantə Satāanə lə ìla?" ²⁴ Āla'ə a tə mbə la ngàpə ntəəmə a m̄kwurə m̄kwurə ndzònjè mb̄njmè e, àla'ə ghu a la'a ntəəmə e apè. ²⁵ Ngwàrə tə mbə la ngàbè ìp̄njmè e mbə a m̄ntswùè m̄ntswùè lo dzònjè pobə ni pobə, ngwàrə ghu i la'a ntəəmə e apè. ²⁶ Satāanə a kɪ nchi mbəla ndòo a ìshyə ntyi'ə mmə ndzònjè ìp̄njmè e ngàbè, yi ā kunə, ànwùè Nìfò e ā myè. ²⁷ A ndənjə ndənjə lo, mbə'ə ka njwùè a pə'ə e nkwuunə a ndà ngànjè m̄tìnjè ndyāa ìpwuumè ìpe tìghu a pyè nkò e nkorə za'ā mbònjè kwuunə lyāa ìpwuumè ìpe.

²⁸ Nshwənjè tyi'ə nkùnjə nkuñjə ambo pìghə lo, "P̄fə wa'ə ìfānə m̄nwùè pəənə tyi'ə ìtsùmè pobə m̄ndzòomə m̄tsùmè ni pəənə dzòomənə a Nwùè ghu. ²⁹ La mbə'ə pi la'a ngwa'ə e tìpònjè njònə wa ni à dzòomənə Àzhwùè Nwùè la apè, ntiinə a ghìrənə la tìpònjè ni a ghoñənə ni nkuñjè." ³⁰ Yēsù à lè shwənjè a lenə la ntiinə pobə lè shwənjənə lo, "À wa ni àzhwùè tìpònjè."

Mă pi Yēsù pobə p̄moma a pi Yēsù

(Mat 12.46-50;Luk 8.19-21)

³¹ Lenəla, mă pi Yēsù pobə p̄moma a pi Yēsù lè tō ntəəmə a àpyiinə, ntsāa ntwuumə nfuñjè e. ³² Àpùnjè pəənə a lè nwuunə nkamənə e, nshwənjè ambo ze lo, "Mă o pobə p̄moma a ìp̄o pə a àpyiinə ntà'ə o."

³³ Yēsù a pyiitè lo, "Mă mə pobə p̄moma a ìp̄a la p̄iwə?" ³⁴ Mbènjè nnanjè pànè ni pi lè nwuunənə a n̄p-wùnə ze, nshwənjè lo, "Lə p̄imă ìp̄a pobə p̄moma a ìp̄a!" ³⁵ Njònə wa ntsùmè ni a wa ngìrə ànwùè ni Nwùè a tà'nə la, a momaa mə ghu mbyànjè, mbə ghu mēngyè nki mbə mă mə."

Àshwənjè nāanə nāanə mbə'ə ìmbyə ìpwuumè

(Mat 13.1-9;Luk 8.4-8)

4 A lè chi mbə amwuə yitse nkwùè, Yēsù a pì'nə a ni nèrə m̄nwùè a n̄pwùnə atənjə nchyə Galilyə. Àpùnjè pəənə ni a lè shwatənə nkamənə e a lè no'ò. A tyi'ə nkwuunə ntwuumə amwuə àk̄anwu'ə amwuə atənjə nchyə ghu, àpùnjè pəənə a tyi'ə ntəəmə a mb-wùnə mi atənjə nchyə ghu. ² A lè nèrə a ghobə ni m̄nwùè m̄no'nə amwuə ìshwənjè pìnjānə nāanə, nshwənjè lo:

³ "Nì zhwi'tè! Njònə ìtse a lè pə ghu nfuñjè, ndèrə a ni ghè mmà'ə mbyə ìpwuumè. ⁴ Tsa'nə a lè mənə mmà'ə ìpwuumə amwuə ìswuumə la, p̄itse lè k̄wìnə a àlānjə, p̄isnjə tō ndyāa nkwurə. ⁵ P̄itse k̄wìnə anjūnə ìshyə ni àlārəkə nìghòorə lè pənə a ìsumə ka àt̄tsa'a a no'ò e ghu. Mbyə ìpwuumə ghu lè zànjə nsa'ā ntiinə ka zèrə lè mìnə e a ìshyə. ⁶ La nkwùè ni n̄wuumə a lè t̄anə, a lè t̄oonə ngwàrə ìpwuumə zèrə zə i zwuumə, ntiinə ka m̄njānjə ìmobə lè mìnə e a ìshyə. ⁷ P̄itse lè k̄wìnə amwuə alyi'ə ìshyə ànjwà'njwà'a. Ànjwà'njwà'a zə a tyi'ə nko'ò ndyipə anjūnə nsòpə ngìrə ka ì chi ndzumə e m̄ntāamə. ⁸ Ngwàrə ìpwuumə ghu yitse ì lè k̄wìnə anjūnə alyi'ə ìshyə yè ìshì'nə nsa'ā, nk̄wùè, ndzumə m̄ntāamə m̄no'nə. Yitse lè zumə m̄ntāamə m̄ghumə ìtarə, yitse zumə m̄ghumə ntuurə, yitse zumə nkìrə." ⁹ Yēsù a lè l̄wùutə nshwənjè lo, "Njònə ni à pənə ni m̄itugrə ā zu'ù."

Ìsumə ni Yēsù à lè shwənjənə ìshwənjè pìnjānə nāanə

(Mat 13.10-17;Luk 8.9-10)

¹⁰ Nkwùè ni Yēsù à lè pənə ze ni ze, pànè p̄itse ni pobə lè pənə alyi'ə ghu, pobə ìzùnjè ndzùmè ìpe pa ntsòbè ipaa lè pə a n̄pwùnə ze mbyiitè e ni ìsumə ìshwənjè pìnjānə nāanə pə. ¹¹ Tsa'nə pi lè pyiitənə e la, a shwənjè ambo pobə lo, "Nwùè a njā mə a wìghə ni àzhì'tè lo nì zhyə m̄nwùè mi ləəmənə ni mi pənə mbə'ə ànwùè Nìfò e, la ngə anjūnə pànə pa ni ka pobə pə a ghobə a t̄it̄irə p̄ìghə, pobə zu'ù ìnwùè ìtsùmè pə amwuə ìshwənjè pìnjānə nāanə, ¹² njiiilo, 'mbə'ə pobə nanjè tə nnanjè

la ndzəənə ghobə apè,

nzhwi'tè tə nzhwi'tè

la ndzu'ù a laanə e àtwuè pobə apè.

Ntiinə pobə tə zəənə nzhwyə pobə tō ambo Nwùè

a lèanè ìfànè ìnwùè pobə.”

**Yésù a tiitè ìsùmə àshwəjənè nàanə nàanə mbə’ə ìm-
byə ìpwuumə**
(Mat 13.18-23;Luk 8.11-15)

¹³ Yésù a pyiitè a ghobə lo, “Ka nì zhyə a wighə ìsùmə àshwəjənè nàanə nàanə zanə? Nì ghə tyi’è zhyə ìsùmə ìshwəjənè pìnnàanə nàanə pə lə ìla? ¹⁴ Mbyə ìpwuumə wa a pyè la àshwəjənè Nwùè. ¹⁵ Pànə pītse pə la tsa’a mbyə ìpwuumə nì i lè kwìnənə àlənə ndwuumə la. Ngə aḡunə pànə pèrə pə, pì pəla mbyə Àshwəjənè Nwùè zèrə zə amwuə mīntīḡmè ìmobə, pobə zu’ù, Satàanə a zūḡè ntò nfuukə a zèrə amwuə pobə. ¹⁶ Pītse pànə tyi’è mbə tsa’a mbyə ìpwuumə nì pì pyənə aḡunə alyi’ə ìshyə àlārəkə nìḡhòorə, tyi’è tsa’nə pobə zu’nə àshwəjənè Nwùè pobə kwīirə a zèrə nì nìḡha’ə, ¹⁷ la ka a kwuunə e mmìnə amwuə pobə mbə’nə pobə zu’nə ngwīimə aḡunə àtùmə nkwwùè; la nkwwùè nì ngə’è pobə nìnyāḡə a ghobə tōnə mbə’ə àshwəjənè Nwùè ghu pobə zūḡə mbō mmyà’tè àpyiimə àzobə. ¹⁸ Pītse pànə pə tsa’a mbyə ìpwuumə za nì i lè kwìnənə amwuə àḡwà’ḡwà’a, pèrə pə la pànə nì pì zu’nə ntwuumə Nwùè, ¹⁹ la mīnwùè amwuə àtwuè ìshyə ghobə ìkòḡnə nkabə pobə mītse mīnwùè nì pànə pì misonḡə kòḡnə mī kwuunə amwuə pobə nkorə àshwəjənə a Nwùè ngīrə ka i zumə e mīntàamə. ²⁰ Pītse pànə tyi’è mbə tsa’a mbyə ìpwuumə za nì pì lè mǎ’nə amwuə àpàbə a ìshyə yè ìshī’nə, pobə kwīirə ntwuumə Nwùè, mbyiimə a wèrə ntyi’è ndzumə mīntàamə, pītse zumə mīn-tàamə mīḡhumə mīntarə, pītse mīḡhumə ntuurə, pītse nkīrə.”

Làamə àtwuè aləḡə
(Luk 8.16-18)

²¹ Yésù a shwəḡə ambo pobə lo, “Pì tə mbəla ntswu’è a làamə, nkwwuunə nì wèrə amwuə ndà pì tē pə a ìsùmə nìkwù’è kə a nkìkwuunə? Ka pì tē a wèrə la aḡunə aləḡə mbə’ə pànə tsūḡə ndzəənə ìlyi’è? ²² Ka ànwùè yè lèəmənə àtse a pə e ghu nì ka a pə ghə furə e a sàḡə; àzwuumə àtsùmə nì pì lèəmənə zèrə a ghə furə a ìmyə pəənə. ²³ Nì zhwi’tè! Njònə nì à pənə nì mī-tugrə à zu’ù.”

²⁴ Yésù a chi nshwəḡə ambo pobə lo, “Nì zhī’tè aḡunə mīnwùè nì nì wa ndzu’ù; àzwuumə za nì wə mīnkənə àzwuumə amwuə ḡḡā ambo ḡwùè pì ghə kī mīnkə la amwuə ḡḡā ambo ghò chi kwī’nə. ²⁵ Njònə nì à pənə nì àzwuumə, pì chi kwī’nə a zèrə, la ḡònə nì ka a pə e nì àzwuumə, mbaa pə mīlyi’ə nì à pənə nì wèrə, pì kwī-irə.”

**Àshwəjənè nàanə nàanə mbə’ə mbyə ìpwuumə nì pì
pyənə a zèrə ì mə nko’ò**

²⁶ Yésù a lənḡə nì mbyə nshwəḡə lo, “Ànwùè Nìfò Nwùè a chyə la tsa’a ḡwùè à ghə mbyə nkwwùè amwuə ìswuumə, ²⁷ nkwwùè nì à lyənə ndòo ndzwuè, nkwwùè zè ì sa’a nkī nko’ò la ka à zhyə e tsa’nə i lənḡənə nko’ò. ²⁸ ìshyə za nì pì pa mbyə ìpwuumə amwuə la, i za ngīrə

ìpwuumə ko’ò, mbyə mbi’nə nfuukə ntòo, mbaatə nì mīfuə, mīfuə tyi’è nfuukə mīnkò’rə nì mī ma ndwūutə ndzumə mīntàamə. ²⁹ Nkwùè nì nkwwùè ghu ì ḡḡḡnə, a ghə mbə’ə a zèrə, ntiinə nkwwùè nìpə’ə a zèrə ì kù’ù.”

Àshwəjənè nàanə nàanə mbə’ə mbyə àloonə
(Mat 13.31-32;Luk 13.18-19)

³⁰ Yésù a chi mbyiitè a ghobə lo, “Pì lənḡə ànwùè Nìfò Nwùè la aḡunə àkə? Pəənə lòo lə a zèrə àshwəjənə nàanə nàanə ngīrə ìtwuè pəənə laanə? ³¹ Ànwùè Nìfò a Nwùè a chyə la tsa’a mbyə àloonə za nì i kīnə ntsaarə mbyə ntsùmə nì mbə’ə pì pyè a ìshyə; ³² la pì pyè mbyə zèrə zè, i kwùè ntyi’è mbə pə àtīḡhə nì a faḡənə ntsaarə mītīḡhə mītsumə, ḡḡā mīfāa mīwūunə nì pīsīḡə tō korə mīnkāanə ìmobə nzhwūutə a ghobə aḡunə.”

³³ Yésù à lè chwiitə mīntwuumə mīno’nə amwuə ìshwəjənə pìnnàanə nàanə tsa’a pèrə pə amwuə ndwuumə nì mbə’ə pobə zu’ù a ghobə apə. ³⁴ Ka à lè mə nshwəḡə e ànwùè zè ambo pànə tīḡhə à shwəḡə pə amwuə àshwəjənə nàanə nàanə. La nkwwùè nì à nwu-unə pobə ìzūḡə ndzumə ìpe, a tsūḡə ntiitə a ghobə nì ìsùmə ìshwəjənə pīḡhə ìtsùmə.

Yésù a ghīrə àḡhə’tè a təəmə
(Mat 8.23-27;Luk 8.22-25)

³⁵ A pə a nkwwə nḡyə ghu, Yésù a shwəḡə ambo ìzūḡə ndzumə ìpe lo, “Nì tō pəənə twuumə ndèrə a ndzīnə yì.” ³⁶ Ìzūḡə ndzumə ìpe pa tyi’è mmyà’tè àpūḡə pəənə za nkwwuunə ntsīrə a Yésù amwuə àkànwu’ə, pobə pì pobə tyi’è mmə ntwuumə ndèrə. Pītse ìkànwu’ə lè kī mbə ghu. ³⁷ Tsa’nə pobə lə mənə ntwuumə la, àḡhə’tè yè ìtīḡnə a pī’nə a nì lənḡə ngīrə nchyə tyi’è mbəḡrə nkwwuunə amwuə àkànwu’ə tə ntyi’è mmə ntà’ə lwenə a zèrə. ³⁸ La Yésù à lè nwūunə e amwuə imwuə àkànwu’ə za a ndzumə mmə ndyè e nnūḡə àtwuè e aḡunə pyənkə àtwuè. Ìzūḡə ndzumə ìpe zhwemḡə e nshwəḡə ambo ze lo, “Ìnèrè! Wə nwūunə ka kwā o la, ka zəənə lo pəənə kwīḡhə amwuə àkànwu’ə zanə?”

³⁹ Yésù a lòo a ìshyə ntəəmə nsa’a àḡhə’tè za, ntyi’è nshwəḡə ambo nchyə ḡhū pəḡrənə wa lo “Təəmə! Kò wə chi mbəḡrə.” Fèrə wa à lè zūḡə ntəəmə, ìlyi’ə zh-wemḡə nì tu’u. ⁴⁰ Yésù a pəḡḡə mbyiitè ìzūḡə ndzumə ìpe pa lo, “Nì tō mbō la àkə? Ka nì pə a wighə nì àpyi-imə ntīḡmè?”

⁴¹ Àkwārə a kwuunə a ghobə pobə tyi’è mmə mbyiitə pobə nì pobə lo, “Wèrə wə ḡwùè à furə lə ḡḡhə? Nì zəənə ndwuumə nì àḡhə’tè pobə nchyə ḡhū pəḡrənə zu’nənə e?”

Yésù a parə a ḡònə nì à pənə nì ìzhyə
(Mat 8.28-34;Luk 8.26-39)

5 Yésù pobə ìzūḡə ndzumə ìpe lə twuumə atəḡə Galilyə ndèrə a àla’ə Gerasà. ² Nkwùè nì Yésù à lə furənə amwuə àkànwu’ə, ḡònə ìtse nì à lə pənə nì àzhwùè tīpòḡə à lə furə a alyi’ə nì mīshyə pənə ghu ntò mbwuumə e, ³ ḡònə wèrə wə à lə pə nchyə àtwuè mīshyə, mbə wùè nì mbə’ə ka pì korə e a ye nì mīnkīrə,

mbaa pə ni mĩtsanə 4 pi lə mə nkorə mĩkwùè ìme pobə mbô ìme la nkwùè ìtsùmə. À lə mə ndiitə mĩtsanə ni mĩtĩnə nki mmə nshantə pĩkĩpù'ù ni pi lə chyānə a mĩkwùè ze. Ka rònə ìtse a lə pə e ni mĩtĩnə ni mi tsāarənə ìme a ni ghìrè lo à ponə nnwuunə. 5 A lə mə ngyiinə amwuə mĩshyè pobə pĩkòŋə amwuə ìtwu'ə ghobə njiə, ngyii ngwàtə mbĩŋmə e ni mĩghòorə. 6 Nkwùè ni à lə zəənənə a Yēsù a ntyə sàa, a lə kĩrè ntô nkunə aŋunə mĩkwì'tə ìme a mbyè ze. 7 À lə kyiinə ni ngyè ntĩnə nshwəŋə lo, "Wè tà'à ghìrè lə ìla ni mĩŋə, Yēsù, Moonè Nwùè Àko'ntsirə? Mbu'ù mbô ambo ghò aŋunə nĩlinə ni Nwùè lo kò wè r̄a o a gha ni ngə'ə!" 8 Mbə'nə Yēsù à shwəŋə mə ambo ze lo, "Àzhwùè tĩpòŋə, furə amwuə r̄onə wə!"

9 Yēsù a zùŋə mbyiitə e lo, "Nĩlinə ìtsô la ìwə?" A kwwùè lo, "Nĩlinə ìtsā la Legion; ntiinə pə pə pĩno'nə." 10 Lenəla, a pu'ù mbô ambo Yēsù tyi'è tĩsĩnə lo kò a fuukə e a ghobə amwuə pàa àl'a'ə ghu. 11 Àpùŋə pəkunə a lə mə ndzighə a mbĩŋmə kòŋə a alyi'ə ghu. 12 Ìzhwùè tĩpòŋə pa lə pu'ù mbô ambo Yēsù mmə nshwəŋə lo, "Tsàa a wə a tĩtĩrə pəkunə pyè; ntyi'ə pə kwuunə amwuə pobə." 13 Yēsù à lə zùŋə r̄ŋā ìsāanə ambo pobə, pobə furə nkwuunə amwuə pəkunə pa. Àpùŋə pəkunə zə a lə pə tsa'a pəkunə nkaamə ipaa. Pobə lə kĩrè nshwu'ə a ngunə nchyə, mbigrè nkwiintə amwuə atəŋə nchyə za nkwiikə amwuə.

14 Pànə ni pi lə mənə mbyabə pəkunə pə lə kĩrè ntyi'è nsiimə ntwuumə wèrə wə amwuə mbòmpə àl'a'ə ghobə àl'a'ə. Pànə lə tyi'ə nfuè ndèrə lo zəənə ànwùè ni a lə furənə. 15 Nkwùè ni pobə lə tònə ambo Yēsù, pobə lə zəənə a r̄onə wa ni ìzhwùè tĩpòŋə lə pənə amwuə ze la, à nwuunə mmə'ə ìtsə'ə ìpe, mbə ni àzhì'tə e tyi'è àtsùmə, ka ànwùè àtse a mə ngìrè e a ye. Lenəla, pobə tyi'è mbə ni àkwàrə 16 Pànə ni pi lə zəənənə ànwùè zèrə zə lə tyi'è nshwəŋə pəənə ni ànwùè ni a ghìrənə a r̄onə ni à lə pənə ni ìzhwùè tĩpòŋə, farə ànwùè ni a lə ghìrənə pəkunə pa. 17 Pobə lə pĩ'nə a ni pu'ù mbô ambo Yēsù lo à myà'tə a pàa àl'a'ə ìghobə. 18 Tsa'nə Yēsù à lə mənə nkwuunə amwuə àkànwu'ə lo lèrə e la, r̄onə wa ni à lə pənə ni ìzhwùè tĩpòŋə à lə pu'ù mbô nshwəŋə ambo ze lo à lòo e pobə ze lèrə. 19 La Yēsù a twuunə nshwəŋə ambo ze lo, "Lèrə a ìmwuə alyi'ə ngè ntsirə ngwàrə o ntiitə a ghobə ni ànwùè ni Ndò'nəmbyə à ghìrənə ambo ghò farə amwuə ndwuumə ni à koorənə mĩlĩŋə ìmô."

20 Lenəla, r̄onə wa à lə furə ntyi'è mbi'nə a ni chwìitə ànwùè ni Yēsù à ghìrənə aŋunə ze ambo pəənə amwuə mĩmbòmpə mi ìl'a'ə ma nĩghumə. Pànə pĩt-sùmə ni pobə lə zú'nə lə yerə.

Yēsù a parə a məngyě nki nzhwuumə a môməngyě aŋunə nĩwighə
(Mat 9.18-26; Luk 8.40-56)

21 Yēsù à lə kwìrè ntwuumə atəŋə za mbə amwuə zhyè ndzinə, àpùŋə pəənə a tō nshwatə nkamnə e nkwùè ni a pənə a nĩpwùnə atəŋə za. 22 Lenəla, àtwuè ndā àshwatə pĩjew yètse a lə pə ghu, nĩlinə ìtse pə Jarùsè. Tsa'nə à lə zəənənə a Yēsù la, à lə kunə a mĩk-

wùè ze, 23 mbu'ù mbô ambo ze lo, "Mĩlyi'ə moonə mə ghu məngyě à wə ngòonə tə ntyi'ə a ntsuwè nĩwighə. Tō nnùŋə mbô ìmô aŋunə ze mbə'ə à fiitə mbə ghù ntĩnə."

24 Tsa'nə à lə shwəŋənə a lenə la, Yēsù à lə pĩ'nə a ni lèrə pobə ze. Àpùŋə pəənə a mə ndzùŋə e ngyiinə ndz-intə e amwuə pĩpàa pĩtsùmə.

25 Məngyě ìtse à lə pə amwuə àpùŋə pəənə za ni à lə mənə ndzəənə nkwùè e njiə ìtsùmə aŋunə ngu'ù ntsòbè ipaa. 26 Nki pə la ni à zəənə mə ngə'ə yĩno'nə ndèrə ambo ngəŋə mĩfuə, ntsəŋə àzwuumə àtsùmə ni à lə pənə ni zèrə la ka fiitə e, nĩghòonə a kĩ mmə ndèrə e pə ni mbyè. 27 Nkwùè ni à lə zú'nə ànwùè mbə'ə Yēsù, à lə tyi'è ndzùŋə e a ndzùmə ze amwuə àpùŋə pànə za, ntsàa àpò mbètə atsə'ə e. 28 A lə kĩ pètə la, mmə nkwanəŋə amwuə ntiŋmə e lo, "Ntə mbə lə mbètə atsə'ə Yēsù yi mbi fiitə."

29 Tyi'ə tsa'nə à lə pètənə, nkwùè e za i lə ləənə, a zùŋə ndzu'ù amwuə mbĩŋmə e lo nĩghòonə e wa a fi-itə. 30 Yēsù à lə zùŋə ndzu'ù lo mĩtĩnə furə amwuə ze mbəŋə mbyiitə ambo àpùŋə pànə za lo, "Atsə'ə mə la a pètə ìwə?"

31 Ìzùŋə ndzùmə ìpe kwwùè lo, "Wè zəənə àpùŋə pəənə a pə a ndzùmə ghò ndzùunə, wè chi mbyiitə lo, 'A ghò à pètə ìwə?'"

32 Yēsù a chi nnanə pànə pa lo zəənə a r̄onə ni à pètənə e. 33 Tsa'nə məngyě wa a lə zhyənə ànwùè ni à ghìrə mə aŋunə ze, a lə zùŋə nfuè mmə ngyiinə ngwùrə ni àkwàrə ntô a mbyè ze, nkunə a mĩkwùè ze, nshwəŋə ànwùè àtsùmə ambo ze. 34 Yēsù a tyi'è nshwəŋə ambo ze lo, "Moonə mə ghu məngyě àpyiimə ntiŋmə o a ghìrè wè tĩnə, lèrə àporəporə, nĩghòonə o wa à fiitə."

35 Tsa'nə à lə pĩrənə mmə nshwəŋə, pànə pĩtse lə furə a ndā Jarùsè (àtwuè àshwatə pĩjew) ntô nshwəŋə ambo ze lo, "Moonə o wa à kwighə mə. Wè chi ntyi'è r̄ŋā ngə'ə ambo ìnèrə ìnwùè wə nti ìkə?"

36 Yēsù a wā ànwùè ghu, nshwəŋə ambo àtwuè àshwatə pĩjew za lo, "Kò wè pò; kĩ mbə pə ni àpyiimə ntiŋmə." 37 Nkwùè ni à lə shwəŋə a lenə la, ndòo mmə ndèrə a ndā gha, ndā'nə lo kò r̄onə ìtse a zùŋə e a ye ndàŋə e Pitā ni Jemə ni momaa e, Jònə. 38 Nkwùè ni pobə lə kwuunənə amwuə ìmwuə alyi'ə àtwuè àshwatə pĩjew za, Yēsù a zəənə tsa'nə pànə pənə ngyii ni ìtĩnə. 39 Lenəla, Yēsù a lə kwuunə a ndā, mbyiitə ambo pobə lo, "Ìlyi'ə zòrə lə aŋunə àkə? Nĩ yii àkə? Ka moonə wə a kwighə e, à lyè lyənə."

40 Pànə pa tyi'è ngwii a ghobə a ye wiiinə. A kantə a ghobə ntsàa a àpyiinə ntyi'è ndòo a tã pi moonə ni mǎ pi moonə ngìrə pobə pi pobə ni ìzùŋə ndzùmə ìpe pa itarə nkwuunə ndèrə a alyi'ə ni moonə wa à nwùunənə. 41 Tsa'nə a lə kwuunənə la, à lə wiiimə àpò moonə wa nshwəŋə ambo ze lo, "Talitha koum" zhyè ni ìsùmə pənə lo, "Mĩlyi'ə môməngyě, nshwəŋə ambo ghò lo, 'Lòo a ìshyè.'"

42 Môməngyě wa a lə zùŋə ndòo a ìshyè mbi'nə a ni yiinə. (A lə pə moonə ngu'ù ntsòbè ipaa). Tsa'nə a lə lòonə la, pànə pĩtsùmə lə yerə ka mĩzùŋə 43 Yēsù a tyi'ə

nkwàtè a ghobè nshwə̀njè lo kò pobè ghìrè ònòh ìtse a zhyè. A lè kɪ nshwə̀njè ambo pobè lo pobè tà'à àzwu-umè ñjā nɪ ze ā zìghè.

Pi twuunè a Yēsù a Nazarètè

(Mat 13.53-58;Luk 4.16-30)

6 Yēsù pobè ìzùnjè ndzùmè ìpe tyi'è nfulè alyi'è ghu ndèrè a Nazarètè, a àlā'à pobè. ² A gha mbè njiyè àlā'à pèjew, ā lèrè a ndā àshwatè pobè mmè nnèrè mɛ̀nwùè ghu. A lè lanè mbè tyi'è ànwùè yè yerèna yerèna ambo pànè nɪ pɪ lè pənə ghu mmè ndzu'ù mɛ̀nwùè myè nɪ a lè mənə nnèrè, ntyi'è mbyiitè pobè nɪ pobè lo, "Njòhè wè à lòo mɛ̀nwùè mē lə ìghə? Mbuurè àzhì'tè zè ì furè lə ìghə? Nì zəənè mɛ̀nwùè mɪ yerèna yerèna nɪ à ghìrənə! ³ Ka lə a pə e kapindā wa, moonè Māriyā, mbè momaa Jemè nɪ Jòsebè nɪ Yudā nɪ Shimùnè? Ka pɛ̀momaa ìpe pɪ pəngyè pə a ghobə a nìghè pəənè pɪ pobè?" Pobè shwə̀njè a lenə la ndzùnjè mbɪ'nhè a nɪ zanjè a lonjə pobè pɪ pobè.

⁴ Yēsù a shwə̀njè ambo pobè lo, "Pɪ pa ngu'tè a ngə̀njè ntwuumè Nwùè alyi'è àtsùmè, la ka mē ghu'tè e a ye amwuə àlā'à àzobè, kè amwuə ngwàrè pobè, kè a imwuə alyi'è pobè."

⁵ Ka a lè chi ngìrè mɛ̀nwùè mɪ yerèna yerèna mɪtse alyi'è ghu ndə̀njè e tsa'nə a lè nùnjənə mbò ìme anjənə ndùnè pìghoonə pɛ̀tse mbarè a ghobə. ⁶ A lè lanə ntsàarè a Yēsù amwuə ndwuumè nɪ ka pànè pə lè pə a ghobə nɪ àpyiimè ntiɛ̀mè.

Yēsù a twuumè ngə̀njè ntwuumè ìze ntsòbè ipaa

(Mat 10.5-15;Luk 9.5-6)

Yēsù a tyi'è nfulè ngyiinè nchwiitè ntwuumè amwuə ìlā'à nɪ pənə a nɛ̀pwùnə àlā'à àzobè.

⁷ A lè funjè ngə̀njè ntwuumè ìze za ntsòbè ipaa a alyi'è mo'ò ntsàa a ghobə a àpyiinə pɪpaa pɪpaa, ñjā a ghobə nɪ ìtɛ̀njè lo pobè fuukè ìzhwùè tɛ̀pònjè amwuə pəənè, ⁸ nshwə̀njè ambo pobè lo, "Kò nì lòo a wìghə àzwuumè àtse anjənə àkwùè nɛ̀yiinè zè; ndə̀njè e mɛ̀m-bə̀njè ìmìghə. Kò nì lòo a wìghə àpaanè, kè àpàamè, kè nkɪ nchyā nkabè amwuə ìpàamè ìpìghə. ⁹ Nì wí itabè, la kò nì twu'tè a wìghə a pɛ̀tse ìtsə'ə." ¹⁰ A lè chi nshwə̀njè ambo pobè lo, "Nì pəla ngè alyi'è àtsùmè nɪ pɪ kwiirənə a wìghə, nì nwuunə amwuə ndā ghu tə mbyāa nkwi'è nɪ nì ghā myà'tè alyi'è ghu lèrè. ¹¹ Nì tə mbəla nkwiunə amwuə mbòmpə àlā'à nɪ ka pɪ kwiirè e a wìghə, kè ka zu'nè e a wìghə, nì myà'tè alyi'è ghu nkwi'è àpùbè nɪ a pənə a mɛ̀kwùè pìghə ndèrè a wìghə. Zèrə za a pə tsa'a àlènè a nɪ nèrè a ghobə lo ka pobè ghìrè a ghobə ànwùè yè ìshì'nè." ¹² Pobè lè tyi'è nfulè ndèrè nchwiitè ntwuumè lo pànè pənjè mɛ̀ntiɛ̀njè ìmòbè mmyà'tè a tɛ̀pònjè ìghobə. ¹³ Pobè lè fuukè ìzhyè pɛ̀no'nə amwuə pobè, ndzo'ò mìghurè anjənə pìghoonə pɛ̀no'nə mbarè a ghobə.

Tsa'nə Jònə ngə̀njè ànjā àkwiiirè nchyə à lè kwìghənə

(Mat 14.1-12;Luk 9.7-9)

¹⁴ Ìfò Heròdè à lè zu'ù ànwùè zèrə zè àtsùmè, ntiinə a lè kɪ pə la nɪ ànwùè mbə'ə nɛ̀linè nɪ Yēsù a siimè mē a

ilyi'ə ìtsùmè. Pànè pɛ̀tse pə nshwə̀njè lo, "Jònə ngə̀njè ànjā àkwiiirè nchyə à kwiiirè nkwi'è mbə yɪ ntiɛ̀njè! La ìsùmə nɪ a pənə nɪ ìtɛ̀njè a nɪ ghìrè mɛ̀nwùè mɪ yerèna yerèna."

¹⁵ Pɛ̀tse pə nshwə̀njè lo, "A Elijah." Pɛ̀tse kɪ nchi mmè nshwə̀njè lo, "A ngə̀njè ntwuumè Nwùè tsa'a ngə̀njè ntwuumè Nwùè yɛ̀ ntsàambyè za yɛ̀tse." ¹⁶ La nkwi'è nɪ Heròdè à lè zu'nə zè, a shwə̀njè lo, "A Jònə ngə̀njè ànjā àkwiiirè nchyə wa nɪ ndè lènə àtwuè e la nɪ à kwiiirənə nzhwuumè a nɛ̀wìghè." ¹⁷ Mbə'nə Heròdè àtwuè ìpɛ̀njè e à lè shwə̀njè mē lo pɪ kò a Jònə nkorè nchyā a ìtsə̀njè. Heròdè à lè ghìrè a lenə la ntiinə à lè kwiiirənə Hèrodyàsè ngwùè ndyimə e Filibè ndzo'ò e. ¹⁸ Tsa'nə Heròdè à lè zo'nə e la, Jònə ngə̀njè ànjā àkwiiirè nchyə à lè shwə̀njè ambo Heròdè lo, "Ka a kù'nè e amwuə mbòomè lo wè sà'à a ngwùè ndyimə o ndzo'ò."

¹⁹ Lenəla, Hèrodyàsè à lè pə nɪ àzanjè lonjə mbə'ə Jònə mmè ntā'à àlənə nɪ mbə'ə a lənə anjənə nzhwuutè e la ka mē zəənè e. ²⁰ Heròdè à lè mē mbò a Jònə ntiinə à lè zhyèna lo a ònòh ìshì'nè nkɪ ndaanè. A lè tyi'è ndòo e ngè ndò'nè lo kò ànwùè àtse a ghìrè e a ye. À lè kònjè a nɪ mē ndzu'ù àshwə̀njè e nkwi'è ìtsùmè, mbaa pə tsa'nə à lè pənə nɪ ntòmnè nkwi'è nɪ à zu'nə àshwə̀njè e. ²¹ A gha mbè njiyè nɪ Heròdè à lè ghìrənə nìghə'a njiyè nɛ̀pyè e, nfulè ngə̀njè àfā'à yè wùunə, pobè ìtwuè pɛ̀soyi nɪ pànè pɪ wùunə pɛ̀tsùmè nɪ pɪ lè pənə a àlā'à Galilyè, Hèrodyàsè à lè pə nɪ ìsàanè a nɪ ghìrè ànwùè nɪ à lè tà'nə. ²² Moonè Hèrodyàsè ghu məngyè à lè kwuunè mbinè àpinè a pònjè a Heròdè ghobə pìghìinè ìpe. A shwə̀njè ambo moonè wa lo, "Pyiitè mē nɪ àzwu-umè àtsùmè nɪ wè tà'nə, mbi ñjā wa." ²³ Heròdè à lè kà'à ambo ze lo, "Àzwuumè àtsùmè nɪ wè pyiitənə mbi ñjā ambo ghò, a tə pə pə ta'à pàa àlā'à mē wè ghùtse nɪ wè pyiitənə nkɪ ñjā mē ñānə!" ²⁴ A shwə̀njè a lenə la mòməngyè wa a furè ngè mbyiitè mǎ e lo, "Mbyiitè àkə?"

Mǎ e a kwùè lo "Pyiitè àtwuè Jònə ngə̀njè ànjā àkwiiirè nchyə."

²⁵ Moonè wa a tyi'è nfulè nɪ mɛ̀ndəənè ntò nkwiunə nshwə̀njè ambo ìfò lo, "Ntā'à lo wè ñjā àtwuè Jònə ngə̀njè ànjā àkwiiirè nchyə amwuə àpàpè àkanjè ambo mɛ̀njè tɛ̀tsònjè wè!" ²⁶ Mbɛ̀njè ìfò ì lè lanə nkwi'è mbə'ə ànwùè zèrə zè; la tsa'nə à lè kà'à mē a mbyè pəənè ìpe la, ka à lè tà'à e a nɪ pə'è nkā'nə nɪ à kà'nə ambo moonè e wè. ²⁷ Lenəla, ìfò à lè zùnjè ntsàa a ta'à ñwùè soyi e nshwə̀njè ambo ze lo ā ghè ndòo àtwuè Jònə ntò nɪ zèrə. A ghè a ndā ìtsə̀njè ndé àtwuè ghu, ²⁸ nchyā amwuə àpàpè àkanjè ntò ñjā ambo mòməngyè wa, mòməngyè wa a tyi'è ñjā a zèrə ambo mǎ e. ²⁹ Nkwùè nɪ ìzùnjè ndzùmè Jònə lè zu'nə, pobè lè tò ndòo àkwuè e ngè ntwə̀njè.

Yēsù a zè pànè nkaamè itaanè

(Mat 14.13-21;Luk 9.10-17;Jòn 6.5-13)

³⁰ Ngə̀njè ntwuumè Yēsù a lè kwiiirè nkwi'è ambo ze ntiitè e nɪ ànwùè àtsùmè nɪ pobè lè ghìrənə nkɪ nnèrè.

³¹ Ntiinə pànè pɛ̀no'nə lè pənə ntò ambo ze, pyè pə ntò pyè pə ndèrè nɪ ka nkwi'è ì lè chi mbə e ghu ambo

pobə ìzùnjə ndzùmə ìpe a ni nwuunə a ìshyê ndzìghè kè nzhwùutè. Lenəla, a shwənjə ambo ìzùnjə ndzùmə ìpe lo, “Nì tō pəənə lèrə alyí’ə ni ka pànə pə e ghu nzhwùutə aṅunə mətùmə nkùwə.”³² Lenəla, pobə lè tyí’ə ngə nkwuunə amwuə àkànwu’ə ndèrə alyí’ə ni ka pànə pə e ghu.³³ La pànə pìno’nə ni pì lè zəənənə a ghobə nzhyê a ghobə tyí’ə nfulè amwuə mìmboompə mi ìla’ə nkùirè ni mìkwùè ngə mbyàa alyí’ə ghu za’ə pobə pònjə tō.³⁴ Nkwùè ni Yésù à lè furənə amwuə àkànwu’ə, à lè zəənə àpùnjə pəənə, mbə ni àsòmnhə mbə’ə pobə ntiinə pobə lè tyí’nə mbə tsa’a mìmbyê mìnndzìrè ti ìmbyabə, a tyí’ə mbí’nə a ni nèrə a ghobə ni mìnwùè mìnno’nə.³⁵ Nkwùè ì lè tyí’ə mmə nkwiğhə ndèrə, ìzùnjə ndzùmə ìpe tō nshwənjə ambo ze lo, “Lè alyí’ə ni ka pànə pə e ghu, nkùwè ì ki mmə ndèrə ka mizùnjə,³⁶ njiillo, tsàa pànə pì lèrə amwuə ìla’ə a mbwùnə ghə mbə’ə pobə zwuunə àzwuumə àtse ndzìghè.”³⁷ La Yésù à lè kùwè ambo pobə lo, “Nì ñà àzwuumə àtse pobə zìghè.” Pobə chi mbyiitè e lo, “Zè chyê a ni lōo nkabè ni mbə’ə pì twuè a ṅwùè ghu aṅunə ṅwiğrè nifāamə! † Njiillo pə tsənjə ndwùnə nkabè wə ndzwuunə àpaanə ghu ṅjā pobə kwurə?”³⁸ Yésù a chi mbyiitè a ghobə lo, “Nì wə ni ìtùmə ìpaanə ishí’ə? Nì nanjè pəənə zəənə.”

Pobə lè nanjè ntō nshwənjə ambo ze lo à ndà’ə ìtùmə itaanə ni ìswuè ipaa.³⁹ Yésù a tyí’ə nshwənjə ambo ìzùnjə ndzùmə ìpe pa lo, pobə ghìrè pànə nwuunə ìkwìrə ìkwìrə aṅunə nìyiinə ghù fiitənə.⁴⁰ Pànə lè nontə ìkwìrə ìkwìrə, pìtse pə pànə nkìrə, pìtse pə pànə mìghumə mìnnaanə.⁴¹ Yésù a tyí’ə ndòo àpaanə za ìtùmə itaanə ni ìswuè ipaa mbə’kə àtwuè e a àtìghə ṅjā a miyàa ambo Nwùè mbí’tə àpaanə za ṅjā ambo ìzùnjə ndzùmə ìpe lo pobə ghàbè ambo pànə pa, a lè ki nchi ngàbè ìswuè za ipaa ambo pobə pìtsùmə.⁴² ṅwùè ntsùmə à lè zìghè ndzwurè.⁴³ Lenəla, ìzùnjə ndzùmə ìpe lè lyàa ìchepè ìpwuumə pìghu ìtsùmə ndwènə mìnkaamə ntsòbè ipaa.⁴⁴ Pànə ni pì lè zìghənə àpaanə ghu a lè pə mbyànjənə nkaamə itaanə.

Yésù a yiinè àtwuè nchyə

(Mat 14.22-33; jòn 6.15-21)

⁴⁵ Yésù à lè zùnjə ngìrè ìzùnjə ndzùmə ìpe pa kwìrè nkwuunə amwuə àkànwu’ə mbə a mbyè ntwuumə ndèrə a Betsedà, a ghojə a ndzùmə ntyí’ə ngìrè àpùnjə pànə za a siimə.⁴⁶ Nkwùè ni à lè là’nənə pobə ìzùnjə ndzùmə ìpe à lè ko’ò ndèrə àtwuè mbarə a ni chà’tə Nwùè.⁴⁷ Nkwùè ni nkùwè ì lè kù’nə, àkànwu’ə za a lè pə a tìtìrè atənjə, Yésù a tyí’ə mbə a isìghə ze ni ze,⁴⁸ ndzəənə lo a lè mə ntsàarə ìzùnjə ndzùmə ìpe a ni tinè àkànwu’ə za, ntiinə fèrè à lè pənə ntiinə a ghobə nkùwè nì ndzùmə. A tō mbə a nk’ò nnyè, Yésù a mə ngyiinè àtwuè nchyə mmə ntō lànjə a nìpwùnə pobə,⁴⁹ la nkùwè ni pobə lè zəənənə e a mə ngyiinè àtwuè nchyə, pobə lè kwànjə lo a àwuè, ntyí’ə nkyiinè,⁵⁰ ntiinə pobə pìtsùmə lè zəənə e mbə ni àkwàrè.

La Yésù a zùnjə shwənjə ambo pobə lo, “Nì wiiimè mìnntìnjmə ìmìghə, a mìnjə, kò nì pō.”⁵¹ Tsa’nə à lè shwənjənə a lenə la, à lè ko’ò nkwuunə amwuə àkànwu’ə za pobə pì pobə, fèrè wa zùnjə ndəənə. A lanə mbə tyí’ə ànwùè yerənə yerənə ambo ìzùnjə ndzùmə ìpe pa.⁵² Ntiinə ka pobə lè zhyê a ghobə ìsùmə ànwùè mbə’ə àpaanə, mbə’nə mìnntìnjmə ìmobə lè tìnjə.

Yésù a parə pìghoonə a Gennesaret

(Mat 14.34-36)

⁵³ Yésù pobə ìzùnjə ndzùmə ìpe lè twuumə ngə nkwuunə a Gennesaret, ntiinə àkànwu’ə a nìpwùnə ni atənjə.⁵⁴ Tyí’ə tsa’nə pobə lè furənə amwuə àkànwu’ə, pànə lè zùnjə ndzəənə a Yésù nzhyê,⁵⁵ nkùirè ndèrə amwuə mìkwurè ìmobə ndòo pìghoonə mbí’i amwuə mìkwùunə ndzùnjə e alyí’ə àtsùmə ni pì lè zu’nə lo Yésù à wə ghu.⁵⁶ Lenəla, ìlyí’ə ìtsùmə ni Yésù à lè lèrənə, amwuə ìla’ə, mìmboompə mi ìla’ə kə mbwùnə mi àla’ə, pànə lè nùnjə pìghoonə ìpobə amwuə ìlyí’ə mītāanə. Pobə lè pu’u mbò ambo ze lo à myà’tə pìghoonə pètə àtsənjə atsə’ə e, lenəla, ṅwùè wa ntsùmə ni à lè pètənə e à lè fiitə.

Yésù a sa’ə pìFarisí mbə’ə mbòomə àla’ə

(Mat 15.1-9)

7 PìFarisí pobə pìnèrè mbòomə pìtse pyè ni pì lè furənə a Yèrusalèmə lè tō nshwatə a nìpwùnə Yésù.² Tsa’nə pobə pì pobə lè nwuunənə la, pobə lè zəənə lo ìzùnjə ndzùmə Yésù pìtse lè mə ndzìghè ni mbò ni mi pənə ni ntsìnjə ntiinə ka pobə lè sùu a ghobə a mèrə amwuə ndwuumə ni mbòomə pìFarisí à lè tà’nə lo pobə sùu,³ mbə’nə ka pìFarisí pobə pìjlew pìtsùmə lè mə ndzìghè a ghobə ti sùu mbò ìmobə ndzùnjə a mbòomə ni pìtə pìtə ìpobə lè nèrənə.⁴ Nkwùè ni pobə kwə’nə a mītāanə ka pobə lè mə ndzìghè a ghobə tìghu pobə sùu mìnntìnjmə ìzobə i laanə. Pìmbòomə pìnno’nə lè ki mbə ghu tsa’a nìsùu pìtito’o ni mikiñə pobə pìtse ìpwuumə ni pì lè tsùnjənə ni àtìnjə yè pùgrənə.

⁵ Lenəla, pìFarisí ghobə pìnèrè mbòomə lè pyiitə a Yésù lo, “A ghìrè àkə ka ìzùnjə ndzùmə ìpò mə ndzùnjə a ghobə a mbòomə ni pìtə pìtə lè nùnjənə, la mə ndzìghè a ghobə ni mbò ni mi pənə ni ntsìnjə?”

⁶ A kwùè lo, “Ngànjə ntwuumə Nwùè Ìsayà à lè zəənə tyí’è ìshí’nə a ni ṅwà’nə mbə’ə pìghə ngànjə àpəgrè:

‘Pànə pə ghu’tè mə pə ni ìkòbè ntswùè

la mìnntìnjmə ìmobə pə e a ndyè sàa aṅunə mìnjə;

⁷ pobə ghu’tè mə pə àffíí

nnèrè pə pìmbòomə pì pànə pì misonjə ka pə e ìpá.’

⁸ Nì wa’ə mìnntè mi Nwùè ntyí’ə ndzùnjə pə pì mbòomə pyè ni pànə pì misonjə nùnjənə.”

⁹ Yésù a kwùè ambo pobə lo, “Nì wa ni àlànjə yè ìshí’nə a ni lōo ntwuunə mìnntè mi Nwùè mbə’ə zùnjə pìmbòomə pì àla’ə ìpìghə.¹⁰ Mbə’nə Mùsì à lè shwənjənə lo, ‘Zu’nə a tã iwìghə pobə mǎ o,’ nki nchi nshwənjə lo, ‘Nònə ni à shwənjənə ànwùè tìpònjə mbə’ə mǎ e kə tã ìghobə à kù’nə lo pì zhwuutə e.’¹¹ La nì shwənjə àzìghə lo mbə’ə ṅwùè à tə shwənjə ambo tã

† Ta’ə denarii à chyê mbə nkabè ni mbə’ə pì twuè a ṅònə ghu aṅunə nnyè.

ighobə kə mə e lo, 'Ázwuumə ni ntənə mbə n̄a ambo ghò a yè Kobànə' (ni ìsùmə pənə lo, a yè Nwùè),¹² lenəla, ka à chi mbə ghìrè e ànwùè àtse ambo tã ighobə kə mə e,¹³ ni ndwuumə wə, n̄i tyi'è ndòo p̄im-bòomə pi àla' à ni pi lè furənə ambo p̄itã ìpighə pi ntsàambyè ndòo mbəñə àshwəñə Nwùè a tyi'è e àffifi. Nki ngìrè m̄inwùè m̄ino'nə tsa'a zèrə zə."

Ìpwwuumə ni pèrə pa ngìrè lo kò n̄wùè a laanə e (Mat 15.10-20)

¹⁴ Yēsù a chi nfunə pànə pa nshwəñə ambo pobə lo, "P̄ighə p̄itsùmə tsunə nzhwi'tə ànwùè ni ngwə nshwəñə, ìtwuè ìpighə laanə.¹⁵ Ka àzwuumə àtse à pə e a àpyiinə ni mbə'ə a kwuunə amwuə n̄wùè ngìrè lo kò a laanə. La a m̄inwùè myè ni mi ma n̄furə amwuə n̄t̄ijmə n̄wùè ni mèrə ma ngìrè lo kò ze laanə e."¹⁶ ["N̄jònə ni à pənə ni m̄itugrə a ni zu'ù, à zu'ù."]¹⁷ Nkwùè ni à lè myà'tənə pànə nkwuunə ndèrə amwuə ndā, ìzùnə ndzùmə ìpe lè pyiitə e ni ìsùmə àshwəñə n̄aanə n̄aanə zə.¹⁸ Yēsù a shwəñə ambo pobə lo, "Ka n̄i pə a wighə àzighə ni àzhi'tə a ni zhyè lo àzwuumə àtsùmə ni a furənə a àpyiinə nkwuunə amwuə n̄wùè ka a ghìrè e lo à laanə?¹⁹ Mbə'nə ka zèrə a kwuunə e amwuə n̄t̄ijmə e, a kwuunə e la a n̄ipùmə ze nki ndànə n̄furə." (Ni ndwuumə wə, Yēsù à lè shwəñə la lo m̄izighə m̄itsùmə laanə nkù'nə ambo n̄wùè a ni zighə.)²⁰ A lànə ni mbyè nshwəñə lo, "A n̄jònə la a tsəñə àzwuumə àtsùmə ni a za n̄furə a n̄tswùè ze ngìrè lo kò a laanə e.²¹ Mbə'nə ànwùè t̄ipòñə àtsùmə tsa'a ìkwànə t̄ipòñə, ni ànwùè mēghàbə, ni ìzəərə, ni n̄izhwuutə, ni ànwùè àfànə,²² ni àghə'ə, ni n̄t̄ijmə ghù shyə, ni àf̄ighə, ni ànyòñə, ni àghə'nə, ni n̄itə ànwùè àtwuè n̄wùè, ni àkò'ò m̄b̄ijmə, ni àk̄ighə a za n̄furə la amwuə n̄t̄ijmə n̄wùè.²³ Ìnwùè t̄ipòñə pèrə pə ìsùmə furə la amwuə n̄wùè ngìrè lo kò a laanə e."

Àpyiimə n̄t̄ijmə m̄əngyè Sirofònisyà (Mat 15.21-28)

²⁴ Yēsù a lè myà'tə alyi'ə ghu n̄furə ndèrə a pàa àla' à Tayè ghobə Sidònə, nkwuunə amwuə ndā ìtse, ka mə tã' à e lo pi zhyè, la a t̄ijñə ambo ze a ni ghìrè lo kò pi zhyè.²⁵ La tyi'è nkwùè ghu, m̄əngyè ìtse ni m̄ilyi'ə moonə e yi m̄əngyè ni a lè pənə ni àzhwùè t̄ipòñə a lè zu'ù lo Yēsù a wùè amwuə ndā gha, ntò nkunə a m̄ikwùè ze.²⁶ M̄əngyè wèrə wə à lè pə m̄əngyè Greek, wùè ni pi lè pyəñə e a àla' à Fònisyà amwuə Siryà. A lè pu'ù mbò ambo Yēsù lo à fuukə àzhyè ni a pənə amwuə moonə e.²⁷ Yēsù a shwəñə ambo ze lo, "Tyi'è p̄i pyè ndzè àghòbə za' à, mbə'nə ka a kù'nə e lo p̄i lèo àpaanə àghòbə m̄mà' à ambo m̄ingwighə."

²⁸ La m̄əngyè wa a kwùè ambo ze lo, "Ee Ndò'nəmbiyè, la tyi'è m̄ingwighə ni mi ma nkwuunə a ìsùmə tepèrə ma ndyàa ìchepə m̄izighə mi àghòbə ndzighə."

²⁹ Yēsù a tyi'è nshwəñə ambo ze lo, "Tsa'nə wə shwəñəni ni ndwuumə wə la, wə chyè lèrè o; àzhyè za a myà'tə mə a moonə o."

³⁰ Tsa'nə à lè kwìrənə nkwè a imwuə alyi'ə, à lè zəənə a moonə e wa a nkwuunə aḡunə ìkwuunə ni àzhyè za a furè mə e amwuə ze.

Yēsù a parə a paapa

³¹ Yēsù a lè myà'tə a pàa àla' à Tayè ndànə a Sidònə nshwùè ndèrə a atəñə Galilyè nki ndànə amwuə pàa àla' à m̄imbòmpə mi ìla' à ma n̄ighumə.³² Pànə p̄itse lèo a paapa ntò a alyi'ə ghu, mbu'ù mbò ambo Yēsù lo a n̄jònə àpò e aḡunə ze.³³ Yēsù a lè lèo a paapa wə n̄furə amwuə pəənə, nchyà p̄ishwuè pi mbò ìpe amwuə m̄itugrə mi n̄jònə wa, ntwùè m̄itwùè ndòo mbètə àləəmə paapa wa ghu.³⁴ Yēsù a lè pə'kə àtwuè e nnanə ìpwwuurə, n̄tswaamə a chwèrə, nshwəñə ambo n̄jònə ghu lo, "Ephphatha" ni ìsùmə ì pənə lo, "Nya'kə!"

³⁵ Tyi'è nkwùè ghu, m̄itugrə mi n̄jònə wa lè nya'kə, àləəmə e a ki nshwèntə a p̄inə a ni shwəñə tyi'è ìshinə.³⁶ Yēsù a lè kwàtə pànə pa lo kò pobə shwəñə a ghobə ànwùè ghu ambo n̄jònə ìtse. La tsa'nə à lè mənə nkwàtə a ghobə, pobə lə chi nshwəñə ndèrə pə ni mbyè.³⁷ Pànə p̄itsùmə ni pi lè zu'nə lè yerə, ntyi'è nshwəñə lo, "A ghìrè ànwùè àtsùmə ìshinə, ngìrè àpu'kə m̄itugrə a zu'ù, paapa a ki nshwəñə."

Yēsù a zè pànə nkaamə n̄kwàa (Mat 15.32-39; Mrk 6.32-44; Mat 16.1-12)

8 Amwuə m̄in̄jyè m̄ighu, àpùnə pəənə yè no'nə a chi nshwatə ka pə a ghobə ni àzwuumə yè zighənə. Yēsù a funə ìzùnə ndzùmə ìpe nshwəñə ambo pobə lo, "Ngwə nkoorə m̄ijñə mi àpùnə pànə zè, n̄tiinə pobə pə mə pəənə pi pobə n̄jyè itarə ka pə a ghobə ni àzwuumə yè zighənə;³ ntə pəla n̄tsàa a ghobə lo pobə lèrə ni n̄jyè yi pobə pi kaanə kuntə a àlànə, mbə'nə pobə p̄itse furənə la ndyè sàa."

⁴ Ìzùnə ndzùmə ìpe kwùè ambo ze lo, "La mbə'ə n̄wùè a lèo m̄izighə lə ighə amwuə alyi'ə waakə zə lo zè ndùnə pànə pə ghu?"⁵ Yēsù a pyiitə a ghobə lo, "N̄i wə ni n̄tsiñə àpaanə ìshi'ə?"

Pobə kwùè lo, "N̄tsiñə sàmbaa."⁶ A tyi'è nshwəñə ambo àpùnə pànə za lo pobə nkwuunə a ìshyè. Nkwùè ni pobə lè nkwuunə a ìshyè, a piinə n̄tsiñə àpaanə za sàmbaa n̄jyè a m̄iyàa ambo Nwùè, m̄bi'tə a zèrə n̄jyè ambo ìzùnə ndzùmə ìpe lo pobə ghàpə ambo àpùnə pànə za, pobə ki ngìrə a lenə.⁷ Ìzùnə ndzùmə ìpe lè ki mbə ni p̄im̄ilyi'ə pi ìswuè p̄itse. Yēsù à lè ki nchyà m̄borə aḡunə zèrə nshwəñə ambo ìzùnə ndzùmə ìpe lo pobə ki ngàpə a zèrə ambo pànə p̄ighu.⁸ N̄wùè n̄tsùmə à lè zighə ndzwurə. Pi lè lyàa ìchepə ni lè kwìnənə a ìshyè ndwènə m̄inkaamə sàmbaa.⁹ Pànə ni pi lè pənə a alyi'ə ghu lè pə tsa'a pànə nkaamə n̄kwàa.¹⁰ Yēsù à lè shwəñə ambo pànə pa lo pobə lèrə; ndzùnə nkwuunə amwuə àkànwu'ə pobə ìzùnə ndzùmə ìpe ndèrə a pàa àla' à Dalmanutha.

Pɔ̄Farisí t'á a ni zəənə àlènə ànwùè ambo Yésú

(Mat 16.1-4)

¹¹ Pɔ̄Farisí pítse là tó ntànkè mɛnwùè pobə pi Yésú nt'á lo nkwa'nè e, nshwəjə ambo ze lo, á ghírè àlènə ànwùè àtse ni a furənə a nɛpwwurə pobə zəənə. ¹² Yésú à là zhwùè ni ɛtɛjənə, nshwəjə lo, "A ghírè àkə ɛwaanə pànə wə t'á lo fɛnèrə àlènə ànwùè yerənə yerənə? Nshwəjə tyí'ə nkújə nkujə ambo pɛghə lo ka àlènə ànwùè àtse a pə e ghu ni pi ghá nèrə ambo ɛwaanə pànə wə." "

¹³ Yésú a là myà'tə a ghobə nkúwírə nkwwunə amwuə àkànwu'ə ntwuumə ndèrə a ndzinə atəjə yi.

Mbyə àpaanə pɔ̄Farisí pobə yɛ Heròdè

(Mat 16.5-12)

¹⁴ ɛzúnjə ndzúmè Yésú là ləənə a ni lòo àpaanə àtse, la mbə ni ta'á ntsinjə àpaanə nd'á amwuə àkànwu'ə.

¹⁵ Yésú a là kwàtə a ghobə nshwəjə lo, "Nɛ zhí'tə a wɛghə mbə'ə mbyə àpaanə pɔ̄Farisí pobə yɛ Heròdè." "

¹⁶ Pobə tyí'ə nshwəjə a zə pobə ni pobə lo, "Á wə nshwəjə là ntiinə ka pəənə pə wəənə ni àpaanə." "

¹⁷ Yésú a zhyə ànwùè ni pobə là mənə nshwəjə, mbyiitə lo, "A ghírè àkə nɛ tə nshwəjə lo ka nɛ pə wɛghə ni àpaanə? Nɛ pirə a wɛghə tɛ zhyə, kə zu'ú a laanə àtwuə pɛghə? Mɛntɛjəmə ɛmɛghə tɛjənə? ¹⁸ Nɛ wə ni ɛmyə la ka mə zəənə a wɛghə? Mbə ni mɛtugrə ka mə zu'ú a wɛghə? A ghírè àkə ka nɛ kwwuumə a wɛghə ànwùè? ¹⁹ Njyə ni ndə pí'tənə ntsinjə àpaanə za ɛtaanə ɛjə ambo pànə nkaamə ɛtaanə la, nɛ là lyàa ɛchepə ndwənə mɛnkaamə mishi'ə?"

Pobə kwwùè lo, "Mɛnkaamə ntsòbè ipaa."

²⁰ Yésú a chi mbyiitə lo, "Nkùmə ndə kɛ mbi'tə ntsinjə àpaanə za sàmbaa ɛjə ambo pànə nkaamə nɛkwàa la nɛ lyàa ɛchepə ndwənə mɛnkaamə mishi'ə?"

Pobə kwwùè lo, "Mɛnkaamə sàmbaa."

²¹ Yésú a pyiitə ambo pobə lo, "Nɛ pirə a wɛghə tɛ zhyə tə mbyàa tɛtsònjə?"

Yésú a parə a ɛfə a Betsedà

²² Pobə là furə ngə nkwwunə a Betsedà. Pànə pítse tó ni ɛfə ambo ze mbu'ú mbó lo Yésú á pètə e. ²³ Lenəla, Yésú a là wɛimə àpò ɛfə wa pobə ze furə ndèrə a nɛpwwunə ni àla'á. A là twùè mɛtwùè a ɛmyə ze nnúnjə mbó ɛme aɛjunə ze, mbyiitə e lo, "Wə zəənə àzwuumə àtse?" ²⁴ A pə'kə àtwuə e nnanjə nkwwùè lo, "Ee, ndzəənə pəənə; la pobə pə tsa'á mɛtɛghə ni mɛ mə ngyiinə."

²⁵ Yésú a kwírə nnúnjə mbó ɛme aɛjunə ɛmyə mɛ ɛfə wa. A tsúnjə nchi nnanjə ɛlyí'ə, ɛmyə ɛme zúnjə nnyá'kə, a pí'nə a ni zəənə ɛlyí'ə. ²⁶ Yésú a shwəjə ambo jònə wa lo, á lèrə a ntswùè ndá ze, nkwa'tə e nshwəjə lo, "Kò wə chi nkwwunə o amwuə àla'á."

Pitə a tiitə a jònə ni Yésú à pənə wèrə

(Mat 16.13-20; Luk 8.18-21)

²⁷ Yésú pobə ɛzúnjə ndzúmè ɛpe là lèrə amwuə ɛla'á a pàa Kàsaryà Filipi; nkwwùè ni pobə là pyàanə àlànə, à là pyiitə a ghobə lo, "Pànə shwəjə lo mɛjə la ɛwə?"

²⁸ Pobə kwwùè ambo ze lo, "Pànə pítse shwəjə lo ghə Jònə ngəjə àjə àkwwírə nchya, pítse shwəjə lo a Elijah, pítse shwəjə àzobə lo a ta'á ngəjə ntwuumə Nwùè wa ghútse."

²⁹ A tyí'ə mbyiitə ambo pobə lo, "La nɛ shwəjə àzɛghə lo mɛjə la ɛwə?"

Pitə a kwwùè lo, "Ghə la Kristù." ³⁰ Yésú a kwàtə a ghobə lo "Kò nɛ shwəjə a jònə ni mɛbənə wèrə ambo jònə ɛtse."

Yésú a shwəjənə mbə'ə ngə'ə ni á zəənə ghobə nɛwɛghə e

(Mat 16.21-28; Luk 9.22-27)

³¹ Yésú à là pí'nə a ni nèrə ambo ɛzúnjə ndzúmè ɛpe tsa'nə Moonə Nwùè à chyə a ni zəənə ngə'ə no'nə; pɛɛjəmə pi àla'á pobə pɛfò m'á Nwùè ni pɛnèrə mbòomə pɛjəw twuumə e. Pi ghá zhwuutə e, njyə lànə ɛtarə á zhwuumə a nɛwɛghə. ³² Á là shwəjə ànwùè zə ngɛrə a tsúnjə ndaanə àtwuə pobə. Lenəla, Pitə a là lòo e mmintə, mbi'nə a ni sa'á e. ³³ La nkwwùè ni Yésú à là pəjənə ndzəənə ɛzúnjə ndzúmè ɛpe, à là sa'á a Pitə nshwəjə lo, "Lòo a ndzúmè mɛjə Satàanə! Ntiinə ka wə pə o amwuə pàa Nwùè, la mbə o pə amwuə pàa pànə pi misonjə."

³⁴ Yésú à là zúnjə nfuɛjə àpúnjə pànə za pobə ɛzúnjə ndzúmè ɛpe, nshwəjə ambo pobə lo, "Njònə ɛtse à tə mmə nt'á zúnjə mə, a twuumə mɛjəjəmə e, mbi'í àtɛghə pànkənə e ndzúnjə mə, ³⁵ ntiinə ɛjwùè wa ntsúmè ni à t'á'nə lo chwəwə a nɛchyəmbyə e à pi pí a wèrə, la ɛjwùè wa ntsúmè ni à pi pí a nɛchyəmbyə e mbə'ə mə pobə ntwuumə ghú ɛshí'nə wa la, à pi chwəwə a wèrə.

³⁶ Mbə'ə a yèmpə a jònə là ni àkə, mbə'ə a pə ni ɛpwwuumə ɛtsúmè a àtwuə ɛshyə la mbi' nɛchyəmbyə e? ³⁷ Kə mbə'ə ɛjwùè a ɛjə là àkə a ni lòo nkwebə a nɛchyəmbyə e? ³⁸ Nwùè à tə pəla mbə ni ɛsinjə mbə'ə mə, kə mbə'ə ànwùè ni nshwəjənə amwuə àtwuə ɛshyə àfànə pobə ngɛrə ɛnwùè tɛpònjə, yi Moonə Nwùè à ghá kɛ pə ni ɛsinjə mbə'ə e amwuə nkwwùè za ni à ghá kwírə tó pobə pəngèrə pa ni pi laanənə mmyàanə amwuə àghu'tə Tə ɛghobə."

9 Yésú a shwəjə ambo pobə lo, "Nshwəjə tyí'ə nkújə nkujə ambo pɛghə lo, pítse pə ntəəmə a nɛghə ni ka pobə pə ghá zhwi'í a ghobə a nɛwɛghə za'á pònjə zəənə ànwùè Nɛfò Nwùè za ni a tó ni ɛtɛjənə."

Yésú a pənjə ntyí'ə ntsèntə

(Mat 17.1-13; Luk 9.28-39)

² Tsa'nə njyə ntuurə là lànənə, Yésú a lòo a Pitə ni Jemə ni Jònə pobə pi pobə kò'ò ndèrə àtwuə mbarə yɛ sàa alyí'ə ni pobə là pənə pobə ni pobə. Alyí'ə ghu, mɛjəjəmə e ɛ là kwèbè a mbyə pobə, ³ ɛtsə'ə ɛpe fuə tə ntsèntə ntsàarə ndwuumə ni mbə'ə ɛjwùè àtwuə ɛshyə

a sùu a pèrè. ⁴ A pè nkwùè ghu, ìzùnjè ndzùmè ìpe pa tyi'è ndzèanè a Elijah pobè Mūsí tæmè mmè nshwənjè pobè pi Yèsù.

⁵ Lenəla, Pità a shwənjè ambo Yèsù lo, “Inèrè, a pònjè tsa'nə pəə pə a nìghè. Pəə pi korè ìzunjè itarə, ta'ə a pə ambo ghò, ta'ə a pə ambo Mūsí, yètse a pə ambo Elijah.” ⁶ Mbè'nə ka à là zhyè e ànwùè ni mbè'ə a shwənjè ntiinə pobè là pənə ni àkwàrè. ⁷ Nkwùè ghu, mbà'ə ì zùnjè nkùwupə a ghobə, ngyè ì furè amwuə nshwənjè lo, “Lè moonè mè ni nkònjənə. Nì zu'ù ambo ze!” ⁸ Pobè wùutè nnanjè ìlyi'ə ka chi zəənə a ghobə a njònè ìtse a nìpwùnə pobè ndànjè e Yèsù.

⁹ Tsa'nə pobè là furənə àtwuè mbarè gha mmè nshwə'ə, Yèsù à là kwàtə a ghobə nshwənjè lo, “Kò pobè shwənjè a ghobə a njònè ìtse ni ànwùè ni pobè zəənənə, tə mbyàa nkwùè ni Moonè Njwùè à ghă zh-wuumè nìwìghè.” ¹⁰ Pobè là nùnjè ànwùè ghu amwuə pobè ntyi'è mbyiitè mbìnjmè ìzobə lo, “Nìzhwuumè a nìwìghè a chyè là lo àkə!”

¹¹ Pobè là lànjè ni mbyè mbyiitè ambo Yèsù lo, “A ghìrè àkə pìnrè mbòomə shwənjè lo, Elijah à ghă pyè tò?”

¹² Yèsù a kwùè ambo pobè lo, “A nkùnjə nkujə lo Elijah à ghă tò tsùnkè ìpwuumè ìtsùmè pèrə kwìrè mbə tsa'nə pèrə là pənə. A ghìrè àkə pi chi njwà'nè lo Moonè Njwùè à ghă zəənè ngə'ə anjənə mìnwùè mìn'ə pì chyè ìsinjè àtwuè ze?” ¹³ La nshwənjè ambo pìghə lo Elijah à tò mə, pobè ki ngìrè ànwùè ni pobè tə mmə ntà'ə lo ghìrè tsa'nə pi pyənə njwà'nè mbè'ə e amwuə ànjwà'nè Nwùè.

Yèsù a parè a mòmbyànjè ni à là pənə ni àzhwùè tìpònjè

(Mat 17.14-21; Luk 9.37-43a)

¹⁴ Nkwùè ni pobè là shwə'nə ntò ntsirè a pyè ìzùnjè ndzùmè Yèsù, pobè là zəənè àpùnjè pəənə a kamnə a ghobə, pìnrè mbòomə pìtse pə ntànkè pobè pi pobè.

¹⁵ Nkwùè ni àpùnjè pànè za a là zəənənə a Yèsù, ànwùè ghu a là kè'nə a ghobə; pobè zùnjè nkìrè ngə a ni chà'tè e. ¹⁶ Yèsù a pyiitè ìzùnjè ndzùmè ìpe lo, “Nì tànkè là àkə pìghə pi pobè?”

¹⁷ Ta'ə njwùè amwuə àpùnjè pànè za a kwùè lo, “Inèrè, ntə ndò a moonè mè ntò ambo ghò ntiinə à pənə ni àzhwùè tìpònjè amwuə ze zhyè ni a ghìrənə a pə paa-pa. ¹⁸ Nkwùè ni àzhwùè tìpònjè zè a wìimənə e, a mà'ə e a ìshyè, àfù'kè a furè a ntswùè ze, a kwurè misonjə, nshwùumè ntyi'è ntìnjè. Ndè shwənjè ambo ìzùnjè ndzùmè ìpò lo pobè fuukè àzhwè ghu, la pobè fuukè a ghobə kikanjə.”

¹⁹ Yèsù a shwənjè ambo ìzùnjè ndzùmè ìpe lo, “Pìghə ìwaanè pànè pi ti àpyiimè, ka nì pə wìghə ni àpyiimè ntìnjmè. Mbi chyè pəənè ndùnè ìla? Mbi wìimè ntìnjmè mè anjənə pìghə lə anjənə ndùnè nkwùè ìla? Tò njà a moonè wa ambo mìnjè!” ²⁰ Lenəla pobè tò njà a moonè wa ambo ze.

Nkwùè ni àzhwùè za a là zəənənə a Yèsù, a là zùnjè ngwìimè a moonè wa mmà'ə a ìshyè a tyi'è mmè mbi-grè, àfù'kè a tyi'è nfulè a ntswùè ze. ²¹ Yèsù à là pyiitè a

tà ìghobə lo, “Àzhwùè tìpònjè zè a chyè mə amwuə ze ndùnè ìla?”

A kwùè lo, “A ni furè tsa'nə à là pìrənə milyi'ə moonè. ²² Àzhwùè tìpònjè zè a za mmà'ə e amwuə ìmù kə amwuə nchyə nkwùè no'nə ntà'ə a ni zhwuutè e. La wè tə pə ghìrè ànwùè àtse, wè koorè mìnjè ìməə ngyèm-pè a wəə.”

²³ Yèsù a shwənjè ambo ze lo, “Wè shwənjè ambo mìnjè lo, ‘Mbè'ə m̀bə ghìrè!’ Mbè'ə ànwùè àtse a tsàarè e a njònè ni à nùnjənə ntìnjmè anjənə Nwùè apè.”

²⁴ Tyi'è nkwùè ghu, tà pi moonè wa a kyiinè nshwənjè lo, “Mbyiimè, yèmpè mè lo m̀bə ni àpyiimè ntìnjmè.”

²⁵ Yèsù a zəənè lo àpùnjè pànè za a zə ntiinè ntò a nìpwùnə ze, ndzùnjè nsa'ə àzhwùè tìpònjè za nshwənjè ambo zèrə lo, “Ghò àzhwè za ni a ghìrənə lo kò moonè wè a shwənjè, nkì ngìrè a pə àpu'kè mitugrə, ìshwənjè ambo ghò lo wè furè amwuə ze, kò wè gha nchi nkwu-unə amwuə ze.” ²⁶ Àzhwùè za a là kyiinè, nnè'ə e ni ìtìnjè, nfulè amwuə ze. A tyi'è nshwùumè tsa'ə àkwuè njwùè. Pànè pìno'nə ni pi là zəənənə e là shwənjè lo, “À kwìghè.” ²⁷ La Yèsù à là wìimè àpò e, mbè'kè e a lòo a ìshyè.

²⁸ Yèsù à là myàanè nkwuunə a ndà, ìzùnjè ndzùmè ìpe pyiitè e a ndzùmè ndzùmè lo, “La à tə ngìrè àkə lo kò pəə fuukè a wəə àzhwùè tìpònjè zè?”

²⁹ Yèsù a kwùè ambo pobè lo, “Mbè'ə ka pì fuukè e mbuurè àzhwùè tìpònjè zè ni àzwuumè yè nyaanə ndànjè e àchà'tè Nwùè.”

³⁰ Yèsù pobè ìzùnjè ndzùmè ìpe myà'tè alyi'ə ghu ndèrè, ndànjè amwuə àla'ə Galilyè. Ka a là tà'ə e lo njònè ìtse a zhyè alyi'ə ni pobè pənə ghu; ³¹ ntiinə à là pənə nnèrè ìzùnjè ndzùmè ìpe. À là shwənjè ambo pobè lo, “Pì njà a Moonè Njwùè ambo pànè ni pi zhwuutè e. La njyè lànjè itarə a zhwuumè nìwìghè.” ³² La ka pobè zhyè a ghobə ìsùmə àshwənjè ghu, ntyi'è mmə mbò a ni pyiitè e.

Àpyiitè mbè'ə njònè ngwùunə

(Mat 18.1-5; Luk 9.46-48)

³³ Pobè là tò mbyàa a Kàpenòmè, nkwuunə nkwuunə a ndà, Yèsù a pyiitè a ghobə lo, “Nì tə ngyiinè ntànkè la ànwùè àkə a àlànjè?” ³⁴ La pobè zhweunnə a ghobə ntiinə pobè tənə mmə ngyiinè ntànkè ànwùè mbè'ə njònè ni à pənə njònè ngwùunə. ³⁵ A là nkwuunə a ìshyè nfulè ìzùnjè ndzùmè ìpe pa ntsòbè ìpaa, nshwənjè ambo pobè lo, “Njònè wa ni à tà'nə a ni pə ntsàambyè, a chyè a ni pènjè ntyi'è ndwùèndzùmè, nkì mbə ngànjè àfà'ə ambo njwùè ntsùmè.” ³⁶ Yèsù à ki myàanə a ni shwənjè a lenə la, ndòo a milyi'ə minkì ntə a tìtìrè pobè, ntwu'tə a moonè wa a mbò ze nshwənjè ambo pobè lo, ³⁷ “Njwùè wa ntsùmè ni à kwìirənə a ta'ə milyi'ə minkì wè yìtse anjənə nìlinè ìtsà, à kwìirè la a gha, la njònè wa ntsùmè ni à kwìirənə mè, à kwìirè la a njònè ni à tsàanə mè, ka à kwìirè e la a gha.”

Njònè wa ni ka à pàanè e a wəənè à chyê pəənè pi pobə
(Luk 9.49-50)

³⁸ Jònə a shwəŋə ambo Yēsū lo, “Īnèrè, pəə zəənə a ŋwùè a pə nfuukè ìzhyè amwuə pəənè ni nĭlinè ĭtsô, la pəə zòŋè, ntiinə ka a lè pə e ta' à ŋwùè ĭwəənè ĭtse.”

³⁹ La Yēsū a shwəŋə ambo pobə lo, “Kò nĭ zòŋè a wĭghə a ye ntiinə mbə'ə ka ŋwùè a ghĭrè e ànwùè yerəna yerəna aŋuna nĭlinè ĭtsā, nkwùè kĭ kwĭ'tè, a chi nshwəŋə ànwùè tĭpòŋè mbə'ə mə. ⁴⁰ Mbə'nə jònè ni ka à pə mbàanè e a wəənè a chyê la pəənè pi pobə. ⁴¹ Nshwəŋə tyi'è nkŭŋə nkuŋə ambo pĭghə lo jònè ni à ŋānə ndoŋè nchyə ambo pĭghə lo nĭ nō ntiinə nĭ pyi-imənə nĭlinè ni Kristù, mbə'ə a gha mbĭ e mĭntso'nè mĭ àfà' à ĭme apè.

A pĭ a ni ghĭrè ŋwùè à ghĭrè a tĭpòŋè
(Luk 17.1-2)

⁴² “Njònè ĭtse à tə mbəla ngĭrè lo mĭlyi'ə mĭnkĭ wè yĭtse ni à nùŋənə ntiŋmə e aŋuna mĭŋè lə lo à ghĭrè a tĭpòŋè, yĭ a pòŋè lo pi korè a maa mbĭgrè nĭghòorə a loŋə ze mmà' à e amwuə nchyə ghu nĭŋnənə. ⁴³ Àpò o a tə mbəla ngĭrè lo wè fàntè ngĭrè ànwùè tĭpòŋè, a pòŋè lo wè lə a zèrə ngwà' à. A pòŋè lo wè gha nkwuunə amwuə nĭchyəmbyə tĭ àpò ntsàarə a ni pə ni mbô mĭmbaa nga nkwuunə amwuə àkĭinè ĭmŭ, ĭmŭ wa ni i wa ka pyaatè e la. ⁴⁴ [Alyi'ə ghu, nterə ni pə zighè a ghobə pə zhyè ni ghă kwĭghè e apè, kə ĭmŭ wa ni ĭ pə tòonə a ghobə i pə wùè ni i ghă pyaatè e apè.] ⁴⁵ Ni ndwuumə wĕrə wè, àkwùè o a tə kĭ mbəla ngĭrè lo wè fàntè ngĭrè ànwùè tĭpòŋè, a pòŋè lo wè lə a zèrə ngwà' à. A pòŋè lo wè gha nkwuunə a nĭchyəmbyə tĭ àkwùè ntsàarə a ni pə ni mĭkwùè mĭtsùmè la pi mà' à o amwuə àkĭinè ĭmŭ. ⁴⁶ [Alyi'ə ghu, nterə ni pə zighè a ghobə pə zhyè ni ghă kwĭghè e apè, kə ĭmŭ wa ni ĭ pə tòonə a ghobə i pə wùè ni i ghă pyaatè e apè.]

⁴⁷ Lenəla, nĭlyè ĭtsô tə kĭ mbəla ngĭrè lo wè fàntè ngĭrè ànwùè tĭpòŋè, a pòŋè lo wè tso'ò a tsèrə ngwà' à. Ntiinə a pòŋənə ambo ghò a ni kwuunə amwuə ànwùè Nĭfò Nwùè ni ta' à nĭlyè ntsàarə a ni pə ni ĭmyè mĭmbaa la pi mà' à o amwuə àkĭinè ĭmŭ. ⁴⁸ Alyi'ə ghu, nterə ni pə zighè a ghobə pə zhyè ni ghă kwĭghè e apè, kə ĭmŭ wa ni ĭ pə tòonə a ghobə i pə wùè ni i ghă pyaatè e apè. ⁴⁹ ĭmŭ ghă tsùŋè a ŋwùè ntsùmè tsa'nə ngwanè ma ntsùŋè mbòbè nĭshwà' à la.

⁵⁰ “Ngwanè pòŋè, la mĭ tə mbəla mbĭ nĭŋŋmə e, wè tyi'è ghĭrè la ĭla lo mĭ pòŋè lĭŋmə? A pòŋè lo nĭ ghĭrè ngwanè pə amwuə pĭghə mbə'ə nĭ tyi'è nchyə nĭ àporəporə a tĭtĭrè pĭghə.”

Yēsū a shwəŋə mbə'ə nĭsiimə a nĭzo'ò
(Mat 19.1-12; Luk 16.18)

10 Yēsū à lè myà'tè alyi'ə ghu ndèrè a pàa àla' à Judyà, ntwuumə ndèrè a ndzinə nchyə Jodànə. À lè ghè nnwuunə ghu, ĭpŋŋè pəənè pĭno'nə tō ambo ze nkŭirè ntō, a nèrè a ghobə ni mĭnwùè tsa'nə à lè pyənə mmə ngĭrè.

² PĭFarisĭ pĭtse lè tō ambo Yēsū ntà' à lo zhwi' e. Mbyi-itə ambo ze lo, “Mbòomə ĭwəənə a nèrè lo mbə'ə jònè mbyàŋnə a ghàbè nĭzo'ò pobə ngwùə e?”

³ A kwùè ambo pobə ni àpyiitè lo, “Mŭsĭ à lè shwəŋə ambo pĭghə lo àkə?”

⁴ Pobə kwùè lo, “Mŭsĭ à lè ŋā ĭsàanè lo ŋwùè à chyè a ni ŋwà'nè àŋwà'nè a ni sĭimè nĭzo'ò ŋŋā ni ngwùə e mbòŋè myà'tè e a lèrè.”

⁵ La Yēsū a kwùè lo, “Mŭsĭ à lè ŋwà'nè ntə wè ŋŋā ambo pĭghə ntiinə mĭntŋmə ĭmĭghə lè tĭŋnè tĭsĭŋnə a ni zu'ù àtəətə e. ⁶ Tsa'nə àtwuè ĭshyè a lè pĭ'nənə, Nwùè à lè tsùŋè a jònè mbyàŋnə pobə məŋgyè.

⁷ Lenəla, jònè mbyàŋnə à gha myà'tè a tă ĭghobə pobə mă e ghè pwuutè pobə ngwùə e. ⁸ Ni ndwuumə wè, pànè pə pĭpaa tyi'è mbə ta' à mbòbè mbĭŋmə, ka chi pə ghobə pànè pĭpaa. ⁹ Njiiilo àzwuumə ni Nwùè à pwuutə alyi'ə mo'ò, kò jònè ĭtse a ghàbè e a zèrə.”

¹⁰ Nkwùè ni Yēsū pobə ĭzùŋè ndzùmè ĭpe lè kwəna nkwuunə a ndā, pobə lè chi mbyiitè e ni ànwùè zèrə zə. ¹¹ A kwùè ambo pobə lo, “Njònè wa ni à fuukənə a ngwùə e, ndzo'ò a yĭ nyàanə la, à fànè la ambo ngwùə e ni à fuukənə la. ¹² Ni ndwuumə wè, məŋgyè ni à furənə a ndā ndwuumə e, ndzo'ò a jònè nyàanə, à kĭ ngĭrè la àfànə.”

Yēsū a chyə mborè aŋuna kiyii àghòbə
(Mat 19.13-15; Luk 18.15-17)

¹³ Pànè pĭtse lè lòo a kiyii àghòbə ntō ambo Yēsū lo à nùŋè mbô ĭme aŋuna pobə, la ĭzùŋè ndzùmè ĭpe lè sa' à a ghobə. ¹⁴ La nkùè ni Yēsū à lè zəənənə lo ĭzùŋè ndzùmè ĭpe sa' à pànè pa, ntiŋmə e i lè zanè, a shwəŋə ambo pobə lo, “Nĭ myà'tè a kiyii àghòbə wa à tō ambo mĭŋè, kò nĭ nàanə a ghobə. Mbə'nə ànwùè Nĭfò Nwùè a chyè la ambo pànè tsa' a pə. ¹⁵ Nshwəŋə tyi'è nkŭŋə nkuŋə ambo pĭghə lo jònè ni ka à pə kwĭirè e ànwùè Nĭfò Nwùè tsa' a mĭlyi'ə mĭnkĭ, ka à pə ghă kwuunə e amwuə.” ¹⁶ Yēsū a shwəŋə a lenə la, nkŭirè ĭpoonè pa nkŭwà' à mo'ò mo'ò nnùŋè mbô ĭme àtwuè pobə, nchyə mborè aŋuna.

Ngànè nkabè
(Mat 19.16-30; Luk 18.18-30)

¹⁷ Yēsū à lè furè mmə ndèrè e a àkarè, jònè mbyàŋnə ĭtse a kĭirè ntō nkŭi'tè a mbyè ze mbyiitè e lo; “Īnèrè ĭnwùè ghù ĭshĭ'nə, mbə'ə nĭŋĭrè lə ĭla a ni gha mbə ni nĭchyəmbyə ni à ghoŋənə ni nkuŋè?”

¹⁸ Yēsū a kwùè ni àpyiitè lo, “A ghĭrè àkə wè funè mè ni jònè ghù ĭshĭ'nə? Ka jònè ĭtse a pə e jònè ghù ĭshĭ'nə ndàŋè e Nwùè. ¹⁹ Wè zhyə mĭntə mə: ‘Kò wè zh-wuutè, kò wè fànè, kò wè zəərè, kò wè pyiimə a ndzəənè zəənənə yĭ pĭchwĭrè, kò wè fĭghè a ŋwùè, zu'nè tă ĭwĭghə pobə mă o.”

²⁰ A kwùè ambo Yēsū lo, “Īnèrè, ndə pĭ'nə a ni nùŋè mĭnwùè mə tsa'nə ndə pənə mōŋgwəswuumə.”

²¹ Yēsū a nanè e, nkòŋè e, nshwəŋə ambo ze lo, “Wè puŋè a ta' à àzwuumə. Lèrè ngè shwuumə àzwuumə àt-sùmè ni wè pənə ni zèrə, ŋŋā nkabè ambo ngànè

àfumà, àfù'ù o â tyi'è mbə a nɪpwuurè; wə pəla ngə ngɪrè a lenə, wə tō ndzùnjè mè."

²² Tsa'nə à lè zu'nə ànwùè zè la, mbɛɪnjmè e ɪ lè tyèbrè, a pənjè ndèrè e ni àsòmnnè ntiinə ɪpwuumè ɪpe lè no'nə. ²³ Yèsù a naŋə nkamnè, nshwənjè ambo ɪzùnjè ndzùmè ɪpe lo, "A tɛɪnjè ambo ngànjè nkabè a ni kwuunə amwuə ànwùè Nɪfò Nwùè!"

²⁴ ɪzùnjè ndzùmè Yèsù lè yerè ànwùè zèrə zə. La Yèsù a chi nshwənjè ambo pobə lo, "ɪpoonè, a tɛɪnjè, ambo ngànjè nkabè a ni kwuunə amwuə ànwùè Nɪfò Nwùè.

²⁵ A zànjè ambo ləəmə nkunə a ni tswurè amwuə nɪlyè ni lyàmnnè ntsàarè ambo ngànjè nkabè a ni kwuunə amwuə ànwùè Nɪfò Nwùè."

²⁶ Tsa'nə ɪzùnjè ndzùmè ɪpe lè zu'nə àshwənjè zanə, ànwùè ghu a lè tsàarè a ghobə ka mɪzùnjə. Pobə tyi'è nshwənjè pobə ni pobə lo, "Njònè ni à tyi'è chwərà lə ɪwə?"

²⁷ Yèsù a naŋə a ghobə nshwənjè lo, "Ànwùè tsa'a zè a za ntsàarè pə a njwùè misonjə la ka tsàarè e a Nwùè, ntiinə ka ànwùè àtse a pə e ghu ni a tsàarənə a Nwùè."

²⁸ Pitə à lè pɪ'nə a ni shwənjè ambo ze lo, "Wə zhyè lo pəə wə'á ɪnwùè ɪpəə ɪtsùmè ndzùnjè o."

²⁹ Yèsù a shwənjè lo, "Nshwənjè tyi'è nkũnjə nkunə ambo pɪghə lo njwùè ntsùmè wa ni à myà'tənə ndà e kè pɪlyimə ɪpe pɪ mbyànjè pobə pɪ pəngyǎ, kè a mǎ e pobə tǎ ɪghobə, kè ɪpoonè ɪpe, kè ɪlyi'ə ɪshyè nti mè ghobə ntwuumè ghù ɪshì'nə, ³⁰ à ghǎ kwiirè mɪndà pobə pɪlyimə pɪ mbyànjè pobə pɪ pəngyǎ, ni pɪmǎ pobə ɪpoonè, ni ɪlyi'ə ɪshyè, ni nɪnyànjè tɪtsònjè a àtwuè ɪshyè ghə nkwiè nkɪrə, ghǎ lɔwùtè kwiirè a nɛchyəmbyè wa ni à ghoŋənə ni nkunə tɪtsònjè amwuə nkwiè ni ɪ ghǎ tō. ³¹ La pɪno'nə ni pɪ pənə pɪtsàa pɪmbyè tɪtsònjè pobə ghǎ tyi'è pɪlɔwùè pɪndzùmè, pyè ni pɪ lɔwùtənə ndzùmè tɪtsònjè tyi'è mbə pɪtsàa pɪmbyè."

Yèsù a chi nshwənjè tsa'nə nɪwɪghè e à ghǎ pə

(Mat 20.17-19; Luk 18.31-33)

³² Yèsù a lùnjè mbyè pobə ɪzùnjè ndzùmè ɪpe mə nko'ò ndèrè a Yèrusalèmè. Ànwùè ghu a lè kè'nə a ghobə, pànè ni pɪ lè mənə ndzùnjè a ghobə pə ni àkwàrè. Lenəla, a chi ndòo ɪzùnjè ndzùmè ɪpe pa ntsòbè ɪpaa mmintə a nɪpwùnə ntiitə a ghobə ni ànwùè ni a tō ghɪrè aŋunə ze. ³³ Yèsù à lè shwənjè ambo ɪzùnjè ndzùmè ɪpe lo, "Tsa'nə pəənè mənə nko'ò ndèrè a Yèrusalèmè lə, pɪ ləo a Moonè Njwùè njà ambo ɪtwuè pɪfò mà'á Nwùè pobə pɪnèrè mbòomə. Pobə sa'á ɪsà'a e nnùnjè lo pɪ zhwuutè e, lenəla, njà e ambo pànè ni ka pobə pə ghobə pɪjew, ³⁴ pobə nyènjè e, ntwùè mɪtwuè aŋunə ze, nkə'è e ni ngwàanə, nzhwuutè e, nɪjə kɪ lənjè itarə à zhwuumə a nɪwɪghè."

Ànwùè ni Jemè pobə Jònə lè pyiitənə ambo Yèsù

(Mat 20.20-28)

³⁵ Jemè pobə Jònə ni pobə lè pənə ɪpoonè pɪ Zebedi lè tō ambo Yèsù, nshwənjè ambo ze lo, "ɪnèrè, pəə tà'á lo wə ghɪrè ànwùè àtse ambo pəə."

³⁶ Yèsù a pyiitə a ghobə lo, "Nɪ tà'á lo nɪgɪrè la ɪla ambo pɪghə?"

³⁷ Pobə kwiè lo, "Ghɪrè ta'á njwùè ɪwəə wə yɪtse à nwuunə a pəə àpò ghò yè zighənə, wùè à nwuunə a pəə àpò yè kwàbè amwuə alyi'ə nɪfò o."

³⁸ La Yèsù shwənjè ambo pobə lo, "Ka nɪ zhyè a wɪghə àzwuumè ni nɪ wə mbyiitè. Mbə'ə nɪ nò ndonjè ni mbi nò lanə, kə nki nkwiirè àkwiirè nchyə ni mbi kwiirè lanə?"

³⁹ Pobə kwiè lo, "Mbə'ə pəə ghɪrè."

Yèsù a tyi'è nshwənjè ambo pobə lo, "Njiilo, nɪ nò ndonjè ni mbi nò lə, kɪ kwiirè àkwiirè nchyə ni mbi kwiirè lə, ⁴⁰ la ka à pə e alyi'ə mə a ni tso'ò a njònè ni à nwuunə a pəə àpò mɪnjè yè zighənə kə yè kwàbè. Pɪ chwutè mə ɪlyi'ə pə ambo pànè ni pèrə pənə ɪpobə."

⁴¹ Nkwùè ni pyè ɪzùnjè ndzùmè ɪpe nɪghumè lè zu'nə ànwùè zanə, mɪntɪnjmè ɪmobə lè pɪ'nə a ni zànjə aŋunə Jemè pobə Jònə. ⁴² Lenəla, Yèsù a funjè a ghobə pobə lè nshwatè. A shwənjè ambo pobə lo, "Nɪ zhyè lo pànè ni pobə pənə a ni pə àtwuè pànè ni ka pobə pə ghobə Pɪjew pa nzyi'è a ghobə, lenəla, pəənə ɪpobə pɪwùunə tyi'è mbə ni ɪtɪnjè àtwuè pobə. ⁴³ La ka a pə e tsa'nə a ghǎ pə amwuə tɪtɪrè pɪghə. Njònè ni à tà'nə a ni pə njònè ngwùunə a tɪtɪrè pɪghə à pə tsa'a ngànjè àfà'á, ⁴⁴ lenəla, njònè ni à tà'nə a ni pə ntsàambyè, à pə àpù'ù ambo njwùè ntsùmè. ⁴⁵ Ntiinə ka Moonè Njwùè a lè tō e la lo pɪ fà'á ambo ze, à lè tō pə a ni fà'á ambo pəənə, lenəla njà a nɛchyəmbyè e a ni ləo ntsu'ù ɪtwuè pànè pɪno'nə."

Yèsù a parè a ɪfè ɪmyè Bartimaeus

(Mat 20.29-34; Luk 18.35-43)

⁴⁶ Yèsù pobə ɪzùnjè ndzùmè ɪpe lè kwuunə a Jèrikò; tsa'nə pobə lè pənə nfulè ghu, àpùnjè pànè pɪno'nə lè pə ndzùnjè a ghobə. Pobə lè zəənə a ɪfè ɪmyè Bartimaeus, moonè Timòsə a nwuunə a nɪpwùnə àlànə mmə ndoonè ɪpwuumè. ⁴⁷ Nkwùè ni à lè zu'nə lo la Yèsù njwùè Nazaretè, a lè pɪ'nə a ni kyiinè nshwənjè lo, "Yèsù Moonè Dàfirè, koorè mɪlɪnjè ɪmǎ!" ⁴⁸ Lenəla, pànè pɪno'nə lè sa'á e nshwənjè lo à zhwmnè, la a chi nkyiinè ntsàarè nshwənjè lo, "Moonè Dàfirè, koorè mɪlɪnjè ɪmǎ!" ⁴⁹ A ni zùnjè ndwuumè ni à lè mənə nkyiinè, Yèsù à lè təəmè, nshwənjè lo, "Nɪ funjè e à tō." Lenəla, pobə lè funjè a ɪfè ɪmyè wèrə wə nshwənjè ambo ze lo, "Ləo a ɪshyè nshwəntè mbɛɪnjmè o. Yèsù à wə nfunjè o."

⁵⁰ À lè tso'ò atsə'ə ni a lè lyibənə aŋunə ze mmà'á a ɪshyè ndòo ni ɪtɪnjè ntō ambo Yèsù.

⁵¹ Yèsù a pyiitè e lo, "Wə tà'á lo nɪgɪrè ɪla ambo ghò?" ɪfè ɪmyè wa a kwùè ambo ze lo, "ɪnèrè, ghɪrè nɪdzəənè ɪlyi'ə."

⁵² Lenəla, Yèsù à lè shwənjè ambo ze lo, "Lèrè o, àpyimè ntiinjmè o a ghɪrè wə fiitè."

À lè zùnjè ndzəənè ɪlyi'ə ndzùnjè a Yèsù a àlànə ni à lè mənə ndèrè.

Yèsù a kwuunə a Yèrusalèmè tsa'a ɪfò

(Mat 21.1-11; Luk 19.28-40; jòn 12.12-19)

11 Tsa'nə pobə lè tònə mbaatə a Yèrusalèmè a mbòmɔpə àl'á Bethphage pobə Betani, a Mbarè Olivè, Yèsù à lè twuumè ɪzùnjè ndzùmè ɪpe ɪpaa, ² nsh-

wəŋə ambo pobə lo, “Nì lèrè amwuə àlā’ à zhyè a mbyè pighə, tyi’è tsa’nə nǐ kwuunə, nǐ zəənə a moonə ndzàkishyè ni pi tǐŋnə, wùè ni ŋwùè à pirè mə e aŋunə ti k’ò. Nì kyàa a wèrə ndòo ntò. ³ Njònè ìtse a pə la mbyiitè ambo pighə lo, ‘Nì ghìrè lə àkə?’ Nì shwəŋə ambo ze lo, ‘Ndò’nəmbiyə à tà’ à zèrə, mbə ki k’wùè a zèrə tyi’è tǐtsòŋə.’”

⁴ Pobə lè lèrè ngè ndzəənə a moonə ndzàkishyè, pi tǐŋnə a zèrə a ntswùè ndā a nǐpwùnə àlànə; pobə lèrè a ni ghè nkyàa a zèrə. ⁵ Tsa’nə pobə lè mənə nkyàa a zèrə, pànè pǐtse ni pi lè təəmənə a alyi’ə ghu lè pyiitè lo, “Nì ghìrè lə àkə, nkyàa a moonə ndzàkishyè wa?”

⁶ Tsa’nə pobə pyiitənə la, pobə lè tiitè a ghobə ni ànwùè ni Yēsù a tənə nshwəŋə. Lenəla, pi lè myà’tə a ghobə pobə lèrè. ⁷ Pobə lè tō ni moonə ndzàkishyè wa ambo Yēsù, ndòo itsə’ə ìpobə nshànkə a nkà’tè nyàamə wa, Yēsù a k’ò nnwuunə aŋunə. ⁸ Pànè pǐno’nə lè shànkə itsə’ə ìpobə a àlànə ndwuumə, pǐtse fàatè mǐfàa mi àtǐghə a mǐpa’a ni mǐfuə mǐno’nə aŋunə nshànkə a àlànə. ⁹ Pànè pyè ni pi lè mənə ndèrè a mbyè pobə pyè ni pi lè mənə ndzùŋə a ndzùmè lè tyi’è nkyiinə nshwəŋə lo,

“Hòsanà!

Mborè ì chyè ambo ŋònè ni a tònə aŋunə nǐlinè ni Ndò’nəmbiyə!

¹⁰ Mborè ì chyè aŋunə ànwùè nǐfò tǎ ìwəənè Dàfirè ni a zə ntò!

Hòsanà ambo Nwùè Àko’ntsirè!”

¹¹ Yēsù à lè kwuunə a Yèrusalèmə, ndèrè amwuə Ndā mǐshwà’ à Nwùè, nnaŋə nkamnə ndzəənə àzwuumə àtsùmè ni a lè pənə amwuə. La tsa’nə nkùwè ì lè lànə tisiŋnə la, à lè furè ndèrè pobə ìzùŋə ndzùmè ìpe pa ntsòbè ipaa a Betani.

Yēsù a chyà ndòonə aŋunə àtǐghə figè

(Mat 21.18-19)

¹² Njyè ì lè laanə, pobə furè a Betani nkùwirè mə nkùwè, njyè ì pə ndzaŋə a Yēsù. ¹³ Lenəla, a təəmè a ndyǎ sàa ndzəənə àtǐghə figè ni mǐfuə pənə aŋunə nno’ò, ntyi’è ndèrè a ìsùmə lo mbə’ə a zəənə nǐntàamə ni àtǐghə aŋunə. Nkwùè ni à lè ghènə mbyàa a ìsùmə, à lè zəənə lo ka àzwuumə àtse a pə e aŋunə ndànə e mǐfuə, ntiinə nkùwè ì lè pirənə e ti kù’ù lo mǐtǐghə mǐ figè zumè mǐntàamə. ¹⁴ Tsa’nə Yēsù à lè zəənənə lo ka àzwuumə a pə e aŋunə la, à lè shwəŋə ambo àtǐghə figè za lo, “A ni furè sìnə, ka ŋwùè a pə la’a zighè e nǐntàamə ni ni furənə aŋunə ghò.” Lenəla, ìzùŋə ndzùmè ìpe zu’ù ànwùè ghu.

Yēsù a kantə ngəŋə mǐtäänə amwuə Ndā Mǐshwà’ à Nwùè

(Mat 21.12-17; Luk 19.45-48; Jòn 2.13-22)

¹⁵ Nkwùè ni pobə lè kwuunənə a Yèrusalèmə, Yēsù à lè kwuunə amwuə Ndā Mǐshwà’ à Nwùè ndzəənə pànə pə nshwùunə nkì mmə ndzuumə ìpwuumə. À lè kantə a ghobə, mbəŋə pǐtepèrè pi pànə ni pi lè mənə nkyopè nkabè nkumnə a ìshyè pobə ìlànə pànə ni pi lè mənə nshwùunə ìlwu’è, ¹⁶ mbə chi pyiimè e lo ŋwùè a

pi’i àzwuumə mǐtäänə ndànə a alyi’ə Ndā Mǐshwà’ à Nwùè gha apè. ¹⁷ À lè ghìrè la, mbi’nə a ni nèrè a ghobə nshwəŋə lo, “A chyè amwuə Àŋwà’nə Nwùè lo, ‘Pi ghǎ funə ndā mə la ni ndā ni pànə ghǎ furè amwuə ìlā’ à ìtsùmə tō chà’tə a Nwùè,’ la ni kùmə ngìrè ì tyi’è mbwù’è pǐntuŋə ìshyè.” ¹⁸ Tsa’nə a lè pənə a lenə la, pǐfò mǎ’ à Nwùè pobə pǐnèrè mbòomə lè zu’ù ànwùè ghu ntyi’è ntā’ à àlànə a ni zhwuutə e. Pobə lè mə mbò e, ntiinə àpùŋə pànə ni a lè pənə a alyi’ə ghu a lè yerè ndwuumə ni à lè mənə nnèrè mǐnwùè. ¹⁹ A lè pə a nwuumə nkùwè, Yēsù pobə ìzùŋə ndzùmè ìpe furè amwuə Yèrusalèmə ndèrè a ghobə.

Ànwùè ni Yēsù à lè nèrənə mbə’ə àtǐghə figè

(Mat 21.20-22)

²⁰ Tsa’nə njyè ì lè laanə, Yēsù pobə ìzùŋə ndzùmè ìpe pə ndànə, ndzəənə àtǐghə figè za a zwuumə tə ngè mbyàa aŋunə mǐŋaŋə ìme. ²¹ Pitə à lè zəənə nkùwempè ànwùè ni Yēsù à lè shwəŋənə, nshwəŋə ambo ze lo, “Masàa, naŋə! Àtǐghə figè za ni wə lè chyànə ndòonə aŋunə la a zwuumə.”

²² Yēsù a k’wùè ambo pobə lo, “Nì pə ni àpyiimè ntiŋmè aŋunə Nwùè. ²³ Nshwəŋə tyi’è nkùŋə nkuŋə ambo pighə lo ŋwùè wa ntsùmè ni à shwəŋənə ambo mbarè zè lo tso’nə ngè nkunə amwuə nchyə ghu nǐŋnə ka pə e ni mǐnkə amwuə ntiŋmè e, la mbyiimè lo ànwùè ni à shwəŋənə à lè alyi’ə, a pi ghìrə a lenə ambo ze. ²⁴ Ni ndwuumə wə, nshwəŋə ambo pighə lo àzwuumə àtsùmè ni nǐ pyiitənə amwuə àchà’tə Nwùè, nǐ pə ni àpyiimè ntiŋmè lo nǐ k’wiirè mə a zèrə, lenəla Nwùè à kǐ ŋā a zèrə ambo pighə. ²⁵ Nkwùè ntsùmè za ni nǐ pənə nchà’tə a Nwùè, nǐ tə ndəənə ìfàntə mǐnwùè mǐ pànə ni pobə pa nfàntə ambo pighə, njiilo Tǎ ìwǐghə ni à pənə a nǐpwuurə a kǐ ndəənə ìpighə. ²⁶ [Nì tə ngoŋə a wǐghə ìfàntə mǐnwùè pəənə ti pə ngwa’ à, yi ka Tǎ ìwǐghə ni à pənə a nǐpwuurə à pə kǐ wa’ à e ìpighə ìfàntə mǐnwùè.]”

Pi pyiitə a Yēsù ni alyi’ə ni à lònə ìtǐŋnə e

(Mat 21.23-27; Luk 20.1-8)

²⁷ Pobə lè k’wirè ndèrè a Yèrusalèmə. Tsa’nə pobə lè tònə, Yēsù a pə nkarè amwuə Ndā Mǐshwà’ à Nwùè, pǐfò mǎ’ à Nwùè ni pǐnèrè mbòomə pobə pǐlǐŋmè pi àlā’ à tō ambo ze, ²⁸ mbyiitè ambo ze lo, “Wə ghìrè mǐnwùè mə lə ni ìtǐŋnə ìwə? Kə a ŋā ìwə ŋŋā mǐtǐŋnə lo wə ghìrè mǐnwùè mə?”

²⁹ Yēsù a shwəŋə ambo pobə lo, “Mbi pyiitə a wǐghə ni ta’ à àpyiitè. Nì tə nkùwùè mə, ntiitè a wǐghə ni alyi’ə ni ìdòonə mǐtǐŋnə a ni ghìrè mǐnwùè mə. ³⁰ Jònə ngəŋə àŋā àk’wiirè nchyè à lè lèo mǐtǐŋnə la ighə a ni ŋā àk’wiirè nchyè? À lè lèo la ambo Nwùè kə ambo pəənə? Nì k’wùè ndzu’ù.”

³¹ Pobə lè tǎnkə pobə ni pobə mmə nshwəŋə lo, “Pəənə tə mbəla nshwəŋə lo, ‘A lè lèo la ambo Nwùè,’ yi à pi pyiitè lo, ‘Nì ka tyi’è pyiimè a wǐghə ànwùè ni à lè mənə nshwəŋə mbə’ə àkə?’ ³² La mbə’ə pəənə shwəŋə lo, ‘À lè lèo ambo pànə?’” Pobə lè pə mbò pəənə, mbə’nə ŋwùè ntsùmè à lè zhyènə lo jònə ngəŋə àŋā

àkwìirè nchyê à là pə ngàñè ntwuumə Nwùè. ³³ Lenəla, pobə kwùè ambo Yésù lo, “Ka pəə zhyê a wəə.”

Yésù a shwəñè ambo pobə lo, “Ka mbə ki tiitè mè a wighə ni alyi’ə ni ñdòonə m̃t̃t̃ñnè a ni ghìrè m̃ñwùè mè.”

Àshwəñnè nàanə nàanə mbə’ə p̃mbyabə ìswuumə m̃ntàamə mi m̃lù’ù
(Mat 21.33-46;Luk 20.9-19)

12 Yésù à là tyi’è mbì’nè a ni shwəñnè ambo pobə amwuə àshwəñnè nàanə nàanə lo, “Njònè ìtse à là pə ghu mbyè m̃t̃t̃ghə mi m̃ntàamə mi m̃lù’ù amwuə ìswuumə e, nkorè nka’à nkamnè, ntunè àghəəmə ni mbə’ə pi tswu’è m̃lù’ù ghu nki mboomè ndā nikanjə ni mbə’ə pi nwuunè nnanjə ìswuumə ghu. À là ñj̃ ìswuumə wə àpyiinə ambo pəənè lo pobə fà’ə ntyi’è ñj̃ ìswuumə, ndèrè e a àkarə a ndyè sàa.

² Nkwùè ñkabə m̃ntàamə amwuə ìswuumə wa ì là kù’ù, a tsàa a ngàñè àfà’ə e ambo p̃mbyabə ìswuumə e wa lo pobə ñj̃ ìswuumə e ni m̃ntàamə mi m̃lù’ù m̃t̃t̃ghə m̃t̃se.

³ P̃mbyabə ìswuumə wa là kô a ngàñè àfà’ə wa mbu’ù e nkwirè ntsàa e mbô m̃mbaa. ⁴ Lenəla, ngàñè ìswuumə wa a ki nchi ntsàa a yitse ngàñè àfà’ə, p̃mbyabə ìswuumə pa kə’è e nchyà àlà a àtwuè ze nchyà ìs̃ñnè a àtwuè ze.

⁵ Ngàñè ìswuumə ghu a chi ntsàa a yitse, pobə zùñè nzhwuutè zhwuutənə. Pobə là tyi’è nfà’ə a t̃p̃òñè aṅunə p̃ñonə, mbu’ù p̃t̃se nki nzhwuutè p̃t̃se.

⁶ Njònè ni à là tyi’nə mbwù’è a ni tsàa à là pə ndà’ə moonè ngàñè ìswuumə wə ni à là kòñnè. À là l̃wùutè ntsàa a moonè e wə ambo p̃mbyabə ìswuumə ìpe pa nshwəñnè amwuə ze lo, ‘Ñzhyè lo pobə ghu’tə a moonè mè.’

⁷ La p̃mbyabə ìswuumə pa là tyi’è nshwəñnè amwuə pobə lo, ‘Lè ìndz̃ghè ndā e, ñ t̃ò pəənè zhwuutè e ñjiilo ìp̃wuumè ni là pəənə a ni pə ìpe tyi’è ìpəənè.’

⁸ Lenəla, pobə là tyi’è nkô a moonè wa nzhwuutè m̃mà’ə àkwuè e a àpyiinə a ndzùmè nka’ə.”

⁹ Yésù a tyi’è mbyiitè lo, “Ñi kwàñè lo mbə’ə ngàñè ìswuumə wə a ghìrè ìla? Ngàñè ìswuumə wə à t̃ò zhwuutè p̃mbyabə ìswuumə pa p̃t̃sùmè tyi’è ñj̃ ìswuumə e ambo p̃mbyabə p̃ñyaanə.

¹⁰ Ñi p̃irè a wighə alyi’ə Àṅwà’nè Nwùè zə t̃i funjè lo, ‘Ñighòorə tsa ni p̃mboomè m̃ndā là twuunənə lo ka ni pə e ni àfà’ə la,

tsèrè là l̃wùutè mbə la ñighòorə ni ñl̃wùè ni ndā; ¹¹ A zèrə zə ànwùè la à là ghìrè Ndò’nəmbyè, lenəla, a tyi’è mbə ànwùè yerənə yerənə a ìmyè pəənè?”

¹² P̃l̃l̃ñj̃è pi mbyè p̃l̃jew là zu’ù àshwəñnè nàanə nàanə ni Yésù à là shwəñnè la nchyè lo à shwəñnè la aṅunə pobə, ntyi’è ntà’ə àlàñə a ni kô e. Pobə là p̃ò àp̃ùñè pəənè ni a là pəənə alyi’ə ghu, lenəla m̃myà’tè e.

Ànwùè a ni twuè p̃taghè ambo Kaasà
(Mat 22.15-22;Luk 20.19-26)

¹³ Pi là twuumè p̃Faris̃ p̃t̃se ni ìzùnè ndzùmè Heròdè lo pobə t̃ò nnyoorè e ni ìpyiitè ìshwəñnè mbə’ə zəənè àlàñə a ni kô e. ¹⁴ Lenəla, pobə là t̃ò ambo Yésù nshwəñnè lo, “Ìnèrè, pəə zhyè lo ànwùè ni wə wə nnèrè la a tyi’è nkùñə nkuñə, ka à pə e p̃ichwirè, wə

wa nshwəñnè ka ki mə p̃ò o a ñwùè, la nnèrè àlàñə Nwùè nkùñə nkuñə. A kù’nè lo p̃i twuè a taghè ambo Kaasà kè ngàñè? ¹⁵ Pəə twuè kè kò pəə twuè?”

La Yésù à là zhyè ìpəgrè m̃ñwùè ìpobə mbyiitè a ghobə lo, “Ñi t̃à’ə kwà’nè mè là mbə’ə àkə? Ñi ñj̃ nkabə silbà ambo m̃t̃ñè ñdzəənè.” ¹⁶ Pobə là t̃ò ni zèrə, a pyiitè ambo pobə lo, “Lè ìsighè ìwè ghobə ñl̃inè ìwè aṅunə nkabè zə?” Pobə kwùè lo, “A ỹi Kaasà.”

¹⁷ Yésù a tyi’è nshwəñnè ambo pobə lo, “Ñi ñj̃ ìp̃wuumə pa ni pəənə pi Kaasà ambo Kaasà nki ñj̃ ìp̃wuumə ni pəənə pi Nwùè ambo Nwùè.”

Pobə là zu’ù ànwùè zèrə zə la, nnanjə e a kè’nè a ghobə.

Àpyiitè mbə’ə ànwùè a ni zhwuumə a ñwighè
(Mat 22.23-33;Luk 20.27-40)

¹⁸ P̃iSadducee pa ni ka pobə pyiimè a ghobə lo pi pa nzhwuumə a ñwighè la là t̃ò ambo Yésù mbyiitè e lo, ¹⁹ “Ìnèrè, M̃s̃i à la’ə ñj̃wà’nè nnèrè ambo pəə lo, ‘Mbə’ə ndyimə ñwùè à t̃ə nk̃wighè ngwà’ə a ngwùè e t̃ighu à pyè ìpoonè, yi ndyimə e à lòo a nkwùə wa pobə ze pyè ìpoonè pi ndyimə e wa.’

²⁰ P̃ilyimə pi mbyañnè la’ə mbə ghu s̃ambaa, ghù ntsàambyè a z’ò a m̃ngyè nt̃ò nk̃wighè e t̃ighu pobə m̃ngyè wa pyè ìpoonè; ²¹ àpaatè a lòo a m̃ngyè wa nki nk̃wighè e tyi’è t̃i wa’ə a moonè.

Lenəla, nòmbàa pitarə a ki ngìrè tyi’è a lenə; ²² Lenəla, p̃ilyimə pa s̃ambaa là kwikè p̃t̃sùmè t̃i wa’ə a moonè ìtse. M̃ngyè wa à là l̃wùunè nki nk̃wighè àze. ²³ T̃it̃sòñè wə, m̃ngyè wə à ghà pə ỹi ìwè ñj̃yè ni pi ghà zhwuumə a ñwighè, tsa’nə pobə pa p̃t̃sùmè s̃ambaa là z’ò’nə e la?”

²⁴ Yésù à là kwùè ambo pobə lo, “Ka ñi zhyè a wighə lo ñi fàntè ànwùè? Ñi fàntè ànwùè ñtiinə ka ñi zhyè a wighə ànwùè ni a pəənə amwuə àṅwà’nè Nwùè, ka ki zhyè a wighə m̃t̃t̃ñnè mi Nwùè. ²⁵ Ñtiinə a ghà pə nk̃wùè ni pi zhwuumə a ñwighè la, ka ñiz’ò à pə ghà chi pə e ghu, pi ki nchi m̃mə ñj̃ ìwè e p̃ngyè a ndā ñiz’ò apè. Ñwùè ñt̃sùmè à ghà tyi’è pə la tsa’ə p̃ngyè a ñp̃wuurè. ²⁶ La ngè aṅunə pəənè a ni zhwuumə a ñwighè; ñi p̃irè a wighə t̃i funjè amwuə àṅwà’nè M̃s̃i mbə’ə alyi’ə ni a shwəñnè ànwùè mbə’ə m̃ipa’ə, tsa’nə Nwùè à là shwəñnè ambo ze lo ‘A m̃t̃ñè Nwùè Abrahàmè, mbə Nwùè Isàkè, nki mbə Nwùè Yàkobè?’

²⁷ Ka à pə e Nwùè ìkwuè pəənè, a Nwùè pànè pi t̃t̃ñnè. Ñi fàntè a maa maa ànwùè.”

Tənkəñə nt̃ə

(Mat 22.34-40;Luk 10.25-28)

²⁸ Ta’ə ìnèrè mbòomə ghùtse à là pə a t̃t̃t̃rè pobə ndzu’ù tsa’nə pobə là mənə ntànkè pobə ni pobə. À là zəənè lo Yésù à là kwùè a ghobə ìshì’nè, mbyiitè ambo Yésù lo, “Amwuə m̃nt̃t̃ m̃t̃sùmè, wùè ni i pəənə t̃ənkəñə a wèrə?”

²⁹ Yésù a kwùè lo, “Ñt̃ə ghù ntsàambyè chyè lo, ‘Ñi zu’ù mbə pànè pi Israel; Ndò’nəmbyè Nwùèko’ò ìwəənè, a tyi’è ze ni ze mbə Nwùèko’ò. ³⁰ Lenəla, tyi’è nkòñè a Ndò’nəmbyè Nwùèko’ò ni ñt̃ñmè o ìt̃sùmè, ni ñichyèmbyè o ñt̃sùmè, ni àzhì’tè o àt̃sùmè, farə ni

mìtìnjà ìmò mìtsùmà.' ³¹ Wùù ni i paatèna pə lo, 'Tyi'ə nkònjə a ndyimə o tsa'a mbìnjmè o.' Ka ntě itse i pə e ghu ni i tsàarənə mǐntě mə mimbəa."

³² Ìnèrè mbòomə wa a shwənjə ambo Yēsū lo, "Ìnèrè, wə shwənjə tyi'ə nkũnjə nkuŋə lo, Nwùəko'ò à chyə mo'o; ka ghùtse a chi mbə e ghu ndànjə e; ³³ Tě àtswə nkònjə e ni ntijmè o ìtsùmə, ni àzhi'tə o àtsùmə, ni ìtìnjə o ìtsùmə, nkí nkònjə a ndyimə o tsa'a mbìnjmè o. Zèrə zə a pònjə ntsàarə a ni nǎ a nyàamə lo pì tònə ntsùmə nchà'tə a Nwùə ghu, kə ìpwuumə ìtsùmə ni pì pa mmà'à a Nwùə ghu."

³⁴ Yēsū à lè zəənə lo à kwùə ni àzhi'tə, ntyi'ə nshwənjə ambo ze lo, "Ka wə pə o a ndyě sàa amwuə ànwùə Nǐfò Nwùə." Tsa'nə yèghu ànwùə a lè lànjənə la, njuwùə ntsùmə à lè pò a ni chi mbyiitə e ni ànwùə àtse.

Àpyiitə mbə'ə Ghù Ndzo'nə wa

(Mat 22.41-46; Luk 20.41-44)

³⁵ Nkwùə ni Yēsū à lè pənə nnèrə ànwùə Nwùə amwuə Ndā Mìshwà'à Nwùə, à lè pyiitə lo, "Mbə'ə pǐnèrə mbòomə shwənjə lo Ghù Ndzo'nə wa a moonə Dàfirə lə ìla? ³⁶ Àzhwùə Nwùə a lè shwənjə ambo Dàfirə àtswə ìpìnjmè e a shwənjə lo,

'Ndò'nəmbyə à lè shwənjə ambo Ndò'nəmbyə mə lo, nwuunə a pàa àpò mǐnjə yè zìghənə, tə mbyàa nkwùə ni nǎ chyà ngànjə kipaənə ìzò a ìsùmə mǐkwùə ghò.'

³⁷ "Dàfirə àtswə ìpìnjmè e à lè funjə e lo Ndò'nəmbyə; mbə'ə Ghù Ndzo'nə wa a tyi'ə mbə moonə e lə ìla?" Lenəla, àpùnjə pəənə ni a lè pənə a alyi'ə ghu a lè zu'ù àshwənjə Yēsū ntyi'ə mbə ni nǐgha'ə.

Yēsū a kwàtə pəənə mbə'ə pǐnèrə mbòomə

(Mat 23.1-36; Luk 20.45-47)

³⁸ Tsa'nə Yēsū à lè mənə nnèrə ànwùə Nwùə ambo pobə, à lè kwàtə a ghobə lo, "Nǐ zhì'tə a wìghə mbə'ə pǐnèrə mbòomə, ni pì kònjənə a ni yìinə amwuə ìtsə'ə pìsàa, mmə ntà'à lo pì chà'tə a ghobə ni àghu'tə amwuə ìlyi'ə mǐtāanə. ³⁹ Pobə pa nkònjə a ni nwuunə aŋunə ìlənə pyə ni pèrə pənə a mbyə amwuə Mǐndā mǐ ìshwatə pǐjew, nkí nkònjə a ni nwuunə aŋunə ìlənə pànə pǐwùunə amwuə ìlyi'ə nǐgha'ə. ⁴⁰ Pobə pa ndzəərə ìpwuumə ìtsùmə amwuə mǐndā mǐ pǐkwùə, ntyi'ə mbwùrə ìmyə ngìrə ìchà'tə Nwùə pìsàa. Nwùə à ghà chyà ngə'ə yǐno'nə àtswə mbuurə pànə zə."

Nkabə nchà'tə Nwùə nkwùə mǎngyě

(Luk 21.1-4)

⁴¹ Yēsū à lè nwuunə a nǐpwùnə nkwùumə ni pì lè mənə nchyà nkabə nchà'tə Nwùə, mmə nnaŋə tsa'nə pànə mənə nchyà nkabə amwuə. Ngànjə nkabə yǐno'nə lè lànjə nchyà nkabə no'nə amwuə nkwùumə wa. ⁴² La nkwùə mǎngyě itse ni à lè pənə ngànjə àfumə à lè tó nchyà pǐmilyi'ə pǐnkabə pì kopà pìpaa ni lè pənə tsa'a ta'à kapà. ⁴³ Yēsū à lè funjə ìzùnjə ndzùmə ìpe nshwənjə ambo pobə lo, "Nshwənjə tyi'ə nkũnjə nkuŋə ambo pìghə lo ngànjə àfumə nkwùə mǎngyě wə à chyà nkabə amwuə nkwùumə ntsàarə pànə pǐtsùmə ni pì

pənə nchyà nkabə nchà'tə Nwùə la. ⁴⁴ Ntiinə ngànjə nkabə zə fuukə la amwuə nkabə no'nə ni pobə pənə ni zèrə; la nkwùə mǎngyě wə ni à pənə ngànjə àfumə la, à chyà la àzwuumə e àtsùmə ni à pənə ni zèrə a ni chyə e aŋunə."

Yēsū a shwənjə tsa'nə pì ghà shà'tə Ndā Mìshwà'à Nwùə

(Mat 24.1-2; Luk 21.5-6)

13 Tsa'nə Yēsū pobə ìzùnjə ndzùmə ìpe lè pənə nfuurə amwuə Ndā Mìshwà'à Nwùə, ta'à àzùnjə ndzùmə e ghùtse a shwənjə ambo ze lo, "Ìnèrè, naŋə tsa'nə mǐghòorə mə pònjənə pì kǐ ndòo mèrə nkorə mǐndā mǐ pònjə!" ² Yēsū a kwùə ambo ze lo, "Wə zəənə mǐndā mǐwùunə mə? Ka ta'à nǐghòorə wə itse a pə ghà nwuunə e àtswə tsitse nǐghòorə. Pì ghà shà'tə mèrə tyi'ə mìtsùmə kwìrə a ìshyà."

Ngə'ə ghobə nǐnyànjə ìpoonə pì Kristù

(Mat 24.3-14; Luk 21.7-19)

³ Yēsū à lè ko'ò ngə nnuunə àtswə Mbarə Olivə amwuə wùə pàa ni à naŋənə Ndā Mìshwà'à Nwùə; Pità, Jemə, ni Jònə pobə Andrù pyiitə ambo ze nkwùə ni pobə lè tyi'nə nnuunə pobə ni pobə lo, ⁴ "Tsuŋjə ntiitə a wə, ni nkwùə ni mǐnwùə mə mìtsùmə ghà ghìrə. Àlènə ni a ghà nèrə lo nkwùə ì kù'ù lo mǐnwùə mèrə mə ghìrə la àkə?" ⁵ Yēsū a pì'nə a ni shwənjə ambo pobə lo, "Nǐ zhì'tə mbə'ə nǐnə ìtse a ghìrə ni wa'ə àlànjə àzìghə. ⁶ Pànə pǐno'nə ghà tó aŋunə nǐlinə ìtsā nshwənjə lo, 'Mǐnjə ze! Lenəla, fǐkə pànə pǐno'nə. ⁷ Nkwùə ni nǐ zu'nə lo pì pə mmà'à mǐntsòo, kə ndzu'ù pànə mə nshwənjə mbə'ə mǐntsòo, kò nǐ pò a wìghə. Pèrə pa ìnwùə chyə a ni furə la ka a pə e lo ndwùutə àtswə ìshyà i tó mə. ⁸ Mbə'nə àla'ə a ghà zònjə a zhyə àla'ə, ìfò pobə pəənə ìpe a lòo ndzònjə a wùə ìfò pobə pəənə ìpe, ìshyə nə'nə ìlyi'ə pǐno'nə, lenəla, ndzànjə kwuunə amwuə ìla'ə. Mèrə mə mǐnwùə ghà pə lə tsa'a mbì'nə àndzànjə nkwùə ni mǎngyě à kòonə a moonə.

⁹ "Nǐ zhì'tə a wìghə ntiinə pì tó kó a wìghə nǐnə ambo pìsà'a mǐsà'a pobə tə nkə'ə a wìghə amwuə mǐndā mǐ àshwatə ìmobə. Nǐ ghə təəmə a mbyə pǐgovinò pobə pǐfò mbə'ə mə a ni tiitə ntwuumə ghù ìshì'nə wa ambo pobə. ¹⁰ Lenəla, pǐ zàamə nchwiitə ntwuumə ghù ìshì'nə wa ambo ìla'ə ìtsùmə. ¹¹ La nkwùə ìtsùmə ni pì kòonə a wìghə ndòo ntò amwuə korə, kò nǐ pò a wìghə lo nǐ shwənjə lè lo àkə apə. Nǐ shwənjə ànwùə ni Nwùə njā ambo pìghə nkwùə ghu, ntiinə la ka a mə nshwənjə e pìghə, la a wə nshwənjə Àzhwùə Nwùə.

¹² Njuwùə à ghà njā a momaa e lo pì zhwuutə, tǎ a njā a moonə e lo pì zhwuutə, ìpoonə pənjə a ndzùmə pǐtǎ pobə pǐmǎ ìpobə, njā a ghobə lo pì zhwuutə. ¹³ Njuwùə ntsùmə a ghà pàanə a wìghə mbə'ə mə. La nǐnə ni à təəmənə ntìnjə tə ngə ndwùunə à ghà chwarə."

Àzwuumə ni a fèrənə ka mǐzùnjə

(Mat 24.15-28; Luk 21.20-24)

¹⁴ "La nkwùə ni nǐ zəənənə àzwuumə ni a fèrənə ka mǐzùnjə, mmə ntsənjə ìlyi'ə, a təəmə a alyi'ə ni ka à tə

mbə təəmè e amwuə Ndā Mìshwà'à Nwùè, (a pònjè lo ònjè nì à mənə nfunə a tsùnjè nzhyə ànwùè zə), nì ghìrè pànè nì pì pənə àl'à Judyà furè nkìrè nko'ò ndèrè àtwuè mìmbarè. ¹⁵ Kò ònjè nì à pənə a àtwuè ndā ze a chi nshwù'è a ìshyè lo kwuunə amwuə ndā lo lòo àzwuumè àtse. ¹⁶ Lenəla, kò ònjè nì à pənə e a atwure a chi nkŵə a nì piinè a kutè e. ¹⁷ A gha pə pəla ambo pəngyè pìsùnjənə, farə pìməpwurè amwuə mìn-jyè mìghu! ¹⁸ Nì tə nchà'tè a Nwùè lo kò mìnwùè mèrə mə gha nfunè e amwuə nkŵè ghìimə. ¹⁹ Mbə'nə ngə'è nì ì ghà pə amwuə mìn-jyè mìghu, ì ghà tsàarə a zhyè nì ì la'a mbyè mbə e ghu apè a nì furè tsa'nə Nwùè à lè tsùnjənə àtwuè ìshyè tə mbyàa tìtsònjè. Ka ngə'è ìtse ì pə ghà chi pə e ghu tsa'a zə. ²⁰ Nwùè à lè pə la ngonjè e tì shwù'tè ndùnè mìn-jyè, yì mbə'ə njwùè misonjə mo'ò a charə e apè. La Nwùè à kùmè nshwù'tè mìn-jyè ntii pànè nì à lè tso'nə a ghobə la.

²¹ "Njwùè a tə mbəla nshwənjè ambo pìghə lo, 'Zəənə, Ghù Ndzo'nə wa à wə a nìghə, Kə à wùè a nìyì! Kò nì pyimè. ²² Mbə'nə pìKristù pì pìchwìrè ghobə ngənjə ntwuumè Nwùè pì pìchwìrè ghà furè, lenəla, nnèrè ìlènè ìnwùè ghobə mìnwùè mì kə'nənə a nì ghìrè pyè pa nì Nwùè a tso'nə la lo pobə fàntè àlànə. ²³ Nì zhì'tè a wìghə, ntiinə mbyè mə ntiitè a wìghə nì mìnwùè mə mìtsùmè za'à nkŵè ì pònjè kù'ù."

Nkwùè nì Moonè Njwùè à ghà kwìrè tó

(Mat 24.29-31; Luk 21.25-28)

²⁴ "La, a gha pə amwuə mìn-jyè mìghu, nkŵè nì ngə'è ghu ì lànə mə, ndzùmə ì ghà nàanə a nwùumə, lenəla, njwìgrə a chi ntà e apè,

²⁵ Pisanjə tyi'è nfunè a nìpwuurè nkŵìnə a ìshyè, ìtìnjənə wa ìtsùmè nì ì pənə a nìpwuurè la ì nənə.

²⁶ "Nkwùè ghu, pànə zəənə a Moonè Njwùè tsa'nə à mənə ntó amwuə mbə'à nì mìn-jyè mìn-wùunə pobə àghu'tè. ²⁷ À ghà twuumè pəngèrə ìpe amwuə pìpàa pì àtwuè ìshyè pə nìkwàa lo pobə shwatè pànə pì Nwùè pa nì à lè tso'nə amwuə ìlyi'ə ìtsùmè a àtwuè ìshyè a nì furè amwuə ta'à pàa ngə mbyàa amwuə wùè."

Nì lanə a ta'à ànwùè aṅunə àtìghə figè

(Mat 24.32-35; Luk 21.29-33)

²⁸ "Nì lanə a ta'à ànwùè aṅunə àtìghə figè. Nkwùè nì a fuukənə mifue mìshwùè, nì zhyè lo ìtsirè ì tyi'è a mbò. ²⁹ A kì mbə tyi'è ndənjə ndənjə lo, nkŵè nì nì zəənənə mìnwùè mèrə mə ndòo alyi'ə, nì zhyè lo nkŵè ì paatè ntyi'ə a ntswùè nka'a. ³⁰ Nshwənjə tyi'è nkùnjə nkuṅə ambo pìghə lo, mìnwùè mə mìtsùmè ghà ghìrè za'à ìwaanə pànə pì tìtsònjè wə ì pònjè kwikə. ³¹ Lenəla, nìpwuurè ghobə àtwuè ìshyè ghà l'wùutè, la ìshwənjə ìpà l'wùutè e apè."

Ka ònjè ìtse a zhyè e njyè kə nkŵè

(Mat 24.36-44)

³² "Ka ònjè ìtse tə farə pəngèrə a nìpwuurè pobə pì Moonè Nwùè zhyè a ghobə njyè ghu kə nkŵè ghu, ndànjə e Tā nì a zhyənə. ³³ Nì nwuunə a nìlyiinə ntə

mbyabə, mbə'nə ka nì zhyè a wìghə nkŵè ghu. ³⁴ A chyè la tsa'a njwùè a pə nfunè ndèrə a àkarə: nkŵè nì à mənə ndèrə, a funjə ngənjə àfà'à ìze, ngəpə ìfà'à ambo pobə àtwuè àtwuè, ntyi'è nshwənjə ambo mbyabə ìlyi'ə lo, à nwuunə a nìlyiinə mbyabə ìlyi'ə, nki mmə nnaṅjə ngənjə àfà'à za. ³⁵ Nì nwuunə a nìlyiinə mbyabə, ntiinə ka nì zhyè a wìghə nkŵè nì ngənjə ndā à ghà kwè. A chyè pə nkŵè nkŵè kə a ntìnjənə ìtwu'è, kə a nkò'ò njyè, kə a ngwù'ə, ³⁶ mbə'ə a pə la ngwùutè ntó kò a tsirè e a ghò wə pə ndyè. ³⁷ Ànwùè nì ngwè nshwənjə ambo pìghə la, ìshwənjə la ambo njwùè ntsùmə. Njii lo nì nwuunə a nìlyiinə."

Pì tanjə a minanjə àtwuè Yēsù

(Mat 26.1-5; Luk 22.1-2; Jòn 11.45-53)

14 A lè pìrè njyè ipaa njyè Nìgha'à Àlànə Mmyà'tè pobə njyè nìzighə Àpaanə Tiko'ò ì pònjè kù'ù. Pìfò mà'à Nwùè pobə pìnèrə mbòomə lè mə nnaṅjə àlànə a nì kò a Yēsù a ndzùmə ndzùmə zhwuutè e. ² La nshwənjə lo, "Ka a pònjè e lo pəənə ghìrè ànwùè zə amwuə njyè Àlànə Mmyà'tè, ntiinə pəənə tə ngìrə a lenə, mìl'à furè amwuə pəənə."

Məngyè ìtse a zo'ò a Yēsù nì mìghurə a Betani

(Mat 26.6-13; Jòn 12.1-8)

³ Yēsù à lè pə a Betani, a ndā Shimùnə ngənjə àkìkwìnə. Nkwùè nì à lè mənə ndzighə, məngyè ìtse à lè kwuunə amwuə ndā nì mìghurə mì àzhyə mì tsənə nì pì tsùnjənə nì ngotə nadə amwuə məndzirè nì pì tsùnjənə nì àlābastə nkŵìrə a mèrə a àtwuè ze. ⁴ Mìn-tìnjəmə mì pànə pìtse nì pobə lè pənə a alyi'ə ghu lè za-njə, pobə tyi'è nshwənjə pobə nì pobə lo, "À lanə ntsənjə mìghurə mì àzhyə mə lè mbə'ə àkə? ⁵ Ntiinə mbə'ə pì shwùunə mìghurə mə ndànjə nkaamə nkìrə itarə ndòo a zèrə njā ambo ngənjə àfumə!" Pobə lè sa'a a məngyè wa nì àsinè ìsighə. †

⁶ La Yēsù a shwənjə ambo pobə lo, "Nì myà'tè e, nì tòmnə e lə ntii àkə? À ghìrè la ànwùè nì a pònjənə ka mizùnjə ambo mìnjə. ⁷ Ngənjə àfumə chyè pìghə pì pobə nkŵè ìtsùmə, mbə'ə nì yèmpə a ghobə nkŵè ìtsùmə nì nì kònjənə. La aṅunə mìnjə, ka mmə mbə mə pəənə nkŵè ìtsùmə. ⁸ À ghìrè la ànwùè nì mbə'ə a ghìrè. À zo'ò mə nì mìghurə ma ndzàamə ntsùnkə la mbìnjəmə mə mbə'ə nkŵè nìtwənjə mə ì kì kù'ù.

⁹ Lenəla, ìshwənjə tyi'è nkùnjə nkuṅə ambo pìghə lo, alyi'ə àtsùmə nì pì ghà chwìitè ntwuumə ghù ìshì'nə wə amwuə àtwuè ìshyè àtsùmə, pì ghà kwuumə ànwùè nì à ghìrənə lə."

Yudà a pyimə a nì shwùunə a Yēsù

¹⁰ Yudà Iskaryòtè nì à lè pənə ta'à njwùè amwuə ìzùnjə ndzùmə pa ntsòbè ipaa à lè lèrə ambo àtwuè pìfò mà'à Nwùè a nì ghè shwùunə a Yēsù ambo pobə.

¹¹ Pobə lè gha'a ka mizùnjə a nì zu'ù a lenə, ntyi'è nkà'à

† Ta'à nkaamə à lè pə nkaabə nkù'nə a nì twuè ngənjə àfà'à ghu aṅunə ta'à njwìgrə.

a ni ñà e ni nkabè. Lenəla a tyi'è mbì'nè a ni tà'à àlànjə a ni ñà e ambo pobə.

Yēsù a zighè mizighè mi Àlànjə Mmyà'tè pobə ìzùnjə ndzùmè ìpe

¹² Amwuə ntsàambyə njiyê a ni zighè àpaanè ti ko'ò, ni pi lè mənə ngwàrè a mômbyê ndzirè Àlànjə Mmyà'tè, ìzùnjə ndzùmè Yēsù pyiitè ambo ze lo, "Wè tà'à lo pəə ghè ntsùnjə la zèrə alyi'ə ambo ghò a ni zighè mizighè mi Àlànjə Mmyà'tè?"

¹³ Lenəla ntwuumè ìzùnjə ndzùmè ìpe ipaa, nshwənjə ambo pobə lo, "Nì nkwuunè ndèrè amwuə mbòmprə àlà'à, nř tsirè a ñònè mbyànjə ìtse a pì'ì nikiñjə ni nchyə. Nì zùnjə e, ¹⁴ nkwuunè amwuə ndā ni ã kwuunè nshwənjə ambo ngànjə ndā lo, ìnèrè, ntañjə wa ni pəə pi ìzùnjə ndzùmè ìpā zighè mizighè mi Àlànjə Mmyà'tè amwuə la i ghə?" ¹⁵ Ā nèrè a wighə ni ntañjə ghù wùunə ni i pənə àtìghə ni pi chyā mə ìpwuumè ìtsùmè amwuə nki ntsùnjə ambo pighə. Nì tyi'è ntsùnjə ìpwuumè ni pəənè zighè mizighè mi Àlànjə Mmyà'tè amwuə."

¹⁶ ìzùnjə ndzùmè ìpe pa lè lèrè ngè kwuunè amwuə mbòmprə àlà'à nki ndzəənè tyi'è tsa'nə à lè shwənjə nə la, ntyi'è ntsùnjə ìpwuumè njiyê Àlànjə Mmyà'tè pa.

¹⁷ Nkwùè nkwə i lè kù'ù Yēsù pobə ìzùnjə ndzùmè ìpe pa ntsòbè ipaa lèrè ghu. ¹⁸ Pobə lèrè ghu la ngè nnwuunè àtwuè tepèrè mmə ndzighè, Yēsù a shwənjə ambo pobə lo, "Nshwənjə tyi'è nkùnjə nkuñjə, ta'à ñwùè wighə ìtse ã shwùunè mə, mbə ñònè ni à wè ndzighè pəə ze." ¹⁹ Pobə pì'nè a ni sòmnnè ntyi'è mbyiitè pobə ni pobə lo "A mìnjə?" ²⁰ Yēsù a kù'ù ambo pobə lo, "A ta'à ñwùè amwuə pighə pa ntsòbè ipaa ni à wè ntsùbè àpaanè pəə ze amwuə ta'à àkanjə. ²¹ Moonè ñwùè ã kwighè tyi'è tsa'nə pi lè ñwà'nənə amwuə àñwà'nè Nwùè la. Ngə'è no'nə i chyè àtwuè ñònè wa ni ã shwùunə a Moonè ñwùè! A lè pyè mbònjə lo kò pi pyè e a ye."

Ndù'èndzùmè mizighè mi Ndò'nəmbyè

(Mat 26.26-30; Luk 22.14-20; 1Ko 11.23-25)

²² Tsa'nə pobə lè mənə ndzighè, Yēsù a piinè àpaanè, ñjā a miyāa ambo Nwùè mbə'è a zèrə, ñjā ambo ìzùnjə ndzùmè ìpe nshwənjə lo, "Nì kò. Lě mbìnjmə mə."

²³ A lè ki mbì'ì ndonjə mǐl'ù, ñjā a miyāa ambo Nwùè, ñjā a zèrə ambo pobə, pobə pìtsùmè nò amwuə ndonjə ghu. ²⁴ Yēsù a tyi'è nshwənjə ambo pobə lo, "Lě àləəmè mə; àləəmè ìkàanè ni mbi wàrè ni a pi kù'ìnè àtwuè ni pànè pìno'nə. ²⁵ Nshwənjə tyi'è nkùnjə nkuñjə ambo pighə lo, ka mbə chi nò mə mǐl'ù mə tə mbyāa njiyê ni ngā kwìrè nò a mèrə shwuè shwuè amwuə alyi'ə Nřfò Nwùè."

²⁶ Lenəla, pobə tyi'è ndzòbè nchyə, nfurè nko'ò ndèrè àtwuè Mbarè Olivè.

Yēsù a shwənjə tsa'nə Pità à ghă twuunè e

(Mat 26.31-35; Luk 22.31-34; Jòn 13.36-38)

²⁷ Yēsù a shwənjə ambo pobə lo, "Pighə pìtsùmè ghă kñirè wa'à mə, ntiinə pi ñwà'nè amwuə àñwà'nè Nwùè

lo, 'Ngā zhwuutə a mbyabə mīmbyè mi ndzirè wa, mīmbyè mi ndzirè mītsùmè taanè.' ²⁸ La nkwùè ni mbi zhwuumə a nìwighè, mbi lèrè a mbyə pighə a Galilyè." ²⁹ Pità a shwənjə ambo ze lo, "Pànè pìtsùmè lə pyè nkñirè mmyà'tè o, mmyà'tè mə a ghò apə."

³⁰ Yēsù a kù'ù lo, "Nshwənjə tyi'è nkùnjə nkuñjə ambo ghò lo, tyi'è ni ìtwu'è sinə, ankə'ə a ghă ki tonjə nkwùè ipaa wè twuunè mə nkwùè ìtarə."

³¹ La Pità a kwìrè nshwənjə ni ìtìnjə lo, "A tə mbə pə nìwighè, nkwighè pùu; mbə'ə ntwuunè mə a ghò apə." ìzùnjə ndzùmè ìpe ìtsùmè zùnjə nki shwənjə a lenə.

Yēsù a chà'tè a Nwùè a Gethsemane

(Mat 26.36-46; Luk 22.39-46)

³² Pobə lè ghè mbyāa a alyi'ə àtse ni pi lè mənə nfunjə ni Gethsemane, a shwənjə ambo ìzùnjə ndzùmè ìpe lo, "Nì nwuunə a ìshyè nìghè ñgè nchà'tè a Nwùè." ³³ Ā lè shwənjə a lenə la ndòo Pità, ni Jemə, ni Jònə, pobə pi pobə lèrè. Mbìnjmə e i pì'nè a ni pñ, ntiñmə e lwenè ni àsòmnnè. ³⁴ A shwənjə ambo pobə lo, "Ntiñmə mə i wè ndwènnè ni àsòmnnè tə ntyi'è tyi'è a ni zhwuutə a mə, nì nwuunə a ìshyè nìghè mbə a nřlyiinè mmə mbyabə."

³⁵ Ā lè nya'a mmintè tyi'è lə mmə'à mbìnjmə e a ìshyè, nchà'tè a Nwùè lo, àlànjə a tə mbəla mbə ghu, yi mbə'ə mətùmə nkwùè ngə'è wə a lànjə tìghu à zəənə a zèrə.

³⁶ Nshwənjə lo, "Abà, Tă iwəə! Mbə'ə wè ghìrè ànwùè àtsùmè. Kwìirè ndonjə ngə'è zə ambo mìnjə. Kò a pə e pə tsa'nə nta'nə, à pə pə tsa'nə wə ta'nə a ni ghìrè."

³⁷ A kwìrè ntò ndzəənè ìzùnjə ndzùmè ìpe pə ndyè, a shwənjə ambo Pità lo, "Shimùnə, ghò wè ndyè o? Mbə'ə ka wè nwuunè o a nřlyiinè añunə mətùmə nkwùè? ³⁸ Nì nwuunə a nřlyiinè mmə nchà'tè a Nwùè mbə'ə nř kanjə kunə amwuə àkwà'nè. Àzhwùè a zə nkònjə, la mbòbè mbìnjmə ì porə."

³⁹ Yēsù a kwìrè ndèrè a ni chà'tè a Nwùè, nki nshwənjə tyi'è mñnwùè ni à pyənə mə nshwənjə. ⁴⁰ A ki kwìrè tō, mbirè ndzəənè ìzùnjə ndzùmè ìpe pa pobə mə ndyè a ghobə lyənnə, ntiinə pìlò a lè pənə a àtwuè pobə tisiñjə. Ka pobə lè zhyè a ghobə ànwùè ni mbə'ə pobə shwənjə ambo ze.

⁴¹ A lè chi ntò nkwùè ni pyāanə ìtarə, mbyiitè ambo pobə lo, "Nì wè nki mbirè ndyè a wighə lyənnə nzhwùutə a wighə? Ā kù'ù! Nkwùè ì kù'ù; pi shwùunè mə a Moonè ñwùè ambo ngànjə ngàrè ñnwùè tìpònjə. ⁴² Nì lòo a ìshyè, pəənè lèrè! Nì zəənè, ñònè ni à shwùunənə mə à wè ntò."

Pi kò a Yēsù

(Mat 26.47-56; Luk 22.47-53; Jòn 18.3-12)

⁴³ Tsa'nə Yēsù à lè pìrənə mmə nshwənjə, Yudà ni à lè pənə ta'à ñwùè amwuə ìzùnjə ndzùmè ìpe pa ntsòbè ipaa a zùnjə ntò pobə pi àpùnjə pəənè ni pobə twu'tənə pìminwua pi ntsòo pobə mìpòrè, ni pìfò mà'à Nwùè pobə pìnèrè mbòomə ni pìlìnjmə pi àlà'à lè twuumənə.

⁴⁴ Yudà, ñònè ni à lè shwùunənə e à lè ñà àlènè ambo pobə lo, "Ñònè wa ni mbi nyonjə mìghè'è ìme la ñònè ghu. Njiilo nř kò e ngyiinè mbyabə ìshì'nè ndòo ndèrè ni wèrə." ⁴⁵ Tyi'è tsa'nə Yudà à lè tònə, à lè zùnjə

ndànghè ndèrè a nìpwùnè Yésù nnyonè mìgh'è ìme nshwàghè lo, "Masàa!" ⁴⁶ Lenèla, pànè pìghu là kò a Yésù ngwìimè e nì mbò mìtìghè. ⁴⁷ La ta'à ñwùè amwuè pànè nì pobè là tæmènè a nìpwùnè mmè nnañghè, a tso'ò a mìnwuè ntsòò ndê nìtugrà nì ngàghè àfà'á àtswè pìfò mà'à Nwùè. ⁴⁸ Yésù a shwàghè ambo pobè lo, "Nì tyi'è ntò nì pìminwuè pì ntsòò pobè mìpòrè a nì kò mà tsa'a ntujè ìshyè? ⁴⁹ Ndè mà mbè pèànè a Ndà Mìshwà'à Nwùè nnyà ìtsùmè nnèrè a wìghè nì mìnwuè ka nì kò a wìghè a gha. La ànwùè zè a chyè a nì furè mb'è lwenè ànwùè nì Àñwà'nè Nwùè a là shwàghè." ⁵⁰ Ìzùghè ndzùmè ìpe ìtsùmè là myà'tè e nkìirè a ghobè.

⁵¹ Mòngwàswwùmè ìtse nì à là lyibènè pè ndà'á atsa'è fuè a mbìghè ze à là pè ndzùghè a Yésù. Pànè pa là kyì-itè lo kò e, ⁵² la a myà'tè atsa'è ambo pobè nkìirè e ntúmè.

Pì lòò a Yésù ndèrè a mbyè Kansèrè (Mat 26.57-68; Luk 22.54-55; Jòn 18.13-14, 18.19-24)

⁵³ Pì là lòò a Yésù ndèrè a ndà àtswè pìfò mà'à Nwùè alyi'è nì pìfò mà'à Nwùè, nì pììghè pobè pìnerè mbòomè là mènè nshwatè. ⁵⁴ Pità à là mà ndzùghè e la mbè a ndyè sàa ngè nkwuunè amwuè àpù'ù àtswè pìfò mà'à Nwùè, nnwuunè pobè pì pànè nì pobè mènè mbyabè ìlyi'è mmè ndzò ìmù e. ⁵⁵ Pìfò mà'à Nwùè pobè Kansèrè ntsùmè là tà'à àlànghè àtsùmè a nì zèànè ànwùè nì mb'è pobè shwàghè aghè Yésù mb'è zh-wuutè e, la ka zèànè a ghobè. ⁵⁶ Pànè pìno'nè là shwàghè mìnwuè mì fuè mb'è Yésù, la ìshwàghè ìpobè furè chwii chwi.

⁵⁷ Pànè pìtse là lòò a ìshyè nyii a chwìrè wè aghè ze nshwàghè lo, ⁵⁸ "Pèè là zu'ù a shwàghè lo, 'Ngà kùmè Ndà Mìshwà'à Nwùè zè nì pànè pòomènè là, kwìrè pòomè a chyè nì ka à pòomè e pànè pì misonghè aghè nnyà ìtarè." ⁵⁹ Mbaa pè pobè, ka pobè là zhyè a ghobè ndwuumè nì mb'è pobè ghìrè ìshwàghè ìpobè yìinè ndèghè ndèghè.

⁶⁰ Àtswè pìfò mà'à Nwùè a tæmè a mbyè pobè pìt-sùmè mbyiitè a Yésù lo, "Ka wè pè o nì ànwùè àtse a nì shwàghè? Ka wè pè o nì ànwùè àtse a nì shwàghè aghè mìnwuè nì pì pè nshwàghè àtswè ghò lanè?"

⁶¹ La Yésù à là zhwemè e ka shwàghè e ànwùè àtse. Àtswè pìfò mà'à Nwùè a kwìrè mbyiitè e lo, "Ghò la Ghù Ndzo'nè wa, mbè Moonè Nwùè nì pì pa ngu'tè la?"

⁶² Yésù a kùwè lo, "A mìnghè, nì ghà zèànè a Moonè Nywùè à nwuunè a pàa àpò Nwùè yè zìghènè nì à twu'tànè mìtìghè mìtsùmè, à furè a nìpwuunè nshwu'è amwuè mb'è." ⁶³ Tsa'nè a shwàghè la, àtswè pìfò mà'à Nwùè a zùghè nsiirè itsa'è ìpe nshwàghè lo, "Pèànè chi ntà'à pìndzèànè zèànè aghè àkè? ⁶⁴ Nì zu'ù tsa'nè à zòomènè a Nwùè. Nì kùmè nkwanghè àzìghè lo pèànè ghìrè la ghu?"

Pobè pìtsùmè là là ìsà'a mbyiimè lo pì zhwuutè e. ⁶⁵ Pobè pìtse là pì'nè a nì twùè mìtwuè aghè Yésù, nkorè ìmyè ìme nì àpàa atsa'è, mmè ntsòò e nshwàghè

lo, "Sè'è a ñonè nì à tsoonè o." Pìmbyabè ìlyi'è là lòò e ngè ntyi'è mbu'ù.

Pità a twuunè a Yésù (Mat 26.69-75; Luk 22.56-62; Jòn 18.15-18, 18.25-27)

⁶⁶ Pità à là pìrè nnwuunè amwuè àpù'ù za mmè ndzò ìmù e, ngàghè àfà'á àtswè pìfò mà'à Nwùè ghù mènghyè yìtse a tò, ⁶⁷ ntsirè a Pità nnañghè e amwuè ìmyè ìme nshwàghè lo, "Yi wè tæ nkì mbè pìghè Yésù ñwùè Nazarètè?"

⁶⁸ La Pità a là'nè e ànwùè ghu nshwàghè lo, "Ka ñzhyè mà a ye, ka kì zhyè mà ànwùè nì ghò wè nshwàghè là." À là shwàghè a lenè la, nfuè mbè a ntsuwè àpù'ù, [ank'è a zùghè ntonghè]. [†]

⁶⁹ Mòmènghyè wa à là chi ndzèànè Pità mbì'nè a nì shwàghè ambo pànè nì pobè tæmènè alyi'è ghu lo, "Lè ta'à ñwùè ìghobè ghùtse." ⁷⁰ La Pità a kì nchi ndà'nè e.

Mætùmè nkùwè a chi kì lànghè, pànè nì pobè là tæmènè a alyi'è ghu nshwàghè ambo Pità lo, "A tyi'è nkùghè nkuñghè. Wè la ta'à ñwùè ìghobè ghùtse, ntiinè wè kìnè nfuè àzò la a Galilýà."

⁷¹ A pì'nè a nì chyè ndòonè aghè mbìghè e, ntsèamè nshwàghè lo, "Ka ñzhyè mà a ñonè wè nì nì wè nshwàghè mb'è e là. Nwùè à chyè ndòonè mà mb'è ñmè nyii la chwìrè."

⁷² Tyi'è nkùwè ghu, ank'è a kì nchi ntonghè. Pità a kùwu-umè tsa'nè Yésù à là shwàghè ambo ze lo, "Ank'è à ghà kì tonghè nkùwè ipaa, wè twuunè mà nkùwè ìtarè." A là kùwuumè a lenè la mbìrè a nnyii.

Pì lòò a Yésù ntò a mbyè Palètè (Mat 27.1-2, 27.11-14; Luk 23.1-5; Jòn 18.28-38)

15 A là kì pè tyi'è a ngwù'è ngwù'è, pìfò mà'à Nwùè, nì pììghè, nì pìnerè mbòomè pobè Kansèrè ntsùmè shwatè ndòò àkwànghè, nkorè mbò mì Yésù ndòò e ngè ñghà ambo Palètè. ² Palètè a pìyitè ambo ze lo, "Ghò la ìfò pìjèw?"

Yésù a shwàghè lo, "Wè shwàghè a lenè."

³ Pìfò mà'à Nwùè là wìimè a Yésù aghè mìnwuè mìn'o'nè. ⁴ Lenèla, Palètè a kwìrè mbyiitè a Yésù lo, "Ka wè pè o nì ànwùè àtse a nì kùwè? Zu'ù ndwùnè mìn-wùè nì pì pè nshwàghè aghè ghò."

⁵ La ka Yésù à là shwù'è e ànwùè àtse. Ànwùè zè a tyi'è nk'è'nè a Palètè ka mizùghè.

Pobè pyiimè a nì zhwuutè a Yésù (Mat 27.15-26; Luk 23.13-25; Jòn 18.39-19.16)

⁶ À là pè mbòomè lo nkùwè ìtsùmè nì pì pèànè ndzìghè a nìgha'á àlànghè mmyà'tè, Palètè a pè a nì fuukè a ta'à ngàghè ìtsa'ghè nì pànè pìghu tà'nè fuukè e mmyà'tè. ⁷ A là pè nkùwè ghu, ñonè ìtse nì ñlìnè ìtse là pèànè Barabbas à là pè amwuè pànè nì pobè là kùmènè ndumè nzhwuutè pèànè, pì chyè a ghobè a ndà ìtsa'ghè. ⁸ Nkùwè nì àpùghè pànè za là tònè nshwatè mbì'nè a nì pìyitè a Palètè mb'è mbòomè nì à wa mbyè ngìrè aghè pobè nkùwè ìtsùmè la, ⁹ à là pìyitè

[†] Ka pìtse ñghà'nè shwàghè e ànwùè zè.

ambo pobə lo, “Nì tà’ à lo nfuukə a ìfò pìjew ηḡā ambo pighə?”

¹⁰ Palètə à lə pyiitə a lenə la ntiinə à lə zhyəḡə lo à lə ghìrə àghè’nə pìfò mà’ à Nwùè kô a Yésù ηḡā ambo ze.

¹¹ La pìfò mà’ à Nwùè lə pəḡə ìtswə pànə pa lo pobə shwəḡə ambo Palètə lo à fuukə pə Barabbas ηḡā ambo pobə. ¹² Palètə a chi mbyiitə ambo pobə lo, “Nì kùmə ntà’ à lo ḡḡìrə la ìla nì ḡònə wə nì nì wə nfuḡə nì ìfò pìjew lə?”

¹³ Pobə kyiinə nì mītiḡḡə nshwəḡə lo, “Kwùumə e aḡunə àtiḡḡə pànkəḡə.”

¹⁴ Lenəla Palètə a pyiitə ambo pobə lo, “Ngotə ànwùè tìpòḡə nì à ghìrəḡə à àkə?”

La pobə chi nkyiinə nì mītiḡḡə nshwəḡə lo, “Kwùumə e aḡunə àtiḡḡə pànkəḡə.”

¹⁵ Nì ndwuumə wə, Palètə à lə fuukə Barabbas mmyà’tə a nì ghìrə mītiḡḡə mī pànə pìghu pòḡə. Lenəla ngìrə pì kə’ə a Yésù, a tyi’ə ηḡā e ambo pobə lo pobə kwùumə e aḡunə àtiḡḡə pànkəḡə.

Pìsoyi nyèḡə a Yésù

(Mat 27.27-31; Jòn 19.2-3)

¹⁶ Pìsoyi lə lòo a Yésù nkwuunə amwuə àpù’ù a nto’ò govìnò, nfuḡə pìsoyi pìtsùmə pobə tó nshwatə.

¹⁷ Tsa’nə pobə lə tónə nshwatə la, pobə lə mà’ à atsə’ə nì a lə pùgrəḡə mbàḡə aḡunə ze, ntsùḡə a tìlāarə pìkìkobə ntuḡə a àtswə ze. ¹⁸ Lenəla, pobə lə pì’nə a nì chà’tə e mmə nshwəḡə lo, “Nìchyəmbyə o à sàa mbā ìfò pìjew!” ¹⁹ Pobə lə ləḡə nì mbyə nkə’ə àtswə e nì mbàḡə, ntwùè mītwuə aḡunə ze nkwi’tə a mbyə nnyèḡə e nshwəḡə lo pì pə nsəəkə e. ²⁰ Nkwùè nì pobə lə myàanəḡə a nì nyèḡə e, pobə lə tso’ò atsə’ə yè pùgrəḡə mbàḡə za aḡunə ze ntyi’ə nkwi’rə mmā’ à itsə’ə ìpe aḡunə ze ndòo e nfuḡə lo ghə kwùumə e aḡunə àtiḡḡə pànkəḡə.

Pì kwùumə a Yésù aḡunə àtiḡḡə pànkəḡə

(Mat 27.32-44; Luk 23.26-43; Jòn 19.17-27)

²¹ Njònə ìtse nì nìlinə ìtse lə pəḡə Shimùnə mbə ηwùè Sirenə nkì mbə tā pì Àlèzandà pobə Rufùsə à lə furə a àla’ à mmə nkwi’ kwuunə amwuə mbòmpe àla’ à, pìsoyi kô e nyiimə e lo à pì’ àtiḡḡə pànkəḡə Yésù. ²² Pobə lə lòo a Yésù ndèrə a alyi’ə àtse nì pì lə mənə nfuḡə nì Golgotà, nì ìsumə nìlinə tsìghu ì chyəḡə mbə lo, “Alyi’ə àghò’rə àtswə.” ²³ Pobə lə ḡā e nì mīl’ù mītse nì pobə lə nyàaməḡə nì afuə àtse nì pì pa nfuḡə nì myrrh, la Yésù a twuunə e a mèrə. ²⁴ Lenəla, pobə lə kwùumə e aḡunə àtiḡḡə pànkəḡə, mmā’ à ìpirə mbə’ə zəəḡə tsa’nə pobə ghàpə itsə’ə ìpe a tìtìrə pobə. ²⁵ Nkwùè nì pì lə kwùumə e ì lə pə a ngwù’ə aḡunə pìnwùumə ìp-wù’ə. ²⁶ Pobə lə ḡwà’nə ànwùè nì a lə ghìrəḡə pobə chyà ìsà’ a àtswə ze mbaanə a àtswə ze aḡunə àtiḡḡə pànkəḡə lo, “ìfò pìjew”. ²⁷ Pì lə kwùumə e nì pìzəəpə pì-paa a ìp-wùḡə ze. Ta’ à a pə a pàa àpò ze yè zìghəḡə, wùè a kì mbə a pàa àpò ze yè kwàbə. ²⁸ [Lenəla, a lə furə ndwēḡə ànwùè nì a pəḡə amwuə Àḡwà’nə Nwùè lo, “Pì lə shəḡə e amwuə ngàḡə ngìrə ìnwùè tìpòḡə”. †

† Ka pì ḡwà’nə e a zə ànwùè amwuə pìtse ìḡwà’nə.

²⁹ Pànə nì pì lə pəḡə ndàḡə a àlànə lə zòmə e, nchyì’ə ìtswə ìpobə nshwəḡə lo, “Lə ghò wa nì wə lə shwəḡəḡə lo wə kùmə Ndā Mìshwà’ à Nwùè kwìrə korə a zèrə aḡunə nnyə ìtarə! ³⁰ Tìtsòḡə, shwu’ə aḡunə àtiḡḡə pànkəḡə za nchwarə ìpìḡḡə o!”

³¹ Lə kì mbə tsa’nə pìfò mà’ à Nwùè pobə pìnerə mbòmə lə mənə nnyèḡə a Yésù nshwəḡə lo, “À lə chwarə pànə pìtse la mbə chwarə e ìpìḡḡə e apə.

³² Tyi’ə pəəḡə nḡḡə ndzəəḡə Kristù nì a pəḡə ìfò pànə pì Israel à shwu’ə aḡunə àtiḡḡə pànkəḡə zə, za’ à pəəḡə pòḡə pyiimə e!”

Pànə nì pì lə kwùuməḡə a ḡhobə pì pobə lə kì nnyèḡə e.

Nìwighə Yésù

(Mat 27.45-56; Luk 23.44-49; Jòn 19.28-30)

³³ Ndzùmə ì lə nàanə àla’ à àtsùmə a nì pì’nə aḡunə pìnwùumə ntsòbə ìpaa ngə mbyàa aḡunə pìnwùumə pìtarə. ³⁴ Tsa’nə pìnwùumə pìtarə lə kù’nə, Yésù a kyiinə nì ngyə ntiḡḡə nshwəḡə lo, “Eloi, Eloi, lema sà-batani?” Zhyə nì a pəḡə lo, “Nwùè mə, Nwùè mə, wə wa’ à mə mbə’ə àkə?”

³⁵ Pànə pìtse nì pì lə pəḡə a alyi’ə ghu lə zu’ù nshwəḡə lo, “Nì zhwì’tə, à wùè nfuḡə a Elijah!” ³⁶ Ta’ à ḡwùè ìghobə ḡhūtse a zùḡə nkìrə ngə ntsùbə a kùntsa amwuə mīl’ù mī ḡwəḡḡəḡə ntuḡə aḡunə nìtwuə nì àtiḡḡə, ntsàa ambo Yésù lo à nyoḡə, nshwəḡə lo, “Nì pyabə pəəḡə zəəḡə lo Elijah à tó shwu’kə e aḡunə àtiḡḡə pànkəḡə zə tə a ìshyà lo.”

³⁷ Yésù à lə kyiinə nì ngyə ntiḡḡə ndzùḡə nkwichə e.

³⁸ Atsə’ə nì a lə kànəḡə amwuə Ndā Mìshwà’ à Nwùè a lə saanə ìpaa ìpaa, a nì furə a àtswə mbyàa a ìsumə.

³⁹ Àtswə pìsoyi nì a lə təəməḡə a mbyə Yésù a lə zəəḡə tsa’nə Yésù à kwìghəḡə, nshwəḡə lo, “A nkùḡə nkuḡə lo ḡònə wə à lə pə Moonə Nwùè.”

⁴⁰ Pəḡḡə pìtse lə kì nteəḡə a ndyə sàa mmə nnaḡə. Amwuə pəḡḡə pìghu à lə pə Màriyà nì a lə furəḡə a Magdalà, pobə Màriyà mǎ pì Jemə ghu nkì nì Josèsə pobə Sàlomè. ⁴¹ Pəḡḡə pè lə mə ndzùḡə e ngyèmpə e nkwi’è nì a lə pəḡə a Galilyà. Pìtse pəḡḡə pìno’nə nì pobə pì Yésù lə kò’nə ntò a Yèrusalèmə lə kì mbə a alyi’ə ghu.

Pì twəḡə a Yésù

(Mat 27.57-61; Luk 23.50-56; Jòn 19.38-42)

⁴² Tsa’nə nnyə àla’ à ì lə pəḡə ntò, a pə nkwi’è nì pì pa ntsùḡə ìpwwumə nnyə ì laanə mbə nnyə àla’ à pìjew,

⁴³ Jòsebə ḡwùè Àrəmətyà, nì a lə pəḡə ta’ à ḡònə ngwùuḡə amwuə Kansèrə nkì mmə ntà’ à nì kwuunə ànwùè Nìfò Nwùè, à lə wiiimə ntiḡḡə ndèrə ambo Palètə mbyiitə àkwuə Yésù. ⁴⁴ A lə kə’nə a Palètə a nì zu’ù lo Yésù à kì pəla nì a kwìghə mə. A zùḡə nfuḡə àtswə pìsoyi nkìrə mbyiitə e lo, “Yésù à kì pəla nkwichə nkùḡə nkuḡə!” ⁴⁵ Nkwùè nì a lə zu’nə ambo àtswə pìsoyi za lo à kwìghə mə, à lə pyiimə lo Jòsebə à lòo àkwuə Yésù ngə ntwəḡə.

⁴⁶ Tsa’nə Palètə à lə pyiiməḡə la, Jòsebə à lə zwuunə atsə’ə fuə, nshwu’kə àkwuə za aḡunə àtiḡḡə pànkəḡə

ndyibè amwuè atsa'è fuè ghu ntwànjè amwuè nishyè ni pi lè shì'nè anjuna àlàrèkè nìghòorè, ntyi'è mbigrè àpàpè nìghòorè nkumnè a ntswùè nishyè ghu.
⁴⁷ Màriyà ni à lè furènè a Magdalà ni Màriyà mã pè Josèsè lè zèenè alyi'è ni pi lè twànjè nè e ghu.

Yésù a zhuuumè a nìwìghè
 (Mat 24.1-8; Luk 24.1-12; Jòn 20.1-10)

16 Tsa'nè nnyè àlà'è ì lè lànjè, Màriyà ni à lè furènè a Magdalà, pobè Màriyà mã pi Jemè, ni Sàlomè à lè zhuunè mìghurè mi àzhyà lo ghè zò'ò àkwuè Yésù ghu. ² A pè a ngwù'è ngwù'è anjuna ntsàambyè nnyè amwuè ngàbè, nkwùè ni nkwùumè à lè mənə nsa'a, pəngyè pa pə ndèrè a ntswùè nishyè gha, ³ ntyi'è ngyiinè mbyiitè pobè ni pobè lo, "Nìghòorè tsa a ntswùè nishyè a pi tinè ìwə ɲɔ̃ ni pəənə?" ⁴ Nkwùè ni pobè lè tyi'nè mmə mbyàa a ntswùè nishyè, pobè lè pə'kə ìmyè ìmobə ndzəənə lo pi pigrè mə a maa nìghòorə wa a ntswùè nishyè. ⁵ Pobè tyi'è nkwuunè amwuè nishyè tsìghu, ndzəənə a mōngwəswuunə ìtse ni à lè wīnə ìtsə'ə pi fuə a nwuunə a pàa àpō yè zìghənə. Ànwùè amwuè a tyi'è nkə'nə a ghobə.
⁶ Njònè ghu a shwənjè ambo pobə lo, "Kò a kə'nè e a wìghə. Nzhyè lo nì wə nnanjè lə a Yésù ni à furènə a Nazaretè, ni pi lè kwùumənə e anjuna àtìghə pànkənə. À zhuuumè a nìwìghè, ka à pə e a nìghə. Nì zəənə alyi'è ni pi lè nùnjənə e ghu. ⁷ La nì lèrè, ngè nshwənjè ambo ìzùnjè ndzùmè ìpe pobə Pità lo, 'Yésù à wə a mbyè pìghə mmə ndèrè a Galilyà; alyi'è ghu nì zəənə e tyi'è tsa'nə à lè shwənjənə a wìghə.'" ⁸ Pobè lè furè amwuè nishyè tsa nkɛrè ngyiinè ngwùrè ka ɲwùè a shwənjè ambo ɲwùè ntiinè ànwùè ghu a lè kə'nə a ghobə pobə pə ni àkwàrè.

Yésù a nèrè mbìnjmè e ambo Màriyà ni à lè furènè a Magdalà
 (Mat 28.9-10; Jòn 20.11-18)

⁹ Nkwùè ni Yésù à lè zhuuumənə a nìwìghè amwuè ntsàambyè nnyè amwuè ngàbè, à lè pyè nnèrè ìpìnjmè e la ambo Màriyà ni à lè furènè a Magdalà ni à lè fuukənə ìzhyè sàmbaa a nìpùmè ze la. ¹⁰ Màriyà ni à lè furènə a Magdalà à lè tyi'è ngè ntiitè pànè ni pobə pi Yésù lè pənə alyi'è ni pobə lè mənə nsòmənə ngyii.
¹¹ Nkwùè ni pobə lè zu'nə Màriyà ni à lè furènə a Magdalà a shwənjè ambo pobə lo Yésù à zhuuumè a

nìwìghè nnèrè ìpìnjmè e ambo ze, ka pobə lè pyiimè a ghobə.

Yésù a nèrè mbìnjmè e ambo ìzùnjè ndzùmè ìpe ipaa
 (Luk 24.13-35)

¹² Zèrə zè ànwùè a lè lànjè, a chi ntô nnèrè mbìnjmè e ambo pobə pìtse pìpaa amwuè àlànə yè nyaanə ni pobə lè mənə ngyiinè ndèrè amwuè pàa àlà'è àtse.
¹³ Lenəla pobə lè kwìrè nkwè ntiitè a pyè pəənə la ka pobə pyiimè a ghobə.

Yésù a nèrè mbìnjmè e ambo ìzùnjè ndzùmè ìpe pa ntsòbè mo'o

(Mat 28.16-20; Luk 24.36-49; Jòn 20.19-23; ìfà 1.6-8)

¹⁴ Nkwùè ìtse ì lè lànjè Yésù a tō nnèrè mbìnjmè e ambo ìzùnjè ndzùmè ìpe pa ntsòbè mo'o nkwùè ni pobə lè mənə ndzìghè. À lè sa'a a ghobə ntiinə pobə lè nàanənə mìntìnjmè ìmobə ka kì mə pyiimè a ghobə ànwùè ni pànə pa ni pi lè zəənənə e nkwùè ni à lè zhuuumənə a nìwìghè lè mənə nshwənjè. ¹⁵ À lè tyi'è nshwənjè ambo pobə lo, "Nì lèrè amwuè àtwuè ìshyè àtsùmè nchwiitè ntwuumè ghù ìshì'nə wa ambo pànə pìtsùmè. ¹⁶ Njònè ni à zu'nə ntwuumè ghù ìshì'nə wa mbyiimè nkì nkwiirè nchyə, à pi chwarè. La Nwùè à ghə chyà ìsà'a a àtwuè ɲònə wa ni à twuunənə e a wèrə la. ¹⁷ Pànə ni pobə nùnjənə mìntìnjmè ìmobə anjuna mìnjè ghə pə ni ìlènə pə: pobə ghə fuukè ìzhyè a mìpùmè pəənə anjuna nìlinə ìtsà; pobə ghə shwənjè ìshwənjè pi shwù; ¹⁸ pobə ghə mə wiiimè mìnnyoorè ni mbò ìmobə kə nò pə ndyì'è, ànwùè àtse à ghìrè e a ghobə apə, pobə kì mmə nnùnjè mbò ìmobə a àtwuè pìghoonə pobə fiitè."

Pi lòo a Yésù nko'ò a nìpwuurè
 (Luk 24.50-53; ìfà 1.9-11)

¹⁹ Tsa'nə Ndò'nəmbýè Yésù à lè myàanənə a ni nshwənjè ambo pobə la, Nwùè à lè lòo e a ko'ò ndèrè a nìpwuurè, ntyi'è nnwuunə a pàa àpō ze yè zìghənə.
²⁰ Lenəla ìzùnjè ndzùmè ìpe pa lè tyi'è ndèrè ngè mmə nchwiitè ntwuumè ghù ìshì'nə wa a alyi'è àtsùmè, Nwùè a kì ntyi'è mmə nfà'a pobə pi pobə nnèrè ìlènə mbə'ə pi zhyè lo pobə shwənjè la a nkùjə nkujə anjuna ìnwùè pìyerənə yerənə ni pobə lè mənə ngìrè.

Lukè

M̄nwùè a ni zhyê amwuê àḡwà'nè zè

Àḡwà'nè zè la à lè ḡwà'nè Lukè ni à lè pənə doktə ni à wa mbarè pəənə. Ka à lè pə e ta'ə ḡwùè amwuê ìzùḡè ndzùmè Yēsù pa ntsòbè ipaa, ka kɪ pə e ḡwùè p̄jɛw.

Lukè à lè ḡwà'nè àḡwà'nè zè mmə nshwəḡè mbə'ə ntwuumè ḡhù ìshì'nè wa ni Yēsù à lè tōnə lo chwiiṭè la, nki mmə ntiitè a ḡhobə ni ndwuumè ni Nwùè à ḡhă chwārè pəənə (4.18-19).

Lukè à nèrè a laanè lo ka ntwuumè ḡhù ìshì'nè wə i lè pə e la ambo ndà'ə p̄jɛw, i lè pə la ambo ḡwùè ntsùmè.

Lă tsa'nə pi ḡhəpənə àḡwà'nè zè

M̄nwùè a ni zhyê mbə'ə àḡwà'nè zè 1-4

N̄ipyê Jònə ḡḡḡḡ àḡḡ àkwiirè nchya pobə n̄ipyê Yēsù 1.5–2.52

Àkwiiirè nchya a Yēsù pobə àkwà'nè Yēsù 3.21–4.13

Àfà'ə ni Yēsù à lè fà'nə a pàa àla'ə Galilyə 4.14–9.50

Àfà'ə ni Yēsù à lè fà'nə a ni furè a Galilyə ḡḡ mbyàa a Yèrusalèmè 9.51–19.27

M̄ndwùutə m̄injyê mi Yēsù amwuê Yèrusalèmè 19.28–23.56

Ndò'nəmbyə Yēsù à lè zhwuumè a n̄iwighè, nnèrè ìp̄jɛḡmè e ambo pànè p̄itse, nko'ò ndèrè a n̄ipwuurè 24.1-53

N̄ip̄i'nəḡə àḡwà'nè Lukè

1 Tă Theophilus, pànə p̄ino'nə tà'ə mə a ni ḡwà'nè m̄nwùè ma ni mi lè furənə a t̄it̄irè pəənə. ² Pobə ḡwà'nè tsa'nə pànə † ni pi lè zəənə ìnwùè pèrə pə nki mmə nchwiiṭè ntwuumè a ni furè nkwùè ntsàambyè lè shwəḡḡnə ambo pəənə. ³ Tsa'nə a pənə a lenə la ni Tă, ìdzəənə lo a pòḡḡ ambo m̄jḡḡ a ni tsùḡḡ nchi ḡḡwà'nè ndwuumè ni m̄nwùè mèrə mə lè p̄i'nəḡə ḡḡ ḡḡ ndwùutə ambo ḡhò ntiinə ìdanə mə nshārè a mèrə. ⁴ N̄shwəḡḡ lə a ni ḡh̄irè wə tsùḡḡ n̄zhyê a nkūḡḡ nkuḡḡ m̄nwùè myè ni pi tiit̄ənə o la.

Ntwuumè mbə'ə n̄ipyê Jònə ḡḡḡḡ àḡḡ àkwiirè nchya

⁵ Nkwùè ni Heròdè à lè pənə ìfò àla'ə Judyà, ḡḡḡḡ m̄'ə Nwùè ḡhùtse à lè pə ḡhu pi mə nfuḡḡ e ni Tsàkàriyà. À lè furè amwuê aḡhaḡḡ Àbijà, n̄l̄inè ni ḡḡwùè e pə Elizabeth ni à lè furənə amwuê ḡḡwàrè Erònə. ⁶ Àkwùè n̄iyiinè àzobə ḡḡwùè e a lè təəmè a mbyè Nwùè, ntiinə pobə lè mə ndzùḡḡ m̄nt̄è nki mmə nnùḡḡ p̄imbòomə pi Ndò'nəmbyə p̄itsùmè, ka àw̄ighè ànwùè àzobə a mbyè Nwùè. ⁷ La ka pobə lè pə a ḡhobə ni ìpoonè, ntiinə Elizabeth à lè pənə e nk̄i, pobə kɪ n̄tyi'è a ḡhobə p̄ilwùnə. ⁸ A la'ə mbə n̄jyê ìtse, mbə n̄jyê ni àshwatè ḡḡḡḡ m̄'ə Nwùè pi Tsàkàriyà a lè pənə nfà'ə amwuê Ndā M̄ishwà'ə Nwùè a Yèrusalèmè, Tsàkàriyà a pə fà'ə tsa'a ḡḡḡḡ m̄'ə Nwùè a mbyè Nwùè, ⁹ a ni zùḡḡ a mbòomə ḡḡḡḡ m̄'ə Nwùè, pobə

† P̄indzəənə zəənəḡə pi Yēsù.

lè m̄'ə ìpirə ntso'ò e lo à kwuunə a Ndā M̄ishwà'ə Nwùè ntòonə alyiinə. ¹⁰ Nkwùè ni à lè pənə ntòonə alyiinə zə, àp̄urḡḡ pəənə àtsùmè ni a lè pənə a àpyiinə a lè mə nchà'tè a Nwùè. ¹¹ Angèrè Ndò'nəmbyə a furè a mbyè ze ntəəmè a pàa àp̄o ze yè zìḡhènə aḡunə alyi'ə m̄ishwà'ə Nwùè. ¹² Nkwùè ni Tsàkàriyà à lè zəənəḡə a angèrè wa, n̄t̄jḡmè e i ləənə, àkwàrè a w̄iimè e. ¹³ La Angèrè wa a shwəḡḡ ambo ze lo, “Kò wə p̄o mbă Tsàkàriyà, Nwùè à zu'ù àchà'tè Nwùè o. ḡḡwùè o Elizabeth à ḡhă pyê a m̄ombyàḡḡnə wə chwùè n̄l̄inè ìtse ni Jònə. ¹⁴ À ḡhă pə n̄iḡha'ə ambo ḡhò farə ambo pànè p̄ino'nə ntiinə pi pyèḡə e. ¹⁵ Mbə'nə à ḡhă pə ḡònè ḡḡwùunə a ìmyê Ndò'nəmbyə. Kò a n̄o e m̄l̄i'ù m̄it̄jḡḡnè m̄itse. Àzhwùè Nwùè a ḡhă pə amwuê ze nkwùè ni à furənə a n̄ip̄ùmè m̄ă e. ¹⁶ À ḡhă ḡh̄irè pànè pi Israel p̄ino'nə kw̄irè nkwê ambo Ndò'nəmbyə Nwùè ìḡhobə. ¹⁷ À ḡhă lèrè a mbyè Ndò'nəmbyə ni Àzhwùè Nwùè pobə m̄it̄jḡḡnè mi Nwùè tyi'è tsa'a Elijah. À ḡhă chi p̄wuutè p̄it̄ă pobə ìpoonè; à ḡhă p̄əḡḡ ḡḡḡḡ àt̄jḡḡnè àtwuè pobə kwê amwuê àlànḡḡ pànè ni m̄nwùè ìmobə təəmənə. À ḡhă mə l̄i'tè pəənə pobə chwu'tè mb̄jḡḡmè a ni pyabə a Ndò'nəmbyə.”

¹⁸ Tsàkàriyà a pyiitè angèrè wa lo, “M̄bi zhyê a nkūḡḡ nkuḡḡ aḡunə ànwùè zèrə zə lə ìla? N̄dwùnə mə, ḡḡwùè mə a kɪ ndwùnə e.”

¹⁹ Angèrè wa a kwùè lo, “M̄jḡḡ Gabriel ntəəmè a mbyè Nwùè, a twuumè mə lo ìt̄o nchwiiṭè ntwuumè ḡhù ìshì'nè wə ambo ḡhò. ²⁰ Naḡḡ! A ni furè t̄itsòḡḡ wə, wə zhwem̄nə chi shwəḡḡnə o apè tə pyàa n̄jyê ni

ànwùè zè a ghă ghîrè. Ntiinè ka wè pyiimè o ànwùè za ni a ghă furè amwuè ngotè nkwùè e."

²¹ Anjunè nkwùè zè ntsùmè ni Tsàkàriyà à lè mənə nshwəŋnè pobə angèrè wa la, pànè ni pobə lè pənə a àpyiinə lè mə mbyabə a tyi'è nkə'nə a ghobə ni ànwùè ni a ghîrənə a Tsàkàriyà a lyàrə amwuə Ndā Mîshwà'à Nwùè. ²² Nkwùè ni à lè furənə, ka à lè chi nzhyê shwəŋnè e ambo pobə, pobə zùŋè nzhyê lo à zəənè àzwuumè àtse amwuə Ndā Mîshwà'à Nwùè ntiinə à la'a ntyi'è mmə nnèrè mînwùè pə ni mbô ambo pobə, ka pə chi zhyê shwəŋnè e. ²³ Nkwùè ni à lè myaanənə àfà'à e a Ndā Mîshwà'à Nwùè a Yèrusalèmə, à lè kwè a imwuə alyi'ə ze. ²⁴ A lè kî pə anjunə mətùmə nkwùè ngwùè e Elizabeth a pə ni moonè ntyi'è nnuunə e pə a ndā lo kò pî zəənè e a ye anjunə ŋwigrè itaanè. ²⁵ À lè tyi'è nshwəŋnè lo, "Ndò'nəmbyê à ghîrè ànwùè ishî'nə anjunə mîŋè, nfuukè ïsiŋnè àtswuè mîŋè a tîŋrè pəənè."

Ntwuumè mbə'ə nîpyê Yésû

²⁶ Nwigrè ntuurè lè lànè amwuə nkwùè ni Elizabeth à lè pənə ni moonè, Nwùè a twuumè a angèrè Gabriel amwuə pàa àla'à Nazarètè ni à pənə mbòmpra àla'à amwuə Galilyè. ²⁷ À lè pə ni ntwuumè ambo mông-wàngoonè ìtse wùè ni à la'a mə nzhyê e a ŋònè mbyàŋnè apè, ni Jòsebè ŋwùè ngwàrè Dàfirè à lè tso'nə mîlù'ù mi àtswuè ìme. ²⁸ Angèrè wè à lè tō ambo Màriyà nshwəŋnè lo, "Ngwè nchà'tè o! Àporèporè à pə ambo ghò! Ndò'nəmbyê à wè pîghə ze." ²⁹ La Màriyà à lè pə ni ntòmnnè tyi'è ni nkuŋè amwuə nkwùè ni à lè zu'nə ànwùè ni angèrè wè à lè shwəŋnə la, ntyi'è nkwàŋè ànwùè ni mbuurè àchà'tè zèrè zè ì nèrənə. ³⁰ Angèrè wa a shwəŋnè ambo ze lo, "Màriyà kò wè pō; àpòŋè ntiŋmè Nwùè a chyê anjunə ghò. ³¹ Nanè! Wě sùŋè a moonè pyê a mômbyàŋnè, chwùè nîlinè ìtse ni Yésû. ³² À ghă pə ŋònè ngwùunə pî fuŋè e ni Moonè Nwùè Àko'ntsirè. Ndò'nəmbyê Nwùè à ghă ŋâ e ni aləŋə nîfò tā pî tā ighobə Dàfirè. ³³ À ghă pə ìfò àtswuè ngwàrè Yàkobè ni nkuŋè; aləŋə Nîfò e a ghă l'wùutè e apè."

³⁴ Màriyà a pyiitè angèrè wa lo, "Ka ñzhyê mə a ŋònè mbyàŋnè. Mbə'ə zè ànwùè a lànè lə ìla ngîrè?"

³⁵ Angèrè wa a kwùè lo, "Àzhwùè Nwùè a ghă tō ambo ghò, mîŋnè mî Nwùè Àko'ntsirè kwuumè amwuə ghò. Lenəla, pî fuŋè a moonè ghù ndaanənə wa ni wě pyê la ni Moonè Nwùè. ³⁶ Kwempè a ŋwùè ngwàrè o Elizabeth. Pî lè pə nshwəŋnè lo mbə'ə a pòŋè pyê e apè. La tîtsòŋè, à wè ni moonè ŋwigrè ntuurè, mbaa pə tsa'nə à lwùnè mə tisiŋnə la. ³⁷ Ntiinə ka ànwùè àtse a pə e ghu ni mbə'ə ka Nwùè a ghîrè e."

³⁸ Màriyà a kwùè lo, "Zəənè, ñchyê mbə la àpù'ù Ndò'nəmbyê. Ànwùè ghu à ghîrè anjunə mîŋè tyi'è tsa'nə wè shwəŋnə la." Angèrè wa a tyi'è mmyà'tè e, ndèrè e.

Màriyà a ghaanə a Elizabeth

³⁹ Tyi'è nkwùè ghu, Màriyà a shwatè ìpwuumè ìpe ndèrè ni mîŋnè amwuə mbòmpra àla'à ngwùunə ìtse ni ì lè pənə amwuə àla'à Judyà zhyè ni a pənə àtswuè kòŋè. ⁴⁰ Nkwùè ni à lè lèrənə ghu la, à lè ghè nkwuumè a ndā Tsàkàriyà nchà'tè a Elizabeth. ⁴¹ Tyi'è tsa'nə Elizabeth à zu'nə àchà'tè Màriyà, moonè wa a kànè a nîpùmè ze, a tyi'è ndwènè ni Àzhwùè Nwùè. ⁴² A kyiinè nshwəŋnè lo, "Nwùè à chyê mborè anjunə ghò ntsàarè a pîtse pəngyă, mborè ì kî nchi mbə anjunə moonè wè ni wè ghă pyê lə. ⁴³ Ànwùè yè wùunə zə a tō ambo mîŋè lə ntiinə àkə, lo mə pî Ndò'nəmbyê à tō ngaanè mə? ⁴⁴ Nkwùè ni ñtənə ndzù'ù àchà'tè o la, moonè ni à pənə a nîpùmè mîŋè à tō nkànè ni nîgha'à. ⁴⁵ A pòŋè ambo ghò ntiinə wè lè nùŋənə ntiŋmè lo ànwùè ni Ndò'nəmbyê à lè shwəŋnə ambo ghò a ghă ghîrè."

Nchyə ni Màriyà à lè zòbənə

⁴⁶ Lenəla, Màriyà a shwəŋnè lo, "Ntiŋmè mə ìtsùmè ghu'tè a Ndò'nəmbyê.

⁴⁷ Ntiŋmè mə wè ni nîgha'à mbə'ə Nwùè ngàŋè nch-warè mə,

⁴⁸ ntiinə à kwuumənə mə, ngàŋè àfà'à e ni à pənə àzwuumè àfîfî!

A ni pî'nè tîtsòŋè, ìwaanè pəənè ìtsùmè ghă fuŋè mə ni ŋònè ni à pənə ni mborè.

⁴⁹ Mbə'nə ze wa ni à faŋənə,

à ghîrè mînwùè mîwùunə ambo mîŋè, nîlinè ìtse laanè.

⁵⁰ À koorè mîlîŋè mi pànè pyè ni pobə pa mbô e nfuŋè amwuə wè ìwaanè ngè mbyàa amwuə wùè ìwaanè.

⁵¹ À shwuumè àpò e nnèrè ìŋnè e wùè ni i wa nshà'tè ngàŋə àko'ò mîŋnè pobə ìkwàŋè ìpobə ìtsùmè.

⁵² "À shwu'kè mə pîfò pîwùunə anjunə ìləŋə nîfò ìpobə, ŋŋaŋè ìfîfî pəənə a àtîghə. ⁵³ À ŋâ ìpwuumè pîshî'nè ambo ngàŋə nŋyè, la ntsàa ngàŋə nkabè pobə lèrè ni mbô ìmobə mîmbaa. ⁵⁴ À yèmpè a ngàŋè àfà'à e Israel, nkwempè àkoorè mîlîŋè e anjunə pəənè.

⁵⁵ Tsa'nə à lè kà'nə ambo pîŋə pîŋə ìpəənè, à lè koorè mîlîŋè mi tā ìwəənè Abrahàmè pobə pî ngwàrè e ntsùmè nkwùè ìtsùmè." ⁵⁶ Màriyà à lè chyê pobə Elizabeth tsa'a ŋwigrè itarə nkwirè nkwè e.

Pî pyê Jònə ngàŋè àŋâ àkwîirè nchyə

⁵⁷ Nkwùè ni Elizabeth à lè pənə pyê ì lè kù'ù, a pyê a mômbyàŋnè. ⁵⁸ Ngàŋə àpàrè nka'à ìze pobə pî ngwàrè e lè zu'ù ànwùè yè wùunə ni Ndò'nəmbyê à lè ghîrənə ambo ze, pobə pî pobə tyi'è mbwuutè nga'à.

⁵⁹ A lè pə anjunə nòmbàa nŋyè nîfàamè pî tō a ni zəərè a moonè wa, mmə ntà'a a ni chwùè nîlinè ìtse ni Tsàkàriyà ni à lè pənə nîlinè ni tā ighobə, ⁶⁰ la mə e a twuumè e tyi'è ni ìŋnè, nshwəŋnè lo, "Nîlinè ìtse la Jònə." ⁶¹ Pànè pa shwəŋnè ambo ze lo, "Ka ŋònè ìtse amwuə ngwàrè ìzîghə ni à pənə ni nîlinè tsîghu!"

⁶² Pobə lə tyi'ə nshwəŋnə ambo Tsəkəriyà ni mbô, mmə mbyiitè e lo à pyè nkòŋə a ni chwùè nɛlinè ni moonè wə la ni ɛwə?

⁶³ Tsəkəriyà à lə pyiitè àzwuumè ni pi pa ŋwà'nə aŋunə, ŋwà'nə aŋunə lo, "Nɛlinè ɛtse la Jònə." Ànwùè ghu a lə ghìrè mɛntswùè ɛmobə mɛtsùmè ka'a. ⁶⁴ Tyi'ə nkwùè ghu, ntswùè Tsəkəriyà lə nya'kə, àlæəmè e a shwèntè, a ki mbì'nə a ni shwəŋnə ntyi'ə ngyetè a Nwùè. ⁶⁵ Àkwàrè a lə wiiimè ngàŋə àpàrè nka'a ɛzobə. Nikerə mbə'ə mɛnwùè mèrə mə lə siimè amwuə kòŋə àla'a Judyà ntsùmè. ⁶⁶ Nwùè ntsùmè ni à lə zu'nə ànwùè ghu a lə kwàŋə a àtwuè ze, mbyiitè lo, "Moonè wèrə wə à ghă kwuè pə lə àkə?" Ntiinə a furè ndaanè lo ɛtɛŋnə Ndò'nəmbyə i wə aŋunə ze.

Tsəkəriyà a chwiitè ntwuumè Nwùè

⁶⁷ Àzhwùè Nwùè a lə lwenè a Tsəkəriyà tã pi Jònə, a tyi'ə nchwiitè ntwuumè Nwùè lo, ⁶⁸ "Nɛ ghìrè pəənè yetè a Ndò'nəmbyə, Nwùè pànè pi Israel, ntiinə à tō mə a ni yèmpɛ pəənè ɛpɛ, ntsu'ù ɛtwuè ɛpobə. ⁶⁹ À ŋə mə a ngàŋə nchwarè pəənè, wùè ni à tɛŋnənə ambo pəənè, mbə ŋwùè ngwàrè ngàŋə àfà'a e Dàfirè, ⁷⁰ tyi'ə tsa'nə à lə kà'nə ndàŋə a ndzùmè ngàŋə ntwuumè Nwùè yɛ laanənə yɛ ntsàambyè lo, ⁷¹ à ghă chwarè a wəənè ambo ngàŋə mbwùunə ɛzəənè, kwiirè a wəənè ambo pànè ni pi pàanənə a wəənè la. ⁷² À lə kwèmpè ɛkàanè yɛ laanənə wa, nnèrè àpòŋə ntiŋmè e zhyè ni à lə kà'nə ambo pɛtã ɛpəənè pɛntsàambyè. ⁷³ À lə tsəəmè ambo tã ɛwəənè Abrahàmè lo, ⁷⁴ à ghă kwiirè a wəənè ambo ngàŋə kipaana ɛzəənè mbə'ə pəənè tyi'ə nfà'a ambo ze tɛ àkwàrè, ⁷⁵ amwuə ndwuumè ni i laanənə nki ntəəmè ɛshì'nə a mbyè ze aŋunə nkwùè ɛzəənè ntsùmè a àtwuè ɛshyè ghə. ⁷⁶ Moonè mə, pi ghă tyi'ə mmə nfuŋə o ni ngàŋə ntwuumè Nwùè Àko'ntsirè, ntiinə wə ghă lèrè a mbyè Ndò'nəmbyə a ni tsùŋə àlàŋə e, ⁷⁷ ghìrè pəənè ɛpɛ zhyè lo pi ghă chwarè a ghobə a ni làŋə a ndzùmè nɛlənè ɛfàntè ɛnwùè ɛpobə. ⁷⁸ Ntii àkoorè mɛlɛŋ Nwùè ɛwəənè, nɛyè ɛ ghă furè a nɛpwwurè laanè shwu'ə aŋunə pəənè, ⁷⁹ kyà'a pànè pa ni pobə pa nchyè amwuə ndzùmə, farə amwuə ilyi'ə lægrə nɛwighè, pyabè mɛkwùè ɛməənè mbə'ə pəənè yiinè amwuə àlàŋə àporèporè."

⁸⁰ Moonè wa à lə kwùè ntiŋnə amwuə Àzhwùè Nwùè, nchyè amwuə alyi'ə waakə tə mbyàa nkwùè ni à lə nèrənə ɛpɛŋmè e ambo pànè pi Israel.

Tsa'nə pi lə pyəne a Yēsù

2 Amwuə nkwùè ni pi lə pyəne a Jònə, Kaasà Ògostùsè ni à lə pənə ɛfò ghù ngwùunə amwuə àla'a Romè, à lə tsàa ntwuumè lo pɛ shanè a ŋwùè ntsùmè amwuə àla'a Romè àtsùmè. ² Lə lə pə ntsàambyè nkwùè a ni shanè pəənè tsa'nə Kwirirìnùsè à lə pənə ɛfò pàa àla'a Romè ni pi lə mənə nfuŋə ni Siryà. ³ Lenəla, ŋwùè ntsùmè à lə lèrè amwuə pàa àla'a ighobə a ni ŋwà'nə nɛlinè ɛtse. ⁴ Jòsebè a furè a Nazaretè ni à pənə amwuə Galilyè nko'ò ndèrè a Judyà. À lə kwuunə a Bethlehem ni à pənə mbòmɛ

àla'a Dàfirè ntiinə à lə pənə ŋwùè ngwàrè ndà Dàfirè. ⁵ À lə lèrè pobə ngwùè e Màriyà e ni à tso'ò mə mɛlù'ù àtwuè ze a ni ghè ŋwà'nə nɛlinè ɛmobə. Màriyà à lə pə ni moonè. ⁶ Tsa'nə pobə lə pənə ghu, nkwùè ɛ lə kù'ù ambo ze a ni pyè a moonè ghu. ⁷ Lenəla, à lə pyè a ntsàambyè moonè e a pə mòmbyàŋnə, a lyibè e amwuə ɛpàa ɛtsə'ə nnùŋə amwuə nɛkwù'è ni mɛnyàamè, ntiinə ka alyi'ə a lə pə e ghu ambo pobə a ni lyè amwuə ndà pɛghɛnè.

Pəngèrè chwiitè ntwuumè ambo pɛmbyabè mɛmbyè mɛndzìrè

⁸ Pɛmbyabè mɛmbyè mi ndzìrè pɛtse lə pə amwuə pàa àla'a ghu mmə mbyabè mɛmbyè ɛmobə a kòŋə ni ɛtwu'è. ⁹ Angèrè Ndò'nəmbyə à lə furè a mbyè pobə, nkà'a Nwùè ɛ tsiinè aŋunə pobə, àkwàrè a zùŋə ngwiiimè a ghobə. ¹⁰ La angèrè wa à lə shwəŋə ambo pobə lo, "Kò nɛ pò, nɛ zhwitè! Ntò la ni ntwuumè ghù ɛshì'nə wùè ni i ŋə a nɛgha'a ghu no'nə ambo pànè pɛtsumè. ¹¹ Pɛ pyè a ngàŋə nchwarè pəənè ambo pɛghə amwuə mbòmɛpə àla'a Dàfirè sìnè wə a pə Kristù Ndò'nəmbyə. ¹² Àzwuumè zhyè ni a pənə tsa'a àlènè ambo pɛghə a chyè lo nɛ zəənè a moonè ni pi lyibənə amwuə ɛpàa ɛtsə'ə nnùŋə amwuə nɛkwù'è ni mɛmbyè."

¹³ Pobə lə ki wùutè àpùŋə pəngèrè a pwwutè a wùè, pobə tyi'ə mmə ngyetè a Nwùè nshwəŋə lo, ¹⁴ "Àghu'tə yè no'nə a chyè ambo Nwùèko'ò a nɛpwwurè. Àporèporè à pə àtwuè ɛshyè ghè ambo pànè ni à pənə ni nɛgha'a aŋunə pobə."

¹⁵ Nkwùè ni pəngèrè pa lə myà'tənə a ghobə ndèrè a nɛpwwurè, pɛmbyabè mɛmbyè pa lə shwəŋnə pobə ni pobə lo; "Nɛ ghìrè pəənè twuumè ndèrè a Bethlehem ndzəənè ànwùè ni a zə ndòo alyi'ə ghu, ni Ndò'nəmbyə à ghìrənə pəənè zhyè la." ¹⁶ Lenəla, pobə lə yiinè ni ɛtɛŋnə ngè ntsirè a Màriyà pobə Jòsebè ni moonè wə ni à lə nwùunənə amwuə nɛkwù'è ni mɛmbyè. ¹⁷ Tsa'nə pobə lə zəənənə a moonè wèrə wə la, pobə lə tiitè ànwùè ni pəngèrè lə tiitənə a ghobə mbə'ə moonè wə. ¹⁸ Ànwùè ni pɛmbyabè mɛmbyè pèrə pə lə shwəŋənə a lə pə ànwùè yerənə yerənə ambo ŋwùè ntsùmè ni à lə zu'nə. ¹⁹ Màriyà à lə shwatè mɛnwùè mə mɛtsùmè ntyi'è mbə ni àkwàŋə yè no'nə a ntiŋmè ze. ²⁰ Pɛmbyabè mɛmbyè pèrə pə lə kwirè ndèrè, mmə ndzòbè minchyə ngu'tə a Nwùè aŋunə mɛnwùè ni pobə zu'nə nki ndzəənè a pwwuumè ambo pobə tyi'è tsa'nə pi lə shwəŋənə a ghobə.

²¹ Nɛyè nɛfàamè lə làŋə, pi zəərè a moonè wə nchwùè nɛlinè ɛtse ni Yēsù. Lə lə pə nɛlinè tsa ni angèrè wa à lə ŋànə pi pòŋə sùŋə e la.

²² Nkwùè ɛ lə kù'ù lo Jòsebè pobə Màriyà ghìrè a mbòmɛ nsuu mbɛŋmè ɛzobə ndaanè a ni zùŋə a mbòmɛ Mùsì. Lenəla pobə lə lòo a Yēsù nko'ò ndèrè a Yèrusalèmə a ni ghè nnèrè ambo Ndò'nəmbyə, ²³ a ni zùŋə tsa'nə pi lə ŋwà'nənə amwuə mbòmɛ Ndò'nəmbyə lo, "Pi ghă nùŋə a ntsàambyè moonè məngyè ni à pənə mòmbyàŋnə tsa'a moonè Ndò'nəmbyə." ²⁴ Pobə lə ki ndèrè a ni ghè mmà'a a Nwùè ni ɛlww'è ipaa kè ni

ïpoonè pi ìlwu'è mîkarə pîpaa, a ni zùnjè ànwùè ni mbòomə Nwùè à lè nèrənə.

²⁵ Njònə ìtse à lè pə a Yèrusalèmə nkwiùè ghu pi mə nfunjè e ni Simyònə. À lè pə njònə ni mînwùè ìme lè təəmənə, a ki mbə ni àkwàrə Nwùè. Àzhwùè Nwùè a lè pə anjənə ze mmə mbyabè nkwiùè ni Nwùè à ghă zəə nchyə ìmyə pànè pi Israel la. ²⁶ La, Àzhwùè Nwùè a lè nèrè mə lo à ghă zəənə a wùè ni Ndò'nəmbýə à lè tso'nə la à pònjè kwighè ²⁷ Àzhwùè Nwùè a lè ghìrè lo à tō a Ndā Mîshwà'ə Nwùè njyè ni mǎ pi Yésú pobə tá ighobə lè lònə e ntō lo nèrè e a ni lwenè tsa'nə mbòomə à lè nèrənə. ²⁸ Simyònə à lè kwiirə a moonè wè nkwa'ə, nja a miyaa ambo Nwùè, nshwənjè lo, ²⁹ "Tìtsònjè wə, Ndò'nəmbýə, wə nùnjè mə mînkà'nə ìmò, myà'tə a ngànjè àfà'ə o à lèrè ni àporəporə tsa'nə wè lè shwənjənə. ³⁰ Mbə'nə ìndzəənə mə nìchwarè o wa ni ìmyè ìmǎ, ³¹ wùè wa ni wè lè chwu'tənə a mbyè njwùè ntsùmè la. ³² À ghă pə nkà'ə ni ì ghă kyà'ə ìlànə ìpò ambo pànè ni ka pobə pə ghobə pìjew, ki tō ni nìgha'ə ambo pəənə ìpò, pànè pi Israel." ³³ Tǎ pi moonè wè ni mǎ e lè yerè ànwùè ni pi lè shwənjənə mbə'ə e la. ³⁴ Simyònə a tyi'è nchyə mborè anjənə pobə nshwənjè ambo Mǎriyà, mǎ e lo, "Zəənə! Moonè wè à ghă njanjè pànè pìnò'nə, ki shwu'kè pànè pìnò'nə amwuə àlǎ'ə Israel. À ghă pə àlènè ni pànè ghă shwənjənə mbə'ə e, ³⁵ à ghă ghìrè mînwùè ni pànè pə ghă mə kwànjè amwuə mîntijmè ìmobə furə a sànjè, mînwuə ntsòo à sòbè ntiymè o."

³⁶ Ngànjè ntwuumè Nwùè ghu mǎngyè ìtse à lè pə ghu nìlinè ìtse pə Anà, mbə moonè Fanùlèlè ni à lè furənə amwuə ngwàrə Ashà. À lè ki pə amwuə zèrè zè nkwiùè la ntyi'è ndwùnè mǎngyè, ndè zo'ò nchyè ngu'u sàmbaa ndwuumè e a kwighè. ³⁷ A ki pə nkwiùè ghu mbə ngu'u mìghumè nìfàamè ntsòbè nìkwàa. Ka à lè mə myà'tè e Ndā Mîshwà'ə Nwùè; à lè mə nsəəkè a Nwùè, mmə nchyè tì zighè amwuə àchà'tè Nwùè ni ìtwu'è pobə njyè. ³⁸ À lè ki ntō tyi'è nkwiùè ghu, nja a miyaa ambo Nwùè, nshwənjənə mbə'ə moonè wa ambo pànè pìtsùmè ni pi lè mənə mbyabè lo Nwùè à fuukè pànè pi Yèrusalèmə amwuə ngə'è.

Jòsebè pobə Mǎriyà lòo a Yésú nkwiirè nkwi a Nazarètə

³⁹ Nkwùè ni Jòsebè pobə Mǎriyà lè myàanənə ìnwùè ìtsùmè ni mbòomə Ndò'nəmbýə à lè tà'nə la, pobə lè kwiirè nkwi a Galilyè, ndèrə a nìkwurè pobə a Nazarètə. ⁴⁰ Moonè wa à lè tyi'è nkwiùè mbə ni ìtijnè nkì ndwènè ni àzhì'tè, àpònjè ntiymè Nwùè a ki mbə anjənə ze.

Yésú a lèrè amwuə Ndā Mîshwà'ə Nwùè

⁴¹ Tǎ pi Yésú pobə mǎ e lè pə nko'ò ndèrə a Yèrusalèmə ngu'u ìtsùmè anjənə Nìgha'ə Àlànə Mmyà'tè. ⁴² Nkwùè ni à lè pənə ngu'u ntsòbè ipaa, pobə pi pobə lè lèrè tsa'nə pobə lè mənə ngìrè. ⁴³ Nkwùè ni pobə lè myàanənə a nìgha'ə wè ntyi'è mmə nkwi, Yésú à lè ghojè e a ndzùmè a Yèrusalèmə,

la ka tá ighobə pobə mǎ e zhyə a ghobə. ⁴⁴ Pobə lè mə nkwiànjè lo à wè a tìtìrè pànè ni pobə pi pobə lè mənə ngyiinè. Lenəla, pobə lè yiinə a nìyilinə anjənə ta'ə njyè ntyi'è mbi'nə a ni ta'ə e amwuə ilyi'ə pìswuə ìpe pobə ngwàrə izobə. ⁴⁵ Pobə lè ta'ə e la ka zəənə a ghobə a ye, nkwiirè ndèrə a Yèrusalèmə a ni ghè ntà'ə e ghu. ⁴⁶ Njyè itarə lè lànə pobə zəənə e amwuə Ndā Mîshwà'ə Nwùè a tìtìrè pìnèrè mbòomə, a nwuunə mmə nzhwi'tè ànwùè ni pobə mənə nshwənjè nkì mmə mbyiitè a ghobə ni ìpyiitè ìshwənjənə. ⁴⁷ Pànè pìtsùmè ni pobə lè zu'nə ìkwùè ìshwənjənə ìpe lè yerè ntii àzhì'tè ni à lè pənə ni zèrə. ⁴⁸ A lè kə'nə tá ighobə pobə mǎ e nkwiùè ni pobə lè zəənənə e. Mǎ e a tyi'è mbyiitè ambo ze lo, "Moonè mə, à tyi'è ngìrè àkə wè tsànjè a wə tyi'è lə? Pəə tá iwighə ta'ə mə o ka mizùnjə."

⁴⁹ Yésú a pyiitè ambo pobə lo, "Nì mə ntà'ə mə lo àkə? Ka nì zhyə a wighə lo ntō mbyè mbə a ni pə a ndā Tǎ iwəə?" ⁵⁰ La ka pobə lè tsùnjè nzhýè a ghobə ànwùè ni à lè mənə nshwənjè ambo pobə.

⁵¹ Lenəla, Yésú à lè lòo a ìshyè ndzùnjè a ghobə pobə pi pobə shwu'è ndèrə a Nazarètə, a tyi'è mmə ndzu'nə a ghobə. Mǎ e à lè nùnjè mînwùè mèrə mə mìtsùmè a ntiymè ze. ⁵² Yésú à lè tyi'è nkwiùè ni àzhì'tè pobə mbiymè e ntsùmè, Nwùè pobə pànè tyi'è nkònjè e.

Jònə ngànjè ànjə àkwiiirè nchyə a pì'nə a ni chwiitè ntwuumè Nwùè

3 Anjənə nòmbaa ngu'u ntsòbè itaanè tsa'nə Kaasà Tìberyüsè à lè pənə ìfò ngwùunə amwuə àlǎ'ə Romè; Pontyòsè Palètə à lè pə govìnò paa àlǎ'ə ni pi lè mənə nfunjè ni Judyà, Heròdè a ki mbə govìnò amwuə paa àlǎ'ə ni pi lè mənə nfunjè ni Galilyè, ndyimə e Filibè a pə njònə ngwùunə a Ìturyà pobə Tràkònitisè; Lisanyàsè à lè pə govìnò àlǎ'ə Abilènə, ² amwuə nkwiùè za ni Anàsè pobə Kayafàsè lè pənə ìtwuè pìfò mǎ'ə Nwùè. Amwuə nkwiùè ghu, ntwuumè Nwùè i lè tō ambo Jònə ni à lè pənə a alyi'ə waakə mbə moonè Tsàkàriyà. ³ Jònə à lè lèrè amwuə ìlǎ'ə ìtsùmè a nìp-wùnə nchyə Jodànə mmə nchwiitè lo, "Nì pənjè anjənə tìpònjè, nkwiirè nchyə, Nwùè à lèənə a tìpònjè iwighə." ⁴ Tyi'è tsa'nə ngànjè ntwuumè Nwùè Ìsayà à lè njwà'nənə lo, "Njònə ìtse à wè nkyiinə amwuə àlǎ'ə waakə nshwənjè lo, 'Tsùnjè àlànə ambo Ndò'nəmbýè, ngìrè àlànə à təəmè ambo ze. ⁵ Pi ghă lwenè mîndòorè mìtsùmè, shwu'kè mîmbarè ghobə pìkònjè pìtsùmè, shiitè ìlànə pìjotənə ìtsùmè, lwentè ìlànə pìkòtənə ìtsùmè. ⁶ Lenəla, njwùè ntsùmè à ghă zəənə a nìchwarè wa ni Nwùè à wa ndòo ntō la." ⁷ Jònə a tyi'è nshwənjè ambo ìpùnjè pəənə ni la'a mmə ntō lo à njə ghobə ni àkwiiirè nchyə lo, "Àpùnjè ìpoonè pi ìnyoorè! A wighə à kwatè ìwə lo nì kiiirè àtsè ntiymè Nwùè ni à tō? ⁸ Nì zumè mîntaamə amwuə nìchyəmbyè iwighə a ni nèrè lo nì pənjè anjənə tìpònjè iwighə. Kò nì shwənjè amwuə mîntijmè ìmighə lo, 'Pəə pə ni Abrahàmə tsa'a tá iwəə.' Ntiitè a wighə lo mbə'ə Nwùè a pə'kè mìghòorə mə anjənə ìpoonè ambo Abrahàmə. ⁹ Ndza-amə ì zə ntyi'è anjənə mijanə a ni tserè àtìghə àtsùmè

ni ka à pə zumə e mɪntàamə mɪshɪ'nə mà'à amwuə ì-mũ."

¹⁰ Àpùnjə pəənə ghu a lè tyi'ə mbyiitə e lo, "Mbə'ə pəə tyi'ə ngɪrə lə ɪla?"

¹¹ Jònə a k̄wùè lo, "Nònə ni à pənə ni itsə'ə ipaa â n̄à a ta'à ambo n̄ònə ni ka à pə e ni yètse, n̄ònə ni à pənə ni m̄izighə â k̄i ngɪrə tyi'ə a lenə."

¹² P̄ink̄wiirə p̄itaghə p̄itse la'a nki ntô a ni k̄wiirə nchya, mbyiitə e lo, "ɪnèrə ɪnwùè, Pəə ghɪrə àzəə ɪla?"

¹³ Jònə a shwənjə ambo pobə lo, "Kò n̄i chi nk̄wiirə p̄itaghə ndànə ndwùnə ni p̄i pyənə ntiitə lo n̄i k̄wiirə."

¹⁴ P̄ɪsoyi p̄itse ki mbyiitə e lo, "Pəə ghɪrə àzəə ɪla?"

A k̄wùè ambo pobə lo, "Kò n̄i k̄wiirə àzwuumə n̄wùè ni ɪt̄ɪnjə. Kò n̄i shwənjə ànwùè yè fuə aɲunə n̄wùè a ni k̄wiirə ɪpwuumə ɪpe. N̄i zwurə n̄kabə ni p̄i pa ntwuə a wighə ni zèrə."

¹⁵ Pànə p̄ɪghu lè mə mbyabə, a tyi'ə mmə nkə'nə a ghobə lo kənə Jònə à pənə lə Ghù Ndzo'nə wa. ¹⁶ Jònə a k̄wùè ambo pobə p̄itsùmə lo, "Ngwə n̄jā a wighə ni àk̄wiirə nchya ni nchya, la ghùtse ni à tsàarənə m̄ə ā tō, mbə wùè ni ka n̄kù'nə m̄ə a ni kyàatə m̄inkirə m̄i atabə ɪme. Ā n̄jā a wighə ni àk̄wiirə nchya ni Àzhwùè Nwùè ghobə ɪmũ. ¹⁷ Àsənjə Nwùè a zè ambo ze a ni f̄ə ɪk̄ɪghii ɪtsùmə tōonə amwuə ɪmũ t̄ɪpyaatə, tyi'ə l̄ò'nə mbyə ɪshɪ'nə a n̄tanə m̄izighə ze."

¹⁸ Jònə à lè shwənjə m̄inwùè m̄ino'nə m̄inyaanə a ni n̄èrə pəənə, farə a ni ki nchwiitə ntwuumə ghù ɪshɪ'nə wa ambo pobə. ¹⁹ A lè ki pə lə la ni Jònə à sa'a mə a Heròdè n̄tiinə à lè k̄wiirənə Hèrodyàsə ngwùè momaa e ndzo'ò e nk̄wi'nə aɲunə m̄inwùè m̄i t̄ipònjə m̄ino'nə ni à lè ghɪrənə. ²⁰ A ni chi nk̄wi'nə aɲunə m̄inwùè mə, Heròdè à lè kò Jònə n̄fɪnjə a ɪtsanjə.

Ak̄wiirə nchya Yēsù

(Mat 3.13-17; Mrk 1.9-11)

²¹ Nkwùè ni Jònə à lè myàanənə a ni n̄jā àk̄wiirə nchya ambo n̄wùè n̄tsùmə, à lè ki n̄jā àk̄wiirə nchya ambo Yēsù. Tsa'nə Yēsù à lè tyi'nə mmə nchà'tə a Nwùè, n̄ɪpwuurə lè nya'kə, ²² Àzhwùè Nwùè a furə a n̄ɪpwuurə tsa'a àlwu'ə nshwu'ə ntəəmə a àtwuə ze, ngyə ɪ furə a n̄ɪpwuurə nshwənjə lo, "Ghò la moonə m̄ə ni n̄kònjənə, ngwə ni n̄gha'ə mbə'ə o."

P̄it̄ə p̄it̄ə p̄i Yēsù

²³ Nkwùè ni Yēsù à lè pənə tsa'a ngu'u m̄ighumə m̄intarə, à lè p̄i'nə àfà'ə e. Pànə lè mə nk̄wənjə lo t̄ə p̄i Yēsù la Jòsebə moonə Hèli. ²⁴ Hèli a pə moonə Matàtə, Matàtə a pə moonə Levi, Levi a pə moonə Melki, Melki a pə moonə Janàyə, Janàyə a pə moonə Jòsebə. ²⁵ Jòsebə à lè pə moonə Mātatyàsə, Mātatyàsə a pə moonə Emòsə, Emòsə a pə moonə Nahùmə, Nahùmə a pə moonə Esli, Esli a pə moonə Nagai. ²⁶ Nagai à lè pə moonə Matə, Matə a pə moonə Mātatyàsə, Mātatyàsə a pə moonə Semènə, Semènə a pə moonə Josèkə, Josèkə a pə moonə Jodà. ²⁷ Jodà à lè pə moonə Jòanànə, Jòanànə a pə moonə Resà, Resà a pə moonə Zèrubabèlè, Zèrubabèlè a pə moonə Sheatyèlè, Sheatyèlè a pə moonə Neri, ²⁸ Neri a pə moonə Melki,

Melki a pə moonə Adì, Adì a pə moonə Kosàmə, Kosàmə a pə moonə Elmadàmə, Elmadàmə a pə moonə Erə. ²⁹ Erə à lè pə moonə Joshua, Joshua a pə moonə Eleazà, Eleazà a pə moonə Jorimə, Jorimə a pə moonə Matàtə, Matàtə a pə moonə Levi. ³⁰ Levi à lè pə moonə Simyònə, Simyònə a pə moonə Judà, Judà a pə moonə Jòsebə, Jòsebə a pə moonə Jonàmə, Jonàmə a pə moonə Èlyakimə, ³¹ Èlyakimə a pə moonə Meleyà, Meleyà a pə moonə Menà, Menà a pə moonə Mātata, Mātata a pə moonə Natànə, Natànə a pə moonə Dàfirə, ³² Dàfirə a pə moonə Jesè, Jesè a pə moonə Obèdè, Obèdè a pə moonə Boàzə, Boàzə a pə moonə Salmònə, Salmònə a pə moonə Nashònə, ³³ Nashònə a pə moonə Àminadabə, Àminadabə a pə moonə Admìnə, Admìnə a pə Moonə Anì, Anì a pə moonə Hezrònə, Hezrònə a pə moonə Perèzə, Perèzə a pə moonə Judà, ³⁴ Judà a pə moonə Yàkobə, Yàkobə a pə moonə Isàkə, Isàkə a pə moonə Abrahàmə, Abrahàmə a pə moonə Terà, Terà a pə moonə Nahò, ³⁵ Nahò a pə moonə Serùgə, Serùgə a pə moonə Reù, Reù a pə moonə Pelègə, Pelègə a pə moonə Ebè, Ebè a pə moonə Shelà, ³⁶ Shelà a pə moonə Kainànə, Kainànə a pə moonə Afazàdè, Afazàdè a pə moonə Shemə, Shemə a pə moonə Noà, Noà a pə moonə Lamèkə, ³⁷ Lamèkə a pə moonə Mètuselà, Mètuselà a pə moonə Endòkə, Endòkə a pə moonə Jarèdè, Jarèdè a pə moonə M̄ahalalèlè, M̄ahalalèlè a pə moonə Kenànə, ³⁸ Kenànə a pə moonə Endòshə, Endòshə a pə moonə Setə, Setə a pə moonə Adàmə, Adàmə a pə moonə Nwùè.

Satàanə a kwà'nə Yēsù

(Mat 1.1-11; Mrk 1.12-13)

4 Yēsù à lè mə n̄furə a nchya Jodànə ni Àzhwùè Nwùè a lwenə mə n̄tɪnjə e ngɪrə a lèrə alyi'ə waakə. ² Ā lè pə ghu n̄jyè m̄ighumə n̄kwàa, Satàanə a kwà'nə e. Aɲunə ndwùnə m̄in̄jyè mə ka à lè zighə e àzwuumə àtse, lenəla n̄jyè ɪ mə ndzanə e.

³ Satàanə a shwənjə ambo ze lo, "Wə tə mbə Moonə Nwùè nk̄ùnjə nkuɲə, wə shwənjə ambo n̄ighòrə tsə lo tsèrə pənjə n̄tyi'ə àpaanə."

⁴ Yēsù a k̄wùè ambo ze lo, "P̄i n̄wà'nə amwuə àn̄wà'nə Nwùè lo, 'Ka n̄wùè a chyè e ghù n̄tɪnjə la mbə'ə àpaanə ndà'ə.' Ā chyè pə mbə'ə àshwənjə àt-sùmə ni a furənə a n̄swùè Nwùè."

⁵ Satàanə a chi ndòo e nko'ò ndèrə alyi'ə n̄ajnjənə nnèrə e ni ilyi'ə n̄ifò àtwuə ɪshyè àtsùmə aɲunə mətùmə nkwùè, ⁶ nshwənjə ambo ze lo, "Mbi n̄jā o ni ɪt̄ɪnjə lo wə tyi'ə mbu'tə ilyi'ə n̄ifò pèrə pə tyi'ə ɪtsùmə ni ɪpwuumə ɪpe ɪtsùmə, n̄tiinə p̄i n̄jā mə ilyi'ə pèrə pə ɪtsùmə ambo m̄injə, m̄bə ni ɪt̄ɪnjə a ni n̄jā ambo n̄ònə ni n̄kònjənə. ⁷ T̄itsònjə, wə tə n̄jū'nə a ɪshyè nsəkə m̄ə yì mbi n̄jā ɪpwuumə pèrə pə ɪtsùmə ambo ghò lo wə pu'tə a pèrə."

⁸ Yēsù a k̄wùè ambo ze lo, "P̄i n̄wà'nə amwuə àn̄wà'nə Nwùè lo, 'Wə chyè a ni səkə pə a Ndò'nəmbyè Nwùè o, nki nchyè a ni fà'ə tyi'ə ambo ze ndà'ə."

⁹ Sataànè a chi ndòo a Yésù nko'ò ndèrè a Yèrusalèmè ntê e a ngotè àtswè Ndâ mîshwà'á Nwùù yî ngwùunè, nshwə̀jə̀ ambo ze lo, "Wè tə̀ mbə̀ Moonè Nwùù, wè furè a nìghè ntso'nè nkànè a ìshyè. ¹⁰ Ntiinè pi ñwà'nè amwuə̀ àñwà'nè Nwùù lo, 'Nwùù à ghà tsàa pə̀ngèrè ìpe lo pèrè lerəkè o nkí mbyabè o.' ¹¹ A za nkí nchi nshwə̀jə̀ lo, 'pobə̀ ghà tyí'è kò o twu'tè amwuə̀ mbò ìmobə̀ mbə̀'ə̀ wè tsòo àkwùè o añunə̀ nìghòorə̀.'" ¹² Yésù a kwùè ambo ze lo, "Pi kí nshwə̀jə̀ amwuə̀ àñwà'nè Nwùù lo, 'Kò wè kwà'nè o a Ndò'nə̀mbyè Nwùù o.'"

¹³ Nkwùè ni Sataànè à lè myàanənə̀ a ni kwà'nè Yésù amwuə̀ ìlànə̀ ìtsùmè, à lè myà'tè e lo à lèrè tə̀ mbyàa nkwùè ni à chi pə̀ ni ìsàanè yî nyàanə̀.

Yésù a pì'nè àfà'á e a Galilyè

(Mat 4.12-17; Mrk 1.14-15)

¹⁴ Yésù à lè kwìrè nkwè a Galilyè ndwènè ni ìtìjñè Àzhwùè Nwùù. Ntwuumè mbə̀'ə̀ e ì lè siimè amwuə̀ Galilyè ntsùmè. ¹⁵ Yésù à lè lèrè ni mbyè ntyí'è mmə̀ nnèrè ànwùè Nwùù amwuə̀ mîndā mî àshwatè pèjwè, pànè pètsùmè tyí'è mmə̀ ngyetè e.

Pi twuumè Yésù a Nazarètè

(Mat 13.53-58; Mrk 6.1-6)

¹⁶ Yésù à lè lèrè a Nazarètè alyí'ə̀ ni à lè kwuənə̀ ghu, ngè nkwuunè amwuə̀ ndā àshwatè pèjwè ntyí'è àl'á pì-jew a ni zùjè tsa'nə̀ à lè pyènnə̀ mmə̀ ngìrè, ndòo a ìshyè ntə̀əmè a ni funjè àñwà'nè Nwùù. ¹⁷ Pi lè ñà e ni àñwà'nè ngàjè ntwuumè Nwùù Ìsayà a nya'kè ndzə̀ənè alyí'ə̀ ni pi ñwà'nè amwuə̀ lo, ¹⁸ "Àzhwùè Ndò'nə̀mbyè a zə̀ añunə̀ mîjè ntiinè à tso'ò mə̀ mè lo ñtə̀ nchwiitè ntwuumè ghù ìshí'nè ambo ngàjè àfumè. À twuumè mè lo ñchwiitè ambo ìpù'ù ntsòo lo pì fuukè a ghobə̀, nshwə̀jə̀ ambo pìfè lo pobə̀ ghà zə̀ənè ìlyí'ə̀, mmyà'tè pànè pa ni pobə̀ pa ndzə̀ənè ngə̀'ə̀ la, ¹⁹ nkí nchwiitè lo nkwùè ì kù'ù ni Ndò'nə̀mbyè à ghà chwarè pə̀ənè ìpe."

²⁰ Tsa'nə̀ Yésù à lè myàanənə̀ a ni funjè àñwà'nè za, à lè kwupè a zèrè ñjā ambo ngàjè àfà'á ndā àshwatè wa ntyí'è nnwuunə̀ a ìshyè. Nwùè ntsùmè amwuə̀ ndā gha à lè tyí'è ntè ìmyè ìme añunə̀ ze. ²¹ A pì'nè ntyí'è nshwə̀jə̀ ambo pobə̀ lo, "Ànwùè ni pi ñwà'nè amwuə̀ alyí'ə̀ àñwà'nè zə̀ la a furè ndaanè sìnè wè, tsa'nə̀ ni zù'nə̀ ñfunjè a zèrə̀."

²² Pànè pètsùmè lè tyí'è mmə̀ nshwə̀jə̀ mînwùè mîshí'nè mbə̀'ə̀ e, nkí ngyerè àshwə̀jə̀ ìshí'nè ni a furènnə̀ a ntswùè ze, ntyí'è mbyiitè lo "Ka ñònè wè a pə̀ e lə̀ tyí'è moonè Jòsebè?"

²³ Yésù a shwə̀jə̀ ambo pobə̀ lo, "Nzhyè lo nì kwìrè shwə̀jə̀ ìshwə̀jə̀ pi mǎ'nə̀ pə̀ ambo mîjè lo, 'Mbarè pànè, tsu'ù mbìjñmè o.' Nì kí chi shwə̀jə̀ ambo mîjè lo, 'Ghìrè mînwùè ma ni pə̀ pə̀ ndzu'ù lo wè lè ghìrè a Kàpenòmè la a nìkwurè ghò ghə̀."

²⁴ Yésù a lànə̀ ni mbyè, nshwə̀jə̀ ambo pobə̀ lo, "Ng-wè nshwə̀jə̀ a nkùjə̀ nkujə̀ ambo pìghə̀ lo, 'Mbə̀'ə̀ ka pi pyiimè e a ngàjè ntwuumè Nwùù a àl'á pobə̀."

²⁵ Nkwùè nshwə̀jə̀ tyí'è nkùjə̀ nkujə̀ ambo pìghə̀ lo, "Pìkwùè pìno'nə̀ lè pə̀ a Israel nkwùè Elijah, nkwùè ni nìpwuurè lè nàanənə̀ añunə̀ ngu'u itarə̀ ni àtùmə̀ ka mbə̀jə̀ ì ló e, ndzàjə̀ ì kwuunə̀ a àl'á gha. ²⁶ La Nwùù à lè tsàa Elijah tyí'è ambo ta'á nkwùè mə̀ngyè a nìkwurè ni Zarefàtè ni ni lè pə̀nə̀ amwuə̀ àl'á Sidònè. ²⁷ A lè pə̀ amwuə̀ nkwùè ngàjè ntwuumè Nwùù Elisha, pànè pìno'nə̀ amwuə̀ àl'á Israel lè pə̀ ni àkìkwìnə̀, la ka Elisha a lè parè a ghùtse ndàjə̀ e ndà'á Namànə̀ ñwùè Siryà."

²⁸ Nkwùè ni Pànè ni pi lè pə̀nə̀ amwuə̀ ndā àshwatè gha lè zù'nə̀ ànwùè ni Yésù à lè shwə̀jə̀nə̀, mîntìjñmè ì-mobə̀ lè zañjè. ²⁹ Pobə̀ tyí'è ndòo a ìshyè nsùjə̀ a Yésù nfulè ni wèrə̀ amwuə̀ mbòmpə̀ àl'á gha, ndòo e nko'ò ndèrè àtswè kòjè gha ni pi lè poomənə̀ mbòmpə̀ àl'á yìghu añunə̀ lo pìgrè e alyí'ə̀ ghu. ³⁰ La Yésù a tomnè a tìtìrè pobə̀ ndèrè e.

Yésù a tsirè a ñònè ìtse ni à lè pə̀nə̀ ni àzhwùè tìpòjè

(Mrk 1.21-28)

³¹ Yésù à lè shwə̀jə̀ ndèrè a Kàpenòmè wùè ni à lè pə̀nə̀ mbòmpə̀ àl'á ghùtse amwuə̀ àl'á Galilyè. A pə̀ ntyí'è àl'á pèjwè a mə̀ nnèrè ànwùè Nwùù ambo pə̀ənè. ³² Pànè lè yerè ndwuunè ni à lè mənə̀ nnèrè, ntiinè àshwə̀jə̀nə̀ e a lè pə̀ ni ìtìjñè. ³³ Njònè ìtse à lè pə̀ a ndā àshwatè gha mbə̀ ni àzhyè. Nkwùè ni à lè zə̀ənənə̀ Yésù, à lè kyiinè ni ngyè ntyí'è nshwə̀jə̀ lo, ³⁴ "Yee! Wè tǎ'á ghìrè àkə̀ ambo pə̀, Yésù ñwùè Nazarètè? Wè tó lə̀ a ni zhwuutè a wə̀? Nzhyè ñònè ni wè pə̀nə̀ wèrə̀, ghò ñònè wa ni wè laanənə̀ la, nfulè ambo Nwùù."

³⁵ La Yésù à lè sa'á e nshwə̀jə̀ ambo ze lo, "Zhwem-nè, nfulè amwuə̀ ze!" Lenə̀la, àzhyè za a mǎ'á a ñònè wa a ìshyè a tìtìrè pobə̀ nfulè amwuə̀ ze la ka chyá e àl'á añunə̀ ze.

³⁶ A lè kè'nè pànè pètsùmè ni pi lè pə̀nə̀ a ndā gha, pobə̀ tyí'è nshwə̀jə̀ pobə̀ ni pobə̀ lo, "Lè zèrə̀ mbuurè àshwə̀jə̀nə̀? Njònè wè à wè ni mîntìjñmè ghobə̀ ìtìjñè a ni sa'á ìzhwùè tìpòjè pèrè futè amwuə̀ pə̀ənè!" ³⁷ Àzòrè mbə̀'ə̀ Yésù a lè siimè amwuə̀ ìlyí'ə̀ ìtsùmè amwuə̀ pàa àl'á ghu.

Yésù a parè pànè pìno'nə̀

(Mat 9.1-8; Mrk 2.16-20)

³⁸ Nkwùè ni Yésù à lè myà'tənə̀ ndā àshwatè pèjwè za à lè kwuunə̀ a ndā Shimùnə̀. Ngùmə̀ Shimùnə̀ a pə̀ ni fibà ghù ntyí'è, pi funjè e lo à tó ngyèmpè e. ³⁹ Yésù à lè tó ntə̀əmè a nìpwùnə̀ ìkwuunə̀ mə̀ngyè wa, nsa'á a fibà wa lo à myà'tè a mə̀ngyè wa. Nkwùè ni à lè shwə̀jə̀nə̀ mmyàanə̀, fibà wa à lè zùjè mmyà'tè e, a lòo a ìshyè ntyí'è ntsùjè mîzìghè lo ñà ni pobə̀. ⁴⁰ A pə̀ a ndzə̀jə̀ ntwuumè pànè pètsùmè ni pobə̀ lè pə̀nə̀ ni pìghoonə̀ ni pə̀nə̀ ni mbuurè ìghoonə̀ yìno'nə̀ lè lòo a ghobə̀ ntò ambo Yésù. A nùjè mbò ìme àtswè pobə̀ tyí'è mo'ò mo'ò mbarè a ghobə̀ ⁴¹ ìzhyè lè kí nfulè a nìpùmè pànè pìno'nə̀ ntyí'è mmə̀ nkyiinè lo, "Ghò Moonè Nwùù!" La Yésù sa'á a ghobə̀ ka ñà e a ghobə̀ ni ìsàanè lo pobə̀ shwə̀jə̀nə̀ ntiinè ìzhyè lè zhyè lo Yésù la Ghù Ndzo'nə̀ wa.

Yésù a nèrè mìnwùè a ndâ àshwatè p̄jew

(Mrk 1.35-39)

⁴² Njyê ì là laanè, Yésù a furè amwuè àlà'á za ndèrè alyi'á ni ka pànè là pè e ghu. Pànè tyi'è ntô mmè ntà'á e, la nkùè ni pobè là zèènéne e, ka pobè là chi mmè mbyimè a ghobè lo â myà'tè a ghobè. ⁴³ La Yésù a shwèjè ambo pobè lo, "Nchyé la a ni chwiitè ntwuumè ghù ìshí'nè mbè'á ànwùè Nífò Nwùè amwuè m̄tse m̄mbòmpè mi ìlà'á ntiinè lè ìsùmè ànwùè ni pi là tsàanè mè aḡunè la." ⁴⁴ Ni ndwuumè wè, à là tyi'è ndèrè mmè nshwèjè ànwùè Nwùè amwuè m̄ndâ mi ìshwatè mi p̄jew ni mi là pèné a Judyà la.

Yésù a funjè ìzùjè ndzùmè ìpe pi ntsàambyè

(Mat 4.18-22;Mrk 1.16-20)

5 A là pè njyê ìtse Yésù a tæmè a n̄pwùnè atèḡe nchye Gennesaret, pànè tyi'è mmè ntô nnyoomè aḡunè ze a ni zhwi'tè àshwèjè Nwùè. ² À là zèèné ìkànwu'è ipaa ni pèné a n̄pwùnè atèḡe ghu ni p̄nkootè ìswuè là myà'tèné n̄furè ndèrè a ni sùu ìlà'á ìpobè. ³ Yésù a kwuunè amwuè ta'á àkànwu'è wa ȳtse, ni a là pèné yè Shimùnè nshwèjè ambo ze lo â tinè zèrè n̄furè a n̄pwùnè atèḡe gha mm̄intè nkwuunè amwuè atèḡe. Yésù à là tyi'è n̄kwuunè amwuè àkànwu'è ntyi'è mmè nèrè mìnwùè ambo pànè pa alyi'á ghu.

⁴ Nkwùè ni Yésù à là myàanèné a ni nèrè mìnwùè mè, à là shwèjè ambo Shimùnè lo, "Mintè ndèrè amwuè alyi'á yè mìnèné ntsàa àlà'á o mbè'á kò ìswuè." ⁵ Shimùnè a kwùè ambo ze lo, "Masàa, pèé tæ mè ntsòo mb̄jèjè ìzèé ni ìtwu'è ka kò wèé àzwuumè àtse! La a tyi'è e zhyé ni à shwèjèné ghò, mbi mà'á àlà'á mè." ⁶ Pobè mà'á àlà'á za amwuè nchye nkùè ghu, nkò ìswuè ȳnò'nè tæ àlà'á za a tyi'è ntà'á liitè. ⁷ Pobè tyi'è n̄funjè ngàḡe àkwùè n̄yiinè ìzobè ni pobè là pèné amwuè pyè ìkànwu'è lo pobè tó nkwiirè ghobè. Pobè tó ngyèmpè nshwatè ìswuè ndwèné ìkànwu'è pa tæ pèrè tyi'è mmè ntà'á wèné pè amwuè nchye. ⁸ Nkwùè ni Shimùnè Pità à là zèènéné ànwùè ghu, à là kunè aḡunè m̄kwì'tè ìme a mbyè Yésù nshwèjè lo, "Lòo a n̄pwùnè m̄jè mbá Ndò'nèmbyé ntiinè n̄chyé mbè mè la ngàḡe nḡrè ìnwùè t̄pòḡè!" ⁹ À là shwèjè a lenè la ntiinè ànwùè a là tumèné ntswùè e ghobè ngàḡe àkwùè n̄yiinè ìze, ntii ndùnè ìswuè ni pobè là kòné. ¹⁰ Ànwùè zèrè zè a là k̄i ntumè ntswùè Jònè pobè Jemè ìpoonè pi Zebedi ni pi là pèné ngàḡe àkwùè n̄yiinè Shimùnè. Yésù shwèjè ambo Shimùnè lo, "Kò wè mbò, a ni furè t̄tsòḡè wè wè tyi'è kò la pèné." ¹¹ Pobè là sùḡè ìkànwu'è pobè pa n̄furè a s̄ghè, mmyà'tè àzwuumè àtsùmè, ndzùḡè a Yésù.

Yésù a parè a ngàḡe àk̄ikw̄ina

(Mat 8.1-4;Mrk 1.40-45)

¹² A là pè njyê ìtse ni Yésù à là lèrèné amwuè mbòmpè àlà'á ngwùunè za ìtse, ḡonè ìtse a tó mbè wùè ni àk̄ikw̄ina a là z̄ghèné mb̄jèjè e ntsùmè. Nkwùè ni à là zèènéné Yésù, à là kunè a mbyè ze àk̄ubèkubè

mbu'ù mbò ambo ze nshwèjè lo, "Ndò'nèmbyé, wè tæ nkòḡè yi wè parè a mè mbè'á mb̄jèjè mè laanè."

¹³ Yésù a tsàa àpò e mbètè e ghu, nshwèjè ambo ze lo, "Nkòḡè, mb̄jèjè o ì laanè!" Àk̄ikw̄ina za a là zùḡè mmyà'tè e, mb̄jèjè e ì laanè.

¹⁴ Yésù à là kwàtè e lo, "Kò wè shwèjè o ambo ḡonè ìtse, la lèrè ngè nnèrè ìp̄jèjè o ambo ngàḡè mà'á Nwùè. Nḡà àzwuumè n̄shwà'á za a ni zùḡè a mbòomè ni Mūsī à là n̄ḡèné a ni nèrè ambo pànè lo mb̄jèjè o ì laanè."

¹⁵ Yésù à là patè nshwèjè pè a lenè la, ànwùè zè mbè'á e a là siimè tæ nsiimè. Àp̄ḡè pèné a tyi'è ntô a ni zhwi'tè ànwùè ni à là mənè nnèrè la; farè lo â parè a ghobè. ¹⁶ La Yésù à là no'ò mmyà'tè pèné ndèrè alyi'á ni à pè ghu ze ni ze a ni chà'tè a Nwùè.

Yésù a parè a ḡonè ni pàa mb̄jèjè e à là kw̄ighèné

(Mat 9.1-8;Mrk 2.1-12)

¹⁷ A pè njyê ìtse amwuè m̄njyè m̄ḡhu, Yésù a mè nnèrè ànwùè Nwùè, p̄Farisí pobè p̄nèrè mbòomè ni là furèné amwuè m̄kwurè m̄tsùmè amwuè Galilyè ni Judyà pobè Yèrusalèmè là pè ghu. Yésù à là pè ni ìt̄jèjè Ndò'nèmbyé a ni parè a n̄ghòonè. ¹⁸ Nk̄i wùutè pànè p̄tse tó ndèḡè ḡwùè aḡunè ìkwùunè ni pàa mb̄jèjè e ìtse à là kw̄ighèné. Pobè là mè ntà'á àlàḡe ni mbè'á pobè kwuunè a ndâ gha nn̄ḡè a ḡonè wè a mbyè Yésù.

¹⁹ La pobè là zèèné lo m̄ḡwùè à no'ò ka àlàḡe ni mbè'á pobè làḡe ghu, ntyi'è nko'ò àtwuè ndâ nshwùè n̄f̄ḡè nshwu'kè a ḡonè wa aḡunè ìkwùunè e nn̄ḡè a t̄t̄rè pèné a mbyè Yésù.

²⁰ Yésù a zèèné ntii àpyiimè n̄t̄jèjè ni pànè là pèné ni zèrè, nshwèjè lo, "Ìswùè mè, pi làèné ìnwùè t̄pòḡè ìpò."

²¹ P̄nèrè mbòomè pobè p̄Farisí pa p̄'nè ntyi'è mbyiitè amwuè m̄nt̄jèjè ìmobè lo, "Wèrè wè ḡwùè ni à wè nshwèjè ìshwèjè ndzòomè Nwùè là a ìwè? A ìwè ìtse ni à wa ndèné ìf̄antè ìnwùè ndàḡe e a Nwùè?"

²² Yésù à là zhyé mìnwùè ni pobè là mənè mbyiitè pobè ni pobè la, mbyiitè ambo pobè lo, "Ni pyiitè ìpyiitè pè amwuè p̄ghè la ntii àkè? ²³ A zàḡè pè a ni shwèjè lo, 'Pi làèné ìf̄antè ìnwùè p̄ghè,' kè a ni shwèjè lo, 'Lòo a ìshyè n̄yiinè?' ²⁴ La mbi ḡh̄rè mbè'á ni zhyé lo Moonè ḡwùè a wa ni ìt̄jèjè àtwuè ìshyè ghè a ni làèné ìf̄antè ìnwùè pèné" Tsa'a a là shwèjè la ntyi'è nshwèjè ambo ḡonè ni ta'á pàa mb̄jèjè e a kw̄ighèné la lo, "Nshwèjè ambo ghò lo, lòo a ìshyè mbi'ì ìkwùunè o wa ndèrè o a ndâ ghò." ²⁵ ḡonè wè à là zùḡè ndòo a ìshyè tyi'è a mbyè pobè mbi'ì ìkwùunè e ni à là nwùunèné aḡunè la ntyi'è mmè n̄yiinè ngu'tè a Nwùè ndèrè e a ndâ ze. ²⁶ Ànwùè zè a là tumè ntswùè ìghobè p̄tsùmè, pobè tyi'è mmè ngu'tè a Nwùè. Àkw̄arè a kwuunè a ghobè, pobè tyi'è mmè nshwèjè lo, "Pèé zèèné mìnwùè mi yerèné yerèné sinè wè."

Yésù a funjè Levi

²⁷ Zèrè zè ànwùè a là làḡe la, Yésù a mè n̄furè a àpyiinè ndzèèné a ìnkwiirè p̄taghè ni n̄linè ìtse là

pənə Levi a nwuunə alyi'ə ni pi pa nkwiirə pītaghè amwuə. Yēsū a shwəŋə ambo ze lo, "Tō ntyi'ə ndzūŋə mə." ²⁸ A lōo a ɪshyā mmyā'tə àzwuumə àtsūmə ndzūŋə e.

²⁹ Levi à lè lèrè ngə ngirə a nigha'ə ngwūunə a ndā ze ambo Yēsū. Pīnkwiirə pītaghè pīno'nə pobə pītse pəənə lè ki ntō àzobə nnuunə alyi'ə mizighə pobə pi pobə. ³⁰ PīFariśi pobə pīnèrə mbòomə pī'nə a ni lwūm-pə mbyiitə ɪzūŋə ndzūmə Yēsū lo, "A ghìrə àkə wə zighə nki nnō pighə pi pīnkwiirə pītaghè pobə ngəŋə ngirə ɪnwùə tīpòŋə?"

³¹ Yēsū a kwi'ə lo, "Njònə ni ka à mə ngòonə e, ka à tà'ə e a mbarə pəənə; à tà'ə e ngoonə ntà'ə a mbarə pəənə. ³² Ka ntō mə la mbə'ə pənə pa ni mīnwùə ɪ-mobə təəmənə la, ntō mə la mbə'ə ngəŋə ngirə ɪnwùə tīpòŋə, mbə'ə pobə pəŋə mīntiŋmə ɪmobə aŋunə tīpòŋə ighobə."

PīFariśi pyiitə àpyiitə mbə'ə nīnwuunə ti zighə amwuə àchà'tə Nwùə

(Mat 9.14-17;Mrk 2.18-22)

³³ PīFariśi pa shwəŋə ambo Yēsū lo, "ɪzūŋə ndzūmə Jònə lè mə nnuunə ti zighə amwuə àchà'tə Nwùə, ɪzūŋə ndzūmə pīFariśi ki mə ngirə a lenə, la ɪpō pə ndzighə, nnō a ghobə." ³⁴ Yēsū a kwi'ə ambo pobə lo, "Mbə'ə wə ghìrə pənə pyə ni pi tōnə alyi'ə nīzō'ò zwuə ti zighə amwuə nkwi'ə ni ndwuumə ngi'ə à pənə a pobə pi pobə? ³⁵ La nkwi'ə ɪ zə ntō ni pī lōo a ndwuumə ngi'ə lèrə ni wèrə, pobə tyi'ə nwuunə ti zighə nkwi'ə ghu."

³⁶ À lè lèrə ni mbyə, nshwəŋə ɪshwəŋnə nàanə nàanə ambo pobə lo, "Mbə'ə ɪnwùə a lè e àpàa atsə'ə aŋunə atsə'ə yə shwuə ndzūnkə aŋunə atsə'ə yə lwùnə apə. A tə ngirə a lenə yi à tsəŋə àpàa atsə'ə yə shwuə za. Yi àpàa atsə'ə yə shwuə za a lə'a ngi'ə e pobə atsə'ə yə lwùnə apə. ³⁷ Ka ɪnwùə a lōo e mīl'ù' mī shwuə nchya amwuə ka'rə mīl'ù' ndwùnə, à tə ngirə a lenə mīl'ù' mī shwuə ma saanə a ka'rə wa, mīl'ù' ma kwinə wə pī a ka'rə. ³⁸ La, Pi chyā mīl'ù' mī shwuə pə amwuə ka'rə ghù shwuə. ³⁹ Yətse ànwùə a chi mbə lo njònə ni à wa nnō mīl'ù' mī lwùnə, ka à chi ntà'ə e mīl'ù' mī shwuə, ntiinə à wə nshwəŋə lo, 'Mī lwùnə ma pòŋə ntsàarə a mī shwuə.'"

Pi pyiitə a Yēsū ni àpyiitə mbə'ə njiyè àlā'ə pījew

(Mat 12.1-8;Mrk 2.23-28)

6 A lè pə njiyè àlā'ə pījew ɪtse, Yēsū pobə ɪzūŋə ndzūmə ɪpe mə ndəŋə amwuə ɪswūumə mīsaŋə, ɪzūŋə ndzūmə ɪpe pī'nə a ni liitə mīsaŋə ngi'ə nnwù'ə nkwi'ə. ² PīFariśi pītse pyiitə a ghobə lo, "Nī ghìrə ànwùə ni ka mbòomə a pyiimə e lo nī ghìrə aŋunə njiyè àlā'ə pījew lə mbə'ə àkə?"

³ Yēsū a kwi'ə ambo pobə lo, "Ka nī lè fuŋə a wighə ànwùə ni ɪfō Dàfirə à lè ghìrə nkwùə ni njiyè ɪ lè za-ŋənə e pobə ngəŋə àkwùə nīyiinə ɪze? ⁴ À lè kwi'ə a ndā Nwùə, ndòo àpaanə Nwùə nkwi'ə nki nā yətse ambo ngəŋə àkwùə nīyiinə ɪze za, la pəənə zhyə lo

mbòomə à nèrə lo a kwurə e tyi'ə ngəŋə mà'ə Nwùə nkwi'ə àpaanə zèrə zə."

⁵ Yēsū a tyi'ə nshwəŋə ambo pobə lo, "Moonə ɪnwùə à twu'tə ɪtīŋnə a ni ghìrə ànwùə àtsūmə aŋunə njiyè àlā'ə."

Yēsū a parə a njònə ni àpō e a lè kwighənə aŋunə njiyè àlā'ə pījew

(Mat 12.9-14;Mrk 3.1-6)

⁶ A chi mbə ta'ə njiyè àlā'ə pījew ɪtse, Yēsū a ghè kwuunə a ndā àshwatə pījew mmə nèrə ànwùə Nwùə ghu, njònə ɪtse a pə ghu ni àpō e yə zighənə a lè kwighənə.

⁷ PīFariśi pobə pīnèrə mbòomə mə nnaŋə lo à parə a njònə wə aŋunə njiyè àlā'ə zə mbə'ə pobə gerə ànwùə ni mbə'ə pobə wīimə e aŋunə. ⁸ La, à lè zhyə ɪkwəŋə ɪpobə ntyi'ə nshwəŋə ambo njònə ni àpō e a lè kwighənə la lo, "Tō ntəəmə a ɪshyā nīghā!" A ki ndòo a ɪshyā ngə ntəəmə. ⁹ Yēsū a tyi'ə mbyiitə ghobə lo, "Mbòomə à nèrə la lo pi ghìrə ɪshī'nə aŋunə njiyè àlā'ə kə tīpòŋə? Lo pi chwəŋə a ɪnwùə kə pi zhwuutə e?" ¹⁰ A tyi'ə mbəŋə nnaŋə a ghobə pītsumə nkamnə nshwəŋə ambo njònə wa lo, "Shwūumə àpō o." A ghìrə tyi'ə a lenə, àpō e za a kwi'ə ntiŋnə e.

¹¹ La, Pobə zəənə a lenə la mīntiŋmə ɪmobə zaŋə pobə tyi'ə nshwəŋnə a tītīrə pobə ntyi'ə mmə nkwi'ə ànwùə ni mbə'ə pobə ghìrə aŋunə Yēsū?

Yēsū a tso'ò ngəŋə ntwuumə ɪze za ntsòbè ipaa

(Mat 10.1-4;Mrk 3.13-19)

¹² A pə njiyè ɪtse amwuə mīnjiyè mīghu, Yēsū a ko'ò ndèrə àtwuə kòŋə a ni chà'tə a Nwùə ndzūŋə ndyè a ni chà'tə a Nwùə. ¹³ Tsa'a Njiyè ɪ lè laanənə, à lè fuŋə ɪzūŋə ndzūmə ɪpe, ngə amwuə ntsò'ò a ghobə ntsòbè ipaa nfuŋə ni ngəŋə ntwuumə ɪze. ¹⁴ À lè tso'ò la Shimùnə ni à lè chwùənə nīlinə ɪtse ni Pità, pobə Andrù momaa e, ni Jemə pobə Jònə, ni Filibə pobə Bartholomew, ¹⁵ Ni Matyù pobə Thomas, ni Jemə wùè ni a lè pənə moonə Àlfeyüsə ni Shimùnə wùè ni à lè fuŋənə ni Zilòtə la, ¹⁶ ni Yudà moonə Jemə, ni Yudà Iskaryòtə, wùè wa ni à lè shwūunənə Yēsū la.

Yēsū a nèrə mīnwùə nki mbarə mīghoonə

(Mat 4.23-25)

¹⁷ À lè tyi'ə nshwə'ə pobə pi pobə ngə ntəəmə amwuə nīpàrə pobə àpūŋə ɪzūŋə ndzūmə ɪpe ni àpūŋə pənə pīno'nə ni lè furənə àlā'ə Judyà, ni Yèrusalèmə ghobə ɪlā'ə ni lè pənə a mbwūnə mī nchya mbə Tayə ghobə Sidònə. Pənə pèrə pə lè tō la a ni zh-wi'tə ànwùə ni à lè mənə nshwəŋə, a ki mbarə ighoonə ɪpobə. ¹⁸ À lè ki nfuukə ɪzhwùə tīpòŋə amwuə pənə ni lè mənə njiyè ngə'ə ambo pobə. ¹⁹ ɪndòonə pənə wa lè mə ndzòŋnə a ni pètə e ntiinə mītīŋnə lè mə nfu'ə amwuə ze mbarə a ghobə.

Nīgha'ə pobə ngə'ə

(Mat 5.1-12)

²⁰ À lè pə'kə ɪmyə ɪme nnaŋə ɪzūŋə ndzūmə ɪpe nshwəŋə lo,

“Mborè ì chyè ambo pìghè nì nì fumènè la,
ntiinè ànwùè Nìfò Nwùè a chyè la ambo pìghè.
21 Mborè chyè ambo pìghè pa nì nnyè ì zè ndzanè
wìghè tìtsònjè,
ntiinè nì ghà zìghè zwurè;
mborè ì chyè ambo pìghè nì nì wè ngyii tìtsònjè,
ntiinè nì ghà tyi'è wii.
22 Mborè ì chyè ambo pìghè pa nì pànè pa mbàanè a
wìghè la,
mmè nfuukè a wìghè a tìtìrè pobè nki mmè
ndzòmè a wìghè;
mmè ntsànè m̀lìnè ìmìghè lo pìghè la ngànè ghìrè
ìnwùè tìpònjè nti Moonè Nwùè!
23 “Pì m̀ ngìrè a lenè aḅunè pìghè nì pənè nìgha'á
yìno'nè, ntiinè m̀ntso'nè m̀ ãfà'á ìmìghè ma a nìpwu-
urè m̀ino'nè. Lã tsa'nè pìtã ìpobè lè ghìrènè aḅunè
ngànè ntwuumè Nwùè la.
24 “La ngè'è ngwùunè ì chyè aḅunè pìghè pìghànè pì
nkabè,
ntiinè nì kwìirè m̀ ìpwuumè pa pyè nì pèrè pa ḅḅá a
nìgha'á la.
25 Ngè'è ngwùunè ì chyè ambo pìghè pànè nì pì
zìghènè ndzwurè tìtsònjè la,
ntiinè nnyè ì ghà zanè a wìghè.
Ngè'è ngwùunè ì za aḅunè pìghè pa nì nì wè ngwii
tìtsònjè la,
ntiinè nì ghà sòm̀nè, kì yii.
26 Ngè'è ngwùunè ì za aḅunè pìghè pa nì pànè pìt-
sùmè pa nshwəḅè ìnwùè pìshì'nè mbè'ə wìghè,
ntiinè lã ndwuumè nì pìtã pìtã ìpìghè lè ghìrènè
aḅunè ngànè ntwuumè Nwùè pì pìchwìrè la.”

Mə nkòḅè ngànè kipaane ìzò (Mat 5.39-42; Mat 7.12a)

27 “La ngwè ntiitè a wìghè nì nì wè nzhwì'tè ambo
m̀ìḅè tìtsònjè la lo: nì m̀ nkòḅè ngànè kipaane ìzìghè
nki ngìrè ìshì'nè aḅunè pànè pa pyè nì pì pàanènè a
wìghè, 28 mmè chyà mborè aḅunè pyè pa nì pì chyànè
nddòonè àtwuè pìghè la, nki chà'tè Nwùè aḅunè pyè pa
nì pì zòomènè a wìghè. 29 Nwùè à tē mbəla ndùbè
nìghè'è ìtsò, wè pəḅè a chyè ḅḅá ambo ze a chi ndùbè.
Nwùè à tē kwìirè a kutè o, wè tso'ò atsə'ə o yè m̀'ə
nkwì'nè ambo ze. 30 Nḅá àzwuumè ambo ḅḅá ntsùmè
wa nì à loonènè; ḅḅá a pəla nkwìirè àzwuumè o, kò
wè chi mbyiitè o a zèrè. 31 Nì m̀ ngìrè m̀nwùè nì nì
kòḅènè lo pì ghìrè aḅunè pìghè aḅunè pìtse pəənè.
32 Wè tē m̀ nkòḅè o pə ndà'á pànè nì pì kòḅènè o, àpìi
a nì ghìrè a lenè a pə àkə? Mbaa pə ngànè ngìrè ìn-
wùè tìpònjè za kì kòḅè pànè nì pì kòḅènè a ghobè.
33 Wè tē m̀ ngìrè ìshì'nè pə ndà'á aḅunè pànè nì pì
ghìrènè ìshì'nè aḅunè ghò, àpìi a nì ghìrè a lenè a pə
àkə? Ntiinè ngànè a ghìrè ìnwùè tìpònjè kì ghìrè e la
lenè. 34 Wè tē m̀ ntso'kè nkabè pə ambo ndà'á pànè nì
wè zhyənè lo pì ghà kwuè zèrè, àpìi a nì ghìrè a lenè a
pə àkə? Tyi'è ngànè ngìrè ìnwùè tìpònjè tso'kè àzobè la
ambo pìtse ngànè ngìrè ìnwùè tìpònjè a nì kwìrè nkwi-
irè ndwùnè nkabè ghu. 35 La, nì tyi'è nkòḅè ngànè kì-
paane ìzìghè, ntyi'è ngìrè ìshì'nè aḅunè pobè. Wè m̀

ntso'kè a ḅḅá nì nkabè kò wè kwànè lo wè chi kwìirè,
m̀ntso'nè m̀ ãfà'á ìmò tyi'è nno'ò; nì tyi'è mbə ìpoonè
pì Nwùè Àkò'ntsirè; ntiinè Nwùè à wa ngìrè ìshì'nè
aḅunè pànè nì pobè pa ka ḅḅá ghobè a miyàa pobè pì
pànè nì m̀ntìḅmè ìmobè sinènè. 36 Nì m̀ nkoorè
m̀lìḅè m̀ pəənè tyi'è tsa'nè Tã ìwìghè a nìpwuurè à wa
nkoorè m̀lìḅè m̀ pəənè.”

Ànwùè a nì tso'tè pìtse pəənè (Mat 7.1-5)

37 “Kò nì kì ntso'tè a wìghè pìtse pəənè mbè'ə Nwùè a
kì ntso'tè e a wìghè apè. Kò nì kì nchyà a wìghè ngè'è
aḅunè pəənè, mbè'ə Nwùè a gha nki chyà e ngè'è
aḅunè pìghè apè. Nì m̀ ndəənè ìfàntè ìnwùè pəənè
mbè'ə Nwùè a gha nki ndəənè ìpìghè, 38 ḅḅá ìpwuumè
ambo pəənè mbè'ə pì kì ḅḅá ambo ghò. Àzwuumè nì
wè chyànè amwuə la, pì chyà tē chyà à lwenè nja'á.
Lenəla, ndwuumè nì wè m̀nkənè àzwuumè ḅḅá ambo
pànè a ndwuumè nì pì kì m̀nkè ḅḅá ambo ghò.” 39 À lè
chi nshwəḅè àshwəḅḅè nàanə nàanə ambo pobè lo,
“Mbè'ə ìfè a nèrè àlànə ambo ghùtse ìfè? À tē ghìrè a
lenə yì pobè pìtsùmè lèrè ghè kwuunè amwuə nì-
taamè. 40 Mbè'ə m̀nkì aḅwà'nè a la'a ntsaarè e a ìnèrè
ìnwùè apè. La ḅḅənè nì à lù'tənè ànwùè ìshì'nè la à ghà
pə tsa'a ìnèrè ànwùè.

41 “A ghìrè kè wè zəənè o pə àkìḅḅì nì a pənə a nìlyè
ndyimə o, la ka m̀ zəənè a maa maa àzwuumè nì a
pənə a nìlyè ghò? 42 Wè lànə lə ìla ghu nshwəḅè ambo
ndyimə o lo, 'Ndyimə m̀ tyi'è ñfuukè àkìḅḅì zə a nìlyè
ghò,' la mbə ka m̀ zəənè o a maa àtìghè nì à pənə a
nìlyè ghò. Ngànè àpəḅḅè! Pyè ndànè nì mbyè nfuukè a
maa àzwuumè wa a nìlyè ghò za'á mbòḅè tyi'è zəənè
àkìḅḅì za a nìlyè ndyimə o fuukè.”

Àtìghè pobè m̀ntàamə ìme (Mat 7.16-20, 12.33-35)

43 “Ka àtìghè ìshì'nè à zumè e ǹntàamə nì tìpònjè, kè
yè tìpònjè a kì ndzumè e ǹntàamə tsì ìshì'nè apè. 44 Pì
lànə la a ndzumè ǹntàamə nzhýè mbuurè àtìghè nì a
pənə zèrè. Mbè'ə wè kabè o a mangòrè aḅunè àtìghè
pìkìkobè apè, kè nki nkabè o a laməshýè aḅunè àtìghè
ìwìnè apè. 45 Njònè ìshì'nè à wa nfuukè ìnwùè pìshì'nè
amwuə ntiḅmè e wa nì ì lwenènə nì ìnwùè pìshì'nè la.
Njònè tìpònjè, a kì mmè nfuukè ìnwùè tìpònjè pa
amwuə ntiḅmè e wa nì ì lwenènə nì ìnwùè tìpònjè la.
Ntiinè ànwùè nì a furènə a ntswùè ḅḅá a furè la
amwuə ntiḅmè e.”

Pìmboomè m̀ndá pìpaa

46 “A ghìrè àkə, nì funè m̀ nì 'Ndò'nəmbyè, Ndò'nəm-
byè,' la ka pə ghìrè a wìghè ànwùè nì nshwəḅḅè am-
bo pìghè? 47 Nwùè ntsùmè nì à tònə ambo m̀ìḅè,
ndzu'ù àshwəḅḅè nki nfà'á ànwùè nì nshwəḅḅè la,
mbi nèrè a wìghè nì ḅḅənè nì à pənə wèrè. 48 À chyè la
tsa'a ḅḅənè nì à ghènə a nì korè ndà, ntsùḅḅè ntuḅè àt-
sirè ndà a m̀nè ìshì'nè mbyàa aḅunè àlārəkè
nìghòorə. Nkwùè nì mbèḅè ì lònə, nchyè ì zha'á ntò

ntumè ndâ ghu, ì nà'nè e apè, ntiinè à lè poomènè ndâ ghù ìshì'nè. ⁴⁹ La jònè wùè ni à zu'nè ka mē ghìrè e ànwùè ni nshwəjənə a chyê la tsa'a jònè ni à korənə ndâ e ti poomè àtsirè. Nkwùè ni mbəjə ì lònə nno'ò, nchyə i zha'à ntò ntumè a zərə mmà'a a ìshyâ, nshà'tè a zərə ntsùmè."

Yésù a parè a ngàjə àfà'à àtwuè pìsoyi
(Mat 8.5-13)

7 Nkwùè ni Yésù à lè myàanənə a ni shwəjə ìnwùè pyè ni à lè tà'nə lo pànè zu'ù tyi'è ìtsùmè, à lè furè ndèrè a nìkwurè ni Kàpenòmè. ² Àtwuè pìsoyi nkìrə yètse a àla'à Romè à lè pə ni ngàjə àfà'à wùè ni à lè kòjənə e ka mizunjə a pə ngòonè tə ntyi'è a ntswùè nìwìghè. ³ Nkwùè ni à lè zu'nə mìnwùè ni Yésù à lè ghìrənə, à lè twuumè pìlìjəmè pìjəw ambo ze lo pi tó nfunjə e mbə'a a tó mbarə a ngàjə àfà'à e wa. ⁴ Pobə tó ambo Yésù mbu'ù mbò ìshì'nè nshwəjə ni ze lo, "Yèmpə a jònè wə, a jònè ni à kù'nənə lo mbə'a wə yèmpə e, ⁵ ntiinə à kòjənə àla'à àzəənə; à lè yèmpə a ni korè ndâ àshwatə izəə." ⁶ Lenəla Yésù a zunjə a ghobə pobə pi pobə lèrè.

Nkwùè ni pobə tyi'nə mmə nkwuunə a imwuə alyi'ə, àtwuè pìsoyi nkìrə za a tsàa pìswùə ìpe lo pobə tó nshwəjə ambo ze lo, "Ndò'nəmbyə, kò wə chi ndzəənə o ngə'ə ntò ntiinə ka ìkù'nè mē lo mbə'a wə tó nkwuunə a ndâ mìnjə. ⁷ Ka ìkù'nè mē a ni tó a nìpwùnə ghò; la kì shwəjə pə ta'à ànwùè mbə'a ngàjə àfà'à mē wə a tìjənə, ⁸ ntiinə nchyə mbə la njwùè, mbə ni pànè ni pi pənə ni mītìjənə àtwuè mìnjə, ìkì chi mbə ni ìtìjənə àtwuè pyè pìsoyi. Ngwa nshwəjə ambo ghùtse lo, 'lèrè', a lèrè nkì nchi nshwəjə ambo wùè lo 'tò' a tó, nkì nchi nshwəjə ambo ngàjə àfà'à mē lo 'ghìrè lo,' a kì ngìrè."

⁹ Yésù a zu'ù ànwùè ni a lè shwəjənə la ngyerè mbəjə nshwəjə ambo àpùnjə pànè za ni a lè mənə ndzunjə e la lo, "Nshwəjə a wìghə lo, tyi'è amwuə àla'à Israel m̀birè ti zəənə mbuurè àpyiimè ntiimè zè."

¹⁰ Pànè pa ni à lè twuumənə a ghobə la lè kì nk̀wirè nk̀wə ntsirè a ngàjə àfà'à wa ni à fiitè mē e.

Yésù a zhwuumè a moonè nk̀wùè m̀ngyě

¹¹ A kì pə tyi'è lə, Yésù a lèrè amwuə mbòmpə àla'à ìtse ni pi lè mənə nfunjə ni Nenə pobə ìzunjə ndzùmè ìpe ni àpùnjə pànè pìno'nə. ¹² Tsa'nə à lè tyi'nə mmə mbyàa a ntswùè àpù'ù mbòmpə àla'à za, à lè kì wùutè ndzəənə pi pì'ì àkwuè mòmbyəjənə yètse wùè ni a lè pənə ndà'à mòmbyəjənə ambo mǎ e ni à kìnə mbə nk̀wùè m̀ngyě, àpùnjə pəənə ni a furənə a mbòmpə àla'à ngwùunə a pə pobə pi pobə. ¹³ Nkwùè ni Ndò'nəmbyə à zəənənə e, à lè koorè m̀lìjə ìme, nshwəjə ambo ze lo, "Kò wə chi ngyi."

¹⁴ Lenəla, à lè tyi'è ntò mbètè nk̀wùumè ni pi lè pì'nə àkwuè za amwuə, pànè ni pi lè pì'nə a zərə tyi'è ntəəmè ni tu'ù, a shwəjə lo, "Mòngwəswùumè, nshwəjə ambo ghò lo wə lòo a ìshyâ." ¹⁵ Moonè wa ni à lè kwìghənə la a lòo a ìshyâ nnwuunə mbì'nə a ni shwəjənə, Yésù a lòo e, nk̀wirè njā e ambo mǎ e.

¹⁶ Ànwùè ghu a lè kà'nə a ghobə pìtsùmè pobə tyi'è ngu'tè a Nwùè nshwəjə lo, "Ngàjə ntwuumè ngwùunə a furè a tìtìrè pəənə" nkì mē nshwəjə lo "Nwùèkò'ò a tó a ni yèmpə pəənə ìpe." ¹⁷ Ànwùè zè ni Yésù a lè ghìrənə lə a lè siimè amwuə àla'à Judyà àtsùmè farə amwuə ìla'a pyè ni i paatənə.

Ngàjə ntwuumè ni jònə ngàjə ànjə àkwìirè nchyə à lè tsàanə ambo Yésù

¹⁸ Ìzunjə ndzùmè jònə lè shwəjə ìnwùè pèrə pè ìtsùmè ni lè furənə mbə'a Yésù la ambo ze. ¹⁹ Jònə à lè funjə ìzunjə ndzùmè ìpe ipaa ntwuumè a ghobə ambo Ndò'nəmbyə lo pobə ghè mbyiitè e lo, "Ghò la wùè wa ni à lè pənə tó la, kə pə pyabə a ghù nyàanə?"

²⁰ Ìzunjə ndzùmè ìpe pa ghè ndzəənə a Yésù nshwəjə lo, "Jònə ngàjə ànjə àkwìirè nchyə à tsàa a wə lo pə tó mbyiitè o lo, 'ghò la wùè wa ni à pənə tó la, kə pə pyabə ghù nyàanə?" ²¹ Tyi'è nk̀wùè ghu, Yésù a parè ighoonə pìno'nə, nfuukè ìzhyə amwuə m̀pùmè m̀ pəənə nkì nnyakè ìmyè m̀ pìfè. ²² A tyi'è nk̀wùè ambo pobə lo, "Nì lèrè ngè ntiitè a jònə ni ànwùè ni nì zəənənə, nkì ndzu'ù; pìfè zəənə ìlyi'ə, pìkòjə ìshyè yìinè, pi parè ngàjə àkìk̀wìnə, ìpu'kè m̀itugrə zu'ù, ìkwuè pəənə lòo a ìshyè, pi mē nchwiitè ntwuumè ghù ìshì'nə ambo ngàjə àfumè. ²³ Mborè ì chyè ambo jònə wa ni ka à minkè e a jònə ni m̀bənə wèrə."

²⁴ Nkwùè ni ìzunjə ndzùmè jònə lè lèrənə la, Yésù à lè pì'nə a ni shwəjənə ambo ìpùnjə pəənə pa mbə'a jònə, "Nì la'a ndèrè amwuə alyi'ə waakə la a ni ghè ndzəənə àkə? A àkìk̀à'ə zhyè ni fèrè à wə nnə'ə? ²⁵ Nì lè furè ndèrè la a ni zəənə àkə? A jònə ni à lè wì'nə itsə'a pìshì'nə? Pànè ni pi wì'nə itsə'a pìtsə'nə nkì mē nchyè ìshì'nə chyè la amwuə m̀nto'ò. ²⁶ La, nì lè lèrè la a ni ghè ndzəənə àkə? A ni zəənə a ngàjə ntwuumè Nwùè? Ee! La, nshwəjə a wìghə lo nì zəənə a jònə ni a tsàarənə a ngàjə ntwuumè Nwùè. ²⁷ Lǎ ze wa ni pi lè njwà'nənə mbə'a e lo, 'Mbi tsàa a ngàjə ntwuumè mē a mbyè ghò, wùè ni à lèrè ghè tsunjə àlànə ambo ghò.' ²⁸ Nshwəjə a wìghə lo, 'Ka jònə ìtse amwuə pànè ni m̀ngyè à pyənə ni mbə'a a tsàarə a jònə; la jònə ni à kìnə ndwùutè amwuə ànwùè Nìfò Nwùè mmyàanə, à tsàarə e.'"

²⁹ [Nkwùè ni Pànè pìtsùmè farə pìnk̀wìirè pìtaghè lè zu'nə ànwùè zərə zə, pobə lè pyiimè lo ànwùè ni Nwùè à lè ghìrənə a lè təəmè, ntiinə àkwìirè nchyə ambo pobə à lè njā jònə. ³⁰ La pìFarisì pobə pìnèrè mbòomə lè twuunə a ghobə àkwəjə ni Nwùè à lè twu'tənə ajunə pobə, ntwuunə a ghobə lo kò jònə a njā e àkwìirè nchyə ambo pobə].

³¹ Yésù a lənjə ni mbyè nshwəjə lo, "Mbə'a m̀minkè ìwaanə pànè pə lə ajunə àkə? Pobə lanə mbə lə tsa'a àkə? ³² Pobə chyè tsa'a kiyii àghòbə ni pobə nwuunənə amwuə àzàanə m̀tāanə, pyè pə nkyiinè nfunjə pyè shwəjə lo, 'Pə lè pu'ù àpinè nìzò'ò ambo pìghə, ka nì pinè a wìghə. Pə lè zòbè nchyə nìwìghè, ka nì yii a wìghə.' ³³ Nshwəjə a lenə la nti lo jònə ngàjə ànjə àkwìirè nchyə à lè tó ka mē zìghè e, ka kì mē nò e m̀lì'ù, nì shwəjə lo, 'A wə ni àzhyè a nìpùmè ze.'

³⁴ Moonè Nwùè à kùmè là tô mmè ndzighè nki mmè nnò, nì shwə̀nə̀ lo, 'Nì zə̀ənə̀ a noomə̀nkyə̀ pobə̀ àpaarə̀ m̄lù'ù, nki mbə̀ ɛ̀swuə̀ p̄nkw̄iirə̀ p̄itaghə̀ pobə̀ pi ngə̀nə̀ nḡirə̀ ɛ̀nwuə̀ t̄p̄ònjə̀. ³⁵ La Nwùè à wə̀ nnèrə̀ àzhì'tè e a ni lànjə̀ a ndzùmə̀ nḡirə̀ m̄ɛ̀nwuə̀ p̄ànə̀ ni pi pyiimə̀nə̀ e."

Yēsù pobə̀ Shimùnə̀ ɛ̀wuə̀ Farisì

³⁶ Nwùè Farisì ɛ̀tse à là funjə̀ a Yēsù lo à tô ndzighè a ndā ze. A là tô nwuunə̀ àtwuə̀ tepèrə̀ a ni zighè.

³⁷ Nkwùè ni à là mənə̀ ndzighè, mə̀ngyě̀ n̄kwurə̀ ghùtse ni à là pənə̀ ngə̀nə̀ nḡirə̀ ɛ̀nwuə̀ t̄p̄ònjə̀ a zu'ù lo Yēsù a wə̀ ndzighè a ndā ɛ̀wuə̀ Farisì wa, ntyi'è ntò ni m̄ighurə̀ mi àzhyā amwuə̀ mə̀ndzirə̀ ni pi tsùnjənə̀ ni Àlàbastà. ³⁸ Tsa'nə̀ à là tònə̀ ntə̀mə̀ a ndzùmə̀ Yēsù mbaatə̀ m̄kwuə̀ ɛ̀me mmə̀ ngyii nk̄wirə̀ nchyà ɛ̀myə̀ aɽunə̀ m̄kwuə̀ mi Yēsù. Mmə̀ ndòo ɛ̀nyùnjə̀ àtwuə̀ e ndzə̀ə̀ m̄kwuə̀ ɛ̀me ghu, ntyi'è mmə̀ nnyò'tè m̄kwuə̀ ɛ̀me ndzo'ò ni m̄ighurə̀ mi àzhyā ma.

³⁹ Nwùè Farisì wa ni à tənə̀ nfunjə̀ a Yēsù la, a zə̀ənə̀ ànwuə̀ ni mə̀ngyě̀ wa a là mənə̀ nḡirə̀, nshwə̀nə̀ amwuə̀ ntiɽmə̀ e lo, "Njònə̀ wə̀ a pə̀ la mbə̀ ngə̀nə̀ ntwuumə̀ Nwùè yi à zhyə̀ a ɽònə̀ ni mə̀ngyě̀ wə̀ à pənə̀ w̄erə̀, nzhyə̀ mbuurə̀ mə̀ngyě̀ ni à pètənə̀ e la, ntiinə̀ à pənə̀ ngə̀nə̀ nḡirə̀ ɛ̀nwuə̀ t̄p̄ònjə̀."

⁴⁰ Yēsù a shwə̀nə̀ ambo ze lo, "Shimùnə̀, ngwè ni ànwuə̀ àtse a ni shwə̀nə̀ ambo ghò."

A pyiitə̀ e lo, "A pə̀ ànwuə̀ àkə̀, ɛ̀nèrə̀ ɛ̀nwuə̀?"

⁴¹ Yēsù a shwə̀nə̀ ambo ze lo, "Njònə̀ ɛ̀tse à là pə̀ ghu mbə̀ ntso'kə̀ nkabə̀, mbə̀ ni ngə̀nə̀ ndzò ɛ̀ze ipaa, ta'ə̀ a w̄iimə̀ e ni nkabə̀ silbà nk̄irə̀ itaanə̀, ghùtse a w̄iimə̀ e ni nkabə̀ silbà m̄ighumə̀ m̄intaanə̀. ⁴² Tsa'nə̀ ka pobə̀ là pə̀ a ghobə̀ ni nkabə̀ a ni twuə̀ nkabə̀ ghu la, à là myā'tə̀ a ghobə̀ p̄tsùmə̀ nshwə̀nə̀ lo kò pobə̀ gha nchi ntwuə̀ a ghobə̀ a zèrə̀. Nì kwànjə̀ lo amwuə̀ p̄ànə̀ pə̀ à là kònjə̀ w̄erə̀ nkònjə̀ e ntsaarə̀ a w̄uə̀?" ⁴³ Shimùnə̀ a k̄wùè lo, "Njònə̀ wa ni ɛ̀ze nkabə̀ ɛ̀ là no'nə̀ la." Yēsù a shwə̀nə̀ ambo ze lo, "Wə̀ k̄wùè tyi'è ɛ̀shì'nə̀." ⁴⁴ Ntyi'è mbə̀njə̀ nnaɽjə̀ mə̀ngyě̀ wə̀, nshwə̀nə̀ ambo Shimùnə̀ lo, "Wə̀ zə̀ənə̀ mə̀ngyě̀ wana? Nkwùè ni ɛ̀tònə̀ nkwuunə̀ a ndā ghò ka wə̀ tô ɽjā o nchyà lo ɛ̀sùu m̄kwuə̀ ɛ̀mā ghu, la à sùu mə̀ m̄kwuə̀ ɛ̀mā ni nchyà ɛ̀myə̀ ɛ̀ze ndzə̀ə̀ ni ɛ̀nyùnjə̀ àtwuə̀ e. ⁴⁵ Ka wə̀ tô nnyò'tè o a gha, la a ni p̄inə̀ nkwuə̀ ni ɛ̀tənə̀ nkwuunə̀ a ndā ghə̀, à pirə̀ mə̀ e t̄i zh̄w̄utə̀ a ni nyò'tè m̄kwuə̀ ɛ̀mā. ⁴⁶ Ka wə̀ tə̀ ndzo'ò o àtwuə̀ mə̀ ni m̄ighurə̀, la à zo'ò mə̀ m̄kwuə̀ ɛ̀mā ni m̄ighurə̀. ⁴⁷ Nì ndwuunə̀ wə̀, nshwə̀nə̀ ambo ghò lo ɛ̀nwuə̀ t̄p̄ònjə̀ ɛ̀pe pa ni pèrə̀ no'nə̀ la, p̄ ɛ̀lənə̀ mə̀ a pèrə̀. Nshwə̀nə̀ ambo ghò lo p̄ ɛ̀lənə̀ m̄ɛ̀nwuə̀ mi t̄p̄ònjə̀ ɛ̀me m̄ino'nə̀ ma, ntiinə̀ à nèrənə̀ ɛ̀kònjə̀ ghù w̄uunə̀. La ɽònə̀ wa w̄uə̀ ni pi ɛ̀lənə̀nə̀ a t̄p̄ònjə̀ e p̄im̄lyi'ə̀ à ki nnèrə̀ la m̄ilyi'ə̀ ɛ̀kònjə̀."

⁴⁸ Yēsù a tyi'è mbə̀njə̀ nshwə̀nə̀ ambo mə̀ngyě̀ wa lo, "Pi ɛ̀lənə̀ ɛ̀f̄antə̀ ɛ̀nwuə̀ ɛ̀p̄ò."

⁴⁹ P̄ànə̀ ni pobə̀ pi pobə̀ là mənə̀ ndzighè la là p̄inə̀ a ni shwə̀nə̀ pobə̀ ni pobə̀ lo, "W̄erə̀ wə̀ ɽwùè la ɛ̀wə̀ ni à wa ndə̀ənə̀ ɛ̀f̄antə̀ ɛ̀nwuə̀ p̄ə̀ənə̀?"

⁵⁰ Yēsù a shwə̀nə̀ ambo mə̀ngyě̀ wa lo, "Àpyiimə̀ ntiɽmə̀ o a chwə̀rə̀ o; lèrə̀ ni àporə̀porə̀."

Pə̀ngyě̀ p̄itse zùnjə̀ a Yēsù

8 Tsa'nə̀ à là myāanə̀nə̀, à là lànjə̀ amwuə̀ m̄imbòm-pə̀ mi ɛ̀la'ə̀ m̄w̄uunə̀ pobə̀ ɛ̀la'ə̀ ntyi'è mmə̀ nch-wiitə̀ ntwuumə̀ ghù ɛ̀shì'nə̀ mbə̀'ə̀ ànwuə̀ Nifò Nwùè. À là pə̀ pobə̀ ɛ̀zùnjə̀ ndzùmə̀ ɛ̀pe pa ntsòbè ipaa, ² farə̀ pə̀ngyě̀ p̄itse ni à là fuukənə̀ ɛ̀zhyə̀ a n̄p̄umə̀ pobə̀ nki mbarə̀ m̄ighoonə̀ ɛ̀mobə̀. Pə̀ngyě̀ pèrə̀ pə̀ là pə̀ M̄ariyā ni à là furənə̀ a Magdalà mbə̀ w̄uə̀ wa ni Yēsù à là fuukənə̀ ɛ̀zhyə̀ s̄ambaa a n̄p̄umə̀ ze, ³ ni jòanə̀ ngw̄uə̀ Chuzà. Chuzà à là pə̀ àtwuə̀ ambo ngə̀nə̀ àf̄à'ə̀ Heròdè ɛ̀tsùmə̀, nki mbə̀ Ntsùsanə̀ pobə̀ p̄itse pə̀ngyě̀ p̄ino'nə̀ ni pobə̀ p̄itsùmə̀ là pənə̀ ɽjā ɛ̀p̄wuunə̀ ngyèmp̄ə̀ a Yēsù pobə̀ ɛ̀zùnjə̀ ndzùmə̀ ɛ̀pe.

Àshwə̀nə̀ nàanə̀ nàanə̀ mbə̀'ə̀ ɛ̀mbyə̀ ɛ̀p̄wuunə̀

(Mat 13.1-9; Mrk 4.1-9)

⁴ Nkwùè ni àp̄unjə̀ p̄ə̀ənə̀ a là tyi'nə̀ nshwatə̀ n̄furə̀ alyi'ə̀ alyi'ə̀ ntò a n̄p̄w̄unə̀ ze la, à là shwə̀nə̀ ambo pobə̀ amwuə̀ àshwə̀nə̀ nàanə̀ nàanə̀ lo, ⁵ "Njònə̀ ɛ̀tse à là lèrə̀ a ni ghè mmā'ə̀ ngw̄arə̀ ɛ̀p̄wuunə̀ e; ngw̄arə̀ ɛ̀p̄wuunə̀ za ȳitse k̄w̄inə̀ àlànjə̀ ndwuunə̀ pi nyènkə̀, p̄is̄njə̀ ki nchi ndyāa nk̄wurə̀. ⁶ P̄itse k̄w̄inə̀ àtwuə̀ àlàrəkə̀ n̄ghòorə̀, nsa'ə̀ nchi ndzwuunə̀, ntiinə̀ ka pèrə̀ a là pə̀ e ni nchyà ⁷ Ȳitse k̄w̄inə̀ amwuə̀ àɽwà'ɽwā'a nko'ò ndyipə̀ aɽunə̀, àɽwà'ɽwā'a ghu a sòpə̀ a zèrə̀ ɛ̀ kwighè. ⁸ Ȳitse là ki k̄w̄inə̀ aɽunə̀ alyi'ə̀ ɛ̀shyə̀ ɛ̀shì'nə̀, nko'ò tyi'è ɛ̀shì'nə̀ nki ndzùmə̀ ɛ̀shì'nə̀ nki ɽjā ngw̄arə̀ m̄izighè ȳino'nə̀." Nkwùè ni à là shwə̀nə̀nə̀ m̄myāanə̀ à tyi'è nshwə̀nə̀ lo, "Njònə̀ ni à pənə̀ ni mitugrə̀ à zu'ù."

ɛ̀sùmə̀ ni Yēsù à là shwə̀nə̀nə̀ àshwə̀nə̀ nàanə̀ nàanə̀ zə̀

(Mat 13.10-17; Mrk 4.10-12)

⁹ ɛ̀zùnjə̀ ndzùmə̀ ɛ̀pe là pyiitə̀ e ni ɛ̀sùmə̀ àshwə̀nə̀ nàanə̀ nàanə̀ zə̀. ¹⁰ A shwə̀nə̀ lo, "Nwùè à ɽjā àzhì'tè mbə̀'ə̀ n̄ zu'ù nki nzhyə̀ ɛ̀nwuə̀ pi ɛ̀lə̀mənə̀ mbə̀'ə̀ ànwuə̀ ni ànwuə̀ Nifò Nwùè a pənə̀ zèrə̀, la ambo p̄itse p̄ànə̀ à shwə̀nə̀ amwuə̀ àshwə̀nə̀ nàanə̀ nàanə̀ mbə̀'ə̀ pobə̀ naɽjə̀, la ka pə̀ ndzə̀ənə̀ a ghobə̀, ndzu'ù la nzhyə̀ a ghobə̀ apè.

Yēsù a tiitə̀ ɛ̀sùmə̀ àshwə̀nə̀ nàanə̀ nàanə̀ zə̀

(Mat 8.23-27; Mrk 4.35-41)

¹¹ "ɛ̀sùmə̀ àshwə̀nə̀ nàanə̀ nàanə̀ zə̀ ɛ̀ chyə̀ la lo; ngw̄arə̀ ɛ̀p̄wuunə̀ za la àshwə̀nə̀ Nwùè. ¹² Zhyə̀ ni ɛ̀ là k̄w̄inə̀nə̀ àlànjə̀ ndwuunə̀ ɛ̀ chyə̀ la tsa'a p̄ànə̀ ni pi zu'nə̀ àshwə̀nə̀ Nwùè, Satāanə̀ a t̄o fuukə̀ a zèrə̀ amwuə̀ m̄int̄iɽmə̀ ɛ̀mobə̀, mbə̀'ə̀ pobə̀ kaɽjə̀ pyiimə̀ chwə̀rə̀. ¹³ Zhyə̀ ni ɛ̀ là k̄w̄inə̀nə̀ àtwuə̀ àlàrəkə̀ n̄ghòorə̀ la, a p̄ànə̀ pa ni pi pa ndzu'ù àshwə̀nə̀ Nwùè nk̄wiirə̀ ni n̄gha'ə̀, la ka a kwuunə̀ e amwuə̀ m̄int̄iɽmə̀ ɛ̀mobə̀. M̄byiimə̀ tyi'è aɽunə̀ mət̄umə̀ nk̄w̄uə̀; la nk̄w̄uə̀ ni àk-wā'nə̀ a t̄onə̀ pobə̀ w̄ighè. ¹⁴ Ngə̀ aɽunə̀ zhyə̀ ni ɛ̀ là k̄w̄inə̀nə̀ amwuə̀ àɽwà'ɽwā'a la, ɛ̀ chyə̀ la tsa'a p̄ànə̀ pa

pyè ni pi pa ndzu'ù àshwəŋnə Nwùè, la tsa'nə pobə ty-
i'nə mmə nchyə, m̄ntòm̄nə amwuə n̄ichyēmbyə, ni
ntonə nkabə pobə ipwuumə mbyə zòŋə lo kò pobə
kwùè nkù'ù. ¹⁵ Ntyi'ə ngə aŋunə ngwàrə ipwuumə za ni
i lè kw̄inənə aŋunə alyi'ə ishəyē ishī'nə la, i chyē la tsa'a
pànə pa pyè ni pobə pa ndzu'ù àshwəŋnə Nwùè
ngw̄iimə a zèrə nkūŋə nkuŋə ni ntiŋmə iŋhobə itsumə
tə mbyāa nkwiè ni a zumənə m̄intāamə."

Pi tswu'ə a Làamə pi tē àtwuè aləŋə làamə

(Mrk 4.21-25)

¹⁶ "Mbə'ə ŋwùè a tswu'ə e a làamə ndòo n̄ikwù'è
nkumnə ghu apə, kə ntswu'è e ntsāa a nk̄ikwūunə
apə. Ŋwùè à chyē a ni tswu'ə a làamə ntē pə aŋunə
aləŋə làamə mbə'ə ŋwùè pə nkwuunə a ndā a zəənə
nkà'ā. ¹⁷ Ntiinə ka àzwuumə àtse ni a pənə yè ləəmənə
a pə e ghu ni ka pi pə ghā fuukə e a sàŋə, ka yètse ni a
pənə yè ləəmənə a ki mbə e ghu ni ka à pə ghā furə e
a sàŋə. ¹⁸ Ni ndwuumə wə, ni zhī'tə amwuə ndwuumə
ni ni wa nzhwītə. Ntiinə ŋònə ni à pənə ni ipwuumə p̄
chi kw̄i'nə, la ŋònə ni à puŋənə p̄ chi kw̄iirə farə a mi-
lyi'ə ni à pənə ambo ze."

Mă pi Yēsū pobə p̄imomaa ipe

¹⁹ Mă pi Yēsū pobə p̄imomaa pi Yēsū pi mbyàŋnə lè
tô a ni zəənə e, la ka àlənə a lè pə e ghu ni mbə'ə pobə
tô mbaatə e ntiinə pànə lè kamnənə e. ²⁰ Ŋònə itse a
shwəŋə ambo ze lo, "Mă o pobə p̄imomaa ip̄o p̄im-
byàŋnə pyè ntəəmə a àpyiinə mmə ntā'ā a ni ndzəənə
o."

²¹ A kwùè ambo pobə lo, "Mă mə pobə p̄imomaa ip̄a
p̄imbyàŋnə la pànə ni pobə pa ndzu'ù àshwəŋnə
Nwùè nki mmə nḡirə tsa'nə a za nshwəŋə."

Ndwuumə ni Yēsū à lè porəkənə a àghè'tə yè t̄ŋnə

(Mat 8.23-27;Mrk 4.35-41)

²² A lè pə n̄jyē itse, Yēsū a kwuunə amwuə àkànwu'ə
pobə izùŋə ndzùmə ipe, nshwəŋə ambo pobə lo, "N̄i
gh̄irə pəənə twuumə ndèrə a ndzinə atəŋə yi." Tsa'nə a
lè shwəŋə lenə la pobə pi pobə kwuunə ntyi'ə mmə
ndèrə. ²³ Tsa'nə pobə lè pənə ndèrə la, a kunə a p̄ilō;
àghè'tə t̄ŋnə a pə ndàŋə amwuə atəŋə za, nchyə i tyi'ə
nkwuunə amwuə àkànwu'ə za a tyi'ə mmə ngw̄ènə
amwuə nchyə tə pobə tyi'ə a ntswùè n̄iwighə.

²⁴ Izùŋə ndzùmə ipe zhwèmnə e nshwəŋə lo, "Masàa,
Masàa! Pəənə kw̄ighə!" Yēsū a lòo a ishəyē nsa'ā a fèrə
pobə nchyə ghù pəgrənə wa nḡirə àghè'tə za a ləənə,
ilyi'ə zhwèmnə ni tu'ū. ²⁵ Yēsū a pyiitə izùŋə ndzùmə
ipe lo, "Àpyiimə àzighə a lèrə ighə?" Àkwàrə a kwuunə
a ghobə, pobə yerə ntyi'ə mbyiitə pobə ni pobə lo, "Lè
zèrə mbuurə ŋwùè nsa'ā àghè'tə pobə nchyə ghù pè-
grənə i zu'nə e lə?"

Yēsū a fuukə izhyə amwuə ŋwùè

(Mat 8.28-34;Mrk 5.1-20)

²⁶ Yēsū pobə pi izùŋə ndzùmə ipe lè tyi'ə ntwuumə
ndèrə a pàa àlā'ā Gerasà zhyè ni a pənə amwuə zhyè

ndzinə atəŋə Galilyā. ²⁷ Tsa'nə a lè furənə amwuə àkàn-
wu'ə la, ŋònə itse ni a lè furənə amwuə mbòmpə àlā'ā;
mbə ni izhyə, a tō ntsirə e. Ŋònə wə à lè chyē a tèsāa
nkwiè ka mə w̄i e itsə'ə, ka ki mə lyē e a ndā, la mə
nchyə pə àtwuè m̄ishyè. ²⁸ Nkwùè ni a lè zəənənə
Yēsū, à lè nkunə a ishəyē a mbyə ze, nkyiinə ni it̄ŋnə
nshwəŋə lo, "Wə ta'ā àkə a mbō m̄ŋə a Yēsū Moonə
Nwùèkə'ò ntsirə? Mbu'ù mbō, kò wə ŋā o a gha ni
ngə'ə." ²⁹ À lè shwəŋə a lenə la ntiinə Yēsū à shwəŋə
mə ambo àzhyə za lo zèrə à furə amwuə ze. Àzhyə zə a
lè mə mmā'ā a ŋònə wə a ishəyē nkwiè no'nə, pi tyi'ə
mmə mbyabə e, nchyā m̄itsəŋə a m̄ikwùè ze pobə
mbō ime. Mbaa pə tsa'nə pi lè mənə nḡirə a lenə la, à
lè liitə m̄itsəŋə, àzhyə za a tyi'ə nḡirə a lèrə alyi'ə
waakə. ³⁰ Yēsū a tyi'ə mbyiitə e lo, "N̄ilinə it̄sō la iwə?" A
kwùè lo, "N̄ilinə it̄sā la 'Legion.'" À lè shwəŋə a lenə la
ntiinə izhyə p̄inō'nə lè pənə amwuə ze. ³¹ Izhyə pa pu'ù
mbō ambo Yēsū lo, kò a shwəŋə lo pobə furə ndèrə
amwuə n̄intaamə ti ndwūutə.

³² A lè ki pə la àp̄unə pəkunə àtse a lè mə ndzighə a
kòŋə a ni paatə alyi'ə ghu, izhyə pa tyi'ə mbu'ù mbō
ambo Yēsū lo à myà'tə pobə kwuunə amwuə pəkunə
pa, a pyiimə. ³³ Izhyə pa tyi'ə n̄furə amwuə ŋònə wa
nkwuunə amwuə pəkunə pa. Àp̄unə pəkunə za a tyi'ə
nkw̄inə aŋunə mbarə za nkwuunə amwuə atəŋə
ngw̄ènə.

³⁴ Nkwùè ni pànə ni pi lè mənə mbyabə pəkunə pa lè
zəənənə ànwùè ni a lè lànənə la, pobə lè tyi'ə nk̄iirə
ngə nshwəŋə amwuə mbòmpə àlā'ā pobə àlā'ā àt-
sùmə. ³⁵ Pànə tyi'ə n̄furə a ni ghè ndzəənə ànwùè ni a
lè lànənə. Nkwùè ni pobə lè tōnə a n̄pwunə ndzəənə a
Yēsū pobə lè zəənə a ŋònə ni izhyə pa lè furənə a
n̄p̄umə ze la, à n̄wuunə a ishəyē a mbyə Yēsū, ngw̄i at-
sə'ə, àtwuè e a ki mbə ishī'nə, lenə la àkwàrə a w̄iimə a
ghobə. ³⁶ Pànə ni pi lè zəənənə ànwùè zèrə zə lè tyi'ə
ntiitə pànə tsa'nə Yēsū à lè parənə a ŋònə wa ni izhyə
lè pənə a n̄p̄umə ze la. ³⁷ Pànə pa p̄itsùmə ni pi lè
furənə amwuə pàa àlā'ā Gerasà la shwəŋə ambo Yēsū
lo à myà'tə àlā'ā àzobə ndèrə e, ntiinə àkwàrə yè no'nə
a lè kwuunə a ghobə; lenəla a chi nk̄wirə nkwuunə
amwuə àkànwu'ə za nk̄wirə nkwē e.

³⁸ Ŋònə wa ni izhyə pa lè furənə a n̄p̄umə ze la à lè
pu'ù mbō lo zùŋə a Yēsū. La Yēsū a shwəŋə ambo ze
lo, ³⁹ "K̄wirə ndèrə a ndā ghò, ntiitə m̄inwùè ma m̄it-
sùmə ni Nwùè à gh̄irənə ambo ghò." Ŋònə wa a lèrə
n̄siimə ànwùè ni Yēsū à gh̄irənə aŋunə ze amwuə
mbòmpə àlā'ā ntsùmə.

Yēsū a zhwuumə a moonə Jarùsə ghù m̄əngyě nki mbarə m̄əngyě ni à lè pètənə àtsəŋə atsə'ə e la

(Mat 9.18-26;Mrk 5.21-43)

⁴⁰ Nkwùè ni Yēsū à lè twuumənə atəŋə za nk̄wirə
nkwē, àp̄unə pəənə a lè tō nk̄wiirə e, ntiinə pobə lè
pyènə mmə mbyabə e. ⁴¹ Ŋònə itse à lè tō ambo Yēsū,
n̄ilinə itse pə Jarùsə mbə àtwuè ndā àshwatə p̄jəw.
Tsa'nə à lè tōnə ambo Yēsū à lè kunə a m̄ikwùè Yēsū
mbu'ù mbō ambo ze lo à tō pobə ze lèrə a ndā ze;
⁴² ntiinə ndā'ā moonə e ghù m̄əngyě ni à lè pənə tsa'a

ngu'u ntsòbè ipaa à mē ngòonè ntyi'è a ntswùè nēwighè.

Tsa'nə pobə ze lè mənə ndèrè la, àpùnjè pèənè za a lè mē ndzùnjè nnyoomə aḅunə Yēsù. ⁴³ Məngyě itse à lè pə ghu ni nkwiè e i lè shwu'nə ti ləənə aḅunə ngu'u ntsòbè ipaa la ka ḅonè itse a pə e ghu ni mbə'ə a lə a zèrə. ⁴⁴ A furè a ndzùmə Yēsù, mbètè àtsənjè atsə'ə e. Tyi'è tsa'nə à pètənə, nkwiè e za i zùnjè ndəənè.

⁴⁵ Yēsù à lè pyiitè lo, "Njònè ni à pètənə mē lə iwə?" Tsa'nə ka ḅonè itse a lè pyiimè e lo à pètè e la, Pità à lè tyi'è nshwənjè lo, "Masàa, àpùnjè pèənè a zə nno'ò tisiḅnjə mmə nnyoomə aḅunə ghò."

⁴⁶ La Yēsù a shwənjè lo, "Njònè itse a pètè mē, ndzu'ù tsa'a mētḅnjè i furənə amwuə mḅnjè." ⁴⁷ Tsa'nə məngyě wa à lè zəənənə lo mbə'ə ka à ləəmè e ipḅnjè e la, à lè furè amwuə àpùnjè pèənè za mmə ngyiinè ngwūrè ntò nkunè a mbyè Yēsù ntyi'è nshwənjè a mbyè ḅwùè ntsùmè ntiitè ànwùè ni à ghḅrənə a pètè e la. Pànè pḅtsùmè ni pi pənə alyi'ə ghu zu'ù ànwùè ghu. A tyi'è nshwənjè ndwuumè ni à lè zùnjənə ntḅnjè nkwiè ni à lè pètənə àtsənjè atsə'ə Yēsù la. ⁴⁸ Yēsù a tyi'è nshwənjè ambo məngyě wa lo, "Moonè mē, àpyiimè ntḅnjè o a ghḅrè wè tḅnjè, tyi'è ndèrè ni àporèporè."

⁴⁹ Tyi'è tsa'nə à lè pirənə mmə nshwənjè la, ḅwùè a furè amwuə ndā àtwuè ndā àshwatè pḅjəw za ntò nshwənjè ambo ze lo, "Moonè o wa à kwighè mē e, kò wè chi ḅjə o ngə'è ambo ḅnèrè ḅnwùè wa."

⁵⁰ Tsa'nə Yēsù à lè zu'nə ànwùè zə la, à lè kwùè ambo Jarùsè lo, "Kò wè pò; nùnjè tyi'è ntḅnjè o aḅunə Nwùè à pi tḅnjè."

⁵¹ Nkwùè ni à lè ghènə nkwiunə a ndā Jarùsè, ka à lè chi mbyiimè e lo ḅonè nyàanə a chyè nkwiunə a ndā ndànjè e Pità, ni Jònə, ni Jemè pobə tā pi moonè ni mā e. ⁵² Pànè pḅtsùmè ni pi lè pənə ghu la, lè pə nsòmənə nki mē ngyii mbə'ə môməngyě wa, la Yēsù a shwənjè ambo pobə lo, "Kò nḅ kḅ ngyii; ntiinə ka à kwighè e kwighənə, à wè ndyè e lyənə." ⁵³ Pobə wii e ntiinə pobə lè zhyənə lo moonè wa a kwighè mē. ⁵⁴ La Yēsù a wiiimè àpò e nshwənjè ambo ze lo, "môməngyě lòo a ḅshyè." ⁵⁵ Àzhwùè moonè wa a kwirè nkwiè, a zùnjè ndòo a ḅshyè a ta'ə nkwiè, Yēsù a shwənjè ambo pobə lo, pi ta'ə mizighè ḅnjə ambo ze a zighè. ⁵⁶ Mā e pobə tā ghobə lè yerè amwuə ndwuumè ḅtsùmè la Yēsù a kwàtè ghobə nshwənjè lo, kò pobə tiitè ghobə a ḅonè itse ni ànwùè ni a furənə.

Yēsù a twuumè ngànjè ntwuumè ḅze za ntsòbè ipaa a àpyiinə

9 Yēsù à lè funjè ḅzùnjè ndzùmè ḅpe pa ntsòbè ipaa a ta'ə alyi'ə ḅnjə a ghobə ni mētḅnjè a ni tyi'è nfuukè ḅzhyè nki mbarè ḅghoonə. ² Ntyi'è ntwuumè a ghobə lo pobə lèrè ngè mē nchwiitè ntwuumè mbə'ə ànwùè Nḅfò Nwùè nki ntyi'è mbarè ḅghoonə. ³ Tsa'nə a lè mənə ntwuumè a ghobə la a lè nshwənjè lo, "Kò nḅ lòo wighə àzwuumè àtse; kò nḅ lòo wighə mbànjè, kò nḅ lòo wighə àpàamè, kò nḅ lòo wighə mizighè kə nkabè, kò nḅ kḅ nchi ntwu'tè wighə itsə'ə pḅnyaanə. ⁴ Nḅ lèrè ngè nkwiunə a ndā ni nḅ kwuunənə la, nḅ ghonjè ghu

mbyàa nkwiè ni nḅ ghə lèrè. ⁵ Nḅ tə ngè nkwiunə alyi'ə ni ka pi kwirè e wighə, nḅ furè wighə, nkwiutè àpùbə ni a pənə a mḅkwùè pighə a ni nèrè lo ka pighə pobə pə wighə ni àzwuumè àtse" ⁶ Pobə tyi'è nfuurè ndèrè, nkwiunə amwuə zhyè àla'ə ndèrè amwuə zhyè àla'ə, nchwiitè ntwuumè ghù ḅshinè wa nki mē mbarè pèənè ḅlyi'ə ḅtsùmè.

Àzhitè Heròdè a tsànkə aḅunə ànwùè ni à lè zu'nə (Mat 14.1-12;Mrk 6.14-29)

⁷ Tsa'nə Heròdè wùè ni à lè pənə ḅfò àla'ə Galilyè, à lè zu'nə ḅnwùè pèrə pə la, àtwuè e a lè tsànkə, ntiinə pànè pḅtse lè mənə nshwənjè lo Jònə ngànjè àḅā àkwirè nchya à kwirè nzhwuumə a nḅwighè. ⁸ Pḅtse mē nshwənjè lo Elijah à kwirè ntò, pḅtse kḅ nchi mmə nshwənjè lo ngànjè ntwuumè Nwùè ghù ntsàambyè ntsàambyè wa ghūtse à kwirè nzhwuumə a nḅwighè. ⁹ Heròdè a tyi'è nshwənjè lo, "Ndè lā àtwuè Jònə, wèrə wè ḅonè ni nḅtyi'nə ndzu'ù ànwùè mbə'ə e lə pə iwə?" Ntyi'è nkyiitè lo zəənə e.

Yēsù a zè pànə nkaamè itaanè (Mat 14.13-22;Mrk 6.30-40;Jòn 6.1-14)

¹⁰ Nkwùè ni ngànjè ntwuumè ḅze za lè kwirənə nkwiè, pobə lè tiitè ḅnwùè ḅtsùmè ni pobə lè ghḅrənə ambo Yēsù. A lòo a ghobə pobə pi pobə ndā'ə lèrè àla'ə Betsedà. ¹¹ Nkwùè ni ḅpùnjè pèənè lè zu'nə lo pobə pyè alyi'ə ghu la, pi zùnjè e ghu. A kwirè a ghobə ntyi'è nshwənjè ambo pobə mbə'ə ànwùè Nḅfò Nwùè nki mbarè pighoonə.

¹² A lè pə a ngwènə nḅwuumè ḅzùnjè ndzùmè ḅpe pa ntsòbè ipaa i tò ambo ze nshwənjè lo, "Myà'tè àpùnjè pànè zə pobə lèrè, nkwiunə amwuə ḅla'ə pobə ḅlyi'ə ni i paatənə mbə'ə pobə zəənə àzwuumè ndzighè kə alyi'ə ndyè ghu, ntiinə alyi'ə zə a alyi'ə ni ka pànè mē chyè a ghobə ghu nno'ò."

¹³ Yēsù a kwùè ambo pobə lo, "Pighə àtwuè mbḅnjè ḅzighè nḅ ḅjə àzwuumè pobə zighè."

Pobə shwənjè ambo ze lo, "Ka pə pə wə ni àzwuumè àtse ndànjè e ḅtùmə ḅpaanè itaanè ni ḅswuè ipaa. A tə mbə zhyè ni pèənə zè pànè pə pḅtsùmè, yi pèənə chi zwuunə mizighè ambo pobə." ¹⁴ Pànè ni pi lè pənə ghu lè pə tsa'a pànè nkaamè itaanè.

A shwənjè ambo ḅzùnjè ndzùmè ḅpe pa lo, "Nḅ ghḅrè pobə nwiunə a ḅshyè ḅkwirè ḅkwirè, ta'ə àkwirè à pə tsa'a pànè mḅghumə mintaanè" ¹⁵ Pobə lè ghḅrè tyi'è a lenə, pànè pa pḅtsùmè nontə a ḅshyè. ¹⁶ A piinè ḅtùmə ḅpaanè pa itaanè ni ḅswuè za ipaa, mbə'kə àtwuè e a àtḅghə nchà'tè a Nwùè ḅnjə a miyàa nchyā mborè aḅunə mbi'tè ḅnjə ambo ḅzùnjè ndzùmè ḅpe pa lo pobə ghàbè ambo pànè pa. ¹⁷ Pànè pḅtsùmè lè zighè ndzwurè pi shwatè ḅchepè pèrə lḅwènə minkaamə ntsòbè ipaa.

Pità a tiitè ḅonè ni Yēsù à pənə wèrə (Mat 16.13-19;Mrk 8.27-29)

¹⁸ A pə nḅyè itse Yēsù a pə nchà'tè a Nwùè tyi'è ze ni ze, ḅzùnjè ndzùmè ḅpe pə a nḅpwùnə ze, a pyiitè a

ghobə lo, “Pànə pa nshwəŋə lo ñchyə mbə la ìwǎ?”

¹⁹ Pobə k̄wùə lo, “P̄itse pa nshwəŋə lo Jònə ngàŋə àŋə àk̄w̄iirə nchyə. P̄itse mə nshwəŋə lo Elijah ni à k̄w̄irənə nkwā. P̄itse mə nshwəŋə lo a ngàŋə ntwuumə Nwùə ghù ntsàambyə wa ghùtse ni à k̄w̄irənə nzhwuumə.”

²⁰ La a pyiitə a ghobə lo, “La n̄i pə nshwəŋə àzighə lo ñchyə mbə la ìwǎ?”

Pitə a k̄wùə lo, “Wùə wa ni Nwùə à zo'nə la.”

Yēsù a shwəŋə mbə'ə ngə'ə n̄i à ghǎ zəənə pòŋə kwighə

(Mat 16.20-28;Mrk 8.30-9.1)

²¹ Yēsù a kwàtə a ghobə nshwəŋə lo, “Kò pobə shwəŋə a ghobə ambo ñòŋə ìtse.” ²² Nk̄i nshwəŋə ambo pobə lo, “Moonə ŋwùə à ghǎ zəənə mbuurə ngə'ə ntsùmə, p̄itə pi àla'ə, ni p̄ifò mǎ'ə Nwùə ni p̄inèrə mbòomə twuunə e, nzhwuutə e a ki pə aŋunə n̄jyə itarə a chi nzhwuumə a n̄wighə.” ²³ A shwəŋə ambo pobə p̄itsùmə lo, “Njònə ìtse à tə mə ntǎ'ə a ni zùŋə ndzùmə mə a twuunə ìp̄iŋmə e mb̄i'ì àt̄ighə p̄ankənə e ntyi'ə ndzùŋə mə tyi'ə n̄jyə ìtsùmə, ²⁴ ntiinə ŋwùə wa ntsùmə ni à tǎ'nə lo chwarə ìp̄iŋmə e la ā p̄i, la ŋwùə wa ntsùmə ni à tǎ'nə lo kwighə ntii mə la ā chwarə.

²⁵ Ap̄ii o a àkə mbə'ə wə p̄i'ì àtwuə ìshyə zə àtsùmə la nga mb̄i a n̄ichyāmb̄yə o p̄ighə Nwùə, kə nga ndzəənə ngə'ə? ²⁶ Nwùə à tə mbə ni ìsiŋnə mbə'ə mə pobə m̄in-tə ìmā, yi Moonə Nwùə à ghǎ pə ni ìsiŋnə aŋunə ze nkwùə ni à ghǎ tō amwuə m̄it̄iŋnə ìme mi w̄iunə ni m̄it̄iŋnə mi Tǎ pobə p̄əngèrə pyə ni pi laanənə la. ²⁷ La ñshwəŋə tyi'ə a nkūŋə nkuŋə ambo p̄ighə lo, pànə p̄itse pyə ni pi təəmənə a ìshyə n̄ighə pi ghǎ kwighə a ghobə apə, pyàa nkwùə ni pobə ghǎ zəənə ànwùə N̄ifò Nwùə.”

Yēsù a k̄wēbə mb̄iŋmə e

(Mat 17.1-8;Mrk 9.2-8)

²⁸ A lè ki pə tsa'a n̄jyə n̄ifāamə tsa'nə à lè shwəŋənə m̄inwùə mèrə mə la, à lè lòo Pitə ni Jònə ni Jemə pobə pi pobə kò'ò ndèrə àtwuə mbarə a ni chà'tə a Nwùə. ²⁹ Tsa'nə à lè mənə nchà'tə a Nwùə la, ìsiŋhə e i lè k̄wēbə, itsə'ə ìpe fuə tə ntsèntə tsa'a mbəŋə ni ì ŋwàŋənə. ³⁰ Pobə ki w̄uutə ndzəənə pànə p̄ipaa; M̄ūs̄i pobə Elijah pobə pə nshwəŋnə pobə pi Yēsù. ³¹ Pànə pə p̄ipaa lè tō amwuə n̄igha'ə ghù n̄w̄iinənə mmə nshwəŋnə pobə pi Yēsù amwuə ndwuumə ni à ghǎ kwighə a Yērusalēmə a ni l̄wenə m̄inkà'nə mi Nwùə. ³² Pitə pobə pi pànə ni pi lè pənə alyi'ə ghu lè pə ntsəgrə a p̄ilō. La nkwùə ni pobə lè zhweŋnənə, pobə lè zəənə a n̄igha'ə e ghù n̄w̄iinənə wa pobə pànə pa p̄ipaa ni pobə pi pobə lè təəmənə la. ³³ Tsa'nə pànə pa lè mənə mmyà'tə a Yēsù la, Pitə à lè shwəŋə ambo ze lo, “Masàa, a pòŋə lo pəənə ghoŋə a n̄ighə. Gh̄irə pəə korə ìzunjə itarə, ta'ə a pə ambo ghò, ta'ə a pə ambo M̄ūs̄i, i ta'ə ki ntyi'ə mbə ambo Elijah” (ka à lè zhyə ànwùə ni à lè mənə nshwəŋnə.) ³⁴ Tyi'ə tsa'nə à lè p̄irənə mmə nshwəŋnə, mbà'ə ì shwu'ə nnānə a ghobə, àk̄wàrə a k̄wuunə a ghobə. ³⁵ Pobə lè zu'ù n̄gyə ì furə amwuə mbà'ə za nshwəŋə lo, “Lǎ Moonə mə wùə ni ñtso'ò mə; n̄i tyi'ə

ndzu'nə e.” ³⁶ Nkwùə ni n̄gyə za ì lè zhweŋnənə, pobə lè tyi'ə ndzəənə a Yēsù ze ni ze. Pobə lè k̄wupə m̄intswùə ìmobə ka shwəŋə ghobə ànwùə ni pobə lè zəənənə ambo ñòŋə ìtse nkwùə ghu.

Yēsù a parə a mômbyəŋnə ni à lè pənə ni àzhyə

(Mat 17.14-18;Mrk 9.14-27)

³⁷ N̄jyə ì lè laanə, Yēsù pobə ìzùŋə ndzùmə ìpe pa shwu'ə àtwuə mbarə gha, àp̄unə pəənə a tō ntsirə e. ³⁸ Ta'ə ñòŋə ìtse amwuə àp̄unə pànə za, a kyiinə nshwəŋə lo, “Ìnèrə ìnwùə, m̄bu'ù mbô, yèmpə a moonə mə wə ntiinə à pənə ndà'ə moonə mə. ³⁹ Àzhwùə t̄ipòŋə za a kô a moonə wa mmà'ə a ìshyə, a tyi'ə nkyiinə nkunə a ìshyə àf̄u'kə a tyi'ə n̄furə a ntswùə ze. Ka fà'ə pyiimə e a ni myà'tə e la mə ntsəŋə e. ⁴⁰ Ntə mbu'ù mbô ambo ìzùŋə ndzùmə ìp̄o lo pobə fuukə àzhyə zə la pobə fuukə ghobə k̄ikaŋə.”

⁴¹ Yēsù a shwəŋə lo, “Pànə pi ti àpyiimə; ìwaanə pànə pi t̄ipòŋə! Mbi chyə pəənə lə ndwùə ìla ghu ki w̄iimə n̄tiŋmə mə la ghu za'ə n̄i pòŋə w̄iimə ànwùə mə? Tō ni moonə o wa a ìshyə n̄ighə.”

⁴² Tsa'nə à lè mənə ntō ni w̄erə, àzhyə za a chi ntinə e mmà'ə a ìshyə mmə nnə'ə e. Yēsù a sa'ə Àzhwùə t̄ipòŋə za, mbarə a moonə wa ŋŋā ambo tǎ ìghobə.

⁴³ Pànə p̄itsùmə lè yerə amwuə ndwuumə ni pobə lè zəənə ìt̄iŋnə Nwùə.

Yēsù a chi nshwəŋnə mbə'ə n̄wighə e

(Mat 17.22-23;Mrk 9.30-32)

Tsa'nə pobə lè p̄irənə mə nkwàŋə m̄inwùə ni Yēsù à lè gh̄irənə mi mə nkə'nə e a ghobə la, à lè shwəŋə ambo ìzùŋə ndzùmə ìpe lo, ⁴⁴ “N̄i tsùŋə nzhwi'tə àshwəŋnə zə à k̄wuunə àtwuə p̄ighə. P̄i ŋŋā a Moonə Nwùə ambo pànə pi m̄isoŋə.” ⁴⁵ Pobə lè zu'ù la ka ànwùə ghu a tsùŋə ndaanə e àtwuə pobə, ntiinə pi lè ləəmənə lo kò pobə zhyə a ghobə, pobə ki mbô a ni pyiitə e.

Ñòŋə ngw̄iunə la ìwǎ?

(Mat 18.1-5;Mrk 9.33-37)

⁴⁶ Pobə p̄inə a ni t̄ankə mbyiitə pobə ni pobə lo, ñòŋə ngw̄iunə amwuə pobə la ìwǎ? ⁴⁷ La Yēsù à lè zhyə ànwùə ni pobə lè mənə nkwàŋə amwuə m̄in-tiŋmə ìmobə, ndòo a m̄ilyi'ə m̄ink̄i ntō ntə a n̄ipwunə ze, ⁴⁸ nshwəŋə ambo pobə lo, “Nwùə ntsùmə ni à k̄w̄iirənə m̄ilyi'ə m̄ink̄i ntii mə à k̄w̄iirə la gha; ŋwùə ntsùmə ni à k̄w̄iirənə mə à k̄w̄iirə la ñòŋə ni à twu-umənə mə. Ntiinə w̄ùə wa ni à k̄inə ndw̄iunə amwuə p̄ighə la w̄ùə ni à pənə ñòŋə ngw̄iunə.” ⁴⁹ Jònə a k̄wùə lo, “Masàa, pə tō ndzəənə a ñòŋə ìtse a fuukə ìzhyə amwuə m̄ip̄umə mi pəənə aŋunə n̄il̄inə ìtsò, pə zùŋə e ntiinə ka à pə e ŋwùə àkwùə ìwəənə.” ⁵⁰ Yēsù a shwəŋə lo, “Kò n̄i zùŋə e ntiinə ñòŋə ni ka à twuunə ànwùə zə a chyə la p̄ighə pi pobə.”

Nìkwurè ni Sàmariyà tsítse twuunè a ni kwiirè a Yésù

⁵¹ Tsa'nə nkwiirè ì lè mənə mbaatè lo Yésù a ko'ò ndèrè a nìpwuurè la, à lè lòo àkwànè lo lèrè e pə a Yèrusalèmè. ⁵² À lè zàamè ntsàa pəənə a mbyè lo pobè ghè nkwiirè àl'à Sàmariyà ntsunkè àzwuumè àtsùmè za'à a pònè tō. ⁵³ La pànè pa lè twuunè a ni kwiirè e ntiinə pobè lè zhyənə lo, à wè ndànè lə̀nənə ndèrè a Yèrusalèmè. ⁵⁴ La nkwiirè ni Jònə pobə Jemè ni pobə lè pənə ìzùnè ndzùmè ìpe lè zhyənə a lenə la, pobə lè pyiitè e lo, "Ndò'nəmbýè, wè pyiimè lo pə shwu'kè ìmù ì furè a nìpwuurè ntō ntōonè a ghobə?" ⁵⁵ Yésù a pənə nnañè, nsa'a ghobə. ⁵⁶ Pobə tyi'è nfuurè ndèrè amwuə àl'à yè nyaanə.

Tsa'nə a tìñnənə a ni pə àzùnè ndzùmè Yésù (Mat 8.19-22)

⁵⁷ Tsa'nə pobə lè mənə ngyiinè àlànə la, ònè ìtse a shwə̀nə ambo Yésù lo, "Mbi zùnè o alyi'ə ntsùmè ni wè lèrənə." ⁵⁸ Yésù a kwiirè lo, "Pəntsobə chyè ni mimb-wù'è ìmobə, pìmisinə pə ni mìnkàanè ìmobə la ka Moonè Nwùè a pə e ni alyi'ə ni mbè'ə a nùnè àtwuè ghu nzhwùutè." ⁵⁹ Yésù a shwə̀nə ambo yitse ònè lo, "Zùnè mè."

La a shwə̀nə ambo ze lo, "Ndò'nəmbýè, tyi'è ñgè ndzàamè ntwə̀nə a tã iwəə za'à." ⁶⁰ Yésù a shwə̀nə ambo ze lo, "Myà'tè pànè pyè ni pə pənə tsa'a ìkwuè pəənə pobə t'wə̀nə ìkwuè pəənə pobə. La aṅunə ghò, lèrè ngè nchwiitè ntwuumè mbè'ə ànwùè Nifò Nwùè."

⁶¹ Ghùtse ñwùè a shwə̀nə ambo ze lo, "Mbi zùnè o mbə Ndò'nəmbýè, la tyi'è ñgè ndà'nè pəənə a ìmwuə alyi'ə za'à." ⁶² Yésù a shwə̀nə ambo ze lo, "ònè ni a wiiimənə àsoorè àfà'a nchi mbè'ə nnañè ndzùmè la, ka kù'nè e a ni kwuunə amwuə ànwùè Nifò Nwùè."

Yésù a tsàa ìzùnè ndzùmè ìpe mighumè sàmbaa ntsòbè ipaa a àpyiinə

10 Tsa'nə Ndò'nəmbýè à lè myàanənə, à lè tyi'è ntso'ò pìtse pəənə mighumè sàmbaa ntsòbè ipaa ntsàa a ghobə lo pobə lèrè a mbyè ze, ngyiinè pìpaa pìpaa ndèrè amwuə mimbòmpe mi àl'à mitsùmè ni ìlyi'ə pa ìtsùmè ni ã pònè tō ghu la. ² Tsa'nə à lè mənə ntwuumè a ghobə la, à lè nshwə̀nə ambo pobə lo, "Mizighè ko'ò amwuə ìswuumə no'ò la pifù'ù tyi'è nkí. Nì chà'tè a Nwùè lo Ndò'nəmbýè ngànè ìswuumə à tsàa ngànè àfà'a amwuə ìswuumə mbè'ə pì ghè nfù'ù mizighè mighu. ³ Nì lèrè; la tsa'nə nì mənə ndèrè la nì zhyè lo ñtsàa a wighə àpyiinə la tsa'a ìpoonè pì mbyè ndzirè a tìtìrè pəfuunə. ⁴ Kò nì lòo a wighə àpàamè nkabè kè àpàamè àtse kè itabə pìtse; kò nì kì nchà'tè a wighə ñwùè àlànə ndwuumè. ⁵ Nì kwuunə amwuə ndà ni nì kwuunənə, nì pyè shwə̀nə lo, 'mborè i pə amwuə ndà ghè'. ⁶ Ngànè àporəporè à tə pə amwuə, yi àporəporè àzighə ã kwiinə aṅunə ze, ngànè àporəporè a kì mbə la mbunə e; àporəporè àzighə a kwiirè nkwiirè ambo pighə. ⁷ Nì kwuunə a ndà ni nì kwuunənə la, nì ghoñè a ndà ghu, ndzighè nkì nnò àzwu-

umè àtsùmè ni pì ñànə ambo pighə, ntiinə pì chyè a ni twuè a ngànè àfà'a. Kò nì kì nkwiirè mĩndā nfuurè nkwiirè. ⁸ Nì kwuunə amwuə mbòmpe àl'à ni pì kwiirənə wighə ìshì'nè, nì zighè àzwuumè àtsùmè ni pì ñànə ambo pighə. ⁹ Nì parè pighoonə ni pì pənə ghu nshwə̀nə ambo pobə lo, 'Ànwùè Nifò Nwùè a tō mbaatè a wighə.' ¹⁰ La nì pəla nkwiirè amwuə mbòmpe àl'à pì ka kwiirè e a wighə, nì lèrè amwuə ìlànə ndwuumè nshwə̀nə lo, ¹¹ 'Mbaa pə àpùbè àl'à àzighə ni a pənə a mĩkwùè pəə, pəə kwùtè a zèrə a ni nèrè lo ngə'è ì ghoñè ambo pighə, la nì zhyè lo nkwiirè ànwùè Nifò Nwùè ì paatè.' ¹² Nshwə̀nə nkunə nkuñə ambo pighə lo, ngə'è ni ì ghə pə ambo pànè pì àl'à ghu amwuə njiyè ntso'tè mĩsà'a ì ghə tsàarə zhyè ni pì lè ñànə ambo pànè pì àl'à Sodòmè".

Mimbòmpe mi ìl'à ni ka mi lè nùnè e ntiinə aṅunə Yésù

(Mat 11.20-24)

¹³ "Ngə'è ngwùunə ì ghə pə ambo pighə mbə pànè pì Kòrazinè! Farə ambo pighə mbə pànè pì Betsedà! Ntiinə pì lè pənə la ngìrè mĩnwùè mi yerənə yerənə mə ni pì lè mənə ngìrè àl'à pighə lə la àl'à Tayə ghobə Sidònè, yi pobə kì kwaa mə mbè'ə mĩntiñmè ìmobə, ntyi'è ngwì itsə'ə ngə'è nfù'ù ìtwuè ìpobə ni àpwuè.

¹⁴ La a ghə pì tə l'wùutè ambo pighə amwuə njiyè ntso'tè mĩsà'a tsàarə ambo pànè pì Tayə ghobə Sidònè. ¹⁵ A chyè ambo pighə pànè pì Kàpenòmè. Nì wè nkwiirè lo pì ñañè a wighə tsàa a nìpwuurè? Nganə! Pì shwu'kè a wighə mmà'a amwuə pànè ìshyè."

¹⁶ Yésù a shwə̀nə ambo ìzùnè ndzùmè ìpe pa lo, "Njònə wa ni à pyiimənə ànwùè ni nì shwə̀nənə la, à pyiimè la ànwùè mè. Njònə wa ni à twuunənə ànwùè ni nì shwə̀nənə la, à kì ntwuunə la gha. Njònə wa ni à twuunənə mè la, à kì ntwuunə la a wùè wa ni à tsàanə mè la."

Pànè pa mighumè sàmbaa ntsòbè ipaa kwiirè nkwiirè

¹⁷ Nkwùè ìtse ì lè lə̀nə, pànè pa mighumè sàmbaa ntsòbè ipaa ì kwiirè kwè ni nìgha'a, nshwə̀nə ambo Yésù lo, "Ndò'nəmbýè, mbaa pə ìzhyè lè zùnè a wəə nkwiirè ni pəə lè fuñənə nìlinè ìtsò."

¹⁸ Lenəla Yésù a shwə̀nə ambo pobə lo, "Ntə ndzəənə a Satàanə a furè a nìpwuurè nkunə tsa'a mbè'ə ì ñwàñè. ¹⁹ Nì zəənè! Njā ìtìñnə ambo pighə lo nì nyènkè mĩnyoorè pobə pìngaamə ìshyè nkì mbə ni mĩtìñnə àtwuè ngànə kipaənə ìzighə. Lenəla, ànwùè ìtse a tòmnè e a wighə apè. ²⁰ La, kò nì gha'a a wighə pə ntiinə ìzhwùè tìpònè zùnè a wighə; nì gha'a pə lo pì ñwà'nè mĩlinè ìmighə amwuə àñwà'nə a nìpwuurè."

Yésù a pə ni nìgha'a

(Mat 11.25-27, 13.16-17)

²¹ A lè pə nkwiirè ghu la Àzhwùè Nwùè a l'wènə a Yésù ni nìgha'a, à tyi'è nshwə̀nə lo, "Tã, ñjā a miyāa ambo ghò mbə Ndò'nəmbýè nìpwuurè pobə ìshyè, ntiinə wè lèəmənə mĩnwùè mə ambo pànè ni pobə kwàñənə lo

pobə zhi'tə pobə pi pànə ni pobə kwànjənə lo pobə zhyə ìnwùè la, nnèrə ambo pyə ni pi pənə tsa'a ìpoonə pi porə. Ee; Tă, lă tsa'nə wə lè t'à'nə lo a pə la.

²² "Tă iwəə à n̄a mē ni ìnwùè ìtsùmə. Ka n̄wùè a zhyə e a Moonə ni m̄bənə w̄erə ndànjə e Tă. Ka n̄wùè a ki nzhyə e a n̄onə ni Tă à pənə w̄erə ndànjə e Moonə pobə pànə pa ni Moonə à tso'nə lo n̄erə a Tă ambo pobə la."

²³ Yēsū a pənjə nchwùmpə ambo ìzùnjə ndzùmə ìpe pa lo, "Mborə ì chyə ambo pànə pa ni pobə zəənənə ànwùè ni n̄i wə ndzəənə lə. ²⁴ N̄shwənjə tyi'ə nkūnjə nkujə ambo p̄ghə lo ngànjə ntwuumə Nwùè ȳino'nə pobə p̄fō p̄ino'nə lə mē n̄gyii a ni zəənə m̄inwùè mē ni n̄i wə ndzəənə lə, la ka zəənə a ghobə, mmə n̄gyii a ni zu'ù m̄inwùè ni n̄i wə ndzu'ù lə, la ka zu'ù a ghobə."

Àshwənjə n̄anə n̄anə mbə'ə n̄wùè Sāmariyà ghù ìshì'nə

²⁵ Tyi'ə nkwùè ghu, ìnèrə mbòomə ghùtse à lè lòo a ìshyə, mmə nt'à a ni kwà'nə a Yēsū, mbyiitə e lo, "Ìnèrə ìnwùè, mbə'ə n̄gìrə lə ìla mbònjə zìghə a n̄ichyēmbiyə ni à ghojənə ni nkujə?"

²⁶ Yēsū a pyiitə e lo, "Pi n̄wà'nə amwuə à n̄wà'nə mbòomə la lo àkə? Wə funjə àzō ndzəənə pi n̄wà'nə amwuə la lo àkə?"

²⁷ A kwùè lo, "Tyi'ə nkònjə a Ndò'nəmbyə Nwùèko'ò o ni nt̄ijmə o ìtsùmə, ni Àshwùè o àtsùmə, ni ìt̄ijnjə o ìtsùmə, farə ni àzhì'tə o àtsùmə. Ntyi'ə nkònjə a ndyimə o tsa'a mb̄ijmə o."

²⁸ Yēsū a shwənjə ambo ze lo, "Wə kwùè tyi'ə ìshì'nə, ghìrə tyi'ə ni ndwuumə wə mbə'ə zìghə a n̄ichwarə."

²⁹ Ìnèrə mbòomə wə a lè mē nt'à nnèrə lo à zhyə, nchi mbyiitə a Yēsū lo "Ndyimə mē la ìwə?"

³⁰ Yēsū a kwùè ambo ze lo, "N̄onə ìtse à lè pə ghu n̄furə a Yèrusalēmə mmə ndèrə a Jèrikò, p̄zəə'ə kō e nchwà'tə ìtsə'ə a mb̄ijmə ze, mbu'ù e ìshì'nə tə a tyi'ə a n̄swùè n̄wìghə, pobə myà'tə e ndèrə a ghobə.

³¹ Ngànjə m̄a'ə Nwùè ìtse à lè mē ndànjə amwuə àlànə ghu, ntō n̄furə a n̄junə n̄onə wə, ndànjə amwuə wùè p̄a ndèrə e. ³² Ngànjə àyèmp̄ə Ndā Nwùè ghùtse ni à lè furənə amwuə ngw̄arə Levi, a tō ndzəənə, nk̄i nḡirə tyi'ə a lenə ndànjə amwuə wùè p̄a ndèrə e. ³³ La n̄wùè Sāmariyà ìtse à lè mē ndèrə e a àkarə ze mmə ndànjə àlànə ghu, ntō ndzəənə e n̄tyi'ə nkoorə m̄l̄injə ìme. ³⁴ À lè tō mbaatə e, nsūu ìlă ìpe n̄chyā afuə amwuə n̄korə ni ìp̄a at̄sə'ə nt̄ə e àtwuə ndzàk̄ishyə e ndòo e ndèrə a ndā p̄ìgh̄inə a ni tyi'ə mmə nanjə e ghu. ³⁵ Pobə ze lè lyə ghu n̄jyā ì laanə, n̄wùè Sāmariyà ghu a mē ndèrə e n̄fuukə nkabə ìp̄a n̄jā ambo ngànjə m̄byabə ndā p̄ìgh̄inə wa nshwənjə ambo ze lo, 'Mə n̄nanjə e, wə tə p̄əla n̄tsənjə nkabə ni ì tsāarənə a zə a n̄junə ze, yi m̄bi tō kwùè ambo ghò nkwùè ni ìkw̄irənə ntō."

³⁶ Yēsū a pyiitə ambo ìnèrə mbòomə wə lo, "Wə kwànjə lo ndyimə n̄onə w̄erə wə a t̄it̄irə pànə pə p̄itarə a ìwə?"

³⁷ A kwùè lo, "N̄onə wa ni à lè koorənə m̄l̄injə ìme la."

Yēsū a shwənjə ambo ze lo, "Lèrə nk̄i n̄tyi'ə nḡirə a lenə."

Yēsū a ghaanə Marətà ghobə M̄ariyà

³⁸ Yēsū pobə ìzùnjə ndzùmə ìpe lè ghè nkwuunə amwuə àla'ə àtse, m̄əngȳ ìtse ni n̄l̄inè ìtse lè pənə Marətà a kw̄iirə e a ndā ze. ³⁹ Momaa e ni n̄l̄inè ìtse lè pənə M̄ariyà a pə pobə ze. Nkwùè ni Yēsū à lè tōnə, M̄ariyà a tō n̄nwuunə a m̄byə ze mmə n̄zhwi'tə ànwùè ni à lè mənə nshwənjə la. ⁴⁰ Marətà à lè pə ni ntòm̄nə amwuə ze mbə'ə ndwuumə ni à gh̄irə m̄izighə ambo p̄ìgh̄inə pa, n̄tyi'ə nshwənjə ambo Yēsū lo "Ndò'nəmbyə, wə zəənə lo momaa mē à wa'ə mē m̄njə ni m̄njə lo ìfà'ə? Tiitə e à tō nk̄wiirə mē."

⁴¹ Yēsū a shwənjə ambo ze lo, "Marətà! Marətà! M̄inwùè m̄ino'nə mē ntòm̄nə o. ⁴² La ta'ə àzwuumə a kù'nə a ni pə ambo ghò. M̄ariyà a tso'ò mē a p̄a ìshì'nə ni mbə'ə ka n̄wùè kw̄iirə e ambo ze."

Yēsū a n̄erə ìzùnjə ndzùmə ìpe ni ndwuumə ni mbə'ə pobə chà'tə a Nwùè

(Mat 6.9-13,7.7-11)

11 A lè pə n̄jyā ìtse, Yēsū a pə n̄chà'tə a Nwùè alyi'ə àtse. Nkwùè ni à lè myāanənə, àzùnjə ndzùmə e yètse a shwənjə ambo ze lo, "Ndò'nəmbyə, n̄erə a wə tsa'nə mbə'ə pə chà'tə Nwùè tyi'ə tsa'nə Jònə à lè n̄erənə ìzùnjə ndzùmə ìpe la."

² Yēsū a shwənjə ambo pobə lo, "N̄i pə n̄chà'tə a Nwùè ni shwənjə lo,

'Tă, gh̄irə pànə tə ngu'tə n̄l̄inè ìtsò;
ànwùè N̄ifò o à tō.

³ N̄a m̄izighə myə ni mi kù'nənə ambo pə sìnə wə ni m̄njyā ni m̄ tō.

⁴ Nk̄i ndəənə ìfàntə ìnwùè ìpəə,

ntiinə pə kinə mmə ndəənə a pyə ni pànə pa n̄fàntə ambo pə la.

Kò wə pyiimə pə w̄ìghə àkwà'nə."

⁵ A chi nshwənjə ambo pobə lo, "Mbə'ə n̄wùè wìghə ìtse a ghè ambo ìswùè e a n̄t̄ijnjə ìtwu'è, nshwənjə ambo ze lo, ìswùè mē, tso'kè mē ni n̄tsijə àp̄aanə ìtarə;
⁶ mbə'nə ìswùè mē a furənə a ndyə sàa ntō a ndā m̄njə, la ka mbə mē ni àzwuumə yè zìghənə a ni n̄jā ambo ze."

⁷ "Ìswùè e wə à tə mbəla nk̄wùè ambo ze lo, 'Kò wə ki n̄jā mē ni ngə'ə, n̄gwù'nə mē n̄swùè ndā mē, pə pi ìpoonə ìp̄a n̄wùunə mē; mbə'ə m̄bònjə lòo mē a ìshyə a ni n̄jā àzwuumə ambo ghò ap̄ə. ⁸ N̄shwənjə a wìghə lo, à tə ka lòo e a ni n̄jā àzwuumə ambo ze tsa'a ìswùè e, la a lànə ni m̄byə nk̄i m̄byiitə e pyiitənə, yi à pi lòo a ìshyə n̄jā àzwuumə àtsùmə ni à t'à'nə.

⁹ "N̄i ndwuumə wə nshwənjə a wìghə lo, n̄i ki pyiitə pyiitənə, pi gh̄ā n̄jā ni p̄ìghə; n̄i ki t'à'ə t'à'nə, n̄i zəənə; n̄i ki n̄tsòotə tsòotənə, p̄i wù'è n̄jā ni p̄ìghə. ¹⁰ N̄tiinə n̄wùè n̄tsùmə ni à kinə m̄byiitə pyiitənə, à kw̄iirə; n̄wùè n̄tsùmə ni à wa nt'à'ə, à zəənə. N̄onə ni à wa n̄tsòotə, p̄i ki wù'è n̄jā ni ze. ¹¹ A w̄erə tã amwuə p̄ìghə ni mbə'ə moonə e a pyiitə e ni ìswuə, a ka n̄jā e a ye ni ìswuə n̄tyi'ə n̄jā e pə ni ìnyoorə? ¹² Kə a pyiitə e ni n̄ipwuumə ni ngubə a tyi'ə n̄jā e pə ni àngaamə ìshyā? ¹³ Mbə'ə p̄ìghə ni n̄i pənə ngànjə nḡirə ìnwùè t̄ipònjə zhyə a ni

ɲâ ɪpɯuɯmè pɪshɪ'nè ambo ɪpoonè pɪghə, tã iwɪghə a nɪpɯuɯrè a tyi'è ka ɲâ e Àzhwùè Nwùè ambo pànè ni pɪ pyiitənə e ni zèrə."

Yēsù pobə Beelzebùbè ɪfò ɪzhyê (Mat 12.43-45)

¹⁴ A lè pə nɲyê ɪtse, Yēsù a fuukè àzhyê ni a lè nàanənə lo kò ɲwùè shwəɲnə. Nkwùè ni àzhyê zè a lè furənə amwuə ɲònè ni ka à lè mə shwəɲənə la, à lè pɪ'nè a ni shwəɲnə. A lè k'è'nè àpùɲè pəənè ni pɪ lè zəənè. ¹⁵ La pobə pɪtse shwəɲè lo, "A fuukè ɪzhyê pè lè ni ɪtɪɲnə Beelzebùbè ni à pənə ɪfò pɪ ɪzhyê." ¹⁶ Pànè pɪtse lè kwà'nè e mbyiitè lo à nèrə a ghobə ni àlènè ni a furənə a nɪpɯuɯrè. ¹⁷ Yēsù à lè zhyê ɪkwàɲè ɪpobə nshwəɲè ambo pobə lo, "Àla'ə za ni a ghàpənə ndzòɲnə pobə ni pobə la, a ghă pɪ. Ngwàrè za ni ɪ kɪnə ka pə e ntswùè mo'ə la, ɪ ghă pɪ. ¹⁸ A tə mə lo Satàanə à kɪ ngàpə ndzòɲnə ɪpɪɲmè e, ànwùè Nɪfò e a tyi'è ntəəmè lə ɪla ghu? Ngwə nshwəɲè lə ntiinə nɪ shwəɲənə lo nɪfuukè ɪzhyê la ni ɪtɪɲnə Beelzebùbè. ¹⁹ Ntə mə nfuukè ɪzhyê pè ni ɪtɪɲnə Beelzebùbè yi ngàɲə àkwùè nɲyɪinè àzighə tyi'è fuukè lə ni ɪtɪɲnə ɪwə? A pə a lenə, yi pobə ghă nèrè lo nɪ wɪghè ɪsà'a. ²⁰ La, n̄tə mə nfuukè ɪzhyê pè lə ni ɪtɪɲnə Nwùè, yi a nèrè lo ànwùè Nɪfò Nwùè a tō mə ambo pɪghə.

²¹ "Nkwùè ni ngàɲə mɪtɪɲnə à twu'tənə ɪpɯuɯmè ntsòo ɪpə mə mbyabə ɪmwuə alyi'ə e, ɪpɯuɯmè ɪpə pə ɪshɪ'nè. ²² La ɲònè ni à tɪɲnənə ntsàarè e à tə tō yi à zòɲnə tsàarè e k̄wiiirè ɪpɯuɯmè ntsòo pa ɪtsùmè ni à lè mənə ndòo mbyabə mbɪɲmè e ghu la, nk̄wiiirè ɪpɯuɯmè ɲònè n̄tɪɲnə wa ɪtsùmè ngàpə.

²³ "N̄dònè ni ka à zùɲè e ndzùmè mə, à zùɲè la ndzùmè ngàɲè kɪpaanə mə. N̄dònè ni ka à kɪ ngyèmpè e a gha a ni shwatè, à shà'tè la shà'tənə.

Ndwuumè ni ɪzhyê pa n̄furè nkɪ nk̄wiiirè nkwuunè

²⁴ "Nkwùè ni àzhwùè tɪpòɲè a furənə amwuə ɲònè la, a za nkarè ɪlyi'ə pɪ zopè ntà'ə alyi'ə ni mbè'ə a zhwùutè ghu. A ka zəənè e a shwəɲè ambo àtwuə ɪpɪɲmè e lo, 'Mbi k̄wiiirè lèrè amwuə ndâ gha ni n̄tənə n̄furè amwuə la.' ²⁵ Lenəla a kwê ndzəənè lo pɪ zèə mə ndâ za ɪ laanè nkù'nè. ²⁶ Tsa'nə a zəənənə a lenə la, a lèrè tyi'è nkwùè nk̄wiiirè ntō ni ɪzhyê sàmbaa ni pɪnə ntsàarè e, nk̄wii'nè e ghu, pobə pɪ pobə kwuunè ntyi'è mmə nchyê amwuə ɲònè ghu. Lenəla, ɲònè wèrə wè à lwùutè pɪ tsàarè tsa'nə à lè pyənə mbə."

Nɪgha'ə ni à pənə nkũɲə nkuɲə

²⁷ Tsa'nə Yēsù à lè myàanənə a ni shwəɲè mɪnwùè mə la, mənɲyè ɪtse amwuə àpùɲè pəənè za a shwəɲè lo, "Mborè ɪ chyê ambo mənɲyè wa ni à lè pyənə nkɪ nnyonjè o la."

²⁸ La Yēsù a k̄wùè lo, "Mborè ɪ chyê pə ambo pànè pa ni pɪ zu'nə àshwəɲnə Nwùè kɪ nnũɲè!"

Pànè pa tà'ə lo Yēsù à ghɪrè ànwùè yerənə yerənə (Mat 12.38-42)

²⁹ Nkwùè ni ɪpùɲè pəənə pa lè pɪ'nənə a ni no'ò la, Yēsù a shwəɲè lo, "ɪwaanə pànè pɪ tɪtsòɲè a ɪwaanə tɪpòɲè, pobə tà'ə a ni zəənè àlènè, la ka mbə nèrə mə àlènè àtse ambo pobə ndàɲè e àlènè Jonà; ³⁰ ntiinə ndwuumè ni Jonà à lè pənə àlènè ambo pànè pɪ Ninivè la, a ndəɲə ndəɲə amwuə ndwuumè ni Moonə Nwùè à pə àlènè ambo ɪwaanə pànè pɪ tɪtsòɲè wə. ³¹ A ghă pə nɲyê ntso'tè ɪsà'a Nwùè la, mə ɪfò ni à furənə a mɪtɪɲə, à pè'kə pobə pɪ ɪwaanə pànè pɪ tɪtsòɲè chyê ɪsà'a aɲunə pobə. Ntiinə à lè furè a ndwùutə àtwuə ɪshyê ntō a ni zhwi'tè àshwəɲnə àzhi'tè ɪfò Solomònə; Nɪ naɲè! N̄dònè ni à tsàarənə a ɪfò Solomònə à wə a nɪghè a tɪtɪrè pɪghə. ³² Pànè pɪ Ninivè ghă pè'kə nɲyê ntso'tè ɪsà'a chyê ɪsà'a aɲunə pobə; ntiinə pànè pɪ Ninivè lè pəɲè mɪntɪɲmè ɪmobə nkwùè ni Jonà à lè chwiitənə ntwwuumè Nwùè ambo pobə la. La nɪ zəənè! N̄dònè ni à tsàarənə a Jonà à wə a ɪshyê nɪghè. La ka nɪ mə mbèɲè a wɪghə mɪntɪɲmè ɪmighə."

ɪmyê tsa'a nkà'ə ambo mbɪɲmè (Mat 6.22-23)

³³ Yēsù à lè chi nshwəɲè lo, "Ka ɲònè ni mbè'ə a tswu'ə nkà'ə ndòo nkwù'è nkumnə ghu, kè ntsàa a nkɪkwuunə. Nwùè à wa ntswu'ə nkà'ə ntè pə alyi'ə ɲaɲnənə mbè'ə ɲwùè a kwuunə a ndâ a zəənè wèrə. ³⁴ ɪmyê ɪmò chyê mbə la tsa'a nkà'ə ambo mbɪɲmè o. ɪmyê ɪmò tə mbə ɪshɪ'nè yi mbɪɲmè o ɪ chyê ni nkà'ə. La mɪ tə ka pə e ɪshɪ'nè yi mbɪɲmè o ntsùmè ɪ chyê amwuə ndzùmə. ³⁵ Njiilo, nɪ zhɪ'tè mbè'ə nkà'ə ni ɪ pənə amwuə pɪghə ɪ tyi'è ndzùmə. ³⁶ Mbɪɲmè o ntsùmè ɪ tə ndwènè ni nkà'ə ka pə e ni àpàbə ndzùmə, yi ɪ tsùɲè kyà'ə tsa'a nkà'ə ɪ wa ntsiinè nkyà'ə a wɪghə la."

Yēsù a fèrè pɪFarisɪ pobə pɪnèrè mbòomə

³⁷ Tsa'nə Yēsù a lè mənə shwəɲnə la, ta'ə ɲwùè Farisɪ funjè e lo à tō pobə ze ndzighè a ndâ ze. Lenəla a kwuunə a ndâ nwuunə a ni zighè. ³⁸ A lè tsàarè ɲwùè Farisɪ wè amwuə ndwuumè ni a lè zəənè Yēsù a zighè tə sùu mbô. ³⁹ Ndò'nəmbɲyè a shwəɲè ambo ze lo, "Pɪghə pɪ-Farisɪ, ni sùu mɪndonjè pobə ɪkanjè tyi'è a ndzùmè ɪsighə la mɪmwuə ɪmighə lwènè ni àghè'nè pobə ntiɲmè ghù shyə. ⁴⁰ ɪpuukè pəənè! Ka nɪ zhyê wɪghə lo ɲònè ni à lè tsùɲənə ndzùmè ɪsighə la ɲònè ni à lè kɪnə ntsùɲè ɪmwuə ɪmwuə? ⁴¹ La tyi'è ɲɲâ ɪpɯuɯmè ni pənə amwuə ɪmwuə pɪtito'ə pobə ɪkanjè ɪpɪghə ambo ngàɲə àfumè. Zəənè, nɪ tə ghɪrè a lenə, mbè'ə ɪpɯuɯmè ɪtsùmè laanè ambo pɪghə.

⁴² "La ngə'ə no'nə aɲunə pɪghə mbă pɪFarisɪ! Ntiinə ni lònə ɪpɯuɯmè àzhyə ni furənə amwuə mɪswuumə ɪmighə ngàbè ɪlyi'ə nɪghumè ɲɲâ ta'ə pàa ambo Nwùè, la ka pə ghɪrè a wɪghə ànwùè ni a təəmənə, ka kɪ pə kòɲè a wɪghə Nwùè. A pòɲè lo nɪ ghɪrè ɪnwùè pèrə pə ɪtsùmè tɪ wa'ə yètse.

⁴³ “Ngə’ə no’na ì chyə aḡuna pighə mbă p̄Farisî! Ntiinə n̄i kòḡəḡə a ni nwuunə aḡuna iləḡə p̄shî’nə amwuə m̄indā mi əshwatə ìmighə, mmə nkòḡə lo pànə tō nchà’tə a wighə amwuə pi m̄itāanə.

⁴⁴ “Ngə’ə no’na ì chyə aḡuna pighə! Ntiinə m̄int̄iḡmə ìmighə mə tsa’a m̄ishyè ni ka ìlènə pə e aḡuna, pànə tyi’è mə ngyiinə aḡuna ka mə zhyə ghobə.”

⁴⁵ Ta’ə ḡwùə a t̄it̄irə p̄inèrə mbòomə pa a k̄wùə ambo Yēsù lo, “Ìnèrə ìnwùə, wə shwəḡə lə la nki ndzòomə a wə la zòomənə.”

⁴⁶ Yēsù chi shwəḡə lo, “Ngə’ə no’na ambo pighə mbă p̄inèrə mbòomə! Ntiinə ni ḡānə ìp̄i’i ambo pəəḡə ni tsāarənə a ghobə la, mbə pyənə mbə’ə ni la’a ngyèm-pə wighə a ghobə lo pobə p̄i’i apə. ⁴⁷ Ngə’ə no’na ì chyə àtwuə pighə! Ntiinə n̄i poomə m̄ishyè mi ngəḡə ntwuumə Nwùə pyè ni p̄it̄ā ìpighə lə zhwuutənə.

⁴⁸ Lenəla n̄i lə pyiimə nki tom̄pə nḡirə m̄inwùə p̄it̄ā p̄it̄ā ìpighə, ntiinə pobə lə zhwuutənə a ghobə, n̄i ki mboomə m̄ishyè ìmobə. ⁴⁹ Tsa’nə a pənə lə la, Àzhi’tə Nwùə a lə shwəḡə lo, ‘Mbi tsāa ngəḡə ntwuumə ìzā pobə ngəḡə ntwuumə Yēsù pyè ni pobə pi zhwuutə a p̄itse nki nnyāḡə a p̄itse.’ ⁵⁰ Mbə’ə àləəm̄ə ngəḡə ntwuumə Nwùə zə ni pi lə k̄w̄irənə a n̄ip̄i’nənə tsa’nə pi lə tsūḡəḡə àtwuə ìshyè a lèrə àtwuə ìwaanə pànə pi t̄it-sòḡə wə, ⁵¹ a ni p̄i’nə aḡuna àləəm̄ə Abèlè ngə mbyāa aḡuna àləəm̄ə Tsàkàriyā wùə ni pi lə zhwuutənə a t̄it̄irə alyi’ə m̄ishwà’ə Nwùə pobə alyi’ə yè laanənə amwuə Ndā M̄ishwà’ə Nwùə. Ngwè nshwəḡə a wighə lo pi ḡhă pyiitə àləəm̄ə àzobə la ambo ìwaanə pànə pi t̄it̄sòḡə.

⁵² “Ngə’ə no’na ì chyə aḡuna pighə mbă p̄inèrə mbòomə, ntiinə n̄i k̄w̄irənə àkòo ndā àzhyə ànwùə, ntwuumə a wighə a ni kwuunə amwuə, nki mə nāanə pànə ni pi t̄ā’nə a ni kwuunə lo kò pobə kwuunə.”

⁵³ Nkwùə ni Yēsù à lə mənə mmyà’tə a ghobə la, p̄inèrə mbòomə pobə p̄iFarisî lə p̄i’nə a ni twuunə ìnwùə ni Yēsù à lə shwəḡənə la tyi’è ni ìt̄iḡnə nki mbyiitə ìpyiitə pi tobənə e p̄ino’nə, ⁵⁴ mbə’ə a shwəḡə ànwùə t̄ipòḡə pi kò e.

Àkwàtə mbə’ə àpègrə

(Mat 10.26-27)

12 Tyi’è nkwùə ghu, àp̄unḡə pəəḡə m̄inkaamə a lə tō nshwatə, p̄itse tyi’è mmə ntinə nnyən̄kə p̄itse ndāḡə. Yēsù a p̄əḡə ndzāamə mbi’nə a ni kwàtə ìzūḡə ndzūm̄ə ìpe, nshwəḡə lo, “N̄i zhì’tə a wighə ni mbyè àpaanə p̄iFarisî, zhyè ni ì pənə àpègrə la. ² Ka àzwuumə àtse ni a pənə yè kumnənə ni ka p̄i pə ḡhă nya’kə e, kə zhyè ni a pənə yè ləəm̄ənə ni ka à pə ḡhă furə e a sàḡə. ³ Lenəla ìnwùə ìtsūm̄ə ni n̄i wa nshwəḡə ni ìtwu’ə p̄i zu’ù ni n̄yḡ, ìnwùə ìtsūm̄ə ni n̄i kinə mmə nchūmpə a n̄ləəm̄ə la, p̄i tyi’è təəm̄ə la a m̄ikwùə mi ndā shwəḡə a pèrə.”

Njònə ni mbə’ə pi pò

(Mat 10.28-31)

⁴ “P̄iswùə ìp̄ā, n̄i zhwì’tə! Kò ni ki mbò a wighə pə pànə ni mbə’ə pobə zhwuutə pə ndà’ə mbòbè mb̄iḡmə

ka pə chi ḡh̄irə a ghobə a yètse ànwùə. ⁵ La mbi n̄erə a wighə ni ḡònə ni mbə’ə ni pò la: N̄i pò a ḡònə wùə ni mbə’ə a zhwuutə mbòbè mb̄iḡmə nki mbə ni ìt̄iḡnə a ni m̄à’ə a wighə amwuə àkiinə ìm̄i; nshwəḡə ambo pighə lo, n̄i pò e. ⁶ Wə zhyè lo pi shwuumə ìk̄izinkə itaanə la ni p̄ikapə p̄ipaa? La ka Nwùə a ləənə e tyi’è ta’ə akizinkə w̄erə wə ìtse. ⁷ N̄i zəənə, Nwùə à zhyè ndùnə ìnyūḡə ni ì pənə àtwuə pighə tyi’è ntsūm̄ə. Kò ni pò, n̄i tsə ntsāarə ìk̄izinkə p̄ino’nə.”

N̄ipyiimə kə n̄itwuunə a Kristù

(Mat 10.32-33,12.32)

⁸ “N̄shwəḡə ambo pighə lo, Njònə ni à pyiimə mə a sàḡə sàḡə la, Moonə Nwùə à ḡhă ki pyiimə e a mbyè p̄əḡèrə pi Nwùə. ⁹ La ḡònə ni a twuunənə mə a sàḡə sàḡə la, Moonə Nwùə à ḡhă ki twuunə e a mbyè p̄əḡèrə pi Nwùə.

¹⁰ “Nwùə ntsūm̄ə wa ni à shwəḡənə ànwùə t̄ipòḡə mbə’ə Moonə Nwùə la, pi ḡhă ləənə ìf̄antə ìnwùə ìpe; la ḡònə wa ni à wa nshwəḡə a t̄ipòḡə mbə’ə Àzhwùə Nwùə la ka p̄i pə ḡhă ləənə e ìf̄antə ìnwùə ìpe.

¹¹ “Nkwùə ni p̄i l̄oo a wighə tō a ndā əshwatə p̄iḡew a mbyè p̄isa’a pi àla’ə pobə p̄it̄ā pi àla’ə, kò n̄i ki nkwāḡə a wighə ànwùə ni n̄i shwəḡə kə ndwuumə ni n̄i k̄wùə a ni fuukə mb̄iḡmə ìzighə amwuə ìsà’a; ¹² ntiinə Àzhwùə Nwùə à n̄erə a wighə ni ànwùə ni n̄i shwəḡə nkwùə ghu.”

Àshwəḡə nāanə nāanə mbə’ə ngəḡə nkabə ni à lə pənə àk̄iḡhə

¹³ Ȳit̄se ḡwùə amwuə àp̄unḡə pəəḡə za a shwəḡə ambo Yēsù lo, “Ìnèrə ìnwùə, shwəḡə ambo momaa mə lo à ḡhàbè ìp̄wuumə pa ni t̄ā à lə myà’tənə la ḡḡā ìp̄ā.”

¹⁴ Yēsù a k̄wùə ambo ze lo, “Nḡiñnə mə, a ḡha tsa’a ìsà’a m̄isà’a kə ìḡḡàbè ìp̄wuumə a t̄it̄irə pighə la à tso’ò ìwə?” ¹⁵ Yēsù a lāḡə ni mbyè nshwəḡə ambo pobə lo, “N̄i zhì’tə a wighə a ni pə ni ntonḡə aḡuna àzwuumə àtse; ntiinə n̄ichyēmb̄yē ḡwùə ka a pə e la ìp̄wuumə pi no’nə ni à pənə pèrə.” ¹⁶ A chi ndāḡə ni mbyè nshwəḡə àshwəḡə nāanə nāanə ambo pobə lo, “Ìswuumə ngəḡə nkabə ìtse i lə mə ḡḡā m̄izighə tyi’è m̄ino’nə.

¹⁷ À lə l̄oo àkwāḡə, mbyiitə ambo mb̄iḡmə e lo, ‘Mbi ḡh̄irə lə ìla tsa’nə ka mbə mə ni alyi’ə ni mbə’ə ñf̄ù’ù m̄izighə ìmā nnūḡə ghu lə?’ ¹⁸ À lə tyi’è nshwəḡə ambo mb̄iḡmə e lo, ‘N̄zhyè ànwùə ni mbi ḡh̄irə; mbi shà’tə m̄intaḡə ìmā tyi’è m̄itsūm̄ə k̄w̄irə korə a m̄iwuumə, myè ni mbə’ə mi l̄oo m̄izighə pobə ìp̄wuumə ìp̄ā ìtsūm̄ə. ¹⁹ Lenəla, mbi tyi’è shwəḡə ambo mb̄iḡmə mə lo, “Wə nūḡə ìp̄wuumə p̄ishî’nə ìtsūm̄ə pyè ni mbə’ə wə zighə aḡuna m̄ingu’u m̄ino’nə. Kò wə chi ntsòo o mb̄iḡmə o, nwuunə o ntə ndzighə, nnô, nki ntèrə o.””

²⁰ “La Nwùə a shwəḡə ambo ze lo, ‘Àpuukə ḡònə wə! Mbi funḡə nt̄iḡmə o ni ìtwu’ə sinə wə, zəənə lo ìp̄wuumə pa ni wə f̄ù’nə nshwatə la tyi’è pə pi ìwə lo?’”

²¹ Yēsù a tyi’è ndwuumə nshwəḡə lo, “Lə tsa’nə a ḡhă pə ambo ḡònə ni à wa nshwatə ìp̄wuumə nnūḡə ambo mb̄iḡmə e ndà’ə, la ka pə e ni ìp̄wuumə amwuə ndwuumə ni Nwùə à t̄ā’nə.”

Nìnnùnghè ntiŋmè aŋunə Nwùè

(Mat 6.25-34)

²² Yēsù a tyi'è nshwəŋə ambo ìzùŋə ndzùmè ìpe lo, “Nì ndwuumè wè ìshwəŋə ambo pìghə lo, kò ni kɪ nkwanə mbə'ə nìchyəmbəyə ìwìghə lo nì zìghə àkə? Kə lo nì wí àkə? ²³ Nìchyəmbəyə à tsàarə mizìghə, mbìŋmè o ì kɪ ntsàarə ìtsə'ə. ²⁴ Nì nanə! Ka pìməsaŋə pyè a ghobə ka kɪ mə fù'ù a ghobə mizìghə, ka kɪ pə ghobə ni mɪntaŋə, kə mikaŋə, la Nwùè a mə ndzə a ghobə. Ka nì tsàarə a wìghə pìməsaŋə panə? ²⁵ Mbə'ə ŋwùè wìghə ìtse a kwi'nə a mətùmə nkùè aŋunə nìchyəmbəyə e ntiinə à wè nkwanə mbə'ə wèrə? ²⁶ Nì ndwuumè wè, nì tɪ ka zhyə a wìghə a ni kwi'nə tyi'è a mɪlyi'ə àzwuümə tsa'a zèrə zè, nì tyi'è ntòmnhè mbìŋmè ìzìghə mbə'ə pìtse ìpwuümə la ntii àkə?

²⁷ “Nì nanə pìtòŋtòŋə a mɪpa'a ndzəənə ndwuümə ni pèrə pa nkùè. Ka pèrə mə nfà'a a ghobə ka kɪ mə tsùŋə a ghobə ìtsə'ə. La ìshwəŋə a wìghə lo, tyi'è ìfò Solomònə ni ìpwuümə ìpe ìtsùmə ka a lè wí e atsə'ə yè ìshì'nə tsa'a pìtòŋtòŋə pèrə pə. ²⁸ La Nwùè à tə mbəla mmə ngwí ìtsə'ə aŋunə nìyìinə ni à wa nko'ò aŋunə pìkòŋə sìnə, ni à ghà kɪ pə a ngwù'ə pì tònə amwue ìmù, ka nì kwànə a wìghə lo, mbə'ə a wí ìtsə'ə aŋunə pìghə ntsàarə? Àpyiimə ntiŋmè àzìghə a kɪ mbă.

²⁹ “Tsa'nə a pənə lə, kò nì kɪ ntòmnhè mɪntiŋmè ìmìghə lo nì zìghə àkə, kɪ nò àkə. Kò mɪntiŋmè ìmìghə kɪ ntòmnhè aŋunə mbuurə mɪnwùè zè. ³⁰ Mbə'nə pìtìzhyə a Nwùè amwue àtwuè ìshyè ghə tà'a la mbuurə ànwùè zèrə zè, la Tə ìwìghə a nìpwuurə a zhyə mə lo ni wa ntà'a ìpwuümə pèrə pə. ³¹ La nì tyi'è ntà'a pə ànwùè Nìfò Nwùè à tyi'è ŋŋà ìpwuümə pèrə pə ambo pìghə.

Nkabə a nìpwuurə

(Mat 6.19-21)

³² “Kò ni kɪ mbò mbă ìpoonə ìpā. Ntiinə, Tə ìwìghə à wè ni nìgha'a a ni ŋà ànwùè Nìfò nìpwuurə ambo pìghə. ³³ Nì tyi'è nshwùunə ìpwuümə ìpìghə ŋŋà nkabə ambo ngànə àfà'ə, mbə ni pìməpàamə pì nkabə ni ka pì siitə e, nnùŋə nkabə a nìpwuurə alyi'ə ni ka nkabə ì mə mmyə e, ka ìndzəərə a kɪ mmə mbyàa e ghu, ka nkìpyiinə ì kɪ mmə ntsəŋə e a zèrə. ³⁴ Mbə'nə alyi'ə ni nkabə o ì pənə ghu, la alyi'ə ni ntiŋmè o ì kìnə mbə ghu.

Ngànə àfà'ə za ni pobə pa ndyə a nìlyiinə

³⁵ “Nì korə mìkòbè ìmìghə ntsuw'ə pìlāamə ìpìghə a ni fà'a, ³⁶ mbə tsa'a ngànə àfà'ə zhyè ni zə mbyabə a masàa ìghobə ni à wè nkwə a alyi'ə nìzò'ò. Nkwùè ni à kwēnə mbu'tə ntsuwè ndā, pobə fa'a wù'è à kwuunə. ³⁷ Mborə ì chyə ambo ngànə àfà'ə za zhyè ni masàa ìghobə à kwēnə ntsirə a ghobə pobə pìrə a nìlyiinə; ìshwəŋə tyi'è nkùŋə nkunə ambo pìghə lo masàa ìghobə wa à pì kwēbè atsə'ə e wí a zhyè ni mbə'ə a ŋà mizìghə ambo pəənə ghìrə pobə nwuunə àtwuè tepèrə à tō ŋŋà mizìghə ambo pobə. ³⁸ À pə ànwùè

nìgha'a ambo ngànə àfà'ə za, mbə'ə a mə nkwə a ntiŋnə ìtwu'è kə a nkò'ò nnyə ntsirə a ghobə a nìlyiinə. ³⁹ La, nì zhyə lo, ngànə ndā a tə mbəla nzyhə nkùè ni ìndzəərə à tō yi mbə'ə a myà'tə e lo pì pə'ə ndā e apə. ⁴⁰ Nì kɪ mmə ndyə a nìlyiinə, ntiinə Moonə Nwùè à ghà tō la amwue nkùè ni ka nì kwànə a wìghə lo à tō.”

Ngànə àfà'ə za ni pobə pa nfà'ə ni ntiŋmè ìghobə ìtsùmə la

(Mat 24.45-51)

⁴¹ Pità a pyiitə ambo Yēsù lo, “Ndò'nəmbəyə wè shwəŋə àshwəŋnə nàanə nàanə zè ambo pə kə ambo panə pìtsùmə?”

⁴² Ndò'nəmbəyə a kwùè ambo ze lo, “A ìwə ni à pənə ngànə àfà'ə wa ni à wa ndzu'nə nki mbə ni àzhì'tə? A wùè wa ni masàa e à ŋānə pəənə ìpe lo à twu'tə, a twu'tə nki ŋŋà a ghobə ni mizìghə amwue ngotə nkùè mizìghə? ⁴³ À pòŋə ambo ngànə àfà'ə wèrə wè mbə'ə masàa e a kwə ntsirə e, ndzəənə lo à wè nfà'ə àfà'ə zèrə zè. ⁴⁴ Ìshwəŋə tyi'è nkùŋə nkunə ambo pìghə lo, à ghà nùŋə a ngànə àfà'ə wèrə wa lo à tyi'ə mmə nnaŋə ìpwuümə ìpe ìtsùmə. ⁴⁵ La mbə'ə ngànə àfà'ə wa à tə nshwəŋə ambo mbìŋmè e lo, ‘Masàa ìwə à wè ndyàrə a ni kwə,’ ntyi'ə mmə nkə'ə a zhyə ngànə àfà'ə yì mbyàŋnə pobə pəngyè ntyi'ə mmə ndzìghə, nnò nki mbaarə e, ⁴⁶ yi masàa ìghobə wa à kwə amwue nkùè za ni ka à pyè mmə nkwanə e lo mbə'ə a kwə. A pə la ntō yi à pì tsìnkə ngə'ə àtwuè ze ghìrə a kɪ ndzu'ù ngə'ə ni ngànə àtìŋnə àtwuè za ndzu'ù a zèrə.

⁴⁷ “Ngànə àfà'ə wa wùè ni à zhyənə ànwùè ni masàa e à tà'nə lo à ghìrə la ka mə ghìrə e a zèrə, pì ghà kə'ə e tyi'è ìshì'nə. ⁴⁸ La ngànə fà'a wùè ni ka à zhyè e ànwùè ni masàa e à tà'nə lo à ghìrə la ngìrə a zhyè ni mbə'ə pì kə'ə e, pì ghà kə'ə e pì mɪlyi'ə. Njònə wa ni pì ŋānə ìpwuümə pìno'nə ambo ze la pì ghà kɪ kwìirə a pìno'nə ambo ze. Lenəla njònə ni pì ŋānə a pyè ni no'nə ntsàarə, pì ghà kɪ pyiitə a pyè ni no'nə ntsàarə.

Nìghàpə ni à kwuunə a tìtìrə pəənə ntii Yēsù

(Mat 10.34-36)

⁴⁹ “Ntō la a ni tswu'è ìmù amwue àtwuè ìshyè lo ì kìrə, ntyi'è nkòŋə lo ì pyè mə mbə mə kìrə. ⁵⁰ Ngwə ni àkwìirə nchyə ngə'ə ni mbi kwìirə. Mbə'ə m̄bə mə ni àpotə ntiŋmè apə, tə mbyàa nkùè ni ngā myàanə ⁵¹ Nì lanə nkwanə lo ìnda'a nshwu'è ntō a àtwuè ìshyè ghə la a ni ŋà àporəporə? Nganə, nshwəŋə ambo pìghə lo, ntō pə a ni ghàbə. ⁵² Ntiinə a ni pì'nə tìtsòŋə ndā ni panə pənə amwue pitaanə, pì ghàbə a zèrə, panə pìpaa mə mbàanə pì pitarə, pì pitarə mə mbàanə pì pìpaa. ⁵³ Pànə ghà ghàpə, tə ghobə moonə e tyi'è ndzòŋnə, mə ghobə moonə e yì məngyè mə ndzòŋnə; mə ndā ghobə ngwùè moonə e mə ndzòŋnə.”

Nìzhyə nkùè

(Mat 16.2-3)

⁵⁴ Yēsù lànə ni mbyè nshwəŋə ambo àpùnə panə wa lo, “Nì tə ndzəənə mbə'ə à kò'ò a pàa ngwēnə nwùümə

nì zùnjè nshwənjè lo mbənjè pi lô, ì ki ndô. ⁵⁵ Nì zəənə a fèrè a furè a mètùnjə ni shwənjè lo, 'ilyi'ə pə ndwuumə; a ki mbə lenə. ⁵⁶ Ngənjə àpəgrè! Nì zhyè la a ni tiitè mìnwùè ni mi furənə amwuə àtwuè ìshyè ghè pobə nìpwuurè. A ghìrè àkə lo kò nì tiitè mìnwùè ni mi furənə amwuə ming'u mə?"

Nìmyàanè ìsà'a pìghə pi pànè ni pìghə pi pobə mənə nsa'nè
(Mat 5.25-26)

⁵⁷ "A ghìrè àkə ka nì zhyè a wìghə ànwùè ni a təəmənə? ⁵⁸ Pìghə njònè ni à chyānə ìsà'a a njunə ghò tə mə ndèrè a mbyè ngənjè ìsà'a mīsà'a, wè kyiitè lo pìghə ze shwàatə a wèrə àlànə ndwuumə mbə'a a kanə ghè njā o ambo ngənjè ìsà'a mīsà'a, ngənjè ìsà'a mīsà'a ā njā o ambo pìpwūrəshyè, pìpwūrəshyè chyā o a nka'a ìtsanjè. ⁵⁹ Nshwənjè tyi'è nkūnjə nkujə ambo ghò lo, wè tə kwuunə a ìtsanjè ghə, wè nwuunə ghu tə mbyāa nkwùè ni wè ghā myāanə twuè àzwuunə za ni wè wiiimənə la tyi'è àtsùmə tə shwū'è pyāa a njunə ànini yè l'wūtənə za."

Nì pənjè a njunə a tìpònjè iwìghə kè nì kwìghè

13 A lè pə nkwùè ghu ni Yèsù à lè mənə nshwənjè la, pànè pìtse lè shwənjè ambo ze tsa'nə Palètè à lè shwənjənə pi zhwuutè pànè pi Galilyè pìtse ngwìrəkè àləəmè àzobə ghobə yè mìnnyāamè ni pi lè mənə mmà'à Nwùè ghu. ² Yèsù a pyiitè ambo pobə lo, "Nì kwànjè lo pèrə pə pànè pi Galilyè lè kwìghè la ntiinə pobə pənə ngənjə ngìrè ìnwùè tìpònjè ntsàarə a pìtse pànè pi Galilyè? ³ Nshwənjè ambo pìghə lo ka a pə e a lenə. Nì tə ngonjè a wìghə mìnntijmə ìmìghə ti pənjè a njunə tìpònjè iwìghə, yi nì ghā ki kwìghè tsa'a pobə. ⁴ Kè nì ki nchi nkwànjè lo pànè pa nìghumè ntsòbè nìfāamə, pyè ni mīlyi'ə tèsàa ndā nìkanə ni pi lè poomənə ì ko'ò ndèrè a nìpwuurè ì lè kunè nzhwuutə a ghobə a nìkwurè Silòmè la lè ghìrè ànwùè tìpònjè zhyè ni a tsàarənə pànè pìtsùmə pyè ni pi pənə a Yèrusalèmè? ⁵ Ngənjə! Ka pə e a lenə. Nì ti ngonjè a wìghə mìnntijmə ìmìghə ti pənjè yi ni ghā kwìghè la amwuə ndwuumə wèrə wè."

Àshwənjè nàanə nàanə mbə'a àtìghə figè

⁶ Yèsù a chi nshwənjè ambo pobə amwuə àshwənjè nàanə nàanə lo, "Njònè ìtse à lè pyè àtìghə figè e amwuə mbyiinè mètìghə e, nga ntò a ni nanjè, ndzəənə lo ka à zumè e mìnntāamə. ⁷ A shwənjè ambo mbyabə nka'a lo, 'Nanjè! Lə ngu'u itarə ni ntò mə a ni nanjè àtìghə zə la ka zəənə mə mìnntāamə àtwuè. Wàrə mmà'à a ìshyè; a nàanə àpəbə ìshyè zə a njunə àkə?' ⁸ Mbyabə nka'a wa a kwùè ambo ze lo, 'Tā, myà'tè ngu'u wè ì chi ndənjè, mbi tunjè ìsùmə e kamnə chyā mənnyunə, ⁹ mbə'a a ghā mbə amwuə wùè ngu'u ndzumə, a pònjè, a ka zumè e wè wàrə mmà'à a ìshyè.'"

Yèsù a parè məngyè amwuə njyè àla'a

¹⁰ A lè pə njyè àla'a ìtse Yèsù pə amwuə ndā àshwatè pìjew mmə nèrè mìnwùè ghu. ¹¹ Məngyè ìtse à lè pə ghu ni àzhwùè tìpònjè a lè pənə amwuə ze ngìrè a ghòonə a njunə ngu'u ntsòbè nìfāamə; njyè'tè ngyiinè, ka pə zhyè pè'kè təəmè e. ¹² Nkwùè ni Yèsù à lè zəənənə e, à lè fujè e a mbyè, nshwənjè ambo ze lo, "Məngyè, wè fiitè a njunə nìghòonə o wa." ¹³ Yèsù à lè tsàa àpò e nnùnjè a njunə ze, a zùnjè nshyè mbìnjmə e mbè'kè ntsəmè ntyi'è ngu'tè a Nwùè. ¹⁴ Àtwuè ndā àshwatè pìjew a lè zanjè a lojə ntiinə Yèsù à lè parənə a məngyè wa amwuə njyè àla'a ntyi'è nshwənjè ambo pànè ni pi lè pənə ghu lo, "Mìnnyè mi àfà'a chyè la ntuurè; nì mə ntò amwuə mìnnyè mèrə mə njiilo pi parè a wìghə, ka pə e njyè àla'a."

¹⁵ Ndò'nəmbyè à lè kwùè ambo ze lo, "Ghò ngənjè àpəgrè! Nwùè wìghə ìtse à wa ghu ni ka a fuukè e ìfònjè e kè ndzàkishyè njyè àla'a ndèrè ni zèrə lo ì nò nchyè? ¹⁶ La, nì zəənè, lə moonə Abrahàmè ghūtse ni Satàanə à lè korənə e a njunə ngu'u ntsòbè nìfāamə; ka a kù'nè e lo mbə'a pi kyāa e njyè àla'a a njunə àzwuunə zhyè ni a lè korənə e?"

¹⁷ Àkwùè àshwənjè e a lè ghìrè ìsìnjè koorè ngənjè kipaənə ìze za; pànè pìtsùmè lè tyi'è nga'a nti mìnwùè mi yerənə yerənə ni à lè ghìrənə.

Àshwənjè nàanə nàanə mbə'a ànwùè Nìfò Nwùè
(Mat 13.31-32; Mrk 4.30-32)

¹⁸ Yèsù a tyi'è nshwənjè lo, "Ànwùè nìfò nìpwuurə a chyè la tsa'a àkə? Kè mbə'a mìnntikè lə ni àkə? ¹⁹ A chyè la tsa'a mbyè àloonə zhyè ni njònè ìtse à lè lònə ngè mbyè amwuə nka'a e; ì ko'ò ntyi'è mbə àtìghə, pìsìnjè tyi'è ntò nkorè mìnntāanə ìmobə a njunə mifāa ìme."

Àshwənjè nàanə nàanə mbə'a mbyè àpaanə

²⁰ Yèsù a chi nshwənjè lo, "Mbə'a mìnntikè ànwùè Nìfò Nwùè lə ni àkə?" ²¹ A chyè la tsa'a mbyè àpaanə ni məngyè a chyānə amwuə àpaanə ni a no'nə, ngìrè àpaanə yèghu a tyi'è nko'ò ka mizunjə.

Ntswùè ndā yì kī wa
(Mat 7.13-14, 7.21-23)

²² Yèsù à lè chi ngè ndənjè amwuə mìmbòmpra mi ìla'a pobə ìla'a ngyiinè nchwiitè ntwuunə Nwùè nko'ò ndèrə a Yèrusalèmè. ²³ Njònè ìtse a pyiitè ambo ze lo, "Tā la ghā chwənjè tyi'è ndùnè pànè yì kī?"

Yèsù kwùè lo, ²⁴ "Nì kyiitè a ni kwuunə amwuə ntswùè ndā yì kī wa; ntiinə pànè pìno'nə ghā pə kyiitè a ni kwuunə amwuə, la pə kwuunə a ghobə apə.

²⁵ Ngənjè ndā à ghā lòo a ìshyè a ta'a nkwùè wù'nè ndā, nì ghojè a àpyiinə ntyi'è ntə ntsòotè ntswùè ndā nshwənjè lo, 'Tā wù'è pə kwuunè! Tā à ghā kwùè ambo pobə lo, 'Ka nzhayè mə a wìghə ka ki zhyè mə alyi'ə ni nì furənə.' ²⁶ Nì tyi'è mbi'nè a ni shwənjè lo, 'Pə lè pə ndzìghè nki mmə nnò pəənə, wè ki mmə nnèrè ànwùè Nwùè amwuə àla'a àzə.' ²⁷ La tā à ghā shwənjè ambo

pighè lo, 'Ka ñzhyê mè a wighè ka ki zhyê mè alyi'è ni nì furènà. Nì mintè a wighè a ñipwùnè mîjè ndèrè mbà ngàjè ngîrè ñnwùè tîpònjè.' ²⁸ Nì ghá tyi'è yii kwurè misonjè ñmîghè nkwi'è ni nì ghá zæenè Abrahàmè pobè Isàkè ni Yàkobè, ni ngàjè ntwuumè Nwùè ntsùmè i pè amwuè ànwùè Nîfò Nwùè. La pì tinè a wighè ntsàa a àpyiinè. ²⁹ Pànè ghá furè a pàa sa'á nwùumè ni pàa ngwènè nwùumè, pàa mîkò'nè ni pàa mîtùnjè, tó nwuunè alyi'è ñigha'á amwuè ànwùè Nîfò Nwùè. ³⁰ Nì zæenè, pànè pîtse pyènè pi pænè pîl'wùè pîndzùmè tîtsònjè, pi ghá pè pîtsàa pîmbyè, i pîtse ni pi pænè pîtsàa pîmbyè tîtsònjè la, ntyi'è mbè pîl'wùè pîndzùmè."

Yésù a sòmnnè mbè'è pànè pi Yèrusalèmè (Mat 23.7-39)

³¹ Tyi'è nkwi'è ghu, pîFarisî pîtse lè tó a ñipwùnè Yésù nshwèjè ambo ze lo, "Furè a ñighè ndèrè alyi'è nyaanè ntiinè Heròdè à wè ntà'á zhwuutè o."

³² Yésù a kwùè ambo pobè lo, "Twùè ngè nshwèjè ambo antsobè wa lo, 'Mbi fuukè ñzhyè a mîpùmè pèenè, ki parè mîghoonè ñmobè sinè ghobè ngwù'è, a ki pè nnyè itarè ñmyàanè àfà'á mè.' ³³ La ñzhyè a ni lèrè ni mbyè sinè ghobè ngwù'è ni nnyè ni ñ paatènè la; ka a kù'nè e lo pè zhwuutè a ngàjè ntwuumè Nwùè alyi'è nyaanè ndànjè e a Yèrusalèmè.

³⁴ "Pànè pi Yèrusalèmè, pànè pi Yèrusalèmè! Nì zhwuutè ngàjè ntwuumè Nwùè, ntumpè pànè ni pi twuumènè ambo pighè ni mîghòorè nzhwuutè. A nkwi'è no'nè ni ñtá'á mè lo shwatè ñpoonè ñpighè tsa'á mǎ ngubè à wa nkumnè ñpoonè ñpe a ñsumè mîpàrè ñme, la ka ni pyiinè a wighè. ³⁵ Nì nanjè! Nwùè à ghá wa'á a wighè ni pè àtwuè ni pighè. Nshwèjè ambo pighè lo ka ni pè chi zæenè wighè a gha tè pyàa nkwi'è ni nì ghá tyi'è shwèjè lo, 'Mborè ñ chyè ambo wùè wa ni à tónè anjùnè ñlinè ni Ndò'nèmbyè la."

Yésù a parè a ngoonè nnyè àla'á pîjew

14 A lè pè nnyè àla'á pîjew ñtse, Yésù a ghè mmè ndzighè a ndà àtwuè pîFarisî àtse. Tsa'nè à lè pænè ghu la, pobè lè mè ndyènkè e tyi'è ñshì'nè. ² Nki wùutè jònè ñtse ni mîkwùè pobè mbò lè ko'tènè a nwuunè a mbyè Yésù. ³ A pyiitè ambo pîFarisî pobè pînerè mbòomè pyènè pi lè pænè ghu lo, "mbòomè wæenè a nèrè lo pi parè njwè a nnyè àla'á, kè nganjè?" ⁴ La pobè lè zhwejnè ghobè. Yésù a pètè jònè wa mbarè e ngîrè a lèrè e. ⁵ Yésù a tyi'è mbyiitè ambo pobè lo, "A ñwè ñwighè ni mbè'è moonè e kè ñfònjè e tè mbèla nkunè amwuè ñntaamè ni nchyè nnyè àla'á a ka zùnjè fa'a fuukè e ni mîtînjè nnyè àla'á ghu?" ⁶ Ka pobè lè pè a ghobè ni àkwùè mbè'è àpyiitè e yèghu.

Ànwùè mbè'è ñshwu'kè mîjèjè a ñshyè pobè ñkwîirè pîghîjè

⁷ Nkwùè ni Yésù à lè zæenè lo pànè ni pi lè wuunènè a ghobè lè pè ntà'á pè ñlènjè pîshì'nè a ni nwuunè anjùnè, à lè shwèjè àshwèjè nàanè nàanè zè

ambo pobè: ⁸ "Nwùè à tè wuunè o lo wè tó a ñigha'á ñzò'o e; wè tó kò wè nwuunè o alyi'è ñshì'nè mbè'è nkwi'è ñtse, a lè wuunè a jònè ni à pænè ni àghu'tè ntsàarè o. ⁹ Mbè'è a pè a lenè, yi jònè ni à wuunènè a wighè pîtsùmè, à tó shwèjè ambo ghò lo, 'Lòo o njà alyi'è ambo jònè wè.' Lenèla wè tyi'è ndòo a ñshyè ni ñsînjè ngè nnuunè anjùnè alènjè a ndzùmè. ¹⁰ La pi pèla ngwuunè o, wè nki ntó wè nwuunè anjùnè alènjè ndzùmè mbè'è jònè ni à funjènè o a tó, a shwèjè ambo ghò lo, 'ñswùè mè, tó nwuunè anjùnè alyi'è ñshì'nè zè.' Lenèla, àghu'tè no'nè a pè ambo ghò a ñmyè pànè ni pighè pobè nwuunè la. ¹¹ Ntiinè jònè ni à njànè mbîjèjè e àtîghè, pi ghá shwu'kè e a ñshyè, jònè ni à shwu'kè mbîjèjè e a ñshyè, pi ghá njànè e àtîghè."

¹² Yésù a chi nshwèjè ambo ngàjè ndà wa lo, "Wè mè ngîrè a ñigha'á, kò wè wuunè pè ndà'á pîswùè ñpò, ni pîyimè ñpò, ni ngwàrè o, kè ngàjè àpàrè nka'á ñzò ni pænè pîghànè pi nkabè ntiinè pobè ghá ki chwiitè o ni ñghobè ñigha'á. Lenèla, kwùè ànwùè ni wè lè ghîrè anjùnè pobè. ¹³ La wè pè ghîrè a ñigha'á, wè chwiitè ngàjè àfumè, pîkonjè ñshyè, ni pîkîkèghè pobè pîfè. ¹⁴ Lenèla, mborè i pè ambo ghò ntiinè mbè'è pobè ghá nkwi'è a ghobè apè. Nwùè a ghá tso'ò àfà'á o nnyè ni pànè ni mînwùè ñmobè tæmènè ghá zhwuumè a ñwighè."

Àshwèjè nàanè nàanè mbè'è ñigha'á ngwùunè (Mat 22.1-10)

¹⁵ Nkwùè ni ta'á njwè ñghobè ñtse ni à lè nwuunènè anjùnè tepèrè pobè pi pobè à lè zu'nè ànwùè ni Yésù à lè shwèjènè la, à lè shwèjè ambo ze lo, "Mborè ñ chyè ambo jònè ni à ghá nwuunè alyi'è ñigha'á amwuè ànwùè Nîfò Nwùè." ¹⁶ La Yésù a shwèjè ambo ze lo, "Njònè ñtse à lè pè ghu mmè ngîrè a ñigha'á ghu ngwùunè, ngwuunè pànè pîno'nè. ¹⁷ Nkwùè ñzîghè a ñigha'á ñ lè kù'ù a twuumè a ngàjè àfà'á e lo à ghè nfunjè a njwè ntsùmè ni pi lè chwiitènè e lo, 'Àzwuumè àtsùmè a tyi'è a ñshyè.' ¹⁸ La pànè ni pi lè chwiitènè a ghobè la pî'nè a ni tiitè mînwùè ni mî nàanènè lo kò pobè tó, ghu ntsàambyè a shwèjè ambo ze lo, 'Ndzwuunè alyi'è ñshyè mè, ñtá'á ghè nanjè a zèrè, njiilo, kwîirè àpu'ù mbò mè.' ¹⁹ Àpaatè a shwèjè lo, 'Ndzwuunè mîfònjè ñghumè, ngwè a àlànjè mmè ngè a ni zæenè tsa'nè mèrè ma nfà'á; njiilo kwîirè àpu'ù mbò mè.' ²⁰ Ghùtse a shwèjè àze lo, 'Mbirè ndzò'ò a ngwùè mè, ka mbè tó mè.'

²¹ "Ngàjè àfà'á wa a kwè, nkwirè shwèjè ñnwùè pè ñtsùmè ambo masàa e. Ntiinjè masàa e zanjè a shwèjè ambo ze lo, 'Fa'a nfulè ndèrè amwuè ñtwuè ndwuumè ñtsùmè pobè mîntsùrè mîtsùmè amwuè ghè, nfunjè ngàjè àfumè, ni pîkonjè ñshyè, ni pîkîkèghè pobè pîfè.' ²² Ngàjè àfà'á wa a ghè nkwirè nkwi'è, nshwèjè lo, 'Tá, ànwùè ni wè shwèjè lo ñgîrè la, ñgîrè mè. La ñsàanè ñ pîrè ambo pèenè.'

²³ "Masàa wa a lènjè ni mbyè nshwèjè ambo ngàjè àfà'á e wa lo, 'Kwirè ngè amwuè mîntsùrè pobè mîfèrè mîtsùmè nshwatè pànè pîtsùmè ni wè zæenènè mbè'è ndà mè zè ñ lwenè. ²⁴ Nshwèjè ambo

ghò lo, mbè'ə ta'à ñwùè wa ìtse ni ndè pyèna nchwiitè e la a zhwii'è è àzwuumè àtse amwuè ñìgha'ə wè apè."

A tìjnhè a ni pè àzùnhè ndzùmè Yèsù

(Mat 5.13;Mrk 9.50)

²⁵ Ìpùnhè pèènhè lè mæ ndzùnhè a Yèsù, a pènhè nshwèhè ambo pobè lo, ²⁶ "Njònè ni à wè ndzùnhè mæ ka twuunè e a tã ighobè pobè mǎ e, ni ngwùè e ghobè ìpooonè ìpe, ni pilyimè ìpe pìmbyañhè pobè pi pèngyè tæ farè àtwuè ìpìjnhè e, mbè'ə ka à pè e àzùnhè ndzùmè mæ. ²⁷ Njònè ni mbè'ə ka à pì'è e a àtìghè pànkèna e ndzùnhè mæ, mbè'ə ka à pè e àzùnhè ndzùmè mæ.

²⁸ "Ntiinè, a ìwè amwuè pìghè ni à tæ mbèla mbè korè a milyi'è ndà nikañhè e, a ka nwuunè e a ìshyè nshankè ndùnè ìpwuumè ni à myàanè ndà ghu pònhè pì'nè àfà'ə? ²⁹ À tæ mbèla mbyè ka shankè ndùnè ìpwuumè a ni poomè ndà zè ntyi'è nkorè àtsirè ka myàanè e ndà añunè, yi ñònhè ni à lànghè zèènhè à tyi'è wii, ³⁰ shwèhè lo, 'Zèènhè a ñònhè ìtse ni à pì'nèna e ñìghurè la a tsàarè e a ni myàanè.'

³¹ "Kè ìfò ìtse à wa ghu ni mbè'ə a mæ ngè mǎ'ə ntsòo pobè wùè, a ka nwuunè e a ìshyè kwànkè lo tæ mbè'ə a lòo ngànhè mǎ'ə ntsòo ìze nkaamè ñìghumè ngè ndzònhè a wùè ìfò ni à pèna ni ngànhè mǎ'ə ntsòo ìze nkaamè ñìghumè mimbàa? ³² A pèla ndzèènhè lo mbè'ə ka à tsàarè e a wùè, a pònhè lo a zùnhè ntsàa pèènhè ni ntwuumè ambo ìfò wa ni à pìrèna e ndyè sàa, mbu'ù mbò ndà'nè ntsòo wa mbè'ə pobè ze nwuunè ni àporèporè. ³³ A ndèhè ndèhè, ñkùmè nshwèhè a wìghè lo, mbè'ə ñònhè wa ntsùmè ni ka à twuunè e ìpwuumè ìpe ìtsùmè a pè e àzùnhè ndzùmè mæ apè.

Ngwanjè mi tìlìjnhè

(Mat 5.13;Mrk 9.50)

³⁴ "Ngwanjè pònhè, la ngwanjè tì ka pè chi lìjnhè e, pi tyi'è ngìrè lè ìla ni mèrè lo mi pònhè lìjnhè? ³⁵ Mi tì pèla ka chi lìjnhè e, yi ka àfà'ə e a pè e ghu. Ka mèrè kì nchi nkù'nè e a ni chyà a ìshyè; mèrè tyi'è mbè lo pè wa'ə.

"Njònè wa ni à pèna ni mītugrè, à zu'ù."

Àshwèhènhè nàanè nàanè mbè'ə mbyè ndzirè ni ì pìna

(Mat 18.12-14)

15 A lè pè ntyi'è ìtse pìnkwiirè pìtaghè pobè pìtse ngànhè ngìrè ñwùè tìpònhè tó nnuunè a ñìpwùnè Yèsù a ni zhwii'tè mìnwùè ni à wè nshwèhè. ² Pì-Farisí pobè pìnerè mbòomè tyi'è mmè ndwùmpè nshwèhè lo "Njònè wè à kwiiirè ngànhè ñwùè tìpònhè ntyi'è mmè ndzìghè pobè pi pobè!" ³ Lenèla, Yèsù a tyi'è nshwèhè àshwèhènhè nàanè nàanè zè ambo pobè: ⁴ "A ìwè amwuè pìghè ni mbè'ə a twu'tè mbyè ndzirè ìze nkìrè, ta'ə a pì, a ka myà'tè e yì mìghumè ñìpwù'ə ntsòbè ñìpwù'ə a kònhè ngè a ni tǎ'ə a ta'ə wa ni à pìna la, tæ pyàa nkùwè ni à zèènhèna e zèrè? ⁵ Nkwùè ni à zèènhèna, a kèrè nnùnhè a ñìghè ze ntyi'è nga'ə, ⁶ nkwiè a imwuè alyi'è ni zèrè, nfunjè pìswùè ìpe, ni ngànhè àpàrè nka'ə ìze nshwèhè ambo pobè lo, 'Pèènhè gha'ə ntiinè ñdzèènhèna mbyè za ni ì lè pìna la.' ⁷ Nshwèhè a wìghè lo, a ndèhè ndèhè, ñìgha'ə ghù no'nè à pè a

ñìpwuurè mbè'ə ta'à ngànhè ngìrè ànwùè tìpònhè wa ni à pènhèna ntiinè e ntsàarè a ñìgha'ə wa ni à pèna mbè'ə pànhè mìghumè ñìpwù'ə ntsòbè ñìpwù'ə pa ni mìnwùè ìmobè laanèna ka pobè chi mbè ghobè a ni pènhè mìnitiinè ìmobè."

Àshwèhènhè nàanè nàanè mbè'ə nkabè ni ì lè pìna

⁸ Yèsù a chi nshwèhè lo, "A ìwè mèngyè ni à twu'tèna pìkapà ñìghumè ta'ə mo'ò a pì, a ka tswu'è e a làamè zèè ndà e mbè'ə tsùnhè shàrè tæ pyàa nkùwè ni a zèènhèna e zèrè? ⁹ A zèènhè a zèrè, a funjè pìswùè ìpe pobè ngànhè àpàrè nka'ə ìze nshwèhè ambo pobè lo, 'Pèènhè gha'ə ntiinè ñdzèènhèna nkabè za ni ì lè pìna la.' ¹⁰ Nshwèhè ambo pìghè lo, a kì mbè tyi'è ndèhè ndèhè, ñìgha'ə à chyè a ñìpwuurè ambo pèngèrè pi Nwùè mbè'ə ta'à ngànhè ngìrè ñwùè tìpònhè wa ni à pènhèna ntiinè e."

Àshwèhènhè nàanè nàanè mbè'ə mōngwàswuumè ni à lè pìna

¹¹ Yèsù a chi ndèhè ni mbyè nshwèhè lo, "Njònè ìtse à lè pè ghu, mbè ni ìpòmbyañhè ìpe ipaa. ¹² Yi nkì a shwèhè ambo ze lo, 'Tǎ, ghàbè ìpwuumè ñà ìpà ni wè pyèna mbè ghà ñà ambo mìnghè la tìtsònhè.' Tǎ wa a tyi'è ngàbè ìpwuumè pa ambo pobè.

¹³ "Mìnjyè mītse kì lànghè, ghu nkì wa a shwatè ìpwuumè ìpe nshwùunè, ndòo nkabè ndèrè e a àtwuumè a ndyè sàa, ntsènhè ìze nkabè za ndzìghè mbyè e ni zèrè. ¹⁴ Nkwùè ni nkabè e za ì lè myèna ntsùmè, ndzànhè ì lè kwuunè amwuè àla'ə gha ni à lè pèna ghu la, a tyi'è nkarè ntà'ə àzwuumè ni à zìghè kikañhè, ¹⁵ ngè ntsirè a ta'ə ñwùè àla'ə wa ghu ìtse nkwuunè àfà'ə ambo ze. Njònè wa a lòo e, ntsàa e amwuè nka'ə pèkuñhè e lo à tæ ndzè pèkuñhè ìpe. ¹⁶ À lè pè nkònhè a ni zìghè ìkòbè àkuñhè pa, la ka ñwùè a ñà e ambo ze.

¹⁷ "A gha mbè ntyi'è ìtse àtwuè e a zhwuumè, àzhìtè e a kwìrè nkwiè a shwèhè lo, 'Ngànhè àfà'ə tǎ ìwè yìno'nè tyi'è ìtsùmè chyè ni mizìghè mèrè pè ntsàarè a ghobè, ngwè a ñìghè nkwiìghè ntyi'è! ¹⁸ Mbì lòo ìshyè kwè ghè tsirè a tǎ ìwè, shwèhè ambo ze lo: Tǎ, ñgìrè a tìpònhè a mbyè Nwùè nkì ngìrè ambo ghò. ¹⁹ Ka ñchi nkù'nè mæ lo mbè'ə wè funjè mæ ni moonè o ghu mbyàñhè; tyi'è ndòo mæ tsa'a ngànhè àfà'ə o ghùtse.' ²⁰ Lenèla à lè tyi'è ndòo a ìshyè a ni ghè ntsirè a tǎ ighobè.

"La nkùwè ni à lè pìrèna e ndyè sàa, tǎ ighobè a zèènhè e ntyi'è mbè ni àsòmnhè añunè ze, nkìrè ngè nkò e nkampè.

²¹ "Moonè wa a shwèhè ambo ze lo, 'Tǎ ñgìrè mæ ànwùè tìpònhè a mbyè Nwùè a ñìpwuurè nkì ngìrè ambo ghò. Ka ñkù'nè mæ lo pè chi nfunjè mæ ni moonè o' ²² La tǎ ighobè a shwèhè ambo ngànhè àfà'ə ìze lo, 'Nì fa'ə ntò ni atsè'ə ìshì'nè ngwì añunè ze, nkì ngwì àkì a àpò ze ni itabè a mìkwùè ze. ²³ Nnanjè a moonè nyàamè ni à zwurèna mbòbè ìshì'nè ndòo ntò ngwàrè pèènhè ghìrè a ñìgha'ə ghu; ²⁴ mbè'nè moonè mæ wè à lè kwìghè, a kùmè nchi mbè ghù ntiinè, mbì e, pi kùmè nchi ndzèènhè e.' Pobè pì'nè a ni zìghè nkì nga'ə.

²⁵ “A là ki pə nkwùè ghu moonè e ghu ndiŋmè a pə a atwurə. Nkwùè ni à là mənə nkwè mbaatè imwuə alyi’è, à là zu’ù àzòrè nìgha’ à pobə minchyə mi nìgha’ à. ²⁶ A tyi’è nfuŋè a ta’ à ngàŋè àfà’ à itse mbyiitè lo, ‘A ànwùè àkə a imwuə alyi’è ghə?’ ²⁷ A kùwùè lo, ‘Moma a o wa à kwè, tã iwìghə a tyi’è ngwàrè a moonè nyàamè ni à zwurənhə mbòbè ishì’nè ntiinə à kùwirənhə nkwè nki mbə ishì’nè.’

²⁸ “La ntiŋmè ntsàambyè e i là zanè a twuunè e a ni kwuunè a imwuə alyi’è. Tã ighobə a tyi’è nfuŋè ntsirè e àlàŋə ndəpè e lo à kwuunè. ²⁹ La à là kùwùè ambo tã ighobə lo, ‘Nanè! Ntsòo mə mbìŋmè, nfà’ à ambo ghò tsa’ a àpù’ù anjuna mingu’u ndùnè, ka tìŋnè mə àtwuè ambo ghò, la wè la’ a mə nŋə o tyi’è moonè mbyè lo nŋwàrè pəə pìswùə ipà kwurè ngìrè a nìgha’ a ghu apè. ³⁰ La moonè o wè ni à là lònə ipwuumè ipò ngè tsəŋè pobə pi ìkwàrè, à kùmè nkwè wè wàrè a moonè nyàamè ni à zwurənhə mbòbè ishì’nè.’

³¹ “Tã ighobə a shwəŋè ambo ze lo, ‘Moonè mə, wè wa mbə pùu tyi’è nkwùè itsumè, ipwuumè ipà itsumè nki mbə ipò. ³² A pòŋè lo pànè zìghè nki nga’ a ntiinə momaa o wè à là kwìghè, à kùmè nchi mbə ghù ntiŋnè; à là pì, pi kùmè nchi ndzəənè e.”

Àzhìtè ngàŋè mbyabè ipwuumè

16 Yésù a làŋè ni mbyè nshwəŋè ambo ìzùŋè ndzùmè ìpe lo, “Ngàŋè nkabè ghùtse à là pə ghu mbə ni àtwuè ngàŋè àfà’ à ni à là mənə nnanè ipwuumè ìpe. Pi tō nshwəŋè ambo ngàŋè nkabè wa lo, ‘Àtwuè ngàŋè àfà’ à e wa à wè ntsəŋè ipwuumè ìpe. ² Ngàŋè nkabè wa a fuŋè a ngàŋè àfà’ à e wa mbyiitè e lo, Zèrè zè ànwùè ni ngwè ndzu’ù mbə’ə o lə a chyè lə lo àkə? Tō ni àŋwà’nè, nnèrè tsa’nə wè mənə mbyabè ipwuumè pə la nŋdzəənè, mbə’nə ka wè pə chi lèrè o ni mbyè a ni pyabè ipwuumè ipà.’ ³ Àtwuè ngàŋè àfà’ à mbyabè ipwuumè wa a shwəŋè amwuə ze lo, ‘Mbi ghìrè lə ìla tìtsòŋè tsa’nə masàa mə à wè ntà’ a ni kùwirè àfà’ à zə ambo mìŋnè lə? Ka mbə mə ni tìŋnè a ni tunè ìlyi’è, nki mbə ni ìŋiŋnè a ni karè ndoonè ipwuumè. ⁴ Nzhýè ànwùè ni mbi ghìrè mbə’ə pànè mə nkùwirè mə amwuə mìndà ìmobə mbə’ə pi fuukè mə àfà’ à.’

⁵ “Lenəla a fuŋè ngàŋə ndzò masàa e za tyi’è mo’o mo’o, mbyiitè ambo ghù ntsàambyè lo, ‘Wè wìimè a masàa mə la ni ndùnè ìla?’ ⁶ A kùwùè lo, ‘Nkà’ à mìghurè nkìrè.’ Ngàŋè àfà’ à wa a shwəŋè ambo ze lo, ‘Fa’ a ntò nnwuunè a ishýè ntyi’è nŋwà’nè lo wè wìimè e pə ni nkà’ à mìghurè mìghumè mìntaanè.’ ⁷ À là tyi’è ndàŋè ni mbyè mbyiitè àpaatè lo ‘Wè wìimè a masàa mə la ni àkə?’

“A kùwùè lo ni ‘Nkà’ à nkwùè nkaamè.’ Ngàŋè àfà’ à wa a shwəŋè ambo ze lo, ‘Tyi’è nŋwà’nè pə lo wè wìimè e pə ni nkà’ à nkwùè nkìrə nifàamè.’

⁸ “Lenəla masàa wa à là zəənè àzhìtè ngàŋè àfà’ à tìpòŋè wa anjuna mìnwùè ni à ghìrènhə. Nì zəənè lo pànè pi àtwuè ishýè ghè chyè ni àzhìtè a ni ghìrè ìmobə mìnwùè ntsàarè pànè ni pi pa mbò a Nwùè.”

⁹ Yésù a tyi’è nshwəŋè ambo pobə lo, “Nì lònə ipwuumè

ni nì pənə ni pèrə amwuə àtwuè ishýè, nkootè pìswùə ipìghə ghu mbə’ə a ghə mbí a pàa pìghə pi kùwirè a wìghə amwuə àla’ à za ni a ghoŋənhə ni nkuŋè la.

¹⁰ Njònè ni mbə’ə a pyabè ipwuumè pìkí ni ntiŋmè e itsumè mbə’ə a ki mbyabè ipwuumè pìno’nə ni ntiŋmè e itsumè. Njònè ni à wa ngìrè nkòbè anjuna ipwuumè pìkí mbə’ə a ki ngìrè nkòbè anjuna ipwuumè pìno’nə.

¹¹ Nì tə ka kù’nè a wìghə a ni twu’tè nkabè ni pənə àtwuè ishýè ishì’nè, nì tyi’è nkù’nè a ni twu’tè ipwuumè nìpwuurè lə ìla? ¹² Nì tə ka mə nanè a wìghə ipwuumè nìpònè nyaanə ni ntiŋmè iwìghə itsumè, nìpònè ni à pi nŋə a wìghə ni ipwuumè ni pənə ipìghə la pə ìwə?

¹³ “Mbə’ə ngàŋè àfà’ à a la’ a nfà’ à e ambo pìmasàa pìpaa apè; ntiinə à pàanè yitse, kòŋè yitse, kə à mə fà’ à ambo yitse ni ntiŋmè e itsumè tyi’è làŋnè e làŋnənhə ambo ghùtse. Mbə’ə wè la’ a fà’ à o ambo Nwùè ghobə nkabè apè.”

Mitse mìnwùè ni Yésù à là shwəŋənhə

(Mat 11.12-13,5.31-32;Mrk 10.11-12)

¹⁴ PìFarisí là zu’ù ànwùè ni Yésù à là shwəŋənhə la ngwìi ghobə nnyèŋè e ntiinə pìFarisí kòŋənhə nkabè tìŋiŋnə. ¹⁵ La Yésù a shwəŋè ambo pobə lo, “Nì chyè mbə pànè ni nì wa nnèrè lo mìnwùè ìmìghə təəmè a ìmyè pəənè, la Nwùèkò’ò à zhyè mìntiŋmè ìmìghə. Mbə’nə àzwuumè ni pànè pi misonə kwàŋənhə lo a àzwuumè yè wùunə kə a ki mbə àzwuumè ni ndùnè ì tsənhə, a chyè mbə àzwuumè za ni Nwùèkò’ò à pàanənhə.

¹⁶ “A là pə nkwùè ntsàambyè tə mbyàa nkwùè Jònə ngàŋè àŋə àkùwirè nchyə, pi lə mə nchwiitè la pìmbòomə pi Mùsì pobə ishwəŋnè ngàŋə ntwuumè Nwùè. La tìtsòŋè pi pə nchwiitè pə ntwuumè ghù ishì’nè mbə’ə ànwùè Nìfò Nwùè, nŋwùè ntsùmè a ki mmə nkyiitè ni ntiŋmè e itsumè a ni kwuunè amwuə.

¹⁷ La a zàŋè ambo nìpwuurè ghobə ishýè a ni làŋnè, tsàarè a ni pyaatè tyi’è milyi’è ànwùè amwuə mbòomə.

¹⁸ “Njònè mbyàŋnè à tə nfuukə a ngwùə e a ndà ze nchi ndzò’ò ghù nyàanə yi à ghìrè la àfànè; nìpònè mbyàŋnè wùè ni à zo’nə məngyè wa ni ndwuumè e à fuukənhə la, à ki ngìrè àfànè.”

Ngàŋè nkabè pobə Lazarùsè

¹⁹ “Ngàŋè nkabè ghùtse à là pə ghu, wùè ni à là wìna pìtogrə pìtsənhə nki mmə ndzìghè ipwuumè pìshì’nè nŋyè itsumè. ²⁰ Ngàŋè àfumè ghùtse ni ìlā là lwenənhə anjuna ze, nìlinè itse pə Lazarùsè à là mə nnwuunə a ntswùè àpù’ù ngàŋè nkabè wa, ²¹ mmə ntà’ à lo lyàa ìchepè mizìghè pyè ni là kùwirènhə nkwùè ni ngàŋè nkabè wa à là zìghənhə lo zìghè e. Tsa’nə a là pənə a lenə la, mìngwìghè mi ngàŋè nkabè wa là mə ntò ndwàrè ìlā ìpe pa. ²² Ngàŋè àfumè wa à là kwìghè pəngèrè tō ndòo e ndèrè ni ze a nìpwùnə Abràhamè. Ngàŋè nkabè wa à là ki nkwiŋhè pi tìwəŋè, ²³ a shwu’è ndèrè àla’ a pìkwuè ntyi’è mmə ndzəənè ngə’ə ghu. Tsa’nə à là pənə ghu la à là nŋəŋè ìmyè ìme ndzəənè Abràhamè a ndyè sàa, Lazarùsè a nwuunè a nìpwùnə ze.

²⁴ Nkwùè ni à là zəənənhə a ghobə, à là fuŋè ni nŋyè

ntiɲnè lo, 'Tã iwəə Abràhamè, koorè mɪliɲè ìmà ntsàa a Lazarùsè a tsùbè tyi'è a shwùè àpò e amwuə nchya ntò ntsùbè àlèamè mè, ntiinè ngwè ndanè mbè tyi'è amwuə ngə'è amwuə ìmù wè.'

²⁵ "La Abràhamè a kùwùè ambo ze lo, 'Moonè mè, wè kwàɲè lo amwuə nìchyəmbýè o, wè lè pè ni ìpwuumè pìshì'nè la Lazarùsè a pè ndzəənè ngə'è, la tìtsòɲè, à wè amwuə ìshì'nè, wè tyi'è mmə nkwurè misonɲè ìmò. ²⁶ A ni kùwì'nè, àkiinè àtse a zə a tìtìrè pəənè mmə nnàanè lo kò ɲwùè a furè a nìghè ntwuumè a nìghà, kò ɲwùè a kì nfulè e a ndzìnə gha ntwuumè mbə a nìghè.' ²⁷ Ngàɲè nkabè wa à lè shwəɲè ambo ze lo, 'Tã iwəə, m̄bu'ù tyi'è mbò lo wè tsàa e à ghè a ndà tã iwəə, ²⁸ ntiinè ngwa ni p̄imomaa ìp̄a p̄i mbyàɲnè p̄itaanè ni mbè'ə a ghè nkwatè a ghobə mbè'ə pobə gha nki nkwuunè amwuə alyi'ə ngə'è zè ni m̄bənə ghu lə.'

²⁹ "La Abràhamè a kùwùè ambo ze lo, 'Pobə chyè ni Mùsì pobə ngàɲè ntwuumè Nwùè. Njiilo pobə zù'ù ambo pobə.'

³⁰ "Ngàɲè nkabè wa a lànɲè ni mbyè nshwəɲè lo, 'Ngaɲə mbă tã Abràhamè, ɲwùè à tə nfulè amwuə àlè'ə p̄ikwuè ndèrè ambo pobə, yi pobə fà'ə pəɲè m̄ntiɲmè ìmobə.'

³¹ "Abràhamè a kùwùè ambo ze lo 'Pobə tə ka mə zù'ù a ghobə ànwùè ni Mùsì pobə ngàɲè ntwuumè Nwùè lè ɲwà'nənə la, yi mbè'ə pobə kì mbyiimè a ghobə ànwùè ni mbè'ə ɲwùè a furè àlè'ə p̄ikwuè ntò nshwəɲè ambo pobə apè.'"

Ndwuumè ni mbè'ə ìzùɲè ndzùmè Yēsù chyè

(Mat 18.6-7,18.21-22;Mrk 9.42)

17 Yēsù à lè chi nshwəɲè ambo ìzùɲè ndzùmè ìpe lo, "Ìnwùè pa ni pèrə pa nkwa'nè pəənè lo pobə ghìrè a tìpòɲè la chyè a ni tō. La ngə'è yìno'nə ì pə aɲunə ɲòɲè ni ì lànɲənə a ndzùmè ze ntò. ² A pòɲè lo mbè'ə p̄i korè nìghòorə a loɲə ze, mmà'ə e amwuə nchya ghu wùunə, ntsàarè amwuə mbuurè ni mbè'ə p̄i myà'tè e a ghìrè moonè nkí wè ìtse a ghìrè a tìpòɲè. ³ Lenəla, nì zhi'tè a wighə! Mbè'ə momaa o a fàntè ànwùè ambo ghò, wè sa'ə e, a pəɲè ntiɲmè e wè ləənè a tìpòɲè e. ⁴ A pə la nfàntè ànwùè ambo ghò nkùwè sàmbaa aɲunə ta'ə nɲyè nki mmə ntò tyi'è nkùwè ìtsùmè nshwəɲè ambo ghò lo, 'N̄sòm̄nə, mbi k̄wèbè, ləənè ìfàntè ìnwùè ìp̄a,' yi wè chyè a ni ləənè ìfàntè ìnwùè ìpe."

Ànwùè mbè'ə Àpyiimè ntiɲmè

⁵ Ngàɲə ntwuumè Ndò'nəmbýè Yēsù za lè shwəɲè ambo ze lo "Ghìrè pə tsùɲè nnùɲè ntiɲmè iwəə aɲunə ghò."

⁶ Ndò'nəmbýè a shwəɲè ambo pobə lo, "Nì tə mbə ni àpyiimè ntiɲmè yè k̄inə tsa'a mbyè àloonè, yi mbè'ə ni shwəɲè ambo àtìghə n̄ipyə zè lo, 'Tso'nə a nìghè ngè ntəəmè amwuə nchya ghu wùunə!' a p̄i zù'nə a wighə.

Ànwùè ni ngàɲè àfà'ə chyənə a ni ghìrè

⁷ "Nwùè wighə ghùtse à tə mbə ni ngàɲè àfà'ə e ni à mənə ndyi'è m̄iswùumə kè mbyabè m̄imbyè, a pəla nfulè a atwurə nkùwè, mbè'ə ghò masàa e wa wè shwəɲè lo, 'Fa'a ntò ntwuunə a ìshyè ndzìghè m̄izìghè ìmò?' ⁸ Ka wè pə shwəɲè o pə lo, 'Fa'a ndaamè m̄izìghè, ngwì itsə'ə àfà'ə ìpò ntè m̄izìghè ìmà mbè'ə ìdzìghè nki nnò, wè pòɲè zìghè kì nò àzò?' ⁹ Wè kwàɲè lo mbè'ə a ɲà a miyàa ambo ngàɲè àfà'ə wa ntiinə à zù'nənə e ngìrè ànwùè àtsùmè ni à shwəɲnè? ¹⁰ A kì mbə tyi'è a lenə ambo p̄ighə, nì tə mə ngìrè ànwùè àtsùmè ni p̄i shwəɲənə lo nì ghìrè, nì shwəɲè pə lo, 'Pə pə mbə wə la ndà'ə ngàɲə àfà'ə; pə ghìrè pə ànwùè ni pə pyənə mbə ghìrè.'"

Yēsù a parè ngàɲə àkìk̄winə nìghumè

¹¹ Nkwùè ni Yēsù a lè mənə nko'ò ndèrè Yèrusalèmè la, a lè lànɲè amwuə àndànè Sàmariyà ghobə Galilyè, ¹² ngè mmə nkwuunə amwuə àlè'ə àtse, ngàɲə àkìk̄winə nìghumè tō ntsirè e ntəəmè a ndyè sàa, ¹³ nkyiinè nshwəɲè lo, "Ndò'nəmbýè, Yēsù, koorè m̄liɲè ìmè!" ¹⁴ Nkwùè ni à lè zəənənə a ghobə, à lè shwəɲè ambo pobə lo, "Nì ghè nnèrè mb̄iɲmè ìzìghə ambo ngàɲə m̄à'ə Nwùè."

Nkwùè ni Pobə lè mənə ndèrè, àkìk̄winə àzobə a lè zùɲè myè. ¹⁵ Ta'ə ɲwùè amwuə pobə a zəənè lo mb̄iɲmè e ì laanè, mbèɲè nkùwè ntyi'è mmə nkyiinè ngyetè a Nwùè. ¹⁶ Mmà'ə mb̄iɲmè e a m̄ikwùè Yēsù ɲɲà a miyàa ambo ze. Njònè wèrə wè a lè pə ɲwùè Sàmariyà. ¹⁷ Yēsù a zəənè e, mbyiitè e lo, "Yi p̄i tō mbarè la a wighə nìghumè? P̄iɲp̄wù'ə ghə? ¹⁸ A ghìrè àkə lo a kì ntò e pə ɲwùè àtwuumè wè lo ɲà a miyàa ambo Nwùè?" ¹⁹ Yēsù à lè chi nshwəɲè ambo ɲwùè àtwuumè wa lo, "Lòo a ìshyè ndèrè o, àpyiimè o ghìrè mè wè t̄iɲnè."

Nkwùè ni ànwùè Nìfò Nwùè a ghă tō

(Mat 24.23-28,24.37-41)

²⁰ P̄iFarisì p̄itse lè pyiitè a Yēsù ni nkùwè ni ànwùè Nìfò Nwùè a ghă tō. A kùwùè ambo pobə lo, "Ka ànwùè Nìfò Nwùè a pə ghă tō e p̄i mə ndzəənè. ²¹ Ka ɲòɲè ìtse a pə ghă shwəɲè e lo, 'Zəənè, zèrə a zè!' kè, 'Zèrə a zhyè!' ntiinə Nwùè à wè p̄ighə p̄i pobə." ²² Yēsù a chi shwəɲè ambo ìzùɲè ndzùmè ìpe pa lo, "nkùwè ì zè ntò ni n̄i yìi a ni zəənè Moonè ɲwùè aɲunə mətùmə nkùwè la zəənè a wighə apè. ²³ Pànè pè ghu ni p̄i ghă tyi'è shwəɲè ambo p̄ighə lo, 'Zəənè, à wè a nìghè! Kè zəənè, à wùè a n̄iyì! La, kò n̄i zùɲè a ghobə lo ghè zəənè. ²⁴ Nshwəɲè lə ntiinə; tsa'nə mbèɲè ì za ɲwàɲnè nfulè a pàa ghə mbyàa a pàa yi, la tsa'nə Moonè ɲwùè à ghă pə amwuə n̄iyè ni à ghă k̄wirè tō. ²⁵ La à chyè a ni zəənè ngə'ə no'nə za'ə, mbè'ə ìwaanè pəənè pè twuunə e. ²⁶ Tsa'nə a lè pənə amwuə nkùwè Noà la, à tsa'nə a ghă kì pə amwuə nkùwè Moonè ɲwùè. ²⁷ A lè pə amwuə m̄iɲyè m̄ighu la, pànè mə ndzìghè, nnò, ndzo'ò, ɲɲà ìpoonè amwuə m̄indà mi n̄izo'ò tə mbyàa

amwuə nɔjə ni Noà à lè kwuunənə amwuə àpanə, mbəŋə nɛŋnə ɛ tyi'ə ndô, nchɔy ɛ ko'ò mbyaatə a ghobə pɛtsùmə. ²⁸ A lè ki mbə la tyi'ə a lenə amwuə nkɔwù Lot; pànə lè pə ndzighə, nnò, nshwùunə, ndzwwuunə, mmə mbyə, nkɛ mənə nkorə mɛndá. ²⁹ La nɔjə ni Lot à lè furənə àl'à Sodòmə, ɛmú pobə solfòo lè furə a nɛpwuurə nshwù'ə mbyaatə a ghobə pɛtsùmə.

³⁰ "A tyi'ə ndwuumə ni a ghə pə amwuə nɔjə ni Moonə Nɔwùə à ghə tó. ³¹ Á ghə pə nɔjə ghu, ɔnənə ni à pənə àtwuə ndá kò a chyə shwù'ə e lo lòo ɛpwuumə ɛpe ni pənə amwuə ndá; ɔnənə ni a pənə amwuə ɛswuumə a chyə nkɔwə e a ɛmwuə alyi'ə apə. ³² Ni kwempə ànwùə ni a lè ghɛrənə a ngwùə Lot! ³³ Nɔnənə ni à t'ánə lo pyatə a nɛchyəmbɔyə e, á pɛ wərə; ɔnənə ni à pɛnə a nɛchyəmbɔyə e, à pɛ pə ni wərə. ³⁴ Nshwəŋə a wɛghə lo, A ghə pə ni ɛtwu'ə nɔjə ghu, pànə pɛpaə nɔwùunə aɔnənə ɛkwuunə pɛ lòo a ta'ə ngwa'ə a ta'ə. ³⁵ Pəngyə pɛpaə pə ghò'ò àpaanə pɛ tó ndòo a ta'ə ngwa'ə a ta'ə. ³⁶ [Mbyəŋnə ɛpaə ghə pə amwuə ɛswuumə pɛ tó ndòo a ta'ə ngwa'ə a ta'ə.]"

³⁷ ɛzùŋə ndzùmə Yésù pa pyiitə e lo, "Pərə pə ɛnwùə ghə furə la ɛghə, Ndò'nəmbɔyə?" Yésù a kwùə lo, "Alyi'ə ni àkwuə ɔwùə a nwuunənə ghu la, pɛməsaŋə pa nshwatə alyi'ə ghu."

Àshwəŋnə nàanə nàanə mbə'ə nkɔwùə məngyə pobə ɛfò korə ɛtse

18 Yésù à lè shwəŋə àshwəŋnə nàanə nàanə ambo ɛzùŋə ndzùmə ɛpe a ni nərə lo pobə chyə a ni chà'tənə Nwùə ti kaanə ² Á lè shwəŋə ambo pobə lo "ɛfò korə ghùtse àl'à àtwuumə àtse à lè pə ghu ni ka à lè mə mbò e Nwùə nkɛ ka mə lòo e a ɔwùə tsa'a àzwuumə àtse. ³ Nkwùə məngyə ɛtse à lè ki mbə amwuə àl'à ghu, mmə ntò ambo ze ngɔy nshwəŋə lo, 'Kwiiirə mə ambo ngəŋə kɛpaanə ɛzà.' ⁴ Tsa'nə à lè mənə ntò nshwəŋə la, ka ɛfò korə wa a lè mə nzhwi'tə e ànwùə ni məngyə wa à lè mənə nshwəŋə. La ɛfò korə wa a ki lwùutə nshwəŋə ambo mbɛŋmə e lo, 'Mbatə ka pə pò mə Nwùə, nkɛ ka lòo mə a ɔnənə tsa'a àzwuumə àtse la, ⁵ mbi yempə a nkɔwùə məngyə wə ntiinə à wə ɔŋá mə ni ngə'ə, n̄tə ngonə mə ti yempə e, yi mbi chwəŋə mə a ye apə ntiinə á ki tó e tónə."

⁶ Ndò'nəmbɔyə a shwəŋə lo, "Nɛ zu'ù ànwùə ni ɛfò korə tɛpò Nwùə wə à shwəŋə. ⁷ Mbə'ə Nwùə a ka tyi'ə yempə e pəənə ɛpe ni à tso'ò mə ni pɛ pa ngɔy ambo ze ni nɔjə pobə ɛtwu'ə? Mbə'ə a tyi'ə nsùŋə mbɛŋmə e a ni yempə a ghobə lə ɛla? ⁸ Nshwəŋə a wɛghə lo, á fà'ə yempə a ghobə. La nkɔwùə ni Moonə Nɔwùə à ghə tó, tə à ghə zəənə pəənə ni pɛ pənə ni àpyiimə ntiŋmə àtwuə ɛshyə ghə?"

Àshwəŋnə nàanə nàanə mbə'ə ɔwùə Farisí pobə ɛnkwiirə pɛtaghə

⁹ Yésù a chi nshwəŋə àshwəŋnə nàanə nàanə zə ambo pànə ni pobə pənə amwuə mɛntiŋmə ɛmobə mmə nshwəŋə lo pobə chyə mbə pànə ni mɛnwùə ɛmobə təəmənə ntsàarə a pɛtse lo, ¹⁰ "Pànə pɛtse pɛpaə lè ghə

a Ndá Mɛshwà'ə Nwùə a ni chà'tə Nwùə, ta'ə a pə ɔwùə Farisí, wùə a pə ɛnkwiirə pɛtaghə. ¹¹ Tsa'nə pobə lè lèrənə la, ɔwùə Farisí wa a nanə alyi'ə ɛshí'nə ntəəmə ghu, nchà'tə a Nwùə nshwəŋə lo, 'Nwùə, ɔŋá a miyáa ambo ghò ntiinə ka mbə mə tsa'a pɛtse pəənə ni pɛ pa nfiŋhə pəənə nkwiirə ɛpwuumə ɛpobə, ka mə shwəŋə a ghobə a nkùŋə nkuŋə, ngɛrə ɛnwùə ɛfànə kə tsa'a ɛnkwiirə pɛtaghə wùə ni à təəmənə lyə. ¹² Ngwa nwuunə ti zighə aɔnənə nɔjə ɛpaə amwuə ngàbə, nkɛ ngàpə ɛpwuumə pa ɛlyi'ə nɛghumə ɔŋá a ta'ə alyi'ə ambo ghò.'

¹³ "La nkwiirə pɛtaghə wa à lè təəmə a ndyə sàa mbə ka pə'kə e ɛmyə ɛme nanə nɛpwuurə, la nnùŋə àpò e a ntiŋmə ze nshwəŋə lo, 'Nwùə, koorə mɛliŋə ɛmá, mɛŋə ngàŋə ngɛrə ɛnwùə tɛpòŋə."

¹⁴ Yésù a tyi'ə nshwəŋə lo, "Nshwəŋə ambo pɛghə lo, Nwùə à lè lòo a wə ɔwùə tsa'a ɔnənə ni mɛnwùə ɛme təəmənə ntsàarə a ghù ntsàambyə wa. Ntiinə ɔnənə wa ni à ɔnkənə mbɛŋmə e la, pɛ shwù'kə e a ɛshyə, ɔnənə ni à shwù'kənə mbɛŋmə e a ɛshyə, pɛ ɔŋəŋə e a àtɛghə."

Yésù a chyə mborə aɔnənə àghòbə

¹⁵ Pànə pɛtse lè tó ni kiyi àghòbə lo Yésù a nùŋə mbò ɛme àtwuə pobə, ɛzùŋə ndzùmə ɛpe zəənə, nsa'ə ghobə. ¹⁶ La Yésù a fuŋə a ghobə lo pobə tó ni ɛpoonə pa ambo ze, nshwəŋə lo, "Nɛ myà'tə ɛpoonə pa pobə tó ambo mɛŋə, kò nɛ nàanə a ghobə, ntiinə ànwùə Nɛfò Nwùə a chyə la ambo pànə tsa'a pobə. ¹⁷ Nshwəŋə tyi'ə nkùŋə nkuŋə ambo pɛghə lo, ɔnənə ni ka à kwiiirə e ànwùə Nɛfò Nwùə tsa'a mɛnkɛ, ka à pə ghə kwuunə ghu."

Ànwùə ni ngəŋə nkabə à lè pyiitənə Yésù

(Mat 19.16-30; Mrk 10.13-15)

¹⁸ Àtwuə pɛjəw àtse a pyiitə a Yésù lo, "ɛnərə ɛnwùə ghù ɛshí'nə, mbə'ə ngɛrə lə ɛla mbòŋə gha zighə a nɛchyəmbɔyə wa ni à ghorəŋə ni nkuŋə la?"

¹⁹ Yésù a pyiitə ambo ze lo, "Wə fuŋə mə ni ɔnənə ɛshí'nə nti ɛkə? Ka ɔnənə ɛshí'nə ɛtse a pə e ghu ndənə e Nwùə ze ni ze. ²⁰ Wə zhyə mɛntə ma lo: 'Kò wə ki ngɛrə àfànə, kò wə zhwuutə, kò wə zəəŋə, kò wə zighə a mɛnaŋə àtwuə ɔwùə, zu'nə a tã iwɛghə pobə mə iwɛghə.'" ²¹ A shwəŋə ambo Yésù lo, "Ndə pɛ'nə a ni nùŋə mɛntə mə nkɔwùə ni mɛbirənə mɛnkɛ." ²² Yésù a zu'ù a lenə la, ntyi'ə nshwəŋə ambo ze lo, "Ta'ə ànwùə à puŋə ambo ghò. Shwùunə ɛpwuumə ɛtsùmə ni wə pənə ni pərə, ngàpə nkabə ghu ambo ngəŋə àfumə, yi wə tyi'ə pə ni àfù'ù a nɛpwuurə. Tó, ndzùŋə mə." ²³ A zu'ù a lenə mbɛŋmə e ɛ pɛ ntiinə à lè pənə ngəŋə nkabə ngwùunə.

²⁴ Yésù a nanə e ndzəənə lo à wə nsòmnə, nshwəŋə lo, "A tɛŋnə ambo ngəŋə nkabə a ni kwuunə amwuə ànwùə Nɛfò Nwùə! ²⁵ La ndzàŋə ambo ləəmə a ni tswurə amwuə ngwigrə lyàmnə ntsàarə ambo ngəŋə nkabə a ni kwuunə amwuə ànwùə Nɛfò Nwùə." ²⁶ Pànə ni pɛ lè zu'nə ànwùə zərə zə lè tyi'ə mbyiitə lo, "Nɔnə ni mbə'ə a chwəŋə lə a ɛwə?" ²⁷ A shwəŋə ambo pobə lo, "Ànwùə ni a za ntsàarə pànə pɛ misonə, ka a tsàarə e a Nwùə." ²⁸ Pitə a shwəŋə ambo ze lo, "Zəənə, pə myà'tə la mɛmwuə mɛlyi'ə ɛməə ndzùŋə o." ²⁹ Yésù

kwùò ambo pobə lo, “Nshwəŋə tyi’ə nkūŋə nkuŋə ambo piŋhə lo, ŋwùè ntsùmə ni à myà’tənə imwuə alyi’ə e, kə a ngwùə e, kə pɛmomaa ipe, ni tǎ iŋhobə pobə mā e, ni ipoonə ipe nti ànwùè Nɛfò Nwùè la, ³⁰ à ghǎ kwiiirə iɛwuumə pèrə pə pɛno’nə pɛno’nə tsàarə ndùnə ni à myà’tənə la tɛtsòŋə, kɛ chi pə ni nɛchyəmbəyə wa ni à ghoŋənə ni nkuŋə la.”

Yésú a chi nshwəŋə a nòmbàa nkwùè itarə mbə’ə nɛwighə e

(Mat 20.17-19;Mrk 10.32-34)

³¹ Yésú a lòo ìzùŋə ipe pa ntsòbè ipaa pobə pi pobə mɛntə, a shwəŋə ambo pobə lo, “Nɛ zhwi’tè! Pəənə pə nko’ò ndèrə a Yèrusalèmə, ìnwùè ìtsùmə ni ngàŋə ntwuumə Nwùè lə ŋwà’nənə mbə’ə Moonə Nwùè la furə pwuumə. ³² Mbə’nə pǎ kə e ŋŋə ambo pànə ni ka pobə pə ghobə pɛjəw pi tyi’ə ngwii e nchyā ìsiŋnə àtwuə ze, ntwùè mɛtwuə aŋunə ze. ³³ Pǎ kə’ə e, zhwuutə e, la nɛyē ki làŋə itarə ā zhwuumə a nɛwighə.” ³⁴ ìzùŋə ndzùmə ipe lə zu’ù mɛnwùè mèrə mə ka mèrə tsùŋə ndaanə e àtwuə pobə. Pi lə làəmə ìsùmə ìshwəŋnə pèrə pə ambo pobə, ka pobə zhyə a ghobə ànwùè ni Yésú à lə mənə nshwəŋə.

Yésú a parə a ìfə ìmyə ni à lə mənə ndoonə iɛwuumə

(Mat 20.29-34;Mrk 10.46-52)

³⁵ Yésú à lə tō ntyi’ə mmə nkwuunə a Jèrikò, ìfə ìmyə ìtse a nwuunə a nɛpwùnə àlàŋə mmə ndoonə iɛwuumə. ³⁶ Nkwùè ni à lə zu’nə àpùŋə pəənə a mə ndzòrə ndàŋə la, a pyiitə lo, “A ànwùè àkə?” ³⁷ Pi shwəŋə ambo ze lo, “Yésú ŋwùè Nazaretə à wə ndàŋə.” ³⁸ A kyiinə nshwəŋə lo, “Yésú, moonə Dàfirə, koorə mɛliŋə ìmā!” ³⁹ Pànə ni pi lə pənə alyi’ə ghu, pi sa’ə e nshwəŋə lo ā kwupə ntswùè e. La a chi nkyiinə ndèrə ni mbyə nshwəŋə lo, “Moonə Dàfirə koorə mɛliŋə ìmā!” ⁴⁰ Yésú a tyi’ə ntəəmə, nshwəŋə lo pǎ lòo a ìfə ìmyə wa ntō. Pi tō ni ze à pyiitə lo, ⁴¹ “Wə tǎ’ə lo ŋgɛrə la ìla ambo ghò?” A kwùè lo, “Ndò’nəmbəyə, ìtǎ’ə chi zəənə ìlyi’ə.” ⁴² Yésú a shwəŋə ambo ze lo, “Zəənə ìlyi’ə! Àpyiimə ntiŋmə o a ghɛrə wə tɛŋnə.” ⁴³ A ki ndzùŋə ndzəənə ìlyi’ə, ntyi’ə ndzùŋə a Yésú, ngyetə Nwùè. Pànə pɛtsùmə ni pi lə zəənənə e la, lə ghu’tə Nwùè.

Yésú pobə Sàkyā

19 Yésú à lə kwuunə mə ndàŋə amwuə àlà’ə Jèrikò. ² Àtwuə ngàŋə nkwiirə pɛtaghə ghùtse à lə pə ghu, nɛliŋə ìtse pə Sàkyā nki mbə ngàŋə nkabə. ³ À lə mə ntǎ’ə a ni zəənə òŋənə ni Yésú à lə pənə wèrə, la mbə mətùmə ŋwùè, àpùŋə pəənə a nàanə e.

⁴ À làŋə nkɛrə ndèrə a mbyə nko’ò àtwuə àtɛghə sàa mbə’ə zəənə a Yésú wə, ntiinə à lə pənə làŋə a nɛpwùnə alyi’ə ghu. ⁵ Nkwùè ni Yésú à lə tōnə mbyàa alyi’ə ghu, à lə nanə àtɛghə nshwəŋə ambo Sàkyā lo, “Sàkyā, fa’ə nshwu’ə àtwuə àtɛghə za ntiinə mbi lyə la a ndā ghò sìnə wə.”

⁶ Sàkyā à lə tyi’ə nkɛrə nfuwə àtwuə àtɛghə nshwu’ə, nkwiirə a Yésú ni nɛgha’ə. ⁷ Pànə pɛtsùmə ni pi lə

zəənənə lə pɛnə a ni lɔwumpə nshwəŋə lo, “À ghə nkwuunə a ndā ngàŋə ngɛrə ìnwùè tɛpòŋə wə lo ki ghaanə e?”

⁸ Sàkyā à lə tyi’ə ndòo a ìshyə nshwəŋə ambo Ndò’nəmbəyə lo, “Nanə mbə Ndò’nəmbəyə! Mbi ghàbə iɛwuumə ìpə ŋŋə ta’ə àpàa ambo ngàŋə àfumə, a pə lo ndə ghɛrə mə nkòbə aŋunə ŋwùè nkwiirə àzwuumə e, yi mbi kwuə zèrə nkwùè nɛkwàa.” ⁹ Yésú a tyi’ə nshwəŋə ambo ze lo, “Pànə pi ndā ghə chwərə ntiinə òŋənə wə à ki mbə la tyi’ə moonə ngwàrə Àbrāhamə. ¹⁰ Mbə’nə Moonə Nwùè à lə tō la a ni tǎ’ə pànə pyə ni pi pɛnə chwərə a ghobə.”

Àshwəŋnə nàanə nàanə mbə’ə ìfə wa ni pànə lə twuunənə e la

(Mat 25.14-30)

¹¹ Tsa’nə pànə lə mənə nzhwi’tè ìnwùè pèrə pə la, à lə tyi’ə nshwəŋə àshwəŋnə nàanə nàanə ambo pobə ntiinə a lə ki pəla ni à lèrə mə ntyi’ə mmə nkwuunə a Yèrusalèmə, pànə tyi’ə nkwanə lo Nwùè à pɛnə a ni pu’tə pəənə ipe tyi’ə nkwùè ghu. ¹² Lenəla a shwəŋə lo, “Nkùmə ìtse à lə lèrə àlà’ə a ndyə sàa ìtse, pɛ zò’ò e tsa’a ìfə ā pòŋə kwirə kwə. ¹³ À lə ki furə la mbyə nfuŋə ngàŋə àfà’ə ìze nɛghumə, ŋŋə ghobə ni ta’ə ta’ə nkabə nshwəŋə ambo pobə lo, ‘Nɛ ghə ntaŋə a mɛtāanə ni nkabə zə mbyàa nɛyē ni mbi kwirə kwə.’ ¹⁴ La ngàŋə àlà’ə ìze za lə mə mbāanə e, a furə ndèrə pobə tyi’ə ntsàa pəənə lo pɛ zùŋə e nshwəŋə ambo ze lo, ‘Ka pə kòŋə a wə lo òŋənə wə a pə ìfə iwəə.’

¹⁵ “La pi lə zò’ò a òŋənə wa tsa’a ìfə a kwirə nkwə. Tsa’nə à lə kwirənə nkwə la, à lə tyi’ə ngɛrə pi fuŋə ngàŋə àfà’ə ìze za ni à lə ŋānə nkabə ambo pobə la mbə’ə zhyə àpi ni pobə taŋənə a mɛtāanə mbə ni zèrə. ¹⁶ Ghù ntsāambyə a tō nshwəŋə ambo ze lo, ‘Tǎ, ìtaŋə a mɛtāanə wa mbə ni àpi nkabə nɛghumə nkwi’nə aŋunə maa mɛtāanə wa.’

¹⁷ “A shwəŋə ambo ze lo, ‘Wə ghɛrə ìshɛnə mbə ngàŋə àfà’ə ìshɛnə! Tsa’nə wə fā’nə ni ntiŋmə o ìtsùmə ni mɛlyi’ə nkabə la, mbi ghɛrə wə pu’tə mɛmbòmpə mi ìla’ə mɛwuumə nɛghumə.’ ¹⁸ Àpaatə ngàŋə àfà’ə wa a tō nshwəŋə ambo ze lo, ‘Tǎ, ìtaŋə a mɛtāanə ni nkabə za ni wə lə ŋānə la mbə ni nkabə ìtaanə.’ ¹⁹ A shwəŋə ambo ze lo, ‘Wə pu’tə mɛmbòmpə mi ìla’ə mɛwuumə mɛntāanə.’

²⁰ “Àpaatə ngàŋə àfà’ə ni a lə pənə nòmbàa pitarə a tō nshwəŋə lo, ‘Nkabə o za ì zə, ndə nkwiirə a zèrə la nkorə amwuə àpàa atsə’ə ntsùŋə ndò’nə. ²¹ Ndə mə mbò mə a ghò, ntiinə wə wa ntsə tisiŋnə. Wə wa ndyāa iɛwuumə ni ka wə nùŋə o, mmə nfù’ù mɛzighə ni ka wə pyə o. ²² Ngàŋə àfà’ə tɛpòŋə! Mbi lòo la tyi’ə ìshwəŋnə ni furənə a ntswùè ghò chyā ngə’ə àtwuə ghò. Wə zhyə lo ngwa ntsə, ndòo iɛwuumə alyi’ə ni ka nnùŋə mə, nki nfù’ù mɛzighə alyi’ə ni ka mbyə mə. ²³ A lə ghɛrə àkə wə ka ghə lònə o nkabə mə amwuə ndā ni pi pa ndò’nə nkabə amwuə mbə’ə ìtō kwə nkwiirə a zèrə ni àpi?’

²⁴ “A tyi’ə nshwəŋə ambo pànə ni pi lə təəmənə alyi’ə ghu lo, ‘Nɛ kwiiirə nkabə za ambo ze ŋŋə ambo òŋənə ni

à twu'tènə nkabè nìghumè la.' ²⁵ Pobə shwəṅə ambo ze lo, 'Tä, à tyi'è mə ni nkabè nìghumè!' ²⁶ A kwùè ambo pobə lo, 'Nshwəṅə ambo pìghə lo, ṅònə ni à pənə ni ipwuumə pìno'nə, pì kwì'nə, la ṅònə ni ka à pə e ni àzwuumə, pì myàanə farə pə mīlyi'ə ni a pənə ambo ze kwìirè. ²⁷ La aṅunə ngəṅə kipaana èzà zè, ni ka pobə lè mə ntà'a a ghobə lo mbə ifò ighobə la, ni lòo a ghobə ntò nzhwuutə a mbyè mīṅə.'"

Yēsū kwuunə a Yèrusalèmə tsa'a ifò
(Mat 21.1-11;Mrk 11.1-11;Jòn 12.12-19)

²⁸ Tsa'nə Yēsū à lè shwəṅəna la à lè ləṅə ni mbyè nko'o ndèrə Yèrusalèmə. ²⁹ Tsa'nə à lè paatənə àla'à Bethphage ghobə Betani a Mbarə Olivè la à lè ntsàa èzùṅə ndzùmə ìpe pa a mbyè, ³⁰ nshwəṅə ambo pobə lo, "Nì lèrə amwuə àla'à zhyè ni a pənə a mbyè la, nì mə kwuunə zəənə a moonə ndzàkishyè ni pì tìṅṅəna, a pə zhyè ni ṅwùè la'a mə ko'o e apə, nì kyàa ntò ni wèrə. ³¹ ṅònə itse a pəla mbyiitə a wìghə lo, 'Nì kyàa moonə ndzàkishyè wə ntiì àkə?' Ni shwəṅə ambo ze lo, 'Ndò'nəmbyə à tà'nə wèrə.'" ³² Pobə pa pyè ni à lè twuumənə a ghobə la lè lèrə nki ndzəənə mīnwùè mī furè tyi'è tsa'nə à lè shwəṅəna ghobə. ³³ Tsa'nə pobə lè mənə nkyàa moonə ndzàkishyè wa la, ngəṅə ndzàkishyè wa a tō mbyiitə ghobə lo, "Nì kyàa moonə ndzàkishyè wə ntiì àkə?" ³⁴ Pobə kwùè lo "Ndò'nəmbyə à tà'nə a wèrə."

³⁵ Pobə lè lòo a wèrə ntò ambo Yēsū, nnùṅə pìkutə ipobə a nkà'tè moonə ndzàkishyè wa, ngìrə Yēsū a ko'o nnwuunə aṅunə. ³⁶ Tsa'nə à lè mənə ndèrə pànè lè tyi'è nshànkə itsə'ə ipobə a àlànə. ³⁷ Nkwùè ni à lè mənə mbaatə a Yèrusalèmə, alyi'ə ni àlànə a shwu'nə aṅunə Mbarə Olivè ntò mbòmpə la, àpùṅə èzùṅə ndzùmə ìpe pa pì'nə a ni gha'a, nkyiinə ngu'tə a Nwùè ntiì mīnwùè mīyerənə yerənə ni à lè ghìrənə pobə zəənə la. ³⁸ Pobə lè mə nkyiinə nshwəṅə lo, "Mborè ì chyè ambo ifò ni à wè ntò aṅunə nìlinè ni Ndò'nəmbyə la! Àporəporè à pə a nìpwuurə, àghu'tə à pə ambo Nwùè Àko'ntsirə." ³⁹ PìFarisí pìtse ni pì lè pənə amwuə àpùṅə pèənə a shwəṅə ambo ze lo, "Ìnèrə ìnwùè, sa'à èzùṅə ndzùmə ipò pè lo pobə zhwemnə."

⁴⁰ A kwùè ambo pobə lo, "Nshwəṅə a wìghə lo pobə tə nzhwemnə, mìghòorə tyi'è nkyiinə ngu'tə a Nwùè."

Yēsū a koorè mīlìṅə mī pànə pì Yèrusalèmə

⁴¹ Nkwùè ni à lè tònə mbaatə, ndzəənə mbòmpə àla'à Yèrusalèmə, à lè yì mbə'ə zèrə, ⁴² nshwəṅə lo, "Nì pəla nzhyè àzwuumə ni mbə'ə a lòo àporəporè ntò ni zèrə sinè wè! La tìtsòṅə pì ləəmè a zèrə ambo pìghə. ⁴³ Nkwùè ì ghà tō ni ngəṅə kipaana èzìghə ghà korè nka'à kamnə a wìghə nnàanə a wìghə pìpàa pìtsùmə. ⁴⁴ Pobə ghà zhwuutə a wìghə pìghə pì ipoonə ipìghə amwuə mīndà ìmìghə, myà'tè e nìghòorə ni nwuunə àtwuè tsìtse apə, ntiinə ka nì lè zhyè a wìghə nkwùè ni Nwùè à lè tònə a ni chwarə a wìghə."

Yēsū kwuunə a Ndā Mìshwà'a Nwùè a Yèrusalèmə
(Mat 21.12-17;Mrk 11.15-19;Jòn 2.13-22)

⁴⁵ Yēsū à lè tyi'è nkwuunə a ndā Mìshwà'a Nwùè mbì'nə a ni kantè pànè ni pì lè mənə nshwùunə ipwuumə ghu, ⁴⁶ nshwəṅə ambo pobə lo, "Pì ṅwà'nə amwuə àṅwà'nə Nwùè la lo, 'Ndā Mìshwà'a mē ì ghà pə la ndā àchà'tè Nwùè.' La nì ghìrè mə ì tyi'è alyi'ə a ni ləəmè pìzəərə."

⁴⁷ Yēsū à lè tyi'è nnèrə ànwùè Nwùè amwuə Ndā Mìshwà'a Nwùè za nṅyè ìtsùmə. La pìfò mà'a Nwùè ghobə pìnèrə mbòomə ni pìlìṅmè lè mə ntà'a àlànə a ni zhwuutə e. ⁴⁸ La ka zəənə a ghobə àlànə ntiinə pànè pìno'nə lè pə ndzùṅə e ntà'a a ni zu'ù mīnwùè ni a lè mənə nshwəṅə.

Pì pyiitə a Yēsū ni alyi'ə ni à lòonə ìtìṅṅə e ghu
(Mat 21.23-27;Mrk 11.27-33)

20 A lè pə nṅyè ìtse Yēsū nkwuunə a Ndā Mìshwà'a Nwùè mmə nnèrə mīnwùè ambo pèənə nki mə nchwiitə ntwuumə ghù ìshì'nə, pìfò mà'a Nwùè, pobə pìnèrə mbòomə, ni pìlìṅmè lè tō mbyiitə e lo, ² Tiitə a wə! "À ṅà ìwə ṅṅà o ni mītìṅṅə mə lo wə ghìrè mīnwùè mə? ìtìṅṅə wèrə wə ambo ghò la à ṅà ìwə?" ³ A kwùè ambo pobə lo, "Mbi ki pyiitə a wìghə ni àpyiitə shwəṅə. ⁴ Jònə à lè lòo ìtìṅṅə a ni ṅà àkwìirè nchyə la ambo Nwùè kə ambo ṅwùè misonə?" ⁵ Pobə tyi'è nshwəṅə pobə ni pobə lo, "pèənə tə mbə lè nkùè lo, à lè lòo la ambo Nwùè yi a pyiitə a wəənə lo, nì lè tyi'è ka pyiimə a wìghə ànwùè ni à lè shwəṅəna ntiì àkə?" ⁶ La pèənə tə shwəṅə lo, ìtìṅṅə e lə furə ambo ṅwùè misonə, yi pànè pìtsùmə a ìshyè nìghə pì tumpə a wəənə ni mìghòorə, ntiinə pobə pìtsùmə pyiimə lo Jònə à lè pə ngəṅə ntwuumə Nwùè."

⁷ Lenəla pobə tyi'è nkùè lo, "Ka pə zhyè a wə alyi'ə ni ìtìṅṅə e ì lè furənə ghu". ⁸ Yēsū a tyi'è nshwəṅə ambo pobə lo, "Ka mbə ki tiitə mə a wìghə ni ṅònə ni a ṅānə mə ni ìtìṅṅə lo ngìrə mīnwùè mə."

Àshwəṅə nàanə nàanə mbə'ə pànə ni pobə pa nfà'a amwuə mbyiinə mīntàamə mī mīlù'ù
(Mat 21.33-46;Mrk 12.1-12)

⁹ Yēsū a shwəṅə àshwəṅə nàanə nàanə ambo pobə lo, "ṅònə ìtse à lə pə ni mbyiinə mīntàamə mī mīlù'ù, ṅṅà zèrə ambo pànə pìtse lo pobə fà'a amwuə nki mmə ṅṅà èze nkabè, nfu'rə ndèrə e a àtwuumə aṅunə ntyè sàa. ¹⁰ Nkwùè ì lè kù'ù a ni kabè mīntàamə mī mīlù'ù, a tsàa a ngəṅə àfà'a e lo à ghè nkùirè mīntàamə mī mīlù'ù ma mītse ambo pobə, la pobə kò e nkə'è e ntsàa e mbò ni mbò. ¹¹ A nki nchi ntsàa a ngəṅə àfà'a wa ghùtse, pì ki nchi nkə'è e ntsàa e a kwè tyi'è mbò ni mbò. ¹² A ki nchi ntsàa a wùè ni à pyàanə nòmbàa pitarə, pì kò a wèrə wə nchyà ìlā aṅunə ze, mmà'a e a àpyiinə. ¹³ Ngəṅə mbyiinə wa a shwəṅə lo mbi tyi'è ghìrè lə ìla tìtsòṅə? Mbi tsàa a moonə mə ghu mbyāṅṅə wə ni ìkòṅṅə e ka mizùṅə lə, nkwùè ìtse pì ṅà e ni àghu'tə. ¹⁴ La pànə pa zəənə e, nshwəṅə pobə ni pobə lo, 'Lè ìndzìghè ndā e, pèənə zhwuutə e mbə'ə

ipruumà ìpe tyi'è ìpèèhà. ¹⁵ Pobə lè tyi'è nkô e mmà'ə a ndzùmə mbyiinè nzhwuutə."

Yésù a tyi'è mbyiitə a ghobə lo, "Ni ndwuumə wə nì kwàhə lo ngàhə mbyiinə wə ǎ ghìrə ìla ni pobə? ¹⁶ ǎ ghǎ zhwuutə pànə pə nǎ mbyiinə e ambo pànə pìnyaanə." Nkwùè ni pànə pa lè zu'nə a lenə la, pobə lè tyi'è nshwəhə lo, "Mbə'ə Nwùè a pyiimə e apə." ¹⁷ Yésù a nañə a ghobə mbyiitə lo, "Ashwəhəhə zə a nərə lə lo àkə? 'Nìghòorə tsa ni pìmboomə mǐndā lè twuunənə la, ni pəhə mə ntyi'è nìghòorə nìl'wùè ni ndā." ¹⁸ Nwùè wa ntsùmə ni ǎ kunə añunə nìghòorə tsə à pi pì'tə; la ni tə nkunə añunə n̄wùè, ni n̄wàràkə e."

Àpyiitə mbə'ə nìtwuə pìtaghə

(Mat 22.15-22;Mrk 12.13-17)

¹⁹ Pìnerə mbòomə pobə pìfò mǎ'ə Nwùè lè tà'ə àlànə a ni kô e nkwùè ghu, la mbò ìmyə mǐ pèèhə. Pobə lè zhyə lo, à shwəhə àshwəhəhə nàanə nàanə zə lè añunə pobə. ²⁰ Pobə lè tyi'è mmə ntǎ'ə ìsàanə a ni kô e, ntǎ'ə pànə ntsàa a ndzùmə ze lo pobə nya'a nnyoorə mǐn-wùè ambo ze mbə'ə a shwəhə ànwùè àtse pobə furə añunə nkô e n̄hə ambo n̄onə ngwùunə àlǎ'ə Romə ni à pənə ni ìt̄h̄nə àtwuə pobə. ²¹ Pànə pa lè tyi'è mbyiitə e lo, "Ìnerə ìnwùè pə zhyə lo, ànwùè ni wə wa nshwəhə nkì mmə nnərə a kù'nə, nkì nzhyə lo ka wə nərə o a tēchwii a t̄t̄irə pèèhə, nkì mmə nnərə o pə ndǎ'ə àlànə za ni Nwùè à tà'nə lo pànə chyə añunə la. ²² A kù'nə amwuə mbòomə ìwəhənə lo pì twuə pìtaghə ambo Kaasà kə nganə?"

²³ La Yésù à lè zhyə a mǐnanə ìghobə, nshwəhə ambo pobə lo, ²⁴ "Nì nərə mə ni nkabə silbà ñdzəənə." A pyi-itə ghobə lo, "Lə àtwuə ìwə ni n̄l̄inə ìwə añunə nkabə zə?"

Pobə k̄wùè lo, "A yè Kaasà."

²⁵ Lenəla, a shwəhə ambo pobə lo, "Njiilo lo n̄ n̄hə ìp-wuumə pyə ni pənə pi Kaasà ambo Kaasà, nkì n̄hə a pyə ni pənə pi Nwùè ambo Nwùè." ²⁶ Ka pobə lè zəənə ghobə ndwuumə ni mbə'ə pobə lànə ghu nkô e a ìmyə pèèhə ntiinə ànwùè ni à lè shwəhəhə la a lè tsàarə a ghobə.

Àpyiitə mbə'ə nìzhwuumə a n̄wighə

(Mat 22.23-33;Mrk 12.18-27)

²⁷ PìSadducee p̄itse pyə ni pobə pa nshwəhə lo mbə'ə ka n̄wùè a zhwuumə e a n̄wighə ²⁸ lè tō mbyiitə a Yésù lo, "Ìnerə ìnwùè, Mūsì à lè n̄hə ntə ambo pèèhə lo, ndwuumə n̄wùè à tə nk̄wighə tə moonə, momaa e a lōo a ngwùè e mbyə ìpoonə n̄hə ambo ndyimə e wa. ²⁹ ìpoonə pi mǎ ìtse lè pə ghu sàmbaa, ghù ntsàambyə a zo'ò mǎngyə nk̄wighə ti pyə a moonə, ³⁰ àpaatə a chi nddo a mǎngyə wa, nkì nk̄wighə àze ti pyə a moonə. ³¹ Wùè ni à pənə nòmbaa pitarə, a ki nddo mǎngyə wa; pobə pa p̄itsùmə sàmbaa lè zo'ò a mǎngyə wa nkì nk̄wighə a ghobə p̄itsùmə ti pyə a moonə. ³² Mǎngyə wa à lè ki ndwùutə nk̄wighə àze. ³³ Tsa'nə a pənə lə, nk̄wùè ni pi ghǎ zhwuumə a n̄wighə, mǎngyə wə à ghǎ tyi'è pə ngwùè ìwə? Tsa'nə pobə pa p̄itsùmə sàmbaa lè zo'nə e la?" ³⁴ Yésù a k̄wùè ambo pobə lo, "Pànə

pi ngu'u wə pa ndzo'ò nkì n̄hə ìp̄op̄əngyə a ndā n̄zo'ò, ³⁵ la pànə ni pi ghǎ kù'nə a ni zhwuumə a n̄wighə amwuə ngu'u mbyə ghù shwuə ghu, ka pi pə ghǎ zo'ò a ghobə ki n̄hə a ghobə pəngyə a ndā n̄zo'ò apə.

³⁶ Pobə ghǎ pə la tsa'a pəngərə, kwikə ghobə apə. Pobə ìpoonə pi Nwùè ntiinə pobə zhwuumə a n̄wighə. ³⁷ La ngə añunə n̄zhwuumə a n̄wighə, Mūsì à lè nərə lo p̄ikwuə pa nzhwuumə a n̄wighə, nti ànwùè ni à lè nərənə a ghobə ni alyi'ə àñwà'nə za ni a shwəhəhə mbə'ə mbyiinə za ni ìmū lè pənə nkirə amwuə. Mbə'nə à lè funəhə a Ndò'nəmbyə alyi'ə ghu ni Nwùè Abrahamə, Nwùè Isàkə, pobə Yàkobə. ³⁸ T̄it-sòhə wə ka a pə e Nwùè p̄ikwuə, a Nwùè pànə p̄it̄h̄nə. Ntiinə n̄wùè ntsùmə a chyə ghù n̄t̄h̄nə la ambo ze."

³⁹ Pìnerə mbòomə pa p̄itse lè tyi'è nshwəhə lo, "Ìnerə ìnwùè, wə k̄wùè ìshì'nə!" ⁴⁰ Ka n̄onə ìtse a lè chi mbyi-itə e a ye ni ànwùè àtse.

Àpyiitə mbə'ə Ghù Ndzo'nə wa

(Mat 22.41-46;Mrk 12.38-40)

⁴¹ Yésù a pyiitə ghobə lo, "Pi shwəhə lo Ghù Ndzo'nə wa a moonə Dàfirə lə ìla? ⁴² Mbə'nə Dàfirə àtwuə ìp̄h̄mə e, à shwəhə amwuə àñwà'nə Psalms lo, 'Ndò'nəmbyə à shwəhə ambo Ndò'nəmbyə mə lo: Nwuunə a pàa àpò m̄h̄nə yè zighənə, ⁴³ mbyàa nk̄wùè ni ngǎ ghìrə ngàhə k̄ipaanə ìzò pə a ìsùmə m̄ikwùè ìmò.' ⁴⁴ Ni ndwuumə wə, Dàfirə a tyi'è nfunə e ni 'Ndò'nəmbyə', a chyə ntyi'è mbə moonə e lə ìla?"

Yésù a kwàtə pèèhə mbə'ə pìnerə mbòomə

(Mat 23.1-36;Mrk 12.38-40)

⁴⁵ Tsa'nə pànə p̄itsùmə lè pənə nzhwi'tə ànwùè ni a lè mənə nshwəhə la, Yésù shwəhə ambo ìzùhə ndzùmə ìpe lo, ⁴⁶ "Nì zhì'tə a wighə mbə'ə pìnerə mbòomə ni pobə pa nkòhə a ni w̄i'ə ìtsə'ə p̄isàa nkarə ni pèrə, nkì nkòhə lo pi chà'tə a ghobə ni àghu'tə alyi'ə m̄it̄aanə, nkòhə a ni nwuunə añunə ìlànə p̄ishì'nə amwuə m̄indā mǐ àshwatə p̄jəw, nkì nkòhə a ni nwuunə amwuə ìlyi'ə p̄ishì'nə alyi'ə n̄gha'a; ⁴⁷ Pobə zhì'è p̄ikwùə pəngyə, nk̄wiirə ìp̄wuumə ìpobə ni m̄indā ìmobə, mmə n̄fikə a ghobə ni ìchà'tə Nwùè p̄isàa! Ngə'ə ni ì ghǎ tsirə mbu-urə pànə zə ì ghǎ tsàarə mbò."

Nkabə nchà'tə Nwùè nk̄wùə mǎngyə

(Mrk 12.41-44)

21 Yésù à lè pə a Ndā M̄ishwà'ə Nwùè mbə'kə àtwuə e ndzəənə tsa'nə ngàhə nkabə lè mənə ntō nchyā nkabə amwuə àkanə nchà'tə Nwùè. ² À lè ki ndzəənə a nk̄wùə mǎngyə ìtse ni à lè pənə ngàhə àfumə, a lànə nchyā nkabə ipaa. ³ Yésù shwəhə lo, "Nshwəhə tyi'è nkūhə nkuhə ambo pighə lo nk̄wùə mǎngyə wə, n̄hə à pənə ngàhə àfumə à chyā nkabə ntsàarə a n̄wùè ntsùmə. ⁴ Mbə'nə pobə fuukənə la a m̄ilyi'ə amwuə nkabə ȳin'ə ni ì pənə ambo pobə mmà'ə amwuə àkanə Nwùè. La mǎngyə wə ni à pənə ngàhə àfumə à shwatə la nkabə e ntsùmə ntō mǎ'ə amwuə àkanə nchà'tə Nwùè."

Yésù a shwəŋnə mbə'ə nishà'tè Ndā Mìshwà'à Nwùè
(Mat 24.1-2;Mrk 13.1-2)

⁵ Pìtse ìzùŋə ndzùmə ìpe lè mə nshwəŋnə mbə'ə ndwuumə ni pi lè korənə Ndā Mìshwà'à Nwùè ni ngotə mīghòorə mīshì'nə; nki nchi mmə nshwəŋnə mbə'ə ìpwuumə ni pi lè njanə ambo Nwùè. La Yésù a shwəŋə lo, ⁶ "Ìpwuumə pèrə pə ìtsùmə ni nì zəənə lə, nkwiè ìtse ghà tō ni ka tyi'ə ta'à nīghòorə a pə ghà nwuunə e àtwuè tsitse. Pi ghà shà'tè tyi'ə àzwuumə àtsùmə."

Tsa'nə pi ghà nyànə pəənə a ndwùutə àtwuè ìshyè
(Mat 24.3-14;Mrk 13.3-14)

⁷ Ìzùŋə ndzùmə ìpe pyiitə e lo, "Ìnèrə, mīnwùè mèrə mə ghà lòo alyi'ə la nkwiè àkə? Àlènə ni a ghà nèrə lo mīnwùè mèrə mə mə ntō la àkə?"

⁸ A shwəŋə ambo pobə lo, "Nì zhì'tə a wīghə, kò nì myà'tè lo nònə ìtse à ìghə a wīghə; ntiinə pànə pīno'nə ghà tō aŋunə nīlinə ìtsā mmə shwəŋə lo, 'Mīŋə lə ze, nkwiè ì paatə.' Kò nì zùŋə a wīghə a ghobə. ⁹ Nì tə ndzu'ù lo pi pə mmà'à ntsòo, kə mmə ndzòŋnə mīl'à, kò nì pō a wīghə àkwàrə. Ntiinə mīnwùè mèrə mə chyə a ni pyè nfulə; la ka ndwùutə a pə ghà zùŋə pə e la nkwiè ghu."

¹⁰ Yésù a lànə ni mbyə nshwəŋə ambo pobə lo, "Ìla'à ghà m'à ntsòo ghobə pìtse ìla'à, ìla'à ni pənə a ìsùmə pīfò zòŋnə pìtse. ¹¹ Ìshyè ghà n'è'nə ni ìtŋnə a alyi'ə alyi'ə, ndzàŋə ì kwuunə amwuə ìla'à, ìghoonə ni mbə'ə pèrə zhwuutə pəənə pə a alyi'ə alyi'ə, mīnwùè ni mbə'ə mī nā àkwàrə pobə ìlènə mīnwùè pīwùunə furə a nīpwuurə. ¹² Ìnwùè pèrə pə ìtsùmə ghà ki furə pi kootə a wīghə nki nnyànə a wīghə. Pi ghà kootə a wīghə nŋā amwuə mīndā mī ìshwatə pījəw, pī tso'tə mīsà'a ìmīghə, nki nchyə a wīghə amwuə ndā ìtsəŋə. Pi ghà lòo a wīghə lèrə a mbyə pīfò pobə ìtwuè ìla'à mbə'ə nīlinə ìtsā. ¹³ Zèrə zə ànwùè a ghà nā a wīghə ni ìsàanə nì chwiitə ntwuumə ghù ìshì'nə wa mbə'ə Yésù.

¹⁴ Nkwùè ni a tōnə mbə a lenə, kò mīntiŋmə ìmīghə n'è'nə e lo nī tyi'ə mə kwànə lo nī kwùè lo àkə lo; ¹⁵ ntiinə ngā nā àshwəŋnə pobə àzhì'tə ambo pīghə, amwuə ndwuumə ni mbə'ə ngànə kīpaanə ìzīghə tānkə e nki ntwuunə e apə. ¹⁶ Tyi'ə pītə ni pīmā ìpīghə, ni pīmomaā ìpīghə, ni ngwàrə ìzīghə pobə pīswùə ìpīghə ghà shwùunə a wīghə. Pi ghà kootə a wīghə nŋā a wīghə pītse lo pī zhwuutə. ¹⁷ Pànə pītsùmə ghà pāanə a wīghə ntiinə mē. ¹⁸ La mbə'ə ta'à ìnyùŋə àtwuè nŋwùè ìwīghə ìtse a pī e apə. ¹⁹ Nì tə ngwīimə ntiŋmə, yi nī zīghə a nīchwarə."

Yésù a shwəŋə amwuə ndwuumə ni pi ghà ntsəŋə
àla'à Yèrusalèmə
(Mat 24.15-21;Mrk 13.14-19)

²⁰ "Nkwùè ni nì zəənənə pīsoyi pi kamnə a Yèrusalèmə, nì zhyè lo nkwiè nītsəŋə a wèrə ì paatə mə. ²¹ Amwuə nkwiè ghu pànə pa ni pi pənə amwuə àla'à Judyà la pobə kīrə nko'ò lèrə àtwuè mīmbarə, pyè ni pi kīnə mbə amwuə mbòmpə àla'à ngwūunə pobə furə, pyè ni pi pənə a tītīrə àla'à kò pobə chi

nkwiunə amwuə mbòmpə àla'à; ²² ntiinə mīnŋyè mèrə mə ghà pə la amwuə nkwiè ni Nwùè a ghà tē ngə'ə àtwuè pəənə ìpe, a ni ghīrə ànwùè àtsùmə a kò'ò mbwuumə tsa'a pi lè nŋwà'nənə amwuə àŋwà'nə Nwùè la. ²³ Ngə'ə no'nə ambo pəngyè pīsūŋənə pobə pīməpwūrə pyè ni pobə ghà nyoŋə ìpoonə amwuə nŋyè ghu! Ntiinə ngə'ə no'nə ì ghà pə amwuə àtwuè ìshyè ghə, Nwùè à nèrə àzəŋə loŋə e ambo pànə pèrə pə. ²⁴ Pi ghà zhwuutə pànə pīno'nə ni mīnwuə ntsòo, kootə pītse tsa'a ìp'ù'ù ntsòo lèrə ni pèrə amwuə ìtwuumə ìtwuumə. Pànə ni ka pobə pə ghobə pījəw ghà kwuunə a Yèrusalèmə nyiimə pànə pə a ìsùmə pobə lo pobə fà'à tə mbyàa nkwiè ni pànə ni ka pobə pə ghobə pījəw nūŋənə lo pànə pə a ìsùmə pobə."

Ndwuumə ni Moonə Nwùè à ghà kwīrə tō

²⁵ "Amwuə nkwiè ghu, ìlènə pīkə'nənə ghà furə amwuə nŋwuumə pobə məŋwīgrə pobə pīsəŋə. Pəənə amwuə ìla'à ìla'à pə amwuə ngə'ə, ìtwuè ìpobə zhwà'nə nkwiè ni pobə zəənənə nchyə ì zòrə ntō ndzinə a nkàŋə nchyə la. ²⁶ Pànə ghà tyi'ə pə ni àkwàrə ntiinə mīnwùè ni mī furənə a àtwuè ìshyè, ntyi'ə kuntə tsa'a ìkwuè ìpwuumə ntiinə pi ghà n'è'è ìtŋnə ìtsùmə wa ni pənə a nīpwuurə. ²⁷ Amwuə nkwiè ghu pi ghà zəənə a Moonə Nwùè a mə ntō amwuə mbə'ə mbə ni ìtŋnə pobə àghu'tə wùunə. ²⁸ Nì tə ndzəənə ìnwùè pə pī'nə a ni furə, nì lòo a ìshyè ntəəmə mbə'kə ìtwuè ìpīghə ntiinə nkwiè ni Nwùè à tsu'ù ìtwuè ìpīghə ì zə mbaatə."

Ànwùè a ni zhyè mbə'ə àtīghə figè

²⁹ Yésù a tyi'ə nshwəŋə àshwəŋnə nàanə nàanənə zə ambo pobə lo, "Nì nanə àtīghə figè pobə mītse mītīghə. ³⁰ Nkwùè ni mīfuə mīshwuè furənə aŋunə mīfāa, nì zhyè lo nkwiè mbəŋə ì tyi'ə àpō. ³¹ A ki mbə tyi'ə ndəŋə ndəŋə, nkwiè ni nì zəənənə ìnwùè pèrə pə mə nfulə, nì zhyè lo ànwùè Nīfō Nwùè a paatə. ³² Nshwəŋə tyi'ə nkūŋə nkuŋə ambo pīghə lo, mbə'ə ìwaanə wə tītsoŋə ì lànə e tīghu ìnwùè pə ìtsùmə furə apə. ³³ Nīpwuurə pobə àtwuè ìshyè ghà lànə, la àshwəŋnə mə a lànə e apə."

A kù'nə lo nì lyə a nīlyiinə

³⁴ "Nì zhì'tə a wīghə lo kò nì ki nŋā mīŋŋmə ìzīghə pobə pi nkwiè ìzīghə tīsīŋnə mbə'ə mīzīghə pobə nīnō, ni mīnwùè ni mèrə mə ngwīimə a wīghə mbə'ə nīchyəmbiyə, yi nŋyè zə ì ghà tō tīghu nì zhyè kō a wīghə tsa'a àzə'ə. ³⁵ Mbə'nə nŋyè zèrə zə ì ghà tō la ambo nŋwùè ntsùmə wa ni à pənə àtwuè ìshyè ghə. ³⁶ Nì mə ndyè a nīlyiinə nkwiè ìtsùmə, mmə nchà'tə a Nwùè mbə'ə a nā a wīghə ni ìtŋnə lo nì kīrə mīnwùè mèrə mə mītsumə mbə'ə tyi'ə təəmə a mbyə Moonə Nwùè." ³⁷ Yésù à lè mə nnèrə àshwəŋnə Nwùè a Ndā Mìshwà'à Nwùè nŋyè ìtsùmə la, mmə nko'ò ndyè àtwuè Mbarə Olivè mītswu'ə mītsumə. ³⁸ A pə pīngwù'ə pītsumə, pànə pītsumə tō mbwuumə a Ndā Mìshwà'à Nwùè lo zu'ù ànwùè ni à lè mənə nshwəŋə.

Tsa'nə pi lè tà'nə àlàṅə a ni kô a Yësû

(Mat 26.1-5;Mrk 14.1-2;Jôn 11.45-53)

22 Nkwùè Nìgha' à Àpaanè Tiko'ò ì lè paatè, ni pi lè mənə nfunḡè ni Àlàṅə Mmyà'tè. ² Pìfò mà' à Nwùè pobə pənèrè mbòomə lè mə ntà' à àlàṅə a ni nya'tè nzhwuutè Yësû, ntiinə pobə lè mənə mbò pəənə.

Yudà a pyiimè a ni shwùunə a Yësû

(Mat 26.14-16;Mrk 14.10-11)

³ Satàanə à lè kwuunə a ntiṅmè Yudà Iskaryòtè ni à lè pənə ta' à ḡwùè amwuə ìzùṅḡè ndzùmè Yësû pa ntsòbè ipaa. ⁴ Lenəla, Yudà a ghè mbyantè pobə pìfò mà' à Nwùè ni pìmbiyabè Ndà Mìshwà' à Nwùè tsa'nə à shwùunə Yësû ambo pobə. ⁵ Pobə lè pə ni nìgha' à ntyi' è nka' à a ni ḡà e ni nkaabè. ⁶ À lè pyiimè pobə pi pobə ntyi' è mmə ntà' à ìsàanə a ni ḡà Yësû ambo pobə nkwùè ni ka àpùnḡè pəənə a pə pə e alyi' ə ghu.

Yësû pobə ìzùṅḡè ndzùmè ìpe zìghè mizìghè mi Àlàṅə Mmyà'tè

(Mat 26.17-25;Mrk 14.12-21;Jôn 13.21-30)

⁷ Njyè nìgha' à a ni zìghè Àpaanè Tiko'ò ì lè kù'ù, zhyè ni pi lè mənə nkyiimè mìmbyè mi nìgha' à Àlàṅə Mmyà'tè. ⁸ Yësû a tsàa Pità pobə Jònə, nshwəṅḡè ambo pobə lo, "Ni lèrè, ḡḡè ntsùṅḡè mizìghè mə pobə ìpwu-umə ìtsùmè ambo pəənə a ni zìghè." ⁹ Pobə pyiitè e lo, "Wè tà' à lo pəə ghè ntsùṅḡè alyi' ə zə la ìghə?" ¹⁰ A kù'ùè lo, "Tsa'nə nì mə nkwuunə a mbòmpə àlà' à Yèrusalèmè nì tsirè a ḡònə ni à pì'nə nìkìḡḡə ni nchyə. Nì zùṅḡè e ḡḡè nkwuunə amwuə ndà ni à kwuunə. ¹¹ Nì kwuunə nì shwəṅḡè ambo ḡàṅḡè ndà lo, Ìnèrè ìnwùè à wè mbyiitè o lo, ntaṅḡə pìghìṅḡè wa ni mbə' ə pəə pi ìzùṅḡè ndzùmè ìpà zìghè mizìghè mi Àlàṅə Mmyà'tè ghu la ìghə?" ¹² À pi nèrè a wìghə ni ntaṅḡə ḡhù wùunə a àtìghə aṅunə ndà nikaṅḡə ni àzwuumè àtsùmè amwuə, nì tsùṅḡè a mərə alyi' ə ghu."

¹³ Pobə lè lèrè ndzəənə àzwuumè àtsùmè tyi' è tsa'nə à lè shwəṅḡənə a ḡhobə. Lenəla pobə tyi' è ntsùṅḡè mizìghè mi Nìgha' à Àlàṅə Mmyà'tè.

¹⁴ Nkwùè ì lè kù'ù, Yësû a nwuunə aṅunə tepèrè pobə ḡàṅḡə ntwuumè ìze, ¹⁵ nshwəṅḡè ambo pobə lo, "Ntə' à mə a ni zìghè mizìghè mi Àlàṅə Mmyà'tè mə pəənə za' à pòṅḡè zəənə ḡḡə' ə. ¹⁶ Nshwəṅḡè a wìghə lo, ka m̀bə chi zìghè mə a mərə tə pyàa tsa'nə ànwùè Nìfò Nwùè a ḡhə tó."

¹⁷ Lenəla, à lè pì' nḡonḡè m̀l̀l̀'ù, ḡḡà a miyàa ambo Nwùè nshwəṅḡè lo, "Nì kò nnò nk̀wem̀nə. ¹⁸ Ka mbə chi nò mə m̀l̀l̀'ù mə tə mbyàa nkwùè ni ànwùè Nìfò Nwùè a ḡhə tó."

¹⁹ À lè piinè àpaanè ḡḡà a miyàa ambo Nwùè mbi'tè a zèrə, ḡḡà ambo pobə, nshwəṅḡè lo, "Lè mbìḡḡmè mə ni ḡḡàṅə àtwuè ni pìghə. Nì tyi' è mmə ḡḡìrə a lenə, a ni k̀wempə mə." ²⁰ Tyi' è amwuə ndwuumè ghu, a ḡà nḡonḡè ghu ambo pobə nkwùè ni pi lè zìghèṅə mmyàanə la. Nshwəṅḡè lo, "Nḡonḡè zə lè ìkàanə ḡhù shwuè ni Nwùè à wàrəṅə àtwuè ni pìghə ni àləəmè mə ni a k̀wìnəṅə àtwuè ni pìghə la. ²¹ La, nì naṅḡ! Wùè ni à

pi shwùunə mə a wə aṅunə tepèrè pəə ze. ²² Mìḡḡ moonə ḡwùè mbi kwìghə tsa'a Nwùè à lè nùḡḡənə a lenə. La ḡḡə' ə nò'nə ì ḡhə pə aṅunə ḡònə ni à shwùunəṅə e la." ²³ ìzùṅḡè ndzùmè ìpe pì'nə a ni pyiitè a tìtìrè pobə lo lè ìwə ni à pi ḡḡìrə a zə ànwùè?

Àtənkə mbə' ə ḡònə ni à tsàarəṅə

²⁴ Àtənkə a lè furè a tìtìrè pobə lo, a ḡhə pə ìwə pə ḡònə ḡḡwùunə nkwùè ni ànwùè Nìfò Nwùè a ḡhə tó. ²⁵ Yësû a shwəṅḡè ambo pobə lo, "Amwuə àtwuè ìshyè ḡhə, pìfò pi àlà' à pa ni ìtìḡḡḡè nki mmə mbu'tè pəənə ìpobə, ìtwuè àlà' à ki nchi mbyiimè nìlinə lo pìswuə pi pəənə." ²⁶ La ka pə e a lenə a tìtìrè pìghə, mbòḡḡè lo, ḡònə ḡḡwùunə amwuə pìghə à tyi' è tsa'a m̀nkì. ḡònə ni à pənə àtwuè pìghə à tyi' è mbə tsa'a ḡàṅḡè àfà' à ²⁷ A ìwə mbə ḡònə ḡḡwùunə, wùè ni à nwuunəṅə lo zìghè e kə wùè ni à pi ḡḡà mizìghè? Ka à pə e wùè wa ni à nwuunəṅə àtwuè tepèrè la? La ḡkùmè mbə a tìtìrè pìghə la tsa'a ḡàṅḡè àfà' à. ²⁸ Pìghə la pàṅḡè pa ni nì lè pənə pəənə amwuə nkwùè ntòmḡḡè mə. ²⁹ Tsa'nə Tà ìwə à lè ḡàṅḡè ìtìḡḡḡè ambo mìḡḡè a ni pu'tè àtwuè ìshyè zə, mbi ki ḡà ìtìḡḡḡè ghu ambo pìghə, ³⁰ mbə' ə ni tyi' è ndzìghè, nnò aṅunə tepèrè amwuə ànwùè nìfò mə, ki chi nwuunə aṅunə ìḡḡḡè nìfò pa ntsòbè ipaa àtwuè m̀ḡḡwàrə mi Israel.

Yësû a shwəṅḡè tsa'nə Pità à ḡhə ntwuunə e

³¹ "Shimùnə, Shimùnə naṅḡ, Satàanə a loonə mə ìsàanə a ni zhwì' a wìghə fuukə pàṅḡè pìshì'nə amwuə pi tìpòṅḡ. ³² La, ḡchà'tè mə Nwùè àtwuè ḡhò, Shimùnə, lo kò àpyiimè o a porè. La nkwùè ni wə k̀wìrəṅə nkwè o ambo m̀ḡḡḡè wə tyi' è ntaṅḡə a ni pə' kə m̀ntiḡḡmè mi pilyimə ìpò." ³³ Pità a k̀wùè lo, "Ndò'nəmbiyə, ḡchutè mə a ni lèrè pùu a ìtsaṅḡè kə a ni kwìghè pùu." ³⁴ A k̀wùè lo, "Nshwəṅḡè ambo ḡhò Pità, ankə' ə à ki tonḡè sinə wə ḡhò twuunə mə nkwùè ìtarə lo ka wə zhyè o a ḡhə."

³⁵ Nkwùè ghu, Yësû a pyiitè ḡhobə lo, "Nkwùè ni ndə tsàanə a wìghə àpyiinə ti məpàamə kə àpàamə, kə itabə, tə nì lè puṅḡè àzwuumè ìtse?"

Pobə k̀wùè lo, "Ka pəə lè puṅḡè a wəə àzwuumè àtse."

³⁶ A shwəṅḡè ambo pobə lo, "La tìtsòṅḡè, ḡònə ni à pənə ni məpàamə à lòo a wèrə, farə àpàamə. La ḡònə ni ka à pə e ni m̀inwua ntsòo, à shwùunə a atsə' ə e ndzwuunə a ta' à. ³⁷ ḡḡwè nshwəṅḡè ambo pìghə lo ànwùè zə ni àṅwà'nə Nwùè a lè shwəṅḡənə mbə' ə mə la, a pi lòo alyi' ə lo, 'Pi lè shaṅḡ e aṅunə ḡàṅḡè ḡḡìrə ìnwùè tìpòṅḡ,' nti ìnwùè ni pi lè ḡwà'nəṅə mbə' ə mə a zə ntò pwùumə." ³⁸ ìzùṅḡè ndzùmè ìpe shwəṅḡè lo "Zəənè! Ndò'nəmbiyə Yësû, p̀m̀inwua pi ntsòo pìpaa pə a nìḡhə." A k̀wùè ambo pobə lo, "À k̀wù'ù!"

Yësû a chà'tè a Nwùè àtwuè Mbarè Olivè

(Mat 26.36-46;Mrk 14.32-42)

³⁹ Yësû a furè tsa'nə à lè pyənə mmə ḡḡìrə, ndèrə aṅunə Mbarè Olivè, ìzùṅḡè ndzùmè ìpe zùṅḡè e pobə pi pobə kò'ò ndèrə ghu. ⁴⁰ Nkwùè ni à lè pyàanə alyi' ə

ghu à lè shwə̀jə̀ ambo pobə lo nì mə nchà'tə a Nwùè mbə'ə nì kunə amwuə àkwà'nə Satàanə. ⁴¹ Lenəla à lè mīntə e a nīpwùnə pobə, ntə mīkwītə ìme a ìshyè nchà'tə a Nwùè, ⁴² nshwə̀jə̀ lo, "Tā, wə̀ tə mbəla nkòjə̀, wə̀ kwīirə̀ ndonjə̀ ngə̀'ə zə̀ ambo mījə̀. La a pə amwuə ndwuumə̀ nì wə̀ tà'nə, kò a pə e amwuə ìghā ndwu-umə̀." ⁴³ Lenəla angèrə̀ a furə̀ a nīpwuurə̀ ntò ambo ze mbə'kə̀ ntiŋmə̀ e. ⁴⁴ Yēsū à lè tyi'è mbə amwuə àkwə̀jə̀ yè no'nə aŋunə̀ ntòmənə̀ yīno'nə̀ nì ì zə̀ ntò, nkyyiitə̀ ndànjə̀ nì mbyè nchà'tə a Nwùè nì ntiŋmə̀ e ìtsùmə̀, àlyi'nə̀ e a tapə̀ a ìshyè tsa'a àləəmə̀. ⁴⁵ Nkwùè nì à lè lònə̀ a ìshyè aŋunə̀ àchà'tə Nwùè la, à lè kwīirə̀ ndèrə̀ ambo ìzùnjə̀ ndzùmə̀ ìpe, ntsirə̀ a ghobə pobə mə ndyè nti ìsòmənə̀ nì a lè pənə amwuə pobə a lè ghīrə̀ mīntiŋmə̀ ìmobə porə̀. ⁴⁶ Yēsū a pyiitə̀ a ghobə lo, "a ghīrə̀ àkə̀ nì tə ndyè? Nì lòo a ìshyè nchà'tə a Nwùè mbə'ə nì kunə amwuə àkwà'nə Satàanə."

Pi kò a Yēsū

(Mat 26.47-56;Mrk 14.43-50;Jòn 18.3-11)

⁴⁷ Tsa'a Yēsū a pirə̀ mə nshwə̀jə̀ la, àpùnjə̀ pəənə̀ a tō nì Yuda a mbyè. Mbə ta'ə̀ njwùè amwuə ìzùnjə̀ ndzùmə̀ ìpe ntsòbə̀ ipaa. A ko'ò ntò ambo Yēsū nny-onyə̀ mīghə̀'ə ìme. ⁴⁸ Yēsū a shwə̀jə̀ ambo ze lo, "Yuda! Wə̀ pi shwùunə̀ a moonə̀ njwùè la a nì nyonjə̀ mīghə̀'ə ìme?" ⁴⁹ Nkwùè nì ìzùnjə̀ ndzùmə̀ Yēsū lè zəənənə̀ ànwùè nì a zə̀ ntò ghīrə̀, pobə pyiitə̀ lo, "Ndò'nəmbyə̀ pə zònjə̀ nì pīminwūə̀ pi ntsòo ìpəə?" ⁵⁰ Lenəla ta'ə̀ njwùè ìghobə̀ a kə'ə̀ àpù'ù̀ àtwuè pīfò mǎ'ə̀ Nwùè ndə̀ nitugrə̀ ìtse tsì zìghənə̀. ⁵¹ La Yēsū a shwə̀jə̀ lo, "A kù'ù." Lenəla à lè zùnjə̀ mbarəkə̀ nitugrə̀ nì njònə̀ ghu mbarə̀ e.

⁵² Yēsū a pyiitə̀ ambo pīfò mǎ'ə̀ Nwùè pobə pi ngə̀jə̀ àfǎ'ə̀ Ndā Mīshwǎ'ə̀ Nwùè ghobə̀ pīlījmə̀ nì pi tōnə̀ lo kò e lo, "Nì tō nì mīnwūə̀ pobə mīpòrə̀ lo kò mə tsa'a ìndzəərə̀? ⁵³ Ndə̀ pə pəənə̀ amwuə Ndā Mīshwǎ'ə̀ Nwùè njyè ìtsùmə̀ ka nì kò wìghə̀ gha, la lǎ nkwùè ìzìghə̀, mbə nkwùè nì mītiŋjə̀ mī ndzùmə̀ mə fǎ'ə̀."

Pità a twuunə̀ a Yēsū

(Mat 26.57-58,26.69-75;Mrk 14.53-54,14.66-72;Jòn 18.12-18,18.25-27)

⁵⁴ Lenəla pànə̀ pə lè kò a Yēsū, ndòo e ngə̀ a ndā àtwuè pīfò mǎ'ə̀ Nwùè. Pità à lè mə ndzùnjə̀ a ghobə̀ a ndzùmə̀ ndzùmə̀. ⁵⁵ La nkwùè nì pi lè chwùənə̀ ìmǔ a tītīrə̀ àtītaa àtwuè pīfò mǎ'ə̀ Nwùè wə̀ lo pànə̀ zò, Pità à lè ghə̀ nnwuunə̀ a ìshyè pobə pi pobə. ⁵⁶ Ngə̀jə̀ àfǎ'ə̀ àtwuè pīfò mǎ'ə̀ Nwùè nì à lè pənə mənngyè̀ a zəənə̀ a Pità a nwuunə̀ a nīpwùnə̀ ìmǔ wə̀. A tsùnjə̀ nnaŋjə̀ e ìshī'nə̀ nshwə̀jə̀ lo, "Njònə̀ wə̀ à lè pə pobə Yēsū."

⁵⁷ Pità a lǎ'nə̀ ànwùè ghu nshwə̀jə̀ lo, "Məngyè̀, ka ñzhyè̀ mə a ye."

⁵⁸ A kī pə tyi'è aŋunə̀ mətùmə̀ nkwùè lə, njònə̀ ìtse a kī nchi ndzəənə̀ e, nshwə̀jə̀ lo, "Ghò la ta'ə̀ njwùè amwuə pobə."

Pità a kwùè lo, "Ndījmə̀, ka mbə mə."

⁵⁹ A kī chi pə tyi'è aŋunə̀ mətùmə̀ nkwùè, ghūtse njwùè a kwīrə̀ nshwə̀jə̀ nì ngyè̀ ntiŋjə̀ lo, "A nkūnjə̀ nkunə̀, njònə̀ wə̀ à lè pə pobə ze, ntiinə̀ à pənə njwùè Galilyə̀."

⁶⁰ Pità a kwùè lo, "Tā ka ñzhyè̀ mə ànwùè nì wə̀ wə̀ nshwə̀jə̀ lə." Tsa'nə̀ à lè pirə̀nə̀ mmə nshwə̀jə̀ la, ankə'ə̀ a tonjə̀. ⁶¹ Ndò'nəmbyə̀ a pənjə̀ nnaŋjə̀ a Pità. Lenəla a kwəmpə̀ àshwə̀jə̀ Ndò'nəmbyə̀ nì à lè shwə̀jə̀ ambo ze lo, "Ankə'ə̀ à kī tonjə̀ sìnə̀, wə̀ twu-unə̀ mə nkwùè ìtarə̀." ⁶² Pità à lè lòo nfulə̀ ngyi tə nswu'ə̀. ⁶³ Pànə̀ nì pi lè pənə mbyabə̀ Yēsū lè nyènjə̀ e nki mbu'ù e. ⁶⁴ Pi lè korə̀ ìmyè̀ ìme nshwə̀jə̀ lo, "Sə'ə̀ a njònə̀ nì a tsòonə̀ o?" ⁶⁵ Pi lè nshwə̀jə̀ mīnwùè mīno'nə̀ ambo ze a nì tsənjə̀ ntiŋmə̀ e.

Yēsū a mbyè Kansèrə̀

⁶⁶ Njyè̀ ì lə laanə̀, pīlījmə̀ pi àla'ə̀, nì pīfò mǎ'ə̀ Nwùè pobə pīnèrə̀ mbòomə̀ shwatə̀, pi lòo a Yēsū ntò a mbyè Kansèrə̀. ⁶⁷ Pobə shwə̀jə̀ lo, "Ghò la Ghù Nd-zo'nə̀ wa? Shwə̀jə̀ pəə zu'ù."

Yēsū a kwùè lo, "Ntə mbə lə nshwə̀jə̀ a wìghə̀ nì pyi-imə̀ a wìghə̀ apə̀; ⁶⁸ Ntə nki mbə lə mbyiitə̀ a wìghə̀ nì àpyiitə̀, nì kwùè a wìghə̀ apə̀. ⁶⁹ La a nì pī'nə̀ tītisònjə̀, Moonə̀ Njwùè à pi nwuunə̀ a pàa àpò Nwùèko'ò yè zìghənə̀."

⁷⁰ Pobə pītsumə̀ pyiitə̀ lo, "Ghò lanə̀ nshwə̀jə̀ la lo ghò Moonə̀ Nwùè?"

A kwùè lo, "Nì shwə̀jə̀ a lenə̀."

⁷¹ Pobə shwə̀jə̀ lo, "Ka pəənə̀ chi ntǎ'ə̀ a wəənə̀ pīndzəənə̀ zəənənə̀ pītse mbə'ə̀ ànwùè zə̀, pəənə̀ zu'ù a ntswùè ze."

Pi lòo a Yēsū ndèrə̀ a mbyè Palètə̀

(Mat 27.1-2;Mrk 15.1-5;Jòn 18.28-38)

23 Njwùè ntsùmə̀ nì à lè pənə amwuə Kansèrə̀ à lè lòo a ìshyè̀, ndòo a Yēsū ndèrə̀ a mbyè Palètə̀. ² Pobə tyi'è mbī'nə̀ a nì wīimə̀ e, nshwə̀jə̀ lo, "Pəə kò a njònə̀ wə̀ a mə ntsənjə̀ ìtwuè pəənə̀ amwuə àla'ə̀ ghə̀. Ndzònjə̀ a wəə lo kò pəə twuè pītaghə̀ ambo Kaasà, nchi mmə nshwə̀jə̀ lo à chyè̀ mbə Ghù Ndzo'nə̀ wa nki mbə ìfò."

³ Lenəla Palètə̀ a pyiitə̀ e lo, "Ghò la ìfò pījew?"

A kwùè lo, "Wə̀ shwə̀jə̀ a lenə̀." ⁴ Palètə̀ a tyi'è nshwə̀jə̀ ambo pīfò mǎ'ə̀ Nwùè pobə pi àpùnjə̀ pəənə̀ lo, "Ka ñdzəənə̀ mə àwìghə̀ ànwùè njònə̀ wə̀." ⁵ Pobə tyi'è nshwə̀jə̀ nì mītiŋjə̀ lo, "À pənjə̀ ìtwuè pəənə̀ amwuə àla'ə̀ Judyà àtsùmə̀. À lè pī'nə̀ a Galilyə̀ tsa'nə̀ à pyàa mə a nìghə̀ lə."

Pi lòo Yēsū ndèrə̀ a mbyè ìfò Heròdè

⁶ Nkwùè nì Palètə̀ a lè zu'nə̀ mīnwùè nì Yēsū a lè ghīrə̀nə̀ la, a pyiitə̀ lo, "Njònə̀ wə̀ la njwùè Galilyə̀?" ⁷ Tyi'è tsa'nə̀ Palètə̀ à lè zhyə̀nə̀ lo à furə̀ a Galilyə̀ amwuə pàa àla'ə̀ Heròdè la, à lè tsàa e ambo ze nì à lè pənə a Yèrusalèmə̀ nkwùè ghu. ⁸ Heròdè à lè gha'ə̀ ka mīzùnjə̀ nkwùè nì à lè zəənənə̀ a Yēsū, ntiinə̀ à lè pyənə̀ ntǎ'ə̀ a nì zəənə̀ e aŋunə̀ ntyè̀ sàa, ntyi'è mmə nkwə̀jə̀ a nì zəənə̀ ìlènə̀ ìnwùè pītse nì à ghīrə̀ ntiinə̀ à pyè mə ndzu'ù mīnwùè mbə'ə̀ e. ⁹ Lenəla, Heròdè pyiitə̀ Yēsū nì mīnwùè mīno'nə̀; la ka a kwùè e a yètse. ¹⁰ Pīfò mǎ'ə̀ Nwùè nì pīnèrə̀ mbòomə̀ lè ko'ò ntəəmə̀ a mbyè,

ntæamè ntîŋnè aŋunè mînwùè ni pi lè wîimènè a Yésù aŋunè la. ¹¹ Heròdè pobè pîsoyi ìpe wîi Yésù ntyi'è nnyèŋè e. Pobè lè mà'à atsə'ə nîfò aŋunè ze nkŵirè ntsàa e ambo Palètè. ¹² Heròdè pobè Palètè tyi'è mbè pîswuunə a ni furè nŷyè ghu ntiinə pobè lè pyənə mbè ni kîpaanə a tîtîrè pobè.

Palètè a ŋâ a Yésù ambo pîjew

¹³ Nkwùè ni Yésù à lè kŵirənə ndèrè ambo Palètè la, Palètè a shwatè pîfò mà'à Nwùè, pànè ni pobè pa mbu'tè ìlā'a pobè pəənè, ¹⁴ nshwəŋè ambo pobè lo, "Nî tō ni ònè wè ambo mîŋè tsa'a ònè ni à mənə ntsəŋè ìtwuè pəənè, òkùmè nshàrè e ìshî'nè a mbyè pîghə, ka zəənè mè àwìghè ànwùè ni nî wè nshwəŋè mbə'ə e lə. ¹⁵ Ka Heròdè à lè ki ndzəənè e ànwùè ni à wìghənə, ntiinə à kŵirənə ntsàa e ambo pəənè. Nî zəənè ka à ghìrè e ànwùè àtse ni mbə'ə pi zhwuutè e. ¹⁶ Mbi kə'è e ìshî'nè myà'tè e." ¹⁷ [Amwuə nkwùè Nîgha'à Àlànghè Mmyà'tè ntsùmè pîjew lè mə ntso'ò a ta'à ngàŋghè ìtsanə wùè ni Palètè à tyi'è fuukè mmyà'tè à lèrè.] ¹⁸ La pobè pîtsùmè yîi ni ìtîŋnè lo, "Zhwuutè a ònè wè nfuukè Barabbas ŋġā ambo pəə." ¹⁹ Pi lè chyā a Barabbas amwuə nka'à ìtsanə ntiinə à lè kùmənə ndumə amwuə mbòmprə àlā'a nzhwuutè ŋwùè. ²⁰ Palètè à lè pə ni àkwəŋə a ni myà'tè Yésù, lenəla nkŵirè ndəpə a ghobə. ²¹ La pobè ki nkyiinè kyiinənə lo, "Kwùumè e aŋunə àtîghə pànkənə."

²² Palètè a shwəŋè ambo pobə aŋunə nòmbàa nkwùè itarə lo, "À ghìrè àkə ni a pîŋə? Ka òdzəənè mè ìsùmə ni mbə'ə pi zhwuutè e aŋunə. Njiilo mbi kə'è e ìshî'nè myà'tè e à lèrè."

²³ La pobè ki nkyiinè kyiinənə ni ngyè ntîŋnè mmə nshwəŋè lo pî kwùumè a Yésù aŋunə àtîghə pànkənə. Àzhwùè àzobə a tyi'è nzhyi'ə a Palètè ²⁴ Lenəla Palètè a pyiimè ambo pobə lo pobə zhwuutè a Yésù. ²⁵ À lè myà'tè a Barabbas ònè ni pi lè chyānə a nka'à ìtsanə ntiinə à lè kùmənə ndumə nki nzhwuutè a ŋwùè a ni zùŋghè tsa'nə pobə lè pyiitənə. La ngə aŋunə Yésù, a ŋġā e ambo pobə lo fā'a tsa'nə pobə tā'nə.

Pi kwùumè a Yésù aŋunə àtîghə pànkənə

²⁶ Tsa'nə pîsoyi lè lònə e mmə ndèrè, pobə lè tsirè a Shimùnə ŋwùè Sirenè ni à lè pîrənə mmə nkwuunə a Yèrusalèmè. Pobə lè kō e ngìrè a pî'ì àtîghə pànkənə ndzùŋghè a Yésù. ²⁷ Àpùŋghè pànè pîno'nə a lè zùŋghè e farə pəngyě pyè ni pi lè mənə nsòmənə ngyi mbə'ə e. ²⁸ La Yésù a pəŋghè nshwəŋè ni pobə lo, "Pəngyě pi Yèrusalèmè kò ni yîi a wìghə pə a gha, nî yîi mbîŋmè ìzìghə farə ìpoonè pîghə. ²⁹ Mbə'nə nkwùè ì zè ntō ni nî shwəŋè lo, 'Mborè ì chyā ambo pîkî pəngyě, ni mîpùmè ni mi la'a mə mbirè e ti pyè, farə mbîŋghè ni mi la'a mə nnyonè e a moonè apè.' ³⁰ Pànè ghā pî'nè a ni shwəŋè ambo mîmbarè nkwùè ghu lo, 'Zhi'è a wə!' farə ambo pîkòŋghè lo 'Kwupə a wə.' ³¹ Pobə tə pəla ngìrè mînwùè mə nkwùè ni àtîghə a pîrənə yè fî pobə ghā ntyi'è ngìrè ìla nkwùè ni a zwuumənə?" ³² Pi lè ki ndòo ngàŋghè ngìrè ìnwùè tîpòŋghè ìtse ipaa lo ghè zhwu-

utè pobə pi pobə. ³³ Nkwùè ni Pobə lè tōnə mbyāa a alyi'ə ni pi lè mənə nfunə ni "Àghò'rə Àtwuè", pobə lè kwùumè a Yésù pobə ngàŋghè ngìrè ìnwùè tîpòŋghè yîtse ipaa aŋunə ìtîghə pîpànkənə. Ta'à a pə a pəa àpō Yésù yè zìghənə, ta'à a ki mbə a pəa àpō yè kwàbè. ³⁴ Lenəla Yésù a shwəŋè lo, "Tā ləənè ìfàntè ìnwùè ìpobə, ntiinə ka pobə zhyè a ghobə ànwùè ni pobə pə ngìrè". Pobə mà'à ipirə a ni zhyè tsa'nə mbə'ə pobə ghàbè ìtsə'ə ìpe. ³⁵ Pànè lè tæamè a nîpwùnə mmə nnaŋghè, la ìtwuè àlā'a mə ngwîi e nshwəŋè lo à lè mə nchwarè pànè pîtse, à chwarè ìpîŋmè e mbə'ə a pə Ghù Ndzo'nə wa ni Nwùè à lè tso'nə la. ³⁶ Pîsoyi lè nki mə nnyèŋghè e mmə ŋġā mîlù'ù mîtîŋnè ambo ze, ³⁷ mmə nshwəŋè lo, "Wè pə la mbə ìfò pîjew wè chwarè ìpîŋmè o." ³⁸ Pobə lè lōo àpəa àtîghə ŋġwā'nə aŋunə lo; "LÈ ÌFÒ PĪJEW" mbaanə aŋunə àtîghə pànkənə àtwuè ze.

³⁹ Ta'à ngàŋghè ngìrè ìnwùè tîpòŋghè ni pi lè kwùumənə e pobə pi pobə la, à lè mə ndzòomè Yésù mbyiitè lo, "Ka wè pə o la Ghù Ndzo'nə wa? Chwarè ìpîŋmè o nki nchwarè a wəə." ⁴⁰ La wùè ngàŋghè ngìrè ìnwùè tîpòŋghè a sa'a e nshwəŋè lo, "Ka wè pō o Nwùè lə ntiinə pi zhwuutənə o tsa'nə pi kînə nzhwuutè e? ⁴¹ La aŋunə pùu nkŵŋghə nkuŋghè; pùu pə mə nkŵiirè la mîntso'nè mi àfā'a ìmù aŋunə ngìrè mînwùè ìzù. La ònè wè ka à fàntè e ànwùè àtse." ⁴² A shwəŋè ambo Yésù lo; "Kwəmpè mè a Yésù nkwùè ni wè nwuunənə aŋunə aləŋghè Nîfò o."

⁴³ Yésù shwəŋè ambo ze lo, "Nshwəŋghè tyi'è nkŵŋghè nkuŋghè lo, sìnè wè, wə pə pùu a *Paradise*."

Nîwìghè Yésù

⁴⁴ A lè pə tsa'a ntîŋnè àzhwùunə, ndzùmə ì sìnè nnàanə àlā'a àtsùmè tə mbyāa a ndzəŋghè nwùumè, atsə'ə za ni a lè pənə a tîtîrè Ndā Mîshwā'à Nwùè la, a saanə ìpəa ipaa. ⁴⁶ Yésù a kyiinè ni ngyè ntîŋnè, nshwəŋghè lo, "Tā ñchyā Àzhwùè mə amwuə mbō ìmō!" Nkwùè ni à lè shwəŋghənə la àzhwùè e a ləənə. ⁴⁷ Nkwùè ni Àtwuè pîsoyi nkîrè a lè zəənənə ànwùè ni a lònə alyi'ə, à lè ghu'tè a Nwùè; nshwəŋghè lo, "A tyi'è nkŵŋghè nkuŋghè lo ònè wè à lè pəla ònè ni mînwùè ìmè tæamənə."

⁴⁸ Nkwùè ni pànè pîtsùmè ni pi lè shwatənə a ni zəənè ànwùè ni a mənə ndàŋghè, pobə lè kwā mbō ì-mobə ngwîimè mîntîŋmè ìmobə ni àsòmghè nkŵə ghobə a ìmwuə alyi'ə ìpobə. ⁴⁹ Pànè pîtsùmè ni pi lè zhyānə a Yésù pobə pəngyě pa ni pi lè furənə Galilyə ndzùŋghè e la, pobə lè tæamè a ndyě sàa a ni zəənè mînwùè mèrə mè.

Pi tŵəŋghè a Yésù

⁵⁰ Nònè ìtse ni pi lè mənə nfunə ni Jòsebè mbə ŋwùè pîjew nfunə a Àrəmàtyā, à lè pə ònè ìshî'nè, mînwùè ìmè ki ntæamè a ki mbə ta'à ŋwùè Kansèrè. ⁵¹ Ka a lè pyiimè e ànwùè ni pobə lè mənə ntā'a a ni ghìrè aŋunə Yésù pobə zhyè ni pobə lè ghìrənə, nki mmə ntā'a a ni zìghè ànwùè Nîfò Nwùè ⁵² Nònè wè à lè ghè ambo Palètè ndoonè lo mbə'ə a lōo àkwuè Yésù lo. ⁵³ À lè tyi'è nshwukè àkwuè Yésù ndyibè amwuə atsə'ə,

nnùjè e amwuè nishyè ni pi tunjèna anjuna nìghòora ni pi lè t'wèjè mæ e a njwùè amwuè apè. ⁵⁴ A lè pè Njyè ni pi lè mænè ntsùnkè ìpwuumè njyè ì laanè mbè Njyè àlà'à pèjwè, ⁵⁵ pèngyè ni pobè pi Yèsù lè furènè a Galilyè lè zùjè a Jòsebè, ngè ndzèanè nishyè ni pi lè nùjèanè àkwuè e amwuè. ⁵⁶ Lenèla, pobè lè kwirè ndèrè àlà'à pobè ngè ntsùjè ìpwuumè àzhyà pèshì'nè pobè mìghurè mi àzhyà mìshì'nè a ni zo'ò àkwuè Yèsù. Pobè lè zhwùutè anjuna njyè àlà'à, a ni ndzùjè a mbòomè pèjwè.

Yèsù a zhwuumè a nìwighè (Mat 28.1-8; Mrk 16.1-8; Jòn 20.1-10)

24 A ngwù'è ngwù'è ni à lè pænè ntsàambyè njyè amwuè ngàbè, pèngyè pa furè ndèrè a ntswùè nishyè ntwu'tè mìghurè mi àzhyà ma ni pobè lè tsùjèanè la. ² Pobè lè ki t'ò ni pi tinè mæ nìghòora tsa a ntswùè nishyè, ³ La nkwùè ni pobè lè nkwuumè amwuè nishyè ka pobè lè zèanè a ghobè a àkwuè Yèsù. ⁴ Ànwùè ghu a pirè mmæ nkè'nè a ghobè, pobè ki wùutè pànè pipaa furè a mbyè pobè amwuè its'è ni pèrè fuènè tæ ntsèntè. ⁵ Pobè lè pè ni àkwàrè, ntsènkè ìtwuè ìpobè a ìshyè, pànè pa pipaa pyiitè a ghobè lo, "A ghìrè àkè nì mæ ntà'à a njònè ntìjè ntwuè alyi'è ìkwuè pèanè? ⁶ Ka à pè e a nìghè, à zhwuumè a nìwighè. Ka nì kwuumè a wìghè ànwùè ni à lè shwèjèanè ambo pìghè nkwùè ni à lè pirènè a Galilyè la?" ⁷ À lè shwèjè lo, "Pi ghà nà Moonè Njwùè ambo ngàjè ngìrè ìnwùè tìpòjè pobè kwuumè e anjuna àtìghè pànkènè, njyè nki lànjè ìtarè à zhwuumè a nìwighè."

⁸ Lenèla, pobè kwuumè mìnwùè ni Yèsù à lè shwèjèanè la. ⁹ Pèngyè pìghu lè furè a ntswùè nishyè nkwè nshwèjè ànwùè àtsùmè ambo ìzùjè ndzùmè Yèsù pa ntsòbè mo'ò ghobè àpwù'è pèanè. ¹⁰ Pèngyè pi ghu lè pè, Màriyà ni à lè furènè a Magdalà, ni Jòanà pobè Màriyà mã pi Jemè farè pìtse pèngyè ni pobè pi pobè lè shwèjèanè mìnwùè mæ ambo ngàjè ntwuumè Yèsù. ¹¹ Àshwèjèanè pèngyè pìghu a lè pè tsa'a àshwèjèanè àkìghè ambo ngàjè ntwuumè Yèsù. Lenèla, ka pobè pyiimè a ghobè. ¹² La Pitè a kèirè ndèrè àtwuè nishyè, njyè nishyè nna'è amwuè nishyè, ndzèanè its'è ni pi lè t'wèjèanè a Yèsù ni pèrè, ndòo ntyi'è mmæ nkwè ànwùè ghu a pè nkè'nè e.

Yèsù a tsirè pànè pipaa a àlànè Emmaus (Mrk 16.12-13)

¹³ A pè tyi'è njyè ghu ìzùjè ndzùmè Yèsù ipaa mæ ndèrè a Emmaus ni a lè pænè tsa'a pèmarè sàmbaa a ni furè a Yèrusalèmè. ¹⁴ Pobè lè mæ ngyiinè nshwèjèanè mbè'è mìnwùè ni mi lè furènè la. ¹⁵ Tsa'nè pobè lè mænè ndèrè la, Yèsù àtwuè ìpìjè mæ e a tsirè a ghobè, ntyi'è ngyiinè pobè pi pobè, ¹⁶ A ghìrè lo kò pobè zhyè a ghobè lo la ze. ¹⁷ Yèsù a pyiitè ni pobè lo, "Nì wè ngyiinè nshwèjèanè lè ànwùè àkè?"

Pobè tæmè, àsòmè a pè a ìsighè pobè. ¹⁸ Kleopàsè, ta'à njwùè ìghobè ìtse, a pyiitè e lo; "Ghò la ndà'à njwùè amwuè Yèrusalèmè ni ka a zhyè e ànwùè ni a ghìrèanè

amwuè mìnjyè mæ?" ¹⁹ Yèsù a pyiitè a ghobè lo, "Ànwùè zè a pè ànwùè àkè?"

Pobè kwùè ambo ze lo, "Ànwùè mbè'è Yèsù njwùè Nazaretè. À lè pè ngàjè ntwuumè Nwùè mmæ ngìrè mìnwùè mi yerènè yerènè nki mmæ nshwèjèanè mìnwùè mi yerènè yerènè a mbyè Nwùè pobè pànè pìtsùmè. ²⁰ La pìfò mã'à Nwùè pobè pìsa'a pi àlà'à ìpè lè lè ìsa'a e nshwèjèanè lo pè kwuumè e anjuna àtìghè pànkènè. ²¹ Pè lè mæ nkwanjè lo à ghà tsu'è ze tsu'è ìtwuè pànè pi Israel. La tìtsòjè lè njyè ìtarè tsa'nè ìnwùè pè ìtsùmè ghìrèanè. ²² A ni lèrè ni mbyè, pèngyè pìtse amwuè pè lè shwèjèanè ànwùè ni a kè'nèanè a wæ, lo Pobè lè lèrè a ntswùè nishyè a ngwù'è ngwù'è, ²³ la ka zèanè a ghobè àkwuè e. Pobè kwirè nkwè, nshwèjèanè ni pè lo pobè zèanè pèngèrè pi furè a mbyè pobè tsa'a ndzèanè nshwèjèanè lo a wè yi ntìjèanè. ²⁴ Pànè pìtse amwuè pè lè lèrè àtwuè nishyè ghu nki ndzèanè tyi'è tsa'nè pèngyè pa lè shwèjèanè la."

²⁵ Yèsù a shwèjèanè ambo pobè lo, "Pìghè ìkìghè pèanè, mbè'è nì fà'à mbyiimè a wìghè mìnwùè mìtsùmè ni ngàjè ntwuumè Nwùè lè shwèjèanè la apè. ²⁶ Ka nì zèanè a wìghè lo a lè kù'nè lo Ghù Ndzo'nè wa à zèanè ng'è anjuna mìnwùè mæ mbè'è ghà kwuumè amwuè alyi'è àghu'tè e?" ²⁷ A tyi'è mbi'nè anjuna ànjwà'nè Mùsì, ni ìnjwà'nè ngàjè ntwuumè Nwùè ìtsùmè, ntiitè mìnwùè ni pi lè njwà'nèanè amwuè ànjwà'nè Nwùè àtsùmè mbè'è e la. ²⁸ Tsa'nè pobè lè paatènè alyi'è ni pobè lè mænè ndèrè ghu la, Yèsù a ghìrè tsa'a a lànjè alyi'è ghu lèrè ni mbyè. ²⁹ La pobè pu'è mbò ambo ze nshwèjèanè lo, "Lyè pèanè ntiinè ìtwuè ì wè ntyi'è nsinè, nkwùè ì lànjè." Lenèla, a kwuumè a ni lyè pobè pi pobè.

³⁰ Nkwùè ni pobè pi pobè lè mænè ndzìghè, à lè piinè àpaanè, nchà'tè a Nwùè, mbi'tè a zèrè nà ambo pobè. ³¹ Ìmyè ìmobè lè laanè pobè zhyè lo a Yèsù, a zùjè mbi'è e a ìmyè pobè. ³² Pobè lè tyi'è nshwèjèanè pobè ni pobè lo, "Ka mìntìjèanè ìmænè tæ ndwuumè e tsa'a ìmù nkwùè ni à tænè mmæ ngyiinè pèanè pi pobè mmæ nshwèjèanè ànwùè Nwùè la?"

³³ Pobè lè lòo a ìshyè tyi'è nkwùè ghu, nkwirè nshwèjèanè a Yèrusalèmè ngè ntsirè ìzùjè ndzùmè Yèsù ntsòbè mo'ò pobè pìtse pànè ni pobè pi pobè lè pænè. ³⁴ Pànè pè amwuè ndà tyi'è nshwèjèanè ambo pobè lo, "Ndò'nè mbyè à zhwuumè a nìwighè nkùjè nkujè. À t'ò mæ nnèrè mbìjèanè e ambo Shimùnè."

Yèsù a nèrè mbìjèanè e ambo ìzùjè ndzùmè ìpè (Mat 28.16-20; Mrk 16.14-18; Jòn 20.19-23; ìfà 1.6-8)

³⁵ Pobè pa pipaa lè shwèjèanè ànwùè ni a lè ghìrèanè àlànè la, farè tsa'nè pobè lè zhyèanè a Yèsù nkwùè ni à lè pì'tènè àpaanè njyè ambo pobè.

³⁶ Tsa'nè pobè lè pirènè mmæ nshwèjèanè la, Yèsù a tæmè a tìtìrè pobè nshwèjèanè lo, "Àporèporè à pè ambo pìghè." ³⁷ Pobè lè wùutè, àkwàrè a kwuumè a ghobè. Pobè nkwanjè lo pobè zèanè àwuè. ³⁸ Yèsù a pyiitè a ghobè lo, "Nì pò lè àkè? Mìnkè à pirè amwuè pìghè mbè'è àkè? ³⁹ Nì nanjè mbò ìmà pobè mìkwùè ìmà. A tyi'è mìjè! Nì pètè mæ ndzèanè. Ka àwuè a pè e

ni mbòbè mbèŋmè pobə ðkwiinə tsa'nə ni zəənənə m̀bə ni pèrə lə."

⁴⁰ Nkwùè ni à lè shwəŋənə la, à lè nèrè mbô ðme ghobə m̀kwùè ðme ambo pobə. ⁴¹ Nìgha'á à lè lwenè amwuə m̀ntiŋmè ðmobə ka m̀zùŋə tə pobə kwàŋə lo lə tyí'è ànwùè? Yēsú a pyiitə ambo pobə lo, "Nì wə mbə ni àzwuumè zìghənə a nìghə?" ⁴² Pobə ŋá àtùmə ðswuè ni pì laamənə ntòonə ambo ze, ⁴³ lenəla, a k̀wiirè nkwurè a mbyə pobə.

⁴⁴ A shwəŋə ambo pobə lo, "Lə m̀nwùè ni ndə shwəŋənə a wìghə nkwùè ni ndə pənə pəənə. ðnwùè ðtsùmə ni pì lè ŋwà'nənə mbə'ə mə amwuə àŋwà'nə M̀sì, ni àŋwà'nə ngàŋə ntwuumè Nwùè farə àŋwà'nə Psalms chyə a ni ghìrè."

⁴⁵ A tyí'è nnya'kə ðtwuə ðpobə, pobə zhyə ànwùè ni pì ŋwà'nənə amwuə àŋwà'nə Nwùè. ⁴⁶ A shwəŋə ambo pobə lo, "Pì lè ŋwà'nə la lo, Ghù Ndzo'nə wa à ghə zəənə ngə'ə, kwìghə, a kì pə ngyə itarə á zhwuumə a nìwìghə, ⁴⁷ mbə'ə pànə tyí'è nchwiitə ntwuumə Nwùè

añunə nìlinè ðtse lo pànə pəŋə m̀ntiŋmè ðmobə mbə'ə Nwùè á ləənə ðfàntə ðnwùè ðpobə, a ni pì'nə a Yèrusalèmə ngə mbyàa amwuə ðla'á ðtsùmə. ⁴⁸ Nì pə p̀ndzəənə zəənənə añunə m̀nwùè mə. ⁴⁹ Nì nanə, ngwə ngə tsàa wìghə ni àzwuumə ni Tă iwəə à lə kà'nə lo à ghə tsàa. La nì nwuunə a nìghə pyabə tə pyàa nkwùè ni m̀ntiŋnə ghə furə a nìpwuurə shwu'ə añunə pìghə."

Yēsú a ko'ò ndèrə a nìpwuurə

⁵⁰ Nkwùè ni Yēsú à lè lònə a ghobə nfuè a Yèrusalèmə ngə mbyàa a Betani, à lə ŋanə mbô ðme àtìghə, nchyə mborə añunə pobə. ⁵¹ Tsa'nə à lə mənə nchyə mborə añunə pobə la, pì lè lòo e nko'ò ndèrə a nìpwuurə. ⁵² Pobə lə tyí'è nk̀wirè nk̀wə a Yèrusalèmə ni nìgha'á ỳno'nə, ⁵³ ntyí'è ngonə a Ndá M̀shwà'á Nwùè ntə ngu'tə a Nwùè nkwùè ðtsùmə.

Jònə

Mɪnwùə a ni zhyə amwuə àŋwà'nə zə

Àŋwà'nə zə la à ŋwà'nə Jònə ni à lə pənə àzùŋə ndzùmə Yěsú.

Jònə à nərə a Yěsú tyí'ə aŋunə nɪpɪ'nə àŋwà'nə tsə lo a àshwəŋnə Nwùə ni a ghoŋənə ni nkuŋə nfuərə a nɪpwu-urə nshwu'ə mbəŋə ntyí'ə ŋwùə misonə nchyə a tɪtɪrə pəənə (1.14).

Àŋwà'nə zə a shwəŋə tsa'nə Yěsú à lə pənə pobə izùŋə ndzùmə ɪpe nkwùə ɪtsùmə a ni furə amwuə ɪtwu'ə ni pi lə kônə e, farə tsa'nə à lə lə'tənə mɪntɪŋmə ɪmobə amwuə ɪtwu'ə ni nɟyə ɪ la'a mbə laanə pi kwùumə e aŋunə àtɪghə pànkənə. Àŋwà'nə zə a ki lwùutə la shwəŋə tsa'nə pi lə kônə a Yěsú nsa'à ɪsà'a e, nkwùumə e aŋunə àtɪghə pànkənə a zhwuumə a nɪwɪghə, farə tsa'nə à lə nərənə mbɪŋmə e ambo izùŋə ndzùmə nkwùə ni à lə zhwuumənə a nɪwɪghə.

Lə tsa'nə pi ghàpənə àŋwà'nə zə

ɪsùmə àŋwà'nə zə 1.1-18

Jònə ngàŋə àŋə àkwɪirə nchyə pobə izùŋə ndzùmə Yěsú pi ntsàambyə 1.19-50

Àfà'à Yěsú a tɪtɪrə pəənə 2.1-12, 50

Ndwùəndzùmə àfà'à ni Yěsú à lə fà'nə a Yèrusalèmə farə a ni paatə a Yèrusalèmə. 13.1-19.42

Tsa'nə Ndò'nəmbiyə à lə zhwuumənə a nɪwɪghə nki nnərə ɪpɪŋmə e ambo pəənə 20.1-31

Tsa'nə à lə kɪnə nchi nnərə ɪpɪŋmə e a Galilyə 21.1-25.

Àshwəŋnə ni a za ŋŋə nɪchyəmbiyə

1 A nɪpɪ'nənə, Àshwəŋnə a lə pə ghu, Àshwəŋnə ghu a pə pobə Nwùə, Àshwəŋnə ghu a ki mbə Nwùə. ² Àshwəŋnə ghu a lə pə pobə Nwùə a nɪpɪ'nə. ³ Nwùə à lə làŋə a ndzùmə Àshwəŋnə zərə zə ntsùŋə àzwuumə àtsùmə. Ka Nwùə à lə tsùŋə e àzwuumə àtse tɪ zərə. ⁴ Nɪchyəmbiyə à lə furə amwuə Àshwəŋnə zə. Nɪchyəmbiyə wə à lə lòo nkà'à ntô ambo pànə pi misonə. ⁵ Nkà'à wə ɪ kirə amwuə ndzùmə, la ndzùmə ɪ lə tsàarə mə e a ye apə.

Àfà'à Jònə ngàŋə àŋə àkwɪirə nchyə

⁶ Nwùə à lə twuumə a ŋònə ɪtse ni nɪlɪnə ɪtse lə pənə Jònə. ⁷ Jònə wə à lə tō tsa'a ndzəənə zəənənə a ni tiitə mɪnwùə mbə'ə nkà'à wə ambo pəənə mbə'ə ŋwùə ntsùmə zu'ú nki mbyimə. ⁸ Ka ze àtwuə ɪpɪŋmə e a lə pə e nkà'à wə, la ntô tsa'a ndzəənə zəənənə mbə'ə wərə. ⁹ Lə ngotə nkà'à ni ɪ wə ntô kyà'à a ŋwùə ntsùmə amwuə àtwuə ɪshyə zə.

Pi twuumə a Yěsú amwuə àtwuə ɪshyə

¹⁰ Àshwəŋnə zə a lə pə amwuə àtwuə ɪshyə. Mbaa pə tsa'nə Nwùə à lə tsùŋəŋə àtwuə ɪshyə pobə àzwuumə àtsùmə ndàŋə a ndzùmə ze la ka pànə pi àtwuə ɪshyə lə zhyə a ghobə a ye. ¹¹ À lə tō amwuə àze àla'a, la ka ɪpe pəənə kwɪirə a ghobə a ye. ¹² La à lə ŋə ɪtɪŋnə ambo pànə ni pi lə kwɪirənə e, nki nnùŋə mɪntɪŋmə ɪmobə

aŋunə nɪlɪnə ɪtse lo pobə pə ɪpoonə pi Nwùə. ¹³ Pyə ni ka pobə lə pə ghobə ɪpoonə pi Nwùə amwuə ndwu-umə ni ŋwùə misonə à wa mbyə a moonə e, kə amwuə ndwuumə ni ŋònə mbyàŋnə à wa nkòŋə a ni pyə a moonə e, pobə pə ɪpoonə pi Nwùə ntiinə Nwùə àtwuə ɪpɪŋmə e à lə kòŋəŋə lo pobə pə ɪpoonə ɪpe.

Àshwəŋnə a pəŋə ntyí'ə ŋwùə misonə

¹⁴ Àshwəŋnə ghu a lə tō mbəŋə ntyí'ə ŋwùə misonə nchyə a tɪtɪrə pəənə, ndwənə ni ɪpòŋə pobə nkŭŋə nkuŋə. Pə lə zəənə a àghu'tə e, ni à lə pənə àghu'tə ni à lə kwɪirənə ambo Tə tsa'a ndà'a moonə e.

¹⁵ Jònə à lə pə ndzəənə zəənənə e nshwəŋə mɪnwùə mbə'ə e mmə nkyiinə ni mɪtɪŋnə nshwəŋə lo, "Lə ze wa ni ndə shwəŋəŋə lo, 'Ŋònə ɪtse à wə ntô a ndzùmə mɪŋə ni à tsàarənə mə, ntiinə à lə pyənə mbə ghu za'a pi pòŋə pyə mə."

¹⁶ A ni zùŋə a ndzùmə ɪpòŋə e, à ŋə a wəənə ni mborə ni yɪn'ə. ¹⁷ Nwùə à lə làŋə a ndzùmə Músf ɪŋə pɪmbòomə ambo pəənə. La ɪpòŋə pobə nkŭŋə nkuŋə tyí'ə ndàŋə a ndzùmə Yěsú Kristú ntô ambo pəənə. ¹⁸ Ka ŋònə ɪtse ni à lə zəənə mə a Nwùə. A ki mbə pə ndà'a ta'a Moonə wa ni à nwuunənə a nɪpwùnə Tə ɪghobə ni à ghɪrənə lo pəənə zhyə a Nwùə.

Ntwuumə Jònə ngàṅə àṅà àkwiiirə nchya
(Mat 3.1-12; Mrk 1.1-8; Luk 3.1-18)

¹⁹ Lě ànwùè ni Jònə à lè shwəṅəṅə nkwiè ni p̄jəw pi Yèrusalèmè lè tsàanə ngàṅə mà' à Nwùè pobə ipoonè pi Levi lo pobə tō mbyiitè e ni mbuurè ḡwùè ni à pənə.

²⁰ Ka à lè twuunə e a ni shwəṅəṅə, la nshwəṅə ni ntsuwè e lo, "Ka mbə mē la Ghù Ndzo'nə wa." ²¹ Pobə pyiitè e lo, "Wè tyi'è mbə ìwə t̄tsòṅə? Ghò la Elijah?"
A kwiè lo, "Ka mbə mē ze."

Ghò la ngàṅə ntwuumə Nwùè?
A kwiè lo, "Ngaṅə." ²² Pobə l̄wùutè mbyiitè e lo, "Ghò la ìwə? N̄à a wəə ni àpəṅə àshwəṅəṅə n̄jiilo pəə ghè ḡḡà ambo pànè ni pobə twuuməṅə a wəə. Mbə'ə wè shwəṅə lo àkə mbə'ə m̄ḡḡmè o?"

²³ Jònə a kwiè tsa'nə ngàṅə ntwuumə Nwùè Ìsayà a lè shwəṅəṅə lo:

"N̄chyə mbə la ngyè ḡwùè ni ì zə nfunə amwuə alyi'ə waakə,

N̄i tsùṅə àlànə Ndò'nəmbyə à təəmè a ni yiinè amwuə."

²⁴ Ngàṅə ntwuumə ni p̄Faris̄i lè tsàanə la, ²⁵ lè tyi'è mbyiitè a Jònə lo, "À ḡḡè àkə wè ḡà àkwiiirə nchya tsa'nə ka wè pə o Ghù Ndzo'nə wa, kə Elijah, kə ngàṅə ntwuumə Nwùè?"

²⁶ Jònə a kwiè lo, "Ngwə ḡḡà àkwiiirə nchya ni nchya la ḡònè ìtse à wè a t̄t̄irè p̄ḡḡə ni ka n̄i zhyə a wighə a ye. ²⁷ À wè mbə tō a ndzùmè m̄ḡḡə, la ka ñkù'nè mē a ni ḡu'nè nkyàa m̄inkirə mi itabə ìme."

²⁸ M̄inwùè mē m̄itsùmè lè l̄o alyi'ə amwuə zhyə ndzinə nchya Jodànə, alyi'ə ni Jònə à lè pənə ḡḡà àkwiiirə nchya.

Yēsù mômbyə ndzirè Nwùè

²⁹ Njyè ì lè laanè, Jònə a zəənə a Yēsù a pə ntō paatè e, a shwəṅə lo, "N̄i zəənə a mômbyə ndzirè Nwùè wa ni à p̄i'nə a t̄pòṅə pànè pi àtwuè ìshyè ntsùmè ḡwa'ə la. ³⁰ Lě ḡònè wa ni ndè shwəṅəṅə ambo p̄ḡḡə mbə'ə e lo, 'N̄ònè ìtse à wè ntō a ndzùmè m̄ḡḡə ni à tsàarəṅə mē, ntiinə à lè pyənə mbə ḡhu za' à p̄i pòṅə pyè mē.'

³¹ Ka m̄ḡḡə àtwuè ìp̄ḡḡmè mē ndè zhyè mē a ye; la ìsùmə ni ndè ḡānə àkwiiirə nchya ni nchya mbə'ə pànè pi àlā' à Israel zhyè e." ³² Jònə à lè shwəṅə lo, "Ndè zəənə ni ìmyə ìmā tsa'nə Àzhwùè Nwùè a lè shwu'nə tsa'a àlwu'è nfunə a n̄p̄wuurè ntō ḡḡḡə aṅunə ze.

³³ Ka ndè zhyè mē a ye, la Nwùè ni à lè twuuməṅə mē lo ñtō ḡḡà àkwiiirə nchya ambo pànè la, à lè shwəṅə ambo m̄ḡḡə lo, 'N̄ònè ni wè ḡḡə zəənə Àzhwùè a shwu'è n̄nwuunə aṅunə ze, la ḡònè ḡhu ni à ḡḡə ḡḡà àkwiiirə nchya ni Àzhwùè Nwùè.'" ³⁴ Jònə tyi'è ndāṅə ni mbyè nshwəṅə lo, "Ndzəənə mē, ḡònè wa a Moonè Nwùè."

Yēsù a tso'ò ìzùṅə ndzùmè ìpe pi ntsàambyè

³⁵ Njyè ì lè laanè Jònə a chi mbə alyi'ə ḡhu pobə ìzùṅə ndzùmè ìpe ipaa, ³⁶ ndzəənə a Yēsù a mē ndāṅə a

shwəṅə lo, "N̄i zəənə a Mômbyə Ndzirè Nwùè wa à wùè lyè!"

³⁷ Nkwùè ni ìzùṅə ndzùmè ìpe pa ipaa lè zu'nə ànwùè ni Jònə à lè shwəṅəṅə la, pobə lè zùṅə a Yēsù.

³⁸ Yēsù a pəṅḡ nnaṅə ndzùmè ndzəənə a ḡhobə pobə mē ndzùṅə e a pyiitè a ḡhobə lo, "Ni t̄à' à àkə?" Pobə kwiè ambo ze lo, "Rabbi, (ni ìsùmə ì pənə lo ìnèrè) Wè chyè ḡḡə?"

³⁹ Yēsù à lè shwəṅə ambo pobə lo, "N̄i tō ndzəənə." Lenəla pobə lè lèrè ḡḡə ndzəənə alyi'ə ni à lè mənə nchyə, ndyè ḡhu pobə pi pobə ntiinə nkwiè ì lè lāṅəṅə ntyi'è tsa'a p̄inwuumə ñkwàa.

⁴⁰ Ta' à ḡwùè amwuə pobə pa p̄ipaa ni pobə lè zu'nə ànwùè ni Jònə à lè shwəṅəṅə ndzùṅə a Yēsù la, à lè pə Andrù momaa Shimùnə Pità. ⁴¹ Andrù à lè t̄à' a ndyimə e Shimùnə Pità nshwəṅə ambo ze lo, "Pəə zəənə a *Messiah* " ni ìsùmə pənə lo "ḡhu ndzo'nə." [P̄i funə a *Messiah* amwuə àshwəṅəṅə p̄iGreek lo Kristù]. ⁴² Tsa'nə à lè shwəṅəṅə la, à lè l̄o Shimùnə ntō ambo Yēsù. Yēsù a naṅḡ e nshwəṅə lo, "Ghò la Shimùnə moonè Jònə; pi ḡḡə tyi'è funə o ni Sefàsə." [Ìsùmə Sefàsə ì pə lo "n̄ḡḡòrə".]

Yēsù a funə a Filibè pobə Nàtanèlè

⁴³ Njyè ì lè laanè Yēsù a mē ntà' à lo lèrè a Galilyè, ndzəənə a Filibè nshwəṅə ambo ze lo, "Tō ndzùṅə mē."

⁴⁴ Filibè à lè furè a Betsedà ni à lè pənə àlā' à Andrù pobə Pità. ⁴⁵ Filibè a zəənə a Nàtanèlè nshwəṅə ambo ze lo, "Pəə zəənə a ḡònè ni Mūsì à lè ḡwà'nèṅə amwuə àḡwà'nə p̄im̄bòomə ni ḡḡḡə ntwuumə Nwùè lè k̄inə ḡḡwà'nə àzobə mbə'ə e. À chyè mbə Yēsù ḡwùè Nazarètə, moonè Jòsebə."

⁴⁶ Nàtanèlè a pyiitè e lo, "Mbə'ə àzuumè yè ìshì'nə a furè a Nazarètə?"

Filibè a kwiè lo, "Tō ndzəənə!"

⁴⁷ Yēsù a zəənə tsa'nə Nàtanèlè à pənə ntō nshwəṅə mbə'ə e lo, "N̄i zəənə, lě ḡḡḡə ḡwùè Israel ni ka pi zəənə e àf̄ḡḡə àtse amwuə ze."

⁴⁸ Nàtanèlè a pyiitè e lo, "Wè lāṅḡ ìlā n̄zhyè mē?" Yēsù a Kwiè lo, "N̄tə ndzəənə o la nkwiè ni wè tənə n̄nwuunə a ìsùmə àt̄ḡḡə figè za za' à Filibè a pòṅə funə o."

⁴⁹ Nàtanèlè a kwiè ambo ze lo, "Ìnèrè, ḡḡ Moonè Nwùè nk̄i mbə ìf̄o P̄i Israel!"

⁵⁰ Yēsù a kwiè lo, "Wè pyiimè lə ntiinə ñshwəṅəṅə lo ñtə ndzəənə o wè n̄wuunə a ìsùmə àt̄ḡḡə figè la? Wè tō zəənə m̄inwùè m̄iwùunə ni mi tsàarəṅə a m̄èrə mē." ⁵¹ A chi shwəṅə ambo pobə lo, "N̄shwəṅə tyi'è nkūḡḡə nkuṅə ambo p̄ḡḡə lo n̄i ḡḡə zəənə n̄p̄wuurè tsèrə nya'kə, p̄ḡḡḡḡə pi Nwùè mē n̄kò'ò aṅunə Moonè Njwùè nk̄wirè nshwu'è."

Ndzò'o a Kanà

2 Njyè lè lāṅḡ ipaa ndzò'o ì pə a mbòmpə àlā' à Kanà amwuə àlā' à Galilyè. M̄a pi Yēsù à lè pə ḡhu.

² Pi lè k̄i ḡḡwunə a Yēsù pobə ìzùṅə ndzùmè ìpe alyi'ə n̄zò'ò ḡhu. ³ Nkwùè ni pi lè n̄onə m̄l̄l̄'ù m̄itsùmè alyi'ə

nizo'ò ghu, mă pi Yésú à lè shwə̀nə̀ ambo ze lo, "Ka m̀l̀l̀ùù pirè e ambo pobə."

⁴ Yésú a k̀ẁùè lo, "Məngyǎ, àzà amwuə a àkə? Nkwùè mə ì pirè e ti k̀ù'ù."

⁵ Mă pi Yésú à lè tyi'è nshwə̀nə̀ ambo ngə̀nə̀ àfà' à lo, "Nì ghìrè ànwùè àtsùmè ni à shwə̀nə̀nə̀ lo nì ghìrè."

⁶ Mìkìŋə̀ mi nchyə̀ ntuurè ni pi lè tsùŋə̀nə̀ ni m̀ghòorè lè pə alyi'ə̀ ghu (ntiinə̀ à lè pənə̀ mbòomə̀ p̀jəw a ni chyà nchyə̀ amwuə nsuu mbìŋmə̀ ìzobə ghu nkwùè ni pobə mənə̀ nchà'tə̀ a Nwùè). Tà' à nìkìŋə̀ à lè mə nkwuunə̀ tsa'a ìtəəmè m̀ghumè mimbəə kə̀ m̀ghumè m̀ntarə̀.

⁷ Yésú à lè shwə̀nə̀ ambo ngə̀nə̀ àfà' à za lo, "Nì chyà nchyə̀ ndwə̀ntə̀ m̀kìŋə̀ mə." Pobə kì nchyà mi l̀wə̀ntə̀.

⁸ A shwə̀nə̀ ambo ngə̀nə̀ àfà' à za lo, "Nì sà a ỳtse ngə̀ ŋŋà ambo ŋònè ni à mənə̀ ngə̀bè ìpwuəmè."

Pobə lè kì nsə̀ ŋŋà ambo ze. ⁹ Njònə̀ ni à lè mənə̀ ngə̀bè ìpwuəmè à lè zhwi'ì nchyə̀ wa i tyi'è m̀l̀l̀ùù. La ka à lè zhyè e alyi'ə̀ ni mi furə̀nə̀, à lè kì nzhyè tyi'è ngə̀nə̀ àfà' à ni pobə lè sənə̀ nchyə̀ ghu. Lenə̀la ŋònè ni à mənə̀ ngə̀bè ìpwuəmè a tyi'è nfuŋə̀ a ndwuəmè ng̀iìnə̀, ¹⁰ nshwə̀nə̀ ambo ze lo, "Nwùè ntsùmè à wa mbyè ŋŋà pə̀ m̀l̀l̀ùù m̀shì'nè̀ pànè nò za' à a pòŋə̀ ŋŋà a mi t̀pòŋə̀; wə̀ kùmè mmyà'tə̀ pànè nò m̀l̀l̀ùù tə̀ mi no'ò wə̀ pòŋə̀ tò ni m̀l̀l̀ùù m̀shì'nè̀ t̀tsòŋə̀."

¹¹ Lə̀ lè pə̀ ntsàambyè àlènə̀ ànwùè yerənə̀ yerənə̀ ni Yésú à lè ghìrənə̀ a Kanà amwuə àla' à Galilyə̀. Lenə̀la a furè aŋunə̀ nnèrè àghu'tə̀ e, ìzùŋə̀ ndzùmè ìpe tyi'è nnùŋə̀ ntiŋmə̀ aŋunə̀ ze.

¹² Tsa'nə̀ zè ànwùè a lè lə̀ŋə̀nə̀, Yésú à lè shwu'è ndèrè a Kə̀penòmè pobə mă e, ni p̀ilyimə̀ ìpe pi mbyə̀ŋnə̀, farə̀ ìzùŋə̀ ndzùmè ìpe, pobə pi pobə chyè alyi'ə̀ ghu aŋunə̀ m̀injyè̀ m̀itse.

Yésú a kantə̀ ngə̀nə̀ m̀itə̀anə̀ amwuə Ndà M̀shwà' à Nwùè

(Mat 21.12-13; Mrk 11.15-17; Luk 19.45-46)

¹³ Nkwùè ni njiyè̀ Nìgha' à Àlənə̀ Mmyà'tə̀ p̀jəw ì lè mənə̀ mbaatə̀, Yésú à lè ko'ò ndèrè a Yèrusalèmè. ¹⁴ À lè kì kwuunə̀ a Ndà M̀shwà' à Nwùè, ndzə̀ənə̀ pə̀ənə̀ amwuə pi mə nshwùunə̀ m̀fòŋə̀ ni m̀mbyè̀ mi ndzirè pobə ìlwu'è. Pànè ni pobə lè mənə̀ nkyopə̀ nkabè lè kì mbə̀ amwuə. ¹⁵ À lè lòo nkìrə̀ mba' à ngwàanə̀ ghu, nkantə̀ pànè p̀tsùmè amwuə Ndà M̀shwà' à pobə furè ni m̀fòŋə̀ ìmobə̀ pobə m̀mbyè̀ mi ndzirè ìmobə̀. Lenə̀la mbə̀ŋə̀ p̀tə̀pèrè̀ pi nkabè ìpobə̀ nkumnə̀ a ìshyè̀, nkabè ì tyi'è ndzaanə̀ amwuə ndà. ¹⁶ À lè shwə̀nə̀ ambo pànè ni pobə lè pənə̀ nshwə̀ntə̀ ìlwu'è lo, "Nì lòo a pèrə̀ ndòo furè; kò nì lòo ndà Tă iwə̀ ngìrè ndà m̀itə̀anə̀ ghu!" ¹⁷ ìzùŋə̀ ndzùmè ìpe pa lè zə̀ənə̀ ànwùè ni Yésú à lè ghìrənə̀ la nk̀wə̀mpə̀ ànwùè ni a pənə̀ amwuə àŋwà'nə̀ Nwùè lo, "Tă Nwùè, ìdanə̀ nkòŋə̀ lo ànwùè ndà o à pə̀ amwuə ntiŋmə̀ mè nkìrə̀ tsa'a ìmũ." ¹⁸ P̀jəw lè pyiitə̀ e lo, "Mbə'ə̀ wə̀ nèrè a zèrə̀ àlènə̀ lo wə̀ chyè ni ìtìŋnə̀ a ni ghìrè ànwùè zə?" ¹⁹ Yésú a k̀ẁùè ambo pobə lo, "Nì shà'tə̀ Ndà M̀shwà' à Nwùè zə, mbi lòo njiyè̀ itarə̀ korè a zèrə̀." ²⁰ P̀jəw pyiitə̀ lo, "Pə̀ lè lòo ngu' u m̀ghumè nìkwàa ntsòbè ntuurè a ni

korè ndà zə, wə̀ kùmè mbə̀ lòo njiyè̀ itarə̀ korè a zèrə?"

²¹ À lè mə nshwə̀nə̀ Ndà M̀shwà' à Nwùè nshwə̀nə̀ la mbìŋmə̀ e. ²² Nkwùè ni Yésú à lè zhwuəmənə̀ a nìwìghə̀, ìzùŋə̀ ndzùmè ìpe k̀wə̀mpə̀ ànwùè ni à lè shwə̀nə̀nə̀; lenə̀la, ntyi'è mbyiimə̀ àshwə̀ŋnə̀ Nwùè pobə àshwə̀ŋnə̀ ni Yésú à lè shwə̀nə̀ mə.

Yésú à zhyè̀ ànwùè ni a pənə̀ a ntiŋmə̀ ŋwùè ntsùmè

²³ Tsa'nə̀ Yésú à lè pənə̀ a Yèrusalèmə̀ aŋunə̀ njiyè̀ Nìgha' à Àlənə̀ Mmyà'tə̀, pànè p̀ino'nə̀ lè nùŋə̀ ntiŋmə̀ aŋunə̀ ze ntiì ìlènə̀ ìnwùè ni à lè mənə̀ ngìrè. ²⁴ La ka Yésú à lè nùŋə̀ e ntiŋmə̀ e aŋunə̀ pobə ntiinə̀ à lè zhyə̀nə̀ a ghobə̀ p̀tsùmè. ²⁵ Ka à lè chi ntà' à e lo ŋònə̀ ìtse à tiitə̀ ànwùè mbə'ə̀ ŋwùè ambo ze ntiinə̀ à lè zhyə̀nə̀ ànwùè àtsùmè ni a lè pənə̀ amwuə ntiŋmə̀ ŋwùè ntsùmè.

Yésú pobə Nikòdemùsə̀

3 Nwùè Farisì ghùtse à lè pə̀ ghu pi mə nfuŋə̀ e ni Nikòdemùsə̀. À lè pə̀ ŋònə̀ ngwùunə̀ ambo p̀jəw. ² Nikòdemùsə̀ wə̀ à lè tó ambo Yésú ni ìtwu'è nshwə̀nə̀ ambo ze lo, "Rabbi, pə̀ zhyè lo ghò ìnèrə̀ nfuŋə̀ ambo Nwùè ntiinə̀ mbə'ə̀ ka ŋònə̀ ìtse a ghìrè e ìlènə̀ ìnwùè pə̀ ni wə̀ wə̀ ngìrè lə̀ tìghu Nwùè à wə̀ pobə ze." ³ Yésú à lè k̀ẁùè lo, "Nshwə̀nə̀ tyi'è nkũŋə̀ nkuŋə̀ ambo ghò lo, pi tə̀ ghoŋə̀ e ti k̀wirè mbyə̀ a ŋwùè shwuə shwuə, a gha ndzə̀ənə̀ e ànwùè Nìfò Nwùè apə̀."

⁴ La Nikòdemùsə̀ a pyiitə̀ e lo, "Mbə'ə̀ pi chi nk̀wirè mbyə̀ a ndìŋmə̀ lə̀ ìla? Mbə'ə̀ a k̀wirè nkwuunə̀ a nìp̀ùmè mə e pi chi mbyə̀ e shwuə shwuə?"

⁵ Yésú a k̀ẁùè lo, "Nshwə̀nə̀ tyi'è nkũŋə̀ nkuŋə̀ ambo ghò lo pi tə̀ ghoŋə̀ e ti pyè a ŋwùè ni nchyə̀ pobə Àzhwùè, a gha nkwuunə̀ e amwuə ànwùè Nìfò Nwùè apə̀.

⁶ Moonə̀ ni mbòbè mbìŋmə̀ ì za mbyè̀ la mbòbè mbìŋmə̀, la moonə̀ ni Àzhwùè a za mbyè̀ a kì mbə̀ Àzhwùè. ⁷ Kò a kə'nə̀ e a ghò lo ìnshwə̀nə̀ lo p̀ k̀wirè pyè a wìghə̀ p̀tsùmè. ⁸ Fèrə̀ à wa ndə̀ŋə̀ ndèrè la alyi'ə̀ ni à kòŋə̀nə̀; A mə ndə̀ŋə̀ wə̀ zu'ù àzòrè, ka mə zhyè o alyi'ə̀ ni à furə̀nə̀, kə̀ alyi'ə̀ ni à wə̀ ndèrè. Lə̀ tsa'nə̀ a pənə̀ ambo ŋònə̀ wa ni Àzhwùè a pyə̀nə̀."

⁹ Nikòdemùsə̀ a pyiitə̀ e lo, "Mbə'ə̀ zèrə̀ zè ànwùè a tyi'è ndòo alyi'ə̀ lə̀ ìla?" ¹⁰ Yésú a k̀ẁùè ambo ze lo, "Ghò ìnèrə̀ ghu ngwùunə̀ ambo pànè pi Israel ka tyi'è zhyè o m̀inwùè mèrə̀ mə?" ¹¹ Nshwə̀nə̀ tyi'è nkũŋə̀ nkuŋə̀ ambo ghò lo, pə̀ pa nshwə̀nə̀ la ànwùè ni pə̀ zhyə̀nə̀ nkì mmə̀ ntiitə̀ la ànwùè ni pə̀ pa ndzə̀ənə̀. La ka ŋònə̀ ìtse amwuə p̀ìghə̀ a kòŋə̀ e a ni zu'ù ànwùè ni pə̀ pa nshwə̀nə̀. ¹² Ntə̀ pə̀la ntiitə̀ a wìghə̀ ni m̀inwùè ni mi pənə̀ àtwuè ìshyè̀ nì ka pyiimə̀ a wìghə̀, ìtyi'è ntiitə̀ a wìghə̀ ni m̀inwùè ni mi pənə̀ a nìpwuurè nì tyi'è mbyiimə̀ lə̀ ìla? ¹³ Njònə̀ ìtse à lè pirè mə e ti ko'ò ndèrè a nìpwuurè ndə̀ŋə̀ e Moonə̀ Nwùè ni à lè furə̀nə̀ a nìpwuurè nshwu'ə̀ a ìshyè̀.

¹⁴ Tsa'nə̀ M̀sì à lè ŋə̀ŋə̀nə̀ ìnyoorè aŋunə̀ àtìghə̀ alyi'ə̀ waakə̀ la, la ndwuəmè ni pi ghă kì ŋə̀ŋə̀ a Moonə̀ Nwùè àtìghə̀, ¹⁵ lo ŋwùè ntsùmè wa ni à nùŋə̀nə̀ ntiŋmə̀ e aŋunə̀ ze à ghă pə̀ ni nìchyə̀mbyè̀ wa ni à

ghoŋə̀nə̀ nɪ̀ nkuŋə̀. ¹⁶ Mbə̀'nə̀ Nwù̀ə̀ à̀ lè̀ kòŋə̀ pà̀nə̀ pɪ̀ à̀tɔ̀wə̀ ɪ̀shyə̀, ŋŋà̀ ndà̀'à moonə̀ e lo ŋwù̀ə̀ wa ntsùmə̀ nɪ̀ à̀ nùŋə̀nə̀ ntiŋmə̀ e aŋunə̀ ze à̀ ghǎ̀ kwíghə̀ e apə̀, la pə̀ nɪ̀ nìchyə̀mbyə̀ wa nɪ̀ à̀ ghoŋə̀nə̀ nɪ̀ nkuŋə̀ la. ¹⁷ Ka Nwù̀ə̀ à̀ lè̀ tsàa e a moonə̀ e a à̀tɔ̀wə̀ ɪ̀shyə̀ la lo a tɔ̀ nsa'à mɪ̀sà'à mɪ̀ pà̀nə̀ pɪ̀ à̀tɔ̀wə̀ ɪ̀shyə̀, à̀ lè̀ tsàa e pə̀ lo à̀ tɔ̀ nchwarə̀ a ghobə̀. ¹⁸ Ka Nwù̀ə̀ a pə̀ ghǎ̀ chyá e ngə̀'ə̀ aŋunə̀ òŋə̀nə̀ wa nɪ̀ à̀ nùŋə̀nə̀ ntiŋmə̀ e aŋunə̀ ze, la à̀ chyá mə̀ ngə̀'ə̀ aŋunə̀ òŋə̀nə̀ wa nɪ̀ ka à̀ nùŋə̀ ntiŋmə̀ e aŋunə̀ ze ntiinə̀ ka a nùŋə̀ e ntiŋmə̀ e aŋunə̀ ndà̀'à Moonə̀ Nwù̀ə̀.

¹⁹ Lə̀ tsa'nə̀ Nwù̀ə̀ à̀ wa nsa'à mɪ̀sà'à mɪ̀ pə̀ə̀nə̀: Nwù̀ə̀ à̀ tsàa mə̀ nkà'à a à̀tɔ̀wə̀ ɪ̀shyə̀, la pà̀nə̀ kòŋə̀ a ghobə̀ pə̀ ndzùmə̀ ntsàarə̀ nkà'à, ntiinə̀ ngɪ̀rə̀ mɪ̀nwù̀ə̀ ɪ̀zobə̀ pɪ̀nə̀. ²⁰ Ŋwù̀ə̀ wa ntsùmə̀ nɪ̀ à̀ wa ngɪ̀rə̀ a tɪ̀pòŋə̀ à̀ wa mbàanə̀ nkà'à ka kɪ̀ furə̀ e a sàŋə̀, ntiinə̀ a wa mbò lo mbə̀'ə̀ pà̀nə̀ zə̀ə̀nə̀ ngɪ̀rə̀ ɪ̀nwù̀ə̀ ɪ̀ze. ²¹ Òŋə̀nə̀ nɪ̀ à̀ wa ngɪ̀rə̀ a nkũŋə̀ nkuŋə̀ à̀ wa nfulə̀ a sàŋə̀ mbə̀'ə̀ nkà'à ghu ɪ̀ kyà'à mɪ̀nwù̀ə̀ ɪ̀me mɪ̀shɪ̀'nə̀ lo pà̀nə̀ zə̀ə̀nə̀ nzhyə̀ lo mèrə̀ furə̀ ambo Nwù̀ə̀.

Yésú pobə̀ Jònə̀

²² Zərə̀ zə̀ à̀nwù̀ə̀ a lè̀ làŋə̀, Yésú pobə̀ ɪ̀zùŋə̀ ndzùmə̀ ɪ̀pe lè̀rə̀ amwuə̀ à̀lǎ'à Judyà nchyə̀ ghu aŋunə̀ mə̀tùmə̀ nkɔ̀wù̀ə̀ ntyí'ə̀ mmə̀ ŋŋà̀ à̀kwiirə̀ nchyə̀. ²³ Jònə̀ à̀ lè̀ kɪ̀ mmə̀ ŋŋà̀ à̀ze à̀kwiirə̀ nchyə̀ a à̀lǎ'à Endənə̀ a nɪ̀pwùnə̀ Salimə̀, ntiinə̀ nchyə̀ i lè̀ pənə̀ ghu nno'ò, pà̀nə̀ tyí'ə̀ mmə̀ ntò ghu lo à̀ ŋà a ghobə̀ nɪ̀ à̀kwiirə̀ nchyə̀. ²⁴ A lè̀ kɪ̀ pə̀ nkɔ̀wù̀ə̀ ghu, pɪ̀ pɪ̀rə̀ e tɪ̀ chyá a Jònə̀ a ndá ɪ̀tsanə̀.

²⁵ Àtǎnkə̀ à̀tse a lè̀ furə̀ a tɪ̀tɪ̀rə̀ ɪ̀zùŋə̀ ndzùmə̀ Jònə̀ pobə̀ ŋwù̀ə̀ pɪ̀jew mbə̀'ə̀ à̀nwù̀ə̀ nɪ̀sùu mbɪ̀ŋmə̀ ɪ̀zobə̀ ɪ̀ laanə̀ a nɪ̀ zùŋə̀ a mbòomə̀ à̀nwù̀ə̀ Nwù̀ə̀ pɪ̀jew. ²⁶ Pobə̀ lè̀ myà'tə̀ a ŋwù̀ə̀ pɪ̀jew wa ngə̀ ntsirə̀ a Jònə̀ nshwəŋə̀ ambo ze lo, "ɪ̀nèrə̀, òŋə̀nə̀ wa nɪ̀ pɪ̀ghə̀ ze lè̀ pənə̀ a ndzìnə̀ nchyə̀ Jodànə̀, wə̀ kɪ̀ nshwəŋə̀ mbə̀'ə̀ e a sàŋə̀ sàŋə̀, à̀ wù̀ə̀ nki ŋŋà̀ à̀kwiirə̀ nchyə̀, pà̀nə̀ pɪ̀tsùmə̀ tyí'ə̀ mmə̀ ndèrə̀ ambo ze."

²⁷ Jònə̀ a kwiù̀ə̀ lo, "Mbə̀'ə̀ ŋwù̀ə̀ a la'à mbə̀ e nɪ̀ à̀zwu-umə̀ tɪ̀ghu zərə̀ furə̀ a nɪ̀pwuurə̀ apə̀. ²⁸ Tyí'ə̀ pɪ̀ghə̀ a ɪ̀pà̀ pɪ̀ndzə̀ə̀nə̀ zə̀ə̀nə̀nə̀ tsa'nə̀ ndə̀ shwəŋə̀nə̀ lo, 'Ka mbə̀ mə̀ la Ghù Ndzo'nə̀ wa, nchyə̀ mbə̀ mə̀ la wù̀ə̀ nɪ̀ Nwù̀ə̀ à̀ lè̀ tsàanə̀ lo nɪ̀dzàamə̀ ntò.' ²⁹ Ngɪ̀nə̀ à̀ chyá ambo ndwuumə̀ ngɪ̀nə̀, la ɪ̀swùə̀ ndwuumə̀ ngɪ̀nə̀ wa nɪ̀ à̀ wa ntəəmə̀ a nɪ̀pwùnə̀ ndwuumə̀ ngɪ̀nə̀ mmə̀ nzhi-wí'tə̀ ambo ndwuumə̀ ngɪ̀nə̀ la à̀ wa ndwənə̀ nɪ̀ nɪ̀gha'à nkɔ̀wù̀ə̀ nɪ̀ à̀ zú'nə̀ ngyə̀ ndwuumə̀ ngɪ̀nə̀ ghu. Lenə̀la, nɪ̀gha'à mə̀ wə̀ à̀ kó'ò mbwùumə̀, ³⁰ ntiinə̀ ǎ mə̀ faŋə̀ lè̀rə̀ nɪ̀ mbyə̀, ntyí'ə̀ mmə̀ nshwù'tə̀ nkɔ̀wə̀ nɪ̀ ndzùmə̀."

Òŋə̀nə̀ wa nɪ̀ à̀ furə̀nə̀ a nɪ̀pwuurə̀

³¹ Òŋə̀nə̀ wa nɪ̀ à̀ furə̀nə̀ a nɪ̀pwuurə̀ nshwù'ə̀ à̀ tsàarə̀ a ŋwù̀ə̀ ntsùmə̀. Òŋə̀nə̀ nɪ̀ à̀ furə̀nə̀ a à̀tɔ̀wə̀ ɪ̀shyə̀ a ŋwù̀ə̀ à̀tɔ̀wə̀ ɪ̀shyə̀ nki mmə̀ nshwəŋə̀nə̀ à̀shwəŋə̀nə̀ à̀tɔ̀wə̀ ɪ̀shyə̀. La òŋə̀nə̀ nɪ̀ à̀ furə̀nə̀ a nɪ̀pwuurə̀ nshwù'ə̀, à̀ tsàarə̀ a ŋwù̀ə̀ ntsùmə̀. ³² A shwəŋə̀ ɪ̀nwù̀ə̀ nɪ̀ à̀ zə̀ə̀nə̀nə̀ nki ndzù'u la ka òŋə̀nə̀ ɪ̀tse a kwiirə̀ ntwuumə̀

e. ³³ La òŋə̀nə̀ wa ntsùmə̀ nɪ̀ à̀ pyiimə̀nə̀ à̀nwù̀ə̀ nɪ̀ à̀ shwəŋə̀nə̀, à̀ tompə̀ la lo Nwù̀ə̀ a Nwù̀ə̀ nkũŋə̀ nkuŋə̀, ³⁴ mbə̀'ə̀ òŋə̀nə̀ wa nɪ̀ Nwù̀ə̀ à̀ twuumə̀nə̀ e, à̀ wa nshwəŋə̀ la à̀shwəŋə̀nə̀ Nwù̀ə̀ ntiinə̀ Nwù̀ə̀ à̀ wə̀ ndwənə̀ e nɪ̀ Àzhwù̀ə̀ tɪ̀ à̀ndànə̀. ³⁵ Tǎ̀ à̀ kòŋə̀ a moonə̀ e ndə̀ kɪ̀ ŋŋà̀ ɪ̀pwuumə̀ ɪ̀tsùmə̀ ambo ze. ³⁶ Òŋə̀nə̀ nɪ̀ à̀ nùŋə̀nə̀ ntiŋmə̀ e aŋunə̀ ze, à̀ wa nɪ̀ nìchyə̀mbyə̀ wa nɪ̀ à̀ ghoŋə̀nə̀ nɪ̀ nkuŋə̀, la òŋə̀nə̀ wa nɪ̀ ka à̀ mə̀ ndzù'nə̀ e a moonə̀ wə̀, ka à̀ pə̀ ghǎ̀ pə̀ e nɪ̀ nìchyə̀mbyə̀; la à̀tsə̀ ntiŋmə̀ Nwù̀ə̀ à̀ ghoŋə̀ aŋunə̀ ze.

Yésú a tsirə̀ a mǎngyǎ̀ Sàmariyà

4 Yésú à̀ lè̀ zhyə̀ lo pɪ̀Farisí zú'u mə̀ lo ze Yésú à̀ wə̀ ngɪ̀rə̀ pà̀nə̀ pɪ̀nə'nə̀ pə̀ ndzù'u à̀nwù̀ə̀ e, nki mmə̀ ŋŋà̀ à̀kwiirə̀ nchyə̀ ntsàarə̀ tsa'nə̀ Jònə̀ à̀ lè̀ mə̀nə̀ ŋŋà̀. ² (A nɪ̀ shwəŋə̀ a nkũŋə̀ nkuŋə̀, ka Yésú à̀tɔ̀wə̀ ɪ̀pɪ̀ŋmə̀ e a lè̀ mə̀ ŋŋà̀ e à̀kwiirə̀ nchyə̀, à̀ lè̀ mə̀ ŋŋà̀ ɪ̀zùŋə̀ ndzùmə̀ ɪ̀pe.) ³ Nkwù̀ə̀ nɪ̀ Ndò'nə̀mbyə̀ à̀ lè̀ zú'nə̀ a lenə̀ la, à̀ lè̀ myà'tə̀ a Judyà nkwiirə̀ ndèrə̀ e a Galilyə̀. ⁴ À̀ lè̀ pə̀ làŋə̀ la à̀lǎ'à Sàmariyà lè̀rə̀ ghu.

⁵ Tsa'nə̀ à̀ lè̀ mə̀nə̀ ndàŋə̀ à̀lǎ'à Sàmariyà, à̀ lè̀ kwuunə̀ amwuə̀ mbòmpə̀ à̀lǎ'à nɪ̀ pɪ̀ lè̀ mə̀nə̀ nfulə̀ nɪ̀ Sikaa, ɪ̀ paatə̀ à̀pàbə̀ ɪ̀shyə̀ za nɪ̀ Yàkobə̀ à̀ lè̀ ŋàŋə̀ ambo moonə̀ e Jòsebə̀ la. ⁶ Àghəəmə̀ nchyə̀ Yàkobə̀ a lè̀ pə̀ alyí'ə̀ ghu. A kɪ̀ pə̀ a ntɪ̀ŋnə̀ à̀zhwùunə̀, Yésú a kaanə̀ aŋunə̀ à̀kwù̀ə̀ nɪ̀yìnə̀, nɔ̀wuunə̀ a nɪ̀pwùnə̀ à̀ghəəmə̀ za mmə̀ nzhwùutə̀.

⁷ Mǎngyǎ̀ Sàmariyà ɪ̀tse à̀ lè̀ tɔ̀ a nɪ̀ tu'u nchyə̀, Yésú a shwəŋə̀ ambo ze lo, "Ŋà nchyə̀ n̄n̄." ⁸ A kɪ̀ pə̀ la nɪ̀ ɪ̀zùŋə̀ ndzùmə̀ ɪ̀pe lè̀rə̀ mə̀ amwuə̀ mbòmpə̀ à̀lǎ'à a nɪ̀ ghə̀ ndzwuunə̀ mɪ̀zìghə̀.

⁹ Mǎngyǎ̀ Sàmariyà wa a pyiitə̀ ambo ze lo, "Ghǒ ŋwù̀ə̀ pɪ̀jew, m̄bə̀ ŋwù̀ə̀ Sàmariyà, wə̀ tyí'ə̀ nshwəŋə̀ lo ŋŋà̀ o nɪ̀ nchyə̀ lə̀ ɪ̀lǎ?" À̀ lè̀ shwəŋə̀ a lenə̀ la ntiinə̀ ka pɪ̀jew pobə̀ pà̀nə̀ pɪ̀ Sàmariyà lè̀ pə̀ a ghobə̀ nɪ̀ à̀nwù̀ə̀ à̀tse a nɪ̀ ghɪ̀rə̀.

¹⁰ Yésú a kwiù̀ə̀ ambo ze lo, "Wə̀ tə̀ mbə̀la nzhyə̀ a à̀zwuumə̀ nɪ̀ Nwù̀ə̀ à̀ wa ŋŋà̀, nki nzhyə̀ a òŋə̀nə̀ nɪ̀ à̀ mə̀nə̀ mbyiitə̀ o nɪ̀ nchyə̀ lə̀, yi wə̀ pyiitə̀ e, a kɪ̀ ŋŋà̀ o nɪ̀ nchyə̀ wa nɪ̀ wèrə̀ wa ŋŋà̀ a nìchyə̀mbyə̀ la."

¹¹ Mǎngyǎ̀ wa a kwiù̀ə̀ ambo ze lo, "Tǎ̀, ka wə̀ pə̀ o nɪ̀ à̀təəmə̀ a nɪ̀ tu'u nchyə̀ amwuə̀, la à̀ghəəmə̀ nchyə̀ zə̀ a mìnə̀ ka mɪ̀zùŋə̀. Wə̀ tyí'ə̀ lòo nchyə̀ nɪ̀ i wa ŋŋà̀ a nìchyə̀mbyə̀ la ɪ̀ghə̀? ¹² Wə̀ tsàarə̀ pə̀ a tǎ̀ iwə̀ə̀ Yàkobə̀ nɪ̀ à̀ lè̀ pyənə̀ nno amwuə̀ à̀ghəəmə̀ nchyə̀ zə̀ pobə̀ mɪ̀nyàamə̀ ɪ̀me mbòŋə̀ ŋŋà̀ ambo pə̀ə̀?"

¹³ Yésú a kwiù̀ə̀ ambo ze lo, "Òŋə̀nə̀ nɪ̀ à̀ n̄nə̀ nchyə̀ wə̀, nɪ̀yə̀ nchyə̀ ɪ̀ kwirə̀ zaŋə̀ e, ¹⁴ la òŋə̀nə̀ nɪ̀ ǎ n̄ nchyə̀ nɪ̀ mbi ŋà ambo ze, ka nɪ̀yə̀ nchyə̀ i pə̀ ghǎ̀ chi zaŋə̀ e a ye. Nchyə̀ wa nɪ̀ mbi ŋà ambo ze ɪ̀ pə̀ŋə̀ tyí'ə̀ nɪ̀mwurə̀ ɪ̀shyə̀ amwuə̀ ze tyí'ə̀ ŋà e nɪ̀ nchyə̀ nɪ̀ i wa ŋŋà̀ a nìchyə̀mbyə̀ wa nɪ̀ à̀ ghoŋə̀nə̀ nɪ̀ nkuŋə̀."

¹⁵ Mǎngyǎ̀ wa a shwəŋə̀ ambo ze lo, "Tǎ̀, ŋà mə̀ nɪ̀ nchyə̀ ghu mbə̀'ə̀ nɪ̀yə̀ nchyə̀ ɪ̀ tə̀ ndzaŋə̀ a mə̀, n̄kɪ nchi ntò mə̀ a n̄ghə̀ a nɪ̀ tu'u nchyə̀ apə̀."

¹⁶ Yésú a shwəŋə̀ ambo ze lo, "Ghə̀ nfulə̀ a ndwuumə̀ o pɪ̀ghə̀ ze tɔ̀ a n̄ghə̀."

¹⁷ Məngyǎ wa a shwənjə lo, “Ka ndwuumə mə a pə e ghu.”

Yēsū a shwənjə ambo ze lo, “Wə shwənjə tyi’ə a nkūnjə nkuŋə lo ka wə pə o ni ndwuumə, ¹⁸ ntiinə wə pə mə ni pəilwuumə pitaanə; ɲònə ni ghò wə pighə ze tɪtsònjə wə ka à pə e ndwuumə o. Njiilo wə shwənjə tyi’ə a nkūnjə nkuŋə.”

¹⁹ Məngyǎ wa a shwənjə ambo ze lo, “Masàa, ɲdzəənə lo ghò ngànjə ntwuumə Nwùə. ²⁰ Pɪtǎ ɪpəə lə chà’tə a Nwùə àtwuə mbarə ghə, la pighə pɪjəw shwənjə àzighə pə lo alyi’ə yè ghu’tənə a Nwùə a kù’nə pə a Yèrusalèmə.”

²¹ Yēsū a shwənjə ambo məngyǎ wa lo, “Pyiimə ànwùə ni ngwə shwənjə lə mbǎ mã, nkwùə ɪ zə ntò ni ka ni pə ghǎ chi səəkə a wighə a Tǎ àtwuə mbarə ghə kə a Yèrusalèmə. ²² Pighə pànə pi Sàmariyà ni səəkə la Nwùə ni ka ni zhyə a wighə, la pəə pɪjəw mə nsəəkə a Nwùə ni pəə zhyəənə, ntiinə Nwùə à wa ndànjə pə a ndzùmə pɪjəw nchwarə pəənə. ²³ La nkwùə ɪ zə nkù’ù, ɪ pyə mə nkù’ù, ni pànə ni pobə pa nsəəkə a Nwùə ni nkūnjə nkuŋə ghǎ səəkə a Tǎ amwuə Àzhwùə ni nkūnjə nkuŋə, ntiinə la mbuurə pànə zhyə ni Tǎ à tà’nə lo pɪ səəkə e. ²⁴ Nwùə la Àzhwùə, lenəla pànə ni pi pa nsəəkə e chyə a ni səəkə e amwuə Àzhwùə ni nkūnjə nkuŋə.”

²⁵ Məngyǎ wa a shwənjə lo, “Nzhyə lo Ghù Ndzo’nə wa à wə ntò, ni pi funjənə ni Kristù la. Nkwùə ni à ghǎ tò, à ghǎ tiitə a wəə ni mɪnwùə mɪtsùmə.”

²⁶ Yēsū a shwənjə ambo ze lo, “Mɪnjə ni ngwə nshwənjə ambo ghò lə a ze.”

²⁷ Tyi’ə nkwùə ghu, ɪzùnjə ndzùmə Yēsū tō ntsirə e a pə nshwənjə pobə məngyǎ, ànwùə ghu a k’ənə a ghobə ka mɪzùnjə. La ka ɲwùə ɪghobə ɪtse a pyiitə e ambo məngyǎ wa lo, “Wə tà’ə àkə?” kə ambo Yēsū lo, “Pighə ze pə nshwənjə lə àkə?”

²⁸ Məngyǎ wa à lə myà’tə àtəəmə nchyə e alyi’ə ghu nkwiirə ndèrə amwuə mbòmpə àla’ə nshwənjə ambo pànə lo, ²⁹ “Ni tō ndzəənə a ɲònə ni à tiitənə mə ni ànwùə àtsùmə ni ɲgɪrə mə. Lə pə pə Ghù Ndzo’nə wa?”

³⁰ Lenəla pobə lə furə amwuə mbòmpə àla’ə za ndèrə a ni ghè ntsirə e.

³¹ A lə pə nkwùə ghu ɪzùnjə ndzùmə ɪpe mə ndəpə e mmə nshwənjə lo, “Zighə àzwuumə àtse.”

³² A shwənjə ambo pobə lo, “Ngwə ni mɪzighə ni mbi zighə ni ka ni zhyə a wighə ànwùə àtse mbə’ə mèrə.”

³³ Lenəla, ɪzùnjə ndzùmə ɪpe pyiitə a tɪtɪrə pobə lo, “Nònə ɪtse a ki pəla ntò ɲǎ e ni mɪzighə?”

³⁴ Yēsū a kwùə ambo pobə lo, “Mɪzighə ɪmǎ chyə a ni fǎ’ə àfǎ’ə wùə wa ni à lə tsàanə mə, nki nfǎ’ə a zèrə tə myàanə. ³⁵ Yi ni wa shwənjə lo, ‘À pirə mbuŋə ɲwigrə nɪkwàa mɪzighə tɪnjə?’ Ngwə shwənjə a wighə lo, ni pə’kə ɪmyə ɪmighə nnanjə ndzəənə tsa’nə mɪzighə tɪnjənə amwuə ɪswùumə nkù’ù a ni fù’ù. ³⁶ Pi pa ntwuə a ɲònə ni à wa nfù’ù la, a ki mmə nshwatə mɪn-tàamə mə la aɲunə nɪchyəmbiyə wa ni à ghoŋənə ni nkuŋə. Njiilo ɲònə ni à wa mbyə pobə ɲònə ni à wa nfù’ù pwuutə mbə ni nɪgha’ə. ³⁷ Lenəla àshwənjə zə lo, ‘Ta’ə ɲwùə à pyə, wùə a tyi’ə nfù’ù’ a nkūnjə nkuŋə.

³⁸ Ndə tsàa a wighə lo ni fù’ù amwuə ɪswùumə wa ni ka ni lə fǎ’ə a wighə amwuə. Pànə pɪtse fǎ’ə àfǎ’ə yə tɪnjə, ni tyi’ə fù’ù àpii àfǎ’ə àzobə.”

Ngànjə àla’ə Sàmariyà yɪno’nə nùnjə ntiŋmə ɪghobə aɲunə Yēsū

³⁹ Ngànjə àla’ə Sàmariyà yɪno’nə lə nùnjə ntiŋmə aɲunə Yēsū nti ànwùə ni məngyǎ wa à lə shwənjənə mbə’ə Yēsū lo, “A lə tiitə mə ni ànwùə àtsùmə ni ndə ghɪrə mə.” ⁴⁰ Tsa’nə pànə pi Sàmariyà lə tònə ambo ze la, pobə lə pu’ù mbò lo à chyə pobə pi pobə, a ki nchyə pobə pi pobə aɲunə njiyə ipaa.

⁴¹ Nti àshwənjə e, pànə pɪno’nə lə kwii’nə nnùnjə ntiŋmə aɲunə ze, ⁴² ntyi’ə nshwənjə ambo məngyǎ wa lo, “Ka pəə nùnjə a wəə ntiŋmə aɲunə ze nti ndà’ə ànwùə ni wə shwənjə, pəə nùnjə ntiŋmə wəə pə ntiinə pəə àtwuə ɪpɪnjəmə àzəə zu’ù ànwùə ni à shwənjənə nki nzhyə lo a ngànjə nchwarə pəənə a àtwuə ɪshyə.”

Yēsū a parə a moonə ta’ə àtwuə ngànjə àfǎ’ə mɪkarə ghù mbyànjə

⁴³ Tsa’nə njiyə za ipaa lə lənjənə, à lə lèrə a Galilyə, ⁴⁴ mbə’nə Yēsū àtwuə ɪpɪnjəmə e à lə pyə mə nshwənjə lo pi pa ka ghu’tə e a ngànjə ntwuumə Nwùə amwuə àla’ə àzobə. ⁴⁵ Nkwùə ni Yēsū à lə kwuunənə a Galilyə, pànə pi Galilyə lə kwiiirə e ntiinə pobə lə pənə àzobə amwuə Nɪgha’ə Àlànə Mmyà’tə a Yèrusalèmə ndzəənə ànwùə àtsùmə ni à lə ghɪrənə.

⁴⁶ Yēsū à lə tyi’ə nkwiirə ndèrə a Kanà ni à pənə amwuə Galilyə la, alyi’ə ni à lə pənjənə nchyə i tyi’ə mɪlù’ù. Ngànjə àfǎ’ə mɪkarə yɪtse à lə pə a Kàpenòmə moonə e ghù mbyànjə à mənə ngòonə. ⁴⁷ Nkwùə ni à lə zu’nə lo Yēsū à furə mə a Judyà ntò a Galilyə, à lə tō mbu’ù mbò ambo ze lo à tō Kàpenòmə mbarə a moonə e ghù mbyànjə ni à lə pənə ngòonə ntyi’ə mmə ntà’ə kwighə. ⁴⁸ Yēsū à lə shwənjə ambo zə lo, “Nɪ tə ka zəənə a wighə ɪlənə ɪnwùə ghobə mɪnwùə mɪ yerənə yerənə ni pyiimə a wighə ànwùə mə apə.”

⁴⁹ Àtwuə ngànjə àfǎ’ə mɪkarə wa a kwùə lo, “Tǎ, tō puu lèrə za’ə moonə mə à pònjə kwighə.”

⁵⁰ Yēsū a shwənjə ambo ze lo, “Lèrə o, moonə o à pi tɪnjə.”

ɲònə wa à lə nùnjə ntiŋmə e aɲunə ànwùə ni Yēsū à lə shwənjənə ntyi’ə ndèrə e. ⁵¹ Tsa’nə à lə mənə ndèrə, ngànjə àfǎ’ə ɪze tō ntsirə e a àlànə nshwənjə lo, “Moonə o wa à fiitə.” ⁵² A pyiitə a ghobə ni nkwùə ni moonə wa à lə fiitənə, pobə ki nkwùə lo, “Fibə wa à lə myà’tə e ɪzòonə a ndzənjə nwùumə.” ⁵³ Tǎ wa a kwempə lo lə lə pə nkwùə za ni Yēsū à lə shwənjənə ambo ze lo, “Moonə o à pi tɪnjə.” Lenəla à lə nùnjə ntiŋmə e aɲunə Yēsū pobə pi ngwàrə e a ni furə nkwùə ghu. ⁵⁴ Lə lə pə ɪlənə ɪnwùə ni pyàanə ipaa ni Yēsū à lə ghɪrənə nkwùə ni à lə furənə Judyà ntò a Galilyə.

Yēsū a parə ɲònə ɪtse a nɪpwùnə ni atənjə

5 Nkwùə ɪtse ɪ lə lənjə, Yēsū a ko’ò ndèrə a Yèrusalèmə amwuə njiyə nɪgha’ə pɪjəw. ² Atənjə

nchya yètse a pə a Yèrusalèmə mbaatə ntswùə àpù'ù mbyə ndzirè (ni pi lè mənə nfunə amwuə àshwəjnə pəHibrù lo Bethzatha) ni m̀ntswùə mi àpù'ù m̀täänə pənə ghu pi poomə ni m̀ntoomə. ³ Àpùnjə pighoonə tsa'a pifə, ni pikonə ishÿə, ni pànə ni pəpaa pi mbìjnmə ìpobə pītse kwighənə lè nwuunə amwuə ìpù'ù pə, [mmə mbyabə nkùwè ni p̄ tō taanə nchya ghu, ⁴ ntiinə angèrè Ndò'nəmbÿə à lè mənə nshwù'ə amwuə m̀inkwùə m̀itse mmə nkwuunə ntaanə atənjə nchya zə, ntsàambyə ngoonə ni à kwuunənə amwuə atənjə nchya nkùwè ni pi taanənə a zèrə, mbuurə ighoonə ni pənə anjunə ze zùnjə myə.] ⁵ Ta'à jònə ìtse à lè pə alyi'ə ghu ni à ghòonə mə anjunə ngu'u m̀ighumə m̀intarə ntsòbè nifàamə. ⁶ Nkwùə ni Yèsù à lè zəənənə e, nzhyə lo à chyə mə anjunə ntyə sàa ni aghoonə ghu, à lè pyi-itə e lo, "Wə ta'à lo fiitə?" ⁷ Ngoonə wa a k̀wùè lo, "Tā, ka mbə mətə ni jònə ni mbə'ə a yəmpə mətə nchyā mətə amwuə atənjə nchya zə nkùwè ni pi taanənə nchya wə. Nkwùə ni mbi mətə tanjə àzā lo kwuunə amwuə atənjə zə, jònə ìtse à zàamə nkwuunə e a mbyə m̀ijə."

⁸ Yèsù a shwənjə ambo ze lo, "Lòo a ishÿə mbi'ì ìkwùunə o ngyiinə." ⁹ Mbìjnmə jònə wa ì lè zùnjə ntijnə a ta'à nkùwè, a pi'ì ìkwùunə e ngyiinə.

Njyè ni ànwùè zèrə zè lè ghìrənə a lè pə njyè àla'à, ¹⁰ lenəla p̄jəw shwənjə ambo jònə ni pi lè parənə e la lo, "Lə njyè àla'à, ka mbòomə a pyiimə lo wə pi'ì ìkwùunə o anjunə njyè zə."

¹¹ La jònə wa a k̀wùè lo, "Jònə ni à tənə mbarə mətə à tə nshwənjə ambo m̀ijə lo, 'Pi'ì ìkwùunə o ngyiinə.'"

¹² Pobə pyiitə ambo ze lo, "Jònə ni à tənə nshwənjə ambo ghò lo wə pi'ì ìkwùunə o ngyiinə la ìwə?"

¹³ Jònə ni pi lè parənə la ka à lè zhyè e a jònə ni à tənə mbə, mbə'nə Yèsù à tswurə mətə amwuə pànə nfunə nkwuunə e amwuə àpùnjə pəənə ni a tənə mbə a alyi'ə ghu.

¹⁴ Yèsù à lè chi ndzəənə a jònə wa a Ndā M̄shwà'à Nwùè nshwənjə ambo ze lo, "Zəənə, wə fiitə njiilo kò wə chi ngìrè ànwùè t̄pònjə, yi ànwùè àtse ni a p̄inə ntsàarə a zə a chi ghìrè o."

¹⁵ Jònə wa à lè lèrè ngə nshwənjə ambo p̄jəw lo la lè ghìrè Yèsù a fiitə. ¹⁶ Lə ìsùmə ni P̄jəw lè tyi'nə njyè ngə'ə ambo Yèsù ntiinə à parə a njwùè amwuə njyè àla'à P̄jəw. ¹⁷ La Yèsù a k̀wùè ambo pobə lo, "Tā ìwəə à wə mbirè nfà'à tə mbyaa sìnə wə, lenəla nki mmə nfà'à àzā." ¹⁸ Ka ìsùmə ni p̄jəw lè chinə mmə ntajnə a ni fa'a nzhwuutə a Yèsù ì lè pə e pə ntiinə ì lè pənə njyè àla'à ndà'à, ì lè k̄i mbə ntiinə à lè funənə a Nwùè ni Tā ighobə, nki ndòo mbìjnmə e tsa'a Nwùè.

Ìtìjnə Moonə Nwùè

¹⁹ Yèsù a shwənjə ambo pobə lo, "Nshwənjə tyi'è nkùnjə nkujə ambo pighə lo mbə'ə ka Moonə a fà'à e ànwùè àtse àtwuè ni ze. À ghìrè tyi'è ànwùè ni à zəənənə ambo Tā. Ànwùè àtsùmə ni Tā à ghìrənə, Moonə à wa nki ngìrè. ²⁰ Mbə'nə Tā a kònjə a moonə la, a nèrə ànwùè àtsùmə ni à wa ngìrè ambo ze. À ghā nèrə e ni m̀inwùè m̀iwùunə ni m̀i tsàarənə mətə, a tyi'è ngìrə a mèrə mi kə'nə a wighə. ²¹ Tsa'nə Tā à wa

mbə'kə ìkwuè pəənə njyè a nìchyəmbÿə ambo pobə la, a tsa'nə Moonə à k̄i njyè a nìchyəmbÿə ambo pànə ni à kònjənə a ni njyè. ²² Ka Tā a pə sa'à e ìsà'a jònə ìtse, la à njyè mətə m̀itìjnə pə ambo Moonə lo a tyi'è nsa'a m̀isà'a mi pəənə. ²³ Njiilo njwùè ntsùmə a ghu'tə a Moonə tsa'nə à ghu'tənə a Tā. Jònə ni ka à ghu'tə e a moonə ka à k̄i mətə ngu'tə e a tā ni a tsàanə a Moonə.

²⁴ "Nshwənjə tyi'è nkùnjə nkujə ambo pighə lo njwùè ntsùmə ni à zu'nə àshwənjə mətə, nnùnjə ntijnə e anjunə jònə ni à twuumənə mətə, à pə ni nìchyəmbÿə ni à ghojənə ni nkujə. Ka mbə ghā sa'à mətə ìsà'a e; à lànjə mətə a nìwighə nkwuunə amwuə nìchyəmbÿə.

²⁵ Nshwənjə tyi'è nkùnjə nkujə ambo pighə lo, nkùwè ì zə nkù'ù, ì pyè mətə nkù'ù, ni ìkwuè pəənə zu'ù ngyè Moonə Nwùè; pànə ni pobə pi zu'ù pobə pə ni nìchyəmbÿə la, à k̄i ngìrè lo Moonə à pə ni nìchyəmbÿə. ²⁷ A njyè e ni ìtìjnə a ni sa'à m̀isà'a mətə pəənə ntiinə a pənə Moonə Nwùè.

²⁸ Kò zə a kə'nə e a wighə; nkùwè ì zè ntò ni pànə ni pi pənə amwuə m̄ishyè ghā zu'ù ngyè e, ²⁹ nfunə, pànə pyè ni pi lè mənə ngìrè ìnwùè p̄ishì'nə ghā zhwuumə kwuunə amwuə nìchyəmbÿə, pànə pyè ni pi lè mənə ngìrè ìnwùè t̄pònjə zhwuumə nkwuunə amwuə ìsà'a.

P̄indzəənə zəənənə pi Yèsù

³⁰ "Mbə'ə ka ngìrè mətə ànwùè àtse àtwuè ni m̀ijə; ndə sa'à la tsa'nə ndzu'nə, nki nsa'à ìshì'nə; ntiinə ka n̄tā'à mətə a ni ghìrè ànwùè ni a pònjənə m̀ijə, nki t̄à'à pə a ni ghìrè ànwùè ni jònə ni à twuumənə mətə a shwənjənə.

³¹ "Ntə mətə nshwənjə ànwùè mbə'ə ìp̄ijnmə mətə, njwùè la'a mbyiimə e lo nshwənjə la a nkùnjə nkujə apə, ³² Jònə ìtse à wa ghu ni à tiitənə m̀inwùè mbə'ə mətə, lenəla njiilo ànwùè ni à shwənjənə mbə'ə mətə a nkùnjə nkujə. ³³ Nì lè twuumə pəənə ambo Jònə, la a shwənjə m̀inwùè mbə'ə nkùnjə nkujə. ³⁴ Ka a pə e lo n̄tā'à a ndzəənə zəənənə ni à pənə njwùè m̄isonə; la nshwənjə a zə pə lo mbə'ə ghìrè n̄i chwarə. ³⁵ Jònə à lè pə tsa'a nkā'à ni pi shwu'nə lo nkìrè nkyā'à ìlyi'ə, lenəla n̄i tso'ò a ni gha'a nkā'à wèrə wə pə anjunə mətumə nkùwè.

³⁶ Nchyə ni ndzəənə zəənənə wùè ni à tsàarənə ànwùè ni Jònə à lè shwənjənə mbə'ə mətə. Mbə'nə ntyə àfà'à ni Tā ìwəə à lè njānə lo m̄myāanə, zhyè ni ngwə nki mmə nfà'à a nèrə lo Tā à lè twuumə mətə. ³⁷ Lenəla Tā ni à lè twuumənə mətə, a lè k̄i shwənjə ànwùè mbə'ə mətə. N̄i p̄irə a wighə ti zu'ù ngyè e k̄i zəənə e tsa'nə à pənə, ³⁸ ka àshwənjə e a pə chyè e amwuə pighə ntiinə ka n̄i nùnjə a wighə àshwənjə e amwuə pighə, mbə'nə ka n̄i nùnjə a wighə ntijnə anjunə jònə ni à twuumənə mətə. ³⁹ N̄i wa ntə àtwuè nnañə lo zhyə ìsùmə ànwùè ni ànjwā'nə Nwùè a za nshwənjə ntiinə n̄i kwānjənə lo a ànjwā'nə zè ni a za njyè a wighə ni nìchyəmbÿə wa ni à ghojənə ni nkujə. La ì ànjwā'nə ni a shwənjə m̀inwùè mbə'ə mətə. ⁴⁰ La n̄i twuumə a wighə a ni tō ambo m̀ijə k̀wiirə a nìchyəmbÿə.

⁴¹ "Ka n̄tā'à mətə lo pànə ghu'tə mətə. ⁴² La n̄zhyè a wighə lo ka n̄i kònjə a wighə a Nwùè. ⁴³ Ntò anjunə n̄ilìnə ni Tā ìwəə la ka n̄i k̀wiirə a wighə a gha, la

nkwùè ni nònè ìtse ǎ tō tō aṅunə ìtse n̄linè, n̄ k̄wiirè e. ⁴⁴ Mbə'ə n̄ tyi'è nnùṅè ntiṅmè aṅunə m̄ṅṅè lə ìla tsa'nə àzighə chyə mbə pə a ni k̄wiirè àghu'tə a pə ambo pighə pighə la mbə ka tà'à a wighə a ni k̄wiirè àghu'tə ni a furənə ambo Nwùè ni à pənə e ze ni ze ndà'à? ⁴⁵ Kò n̄ kwàṅṅə a wighə lo ngǎ chyà ìsà'a ìtse aṅunə pighə a mbyè Tǎ iwəə. Njònè ni a ghǎ chyà ìsà'a aṅunə pighə a M̄s̄i ni n̄ lè nùṅṅə ntiṅmè wighə aṅunə ze. ⁴⁶ N̄ lè pəla mbyiimè àshwəṅṅə M̄s̄i, yi n̄ pyiimè àzà àshwəṅṅə, ntiinə M̄s̄i à lè ṅwà'nè mbə'ə m̄. ⁴⁷ Tsa'nə ka n̄ pə mbyiimè a wighə ànwùè ni à lè ṅwà'nè la, mbə'ə n̄ tyi'è mbyiimè àzà ànwùè ni ṅwə nshwəṅṅè lə ìla?"

Tsa'nə Yēsū à lè zēnə pànè nkaamè itaanè
(Mat 14.13-21;Mrk 6.30-44;Luk 9.10-17)

6 Tsa'nə m̄nwùè mèrə m̄ lè lāṅṅə, Yēsū a twu-umè atəṅə Galilyə (ni pi lè kinə mmə nfunṅè ni Tiberiyàsə) ndèrè amwuə zhyè ndzinə. ² Àpùṅṅè pànè p̄no'nə lè zùṅṅè e ntiinə pobə lè zəənənə ìlènè ìnwùè p̄yerənə yerənə ni a lè gh̄rənə aṅunə pighoonə. ³ Yēsū pobə ìzùṅṅè ndzùmè ìpe kò'ò ndèrè àtwuè mbarè nnwuunə ghu. ⁴ A lè ki pə la ni nkwùè N̄gha'à Àlāṅṅè Mmyà'tə p̄jew ì lè paatè. ⁵ Yēsū a ki pəṅṅè ìmyè ìme, ndzəənè àpùṅṅè pànè p̄no'nə a pə ntò ambo ze. Lenəla, a pyiitə ambo Filibè lo, "Pəənə zwuunə m̄zighè lə ighə ni mbə'ə mi z̄ pànè pə?" ⁶ Yēsū à lè shwəṅṅè a zə la ni lòo nzhwi'í a Filibè ntiinə à lè zhyēnə ànwùè ni ǎ gh̄rè. ⁷ Filibè a k̄wùè ambo ze lo, "A tə mbə pə nkabè àfà'à aṅunə p̄ṅwigrè ndùnè ì kù'nè e a ni lòo ndzwuunə m̄zighè ni mbə'ə ta'à ṅwùè ighobə a zighè e tyi'ə a m̄lyi'ə apè." ⁸ Ta'à àzùṅṅè ndzùmè e gh̄tse ni pi lè mənə nfunṅè ni Andrù, mbə ndyimə Shimùnə Pità a shwəṅṅè ambo ze lo, ⁹ "M̄mbyàṅṅè gh̄tse à wə a n̄ghè ni ntsiṅṅè àpaanə barley itaanè ni ìswuè ipaa. La mbə'ə zèrə zə gh̄rè lè àkə ambo ndùnə pànè wə?" ¹⁰ Yēsū a shwəṅṅè lo, "N̄ gh̄rè pànè pə nwuunə a ìshyà." N̄yiinə à lè no'ò alyi'ə ghu ka m̄zùṅṅə. Lenəla ìzùṅṅè ndzùmè ìpe gh̄rè ṅwùè ntsùmè a nwuunə a ìshyà. Mbyàṅṅè ndà'à lè pə tsa'a nkaamè itaanè. ¹¹ Yēsū a tyi'è ndòo ntsiṅṅè àpaanè za, ṅṅà a miyàa ambo Nwùè, ngàpə a zèrə ambo pànè ni pi lè nwuunənə a ìshyà. Nki nḡrè a lenə aṅunə ìswuè. ṅwùè ntsùmè ni à lè nwuunənə a ìshyà à lè zighè tsa'nə à kòṅṅə. ¹² Nkwùè ni ṅwùè ntsùmè à lè zighənə ndzwurè, à lè shwəṅṅè ambo ìzùṅṅè ndzùmè ìpe lo, "N̄ shwatè àpwùè njiilo kò m̄lyi'ə a lèrè e àffí." ¹³ Lenəla pobə lè lyàa ìchepè ntsiṅṅè àpaanè za itaanè ni pànè lè zighənə ndwènə m̄nkaamə ntsòbè ipaa. ¹⁴ Nkwùè ni pànè pə lè zəənənə àlènè ànwùè yerənə yerənə zə ni Yēsū à lè gh̄rənə la, pobə lè p̄'nə a ni shwəṅṅè lo, "A tyi'è nkūṅṅə nkuṅṅə lo lə ngàṅṅè ntwuumè Nwùè ni à lè pənə tō amwuə àtwuè ìshyà!" ¹⁵ Tsa'nə Yēsū à lè zhyēnə lo pi pə ntà'à e lo zo'ò aṅunə ìfò ni m̄t̄ṅṅè, à lè tswurè nchi nko'ò ndèrè ni mbyè àtwuè mbarè gha ze ni ze.

Yēsū a yiinè àtwuè nchya
(Mat 14.22-33;Mrk 6.44-52)

¹⁶ Nkwùè nkwè ì lè kù'ù ìzùṅṅè ndzùmè ìpe shwu'è ndèrè a ntsuwè atəṅə Galilyə, ¹⁷ nkwuunə amwuə àkànwu'ə, nchi mmə ntwuumè atəṅə ghu lo lèrè a Kàpenòmè. A lè ki pə nkwùè ghu ìlyi'ə sinè la Yēsū a pirè ti tō ntsirè a ghobə. ¹⁸ Nki wùutè k̄f̄rè ntiṅṅè a p̄'nə a ni lāṅṅè, nḡrè nchya ì tyi'è mmə mbəgrè ni ìt̄ṅṅè. ¹⁹ Pobə lè yiinè amwuə àkànwu'ə aṅunə ntyè ìtse tsa'a p̄kilometà ntuurè, ndzəənə a Yēsū a m̄ ṅgyiinə aṅunə nchya mmə ntò paatè a ghobə, àkwàrè yè no'nə a kwuunə a ghobə, ²⁰ la Yēsū a shwəṅṅè ambo pobə lo "A m̄ṅṅè kò n̄ p̄." ²¹ Pobə lè gha'a a ni lo e amwuə àkànwu'ə a ghu, nki wùutè àkànwu'ə a pyàa m̄ e alyi'ə ni pobə lè pənə ndèrè.

Pànè p̄'nə a ni tà'à alyi'ə ni Yēsū à pənə ghu

²² Njyè lè laanè, àpùṅṅè pànè za ni a lè ghoṅṅə amwuə zhyè ndzinə nchya a zəənə lo ka Yēsū a lè kwuunə e pobə ìzùṅṅè ndzùmè ìpe amwuə ndà'à ta'à àkànwu'ə ni a lè pənə alyi'ə ghu, la ndzəənə lo ìzùṅṅè ndzùmè ìpe lè lèrè pə pobə ni pobə. ²³ Tyi'è nkwùè ghu, ìkànwu'ə p̄tse lè furə a Tiberiyàsə ntò ntəəmè mbaatè alyi'ə ni Ndò'nəmbyə à lè ṅānə a miyàa ambo Nwùè ṅṅà àpaanè za pobə kwurè la. ²⁴ Nkwùè ni ka àpùṅṅè pànè za a lè zəənə a ghobə a Yēsū, nki ka zəənə a ghobə ìzùṅṅè ndzùmè ìpe, pobə lè kwuunə amwuə ìkànwu'ə p̄ghu ntwuumè ndèrè a ni tà'à a Yēsū a Kàpenòmè.

Yēsū la àpaanè ni a za ṅṅà n̄chyaṅbyə

²⁵ Nkwùè ni pobə lè zəənənə e a ndzinə nchya gha, pobə lè pyiitə ambo ze lo, "Ìnèrè, wə lè tō a n̄ghè nkwùè àkə?" ²⁶ Yēsū a k̄wùè ambo pobə lo, "N̄shwəṅṅè tyi'è nkūṅṅə nkuṅṅə ambo pighə lo, ka n̄ ta'à a wighə a gha la ntii ìlènè ìnwùè p̄yerənə yerənə ni ṅḡrənə, n̄ ta'à mè la ntiinə n̄ lè kwurənə àpaanè za ndzwurè. ²⁷ Kò n̄ ki nfà'à mbuurè àfà'à zè tisiṅṅə pə aṅunə m̄zighè ni m̄ p̄, n̄ fà'à pə aṅunə m̄zighè ma ni mi ghoṅṅə ni nkuṅṅè, kə m̄zighè ni mi ma ṅṅà a n̄chyaṅbyə. Lə m̄zighè ni Moonè ṅwùè à ghǎ ṅā ambo pighə, ntiinə Nwùè à lènə m̄ e tsa'a moonè e." ²⁸ Lenəla pobə pyiitè e lo, "Mbə'ə pə gh̄rè lə ìla ntyi'è nfà'à àfà'à ni Nwùè à tà'nə lo pə fà'à?" ²⁹ Yēsū a k̄wùè ambo pobə lo, "Ànwùè ni Nwùè à tà'nə lo n̄ gh̄rè a chyə lo n̄ nùṅṅè m̄ntiṅṅè ìmighə aṅunə ṅònè ni à tsàanə la." ³⁰ Pobə chi mbyiitè ambo ze lo, "Àlènè ànwùè ni wə n̄rè ambo pə mbə'ə pə zəənə mbyiimè la a zèrə, wə gh̄rè ànwùè àkə?" ³¹ Pi ṅwà'nè amwuə àṅwà'nè Nwùè lo, p̄tǎ pi tǎ pə lè zighè manna amwuə alyi'ə waakə; Pi ṅwà'nè nshwəṅṅè la lo, 'A lè ṅā a ghobə ni àpaanè ni a furənə a n̄pwuurè lo pobə kwurè." ³² Yēsū a shwəṅṅè ambo pobə tyi'è lo, "N̄shwəṅṅè tyi'è nkūṅṅə nkuṅṅə ambo pighə lo, ka a lè ṅā M̄s̄i ṅṅā

àpaanè ni a furènə a nɪpwoorè ambo pighə, a lè n̄a Tă iwəə. La à n̄a e Tă iwəə n̄a a wighə ni àpaanè nkũnə nkuŋə za ni a furènə a nɪpwoorè. ³³ Àpaanè za ni Nwùè à wa n̄a la, a zhyè za ni a za n̄furè a nɪpwoorè nshwu'è ngìrè lo pànè pi àtwaè ìshyè chyè."

³⁴ Tsa'nə pobə lè zu'nə a lenə la, pobə shwəŋə ambo ze lo, "Tă, tyi'è n̄a tyi'è àpaanè zə ambo pəə nkwùè ìtsùmè."

³⁵ Yésù a ghìrè a laanè ambo pobə lo, "Mìŋə àpaanè nìchyəmbyə, ka n̄yè ì pə ghă zaŋə e a n̄wùè wa ntsùmè ni à tònə ambo m̄ŋə. N̄yè n̄chyə ì ki ndzaŋə e a n̄wùè wa ntsùmè ni à n̄n̄əŋə n̄tiŋmə e aŋunə m̄ŋə apə. ³⁶ La tsa'nə ndə shwəŋə mə ambo pighə lo, n̄ zəəŋə mə mə la ka pyiimə a wighə. ³⁷ N̄wùè wa ntsùmè ni Tă iwəə à n̄anə ambo m̄ŋə à tō ambo m̄ŋə. Ka mbə ki wa'ə mə a n̄onə wa ni à tònə ambo m̄ŋə, ³⁸ n̄tiinə ka ndə furè mə a nɪpwoorè nshwu'è la a ni ghìrè ànwùè ni n̄t'ənə. Ndə shwu'è pə a ni ghìrè ànwùè ni wùè wa ni à twuuməŋə mə à kòŋənə lo n̄gìrè ³⁹ Ànwùè ni ze wa ni à twuuməŋə mə à t'ənə lo n̄gìrè a chyè lo, kò m̄myà'tè mə a ta'ə n̄wùè wə ìtse ni à n̄anə wə lo à p̄. N̄chyə pə a ni gha nzhwuumə a ghobə aŋunə n̄wighə aŋunə ndwùutə n̄yè. ⁴⁰ N̄tiinə ànwùè ni Tă iwəə à t'ənə a chyè lo n̄wùè wa ntsùmè ni à zəəŋənə a Moonə e n̄ki n̄n̄əŋə n̄tiŋmə e aŋunə ze, à ghă pə ni nìchyəmbyə wa ni à ghoŋənə ni nkuŋə, n̄gă n̄ki nzhwuumə e aŋunə n̄wighə aŋunə ndwùutə n̄yè."

⁴¹ Tsa'nə à lè shwəŋənə a lenə la, p̄jəw p̄'nə a ni l̄wùmpə n̄tiinə à shwəŋənə lo "N̄chyə mbə la àpaanè za ni a furènə a nɪpwoorè nshwu'è" ⁴² Pobə p̄'nə a ni pyiitè lo, "Ka lə pə e Yésù moonə Jòsebə. Yi pəəŋə zhyè a tã ighobə pobə mə e? À tyi'è ndàŋə ìla ghu nshwəŋə lo, 'N̄furè a nɪpwoorè nshwu'è?"

⁴³ Yésù a shwəŋə ambo pobə lo, "Kò n̄ki n̄dwùmpə pighə ni pighə aŋunə ànwùè ni n̄shwəŋənə. ⁴⁴ Mbə'ə ka n̄wùè tō e ambo m̄ŋə tighu Tă iwəə ni a lè tsàanə mə à sùŋə e ntō mbaatè mə. Ngă ki zhwuumə e aŋunə n̄wighə aŋunə ndwùutə n̄yè. ⁴⁵ Ngàŋə ntwuumə Nwùè n̄wà'nə lo, 'Nwùè à ghă tyi'è n̄n̄èrə a ghobə p̄tsùmə.' N̄onə wa ntsùmè ni à zhwi'tənə ànwùè ni Tă iwəə à shwəŋə, n̄ki ndanə ambo ze a ghă tō ambo m̄ŋə. ⁴⁶ Ka a pə e pə lo n̄onə ìtse a zəəŋə mə a Tă; a ye ndà'a ze wa ni à furènə pobə Tă ni a zəəŋə mə a Tă.

⁴⁷ Nshwəŋə tyi'è a nkũnə nkuŋə ambo pighə lo n̄onə wa ni a n̄n̄əŋə n̄tiŋmə e aŋunə m̄ŋə, à wa ni nìchyəmbyə ni à ghoŋənə ni nkuŋə. ⁴⁸ M̄ŋə a àpaanè nìchyəmbyə. ⁴⁹ P̄tă p̄tă ìpighə lè zighə a manna amwuə alyi'ə waakə la n̄ki nkwighə kwighənə. ⁵⁰ La àpaanè zə ni n̄shwəŋənə mbə'ə zèrə lə la àpaanè ni a furènə a nɪpwoorè nshwu'è mbə zhyè za ni n̄wùè à tə nkwurə a zèrə a gha nchi kwighə e apə. ⁵¹ M̄ŋə a àpaanè mbə zhyè za ni a za n̄chyə ni a zə n̄furè a nɪpwoorè nshwu'è la. N̄onə ni à kwurənə àpaanè zèrə zə à ghă chyè a nìchyəmbyə wa ni à ghoŋənə ni nkuŋə; àpaanè ni mbi tō n̄a ambo pànè pi àtwaè ìshyè kwurè n̄chyə la mbòbè mb̄ŋmə mə."

⁵² À lè shwəŋə a lenə la, p̄jəw p̄'nə a ni t̄ankə ni àzaŋə loŋə pobə ni pobə nshwəŋə lo, "Mbə'ə n̄onə wə a

tyi'è n̄a mbòbè mb̄ŋmə e lo pəəŋə kwurə lə ìla ghu?"

⁵³ Yésù a shwəŋə ambo pobə lo, "N̄shwəŋə tyi'è nkũnə nkuŋə ambo pighə lo n̄ tə ngoŋə a wighə mbòbè mb̄ŋmə Moonə Nwùè ti kwurə, n̄ki n̄n̄ò àləəmè e, n̄ pə a wighə ni nìchyəmbyə apə. ⁵⁴ N̄onə wa ntsùmè ni à kwurənə mbòbè mb̄ŋmə mə n̄ki n̄n̄ò àləəmè mə, à wa ni nìchyəmbyə ni à ghoŋənə ni nkuŋə. Ngă ki zhwuumə e aŋunə n̄wighə aŋunə ndwùutə n̄yè, ⁵⁵ n̄tiinə mbòbè mb̄ŋmə mə a ngotə m̄zighə; àləəmè mə a ki mbə a ngotə àzwuumə yè n̄onə. ⁵⁶ N̄onə wa ni à kwurənə mbòbè mb̄ŋmə mə n̄ki n̄n̄ò àləəmè mə à ghoŋə amwuə m̄ŋə, n̄ki ngoŋə amwuə ze. ⁵⁷ Tă ni à tsàanə mə a wə n̄chyè, ngwə n̄ki mmə n̄chyè mbə'ə e. A ki mbə ndəŋə ndəŋə lo n̄onə ni à kwurənə mə, à ki chyè mbə'ə mə. ⁵⁸ M̄ŋə à àpaanè ni a lè furènə a nɪpwoorè nshwu'è, ka pə e tsa'a zhyè za ni p̄tă p̄tă ìpighə lè zighənə n̄ki kwighə kwighənə la. N̄onə ni à zighənə àpaanè zèrə zə à pə ni nìchyəmbyə ni à ghoŋənə ni nkuŋə. Ka pə kwighə e tsa'nə p̄tă p̄tă ìpighə lè kwighənə la."

⁵⁹ Yésù à lè shwəŋə a zèrə zə ànwùè amwuə nkwùè za ni à lè pə n̄n̄èrə a ndā àshwatə p̄jəw a Kàpenòmə.

Àshwəŋə nìchyəmbyə

⁶⁰ Ìzùŋə ndzùmə ìpe p̄n̄onə lè zu'ù ànwùè zèrə zə mbi'nə a ni shwəŋə lo, "Ànwùè zə ni à n̄èrənə lə a t̄ŋnə t̄isŋnə. Mbə'ə lə pyiimə ìwə'?"

⁶¹ Yésù à lè zhyè lo ìzùŋə ndzùmə ìpe pə ndwùmpə mbə'ə ànwùè ghu, nshwəŋə ambo pobə lo, "Ànwùè zèrə zə a ghìrè m̄ntiŋmə ìmighə zaŋə? ⁶² Lenəla, n̄ tə mbəla ngă ki zəəŋə Moonə Nwùè a k̄wirə n̄ko'ò ndèrə a nɪpwoorè alyi'ə ni à lè pyənə mbə ghu n̄ tyi'è ngìrè lə ìla? ⁶³ A n̄a Àzhwùè Nwùè n̄a a nìchyəmbyə. Ka ìt̄ŋnə n̄wùè m̄isonə pə e ni ànwùè àtse a ni ghìrè. ìshwəŋə pə ni n̄shwəŋənə ambo pighə la ìshwəŋə ni p̄erə pa ngìrè Àzhwùè Nwùè ni a za n̄a a nìchyəmbyə la a tō ambo pighə. ⁶⁴ La pighə p̄tse p̄rè ni ka n̄ pyiimə a wighə." Yésù à lè shwəŋə a lenə n̄tiinə à lè pyənə n̄zhyè a ghobə p̄tse ni ka pobə pyiimə a ghobə ànwùè ni à wə nshwəŋə pobə wùè ni à ghă shwùunə e.

⁶⁵ Aŋunə n̄ka pyiimə a ghobə, a l̄anə ni mbyè nshwəŋə lo, "Lă ìsùmə ànwùè ni a tənə ngìrè lo n̄shwəŋə ambo pighə lo, mbə'ə n̄wùè a tō e ambo m̄ŋə tighu Tă iwəə à n̄a ìsàanə apə."

⁶⁶ M̄ŋwùè m̄erə mə lè ghìrè ìzùŋə ndzùmə ìpe p̄n̄onə k̄ŋrə a ghobə ka chi pə yiinə a ghobə pobə pi pobə. ⁶⁷ Yésù a chi mbəŋə mbyiitè ambo ìzùŋə ndzùmə ìpe pa n̄tsòbè ipaa lo, "ngə aŋunə pighə la, n̄ki n̄ t̄à'ə lèrə àzighə?" ⁶⁸ Shimùnə Pità a k̄wùè ambo ze lo, "Ndò'nəmbyə, p̄ə myà'tè o tyi'è lèrə àzəə ambo ìwə? Ghō ndà'ə n̄wùè ni à wa ni àshwəŋə za ni a za n̄a nìchyəmbyə wa ni à ghoŋənə ni nkuŋə. ⁶⁹ T̄tsòŋə, pə pyiimə n̄ki n̄zhyè lo ghō wùè wa ni à laanənə mmyàanə n̄furè ambo Nwùè."

⁷⁰ Yésù a tyi'è mbyiitè ambo pobə lo, "Ka la a lè tso'ò e m̄ŋə n̄tsò'ò a wighə wa n̄tsòbè ipaa? La t̄à'ə n̄wùè wighə ìtse a devèlè." ⁷¹ Yésù à lè shwəŋə a devèlè a pə la Yuda moonə Shimùnə Iskaryòtə n̄tiinə mbaa pə

tsa'nə à lè pənə ta'à ηwùə amwuə ìzùḡè ndzùmə ìpe pa ntsòbè ipaa la, à lè pə ghă shwùunə e.

Yēsù pobə ìzùḡè ndzùmə ìpe

7 Zèrə zə ànwùə a lè lànḡ, Yēsù a ghè mmə nkarə amwuə ìlyi'ə pītse a Galilyə. Ka à lè tà'à e a ni yiinə amwuə Judyà ntiinə pījew lè pə ntà'à zhwuutè e. ² Njyè nìgha'à ìzùḡè pījew † ì lè paatè. ³ Lenəla, pilyimə pi Yēsù shwəḡè ambo ze lo, "Lòo myà'tè alyi'ə zə ndèrè a Judyà mbè'ə ìzùḡè ndzùmə ìpò zəənè ìnwùè ni wè wè nfà'à. ⁴ Ntiinə mbè'ə ka ηwùə a lèəmè e ìfà'à ìpe mbè'ə a mə ntà'à lo pī zhyè e. Tsa'nə wè ghìrənə mīnwùè la, ghìrè pànè pi àtwuè ìshyè zhyè o." ⁵ Ntiinə tyi'è pilyimə ìpe lè ka nùḡè a ghobə ntīḡmè ìghobə aḡunə ze.

⁶ Yēsù a shwəḡè ambo pobə lo, "Ìzà nkwùè ì pirè ti kù'ù, ngè ambo pīghə nkwùè ntsùmə a nkwùè. ⁷ Ka pànè pi àtwuè ìshyè pə mbàanè e a wīghə la mmə mbàanè mè ntiinə ngwa nshwəḡè lo pobə pa ngìrè mīnwùè mi tìpòḡè. ⁸ Nì kò'ò ndèrè a alyi'ə nìgha'à gha. Ka mbə ghè mè alyi'ə nìgha'à ghè, ntiinə ìzà nkwùè ì pirè ti kù'ù." ⁹ A lè shwəḡè a lenə la, ngoḡè e a Galilyə.

¹⁰ La, tsa'nə pilyimə ìpe lè lèrənə alyi'ə nìgha'à ghu, Yēsù à lè tyi'è nnyà'tè ndèrè àze lo kò pi zəənè e a ye. ¹¹ Ìtwuè pījew lè pə nga ntà'à e alyi'ə nìgha'à ghu mmə mbyiitè lo, "À ghə."

¹² Pànè ni pi lè pənə alyi'ə ghu lè pə ndwùmpè mbè'ə e ka mizùḡə, pītse lè shwəḡè lo, "Nònè wè a pòḡè," pītse chi nshwəḡè lo, "Ngaḡə, à wa nfìkè pəənè." ¹³ La ka ηwùə a mə ntəəmè nshwəḡè e ànwùè mbè'ə e a sàḡè sàḡè ntiinə pobə lè mənə mbò pījew.

Yēsù a nèrè mīnwùè alyi'ə nìgha'à ghu

¹⁴ Njyè nìgha'à ghu ì lè ghàbrè, Yēsù a lèrè a Ndà Mìshwà'à Nwùè mbì'nə a ni nèrè mīnwùè. ¹⁵ Pījew lè yerè ntyi'è mbyiitè lo, "Nònè wè à lòo àzhi'tè lə ìghə tīghu à ghè a ndà àḡwà'nə?"

¹⁶ Yēsù a kwùè ambo pobə lo, "Ànwùè ni ngwè nnèrè ka a pə e àzà, a furè ambo ḡònè ni à twuumənə a mè.

¹⁷ Nònè ìtse à tə mbəla mmə ntà'à ghìrè ànwùè ni Nwùè à tà'nə, yi à tà'à a ni zhyè'nə lo ànwùè ni nshwəḡənə lə a furè pə ambo Nwùè kə ambo mīḡè lo.

¹⁸ Nònè ni à wa nshwəḡḡè pə ni ìtīḡḡè e, à tà'à la àghu'tè e; la ḡònè ni à wa nshwəḡḡè pə ni ìtīḡḡè ḡònè ni à twuumənə e à wa nshwəḡè la nkūḡə nkuḡə, ka chwìrè a pə e amwuə. ¹⁹ Ka la a lè ḡà Mùsì ḡḡà a mbòomə ambo pīghə? La ka tà'à ηwùè wīghə ìtse a nùḡè e a mbòomə ghu. Nì tyi'è ntà'à nzhwuutè mè lo àkə?"

²⁰ Pànè pa kwùè lo, "Àzhyè a zə a nìpùmè ghò! A ghò tà'à zhwuutè ìwə?"

²¹ Yēsù a kwùè ambo pobə lo, "Ndè ghìrè pə a ta'à ànwùè mo'ò, pīghə pītsumè tyi'è ngyerè. ²² Mùsì à lè ḡà a wīghə ni mbòomə a ni zèərè ìpooḡè. La ka mbòomə ghu à lè furè e la ambo Mùsì, à lè furè pə ambo pītā pītā. La nì kùmè mmə mbìrè ndzèərè ìpooḡè aḡunə njyè àl'à. ²³ Pi lè pəla mmə ndzèərè a

† À lè pə ìzùḡè ni pobə lè mənə ndòo ngyiinè.

moonə aḡunə njyè àl'à ntiinə ka pi mə ntà'à pə'è e a mbòomə Mùsì, a tyi'è ngìrè àkə nì zəḡè a loḡə aḡunə mīḡè ntiinə m̄barənə a ηwùè a fiitè aḡunə njyè àl'à? ²⁴ Kò nì kì nsa'a m̄sà'a nnaḡè pə tsa'nə pànè pənə. Nì sa'a m̄sà'a mi pəənè ndzùḡè a nkūḡə nkuḡə."

Yēsù la Ghù Ndzo'nə wa?

²⁵ Pànè pītse ni pobə lè pənə a Yèrusalèmè lè pì'nə a ni pyiitè lo, "Ka lə pə e ḡònè ni pi lè tà'nə a ni zhwuutè la? ²⁶ Lă ze nshwəḡḡè e a sàḡè sàḡè la ka ḡònè ìtse a mə nshwəḡè ànwùè àtse ambo ze. Mbè'ə a pə lə lo pīkùmə pi àl'à zhyè nkūḡə nkuḡə lo ḡònè wè la Ghù Ndzo'nə wa? ²⁷ Pəə zhyè alyi'ə ni ḡònè wè à furənə. La nkwùè ni Ghù Ndzo'nə wa à ghă tō, ka ηwùè a pə ghă zhyè e alyi'ə ni à furənə." ²⁸ Tsa'nə Yēsù à lè pìrənə mmə nnèrè mīnwùè amwuə Ndà Mìshwà'à Nwùè, à lè kyiinè ni m̄tīḡḡè nshwəḡè lo, "Ee, nì zhyè mè nki nzhyè alyi'ə ni n̄furənə. Ka n̄tō mè a nìghè la àtwuè ni m̄ḡè. Nònè ni à twuumənə mè à chyè ni nkūḡə nkuḡə, la ka nì zhyè a wīghə a ye. ²⁹ N̄zhyè e ntiinə n̄furənə pəə ze. Lenəla a kì ntwuumè mè."

³⁰ Pobə lè tà'à lo kò e, la ka ḡònè ni mbè'ə a pètè e ni àpò ntiinə nkwùè e lè pìrənə ti kù'ù. ³¹ Pànè p̄no'nə lè nùḡè ntiḡmè ìghobə aḡunə ze, ntyi'è mbyiitè e lo, "Nkwùè ni Ghù Ndzo'nə wa à ghă tō, à ghă ghìrè ìlènè mīnwùè p̄yerənə yerənə tsàarə a ḡònè wanə?"

Pi twuumè pànè ni pobə mənə mbyabè Ndà Mìshwà'à Nwùè lo pobə tō nkò a Yēsù

³² P̄Farisì lè zu'ù tsa'nə àpùḡè pəənè a lè pənə nchùmpè nshwəḡè mīnwùè mbè'ə Yēsù. Lenəla, pobə p̄fò m̄'à Nwùè twuumè pànè ni pobə lè mənə mbyabè Ndà Mìshwà'à Nwùè lo pobə ghè nkò e.

³³ Yēsù a shwəḡè ambo àpùḡè pànè za lo, "Mbi pə pəənè tyi'è aḡunə mətùmə nkwùè, lenəla lèrè ambo ḡònè ni à lè twuumənə mè; ³⁴ nì ghă tà'à mè la zəənè a wīghə a gha apè, ntiinə mbè'ə nì tō a wīghə alyi'ə ni m̄bənə ghu apè." ³⁵ Pījew p̄'nə a ni shwəḡè a t̄t̄t̄rè pobə lo, "Nònè wè à tà'à lèrè lə ìghə lo kò pəənè gha nchi ndzəənə a wəənə a ye? À tà'à lèrè lə àl'à àtwuumè ni ngàḡə àl'à àzəənè chyè'nə ghu a ni nèrè mīnwùè ambo pànè pi àl'à ghu? ³⁶ Zə ànwùè a chi mbə lə lo àkə ambo ze a ni shwəḡè lo, 'Nì ghă tà'à mè la zəənè a wīghə a gha apè, kì tō a wīghə alyi'ə ni ngă lèrè apè?"

Yēsù a kà'à a ni ḡà Àzhwùè Nwùè

³⁷ À lè pə amwuə ndwùutè njyè nìgha'à ni ì lè kìnə mbə njyè ngwùunə, Yēsù à lə lòo ntəəmè nshwəḡè amwuə ngyè ntiḡḡè lo, "Njyè nchyə ì tə mbəla mmə ndzaḡè a ηwùè, a tō ambo m̄ḡè nnò nchyə. ³⁸ Nwùè ìtsùmè wa ni à nùḡè'nə ntiḡmè e aḡunə m̄ḡè, m̄inchyè ni mi ma ḡḡà a n̄chyəmbyé tyi'è furè amwuə ze." ³⁹ À lè shwəḡè a lenə nshwəḡè la Àzhwùè Nwùè zhyè ni pànè pyè ni pi nùḡè'nə ntiḡmè aḡunə ze ghă kwìirè. A lè kì pə nkwùè ghu, Nwùè a pìrè e Àzhwùè ghu ti ḡà

ntiinə Yěsú à lè pirənə e ti ko'ò ndèrə a nɛpwuurə lo kwiirə àghu'tə e.

Pànə pìghu lè pə mɛntswùè mɛntswùè

⁴⁰ Nkwùè ni pobə lè zu'nə àshwəŋnə Yěsú, pobə pɛtse lè pɛ'nə a ni shwəŋə lo, "A nkũŋə nkuŋə, ɲònə wə a ngəŋə ntwuumə Nwùè."

⁴¹ Pɛtse pànə shwəŋə lo, "La Ghù Ndzo'nə wa."

Pɛtse chi mbyiitə lo, "Mb'ə Ghù Ndzo'nə wa a furə a Galilyə? ⁴² Ka àŋwà'nə Nwùè a shwəŋə la lo, Ghù Ndzo'nə wa à ghă furə la amwuə ngwàrə Dàfirə, amwuə Bethlehem, amwuə mbòmɛrə àlà'ə za ni Dàfirə à chyəna amwuə la?" ⁴³ Lenəla pànə pìghu lè ghàpə ntyi'ə a mɛntswùè mɛntswùè ntii Yěsú. ⁴⁴ Pobə pɛtse lè tà'ə lo kô e, la ka ɲònə ni mb'ə a pètə e.

Ka pɛjəw pə ghobə ni àpyiimə ntiŋmə aŋunə Yěsú

⁴⁵ Pànə pyè ni pi lè mənə mbyabə Ndā Mɛshwà'ə Nwùè lè kwiirə ndèrə ambo pɛfò mà'ə Nwùè pobə pɛ-Farisí, pobə pyiitə ambo pobə lo, "A ghɛrə àkə ka ni lòo a wighə a ye ntô?"

⁴⁶ Pànə ni pi lè mənə mbyabə Ndā Mɛshwà'ə Nwùè kwiirə lo, "Pə pirə mə a wə tɛ zəənə a ɲònə ɛtse ni à wa nshwəŋnə tsa'a ɲònə wə."

⁴⁷ Pɛjəwisí pa kwiirə lo, "Njiilo à ki fɛkə a wighə?"

⁴⁸ Àtwuè àtse kə ɲwùè Farisí ɛtse à nùŋə ntiŋmə e aŋunə ze? ⁴⁹ Ka àpùŋə pànə zə a zhyə a ghobə a mbòomə Músi; Nwùè à chyā mə ndòonə àtwuè pobə."

⁵⁰ Nikòdemùsə à lè pə ta'ə ɲwùè ighobə ɛtse ni à lè pyè mə ngə ambo Yěsú, mbyiitə ambo pobə lo, ⁵¹ "Mb'ə ka pəənə chyā wəənə ɛsà'a aŋunə ɲwùè tighu pəənə pyè ndzu'ú àshwəŋnə e."

⁵² Pobə kwiirə ambo ze lo, "Wə ki nfuurə àzô la Galilyə? Naŋə ɛshinə, ngəŋə ntwuumə Nwùè à la'a mə nfuurə e amwuə Galilyə apə." ⁵³ [Lenəla, pobə furə alyi'ə ghu, ɲwùè mo'ò mo'ò a tyi'ə ndèrə a ndā ze].

Məngyə ni pi kônə atwura àfànə

8 Tsa'nə ɲwùè mo'ò mo'ò à lè pənə ndèrə a ndā ze la, Yěsú a furə àze nko'ò ndèrə e pə àtwuè Mbarə Olivè. ² Njyè ɛ lè laanə, a kwiirə a Ndā Mɛshwà'ə Nwùè a ngwù'ə ngwù'ə, pànə pɛno'nə tō nkamnə e, a tyi'ə nnwuunə a ɛshyè mmə nnèrə a ghobə ni ànwùè Nwùè. ³ Pɛnèrə mbòomə pobə pɛFarisí lè lòo a məngyə ɛtse ni pobə lè kônə atwura àfànə ntô ambo Yěsú, ntê e a tɛtɛrə pəənə, ⁴ nshwəŋə ambo Yěsú lo, "ɛnèrə, pi kô a məngyə wə a pə ngɛrə àfànə. ⁵ Mbòomə Músi à lè nèrə lo, pi tumpə mbuurə məngyə zə ni mɛghòorə nzhwuutə. Wə kùmə nshwəŋə àzô lo àkə mb'ə ànwùè zə?" ⁶ Pobə lè shwəŋə a zə a pə ni lòo ntà'ə àlànə a ni chyā ɛsà'a aŋunə Yěsú. La Yěsú à lè ɲu'nə e a ɛshyè mbi'nə a ni ɲwà'nə aŋunə àtɛtsa'a ni shwuə àpô e. ⁷ Tsa'nə pobə lè təəmənə alyi'ə ghu mbirə mmə mbyiitə e ni mɛnwùè, à lè pə'kə nshwəŋə ambo pobə lo, "Nwùè wighə ni à pirənə e ànwùè tɛpòŋə ti ghɛrə à pɛ'nə ntumə e ni nɛghòorə." ⁸ A shwəŋə a lenə la, nchi ɲu'nə a ɛshyè mmə ɲwà'nə aŋunə àtɛtsa'a.

⁹ Tsa'nə pobə lè zu'nə a lenə la, pobə lè pɛ'nə aŋunə pɛiŋmə a ni lèrə mo'ò mo'ò, Yěsú a tyi'ə ngoŋə alyi'ə ghu pobə məngyə wa a təəmə a mbyè ze. ¹⁰ Yěsú à lè pə'kə ntyi'ə mbyiitə a məngyə wa lo, "Pànə pa ighə? Ka ɲònə ɛtse a shwəŋə e lo wə kwighə?"

¹¹ Məngyə ghu a kwiirə lo, "Ka ɲònə ɛtse a Ndò'nəmbəyè."

Yěsú a tyi'ə nshwəŋə lo, "Ka nki shwəŋə mə lo wə kwighə. Lèrə o, la kô wə gha nchi ngɛrə ànwùè tɛpòŋə."

Yěsú la nka'ə àtwuè ɛshyè

¹² Yěsú a chi nshwəŋə ambo pobə lo, "Mɛŋə la nkà'ə àtwuè ɛshyè ghə. ɲònə ni à zùŋənə mə, ka à pə ghă chi yiinə e amwuə ndzùmə, la à ghă pə ni nkà'ə nɛchyəmbəyè."

¹³ Pɛjəwisí pa shwəŋə ambo ze lo, "Wə wə nshwəŋə la ànwùè mb'ə ɛpɛŋmə o. Njiilo ànwùè ni wə wə nshwəŋə la ka a pə e nkũŋə nkuŋə."

¹⁴ Yěsú a kwiirə ambo pobə lo, "Ntə mbəla mmə shwəŋə ànwùè mb'ə ɛpɛŋmə mə, yi ànwùè ni ngwa nshwəŋə la a nkũŋə nkuŋə ntiinə nzhəyənə alyi'ə ni n-furənə, nki nzhəyè alyi'ə ni ngwə ndèrə. La ka ni zhyə a wighə alyi'ə ni n-furənə; ka ki zhyə a wighə alyi'ə ni ngwə ndèrə. ¹⁵ Ni sa'ə ɛsà'a pə tsa'nə ni zəənənə a ngəŋə a pə, la ka mmə nsa'ə mə ɛsà'a ɲònə ɛtse. ¹⁶ La mbi sa'ə ɛsà'a amwuə ndwuumə ni i təəmənə ntiinə ka mbə mə mɛŋə ni mɛŋə; a pə Tă ni à lè twuumənə mə. ¹⁷ Pɛ ɲwà'nə amwuə àŋwà'nə a mbòomə àzighə lo pànə pɛ-paa lè shwəŋə a ta'ə ànwùè, yi ànwùè ghu a nkũŋə nkuŋə. ¹⁸ Ngwə nshwəŋə a nkũŋə nkuŋə mb'ə ɛpɛŋmə mə; Tă ni à lè twuumənə mə a ki mmə nshwəŋə tyi'ə a lenə."

¹⁹ Pobə tyi'ə mbyiitə ambo ze lo, "Tă iwighə à ighə?" Yěsú kwiirə lo, "Ka ni zhyə a wighə a gha kə a Tă iwəə. Ni tə mbəla nzhəyè mə yi ni ki nzhəyè a Tă iwəə."

²⁰ À lè mə nshwəŋə mɛnwùè mə la nkwùè ni à lè mənə nnèrə mɛnwùè amwuə Ndā Mɛshwà'ə Nwùè, a nɛpaatə alyi'ə ni pi lè nùŋənə mɛnkwuumə mi nkabə ghu la, la ka ɲwùè a lè kô e a ye ntiinə ka nkwùè a ni kô e ɛ lè kù'ù e.

Mb'ə ni lèrə a wighə alyi'ə ni ngwə ndèrə apə

²¹ Yěsú a chi nshwəŋə ambo pobə lo, "Ngwə ndèrə mə, ni ghă kwighə amwuə tɛpòŋə iwighə. Mb'ə ni lèrə a wighə alyi'ə ni ngwə ndèrə apə."

²² Pɛjəw shwəŋə lo, "Mb'ə a zhwuutə mbɛŋmə e, ntiinə à wə shwəŋə lo mb'ə pəənə lèrə wəənə alyi'ə ni à wə ndèrə apə?"

²³ Yěsú a ləŋə ni mbyè nshwəŋə lo, "Ni furə la a ɛshyè la nfuurə mə la àtɛghə. Pighə la pànə pi àtwuè ɛshyè la ka mbə mə ɲwùè àtwuè ɛshyè. ²⁴ Ntə shwəŋə ambo pighə lo, ni ghă kwighə ni ɛnwùè tɛpòŋə ɛpighə. A nkũŋə nkuŋə lo ni ghă kwighə amwuə ɛnwùè tɛpòŋə ɛpighə mb'ə ni wa'ə wighə ti pyiimə lo nchyə mbə wùè wa ni mbənə."

²⁵ Pobə pyiitə ambo ze lo "Ghò la ɛwə?"

Yésû a kwùè ambo pobə lo, “Ntə mbi'nə la nshwəjə a wighə. ²⁶ Ngwə ni mɛnwùè mɛno'nə a ni shwəjə mbə'ə wighə nki mbə ni mɛnwùè mɛno'nə a ni lòo nchya'ə ɛsà'a aɲunə pighə. La ɲònə wa ni à lè twuuməna mə à chyə ni nkũjə nkujə. Lenə la, ànwùè ni ndə zu'nə ambo ze a zhyə ni ngwə nshwəjə ambo àtwuè ɛshyá.”

²⁷ Ka pobə lè zhyə a ghobə lo Yésû à lè shwəjə ambo pobə la mbə'ə Tă Nwùè. ²⁸ Lenəla, Yésû a shwəjə ambo pobə lo, “Nkwùè ni nɛ ghă ɲaɲə a Moonə Nwùè àtɛghə la nkwùè ni nɛ ghă zhyə lo nchya'ə mbə wùè ni mbəna, ki zhyə lo ka ɲɛrə mə ànwùè àtse ni mɛtɛɲnə ɛmá, la mmə nshwəjə tyi'ə ànwùè ni Tă à lè tiitəna mə. ²⁹ Lenə la, ɲònə ni à lè twuuməna mə à wə pəə ze, ka a myá'tə e a gha mɛɲə ni mɛɲə ntiinə ngwa ɲɛrə pə ànwùè ni à kɔɲəna.”

³⁰ Tsa'nə Yésû à lè shwəjəna lə la, pənə pɛno'nə nɲjə ntiɲmə aɲunə ze.

ɲònə ni ka à pə e àpù'ù pobə ɲònə ni à pənə àpù'ù

³¹ Lenə la Yésû a lè shwəjə ambo pɛjəw ni pi nɲjəna ntiɲmə aɲunə ze lo, “Nɛ tə mbəla mmə ɲɛrə mɛnwùè ni ngwə shwəjə, yi pighə la ɛzùɲə ndzùmə pa nkũjə nkujə. ³² Zèrə zə a pi ghɛrə nɛ zhyə a nkũjə nkujə, nkũjə nkujə ghu à ghɛrə nɛ furə amwuə ɛpù'ù.”

³³ Pobə kwùè ambo ze lo, “Pəə ɛpoonə pi Abrəhamə, pəə pirə wəə tə pə ɛpù'ù ambo ɲwùè. Wə tyi'ə ndəɲə ɛla nshwəjə lo 'Pəə ghă furə furəna amwuə ndá àpù'ù?”

³⁴ Yésû a kwùè lo, “Nshwəjə tyi'ə nkũjə nkujə ambo pighə lo, 'Njònə ni à wa ɲɛrə ɛnwùè tɛpòɲə, a àpù'ù ɛnwùè tɛpòɲə.’ ³⁵ Lenəla ka àpù'ù à ghonə e amwuə ndá masàa ni nkujə; à ghonə moonə a ndá pobə.

³⁶ Lenəla, Moonə a tə mbəla nfuukə a wighə a ndá àpù'ù, yi nɛ furə nkũjə nkujə. ³⁷ Nzhya'ə lo pighə la ngwərə Abrəhamə, la mmə ntá'a a ni zhwuutə mə ntiinə ka ɛsàanə àshwəjəna mə ɛ pə e amwuə pighə.

³⁸ Nshwəjə pə ànwùè ni ndə zəənənə ambo Tă iwəə, la nɛ pə ɲɛrə pə ànwùè ni nɛ lè zu'nə ambo tă wighə.”

³⁹ Pobə kwùè ambo ze lo, “Abrəhamə a tă iwəə.” Yésû a shwəjə ambo pobə lo, “Nɛ tə pəla mbə ɛpoonə pi Abrəhamə, yi nɛ wə ɲɛrə mɛnwùè ni Abrəhamə à lè ghɛrəna. ⁴⁰ La tɛtsòɲə wə nɛ wə ntá'a a ni zhwuutə mə ni nshwəjəna a wighə ni nkũjə nkujə ni ndə zu'nə ambo Nwùè. Ka Abrəhamə à lè ghɛrə e mbuurə mɛnwùè zə. ⁴¹ Nɛ ghɛrə la mɛnwùè ni pɛtă ɛpighə lə ghɛrəna.”

Pobə shwəjə ambo ze lo, “Ka pəə pə wə ɛpoonə ni pi pyəna atwurə məghəbə. Pəə chyə a ni tă'a tă ni à pənə Nwùè àtwuè ɛpiɲmə e.”

⁴² Yésû a shwəjə ambo pobə lo, “Nwùè à tə mbəla mbə Tă iwighə, yi nɛ kɔɲə mə, ntiinə ndə furəna pə ambo Nwùè ntɔ mbə a nɛghə. Ka ndə tɔ mə pə àtwuè ni mɛɲə, à lè twuumə ze ntwuumə mə. ⁴³ A ghɛrə àkə ka nɛ tă'a a wighə zu'ù a wighə ànwùè ni nshwəjəna? A chyə ntiinə ka nɛ kɔɲə a wighə lo zu'ù ànwùè ni nshwəjəna. ⁴⁴ Tă iwighə a Satəanə; nɛ ki mmə nkɔɲə pə a ni ghɛrə ànwùè ni Tă iwighə à kɔɲəna. A nɛpi'nə, à lè

mə nzhwuutə pəənə nkwùè ntsàambyə; ka pə e ni ànwùè àtse a ni ghɛrə pobə nkũjə nkujə ntiinə ka nkũjə nkujə a lè ki mbə e amwuə ze. Nkwùè ni à mənə nnyii a chwirə, a shwəjə pə tsa'nə mbòomə e à pənə, ntiinə à pənə ngəɲə pɛchwirə nki mbə tă pi pɛchwirə. ⁴⁵ Ntiinə nshwəjəna pə a nkũjə nkujə ambo pighə la, ka nɛ tă'a pyiimə a wighə a gha. ⁴⁶ Mbə'ə ɲònə ɛtse amwuə pighə a nɛrə ànwùè tɛpòɲə ni ɲɛrəna? Ntə mbəla mmə nshwəjə a nkũjə nkujə, a tyi'ə ɲɛrə àkə lo kò nɛ pyiimə a wighə ànwùè ni nshwəjəna? ⁴⁷ Njònə ni à pənə ɲwùè Nwùè à wa ndzu'ù ɛshwəjəna Nwùè. ɛsumə ni ɛ ghɛrəna lo kò nɛ zu'ù a wighə ànwùè Nwùè a chyə mbə lo ka nɛ pə wighə pənə pi Nwùè.”

Yésû pobə Abrəhamə

⁴⁸ Pɛjəw pa shwəjə ambo Yésû lo, “Ka pəə shwəjə wəə la nkũjə nkujə lo ghɔ ɲwùè Səmarya, àzhyə a ki mbə a nɛpùmə ghò?”

⁴⁹ Yésû a kwùè ambo pobə lo, “Ka àzhyə a pə e a nɛpùmə mɛɲə. Ngwə ngu'tə pə a Tă iwəə la ka nɛ pə ngu'tə a wighə a gha. ⁵⁰ Ka mmə ntá'a mə lo pənə ghu'tə mə. La ɲònə ɛtse à wa ghu ni à wa ntá'a lo pɛ ghu'tə mə; mbə wùè wa ni à ghă sa'a ɛsà'a wə la. ⁵¹ Nshwəjə tyi'ə nkũjə nkujə ambo pighə lo ɲònə ni à zùɲəna àshwəjəna mə, ka à pə ghă zəənə e a nɛwighə.”

⁵² Pɛjəw shwəjə ambo ze lo, “Pəə zhyə tɛtsòɲə wə lo àzhyə a za a nɛpùmə ghò. Abrəhamə a lè kwighə pobə pi ngəɲə ntwuumə Nwùè, 'La wə shwəjə àzò pə lo, ɲwùè à tə ndzùɲə ɛshwəjəna ɛpò a ghă nchi kwighə e apə.’ ⁵³ Njiilo wə tsàarə pə tă iwəə Abrəhamə ni a lè kwighəna pobə pi ngəɲə ntwuumə Nwùè? Wə kwàɲə lo wə ki pə lè mbə pi àkə?”

⁵⁴ Yésû a kwùè ambo pobə lo, “Ntə pəla mmə ngu'tə mbɛɲmə mə, yi àghu'tə ghu a àffii. La à wa ngu'tə Tă iwəə wa ni nɛ wa nshwəjə lo a Nwùè iwighə la ngu'tə mə ⁵⁵ La nɛ pirə a wighə a ye ti zhyə. A zhyə mɛɲə nzhya'ə e. Ntə mbəla nshwəjə lo ka nzhya'ə mə ye, yi mbi pə ngəɲə pɛchwirə tsa'a pighə. La nkùmə nzhya'ə e, nki mmə ɲɛrə mɛnwùè ni à shwəjəna. ⁵⁶ Tă iwighə Abrəhamə à lè pə nga'a lo a ghă zəənə nɲyə ni ngă tɔ, À lè zəənə nki mbə ni nɛgha'a.”

⁵⁷ Pɛjəw pyiitə ambo ze lo, “Wə pirə o ti pyàa ngu'ù mɛghumə mɛntaanə, ndə tyi'ə ndzəənə Abrəhamə ighə?”

⁵⁸ Yésû a shwəjə ambo pobə lo, “Nshwəjə tyi'ə nkũjə nkujə ambo pighə lo pi lè ki pyə a Abrəhamə la mbə ghu.” ⁵⁹ Lenəla pobə lè lyàa mɛghòorə lo tumpə a Yésû. La a ləəmə e, ntsurə nɲurə amwuə ndá Nwùè ghu. †

Yésû a nya'kə ɛmyə mi ɲònə ni pi lə pyəna e a pə ɛfə

9 Tsa'nə Yésû a lə pənə ndəɲə, a lə zəənə a ɲònə ɛtse ni pi lə pyəna e a pə ɛfə. ² ɛzùɲə ndzùmə ɛpe pyiitə e lo, “Masàa, a tɛpòɲə ɛwə ni à ghɛrəna lo pɛ pyə a ɲònə wə a pə ɛfə? A tɛpòɲə e kə ghu tă ighobə pobə mə e?”

† Ex 3.14

³ Yēsù a k̄wùè ambo pobə lo, “Ka n̄fə̀ r̄ònə̀ wə̀ a pə̀ e ni ànwùè àtse a ni gh̄irə̀ mbə̀’ə̀ t̄ipòr̄ə̀ e kə̀ ghu t̄ā ighobə̀ pobə̀ m̄ă e. À lè fə̀ pə̀ lo p̄i gh̄ā ndàr̄ə̀ ar̄unə̀ n̄f̄ə̀ e wə̀ ndzəənə̀ m̄it̄ir̄ə̀ m̄i N̄w̄ùè. ⁴ Tsa’nə̀ n̄jyḕ ɛ̀ zə̀ mbirə̀ ndaanə̀, a pòr̄ə̀ lo pəənə̀ pə̀ nf̄ə̀’à̀ àf̄ə̀’à̀ r̄ònə̀ ni à twuumə̀nə̀ mə̀ n̄tiinə̀ ɛ̀twu’ə̀ wə̀ nt̄o sinə̀ ni mbə̀’ə̀ r̄wùè a f̄à’ə̀ e apə̀. ⁵ Tsa’nə̀ m̄birə̀nə̀ a àtwuè ɛ̀shyḕ ghə̀ la, m̄ir̄ə̀ a nk̄à’ə̀ àtwuè ɛ̀shyḕ.”

⁶ A shwə̀r̄ə̀ a lenə̀ la, nt̄w̄ùè m̄it̄w̄uè a ɛ̀shyḕ, nt̄w̄apə̀ àt̄itsa’a ndòo ndzo’ò ɛ̀myḕ m̄i r̄ònə̀ wa ghu, ⁷ nshwə̀r̄ə̀ ambo ze lo, “Lèr̄ə̀ ngə̀ ns̄u ɛ̀sighə̀ o amwuə̀ atə̀r̄ə̀ Silòmə̀.” (ɛ̀sumə̀ pə̀ lo r̄ònə̀ ni p̄i twuumə̀nə̀ e.) A ghə̀ ns̄u ɛ̀sighə̀ e amwuə̀ atə̀r̄ə̀ za, nk̄i k̄wirə̀ nk̄wə̀ n̄tyi’ə̀ m̄mə̀ ndzəənə̀ ɛ̀lyi’ə̀.

⁸ Ngə̀r̄ə̀ àp̄arə̀ nk̄à’ə̀ ɛ̀ze pobə̀ p̄i p̄ànə̀ ni pobə̀ lə̀ zhyə̀nə̀ e tsa’a r̄ònə̀ ni à lə̀ mənə̀ nnwuunə̀ ndoonə̀ tyi’ə̀ m̄byiitə̀ lo, “Ka lə̀ pə̀ e r̄ònə̀ wa ni à lə̀ mənə̀ nnwuunə̀ ndoonə̀ ɛ̀pwuumə̀ la?”

⁹ P̄itse k̄wùè lo, “A ze”; p̄itse ghu, “A shwuè e shwuənə̀.”

La a shwə̀r̄ə̀ ambo pobə̀ lo, “A m̄ir̄ə̀ ze.”

¹⁰ Pobə̀ pyiitə̀ ambo ze lo, “ɛ̀myḕ ɛ̀m̄ò l̄àr̄ə̀ la ghu nya’kə̀?”

¹¹ A k̄wùè ambo pobə̀ lo, “R̄ònə̀ wa ni p̄i pa n̄f̄unə̀ ni Yēsù la à tə̀ nt̄w̄apə̀ àt̄itsa’a ndòo ndzo’ò ɛ̀myḕ ɛ̀m̄ā ghu, nshwə̀r̄ə̀ lo ‘N̄gə̀ ns̄u ɛ̀myḕ ɛ̀m̄ā amwuə̀ atə̀r̄ə̀ Silòmə̀.’ Lenə̀la ndə̀ ghə̀ ns̄u n̄tyi’ə̀ ndzəənə̀ ɛ̀lyi’ə̀.”

¹² Pobə̀ pyiitə̀ ambo ze lo, “Yēsù ghu à ighə̀?” A k̄wùè lo, “Ka n̄zhyḕ mə̀.”

P̄iFaris̄i t̄à’ə̀ a ni zhyḕ ànwùè mbə̀’ə̀ n̄iparə̀ ɛ̀f̄ə̀ wa

¹³ Pobə̀ lə̀ lòo a r̄ònə̀ wa ni à lə̀ pyənə̀ mbə̀ ɛ̀f̄ə̀ la ndòo ndèrə̀ a m̄byə̀ p̄iFaris̄i. ¹⁴ N̄jyḕ ni Yēsù à lə̀ t̄w̄apənə̀ àt̄itsa’a ndòo nya’kə̀ ɛ̀myḕ m̄i r̄ònə̀ wa ghu ɛ̀ lə̀ pə̀ n̄jyḕ àl̄a’ə̀ p̄iJew. ¹⁵ P̄iFaris̄i lə̀ chi m̄byiitə̀ e ni ndwuumə̀ ni à l̄àr̄ə̀nə̀ mbòr̄ə̀ zəənə̀ ɛ̀lyi’ə̀.

A k̄wùè ambo pobə̀ lo, “A tə̀ ndzo’ò ɛ̀myḕ ɛ̀m̄ā ni àt̄itsa’a, n̄gə̀ ns̄u ndz̄unə̀ mb̄ir̄ə̀ a ni zəənə̀ ɛ̀lyi’ə̀.”

¹⁶ P̄iFaris̄i p̄itse shwə̀r̄ə̀ lo, “Ka r̄ònə̀ wə̀ furə̀ e pə̀ ambo N̄w̄ùè n̄tiinə̀ ka a n̄r̄ə̀ e n̄jyḕ àl̄a’ə̀.”

La p̄itse pyiitə̀ lo, “Mbə̀’ə̀ r̄ònə̀ ni à wa nḡirə̀ ɛ̀nwùè t̄ipòr̄ə̀ a gh̄irə̀ a zə̀ mbuurə̀ ɛ̀lənə̀ ɛ̀nwùè p̄iyerə̀nə̀ yerə̀nə̀ lə̀ ɛ̀la ghu?” Lenə̀la, ɛ̀shwə̀r̄ə̀nə̀ pə̀ gh̄irə̀ pobə̀ tyi’ə̀ m̄it̄swùè m̄it̄swùè.

¹⁷ P̄iFaris̄i lə̀ chi m̄byiitə̀ ambo r̄ònə̀ wa lo, “Wə̀ shwə̀r̄ə̀ àz̄o lo àkə̀ mbə̀’ə̀ r̄ònə̀ wə̀ ni a gh̄irə̀nə̀ wə̀ zəənə̀ ɛ̀lyi’ə̀ lə̀.”

A k̄wùè lo, “A ngə̀r̄ə̀ nt̄wuumə̀ N̄w̄ùè.”

¹⁸ Ka p̄iJew lə̀ pyiimə̀ a ghobə̀ lo r̄ònə̀ wə̀ à lə̀ pyə̀ mbə̀ ɛ̀f̄ə̀ tə̀ m̄byāa nk̄wùè ni pobə̀ lə̀ funə̀nə̀ a t̄ā ighobə̀ pobə̀ m̄ă e. ¹⁹ Pobə̀ pyiitə̀ lo, “Lə̀ moonə̀ iwighə̀, n̄i shwə̀r̄ə̀ lo p̄i lə̀ k̄i pyḕ e a pə̀ ɛ̀f̄ə̀? A k̄umə̀ ndàr̄ə̀ ɛ̀la n̄tyi’ə̀ ndzəənə̀ ɛ̀lyi’ə̀ t̄itsòr̄ə̀?”

²⁰ T̄ā ighobə̀ pobə̀ m̄ă e k̄wùè ambo pobə̀ lo, “Pə̀ zhyḕ lo lə̀ moonə̀ iwə̀ ni p̄i lə̀ pyənə̀ e a pə̀ ɛ̀f̄ə̀. ²¹ La ka pə̀ zhyḕ a wə̀ tsa’nə̀ à l̄àr̄ə̀nə̀ t̄itsòr̄ə̀ n̄tyi’ə̀ m̄mə̀ ndzəənə̀, ka k̄i zhyḕ a wə̀ r̄ònə̀ ni à nya’kə̀nə̀ ɛ̀myḕ ɛ̀me. À tyi’ə̀ r̄wùè, n̄i pyiitə̀ e ă shwə̀r̄ə̀ ze àtwuè

ɛ̀r̄ir̄imə̀ e.” ²² T̄ā ighobə̀ pobə̀ m̄ă e lə̀ shwə̀r̄ə̀ a lenə̀ la n̄tiinə̀ pobə̀ lə̀ pənə̀ mb̄o p̄iJew, n̄tiinə̀ a lə̀ k̄inə̀ pə̀ la ni p̄i pyantə̀ mə̀ lo r̄wùè à tə̀ m̄byiimə̀ lo a Gh̄u Ndzo’nə̀ wa, yi p̄i kantə̀ e amwuə̀ ndā àshwatə̀ p̄iJew. ²³ La ɛ̀sumə̀ ni t̄ā ighobə̀ pobə̀ m̄ă e lə̀ shwə̀r̄ə̀nə̀ lo, “À tyi’ə̀ r̄wùè; n̄i pyiitə̀ pə̀ a ye.”

²⁴ Pobə̀ k̄wirə̀ n̄f̄unə̀ r̄ònə̀ wa ni à lə̀ pənə̀ ɛ̀f̄ə̀ la, nshwə̀r̄ə̀ ambo ze lo, “N̄jā àghu’tə̀ ambo N̄w̄ùè nshwə̀r̄ə̀ a nk̄ur̄ə̀ nkur̄ə̀ o, pə̀ zhyḕ lo r̄ònə̀ wə̀ a lə̀ ngə̀r̄ə̀ a gh̄irə̀ ɛ̀nwùè t̄ipòr̄ə̀.”

²⁵ A k̄wùè ambo pobə̀ lo, “Kə̀ a pə̀ nḡirə̀ ɛ̀nwùè t̄ipòr̄ə̀, yi ka n̄zhyḕ mə̀. Tə̀’ə̀ ànwùè ni n̄zhyə̀nə̀ a chyḕ pə̀ lo: N̄tə̀ ɛ̀f̄ə̀ n̄k̄umə̀ m̄mə̀ ndzəənə̀ t̄itsòr̄ə̀.”

²⁶ Pobə̀ pyiitə̀ ambo ze lo, “À t̄o nḡirə̀ la ɛ̀la nya’kə̀ ɛ̀myḕ ɛ̀m̄ò?”

²⁷ A k̄wùè lo, “N̄t̄o mə̀ nshwə̀r̄ə̀ a wighə̀ ka n̄i k̄òr̄ə̀ a wighə̀ lo zu’ù. ɛ̀sumə̀ ni n̄i t̄ā’nə̀ chi zu’ù t̄itsòr̄ə̀ ɛ̀ chyḕ lə̀ lo àkə̀? N̄i t̄ā’ə̀ pə̀ àzighə̀ ɛ̀z̄unə̀ ndz̄umə̀ ɛ̀pə̀?”

²⁸ Nkwùè ni à lə̀ k̄wùə̀nə̀ a lenə̀ la, pobə̀ lə̀ z̄omə̀ e nshwə̀r̄ə̀ lo, “Gh̄ō àz̄unə̀ ndz̄umə̀ r̄ònə̀ wə̀, la pə̀ pə̀ ɛ̀z̄unə̀ ndz̄umə̀ M̄ūs̄i! ²⁹ Pə̀ zhyḕ lo N̄w̄ùè a lə̀ pə̀ nshwə̀r̄ə̀nə̀ ambo M̄ūs̄i, la ngə̀ ar̄unə̀ r̄ònə̀ wə̀ ka pə̀ zhyḕ a wə̀ alyi’ə̀ ni à furə̀nə̀.”

³⁰ N̄ònə̀ wa a k̄wùè ambo pobə̀ lo, “Lə̀ ànwùè ni a kə̀’nə̀nə̀ n̄tsaarə̀ mə̀. Ka n̄i zhyḕ a wighə̀ alyi’ə̀ ni à furə̀nə̀ ghu, la à k̄umə̀ n̄nya’kə̀ ɛ̀myḕ ɛ̀m̄ā. ³¹ Pəənə̀ zhyḕ tyi’ə̀ nk̄ur̄ə̀ nkur̄ə̀ lo, N̄w̄ùè à wa ka zu’ù e ànwùè ni ngə̀r̄ə̀ nḡirə̀ ànwùè t̄ipòr̄ə̀ à wa nshwə̀r̄ə̀ la; la r̄ònə̀ ni à wa mb̄o N̄w̄ùè nk̄i nḡirə̀ ɛ̀nwùè pyè̀ ni à t̄ā’nə̀ la, N̄w̄ùè à wa ndzu’ù ànwùè e. ³² Tsa’nə̀ àtwuè ɛ̀shyḕ a lə̀ p̄ir̄ə̀nə̀, p̄i p̄irə̀ mə̀ e t̄i zu’ù lo p̄i nya’kə̀ ɛ̀myḕ m̄i r̄wùè ni p̄i lə̀ pyənə̀ e a pə̀ ɛ̀f̄ə̀. ³³ N̄ònə̀ wə̀ à lə̀ pə̀ la ka furə̀ e ambo N̄w̄ùè, yi mbə̀’ə̀ ka a gh̄irə̀ e ànwùè àtse tsa’a zə̀.”

³⁴ Pobə̀ k̄wùè ambo ze lo, “P̄i lə̀ pyḕ o la amwuə̀ ngotə̀ t̄ipòr̄ə̀ la wə̀ k̄umə̀ t̄ā’ə̀ tyi’ə̀ pə̀ ɛ̀nèrə̀ ambo pə̀?” Nshwə̀r̄ə̀ a lenə̀ la, nkantə̀ e amwuə̀ ndā àshwatə̀ ɛ̀zobə̀ n̄tsāa a àpyiinə̀.

N̄ipə̀ ɛ̀f̄ə̀ amwuə̀ m̄inwùè m̄i Àzhwùè

³⁵ Yēsù à lə̀ zu’ù lo p̄i kantə̀ a r̄ònə̀ wa n̄tsāa a àpyiinə̀, nt̄ā’ə̀ e tə̀ ndzəənə̀ m̄byiitə̀ ambo ze lo, “Wə̀ n̄r̄ə̀ n̄tir̄imə̀ o ar̄unə̀ Moonə̀ N̄w̄ùè?”

³⁶ A k̄wùè ambo ze lo “Masāa, tiitə̀ mə̀ ni r̄ònə̀ ni Moonə̀ N̄w̄ùè à pənə̀ w̄èrə̀ mbə̀’ə̀ n̄n̄r̄ə̀ n̄tir̄imə̀ ar̄unə̀ ze.”

³⁷ Yēsù a shwə̀r̄ə̀ ambo r̄ònə̀ wa lo, “Wə̀ zəənə̀ mə̀ e; lə̀ shwə̀r̄ə̀nə̀ ze ambo gh̄o.”

³⁸ A k̄wùè ambo ze lo, “Masāa, n̄n̄r̄ə̀ n̄tir̄imə̀ mə̀ ar̄unə̀ gh̄o.” Lenə̀la, nk̄w̄i’tə̀ a m̄byə̀ Yēsù, ngu’tə̀ e.

³⁹ Yēsù a shwə̀r̄ə̀ ambo ze lo, “Ndə̀ t̄o a ni tso’tə̀ pəənə̀ àtwuè ɛ̀shyḕ ghə̀, n̄jiilo p̄if̄ə̀ zəənə̀, p̄ànə̀ ni pobə̀ lə̀ pənə̀ ndzəənə̀ ɛ̀lyi’ə̀ pobə̀ f̄ə̀.”

⁴⁰ P̄iFaris̄i p̄itse lə̀ pə̀ alyi’ə̀ ghu ndzu’ù ànwùè ni à shwə̀r̄ə̀nə̀, m̄byiitə̀ ambo ze lo, “Pə̀ k̄i mbə̀ àzəə̀ p̄if̄ə̀?”

⁴¹ Yēsù a shwə̀r̄ə̀ ambo pobə̀ lo, “N̄i tə̀ mbə̀la mbə̀ p̄if̄ə̀, yi ka t̄ipòr̄ə̀ a pə̀ e ar̄unə̀ p̄ighə̀. La tsa’nə̀ n̄i wə̀

ntəəmè ntìŋnə a wighə lo ni wè ndzəənè ilyi'a la, tìpòŋə iwighə a ghoŋə e aŋunə pìghə."

Àshwəŋnə nàanə nàanə mbə'ə ìndzê mìmbyâ

10 Yēsù a shwəŋə lo, "Nshwəŋə tyi'è nkũŋə nkuŋə ambo pìghə lo ònə ni ka a làŋə e a ntswùè nka'à nkwuunə amwuə nka'à mi mbyê ndzirè, nko'ò pə a mbìŋmè nka'à nkwuunə, ònə ghu la ìndzəərè nki mbə ìntuŋə ìshyê. ² La ònə ni a làŋənə pə a ntswùè nka'à nkwuunə la ìndzê mìmbyâ ghu. ³ Ìmbyabè ntswùè nka'à à wù'ə a ntswùè nka'à ŋŋà ambo ze, mbyê za zú'ù ngyè e, a fuŋə a zèrə a nìlinè nìlinè ntyi'è ngìrè zèrə làŋə nfutà. ⁴ Nkwùè ni à lònə a zèrə nfuŋə la, a pə a mbyè zèrə tyi'è mmə ndzùŋə e ntiinə zèrə zhyəŋə ngyè e. ⁵ Mbə'ə zèrə zùŋə a ghobə a ònə nyàanə apè, la mbə kìirè e kìirənə ntiinə ka zèrə zhyè e a ye, ka ki zhyè a ghobə ngyè e."

⁶ Yēsù à lè shwəŋnə àshwəŋnə nàanə nàanə zə la, ka pobə zhyè a ghobə ìsumə ànwùè ni à lè mənə nshwəŋə.

Yēsù a ìndzê mìmbyâ ghù ìshì'nə

⁷ Yēsù a chi nshwəŋə ambo pobə lo, "A tyi'è nkũŋə nkuŋə lo ñchyè mbə ntswùè nka'à ambo mbyê ndzirè. ⁸ Pànə pìtsùmè ni pobə lè tònə a mbyè mìŋə la à lè pə pìzəərè nki mbə pìntuŋə ìshyè, la ka mbyè ndzirè lè zú'ù a ghobə mìŋgyè ìmobə ⁹ Mìŋə ntswùè nka'à. Nwùè wa ntsùmè ni à làŋənə a ndzùmè mìŋə nkwuunə, ə chwarè. À kwuunə ki furè, tyi'è zəənə alyi'ə ni mbə'ə a zìghè. ¹⁰ Ìndzəərè à ki ntò e àze pə a ni zəərè, zhwuutə ki tsəŋə. La ñtò àzà pə lo pànə pə ni nìchyəmbý; nìchyəmbý ni à ko'nə nkù'ù.

¹¹ "Mìŋə ìndzê mbyè ghù ìshì'nə. Mbə'ə ìndzê mbyè ghù ìshì'nə a kwìghè àtwuè ni mbyè ìze. ¹² Ngəŋə àfà'ə ni pì twuənə e twuənə, ni ka à pə e ngotə ìndzê mìmbyè, ka ki pə e ngəŋə mìmbyè, nkwùè ni à zəənənə afuunə a mə ntò kò mbyè, a kìirè e, lenəla afuunə za a tò nkò yìtse mbyè, zhyè tyi'è nsapè. ¹³ Nònə ghu a kìirè la ntiinə à wa nfà'ə pə àfà'ə nkabə e, ka ntìŋmè e ì pə e aŋunə mbyè ghu. ¹⁴ Nchyè mbə ìndzê mbyè ghù ìshì'nə, nzhyè mbyè ìzà, mbyè ìzà ki nzhyè mə. ¹⁵ Ni ndwuumè wè, Tà iwəə a zhyəŋə mə, ñki nzhyè e. Ngwa nkwìghè àtwuè ni mbyè ìzà. ¹⁶ Nchyè ni mbyè yìtse zhyè ni ka pə e amwuə àpùŋə zè. Nchyè a ni ki ndòo a zèrə ntò; zèrə zú'ù ngyè mə. Lenəla zèrə tyi'è mbə ta'ə àpùŋə mbyè ambo ta'ə ìndzê mìmbyè.

¹⁷ "Lə ìsumə ni Tà iwəə à kòŋənə mə ntiinə mbyimənə lo ŋà a nìchyəmbý mə, mbə'ə ghə kwìrè kwìirè a wèrə. ¹⁸ Ka ònə ìtse a pə e ghu ni mbə'ə a kwìirè nìchyəmbý mə ambo mìŋə. A kòŋə mìŋə nkòŋə a ni ŋà wèrə ntiinə ñchyəŋə ni mìtìŋnə a ni ŋà wèrə, nchi mbə ni mìtìŋnə a ni kwìrè mbə ni wèrə. Lə ànwùè zhyè ni Tà iwəə a shwəŋnə ambo mìŋə lo ñgìrè."

¹⁹ Ntiə àshwəŋnə zè, pìjew la'a nki chi mbə a mìntswùè mìntswùè. ²⁰ Pìjew pìno'nə lè shwəŋə lo, "Àzhyè a zə a nìpùmè ze! À paarè! Nì zhwi'tə ànwùè ni à wè nshwəŋə lə ntiə àkə?"

²¹ Pànə pìtse amwuə pobə shwəŋə lo, "Ka lə pə e àshwəŋnə ònə ni àzhyè a pənə a nìpùmè ze. Mbə'ə ŋwùè ni a pənə ni àzhyè a nya'kə ìmyè mə ìfə?"

Ka pìjew nùŋə a ghobə ntìŋmè ìghobə aŋunə Yēsù

²² A lè pə nkwùè ghu, mbə nkwùè ghìimə, nki mbə nkwùè ni pì lè mənə nga'ə a ni kwèmpè tsa'nə pì lè ŋànə Ndà Mìshwà'ə Nwùè ngwùunə a Yèrusalèmə ambo Nwùè. ²³ Yēsù à lè pə ngyèntè nko'ò, ngyèntè nshwu'ə amwuə Ndà Mìshwà'ə Nwùè ngwùunə a Yèrusalèmə, alyi'ə ni pì lè mənə nfuŋə ni àpùŋə Solomònə, ²⁴ pìjew tò nshwatè nkamnə e mbyiitə ambo ze lo, "A ngyè ìshyè ni wè pì ghìrè pə tə mìnkə o ti zhyè a nkũŋə nkuŋə? Wè tə mbəla mbə Ghù Ndzo'nə wa, wè tiitə a wəə ni nkũŋə nkuŋə."

²⁵ Yēsù a kwùè ambo pobə lo, "Mbyè mə nshwəŋə a wighə, ka nì pyiimə wighə. Mìnwùè ni ngwa ngìrè aŋunə nìlinè ni Tà iwəə mi ma nnèrə a ŋwùè ni m̀bənə wèrə. ²⁶ La ka nì pyiimə a wighə ntiinə ka nì pə wighə mbyè ndzirè ìzà. ²⁷ Mbyè ndzirè ìzà za ndzu'ù ngyè mə ñki nzhyè a ghobə, pobə ki mə ndzùŋə a mə. ²⁸ Ngwa ŋŋà a zèrə ni nìchyəmbý ni à ghoŋə ni nkuŋə. Ka zèrə ki mbə kwìghè e, ònə ìtse à ki nkwìirè e a zèrə ambo mìŋə apè. ²⁹ Tà iwəə ni à lè ŋànə a zèrə ambo mìŋə à tsàarə a ŋwùè ntsùmè, ka ònə ìtse a ki mbə e ghu ni mbə'ə a kwìirè a zèrə ambo Tà iwəə. ³⁰ Pə Tà iwəə la ta'ə ŋwùè."

³¹ Pìjew lè zú'ù a lenə la nki nchi ndyàa mìghòorə a ni tumpè e ghu. ³² Yēsù a shwəŋə ambo pobə lo, "Ngyè mə mìnwùè mìshì'nə mìnò'nə a ìmyè pìghə ni Tà iwəə à shwəŋənə lo ñgìrè. Nì kùmè ta'ə tumpè a mə ni mìghòorə lə aŋunə zèrə ànwùè?"

³³ Pobə kwùè ambo ze lo, "Ka pəə mə ntà'ə tumpè a wəə a ghò pə ntiə ànwùè ìshì'nə zè yètse; pəə ta'ə tumpè o pə ntiinə wè zòmənə a Nwùè. Ghə ŋwùè misonə ntyi'è ndòo mbìŋmè o aŋunə Nwùè."

³⁴ Yēsù a shwəŋə ambo pobə lo, "Ka pì ŋwà'nə e amwuə àŋwà'nə pìmbòomə pìghə lo, 'Nì chyè mbə la pìnwùè?' ³⁵ Pəənə zhyè lo mbə'ə ka pəənə kwebè wəənə ànwùè ni a pənə amwuə àŋwà'nə Nwùè. Nwùè à tə mbəla nfuŋə pànə pa ni à lè ŋànə ntwuumə ambo pobə ni pìnwùè, ³⁶ a tyi'è ndàŋə ìla ghu lo nì shwəŋə ambo wùè wa ni Tà à lè tso'nə tsa'a àzwuumə àfà'ə, ntsàa àtwuè ìshyè ghə lo à zòmə a Nwùè ntiinə à shwəŋənə lo, 'Mìŋə Moonə Nwùè?' ³⁷ Mbəla ngoŋə mə àfà'ə Tà iwəə ti fà'ə, kò nì nùŋə a wighə mìntìŋmè ìmìghə aŋunə mìŋə. ³⁸ La ñtə pəla mmə ngìrè mìnwùè mìghu, nì ki mbìrə a wighə a gha ti pyiimə, nì pyiimə mìnwùè mìghu ni ñgìrənə. Lenəla nì tyi'è nzhyè nkũŋə nkuŋə lo pəə Tà la ta'ə ŋwùè." ³⁹ Tsa'nə Yēsù à lè shwəŋənə a lenə la, pobə lè chi ntà'ə a ni kò e la a tyi'è ntsurè nfuŋə ndèrə e. ⁴⁰ Yēsù à lè kwìrè ntwuumə nchyə Jodànə ndèrə amwuə zhyè ndzìnə alyi'ə ni Jònə à lè pənə ŋŋà àkwìirè nchyə ntyi'ə ngoŋə alyi'ə ghu. ⁴¹ Pànə pìno'nə lè tò ntsìrè e, nshwəŋə lo, "Ka Jònə à lè ghìrè e ìlènə ìnwùè pìyerənə yerənə, la ìnwùè ìtsùmè ni Jònə à lè shwəŋənə mbə'ə ònə wè a nkũŋə nkuŋə."

⁴² Lenəla pàné pèno'nə lè tyi'è nnùjè ntiŋmə ìghobə aŋunə Yěsù alyi'ə ghu.

Ànwùè mb'ə nìwìghè Lazarùsè

11 Njònè ìtse ni nìlinè ìtse lè pənə Lazarùsè à lè pə ngòonè. À lè pə nŋwùè Betani ni à lè pənə àla'ə pi Màriyà pobə momaa e Marətà. ² Màriyà wè à lè pə wùè wa ni à lè zo'nə mìkwùè mi Yěsù ni mìghurè mi tsəne ntyi'è ndòo ìnyùjè àtwuè e ndzəə ghu. Lazarùsè wè ni à lè pənə momaa e ghu mbyàŋjè à lè pə ngòonè. ³ Pilyimə ìpe pi pəngyě lè tsàa ntwuumè ambo Yěsù nshwəjè lo, "Ndò'nəmbyə, ìswùə o wa ni wè kòjənə e la à wè ngòonè."

⁴ Nkwùè ni Yěsù à lè zu'nə a nìghòonè wè la, à lè shwəjè lo, "Ka nìghòonè wè a pə ghìrè e lo à kwiŋhè. Nìghòonè wè à chyè pə lo pè furè aŋunə ngu'tè a Nwùè nki ngu'tè a Moonè Nwùè."

⁵ Yěsù à lè kòjè a Marətà ni Màriyà momaa e ghu məngyě pobə Lazarùsè. ⁶ Nkwùè ni à lè zu'nə lo Lazarùsè a wè ngòonè, a lè chi ndyè alyi'ə ghu nŋyè ipaa. ⁷ Tsa'nə nŋyè zè ipaa lè làŋjənə, à lè shwəjè ambo ìzùjè ndzùmè ìpe lo, "Pəənə kwìrè ndèrə a Judyà."

⁸ La ìzùjè ndzùmè ìpe shwəjè ambo ze lo, "Ìnèrè, ka ntyè ì sàa e ni pèjəw lè tà'nə lo tumpè o ni mìghòorə, wè kùmè nchi ntà'ə lo ghè ghu?"

⁹ Yěsù a kwùè ambo pobə lo, "Yi nìpì'nə a ngwù'ə ngè mbyàa a ngwènè nŋwuumè la pènwuumè ntsòbè ipaa? Nŋwùè à tə mmə ngyiinè ni nŋyè a kòntè nkunè e apè ntiinə à wè ndzəənè nkà'ə àtwuè ìshyè wè. ¹⁰ La jònè ìtse à tə mmə ngyiinè ni ìtwu'ə, yi à pi kòntè kunè ntiinə ka nkà'ə i pə e amwuə ze." ¹¹ Yěsù a shwəjè a lenəla, nchi nshwəjè ambo pobə lo "Ìswùə ìwəənè Lazarùsè à wè ndyè lyəne. La mbi zhwemne e à lòo a ìshyè aŋunə pìlò ghu."

¹² Ìzùjè ndzùmè ìpe shwəjè ambo ze lo, "À tə pə ndyè lyəne yi à pi fiitè."

¹³ Yěsù à lè shwəjè la lo, Lazarùsè a kwiŋhè. La ìzùjè ndzùmè ìpe zu'ù àzobə nkwəŋjè pə lo à wè ndyè lyəne.

¹⁴ Lenəla, Yěsù a shwəjè ambo pobə a sàjè sàjè lo, "Lazarùsè à kwiŋhè. ¹⁵ Nga'ə lo ka ndè pə mə alyi'ə ghu ntii wìghə, njiilo nì nùjè ntiŋmə ìwìghə aŋunə mìjè. La pəənè lèrè ngè ndzəənè e."

¹⁶ Thomas (ni pi lè mənə nfuŋə e ni moonè nifà) à lè shwəjè ambo pyè ìzùjè ndzùmè Yěsù lo, "Nì ghìrè pəənè lèrè pəənè pi pobə, njiilo pəənè chyè kwiŋhè pəənè pi pobə."

Yěsù ni à wa nzhwuumè pəənə aŋunə nìwìghè

¹⁷ Nkwùè ni Yěsù à lè tònə mbyàa alyi'ə ghu, à lè zəənè lo Lazarùsè à lyè mə amwuə nìshyè mbyàa nŋyè nkwàa. ¹⁸ Ka nifurè a Betani ndèrə a Yèrusalèmə a lè sàa e; ntyè lè pə tsa'a pìmarè pipaa, ¹⁹ pèjəw pèno'nə lè tō a ni chà'tè Marətà pobə Màriyà aŋunə nìwìghè ni momaa ìghobə. ²⁰ Nkwùè ni Marətà à lè zu'nə lo Yěsù à wè ntò, à lè furè ndèrə a ni ghè mbwuumè e, la Màriyà a nwuunè e amwuə ndà. ²¹ Tsa'nə Marətà à lè zəənənə a Yěsù la, à lè shwəjè ambo Yěsù lo, "Ndò'nəmbyə, wè

tə mbəla mbə a nìghè, yi ka momaa mə wè a kwiŋhè e. ²² La tìtsòjè wè nzhylə lo, wè tə mbyiitè ànwùè àt-sùmə ambo Nwùè yi à nja ambo ghò."

²³ Lenəla, Yěsù a shwəjè ambo ze lo, "Moma o à pi zhwuumè a nìwìghè."

²⁴ Marətà a shwəjè ambo ze lo, "Nzhylə lo à ghə zhwuumè a nìwìghè aŋunə ndwùutə nŋyè ni pèkwuè ghə zhwuumè a nìwìghè."

²⁵ Yěsù a shwəjè ambo ze lo, "Nchylə mbə jònè ni ngwa nzhwuumè pəənə aŋunə nìwìghè, nki mmə nŋyè a nìchyəmbyè ambo pobə. Njònè ni à nùjənə ntiŋmə e aŋunə mìjè mbəa pə tsa'nə à ghə kwiŋhè, à ghə zhwuumè a nìwìghè. ²⁶ Njònè ntsùmè ni à pənə ghù ntiŋjè nki nnùjè ntiŋmə e aŋunə mìjè mb'ə a la'a nkwìghè e apè. Wè pyiimə a lenə?"

²⁷ A kwùè ambo ze lo, "Ee Ndò'nəmbyə, mbyiimè lo ghò Ghù Ndzo'nə wa, nki mbə Moonè Nwùè ni à lè pənə tō a àtwuè ìshyè."

Yěsù a yii

²⁸ Nkwùè ni Marətà à lè shwəjənə a lenə la, à lèrè ngè nchwumpè ambo ndyimə e Màriyà lo, "Ìnèrè à tō mə, mmə ntà'ə a ni zəənə o."

²⁹ Màriyà à lè zu'ù a lenə la, ndòo ìshyè ni mìtìjè a ni ghè ntsirè a Yěsù. ³⁰ A lè ki pə nkwùè ghu, Yěsù a pirè e pə alyi'ə ni Marətà à lè tònə ntsirè e ghu la, mbirè e tə tō mbyàa amwuə àla'ə. ³¹ Nkwùè ni pèjəw ni pobə lè pənə amwuə ndà mmə ndəpə a Màriyà lè zəənənə tsa'nə à lòonə a ìshyè nfuŋə a àpyiinə ni mìtìjè, pobə lè zùjè e a àpyiinə mmə nkwəŋjè lo à lèrè pə àtwuè nìshyè ghè nwuunə ghu tə yii. ³² La tsa'nə à lè tònə ndzəənə a Yěsù la, à lè kunè a mìkwùè ze nshwəjè lo, "Ndò'nəmbyə, wè lə pəla mbə a nìghè, yi ka ndyimə mə a lè kwiŋhè e."

³³ Nkwùè ni Yěsù à lè zəənənə tsa'nə Màriyà à lè pənə nŋyii pobə pèjəw ni pobə lè zùjənə e, ànwùè ghu a lè pètè ntiŋmə e; ³⁴ a tyi'è mbyiitè a ghobə lo, "Nì lò'nə e alyi'ə àkə?"

Pobə shwəjè ambo ze lo, "Ndò'nəmbyə tō ndzəənè."

³⁵ Yěsù à lè yii.

³⁶ Lenəla, pèjəw pèghu tyi'è nshwəjè lo, "Nì zəənə tsa'nə à lè kòjənə e!"

³⁷ La pobə pètse shwəjè àzobə lo, "Lə jònè ni à lè ghìrənə ìfə a zəənə ìlyi'ə. Mb'ə ka a lè ki ngìrè e lo kò jònè wè a kwiŋhè?"

Yěsù a zhwuumè a Lazarùsè aŋunə nìwìghè

³⁸ Ànwùè ghu a lè chi mbètè ntiŋmə Yěsù; a lèrè a àtwuè nìshyè Lazarùsè. Nìshyè tsìghu lè pə mbwù'è ni pi lè nàanənə ntswùè e ni nìghòorə. ³⁹ Yěsù a shwəjè ambo pobə lo, "Nì tso'ò nìghòorə tsə a ntswùè nìshyè ghə."

Marətà ni à lè pənə momaa nkwùè wa a shwəjè ambo Yěsù lo, "Ndò'nəmbyə, à pì'nə mə a ni nŋwù'ù, ntiinə à lyè mə amwuə nìshyè nŋyè nkwàa."

⁴⁰ Yěsù a tyi'è nshwəjè ambo Marətà lo, "Yi ndè shwəjè ambo ghò lo wè tə mbəla nnùjè ntiŋmə o

anunə mɪŋə, yi wə ghǎ zəənə mɪnwùè mɪtɪŋnə ni Nwùèkò'ò ǎ ghɪrè." ⁴¹ Lenəla, pi tso'ò nɪghòorə tsa, Yésù a pə'kə ɪmyə ɪme nnanə àtɪghə nshwəŋə lo "Tǎ, mɪyaa ambo ghò ntiinə wə wa ndzu'ù ànwùè ni ngwa nshwəŋə. ⁴² Ngə anunə mɪŋə, nɪzhyə lo wə wa mbyə ndzu'ù ànwùè ni ngwa nshwəŋə ambo ghò, la n̄kùmə ntyi'ə nshwəŋə zə pə mbə'ə pànə pə ni pi təəmənə a nɪghə, mbə'ə pobə pyiimə lo wə tsàanə mə." ⁴³ Tsa'nə à lè myàanənə a ni shwəŋnə la, à lè kyiinə ni ɪtɪŋnə nshwəŋə lo, "Lazarùsə furə ntô." ⁴⁴ Tsa'nə Yésù à lè shwəŋənə la, àkwuə ɲwùè ghu a lè zùŋə n̄furə, mɪkwùè ɪme ghobə mbò ɪme pə mi korənə ni ɪpàa ɪtsə'ə, atsə'ə a ki nkorə farə ɪsɪghə e.

Yésù a shwəŋə ambo pobə lo, "Nɪ kyàatə e mmyà'tə â lèrè."

Pi tyi'ə ntà'à àlànə a ni zhwuutə a Yésù

⁴⁵ Lenəla, pɪjəw pɪno'nə ni pi lè tònə a ni chà'tə a Màriyà lè zəənə ànwùè ni Yésù à ghɪrənə ntyi'ə nnunə n̄tɪŋmə anunə ze. ⁴⁶ La pɪtse pəənə amwuə pobə lè lèrè ngə n̄tsirə pɪFarisɪ n̄tiitə a ghobə ni ànwùè ni Yésù à ghɪrənə. ⁴⁷ Lenəla, pɪfò mà'à Nwùè pobə pɪFarisɪ lè shwatə amwuə Kansèrə nshwəŋə lo, "Pəənə ghɪrə lə ɪla? Nɪ zəənə mbuurə ɪlènə ɪnwùè pɪyərənə yerənə ni ɲònə wə à wə ngɪrə? ⁴⁸ Pəənə tə mmyà'tə lo â lèrè ni mbyə yi pànə pɪtsùmə pyiimə e, lenəla ɪtwuə àla'à Romə tō nshà'tə Ndâ Mɪshwà'à Nwùè pobə àla'à àzəənə."

⁴⁹ La ta'à ɲwùè ɪghobə ghùtse ni pi lè mənə n̄funə ni Kayafàsə, ni à lè pənə àtwuə pɪfò mà'à Nwùè amwuə ngu'ù ghu, a shwəŋə ambo pobə lo, "Ka nɪ zhyə a wɪghə ànwùè àtse; ⁵⁰ ka nɪ zhyə a wɪghə lo a pònə ambo pɪghə pə lo ta'à ɲwùè â kwɪghə àtwuə ni pəənə, n̄tsàarə lo àla'à àtsùmə â kwɪghə?" ⁵¹ Ka à lè shwəŋə e a lenə la àtwuə ni ze, tsa'nə à lè pənə Àtwuə pɪfò mà'à Nwùè amwuə ngu'ù ghu la, à lè tyi'ə nshwəŋnə la tsa'a ngàŋə n̄twuumə Nwùè lo Yésù à ghǎ kwɪghə àtwuə ni pɪjəw. ⁵² Ka à lè pə kwɪghə e la pə ndà'à àtwuə ni pɪjəw. À lè kwɪghə pə a ni shwatə ɪpoonə pi Nwùè ni pi lè sapənə alyi'ə alyi'ə lo pobə tō mbə alyi'ə mo'ò. ⁵³ A ni pɪ'nə n̄jyə ghu, ɪtwuə pɪjəw tyi'ə ntà'à a ni zhwuutə a Yésù. ⁵⁴ Lenəla ka Yésù à chi n̄gyiinə e sàa sàa amwuə pɪjəw. À lè furə alyi'ə ghu ndèrə amwuə pàa àla'à ɪtse a ni paatə alyi'ə waakə ni pi lè mənə n̄funə ni Efrèmə ntyi'ə nchyə alyi'ə ghu pobə ɪzùŋə ndzùmə ɪpe.

⁵⁵ Njyə Nɪgha'à Àlànə Mmyà'tə ɪ lè paatə. Pànə pɪno'nə furə amwuə àla'à nko'ò ndèrə a Yèrusalèmə a ni sùu mbɪŋmə ɪzobə laanə a ni zùŋə a mbòomə ɪghobə za'à nkwiè Nɪgha'à Àlànə Mmyà'tə ɪ pònə tō.

⁵⁶ Tsa'nə pobə lè mənə ntà'à a Yésù mmə ntô nshwatə àtɪtaa Ndâ Mɪshwà'à Nwùè a Yèrusalèmə la, pobə lè tyi'ə mbyiitə pobə ni pobə lo, "Nɪ kwàŋə àzɪghə lo àkə, tə ǎ tō amwuə nɪgha'à wanə?" ⁵⁷ A lè ki pə la ni pɪfò mà'à Nwùè pobə pɪFarisɪ shwəŋə mə lo, ɲwùè à tə mbəla n̄zhyə alyi'ə ni Yésù à pənə ghu a tō nshwəŋə ambo pobə mbə'ə pi ghə nkō e.

Màriyà a zo'ò mɪkwùè mi Yésù ni mɪghurə a Betani
(Mat 26.6-13;Mrk 14.3-9)

12 À lè pirè mbunə n̄jyə n̄tuurə n̄jyə Nɪgha'à Àlànə Mmyà'tə ɪ tō Yésù a lèrə a Betani a alyi'ə ni Lazarùsə à lè mənə nchyə ghu, nki mbə wùè ni à lè zhwuumənə e anunə n̄wɪghə la. ² Pi lè laamə mɪzɪghə ambo ze alyi'ə ghu. Marətà a yèmpə a ni ghàbə a mèrə ambo pobə. Lazarùsə à lè pə ta'à ɲwùè amwuə pànə ni pi lè n̄wuunənə a ni zɪghə mɪzɪghə mə. ³ Tsa'nə pobə lè pirənə mmə ndzɪghə la, Màriyà a pɪ'i n̄tsəŋə mɪghurə mi àzhyǎ mi tsənə ni pi lè tsùŋənə ni ndà'à nadə ntô nkwièrə anunə mɪkwùè mi Yésù, ntyi'ə ndòo ɪnyùŋə àtwuə e ndzəə ghu. Àzhyǎ mɪghurə yə ɪshɪ'nə zə a lè tyi'ə mmə n̄nwù'ù amwuə ndâ n̄tsùmə. ⁴ La ta'à àzùŋə ndzùmə Yésù ni pi lè mənə n̄funə ni Yudà Iskaryòtə, ni à lè pənə ɲònə ni à lè pənə shwùunə e, a pyiitə lo, ⁵ "À lè ghɪrə àkə lo kò pi shwùunə e mɪghurə mə ni nkabə silbà nkɪrə ɪtarə, † ɲɲâ nkabə ghu ambo ngàŋə àfumə?" ⁶ Ka à lè shwəŋə e a zə pə n̄tiinə à twu'tənə mɪlɪŋə anunə ngàŋə àfumə. À lè shwəŋə pə n̄tiinə à lè pənə ɪndzəərə. Àpàamə nkabə a lè pə ambo ze, a tyi'ə mmə ngə amwuə n̄fuukə nkabə n̄tsùŋə mɪnwùè ɪme ghu. ⁷ La Yésù a kwiè lo, "Nɪ myà'tə e. À lè nùŋə a mèrə a ni zo'ò mə la anunə n̄jyə ni pi ghǎ t̄wəŋə mə. ⁸ Ngàŋə àfumə pə e pɪghə pi pobə pə nkwiè ɪtsùmə, la ka mbə pə mə pəənə nkwiè ɪtsùmə."

Pɪfò mà'à Nwùè tà'à àlànə a ni zhwuutə a Lazarùsə

⁹ Nkwùè ni àpùnə pɪjəw lè zu'nə lo Yésù à wùè alyi'ə ghu, pobə lè tō, ka tō a ghobə pə a ni tō ndzəənə e ndà'à. Pobə lè ki ntô farə a ni zəənə a Lazarùsə ni à lè zhwuumənə e anunə n̄wɪghə. ¹⁰ Lenəla, pɪfò mà'à Nwùè lè tyi'ə mmə ntà'à àlànə a ni zhwuutə a Lazarùsə, ¹¹ n̄tiinə pɪjəw pɪno'nə lè tyi'nə mmə mmyà'tə a ghobə ndzùŋə a Yésù ntii Lazarùsə.

Yésù a kwuunə a Yèrusalèmə tsa'a ɪfò
(Mat 21.1-11;Mrk 11.1-11;Luk 19.28-40)

¹² Njyə ɪ lè lànə, àpùnə pəənə ni pobə lè tònə anunə Nɪgha'à Àlànə Mmyà'tə zu'ù lo Yésù à wə ntô a Yèrusalèmə. ¹³ Lenəla, pobə lè liitə ɪzanə ndèrə ngə mbwùumə e ntyi'ə nkyiinə nshwəŋə lo, "Hòsanà! Pəənə ghu'tə a wùè wa ni à wə ntô anunə n̄lɪnə ni Ndò'nəmbɪyə nki mbə ɪfò Israel!" ¹⁴ Yésù à lè zəənə ndzàkɪshyè ndòo a zèrə nko'ò anunə tsa'nə pi ɲwà'nənə amwuə àŋwà'nə Nwùè lo, ¹⁵ "Pànə pi àla'à Zayònə, kò nɪ pò; nɪ zəənə, ɪfò ɪwɪghə a wə ntô, nko'ò anunə moonə ndzàkɪshyè." ††

¹⁶ Amwuə nkwiè ghu, ka ɪzùŋə ndzùmə Yésù lè zhyə a ghobə ɪsùmə àshwəŋnə zə. La nkwiè ni Yésù à lè zhwuumənə a n̄wɪghə, nko'ò ndèrə a n̄p̄wuurə, pobə lè kwèmpə lo àŋwà'nə Nwùè a lè shwəŋə mə ànwùè zèrə zə mbə'ə e, nki ntyi'ə nkwièmpə tsa'nə pi lè ghɪrənə ànwùè zèrə zə anunə ze. ¹⁷ Àpùnə pànə za ni pobə lè pənə pobə pi Yésù amwuə nkwiè za ni à lè zhwu-

† Nkabə ni mbə'ə ɪ twuə àfà'à anunə ta'à n̄jyə. †† Zec 9.9

umə̀nə a Lazarùsə aɲunə nìwighə̀ nfuɲə̀ e a furə̀ amwuə̀ nìshyè̀ la, lè̀ mə̀ ngyiinə̀ nchwiitə̀ ànwùè̀ nì pòbə̀ lè̀ zəə̀nə̀nə̀. ¹⁸ Lǎ̀ ìsùmə̀ ànwùè̀ nì pànə̀ p̄̀nə̀nə̀ lè̀ lè̀rə̀nə̀ a nì ghè̀ mbwùumə̀ e ntiinə̀ pòbə̀ lè̀ zù'nə̀ àlènə̀ ànwùè̀ yerə̀nə̀ yerə̀nə̀ zè̀ nì à lè̀ ghìrə̀nə̀ la. ¹⁹ P̄̀Farisì nì pì lè̀ pənə̀ alyi'ə̀ ghu pì'nə̀ a nì shwə̀ɲə̀nə̀ pòbə̀ nì pòbə̀ lo, "Nì zəə̀nə̀ tsa'nə̀ ànwùè̀ zè̀ a tsàarə̀nə̀ mìt̄ɲə̀nə̀ ìmə̀ə̀nə̀. Pànə̀ p̄̀tsùmə̀ pə̀ ntyi'è̀ ndzùɲə̀ pə̀ a ye!"

Pànə̀ pì àlǎ'ə̀ Greece p̄̀itse tǎ'ə̀ a nì zəə̀nə̀ a Yēsù

²⁰ P̄̀Greek p̄̀itse lè̀ pə̀ amwuə̀ pànə̀ pa pyè̀ nì pòbə̀ lè̀ kò'nə̀ ndèrə̀ a Yèrusalèmə̀ a nì ghè̀ ngu'tə̀ a Nwùè̀ nkwiè̀ Nìgha'ə̀ Àlànə̀ Mmyà'tə̀. ²¹ Pànə̀ pè̀ lè̀ ghè̀ ntsirə̀ a Filibè̀ nì à lè̀ pənə̀ ɲwùè̀ Betsedà amwuə̀ àlǎ'ə̀ Galilyə̀, nshwə̀ɲə̀nə̀ ambo ze lo, "Pə̀ tǎ'ə̀ a nì zəə̀nə̀ a Yēsù."

²² Filibè̀ à lè̀ ghè̀ nshwə̀ɲə̀nə̀ ambo Andrù; pòbə̀ ze ghè̀ nshwə̀ɲə̀nə̀ ambo Yēsù. ²³ Yēsù a tyi'è̀ nshwə̀ɲə̀nə̀ ambo pòbə̀ lo, "Nkwùè̀ ì kù'ù ambo Moonə̀ Nwùè̀ a nì kwiirə̀ àghu'tə̀ e. ²⁴ Nshwə̀ɲə̀nə̀ tyi'è̀ nkũɲə̀ nkuɲə̀ ambo pighə̀ lo mbùmə̀ nkwiè̀ ì tə̀ ghoɲə̀ e tì kwighə̀ a ìshyè̀, ì ghoɲə̀ zèrə̀ nì zèrə̀. La ì tə̀ mbə̀la nkwiighə̀, ì ghìrə̀ ngwàrə̀ nkwiè̀ no'nə̀. ²⁵ Njònə̀ nì à kòɲə̀nə̀ a nìchyəm-byə̀ e à pì pì a wèrə̀. La ɲònə̀ nì à pàanə̀nə̀ a nìchyəm-byə̀ e a àtwuè̀ ìshyè̀ ghə̀ ǎ̀ nùɲə̀ a wèrə̀ mbə̀'ə̀ pə̀ nì nìchyəmbyə̀ wa nì à ghoɲə̀nə̀ nì nkuɲə̀. ²⁶ Nwùè̀ à tə̀ mbə̀ fǎ'ə̀ àfǎ'ə̀ mə̀, a pòɲə̀ lo a zùɲə̀ mə̀ ɲijiilo, alyi'ə̀ nì m̄̀bənə̀ ghu, a pòɲə̀ lo ngàɲə̀ àfǎ'ə̀ mə̀ à kì mbə̀ alyi'ə̀ ghu. Nwùè̀ à tə̀ mbə̀la mmə̀ nfǎ'ə̀ àfǎ'ə̀ mə̀ yi Tǎ̀ à pì tyi'è̀ ghu'tə̀ e."

Yēsù a shwə̀ɲə̀ lo à pì kwighə̀

²⁷ Yēsù a shwə̀ɲə̀ lo, "T̄̀tsòɲə̀ wə̀, ntiɲmə̀ mə̀ ì wə̀ nì àsòm̄̀nə̀; mbi shwə̀ɲə̀ lo, 'Tǎ̀ à fuukə̀ mə̀ amwuə̀ ngə̀'ə̀ zanə̀?' Ngaɲə̀! La ìsùmə̀ nì ndè̀ tònə̀ a nì lànə̀ amwuə̀ nkwiè̀ ngə̀'ə̀ zè̀. ²⁸ Tǎ̀ ghìrə̀ n̄̀linə̀ ìtsò pə̀ nì àghu'tə̀."

Tsa'nə̀ à lè̀ shwə̀ɲə̀nə̀ a lenə̀ la, ngyè̀ ìtse ì lè̀ furə̀ a nìp̄̀wuurə̀ nshwə̀ɲə̀ lo, "Ngìrə̀ mə̀ n̄̀linə̀ ìtsà nì pə̀ nì àghu'tə̀, mbə̀ kwìrə̀ ghìrə̀ lo tsèrə̀ pə̀ nì àghu'tə̀."

²⁹ Àp̄̀ɲə̀nə̀ pə̀ə̀nə̀ nì a lè̀ təə̀mənə̀ alyi'ə̀ ghu, a zu'ù ngyè̀ ghu nshwə̀ɲə̀ lo, "Nìf̄̀ɲə̀nə̀ kyiinə̀." P̄̀itse shwə̀ɲə̀ lo, "À shwə̀ɲə̀nə̀ angèrə̀ ambo ze."

³⁰ Yēsù a shwə̀ɲə̀nə̀ ambo pòbə̀ lo, "Ka ngyè̀ zè̀ ì tə̀ nshwə̀ɲə̀nə̀ e la mbə̀'ə̀ mə̀, ì tə̀ nshwə̀ɲə̀nə̀ la mbə̀'ə̀ wighə̀.

³¹ T̄̀tsòɲə̀ wə̀, p̄̀ sa'ə̀ ìsà'ə̀ pànə̀ pì àtwuè̀ ìshyè̀; t̄̀tsòɲə̀ wə̀ p̄̀ shwu'kə̀ a ìfò nì à pənə̀ àtwuè̀ pànə̀ pì àtwuè̀ ìshyè̀ aɲunə̀ aləɲə̀ n̄̀fò e kantə̀ e. ³² Nkwùè̀ nì pì ghǎ ɲaɲə̀ mə̀ a ìshyè̀ tsàa àt̄̀ghə̀, ngǎ̀ lóo a ɲwùè̀ ntsùmə̀ à t̄̀ ambo m̄̀ɲə̀." ³³ À lè̀ shwə̀ɲə̀ zè̀ pə̀ a nì nèrə̀ mbuurə̀ nìwighə̀ nì à ghǎ kwighə̀ a zèrə̀. ³⁴ Àp̄̀ɲə̀nə̀ pànə̀ p̄̀ghu a kwiè̀ ambo ze lo, "Mbòomə̀ iwəə̀ à tiitə̀ a wə̀ lo ka Ghù Ndzo'nə̀ wa a pə̀ ghǎ kwighə̀ e, la wə̀ shwə̀ɲə̀nə̀ àzò pə̀ lo pì ghǎ ɲaɲə̀ a Moonə̀ Nwùè̀ a ìshyè̀ tsàa àt̄̀ghə̀ lo ìla ghu? Moonə̀ Nwùè̀ wèrə̀ wə̀ a pə̀ iwə̀?"

³⁵ Yēsù a kwiè̀ ambo pòbə̀ lo, "Nkà'ə̀ mə̀ ì k̄̀irə̀ ambo pighə̀ tyi'è̀ aɲunə̀ mə̀t̄̀umə̀ nkwiè̀. Nì lànə̀ nì mbyè̀ ndèrə̀ alyi'ə̀ nì nì pənə̀ ndèrə̀ nkà'ə̀ wə̀ ì p̄̀irə̀ mmə̀ nkirə̀, mbə̀'ə̀ ndzùmə̀ ì t̄̀ nnàanə̀ a wighə̀. Njònə̀ nì à

wa ngyiinə̀ amwuə̀ ndzùmə̀ ka à zhyè̀ e alyi'ə̀ nì à mə̀nə̀ ndèrə̀. ³⁶ Nì nùɲə̀ ntiɲmə̀ ìwighə̀ aɲunə̀ nkà'ə̀ wə̀ tsa'nə̀ ì p̄̀irə̀nə̀ ambo pighə̀. Lenə̀la, nì tyi'è̀ mbə̀ pànə̀ pì nkà'ə̀."

Yēsù a shwə̀ɲə̀ a lenə̀ la nfuɲə̀ ngə̀ ndəə̀mə̀ e lo kò pòbə̀ chi ndzəə̀nə̀ a ghobə̀ a ye.

Ka p̄̀jew nùɲə̀ a ghobə̀ ntiɲmə̀ ìghobə̀ aɲunə̀ Yēsù

³⁷ Yēsù à lè̀ patə̀ ngìrə̀ pə̀ ìlènə̀ ìnwùè̀ p̄̀yerə̀nə̀ yerə̀nə̀ a ìmyè̀ p̄̀jew la, ka pòbə̀ lè̀ nùɲə̀ a ghobə̀ ntiɲmə̀ ìghobə̀ aɲunə̀ ze. ³⁸ Zèrə̀ zè̀ ànwùè̀ a lè̀ furə̀ a nì lwenə̀ ànwùè̀ nì ngàɲə̀ ntwuumə̀ Nwùè̀ Ìsayà à lè̀ shwə̀ɲə̀nə̀ lo,

"Ndò'nə̀mbyə̀, à lè̀ pyiimə̀ ìwə̀ mbyiimə̀ ntwuumə̀ nì pə̀ lè̀ mə̀nə̀ nchwiitə̀ la?"

Tǎ̀ à lè̀ nèrə̀ mìt̄̀ɲə̀nə̀ ìme la ambo iwə̀?"

³⁹ Lenə̀la, mbə̀'ə̀ ka pòbə̀ lè̀ chi mbyiimə̀ a ghobə̀ ntiinə̀ tyi'è̀ tsa'nə̀ Ìsayà à lè̀ shwə̀ɲə̀nə̀ lo,

⁴⁰ "Nwùè̀ à lè̀ nàanə̀ mə̀ ìmyè̀ ìmobə̀,

nkì nkwiukə̀ mìntiɲmə̀ ìmobə̀,

mbə̀'ə̀ ìmyè̀ ìmobə̀ kaɲə̀ zəə̀nə̀ ìlyi'ə̀,

ìtwuè̀ ìpòbə̀ kì nzhyè̀ e ìnwùè̀ apè̀,

pòbə̀ kì mbə̀ɲə̀ a ghobə̀ ambo m̄̀ɲə̀

ṁbarə̀ a ghobə̀ apè̀." †

⁴¹ Ìsayà à lè̀ shwə̀ɲə̀ a lenə̀ la ntiinə̀ à lè̀ zəə̀nə̀nə̀ àghu'tə̀ Yēsù, nkì nshwə̀ɲə̀nə̀ mbə̀'ə̀ e.

⁴² A lè̀ pə̀ pə̀ a lenə̀ la, p̄̀tǎ̀ pì àlǎ'ə̀ lè̀ nùɲə̀ m̄̀ntiɲmə̀ ìmobə̀ aɲunə̀ Yēsù. La ka tiitə̀ e a ghobə̀ p̄̀itse pə̀ə̀nə̀, ntiinə̀ pòbə̀ lè̀ pənə̀ mbò lo p̄̀Farisì fuukə̀ a ghobə̀ a ndà àshwatə̀ p̄̀jew. ⁴³ Pànə̀ pèrə̀ pə̀ lè̀ kòɲə̀ àghu'tə̀ ɲwùè̀ misonə̀ ntsàarə̀ àghu'tə̀ Nwùè̀.

Yēsù pòbə̀ Tǎ̀ ìghobə̀ la ta'ə̀ ɲwùè̀

⁴⁴ Yēsù à lè̀ kyiinə̀ nshwə̀ɲə̀ lo, "Njònə̀ wa nì à nùɲə̀nə̀ ntiɲmə̀ e aɲunə̀ m̄̀ɲə̀, ka à nùɲə̀ e pə̀ aɲunə̀ m̄̀ɲə̀ ndà'ə̀, à kì nnùɲə̀ farə̀ aɲunə̀ ɲònə̀ wa nì à twuumənə̀ mə̀ la. ⁴⁵ Njònə̀ wa nì à zəə̀nə̀nə̀ mə̀, à kì ndzəə̀nə̀ la wùè̀ wa nì à twuumənə̀ mə̀ la. ⁴⁶ Ntò àtwuè̀ ìshyè̀ ghə̀ la tsa'a nkà'ə̀, lo ɲònə̀ wa ntsùmə̀ nì à nùɲə̀nə̀ ntiɲmə̀ e aɲunə̀ m̄̀ɲə̀, ka à ghoɲə̀ e amwuə̀ ndzùmə̀. ⁴⁷ Nwùè̀ à tə̀ mbə̀la ndzu'ù àshwə̀ɲə̀nə̀ mə̀ ka nùɲə̀ e a zèrə̀, ìchyà̀ mə̀ ìsà'ə̀ aɲunə̀ ze apè̀, ntiinə̀ ka ndè̀ t̄̀ mə̀ la a nì sa'ə̀ m̄̀sà'ə̀ m̄̀ pə̀ə̀nə̀. Ndè̀ t̄̀ pə̀ a nì chwarə̀ àtwuè̀ ìshyè̀.

⁴⁸ Njònə̀ wa nì à twuumənə̀ mə̀, ka kwiirə̀ e àshwə̀ɲə̀nə̀ mə̀, à chyè̀ nì ɲònə̀ nì à ghǎ sa'ə̀ ìsà'ə̀ e. Àshwə̀ɲə̀nə̀ mə̀ a ghǎ sa'ə̀ ìsà'ə̀ e aɲunə̀ ndwùutə̀ ɲyè̀. ⁴⁹ A chyè̀ a lenə̀ la ntiinə̀ ànwùè̀ nì ìshwə̀ɲə̀nə̀ ka ìshwə̀ɲə̀nə̀ mə̀ la nì ìt̄̀ɲə̀nə̀ mə̀. À ɲǎ̀ Tǎ̀ iwəə̀ nì à lè̀ tsàanə̀ mə̀ ɲǎ̀ àzwu-

umə̀ nì ìchyə̀nə̀ a nì shwə̀ɲə̀ a zèrə̀. ⁵⁰ Nzhyè̀ lo, ntè̀ e ì wa ɲǎ̀ a nìchyəmbyè̀ nì à ghoɲə̀nə̀ nì nkuɲə̀. Lenə̀la, ngwè nshwə̀ɲə̀nə̀ la ànwùè̀ nì Tǎ̀ iwəə̀ à tǎ'nə̀ lo ìsh-

wə̀ɲə̀."

⁴⁸ Njònə̀ wa nì à twuumənə̀ mə̀, ka kwiirə̀ e àshwə̀ɲə̀nə̀ mə̀, à chyè̀ nì ɲònə̀ nì à ghǎ sa'ə̀ ìsà'ə̀ e. Àshwə̀ɲə̀nə̀ mə̀ a ghǎ sa'ə̀ ìsà'ə̀ e aɲunə̀ ndwùutə̀ ɲyè̀. ⁴⁹ A chyè̀ a lenə̀ la ntiinə̀ ànwùè̀ nì ìshwə̀ɲə̀nə̀ ka ìshwə̀ɲə̀nə̀ mə̀ la nì ìt̄̀ɲə̀nə̀ mə̀. À ɲǎ̀ Tǎ̀ iwəə̀ nì à lè̀ tsàanə̀ mə̀ ɲǎ̀ àzwu-

umə̀ nì ìchyə̀nə̀ a nì shwə̀ɲə̀ a zèrə̀. ⁵⁰ Nzhyè̀ lo, ntè̀ e ì wa ɲǎ̀ a nìchyəmbyè̀ nì à ghoɲə̀nə̀ nì nkuɲə̀. Lenə̀la, ngwè nshwə̀ɲə̀nə̀ la ànwùè̀ nì Tǎ̀ iwəə̀ à tǎ'nə̀ lo ìsh-

wə̀ɲə̀."

⁴⁸ Njònə̀ wa nì à twuumənə̀ mə̀, ka kwiirə̀ e àshwə̀ɲə̀nə̀ mə̀, à chyè̀ nì ɲònə̀ nì à ghǎ sa'ə̀ ìsà'ə̀ e. Àshwə̀ɲə̀nə̀ mə̀ a ghǎ sa'ə̀ ìsà'ə̀ e aɲunə̀ ndwùutə̀ ɲyè̀. ⁴⁹ A chyè̀ a lenə̀ la ntiinə̀ ànwùè̀ nì ìshwə̀ɲə̀nə̀ ka ìshwə̀ɲə̀nə̀ mə̀ la nì ìt̄̀ɲə̀nə̀ mə̀. À ɲǎ̀ Tǎ̀ iwəə̀ nì à lè̀ tsàanə̀ mə̀ ɲǎ̀ àzwu-

umə̀ nì ìchyə̀nə̀ a nì shwə̀ɲə̀ a zèrə̀. ⁵⁰ Nzhyè̀ lo, ntè̀ e ì wa ɲǎ̀ a nìchyəmbyè̀ nì à ghoɲə̀nə̀ nì nkuɲə̀. Lenə̀la, ngwè nshwə̀ɲə̀nə̀ la ànwùè̀ nì Tǎ̀ iwəə̀ à tǎ'nə̀ lo ìsh-

wə̀ɲə̀."

Yēsù a sùu m̄̀kwùè̀ m̄̀ ìzùɲə̀ ndzùmə̀ ìpe

13 A lè̀ pə̀ ɲyè̀ nì ɲyè̀ ì laanə̀ p̄̀ zighə̀ m̄̀zighə̀ m̄̀ Nìgha'ə̀ Àlànə̀ Mmyà'tə̀, Yēsù à lè̀ zhyè̀ mə̀ lo

† Ìsa 6.10

nkwùè ì kù'ù ambo ze a ni myà'tè àtzuè ìshyè zè k'wirè lèrè ambo Tã ighobə. Tsa'nə à lè kònjənə pəənə ìpe ni pənə àtzuè ìshyè ghə, à lè kònjə a ghobə tə mmyàanə.

² A lè ki pə nkwùè ni Yésù pobə ìzùnjə ndzùmə ìpe lè pə ndzighè mizighè mi nkwə, Satàanə à lè chyà mə àk-wànjə amwuə ntiŋmə Yudà Iskaryòtə, moonə Shimùnə, lo à shwùunə a Yésù. ³ Yésù à lè zhyè lo Tã à njà mə ìp-wuumə ìtsùmə ambo ze, nki nzhyè lo à lè furè la ambo Nwùè nki mə ndèrə ambo Nwùè. ⁴ Lenəla, à lè lòo alyi'ə mizighè ghu, ntso'tè ìtsə'ə ìpe ndòo a tawùrə nkorə a ìsè ze, ⁵ nchyà nchyə amwuə àkanjə yè sùunə mbìnjmə, mbì'nə a ni sùu mìkwùè mi ìzùnjə ndzùmə ìpe, ntyi'è ndòo a tawùrə wa ni à lè korənə a ìsè ze la ndòo ndzəə ghu. ⁶ Nkwùè ni à lè tònə a ni sùu mi Shimùnə Pità, Shimùnə Pità à lè pyiitə ambo ze lo, "Ndò'nəmbyə, à sùu ghò sùu mìkwùè ìmā?"

⁷ Yésù a k'wùè ambo ze lo, "Ka wè zhyè o ànwùè ni ngwè ngìrè tìtsònjə, la wè ghà zhyè."

⁸ Pità a shwənjə ambo ze lo, "Mbə'ə ka wè la'a nsùu o mìkwùè ìmā!"

Yésù a k'wùè ambo ze lo, "Ntə ngojə mə mìkwùè ìmò ti sùu, wè la'a mbə o ni ànwùè àtse a ni ghìrè pùu apə."

⁹ Shimùnə Pità a shwənjə ambo ze lo, "Ndò'nəmbyə, kò wè sùu o pə ndà'ə mìkwùè ìmā, ki nsùu mbò ìmā pobə àtzuè mə."

¹⁰ Yésù a shwənjə ambo ze lo, "Njònə ni à sùu mə mbìnjmə e ntsùmə, ka à chyè mbə e a ni sùu mbìnjmə. À chyè pə a ni sùu ndà'ə mìkwùè ìme. La mbìnjmə e ntsùmə ì laanə. Nì laanə, ndànjə e ta'ə njwùè ìwighə."

¹¹ A lè ki pə la ni à zhyè mə a njònə ni à shwùunənə e. La ìsùmə ni à lè shwənjənə lo, "Ka a laanə e pìghə pìt-sùmə."

¹² À lè myàanə a ni sùu mìkwùè mi ìzùnjə ndzùmə ìpe pa la, nk'wirè ngwì a gàanə e nk'wirè nnwuunə aŋunə alyi'ə e, mbyiitə ambo pobə lo, "Nì zhyè ìsùmə ànwùè zè ni ngìrənə aŋunə pìghə la?" ¹³ Nshwənjə ambo pobə lo, "Nì wa nfunjə mə ni ìnèrə, nki mmə nfunjə mə ni Ndò'nəmbyə. Nì wa nfunjə a lenə la mmə nshwənjə tyi'è nk'njə nkuŋə ntiinə ìchyè mbə la wèrə. ¹⁴ Ntə pəla mbə Ndò'nəmbyə ìwighə nki mbə ìnèrə ìwighə, nki nsùu mìkwùè ìmìghə, a k'wùè lo ni ki mmə nsùu mìkwùè mi njwùè m'ò m'ò. ¹⁵ Nnèrə a wìghə la ni àlènə ànwùè, njiilo nì ki mmə ngìrə tsa'nə ngìrənə aŋunə pìghə la. ¹⁶ Nshwənjə a wìghə tyi'è nk'njə nkuŋə lo ka ngànjə àfà'ə a tsàarə e a masàa àfà'ə e. Ka ngànjə ntwuumə a ki ntsàarə e a njònə ni à twuumənə e. ¹⁷ Tsa'nə nì zhyènjə ìnwùè pə la, mborè ì za aŋunə pìghə mbə'ə nì pəla mmə ngìrə a lenə. ¹⁸ Ka nshwənjə mə la a wìghə pìtsùmə; Nzhyè mə pəənə pa ni ìtso'nə. La zè chyè a ni lwenə ànwùè ni ànjwà'nə Nwùè a shwənjə mə lo, 'Njònə wa ni à lè zìghənə àpaanə pəe ze la, à pənjə ntyi'è ngànjə mbwùunə mə.' ¹⁹ Ngwè nshwənjə a wìghə ni zè tìtsònjə wè za'ə à pònjə lòo alyi'ə. Mbə'ə a tənə mbəla ndòo alyi'ə, nì pyiimə lo mìnjə njònə ni mbəna wèrə. ²⁰ Nshwənjə tyi'è nk'njə nkuŋə ambo pìghə lo njònə ni à k'wiirənə a njònə wa ni ìtwuumənə e la à k'wi-

irè la a gha; njònə ni à k'wiiirə mə, à k'wiirə la wùè wa ni à lè twuumənə mə la."

Yésù a tiitə tsa'nə njònə ìtse à shwùunə e

(Mat 26.20-25;Mrk 1.17-21;Luk 22.21-23)

²¹ Tsa'nə Yésù à lè shwənjənə a lenə la, à lè pə ni ntòmənə amwuə ze ka mizùnjə, ntyi'è nshwənjə a sànjə sànjə lo, "Nshwənjə tyi'è nk'njə nkuŋə ambo pìghə lo ta'ə njwùè ìwìghə ghùtse à shwùunə mə."

²² ìzùnjə ndzùmə ìpe pənjə nnaŋjə mbìnjmə ìzobə a tyi'è nk'wè a ghobə aŋunə njònə ni mbə'ə a ghìrè ntiì ànwùè ghu. ²³ Ta'ə àzùnjə ndzùmə Yésù ni à lè kònjənə e ka mizùnjə a lè nwuunə a nìpwùnə Yésù.

²⁴ Shimùnə Pità a tyi'è nk'wàa àzùnjə ndzùmə Yésù za nshwənjə ambo ze lo, "Pyiitə e ni njònə ni à wè nshwənjə mbə'ə ze la."

²⁵ Tsa'nə à lè pənə a nìpwùnə Yésù la, a tyi'è mbənjə mbyiitə a Yésù lo "Ndò'nəmbyə, njònə wè ni wè wè nshwənjə lə a ìwə?"

²⁶ Yésù a k'wùè ambo pobə lo, "La njònə wa ni mbi tò tsinè àpaanə amwuə ìchyàanə njà ambo ze la." Lenəla, a tsinè àpaanə amwuə ìchyàanə njà ambo Yudà moonə Shimùnə Iskaryòtə. ²⁷ Tsa'nə Yudà à lè k'wiirənə àpaanə za, Satàanə à lè kwuunə a ntiŋmə ze, Yésù a shwənjə ambo ze lo, "Fa'a ngìrə ànwùè za ni wè ta'nə ghìrə la." ²⁸ Ka ta'ə njwùè amwuə àpwù'ə pànə ni a lè nwuunənə a ìshyè mmə ndzighè la a lè zhyè e ìsùmə ànwùè ni Yésù à lè shwənjənə a lenə la ambo ze. ²⁹ Tsa'nə Yudà à lè pənə njònə ni à twu'tənə àpàamə nk-abə la, pobə pìtse lè pə nk'wànjə lo Yésù à shwənjə ambo ze pə lo à ghè ndzuumə ìpwuumə pìtse ni pobə puŋənə mbə'ə njyè nìgha'ə zè, kə lo à ghè njà ìpwuumə ambo ngànjə àfumə. ³⁰ Yudà a ki nk'wiirə àpaanə ghu nk'wurə, ndzùnjə mmyà'tè nfunjə ndèrə e. ìtwu'ə sinə.

Yésù a njà ntə ghù shwùè

³¹ Tsa'nə Yudà à lè furənə la, Yésù a shwənjə ambo pobə lo, "Tìtsònjə, nì zəənə a àghu'tè Moonə Njwùè, mbə'ə ki lànjə a ndzùmə ze zəənə a àghu'tè Nwùè ³² Tsa'nə Nwùè à pənə ni àghu'tè ndànjə a ndzùmə Moonə Njwùè la, Nwùè tò lòo e nnùnjə a nìpwùnə ze, ghu'tè e ni nkuŋə. ³³ ìpoonə ìpà, ka mbə chi pə mə pəənə aŋunə ntyè sàa. Nì ghà tyi'è tà'ə mə; la tsa'nə ndè shwənjənə ambo pìlew la, mbi shwənjə a wìghə tìt-sònjə lo, 'Alyi'ə ni ngwè ndèrə ghu, mbə'ə nì tò a wìghə apə.' ³⁴ Ngwè njà a wìghə ni ntə ghù shwùè lo nì tə nkònjə mbìnjmə ìzìghə. Tsa'nə nkònjənə a wìghə la, nì tə nkònjə mbìnjmə ìzìghə a lenə. ³⁵ Nì tə mə nkònjə mbìnjmə ìzìghə, yi njwùè ntsùmə à zhyè lo pìghə la ìzùnjə ndzùmə ìpà."

Yésù a shwənjə lo Pità à ghà twuunə e

(Mat 26.31-35;Mrk 14.27-31;Luk 22.31-34)

³⁶ Tsa'nə Yésù à lè myàanənə nshwənjə a zə ànwùè la, Shimùnə Pità à lè pyiitə ambo ze lo, "Ndò'nəmbyə, wè lèrè ìghə?"

Yēsú a kwùè lo. “Ngwè ndèrè a alyi’ə àtse ni mbè’ə wè zùnjè o a gha tìtsònjè apè. La wè tyi’è zùnjè mè amwuə yitse nkwùè.”

³⁷ Pità a pyiitè ambo ze lo, “Ndò’nəmbiyə, mbè’ə ka ñdzùnjè mè a ghò tìtsònjè ntii àkə? A tə mbə pə nìwighè yi mbi n̄ n̄ichyāmbiyə mè mbè’ə o.”

³⁸ Yēsú a pyiitè ambo ze lo, “Wè lanə nchwutè mbɛ̄njmè a ni p̄ n̄ichyāmbiyə o mbè’ə mè? N̄shwənjè tyi’è nkūnjə nkujə ambo ghò lo, ankə’ə à ghă ki tonjè ni itwu’è wè twuunè mè nkwùè itarə.”

Yēsú a lè’tè m̄ntinjəmè mi ñzùnjè ndzùmè ìpe

14 Yēsú à lè shwənjè ambo ñzùnjè ndzùmè ìpe lo, “Kò m̄ntinjəmè ñmighè ki nnè’nè. N̄ n̄njè m̄ntinjəmè ñmighè aɲunə Nwùè, nki nnunjè aɲunə m̄njè. ² M̄ntanjə m̄ino’nə ma a ndà Tă iwəə. A tə mbəla ngonjè e ti pə a lenə yi ka n̄shwənjè mè ambo pighə lo ngwè ndèrè ghè tsùnjè alyi’ə ambo pighə. ³ N̄tə ghè n̄tsùnjè yi mbi tō lòo a wighə mbè’ə n̄ tō n̄nwuunè a n̄p̄wùnə m̄njè, n̄jiilo alyi’ə ni m̄bənə ghu n̄ ki pə ghu. ⁴ N̄ zhyè àlànə ni a za ndèrè a alyi’ə ni ngwè ndèrè.”

Yēsú la àlànə a ni lèrè ambo Tă

⁵ Thomas a shwənjè ambo ze lo, “Ndò’nəmbiyə, ka pəə zhyè wəə alyi’ə ni wè wè ndèrè, n̄tyi’è mbə zhyè àlànə ni a za ndèrè alyi’ə ghu la ighə?”

⁶ Yēsú a kwùè lo, “M̄njè àlànə, mbə nkūnjə nkujə, nki mbə n̄ichyāmbiyə. Mbè’ə njwùè a tō e ambo Tă tighu a lànə ambo m̄njè apè. ⁷ N̄ tə mbəla n̄zhyè mè, yi n̄ ki n̄zhyè a Tă. La a ni p̄n̄è tìtsònjè n̄ zhyè e nki ndzəənè e.”

⁸ Filibè a tyi’ə nshwənjè ambo Yēsú lo “Ndò’nəmbiyə, ndà’ə ànwùè ni pəə t̄nə ambo ghò tìtsònjè a chyè pə lo wè nèrè a Tă ambo pəə, n̄jiilo mbɛ̄njmè ñzəə pònjè.”

⁹ Yēsú a kwùè ambo ze lo, “Filibè, p̄u lanə nchyè aɲunə n̄tyè sàa lə wè tyi’è ka zhyè o a gha? Njònè ni à zəənənə mè, à zəənə a Tă. Wè tyi’è ndànə lə ìla nshwənjè lo ñnèrè a Tă ambo pighə? ¹⁰ Filibè, ka wè pyiimè o lo m̄njè ta’ə njwùè pəə Tă, Tă a ki mbə ta’ə njwùè pəə ze? Ka n̄shwənjè mè m̄nwùè mè m̄tsùmè ambo ghò lo àtwuè ni m̄njè. À fà’ə Tă ni à pənə amwuə m̄njè nfà’ə.

¹¹ N̄ pyiimè lo m̄njè ta’ə njwùè pəə Tă, Tă a ki mbə ta’ə njwùè pəə ze. Kè, n̄ pyiimè ntii m̄nwùè ni n̄ wa ndzəənè ñḡrè.” ¹² Yēsú a chi nshwənjè lo, “N̄shwənjè tyi’è nkūnjə nkujə ambo pighə lo njònè ni à n̄njənə ntinjəmè e aɲunə m̄njè, à tō tə gh̄rè m̄nwùè ma ni ngwa nḡrè la. Gh̄rè farə a myè ni mi tsàarənə, n̄tiinə ngwè ndèrè mè a n̄p̄wùnə Tă. ¹³ Mbi gh̄rè ñnwùè ñtsùmè ni n̄ pyiitənə aɲunə ñlìnè ñtsà mbè’ə pànè ghu’tè a Tă ndànə a ndzùmè moonè e. ¹⁴ N̄ tə pyiitè ànwùè àtsùmè aɲunə ñlìnè ñtsà, ñḡrè a zèrə.”

Yēsú a kà’ə a ni tsàa Àzhwùè Nwùè

¹⁵ Yēsú a chi nshwənjè lo, “N̄ tə pəla nkònjè a mè, yi n̄ njè m̄ntè ñmā. ¹⁶ Mbi pyiitè a Tă a tsàa a wighə ni ngànə àyèmpè ghù nyàanə, ni à pi pə pighə pi pobə nkwùè ñtsùmè. ¹⁷ Ngànə àyèmpè wè la Àzhwùè nkūnjə

nkujə ni mbè’ə ka pànè pi àtwuè ñshyè kw̄irè e a ye n̄tiinə ka pobə pə ndzəənə a ghobə a ye, ka ki zhyè a ghobə a ye, la n̄ zhyè e n̄tiinə à wa amwuə pighə, n̄ ki mbə amwuə ze.

¹⁸ “N̄tiinə ngă lèrè la m̄myà’tè mè a wighə pighə ni pighə apè; ngă kw̄irè tō ambo pighə. ¹⁹ À ki pə aɲunə m̄tùmə nkwùè pànè pi àtwuè ñshyè chi ndzəənə a ghobə a gha apè, la n̄ pə ndzəənè mè n̄tiinə tsa’nə ngwè nchyè ghù nt̄injè la, n̄ ki pə chyè àzighə. ²⁰ A ghă pə njyè ghu n̄ zhyè lo m̄njè ta’ə njwùè pəə Tă, n̄ ki mbə ta’ə njwùè pəənə tsa’nə ñkinə mbə ta’ə njwùè pəənə. ²¹ Njònè wa n̄tsùmè ni à zu’nə ànwùè ni n̄shwənjənə nki mmə nḡrè a zèrə la njònè ni à kònjənə mè. Tă iwəə à kònjè a njwùè n̄tsùmè ni à kònjənə mè, ñki nkònjè a ghobə nnèrè ñp̄njmè mè ambo pobə.”

²² Yudà (ka pə e Yudà Iskaryotə) a tyi’ə m̄byiitè ambo ze lo, “Ndò’nəmbiyə, wè ghă lànə ìla ghu nèrè ñp̄njmè o ambo pəə la nèrè o ambo pànè pi àtwuè ñshyè apè?”

²³ Yēsú a kwùè ambo ze lo, “Njònè wa n̄tsùmè ni à kònjənə mè à gh̄rè ànwùè za àtsùmè ni ngwa nshwənjè la. Tă iwəə à ki kònjè e, pəə Tă iwəə tō ambo ze pəə pi pobə chyè. ²⁴ Njònè wa ni ka à kònjè e a gha la, ka à gh̄rè e ànwùè ni ngwa nshwənjè. ñshwənjè pa ni n̄ zu’nə la ka pə e ñshwənjè ñp̄. A ñshwənjè Tă iwəə ni à tsàanə mè.

²⁵ “N̄tiitè a wighə ni m̄nwùè mə nkwùè ni m̄birənə pəənə. ²⁶ La ngànə àyèmpè ni à pənə Àzhwùè Nwùè ni Tă à tsàa aɲunə ñlìnè ñtsà, à tō nèrè a wighə ni ñnwùè ñtsùmè ki kw̄uunə a wighə ni ñnwùè ñtsùmè ni ndè shwənjè mə ambo pighə.

²⁷ “M̄myà’tè a wighə ni àporèporè; A àporèporè mè ni ngwè njā ambo pighə. Ka ñmə n̄jā mè la tsa’nə pànè pi àtwuè ñshyè pa njā. Kò n̄ pə ni ntòm̄nè kè ni àkwàrè amwuə m̄ntinjəmè ñmighə. ²⁸ N̄ lè zu’ù tsa’nə ndè shwənjənə ambo pighə lo, ‘Mbi lèrè, la kw̄irè tō ambo pighə.’ N̄ lè pəla nkònjè mè, yi n̄ pə ni n̄gha’ə lo ngwè ndèrè ambo Tă iwəə, n̄tiinə Tă à tsàarè a mè.

²⁹ N̄tiitè a wighə ni zè tìtsònjè n̄tiinə a pirè mə e ti lòo alyi’ə, n̄jiilo a gha ndòo alyi’ə, n̄ pyiimè. ³⁰ Ka mbə shwənjè mè pəənə tisiɲnə n̄tiinə ñfò àtwuè ñshyè à wè ntò. Ka à pə e ni ñt̄injè a ni gh̄rè ànwùè àtse aɲunə m̄njè, ³¹ la ngwè nḡrè m̄nwùè tyi’è tsa’nə Tă iwəə à shwənjənə n̄jiilo pànè pi àtwuè ñshyè zhyè lo ngwa nkònjè a Tă.

“N̄ gh̄rè pəənə furè ndèrè.”

Yēsú a ngotə àtighə m̄ntàamə mi m̄lù’ù

15 Yēsú a chi ndànə ni m̄byè nshwənjè lo “M̄njè ngotə àtighə m̄ntàamə mi m̄lù’ù, Tă iwəə a pə njònè ni à wa n̄nanə m̄t̄ighə m̄erə mə. ² À wa ntserè m̄fāa ma aɲunə m̄njè ni m̄erə ma ka zumè e m̄ntàamə ngwa’ā, mmə nshàbè a myè ni m̄erə ma ndzumè m̄ntàamə n̄jiilo m̄erə tsùnjè ndzumè m̄ntàamə m̄ino’nə. ³ Àshwənjè za ni n̄shwənjənə ambo pighə la a gh̄rè mə n̄ laanə. ⁴ N̄ ghojè mbə ta’ə njwùè pəənə. Mbè’nə ka n̄fāa ni àt̄ighə ni zumè e m̄ntàamə tsèrə ni tsèrə. Tsèrə chyè zumè m̄ntàamə mbè’ə ni ghojè aɲunə ma àt̄ighə. Ni ndwuunə wè,

mbè'ə nì kî ndzùmè a wìghè mîntàamè apè, ndànjè e lo nì ghojè mbè ta'ə ñwùè pèənè.

⁵ “Mìjè àtìghè mîntàamè mî mîlù'ù, nì pè mîfàa. Njònè wa nì à ghojè mbè ta'ə ñwùè pèè ze la, ñkî ngojè mbè ta'ə ñwùè pèè ze, à ghà zumè mîntàamè mî àtìghè mîno'nè ntiinè à tè pwuè e mîjè, nì ghìrè a wìghè ànwùè àtse apè. ⁶ Njwùè à tè ka ghojè e lo pè ta'ə ñwùè pèè ze, Tà iwəə a wa'ə e la tsa'a nîfàa nì àtìghè nì pì tserənè. Mbuurè mîfàa za chyè e pè a nì shwatè ntòonè lo mî sighè. ⁷ Nì ti ghojè mbè ta'ə ñwùè pèənè, àshwəjè mè a kî ngojè amwuè pìghè, yì àzwuumè àtsùmè za nì nì pyiitənè, nì pè nì zèrè. ⁸ Tà iwəə à wa mbè nì àghu'tè nkwùè nì nì zumè mîntàamè mîno'nè. Nì ndwuumè wè, nì tyi'è nèrè ìpìjè mè ìwìghè lo pìghè la ìzùjè ndzùmè ìpà. ⁹ Ñkòjè a wìghè tyi'è tsa'nè Tà à kòjè mè. Nì ghojè amwuè ìkòjè mè. ¹⁰ Nì tè mè ndzu'nè mîntè ìmà, yì nì ghojè amwuè ìkòjè mè, tyi'è tsa'nè ñdzu'nè mîntè mî Tà iwəə nki ngojè amwuè ìkòjè e.

¹¹ “Nshwəjè a wìghè nì mînwùè mè mîtsùmè la lo nìgha'ə mè a pè amwuè pìghè. Lenəla, nìgha'ə ìwìghè à lwenè. ¹² Ntè mè ambo pìghè ì chyè la lo nì kòjè mbìjè mè ìzìghè tyi'è tsa'nè ñkòjè mè a wìghè. ¹³ Njwùè à tè pèla mbì a nìchyəmbyè e ntiinè ìswùè e, yì zèrè zè a nèrè la lo à kòjè e ndànjè àndànè wa nì mbè'ə ñwùè a kòjè a ghùtse ñwùè. ¹⁴ Nì chyè mbè la pìswùè ìpà mbè'ə nì pèla mmə ngìrè mînwùè nì ñshwəjè mè a wìghè lo nì ghìrè la. ¹⁵ Ka ñchi mbìrè nfujè a mè a wìghè nì ngàjè àfà'ə, ntiinè mbè'ə ka ngàjè àfà'ə zhyè a ghobə ànwùè za nì masàa ìghobə à wè ngìrè. La mmmə nfujè a wìghè nì pìswùè ìpà, ntiinè ñshwəjè mè a wìghè nì mînwùè mîtsùmè nì ñdzu'nè ambo Tà iwəə. ¹⁶ Ka à lè tso'ò e pìghè ntsò'ò mè tsa'a masàa ìwìghè. À lè tso'ò mîjè ntsò'ò a wìghè mmə ñjə a wìghè nì àfà'ə lo nì lèrè ngè mbì'nè a nì zumè mîntàamè; mîntàamè nì mî ghojè nì nkujè. Lenəla, Tà a ñjə a wìghè nì àzwuumè àtsùmè nì nì pyiitənè ajujè nìlinè ìtsà. ¹⁷ Lè ànwùè nì ñtànè lo nì ghìrè la: Nì kòjè mbìjè mè ìzìghè.

Kìpaanè pànè pì àtwuè ìshyè

¹⁸ “Pànè pì àtwuè ìshyè tè pèla mbàanè a wìghè, nì kwwuumè lo pobə lè pyè mbàanè la a gha. ¹⁹ Nì tè pè tsa'a pànè pì àtwuè ìshyè, yì pànè pì àtwuè ìshyè kòjè a wìghè tsa'a ìpobə pèənè. La ndè tso'ò mè a wìghè nfuukè amwuè pànè pì àtwuè ìshyè. Ka pobə chi ndòo a ghobə a wìghè tsa'a ìpobə pèənè. La ìsumè nì ka pobə chi nkòjè a ghobə a wìghè la. ²⁰ Nì kwwuumè ànwùè nì ndè shwəjè mè ambo pìghè: ‘Ka ngàjè àfà'ə a tsàarè e a masàa e.’ Pobə lè pèla nnyànjè mè, yì pobə ghà kî nyànjè a wìghè. Pobə lè pèla ngìrè ànwùè nì ndè shwəjè mè ambo pobə, yì pobə ghà kî ghìrè a zhyè nì nì shwəjè mè ambo pobə. ²¹ La pobə ghà ghìrè mînwùè mè mîtsùmè ajujè pìghè ntiinè nì pənə pèənè ìpà. Pobə ghà ghìrè a lenə ntiinè ka pobə zhyè a ghobə a jònè nì a lè twuumənə mè. ²² Ndè pèla ngwa'ə ti tō nshwəjè ambo pobə, yì ka pobə lè zhyè a ghobə lo pobə ghìrè ànwùè tìpòjè. La tìtsòjè wanə, ka àlànə a pè e ghu nì mbè'ə pobə shwəjè lo pobə lè

mə ngìrè a tìpòjè la ka zhyè a ghobə. ²³ Njònè wa nì à pàanənə mè, à kî mbàanè a Tà iwəə. ²⁴ Ndè pèla mbìrè ti tō ngìrè ànwùè nì ñwùè à pìrè mè e ti tō ngìrè a ìmyè pobə, yì ka pobə ghìrè a ghobə ànwùè tìpòjè. La tìtsòjè wanə, pobə zəənè mè mînwùè mè ntyi'è mbàanè mè pèè Tà iwəə.

²⁵ “La zè chyè a nì lwenè ànwùè nì a pənə amwuè àjwà'nè mbòomə àzobə lo ‘pobə lè pàanè mè àffíí.’

²⁶ “Wùè nì à yèmpè a wìghè a ghà tō la nì Àzhwùè nì a za nnèrè a nkùjè nkujè, nfuurè ambo Tà. Mbi tsàa e, a furè ambo Tà ntō shwəjè mè mbè'ə mè. ²⁷ Nì kî pè pànè pyè nì nì kî shwəjè àzìghè mbè'ə mè, ntiinè nì lè pənə pèənè a nìpì'nè.”

16 “Nshwəjè a wìghè nì mînwùè mè la lo mbè'ə nì kanə myà'tè àpyiimè ntiinè àzìghè. ² Pobə ghà kantè a wìghè amwuè mîndà mî àshwatè ìmobə. Tsa'nə a pənə lə, nkwùè ì zè ntō nì mbè'ə jònè ìtse à tè mè nzhwuutè o a mè nkwànjè pè lo à wè nfà'ə pè àfà'ə Nwùè. ³ Pobə ghà ghìrè mînwùè mè ntiinè ka pobə zhyè a ghobə a Tà kè a gha. ⁴ La ntiitè a wìghè nì mînwùè mè, mbè'ə nkwùè nì pobə pì'nè a nì ghìrè a mèrə ambo pìghè, nì kwèmpè lo ndè tiitè a wìghè.

Àfà'ə Àzhwùè Nwùè

“Ka ndè tiitè mè a wìghè nì mînwùè mè nkwùè ntsàambyè ntiinè ndè pənə pèənè. ⁵ Tìtsòjè wè nì ngwè nkwirè ndèrè ambo ze wa nì à lè twuumənə mè la, ka ñwùè ìwìghè ghùtse a mè mbyiitè e a gha nì alyi'ə nì ngwè ndèrè. ⁶ La tsa'nə ñshwəjè mînwùè mè mîtsùmè ambo pìghè la, mîntiinjè mè ìwìghè mè ndwè nì àsòmè. ⁷ La ngwè nshwəjè tyi'è nkùjè nkujè ambo pìghè: a pòjè ambo pìghè lo ñdèrè ntiinè nte ka lèrè mè, ngàjè àyèmpè ìwìghè a tō e apè. La nte pèla ndèrè, ngè tsàa e ambo pìghè. ⁸ Nkwùè nì à ghà tō, à ghà ghìrè à laanè ambo pànè pì àtwuè ìshyè lo mînwùè nì pobə kwànjè mbè'ə tìpòjè, ghobə mînwùè mî təəmənə, farə tsa'nə Nwùè à ghà tso'tè mîsà'a ka mî kù'nè e. ⁹ Àkwànjè àzobə mbè'ə tìpòjè ka à kù'nè e ntiinè ka pobə nùjè a ghobə ntiinjè ìghobə ajujè mîjè; ¹⁰ àkwànjè àzobə mbè'ə mînwùè mî təəmənə ka à kù'nè e ntiinè ngwè ndèrè ambo Tà, nì chi ndzəənè a wìghè a gha apè. ¹¹ Àkwànjè àzobə ajujè ndwuumè nì Nwùè à pì tso'tè mîsà'a ka à kù'nè e ntiinè pì tso'tè mè ìsà'a ñwùè nì à pu'tənə àtwuè ìshyè zè.

¹² “Mbirè mbè nì mînwùè mîno'nə a nì shwəjè ambo pìghè, la mèrə tìjè ntsàarè a wìghè a nì zu'ù tìtsòjè. ¹³ La nkwùè nì a ghà tō, Àzhwùè za nì a za nnèrè a nkùjè nkujè à ghìrè nì zhyè a nkùjè nkujè ntsùmè. Ka à pè ghà shwəjè e pè àtwuè nì ze, à ghà shwəjè pè ànwùè nì à zu'nə kî tiitè a wìghè nì mînwùè mè mîtsùmè nì mèrə ghà tō. ¹⁴ À ghà ghu'tè mè ntiinè à ghà lòo a zhyè za nì mbənə shwəjè ambo pìghè tō tiitè a wìghè. ¹⁵ Àzwuumè àtsùmè nì Tà iwəə à twu'tənə a àzà. La ìsumè nì ñshwəjè mè lo Àzhwùè ghu a pì lòo a zhyè nì a pənə àzà tiitè a wìghè.

Nìgha'à ghobə àsòmnnə

¹⁶ “Ǻ kɪ pə aŋunə mətùmə nkwùè nɪ chi ndzəənə a wighə a gha apè, la nkwùè i kɪ chi lànɣè nɪ zəənə mə.”

¹⁷ Ìzùŋə ndzùmə ìpe pɪtse lè pyiitə a tɪtɪrè pobə lo, “Zərə zə ànwùè a chyê lə lo àkə a nɪ shwəŋə lo, Ǻ kɪ pə aŋunə mətùmə nkwùè nɪ chi ndzəənə a wighə a gha apè, la nkwùè i kɪ chi lànɣè nɪ zəənə mə, farə a nɪ shwəŋə lo, ‘Ntiinə ngwè ndèrə ambo Tǻ iwəə?’ ¹⁸ Pobə shwəŋə lo, ‘Mətùmə nkwùè’ a chyê lo àkə? Ka pəə zhyê a wəə ànwùè nɪ à wè nshwəŋnə.”

¹⁹ Yēsù à lè zhyê lo pobə pə ntà'à a nɪ pyiitə mɪnwùè mɪtse ambo ze, ntyi'è nshwəŋə ambo pobə lo, “Nɪ wè mbyiitə lə ìsùmə ànwùè nɪ ndè shwəŋənə ambo pighə lo, ‘A kɪ pə aŋunə mətùmə nkwùè nɪ chi ndzəənə nɪ wighə a gha apè, la nkwùè i kɪ chi lànɣè nɪ zəənə mə?’

²⁰ Nshwəŋə tyi'è nkùŋə nkuŋə ambo pighə lo nɪ ghǻ yii tə yii, la pànə pi àtwuè ìshyê pə nga'à a ghobə gha'nə. Nɪ pə nɪ àsòmnnə, la àsòmnnə àzighə a pəŋə ntyi'è nìgha'à.

²¹ Nkwùè nɪ məngyǻ à mənə ntà'à pyê a moonə, ǻ pə nɪ àndzarə yè n'ə ntiinə nkwùè nɪpyè e ì kù'nənə; la nkwùè nɪ à pyêna a moonə ghu, a chi nkwəmpə e àndzarə nɪ à lè zu'nə a zərə apè ntiinə à wè nga'à a moonə e nɪ à pyêna amwuə àtwuè ìshyê zə.

²² Lǻ tsa'nə a pənə ambo pighə: nɪ pə nɪ àsòmnnə tɪtsòŋə wè. La nkwùè nɪ mbi ghǻ kùwirə tō a nɪ zəənə a wighə nɪ ghǻ pə nɪ nìgha'à, nɪ à pənə nìgha'à wa wùè nɪ mbə'ə ŋwùè a fuukə e a wèrə amwuə mɪntiŋmə ìmighə apè. ²³ A ghǻ pə nkwùè ghu, nɪ chi mbyiitə a wighə a gha nɪ ànwùè àtse apè. Nshwəŋə tyi'è nkùŋə nkuŋə ambo pighə lo Tǻ iwəə ǻ ŋà a wighə nɪ àzwuumə àtsùmə nɪ nɪ pyiitə aŋunə nɪlinə ìtsà. ²⁴ A nɪ pyàa tɪtsòŋə wè, nɪ pirə mə a wighə tɪ pyiitə àzwuumə àtse aŋunə nɪlinə ìtsà. Nɪ pi'nə a nɪ pyiitə, nɪ kɪ kùwirə. Lenəla, nɪ tyi'è nga'à ka mizùŋə.

Yēsù à tsàarə àtwuè ìshyê

²⁵ “Nshwəŋə a wighə nɪ mɪnwùè mə amwuə ìshwəŋnə pɪnàanə nàanə. La nkwùè ì zə ntō nɪ ka mbə chi shwəŋnə mə amwuə ìshwəŋnə pɪnàanə nàanə, mbə tyi'è shwəŋnə pə sàa sàa mbə'ə Tǻ. ²⁶ Aŋunə nɪyê ghu, nɪ ghǻ tyi'è pyiitə ambo Tǻ aŋunə nɪlinə ìtsà; ka m̄mə nshwəŋə mə lo mbi ghǻ pyiitə ambo Tǻ ambo pighə, à ghǻ pyiitə pighə, ²⁷ mbə'nə Tǻ àtwuè mbɪŋmə e à kòŋənə a wighə ntiinə nɪ kòŋənə mə, ñkɪ mbyiimə lo ñfurə ambo Nwùè. ²⁸ Ndè furə ambo Tǻ ntō amwuə àtwuè ìshyê; la tɪtsòŋə, ngwè mmyà'tə àtwuè ìshyê nkùwirə m̄mə ndèrə ambo Tǻ.”

²⁹ Tsa'nə à lè shwəŋənə a lenə la, ìzùŋə ndzùmə ìpe shwəŋə lo, “Wè wè nshwəŋnə sàa sàa tɪtsòŋə ka mə nshwəŋnə o amwuə ìshwəŋnə pɪnàanə nàanə. ³⁰ Tɪtsòŋə pəə zhyê lo wè zhyê ànwùè àtsùmə, ka ìsùmə ì pə e ghu ambo ŋònə ìtse a nɪ chi mbyiitə o nɪ ìpyiitə ìshwəŋnə. Zə ghìrə pəə pyiimə lo wè lè furə ambo Nwùè.”

³¹ Yēsù a pyiitə ambo pobə lo, “Nɪ pyiimə tɪtsòŋə wanə? ³² La nkwùè ì zə ntō; zərə ì tō mə, a nɪ tǻ a

wighə nsapə, ŋwùè mo'ə mo'ə à lèrə a imwuə alyi'ə ze, ñtyi'è ngoŋə mɪŋə nɪ mɪŋə. La ka mbə pə mə mɪŋə nɪ mɪŋə ntiinə Tǻ iwəə à wè pəə ze. ³³ Ntiitə a wighə nɪ mɪnwùè mə lə njiilo pəənə pwuutə mbə ta'à ŋwùè nɪ kɪ mbə nɪ àporəporə. Nɪ zəənə ngə'ə amwuə àtwuè ìshyê zə, la nɪ təəmə ntɪŋnə! Ntsàarə mə mɪtɪŋnə mi àtwuè ìshyê zə.”

Yēsù a chà'tə a Nwùè àtwuè ìzùŋə ndzùmə ìpe

¹⁷ Tsa'nə Yēsù à lè myàanənə a nɪ tətətə ìzùŋə ndzùmə ìpe, à lè pə'kə ìmyê ìme nnanə àtɪghə, nshwəŋə lo, “Tǻ, nkwùè ì kù'ù lo wè ghu'tə a moonə o mbə'ə moonə o a kɪ ngu'tə o. ² Wè lè ŋà e nɪ ìtɪŋnə àtwuè ŋwùè ntsùmə mbə'ə à ŋà a nɪchyəmbyê wa nɪ à ghoŋənə nɪ nkuŋə ambo pànə pyè nɪ wè ŋànə ambo ze. ³ Nɪchyəmbyê nɪ à ghoŋənə nɪ nkuŋə à chyê la lo pànə zhyê lo wè la ndà'à Nwùè nɪ à pənə nkùŋə nkuŋə, nki nzyhê a Yēsù Kristù nɪ wè tsàanə. ⁴ Ndè ghu'tə o amwuə àtwuè ìshyê tsa'nə ndè myàanənə àfà'a za nɪ wè lè ŋànə ambo mɪŋə lo ñfà'a la. ⁵ Tǻ, ghu'tə mə tɪtsòŋə a mbyè ghò, ñtyi'è mbə nɪ àghu'tə za nɪ wè lè pyè mə ngu'tə mə nɪ zərə za'à àtwuè ìshyê zə a pòŋə pə. ⁶ Ndè ghìrə pànə pa nɪ wè lè fuukənə amwuə àtwuè ìshyê ŋhà ambo mɪŋə la pobə zhyê o. À lè pə pəənə ìpò, la wè ŋà a ghobə ambo mɪŋə pobə kɪ nnùŋə àshwəŋnə o. ⁷ Pobə zhyê tɪtsòŋə wè lo àzwuumə àtsùmə nɪ wè ŋànə ambo mɪŋə a furə la ambo ghò. ⁸ Ndè ŋà ntwuumə nɪ wè lè ŋànə lo ŋhà ambo pobə; pobə kɪ nzyhê nkùŋə nkuŋə lo ñfurə a nɪpwùnə ghò, nki mbyiimə lo wè lè tsàa a mə. ⁹ Ngwa nchà'tə a Nwùè àtwuè pobə. Ka mə chà'tə mə pə mbə'ə pànə pi àtwuè ìshyê, ñchà'tə pə àtwuè pànə pa nɪ wè lè ŋànə ambo mɪŋə la ntiinə à pəənə ìpò. ¹⁰ Pəənə ìpà la ìpò, ìpò kɪ mbə ìpà, pi tyi'è ndàŋə a ndzùmə pobə ndzəənə àghu'tə mə. ¹¹ Ngwè ntō ambo ghò tɪtsòŋə; ka ñchi mbirə mə amwuə àtwuè ìshyê zə la pobə pirə amwuə àtwuè ìshyê. Tǻ ghù ndaanənə, pyamnə a ghobə nɪ ìtɪŋnə nɪlinə ìtsò nɪ wè lè ŋànə ambo mɪŋə. Wè pyamnə a ghobə njiilo pobə pə ta'à ŋwùè tsa'nə pùu kɪnə mbə ta'à ŋwùè. ¹² Aŋunə nkwùè nɪ ndè pənə pəə pi pobə, ndè pyamnə a ghobə nɪ ìtɪŋnə wùè nɪ i pənə aŋunə nɪlinə ìtsò. Ndè pyamnə a ghobə ka ta'à ŋwùè ìghobə ìtse a pɪ e ndàŋə e ta'à ŋwùè nki mbə ŋònə nɪ à lè pənə pi mbə'ə ànwùè zhyê nɪ pi ŋwà'nənə amwuə àŋwà'nə Nwùè a pwuumə. ¹³ Ngwè ntō tsirə o tɪtsòŋə wè, la ñshwəŋə mɪnwùè mə mbirə àtwuè ìshyê ghə la mbə'ə nìgha'à mə a lwenə amwuə mɪntiŋmə ìmobə. ¹⁴ Ndè chwiitə ntwuumə o ambo pobə la pànə pi àtwuè ìshyê ghə pàanə a ghobə ntiinə ka pobə pə ghobə pànə pi àtwuè ìshyê, tyi'è tsa'nə ka ñkɪ mbə mə ŋwùè àtwuè ìshyê. ¹⁵ Ka m̄mə nchà'tə mə a Nwùè la lo wè fuukə a ghobə amwuə àtwuè ìshyê ghə, ngwè ñchà'tə la lo wè pyamnə a ghobə mbə'ə ŋònə tɪpòŋə wa a ghìrə ànwùè aŋunə pobə. ¹⁶ Ka pobə pə ghobə pànə pi àtwuè ìshyê ghə, tyi'è tsa'nə ka ñkɪ mbə mə ŋwùè àtwuè ìshyê ghə. ¹⁷ Tso'ò a ghobə ngìrə pobə pòŋə ndàŋə a ndzùmə ànwùè nɪ a pòŋənə nzyhê o; àshwəŋnə o à pə nkùŋə nkuŋə. ¹⁸ Tsa'nə wè lè twu-

umènə mə ambo pànhè pi àtʷuè ʔshyè ghə la, ki ntsàa ghobə ambo pànhè pi àtʷuè ʔshyè ghə. ¹⁹ Njā mbɛŋmə mə a ni fà'ə àfà'ə o nti ghobə njiilo pobə ki njā mbɛŋmə ʔzobə a ni fà'ə àfà'ə o ni nkūŋə nkuŋə.

²⁰ "Ka m̄mə nchà'tè mə a Nwùè pə mbə'ə pobə ndà'ə, ngwa nk̄i nchà'tè a Nwùè àtʷuè pyè pa ni pi nùŋənhə ntiŋmə ʔghobə aŋunə mɛŋə ndàŋə a ndzùmè àsh-wəŋŋə àzobə. ²¹ Ngwè ndoonè ambo ghò Tǎ lo, wə ghìrè pobə pə ta'ə ŋwùè, tsa'nə pūu kinə mbə ta'ə ŋwùè. Ghìrè lo pobə pʷuutə mbə ta'ə ŋwùè pəənə pi pobə mbə'ə pànhè pi àtʷuè ʔshyè pyiimə lo à lè twu-umə ghò ntwuumə mə. ²² Ndè ki njā àghu'tè za ni wə lè ŋānə ambo mɛŋə la ambo pobə lo pobə pə ta'ə ŋwùè tsa'nə pūu kinə mbə ta'ə ŋwùè la. ²³ Ghìrè lo pobə pʷuutə pə pi pobə tsa'nə ndè kinə mbwuu'tè pūu mbə ta'ə ŋwùè mbə'ə pànhè pi àtʷuè ʔshyè zəənə lo à lè twuumə ghò ntwuumə mə, ntyi'è nkòŋə a ghobə tsa'nə wə kòŋənhə mə.

²⁴ "Tǎ! Ntǎ'ə lo pànhè pa ni wə lè ŋānə ambo mɛŋə la pobə ghǎ mbə alyi'ə gha ni ngǎ pə ghu, mbə'ə pobə zəənə àghu'tè mə; àghu'tè za ni wə lè ŋānə ambo mɛŋə za'ə nɛpʷuutə ghobə àtʷuè ʔshyè pòŋə pi'nə. ²⁵ Tǎ ni mɛnʷùè ʔme təəmənə, ka pànhè pi àtʷuè ʔshyè zhyè a ghobə a ghò la n̄zhyè o. Pànhè pə ki n̄zhyè lo à lè twuumə ghò ntwuumə mə. ²⁶ Ndè ghìrè pobə zhyè o, mbə ki lànə ni mbyè ghìrè pobə zhyè o, mbə'ə pə pi pobə tyi'è mbwuu'tè mbə ta'ə ŋwùè."

Pi kò a Yésù

(Mat 26.47-56; Mrk 14.43-50; Luk 22.47-53)

18 Nkwùè ni Yésù à lè myaanənə a achà'tè Nwùè zə, à lè lèrè pobə ʔzùŋə ndzùmè ʔpe ngè ntwu-umə a m̄lyi'ə nchə ni pi lè mənə nfunə ni Kidrònə. À lè kwuunə amwue nka'ə m̄intāamə mi àt̄ighə ʔtse ni i lè pənə alyi'ə ghu pobə pi ʔzùŋə ndzùmè ʔpe. ² Yudà ni à lè shwùunənə a Yésù à lè zhyè alyi'ə zèrə zə ntiinə à lè pə alyi'ə ni Yésù pobə ʔzùŋə ndzùmè ʔpe lè mənə mbwuumə ghu nkwùè no'nə ³ Tsa'nə Yudà à lè zhyènhə alyi'ə ghu la, à lè lòo àpùŋə p̄soyi pobə pànhè p̄tse ni pobə lè mənə mbyabə Ndā M̄ishwà'ə Nwùè ni p̄fò mà'ə Nwùè pobə p̄Faris̄i lè tsāanə, pobə pi pobə lèrè alyi'ə ghu ntwu'tè p̄lāamə pobə m̄inkà'ə ni ʔpʷuutə ntsòo. ⁴ Yésù à lè zhyè ànwùè àtsùmè ni a pi ghìrè e, ntyi'è n̄fure mbyiitè ambo pobə lo, "N̄i tǎ'ə la ʔwǎ?"

⁵ Pobə k̄wùè ambo ze lo, "Pə tǎ'ə la Yésù ŋwùè Nazarètè wa."

Yésù a k̄wùè ambo pobə lo, "Ngwè lə." Yudà ŋònhè ni à lè shwùunənə e la a təəmè alyi'ə ghu pobə pi pobə. ⁶ Nkwùè ni Yésù à lè shwəŋənə lo, "Ngwè lə," Pobə m̄intə ni ndzùmè k̄wintə a ʔshyè.

⁷ Yésù a chi mbyiitè ambo pobə lo, "N̄i ghù n̄i tǎ'ə la ʔwǎ?"

Pobə k̄wùè lo, "Pə tǎ'ə la Yésù ŋwùè Nazarètè wa."

⁸ Yésù a k̄wùè ambo pobə lo, "N̄tə mə nshwəŋə a wighə lo ngwè lə. N̄i tə mbəla mmə ntǎ'ə la a gha ni myà'tè pànhè pə pobə lèrè a ghobə." ⁹ À lè shwəŋə a lenə la a ni ghìrè ànwùè ni à lè pyənə nshwəŋə à kò'o

mbwuumə lo, "Tǎ iwəə, ka ta'ə ŋònhè wa ʔtse ni wə lè ŋānə ambo mɛŋə la à pi e."

¹⁰ Shimùnə Pità ni à lè pənə ni ʔnwùə ntsòo e a mbɛŋmə ze, à lè tso'o a zèrə ndòo ndè nitugrə ni àpù'ù àtʷuè p̄fò mà'ə Nwùè ts̄i zighənə. N̄linè ni àpù'ù ts̄ighu lè pə Malchùsə. ¹¹ Yésù a shwəŋə ambo Pità lo, "Chyā ʔnwùə o za amwue ngwaanə. Wə kwāŋə lo ka mbə ghǎ nò mə ndonə zə ni Tǎ iwəə à ŋānə ambo mɛŋə la?"

Pi lòo a Yésù ndèrè ambo Anàsə

¹² P̄soyi pa pobə pi àtʷuè àzobə, ni pànhè ni pobə pa mbyabə Ndā M̄ishwà'ə Nwùè lè kò a Yésù nkorə.

¹³ Ndòo e mbyè ndèrè ambo Anàsə. Anàsə à lè pə nchə Kayafàsə ni à lè pənə àtʷuè p̄fò mà'ə Nwùè amwue ngu'u ghu. ¹⁴ Kayafàsə wə à lè pə ŋònhè ni à lè pə ntiitè p̄jew lo a pòŋə lo ta'ə ŋwùè a kwighə àtʷuè ni pànhè p̄no'nə.

Pitə a twuumə a Yésù

(Mat 26.69-70; Mrk 14.66-72; Luk 22.55-57)

¹⁵ Shimùnə Pità pobə ta'ə àzùŋə ndzùmè Yésù lè mə ndzùŋə a Yésù ndèrè alyi'ə ni pi lòonə e ndèrè a ghu. Àtʷuè p̄fò mà'ə Nwùè a lè zhyè àzùŋə ndzùmè Yésù za tyi'è ʔshì'nə. Lenəla, à lè kwuunə àt̄itaa àtʷuè p̄fò mà'ə Nwùè, ¹⁶ la Pità a lè təəmè a àpyiinə a ntswùè àpù'ù. Àzùŋə ndzùmè Yésù za ni àtʷuè p̄fò mà'ə Nwùè a lè zhyènhə e ʔshì'nə la a lè tyi'è n̄fure ngè nsh-wəŋŋə pobə m̄ôməngyè ni à lè mənə mbyabə ntswùè àpù'ù la, ndòo a Pità pobə ze kwuunə amwue àpù'ù.

¹⁷ M̄ôməngyè ghu a pyiitè ambo Pità lo, "Ka wə pə o la ta'ə àzùŋə ndzùmè ŋònhè wanə?"

Pitə a k̄wùè ambo ze lo, "Ngaŋə, ka mbə mə ta'ə."

¹⁸ ʔfə lè mə nkoorə, ngàŋə àfà'ə pobə pi pànhè ni pi lè mənə mbyabə ʔlyi'ə chwùè ʔm̄m̄ mmə ndzò, Pitə a tō nk̄i ntəəmè àze alyi'ə ghu mmə ndzò àze.

Àtʷuè p̄fò mà'ə Nwùè a pyiitè a Yésù ni ʔpyiitè ʔsh-wəŋŋə

(Mat 26.59-66; Mrk 14.55-64; Luk 22.66-71)

¹⁹ Àtʷuè p̄fò mà'ə Nwùè a lè pyiitè a Yésù ni ʔpyiitè ʔshwəŋŋə mbə'ə ʔzùŋə ndzùmè ʔpe farə aŋunə m̄in-wùè ni à mənə nnèrè. ²⁰ Yésù a k̄wùè ambo ze lo, "Ndè shwəŋə a sàŋə sàŋə ambo pànhè pi àtʷuè ʔshyè; ndè mə nnèrè m̄inwùè nkwùè ʔtsùmè amwue Ndā M̄ish-wà'ə Nwùè pobə m̄indā mi ʔshwatè mi p̄jew ni mi pənə alyi'ə ni p̄jew lè mənə ntō nshwatè ghu. Ka ndè ləəmè mə ànwùè àtse, ndè shwəŋə pə a sàŋə sàŋə."

²¹ Yésù a chi ndàŋə ni mbyə mbyiitè ambo àtʷuè p̄fò mà'ə Nwùè lo, "Wə tyi'è mmə mbyiitè pə a gha ni ànwùè zə mbə'ə àkə? Pyiitè pə pànhè pyè ni pi lè zu'nə ànwùè ni ndè mənə nshwəŋə, ntiinə pobə zhyènhə ànwùè ni ndè shwəŋənə."

²² Tsa'nə à lè shwəŋənə a lenə la, ta'ə ngàŋə mbyabə ʔlyi'ə ʔtse ni à lè pənə alyi'ə ghu a kyiinə àpò àtʷuè ze nshwəŋə lo, "À ghìrè àkə wə pànkə ànwùè a ntswùè àtʷuè p̄fò mà'ə Nwùè ni ndwuumə wə?"

²³ Yēsù a k̄wùè ambo ze lo, “M̄bəla nshwəṅə ànwùè àtse a p̄i, wə nərə àwìghə ànwùè m̄ə ambo p̄ànə p̄it-sùm̄ə ni p̄i p̄ənə ìshyā nìghə p̄i zəənə; ìnk̄i mbəla nshwəṅə ànwùè ni a kù'nənə, a tyi'ə ngìrə àkə wə kyiinè àp̄ò àtwuè m̄ìṅḅə?”

²⁴ Nkwùè ghu Anàsə a ghìrə p̄i lòo e a p̄irə amwuə m̄itsanḅə ngə ntsàa e ambo Kayafàsə, ni à p̄ənə àtwuè p̄ifò m̄à'ə Nwùè.

Pità a chi ntwuunə a Yēsù

(Mat 26.71-75;Mrk 14.69-72;Luk 22.58-62)

²⁵ Pità à lè p̄irə ntəəm̄ə tyi'ə alyi'ə ni à lè m̄ənə ndzò ì-mù la, p̄ànə pyiitè e lo, “Ka wə pə o lə ta'ə àzùṅḅə ndzùm̄ə ḅònə wə ghùtse?”

Pità a là'nə e lo “Ka mbə m̄ə w̄ərə.”

²⁶ Ngàṅḅə àfà'ə àtwuè p̄ifò m̄à'ə Nwùè wa yitse ni à lè p̄ənə ḅwùè ngw̄àrə ḅònə wa ni Pità à lè l̄inə n̄itugrə ìtse la a pyiitè ni m̄it̄iṅḅə ambo Pità lo, “Yi ḅtə ndzəənə o amwuə nka'ə m̄int̄aamə mi àt̄iḅhə p̄iḅhə ze?”

²⁷ Pità a chi ndà'nə e. Ankə'ə a zùṅḅə ntonḅə.

Pi lòo a Yēsù ndèrə a mbyè Palètə

(Mat 27.1-2,27.11-14;Mrk 15.1-5;Luk 23.1-5)

²⁸ A lè pə a ngw̄ù'ə ngw̄ù'ə p̄i lòo a Yēsù n̄furə a ndā Kayafàsə ndèrə a nto'ò govìnò. Ka p̄jəw lè kwuunə a ghobə amwuə nto'ò ghu n̄tiinə pobə lè m̄ə ntà'ə pyatə mb̄iṅm̄ə ìzobə a ni zùṅḅə a mbòomə ìghobə mb̄'ə zìghə m̄izìghə mi Àlànḅə Mmyà'tə. ²⁹ Lenəla, Palètə a furə a àpyiinə mbyiitè ambo pobə lo, “Nì w̄iimə a ḅònə wə la lo à ghìrə ìla?”

³⁰ Pobə k̄wùè ambo ze lo, “À tə mbəla ka ghìrə e ànwùè t̄ipòṅḅə yi ka pəè lòo a wəə a ye ntò a mbyè ghò.”

³¹ Palètə a shwəṅḅə ambo pobə lo, “A p̄əla mbə a lenə p̄iḅhə àtwuè ìp̄iṅm̄ə àzìghə n̄i lòo e ngə nsa'ə ìsà'a e a ni zùṅḅə a mbòomə ìwìghə.”

P̄jəw k̄wùè ambo ze lo, “Ka mbòomə p̄jəw a pyiim̄ə e lo pəè àtwuè ìp̄iṅm̄ə àzəə zhwuutə a ḅònə ni à w̄ìghənə ìsà'a.” ³² A lè furə a lenə la a ni l̄wenə ànwùè ni Yēsù à lè shwəṅḅə a ni tiitè mbuurə n̄iwìghə ni à ghā kwìghə.

³³ Palètə à lè k̄wìrə nk̄wuunə a nto'ò n̄funḅə a Yēsù mbyiitè ambo ze lo, “Ghò la ìfò p̄jəw?”

³⁴ Yēsù a k̄wùè ambo ze lo, “Àpyiitè zə a furə lə tyi'ə amwuə ghò, kə a shwəṅḅə p̄ànə p̄iṅyaanə nshwəṅḅə o mb̄'ə m̄ə?”

³⁵ Palètə a pyiitè Yēsù lo, “Wə kwàṅḅə lo m̄iṅḅə la ḅwùè Judà? A ḅà p̄əənə ìp̄ò pobə p̄ifò m̄à'ə Nwùè ḅḅā o ambo m̄iṅḅə. Wə ghìrə la àkə?”

³⁶ Yēsù a shwəṅḅə ambo ze lo, “Ka àzā alyi'ə n̄ifò a pə e la àtwuè ìshyā ghə; alyi'ə n̄ifò m̄ə a pə la nga mbə àtwuè ìshyā ghə, yi ìzùṅḅə ndzùm̄ə ìp̄ā zòṅḅə lo kò p̄i ḅḅā m̄ə ambo p̄jəw. La ka alyi'ə n̄ifò m̄ə a pə e la àtwuè ìshyā ghə.”

³⁷ Palètə a tyi'ə mbyiitè ambo ze lo, “Njiilo ghò la ìfò?”

Yēsù a k̄wùè ambo ze lo, “Wə shwəṅḅə lo m̄iṅḅə ìfò. P̄i lè pyè m̄ə ḅtò amwuə àtwuè ìshyā pə a ni ghìrə a ta'ə ànwùè wə: a ni shwəṅḅə mb̄'ə nk̄ùṅḅə nkuṅḅə. ḅònə ni

à p̄ənə ḅwùè nk̄ùṅḅə nkuṅḅə à wa ndzu'ù àshwəṅḅə m̄ə.”

³⁸ Palètə a pyiitè ambo ze lo, “Nk̄ùṅḅə nkuṅḅə a àkə?”

Pi ḅḅā a Yēsù lo p̄i zhwuutə

(Mat 27.15-31;Mrk 15.6-20;Luk 23.13-25)

Nkwùè ni Palètə à lè pyiitè a lenə la, à lè chi nk̄wìrə ndèrə a àpyiinə nshwəṅḅə ambo p̄jəw lo, “Ka ḅdzəənə m̄ə ànwùè àtse ni ḅònə wə à ghìrənə. ³⁹ La tsa'nə mbòomə ìwìghə à nərənə, ngwa n̄fuukə a ta'ə ḅwùè a ndā ìtsanḅə ḅjyè nìghə'ə Àlànḅə Mmyà'tə nk̄wìrə ḅḅā ambo p̄iḅhə. Nì ta'ə lo ñfuukə la a ìfò p̄jəw wə nk̄wìrə ḅḅā ambo p̄iḅhə?”

⁴⁰ Pobə p̄i'nə a ni kyiinə nshwəṅḅə lo, “Ka pəè ta'ə wəə a ye! Pəè ta'ə wəə pə Barabbas!” Barabbas wə à lè pə la n̄tunḅə ìshyā.

Pi sa'ə ìsà'a Yēsù ndē lo p̄i zhwuutə e

19 Lenəla, Palètə à lè lòo a Yēsù ḅḅā p̄i kə'ə e. ² P̄i lè lòo m̄ifāa mi k̄ikobə mba'ə tsa'a t̄ilāarə n̄tunḅə àtwuè ze, n̄tyi'ə ngw̄i'ə atsə'ə yè p̄ànḅə àtse aṅunə ze, ³ mb̄i'nə a ni nyèṅḅə e nshwəṅḅə lo, “Pəè pə n̄chà'tə o mb̄ā ìfò p̄jəw!” Pobə shwəṅḅə a lenə la n̄tyi'ə ndùbè m̄iḅhə'ə ìme.

⁴ Palètə a k̄wìrə n̄furə a àpyiinə nshwəṅḅə ambo àp̄unḅə p̄əənə za lo, “Nì zəənə, mb̄i lòo e furə a àpyiinə a mbyè p̄iḅhə mb̄'nə ka ḅdzəənə a m̄ə ànwùè t̄ipòṅḅə àtse ni à ghìrənə ni mb̄'ə p̄i zhwuutə e aṅunə.” ⁵ Yēsù a tyi'ə n̄furə ni atsə'ə p̄ànḅə a mb̄iṅm̄ə ze ni t̄ilāarə p̄ik̄ikobə àtwuè ze. Palètə a shwəṅḅə ambo pobə lo “ḅònə ghu à wə lə!”

⁶ P̄ifò m̄à'ə Nwùè pobə ngàṅḅə mbyabə ìlyi'ə àzobə lè zəənə Yēsù la n̄kyiinə shwəṅḅə lo, “K̄w̄uum̄ə e aṅunə àt̄iḅhə p̄ànkənə!”

Palètə a k̄wùè ambo pobə lo, “Nì lòo e ngə nk̄w̄uum̄ə tyi'ə p̄iḅhə n̄tiinə ka ḅdzəənə m̄ə ànwùè t̄ipòṅḅə ìtse ni à ghìrənə ni mb̄'ə p̄i k̄w̄uum̄ə e aṅunə.”

⁷ P̄jəw pa k̄wùè ambo ze ni m̄it̄iṅḅə lo, “Pəè pa ni mbòomə ni à nərənə lo à chyē a ni kwìghə, n̄tiinə à wa n̄nèrə lo ze la Moonə Nwùè.”

⁸ Nkwùè ni Palètə à lè zu'nə ànwùè zə, àkw̄àrə a lè chi nk̄wuunə e ka m̄izùṅḅə, ⁹ a k̄wìrə nk̄wuunə amwuə nto'ò mbyiitè a Yēsù lo, “Wə furə àzò la ìghə?” La ka Yēsù a k̄wùè e ànwùè àtse. ¹⁰ Palètə a shwəṅḅə ambo ze lo, “Wə twuunə o a ni shwəṅḅə ambo m̄iṅḅə? Ka wə zhyē o lo ḅchyē ni ìt̄iṅḅə a ni ghìrə p̄i myà'tə o, n̄ki mbə ni ìt̄iṅḅə a ni ghìrə p̄i k̄w̄uum̄ə o aṅunə àt̄iḅhə p̄ànkənə.”

¹¹ Yēsù a k̄wùè ambo Palètə lo, “Wə chyē ni ìt̄iṅḅə àtwuè m̄iṅḅə n̄tiinə Nwùè à ḅḅā a w̄ərə ambo ghò. La ngə aṅunə ànwùè t̄ipòṅḅə ḅònə ni à ḅḅā m̄ə ambo ghò, àze a p̄i p̄i tsàarə.” ¹² Palètə a zu'ù a lenə la n̄tyi'ə ntà'ə àlànḅə a ni myà'tə a Yēsù. La p̄jəw chi n̄kyiinə ni ìt̄iṅḅə nshwəṅḅə lo, “Wə tə myà'tə e, wə chi mbə o ìswūə Kaasà ap̄ə. ḅwùè wa n̄tsùm̄ə ni à shwəṅḅə lo ze a ìfò, à chi mbə la ngàṅḅə k̄iṅyaanə Kaasà.”

¹³ Palètə a zu'ù a lenə la ndòo a Yēsù n̄furə n̄nwuunə aṅunə nìghòorə ni korə. P̄i lè p̄oomə alyi'ə ghu la ni

mìghòorə, mmə nfunjə a zèrə amwuə àshwəjñə Hibrù ni Gabbatha. ¹⁴ Àzhwùunə a lè tyi'ə mmə ntò tìjñə amwuə njiyè ni pi lè mənə nchwu'tə mbìjñmə a ni zìghə mizìghə mi Àlàjə Mmyà'tə, Palètə a shwəjə ambo pì-jew lo, "Lě ìfò iwìghə."

¹⁵ Pobə chi kyiinə lo, "Zhwuutə e! Zhwuutə e! Nkwùumə e ajuənə àtìghə pànkəñə!"

Palètə a pyiitə ambo pobə lo "Nkwùumə a ìfò iwìghə ajuənə àtìghə pànkəñə?"

Pìfò mà'à Nwùə kwùə ambo ze lo, "Ka ìfò iwəə ìtse pə e ghu ndàjə e Kaasà."

¹⁶ Palètə a tyi'ə ñjə a Yēsù ambo pobə lo pobə ghə kwùumə e ajuənə àtìghə pànkəñə.

Pi kwùumə a Yēsù ajuənə àtìghə pànkəñə

(Mat 27.32-34;Mrk 15.21-32;Luk 23.26-43)

¹⁷ Lenəla, pi lè lòo a Yēsù nfulə. À lè pìi àtìghə pànkəñə e tyi'ə ze ndèrə alyi'ə ni pi lè mə nfunjə ni àghò'rə àtwuə (pi mə nfunjə amwuə àshwəjñə Hibrù ni Golgotà.) ¹⁸ Pi lè kwùumə e alyi'ə ghu ajuənə àtìghə pànkəñə pobə pi pànə pìtse pìpaa. Ta'à a pə amwuə wùə pàa, ta'à a ki mbə amwuə wùə pàa. ¹⁹ Palètə à lè ñwà'nə àjwà'nə mbaanə àtwuə àtìghə pànkəñə lo, "Yēsù ñwùə Nazarètə, ìfò pìjew." ²⁰ Pìjew pìno'nə lè funjə àjwà'nə zè ntiinə alyi'ə ni pi lè kwùumə a Yēsù a lè paatə mbòmpə àlà'ə ngwùunə. Pi lè ñwà'nə àjwà'nə amwuə àshwəjñə Hibrù, ñjwà'nə amwuə àshwəjñə Latin, nki ñjwà'nə amwuə àshwəjñə Greek. ²¹ Pìfò mà'à Nwùə pobə pìjew pa shwəjə ambo Palètə lo, "Kò wə ñwà'nə lo, ìfò pìjew, ñwà'nə pə lo, 'À shwəjə lo ze la ìfò pìjew.'"

²² Palètə a kwùə lo, "Ànwùə ni ñjwà'nə, ñjwà'nə mə."

²³ Nkwùə ni pìsoyi pa lè kwùumə a Yēsù, pobə lè lòo itsə'ə ìpe ngàbè ìpàa ñkwàa; ta'à ñwùə a lòo ta'à àpàa, ta'à ñwùə a lòo ta'à àpàa. Atsə'ə e yè mà'nə ni a lè pənə yè sàa ni pi lè pa'nə, ka alyi'ə yè zùnknə a pə e ajuənə a lè ki mbə ghu. ²⁴ Pìsoyi pa shwəjə pobə ni pobə lo ka kù'nə e lo pəənə siitə atsə'ə zə, pəənə tumə pə ìpìrə ndzəənə a ñòñə ni à pi zìghə a zèrə. A lè kò'ò mbwùumə ajuənə ànwùə ni pi lè ñwà'nə amwuə àjwà'nə Nwùə lo,

"Pobə lè ghàbè itsə'ə pa a tìtìrə pobə, ntumə ìpìrə ajuənə atsə'ə mə yè mà'nə." Lè ki mbə ànwùə ni pìsoyi pa lè ghìrənə.

²⁵ Mă pi Yēsù ni ndyimə e yì mēngyă, ni Màriyà ngwùə Klopàsə, ni Màriyà ni à lè furənə a Magdalà lè təəmè a ìsùmə àtìghə pànkəñə ni pi lè kwùumə a Yēsù ajuənə. ²⁶ Yēsù a zəənə mă e pobə àzùjə ndzùmə za ni à lè kòñə la pobə təəmè a ìsùmə àtìghə pànkəñə ntyi'ə nshwəjə ambo mă e lo, "Mă, lě Moonə o yì mbyàjñə." ²⁷ À lè ki nshwəjə ambo àzùjə ndzùmə e za lo, "Lě mă o." A ni furə nkwùə ghu àzùjə ndzùmə e za a lè lòo e tsa'a mă e pobə ze tyi'ə nchyə a ndā ze.

Nìwìghə Yēsù

(Mat 27.45-56;Mrk 15.33-41;Luk 23.44-49)

²⁸ Nkwùə ghu Yēsù a zhyə lo à myàanə mə ànwùə àt-sùmə ni à lè pənə ghìrə ntyi'ə nshwəjə lo "Ntìjñmə mə i wə ndzuumə." À lè shwəjə a ni lwenə ànwùə ni àjwà'nə Nwùə a shwəjənə. ²⁹ Tyiirə ìtse à lè təəmè alyi'ə ghu ni m̀lù'ù mi ñjwəjñə amwuə ndwənə, pobə tyi'ə ntsùbə a kùntsa amwuə m̀lù'ù mi ñjwəjñə ma ntujə ajuənə àtìghə ntsàa mbètə ntswùə e ghu. ³⁰ Nkwùə ni Yēsù à lè nyonəñə m̀lù'ù mi ghu, à lè shwəjə lo, "A myə!"

À lè tyi'ə ntsəjə àtwuə e a ìshyè, àzhwùə e a ləənə a kwìghə.

Pi sòbè ñjwùunə ni mbyiinə ni Yēsù

³¹ Pìjew pìtse lè tō ambo Palètə lo pi pì'tə m̀kwùə mi pànə ni pi lè kwùumə a ghobə ajuənə ìtìghə pìpànkəñə. Pobə lè pyiitə a lenə ntiinə njiyè àlà'ə pìjew ì lè pìrə mbwù'ə a ta'à njiyè, ka pobə ki mmə ntà'ə a ghobə lo ìkwuə pìghu ghojə ajuənə ìtìghə pìpànkəñə njiyè àlà'ə, ntiinə njiyè àlà'ə ghu ì lè pə ni təchwii.

³² Lenə la, pìsoyi pìghu lè tō mbi'tə m̀kwùə mi pìzəərə ni pi lè kwùumə a ghobə pi Yēsù la. ³³ La nkwùə ni pobə lè pyàanə ajuənə Yēsù, pobə lè zəənə lo à kwìghə mə e, ka pobə chi mbi'tə ghobə m̀kwùə ìme. ³⁴ Ta'à soyi wa ghùtse a tyi'ə nsòbè ñjwùunə ni mbyiinə ni Yēsù ni ñikojə, àləəmè pobə nchyə zùjə nfulə.

³⁵ Njònə ni à lè zəənə ànwùə zə à shwəjə a sàjə sàjə tsa'nə à lè zəənə ñjiilo ni pyiimə ànwùə ni à shwəjənə a nkùjə nkujə, a ki nzhyə lo a shwəjə a nkùjə nkujə. ³⁶ M̀jnwùə mə lè lòo alyi'ə a ni lwenə ànwùə ni a pənə amwuə àjwà'nə Nwùə lo, "Ka pì pə ghă pə'ə e àkwiiinə àtse a mbìjñmə ze." ³⁷ A ki nchi mbə amwuə alyi'ə àjwà'nə Nwùə yètse lo, "Pobə ghă tyi'ə mmə nnañə a ze wa ni pobə lè sòbənə la."

Pi twəjə a Yēsù

(Mat 27.57-61;Mrk 15.42-47;Luk 23.50-56)

³⁸ Tsa'nə pi lè zhwuutənə a Yēsù la, Jòsebè ñwùə Àrəmàtyà à lè loonə lo Palètə à myà'tə e à lòo àkwuə Yēsù ngè ntwəjə. (Jòsebè wə à lè pə ta'à àzùjə ndzùmə Yēsù yètse ni à lè mənə ngyiinə ndəəmè mbìjñmə e ambo pìjew.) Palètə à lè pyiimə lo à lòo àkwuə ghu ndòo nfulə. ³⁹ Nikòdemùsè ni à la'a mə ntò ambo Yēsù ni ìtwu'ə à lè ki mbə àze alyi'ə ghu, ni m̀ghurə mi myrrh ni pi nyàaməñə ghobə alùsè. M̀ghurə mèrə mə lè lirà tsa'a pìkilù m̀ghumə mìn-tarə. ⁴⁰ Pànə pìpaa lè lòo àkwuə Yēsù ndyibə amwuə atsə'ə fuə mbwuutə pobə m̀ghurə ma a ni zùjə a mbòomə pìjew tsa'nə pobə lè mənə ntwəjə àkwuə ñwùə. ⁴¹ Nka'à ìtse lè pə alyi'ə ni pi lè kwùumə a Yēsù la. Nìshyè tsì shwuə tsìtse ni pi la'a mə ntwəjə e a ñwùə amwuə apè lè pə amwuə nka'à ghu. ⁴² Tsa'nə njiyè àlà'ə pìjew ì lè pìrənə mbwù'ə a ta'à njiyè, nìshyè tsìghu ki mbaatə la, pobə lè nùjə a Yēsù amwuə nìshyè tsìghu.

Yěsú a zhwuumə n̄wighə
(Mat 28.1-8; Mrk 16.1-8; Luk 24.1-12)

20 A lè ki pə aɲunə ntsàambyə n̄jyə aɲunə ngàbè ni ilyi'ə lè pirənə e ti kyàatə ɪshì'nə, Məriyà ni à lè furənə a Magdalà a ghè a ntswùè n̄shyè ndzəənə lo pi pigrə mə n̄ghòorə ni ni lè pənə a ntswùè n̄shyè. ² A tyi'ə nk̄irə ngè nshwəjə ambo Shimùnə Pità pobə àzùjə ndzùmə Yěsú za ni à lè kòjənə e ka m̄zùjə la lo, "Pi fuukə mə a Ndò'nəmbyə amwuə n̄shyè, la ka pəə zhyə a wəə a alyi'ə ni pi n̄jənə e ghu."

³ Lenəla, Pità pobə àzùjə ndzùmə Yěsú za zùjə mmə ndèrə a ntswùè n̄shyè ghu. ⁴ Pobə lè pə nk̄irə, la àzùjə ndzùmə Yěsú za a k̄irə ntsàarə a Pità ndzàamə mbyàa a ntswùè n̄shyè; ⁵ ŋjə'nə nnaŋə ɪmwuə n̄shyè, ndzəənə ɪtsə'ə p̄fua pi n̄wūunə amwuə, la ka a kwuunə e amwuə. ⁶ Shimùnə Pità a zùjə ntò mbaatə e ndàjə nk̄wūunə amwuə n̄shyè nk̄i ndzəənə pə ɪtsə'ə p̄fua pa pèrə n̄wūunə amwuə n̄shyè, ⁷ pobə atsə'ə ni pi lè lònə nkorə àtwuə Yěsú ghu. Ka atsə'ə za a lè pə e pobə ɪtsə'ə p̄fua pa a ta'à alyi'ə, a lè kyatə nnwūunə àze alyi'ə chwii. ⁸ Àzùjə ndzùmə Yěsú za ni a lè zàamənə mbyàa àtwuə n̄shyè la a pòjə kwuunə àze, ndzəənə mbyiimə. ⁹ (A lè ki pə nk̄wùè ghu la, ka pobə zhyə a ghobə ɪsùmə ànwùè ni a pənə amwuə àjwà'nə Nwùè lo Yěsú a ghə zhwuumə n̄wighə.) ¹⁰ Lenəla, ɪzùjə ndzùmə Yěsú pa k̄wirə ndèrə a ghobə a ɪmwuə alyi'ə ɪpobə.

Yěsú a n̄rè mb̄jəmə e ambo Məriyà ni à lè furənə a Magdalà

(Mat 28.9-10; Mrk 16.9-11)

¹¹ Məriyà à lè təəmə a ntswùè n̄shyè mmə n̄gyii. Tsa'nə à lè mənə n̄gyii la, à lè ŋjə'nə mmə nnaŋə ɪmwuə n̄shyè, ¹² ndzəənə pəngèrə p̄tse p̄paa amwuə ɪtsə'ə p̄fua, pobə n̄wūunə a ɪshyè alyi'ə ni àkwuə Yěsú a lè n̄wūunənə ghu. Ta'à à lè n̄wūunə alyi'ə ni àtwuə e a lè pənə; ta'à a ki nnwūunə alyi'ə ni m̄k̄wùè ɪme lè pənə. ¹³ Pobə pyiitə ambo Məriyà lo, "Wə yii àkə mā?" A k̄wùè ambo pobə lo, "Ŋgyii n̄tiinə pi lònə a Ndò'nəmbyə mə, ka nk̄i n̄zhyə mə alyi'ə ni pi n̄jənə e ghu." ¹⁴ Məriyà a shwəjə a lenə la, nk̄i pəjə mb̄jəmə e ndzəənə a Yěsú a təəmə la ka a zhyə e lo la Yěsú. ¹⁵ Yěsú a pyiitə ambo ze lo, "Wə yii àkə? Mmə ntà'à ɪwə?" A kwàjə lo kənə à pənə ngàjə ɪswūumə ghu. Ntyi'ə nshwəjə ambo ze lo, "Masàa, wə tə mbəla ndòo e ndèrə ni wèrə wə tiitə mə ni alyi'ə ni wə ghənə nnjūjə e, n̄jiilo ŋgə ndòo e ndèrə ni wèrə."

¹⁶ Yěsú a fujə e lo, "Məriyà!"

A pəjə nshwəjə amwuə àshwəjə Hibrù lo, "Raboni" (ni ɪsùmə ɪ pənə lo "ɪnèrə").

¹⁷ Yěsú a shwəjə ambo ze lo, "Kò wə pètə mə n̄tiinə mbirə mə tì ko'ò ndèrə ambo Tà ɪwəə. La lèrə ngè nshwəjə ambo p̄ilyimə ɪpà lo ngwə nko'ò ndèrə ambo Tà ɪwəə ni à kinə mbə Tà ɪwighə, mbə Nwùè mə nk̄i mbə Nwùè ɪwighə."

¹⁸ Lenəla, Məriyà ni à lè furənə a Magdalà à lè lèrə ngè nshwəjə ambo ɪzùjə ndzùmə ɪpe lo, "Ndzəənə a

Ndò'nəmbyə ɪwəənə!" À lè ki n̄tiitə a ghobə ni ànwùè àtsùmə ni à tənə nshwəjə ambo ze.

Yěsú a n̄rè mb̄jəmə e ambo ɪzùjə ndzùmə ɪpe
(Mat 28.16-20; Mrk 16.14-18; Luk 24.36-49)

¹⁹ A lè pə nk̄wùè nk̄wə n̄jyə ghu, ɪzùjə ndzùmə ɪpe shwatə amwuə ndà ngwūunə n̄f̄jənə n̄tiinə pobə lè mənə mbô ɪtwuə p̄jəw. Nk̄i wūutə Yěsú a təəmə a t̄t̄t̄rə pobə nshwəjə lo, "Àporəporə à pə ambo p̄ghə." ²⁰ Tsa'nə à shwəjənə a lenə la, à lè n̄rè mbô ɪme ghobə n̄pwūnə ni mbyiinə ɪtse ambo pobə. ɪzùjə ndzùmə ɪpe lè pə ni n̄gha'à tsa'nə pobə lè zəənənə a Ndò'nəmbyə ɪghobə. ²¹ Yěsú à lè chi nshwəjə ambo pobə lo, "Àporəporə à pə ambo p̄ghə! Tsa'nə Tà à twu-umənə mə la, nk̄i twu-umə a wighə." ²² Tsa'nə à lè shwəjə a lenə la, à lè zhwùè aɲunə pobə nshwəjə lo, "N̄i k̄wiirə Àzhwùè Nwùè. ²³ N̄i tə ləənə ɪfàntə ɪnwùè pəənə, Nwùè a ki ndəənə a pèrə; nk̄i ngonjə a wighə tì ləənə, Nwùè a ki ndəənə apə."

Yěsú a n̄rè ɪp̄jəmə e ambo Thomas

²⁴ Nkwùè za ni Yěsú à lè tònə a ni n̄rè ɪp̄jəmə e ambo ɪzùjə ndzùmə ɪpe pa ntsòbè ipaa la, ka ta'à àzùjə ndzùmə e ni pi lè mənə n̄funə ni Thomas la a lè pə e a ndà ghu. (Lə Thomas wa ni pi lè mənə n̄funə ni Moonə N̄fā.) ²⁵ Lenəla, pyə ɪzùjə ndzùmə Yěsú shwəjə ambo ze lo, "Pəə zəənə a Ndò'nəmbyə."

Thomas a shwəjə ambo pobə lo, "N̄tə pirə mə tì zəənə ɪlènə pa a mbô ze, mbètə ilyi'ə pa pi lè k̄wūumənə ni m̄mbaanə, nk̄i mbètə n̄pwūnə ni mbyiinə ɪtse, mbyiimə mə ànwùè ni n̄i wə nshwəjə apə."

²⁶ Ta'à ngàbè a ki ləjə ɪzùjə ndzùmə Yěsú chi nnwūunə a ndà ngwūunə pobə pi Thomas nk̄i wūutə Yěsú a təəmə a t̄t̄t̄rə pobə nshwəjə lo, "Àporəporə à pə aɲunə p̄ghə." ²⁷ A lè ləjə ni mbyə nshwəjə ambo Thomas lo, "N̄jə a shwùè àpò o a n̄ghə, nnaŋə mbô ɪmā, nk̄i ndòo àpò o nn̄jə a n̄pwūnə ni mbyiinə m̄jə. Kò wə pə o ni m̄inkə, n̄jə n̄tiinə o aɲunə m̄jə."

²⁸ Thomas a shwəjə ambo ze lo, "Ndò'nəmbyə Nwùè mə."

²⁹ Lenəla Yěsú a shwəjə ambo ze lo, "Wə pyiimə n̄tiinə wə zəənənə mə; mborə ɪ chyə ambo pànə pa ni ka pobə zəənə a ghobə la mbyiimə."

³⁰ Yěsú à lè n̄rè ɪlènə ɪnwùè p̄yerənə yerənə p̄ino'nə nk̄wùè ni à lè mənə n̄gyiinə pobə ɪzùjə ndzùmə ɪpe ni ka pi ŋwà'nə e amwuə àjwà'nə zə. ³¹ La pi ŋwà'nə e pə a pə n̄jiilo n̄i n̄jə n̄tiinə ɪwighə aɲunə Yěsú lo a Ghù Ndzo'nə wa, nk̄i mbə Moonə Nwùè. Nkwùè ni wə n̄jənə n̄tiinə o aɲunə ze, wə pə ni n̄ch̄yəmbyə n̄tiinə ɪtse.

Yěsú a n̄rè ɪp̄jəmə e ambo ɪzùjə ndzùmə ɪpe Sàmbaa

21 Yěsú à lè chi nn̄rè mb̄jəmə e ambo ɪzùjə ndzùmə ɪpe p̄tse a ntswùè atəjə Tiberjāsə: Lə tsa'nə à lè n̄rənə ɪp̄jəmə e! ² Shimùnə Pità, ni Thomas

(ni pi lè mənə nfunə ni moonə nifâ), ni Nàtanèlè (ɲwùè Kanà amwuə àlà'à Galliyè), ni ìpoonə pi Zebedi, farə ìzùjə ndzùmə Yésù p̄tse p̄paa ni lè pənə alyi'ə ghu. ³ Shimùnə Pità a shwəjə ambo pobə lo, "Mbi lèrè ghè mə kô ìswuə."

Pobə p̄tsùmə shwəjə ambo ze lo, "Pəə zùjə o pəənə lèrè." Pobə tyi'ə nfunə nkwuunə amwuə àkàn-wu'ə ngyiinə amwuə ìtwu'ə ghu ka kô a ghobə àzwu-umə.

⁴ A lè pə a nkò'ò n̄jyè, Yésù a tō ntəəmə a ntswùè atəjə la ka ìzùjə ndzùmə ìpe pa zhyè a ghobə lo la təəmə ze. ⁵ Yésù a pyiitə ambo pobə lo, "Ìpoonə ìpā, ka ni kô a wighə àzwuumə àtse?"

Pobə k̄wùè lo, "Ngaŋə."

⁶ Yésù a shwəjə ambo pobə lo, "Ni mà'à àlà'à àzighə a pàa àp̄o p̄ighə yè zighənə n̄i kô ìswuə." Lenəla pobə lè mà'à a zèrə ntyi'ə nsùjə a ghobə kikaŋə ntiinə ìswuə lè no'nə amwuə.

⁷ Àzùjə ndzùmə Yésù za ni à lè kòjə e ka m̄zùjə la a shwəjə ambo Pità lo, "A Ndò'nəmbiyè ìwəənə!" Nkwùè ni Shimùnə Pità à lè zu'nə lo la Ndò'nəmbiyè la, à lè mà'à ìtsə'ə ìpe (ntiinə a lè ki pəla ni à sòrə mə ìtsə'ə ìpe nk̄wùè ni à lè mənə nfà'à) ndzùjə nkànə amwuə nchya. ⁸ P̄tse ìzùjə ndzùmə Yésù lè tō amwuə m̄ilyi'ə àkànwu'ə mmə nsùjə àlà'à za ni a lwenə mə ni ìswuə la ntiinə ka ntyè i lè pirè nsàa e a ni furè a isighə. Ntyè i lè pirè tsa'a ntəəmə nk̄irə. ⁹ Tsa'nə pobə lè furənə a isighə pobə lè zəənə m̄kyə mi ìm̄i ni ìswuə aŋunə pobə àpaanə. ¹⁰ Yésù a shwəjə ambo pobə lo, "Ni lòo ìswuə za yitse ni ni kōnə t̄tsòjə la ntō." ¹¹ Lenəla, Shimùnə Pità à lè kwuunə amwuə àkànwu'ə nsùjə àlà'à za ndòo furè a isighə. A lè lwenə ni ìswuə ȳi w̄uunə nk̄irə ni m̄ighumə m̄intaanə ntsòbè itarə; ìswuə lè patə nno'ò amwuə àlà'à zè la, ka a lè siitə e. ¹² Yésù a shwəjə ambo pobə lo, "Ni tō ntsàbè." Ka tyi'ə ɲwùè ighobə ìtse a lè pyiitə ambo ze lo, "Ghō ìwə'?" Ntiinə pobə lè zhyənə lo a Ndò'nəmbiyè. ¹³ Yésù à lè tō ndòo àpaanə za ɲjā ambo pobə nki ɲjā ìswuə.

¹⁴ Lə lè pə nòmbàa nk̄wùè itarə ni Yésù a nèrənə ìp̄ɲjə e ambo ìzùjə ndzùmə ìpe tsa'nə à lè zhwu-umənə a n̄wighè.

Yésù a k̄wirè ndòo a Pità àfà'a

¹⁵ Nkwùè ni pobə lè m̄yàanənə a ni tsàbè, Yésù à lè pyiitə ambo Shimùnə Pità lo, "Shimùnə, moonə Jònə, wə kòjə mə ntsàarə pànə pi p̄tsùmə a n̄ghè?"

A k̄wùè ambo ze lo, "Ee, Ndò'nəmbiyè, wə zhyè lo n̄kòjə o."

Yésù a tyi'ə nshwəjə ambo ze lo, "Tyi'ə mmə ndzè ìpoonə pi mbyè ndzirè ìzā." ¹⁶ Yésù a chi mbyiitə e

nk̄wùè ni pyàanə ipaa lo, "Shimùnə moonə Jònə, wə kòjə mə?"

A k̄wùè ambo ze lo, "Ee Ndò'nəmbiyè, wə zhyè lo n̄kòjə o."

Yésù a tyi'ə nshwəjə ambo ze lo, "Tyi'ə mmə mbyabè mbyè ndzirè ìzā."

¹⁷ Pità à lè pə ni àsòm̄nə ntiinə Yésù à pyiitənə e mbyàa nk̄wùè itarə lo, "Wə kòjə mə?" ntyi'ə nshwəjə ambo ze lo, "Ndò'nəmbiyè, wə zhyè ànwùè àtsùmə, wə zhyè lo n̄kòjə o."

Yésù a shwəjə ambo ze lo, "Tyi'ə mmə mbyabè mbyè ndzirè za. ¹⁸ Nshwəjə tyi'ə nk̄jə nkujə ambo ghò lo, nk̄wùè ni wə lè pirənə mmə nko'ò, wə lè mə mmà'à ìtsə'ə ìp̄o ghò ni ghò, mmə ndèrə alyi'ə ni wə kòjənə; la nk̄wùè ni wə ghā lwùnə, wə ghā shwuumə mbò ìmò ɲòjə nyàanə a mà'à atse'ə aŋunə ghò, ndòo o ndèrə alyi'ə ni ka wə kòjə o." ¹⁹ Yésù à lè shwəjə a lenə la a ni nèrə mbuurè n̄wighè ni Pità à ghā kwighè gh̄irè pi ghur'tə a Nwùè. À lè shwəjə a lenə la nchi shwəjə ambo ze lo, "Tō ndzùjə mə."

²⁰ Tsa'nə pobə lè pənə ndèrə, Pità a pəjə nnaŋə ndzùmə ndzəənə àzùjə ndzùmə Yésù za zhyè ni à lè kòjənə e ka m̄zùjə la a pə ndzùjə a ghobə. La à lè pə ɲòjə wa ni à lè nwuunənə a n̄pwùnə Yésù nk̄wùè ni pobə lè mənə ndzighè m̄zighè mi Àlànə Mmyà'tè mi ndwùèndzùmə, mbyiitə e lo, "Ndò'nəmbiyè, ɲòjə ni à shwùunə o la ìwə'?" ²¹ Pità a zəənə a ɲòjə wə mbyiitə a Yésù lo, "Ànwùè ɲòjə wə a ghā pə àze lə ìla?"

²² Yésù a k̄wùè ambo ze lo, "Ntə kòjə lo à chyè ghù nt̄ɲjə tə mbyàa nk̄wùè ni à ghā k̄wirè tō, àzò amwuə a pə àkə? Lenəla Yésù a shwəjə ambo ze lo, 'Zùjə mə.'"

²³ Àshwəjə ghu a lè siimə amwuə pobə, pobə tyi'ə nshwəjə lo, ka àzùjə ndzùmə Yésù zèrə zə a pə ghā kwighè e. La ka Yésù a lè shwəjə e ambo ze lo ka a pə ghā kwighè e, à lè shwəjə pə lo, "Ntə kòjə lo a chyè ghù nt̄ɲjə tə mbyàa nk̄wùè ni à ghā k̄wirè tō, àzò amwuə a pə àkə?"

²⁴ Àzùjə ndzùmə Yésù la wùè wa ni à lè shwəjənə ìnwùè pə ìtsùmə tsa'a ndzəənə zəənənə. Àŋwà'nè zè a ɲwà'nè ìnwùè pə ìtsùmə, pəənə ki nzyè lo ìnwùè pə ìtsùmə ni à shwəjənə la a nk̄jə nkujə.

Ndwùutə àŋwà'nè zè

²⁵ M̄nwùè m̄ino'nə pirè ghu ni Yésù à lè gh̄irənə. Pi pəla mmə ntà'à ɲwà'nè a mèrə m̄tsùmə, yi nk̄wàjə lo ka àtwuè ìshyè zè àtsùmə à faŋə e nkù'nə a ni nùjə ìŋwà'nè p̄ighu amwuə.

Ìfà'á

Mìnwùè a ni zhyê amwuè àṅwà'nè zè

Àṅwà'nè zè la à ṅwà'nè Lukè mbè ṅòṅè ni à kìnè ṅwà'nè àṅwà'nè Lukè. Àṅwà'nè ìfà'á ṅàṅṅè ntwuumè Kristù a shwəṅṅè tsa'nè Àzhwùè Nwùè a lè tònè aṅunè ìzùṅṅè ndzùmè Kristù aṅunè nɔyê Pentekòsè. Àzhwùè Nwùè a lè ghìrè ìzùṅṅè ndzùmè Kristù chwiitè ntwuumè ghù ìshì'nè mbè'á Kristù amwuè Yèrusalèmè, farè amwuè Judyà ntsùmè pobè Sàmariyà, tɔ mbyàa a ndwùutè àtwuè ìshyê (1.8).

Lě tsa'nè pì ghàpənè àṅwà'nè zè

Tsa'nè ṅàṅṅè ntwuumè Kristù lè chu'tənè mbìṅmè a ni siimè ntwuumè ghù ìshì'nè wa 1.1-26

a. Ndwùèndzùmè ntě pobè nkà'nè Yésù 1.1-14

b. Ìndzìghè ndá Yuda 1.15-26

Tsa'nè pì lè chwiitənè ntwuumè ghù ìshì'nè wa a Yèrusalèmè 2.1-8.3

Tsa'nè pì lè chwiitənè ntwuumè ghù ìshì'nè wa a Judyà pobè Sàmariyà 8.4-12.25

Àfà'á Pàolò 13.1-18.31

a. Ntsàambyè àkwùè nɔyìnè Pàolò 13.1-14.28

b. Àshwatè ìpoonè pì Kristù a Yèrusalèmè 15.1-35

c. Àpaatè àkwùè nɔyìnè Pàolò 15.36-18.22

d. Nòmbàa pitarè àkwùè nɔyìnè Pàolò 18.23-21.16

Tsa'nè Pàolò à lè pənè ṅàṅṅè ìtsaṅṅè a Yèrusalèmè, ni Kàsaryà ni Romè 21.17-28.31

Nwùè a kà'á a ni tsàa Àzhwùè e a àtwuè ìshyê

1 Theophilus, amwuè ntsàambyè àṅwà'nè mè, ndè ṅwà'nè mbè'á mìnwùè ma ni Yésù à lè mənè ṅgìrè nkí mmə nnèrè nkùwùè ni à lè pì'nənè àfà'á e, ² tɔ mbyàa nɔyê ni Nwùè à lè lònè e nko'ò ndèrè a nɔpwuurè, nkùwùè ni à lè ṅànè àtəətə ambo ṅàṅṅè ntwuumè ìze za ni à lè tso'nè la. ³ Nkwùè ni Yésù à lè myàanənè amwuè ṅgə'ə e, à lè nèrè mbìṅmè e ambo pobè ṅàṅṅè ntwuumè ìze amwuè mìndwuumè mìno'nə myè ni mi lè ghìrənè lo kò mìnka a chi mbə e amwuè pobè lo à wè ghù ntìṅṅè. À lè pə pobè pì pobè aṅunə nɔyê mìṅghumè nìkwàa, lenəla nshwəṅṅè pobè pì pobè mbè'á ànwùè Nìfò Nwùè.

⁴ A lè pə nɔyê ìtse Yésù a nwuunè pobè ìzùṅṅè ndzùmè ìpe, ntiitè a ghobè lo, "Kò nì furè a wìghə a Yèrusalèmè, la nì pyabè mìntyəṅṅə ma ni Tǎ iwəə à lè kà'nə a wìghə la; la ànwùè ni ndè shwəṅṅè ambo pìghə lo, ⁵ Jònə ṅàṅṅè àṅà àkwìirè nchyə à lè ṅà àkwìirè nchyə ambo pìghə la ni nchyə, la mìnjyè mìtse kì làṅṅè, àkwìirè nchyə àzìghə a tyi'ə mbə la ni Àzhwùè Nwùè."

Nwùè a lòo a Yésù nko'ò ndèrè a nɔpwuurè

⁶ Nkwùè ni Yésù à lè nwuunənè pobè ṅàṅṅè ntwuumè ìze, pobè lè pyiitè e lo, "Ndò'nəmbyè, wə kwìrè ṅà ànwùè nìfò ambo pànè pì Israel tìtsòṅṅè?"

⁷ Yésù a shwəṅṅè ambo pobè lo, "Mìnkùwùè pobè mìnjyè mèrə mə chyè a ìsùmə mìtìṅṅè mi Tǎ, lenəla, ka a pə e alyi'ə àzìghə a ni zhyè mìnkùwùè mìṅghu. ⁸ La nì ghà kwìirè mìtìṅṅè nkùwùè ni Àzhwùè Nwùè a tònə ambo pìghə, lenəla, nì tyi'ə nshwəṅṅè mbè'á mìṅṅè amwuè Yèrusalèmè farè amwuè Judyà ntsùmè pobè Sàmariyà, tɔ mbyàa a ndwùutè àtwuè ìshyê." ⁹ Nkwùè ni à lè myàanənè a ni shwəṅṅè la, Nwùè à lè zùṅṅè ndòo e nko'ò ndèrè a nɔpwuurè pobè təəmè mmə naṅṅè, mbà'á ì zùṅṅè nnàanè e.

¹⁰ Pobè lè pìrè mmə nnaṅṅè tsa'nè Yésù à lè mənə ndèrè a nɔpwuurè, nkí wùutè pànè pìpaa təəmè a nɔpwùnə pobè ṅwì'ì tsə'ə pìfuə, ¹¹ mbyiitè lo, "Pànè pì Galilyə, ni təəmè a nìghə nnaṅṅè àkə a nɔpwuurè? Yésù wè ni pì lònə ambo pìghə nko'ò ndèrè a nɔpwuurè lə, à ghà kwìrè tó ambo pìghə tyi'ə amwuè ndwuumè ni nì zəənənə a ko'ò ndèrè a nɔpwuurè lyè."

Pì tso'ò a Màtyà lo à lòo alyi'ə Yuda

¹² Lenəla, ṅàṅṅè ntwuumè Yésù lè furè àtwuè Mbarè Olivè nkwìrè ndèrè a Yèrusalèmè zhyè ni a lè pənə tsa'a àtùmə marè a ni ghè mbyàa amwuè mbòmpə àl'á ṅwùunə. ¹³ Nkwùè ni pobè lè kwuunənə a Yèrusalèmè, pobè lè ko'ò nkwuunè amwuè ntaṅṅə a ndá nikaṅṅə alyi'ə ni pobè lè pənə ghə. Pànè ni pì lè pənə ghə à lè pə Pità, ni Jònə, ni Jemè, ni Andrù, ni Filibè, ni Thomas, ni Bartholomew, ni Matyù, ni Jemè

moonə Ālfeyūsə, ni Shimùnə ni à lə pənə amwuə àshwatə ni pi pa nfunə ni Zilòtə, farə Yudà moonə Jemə.
¹⁴ Pobə lə mə nshwatə alyi'ə mo'ó nkwùè ìtsùmə nchà'tə a Nwùè pobə pi pəngyè ni Màriyà mǎ pi Yēsū farə pilyimə pi mbyàŋnə.

¹⁵ Mǎnjyè mǎtse lə lǎŋə, Pità a lòo ntəəmè a tǎtǎrə pilyimə ìpe lo shwəŋnə, (pobə lə pə tsa'a pànə nkirə ni mǎghumə mimbəə), ¹⁶ nshwəŋə lo, "Pilyimə ìpā, Àzhwùè a lə ghìrə Dǎfirə a kwaa nshwəŋə ànwùè mbə'ə Yudà, ònə ni à lə nərənə àlǎŋə pi kó a Yēsū. Zərə a lə ghìrə lo ànwùè ni pi lə ŋwà'nənə amwuə àŋwà'nə Nwùè a furə ntəəmè. ¹⁷ Yudà à lə pə ta'à ŋwùè amwuə àshwatə àzəə nkí mmə nfà'à pəə pi pobə."

¹⁸ (À lə kunə nkwiġhə, mǎtō ìme furə nkwinə amwuə alyi'ə ni à lə shwūunənə a Yēsū ghu la. ¹⁹ Nwùè ntsùmə ni à lə pənə amwuə Yērusalēmə à lə zu'ù ànwùè zərə zə, lenəla, pobə tyi'ə nfunə alyi'ə ìshyè zərə zə amwuə àshwəŋnə àl'a' àzobə ni "Àkeldamə," ni ìsùmə ì pənə lo, "Alyi'ə ìshyè Àləəmə.") ²⁰ Pità a shwəŋə lo, "Mbə'nə pi lə ŋwà'nənə amwuə àŋwà'nə *Psalms* lo, 'Ndā e f̄ ghoŋə yǐ ndzopə;

kò ònə ìtse a chyè e amwuə.'
 "Pi ki nchi ŋwà'nə lo, 'Nònə ìtse à lòo alyi'ə àfà'à e.'
²¹ A pòŋə lo pəənə ghə amwuə pànə ni pobə lə mənə ŋgyiinə pəənə pi pobə pi Yēsū ntso'ò a ta'à ŋwùè, ²² a ni furə nkwùè Jónə ngəŋə àŋə àkwiiərə nchyə tə mbyàa nkwùè ni pi lə lònə a Yēsū nko'ò ndèrə a nǐpwuurə. Mbə'nə ta'à ònə wə ìtse à tyi'ə pə ndzəənə zəənənə pəənə pi pobə lo Yēsū à lə zhwuumə a nǐwighə."

²³ Lenəla, pi lə kwəŋə pànə pǐpaa; Jòsebə ni pi lə mənə nfunə e ni Barsabbas (pi ki nchi mmə nfunə e ni Justùsə) ni Màtyā. ²⁴ Pobə lə lǎŋə ni mbyè nchà'tə a Nwùè nshwəŋə lo, "Ndò'nəmbyə, a zhyè ghò nzhyè àzwuumə ni a pənə amwuə ntǐŋmə ŋwùè. Nərə a wəə ni ònə ni wə tso'nə amwuə pànə pə pǐpaa ²⁵ mbə'ə a lòo alyi'ə àfà'à ngəŋə ntwuumə Yēsū zhyè ni Yudà à lə wa'nə ndèrə amwuə àzə àlǎŋə alyi'ə ni a kù'nənə ambo ze." ²⁶ Lenəla, pobə lə mǎ'a ipirə, i kunə aŋunə Màtyā ni pi lə lònə e nkwi'nə amwuə zhyè ngəŋə ntwuumə Yēsū ntsòbè mo'ó.

Àzhwùè Nwùè a tō nǐjyè Pentekòsə

2 Nkwùè ni nǐjyè Pentekòsə ì lə tònə, ìzùŋə ndzùmə Yēsū ìtsùmə lə shwatə a ta'à alyi'ə. ² Lenəla nkí wuutə àzòrə a furə a nǐpwuurə ndzòrə tsa'a fèrə ntǐŋnə à wə ndàŋə, nkwuunə ndwènə ndā ntsùmə ni pobə lə nwuunənə amwuə. ³ Pobə lə tyi'ə ndzəənə ìpwuumə tsa'a ìləəmə ìmǔ pyè ni lə siimənə, lenəla, nnòntə aŋunə ŋwùè mo'ó mo'ó. ⁴ Pobə pǐtsùmə lə lwenə ni Àzhwùè Nwùè, lenəla, ndzùŋə mbì'nə a ni shwəŋnə amwuə ìshwəŋnə pǐnyaanə tsa'nə Àzhwùè a lə ŋhənə a ghobə ni ìshwəŋnə.

⁵ Nkwùè ghu, pǐjəw ni pi lə mənə mbô a Nwùè lə furə amwuə pǐpaa pi mbyè pǐtsùmə mmə nchyə a Yērusalēmə. ⁶ Nkwùè ni pobə lə zu'nə àzòrə zə, àpùŋə pəənə a lə tō nshwatə, a tyi'ə nkə'nə a ghobə, ntiinə ŋwùè mo'ó mo'ó à lə tyi'nə ndzu'ù pi shwəŋnə amwuə àzə àshwəŋnə àl'a'. ⁷ Lenəla, a lə kə'nə a ghobə, pobə

yerə, nshwəŋə lo, "Pànə ni pi pə nshwəŋnə lə ka pobə furə a ghobə la a Galilyə? ⁸ Lə tyi'ə ngìrə àkə pəənə tyi'ə ndzu'ù pobə tyi'ə mmə nshwəŋnə pə ìshwəŋnə ìl'a' à pəənə? ⁹ Pəənə furə la a Patyā, ni Medyā, ni Elàmə; nkí nfunə a Mesopotamyā, ni Judyā, ni Kàpadosyā; nfunə a Pontùsə pobə Asia, ¹⁰ nfunə farə Frijyā pobə Pàmfiyā, ni àl'a' Egypt farə amwuə pàa Libyā mbaatə Sirenə, pəənə pǐtse furə a Romə, ¹¹ mbə pǐjəw pobə pànə ni ka pobə pə ghobə pǐjəw ni pi lə tyi'nə mbyiimə ànwùè Nwùè pǐjəw, lenəla, pànə pǐtse furə a Kretə pobə Àrabyā ntiinə pəənə pǐtsùmə pə ndzu'ù pobə shwəŋnə amwuə ìshwəŋnə ìl'a' à pəənə mbə'ə mǎnwùè mǎwūunə ni Nwùè à ghìrə mə!" ¹² Zərə zə a kə'nə a ghobə, ntsànkə ìzhì'tə ìpobə, pobə lǎŋə a mbyə a ni pyiitə amwuə pobə lo, "Zərə zə a nərə lə lo àkə?"

¹³ La pobə pǐtse lə mə ngwii ìzùŋə ndzùmə Yēsū nshwəŋə lo, "Pànə pə nō mə mǎl'ù mǎtǐŋnə."

Pità a shwəŋnə ambo àpùŋə pəənə

¹⁴ La Pità à lə lòo ntəəmè àtǐghə pobə zhyè ngəŋə ntwuumə Kristù ntsòbè mo'ó, nshwəŋə ni ŋyè ntǐŋnə ambo pobə lo, "Pànə pi Judyā pyè ni pobə chyènə amwuə Yērusalēmə, nǐ zhyè a zə ìshì'nə ndzu'ù mǎnwùè ni mbi shwəŋə. ¹⁵ Ka pànə pə paarə a ghobə, tsa'nə nǐ kwəŋənə. À wə mbirə lə pǐnwūumə nǐpwù'ə a ngwù'ə! ¹⁶ La, à lə pə ànwùè ni ngəŋə ntwuumə Nwùè Joel à lə shwəŋənə lo,

¹⁷ 'Nwùè à shwəŋə lo, lə ànwùè ni ngǎ ghìrə amwuə mǎnjyè mi ndzùmə:
 Ngǎ kwiiərə Àzhwùè mə aŋunə ŋwùè ntsùmə.
 Ìpooŋə ìpighə pi mbyàŋnə pobə pi pəngyè ghǎ chwiitə ntwuumə Nwùè;
 ngwàswwuumə ìzighə ghǎ zəənə mǎnwùè ni Nwùè à wə nnèrə,
 pǐlǐŋmə ìpighə ki ndyè mǎndzəəmə aŋunə ànwùè ni Nwùè à wə nnèrə.

¹⁸ Mbaa pə aŋunə ngəŋə àfà'à ìzā yǐ mbyàŋnə pobə yǐ pəngyè,
 ngǎ kwiiərə Àzhwùè mə amwuə mǎnjyè mǎghu, pobə tyi'ə nshwəŋə mǎnwùè ni mi ghǎ tō.

¹⁹ Ngǎ nərə mǎnwùè mi yerənə yerənə a nǐpwuurə àtǐghə
 farə ìlənə ìnwùè àtwuə ìshyè a ìsùmə ìshyè,
 àləəmə ghobə ìmǔ ni ndyè ìmǔ ghǎ pə ghu.

²⁰ Nwūumə à ghǎ pəŋə tyi'ə ndzùmə,
 lenəla məŋwigrə a pəŋə mbàŋə tsa'a àləəmə
 za'a maa nǐjyè nǐgha'a ngwūunə Ndò'nəmbyə à pòŋə tō.

²¹ Lenəla, ŋwùè wa ntsùmə ni à wa nfunə nǐlinə ni Ndò'nəmbyə la
 à ghǎ chwarə.'

²² "Pànə pi Israel, nǐ zhwi'tə mǎnwùè ni mbi shwəŋə:
 Yēsū ŋwùè Nazaretə à lə pə ònə ni Nwùè à lə tso'nə ambo pighə, nǐ zhyè e ndàŋə a ndzùmə mǎnwùè ni kə'nə pobə ìlənə ìnwùè pǐyerənə yerənə pyè ni Nwùè à lə lǎŋənə a ndzùmə ze ngìrə nkwùè ni à lə pənə a tǎtǎrə pighə tsa'nə nǐ zhyənə la. ²³ Nwùè amwuə iye pàa à lə pyè nshankə lo pi ghǎ ŋə a Yēsū ambo

pigha; ni ña e ambo nganə ngirə inwùè tìpòrə, poba kwuumə e anuna atighə pankənə nzhwuutə. ²⁴ La Nwùè a zhwuumə e anuna niwighə, nfuukə e amwuə m̄it̄ir̄nə mi niwighə ntiinə mbə'ə ka niwighə a lə pə e ni it̄ir̄nə a ni w̄imə e nn̄ur̄ə a ndā it̄sar̄ə. ²⁵ Mbə'nə Dāfirə à lə shwəŋə mbə'ə e lo,

'Ndə mə ndzəənə a Ndò'nəmbyə a mbyə m̄ir̄ə nkwùè it̄s̄umə,

ntiinə à wə mbaatə mə, lenəla ka àzwuumə àtse a pə nə'ə e a gha.

²⁶ Nzhyə lo ntiŋmə mə poba àləəmə mə pə ndwēnə ni n̄igha'ə;

lenəla m̄ir̄mə i tyi'ə nchyə amwuə àkwàŋə.

²⁷ Ntiinə ka wə pə wa'ə o a gha amwuə àlā'ə p̄ikwuə;

ki myə'tə o a nganə àfà'ə o ghù ishī'nə ā lə amwuə n̄ishyè apə.

²⁸ Wə gh̄irə mə n̄zhyə àlāŋə n̄ichyēmbyə,

lenəla, wə gh̄ā lwenə mə ni n̄igha'ə alyi'ə ni wə pənə.'

²⁹ "Pilyimə ipā, mbi shwəŋə ambo pighə a s̄an̄ə mbə'ə t̄ā p̄it̄ā ip̄əənə Dāfirə lo, à lə kwighə pi t̄wəŋə e, lenəla, n̄ishyè it̄se tsə a n̄ighə p̄əənə pi poba mbyāa s̄inə wə. ³⁰ La à lə pə nganə ntwuumə, lenəla, à lə zhyə ànwùè ni Nwùè à lə kà'nə e ni zèrə; Nwùè à lə tsəəm̄ə lo, à gh̄ā gh̄irə a ta'ə ŋwùè ngwàrə Dāfirə anuna ifò tsa'a Dāfirə. ³¹ Dāfirə à lə zəənə ànwùè ni Nwùè à lə pənə gh̄ā gh̄irə, lenəla nshwəŋə mbə'ə Ghù Ndzo'nə wa lo, 'Ka pi lə wa'ə e a ye amwuə àlā'ə p̄ikwuə; ka m̄ir̄mə e i lə lə e amwuə n̄ishyè.' ³² Nwùè à zhwuumə mə a Yēsū w̄erə wə anuna niwighə, p̄əənə p̄its̄umə tyi'ə m̄ə p̄indzəənə zəənə anuna ànwùè zèrə zə.

³³ T̄its̄òŋə Nwùè à ŋan̄ə e a at̄ighə a alyi'ə n̄ifò ze, nt̄ə e a p̄ā àp̄ò ze yè zighənə, ŋŋā Azhwùè e za ni à lə kà'nə lo à gh̄ā ŋā ambo ze la. Àzwuumə ni n̄i zəənə nki ndzu'ù a Azhwùè Nwùè ghu ni Kristù à kw̄ir̄ənə anuna p̄əənə. ³⁴ Mbə'nə ka Dāfirə àtwuə ip̄ir̄imə e a lə kò'ò ndèrə e a n̄ipwuurə. La nshwəŋə àze pə lo,

'Ndò'nəmbyə à shwəŋə ambo Ndò'nəmbyə mə lo,

Nwuunə a p̄ā àp̄ò m̄ir̄ə yè zighənə

³⁵ t̄ə mbyāa nkwùè ni ŋḡā n̄ur̄ə ngan̄ə k̄ipaanə izò a ish̄yè wə t̄ə m̄ikwùè im̄ò anuna poba.'

³⁶ "Lenəla, a p̄òŋə lo ngwàrə Israel nts̄umə i ts̄un̄ə nzhyə lo Nwùè à t̄ə a Yēsū w̄erə wə ni n̄i lə kw̄uum̄ənə anuna at̄ighə pankənə anuna Ndò'nəmbyə poba Ghù Ndzo'nə wa."

³⁷ Nkwùè ni poba lə zu'nə àshwəŋə zə la, a lə s̄òbè m̄int̄ir̄imə im̄obə, m̄erə lwenə ni às̄òm̄nə, poba tyi'ə mbyiitə ambo Pità poba zhyə nganə ntwuumə Yēsū lo, "Pilyimə, mbə'ə pə tyi'ə ngirə lə ila?"

³⁸ Pità a kwùè ambo poba lo, "N̄i p̄əŋə m̄int̄ir̄imə im̄ighə n̄furə amwuə t̄ip̄òŋə iwighə pighə p̄its̄umə nk̄wiirə nchyə anuna n̄ilinə Yēsū, mbə'ə Nwùè ā ləənə a t̄ip̄òŋə iwighə nki ntyan̄ə a wighə ni Azhwùè e.

³⁹ Zèrə zə ànwùè la ànwùè ni Nwùè à lə kà'nə ambo pighə poba ip̄oonə ip̄ighə farə ambo p̄ənə p̄its̄umə ni poba pənə a ndyə s̄āa poba ŋwùè nts̄umə ni Nwùè à fuŋənə lo ā t̄ò a n̄ipwunə ze."

⁴⁰ Pità à lə chi nshwəŋə m̄inwùè m̄ino'nə ambo poba tsa'nə poba lə zəənə nki ndzu'ù, nk̄wàtə a ghobə nshwəŋə lo, "N̄i kw̄iirə it̄wuə ip̄ighə ambo iwaanə p̄ənə pi t̄its̄òŋə ni poba pənə p̄ənə pi t̄ip̄òŋə!" ⁴¹ P̄ənə p̄ino'nə ni pi lə zu'nə ànwùè ni Pità à lə shwəŋənə nki mbyiimə la lə kw̄iirə nchyə. Ndùnə ighobə ni lə kw̄iirənə nchyə n̄jyè ghu lə pə p̄ənə nkaamə itarə ni lə kw̄inənə ip̄oonə pi Kristù. ⁴² A ni furə n̄jyè ghu poba lə t̄ə àtwuə anuna m̄inwùè ma ni nganə ntwuumə Kristù za lə mənə nn̄erə la, mmə mbwuutə poba pi poba ngirə m̄inwùè a àp̄ò mo'ò amwuə ish̄watə, mmə mbi'tə àpaanə nk̄wurə nki nchà'tə a Nwùè a ta'ə alyi'ə.

Ndwuumə ni ip̄oonə pi Kristù lə mənə nchyə

⁴³ Nganə ntwuumə Kristù lə mə ngirə m̄inwùè m̄ikà'nənə poba ilènə inwùè p̄iyerənə yerənə ni lə gh̄irənə àkwàrə a w̄imə a ŋwùè nts̄umə. ⁴⁴ P̄ənə p̄it̄s̄umə ni pi lə n̄ur̄ənə ntiŋmə anuna Yēsū lə mə mbwuutə a ta'ə alyi'ə nki mmə mbwuutə ip̄wuumə poba, àzwuumə àzobə àts̄umə a pə a mo'ò. ⁴⁵ Poba lə shw̄unə ip̄abə ish̄yè, poba ip̄wuumə ip̄obə ndòo nk̄abə ghu nt̄ò pi tyi'ə ngapə amwuə poba a ni z̄un̄ə ip̄wuumə pyè ni ŋwùè à puŋənə. ⁴⁶ Poba p̄its̄umə lə pə ndèrə a Ndā M̄ishwà'ā Nwùè n̄jyè it̄s̄umə, mbwuutə mbi'tə àpaanə amwuə m̄indā im̄obə ngabə m̄iz̄ighə ndz̄ighə ni n̄igha'ə poba ntiŋmə ghù laanənə. ⁴⁷ Poba lə mə ngu'tə a Nwùè, mmə nk̄òŋə m̄ir̄imə izobə. Ndò'nəmbyə a tyi'ə mmə nchwarə a ghobə nk̄wi'nə ndùnə ighobə n̄jyè it̄s̄umə.

Pitā poba J̄onə parə a k̄on̄ə ish̄yè

3 A lə pə n̄jyè it̄se Pitā poba J̄onə mə nko'ò ndèrə amwuə Ndā M̄ishwà'ā Nwùè nk̄wùè nchà'tə Nwùè, anuna p̄inw̄uumə pitarə a ndz̄əŋə n̄w̄uumə. ² N̄jònə it̄se à lə pə ghu mbə e k̄on̄ə ish̄yè tsa'nə pi lə pyəŋə e. À lə pə a nts̄wùè àp̄u'ù ni pi lə mənə n̄fuŋə ni nts̄wùè àp̄u'ù ȳi p̄on̄ənə. Pi lə mə mbi'i e n̄jyè it̄s̄umə nt̄ò nn̄ur̄ə alyi'ə ghu lo ā t̄ə ndoonə ip̄wuumə ambo p̄ənə ni pi lə mənə ndāŋə nk̄wuunə amwuə Ndā M̄ishwà'ā Nwùè. ³ N̄jònə ghu à lə zəənə tsa'nə Pitā poba J̄onə mənə ndāŋə nk̄wuunə amwuə ndā Nwùè, ntyi'ə ndoonə ambo poba lo poba ŋā e ni àzwuumə àtse. ⁴ Pitā poba J̄onə t̄ə im̄yè im̄obə anuna ze, Pitā a tyi'ə nshwəŋə lo, "P̄ənə n̄nan̄ə a wəə."

⁵ N̄jònə ghu a t̄ə im̄yè ime anuna poba, mmə nk̄wàŋə lo poba ŋā e ni àzwuumə àtse. ⁶ La Pitā a kw̄ùè lo, "Ka mbə mə ni nkabə, la mbə ŋā o ni àzwuumə ni m̄bənə ni zèrə. Anuna n̄ilinə ni Yēsū Kristù ŋwùè Nazarètə, nshwəŋə lo wə lòo n̄gyiinə!"

⁷ A shwəŋə a lenə la, ngw̄iimə àp̄ò e yè zighənə mbə'kə e a lòo ish̄yè. M̄ikwùè ime poba m̄ifan̄ə m̄ikwùè ime z̄un̄ə ntiŋmə a ta'ə nk̄wùè. ⁸ À lə z̄un̄ə nk̄ànə nt̄əm̄ə, ntyi'ə n̄gyiinə nk̄antə poba pi poba ngu'tə a Nwùè nk̄wuunə amwuə Ndā M̄ishwà'ā Nwùè. ⁹ N̄jwùè nts̄umə ni à lə pənə amwuə Ndā M̄ishwà'ā Nwùè à lə zəənə e tsa'nə à lə mənə n̄gyiinə ngu'tə a Nwùè.

¹⁰ Poba lə zhyə lo la ŋonə wa ni à lə mənə nnwuunə a

ntswùè nka'á wa ni pi lè mənə nfunə ni ntswùè àpù'ù yì pònjənə ndoonə ìpwuumə la. A lè kə'nə a ghobə, pobə tyi'è ngyerə nkwànjə àzwuumə ni a ghìrənə a yiinè.

Àshwənjə Pità a Ndā Mìshwà'à Nwùè

¹¹ Njònə wa ni pi lè parənə e la à lè kí mbə e pə a nìp-wùnə Pità pobə Jònə. Ntswùè ñwùè ntsùmə i lè ka'á, lenəla, pobə tyi'è nfulə nkìrè mmə ndèrə a ni ghè ntsirə a ghobə amwuə àpùnjə àtse ni pi lè mənə nfunə ni àpùnjə Solomònə. ¹² Nkwùè ni Pità à lè zəənənə a lenə la, à lè tyi'è nshwənjə ambo pobə lo, "Pànə pi Israel, ànwùè zə a kə'nə a wighə lə ntii àkə? A ghìrə àkə nì tyi'è nnanjə a wəə pə tsa'a lo à ghìrə pəə ngìrə nì ìtìnjə wəə lo jònə wə à yiinè?" ¹³ Nwùè Abrahàmə ni Isàkə, ni Yàkobə pobə Nwùè pìtā pìtā ìpəənə, a ze ni à nèrənə ìpìnjə e amwuə moonə e Yésù. Yésù la jònə wa ni nì lè ñānə lo pì zhwuutə e, nkì ntwuunə e a mbyè Palètə tə mbyāa nkwùè ni Palètə à lè tà'nə lo myà'tə e lo à lèrə. ¹⁴ Nì lè twuunə a wighə a jònə ni à laanənə, mìnwùè ìme kí ntəəmə, ntā'à a wighə pə lo pì fuukə pə a jònə ni à zhwuutə mə a ñwùè ñjā ambo pìghə, ¹⁵ nzhwuutə a jònə ni à wa ñjā a nìchyəmbyə, la Nwùè zhwuumə e a jùnə nìwighə, pəə zəənə nì ìmyə ìməə.

¹⁶ "Njònə wə ni nì zəənənə e nkì nzhyə e lə à tìnjə la ntii àpyiimə ntìnjə e a jùnə nìlinə nì Yésù. Àpyiimə ntìnjə e a jùnə nìlinə nì Yésù a parə e a tìnjə tsa'nə nì wə ndzəənə lə.

¹⁷ "Tìtsònjə wə ni pilyimə ìpā, ñzhyə lo ànwùè ni pìghə pi ìtwuè àlā'à lè ghìrənə a jùnə Yésù, nì lè ghìrə la ni ìpù'ù. ¹⁸ La Nwùè à lè tsàa ngànjə ntwuumə ìze nkwùè ntsàambyə lo pobə shwənjə lo Ghù Ndzo'nə wa à ghā tō zəənə ngə'ə. Ànwùè ghu a ko'ò mbwuumə tsa'nə à lè shwənjə. ¹⁹ Njiilo, nì pənjə mìnntìnjə ìmìghə nkwìrə nkwə ambo Nwùè mbə'ə à sùu a tìpònjə ìwighə à laanə. ²⁰ À ghā ghìrə mìnntìnjə ìmìghə tìnjə kí tsàa Ghù Ndzo'nə wa ni à lè tso'ò mə ambo pìghə la, nì à pənə Yésù. ²¹ À chyə a ni ghojə a nìpwuorə tə mbyāa nkwùè ni Nwùè à ghā kwìrə tsùnjə ìpwuumə ìtsùmə àtwuè ìshyə pèrə pə pìshwuə tsa'nə à lè pyənə nka'á, ndànjə a ndzùmə ngànjə ntwuumə ze yì laanənə.

²² Mūsí à lè shwənjə lo, 'Ndò'nəmbyə Nwùè à ghā ghìrə jònə ìtse amwuə pilyimə ìpìghə a pə ngànjə ntwuumə Nwùè tsa'nə mbənə lə. Nì ghā zhwi'tə ambo ze a ni zu'ù ànwùè ni à wa nshwənjə. ²³ Nwùè à ghā zhwuutə a ñwùè wa ntsùmə ni ka à pə ghā zu'nə e a ngànjə ntwuumə wa fuukə e a tìtìrə pəənə pi Nwùè.' ²⁴ Ngànjə ntwuumə Nwùè a ni pì'nə a jùnə Samuel tə mbyāa a jùnə pyə ni lè tōnə a ndzùmə ze lè shwənjə mìnwùè mbə'ə mìnjyə mèrə mə a sànjə sànjə. ²⁵ Pìghə ìpoonə pi ngànjə ntwuumə Nwùè, nì kí mbə la ìpoonə pi ìkàanə wa ni Nwùè à lè wàrənə pobə pìtā pìtā ìpìghə, tsa'nə à lè shwənjənə ambo Abrahàmə lo, 'Ngā chyā mborə a jùnə ngwàrə mìnjwùè ntsùmə àtwuè ìshyə ghə lənjə a jùnə ngwàrə o.' ²⁶ Nwùè à lè tso'ò a ngànjə àfà'a e tsa'nə à lè shwənjənə, ndzàamə ntsàa e ambo pìghə, a chyā mborə a jùnə pìghə, ngìrə lo ñwùè ntsùmə à

pənjə ntìnjə e, mmyà'tə a tìpònjə e ni à lè mənə ngìrə la."

Pitə pobə Jònə a mbyè Kansèrə

⁴ Tsa'nə Pitə pobə Jònə lè pìrənə mmə nshwənjə ambo pànə pìghu la, pìfò m'à Nwùè ni àtwuè pànə ni pobə lè mənə mbyabə Ndā Mìshwà'à Nwùè pobə pìSadducee lè tō ntsirə a ghobə. ² Mìnntìnjə ìmobə lè zanjə a jùnə Pitə pobə Jònə ntiinə pobə lè mə ngyiinè ntiitə pànə lo Yésù à lè zhwuumə a nìwighə a ni nèrə lo ñwùè ntsùmə ghā zhwuumə a nìwighə. ³ Lenəla, pobə lè kō a Pitə pobə Jònə ngə fìnjə a ghobə a ndā ìtsanjə tə mbyāa a ngwù'ə ntiinə a lè tyi'nə nkwùè nkwə. ⁴ La pànə pìno'nə ni pobə lè zu'nə àshwənjə àzobə lè nùnjə ntìnjə ghobə a jùnə Yésù. Pànə ni pobə lè nùnjənə ntìnjə ìghobə a jùnə Yésù nkwùè ghu lè pə tsa'a pànə nkaamə itaanə.

⁵ Njyè ì lə laanə, pìtā pi àlā'à pobə pìnèrə mbòomə shwatə a Yèrusalèmə, ⁶ pobə pi Anàsə ni à lè pənə àtwuè pìfò m'à Nwùè, ni Kayafàsə, ni Jònə, ni Àlèzandà pobə pi pànə pìtsùmə ni pobə lè furənə amwuə ngwàrə àtwuè pìfò m'à Nwùè. ⁷ Nkwùè ni pobə lè shwatənə la, pobə lè lòo a Jònə pobə Pitə ntə tìtìrə pobə mbyiitə ambo pobə lo, "Nì lè ghìrə ànwùè zə lə ni wèrə ìtìnjə, kə ni nìlinə ni ìwə'?"

⁸ Pitə ni à lè lwenənə ni Àzhwùè Nwùè a kwùè ambo pobə lo, "Pìkùmə pi àlā'à pobə pìlìnjə, ⁹ nì tì pəla mmə mbyiitə a wəə sìnə wə mbə'ə ànwùè ìshì'nə nì pəə ghìrənə a jùnə kònjə ìshyə, kə ni ndwuumə ni pəə lənjənə mbarə e, ¹⁰ yi tyi'è ñtiitə a wighə pìtsùmə farə ngwàrə Israel ntsùmə lo, jònə wə a təəmə a mbyè pìghə ntyi'ə ghù mbarənə la ntii nìlinə ni Yésù Kristù ñwùè Nazaretə, wùè wa ni nì lè kwuumənə a jùnə àtìghə pànkənə, Nwùè a tyi'ə nzhwuumə e a jùnə nìwighə la. ¹¹ Yésù la jònə wa ni ànjwà'nə Nwùè shwənjənə lo,

'Nìghòorə tsa ni pìghə pìmboomə mìnndā wa'nə la, nì pənjə ntyi'ə nìghòorə ni nìlwuè ni ndā tsì ìshì'nə.'

¹² Ka jònə ìtse a chí mbə e ghu ni mbə'ə a chwàrə pəənə, ndànjə e wùè wa ni Nwùè à lè ñānə nìlinə ìtse ambo pəənə lo à chwàrə a wəənə."

¹³ Kansèrə à lè zəənə lo ntìnjə Pitə pobə Jònə lè tìnjə, nkì nchi nzhyə lo pobə chyə mbə la ìfìfì pəənə ka lè ghə ghobə a ànjwà'nə. Pobə lè kí nchi nkuumə lo pànə pə lè mə ngyiinə pobə pi Yésù. ¹⁴ Ka pobə lè pə a ghobə ni ànwùè àtse a ni shwənjə ntiinə pobə lè zəənənə a kònjə ìshyə wa ni pi lè parənə la a pə mbyè Pitə pobə Jònə. ¹⁵ Lenəla pobə shwənjə ambo Pitə pobə Jònə lo pobə furə amwuə Kansèrə ndèrə a àpyiinə. Tsa'nə pobə lè furənə a àpyiinə la, Kansèrə a tyi'ə nnwuunə nshwənjə pobə ni pobə lo, ¹⁶ "Mbə'ə pəənə ghìrə lə ìla a jùnə pànə pə? Pànə pìtsùmə a Yèrusalèmə zəənə ìlènə ìnwùè pìyerənə yerənə ni pobə ghìrənə. Mbə'ə pəənə twuunə wəənə apə. ¹⁷ A ni ghìrə lo kò ànwùè zə a chí nsiimə e amwuə pəənə, pəənə kwàtə a ghobə lo kò pobə chí nshwənjə ànwùè àtse a jùnə nìlinə ni Yésù." ¹⁸ Lenəla Kansèrə a funə a Pitə pobə Jònə pobə kwìrə nkwuunə a ndā, pobə tyi'è

nkwàtè a ghobè lo, kò nì chi shwəŋə ànwùè àtse kè nnèrè ànwùè àtse mbə'ə nìlinè nì Yésù.

¹⁹ La Pità pobə Jònə k̀wùè ambo pobə lo, "Nì nanjè tyi'è pìghè lo a k̀u'nə a ìmyə pìghè lo pì zu'nə pə a wìghè kè a Ǹwùè lo?" ²⁰ La ngè aŋunə pəə, mbə'ə pəə wa'à a wəə tì shwəŋə m̀nwùè nì pəə lə zəənənə nki ndzu'ù apè."

²¹ Kansèrè à lè chi ntsùŋə nkwàtè a ghobə, mmyà'tè pobə lèrè ntiinə ka pobə lè zəənə a ghobə àlànə a nì chyà ìsà'a aŋunə pobə. Pobə lè chi mmə mbò pəənè nì pì pənə alyi'ə ghu ntiinə pobə p̀tsùmə alyi'ə ghu lè ghutə a Ǹwùè mbə'ə ànwùè nì a lè furənə. ²² Ngu'ú kòŋə ìshyè wə nì pì lè ghìrənə ànwùè yerənə yerənə zə aŋunə ze lè lànə m̀ghumə nìkwàa.

Pànè nì pobə nùŋənə ntiŋmə ìghobə aŋunə Yésù chà'tè a Ǹwùè lo à ñà a ghobə nì ntiŋmə ghù t̀ŋnè

²³ Tsa'nə pì lè myà'tənə a Pità pobə Jònə la, pobə lè lèrè ngè nshwəŋə pəənè ìpobə nì ànwùè nì p̀fò mà'à Ǹwùè pobə p̀l̀ŋmè pì àl'a lè shwəŋənə ambo pobə. ²⁴ Nkwùè nì pobə lè zu'nə ànwùè nì Pità pobə Jònə lè shwəŋənə, pobə lè chà'tè Ǹwùè nì ntswùè mo'ò nshwəŋə lo, "Ndò'nəmbyə wə lè tsùŋə ǹpwuurə pobə ìshyè, nì nchyə ghu ntiŋnə pobə ìpwuumə ìtsùmə nì pənə amwuə. ²⁵ Wə lè ghìrè tã iwəə Dàfirè ngəŋə àfà'ə o a shwəŋə ndàŋə a ndzùmə Àzhwùè Ǹwùè lo, 'A ghìrè àkə pànè nì ka pobə pə ghobə p̀jew zanə a loŋə,

pobə ghă zəənə ngə'è aŋunə àkə?"

²⁶ P̀fò pì àtwuè ìshyè pə nchwu'tè m̀ŋmè pobə p̀l̀ŋmè pì àl'a lo ghìrè ànwùè t̀pòŋə aŋunə Ndò'nəmbyə pobə Ghù Ndzo'nə e.'

²⁷ "A tyi'è nkũŋə nkuŋə lo Heròdè pobə pì Pontyòsè Palètè, nì pànè nì ka pobə pə ghobə p̀jew nì pànè pì Israel lè shwatè amwuə àl'a'ə ghə, ndaamə a m̀nanə àtwuè Yésù ngəŋə àfà'ə o ghù ndaanənə wa nì wə lè zo'nə la. ²⁸ Pobə lè p̀wuutè lo ghìrè ànwùè nì wə lè kà'nə lo pobə ghă ghìrè ntiinə wə pənə nì m̀t̀ŋnè nki ntà'ə lo à pə a lenə. ²⁹ T̀tsòŋə wə nì Ndò'nəmbyə, wə zəənə ànwùè nì pobə pə ntà'ə ghìrè aŋunə pəə. Ghìrè pəə pə nì ntiŋmə a nì chwiitè ntwuumə ambo pəənè. ³⁰ Tyi'è ntsàa àpò o mbètè pìghoonə pobə fiitè, ngìrè ìlènə ìnwùè p̀yerənə yerənə ì furənə aŋunə nìlinè nì ngəŋə àfà'ə o Yésù wa nì à pòŋənə mmyàanə la."

³¹ Nkwùè nì pobə lè myàanənə a nì chà'tè a Ǹwùè, alyi'ə nì pobə lè nwuunənə ghu a lè nè'nə, Àzhwùè Ǹwùè a kwuunə amwuə m̀ntiŋmə ìmobə p̀tsùmə, pobə tyi'è mbə nì àkwùukə ntiŋmə nk̀wirè nchwiitè ntwuumə Ǹwùè.

Pànè nì pobə lè nùŋənə ntiŋmə ìghobə aŋunə Yésù tyi'è mmə mbwuutè ìpwuumə ìpobə ngàbè

³² Pànè nì pobə lè nùŋənə ntiŋmə ìghobə aŋunə Yésù lè pə tsa'a ta'à ŋwùè nì ta'à àkwàŋə, nì ta'à àshwəŋnè; àzwuumə àzobə a pə mo'ò. ³³ Ngəŋə ntwuumə Yésù zə lè lànə nì mbyè a nì chwiitè ntwuumə e a sàŋə sàŋə lo Ndò'nəmbyə Yésù à lè zhwuumə a nìwìghè.

Lenəla Ǹwùè a chyà mborè aŋunə pobə. ³⁴ Ka ìmbuŋə a lè chi mbə e amwuə pobə ntiinə ŋònə nì à lè pənə nì alyi'ə ìshyè, à lè shwùunə ndòo nkabè ndòo ntò; kè àzwuumə àtsùmə nì ŋwùè à lè pənə nì zèrə à lè lòo ntò pì shwùunə, ³⁵ ntyi'è ntò nnùŋə nkabè ghu a mbyè ngəŋə ntwuumə Kristù, pobə ghàpə ambo pəənə amwuə ndwuumə nì ŋwùè à tã'nə.

³⁶ Ǹònə ìtse à lè pə pobə pì pobə pì mə nfunə e nì Jòsebè, la ngəŋə ntwuumə Yésù mə nfunə àzobə nì Barnabas (nì ìsùmə pənə lo, "Ǹònə nì à zhyənə ghìrè lo pànə wìimə ntiŋmə"). À lè pə ŋwùè ngwàrè Levi nì à lè mənə nchyè a Cyprùsə. ³⁷ Ǹònə wèrə wə à lè ki nshwùunə àzè alyi'ə ìshyè ndòo nkabè ntò nnùŋə a mbyè ngəŋə ntwuumə Yésù.

Ananias pobə ngwùè e Sàfirà nyii a chwìrè

5 La ŋònə ìtse nì nìlinè ìtse lè pənə Ananias pobə ngwùè e Sàfirà lè shwùunə àpàbə ìshyè àzobə.

² Tsa'nə pobə lè shwùunənə la, Ananias a ləənə nkabè ghu yitse ndò'nə ngwùè e a ki nzhyè, a tyi'è ndòo pə àpwù'è ngè ŋŋà ambo ngəŋə ntwuumə Yésù. ³ La Pità a pyiitè a Ananias lo, "À ghìrè àkə Satàanə a kwuunə a ntiŋmə ghò wə nyii a chwìrè ambo Àzhwùè Ǹwùè, ndəəmè àpàa nkabè nì wə shwùunənə alyi'ə ìshyè za ghu? ⁴ Wə lè ki shwùunə alyi'ə ìshyè zè la a pə àzò, la nkwùè nì wə lè shwùunənə la nkabè ì ki mbə tyi'è ìzò. A ghò lə à kùmè ntyi'è ngìrè àkə wə lòo a zə mbuurè àkwàŋə a ntiŋmə ghò? Ka wə fìghè o la ŋwùè, wə fìghè la Ǹwùè." ⁵ Nkwùè nì Ananias à lè zu'nə àshwəŋnè zè à lè kunə a ìshyè nkwìghè. Njwùè ntsùmə nì à lè zu'nə ànwùè zè à lè pə nì àkwàrè ka m̀zùŋə. ⁶ ìpòngwàswuumə lè tó ndyibè àkwuè e mbì'ì e nfulè ngè ntwəŋə. ⁷ P̀ŋwùumə ki lànə tsa'a pitarə ngwùè e a tó ka zhyè e ànwùè nì a lòonə alyi'ə. ⁸ Pità a pyiitè ambo ze lo, "Lanə ntiitè mə lo lə ndùnə nkabè nì nì lè shwùunənə alyi'ə ìshyè za ghu?" A k̀wùè lo la ndùnə nkabè ghu. ⁹ Pità a pyiitè lo, "A ghìrè àkə pìghə ndwuumə o p̀wuutè mbyiimə a nì kwà'nə a Àzhwùè Ndò'nəmbyə? Nanjè, m̀kwùè mì pànè nì pobə twəŋənə a ndwuumə o mə a ntswùè ndà. Pobə ki pì'ì o lòo furè." ¹⁰ Lenəla m̀ngyè ghu a zùŋə nkunə a ìshyè tyi'è nkwùè ghu a mbyè ze nkwìghè. Nkwùè nì ìpòngwàswuumə pa lè kwuunənə a ndà, pobə lè zəənə lo à kwìghè mə, mbì'ì e ngè ntwəŋə a ǹpwùnə ndwuumə e. ¹¹ Àkwàrè yè no'nə a lè kwuunə amwuə ìpooənə pì Kristù p̀tsùmə farə pànə p̀no'nə nì lè zu'nə ànwùè zèrə zə.

Ngəŋə ntwuumə Yésù parè pànè p̀no'nə

¹² Ngəŋə ntwuumə Yésù Kristù lè pə ngìrè ìlènə ìnwùè p̀yerənə yerənə p̀no'nə pobə m̀nwùè mì kà'nənə a mbyè pəənè. Pànè p̀tsùmə nì pobə lè nùŋənə ntiŋmə ìghobə aŋunə Yésù lè shwatè amwuə àpùŋə Solomònə. ¹³ Ka ta'à ŋònə ìtse nì ka à lè pə e ŋwùè àkwùè aghobə a lè pə e nì ntiŋmə a nì ghè mbwuutè a ghobə, mbaa pə tsa'nə pànè lè pə ngu'tè a ghobə tsa'a pànè p̀wùunə. ¹⁴ La pànè p̀no'nə p̀no'nə,

mbyàŋŋè pøbə pəngyǎ lè nùŋə mǐntiŋmə ìmobə aŋunə Ndò'nəmbyə Yésù nkŵí'nè ndùnə ìghobə ndèrè ni mbyə. ¹⁵ Mǐnwùè mèrə mə ni ngàŋə ntwuumə Kristù lè ghìrənə la, mi lè ghìrè lo pànə pǐ'í pìghoonə ìpøbə nfuɾə nnùŋə àlànə ndwuumə aŋunə mǐkwùunə pøbə pǐmatàa mbə'ə Pità a mə ndànə ləgrə e a lànə aŋunə pøbə pǐtse. ¹⁶ Lenəla ìpùŋə pànə pǐno'nə lè tyí'è nfuɾə amwuə ìla'ə ni pənə a nǐpwùnə Yèrusalèmə lè tyí'è ndòo pìghoonə pøbə pi pànə ni pi pə ni ìzhwùè tǐpòŋə ndòo ntò lo pi parə. Ngàŋə ntwuumə Yésù lè parə a ghobə pǐtsùmə.

Pi nyàŋə ngàŋə ntwuumə Yésù

¹⁷ Àtwuè Pǐfò mà'ə Nwùè pøbə pəənə ìpe ni pi lè mənə nfuŋə a ghobə ni pǐSadducee lè tyí'è mbə ni àghè'nə aŋunə ngàŋə ntwuumə Yésù. ¹⁸ Nfuɾə aŋunə la nkootə ngàŋə ntwuumə Kristù ntsàa amwuə ndà ìt-saŋə àlà'ə. ¹⁹ La angèrə Ndò'nəmbyə à lè tó ni ìtwu'è ngwù'ə ndà ìtsaŋə nfuukə a ghobə nshwəŋə ambo pøbə lo, ²⁰ "Nǐ lèrə a Ndà Mǐshwà'ə Nwùè ntyí'è nch-wiitə ànwùè àtsùmə mbə'ə nìchyəmbyə tǐtsòŋə." ²¹ Tsa'nə pøbə lè zu'nə ànwùè zə, pøbə lè lèrə a Ndà Mǐshwà'ə Nwùè a ngwù'ə ngwù'ə mbì'nə a ni nèrə ànwùè Nwùè ambo pəənə. ²² Àtwuè pǐfò mà'ə Nwùè pøbə pəənə ìpe lè tó nfuŋə àshwatə Kansèrə pøbə pǐlǐŋmə pi àla'ə Israel, ntwuumə pànə lo pi ghè ndà ìtsaŋə ndòo ngàŋə ntwuumə Yésù za ndòo ntò amwuə Kansèrə. ²³ Ngàŋə àfà'ə àtwuè pǐfò mà'ə Nwùè lè ghè ka zəənə a ghobə ngàŋə ntwuumə Yésù za a ndà ìtsaŋə nkŵirè ntò nshwəŋə ambo pøbə lo, ²⁴ "Pəə ghè a ntswùè ìtsaŋə gha pi fǐŋŋə a wèrə tyí'è ìshì'nə, pi mbyabə ìlyí'ə təəmə a ntswùè ndà, la pəə kòo ndà ka zəənə a wəə a ŋwùè amwuə." ²⁵ Àtwuè pi mbyabə ìlyí'ə pøbə pǐfò mà'ə Nwùè lè zu'ù ànwùè ghu, a kə'nə a ghobə tsa'nə zèrə a tònə mbə. ²⁶ Ngàŋə ìtse à lè tó nshwəŋə ambo pøbə lo pànə ni pøbə chyānə a ndà ìtsaŋə la pyə a ndà Nwùè nnèrə mǐnwùè ambo pəənə. ²⁷ Àtwuè pǐmbyabə Ndà Mǐshwà'ə Nwùè a lè lèrə pøbə ngàŋə àfà'ə za ngə ndòo ngàŋə ntwuumə Yésù za ntò ni zèrə; la ka lòo e a ghobə pə ni ìtǐŋŋə ntiinə pøbə lè pənə mbò lo pànə ntumpə a ghobə ni mǐghòorə. ²⁸ Tsa'nə pi lè loonə a ghobə ndòo ntò la, pi lè tǎ a ghobə a mbyə Kansèrə. Àtwuè pǐfò mà'ə Nwùè a pyiitə ambo pøbə lo, ²⁹ "Yi pəə lè kŵirè ndà'nə ambo pìghə lo kò nǐ chi nnèrə ànwùè aŋunə nǐlinə tsə? La nǐ kùmə nnèrə ànwùè mbə'ə nǐlinə tsə a siimə amwuə àla'ə Yèrusalèmə àtsùmə. Nǐ wə ntà'ə ghìrè lo àləəmə òŋə wə à pə àtwuè pəə." ³⁰ La Pità pøbə ngàŋə ntwuumə Yésù kŵùè lo, "A pòŋə a ni zu'nə a Nwùè ntsàarə a ni zu'nə pəənə. ³¹ Nwùè pǐtǎ ìpəənə à lè zhwuumə a Yésù aŋunə nǐwìghə, òŋə ni nǐ lè kŵùuməŋə aŋunə àtìghə pànkənə nzhwùutə. ³² Nwùè à lè ŋaŋə e ntə a pàa àpò ze yè zìghənə lo à tyí'è mbə òŋə ni ã naŋə a wəə fuukə a wəə amwuə ngə'ə, kǐ ngìrè lo pànə pi Israel pəŋə mǐntiŋmə ìmobə wa'ə mǐnwùè mi tǐpòŋə ìmobə mbə'ə Nwùè à ləənə a ghobə. ³³ Pəə pi ndzəənə

zəənəŋə pi Àzhwùè Nwùè aŋunə ìnwùè pə ni lè loonə alyí'ə ambo pànə pyə ni lè mənə ndzu'nə e." ³⁴ Pøbə lè zu'ù a lenə la mǐntiŋmə ìmobə zaŋə pøbə tǎ'ə a ni zh-wuutə ngàŋə ntwuumə Yésù za. ³⁵ La ŋwùè Farisí ìtse ni pi lè mənə nfuŋə ni Gamaliel, mbə ìnèrə mbòomə ni pànə pǐtsùmə lè mənə ngu'tə e a lòo a ìshyə amwuə ndà nǐ pi lè mənə nsa'ə mǐsà'a amwuə, nshwəŋə pi fuukə pànə pìghu a àpyiinə aŋunə mətùmə nkŵùè, ³⁶ a tyí'è mbòŋə nshwəŋə ambo pøbə lo, "Pìghə pànə pi Israel nǐ zhi'tə aŋunə ànwùè ni nǐ tǎ'nə ghìrè aŋunə pànə pə. ³⁷ A lè pə nkŵùè ìtse òŋə ìtse ni pi lè mənə nfuŋə e ni Theudas à lè kǐ ntò àzə mmə nshwəŋə tsa'nə à pənə òŋə ngwùunə; pànə nkìrə nǐkwàa lè zùŋə e. La pi lè zhwuutə e, pəənə ìpe pa siimə. Lenəla ànwùè àtsùmə ni a lè pənə ngìrə a lè myə. ³⁸ Tsa'nə zə a lè lànəŋə, Yudà ŋwùè Galilyə a kǐ ngìrə àzə pànə kǐ ndzùŋə e amwuə nkŵùè ni pi lè pənə ŋŋwà'nə mǐlinə ni pəənə amwuə àŋwà'nə lo shaŋə a ghobə. Pi lè kǐ nzhwuutə e, pànə ni pi lè pənə ndzùŋə e kǐ nsiimə. ³⁹ Ni ndwuumə wanə, ngwə nshwəŋə a wìghə lo nǐ tso'ò àpò àzìghə amwuə ànwùè pànə pə. A tǐ mbəla mbə lo ànwùè ni pøbə pə ngìrè lə a furə ambo ŋwùè misonə yi a pi lànə àfǐfí. ⁴⁰ La a mbə lo a furə ambo Nwùè, yi mbə'ə nǐ ghìrə a wìghə ànwùè aŋunə apə ndànə lo nǐ tyí'è ndzòŋə pə Nwùè." ⁴¹ Pøbə lè pyiimə ànwùè ni Gamaliel à lè shwəŋənə. ⁴² Kansèrə à lè kŵirè nfuŋə ngàŋə ntwuumə Kristù pøbə kwuunə a ndà pi kə'ə a ghobə, nkŵàtə a ghobə lo kò pøbə chi nshwəŋə ànwùè àtse aŋunə nǐlinə ni Yésù; mmyà'tə a ghobə pøbə lèrə. ⁴³ Ngàŋə ntwuumə Yésù lè furə amwuə Kansèrə ni nǐgha'ə ntiinə Nwùè à lè zəənə lo pøbə kù'nə a ni zəənə ngə'ə aŋunə nǐlinə ìtse. ⁴⁴ Pøbə lè tyí'ə mmə nnèrə ànwùè Nwùè amwuə Ndà Mǐshwà'ə Nwùè fara amwuə mǐndà mi pəənə nkŵùè ìtsùmə.

Ndwuumə ni pi lè tso'nə ngàŋə àyèmpə sàmbaa

6 A lè pə amwuə àtùmə nkŵùè za ni ìzùŋə ndzùmə Yésù lè pənə nkŵuə ndèrə ni mbyə, pǐjew ni pi lè mənə nshwəŋə àshwəŋə Greek lè tyí'è mmə ndwùmpə ngotə pǐjew pi àla'ə, ntiinə pøbə lè mənə ngàbə mǐzìghə ntò nzha'nə pǐkwùə ìpøbə. ² Lenəla, ngàŋə ntwuumə Yésù za ntsòbə ipaa shwatə ìzùŋə ndzùmə Yésù ìtsùmə ìshwəŋə ambo pøbə lo, "Ka a pòŋə e lo pəənə myà'tə a ni chwiiitə ntwuumə Nwùè ntyí'è ngàbə pə mǐzìghə. ³ Njiilo ni pilyimə pəə, nǐ ghə amwuə pìghə tso'ò mbyàŋŋə sàmbaa pyə ni pøbə pənə ni àghu'tə, ndwənə ni Àzhwùè nkǐ mbə ni àzhi'tə, pəə tyí'è ngìrə pøbə pǐ'nə a ni fà'ə àfà'ə ghu. ⁴ Pəə tyí'è ŋŋà nkŵùè ìzəə ntsùmə a ni chà'tə a Nwùè nsiimə ntwuumə e." ⁵ Ànwùè ni pøbə lè shwəŋənə la a lè pòŋə a ŋwùè ntsùmə. Lenəla pøbə tso'ò a Stifənə ni à pənə òŋə ni à nùŋəŋə ntiŋmə e aŋunə Kristù tisiŋnə nkǐ ndwənə ni Àzhwùè Nwùè; pøbə tso'ò a Filibə pøbə Prokorüsə, ni Nikolòsə ŋwùè Antyòkə ni à lè pəŋəŋə ntyí'è ŋwùè Yésù. ⁶ Pøbə lòo a ghobə ntò a mbyə ngàŋə ntwuumə Yésù pøbə nùŋə mbò ìmobə àtwuè pøbə nchà'tə a Nwùè.

⁷ Lenəla àshwəŋnə Nwùè a pì'nə a ni siimè ndèrè ni mbyè. İzùŋə ndzùmè Yésù lè tyi'è nno'ò amwuə Yèrusalèmè, ngàŋə mà'a Nwùè yìno'nə pıyımè a Yésù.

Tsa'nə pi lè kônə Stifənè

⁸ Stifənè a lè pə ŋònè wa ni Nwùè a lè chyànə mborə aŋunə ze nki ŋŋà e ni itìŋnè. À lè ghìrè mìnwùè mi kə'nənə ghobə ilènè inwùè pıyerənə yerənə amwuə pəənè. ⁹ Pànè pıtse ni pobə lè furənə amwuə ndà àshwatə pıjew itse ni pi lè mənə nfuŋè ni "Ndà àshwatə pànè ni ka pobə pırə a ghobə ipù'ù," ni pıjew ni pi lè furənə a Sirenə pobə Àlèzandryà lè mənə ntò nshwatə ghu pobə pıtse pànè ni pi lè kinə mmə nfuŋə a Sılsıyà pobə Asia. Pobə lè tyi'è mbi'nə àshwəŋnə àtse a ni pıyıtə a Stifənè. ¹⁰ La Àzhwùè Nwùè a ŋà Stifənè ni mbu-urə àzhıtə àtse ni mbə'ə a shwəŋə ànwùè àtse, ŋònè itse a təəmè e a ni kùwè e apè. ¹¹ Lenəla, pànè pə lè pəŋə itwuè pànè pıtse a ndzùmè ndzùmè lo pobə nyii a chwırè lo pobə lè zù'ù mə tsa'nə Stifənè à lè zòomənə a Mūsı pobə Nwùè. ¹² Pobə shwəŋə a lenə la mbə'kə mıtıŋmè pànè pobə pııŋmè ni pıxèrè mbòomə pobə kò a Stifənè ndòo ndèrə a mbyè Kansèrè. ¹³ Lenəla ndòo pànè pıtse lo pobə tó ntəəmè tsa'a pındzəənə zəənənə pi pıchwırè nshwəŋə lo "Ka ŋònè wə a wa'a e ti shwəŋnə a tıpòŋə mbə'ə Ndà Mıshwà'a Nwùè pobə mbòomə Mūsı aŋunə ta'a nıyè ¹⁴ Pə lè zù'ù tsa'nə à lə shwəŋənə lo Yésù Kristù ŋwùè Nazaretè à tsəŋə Ndà Mıshwà'a Nwùè ki kwebè pımbòomə ni Mūsı à lè ŋà mə."

¹⁵ Nwùè wa ntsùmè ni à lè pənə amwuə Kansèrè à lè naŋə isıghè Stifənè ndzəənə a wèrə i pə tsa'a isıghè angèrè.

Àshwəŋnə Stifənè ambo Kansèrè

7 Lenəla, àtwuè pıfò mà'a Nwùè a pıyıtə Stifənè lo, "Lə tsa'nə a pənə?" ² Stifənè a kùwè ambo pobə lo, "Pılyımə ipà pi mbyəŋnə pobə pıtə ipà, Nwùè wa ni à wa ngı̀rè mìn- wùè mi kə'nənə la, à lè tó ambo tã iwəənə ghù ntsàambyə Abràhamè nkùwè ni à lè pırənə mmə nchyə a Mesopotamyà za'a mbòŋə tó mə chyə a Harànə, ³ nshwəŋə ambo ze lo 'Furə mmyà'tə àla'a o pobə pəənə ipò, ndèrə amwuə alyi'ə àtse ni mbi nèrə o.' ⁴ Lenəla, à lè furə amwuə àla'a pıChaldean ndèrə ngè mmə nchyə a Harànə. Nkwùè ni tã ıghobə à lè kwıghənə, Nwùè à lè lòo e nfuŋè ni ze alyi'ə ghu ndòo e ndèrə amwuə àla'a ni nı pə nchyə a ghu tıtsòŋə lə. ⁵ Ka Nwùè a lè ŋà e a ye ni alyi'ə alyi'ə ghu ni a pənə tyi'è tsa'a ta'a ntàamə. La nka'a a ni ŋà ambo ze farə ambo ipoonə ipə. A lè ki pə nkùwè ghu ni Nwùè à lè kə'nə la, Abràhamə a pırə e ni moonè ti pə. ⁶ Nwùè a shwəŋə ambo ze lo, 'İpoonə ipò ghă chyə amwuə àla'a ni ka a pə e àzobə pəŋə tyi'è ipù'ù zəənə ngə'ə aŋunə ngu'u nkırə nıkwàa. ⁷ La mbi chyə isà'a aŋunə àla'a za ni pobə pa nfà'a ambo pobə la. Nkwùè ki ləŋə, pobə furə ntò mbi'nə a ni ghu'tə mə a nıghə.' ⁸ Nwùè a shwəŋə ambo Abràhamə lo à pì'nə a ni zəərè ipoonə

ıpe, njiilo a pə tsa'a àlènə aŋunə ıkàanə ıghobə. Lenəla, Abràhamə à lè zəərè a Isàkə, ni à lè pənə tsa'a ta'a ngàbə a àpò; Isàkə a zəərə moonə e Yàkobə; Yàkobə a tyi'è ndzəərè ipoonə ipə ntsòbə ipaa.

⁹ "İpoonə pi Yàkobə lè pì'nə a ni ghə'nə a Jòsebə, nsh- wuunə e tsa'a àpù'ù amwuə àla'a Egypt. La Nwùè a lè pə pobə ze, ¹⁰ ndòo e nfuŋə amwuə ngə'ə za ntsùmè. Nkwùè ni Jòsebə à lè tònə a mbyè Ferò ni à lè pənə ifò àla'a Egypt, Nwùè à lè ŋà e ni àzhıtə yè no'nə, nki nchi ngı̀rè lo Ferò a kòŋə e. Ferò à lè tã a Jòsebə àtwuè àla'a farə amwuə nto'ò. ¹¹ A lè ki pə nkùwè itse ndzəŋə i kwuunə amwuə àla'a Egypt ngə mbyàa a Kanàanə. Àn- wùè zə a lè lòo ngə'ə yìno'nə ntò ni zèrə; ka pıtə pəənə chi mbə e ni mızıghè ni mbə'ə pobə zıghè. ¹² Nkwùè ni Jòsebə à lè zù'nə lo nkùwè zhyə àla'a Egypt, à lè twu- umə ipoonə ipə ni lè pənə pıtə ipəənə lo pobə lèrè àla'a Egypt aŋunə ntsàambyə nkùwè izobə. ¹³ Nkwùè ni pobə kwırənə ngə a Egypt, Jòsebə à lè ghı̀rə pobə zhyə e tsa'a ndıymə ıghobə; Ferò a ki nfuŋə aŋunə nzhıyə ngwàrə Jòsebə. ¹⁴ Jòsebə à lè tsàa ntwuumə lo tã ıghobə Yàkobə à tó pobə ngwàrə e ntsùmè. Pànə mıghumə sàmbaa ntsòbə itaanə lè kwuunə amwuə àla'a Egypt. ¹⁵ Lə tsa'nə Yàkobə à lè shwu'nə ndèrə àla'a Egypt nkıghè ghu pobə pıtə ipəənə. ¹⁶ Tsa'nə pobə lè kwıghənə, pi lè lòo ıkwuè ipobə ngə ntwəŋə a Shechèmə amwuə nıshıyè ni Abràhamə à lè zwuunənə ambo ipoonə pi Hamòrə.

¹⁷ "La tsa'nə nkùwè i lè kinə nkù'nə ambo Nwùè a ni ghı̀rə ànwùè ni à lè kə'nə pobə Abràhamə, ngwàrə e i lè kùwè nno'ò amwuə àla'a Egypt, ¹⁸ tə mbyàa nkùwè ni ifò ghù nyàanə ni ka à lè zhyə e a Jòsebə à lè zıghənə aləŋə. ¹⁹ İfò wə à lè mə ŋŋà ngə'ə, nfuukə pəənə ipəənə, nnyıimə pıtə pıtə ipəənə lo pobə lyàa ipoonə mmà'tə a àpyıınə mbə'ə pèrə kwıkə. ²⁰ Lə lè pə nkùwè ni pi lè pyəŋə Mūsı, a pə moonə mbòŋə a mbyə Nwùè, pi nyonə e a ndà tã ıghobə aŋunə ŋwıgrə itarə. ²¹ Nkwùè ni pi lè kinə ngwa'a e a àpyıınə, moonə Ferò ghu məngıyè à lè lòo e tsa'a moonə e, ntwu'tə e a tyi'è nfaŋə pobə ze. ²² Mūsı à lè lanə pımbòomə pi Egypt pıtsùmè, nki mbə ŋònə ntıŋnə aŋunə mìnwùè ni a lè mənə nshwəŋə nki mmə ngı̀rə.

²³ "Nkwùè ni Mūsı à lè pənə ngu'u mıghumə nıkwàa, àkwàŋə e a lè nèrə lo à ghè nkarə pılyımə ipə pànə pi Israel. ²⁴ À lè zəənə tsa'nə ŋwùè Egypt à lè pənə mbu'ù a ta'a ndıymə e ghıtse. Lenəla, a zùŋə nkwuunə amwuə mılà'a mıghu nzhwuutə a ŋwùè Egypt ghu a ni kùwè ànwùè ni à tənə ngı̀rə aŋunə ndıymə e. ²⁵ Mūsı à lè pə nkwaŋə lo pılyımə ipə zhyə lo Nwùè à wə ntà'a lo fuukə a ghobə amwuə ngə'ə, la ka pobə zhyə a ghobə. ²⁶ Nıyè i lə laanə Mūsı a tó ntsırə mbyəŋnə Israel ipaa pobə mə ndzòŋnə, a ta'a a ni shwàatə a ghobə nsh- wəŋə lo, 'Pıghə la pılyımə; a ghı̀rə àkə nı tyi'è mmə ndzòŋnə ipıŋmè izıghə?'

²⁷ "La ŋònə ni à lè pənə ntà'a isà'a aŋunə ndıymə e a tınə a Mūsı ntsàa a nıpwunə, mbyıitə ambo ze lo, 'A tso'ò iwə ntso'ò o lo wə pə àtwuè pə nnaŋə isà'a iwə. ²⁸ Wə ta'a zhwuutə mə tsa'nə wə lə zhwuutənə a ŋwùè Egypt wa izòonə la?' ²⁹ Tsa'nə Mūsı à lè zù'nə a

lenə la, à lè k̄irè ndèrè ngè mmə nchyê a Midian aḡunə nkwùè itse ni à lè tyi'nə mbə tã pi ìpoonè p̄ipaa.

³⁰ "Ngu'u m̄ighumè n̄ikwàa lè lànḡè, angèrè a tō ambo Mūsī amwuə ìmũ ni i lè pənə nk̄irè amwuə mbyiinè alyi'ə waakə a n̄ipwùnə mbarè Sinai. ³¹ Nkwùè ni Mūsī a lè zəənənə a lenə la, ànwùè ghu a lè kè'nè e, a ghè mbaatè lo tsùḡè zəənè, ndzu'ù ngyè Ndò'nəmbyê ì shwəḡè lo, ³² 'A m̄iḡè Nwùè p̄itã ìpō, Nwùè Abrahāmè ni Isàkè pobə Yàkobè.' Mūsī à lè pə ni àkwàrè ntyi'ə mmə ngwùrè ka chi pə e ni ìt̄iḡnə a ni nanḡè.

³³ Ndò'nəmbyê a shwəḡè ambo ze lo, 'Tso'tè itabə ìpō, ntiinə alyi'ə ni wè təəmənə ghu la alyi'ə yè laanənə.

³⁴ Nnanḡè ndzəənè nkũḡə nkuḡə tsa'nə pəənè ìpā pyè ndzəənè ngə'ə a àla'ə Egypt, nki ndzu'ù tsa'nə pobə pyè nchwùunè, ntyi'ə nshwu'è ntō a ni fuukə a ghobə amwuə ngə'ə. Njiilo wè tō ìtwuumè o a Egypt.'

³⁵ "Lè Mūsī wa ni pobə lè twuunənə mbyiitè e lo, 'A ghò a tso'ò ìwǎ lo wè tō mbə àtwuè pəə nsa'ə m̄isà'a ìməə?' La ze ni Nwùè à tsàanə lo à tō mbə àtwuè pəənè ìpe nfuukə a ghobə amwuə ngə'ə, tsa'nə angèrè à lè shwəḡənə amwuə mbyiinè ni ì lè mənə nk̄irè. ³⁶ Mūsī à lè fuukə a ghobə amwuə àla'ə Egypt. À lè gh̄irè m̄inwùè m̄ikè'nənə amwuə àla'ə Egypt ghobə nchyə ghu niḡnənə yì p̄anḡənə farə amwuə alyi'ə waakə aḡunə ngu'u m̄ighumè n̄ikwàa. ³⁷ Lè Mūsī wa ni à lè shwəḡənə ambo p̄anè pi Israel lo Nwùè à ghǎ tsàa wighə ni nganḡè ntwuumè e ghùtse ni à pənə ndyimə ìwighə tsa'nə à tsàanə mè la. ³⁸ Lè ze wa ni à lè pənə pobə p̄anè pi Israel, pobə pi pobə shwatè alyi'ə waakə mbə alyi'ə ghu pobə p̄itã p̄itã ìpəənè ni angèrè wa ni à lè shwəḡənə ambo ze aḡunə mbarè Sinai, a tyi'ə nk̄wi-irè ntwuumè Nwùè wa ni i ghonḡənə ni nkuḡè la ntō ḡḡā ambo pəə.

³⁹ "La p̄itã p̄itã ìpəənè ntwuunə a ghobə a ni zu'nè e, ntinè e ntsàa a n̄ipwùnə ntyi'ə nkòḡè a ni kw̄irè ndèrè a ghobə àla'ə Egypt. ⁴⁰ Lenəla, nshwəḡè ambo Erònè lo, 'Tsùḡè a wəə ni p̄inwùè p̄itse ni p̄lò a wəə ni àlànḡè. Ka pəə zhyè wəə ànwùè ni a gh̄irənə a Mūsī wa ni à lè fuukənə a wəə amwuə àla'ə Egypt.' ⁴¹ Lə lè pə nkwùè ni pobə lè tsùḡənə a titoo a shwuè moonè nyàamè, ntyi'ə mb̄i'nè a ni gha'ə aḡunə àzwuumè ni pobə tsùḡənə ni mbō ìmobə. ⁴² La Nwùè à lè tumè ndzùmè e ḡḡā ambo pobə, myà'tè a ghobə lo pobə tyi'è ngu'tè p̄isanḡə a n̄ipwuurè tsa'nə pi ḡwà'nənə amwuə àḡwà'nè nganḡè ntwuumè Nwùè lo:

'Pànè pi àla'ə Israel!

ka a lè pə e la ambo m̄iḡè ni n̄i lè wàrənə mè m̄inyàamè mmà'ə ìshyè ghu amwuə àla'ə waakə. ⁴³ N̄i lè p̄i' la àzùḡè Nwùè Molèkè

pobə sanḡə n̄wùè ìwighə Refànè;

à lè pə p̄ititoo ìp̄ighə ni n̄i lè tsùḡənə a ni ghu'tè.

Lenəla, mbi kantè wighə n̄i yiinè tə ndanḡè a Babilònè.'

⁴⁴ "P̄itã p̄itã ìpəənè lè pə ni àzùḡè ni a lè mənə nk̄wempə a ghobə lo Nwùè à wè pobə pi pobə alyi'ə waakə. Pobə lè tsùḡè a zèrə amwuə ndwuumè ni Nwùè à lè tiitənə a Mūsī lo à tsùḡè. ⁴⁵ Nkwùè lè ki lànḡè, p̄itã p̄itã ìpəənè kw̄iirè àzùḡè zè ambo p̄itã ìpobə, mb̄i' a zèrə nkwùè ni pobə lè pənə ngyiinè pobə pi

Joshua, mmə nk̄wiirè ìlyi'ə ìshyè ambo ìla'ə ni Nwùè à lè mənə nkantè tsa'nə pobə lè pənə ntō. Lenəla, àzùḡè ghu a ghonḡè ambo pobə tə mbyàa nkwùè ìfō Dàfirè.

⁴⁶ Dàfirè a lè kw̄iirè mborè Nwùè, ntyi'è mbyiitè a Nwùè Yàkobè. ⁴⁷ La ndā Nwùè ghu a lè tō nkorè Solomònè.

⁴⁸ "La ka Nwùè Àko'ntsirè a chyè e amwuə ndā ni ḡwùè misonḡə a korənə, tsa'nə àḡwà'nè Nwùè a shwəḡənə lo:

⁴⁹ 'Ndò'nəmbyê à shwəḡè lo, alyi'ə n̄ifō mè a chyè a n̄ipwuurè.

Àtwuè ìshyè a tyi'ə mbə alyi'ə ni ìt̄ənə m̄ikwùè ìmā ghu.

A zèrə mbuurè ndā ni mbè'ə n̄i korè ambo m̄iḡè?

Alyi'ə ni mbè'ə nchyè ghu a chyè alyi'ə àkə?

⁵⁰ Ka la tsùḡè e m̄iḡè tsùḡè ìpwuumè pè ntsùmè'?

⁵¹ "P̄ighə nganḡè àt̄iḡnè àtwuè, ni m̄int̄iḡmè ni mèrə ma ka kw̄iirè e ntwuumè Nwùè, pobə m̄itugrə ni mèrə ma ka zu'ù e ntwuumè Nwùè! N̄i ki mbə pə tsa'a p̄itã ìp̄ighə mmə ntwuunə a wighə Àzhwùè Nwùè! ⁵² Nganḡè ntwuumè Nwùè ghùtse à lè pə ghu ni ka p̄itã p̄itã ìp̄ighə lè ḡā e a ye ni ngə'ə? Pobə lè zhwuutè nganḡè ntwuumè Nwùè za ni lè zàamè nshwəḡè lo, wùè wa ni nḡirè ìnwùè ìze təəmənə la a wè ntō. N̄i kùmè shwùunè e nki nzhwuutè e. ⁵³ A chyè p̄ighə ni mbòomə Nwùè ni pəngèrè lè tōnə ḡḡā, la ka mə n̄unḡè a wighə a wèrə!"

Pi tumpè a Stifənè ni m̄ighòrə

⁵⁴ Nganḡè Kansèrè lè zu'ù ànwùè ni Stifənè à lè shwəḡənə la a zanḡè a ghobə ka m̄izùḡə, pobə tyi'è nkwurè misonḡə ìmobə mbè'ə e. ⁵⁵ La Stifənè ni ntiḡmè e i lè l̄wenənə ni Àzhwùè, à lè p̄è'kè àtwuè e nnanḡè n̄ipwuurè ndzəənə a n̄ifanḡè Nwùè, nki ndzəənə a Yēsù a təəmè a p̄à àpō Nwùè yè zìghənə. ⁵⁶ Stifənè a zəənè a lenə la, ntyi'ə nshwəḡè lo, "N̄i zəənè, ìdzəənè n̄ipwu-urè ni pə ts̄i nya'kənə, nki ndzəənə a Moonè N̄wùè a təəmè a p̄à àpō Nwùè yè zìghènə!"

⁵⁷ Nkwùè ni pobə lè zu'nə ànwùè zə la, pobə lè kyiinè ni ìt̄iḡnè ndòo mbō ìmobə ngwù'tè m̄itugrə ìmobə nk̄iirè ngè ndzùḡè aḡunə ze, ⁵⁸ nsùḡè e n̄furè amwuə àla'ə gha ntyi'è ntumpè e ni m̄ighòrə nzhwuutè. Pànè p̄ighu ni pi lè pənə alyi'ə ghu lè sòtè itsə'ə ìpobə nnunḡè a mbyè m̄ongwàswwuumè ni pi lè mənə n̄funḡè ni Saul. ⁵⁹ Tsa'nə pobə lè pənə ntumpè a Stifənè, à lè chà'tè a Nwùè nshwəḡè lo, "Ndò'nəmbyê Yēsù, lòo ntiḡmè mè." ⁶⁰ Nkw̄i'tè a ìshyè nkyiinè ni ngyè ntiḡnè nshwəḡè lo, "Ndò'nəmbyê, kò wè gh̄irè a t̄ipòḡè wè a pə àtwuè pobə." Tsa'nə à lè shwəḡənə a lenə la, à lè zùḡè nkwighè.

Pi furè aḡunə n̄iwighè Stifənè ntòmnnè ìpoonè pi Kristù

8 Saul à lè ki mbyiimè àze lo p̄i zhwuutè a Stifənè. A ni p̄i'nè n̄jyè ghu pi p̄i'nè a ni tòmnnè àshwatè ìpoonè pi Kristù. Pobə p̄itsùmè lè siimè ndèrè amwuə àla'ə Judyà pobə Sàmariyà ntyi'è mmyà'tè tyi'è nganḡè ntwuumè Yēsù. ² P̄itse p̄anè ni pi lè pyiimènə a Nwùè

lè t'wəŋə àkwuə Stifənə ntyi'ə ngyii n'wighə itse ka m'izūŋə. ³ La Saul à lè t'à'ə pə lo k'ı pyaatə àshwatə ipoonə p'ı Kristù tyi'ə pyaatənə. À lè kwuunə amwuə ndā n'furə nk'wuunə a zhyə n'fuukə mbyàŋŋə p'obə pəngyě ndòo ngə n'chyā a ndā it'šanə.

Tsa'nə p'ı lè chwiitənə ntwuumə ghù ish'ınə wa a Sà-mariyà

⁴ İpoonə p'ı Kristù pa ni p'ı lè siimənə la lè tyi'ə n'chwiitə ntwuumə ghù ish'ınə wə alyi'ə àtsümə ni p'obə lə mənə ndèrə. ⁵ Filibə à lè shwu'ə ndèrə a Sà-mariyà ntyi'ə n'chwiitə ntwuumə ghù ish'ınə mbə'ə Ghù Ndzo'nə wa. ⁶ Àp'ūŋə pəənə ni a lə pənə alyi'ə ghu a lə zhwi'tə nk'ı ndzəənə ilènə m'ınwùə p'ıyerənə yerənə ni Filibə à lè gh'ırənə nk'ı mbyiimə ànwùə ni à lə shwəŋənə ni nt'ıŋmə ig'hoə it'sümə ⁷ İzhwùə t'ıp'òŋə ni lə pənə amwuə m'ıp'ümə m'ı pəənə lè tyi'ə n'kyiinə n'futə. Pànə p'ın'ò'nə ni p'ıp'aa p'ı m'ıŋŋmə ip'obə kwikənə ni p'ık'ıkəghə lə t'ıŋŋə. ⁸ Lenəla n'ıgha'ə y'ın'ò'nə à lə pə amwuə àla'ə Sà-mariyà.

Shimùnə ngàŋə n'ıkàŋə

⁹ N'ònə itse à lə pə ghu ni à lə pyənə mmə nk'wabə àngaamə ng'ırə m'ınwùə m'ı kə'nənə, mbəŋə it'wuə pànə p'ıtsümə a àla'ə Sà-mariyà n'shwəŋə lo, ze la n'ònə nt'ıŋŋə. ¹⁰ Pànə p'ıtsümə amwuə mb'òmpə àla'ə zə a ni p'ın'ə aŋunə pànə p'ık'ı tə ngə mbyāa aŋunə pànə p'ıw'ũunə lə pyiimə ànwùə e n'shwəŋə lo, "N'ònə wə a m'ıt'ıŋŋə m'ı N'wùə ni p'ı pa n'fuŋə ni 'M'ıt'ıŋŋə M'ıw'ũunə." ¹¹ P'obə lə pyiimə ànwùə ni à lə mənə n'shwəŋə n'tiinə à lə pəŋənə it'wuə ip'obə aŋunə ntyě sàa ni inwùə n'ıkàŋə ip'e. ¹² La nk'wùə ni p'obə lə zu'nə nk'ı mbyiimə ntwuumə ghù ish'ınə ni Filibə a lə pənə n'chwiitə mbə'ə ànwùə N'ıf'ò N'wùə ni n'ılınə ni Yésú, p'obə p'ıtsümə lə k'w'ıirə n'chyə, mbyàŋŋə p'obə pəngyě. ¹³ Shimùnə àtwuə ip'ıŋŋmə e à lə pyiimə ntwuumə ghù ish'ınə wə nk'ı nk'w'ıirə n'chyə. À lə mə ndzūŋə a Filibə alyi'ə àtsümə ni à lə mənə ndèrə ndzəənə ilènə inwùə ni m'ınwùə m'ı yerənə yerənə ni à lə mənə ng'ırə m'ı tyi'ə nkə'nə e. ¹⁴ Nk'wùə ni ngàŋə ntwuumə Yésú Kristù a Yèrusalèmə lə zu'nə lo pànə p'ı Sà-mariyà pyiimə àshwəŋŋə N'wùə, p'obə lə tsāa a Pità p'obə J'ònə ambo p'obə. ¹⁵ Tsa'nə p'obə J'ònə lə shwu'nə ghu la, p'obə lə chà'tə a N'wùə mbə'ə p'obə k'w'ıirə Àzhwùə N'wùə, ¹⁶ n'tiinə Àzhwùə N'wùə a lə p'ırənə e t'ı t'ò aŋunə p'obə, p'ı lə ŋā a ghobə pə ni ndā'ə àk'w'ıirə n'chyə aŋunə n'ılınə ni Ndò'nəmbyə Yésú. ¹⁷ Pità p'obə J'ònə lə n'ũŋə mb'ò imobə àtwuə p'obə, p'obə k'w'ıirə Àzhwùə N'wùə.

¹⁸ Shimùnə à lə zəənə lo Àzhwùə N'wùə a lə t'ò aŋunə p'obə la tsa'a ngàŋə ntwuumə Yésú lə n'ũŋənə mb'ò imobə aŋunə p'obə, ŋŋā nkabə ambo Pità p'obə J'ònə, ¹⁹ n'shwəŋə lo, "N'ı k'ı ŋŋā mə ni it'ıŋŋə wə n'jiilo n'ònə ni n'ın'ũŋənə mb'ò imā àtwuə ze ā k'w'ıirə Àzhwùə N'wùə zə."

²⁰ La Pità a shwəŋə ambo ze lo, "Lèrə ngə nk'wighə p'ıghə p'ı nkabə o! Wə kwàŋə lo mbə'ə wə zwuunə àzwuumə ni N'wùə a ŋānə ni nkabə? ²¹ Ka wə pə o ni

ànwùə àtse a ni gh'ırə amwuə àfà'ə zèrə zə n'tiinə ka nt'ıŋŋmə o i laanə e a imyə N'wùə. ²² Lenəla, pəŋə nt'ıŋŋmə o ngwa'ə a t'ıp'òŋə o wə, n'chà'tə a N'wùə ndoonə ambo Ndò'nəmbyə lo mbə'ə ā ləənə o aŋunə ànwùə tsa'a zə ni wə kwàŋənə la, ²³ n'tiinə n'dzəənənə lo nt'ıŋŋmə o i wə ndwənə ni āghə'nə, inwùə t'ıp'òŋə ip'ò tyi'ə nkorə o tsa'a ngàŋə it'šanə."

²⁴ Shimùnə a k'w'ũə ambo p'obə lo, "A p'òŋə lo a chà'tə p'ıghə n'chà'tə a N'wùə àtwuə m'ıŋə lo k'ò ta'ə ànwùə wə gh'ıtse mo'ò ni n'ı tənə n'shwəŋə la a w'ıimə mə."

²⁵ Nk'wùə ni p'obə lə shwəŋənə m'ınwùə m'ı Ndò'nəmbyə nk'ı n'chwiitə ntwuumə e, p'obə lə k'w'ıirə ndèrə a Yèrusalèmə, mmə ngyiiinə n'chwiitə ntwuumə ghù ish'ınə wə amwuə ila'ə Sà-mariyà p'ın'ò'nə.

Filibə a chwiitə ntwuumə ghù ish'ınə ambo ŋwùə Ètopyà

²⁶ Nk'wùə ni Pità p'obə J'ònə lə pənə n'chwiitə ntwuumə Ndò'nəmbyə amwuə ila'ə Sà-mariyà la, angèrə Ndò'nəmbyə a lə shwəŋə ambo Filibə lo, "L'òo a ish'yə n'shwu'ə ndèrə amwuə àlànə za ni a furənə Yèrusalèmə mmə ndèrə a Gaza." (Àlànə zə lə pə àlànə ni ka p'ı lə p'ırə mmə ndànə e amwuə.) ²⁷ Filibə à lə l'òo a ish'yə mmə ndèrə, ndzəənə a ŋwùə Ètopyà itse ni à lə pənə n'ts'ınt'ò'ò ghù ng'w'ũunə nk'ı mmə ndò'nə nkabə ambo if'ò Ètopyà ghu məngyě ni n'ılınə itse lə pənə Kandāsə. N'ònə wə à lə lèrə a Yèrusalèmə a ni ghu'tə a N'wùə, ²⁸ ntyi'ə nk'w'ıirə mmə nk'wə e, n'nwuunə amwuə kaligə e mmə n'fuŋə àŋwà'nə ngàŋə ntwuumə N'wùə İsayə. ²⁹ Àzhwùə N'wùə a shwəŋə ambo Filibə lo, "K'ò'ò ngə mbaatə a kaligə wa." ³⁰ Lenəla, Filibə a k'ıirə ngə mbaatə ndzu'ũ tsa'nə à mənə n'fuŋə àŋwà'nə ngàŋə ntwuumə N'wùə, mbyiitə e lo, "Wə fuŋə lə mmə n'zhyə ànwùə ni wə wə n'fuŋə?"

³¹ A k'w'ũə ambo ze lo, "N'ònə itse à tə ngoŋə e t'ı tiitə mə, n'tyi'ə n'zhyə àzā la ıghə?" A shwəŋə a lenə la n'fuŋə a Filibə lo ā k'ò'ò n'nwuunə p'obə ze amwuə kaligə.

³² Alyi'ə àŋwà'nə N'wùə ni à lə mənə n'fuŋə la a lə pə n'shwəŋə lo,

"À lə pə tsa'a mbyə ndz'ırə ni p'ı l'òonə ngə n'zhwuutə, kə tsa'a m'òmbyə ndz'ırə ni p'ı pənə nkoomə m'ınyūŋə ime ka à ŋa'ə e n'tswùə e mb'ũ.

Ka a lə shwəŋə e ànwùə àtse.

³³ P'ı lə l'òo e aŋunə àzwuumə àf'ı,

ka k'ı pyiimə e a ni nanə is'a e ish'ınə.

Ka n'ònə ni mbə'ə a lə shwəŋŋə mbə'ə ngwàrə e, n'tiinə n'ıchyəmb'yə e àtwuə ish'yə ghə à l'w'ũutə mə."

³⁴ N'ts'ınt'ò'ò wa pyiitə ambo Filibə lo, "Tiitə mə ni n'ònə ni ngàŋə ntwuumə N'wùə à wə n'shwəŋŋə mbə'ə e. À wə n'shwəŋŋə lə mbə'ə àtwuə ip'ıŋŋmə e kə mbə'ə n'ònə itse ghù nyāanə?" ³⁵ Lenəla Filibə à lə p'ın'ə a ni shwəŋŋə, m'ıb'ın'ə aŋunə alyi'ə àŋwà'nə zə a ni shwəŋŋə ntwuumə ghù ish'ınə mbə'ə Yésú. ³⁶ Tsa'nə p'obə lə pənə ngyiiinə n'shwu'ə àlànə gha la, p'obə lə ghə mbyāa a ntwuumə n'chyə. N'ts'ınt'ò'ò wa a shwəŋə ambo Filibə lo, "N'chyə i wə. À gh'ırə àkə lo k'ò wə ŋā o a gha ni àk'w'ıirə n'chyə?"

³⁷ [Filibè a k̄wùè ambo ze lo, “Mbè'ə ɲɔ̄ a o ni àk̄w̄iirè nchya mbè'ə wè nùɲè ntiɲmè o aɲunə Kristù.”

A k̄wùè lo, “Mbyiimè lo Yésù Kristù a Moonè Nwùè.”]

³⁸ Nts̄into'ò wa a shwəɲə a lenə la nḡirè kaligè wa a təəmè. Pobə Filibè shwu'ə nk̄wuunə amwuə nchya, Filibè a tyi'è ɲɔ̄ a ni àk̄w̄iirè nchya. ³⁹ Nkwùè ni pobə lè furənə amwuə nchya ghu, Àzhwùè Nwùè lè lòo a Filibè ndèrè ni wèrə, ka nts̄into'ò wa a chi ndzəənə e a ye, lenəla, ntyi'è ngyiinè nga'á ndèrè e. ⁴⁰ Filibè à lè tyi'è ngwùutè ndzəənə ɲɲɲmè e a Àzotùsə, ntyi'è ngyiinè nchwiitè ntwuumè ghù ɲshì'nè amwuə ɲla'á ɲs̄umè tə ngè mbyàa a Kàsaryà.

Ndwuumè ni Nwùè à lè k̄wèbənə a Saul

9 A lè pə nk̄wùè ghu la, Saul à lè pirè mmə ndàɲə ni mbyè ntà'á a ni zhwuutè ɲzùɲè ndzùmè Ndò'nəmbyə. À lè lèrè ambo àtwuè p̄fò mà'á Nwùè, ² nshwəɲə ambo ze lo, à ɲá e ni ɲɲwà'nè lo à lèrè amwuə m̄indá mi àshwatè mi p̄jew m̄its̄umè amwuə àla'á Dàmaskòsə, mbè'ə a pəla ndzəənə a məngyè kè a ɲònè mbyàɲnè ni à pənə ndzùɲə àlàɲə Ndò'nəmbyə, a kò e ndòo nk̄wirè nk̄wə a Yèrusalèmə.

³ Saul à lè lèrè ntò mmə mbaatə a Dàmaskòsə, nkà'á ɲ furə a ɲɲwuurè ɲwàɲə a ɲmyə ze. ⁴ A zùɲə nkunè a ɲshyè ndzu'ù ngyè ɲwùè ɲ mə nshwəɲə ambo ze lo, “Saul, Saul, a gh̄irè àkə wè gha ntòm̄nè mè tyi'è lə?”

⁵ A k̄wùè ambo ze lo, “A ghò ɲwə, Ndò'nəmbyə?”

A k̄wùè ambo Saul lo, “A m̄ɲɲè Yésù wa ni wè wa nnyàɲə la, ⁶ la lòo a ɲshyè nk̄wuunə amwuə àla'á zə. Njònè ɲtse à tiitè o ni ànwùè ni wə gh̄irè.” ⁷ M̄ints̄wùè mi pànè ni pobə pi pobə lè pənə ngyiinè lè ka'á nk̄wùè ni pobə lè zu'nə ngyè ɲwùè ni a lè pənə nshwəɲnè la ka mə zəənə a ghobə a ye. ⁸ Saul a lè lòo a ɲshyè nk̄wùè ghu ka chi mə zəənə e ɲlyi'ə. Pi tyi'è nḡwiimè àpò e ndòo e nk̄wuunə amwuə àla'á Dàmaskòsə. ⁹ A lè chyè ghu nɲyè ɲtarə ti zəənə ɲlyi'ə, ka zighè e kè ka nò e àzwuumè àtse. ¹⁰ Àzùɲə ndzùmè Yésù yètse a lè pə a Dàmaskòsə, ɲɲlinè ɲtse pə Ananias. Ndò'nəmbyə à lè fuɲə e amwuə ndzəəmè lo, “Ananias!”

A k̄wùè lo, “Ngwə mbə Ndò'nəmbyə.”

¹¹ Ndò'nəmbyə a shwəɲə ambo ze lo, “Lòo a ɲshyè ndèrè amwuə àlàɲə za ni pi fuɲənə ni Straight, mbyiitè alyi'ə ni ndá Yuda ɲ pənə. Nwùè a wùè amwuə mmə nchà'tə a Nwùè. ¹² Lenəla, Saul à lè zəənə a ɲònè ni pi fuɲənə ni Ananias amwuə ndzəəmè a k̄wuunə a ndá nnùɲə mbò ɲme àtwuè ze njiilo a k̄wirè ndzəənə ɲlyi'ə.”

¹³ La Ananias a k̄wùè lo, “Ndò'nəmbyə, ndzu'ù mə ambo pànè p̄no'nə mbè'ə m̄ɲnwùè mi t̄pòɲə ni ɲònè wə a gh̄irè mə aɲunə pəənə ɲpò a Yèrusalèmə. ¹⁴ A kùmè ntò a ɲgh̄è ni ɲt̄ɲɲnè ni i furənə ambo p̄fò mà'á Nwùè lo kò a ɲwùè nts̄umè ni a wè nfuɲə ɲɲlinè ɲts̄ò.”

¹⁵ Ndò'nəmbyə a tyi'è nshwəɲə ambo ze lo, “Lèrè, ntiinə ntso'ò mə e lo a fà'á ambo m̄ɲɲə, ntyi'è nḡirè pànè ni ka pi pə e p̄jew, pobə p̄fò ɲpobə ni pànè pi Israel pi zhyè ɲɲlinè ɲts̄á ¹⁶ Mbi nèrə e ni m̄ɲnwùè m̄ɲno'nə ni à zəənə ngə'ə aɲunə mbè'ə ɲɲlinè ɲts̄á.”

¹⁷ Lenəla, Ananias a lè k̄wuunə amwuə ndá ni Saul a lè pənə amwuə la, nnùɲə mbò ɲme àtwuè ze nshwəɲə

lo, “Ndyimə mə Saul, Ndò'nəmbyə Yésù ni wè lè tsirənə e a àlàɲə ndwuumè mmə ntò la, a tsàa mə lo ntò nḡirè wè k̄wirè ndzəənə ɲlyi'ə nk̄i nḡirè Àzhwùè Nwùè a lwenè ntiɲmè o.” ¹⁸ Tyi'è nk̄wùè ghu, ɲpwuumè p̄tse tsa'a ɲkòbè mb̄ɲɲmè ɲswuè furə a ɲmyə ze nkuntə a ɲshyè, a zùɲə ndzəənə ɲlyi'ə, ndòo a ɲshyè pi ɲá e ni àk̄w̄iirè nchya. Tsa'nə pi lè ɲánə e ni àk̄w̄iirè nchya la, à lè zighè m̄izighè, m̄it̄ɲɲnè ɲme k̄wirè nk̄wə.

Saul a chwiitè ntwuumè Nwùè a Dàmaskòsə

¹⁹ Saul a lè chyè aɲunə m̄ɲɲyè m̄itse pobə ɲzùɲə ndzùmè Yésù pa a Dàmaskòsə, ²⁰ ntyi'è nchwiitè ntwuumè Nwùè amwuə m̄indá mi ɲshwatè p̄jew lo, “Yésù la Moonè Nwùè.” ²¹ Nwùè nts̄umè ni a lè zu'nə ànwùè ni a lè mənə nshwəɲə a lè yerə ntyi'è nshwəɲə lo, “Ka lə pə e ɲònè wa ni à lè tòmnənə pànè ni pobə lè chà'tənə a Nwùè a Yèrusalèmə nfuɲə ɲɲlinè ni Yésù la? À ka tó e a ɲgh̄è lə a ni gh̄irè tyi'è ànwùè ghu lo kootə a ghobə, lòo ghè ɲá ambo p̄fò mà'á Nwùè?”

²² La Saul a làɲə ni mbyè nshwəɲə ni ɲt̄ɲɲnè lo, “Yésù la Ghù Ndzo'nə wa,” tə m̄ints̄wùè mi p̄jew a àla'á Dàmaskòsə mi ka'á.

²³ M̄ɲɲyè m̄itse lè k̄i làɲə, p̄jew tà'á àlàɲə a ni zhwuutè Saul. ²⁴ Pobə lè tyi'è mmə mbyabè m̄ints̄wùè mi nka'á ni mi k̄wuunənə amwuə àla'á ni ɲtwu'ə pobə nɲyè a ni zhwuutè e. La Saul a zu'ù a pyantə ighobə. ²⁵ A lè pə ni ɲtwu'ə ɲtse, ɲzùɲə ndzùmè ɲpe lòo e nko'ò àtwuè às̄á nka'á ni i kamnənə àla'á, nchyà e amwuə nkaamə nshwu'kə a àpyiinə.

Saul a lèrè a Yèrusalèmə

²⁶ Nkwùè ni Saul à lè k̄wuunənə a Yèrusalèmə, à lè kyiitə a ni p̄wuutè pobə pi ɲzùɲə ndzùmè Yésù, la pobə pə mbò e ntiinə ka pobə lè zhyè a ghobə a ye tsa'a àzùɲə ndzùmè Yésù. ²⁷ La Barnabas a lè lòo e ngè ntsirè ngàɲə ntwuumè Yésù ntiitè ambo pobə tsa'nə Saul a lè zəənənə a Ndò'nəmbyə a àlàɲə ndwuumè, nk̄i nchi ntiitè tsa'nə a lè chwiitənə ntwuumè ghù ɲshì'nè aɲunə ɲɲlinè ni Yésù a àla'á Dàmaskòsə.

²⁸ Lenəla, Saul a lè p̄'nə a ni yiinè pobə pi pobə amwuə Yèrusalèmə, nchwiitè ntwuumè Nwùè aɲunə ɲɲlinè ni Ndò'nəmbyə. ²⁹ A lè shwəɲnə ambo p̄jew pyè ni pi lè mənə nshwəɲnə àshwəɲnə Greek, la àtàn̄kə a furə a t̄t̄t̄rè pobə, pobə tyi'è ntà'á àlàɲə a ni zhwuutè e ³⁰ Nkwùè ni p̄lyimə a ndzùmè Yésù Kristù lè zu'nə ànwùè zèrə zə, pobə lè lòo e nshwu'è ndèrə a Kàsaryà, ntsàa e a lèrə a Tasùsə. ³¹ Lenəla, àporəporə a lè k̄wuunə amwuə àshwatè ɲpoonè pi Kristù ni a lè pənə amwuə àla'á Judyà, Galilyè ni Sàmariyà, a tyi'è nk̄wùè ndèrè ni mbyè tsa'nə Àzhwùè Nwùè a lè gh̄irənə, pobə tyi'è mbə ni àk̄wàrè Nwùè.

Àfà'á Pità amwuə Lidà pobə Jopà

³² Pità à lè pə nkarə ɲlyi'ə ɲs̄umè, nga mbə nk̄wùè ɲtse ngè a ni karə pànè pi Nwùè ni pi pənə a Lydda, ³³ ndzəənə a ɲònè ɲtse ni ɲɲlinè ɲtse lè pənə Èneyàsə, ɲlaamə mb̄ɲɲmè ɲpe kwikə a pə aɲunə ɲkwùunə aɲunə

ngu'u nifàamâ. ³⁴ Pità a shwəŋə ambo ze lo, "Èneyàsə, Yésú à parə o, lòo a İshyê ntsùŋə İkwùunə o." Tyi'è nkwùè ghu a lòo a İshyê. ³⁵ Pànə pìtsùmə ni pi lè pənə a àla'à Lidà pobə Sharònə lè zəənə mbəŋə mɪntiŋmə İ-mobə mbyiimə a Ndò'nəmbyə.

Pità a zhwuumə a Tàbità aŋunə nɪwighə

³⁶ Àzùŋə ndzùmə Yésú yètse a lè pə a Jopà pi mə nfunə e ni Tàbità (nɪlinə tsìghu pənə amwuə àsh-wəŋə Greek lo Dorcas). À lè mə ngìrə mɪnwùè mɪshì'nə nki mmə ngyèmpə ngàŋə àfumə. ³⁷ A lè pə amwuə nkwùè ghu, məngyě ghu à lè kunə a nìghdonə nkwìghə, pi sùu e ngè nnùŋə amwuə ndâ nikanə. ³⁸ Ka ntyě Lidà i lè sàa e a ni ghə a Jopà. Lenəla, İzùŋə ndzùmə Yésú zù'ù lo Pità à wùè a Jopà, ntyi'è ntsàa mbyàŋŋə ipaa lo pi ghə ntiitə e lo a fà'à ngyiinə ntò ntsirə a ghobə. ³⁹ Pità a zùŋə ndòo a İshyê nshwu'ə ndèrə pobə pi pobə. Nkwùè ni à lè pyàanə ghu, pi lè lòo e nko'ò a ndâ nikanə gha. Pìkwùə pi pəngyě pìt-sùmə lè tó nkamnə e ntyi'è nnèrə mbuurə itsə'ə İt-sùmə ni Dorcas à lè tânə nkwùè ni à lè pirənə pobə pi pobə. ⁴⁰ Pità à lè tsàa a ghobə pìtsùmə a àpyiinə ntyi'è ntə mɪkwì'tə İme a İshyê nchà'tə a Nwùè, mbəŋə nnaŋə àkwuè məngyě wa nshwəŋə lo, "Tàbità, lòo a İshyê!" A zùŋə nnya'kə İmyê İme ndzəənə a Pità, ndòo a İshyê nnwuunə. ⁴¹ Pità a lè wiiimə àpò e mbə'kə e a lòo a İshyê, ntyi'è nfunə ngàŋə àpyiimə pobə pìkwùə pi pəngyě pa pìtsùmə, ŋġà a Tàbità ambo pobə ghù ntìŋŋə. ⁴² Àlyà'tə ànwùè zèrə zə a lè siimə amwuə àla'à Jopà àtsùmə, pànə pìno'nə pyiimə a Ndò'nəmbyə. ⁴³ Pità à lè tyi'è ngoŋə a Jopà aŋunə ndùnə mɪnjyê mɪtse pobə òŋə İtse ni pi lè mənə nfunə e ni Shimùnə ni a lè mənə ndòo ngòbə ntsùŋə İpwuumə ghu.

Pità a chwiitə ntwuumə ghù İshì'nə ambo Kònelyüsə

10 Nònə İtse à lè pə a Kàsaryà nɪlinə İtse pə Kònelyüsə. À lè pə àtwuè àpùŋə pìsoyi pìRoman ni pi lè mənə nfunə ni àpùŋə pìsoyi Italy. ² A lè pə òŋə İshì'nə ni pobə pi ngwàrə e ntsùmə lè pònə a Nwùè, mmə ngyèmpə pìjəw pìno'nə ni pi lè pənə ngàŋə àfumə, nki nchà'tə a Nwùè nkwùè İtsùmə. ³ A lè pə ntyi'è İtse tsa'a pìnwuumə pitarə a ndzəŋə nwwuumə, Kònelyüsə a mə nchà'tə a Nwùè, àní a ləŋə a İmyê ze, a zəənə angèrə Nwùè a funə e lo, "Kònelyüsə." ⁴ Kònelyüsə a tyi'è nnaŋə e ni àkwàrə yè no'nə amwuə ntìŋmə e nshwəŋə ambo ze lo, "A àkə Masàa?" Angèrə wa a kwùè ambo ze lo, "Nwùè à pyiimə àchà'tə Nwùè za pobə İpwuumə pa ni wè ŋānə ambo ngàŋə àfumə la, nkwuumə o." ⁵ Tsàa ntwuumə nfunə a òŋə İtse ni à pənə a Jopà nɪlinə İtse pə Shimùnə Pità. ⁶ A ngàŋə nìghaanə, mmə nchyê pobə òŋə ni à wa ndòo ngòbə ntsùŋə İpwuumə, nɪlinə İtse pə Shimùnə, ndâ e İ pə a ntswùè nchyə ghu niŋŋənə." ⁷ Angèrə wa à lè shwəŋə a lenə la ndèrə, Kònelyüsə a tyi'è nfunə ngàŋə àfà'à İze ipaa ni ta'à ŋwùè Soyì ni à lè pənə mbyabə e nki mbə ni àkwàrə Nwùè, ⁸ ntyi'è nshwəŋə ànwùè àtsùmə ni a ləŋənə ambo pobə, ntsàa a

ghobə a Jopà. ⁹ Njyê i lè ləŋə pobə mə ndèrə ngè mmə mbyàa a Jopà, Pità a ko'ò ndèrə àtwuè ndâ a ni chà'tə a Nwùè. ¹⁰ Tsa'nə a lè ko'nə mmə nchà'tə Nwùè, ntyi'è pì'nə a ni zaŋə e a tyi'è mmə ntà'à àzwuumə a ni zìghə. La nkwùè ni pi lè pirənə mmə ndaamə mizìghə ma la, àní a ləŋə a İmyê ze, ¹¹ a zəənə nìpwuurə ni nya'kə pi wiiimə àzwuumə àtse ni a pənə tsa'a àpàa atsə'ə aŋunə mɪlwùè nìkwàa, nfunə a nìpwuurə mmə nshu'kə a İshyê. ¹² Mbuurə mɪnyàamə mɪtsùmə ni yitse mbuurə mɪnyàamə ni àləəmə àzobə a za nfi, farə pìsìŋə pìt-sùmə ni pèrə pa ntàarə lè pə amwuə. ¹³ Ngyè İtse İ furə a nìpwuurə nshwəŋə ambo ze lo, "Pità lòo a İshyê nshwuutə nkwurə."

¹⁴ La Pità a kwùè ambo ze lo, "Ndə pirə mə mə ti kwurə İpwuumə pi fìnə tsa'a pèrə pə ni ka laanə e."

¹⁵ Ngyè ghu İ kwirə nshwəŋə ambo ze lo, "Kò wè lòo o àzwuumə àtse ni Nwùè a tsùŋənə a laanə ndòo ngìrə àzwuumə ni ka a laanə e ghu."

¹⁶ Ànwùè zə a lè ghìrə mbyàa nkwùè itarə, pi tyi'è ndòo àpàa atsə'ə ghu nkwirə nko'ò a nìpwuurə.

¹⁷ Pità à lè pirə mmə nkwàŋə àní zə, la ni pànə pa ni Kònelyüsə à lè tsàanə la tà'à mə ndâ Shimùnə ntò ntyi'è a ghobə a ntswùè nka'à. ¹⁸ Pobə lè kyiinə nfunə mbyiitə lo, "Ngàŋə nìghaanə İtse à wè nìghê ni nɪlinə İtse pənə Shimùnə Pità?" ¹⁹ Pità à lè pirə mmə nkwàŋə ànwùè mbə'ə àní zə, Àzhwùè Nwùè a shwəŋə ambo ze lo, "Mbyàŋŋə İtse itarə zə ntà'à o." ²⁰ Lòo a İshyê, kò wè tsəŋə o nkwùè, shwu'ə ngè ntsirə a ghobə ntiinə a ghobə la a tsàa mɪŋə."

²¹ Lenəla, Pità a shwu'ə ngè nshwəŋə ambo pànə pa lo, "Lə mɪŋə wa ni nì tà'nə la. Nì tó la aŋunə ànwùè àkə?"

²² Pobə kwùè ambo ze lo, "A wəə la a twuumə Kònelyüsə ni a pənə àtwuè pìsoyi, mbə òŋə wa ni mɪnwùè İme təəmənə a mbyè Nwùè, a ki mmə ngu'tə a Nwùè, nki mbə òŋə wa ni pìjəw pìtsùmə ŋānə e ni àghu'tə la. Angèrə Nwùè a shwəŋə ambo ze lo à funə o lo wè tó a ndâ ze ndzù'ù ànwùè ni à shwəŋə." ²³ Pità a zùŋə nfunə a ghobə amwuə ndâ, pobə pi pobə lyê.

Njyê İ lè laanə, Pità a lèrə pobə pi pobə farə pilyimə pìtse ni pi furənə a Jopà. ²⁴ Njyê İ lè kwirə ndaanə, pobə ghə mbyàa a Kàsaryà. Kònelyüsə a shwatə ngwàrə e pobə pìswùə İpe pìshì'nə pobə pi pobə nwuunə mmə mbyabə a ghobə. ²⁵ Nkwùè ni Pità à lè pənə ntò kwuunə a ndâ, Kònelyüsə à lè tó mbwuumə e, ŋġu'nə a mbyè ze a ni ŋā e ni àghu'tə. ²⁶ La Pità a wiiimə àpò e mbə'kə e nshwəŋə ambo ze lo, "Lòo a İshyê. Nki mbə àzà la òŋə tsa'a ghò." ²⁷ Tsa'nə pobə ze lè mənə nshwəŋə nkwuunə amwuə ndâ, Pità à lè zəənə pànə pìno'nə ni pi shwatənə amwuə ndâ, ²⁸ nshwəŋə ambo pobə lo, "Nì ki nzyhə tsa'nə ka mbòomə İwəənə a pyiimə e lo ŋwùè pìjəw a pwuutə pobə òŋə ni ka à pə e ŋwùè pìjəw, kə mbwuutə pobə ze a ni ghìrə ànwùè àtse. La Nwùè à kùmə nnèrə ambo mɪŋə lo, kò nfunə mə a òŋə İtse ni àffifi ŋwùè. ²⁹ Ka ndə twuunə mə a ni tó tsa'nə pànə pè lè funə mə la. Nkùmə mmə mbyiitə a wighə tìtsòŋə wè lo nì tiitə mə ni ànwùè ni nì tà'nə lo ŋġìrə."

³⁰ Kònelyüsè a kùwùè lo, "Tìtsònhè wè a ngyè ñikwàa tsa'nè ndè mənə nchà'tè a Nwùè aḡunə p̄n̄w̄uumè p̄itarə a ndā m̄ñhè, nki w̄uutè ndzəənè a ḡònè ìtse a təəmè a mbyè m̄ñhè amwuə itsə'ə p̄i tsèntənə, ³¹ nshwəḡhè ambo m̄ñhè lo, 'Kònelyüsè! Nwùè à zu'ù àchà'tè Nwùè o, nki mmə nk̄w̄uumè o aḡunə ìpwuumè ni wè wa ḡḡā a ni yèmpè ngàḡə àfumè. ³² Njiilo, twuumè a ḡwùè à ḡhè a Jopà nfuḡhè a Shimùnè ni p̄i pa nfuḡhè e ni Pità. À w̄ùè nchyè a ndā ḡònè ìtse ni à wa ntsùḡhè ìpwuumè ni ngòbè p̄i mə nfuḡhè e ni Shimùnè, mmə nchyè a ñipwùnə ni nchyè ḡhu niḡḡhə. ³³ La ìsumə ni ñtwuumənə pànè lo p̄i tō nfuḡhè o, wè ki nḡirè ìshì'nè a ni zùḡhè ntō. Pəə p̄itsùmè kùmè nshwatè a ñḡhè a mbyè Nwùè a ni zu'ù ànwùè ni Ndò'nəmbyə a twuumənə o aḡunə."

Àshwəḡhè Pità

³⁴ Pità a ḡḡḡhè ntswùè e nshwəḡhè lo, "Nzhyè tyi'è nkūḡhə nkuḡhə lo ka Nwùè a ḡh̄irè e ànwùè nnèrè ñilyè, ³⁵ La ḡwùè a tə mbəla nfuḡhè pə amwuə zèrə ngwàrè mmə mbō e nki mmə ḡh̄irè m̄ñwùè ni m̄i təəmənə, yi a ki mbyiimè e. ³⁶ N̄i zhyè àshwəḡhè ni Nwùè à lè tsàanə ambo pànè p̄i Israel, mbə ntwuumè ḡh̄i ìshì'nè mbə'ə Yēsù Kristù ni a pənə t̄ā p̄i ḡwùè ntsùmè mmə nḡirè pànè nwuunè ìshì'nè, ³⁷ nki nchi nzhyè ànwùè w̄uunə ni a lè ḡh̄irənə amwuə àlā'ā Judyà àtsùmè mbì'nè a Galilyè amwuə nk̄wùè za ni Jònə à lè mənə nchwiitè lo pànè pəḡhè m̄ntiḡmè ìmobə nk̄wiirè nchyə. ³⁸ N̄i zhyè ànwùè mbə'ə Yēsù ḡwùè Nazarètè ni Nwùè a lè zo'nə e ḡḡā e ni Àzhwùè e ḡhobə ìḡḡhè a tyi'è nkarè nḡirè m̄ñwùè m̄i ìshì'nè nki mbarè p̄iḡhoonə pyè ni p̄i lè pənə ìp̄r̄'ù a ìsumə ìzhwùè t̄ip̄òḡhè ntiinə Nwùè a lè pənə pobə ze. ³⁹ Pəə lè pə p̄indzəənè zəənənə aḡunə m̄ñwùè m̄tsùmè ni a lè ḡh̄irənə amwuə àlā'ā p̄jəw farə a Yèrusalèmè. Pobə lè k̄w̄uumè e aḡunə àtḡḡhə p̄ankənə nzhwuutè. ⁴⁰ La Nwùè a lè zhwuumè e aḡunə ñiwighè aḡunə ngyè itarə nḡirè pànè zəənè e. ⁴¹ La ka a lè zəənè e ḡwùè ntsùmè ndzəənè e. A lè ki ndzəənè e pə pə p̄indzəənè zəənənə ni Nwùè a lè tso'nə a wəə nki mbə pəə pa pyè ni pəə lè zighənə pəə p̄i pobə nki nnō nk̄wùè ni a lè zhwuumənə a ñiwighè. ⁴² A lè shwəḡhè ambo pəə nchwiitè ntwuumè e ambo pəənè a sàḡhè sàḡhè lo a ndā'ā e ni Nwùè a lè tso'nə nnùḡhè lo a pə nsa'ā m̄isā'ā ambo pànè p̄t̄iḡḡhè pobə p̄ikwuè. ⁴³ Ngàḡhə ntwuumè Nwùè lè shwəḡhè a sàḡhè sàḡhè mbə'ə e lo ḡwùè wa ntsùmè ni à nùḡhənə ntiḡmè e aḡunə ze, Nwùè à ḡh̄ā ləənə a t̄ip̄òḡhè e a ni ləḡhè aḡunə ìḡḡhè wa ni ì pənə aḡunə ñl̄inè ìtse."

Pànè ni ka pobə pə ḡhobə p̄jəw k̄wiirè Àzhwùè Nwùè

⁴⁴ Tyi'è nk̄wùè ḡhu ni Pità à lè p̄irənə mmə nshwəḡhè la, Àzhwùè Nwùè a lè shwu'è aḡunə ḡwùè ntsùmè ni à lè pənə alyi'ə ḡhu mmə nzhwitè ntwuumè ni p̄i lè pənə nshwəḡhè. ⁴⁵ A lè pə ànwùè yerənə yerənə ambo p̄jəw pa ni p̄i lè nùḡhənə ntiḡmè ìḡhobə aḡunə Yēsù, nfuḡhè a àlā'ā Jopà ndzùḡhè Pità a ni zəənè lo Nwùè à ki ḡḡā m̄intyarḡhə m̄i Àzhwùè e ambo pànè ni ka pobə pə

ḡhobə p̄jəw. ⁴⁶ Mbə'nə pobə lè zu'nə pobə tyi'è nshwəḡhè pə amwuə ìshwəḡhè p̄inyaanə ngu'tè a Nwùè. Pità a tyi'è nshwəḡhè lo, ⁴⁷ "ḡònè ìtse à wè ḡhu ni mbə'ə a lā'nè lo kò p̄i ḡā e àk̄wiirè nchyə ambo pànè pə, ntiinə pobə k̄wiirè mə Àzhwùè Nwùè tsa'nə pəənè lè kinə nk̄wiirè àzəənè?" ⁴⁸ Lenəla, a tyi'è nḡirè p̄i tyi'è ḡḡā a ḡhobə ni àk̄wiirè nchyə aḡunə ñl̄inè Yēsù. Àk̄wiirè nchyə za a ləḡhè, pobə tyi'è mbu'ù mbō lo Pità a ḡhōḡhè pobə p̄i pobə aḡunə m̄ñjyè m̄itse.

Pità a tiitè ànwùè Kònelyüsè ambo ìpoonè p̄i Kristù a Yèrusalèmè

11 Ngàḡhə ntwuumè Kristù pobə p̄ilyimə ìpobə ni lè pənə Judyà lè zu'ù lo pànè ni ka pobə pə ḡhobə p̄jəw lè ki mbyiimè a Nwùè. ² Nkwùè ni Pità à lè ko'nə ndèrè a Yèrusalèmè, pànè ni p̄i lè zəərənə a ḡhobə lè w̄iimè e ni ìsā'ā, ³ nshwəḡhè lo, "Wè kwuunə amwuə ndā pànè ni ka p̄i zəərè e a ḡhobə ndzighè p̄iḡhə p̄i pobə." ⁴ Pità a p̄i'nè ntiitè ànwùè àtsùmè a ñiyèrə ñiyèrə tsa'nə a lè furənə: ⁵ "Ndè mə nchà'tè a Nwùè a àlā'ā Jopà, ndzəəmè ì ləḡhè a ìmyè m̄ñhè, ñdzəənè àzwuumè àtse a pə tsa'ā àpō atsə'ə yè w̄uunə ni a furənə a ñipwuurè, p̄i w̄iimè a zèrə aḡunə m̄l̄w̄uè ñikwàa nshwu'kè a mbyè m̄ñhè, ⁶ ñki nnaḡhè ndzəənè mbuurè m̄ñyàamè m̄ikwùè ñikwàa m̄tsùmè a àtwuè ìshyè, ni m̄ñyàamè m̄i m̄ipa'ā m̄tsùmè, pobə m̄ñyàamè ni àləəmè àzobə a za nfi pobə p̄is̄ḡhə ni pèrə pa t̄aarə a àtḡḡhə.

⁷ "N̄chi ndzu'ù ngyè ḡwùè ì shwəḡhè ambo m̄ñhè lo, 'Pitə, lōo a ìshyè nzhwuutè nk̄wurè.' ⁸ La ñk̄w̄uè ambo ze lo, 'Ngəḡhə mbā Ndò'nəmbyə, ndè p̄irè mə m̄i t̄i kwurè ìpwuumè p̄i f̄inə tsa'ā pèrə pə ni ka pèrə laanè e.' ⁹ Ngyè za ì lè chi nk̄wirè nfuḡhè a ñipwuurè nshwəḡhè lo, 'Àzwuumè ni Nwùè a ḡh̄irənə a laanè, kò wè shwəḡhè o lo ka a laanè e.' ¹⁰ Ànwùè zè a lè ḡh̄irè mbyāa nk̄wùè itarə, p̄i tyi'è ndōo àpāa atsə'ə ḡhu nk̄wirè nko'ò a ñipwuurè. ¹¹ Tyi'è nk̄wùè ḡhu, p̄i tsāa pànè p̄itarə p̄i furè a Kàsaryà ntō ntsirè mə amwuə ndā ni ndè pənə nchyè amwuə la. ¹² Àzhwùè Nwùè a lè shwəḡhè ambo m̄ñhè lo kò ñtsəḡhè mə nk̄wùè a ni zəənè a ḡhobə. P̄ilyimə pə ntuurè lè ki ndèrè pəə p̄i pobə ngè nk̄wuunə a ndā ḡhu a Kàsaryà. ¹³ A tiitè a wəə tsa'nə angèrè ìtse à lè tōnə nshwəḡhè ambo ze lo, 'ḡh̄irè p̄i ḡhè nfuḡhè a Shimùnè ìtse ni à wa nchyè a Jopà p̄i ki mmə nfuḡhè e ni Pità. ¹⁴ À tō tiitè o ni ntwuumè ìtse ni ì ḡh̄irè p̄iḡhə p̄i pəənè ìpō p̄itsùmè nfuḡhè amwuə ngə'ə.' ¹⁵ Tsa'nə ndè p̄i'nənə a ni shwəḡhè, Àzhwùè Nwùè a shwu'è aḡunə pobə tsa'nə a lè kinə shwu'è aḡunə pəənè. ¹⁶ Lenəla, ñk̄w̄empè àshwəḡhè ni Ndò'nəmbyə à lè shwəḡhənə ambo pəənè lo; 'Jònə a lè ḡā àk̄wiirè nchyə ambo pəənè ni nchyə, la ñ ḡh̄ā tyi'è k̄wiirè àzighè pə ni Àzhwùè Nwùè.' ¹⁷ Nwùè à tə pəla ndè ḡā a ḡhobə ni àzwuumè ni à lè kinə ḡḡā ambo pəənè nk̄wùè wa ni pəənè lè nùḡhənə m̄ntiḡmè ìməənə aḡunə Ndò'nəmbyə Yēsù Kristù, ñtyi'è mbə ìwə a ni ñaanə a Nwùè lo kò a ḡh̄irè e ànwùè ni à kōḡhənə?" ¹⁸ Tsa'nə pobə lè zu'nə ànwùè zə la, ka chi pə a ḡhobə ni ànwùè àtse a ni shwəḡhè ntyi'è ngu'tè a Nwùè nsh-

wəŋə lo, "Pobə pəŋə mɪntɪŋmə ɪmobə nfuɾə amwuə tɪpɔŋə ɪghobə mbə nɪ nɪchyəmbəyə."

İpoonə pi Kristù nɪ pi lè pənə a Antyòkə

¹⁹ İpoonə pi Kristù lè kɪrə nsiimə amwuə ɪla'a pɪnyaanə mbə'ə mbuurə ngə'ə nɪ pənə nɪ pi lè zhwu-utənə a Stifənə lè ŋənə ambo pobə. Pɪtse ghə mbyàa a Cyprùsə, pɪtse ghə nkɪ mbyàa Antyòkə. Tsa'nə pobə lè pənə ngyiinə ndèrə la, pobə lè kɪ nchwiiətə a ghobə ntwuumə Nwùè pə ambo pɪjew. ²⁰ La pənə pɪtse amwuə pobə nɪ pobə lè furənə a Cyprùsə ghobə Sirenə lè pɪ'nə a nɪ mmə nchwiiətə ntwuumə ghù ɪshɪ'nə mbə'ə Ndò'nəmbəyə Yésù ambo pɪGreek, nkwùè nɪ pobə lè lèrənə a Antyòkə. ²¹ Ndò'nəmbəyə a lè pə pobə pi pobə, pənə pɪno'nə kɪ mbyiimə, mbəŋə mɪntɪŋmə ɪmobə ntò a mbyə ze.

²² İpoonə pi Kristù a Yèrusalèmə zu'ù ntwuumə ghu, ntsàa Barnabas a Antyòkə. ²³ Barnabas à lè pyàa ghu ndzəənə mɪnwùè mɪ ɪshɪ'nə nɪ Nwùè à ghɪrənə ambo pobə ntyi'ə mbə nɪ nɪgha'a, ŋŋə a ghobə nɪ àtəətə lo pobə nùŋə mɪntɪŋmə ɪmobə aŋunə Ndò'nəmbəyə, ngoŋə pobə pi pobə nɪ nkuŋə. ²⁴ Barnabas à lè pə ŋònə ɪshɪ'nə, nnùŋə ntɪŋmə e aŋunə Nwùè, Àzhwùè Nwùè a kɪ ndwènə amwuə ze. Lenəla, pənə pɪno'nə lè tō ambo Ndò'nəmbəyə.

²⁵ Barnabas à lè tyi'ə nfuɾə ndèrə a Tasùsə a nɪ naŋə a Saul, ²⁶ ndò e pobə ze lèrə a Antyòkə. Pobə lè chyə ghu aŋunə ta'a ngu'u nnèrə ntwuumə Kristù ambo pənə pɪno'nə. Pi tyi'ə mbɪ'nə la a Antyòkə a nɪ funjə ɪzùŋə ndzùmə Yésù nɪ ɪpoonə pi Kristù.

²⁷ Nkwùè ghu, ngəŋə ntwuumə Nwùè yɪtse lè furə a Yèrusalèmə nshwu'ə ndèrə a Antyòkə. ²⁸ Àzhwùè Nwùè a shwəŋə ambo ta'a ŋwùè ghobə ghùtse nɪ nɪlinə ɪtse lè pənə Agabùsə, a tyi'ə ndò a ɪshyə nshwəŋə lo ndzəŋə ntɪŋnə ɪ pə amwuə àtwuə ɪshyə àtsùmə. (Ànwùè zèrə zə a lè lòo alyi'ə la nkwùè nɪ Kladyùsə à lè pənə ɪfò Romə.) ²⁹ Lenəla, ɪzùŋə ndzùmə Yésù lè nwu-unə a ɪshyə mbyiimə lo ŋwùè mo'o mo'o à ŋə amwuə ndwuumə nɪ ɪpwuumə ɪpe nèrənə, njiilo pi lòo ngyèm-pə pilyimə nɪ pi pənə a Judyà. ³⁰ Tsa'nə pobə lè pyi-imənə a lenə la, pobə lè tyi'ə ntsàa a Barnabas pobə Saul lo pobə ghə ŋŋə ɪpwuumə pèrə pə ambo pɪɪŋmə.

Pi chi nkwi'nə ŋŋə ngə'ə ambo ɪzùŋə ndzùmə Kristù

12 A lè pə tyi'ə nkwùè ghu, ɪfò Heròdè a kootə pɪtse ɪzùŋə ndzùmə Kristù, ntà'a a nɪ ŋə a ghobə nɪ ngə'ə. ² À lè zhwuutə a Jemə ntsàambyə Jònə nɪ mɪnwuə ntsò. ³ À lè zəənə lo ànwùè ghu a pòŋə pɪ-jew, ntyi'ə ndàŋə nɪ mbyə nkɪ nkò a Pità. (Ànwùè zə a lè lòo alyi'ə la nkwùè Nɪgha'a Àlàŋə Mmyà'tə.) ⁴ À lè kò a Pità la, nchyə e a ndā ɪtsanə, nnùŋə pɪsoyi ɪkwirə nɪkwàa lo pobə mə mbyabə e, ntiinə à lè pənə ntà'a a nɪ lòo e tō a mbyə pəənə lo pɪ sa'a ɪsà'a e nkwùè nɪ Nɪgha'a Àlàŋə Mmyà'tə à làŋənə. ⁵ Lenəla, pi lè chyə Pità a ndā ɪtsanə, ɪpoonə pi Kristù tyi'ə mbə a ndzùmə ntə àtwuə nchà'tə a Nwùè aŋunə ze tɪ kaanə.

Angèrə a fuukə Pità a ndā ɪtsanə

⁶ A lè pə nɪ ɪtwu'ə nɪ nɪjə ɪ laanə lo Heròdè à lòo Pità ntò a mbyə pəənə lo sa'a ɪsà'a e la, Pità à lè pə ndyə a tɪtɪrə pɪsoyi pɪpaa, pi korə e nɪ mɪtsanə mimbəaa. Pɪsoyi pɪtse pɪpaa lè kɪ mbə a ntswùè nka'a ɪtsanə ghu mmə mbyabə. ⁷ Angèrə Nwùè à lè zùŋə ntəəmə a ndā ɪtsanə gha, ilyi'ə laanə nɪ wirə. Lenəla, nnə'ə Pità aŋunə nɪghə nshwəŋə ambo ze lo, "Fa'a ndòo a ɪshyè!" Mɪtsanə ma zùŋə nkyàatə a mbô ze nkwinə a ɪshyè. ⁸ Angèrə wa a tyi'ə nshwəŋə ambo ze lo, "Korə ɪkòbè o ngwí itabə ɪpô." A ghɪrə a lenə. Angèrə wa a chi nshwəŋə lo, "Wí atsə'a ndzùŋə mə." ⁹ Pità à lè zùŋə a angèrə wa nfuɾə a àpyiinə ka zhyə e lo ànwùè nɪ a lòonə alyi'ə lə a nkùŋə nkuŋə, mmə nkwàŋə àze pə lo ndzəəmə ɪ làŋə a ɪmyə ze. ¹⁰ Pobə lè làŋə a ntsàambyə soyi nɪ à lè mənə mbyabə ntswùè àpù'ù àtɪŋnə nɪ ɪ lè furənə ndèrə amwuə àla'a. Ntswùè àpù'ù wə nya'kə wèrə nɪ wèrə ŋŋə àlàŋə pobə làŋə nfuɾə, ntyi'ə mmə ngyiinə nshwu'ə àlàŋə, angèrə wa a wùutə mmyà'tə a Pità.

¹¹ Nkwùè nɪ angèrə à lè myà'tənə a Pità la, àtwuə e a lè laanə a shwəŋə lo, "Nzhyə nkùŋə nkuŋə tɪtsòŋə lo, Ndò'nəmbəyə à tə ntwuumə angèrə e a tō nkwiirə mə amwuə mbô mɪ Heròdè, nfuukə mə amwuə ngə'ə nɪ pɪjew lè mənə ntà'a ŋə ambo mɪŋə." ¹² Tsa'nə Pità à lè zhyəŋə ànwùè nɪ a lè ghɪrənə la, à lè lèrə a ndā Məriyà mə pi Jònə wùè nɪ pi lè mənə nfuŋə e mbyà'tə nɪ Mark. Pənə pɪno'nə lè shwatə ghu mmə nchà'tə a Nwùè.

¹³ Lenəla, Pità a tsòotə ntswùè àpù'ù, môməngyè nɪ à lè mənə nfà'a a ɪmwuə alyi'ə ghu pi mə nfuŋə e nɪ Rodà a tō ngwù'ə. ¹⁴ Nkwùè nɪ à lè zu'nə ngyə Pità, nɪgha'a à lè lwènə ntɪŋmə e, a kwirə nkɪrə nkwuunə amwuə ndā nshwəŋə lo Pità à wə ntəəmə a ntswùè àpù'ù. ¹⁵ Pobə zu'ù nshwəŋə ambo ze lo, "Wə paarə." A chi nshwəŋə tyi'ə nɪ ɪtɪŋnə lo, "A nkùŋə nkuŋə, a ze." Pobə shwəŋə lo, "A angèrə e." ¹⁶ Tsa'nə pobə lè mənə nshwəŋə la, Pità a pə a àpyiinə mmə ntsòotə ntswùè ndā. Pobə wù'ə ndzəənə a pə ze, ànwùè ghu a kə'nə a ghobə. ¹⁷ Pità a ŋanə àpô e nnèrə àchyəchyə lo pobə zhwmnə, ntyi'ə ntiitə a ghobə tsa'nə Ndò'nəmbəyə à lè tsàanə a angèrə a tō fuukə e a ndā ɪtsanə gha. A lè shwəŋə ambo pobə lo, "Nɪ tyi'ə ngə shwəŋə ambo Jemə pobə pyə pɪɪŋmə," lenəla ntyi'ə mmyà'tə a ghobə ndèrə e alyi'ə nyaanə.

¹⁸ Nɪjə ɪ lè laanə ɪtwuə pɪsoyi tsànkə pobə tyi'ə mbyi-itə lo Pità wa à lèrə lə ɪghə? ¹⁹ Heròdè a shwəŋə lo pi tà'a a Pità, la pi tà'a ka zəənə e a ye. Lenəla à lè ghɪrə pi zhwuutə a ghobə pɪtsùmə.

Tsa'nə ànwùè zèrə zə a lè làŋənə la, Heròdè à lè shwu'ə ndèrə a Kàsaryà ngə mbə ghu aŋunə nkwùè ɪtse.

Tsa'nə Heròdè à lè kwighənə

²⁰ Ntɪŋmə Heròdè ɪ lè pə ndzanə mbə'ə pənə pi Tayə ghobə Sidònə, lenəla pobə tyi'ə nshwatə lo ghə zəənə e. Pobə lè zàamə mbəŋə àtwuə Blastus nɪ à lè pənə ntsɪntò'ò ngwùunə ambo Heròdè lo à tyi'ə nkòŋə a

ghobə. Pobə lə tyi'ə ndèrə ambo İfò Heròdè mbu'u mbò lo pobə pi pobə nwuunə ni àporəporə ntiinə mizighə İmobə lə furənə la àla'a ze.

²¹ Pobə lə tyi'ə nkà'a nɣyə İtse ni İfò Heròdè à wīnə it-sə'ə İfò İpe ŋɣaanə aɣunə aləŋə nİfò e mmə nsh-wəŋnə ambo pəənə İpe. ²² Tsa'nə à lə mənə nshwəŋnə la, pobə lə chəpə əshwəŋnə e nkyiinə ni İtŋnə lo, "Ka lə pə e nɣyə ŋwùə misonə, a nɣyə nŋwùə İtse."

²³ Angèrə Nŋwùə a zùŋə mbòrə e mmà'a a İshyə, ntiinə ka à lə ŋə e əghu'tə ambo Nŋwùə. Pimənwanə tyi'ə nkwuunə a mbİŋmə ze nkwurə e a kwighə.

²⁴ Əshwəŋnə Nŋwùə a lə kŋwùə nsiimə. ²⁵ Barnabas pobə Saul lə myaanə əfà'a əzobə ntyi'ə ndò Jònə Mark pobə furə a Yèrusalèmə nkŋə a ghobə.

Pi tsàa Pàolò pobə Barnabas lo pobə ghə nsiimə ntwuumə Nŋwùə

13 Amwuə Əshwatə İpoonə pi Kristù ni a lə pənə a Antyòkə, ngəŋə ntwuumə Nŋwùə pobə pİnèrə ni pi lə pənə amwuə lə pə Barnabas, ni Simyònə (ni pi lə mənə nfuŋə e ni "Niger"), ni Lusyòsə (ni à lə furənə a Sirenə), ni Manaen (ni à lə kŋwùənə pobə govinò Heròdè), farə Saul. ² Nkwùə ni pobə lə pənə nsəkə a Ndò'nəmbyə mmə nchà'tə a Nŋwùə nnuunə ti zighə, Əzhwùə Nŋwùə a lə shwəŋə ambo pobə lo, "Ntə'a lo ni tsàa a Barnabas pobə Saul lo pobə ghə nfà'a əfà'a za ni ŋŋānə ambo pobə lo pobə fà'a la."

³ Tsa'nə pobə lə myaanənə a ni nwuunə ti zighə amwuə əchà'tə Nŋwùə, pobə lə nùŋə mbò İmobə ətwuə Barnabas pobə Saul, ntyi'ə ntsàa ghobə pobə lèrə.

Ənwùə ni a lə lònə alyi'ə a Cyprüsə

⁴ Tsa'nə Əzhwùə a lə tsàanə a Barnabas pobə Saul la, pobə lə shwu'ə ndèrə a Sèlusyà nkwuunə amwuə àkənwu'ə ntwuumə ndèrə a Cyprüsə (ni a pənə əla'a ni nchyə kamnənə). ⁵ Nkwùə ni pobə lə pyaanə a Salamisə, pobə lə chwiitə ntwuumə Nŋwùə amwuə mİndā mi əshwatə pİjew. Jònə Mark à lə pə pobə pi pobə tsa'a ngəŋə əyèmpə İghobə.

⁶ Pobə lə İiinə amwuə əla'a ghu ətsümə tə mbyàa a Pafòsə, ntsirə a ŋwùə pİjew, ni a lə pənə ngəŋə ntwuumə Nŋwùə pİchwirə, mbə ngəŋə nİkəŋə, nİlinə İtse pə Bar-Jesus. ⁷ Bar-Jesus wə à lə pə İswùə govinò Sejùsə Pàolùsə ni à lə pənə ngəŋə əzhì'tə. Govinò wə à lə fuŋə Barnabas pobə Saul lo pobə tō nshwəŋə ənwùə Nŋwùə ambo ze. ⁸ La ngəŋə nİkəŋə wə ni pi lə mənə nfuŋə e ni Elymas amwuə əshwəŋnə pİGreek, à lə pə ntsəŋə ətwuə govinò lo kò a nùŋə e ntiŋmə e aɣunə Nŋwùə. ⁹ Lenəla, Əzhwùə Nŋwùə a lə lwenə ntiŋmə Saul ni pi lə kİnə mmə nfuŋə e ni Pàolò, a tyi'ə ntso'ò İmyə İme nnaŋə Bar-Jesus, ¹⁰ nshwəŋə ambo ze lo, "Ghə a moonə Satāanə, Mbə ngəŋə kİpaanə aɣunə əzwuumə İshì'nə ətsümə. Ntiŋmə o wə ndwenə ni mbuurə İfİghə İtsümə. Wə kİ nkòŋə o pə a ni pəŋə a nkŋŋə nkunə mbə'ə Ndò'nəmbyə aɣunə pİchwirə!" ¹¹ Əzəŋə ntiŋmə Nŋwùə a kunə aɣunə ghò tİtsòŋə wə. Wə fə chi zəənə o İlyi'ə aɣunə nkŋwùə İtse apə."

Tyi'ə nkŋwùə ghu ndzümə İ ko'ò a İmyə ze, a zùŋə nfə ntyi'ə mmə mmòmpə İlyi'ə ni mbò İme ntə'a pənə lo pİ wİimə əpò e, nnèrə e ni ələnə. ¹² Nkwùə ni govinò wə a lə zəənənə ənwùə ni a ghİrənə, a lə nùŋə ntiŋmə e aɣunə Nŋwùə ntiinə mİnwùə ni Pàolò a lə nèrənə mbə'ə Ndò'nəmbyə lə kə'nə e.

Pàolò pobə ngəŋə àkwùə nİyiinə əze tō a Antyòkə amwuə əla'a Pİsidyà

¹³ Pàolò pobə ngəŋə àkwùə nİyiinə əze lə furə a Pafòsə nɣyiinə amwuə àkənwu'ə ngə mbyàa a Pegə amwuə əla'a Pəmfiyà. Jònə Mark a myà'tə a ghobə alyi'ə ghu, nkŋwirə ndèrə e a Yèrusalèmə. ¹⁴ Pobə tyi'ə nfuŋə a Pegə nkŋwuunə a Antyòkə amwuə əla'a Pİsidyà. A pə aɣunə nɣyə əla'a pİjew, pobə ghə nkŋwuunə amwuə ndā əshwatə pİjew nwuunə ghu. ¹⁵ Pànə pİwùunə amwuə ndā əshwatə pİjew ghu lə fuŋə əŋwà'nə pİmbòomə ghobə əŋwà'nə ngəŋə ntwuumə Nŋwùə ntyi'ə ntwuumə a ŋònə İtse a ghə nshwəŋə ambo Pàolò pobə Barnabas lo, "Pİlyimə İpā pi pəngyə pobə pi mbyəŋnə, nİ pəla mbə ni ənwùə ətse a ni shwəŋə ambo pəənə İpəə, nİ shwəŋə."

¹⁶ Lenəla, Pàolò a ləo a İshyə, nnèrə əpò lo pobə zh-wemnə, ntyi'ə nshwəŋə ambo pobə lo, "Pànə pi Israel ni pənə ni ka pobə pə ghobə pİjew mmə ngu'tə Nŋwùə a nİghə, nİ zu'u ənwùə ni mbi shwəŋə; ¹⁷ Nŋwùə pənə pi Israel a lə tso'ò pİtā pİtā İpəənə ngİrə pobə pə pənə pİwùunə amwuə nkŋwùə ni pobə lə pənə a Egypt, nki nfuukə a ghobə a Egypt ni İtŋnə e ghu wùunə.

¹⁸ Mbaa pə tsa'nə ka pobə lə pə ndzu'nə a ghobə a Nŋwùə la, a lə kİ mbə e pə pobə pi pobə amwuə alyi'ə waakə aɣunə ngu'u mİghumə nİkwàa. ¹⁹ Ə lə pyaatə İla'a sàmbaa amwuə Kanāanə, ŋŋā İshyə ambo pəənə İpe. ²⁰ Mİnwùə mə mİtsümə lə ləo tsa'a ngu'u nkİrə nİkwàa ni mİghumə mİntaanə a ni ghİrə.

"Tsa'nə zèrə zə lə ləŋənə, Nŋwùə à lə ŋā pənə ni pi pə naŋə mİsà'a İmobə tə ghə pyàa amwuə nkŋwùə ngəŋə ntwuumə Nŋwùə Samuel. ²¹ A tyi'ə mbə nkŋwùə ghu, pobə pİ'nə a ni loonə lo Nŋwùə a ŋā ghobə ni İfò; a ŋā ghobə ni Saul moonə Kishə, ŋwùə ngŋwàrə Benjāminə. A pə İfò İghobə aɣunə ngu'u mİghumə nİkwàa.

²² Nkwùə ni Nŋwùə à lə shwu'kənə a Saul tsa'a İfò, à lə tī a Dəfirə aɣunə İfò. La à lə tyi'ə mbə Dəfirə ni Nŋwùə à lə shwəŋənə lo, 'Ndzəənə a Dəfirə, moonə Jesə a pə mbuurə ŋònə za ni İtā'nə la. A ŋònə wa ni à ghā ghİrə ənwùə za ətsümə ni İtā'nə'. ²³ Lenəla, Nŋwùə a ghİrə Yəsù a furə amwuə ngŋwàrə pi Dəfirə, a ŋā e ambo pənə pi Israel tsa'a ŋònə ni ə chwarə a ghobə a ni zùŋə tsa'nə a lə kə'nə. ²⁴ Yəsù à lə kİ tō a ni pİ'nə əfà'a e ni Jònə à tō mə nchwiitə ntwuumə Nŋwùə lo pənə pi Israel pəŋə mİntiŋmə İmobə nfuŋə amwuə tİpòŋə nkŋwiirə nchyə. ²⁵ Nkwùə ni Jònə à lə mənə mmyaanə əfà'a e, à lə pİiitə ambo pənə pİghu lo, 'Nİ kwəŋə lo mİŋə İwə? Ka mbə mə la ze. La ŋònə İtse à wə ntō a ndzümə mİŋə ni ka nİkù'nə mə a ni pyə nkyàa tyi'ə ndā'ə İtabə İpe.'

²⁶ "Pİlyimə İpā, İpoonə pi Abrahāmə, farə pənə pİtsümə ni ka pobə pə ghobə pİjew; Nŋwùə a tsàa wəənə

ni ntwuumè a ni fuukè a wəənè amwuə ngə'ə. ²⁷ Ka pàné pi Yèrusalèmè pobə pifò ipobə lè pyiimè a ghobə a ye, ka ki zhyə a ghobə mɛnwùè ma ni ɛɣwà'nè ngàɣə ntwuumè Nwùè ni pəənè pa nfuɣə aɣunə mɛɣjə mi àl'à pɛjəw mɛtsùmè shwəɣənə. Lenəla, pobə chyā ɛsà'a aɣunə ze a ni ghɛrè lo mɛnwùè ni pi ɣwà'nənə amwuə ɛɣwà'nè ngàɣə ntwuumè Nwùè pwuumè. ²⁸ Ka pobə lè pə ghobə ni ànwùè àtse a ni shwəɣə lo a ghɛrè mbə'ə pi zhwuutə e, la nki mbirə mbu'ù ghobə pə mbô ambo Palètè lo a ghɛrè pi zhwuutə e. ²⁹ Nkwùè ni pobə lè myàanənə ànwùè àtsùmè ni pi ɣwà'nənə mbə'ə e, pobə lè shwu'kè e aɣunə àtɛghə pànkənə, nnùɣə e amwuə nɛshyè. ³⁰ La Nwùè a zhwuumè e aɣunə nɛwɛghə. ³¹ Lenəla, a lè nərə ɛpɛɣmè e aɣunə mɛɣjə mɛɣn'ə ambo pàné ni pobə pi pobə lè furənə a Galilyə nko'ò ndərə a Yèrusalèmè. Pàné pɛɣhu tyi'ə mbə pɛɣdzəənè zəənənə ɛpe ambo pàné pi tɛtsòɣə wə. ³² Pəə pə ntô ni ntwuumè ghù ɛshì'nè ambo pɛɣhə lo ànwùè ni Nwùè à lè kà'nə ambo pɛtā pɛtā ɛpəənə, ³³ a ghɛrè a zərə ambo pəənə ɛpoonə ɛpe, ntiinə à lè zhwuuməənə a Yèsù aɣunə nɛwɛghə, tsa'nə pi ɣwà'nənə amwuə àɣwà'nè Psalms ni a pyàanə ipaa lo:

'Ghō moonè mə,
mbyə o sinè wə'. ³⁴ Tsa'nə à lè zhwuumənə e aɣunə nɛwɛghə la, mbə'ə a wa'ə e lo a chi nkwɛghə apè. Lə tsa'nə a lè shwəɣənə:

'A nkùɣə nkuɣə lo mbi ɣə o ni mborè yɛ ndaanənə za ni ndə kà'nə ambo Dàfirè.' ³⁵ A ki nchi shwəɣənə amwuə yètse àɣwà'nè Psalms lo:

'ka wə myà'tè o a ɣwùè o ghù ndaanənə lo a ghonɣə amwuə nɛshyè.'

³⁶ "Dàfirè à lè fà'ə àfà'ə Nwùè amwuə ɛze nkwùè, nkwɛghə, pi tʷəɣə e pobə pɛtā pi tā ɛpe, àkwuè e a tyi'ə ndə. ³⁷ La ka ɣonə wa ni Nwùè a lè zhwuumənə e aɣunə nɛwɛghə la a lè lə e. ³⁸ Nɛ zhyə ɛshì'nè ni pɛlyimə ɛpā lo, pəə pə nchwɛitə ntwuumè ghù ɛshì'nè ambo pɛɣhə ndàɣə la ndzùmè Yèsù lo Nwùè a wa ngwà'ə ɛfànə mɛnwùè mi pəənə. ³⁹ A ni ləɣə a ndzùmè mɛtɛɣnə ɛme, ɣwùè ntsùmè à furə amwuə tɛpòɣə wa ni mbə'ə mbòomə Mūsī a lè fuukè a ye amwuə apè. ⁴⁰ Nɛ zhì'tè lo kò ànwùè ni a pənə amwuə ɛɣwà'nè ngàɣə ntwuumè Nwùè a wɛimè a wɛghə, tsa'nə pobə shwəɣənə lo:

⁴¹ 'Nɛ zəənə, pɛɣhə pa ni nɛ wa ngwā ànwùè ni Nwùè à shwəɣənə la, a kə'nə a wɛghə, nɛ kwɛghə!

Ngwə ngɛrè ànwùè amwuə pɛɣhə ni mbə'ə ka ɣonə ɛtse a pyiimè e, tə mbyàa nkwùè ni pi tiitə a wɛghə ɛshì'nè!"

⁴² Tsa'nə Pàolò pobə Barnabas lè pənə nfuɣə amwuə ndā àshwatə pɛjəw la, pàné pɛɣhu lè loonə lo pobə gha nchi ntô ntiitə a ghobə ni mɛnwùè mə ɛshì'nè amwuə zhyə nɣjə àl'à pɛjəw. ⁴³ Nkwùè ni pàné pɛɣhu lè pənə nfuɣə amwuə ndā àshwatə, pɛjəw pɛɣn'ə pobə pàné ni ka pobə pə ghobə pɛjəw la nnùɣə ntiɣmè ɛghobə aɣunə Nwùè ɛshì'nè, lè zùɣə Pàolò pobə Barnabas. Lenəla, Pàolò pobə Barnabas shwəɣnə ambo pobə ntəətə a ghobə a ni chyā amwuə àpòɣə ntiɣmè Nwùè.

⁴⁴ Zhyə nɣjə àl'à pɛjəw i ki chi ntô, pàné pɛɣn'ə amwuə mbòmpə àl'à ghu furə a ni tō ndzu'ù àsh-

wəɣnə Nwùè. ⁴⁵ La nkwùè ni pɛjəw lè zəənənə ɛpùɣə pàné pɛɣn'ə, pobə lè pɛ'nə a ni ghə'nə ngàɣə ntwuumè Yèsù zə. Lenəla, mbi'nə a ni wā ànwùè ni Pàolò à wə nshwəɣə nki mmə ndzòomə e. ⁴⁶ Pàolò pobə Barnabas tyi'ə nkyiinə nshwəɣə ni ɛtɛɣnə lo, "Lə tsa'nə a lè pənə pə lo àshwəɣnə Nwùè a zàamə ntô pə ambo pɛɣhə. La tsa'nə nɛ twuunənə a wɛghə a zərə, nki ndzəənə lo mbə'ə nɛ pə ni nɛchyəmbɣə wa ni à ghonɣənə ni nkuɣə la, pəə kùmə mbə tyi'ə pəɣə lèrə a wəə pə ambo pàné ni ka pobə pə ghobə pɛjəw. ⁴⁷ Lə tsa'nə Ndò'nəmbɣə à shwəɣənə ambo pəə:

'Ntə a wɛghə lo nɛ pə nkà'ə ambo pàné ni ka pobə pə ghobə pɛjəw,

nki nchwarə a ɣwùè ntsùmè amwuə àtwuə ɛshyè zə àtsùmə.'"

⁴⁸ Nkwùè ni pàné ni ka pobə pə ghobə pɛjəw lè zu'nə àshwəɣnə zə, pobə lè gha'ə ka mɛzùɣə nki ngu'tə àshwəɣnə Nwùè. Lenəla, pyə ni Nwùè à lè kà'nə lo pobə ghə zɛɣhə a nɛchwarə wa ni à ghonɣənə ni nkuɣə la lè nùɣə mɛntɛɣmè ɛmobə aɣunə ze.

⁴⁹ Àshwəɣnə Nwùè a lè siimə amwuə àl'à ghu àtsùmè. ⁵⁰ La pɛjəw lè pəɣə mɛntɛɣmè mi pàné pɛwùunə ni pobə pənə amwuə àl'à ghu farə pəngyə ni pobə pa mbô a Nwùè, mbi'nə a ni ɣə ngə'ə ambo Pàolò pobə Barnabas, ntyi'ə nkantə a ghobə lo pobə furə amwuə àl'à àzobə. ⁵¹ La ngàɣə ntwuumè Yèsù zə kwùtə àpùbə aɣunə mɛkwùè ɛmobə a ni pə pɛɣdzəənə zəənənə aɣunə tɛpòɣə ɛghobə, ntyi'ə ndərə a ghobə a Ikonwùmè. ⁵² Lenəla, ɛzùɣə ndzùmè Yèsù lè tyi'ə ndwənə ni nɛgha'ə pobə Àzhwùè Nwùè.

Pàolò pobə Barnabas lèrə a Ikonwùmè

14 Ànwùè ni a lè ghɛrənə a Antyòkə a lè ki ngɛrə a Ikonwùmè. Pàolò pobə Barnabas lè ghə nkwuunə amwuə ndā àshwatə pɛjəw nshwəɣə ànwùè Nwùè. Pàné pɛɣn'ə ni ka pobə lè pə ghobə pɛjəw pobə pɛjəw lè pyiimè a Nwùè. ² La pɛjəw ni ka pobə lè pyiimè a ghobə lè pəɣə mɛntɛɣmè mi pàné pyə ni ka pobə pə ghobə pɛjəw lo pobə tyi'ə mbàanə Pàolò pobə Barnabas. ³ Ngàɣə ntwuumè Nwùè zə lə ghonɣə ghu aɣunə ntyə sàa, nchwɛitə ntwuumè Ndò'nəmbɣə tɛ àkwàrə. Lenəla, Ndò'nəmbɣə à lə ɣə ghobə ni ɛtɛɣnə a ni ghɛrè mɛnwùè mi yerənə yerənə pobə mi kə'nənə, a ni nərə lo ntwuumè ghu mbə'ə àpòɣə ntiɣmè e a nkùɣə nkuɣə; ⁴ La ka pàné pi mbòmpə àl'à ghu lè pə a ghobə ntswùè mo'ò, pɛtse lè zùɣə a ghobə pə ànwùè ni pɛjəw lè shwəɣənə; pɛtse mmə ndzùɣə pə ànwùè ni ngàɣə ntwuumè Yèsù lè shwəɣənə. ⁵ Lenəla pàné ni ka pi pə ghobə pɛjəw ni pɛjəw, farə ɛtwuə ɛl'à lè pyiimè a ni ɣə ngə'ə ambo ngàɣə ntwuumè Yèsù nki ntumpə a ghobə ni mɛghòorə. ⁶ Nkwùè ni Pàolò pobə Barnabas lè zu'nə ànwùè zə, pobə lè kɛrè ndərə a Lystra pobə Derbe amwuə Lycaonia, pobə pɛtse ɛlyi'ə a mbwùnə, ⁷ ntyi'ə nchwɛitə ntwuumè ghù ɛshì'nə wə ghu.

Ànwùè ni Pàolò pobə Barnabas lè ghìrənə a Lystra pobə Derbe

8 Nònè itse a lè pə a Lystra mbə kònè ishÿə a ni furè tsa'nə pi lè pyəna e. 9 Nònè ghu a lè nwuunə mmə nzh-witə ànwùè ni Pàolò a lè mənə nshwəjə. Lenəla, Pàolò a nanə e ndzəənə lo à wè ni àpyiimə ntiŋmə ni mbə'ə pi parə e, 10 ndzùjə nshwəjə ambo ze ni itŋjə lo, "Lòo a ishÿə ntəəmə aŋunə mɛkwùè ìmò!" Nònè ghu a zùjə nkànə mbì'nə a ni yiinə. 11 Nkwùè ni pànə pìghu lè zəənənə ànwùè ni Pàolò a lè ghìrənə, pobə lè kyiinə nshwəjə amwuə àshwəjə Lycaonia lo, "Pìnwùè pəjə ntyi'ə tsa'a pəənə nshwu'ə ntò ambo pəənə!" 12 Pobə lè tyi'ə ŋjā nlinə ni Barnabas lo Zeus, nki ŋjā tsɛ Pàolò lo Hermes, ntiinə a lè pə nshwəjə ze. 13 İfò mà'à nwùè Zeus, ni ndā nwùè e ɛ lè pənə e tyi'ə a nɛpwùnə ntswùè àpù'ù, à lè lòo pɛlwuumə pɛnyàamə pobə pɛ-tŋtŋjə ntò a ntswùè àpù'ù ntiinə pobə pi pànə pi àla'à ghu lè pə ntà'a a ni lòo mmà'à ngəjə ntwuumə Yēsù zə ghu tsa'a pɛnwùè ipobə.

14 Nkwùè ni Pàolò pobə Barnabas lè zu'nə ànwùè ghu, pobə lè siitə itsə'ə ipobə nkɛrə nkwuunə a tɛtɛrə pànə pìghu ntyi'ə nkyiinə nshwəjə lo, 15 "A ghìrə àkə ngìrə a wìghə lo nɛ ghìrə a zə mbuurə ànwùè? Ka pə pə wəə la pɛnwùè, pəə ki mbə àzəə pànə tsa'a pìghə. Pəə tō ni ntwuumə ghù ishì'nə ambo pìghə lo nɛ myà'tə ìffì pɛtitoo pə mbəjə ntò ambo Nwùè ni a lè tsùjəənə nɛpwuurə pobə ishÿə farə nchyə ghu nɛjənəni ni àzwuumə àtsùmə ni a pənə amwuə. 16 A lè pə nkwùè ntsàambyə mmyà'tə pànə lo pobə ghìrə mɛnwùè ìmobə tsa'nə pobə kòjəənə. 17 La, a wa nərə lo a wa ghu aŋunə mɛnwùè ìme ni a ghìrənə. La a tsàa ze ntsàa mbəjə, nki ngìrə mɛzìghə ìmìghə pòjə a atwura; a wa ŋjā a wìghə ni mɛzìghə mi zìghəənə, nki ndwənə mɛntiŋmə ìmìghə ni nìgha'à," 18 Ngəjə ntwuumə Yēsù zə lè patə nshwəjə pə a lenə la, a lè tɛjəjə ambo pobə a ni zòjə lo kò pànə pìghu mà'à a ghobə a nwùè ìghobə tsa'nə pobə lè kwàrənə.

19 Pɛjəw pɛtse lè furə a Antyòkə amwuə Pìsidyà farə a Ikonwùmə ntò mbəjə itwuə pànə pìghu lo pobə pi pobə pwuutə mbàanə ngəjə ntwuumə Nwùè yìghu. Lenəla, pobə lè tumpə a Pàolò ni mɛghòorə, nsùjə e nfulə amwuə àla'à ngwa'à, mmə nkwàjə lo a kwìghə. 20 La nkwùè ni ipoonə pi Kristù lè tònə nkamnə e, à lè lòo a ishÿə nkwìrə nkwuunə amwuə àla'à ghu. Njyè ì laanə, pobə Barnabas furə ndərə àla'à Derbe.

Pàolò pobə Barnabas kwìrə nkwə a Antyòkə ni à pənə amwuə àla'à Siryà

21 Pàolò pobə Barnabas lè chwiitə ntwuumə ghù ishì'nə a Derbe, nkootə ìzùjə ndzùmə Kristù pìno'nə. Ntyi'ə nfulə nkwìrə nkwə a Lystra, ni Ikonwùmə, farə Antyòkə amwuə àla'à Pìsidyà. 22 Pobə lè tətə, ŋjā itŋjə ambo ipoonə pi Kristù ni pi lè pənə ghu lo pobə wiiimə àpyiimə ntiŋmə àzobə ngojə ni zərə, nshwəjə lo, "A pòjə lo pəənə ləjə amwuə mɛngə'ə mɛno'nə mbòjə nkwuunə amwuə ànwùè Nifò Nwùè."

23 Nkwùè ni pobə kwuunənə amwuə ishwatə ipoonə pi Kristù itsùmə, pobə lè tso'ò itwuə ishwatə ipoonə pi Kristù pìghu, ntyi'ə nnuunə ti zìghə nchyə a ghobə amwuə àchà'tə Nwùè ambo Ndò'nəmbÿə wùè wa ni pobə nùjəənə àpyiimə ntiŋmə àzobə aŋunə la. 24 Tsa'nə pobə lè ləjəənə ìlyi'ə itsùmə amwuə àla'à Pìsidyà, pobə lè kwuunə amwuə àla'à Pàmfiyà, 25 ntyi'ə nchwiitə ntwuumə Nwùè amwuə Pegà, nfulə ghu nshwu'ə ndərə a Attalia. 26 Nkwùè ni pobə lè myàanənə a Attalia, pobə lè kwuunə amwuə àkənwu'ə nkwìrə ndərə a Antyòkə, alyi'ə gha ni pi lè ŋānə a ghobə ambo Nwùè lo a pyamnə a ghobə aŋunə àfà'à zhyə ni pobə myàanənə lè. 27 Nkwùè ni pobə lè pyāanə a Antyòkə, pobə lè shwatə a ŋwùè Àshwatə ipoonə pi Kristù ntsùmə a ta'ə alyi'ə, ntyi'ə ntiitə a ghobə ni mɛnwùè ma mɛtsùmə ni Nwùè a ghìrənə ndəjə a ndzùmə pobə, nki ntiitə farə tsa'nə a nya'kənə àləjə ambo pànə ni ka pobə pə ghobə pɛjəw lo pobə pyiimə e. 28 Lenəla, ntyi'ə nchyə ghu pobə pi pobə aŋunə ntyə sàa.

Àshwatə ipoonə pi Nwùè a Yèrusalèmə

15 Pànə pɛtse lè furə a Judyà nshwu'ə a Antyòkə, mbì'nə a ni nərə mɛnwùè ambo ipoonə pi Kristù lo, "Pi ti ngojə e a ghobə ti zəərə a ni zùjə a mbòomə Mùsì, pobə la'a nchwarə a ghobə apə." 2 Pàolò pobə Barnabas lè tànkə pobə pi pobə ka mɛzùjə. Lenəla, pobə tyi'ə ntyankə lo Pàolò pobə Barnabas ni pɛtse ipoonə pi Kristù kò'ò ndərə a Yèrusalèmə ngə ntsirə ngəjə ntwuumə Kristù pobə itwuə Ndā Nwùè mbyiitə a ghobə ni ànwùè ghu. 3 Tsa'nə Àshwatə ipoonə pi Kristù a lè tsāanə a ghobə lo pobə lərə la, pobə lè ləjə a Fònisyà pobə Sàmariyà ntyi'ə ngyiinə nchwiitə tsa'nə pànə pi ìla'à pɛnyaanə pyiimənə a Nwùè. Ànwùè zərə zə a lè ghìrə mɛntiŋmə mi ipoonə pi Kristù pə ni nìgha'à. 4 Pobə lè ghə nkwuunə a Yèrusalèmə, Àshwatə ipoonə pi Kristù pobə pi ngəjə ntwuumə Kristù ni itwuə Ndā Nwùè kwìrə a ghobə ni nìgha'à, pobə tyi'ə ntiitə mɛnwùè mɛtsùmə ni Nwùè a ghìrənə ndəjə a ndzùmə pobə ambo pobə. 5 La ngəjə àpyiimə Yēsù ni lè pənə pɛFarisì lè lòo a ishÿə nshwəjə lo, "A chyə lo pəənə zəərə a ghobə, ngìrə pobə zu'nə mɛntə mi Mùsì."

6 Ngəjə ntwuumə Yēsù pobə itwuə Àshwatə ipoonə pi Kristù lè nwuunə a ishÿə a ni nanə tsa'nə mbə'ə pi ghìrə aŋunə ànwùè ghu. 7 Pobə lè tànkə aŋunə ntyə sàa, Pitə a tyi'ə ndòo a ishÿə nshwəjə lo, "pilyimə ipā, nɛ zhyə lo nkwùè ni pəənə lè pìrənə mbì'nə, Nwùè a lè tso'ò mə amwuə pìghə lo ntə nchwiitə ntwuumə ghù ishì'nə ambo pànə ni ka pi pə ghobə pɛjəw lo pobə nùjə mɛntiŋmə ìmobə aŋunə Yēsù. 8 La Nwùè wa ni a zhyəənə ànwùè àtsùmə ni a pənə a ntiŋmə ŋwùè la, a tyi'ə ŋjā Àzhwùè Nwùè ambo pànə pa ni ka pobə pə ghobə pɛjəw tsa'nə a lè kìnə ŋjā ambo pəənə la. 9 Ka Nwùè a lè nərə a təchwii itse a tɛtɛrə pəənə pi pobə, la nsuu mɛntiŋmə ìmobə mi laanə ndəjə a ndzùmə àpyiimə ntiŋmə àzobə aŋunə Yēsù. 10 A tyi'ə ngìrə àkə lo ni tə àpì'ì za zhyə ni mbə'ə ka pɛtə pɛtə ipəənə farə a wəənə lè pì'ì e àtwuə ìzùjə ndzùmə Kristù? 11 Ngəjə!

Pæ pyiimè lo pæ ghâ chwârè ntii àpòhè ntijmè Ndò'nèmbÿê Yësû Kristù tyi'è tsa'næ pobæ ghâ ki chwârè àzobæ."

¹² Pànè pìtsùmè lè zhwemnè ni tu'u ntyi'è mmæ nzhiwì'tè ànwùè ni Barnabas pobæ Pàolò lè mænè ntiitè a ghobæ mbè'è ìlènè ìnwùè pìyerèné yerèné pobæ mìn-wùè mi kè'nèné ni Nwùè a lè ghìrènè ambo Pànè ni ka pobæ pæ ghobæ pìjew ndàhè a ndzùmè pobæ. ¹³ Tsa'næ pobæ lè myàanèné a ni shwæhèné la, Jemè a ñahè ngÿè e a àtìghè nshwæhè lo, "Pilyimæ ìpâ, ni zhwì'tè ndzu'ù ànwùè ni mbi nshwæhè. ¹⁴ Simyònè a tiitèné mæ tsa'næ Nwùè a lè zàamèné nnèrè ìkòhèné e ajuhè pànè pyè ni ka pobæ pæ ghobæ pìjew, ntsò'ò a pìtse amwuæ ngìrè pèèné ìpe ghu. ¹⁵ Zèrè zè ànwùè a lè pwùumè pobæ pi zhyè ni ngàhè ntwuumè Nwùè lè ñwà'nèné amwuæ àhwa'nè Nwùè lo,

¹⁶ 'Tsa'næ zèrè zè ànwùè a pi lànghè, mbi kwìrè tò korè ndâ Dàfirè ni ì lè shà'tènè nkwìnè. Lenæla kwìrè korè a zèrè zèrè kwìrè ntìhèné.

¹⁷ Lenæla, àpwù'è pèèné tà'à Ndò'nèmbÿê, farè pànè pyè ni ka pobæ pæ ghobæ pìjew la mbæ pèèné ìpâ.

¹⁸ Lè tsa'næ Ndò'nèmbÿê ni à lè ghìrènè mìn-wùè nkwiè ntsàambyè à shwæhèné."

¹⁹ Jemè a lànghè ni mbyè nshwæhè lo, "Nkwànghè àzâ pæ lo, kò pèèné tæ hghâ ng'è ambo pànè ni ka pobæ pæ ghobæ pìjew, pyè ni pobæ pæ mbèhè ntò ambo Nwùè. ²⁰ A pæ a lenæ, pèèné ñwà'nè pæ àhwa'nè hghâ ambo pobæ nkwiè a ghobæ lo kò pobæ zìghè a ghobæ mizìghè ni pi zàamèné hghâ ambo pìtitoo, kò pobæ tæ ndzìghè àpyiinæ, kò pobæ tæ nkwiè mbòbè ni ka pi kyiimè e, kè àlæmè àtse. ²¹ A lè pæ a lenæ lè ntiinæ pi lè kwaa mbì'nè a ni nèrè a mbòomæ Mùsì amwuæ mìm-bòmpe mi àl'à mitsùmè, hghwà'nè a pèrè ajuhè mìn-jyè mi àl'à pìjew hghâ pi mæ nfunghè amwuæ mìn-dâ mi ìshwatè pìjew."

Àhwa'nè ni pi lè ñwà'nèné ambo pànè ni ka pobæ pæ ghobæ pìjew

²² Lenæla, ngàhè ntwuumè Yësû, pobæ pi ìtwuè Àshwatè ìpoonè pi Kristù, farè Àshwatè ìpoonè pi Kristù àtsùmè zèèné lo pi tso'ò pànè pìtse amwuæ pobæ lo pobæ lèrè pobæ pi Pàolò ni Barnabas a Antyòkè. Pi lè tso'ò a Yudà ni pi lè mænè nfunghè e ni Barsabbas pobæ Salàsè ni pobæ lè pænè pìlùhè pi mbyè amwuæ pilyimæ ìpobæ. ²³ Lè àhwa'nè ni pobæ lè lònèné ndèrè, "A pæ ngàhè ntwuumè Yësû ni pilyimæ ìpìghè ìtwuè Àshwatè ìpoonè pi Kristù ni pæ pìtsùmè pænè pilyimæ ìpìghè, ntsàa a àchà'tè ambo pìghè, pilyimæ ìpæ, pànè ni ka pobæ pæ ghobæ pìjew ni ni pænè a Antyòkè, mbæ a Siryà, nki mbæ Silisyà. ²⁴ Pæ zu'ù lo pànè pìtse amwuæ pæ furè ntò ntæ nshwæhè mbuurè mìn-wùè mitsè nzhiwà'è ìtwuè ìpìghè, mbaa pæ tsa'næ ka pæ ki ntwuumè a wæ a ghobæ lo pobæ tò nshwæhè ànwùè àtse ambo pìghè, ²⁵ Lenæla, pæ pi pobæ pìtsùmè lè nwuunè a ìshyè mbyiimè lo, a pòhè lo pèèné tso'ò pànè pìtse lo pobæ lèrè pobæ pi Barnabas ni Pàolò. ²⁶ Pànè pæ pìpaa

lè pyiimè lo kwiighè ntii Ndò'nèmbÿê Yësû Kristù. ²⁷ Pæ tyi'è ntsàa a Yudà pobæ Salàsè ni pobæ tò shwæhè ànwùè a ghu ambo pìghè ni ntswùè ìghobæ. ²⁸ Pæ pi Àzhwùè Nwùè nañè ndzèèné lo ka a pòhè e lo pi tæ àpì'i yè lirènè àtwuè pìghè ndàhè e mìn-wùè mi ìshì'nè mæ lo, ²⁹ ni tso'ò mbò ìmìghè ajuhè ìpwuumè ni pi hghæ ambo pìtitoo, kò ni zìghè àlæmè, kò ni ki ndzìghè àpyiinæ. Ni lè wa'a wìghè ti mæ ngìrè mìn-wùè mæ ni chyè ìshì'nè.

"Ni tyi'è ntwuumè ìshì'nè."

³⁰ Nkwùè ni pi lè tsàanæ a ghobæ la, pobæ lè shwu'è ndèrè a Antyòkè, nshwatè ìpoonè pi Nwùè a ta'a alyi'è hghâ a ghobæ ni àhwa'nè ghu. ³¹ Nkwùè ni pobæ lè funghèné àhwa'nè zè, mìn-tijmè ìmobæ lè lwenè ni nìgha'a, ntiinæ ànwùè ni a lè furènè amwuæ àhwa'nè ghu a lè pè'kè mìn-tijmè ìmobæ. ³² Yudà pobæ Salàsè ni pobæ lè kìnæ mbæ ngàhè ntwuumè Nwùè lè pè'kè mìn-tijmè ni pilyimæ ni ìshwæhèné pìn'òné nki hghâ a ghobæ ni ìtìhèné. ³³ Tsa'næ pobæ lè chyèné ghu ajuhè nkwiè ìtse, ìpoonè pi Kristù lè ghè nchàanè a ghobæ ni àporèporè lo pobæ kwìrè ndèrè ngè ntsirè a pyè ìpoonè pi Kristù ni pi lè twuumèné a ghobæ. ³⁴ [La Salàsè à lè ghoñè e ghu] ³⁵ La Pàolò pobæ Barnabas lè ghoñè a Antyòkè pobæ pìtse ìpoonè pi Nwùè pìn'òné mmæ nchwiitè nki mmæ nnèrè ntwuumè Ndò'nèmbÿê.

Pàolò pobæ Barnabas siimè

³⁶ Mìn-jyè mitsè lè lànghè, Pàolò a shwæhè ambo Barnabas lo, "Ghìrè pùu kwìrè ngè ngaanè ìpoonè pi Nwùè amwuæ mìm-bòmpe mi ìl'à mitsùmè ni pùu lè chwiitèné ntwuumè Ndò'nèmbÿê, ndzèèné tsa'næ pobæ pænè." ³⁷ Barnabas a lè tà'à lo Jònè Mark pobæ pi pobæ lèrè. ³⁸ La Pàolò a shwæhè a ze pæ lo, ka a kù'nè e ntiinæ Jònè Mark a lè twuumèné e a ni lèrè pobæ pi pobæ a Pàmfilÿà nkwiè e ni ndzùmè. ³⁹ Pobæ lè tånkè ka mizùhè mbæ a mìn-tswùè mìn-tswùè, ka pæ chi yiinè a ghobæ a ta'a àkwùè. Barnabas a tyi'è ndòo Jònè Mark pobæ ze twuumè amwuæ àpanè ndèrè a Cyprùsè. ⁴⁰ La Pàolò a tyi'è ndòo àze pæ a Salàsè. ìpoonè pi Kristù chà'tè Nwùè àtwuè pobæ lo Ndò'nèmbÿê à tæ mbyabè a ghobæ. ⁴¹ À lè tyi'è ndàhè a Siryà pobæ Silisyà ndè'tè ìshwatè ìpoonè pi Kristù alyi'è a ghu hghâ a ghobæ ni mìn-tijhèné.

Timoti a lèrè pobæ Pàolò ni Salàsè

16 Pàolò à lè pyàa a Derbe pobæ Lystra ntsirè a àzùhè ndzùmè Kristù ni pi lè mænè nfunghè e ni Timoti. Mæ e à lè pæ hghwè pìjew ni à lè nùhèné ntijmè e ajuhè Yësû, la tã ìghobæ a pæ hghwè pìGreek. ² Pilyimæ pìtsùmè a ndzùmè Yësû Kristù lè mæ nshwæhèné ìshì'nè mbè'è mbòomæ Timoti. ³ Pàolò à lè mæ ntà'a a ni lòo a Timoti pobæ pi pobæ lèrè, lenæla ndzàamè ndzèèrè e za'à. À lè ghìrè a lenæ la ntiinæ pìjew ni pi lè mænè nchyè alyi'è ghu lè zhyè lo tã pi Timoti a hghwè pìGreek. ⁴ Tsa'næ pobæ lè yiinèné ndàhè amwuæ mìm-bòmpe mi ìl'à, pobæ lè mæ ngiwinè ntiitè mìn-wùè ni ngàhè ntwuumè Yësû pobæ pìlìhèné a Yèrusalèmè lè

nwuunè n mbyiimè lo pì tyi'è ngìrè. ⁵ Lenèla ìshwatè ìpoonè pì Kristù lè lànghè nì mbyè ntyi'è nnùghè mìn-tiŋmè ìmobè aŋunè Yésù. Pànè pìno'nè tyi'è nkwi'nè amwuè ìshwatè ìpoonè pì Kristù, ìshwatè pìghu tyi'è nkwi'è njiyè ìtsùmè.

Pàolò a lyè ndzèamè mbè'è ŋwùè Màsèdonyà

⁶ Pobè lè lànghè alyi'è àtsùmè a Frijyà pobè Galatia, ka shwəŋhè a ghobè ànwùè àtse ntiinè Àzhwùè Nwùè a lè nàanè lo kò pobè shwəŋhè a ghobè ànwùè àtse amwuè àlà'à Asia. ⁷ Nkwùè nì pobè lè lànghè a Mysia, pobè lè tà'à a nì kwuunè a Bithynia, la Àzhwùè a Yésù ka a pyimè e. ⁸ Lenèla, pobè tyi'è ndàghè a nìpwùnè Mysia nshwu'è ndèrè a Troas. ⁹ A pè amwuè ìtwu'è ghu, ndzèamè ì lànghè a ìmyè Pàolò a zèanè a ŋwùè Màsèdonyà a tæamè mmè ndoonè e nshwəŋhè ambo ze lo, "Twuumè ntò a Màsèdonyà ngyèmpè a wəə." ¹⁰ Tsa'nè ndzèamè zè ì lè lànghè a ìmyè Pàolò la, pəə lè zùŋhè nchwu'tè mbìŋmè ìzəə a nì lèrè a Màsèdonyà ntiinè pəə lè zèanè lo Nwùè à fuŋhè a wəə lo pəə tō nchwiitè ntwuumè ghù ìshì'nè ambo pànè nì pì pənə ghu. ¹¹ Pəə lè furè a Troas nkwuunè àpanhè ndèrè a Samotrèsè. Njiyè ì tyi'è ndaanè pəə lèrè a Napolisè, ¹² nfuè alyi'è ghu ndèrè a Filipi nì à lè pənə ntsàambyè mbòmpə àlà'à ngwùunə amwuè Màsèdonyà. PìRoman lè mə mbu'tè mbòmpə àlà'à zè. Pəə lè chyè amwuè mbòmpə àlà'à ngwùunə zè aŋunə mìnjiyè mītse.

Lydia a pəŋhè ntiŋmè e ndzùŋhè a Kristù

¹³ A pə njiyè àlà'à, pəə furè a ntswùè àpù'ù mbòmpə àlà'à ngwùunə za ndèrè a ntswùè nchyə, alyi'è nì pəə lè mənə nzhyyè lo pəə pì zəanè alyi'è yè chà'tənə a Nwùè. Lenèla pəə nkwuunə a ìshyyè mbì'nè a nì shwəŋhè ambo pəŋgyè pītse nì lè shwatənə alyi'è ghu. ¹⁴ Ta'à məŋgyè ìtse nì a lè pənə nzhwi'tè ànwùè nì pəə lè mənə nshwəŋhè a lè pə Lydia, nfuè a Tyatirà, mmə shwùunə ìtsə'ə pìpùgrənə, nkì mmə nsəkè a Nwùè. ¹⁵ Nkwùè nì pobè pì ngwàrè ndà e lè kwiirənə nchyə, à lè fuŋhè a wəə a ndà ze nshwəŋhè lo, "Nì tō nchyè a ndà mīŋhè mbè'ə nì pəla ndzèanè lo ìnnùghè ntiŋmè mə aŋunə Ndò'nəmbyyè." Lenèla, mbu'ù mbò lo pəə tō.

Pì chyà a Pàolò pobè Salàsè a ndà ìtsanə a Filipi

¹⁶ A lè pə njiyè ìtse pəə mə ndèrè alyi'è yè chà'tənə a Nwùè, ntsirè a mòməŋgyè ìtse nì à lè pənə àpù'ù, mmə nkwabè àngaamə nkì mmə ntiitè mìnwùè nì mī tō ghìrè. À lè fù'ù nkabè yìno'nə ambo pànè nì pì lè twu'tənə e. ¹⁷ Mòməŋgyè wəə à lè zùŋhè a wəə pì Pàolò nkyiinè nshwəŋhè lo, "Pànè pə a ngàŋhə àfà'à Nwùè Àko'ntsirè nì pobè tiitè a wìghə nì àlàŋhə nì mbè'ə nì lànghè ghu nchwarè." ¹⁸ A lè ghìrè ànwùè zə aŋunə mìnjiyè mìnno'nə tə ntiŋmè Pàolò ì zanə, a pəŋhè nshwəŋhè ambo Àzhwùè za lo, "nshwəŋhè ambo ghò lo wəə furè amwuè mòməŋgyè wəə aŋunə nìlinè nì Yésù Kristù!" Tyi'è nkwi'è ghu, Àzhwùè za a zùŋhè nfuè. ¹⁹ Nkwùè nì pànè nì mòməŋgyè wəə a lè fà'nə àpù'ù ambo pobè lè zəanənə lo ka mòməŋgyè wəə a pìrè

mmə nfù'ù e nkabè ŋŋà ambo pobə, pobə lè kò Pàolò pobə Salàsè nsùŋhè a ghobə ndèrè a mbyè pītə pì àlà'à alyi'ə mītəanə. ²⁰ Nkwùè nì pì lònə a ghobə ntò a mbyè pīsà'a mīsà'a, pobə lè shwəŋhè lo, "Pànè pə a pì-Jew. Pobə pə mmà'à àzhwà'à amwuə mbòmpə àlà'à yì ngwùunə zə. ²¹ Pobə pə ntà'à lo pəə ghìrè mìnwùè nì ka pəə pànè pì Romè ghìrè a wəə." ²² Àpùŋhè pəənè a lè pwuutə a ghobə a nì pu'ù a Pàolò pobə Salàsè. Lenèla, pīsà'a mīsà'a siitè ìtsə'ə Pàolò pobə Salàsè nshwəŋhè ambo pobə lo pobə kə'ə a Pàolò pobə Salàsè nì mīngwàanə. ²³ Nkwùè nì pì lè kə'nə a ghobə ìshì'nè, pì lè chyà a ghobə a ndà ìtsanə, ntyi'è nshwəŋhè ambo mbyabè ìtsanə lo a fìŋhè a ghobə ìshì'nè. ²⁴ Tsa'nə à lè kwiirənə ntwuumè wəə, a lè chyà a ghobə amwuə ìtsanə nì ì mìnənə, nchyà pìkìpù'ù a mīkwùè pobə. ²⁵ A lè kì pə a ntiŋhè ìtwu'è, Pàolò pobə Salàsè mmə nchà'tə a Nwùè ndzòbè mìnchyə, zhyè ngàŋhè ìtsanə tyi'è mmə nzhwi'tè. ²⁶ Nkì wuutè ìshyyè pì'nə a nì nə'nə, lenèla àtsirè ndà a kì nnə'nə. Mìntswùè mī ndà zùŋhè ngwù'nə. Mìtsanə mī ŋwùè ntsùmè zùŋhè nkyàatè. ²⁷ Nkwùè nì mbyabè ìtsanə a lè lònə a ìshyyè ndzèanè lo mìnswùè mīndà mī ìtsanə mītsumè mə mī wù'nə, a lè tso'ò a mìnwuə e ntà'à lo zhwuutè mbìŋmè e, mmə nkwanə lo ngàŋhè ìtsanə ìtsùmè kīrè. ²⁸ La Pàolò a kyinè nì ngyè ntiŋhè nshwəŋhè lo, "Kò wəə zhwuutè mbìŋmè o ntiinə pəə pə a nìghè." ²⁹ Mbyabè ìtsanə wa à lè fuŋhè lo pì lòo nkà'à ntò nì wèrə. Lenèla, a tyi'è ndòo wèrə ngyiinè nkīrè ngwùrè, nkwuunè nkunè a mīkwùè Pàolò pobə Salàsè, ³⁰ ndòo a ghobə nfuè a àpyiinə, mbyiitè ambo pobə lo, "Masàa, mbè'ə ngìrè la ìla mbòŋhè chwarè?" ³¹ Pobə kwi'è ambo ze lo, "Nùŋhè ntiŋmè o aŋunə Ndò'nəmbyyè Yésù mbè'ə Nwùè a chwarè o pìghə pì ngwàrè o." ³² Pobə tyi'è nchwiitè ntwuumè Ndò'nəmbyyè ambo ze pobə pì ngwàrè e a ndà ze. ³³ Tyi'è nkwi'è ghu, amwuè ìtwu'è ghu, ìmbyabè ìtsanə wa a lòo a ghobə nsùu ìlā ìpobə, ndzùŋhè nkwiirè nchyə pobə pì ngwàrè e. ³⁴ À lè lòo a Pàolò pobə Salàsè nko'ò ndèrè a ndà ze, ŋŋà mīzighè ambo pobə lo pobè zighè. À lè pə nì nìghà'à pobə pì ngwàrè e ntiinə pobə lè nùŋhənə mīntiŋmè ìmobə aŋunə Nwùè. ³⁵ Njiyè ì laanè, pìfò pì korè tsàa pìpwùrəshyyè nì ntwuumè ambo mbyabè ìtsanə wa lo a myà'tè pànè pa pobə lèrè. ³⁶ Tsa'nə pobə lè shwəŋhənə la, mbyabè ìtsanə wa a shwəŋhè ambo Pàolò lo pìfò pì korè shwəŋhè lo pì myà'tè a wìghə nì lèrè. Njiilo nì furè ndèrè àporəporə. ³⁷ La Pàolò a shwəŋhè ambo pìpwùrəshyyè pa lo, "Pì lè pu'ù a wəə a ìmyè pəənè la ka pəə zhyè a wəə ànwùè nì pəə wìghənə. Mbaa pə tsa'nə pəə kìnə mbə àzəə pànè pì Romè, pì chyà a wəə a ndà ìtsanə. Tìtsòŋhè wəə pobə tyi'è ntà'à fuukè a wəə pə tì ghu pànè zhyè? Nganə! Pobə tō pobə nfuukè a wəə." ³⁸ Pìpwùrəshyyè lè ghè nshwəŋhè ànwùè zèrə zə ambo pìfò pì korè. Lenèla, pobə pò nkwi'è nì pobə lè zu'nə lo Pàolò pobə Salàsè kì mbəla pànè pì Romè. ³⁹ Pobə lè pu'ù mbò ambo Pàolò pobə Salàsè nfuukè a ghobə a ndà ìtsanə gha, ntyi'è nshwəŋhè lo pobè furè amwuə

mbòmpə àla'à ngwùunə za ndèrè a ghobə. ⁴⁰ Nkwùè ni Pàolò pobə Salàsè lè furənə a ndâ ĩtsanə, pobə lè lèrè a ndâ Lydia, alyi'ə ni pobə lè tsirənə pilyimə ĩpobə mborəkə mĩntĩnmə ĩmobə ndzùnjə myà'tə a ghobə ndèrè.

Pàolò pobə Salàsè lèrè a Tèsàlonikà

17 Pàolò pobə Salàsè lè lànə amwuə àla'à Àm-fipolisè farə Àpolonyà nkwuunə amwuə àla'à Tèsàlonikà, alyi'ə ni ndâ àshwatə p̃jəw i lè pənə ghu. ² Pàolò a kwuunə tsa'nə a lè pyənə nkwuunə, nshwənjə pobə pi pobə mbə'ə mĩnwùè mi ànjwà'nə Nwùè aņunə ngàbè itarə, ³ ntyi'è ntiitə ĩsumə ànwùè Nwùè, nki mmə nnèrè ambo pobə lo Ghù Ndzo'nə wa a lè pə a ni zəənə ngə'ə, i zhwuumə a ñwighə. Pàolò a lè shwənjə ambo pobə lo, "Yésù wə ni nshwənjənə ambo pighə la, a Ghù Ndzo'nə wa." ⁴ Pobə p̃itse lè pyiimə ànwùè ni Pàolò a lè mənə nshwənjə ntyi'è ntsirə a Pàolò pobə Salàsè. P̃iGreek p̃itse p̃ino'nə ni pi lè pōnə a Nwùè pobə pəngyě p̃iwùunə lè ki ntsirə a ghobə. ⁵ La p̃jəw lè pə ni àghə'nə aņunə pobə, ntyi'ə nfulə a àlənə nshwatə pànə ni pi mənə nzhwà'ə ilyi'ə, pobə tō mbwuutə a ghobə mbì'nə a ni kùmə ĩsà'a amwuə mbòmpə àla'à. Pobə lè kwuunə a ndâ Jasònə lo tà'à a Pàolò pobə Salàsè kootə a ghobə lòo tō a mbyè àpùnjə pəənə. ⁶ La tsa'nə ka pobə lè zəənə a ghobə a Pàolò pobə Salàsè a ndâ gha la, pobə lè kō a Jasònə pobə pi ngənjə àpyiimə yətse, nsùnjə a ghobə ndèrə a mbyè ĩtwuə àla'à a mbòmpə àla'à nkyiinə nshwənjə lo, "Pànə pə ni pobə tsànkənə ĩtwuə pəənə a àtwuə ĩshyē ghə, ki ntō mbyàa a ñghə, ⁷ la Jasònə a nùnjə a ghobə a ndâ ze. Pobə tyi'ə mbə'ə mĩntě mi ĩfō p̃iRoman nshwənjə lo yətse ĩfō à wa ghu ni pi pa nfulə e ni Yésù." ⁸ Nkwùè ni pànə pi ghu lè zu'nə ànwùè ghu, a lè tsàarə a ghobə pobə ĩtwuə mbòmpə àla'à. ⁹ Lenəla pobə kwiirə àtsobə ambo Jasònə pobə àkwùè e, ntyi'ə mmyà'tə a ghobə lo pobə lèrè.

Ànwùè ni a lè lòonə alyi'ə a Berea

¹⁰ A lè pə ni ĩtwu'ə, ngənjə àpyiimə ghu tsàa a Pàolò pobə Salàsè lo pobə lèrè a Berea. Nkwùè ni pobə lè pyàanə ghu, pobə lè kwuunə amwuə ndâ àshwatə p̃jəw. ¹¹ P̃jəw ni pi lè pənə a Berea lè pōnjə ntsàarə a pyə a Tèsàlonikà. Pobə lè kwiirə ntwuumə Nwùè ni ntiimə ĩghobə ĩtsùmə, nki mmə nfulə ànjwà'nə Nwùè ñjyē ĩtsùmə a ni zəənə lo kə ni ànwùè ni Pàolò a lè shwənjənə la a nkũnjə nkuņə lo. ¹² Pobə p̃ino'nə lè nùnjə ntiimə ĩghobə aņunə Yésù farə pəngyě pi Greek p̃iwùunə pobə mbyànjə. ¹³ La nkwùè ni p̃jəw a Tèsàlonikà lè zu'nə lo Pàolò a wùè nki nchwiitə ntwuumə Nwùè a Berea, pobə lè ki ntō ghu mbèrəkə mĩntĩnmə mi pəənə lo pobə njā ngə'ə ambo pi Pàolò. ¹⁴ Lenəla, la ngənjə àpyiimə ghu lè zùnjə ntsàa a Pàolò lo à lèrè amwuə nchyə ghu niņnənə; la Salàsè pobə Timoti ghoņə a ghobə a Berea. ¹⁵ Pànə ni pi lè ghənə a ni chàanə a Pàolò lè lèrè tə mbyàa a Atənsə. Nkwùè ni pobə lè mənə nkwē, Pàolò à lè shwənjə ambo pobə lo

pobə shwənjə ambo Salàsè pobə Timoti lo pobə fa'a ntō ntsirə e.

Ànwùè ni a lè lòonə alyi'ə a Atənsə

¹⁶ Tsa'nə Pàolò a lè mənə mbyabə a Salàsè pobə Timoti la, a lè pə ni àsòmnnə yè no'nə a ntiimə ze, ntiinə a lè zəənənə lo pànə pi àla'à ghu chyē ni p̃ititoo p̃ino'nə. ¹⁷ Lenəla, a lè chwiitə ntwuumə Nwùè ambo p̃jəw farə ambo pànə ni ka pobə pə ghobə p̃jəw ni pobə nùnjənə ntiimə ĩghobə aņunə Nwùè amwuə ndâ àshwatə p̃jəw; nki mmə nchwiitə alyi'ə mĩtāanə ñjyē ĩtsùmə ambo pànə ni pi tōnə ghu. ¹⁸ Pànə p̃itse ni pi lè mənə ndzùnjə ànwùè ni p̃iEpicurean ni p̃iStoic, lè mənə nnèrè lè ka mə pyiimə a ghobə ànwùè ni a lè mənə nshwənjə. Pobə p̃itse lè shwənjə lo, "Ngənjə ntswùè wə a tà'à shwənjə lə lo àkə?"

P̃itse shwənjə lo, "A zə mbə tsa'a a wə nshwənjə ànwùè p̃inwùè pi àtwuumə p̃itse." Pobə lè shwənjə a lenə la ntiinə Pàolò a lè mə nshwənjə tsa'nə Yésù a lè zhwuumənə a ñwighə. ¹⁹ Lenəla pobə lə lòo e ndèrə amwuə Kansèrə mbòmpə àla'à *Areopagus*, nshwənjə ambo ze lo, "Wə tiitə a wə ni ĩsumə ànwùè yè shwuə zə ni wə nèrənə lə? ²⁰ Wə wə nshwənjə lə mĩnwùè ni pəə la'a mə ndzu'u a wəə apə, lenəla, pəə tà'à a ni zhyē a mèrə." ²¹ [A lè pə a lenə la ntiinə njwùè ntsùmə a Atənsə farə pànə p̃inyaanə ni lè pənə a àla'à ghu lè ka mə gh̃irə a ghobə ànwùè àtse ndənjə e a ni mə nzhwitə nki mmə nshwənjə mĩnwùè m̃ishwuə]. ²² Tsa'nə Pàolò à lè təəmənə a t̃it̃irə *Areopagus*, à lè shwənjə lo, "Pànə Pi Atənsə, ñdzəənə lo ni pa nchà'tə a Nwùè amwuə ĩlənə p̃ino'nə. ²³ Nshwənjə a lenə la ntiinə ndə mə ñgyiinə nkarə amwuə àla'à àzighə mmə nnaņə ilyi'ə ni ni wa nchà'tə a Nwùè ghu, ndzəənə a yətse alyi'ə ñshwà'ə pi njwà'nə aņunə lo 'Zə a chyē ambo nwùè wa ni ka pəə zhyē a wəə.' Lenəla ntō a ni tiitə a wighə la ni zhyē za ni ni wa ngu'tə ka zhyē a wighə la.

²⁴ "Nwùè wa ni à tsùnjənə àtwuə ĩshyē pobə ĩpwuumə ĩtsùmə ni pənə amwuə, la ze mbə Ndò'nəmbyə a ñpwuurə ghobə ĩshyē, mbə ki chyē e amwuə ndâ ni a korənə njwùè misonə ni mbō ĩme apə. ²⁵ Ka à ki ntà'à lo pànə fà'à ambo ze, ntiinə à njānə ze njā a ñchychəmbyə farə Àzhwùè ambo àzwuumə àtsùmə. ²⁶ À lè ntsùnjə a ta'à njwùè, ntyi'ə ndənjə aņunə ze ntsùnjə a njwùè ntsùmə a àtwuə ĩshyē, ntsùnjə nkwùè ni pobə chyē àtwuə ĩshyē farə alyi'ə ni pobə chyē ghu. ²⁷ Nwùè a lè gh̃irə a zə la mbə'ə gh̃irə pànə tə ntà'a a ni zəənə lo mbə'ə pobə zəənə e lo. La ka Nwùè àtwuə ĩp̃iņjmə e a pə e a ndyē sàa aņunə njōnə ĩtse. ²⁸ Tsa'nə njōnə ĩtse a lè shwənjə mə lo, 'pəənə pa nkwuunə, ñgyiinə, nki mmə nchyē la amwuə ze.' A chyē tsa'a lo pəənə ĩp̃ighə p̃itse lè zòbè lo, 'Pəə ki mbə àzəə la ĩpoonə ĩpe.' ²⁹ Tsa'nə pəənə pənə ĩpoonə pi Nwùè la, kō pəənə kwànjə lo Nwùè a chyē mbə tsa'a titoo ni njwùè misonə a lòonə mbō ĩme ghobə àzhitə e ntsùnjə ni goldə, kə silbà, kə ni ñghòorə. ³⁰ Nwùè à lè wā mĩnwùè ni pànə lè gh̃irənə ni ĩp̃u'u nkwùè ntsàambyə, la t̃itsōnjə wə, a wə nshwənjə ambo pəənə ilyi'ə ĩtsùmə lo pobə pənjə mĩntiimə ĩmobə nfulə amwuə t̃ip̃ōnjə, ³¹ ntiinə a tso'nə a

ηωùè nnùñè nյê nì a ghă sa'à mîsà'a mî pèənè a àtwuè ìshyè ghè ìshì'nè. A nèrè a zèrè pàñè zhyè lo a nkũñè nkuñè, tsa'nè a lè zhwuumèñè a ngàñè añunè nìwìghè la."

³² Nkwùè nì pobè lè zu'nè tsa'nè Pàolò a lè shwəñəñə àñwùè mbè'ə nìzhwuumè a wìghə, pobè pìtse lè pì'nè a nì wìi e. La pìtse shwəñə lo "Pəə tà'à a nì zu'ù wè kwìrè nshwəñə àñwùè zə." ³³ Lenəla, Pàolò a myà'tè ghobə ndèrè e. ³⁴ Pàñè pìtse lè zùñè a Pàolò mbyiimè a Yésù. Amwuə pàñè pè a lè pə Dionysius nì a lè pəñə ηωùè *Areopagus*, farə a məngyè nì pì lè mənə nfunè e nì Damaris, pobə pìtse pèənè.

Pàolò pobə Salàsè lèrè a Korintè

18 Àñwùè zə a ki lànə, Pàolò a furə a Atènsè ndèrè a Korintè, ² ndzəənə a ηωùè pìjew ìtse nì nìlinè ìtse lè pəñə Aquila, wùè nì pì lè pyèñə e a Pontùsə, a pìrè nfulə a Italy pobə ngwùə e Prìsilà, ntiinə ìfò Romè Kladyùsə a lè shwəñə lo pìjew pìtsùmè furə amwuə Romè. Pàolò a lèrè lo ghè zəənə a ghobə, ³ ntyi'è nchyè ghu nfà'à pobə pì pobə, ntiinə a lè zhyè a nì korè ìzuruñè tsa'a pobə. ⁴ A lè chwìitè ntwuumè Nwùè amwuə ndā àshwatə pìjew amwuə mìnյê mì àla'à mìtsùmè ntà'a a nì ghìrè lo pìjew pobə pìGreek pyiimè àñwùè nì a shwəñəñə. ⁵ Nkwùè nì Salàsè pobə Timoti lè furəñə a Məsèdonyà ntò, Pàolò a lè ηā nkwùè e ntsùmè a nì chwìitè ntwuumè Nwùè ambo pìjew, lo pobə zhyè nkũñə nkuñə lo Yésù la Ghù Ndzo'nə wa. ⁶ La nkwùè nì pobə lè twuunəñə a ghobə a ye, pobə lè pì'nè a nì funè e nì ηònè tìpòñè. Lenəla, Pàolò a kwùtə àpùbə añunə ìtsə'ə ìpe nshwəñə ambo pobə lo, "Nì tə mbì, àləəmè àzìghə a ghoñè àtwuə pìghə. Ka àpò mə a pə e amwuə. A nì furə tìtsòñè, mbi tyi'è chwìitè ntwuumè wə pə ambo pàñè nì ka pobə pə ghobə pìjew." ⁷ Lenəla, Pàolò a myà'tè a ghobə ndèrè a ndā Titius Justùsə nì ì lè paatəñə ndā àshwatə pìjew. Ka ηònə wèrə wə a lè pə e ηωùè pìjew la mmə ngu'tə a Nwùè. ⁸ Krispùsə nì à lè pəñə àtwuə ndā àshwatə pìjew, pobə pì ngwārə e ntsùmè lè nùñè mìnτιñmə ìmobə añunə Ndò'nəmbýə, pàñè pì Korintè pìño'nə ki ndzu'ù àñwùè Nwùè mbyiimè nkwiirè nchyə. ⁹ A pə nì ìtwu'è ìtse, ndzəəmè ì lànə a ìmyə Pàolò Ndò'nəmbýə a shwəñə ambo ze lo, "Kò wə pò, lèrè nì mbyè nkì nshwəñə pə àñwùè mə, kò wə zhwemñə, ¹⁰ ntiinə ngwə pùu. Ka ηωùè a pètə e a ghò lo ghìrè àñwùè tìpòñè añunə ghò. Pàñè pìño'nə amwuə mbòmpə àla'à zə a ìpà. ¹¹ Lenəla Pàolò a chyè ghu añunə ta'à ngu'u nì àtümə nnèrè àñwùè Nwùè ambo pobə."

¹² La nkwùè nì Gallio à lè pəñə ìfò àla'à Àkayà, pìjew lè pwuutə nkò a Pàolò ndòo e ndèrə a korə, ¹³ nshwəñə lo, "Njònə wə à wə nnèrè pàñè nì ndwuumè nì pobə ghu'tə a Nwùè nì ka mbòomə a tà'a e a lenə."

¹⁴ Lenəla, Pàolò a pə ntà'a shwəñə, Gallio a shwəñə ambo pìjew lo, "Nì tə mbəla mmə nshwəñə la lo ηònə wə a lè ghìrè àñwùè tìpòñè kə àñwùè nì a pìñə tìsìñə, yì mbi zhwi'tə àshwəñə àzìghə. ¹⁵ La tsa'nə nì wə nsa'nə pə mbè'ə ìshwəñə pobə mìlinè mì pèənè, nì pìmbòomə ìpìghə, à nañə e pìghə nañə. Ka a pə nañə

e mìnյê nnañə a za mbuurè mìnwùè." ¹⁶ Lenə la nkantə a ghobə amwuə ndā ìsà'a. ¹⁷ Pobə tyi'è mbèñə nkunə añunə Sòstinə nì à pəñə àtwuə ndā àshwatə pìjew, mbu'ù e a mbyè korə. La ka Gallio a nañə e a za tsa'a àñwùè àtse.

Pàolò a kwìrè nkwè a Antyòkè

¹⁸ Pàolò à lè chyè pobə pì ngàñə àpyiimè a Korintè añunə mìnյê mìnə'nə, mmyà'tə a ghobə nkwuunə amwuə àpəñə pobə pì Prìsilà nì Aquila lèrè a Siryà. Pobə lè ki pì'nè a nì lèrè, Pàolò a tsəəmè a mbyè Nwùè, nkoomè àtwuè e a Sènkreyà. ¹⁹ Pobə lè pyàa a Efesòsə, Pàolò a myà'tə a Prìsilà pobə Aquila a alyi'ə ghu, ndèrè amwuə ndā àshwatə pìjew ntyi'è nshwəñə àñwùè Nwùè pobə pì pobə. ²⁰ Pobə lè tà'a lo pobə pì pobə chi nchyè añunə ndùnə ìtse la a twuunə e. ²¹ Nkwùè nì à lè mənə myà'tə a ghobə, à lè kà'a a ghobə lo, "Ngă kwìrè tò mbè'ə Nwùè a pyiimè." A shwəñə a lenə la, nkwuunə àkànwu'ə, nfulə a Efesòsə. ²² Nkwùè nì à lè twuuməñə mbyàa a Kàsaryà, à lè kò'ò ndèrə a Yèrusalèmə nchà'tə a àshwatə ìpoonə pì Kristù mbòñə shwu'ə a Antyòkè. ²³ A lè chyè ghu añunə mìnյê mìtse nfulə ghu ndèrə a pàa àla'à Galatia pobə Friyà, ngyiinə mbè'kə mìnτιñmə ìzùñə ndzùmə Kristù.

Àpolòsə amwuə Efesòsə ghobə Korintè

²⁴ Nwùè pìjew ìtse a lè pə ghu, nìlinè ìtse pə Àpolòsə, nì pì lè pyèñə e a Àlèzandryà, a tò a Efesòsə. A lè mə nshwəñə ìshì'nè nkì nzhyè a àñwà'nə Nwùè tyi'è ìshì'nè. ²⁵ Pì lè nèrə mə e nì àlànə a nì zùñə a Ndò'nəmbýə, a ki mə ndzùñə a zèrə. A lè shwəñə nkì nnèrə mìnwùè mbè'ə Yésù. La nzhyè e pə àñwùè mbè'ə àkwìirè nchyə Jònə. ²⁶ A lè pì'nè a nì shwəñə nì mìnτιñmə amwuə ndā àshwatə pìjew. Nkwùè nì Aquila ghobə Prìsilà lè zu'nə e, pobə lè lòo e ndèrə a ndā pobə, nchi ntiitè e nì ndwuumè nì mbè'ə a chi shwəñə mbè'ə Nwùè. ²⁷ Nkwùè nì Àpolòsə à lè tà'nə lo lèrè e a Àkayà, ìzùñə ndzùmə Kristù lè ηwà'nə ambo pyè ìzùñə ndzùmə Kristù a Àkayà, ntompè lo pì kwìirè e ìshì'nè. Nkwùè nì à lè kwuunəñə ghu, à lè tyi'è mbə ngàñə àyèmpə ghù ntiñmə ambo pàñè nì pì lè nùñəñə ntiñmə ìghobə añunə Kristù ndàñə a ndzùmə àpòñə ntiñmə Nwùè. ²⁸ Ntiinə à lè shwəñəñə a sàñə sàñə nì ìtiñmə a nì nèrə a nkũñə nkuñə ambo pìjew amwuə àñwà'nə Nwùè lo Yésù la Ghù Ndzo'nə wa.

Pàolò a àla'à Efesòsə

19 Nkwùè nì Àpolòsə à lè pəñə a àla'à Korintè, Pàolò à lè lànə a pàa mìkò'nə ntò a àla'à Efesòsə. À lè zəənə ìzùñə ndzùmə Yésù pìtse a alyi'ə ghu. ² Mbyiitè ambo pobə lo, "Nì lè kwìirè Àzhwùè Nwùè amwuə nkwùè nì nì lè nùñəñə ntiñmə añunə Yésù Kristù?" Pobə kwùè ambo ze lo, "Pəə la'a mə ndzu'ù a wə lo Àzhwùè Nwùè a za ghu apə." ³ A chi mbyiitè ambo pobə lo, "Pì lè tyi'ə ηñā a wìghə nì zèrə àkwìirè nchyə?"

Pobə kŵùè lo, "Pi lè ŋà a wəə la ni àkŵiirè nchya Jònə."

⁴ Pàolò a kŵùè ambo pobə lo, "Jònə à lè mə ŋjā pànè ni àkŵiirè nchya ni nchya, mbəŋə m̄ntiŋmə ìmobə nshwəŋə lo pobə pyiimə a ŋònə wa ni à pi tō a ndzùmə ze, mbə Yésù." ⁵ Tsa'nə pobə lè zu'nə a lenə la, pobə lè lōo àkŵiirè nchya aŋunə n̄linè ni Ndò'nəmbyə Yésù. ⁶ Nkwùè ni Pàolò a lè nùŋənə mbō ìme àtŵuè pobə, Àzhwùè Nwùè a lè shwù'è nkŵuunə aŋunə pobə, pobə tyi'è nshwəŋə ìshwəŋə p̄nyaanə, nchwiitè ntwuumə Nwùè. ⁷ Pobə p̄tsùmə lè pə tsa'a n̄ghumə ntsòbè ipaa. ⁸ Pàolò à lè tyi'è nkŵuunə amwua ndā àshwatè p̄jew aŋunə ŋwigrè itarə nshwəŋə tì àkŵàrə, ntànkè nki ndəpè pànè lo p̄i zhyè lo ànwùè ni p̄i shwəŋənə mbə'ə ànwùè N̄fò Nwùè a tyi'è nkŵŋə nkuŋə. ⁹ P̄itse lè t̄ŋnè àtŵuè ka pyiimə a ghobə, mtyi'è nshwəŋə ìnwùè t̄pòŋə mbə'ə Ndò'nəmbyə à mbyè nkù'mə. Pàolò à lè m̄ntè aŋunə pobə ndòo ìzùŋè ndzùmè Yésù pa pobə pi pobə tyi'è nshwəŋə àshwəŋə Nwùè ambo pànè n̄jyè ìtsùmə amwua ndā àŋwà'nə a Tiranùsə. ¹⁰ Zèrə zə ànwùè a lè lèrè ni mbyè aŋunə ngu'ū ipaa. Pànè p̄tsùmə ni p̄i lè pənə a pàa àl'à Asia lè zu'ù àshwəŋə Nwùè.

İpoonə pi Sevà

¹¹ Nwùè a lè ghìrè m̄nwùè mi yerənə yerənə ndàŋə a ndzùmə Pàolò. ¹² Lenəla, pànè lè lōo p̄hangächibè ŋjā ambo p̄ghoonə, ìghoonə ìpobə fiitè, ìzhwùè t̄pòŋə ki n̄futè amwua pobə. ¹³ P̄jew p̄itse ni pobə lè pənə nkantè ìzhwùè t̄pòŋə amwua pəənè lè p̄'nə a ni funè n̄linè ni Ndò'nəmbyə Yésù àtŵuè pànè ni pobə lè pənə ni ìzhwùè t̄pòŋə, nshwəŋə lo, "Nshwəŋə ambo ghò aŋunə n̄linè ni Yésù ni Pàolò à wa nchwiitè lo wə furə." ¹⁴ İpoonə sàmbaa ni pobə lè pənə ìpoonə pi ŋwùè Jew ìtse ni à lè pənə ìfò m̄'à Nwùè, n̄linè ìtse pə Sevà, lè pə nḡirè a lenə. ¹⁵ La Àzhwùè za a pyiitè ambo pobə lo, "Nzhyə a Yésù nki zhyə a Pàolò. N̄i pə àzighə lè p̄wə?" ¹⁶ Njònə wa ni àzhwùè t̄pòŋə za a pənə amwua ze la, a kunə aŋunə pobə, ìt̄ŋnə e i tsaarə a ghobə p̄tsùmə, a pu'ū a ghobə pobə k̄irè n̄futè a ndā ghu nt̄mnè ni ìlā. ¹⁷ P̄jew ni p̄Greek p̄tsùmə pyè ni pobə lè pənə a àl'à Efesòsè lè zu'ù a zèrə zə ànwùè, àkŵàrə a kŵuunə a ghobə, pobə chi nkŵi'nə ngu'tè n̄linè ni Ndò'nəmbyə Yésù. ¹⁸ Pànè p̄ino'nə ni pobə lè nùŋənə n̄tiŋmə ìghobə aŋunə Kristù lè tō a sàŋə sàŋə mbyiimə ìw̄ighè ìnwùè ìpobə. ¹⁹ Pobə p̄ino'nə ni pobə lè pənə nḡirè m̄kàŋə lè shwatè ìŋwà'nə ìpobə ntō ntōonə a mbyè pəənə. Pobə lè naŋə ndzəənə lo ndwùnə nkabè ìŋwà'nə ni p̄i lè tōonə ì lè pə nkabè silbà nkaamə m̄ghumə mintaanə. ²⁰ Lenəla, àshwəŋə Ndò'nəmbyə a lè siimə ni ìt̄ŋnə ndèrè n̄i mbyè. ²¹ Pèrə pə ìnwùè lè lāŋə, Pàolò a k̄'à amwua n̄tiŋmə e lo à lāŋə àl'à Məsèdonyà pobə Àkayà lèrè a Yèrusalèmə. A shwəŋə lo, "Ntə pəla ndèrè, n̄kiyitè ngè mbyàa a àl'à Romə." ²² À lè twuumə a Timoti pobə Erastus, ni à pənə ngàŋə àyèmpə ìze ipaa a àl'à Məsèdonyà. Ze àtŵuè mb̄ŋmə e à lè chi nya'a nchya a Asia aŋunə mətùmə nkŵùè. ²³ Nkwùè ghu, ngə'ə no'nə

ì lè furè àl'à Efesòsè n̄ti àlāŋə Ndò'nəmbyə za. ²⁴ İntŵuè àlāamə ìtse ni n̄linè ìtse lè pənə Demetrius à lə mə ntsùŋə p̄t̄itoo pi silbà p̄itse ni p̄i lè mənə n̄funè ni Atemisə nshwùunə ambo pànə mbə ni àp̄ii yè no'nə pobə pi ngàŋə àfà'ə ìze. ²⁵ À lè shwatè ngàŋə àfà'ə ìze pobə yitse ngàŋə àfà'ə ni pobə pa nfà'ə ìfà'ə p̄nyaanə nshwəŋə ambo pobə lo, "N̄i zhyè lo pəənè lè fù'ù nkabè ìzəənə la aŋunə àfà'ə zə. ²⁶ N̄i zəənə nki ndzu'ù lo ka à ghonè e pə a Efesòsə a n̄ghə. Pàolò wə à karə mə a Asia ntsùmə n̄fikè ìp̄ŋə pəənə p̄ino'nə lo pobə pyiimə ànwùè ni à wə nshwəŋə, mmə nshwəŋə ambo pànè lo p̄inwùè pyè ni pəənə tsùŋənə la ka pèrə pə e la p̄inwùè. ²⁷ Ngə'ə ni ì pənə ghu ì pə lo ka à pə tsəŋə e pə ndà'ə àfà'ə àzəənə. P̄i lōo Ndā M̄shwà'ə n̄wùè m̄ngyè Atemisə yè ngwùunə za aŋunə àfffi. Lenəla, ndwuumə ni pànè pi Asia pobə àtŵuè ìshyè àtsùmə lè pənə ngu'tè e ì myè, n̄fò ni n̄linè ìtse ki myè."

²⁸ Nkwùè ni pobə lè zu'nə a zèrə zə ànwùè, m̄ntiŋmə ìmobə lè zaŋə pobə tyi'è nkyiinə lo, "N̄igha'ə ȳino'nə ambo Atemisə ni à pənə n̄wùè Efesòsə." ²⁹ Àzhwà'nə ghu a lè kŵuunə amwua mbòmpə àl'à ngwùunə ghu ntsùmə. Àp̄ŋə pəənə za a kō Gayòsə pobə Àristakùsə ni pobə lè pənə pànè pi Məsèdonyà pyè ni pobə pi Pàolò lè mənə n̄kyiinə, nsùŋə a ghobə nk̄irè nkŵuunə amwua maa ndā ni p̄i lè mənə nḡirè ìchànə amwua. ³⁰ Pàolò à lè mə ntà'ə zùŋə kŵuunə amwua, la ka ìzùŋə ndzùmə Yésù pa pyiimə a ghobə lo à lèrè. ³¹ P̄itse pànè p̄iwùunə amwua pàa àl'à ni p̄i lè pənə p̄iswùə ìpe lè tsàa ntwuumə, mbu'ū mbō ndà'nə ambo ze lo kō a ghè nkŵuunə a ndā àchànə gha. ³² Pə pànè lè pə nkyiinə nshwəŋə a zè ànwùè, pyè pànè mə nkyiinə nshwəŋə a zhyè ànwùè. Àzhwà'nə a lè pə amwua àp̄ŋə ghu n̄tiinə ka pobə p̄ino'nə lè zhyè a ghobə ìsùmə ni pobə lè shwatənə. ³³ Pobə p̄itse lè pyiimə lo Àlèzandà à lè zhyè ìsùmə n̄tiinə p̄jew lè ghìrənə a lāŋə a mbyè. Àlèzandà à lè nèrè ni àpō lo pànè zhwe mnè à shwəŋə ambo pobə ntāŋə àtŵuè e. ³⁴ La nkŵùè ni pobə lè zəənənə lo la ŋwùè p̄jew, pobə lè lōo pəwà p̄ipaa nki nkyiinə kyiinənə mmə nshwəŋə a ta'ə ànwùè lo, "Àghu'tè yè no'nə ambo Atemisə n̄wùè pànè pi Efesòsə."

³⁵ Nkwùè ni t̄a n̄kwurə yè ngwùunə ni à lè pənə ìŋwà'nə àŋwà'nə à lè ghìrənə pànè zhwe mnè, à lè shwəŋə ambo pobə lo, "P̄iyimə ìpā ngàŋə àl'à Efesòsə, a ìwə ghu ni ka à zhyè e lo mbòmpə àl'à ngwùunə Efesòsə ì za ni ndā n̄shwà'ə m̄ngyè Atemisə ni t̄itoo n̄ghòorə wa ni à lè furənə a n̄p̄wuurə nkunə à wə ghu? ³⁶ Tsa'nə mbə'ə ka ŋwùè a lā'nə e ànwùè zə la, n̄i shwù'kè m̄ntiŋmə ìm̄ighə, kō n̄i ghìrè a wighə àk̄ighè ànwùè, ³⁷ n̄tiinə pànè pə ni n̄i lōonə a ghobə ntō a n̄ghə la ka a pə e pyè n̄i p̄i zəərənə ìp̄wuumə amwua m̄indā m̄shwà'ə, ka ki pə e pyè ni p̄i zòomənə a n̄wùè Atemisə. ³⁸ A tə mbə lo Demetrius pobə ngàŋə àfà'ə ìze pə ni ànwùè ìsà'a mbə'ə ŋònə ìtse, yi m̄ntswùè m̄indā mi korè mə təəmə a m̄ghəərè, ngàŋə nsa'ə m̄isà'a ki mbə ghu mbə ni m̄in̄jyè mi korè. Mbə'ə pobə ghè mbwuu'tə a ghobə. ³⁹ Ànwùè àtse a tə mbəla mbə ghu ni n̄i t̄a'nə lo tsùŋə zhyè

yi pı nùjè aḡunə nɟyè ni pàné pi àla'à ghə nùjənə lo tó shiitə mɛnɰwùè, ⁴⁰ ntiinə a ni furə aḡunə ànwùè ni nì ghìrənə sinè wə, pi ḡā ìfèrə ìwəənə lo pəənə tə ntó nkùmə ndumə. La àpyiitə a tə ntó, pəənə pə wəənə ni ngotə ìsùmə a ni tiitə mbə'ə ndumə zə apə." ⁴¹ A shwəḡə a lenə la ḡìrə pàné pìtsùmə siimə.

Pàolò a lèrè a Məsèdonyà pobə Greece

20 Nkwùè ni àzhwà'nè za a lè myənə, Pàolò a lè funjè ìzùḡè ndzùmə Yésù pa mbə'kè mɛntiḡmè ìmobə, ndà'nè a ghobə ntyi'è ndèrə a Məsèdonyà. ² À lè ləḡè amwuə ìlyi'ə pìḡhu ḡyìinè nshwəḡə ìshwəḡnə pìno'nə mbə'kè mɛntiḡmè pəənə ḡè nkwuunə àla'à Greece, ³ alyi'ə ni à lè chyə'nə ghu ḡwigrə itarə. Nkwùè ni à lè chwu'tənə mbìḡmè lo lèrə a àla'à Siryà, à lè zəənə lo pìjəw tanjə a mɛnanjə àtwuè e, ntyi'è nkwi'rə nkwè ndàḡə a Məsèdonyà. ⁴ Sopatə moonə Pyrrhus ni à lè furənə a àla'à Berea à lè lèrə pobə ze. Pàné ni pobə pi pobə lè lèrənə à lè pə Àristakùsə pobə Sekundùsə ni pobə lè furənə a Tèsàlonikà, ni Gayòsə ni à lè furənə a Derbe ni Takikùsə pobə Trofimùsə farə Timotì ni pobə lè furənə a Asia. ⁵ Pobə lè lèrə a mbyè ḡè mbyabə a wəə a àla'à Troas. ⁶ Pəə lè kwuunə àkànwu'ə nfu'rə a Filipì nkwùè ni Nìgha'à nìzìḡhə Àpaanə Tìko'ò ì lè ləḡənə. Nɟyè ləḡə itaanə pəə tsirə a ghobə a Troas alyi'ə ni pəə pi pobə lè chyə'nə nɟyè sàmbaa.

Ndùwùèndzùmə àkarə Pàolò a àla'à Troas

⁷ A lè pə aḡunə ntsàambyè nɟyè aḡunə ḡàbè, pəə shwatə lo zìḡhə mizìḡhə mi ìkòḡnə. Tsa'nə Pàolò à lè pənə lèrè e a ḡwù'ə, a lè kì nshwəḡnə ìshwəḡnə ambo pəənə tə mbyàa a ntìḡnə ìtwu'ə. ⁸ Pìlèamə pìno'nə lè pə amwuə ndà nìkanjə za ni pəə lè shwatənə amwuə la. ⁹ Mòḡḡwàsùwùumə ìtse ni nìlinè ìtse lè pənə Euty-chus à lè nkwuunə a ntswùè wìndò. Tsa'nə àshwəḡnə Pàolò a lè sàanə la, Euty-chus à lè pì'nə a ni tsəḡrə a pìlò, ndyè ndəənə mbìḡmè e ntyi'è nfu'rə amwuə ndà nìkanjə nòmbàa pitarə a ni ko'ò àtìḡhə nkunə a ìshyè. Pì lè kì tó pə'kə e ni a kwìḡhə mə e. ¹⁰ La Pàolò à lè shwu'è nkumḡnə aḡunə ze nkampə e nshwəḡə lo, "Kò nì pò, à pìrə ḡhù ntìḡnə." ¹¹ À lè kwìrə nko'ò ndèrə amwuə ndà nìkanjə za mbə'ə àpaanə ndzìḡhə, ndèrə ni mbyè a ni shwəḡnə ambo pobə tə mbyàa tsa'nə nɟyè ì lè laanənə a myà'tə a ghobə ndèrə e. ¹² Pì lè lòo a mòḡḡwàsùwùumə wa nkwè ni wèrə ḡhù ntìḡnə; nìgha'à a tyi'è ndwènə mɛntiḡmè ìmobə.

Pàolò a furə a Troas ndèrə a Miletùsə

¹³ Pəə lè kwuunə àpanjə ndèrə a mbyè mbyàa a Asos alyi'ə ni pəə lè pənə lòo a Pàolò. À lè shwəḡə lo pəə ḡhə mbyabə e alyi'ə ghu à tyi'è ḡyìinə a ìshyè ntó. ¹⁴ Nkwùè ni à lè tònə a Asos, pəə lè lòo e amwuə àpanjə pəə pi pobə lèrə a Mitylene. ¹⁵ Pəə lè furə ghu nkwuunə àpanjə ntyi'è ḡè mbyàa ndənkə Chios tsa'nə nɟyè ì lè laanənə. À lè kì chi pə amwuə nɟyè ni ì paatənə, pəə tyi'ə a Samòsə; a ḡhə kì chi pə zhyè nɟyè pəə kwuunə a Miletùsə. ¹⁶ Pàolò à lè nùḡə a ntìḡmè ze

lo a pi kwuunə àpanjə lèrə a Efesòsə mbə'ə a kanjə tsəḡḡə nkwùè a Asia ntiinə a mənə nkìrə lo pə a Yèrusalèmə amwuə nɟyè Pentekòsə.

Pàolò a là'nə pobə pi ìtwuè Àshwatə ìpoonə pi Kristù a Efesòsə

¹⁷ Pàolò a lè pə a àla'à Miletùsə la ntsàa ntwuumə ambo ìtwuè Àshwatə ìpoonə pi Kristù a Efesòsə lo pobə tó ntsirə e. ¹⁸ Nkwùè ni pobə lè tònə, à lè shwəḡə ambo pobə lo, "Nì zhyè tsa'nə ndè chyə'nə pəənə nkwùè ìtsùmə a ni furə ntsàambyè nɟyè ni ndə tònə a Asia ghə. ¹⁹ Ndə shwu'kə mbìḡmè mə, nfà'à ambo Ndò'nəmbyè tyi'ə tsa'a ḡḡḡḡə àfà'à e ni nchyə a ìmyè mìḡḡ. Nkì nzhyè ḡḡḡḡə mə ntsùmə ni ndə zəənənə tsa'nə pìjəw lè tanjənə a mɛnanjə àtwuè mə. ²⁰ Nì zhyè lo ka ndə wa'à mə ànwùè àtse ni a lè pənə a ni yèmpè a wìḡhə tə ghìrə, nnèrə mɛnɰwùè nkì chwiitə ànwùè Nwùè ambo pìḡhə a sàḡḡə sàḡḡə farə amwuə mɛmɰwùə mɛlyi'ə ìmìḡhə. ²¹ Ndə shwəḡə, nkwàtə pìjəw pobə pì-Greek lo pobə pəḡḡə mmyà'tə ìnwùè tìpòḡḡə ìpobə ntó ambo Nwùè, mbyiimə a Ndò'nəmbyè Yésù Kristù. ²² Tìtsòḡḡə, Àzhwùè Nwùè a zə ntinè mə mmə ndèrə a Yèrusalèmə ka m̄mə zhyè mə ànwùè ni a pi ḡhìrə mə ghu. ²³ Ànwùè ni ñzhyə'nə a chyè lo Àzhwùè Nwùè a kwàtə mə mə ntiitə ambo mìḡḡ lo ìtsəḡḡə pobə ḡḡḡḡə pə mbyabə mə amwuə m̄mbòmpə m̄ ìl'à m̄tsùmə. ²⁴ La ñdòo a nìchyə'mbyè mə aḡunə àffìfì. Ànwùè ni ñt'à'nə lo ghìrə a chyè pə lo m̄myàanə àfà'à za zhyè ni Ndò'nəmbyè Yésù à lè ḡhà'nə ambo mìḡḡ lo ñfà'à a pə n̄siimə ntwuumə ḡhù ìshì'nə wa mbə'ə àpòḡḡə ntìḡmè Nwùè. ²⁵ Tìtsòḡḡə, ñzhyè lo ka ḡwùè amwuə pìḡhə pìtsùmə ni ḡḡyìinə mə nchwiitə ànwùè mbə'ə ànwùè Nìfò Nwùè ni à ḡhə chi zəənə a mə. ²⁶ Lenəla ḡwè ndanə ntiitə a wìḡhə lo ḡwùè wìḡhə ìtse à tə ḡhə m̄bì, yi ka a pə e ìsà'a mə. ²⁷ Mbə'nə ka ndə ləəmə mə ànwùè àtse ni Nwùè à lè shwəḡənə ambo pìḡhə; ndə tiitə tyi'è àt-sùmə. ²⁸ Njiilo nì lā àtwuè mbyamḡnə mbìḡmè ìzìḡhə nkì mbyabə àpùḡḡə mbyè za zhyè ni Àzhwùè Nwùè a chyə'nə amwuə mbò ìmìḡhə lo nì tə nnaḡḡə la. Nì tə mbyabə a Àshwatə ìpoonə pi Kristù Nwùè wa ni a lè zwuunənə ni àləəmə moonə e. ²⁹ Nzhyè lo nkwùè ni mbi lèrə, afuunə yè tsə'nə a pi tó a tìtìrə pìḡhə, mmyà'tə e ka àpùḡḡə mbyè za apə. ³⁰ Nkwùè ì ḡhə tó pàné pìtse amwuə pìḡhə tə nnyii pìchwi'rə nfiḡhə ìzùḡè ndzùmə Yésù pìtse nsùḡḡə a ghobə lo pobə zùḡḡə a ghobə. ³¹ Nì zhì'tə a wìḡhə nkwùè ghu, nkwèmpə lo ka ndə wa'à mə a wìḡhə tì təətə mo'ò mo'ò ni nchyə a ìmyè mìḡḡ ni ìtwu'ə pobə nɟyè aḡunə ḡu'u itarə. ³² "Tìtsòḡḡə, ñchyà a wìḡhə amwuə mbò mi Nwùè pobə àshwəḡnə àpòḡḡə ntìḡmè e za ni mbə'ə a ghìrə ni tìḡḡḡə, ntyi'è ḡḡḡḡə ìpwwumə pa ni Nwùè à nùḡənə ambo pəənə ìpe. ³³ Ka ndə yii mə a silbà kə a goldə kə ìtsə'ə ḡòḡḡə ìtse. ³⁴ Pìḡhə pìtsùmə zhyè lo ndə fà'à la ni mbò ìmā mə a ni pə ni àzwuumə àtsùmə ni pəə pi ḡḡḡḡə àkwùè n̄yìinə àzà lè mənə ntà'à la. ³⁵ Nnèrə a wìḡhə nkwùè no'nə lo, lè tsa'nə pəənə chyə'nə a ni fà'à ḡḡyèmpə pàné pa pyè ni pobə porənə la. Nì kwèmpə tsa'nə Ndò'nəmbyè Yésù àtwuè ìpìḡmè e a lè

shwəŋə̀nə lo, 'Nò̀nə̀ nì a wa n̄a a wa nì mborè ntsàarè a n̄ò̀nə̀ nì a k̄w̄iirə̀nə̀.'" 36 Nkwùè̀ nì Pàolò̀ à lè myàanə̀nə̀ a nì shwəŋə̀nə̀, à lè k̄w̄i'̀tə̀ a ɛ̀shyè̀ pobə̀ pì pobə̀ nchà'tə̀ a Nwùè̀. 37 Pobə̀ p̄̀tsùmə̀ lè tyi'è̀ mmə̀ ngyii, nkò e nkampə̀, nnyonə̀ m̄̀ghə̀'è̀ ɛ̀me nshwəŋə̀ lo á yiinè̀ ɛ̀shì'nə̀. 38 Pobə̀ p̄̀tsùmə̀ lè lanə̀ nsòm̄nə̀ tisiŋnə̀ ntiinə̀ à lè shwəŋə̀nə̀ ambo pobə̀ lo ka pobə̀ pə̀ ghằ chi zəənə̀ a ghobə̀ a ye. Pobə̀ pì pobə̀ lè tyi'è̀ ndèrə̀ a ntswùè̀ àpanə̀.

Pàolò̀ a ko'ò̀ ndèrə̀ a Yèrusalèmè̀

21 Pə̀ lè l'à'nə̀ a ghobə̀, mmyà'tə̀ nkwuunə̀ amwuə̀ àpanə̀ ntyi'è̀ ntwuumə̀ ngè̀ nkwuunə̀ a Kosè̀. Njyè̀ ɛ̀ laanə̀ pə̀ ghè̀ mbyàa a Rodè̀ ntyi'è̀ nfulè̀ ghu ngè̀ a Patarà̀. 2 Amwuə̀ àl'à̀ zèrə̀ zè̀ pə̀ lè zəənə̀ àpanə̀ zhyè̀ nì a lè pənə̀ ntwuumə̀ ndèrə̀ a Fònisyà̀ ntyi'è̀ nkwuunə̀ amwuə̀ ntwuumə̀ ndèrə̀.

3 Pə̀ lè tṑ ntyi'è̀ mmə̀ ndzəənə̀ a Cyprùsè̀ mbèŋə̀ nshwu'è̀ a pàa m̄̀tùŋə̀ kwuunə̀ a àl'à̀ Siryà̀. Pə̀ lè tyi'è̀ ntṑ nfulè̀ a ntswùè̀ nchyə̀ Tayə̀, alyi'ə̀ nì pì lè mənə̀ nfuukè̀ ɛ̀rwuumə̀ nì lè pənə̀ amwuə̀ àpanə̀ za. 4 Pə̀ lè tyi'è̀ ndòò ngàŋə̀ àpyiimə̀ ɛ̀tse a alyi'ə̀ ghu pə̀ pì pobə̀ chyə̀ aŋunə̀ njyè̀ sàmbaa. Àzhwùè̀ Nwùè̀ a lè nèrə̀ ambo pobə̀, pobə̀ tyi'è̀ nshwəŋə̀ ambo Pàolò̀ lo kò ze ko'ò̀ ndèrə̀ e a Yèrusalèmè̀.

5 M̄̀n̄jyè̀ nì pə̀ lè pənə̀ pə̀ pə̀ pì pobə̀ lè ləŋə̀, pə̀ tyi'è̀ mmyà'tə̀ a ghobə̀ lo pì'nə̀ a n̄ȳiinè̀ iwəə̀. Pobə̀ p̄̀tsùmə̀ nì pə̀ngyè̀ ɛ̀pobə̀ nì ɛ̀poonə̀ ɛ̀pobə̀ lè zùŋə̀ a wəə̀ pə̀ pì pobə̀ furè̀ a mbòmpə̀ àl'à̀ gha pobə̀ ghè̀ nchàanə̀ a wəə̀. Pə̀ pì pobə̀ lè pyàa a ntswùè̀ nchyə̀ alyi'ə̀ nì pə̀ pì pobə̀ lè k̄w̄i'tə̀nə̀ a ɛ̀shyè̀ nchà'tə̀ a Nwùè̀ ntyi'è̀ ndà'nə̀ mb̄̀ŋmè̀ ɛ̀zəə̀. 6 Pə̀ lè tyi'è̀ nkwuunə̀ amwuə̀ àpanə̀ pobə̀ k̄w̄irè̀ nkwè̀ a ghobə̀ a amwuə̀ m̄̀m̄̀mwuə̀ m̄̀ilyi'ə̀ ɛ̀mòbə̀.

7 Pə̀ lè furè̀ a Tayə̀ ngè̀ mbyàa a Tolemèsè̀, alyi'ə̀ nì pə̀ lè zəənə̀nə̀ ɛ̀poonə̀ pì Kristù̀ p̄̀tse ghu ngè̀ nchà'tə̀ a ghobə̀ nkì nnwuunə̀ pə̀ pì pobə̀ aŋunə̀ ta'á njyè̀. 8 Njyè̀ ɛ̀ lè laanə̀ pə̀ furè̀ ndèrə̀ a Kàsaryà̀, nkwuunə̀ a ndá̀ Filibè̀ nì à lè pənə̀ n̄̀f̄anḡr̄ishyè̀, mbə̀ ta'á n̄wùè̀ amwuə̀ pànə̀ pa sàmbaa nì pì lè tso'nə̀ tsa'a ngàŋə̀ àyèmpə̀ a Yèrusalèmè̀. 9 Á lè pə̀ nì ngwàngòonə̀ tizo'ò̀ n̄̀kwàa pyè̀ nì pobə̀ lè mənə̀ nchwiitə̀ ntwuumə̀ Nwùè̀.

10 Pə̀ lè pə̀ ghu aŋunə̀ m̄̀n̄jyè̀ m̄̀tse ngàŋə̀ ntwuumə̀ ɛ̀tse nì pì lè mənə̀ nfulə̀ e nì Agabùsə̀ a furè̀ a Judyà̀ nshwu'è̀ ntsirè̀ a wəə̀. 11 Á lè kì tṑ ndòò ɛ̀kòbè̀ Pàolò̀ nkorè̀ m̄̀kwùè̀ ɛ̀me ghu ghobə̀ mbò̀ ɛ̀me nshwəŋə̀ lo, "Àzhwùè̀ Nwùè̀ a shwəŋə̀ lo, 'lè ndwuumə̀ nì p̄̀jəw pyè̀ nì pì pənə̀ a Yèrusalèmè̀ ghằ korè̀ a ngàŋə̀ ɛ̀kòbè̀ wè̀ tyi'è̀ n̄a e ambo pànə̀ nì ka pobə̀ pə̀ ghobə̀ p̄̀jəw.'" 12 Pə̀ lè zú'ù la, pə̀ pì pànə̀ nì pì lè pənə̀ pə̀ pì pobə̀ tyi'è̀ mbu'ù mbò̀ ambo Pàolò̀ lo kò a ko'ò̀ ndèrə̀ e a Yèrusalèmè̀. 13 La Pàolò̀ a k̄w̄ùè̀ ambo pobə̀ lo, "N̄̀ȳi lə̀ àkə̀, nḡr̄è̀ mb̄̀ŋmè̀ m̄̀ ɛ̀ chə̀pə̀? Ka n̄̀chwu'tə̀ m̄̀ mb̄̀ŋmè̀ m̄̀ ndà'á pə̀ a nì kwuunə̀ a ndá̀ ɛ̀tsanə̀. N̄̀chwu'tə̀ mb̄̀ŋmè̀ m̄̀ a nì kw̄ighè̀ a Yèrusalèmè̀ ntī̀ ànwùè̀ n̄̀l̄inè̀ nì Ndò'nə̀m̄̀byà̀." 14 Tsa'nə̀ pə̀ lè l'à'nə̀nə̀ wəə̀ a ye k̄ikanə̀ la, pə̀ lè myà'tə̀ ntyi'è̀ nshwəŋə̀ lo, "Ndò'nə̀m̄̀byè̀ gh̄̀r̄è̀ ànwùè̀ za zhyè̀ nì wè̀ tà'nə̀ la."

15 M̄̀n̄jyè̀ mèrə̀ mə̀ lè ləŋə̀ pə̀ tyi'è̀ nshwatə̀ ɛ̀rwuumə̀ ɛ̀pəə̀ nko'ò̀ ndèrə̀ a Yèrusalèmè̀. 16 ɛ̀zùŋə̀ ndzùmə̀ Yèsù̀ p̄̀tse lè furè̀ a Kàsaryà̀ nko'ò̀ pə̀ pì pobə̀, ndòò a wəə̀ pə̀ pì pobə̀ ghè̀ nkwuunə̀ a ndá̀ Mnason n̄wùè̀ Cyprùsè̀ nì à lè pənə̀ ta'á àzùŋə̀ ndzùmə̀ Yèsù̀ yè̀ ntsàambyè̀, ntyi'è̀ nnwuunə̀ pə̀ pì pobə̀. 17 Pə̀ lè ko'ò̀ nkwuunə̀ a Yèrusalèmè̀, ɛ̀poonə̀ pì Kristù̀ nì pì pənə̀ ghu k̄w̄iirè̀ a wəə̀ tyi'è̀ nì n̄̀gha'á. 18 Njyè̀ ɛ̀ lè laanə̀ pə̀ pì Pàolò̀ lèrə̀ a nì zəənə̀ a Jemə̀, ntsirè̀ ɛ̀twuè̀ àshwatə̀ ɛ̀poonə̀ pì Kristù̀ ɛ̀tsùmə̀ ghu.

19 Nkwùè̀ nì pə̀ pì pobə̀ lè chà'tə̀nə̀, a kì ntyi'è̀ nshankə̀ m̄̀n̄wùè̀ a nkàŋə̀ nkàŋə̀ tsa'nə̀ Nwùè̀ à lè ləŋə̀nə̀ aŋunə̀ ɛ̀fà'á ɛ̀pe nḡr̄è̀ ambo pànə̀ nì ka pobə̀ pə̀ ghobə̀ p̄̀jəw. 20 Nkwùè̀ nì pobə̀ lè zú'nə̀ a lenə̀ la, pobə̀ lè ghu'tə̀ a Nwùè̀ nchi nshwəŋə̀ ambo ze lo, "Ndyimə̀ iwəə̀ Pàolò̀, wè̀ zəənə̀ tsa'nə̀ p̄̀jəw nkaamə̀ nkaamə̀ n̄̀ŋə̀nə̀ n̄̀ŋmè̀ ɛ̀ghobə̀ aŋunə̀ Kristù̀ nkì ndzəənə̀ tsa'nə̀ pobə̀ t̄ə̀nə̀ àtwuè̀ a nì n̄̀ŋə̀ p̄̀mbòomə̀ la. 21 Pì shwəŋə̀ mə̀ ambo pobə̀ lo wè̀ lè nèrə̀ ambo p̄̀jəw pyè̀ nì pì pənə̀ amwuə̀ pànə̀ nì ka pobə̀ pə̀ ghobə̀ p̄̀jəw la lo pobə̀ myà'tə̀ p̄̀mbòomə̀ pì M̄̀s̄i, kò pobə̀ n̄̀ŋə̀ a ghobə̀ a pèrə̀. Nshwəŋə̀ ambo pobə̀ lo kò pobə̀ zəèrə̀ a ghobə̀ ɛ̀poonə̀ ɛ̀pobə̀, kò pobə̀ kì nchi ndzùŋə̀ a ghobə̀ p̄̀mbòomə̀ p̄̀jəw. 22 Pə̀nə̀ gh̄̀r̄è̀ lə̀ ɛ̀la ghu t̄̀tsòŋə̀? T̄̀tsòŋə̀ pobə̀ zú'ù mə̀ lo wè̀ tṑ mə̀. 23 Nì ndwuumə̀ wè̀, wè̀ gh̄̀r̄è̀ ànwùè̀ nì pə̀ shwəŋə̀ ambo ghò. Pànə̀ p̄̀tse pə̀ a n̄̀ghè̀ n̄̀kwàa nì pobə̀ lè tsəəmənə̀ ambo Nwùè̀.

24 Ghè̀ ndòò a ghobə̀ p̄̀ghə̀ pì pobə̀ sùu mb̄̀ŋmè̀ ɛ̀zighə̀ ɛ̀ laanə̀ a mbyè̀ Nwùè̀, wè̀ kì ntwuè̀ àzwuumə̀ zhyè̀ nì pobə̀ pənə̀ twuè̀. Lenə̀la pobə̀ koomə̀ ɛ̀twuè̀ ɛ̀pobə̀. Wè̀ tə̀ nḡr̄è̀ a lenə̀ yì pànə̀ p̄̀tsùmə̀ zhyè̀ lo m̄̀n̄wùè̀ ma m̄̀tsùmə̀ nì pì pa nshwəŋə̀nə̀ mbə̀'ə̀ ghò la p̄̀chwirè̀, la wè̀ mə̀ nn̄̀ŋə̀ p̄̀mbòomə̀ aŋunə̀ àkwùè̀ n̄̀ȳiinè̀ o. 25 La ngè̀ aŋunə̀ pànə̀ nì ka pobə̀ pə̀ ghobə̀ p̄̀jəw la mbyiimə̀ a Kristù̀, pə̀ tsàa mə̀ aŋwà'nə̀ nshwəŋə̀ ambo pobə̀ lo pobə̀ twuunə̀ m̄̀zighè̀ m̄̀tsùmə̀ nì pì m̄̀'ə̀nə̀ a nwùè̀ ghu, kò pobə̀ nò a ghobə̀ àləəmè̀, kò pobə̀ kì nkzurè̀ mbòbè̀ nyàamə̀ nì ka pì kyiimə̀ e a wèrə̀, nkì ntwuunə̀ ɛ̀nwùè̀ mə̀ghàbè̀."

26 Pàolò̀ à lè ghè̀ ndòò pànə̀ pa, njyè̀ ɛ̀ laanə̀ pobə̀ pì pobə̀ ghè̀ nsùu mb̄̀ŋmè̀ ɛ̀zobə̀ a mbyè̀ Nwùè̀. Á lè tyi'è̀ ngè̀ nkwuunə̀ a Ndá̀ M̄̀shwà'á Nwùè̀ a Yèrusalèmè̀, ntiitè̀ njyè̀ nì pobə̀ ghằ myàanə̀ sùu mb̄̀ŋmè̀ ɛ̀zobə̀ laanə̀ tyi'è̀ gh̄̀r̄è̀ m̄̀shwà'á ɛ̀mòbə̀ àtwuè̀ àtwuè̀.

Pì kò a Pàolò̀ amwuə̀ Ndá̀ M̄̀shwà'á Nwùè̀ a Yèrusalèmè̀

27 Nkwùè̀ nì njyè̀ za sàmbaa lè tyi'nə̀ mmə̀ ntṑ myè̀, p̄̀jəw nì pì furə̀nə̀ a Asia nì pì lè zəənə̀nə̀ e amwuə̀ Ndá̀ M̄̀shwà'á Nwùè̀ a Yèrusalèmè̀ ghontə̀ àp̄̀ŋə̀ pə̀nə̀ pì kò e, 28 ntyi'è̀ nkyiinə̀ nshwəŋə̀ lo, "Pànə̀ pì Israel, n̄̀ tṑ ngyèmpə̀ a wəə̀! Lè n̄̀nə̀ nì à yiinə̀nə̀ ɛ̀lyi'ə̀ ɛ̀tsùmə̀ nnèrə̀ pə̀nə̀ ɛ̀pəənə̀ lo pobə̀ pàanə̀ pànə̀ pì Israel, ntwuunə̀ p̄̀mbòomə̀, nkì ntwuunə̀ alyi'ə̀ zə̀. Á chi ndòò farə̀ pànə̀ nì ka pobə̀ pə̀ ghobə̀ p̄̀jəw nkwuunə̀ amwuə̀ Ndá̀ M̄̀shwà'á Nwùè̀ ntsəŋə̀ a zèrə̀." 29 Pobə̀ lè shwəŋə̀ a lenə̀ ntiinə̀ pobə̀ lè zəənə̀nə̀ a ghobə̀ Trofimùsə̀, n̄wùè̀ Efesòsə̀ a mbòmpə̀ àl'à̀ ngw̄uunə̀, pobə̀ ze pə̀

ngyiinè, pobə tyi'ə nkwanə lo a lè lòo e nkwuunə a Ndā Mīshwà'á Nwùù.

³⁰ Mbòmpe əla'á ghu ntsùmə ì lè zhwà'nə, ηwùè ntsùmə a k̄irə ntô nshwatə nkô a Pàolò nsùḡə e nfulə a ndā mīshwà'á ndzùḡə ngwù'nə ntswùè àpù'ù nfiḡnə.

³¹ Tsa'nə pobə lè mənə ntà'á zhwuutə a Pàolò la, ntwuumə ì lè ghè mbyaa ambo àtwuè p̄isoyi a Romə lo Yèrusalèmə à wə nnə'nə. ³² Àtwuè p̄isoyi za a lè zùḡə ndòo p̄isoyi ni p̄itse itwuè p̄isoyi pobə pi pobə k̄irə nshwu'è ntsirə a ghobə. Nkwùè ni pi lè zəənənə pobə pə ntô, pobə lè zùḡə mmyà'tə a ni chi nkə'ə a Pàolò.

³³ Àtwuè p̄isoyi ghu a ghè nkô a Pàolò nshwəḡə lo p̄i korə e ni m̄inkirə m̄imbaa, ntyi'ə mbyiitə lo, "Njònə wə a ɪwə, nki ngirə ɪla ghu?"

³⁴ Pànə p̄itse amwuə àpùḡə pànə za a mə nkyiinə a ta'á ànwùè, p̄itse mə nkyiinə a zhyè ànwùè. Tsa'nə ka a lè pə zu'ù e ànwùè ni pi lè pənə nshwəḡə nti ɪ zhwà'nə la, à lè tyi'ə nshwəḡə lo p̄i lòo ndòo ndèrə a nka'á p̄isoyi. ³⁵ Tsa'nə pobə lè tōnə mbyaa aḡunə m̄ikō'ò a ni kō'ò nkwuunə a ndā, p̄isoyi lè tyi'ə mb̄i'ì e p̄inə ntiinə àpùḡə pànə za lè tyi'ə mmə ndzùḡə aḡunə ze. ³⁶ Àpùḡə pànə za a tyi'ə ndzùḡə nkyiinə nshwəḡə lo, "P̄i myaanə e!"

Pàolò a shwəḡə ambo àpùḡə pəənə za

³⁷ Tsa'nə pobə lè tyi'nə mmə ntô kwuunə a ntswùè nka'á p̄isoyi, Pàolò à lè pyiitə ambo àtwuè p̄isoyi za lo, "Mbə'ə nshwəḡə ànwùè àtse ambo ghò?"

A k̄wùè ambo ze lo, "Wə wa la nki nzhyə shwəḡə àshwəḡə p̄iGreek? ³⁸ Ka wə pə o la ηwùè Egypt wa ni à lè kùmənə ndumə, nchyā àzhwà'nə amwuə əla'á, nshwatə p̄imàkizā nkaamə n̄kwàa ndòo ndèrə amwuə alyi'ə waakə?"

³⁹ Pàolò a k̄wùè lo, "M̄iḡə ηwùè p̄iJew, pi pyə mə a Tasùsə ni à pənə mbòmpe əla'á nt̄iḡnə amwuə ɪla'á Silisyà. Mbu'ù mbò ambo ghò lo wə tyi'ə nshwəḡə ambo pànə pə."

⁴⁰ Àtwuè p̄isoyi za a lè pyiimə. Pàolò a tyi'ə ntəəmə aḡunə alyi'ə n̄aḡnənə za nnèrə lo pobə zhwemnə. ɪlyi'ə zhwemnə ni fetə. A tyi'ə nshwəḡə ambo pobə amwuə àshwəḡə p̄iHibrù lo,

22 "P̄ilyimə ɪpā pobə p̄itā ɪpā, n̄i zhwi'tə tsa'nə mbi k̄wiirə ntāḡə mə ambo p̄ighə t̄itsòḡə." ² Tsa'nə pobə lè zu'nə a pə nshwəḡə àshwəḡə p̄iHibrù la, pobə tsùḡə nchi ntē nzhwi'tə. A shwəḡə lo, ³ "M̄iḡə ηwùè p̄iJew, n̄itoḡə ɪtsā pə a Tasùsə amwuə əla'á Silisyà. La n̄k̄wùè mə pə amwuə əla'á Yèrusalèmə a n̄iḡhə. Ndə lanə àḡwà'nə ambo Gamaliel, a lòo mə nkō'ò amwuə p̄imbòomə pi t̄ā ɪpəənə, la n̄tiḡnə aḡunə ànwùè Nwùù tyi'ə tsa'nə p̄ighə p̄itsùmə pə nki mbə sinə wə. ⁴ Ndə nyàḡə pəənə ni pi lè mənə ndzùḡə àlāḡə zə nzhwuutə a ghobə, nkorə mbyāḡnə pobə pəngyə nchyā a ɪtsaḡə. ⁵ Mbə'ə àtwuè p̄ifò m̄à'á Nwùù pobə p̄iḡḡmə amwuə Kansèrə pə p̄indzəənə zəənənə ɪpā. Ndə k̄wiirə àḡwà'nə ambo pobə a ni ghə ηḡā ambo p̄ilyimə ɪpəənə a Dàmaskòsə lo kootə pànə pèrə pə ghu korə lòo kwə a Yèrusalèmə p̄i chyā ɪsà'a a àtwuè pobə.

Pàolò a shwəḡə tsa'nə Nwùù à lè k̄wəbənə e

⁶ "Ndə pə ngyiinə mmə ntô kwuunə a Dàmaskòsə tsa'a pi nt̄iḡnə àzhwùunə, nki wùutə nkà'á ghù tsiinənə ì furə a n̄ipwuurə ηḡwàḡə a ɪmyə m̄iḡə, ⁷ nkunə a ɪshyə, ndzu'ù ngyè ηwùè ì shwəḡə ambo m̄iḡə lo, 'Saul, Saul, wə nyàḡə mə lə nti ɪkə?' ⁸ Nkwùè ambo ze lo, 'A ghò ɪwə, Ndò'nəmbyə?' A shwəḡə ambo m̄iḡə lo, 'A m̄iḡə Yəśù, ηwùè Nazaretə wa ni wə wa nnyàḡə la.' ⁹ Pànə ni pə pi pobə lè pənə ngyiinə lè zəənə nkà'á ghu la ka zu'ù a ghobə ngyè ḡònə ni ì lè pənə nshwəḡə ambo m̄iḡə. ¹⁰ N̄tyi'ə mbyiitə e lo, 'N̄ḡirə ɪla, Ndò'nəmbyə?' A shwəḡə ambo m̄iḡə lo, 'Lòo a ɪshyə ndèrə a Dàmaskòsə, pi tiitə o ni ànwùè àtsùmə ni Nwùù a nùḡənə lo wə gh̄irə.' ¹¹ Nkà'á ghu ì lè gh̄irə n̄fə. Lenəla, pànə ni pə pi pobə lè pənə ngyiinə tyi'ə ngw̄iimə àpò mə ndòo ngè nkwuunə a Dàmaskòsə.

¹² "Njònə ɪtse ni n̄linə ɪtse lè pənə Ananias à lè pə ghu, ntô a ni zəənə mə. À lè pə ηwùè ntē àtwuè a ni ghū'tə a Nwùù, ndzùḡə a mbòomə p̄iJew. P̄iJew p̄itsùmə a Dàmaskòsə lè ki mmə ngu'tə e tyi'ə ɪsh̄i'nə. ¹³ À lè tō ntəəmə a n̄ipwùnə m̄iḡə nshwəḡə lo, 'Ndyimə mə Saul, k̄wirə ndzəənə ɪlyi'ə! Ndzùḡə nk̄wirə ndzəənə ɪlyi'ə, ndzəənə e. ¹⁴ A shwəḡə lo, 'Nwùè pi t̄ā pəənə à tso'ò mə o lo wə zhyè ànwùè ni a t̄à'nə, ndzəənə a wùè wa ni m̄inwùè ɪmə təəmənə, nki ndzu'ù àshwəḡə ni a furənə a ntswùè ze, ¹⁵ ntiinə wə gh̄ə pə ndzəənə zəənənə e a ni tiitə a ηwùè ntsùmə ni ànwùè ni wə zəənənə nki ndzu'ù. ¹⁶ Wə kùmə nchi mbyabə àkə t̄it-sòḡə? Lòo a ɪshyə nk̄wiirə nchyə, mbə'ə Nwùù a sùu a t̄ipòḡə o amwuə ndwuumə ni wə fuḡə n̄linə ɪtse.'

Nwùù a tsàa a Pàolò lo à chwiitə ntwuumə e ambo pànə ni ka pobə pə ghobə p̄iJew

¹⁷ "Nkwùè ni ndə pənə nchà'tə a Nwùù amwuə Ndā Mīshwà'á Nwùù a Yèrusalèmə, ndzəəmə ì lè lāḡə a ɪmyə m̄iḡə, ¹⁸ n̄dzəənə a Ndò'nəmbyə a shwəḡə ambo m̄iḡə lo, 'Fa'a nfulə a Yèrusalèmə ni m̄it̄iḡnə, ntiinə ka pànə pə a n̄iḡhə pə pyiimə a ghobə ànwùè ni wə wa nshwəḡə mbə'ə mə.' ¹⁹ Nkwùè lo, 'Ndò'nəmbyə, pobə zhyə tyi'ə ɪsh̄i'nə lo ndə karə amwuə m̄indā mi àshwatə mi p̄iJew nkootə pànə ni pi nùḡənə m̄int̄iḡmə ì mobə aḡunə ghò nchyā a ndā ɪtsaḡə nkə'ə. ²⁰ Ndə ki mbə alyi'ə ni pi lè mənə nzhwuutə a Stifənə ngàḡə ntwuumə o mbyiimə lo pi zhwuutə e, ntyi'ə ntəəmə mmə mbyabə ɪtsə'ə pànə ni pi lè mənə nzhwuutə e.' ²¹ Ndò'nəmbyə a tyi'ə nshwəḡə ambo m̄iḡə lo, 'Lèrə, ntiinə mbi twuumə o a ndyè sàa ambo pànə ni ka pobə pə ghobə p̄iJew.'"

Pi zhyə a Pàolò tsa'a ηwùè Romə

²² Pànə p̄iḡḡ lè pə nzhwi'tə ànwùè ni Pàolò à lè mənə nshwəḡə tyi'ə ɪsh̄i'nə. La nkwùè ni à lè shwəḡənə a zè ànwùè, pobə lè ḡaḡə m̄iḡyè ɪmobə nkyiinə nshwəḡə lo, "N̄i furə ni ze, nzhwuutə e ntiinə ka a pə e ḡònə ni mbə'ə a chyə." ²³ Tsa'nə pobə lè mənə nkyiinə la, pobə lè sòtə ɪtsə'ə ɪpobə mmyə a

àtìghə, mmə nchwa'à àpùbə mmà'à a àtìghə. ²⁴ Àtwuè pìsoyi pìRoman a lè shwəḡə ambo pìsoyi ìpe lo pobə lòo a Pàolò ndèrə a nka'à pobə, nkə'ə e, mbyiitə e ni ìsùmə ni pi pə nkyiinə àtwuè ze ni ndwuumə wə. ²⁵ La nkwùè ni pobə lè korənə e lo kə'ə, à lè pyiitə ambo àtwuè pìsoyi yè kî àtse ni a lè təəmənə a alyi'ə ghu lo, "Mbòomə a pyiimə lo mbə'ə pi kə'ə a ḡwùè Romə tìghu pi naḡə ìsà'a e ndzəənə àwìghə ànwùè e?"

²⁶ Nkwùè ni àtwuè pìsoyi yè kî za a lè zu'nə ànwùè zə la, a lè lèrə ngə ntiitə àtwuè pìsoyi yè wùunə lo, "Wə ghìrə lə ìla? Njònə wa la ḡwùè Romə."

²⁷ Lenəla, àtwuè pìsoyi yè wùunə za a lèrə ghə mbyi-itə Pàolò lo, "Tiitə mə, ḡhò la ḡwùè Romə?"

Pàolò a kùwùè lo, "Ee."

²⁸ Àtwuè pìsoyi yè wùunə za a kùwùè ambo ze lo, "ndə twuè nkabə nò'nə za'à mbòḡə pə ḡwùè Romə."

La Pàolò a kùwùè lo, "Mìḡə a ḡwùè Romə ntiinə mə mə pobə tǎ ìwəə a pìRoman."

²⁹ Lenəla, pànə ni pi la'a mmə ntà'à pyiitə e ni mìn-wùè lè zùḡə mìnṡə a ḡhobə a nìpwùnə ze. Àtwuè pìsoyi yè wùunə za a lè pì'nə a ni pò ntiinə à lè zəənənə lo Pàolò a ḡwùè Romə ni à korənə e ni mìtsaḡə.

Pàolò a mbyə Kansèrə

³⁰ Àtwuè pìsoyi yè wùunə za a lè mə ntà'à zhyə ànwùè ni a ghìrənə lo pìjəw funə a Pàolò ni ḡònə tìpòḡə. Njyè lə laanə, a kyàatə mìtsaḡə ma aḡunə Pàolò, nfunə pìfò mə'à Nwùè pobə pì Kansèrə ntsùmə lo pobə pòmpe. A tyi'è ndòo a Pàolò ntò ntə a mbyə pobə.

23 Tsa'nə Pàolò a lè təəmənə a mbyə Kansèrə la, a lè tə ìmyə ìme aḡunə pobə nshwəḡə lo, "Pìlyimə ìpā, nìchyəmbyə mə a mbyə Nwùè à laanə tə mbyāa sinə wə tə ka àlùmə a kə'ə e a ḡha." ² Àtwuè pìfò mə'à Nwùè ni nìlinə ìtse lə pənə Ananias à lə shwəḡə ambo pànə ni pi lə pənə a nìpwùnə ze lo pobə kə'ə àpò a ntswùè ze. ³ Pàolò a shwəḡə ambo ze lo, "Nwùè a ḡhǎ kî kə'ə àpò a ntswùè ḡhò; wə chyə mbə la tsa'a əsǎ ndǎ ni pi zo'nə ni mbəəmə i fuə pə a àpyiinə. Wə nwuunə aḡunə aləḡə ìnsa'a mìsǎ'a nshwəḡə lo wə wə nsa'a ìsà'a mə, la mmə mbə'ə a mbòomə a ni shwəḡə lo pi kə'ə àpò a ntswùè mìḡə."

⁴ Pànə ni pi lə pənə a nìpwùnə Pàolò mmə ndzu'ù ànwùè ni à lə mənə nshwəḡə lə pyiitə e lo, "Wə zòomə àtwuè pìfò mə'à Nwùè tyi'è lànə?"

⁵ Pàolò a kùwùè lo, "Pìlyimə ìpā, ka ñtə nzhyə mə lo la àtwuè pìfò mə'à Nwùè ntiinə àḡwà'nə Nwùè a shwəḡə lo 'Kò wə shwəḡə o ànwùè tìpòḡə aḡunə ḡwùè ni à pənə àtwuè pəənə."

⁶ Tsa'nə Pàolò à lə zhyənə lo àpàa pəənə ghu àtse la pìSadducee, pìtse pə pìFarisí la, à lə kyiinə amwuə Kansèrə nshwəḡə lo, "Pìlyimə ìpā, mìḡə a ḡwùè pì-Farisí, mbə tsǎkə moonə ḡwùè Farisí. Nkwuunə ìsà'a lə ntiinə ñnùḡəənə a ntiḡmə mìḡə lo pìkwuə ḡhǎ zhwu-umə a nìwìghə."

⁷ Nkwùè ni a lə shwəḡənə a lenə la, ìsà'a lə furə a tǎtǎrə pìFarisí pobə pìSadducee, pobə ḡhàbə ìpàa ipaa,

⁸ ntiinə pìSadducee lə pə shwəḡə lo ka pànə pə ḡhǎ

zhwuumə a ḡhobə a nìwìghə nki mmə nshwəḡə lo ka pəḡèrə ni Àzhwùè pə e ghu. La pìFarisí pə pyiimə ìnwùè pə ìtsùmə. ⁹ Lenəla Pobə lə chi nkwi'nə nkyiinə ni ìtìḡḡə. Pìnèrə mbòomə pìtse ni pi lə pənə pìFarisí nyi-inə a ìshyə nshwəḡə lo, "Ka pəə zəənə a wəə ànwùè tìpòḡə àtse ni ḡònə wə à ḡhìrənə. Nkwùè ìtse à lə shwəḡḡə Àzhwùè kə angèrə ìtse ambo ze, njiilo kò pəənə zòḡḡə a wəənə a Nwùè."

¹⁰ Nkwùè ni ìsà'a wa i lə mənə ntiḡḡə ndèrə ni mbyə, àtwuè pìsoyi yè wùunə a lə pə ni àkwàrə lo pi siitə a Pàolò, ntyi'ə nshwəḡə ambo pìsoyi ìpe lo pi shwu'è ndòo e ni mìtìḡḡə ndèrə a nka'à pìsoyi. ¹¹ A pə ni ìtwu'è ni i paatənə, Nddò'nəmbyə a təəmə a nìpwùnə Pàolò nshwəḡə ambo ze lo, "Wiimə ntiḡmə! Tsa'nə wə shwəḡənə mbə'ə mə a Yèrusalèmə la, wə kî lèrə a àlǎ'a Romə kî shwəḡə tyi'ə a lenə."

Pi tanə a minəḡə a ni zhwuutə a Pàolò

¹² Njyè ì lə laanə pìjəw pìtse pòmpe a ta'a alyi'ə ndòo àkwàḡə ntsəəmə lo mbə'ə pobə zìghə kə nnò a ḡhobə àzwuumə àtse apə tə mbyāa njyè ni pobə zhwuutənə a Pàolò. ¹³ Ngəḡə nchumə zə lə ləḡə pànə mìḡhumə nìkwāa. ¹⁴ Pobə lə lèrə ambo pìfò mə'à Nwùè pobə pìlìḡmə nshwəḡə lo, "Pəə tsəəmə lo ka pəə pə zìghə a wəə àzwuumə àtse tə pyāa njyè ni pəə zhwuutə a Pàolò." ¹⁵ Njiilo pìḡhə pi Kansèrə tsāa ntwuumə ambo àtwuè pìsoyi yè wùunə lo à kwìrə ndòo a Pàolò nshwu'è ntò nì pəḡrə tsa'a nì tǎ'a chi tsùḡə zhyə mìn-wùè mbə'ə e. La pəə pə chwu'tə mbìḡmə a ni zhwuutə e à pòḡə tó pyāa a nìḡhə.

¹⁶ La moonə ndyimə Pàolò yi məḡḡyǎ yì mbyàḡḡə à lə zu'ù a minəḡə ghu ngə ntyi'è nkwuunə amwuə nka'a pìsoyi ghu ntiitə a Pàolò. ¹⁷ Pàolò à lə tyi'è nfunə a ta'a àtwuè pìsoyi nshwəḡə ambo ze lo, "Lòo a mōḡg-wàs-wuumə wə ndèrə ambo àtwuè pìsoyi yè wùunə, a wə ni ànwùè àtse ni à pi tiitə e." ¹⁸ Lenəla, a lòo e ndèrə ambo àtwuè pìsoyi yè wùunə za, nshwəḡə ambo ze lo, "Pàolò ngəḡə ìtsaḡə wa a ti nfunə mə mbu'ù mbò lo ndòo a mōḡg-wàs-wuumə wə ntò tsirə o ntiinə a wə ni ànwùè àtse a ni shwəḡə ambo ḡhò." ¹⁹ Àtwuè pìsoyi a wiimə àpò e pobə ze shwu'tə ndèrə ni ndzùmə, a pyiitə ambo ze lo, "A ànwùè àkə ni wə tǎ'nə a ni shwəḡə ambo mìḡə?" ²⁰ A kùwùè ambo ze lo, "Pìjəw pyantə lo pobə ghìrə wə lòo a Pàolò a ngwù'ə nkwi'rə nshwu'è tó a Kansèrə. Pobə ghìrə a lenə la pəḡrə pə tsa'a pobə tǎ'a tsùḡə zhyə ànwùè mbə'ə Pàolò. ²¹ La kò wə zu'ù o ànwùè ni pobə pə nshwəḡə ntiinə pànə pìtse amwuə pobə ndàḡə mìḡhumə nìkwāa pə mbanə mmə mbyabə e. Pobə lə tsəəmə mə lo mbə'ə pobə zìghə a ḡhobə kə nnò a ḡhobə àzwuumə àtse apə tə mbyāa njyè ni pobə ḡhǎ zhwuutə a Pàolò. Pobə chwu'tə mbìḡmə ìzobə ntyi'ə mbyabə lo wə pyiimə." ²² Àtwuè pìsoyi za a lə tsāa a mōḡg-wàs-wuumə wa lo a lèrə, la nk-wàtə e lo, "Kò wə shwəḡə ambo ḡònə ìtse lo wə shwəḡə ànwùè zə ambo mìḡə."

Pi fuukè a Pàolò ntsàa a Kàsaryà

²³ A lè tyi'è nfunjè ìtwuè pìsoyi ìpe ipaa nshwəŋè ambo pobə lo, "Nì chwu'tè pìsoyi nkìrə ipaa, ni pìsoyi ni pobə pa nko'ò pìləəmə mīghumə sàmbaa, ni pìsoyi ni pobə pa mmà'à mikonjə nkìrə ipaa. A kì pə aŋunə pìnwūumə nìpwū'ə ni ìtwu'è, nì lèrè a Kàsaryà. ²⁴ Nì ŋà pìləəmə ambo Pàolò a ko'ò, nì pyabè e tyi'è ìshì'nè ndòo ngè ŋŋà ambo Felix ni a pənə govìnò." ²⁵ Àtwuè pìsoyi yè wūunə za a tyi'è ŋŋwà'nè àŋwà'nè ambo govìnò Felix lo, ²⁶ "Àŋwà'nè zə a furè ambo mīŋè Kladyùsè Lysias, mmə ntò ambo ghò, àtsàarè pìfò Felix. Ngwè nchà'tè o ²⁷ Pìjew lè kò a ònè wè mmə ntà'à zhwuutè, la pə pìsoyi ìpà tō nkwiirè e ntiinə ndè zū'nə lo a ŋwūè Romè. ²⁸ Ndè mə ntà'à zhyè ànwùè ni pi wiiimənə e aŋunə ndòo e nshwu'è ndèrè amwuə Kansèrè ghobə. ²⁹ Ndè zəənè lo ànwùè ni pi lè wiiimənə e aŋunə a lè pə mbə'ə mbòomə àla'ə ghobə ka pə e ànwùè ni mbə'ə pi zhwuutè e kè ntsàa e a ndà ìtsarjè. ³⁰ La tsa'nə ndè zū'nə lo pi nūŋè ndzòŋè lo kò e, ndè tyi'è ntsàa e ambo ghò, nki ntsàa pànè ni pobə lè wiiimənə e ni ànwùè nshwəŋè ambo pobə lo pobə tō nshwəŋè ànwùè ghu a mbyè ghò." ³¹ Pìsoyi pa lè ghìrè tyi'è tsa'nə àtwuè àzobə a lè shwəŋənə lo pobə ghìrè, ndòo a Pàolò ni ìtwu'è ghu pobə pi pobə lèrè tə mbyàa a Antipatrìsə. ³² Njyè ì lè laanə, pìsoyi ni pi lè mənə ngyiinè ni mīkwùè kwiirè nkwè mmyà'tè e ambo pyè ni pi ko'nə pìləəmə la lo pobə tyi'è ndòo e ndòo ndèrè ni wèrə. ³³ Nkwùè ni pobə lè pyaanə a Kàsaryà, pobə lè ŋà a Pàolò pobə àŋwà'nè ghu ambo govìnò ghu. ³⁴ A funjè àŋwà'nè ghu mbyiitè ambo Pàolò lo, "Wè furè la amwuə wèrə pàa àla'ə?" Tsa'nə a lè zəənənə lo a furè a Silisyà, ³⁵ a shwəŋè ambo ze lo, "Ngə nanjè ànwùè o nkwùè ni pànè ni pi wiiimənə o ni ànwùè ghə tō." À lè chi nshwəŋè lo pi nūŋè e amwuə nto'ò Heròdè mmə mbyabè e.

Felix a sa'ə ìsà'a Pàolò

24 Njyè itaanè lè lànjè àtwuè pìfò mà'à Nwùè ni pi lè mənə nfunjè e ni Ananias, ni pìlīŋmè ni ntāŋjè mīsà'a ìtse ni nīlinè lè pənə Tetulùsè lè lèrè a ni ghè ndzəənè Govìnò Felix ntiitè mīnwùè mī tìpòŋjè ni Pàolò à wa ngìrè. ² A funjè Tetulùsè, a tyi'è ntò mbì'nè a ni chyà ìsà'a àtwuè Pàolò nshwəŋè ambo ze lo, "Tə iwəə, govìnò Felix, tsa'nə wè twu'tənə a wəə ni àzhì'tè la, wè ghìrè mə pəə nwuunə ni àporèporè aŋunə ntyə sàa, ntò ni ìkyopè mīnwùè pyè ni ghìrənə pəə chyè ìshì'nè amwuə àla'ə ghə. ³ Pəə pə mbyiimè ànwùè zè nkwùè ìtsùmè alyi'ə àtsùmè amwuə ndwuumè ìtsùmè. ⁴ Ka ntà'à mè lo tsəŋjè nkwùè tisiŋnə, la mmə mbu'ù mbò lo wè pə ni àpòŋjè ntīŋmè nzhwi'tè ànwùè ni pəə tà'nə lo shwəŋè. ⁵ Pəə zəənè lo ònè wè a ìnkùmè ìlyi'ə amwuə àla'ə pìjew àtsùmè, nki mbə ònè ngwūunə amwuə àshwatè pi Nazarètə. ⁶ À lè kì mmə ntà'à tsəŋjè Ndà Mīshwà'à Nwùè pəə kò e, [ntà'à a ni sa'ə ìsà'a ndzūŋjè mbòomə ìwəə, ⁷ la Lysias àtwuè pìsoyi yè wūunə a tō ntsirè nkwiirè e ambo pəə ni ìtīŋnè ⁸ ntyi'è nshwəŋè lo

pànè ni pi tà'nə a ni chyà ìsà'a aŋunə ze pi tō ntsirè o]. Wè tə mbyiitè e ni ìpyiitè, yi wə zəənè ìsùmə ànwùè ni pəə chyànə ìsà'a aŋunə ze."

⁹ Pìjew pa pìtsùmè lè pwuutè mbyiimè ìnwùè pa ìtsùmè ni à lè shwəŋənə a àtwuè Pàolò la.

Pàolò a kwiirè ntāŋjə e a mbyè Felix

¹⁰ Nkwùè ni govìnò à lè nèrənə ni àpò lo Pàolò à lòo ìshyè nshwəŋjè, à lè lòo ìshyè nshwəŋjè lo,

"Tsa'nə ñzhyènə lo wè sa'ə mə mīsà'a mī no'nə amwuə àla'ə ghə aŋunə mīngu'u mīno'nə, nga'ə a ni tso'ò ntswùè nshwəŋjè ambo ghò. ¹¹ Wè tə nshàrè ìshì'nè yi wə zəənè lo ka a lànjè e ngyè ntsòbè ipaa ni ndè ko'nə ndèrè a Yèrusalèmə a ni ghè ngu'tè a Nwùè.

¹² Ka pìjew pə lè zəənè a ghobə a gha mīmə ntānkə amwuə Ndà Mīshwà'à Nwùè kè mīmə nkùmè ìlyi'ə a tìtìrè pànè pìtse, kə a ndà àshwatè pobə, kə amwuə àla'ə. ¹³ Ka pobə pə ghobə ni àlènè àtse a ni nèrè aŋunə mīnwùè mə ni pobə shwəŋənə aŋunə mīŋjè.

¹⁴ La ngwè mbyiimè ambo ghò lo ngwa ngu'tè a Nwùè pìtə pìtə ìpəənə, mmə ndzūŋjè àlànjə za ni pobə pa nfunjè ni àshwatè tìpòŋjè. Nki mbyiimè ìnwùè ìtsùmè ni pi ŋwà'nənə amwuə àŋwà'nè mbòomə Mūsī farə amwuə yè ngàŋjè ntwuumə Nwùè. ¹⁵ Ànwùè za ni ngwa mbyabè ambo Nwùè a zhyè za ni pobə kìnə mbyiimè lo pànè pìtsùmè ghə zhwuumə a nìwighè; pyè pa ni mīnwùè ìmobə təəmənə pobə pyè ni ka mīnwùè ìmobə təəmè e la. ¹⁶ Lenəla ngwa ngìrè ànwùè àtsùmè a ni zəənè lo kò ñfànə ànwùè a mbyè Nwùè pobə ŋwùè zhyè ni ntīŋmè mə tə nsa'ə mə aŋunə.

¹⁷ "Tsa'nə ndè furənə a Yèrusalèmə mbə a àpyiinə aŋunə mīngu'u mīno'nə, ndè kwè ni nkabè ambo pəənə ìpà pobə ìpwuumə a ni chà'tè a Nwùè. ¹⁸ A lè pə la nkwùè ni ndè pənə nshwà'à nìshwà'à nì Nwùè ni pobə lè zəənənə mə amwuə Ndà Mīshwà'à Nwùè ni mmyaanə mə a ni sūu mbīŋmè mə a ni zūŋjè mbòomə àla'ə. Ka ndè pə mə ghu pəə pi pànè pìno'nə pobə mə nkùmè ìlyi'ə. ¹⁹ La pìjew pìtse ni pobə lè furənə amwuə pàa àla'ə Asia lè pə ghu. Pobə pə tō təəmè a nīghè shwəŋjè ànwùè tìpòŋjè àtsùmè ni ñgìrənə mbə'ə a pə ghu. ²⁰ Kə ghìrè pànè pə tiitè o ni ànwùè tìpòŋjè àtse ni ndè ghìrənə nkwùè ni ndè təəmənə a mbyè Kansèrè, ²¹ ndāŋjè e a ta'ə ànwùè ni ndè təəmənə a mbyè pobə nkyiinè nshwəŋjè lo, 'Nì pə sa'ə ìsà'a mə lə ntiinə mbyiimənə lo pànè ghə zhwuumə a nìwighè."

²² Lenəla Felix ni à lè kìnə nzhhyè ànwùè mbə'ə àlànjə Ndò'nəmbiyè ìshì'nè, à lè lò'nè ìsà'a nshwəŋjè lo, "Mbì ghə ìlè ìsà'a ìwighə nkwùè ni Lysias ni à pənə àtwuè pìsoyi yè wūunə à ghə tō." ²³ Felix a tyi'è nshwəŋjè ambo àtwuè pìsoyi yè kī lo à tsūŋjè mbyabə a Pàolò ìshì'nè, la nya'a mmə ndzogrè mbò mmyà'tè pìswūə ìpe pì tō ngaanə e ŋŋà e ni ìpwuumə ni à tà'nə.

Pàolò a təəmè a mbyè Felix pobə ngwùə e Drusilla

²⁴ Mīnjyè mītse lè lànjè, Felix pobə ngwùə e Drusilla, ni à pənə mənngyè Jew tō. Felix a shwəŋjè lo pì lòo a Pàolò ntò. Pàolò a tyi'è ntò mmə nshwəŋjè tsa'nə

mbə'ə ɲwùè nùɲè ntiɲmə e aɲunə Yésú Kristù. ²⁵ La Pàolò a ki mbirè nshwəɲə e pə lo pàné pə ni mbòomə ghù ɪshí'ně, nki nzhyə tsa'nə pobə pa ngwìimə mbɪɲmə ɪzobə, farə lo nɲyə ɪ chyə ghu ni Nwùè à ghă sa'à mîsà'a mi pəənə a àtwuè ɪshyă. Lenəla, àkwàrə a wìimə a Felix, a shwəɲə lo, "Wa'a a lenə ndèrə o, ɪsàanə tó pə ghu ɲfunə o." ²⁶ À lè pə nkwàɲə lo Pàolò ä ɲā e ni nkaɲə; Lenəla ntyi'ə mmə nno'ò nfunə a Pàolò lo pobə ze shwəɲə.

²⁷ Ngu'u ipaa lè ləɲə Posyòsə Festùsə a lòo alyi'ə Felix tsa'a govìnò. Tsa'nə Felix à lè pənə ntà'a lo pɪjew kòɲə e la, à lè tyi'ə mmyà'tə a Pàolò a ndā ɪtsanə.

Pàolò a shwəɲə lo à tà'a lo ɪfò Romə a nanə ɪsà'a e

25 Nkwùè ni Festùsə à lè kwuunənə a paa àla'a ze, nɲyə itarə lè ləɲə a furə a Kàsaryà nko'ò ndèrə a Yèrusalèmə. ² Pɪfò mà'a Nwùè pobə pɪɪɲmə pɪjew tiitə e ni mɪnwùè mi tɪpòɲə ni Pàolò à ghɪrənə ntyi'ə mbu'ù mbò ambo ze lo ³ à yèmpə a ghobə nfuukə a Pàolò ntsàa a Yèrusalèmə ntiinə pobə lè chwu'tənə mbɪɲmə ɪzobə lo panə a àlənə zhwuutə e. ⁴ Festùsə a kwùè ambo pobə lo, "Pi fɪɲə a Pàolò a ɪtsanə pə a Kàsaryà, la nkwùè ipaa ndèrə ghu. ⁵ Nɪ ghɪrə ɪtwuè ɪpighə shwu'ə ndèrə ghu pə pi pobə. Nɪ shwəɲə la alyi'ə ghu lo ɲònə wə à ghɪrə ànwùè tɪpòɲə kə nɲanə."

⁶ Festùsə à lè chyə pobə pi pobə tsa'a nɲyə nɪfàamə kə nɪghumə, ntyi'ə nfuè ghu ndèrə a Kàsaryà. Nɲyə ɪ laanə a nwuunə aɲunə aləɲə ɪfò korə e nshwəɲə lo pɪ lòo Pàolò ntò ni wèrə. ⁷ Nkwùè ni Pàolò à lè tònə, pɪ-jew ni pi lè furənə a Yèrusalèmə nshwu'ə ntò lè təəmə nkamnə e ntyi'ə nshwəɲə mɪnwùè mi tɪpòɲə aɲunə ze myə ni mbə'ə ka pobə nèrə a ghobə lo mèrə chyə mbə nkɪɲə nkuɲə. ⁸ La Pàolò à lè tyi'ə nkwiirə ntənə e ambo pobə nshwəɲə lo, "Ka ɲfànə mə ànwùè mbə'ə mbòomə pɪjew; ka fànə mə ànwùè mbə'ə Ndā Mîsh-wà'a Nwùè; nki ka fànə mə ambo Kaasà."

⁹ Festùsə à lè tà'a a ni ghɪrə ànwùè ni a pòɲənə pɪjew ntyi'ə nshwəɲə ambo Pàolò lo, "Wə kòɲə lo lèrə a Yèrusalèmə pɪ sa'à ɪsà'a o ghu?"

¹⁰ Pàolò a shwəɲə ambo ze lo, "Ntəəmə lə amwuə korə Kaasà ni à pənə alyi'ə ni mbə'ə pi sa'à ɪsà'a mə. Ka nɲɪrə mə ànwùè tɪpòɲə àtse ambo pɪjew zhyə ni wə kɪnə nzhyə tyi'ə ɪshí'ně. ¹¹ Ntə mbəla nɲɪrə ànwùè tɪpòɲə àtse ni a kù'nənə lo pɪ zhwuutə mə, yi ka ɲtwuunə mə a ni kwighə. La mɪnwùè ni pobə pə nshwəɲə lo ɲɲɪrə lə ghonə e ti pə nkɪɲə nkuɲə, yi mbə'ə ka ɲònə ɪtse a ɲā e a gha ambo pobə. Kaasà ä nanə ɪsà'a mə."

¹² Nkwùè ni Festùsə pobə pɪkùmə ɪpe lè tsənkənə ɪtwuè ɪpobə nshwəɲə, à lè kwùè ambo Pàolò lo, "Tsa'nə wə shwəɲənə lo Kaasà ä nanə ɪsà'a o la, wə ki lèrə pə ambo ze."

Pàolò a shwəɲə a mbyə Agripà pobə Bernice

¹³ Mɪnɲyə mɪtse lè ləɲə, ɪfò Agripà pobə Bernice tó a Kàsaryà lo kwiiirə a Festùsə. ¹⁴ Pobə ki pə ghu aɲunə mɪnɲyə mɪtse, Festùsə a tiitə ɪsà'a Pàolò ambo ɪfò nsh-

wəɲə lo, "Njònə ɪtse a wə a ndā ɪtsanə a nɪghə ni Felix a chyənə. ¹⁵ Nkwùè ni ndə ko'nə ndèrə a Yèrusalèmə, pɪfò mà'a Nwùè pobə pɪɪɲmə pɪjew tó shwəɲə mɪnwùè mi tɪpòɲə ni Pàolò à ghɪrənə ambo mɪɲə, nshwəɲə lo ɲɲā e pɪ zhwuutə. ¹⁶ La ɲkwùè ambo pobə lo, mbə'ə ka pàné pi Romə zùɲə shwəɲə e lo pi zhwuutə a ɲònə ɪtse tɪghu pi ɲā e ni ɪsàanə lo à təəmə a mbyə pàné pɪghu ni pi wìimənə e ni mɪnwùè nkwiirə ntaɲə e. ¹⁷ Ka ndə tsənə mə nkwùè, nkwùè ni pobə lè tònə a nɪghə. Nɲyə lə laanə, nnuunə aɲunə aləɲə ɪfò korə mə nshwəɲə lo pɪ lòo a ɲònə ghu ntò. ¹⁸ Pàné ni pi lə mənə nshwəɲə mɪnwùè mi tɪpòɲə mbə'ə ze lè lòo a ɪshyə ntəəmə la ka shwəɲə a ghobə a ta'a ànwùè tɪpòɲə àtse ni ndə kwàɲənə lo à ghɪrə. ¹⁹ Ndā'a mɪnwùè ni pobə lə mənə nshwəɲə à lə pə ɪtənkə mɪnwùè mbə'ə ànwùè Nwùè àzobə farə mbə'ə ɲònə ɪtse ni pi lə mənə nfunə ni Yésú ni à lə kwighə mə, la Pàolò a mə nshwəɲə lo à zhwuumə a nɪwighə. ²⁰ Ka ndə zhyə mə ndwuumə ni mbə'ə ɲnanə mɪnwùè mə. Lenəla, mbyi-itə a Pàolò lo tə mbə'ə a kòɲə a ni ko'ò ndèrə a Yèrusalèmə lo pi nanə ɪsà'a wə ghu lo. ²¹ La Pàolò a shwəɲə lo ɲtsàa ɪsà'a e pə ambo Kaasà. Lenəla ɲfɪɲə e tə mbyàa nkwùè ni mbə'ə ɲtsàa e ambo Kaasà."

²² Agripà a shwəɲə ambo Festùsə lo, "Mbi kòɲə a ni zu'ù a ɲònə wə àtwuè ɪpɪɲmə e à shwəɲə." Festùsə a kwùè e lo, "Wə ghă zu'ù e a ngwù'ə."

Pàolò a mbyə Agripà

²³ Nɲyə lə laanə, Agripà pobə Bernice furə amwuə it-sə'ə nɪfò ni pəənə a ndzùmə pobə, nkwuunə amwuə ndā sa'à mîsà'a pobə ɪtwuə pɪsoyi ni pàné pɪwùunə amwuə mbòmpə àla'a ghu. Festùsə a tyi'ə nshwəɲə lo pɪ lòo a Pàolò ntò. ²⁴ Festùsə a ləɲə ni mbyə nshwəɲə lo, "ɪfò Agripà ni ɲwùè ntsùmə ni à wə a nɪghə pəənə pi pobə, ni zəənə a ɲònə wə. La ze ni pɪjew pɪtsùmə a nɪghə farə a Yèrusalèmə pə shwəɲə tɪpòɲə mbə'ə e, nkyiinə nshwəɲə lo mbə'ə ka pobə myà'tə a ghobə a ye tɪghu pobə zhwuutə. ²⁵ Ka ɲdzəənə mə ànwùè àtse ni a ghɪrənə ni a kù'nənə lo pi zhwuutə e zhwuutənə. Tsa'nə a kùmə shwəɲə lo pi tsàa ɪsà'a pə ambo ɪfò Romə la, ndzəənə lo mbi tsàa e ambo ze. ²⁶ La ka ɲdzəənə mə a ngotə ànwùè àtse ni mbə'ə ɲɲwà'nə ambo àtsaarə pɪfò, la ndòo e ntò a mbyə pɪghə pɪtsùmə, tɪsɪɲə a mbyə ghò ɪfò Agripà. Njiilo ndənə a ndzùmə nɲnyoorə wə ɲdzəənə ànwùè ni mbə'ə ɲɲwà'nə. ²⁷ Ntiinə ɲkwàɲənə lo a ànwùè ti àtwuə a ni tsàa a ngənə ɪtsanə ambo ghò ti tiitə ànwùè ni à wɪghənə."

Pàolò a kwiiirə ntaɲə e a mbyə Agripà

26 Agripà a shwəɲə ambo Pàolò lo, "ɪsàanə ɪ zə ambo ghò a ni shwəɲə." Pàolò à lè shwùumə àpò e mbi'nə a ni kwiiirə ntaɲə e nshwəɲə lo, ² "ɪfò Agripà, ɲdzəənə lo mɪɲə a tso'ò ipo'ò àtwuə nɪghòorə a ni təəmə a mbyə ghò sinə wə kwiiirə ntaɲə mə aɲunə mɪnwùè mɪtsùmə ni pɪjew shwəɲənə aɲunə mɪɲə. ³ Nga'a tyi'ə tɪsɪɲə ntiinə wə zhyənə mbòomə pɪjew

farə İtänkə mɪnwùè nɪ i pənə a tɪtɪrə pobə. Ntà'à lo wə wɪimə ntɪŋmə ndzu'ù ànwùè nɪ mbi shwəŋə.

⁴“Pɪjəw pɪtsùmə lə zhyə a nɪchyəmbyə mə a nɪ furə tsa'nə ndə pənə mɪnkɪ. Pobə zhyə a nɪchyəmbyə mə amwuə àla'à pəə farə amwuə Yərusaləmə. ⁵ Pobə zhyə a nɪchyəmbyə mə aŋunə ntyə sàa. Pobə lə pəla mmə nkòŋə a nɪ shwəŋə yɪ pobə shwəŋə lo mɪŋə a ta'à ŋwùè amwuə àshwatə tɪŋnə nɪ a chyənə amwuə mbòomə nɪchà'tə a Nwùè iwəə, pɪFarisí. ⁶ Tɪtsòŋə wə, ngwə təəmə a mbyə korə ntiinə ngwa nnaŋə pə a mbyə aŋunə mɪnkà'nə ma nɪ Nwùè à kà'a mə ambo pɪ-tá İpəəŋə la. ⁷ Lə mɪnkà'nə ma nɪ mɪngwàrə İməəŋə ntsòbə İpaa mə nnaŋə a mbyə a nɪ zəəŋə tsa'nə pobə pə ngu'tə a Nwùè İshí'nə nɪ İtwu'ə pobə nɪjə. Pɪjəw chyə İsà'a aŋunə mɪŋə lə ntii mɪnkà'nə mə nɪ ngwə nnaŋə lə mbə İfò. ⁸ A ghɪrə àkə ka ŋwùè iwɪghə ntsùmə a pyiimə e lo mbə'ə Nwùè a zhwuumə İkwuè pəəŋə?

⁹“Mɪŋə àtwuè İpɪŋmə ndə nkwanə a za lo mbə'ə ngɪrə mɪnwùè mɪtse a nɪ nərə lo ka nkòŋə mə nɪlɪnə Yəsù ŋwùè Nazaretə. ¹⁰ Lə tsa'nə ndə kɪnə mmə ngɪrə a Yərusaləmə. Ka ndə kɪ mmə nɪŋnə mə pənə pɪ Nwùè a ndə İtsaŋə la nɪ mɪtɪŋnə mɪ pɪfò mà'a Nwùè, la mbaa pə nkɪwùè nɪ pɪ lə pənə nzhwuutə a pɪtse, ndə pə mbyi-imə lo pɪ ghɪrə a lenə. ¹¹ Ndə mə ŋŋə a ghobə nɪ ngə'ə amwuə mɪndà mɪ àshwatə İmobə nkɪwùè no'nə, mmə ntà'à lo pobə twuunə a ghobə lo ka pobə zhyə a ghobə a Yəsù. Ndə mə nnyàŋə a ghobə tə mbyəa amwuə mɪmbòmpe mɪ İla'à mɪnyaanə.

Pàolò a shwəŋə tsa'nə à lə pəŋəŋə nnuŋə ntɪŋmə e aŋunə Yəsù

¹²“A pə aŋunə ta'à àkwùè nɪyɪinə wə yɪtse mɪmə ndərə a Dàmaskòsə nɪ tɪŋnə pobə àfà'à nɪ pɪfò mà'a Nwùè ŋənə ambo mɪŋə lo ŋgə fà'à. ¹³ A pə tsa'a ntɪŋnə àzhwùunə, mɪmə ndərə ndzəəŋə nkà'a İ furə a nɪpwu-urə ntà ntsàarə a nwùumə, İ ŋwàŋə a İmyə pəə pɪ ngàŋə àkwùè nɪyɪinə İzà. ¹⁴ Pəə pɪtsùmə lə kɪwɪnə a İshyə, ntyi'ə ndzu'ù ngyə İ shwəŋə ambo mɪŋə amwuə àshwəŋnə Hibrù lo, 'Saul, Saul! Wə nyàŋə mə lə ntii àkə? Wə tã la nɪghòorə nɪ ə zaŋə àkwùè o.' ¹⁵ N-tyi'ə nshwəŋə lo, 'A ghò İwə, masàa?' Masàa ghu a kɪwùè lo, 'A mɪŋə Yəsù wa nɪ wə wa nnyàŋə la.' ¹⁶ La lòo a İshyə ntəəmə aŋunə mɪkwùè İmò ntiinə İtònə ambo ghò la lo wə pə ngàŋə àfà'à mə. Wə tɪitə pɪtse pəəŋə nɪ mɪnwùè nɪ wə zəəŋəŋə sɪnə wə farə myə nɪ mbi pòŋə nərə o. ¹⁷ Mbi yèmpə o lo kò pənə pɪ Israel pobə pənə nɪ ka pobə pə ghobə pɪjəw lo kò pobə ghɪrə a ghobə ànwùè tɪpòŋə àtse aŋunə ghò. ¹⁸ Wə nya'kə İmyə İ-mobə pobə furə a ghobə amwuə ndzùmə ntyi'ə ntò amwuə nkà'a, fuukə a ghobə amwuə mbò mɪ Satàanə ŋŋə ambo Nwùè. Lenəla, nkɪwùè nɪ pobə ghə pyiimə mə, mbi ghə ləəŋə a tɪpòŋə ghobə, pobə tyi'ə mbə nɪ alyi'ə amwuə İpòonə pɪ Nwùè.

Pàolò a shwəŋə tsa'nə à lə fà'nə

¹⁹“Lenəla nɪ İfò Agripà, ka ndə twuunə mə ànwùè nɪ Nwùè à lə shwəŋəŋə lo ŋgɪrə. ²⁰ Ndə zàamə nshwəŋnə ambo pənə pɪ Dàmaskòsə, nshwəŋnə amwuə àla'à Yərusaləmə, nshwəŋnə amwuə İla'à Judà İtsùmə, nɪ nshwəŋnə ambo pənə nɪ ka pobə pə ghobə pɪjəw lo pobə pəŋə mɪntɪŋmə İmobə nɪfurə amwuə tɪpòŋə İghobə ntò ambo Nwùè, ntyi'ə mbɪ'nə a nɪ ghɪrə mɪn-wùè nɪ mɪ nərənə lo pobə kwebə. ²¹ Lə İsùmə ànwùè nɪ pɪjəw lə kònə mə amwuə Ndə Mɪshwà'a Nwùè, ntà'à a nɪ zhwuutə mə. ²² La ngwə mbɪrə ntɪŋnə tə mbyəa sɪnə wə, ntiinə Nwùè à yèmpəŋə mə. Lenəla, İtəəmə a İshyə nɪghə nshwəŋnə a sàŋə sàŋə ambo pənə pɪkɪ ghobə pɪwùunə lo ànwùè nɪ ngwə nshwəŋə lə a tyi'ə ànwùè nɪ ngàŋə ntwuumə Nwùè pobə pɪ Músí lə shwəŋəŋə lo a ghə ghɪrə lo: ²³ Ghù ndzò'nə wa à chyə a nɪ zəəŋə ngə'ə, kɪ pə ntsàambyə a nɪ zhwuumə a nɪwɪghə. Lenəla, ə shwəŋnə tsa'nə nkà'a i wə ntò ambo pənə pɪ Israel farə ambo pənə nɪ ka pobə pə ghobə pɪ-Jew.”

²⁴ Tsa'nə Pàolò à lə mənə nshwəŋnə a lenə a nɪ nərə lo ka a ghɪrə e ànwùè tɪpòŋə la, Festùsə a shwəŋə ambo ze lo, “Pàolò, wə paarə! Wə lanə àŋwà'nə tɪsɪŋnə a tyi'ə ngɪrə wə paarə.”

²⁵ Pàolò a kɪwùè e lo, “Ka mbaarə mə mbə àtsàarə pɪfò. Ngwə nshwəŋə pə a nkɪŋə nkuŋə mə. ²⁶ İfò a zhyə mɪnwùè mə mɪtsùmə. Nkɪ mmə nshwəŋnə ambo ze tɪghu mbə nɪ àkwàrə, ntiinə nzhəŋə lo ka ànwùè àtse a pə e amwuə mɪnwùè mə nɪ ka à zhyə e, ntiinə ka pɪ lə ghɪrə e la a nɪləəmə àtse. ²⁷ İfò Agripà, wə pyi-imə ànwùè nɪ àŋwà'nə ngàŋə ntwuumə Nwùè a shwəŋəŋə la? Nzhəŋə lo wə pyiimə.”

²⁸ Agripà a shwəŋə ambo Pàolò lo, “Wə kwàŋə lo wə lòo a mətùmə nkɪwùè pəŋə mə ntyi'ə ŋwùè Kristù?”

²⁹ Pàolò a tyi'ə nshwəŋə lo, “Kə aŋunə mətùmə nkɪwùè kə aŋunə tèsàa nkɪwùè, ngwə nchà'tə a Nwùè lo kò a pə e pə ndà'à ghò, la a pə ŋwùè ntsùmə nɪ a wə ndzu'ù ànwùè nɪ ngwə nshwəŋə sɪnə wə, a pə àzwu-umə nɪ mbəŋə zərə, ndàŋə ndà'à mɪtsaŋə mə nɪ ka nɪ pə wɪghə nɪ mèrə.”

³⁰ Lenəla, İfò pobə govɪnò nɪ Bernice farə ŋwùè ntsùmə nɪ a lə pənə a alyi'ə ghu a lə lòo a İshyə.

³¹ Nkwùè nɪ pobə lə furəŋə mmə ndərə, pobə lə tyi'ə nshwəŋə pobə nɪ pobə lo, “Ka ŋònə wə a ghɪrə e ànwùè àtse nɪ a kù'nə lo pɪ zhwuutə e kə nchyə e a ndə İtsaŋə.” ³² Agripà a shwəŋə ambo Festùsə lo, “Nònə wə a tɪ mbəla ngoŋə e tɪ shwəŋə lo pɪ tsàa İsà'a e ambo Kaasà, yɪ pɪ myà'tə e.”

Pàolò a lèrə a àla'à Romə

27 Nkwùè nɪ pɪ lə pyiiməŋə lo pəə kwuunə a àpaŋə ndərə a Italy, Pɪ lə ŋə a Pàolò pobə pɪtse ngàŋə İtsaŋə ambo Julius nɪ a lə pənə àtwuè pɪsoyi ambo pɪRoman, mbə àtwuè ngàŋə ntsòo Kaasà. ² Pəə lə kwuunə àpaŋə a Àdràmıtwùmə zhyə nɪ a lə mənə ndərə a mbwùnə mɪ nchyə a nɪ lèrə a Asia, ntyi'ə ntwu-

umè ndèrè Àristakùsè. Njwùè Màsèdonyà a là furèna Tèsalonikà a là lèrè pàè pobè.

³ Njyê ì là laanè pàè kwuunè a Sidònè; Julius nì à là pàè nì ntìjnmè ghù ìshì'nè à là myà'tè Pàolò lo à ghè nkarè pìswùè ìpe mbè'è pobè ñà e nì ìpwuumè nì à tà'nè. ⁴ A nì furè alyi'è ghu, pàè là chi nkwuunè àpanjè. La tsa'nè fèrè à là mənə ntinè ndànjè aḡunə pàè la, pàè tyi'è mbènjè nkwaatè a nguḡə nchyə Cyprùsè nì a là mənə nkìjè a fèrè. ⁵ Pàè là twuumè nchyə ghu niḡnəna nkwaatè a ñipwùnə Silisya pobə Pàmfilya ngə mbyàa a Myra nì a pənə amwuə Lycia. ⁶ A Alyi'ə ghu, àtwuè pìsoyi za a là zəənə àpanjè àtse a furè a Àlèzandryà mmə ntwuumè ndèrè a Italy, nchyà wəə a amwuə. ⁷ Pàè là tyi'è ngyiinè tyi'è ndaa ndaa aḡunə mìnjyè mìn'ə ndanə ndzəənə ngə'è mbònjè tyi'è kwàatè lànjè a ñipwùnə Cnidus. Ka fèrè a là pyimè e lo pàè lèrè nì mbyè amwuə yi ghu pàa. Pàè tyi'è nkwaatè nshwu'è a ñipwùnə àpàbè ìshyè nì nchyə kamnənə pì mə nfunjè nì Kretè a pàa wa nì ka fèrè a là mə ndànjè e ghu, nkwaatè ndànjè a ñipwùnə Salmònè. ⁸ Pàè là lànjè nì mbyè a nì zəənə ngə'è nkwaatè ndànjè a ñipwùnə nchyə ngè mbyàa alyi'ə àtse nì pì là mənə nfunjè nì *Fair Havens* nì a paatənə a Lasea.

⁹ Àkwùè ñyiinè àzəə a là tìjnjè tisiḡnə ntiinə a là kì pəla nkwiè a nì yiinè amwuə nchyə ì là lànjè mə, ntiinə pàè là lyàrənə àlànjè tisiḡnə nì njyè nìsùu a tìpònjè ì kì mə ndànjè. Pàolò a tyi'è ntəətə a ghobə ¹⁰ nshwənjè lo, "Masàa, ñdzəənə lo àkwùè ñyiinè zè a nì furè a ñìghè a pì tō nì ngə'è yìno'nə, pì pì ìpwuumè pìno'nə pobə àpanjè zè, pànjè kì nkwiè," ¹¹ La ka àtwuè pìsoyi za a là zhwì'tè ànwùè nì Pàolò à là shwənjənə, ndzùnjè e pə ntswùè ìsùnjè àpanjè pobə ngànjè àpanjè. ¹² Tsa'nə ka alyi'ə yè tənə àpanjè zè a là pònjè e, ntiinə a là pənə nkwiè ghimə la, pànjè pìno'nə là shwənjè lo pobè kyitè ndèrè nì mbyè ngè mbyàa a Fonisè nì à là pənə alyi'ə yè tənə àpanjè a Kretè nnanjè a pàa ngwènè nwiiumè àpò yè kwàbè nkì nnanjè a pàa mìkò'nə àpò yè zìghènə alyi'ə nì ka fèrè a mə ndànjè e nkwiè ghimə.

Fèrè ntìjnjè amwuə nchyə ghu niḡnəna

¹³ Nkwùè nì fèrè yì mbotənə à là mənə ndànjè nfulè a pàa mītùnjə pobə kwànjè lo ànwùè nì pobə là mənə ntà'à la a pwuumè, lenəla pobə là tsò'ò nkìrə nì ì là ghòpənə àpanjè mbì'nə a nì kwàatè a ñipwùnə Kretè. ¹⁴ A kì pə tyi'è aḡunə mətùmə nkwiè, fèrè ntìjnjè nì pì là mənə nfunjè nì *Northeaster* a wùutè nfulè a Kretè nshwu'è, ¹⁵ ntinè àpanjè za, pàè myà'tè a zèrè ntiinə ka pàè là zhyè a wəə a nì chi mbènjè a zèrə mmyà'tè a tyi'è ndənjənə amwuə nchyə. ¹⁶ Pàè kì nkwaatè a ñipwùnə alyi'ə ìshyè nì nchyə kì kamnənə nì pì là mənə nfunjè nì Kodà, ndzəənə ngə'è za' à mbònjè kò'ò àkànwu'ə, ¹⁷ nsùnjè nchyà amwuə àpanjè, ntyi'è nkorè àpanjè ghu nì minkìrə lo mbè'ə a kanjə shà'tè. Pobə là pə nì àkwàrè lo mbè'ə a kwìrè ngè nkwuunè amwuə waakə a ñipwùnə nì nchyə a Libyà, lenəla ntyi'è nshwu'kè atsə'ə nì a tìjnjənə àpanjè mmyà'tè lo fèrè a tyi'è ntinè àpanjè. ¹⁸ Tsa'nə fèrè à là pənə ḡḡà a wəə nì ngə'è tisiḡnə la,

njyè ì là laanè pobə tyi'è nfuukè pìtse ìpwuumè amwuə àpanjè nkwiè a nchyə. ¹⁹ Yitse njyè ì kì laanè, pobə kwuunè a nì lyàa ìpwuumè àfà'à àpanjè nì mbò ì-mobə nkwiè a nchyə. ²⁰ Tsa'nə ka pàè là chi ndzəənə a wəə a nwiiumè pobə pisanjə aḡunə mìnjyè mītse la, àghè'tè a kì mbìrè ndànjè e lànjənə la, pàè lwiutè ndzəənə lo ka nìchyəmbyè itse a pìrè e ambo pàè.

²¹ Pànjè là chyè mìnjyè mìn'ə tìghu pì zìghè àzwu-umè, Pàolò a təəmè a mbyè pobə nshwənjè lo, "Pilyimə ìpà, nì là pəla ndzu'ù ntswùè mè, ka furè a wìghə a Kretè yi ka àpanjè zè pì e, pəənə kì mbì ìpwuumè ìpəənə. ²² La tìtsònjè wè mbu'ù mbò nshwənjè lo nì wiimè mìn'tìjnjè ìmìghə ntiinə ka ḡwùè wìghə a pə kwìghè e, a ye ndà'à àpanjè nì nì pìnə. ²³ Nshwənjè a lenə la ntiinə a là pə nì itwu'è nì ì là lànjənə la, angèrè Nwùè mè nì ngwa ngu'tè à là tō ambo mìnjè ²⁴ nshwənjè lo, 'Kò wè pò o Pàolò, wè chyè a nì təəmè a mbyè Kaasà kwìirè ntànjə o. Tsa'nə Nwùè à yèmpənə o la, à ghìrè pìghə pànjè pè pìtsùmè chwàrè.' ²⁵ Lenəla nì pilyimə ìpà, kò nì pò. Nnùnjè ntìjnjè mè aḡunə Nwùè lo à ghà ghìrè tsa'nə angèrè à là shwənjənə ambo mìnjè la. ²⁶ Lenəla, pəənə ghà ghè təəmè aḡunə àpàbè ìshyè àtse a tìtìrè nchyə."

²⁷ A pə nì itwu'è aḡunə njyè ntsòbè ñkwàa, àghè'tè a tinè a wəə mmə ndèrè amwuə nchyə ghu niḡnəna Àdratikè. A kì pə ntìjnjè itwu'è, pànjè nì pì fà'nə amwuə àpanjè tyi'è mmə nkwaanjè lo pobə pə mmə mbaatè àpàbè ìshyè. ²⁸ Pàè tyi'è mmə mbaatè àpàbè ìshyè za, ntìjnjè nkìrè aḡunə ñìghòrə mmà'à amwuə nchyə lo zəənə tsa'nə nchyə ì minənə ndzəənə a nìminə a pə mbò mìghumè mimbəa, nkì lèrè nì mbyè nchi mmà'à ndzəənə a nìminə nchyə a kì mbə mbò ntsòbè itaanè. ²⁹ Pobə tyi'è mmə mbò lo mbè'ə pobə ghè ndzinè aḡunə ñìghòrə, ntyi'è nshwu'kè ìghòpè ìpanjè ñkwàa amwuə nchyə, ntyi'è ntsaamè lo njyè ì fa'a ndaanè.

³⁰ Ngànjə àfà'à amwuə àpanjè là pə ntà'à furè kìrè a ghobə, ntyi'è nfuukè àkànwu'ə mmà'à amwuə nchyə, nfièkè lo pobə tà'à shwu'kè ìghòpè ìpanjè a mbyè àpanjè. ³¹ La Pàolò a shwənjè ambo àtwuè pìsoyi pobə pìsoyi lo, "Ngànjə àfà'à àpanjè zè tə ka ghonjè a ghobə amwuə àpanjè zè pìghə pobə, nì chwàrè a wìghə apè."

³² Lenəla pìsoyi pa là liitè minkìrə aḡunə àpanjè za mmyà'tè a kunè.

³³ Njyè ì là mə ntò laanè, Pàolò a pu'ù mbò ambo pànjè pìghu nshwənjè lo pobè zìghè. Pàolò à là shwənjè ambo pobə lo, "Nì nwiunè mə lə aḡunə njyè ntsòbè ñkwàa tìghu nì zìghè àzwuumè. ³⁴ Mbu'ù tyi'è mbò lo nì zìghè àzwuumè àtse mbè'ə nì kanjə kwìghè njyè. Ka ḡjònè itse amwuə pìghə a pə pì e ìnyùnjè àtwuè e."

³⁵ Tsa'nə à là shwənjənə a lenə la mbiinè ntsìnjè àpaanè ḡḡà a miyàa ambo Nwùè a mbyè pobə pìtsùmè, mbə'ə a zèrə, mbì'nə a nì kwurè. ³⁶ Mbìjnjè ìzobə pìtsùmè là ḡà'tè, pobə pìtsùmè kwurè. ³⁷ Pàè pìtsùmè amwuə àpanjè ghu là pə ḡwùè nkìrə ipaa nì mìghumè sàmbəa ntsòbè ntuurè. ³⁸ Pobə là zìghè ndzwurè, nkwiè àpwù'è nkwiè amwuə nchyə ghu niḡnəna mbè'ə àpanjè à zànjè.

Fèrè a shà'tè àpanjè za

³⁹ Njyê ĩ lè laanè ka pobè zhyê a ghobè alyi'è ni pobè pənə ghu, ndzəənè alyi'è àtse tsa'a ngunə nchyə ni waakə a lè pənə ghu, pobə tyi'è ntà'à a ni kyiitè nsunjè àpanjè za lèrè alyi'è ghu. ⁴⁰ Pi lè liitè m̃ngòpè mi àpanjè ma mmyà'tè amwuə nchyə, nki ndiitè m̃nkirə ni mi lè w̃iimənə a ĩndòo àlànə àpanjè, nko'kè atsə'ə ni a pənə a mbyè ntinè àpanjè mmyà'tè lo fèrè à tyi'è ntinè àpanjè za ndèrè a ngunə nchyə. ⁴¹ La àpanjè za a ghè ndzinè aḡunə waakə a ngunə nchyə, mminè ndèrè a ĩshyê. Mbyè àpanjè za ĩ kwuunè amwuə waakə ka pə chi n'è'nè e, àghè'tè a ghìrè nchyə ghù pəgrənə shà'tè ndzùmè àpanjè za.

⁴² P̃soyi lè tà'à lo zhwuutè ngànə ĩtsanə za mb'ə pobə kanə zo'ò nchyə k̃irè. ⁴³ Tsa'nə àtwuè p̃soyi za a lè mənə ntà'à chwàrè a Pàolò la, à lè zònjè lo kò pi ghìrè e ntiirè ànwùè zè, la shwənjè pə lo ḡònè ni à zhyə'nə zo'ò nchyə à zàamè nkànə amwuə nchyə nd-zo'ò nfulè a isighə, ⁴⁴ àpwù'è pəənè à tyi'è ngw̃iimè p̃i-planjè pobə ĩpàa àpanjè za ndzo'ò ngè nfulè a isighə. Lenəla lə ndwuumè ni pànè p̃itsùmè lè zo'nə ngè nfulè a isighə ĩshì'nè.

Ànwùè ni a lè ghìrənə a àla'à Maltà

28 Tsa'nə pə lè chwàrənə a ñwighè nfulè a isighə la, pi lè tiitè a wə lo ñlinè ni àpàbè ĩshyê ghu ni nchyə kamnənə la Maltà ² Mbòomə pànè pi ghu à lè pònjè ka m̃zùnjə, pobə k̃wiirè a wə ĩshì'nè. Tsa'nə mbənjè ĩ lè mənə ndò la, ĩlyi'è lè mə nfi, lenəla pobə tyi'è nchwùè ĩmù nk̃wiirè a wə. ³ Pàolò à lè shwatè ñpyi-ijè ni nk̃wuunè mmə ntòonè amwuə ĩmù, ĩnyoorè ĩ furè amwuə ntiinə ĩmù lè pənə ndwùumè ndwuumè àpò e ntsənjənè e aḡunə. ⁴ Tsa'nə ngànə àla'à zè lè zəənənə ĩnyoorè za ĩ tsənjənə aḡunə àpò e la, pobə lè tyi'è nshwənjənè pobə ni pobə lo, "À patə nk̃irè pə a ñwighè nchyə la, ka p̃iNwùè pə myà'tè e lo à chyê ghù nt̃ijənè." ⁵ La Pàolò à lè zàrè ĩnyoorè za amwuə ĩmù la ka ànwùè àtse ghìrè e a ye. ⁶ Pobə lè tyi'è mmə nkwanjè lo à mòrè, kè lo à wùutè kunè kwighè. La tsa'nə pobə lè tyi'nə mmə mbyabè aḡunə ntyě sàa ka zəənè a ghobə ànwùè àtse a ghìrè e la, pobə lè pənjè m̃int̃ijmè ĩmobə ntyi'è nshwənjè lo Pàolò a ñwùè ĩtse.

⁷ A ñpwùnə ni alyi'è ghu, ĩswùumə ĩtse ĩ lè pə ghu mbə yì ĩfò Maltà ni ñlinè ĩtse lè pənə Publius. A lè k̃wiirè a wə ntwu'tè a wə ĩshì'nè aḡunə njyê itarə. ⁸ Tã pi Publius a lè nwuunə a ĩkwùunə mmə ngòonè a fibə ghobə àkò'o, Pàolò a kwuunə a ndá ntsirè e, nchà'tè a Nwùè nnunjè mbò aḡunə ze a fiitè ⁹ Nkwùè ni ànwùè zè lè lòo ni alyi'è la, pànè p̃itsùmè ni pi lè mənə ngòonè àla'à Maltà lè tó Pàolò a ghìrè pobə fiitè. ¹⁰ Pobə lè ḡà ĩpwuumè p̃ino'nə ambo pə. Nkwùè ni pə lè tyi'nə mmə ndèrè, pobə lè chi ḡḡà ĩpwuumè ni kù'nənə aḡunə àkwùè ñyiinè àzə.

Pobə furè a Maltà ndèrè a Romè

¹¹ ĩḡwigrè itarə lè lànə pə kwuunè àpanjè ni a lè furənə a Àlèzandryà ni pi lè mənə nfulè ni "M̃ifā mi p̃iNwùè." Pə lè pyè ngonjè ghu la ntiinə à lè pənə nkwùè gh̃imə. ¹² Pə lè pyàa a Sirakùsè nchyə ghu njyê itarə, ¹³ nfulè alyi'è ghu nkwuunè a Rhegium. Ta'à njyê à lè lànə fèrè a furè a pàa m̃itunə nko'ò ntinè àpanjè, njyê ĩ laanè pə ghè mbyàa Puteoli. ¹⁴ Pə lè zəənè p̃ilyimə p̃itse a ndzùmè Yésù ghu ni pobə lè tà'nə lo pə pi pobə chyê aḡunə ta'à ngàbè lenəla pə lèrè a Romè.

Àfā'à Pàolò a àla'à Romè

¹⁵ P̃ilyimə ĩpə a ndzùmè Yésù lè zu'ù lo pə tó mbyàa, p̃itse furè a M̃itāanə Apyùsè, p̃itse furè amwuə p̃i'iyii m̃indā mi àzhwùutè m̃intarə ntó pə pi pobə pwùumè. Nkwùè ni Pàolò a zəənənə a ghobə, à lè ḡà a miyàa ambo Nwùè, ntiḡmè e ĩ zùnjè ntiḡnè. ¹⁶ Nkwùè ni Pàolò à lè pyāanə a Romè, pi lè myà'tè e lo à pə nchyə ze ni ze pobə ta'à soyi lo à tə mbyabè e. ¹⁷ Njyê lè lànə itarə, Pàolò a funjè ĩtwuè p̃ijew ni pi lè pənə a Romè pobə tó nshwatè. Nkwùè ni pobə lè nwuunə a ĩshyê Pàolò a shwənjè ambo pobə lo, "P̃ilyimə ĩpā, ka ndè ghìrè mè ànwùè t̃ipònjè àtse ambo pəənè ĩpəənè, kè aḡunə mbòomə àla'à ni p̃itā ĩpəənè lè pənə ni w̃èrə, la pi lè chyā mè a ĩtsanə a Yèrusalèmè ḡḡà ambo pànè pi Romè. ¹⁸ Pobə lè nanjè ĩsà'a mè mmə ntà'à lo myà'tè mè ntiinə ka pobə lè zəənè a ghobə ànwùè àtse ni ndè ghìrənə ni mb'ə pi tyi'è nzhwuutè mè zhwuutənə. ¹⁹ La ka p̃ijew lè pyiimə a ghobə ànwùè ghu, lenəla, a tyi'è ntsàarè mè ñshwənjè lo pi tsàa ĩsà'a ghu ambo Kaasà. Ka m̃ijjè àtwuè ĩp̃ijmè mè ndè pə mè ni ànwùè àtse a ni shwənjè mb'ə pəənè ĩpā. ²⁰ Lě ĩsumə ànwùè ni ñfunjənə a wighə lo pəənè shwənjənè mb'ə m̃itsanjè mə ni mi pənə ambo m̃ijjè ntii ḡònè wa ni pànè pi Israel lè mənə mbyabè lo à tó la."

²¹ Pobə k̃wùè ambo ze lo, "Pə pirè mə a wə tì k̃wiirè àḡwà'nè àtse ni a furənə a Judyà mb'ə o; ka ndyimə iwə ghùtse a ki nchi furè e ghu ntó nshwənjè ànwùè t̃ipònjè àtse mb'ə o. ²² La pə kònjè a ni zhyê ànwùè ni wè wè nshwənjè, ntiinə pànè pə nshwənjənə aḡunə ghò alyi'è àtsùmè lo àshwatè zè ni wè pənə amwuə lə ka a pònjè e."

²³ Lenəla pobə lè kà'à njyê pobə pi Pàolò tyi'è ntó njyê ghu pobə p̃ino'nə tó ntsirè e alyi'è ni à mənə nchyə. À lè shwənjənə a ni p̃inè a ngwù'ə tə mbyàa a nkwe mmə nchwiitè ntwuumè mb'ə ànwùè Ñifò Nwùè ambo pobə. À lè nèrè a ghobə ni ĩlyi'è p̃itse amwuə àḡwà'nè p̃imbòomə pi M̃úsí farə amwuə àḡwà'nè ngànə ntwuumè Nwùè, mmə nkyiitè a ni ghìrè pobə zhyê lo ànwùè Yésù a chyê mbə nkūnjə nkunjə. ²⁴ Pobə p̃itse lè pyiimè lo àshwənjənə e a nkūnjə nkunjə, la pobə p̃itse ki ntwuumè a ghobə. ²⁵ Lenəla pànè p̃ighu lè furè alyi'è ghu a m̃intswùè m̃intswùè. Pàolò a tyi'è nshwənjè lo, "Àzhwùè Nwùè a lè shwənjənè

ìshì'nè tsa'nè ngàṅè ntwuumè Nwùè Ísayà à là ṅwà'nèṅè ambo pítă pítă ìpèṅè lo:

²⁶ 'Ghè nshwəṅè ambo pàṅè pə lo
 Nǐ zu'ù tə zu'ù la zhyê a wighə apè,
 nǐ naṅè kŵirè naṅè, la zəṅè a wighə apè,
²⁷ ntiinə mǐntiṅmè pàṅè pè porè mə,
 pobə nàanə mitugrə ìmobə,
 nkí nkŵupè ìmyê ìmobə.
 A ghoṅè tə pə a lenə, yí mbə'ə pobə zəṅè nǐ ìmyê ì-
 mobə,
 ndzu'ù nǐ mitugrə ìmobə,
 nzhyê amwuə mǐntiṅmè ìmobə
 mbəṅè nkŵirè ntô ambo mǐṅè, mbarə a ghobə. Lă
 tsa'nə Nwùè à shwəṅèṅə."

²⁸ Pàolò a tyí'è mmyàanè nshwəṅè lo, "Nǐ chyê a nǐ zhyê lo ntwuumè Nwùè wa nǐ à fuukəṅə pèṅè amwuə ngə'è ntô ambo pàṅè nǐ ka pobə pə ghobə pǐjew. Pobə pǐ zu'ù!" ²⁹ [Tsa'nə Pàolò à là shwəṅèṅə a lenə la, pǐjew là furè nǐ àzaṅè ntiṅmè, ntyí'è nsa'nè pobə nǐ pobə.]
³⁰ Pàolò à là pǐ'nè a nǐ chyê amwuə ndā nǐ à là mənə ntwuè àtwuè nǐ ze aṅunə ngu'u ipaa, ntyí'è mmə nkŵi-
 irè a ṅwùè ntsùmè nǐ à là tōnə lo zəṅè e. ³¹ À là mə nchwiitè ntwuumè mbə'ə ànwùè Nǐfò Nwùè ambo pobə, nkí mmə nnèrə a ghobə nǐ mǐnwùè mbə'ə Ndò'nəmbýê Yēsú Kristù, nshwəṅèṅə nǐ àkwùukè ntiṅmè a sàṅè sàṅè.

Roman

Mɛnwùè a ni zhyê amwuê àḡwà'nè zè

Àḡwà'nè zè la a lè ḡwà'nè Pàolò ambo àshwatè ìpoonè pi Kristù ni a pənə a àl'à Romè. À lè ḡwà'nè a zèrè la a ni tiitè a ghobə lo ă tō fà'ə ambo pobə aḡunə mətùmə nkwùè, tyi'è furè ghu pobə yèmpə e à lèrè a Spain. Pàolò à ḡā àtwuè ànwùè ni à tà'nə shwəḡnə aḡunə tyi'è a nḡp'i'nè (1.16-17) ni a pənə lo: ntwuumè ghù ìshì'nè wa i wa ni mḡtḡḡnè a ni chwarè pànè pḡtsùmè ni pobə nḡḡnə nḡḡmè ìghobə aḡunə Kristù. À kḡ ḡḡwà'nè ntiitè mbə'ə ntwuumè ghù ìshì'nè wè la mbyè mbi'nè nshwəḡè lo ḡwùè ntsùmè à ghḡrè mə tḡpòḡè ntyi'è mbə a ndyă sàa aḡunə Nwùè. À ghḡrè a laanè lo mbə'ə ka mbòomə a chwarè e a ghobə la a mə ngḡrè Nwùè ngḡrè mɛnwùè mḡ pànè təəmè a ni ləḡè a ndzùmè àpyiimè nḡḡmè àzobə aḡunə Kristù a nḡp'i'nè ngè ndwùutè.

Lă tsa'nə pi ghàpənə àḡwà'nè zè

Mɛnwùè a ni zhyê mbə'ə àḡwà'nè zè pobə àtwuè ànwùè 1.1-17

Ìsùmə ni nḡchwarè à pòḡnə la 1.18-3.20

Tsa'nə Nwùè à wa nchwarè pəənə 3.21-4.25

Nḡchyəmbyə ghù shwuè mbə'ə ḡwùè a pwuutè pobə pi Kristù 5.1-8.39

Tsa'nə Nwùè à nèrənə lo Israel à ghă pə 9.1-11.36

Àkwùè nḡyiinè ìpoonè pi Kristù 12.1-15

Ndwùutè ànwùè pobə àchà'tè Pàolò 15.14-16.27

1 A mḡḡè Pàolò ngəḡè àfà'ə Yēsù Kristù ni à lè fuḡnə a mə aḡunə ngəḡè ntwuumè e, ntso'ò mè lo ìtə nchwiitè ntwuumè Nwùè ghù ìshì'nè. ² Ntwuumè Nwùè wa ni à lè kà'nə nkwùè ntsàambyè ndəḡè a ndzùmè ngəḡè ntwuumè ìze, ḡḡwà'nè amwuə ìḡwà'nè pi laanənə. ³ Ntwuumè wèrə wè i chyê la mbə'ə Yēsù Kristù Ndò'nəmbyə ìwəənə, wùè ni pi lè pyənə e tsa'a ḡwùè mḡsoḡə amwuə ngwàrè Dàfirè. ⁴ La Nwùè à lè ləḡè a ndzùmè Àzhwùè e nnèrè ni ìtḡḡnè e lo Yēsù la moonè e, tsa'nə à lè zhwuumənə e aḡunə nḡwighè la. ⁵ Nwùè à lè ləḡè a ndzùmè ze ḡḡā a wəənə ni ìsàanə a ni kwiirè àpòḡè nḡḡmè e, i kḡ pə ngəḡè ntwuumè ìze ntii nḡlinè ni Kristù, mbə'ə tyi'è fuḡè pəənə amwuə ìl'a'ə ìtsùmè lo pobə tō ntyi'è ntə ndzu'nè e. ⁶ Pighə pa ni nḡ pənə a Romè, Nwùè a kḡ nfuḡè a wighə lo nḡ tō mbə pànè pi Yēsù Kristù.

⁷ Lenəla, ntyi'è ḡḡwà'nè àḡwà'nè zè ambo pighə pḡtsùmè a àl'a'ə Romè ni Nwùè à kòḡnə, nfuḡè a wighə nḡ pə pəənə ìpe.

Àpòḡè nḡḡmè Nwùè pobə àporəporə à furè ambo Nwùèkò'ò Tă ìwəənə ni Ndò'nəmbyə Yēsù Kristù mbə ambo pighə.

Àchà'tè Nwùè Pàolò a ni ḡā a miyàa ambo Nwùè

⁸ Mbi pyè ḡā a miyàa ambo Nwùè Tă ìwəə ləḡè a ndzùmè Yēsù Kristù mbə'ə a wighə pḡtsùmè ntiinə pi zu'ù àlyà'tè àpyiimè nḡḡmè àzighə amwuə àtwuè ìshyè àtsùmè. ⁹ Mbə'nə Nwùè wa ni ngwa nfà'ə ambo ze ni

nḡḡmè mə ìtsùmè tsa'nə ngwa nchwiitè ntwuumè ghù ìshì'nè wa mbə'ə Moonè e la, a ndzəənə zəənənə mə lo nshwəḡè la nkḡḡ nkuḡə lo ngwè nkwəmpə a wighə amwuə ìchà'tè Nwùè ìpā nkwùè ìtsùmè ka kaanə a mə. ¹⁰ Nkwùè ìtsùmè ni ngwa nchà'tè a Nwùè, ngwa mbu'ù mbò ndoonè lo a ḡā ìsàanə ntō nkarə a wighə tḡtsòḡè.

¹¹ Mbə'nə ngwè ngyii ka mḡzḡḡə a ni zəənə a wighə mbə'ə ləḡè a ndzùmè mḡntyaḡnə ni Nwùè à tyəḡnə mə ni mèrə ghḡrè nḡ chi ntsḡḡè nḡḡnə. ¹² Ànwùè ni ngwè nshwəḡè a chyê lo pəənə pi yèmpə ìpḡḡmè ìwəənə a ta'ə nkwùè; Àpyiimè nḡḡmè àzighə a yèmpə mə, àzà a kḡ ngyèmpə a wighə.

¹³ Pilyimə ìpā, nḡtā'ə lo nḡ tsḡḡè nzhyê lo nkwàrè mə nkwùè nò'nə lo tō karə a wighə (la àzwuumè àtse a kḡ mmə nnàanə mə tyi'è nàanənə lo kò nḡtō). Nḡtā'ə lo mbə'ə nḡtō mbəḡè mḡntḡḡmè mḡ pəənə amwuə pighə lo pobə zḡḡè a Kristù, tsa'nə nḡkḡ mə mbəḡè amwuə pḡtse ìl'a'ə ni ka a pə e pḡlew la. ¹⁴ A alyi'ə ànwùè mə a ni fà'ə ambo ḡwùè ntsùmè; ambo pànè ni pobə zhwuumənə pobə pànè ni ka pobə zhwuumə a ghobə; ambo pànè ni pobə zhì'tənə pobə ìpuukə. ¹⁵ Tsa'nə a pənə lə la ngwè ndanə ngyii a ni chwiitè ntwuumè ghù ìshì'nè wa ambo pighə a àl'a'ə Romè.

Mḡtḡḡnè ni mḡ pənə amwuə ntwuumè ghù ìshì'nè

¹⁶ Ka mbə mə ni ìsḡḡnə mbə'ə ntwuumè ghù ìshì'nè ntiinə i chyê mbə la mḡtḡḡnè mḡ Nwùè ni i wa nchwarè

pànè pìtsùmè pyè ni pobə nùjə̀nə ntiŋmə aŋunə Kristù; mbì'nə aŋunə pɛjəw ntyí'è ndèrə aŋunə pànè ni ka pobə pə ghobə pɛjəw. ¹⁷ Ntwuumə ghù ɛshì'nə wa nnèrə àlàŋə ni pànè təəmənə ndəŋə ndəŋə a mbyè ze a ni pì'nə aŋunə àpyiimə ntiŋmə ngə ndwùunə aŋunə àpyiimə ntiŋmə. Aŋwà'nə Nwùə a shwəŋə lo; "Njònə ni a làŋə̀nə a ndzùmə àpyiimə ntiŋmə ngìrə ànwùè yè təəmənə la, a ghă chyâ."

Àtsə ntiŋmə Nwùə aŋunə ɲwùè misonə

¹⁸ Nwùə à lanə nnèrə àtsə ntiŋmə nìpwuurə aŋunə pànè pìtsùmè ni pobə twuunənə a ghobə ànwùè e ngìrə mìnwùè mi tìpòŋə; tìpòŋə ɛghobə a tyí'è nnàanə lo kò pànè tə nzyhə a ghobə a nkùŋə nkuŋə. ¹⁹ Mbə'nə ànwùè ni pànè chyə̀nə a ni zhyə mbə'ə Nwùə a laanə ambo pobə ntiinə Nwùə à là nèrə mə ambo pobə. ²⁰ A ni pì'nə tsa'nə Nwùə à là tsùŋə̀nə àtwuè ɛshyè zè la, mbòomə Nwùə ni ka pi mə ndzəənə e pobə mìtɛŋŋə ɛme ni mi ghoŋə̀nə ni nkuŋə, farə tsa'nə à kinə mbə Nwùə la, a lanə nfurə ndaanə ambo pànè tsa'nə pobə zəənənə aŋunə ɛpwuumə ni Nwùə àtwuè ɛpɛŋŋə e a tsùŋə̀nə. Ka pobə pə a ghobə ni ànwùè àtse yè nyaanə a ni shwəŋə. ²¹ Mbaa pə tsa'nə pobə là zhyə̀nə a Nwùə la, ka pobə là ghu'tə a ghobə a ye tsa'a Nwùə, ka ki ŋā a ghobə miyāa ambo ze. Pobə là kwàŋə pə ɛkìghə̀ mìnwùè amwuə mìnɛtiŋmə ɛmobə, lenəla, ngwù'nə a mèrə. ²² Pobə là lòo mbɛŋŋə̀ ɛzobə pə aŋunə ngàŋə àzhì'tə, la mbə ɛpuukə. ²³ Ambo pobə a ni ghu'tə pə a Nwùə ni a ghoŋə̀nə ni nkuŋə, pobə ghu'tə pə ɛpwuumə ni pèrə shwuənə a ɲwùè misonə ni à ghă kwìghə̀, kə pìsɛŋə̀ ni mìnnyāamə, kə mìnnyāamə ni mi shwuənə àngwanəŋə-wanə mìghòorə.

²⁴ Lenəla, Nwùə a wa'ə a ghobə lo pobə pí amwuə mìnwùè mi ntsɛŋŋə̀ ni mìnɛtiŋmə ɛmobə tà'nə, ntyí'è ngìrə ɛnwùè ɛsɛŋŋə̀ a tìtìrə pobə. ²⁵ Pobə lòo nkùŋə nkuŋə mbə'ə Nwùə mbəŋə̀ a tyí'è pìchwirə. Pobə pa ngu'tə nki nfà'ə pə ambo ɛpwuumə pyè ni Nwùə a tsùŋə̀nə la ngwa'ə a Nwùə ni à tsùŋə̀nə ɛpwuumə pìghu, mbə ni àghu'tə ni a ghoŋə̀nə ni nkuŋə la! Amen.

²⁶ Mbə'nə ɛpwuumə pèrə pə i ghìrə Nwùə a myà'tə a ghobə lo pobə tə ngìrə ɛnwùè ɛsɛŋŋə̀ pyè ni pobə pa ngyii la. Pəngyɛ ɛpobə myà'tə a ni lyə̀ pobə pi mbyàŋŋə̀ ntyí'è ndyè ni pəngyè. ²⁷ Mbyàŋŋə̀ ki mmyà'tə a ni lyə̀ ni pəngyè ntyí'è ndyè ni yìtse mbyàŋŋə̀. Pobə pə ngìrə ɛfèrə mìnwùè pobə yìtse mbyàŋŋə̀ ntyí'è nchyā ɛsà'a Nwùə aŋunə pobə nti mìnwùè mi ɛsɛŋŋə̀ ni pobə ghìrə̀nə.

²⁸ Tsa'nə pobə là twuunənə a ghobə a ni zùŋə̀ nkùŋə nkuŋə mbə'ə Nwùə la, Nwùə a wa'ə a ghobə amwuə ɛnwùè ntsɛŋŋə̀ pobə ɛkwàŋə̀ ɛpobə lo pobə tyí'è ngìrə mìnwùè ni ka pobə là pə ghìrə̀ a ghobə. ²⁹ Pobə là pə ni ntiŋmə ghù shyə̀ ni i lwenənə ni tìpòŋə̀, ni àghə̀'ə farə ntiŋmə ghu lùwə̀nə. Pobə là nɔ'ò ni àghə̀'nə, nìzh-wuutə, àfìghə̀, mɛlā'ə, mīnanə̀ ni àkwə̀əmə, ³⁰ mbə ni àshwəŋə̀ a ndzùmə ndzùmə, mbàanə a Nwùə, ndzòomə pəənə, ntèrə, nko'ò mbɛŋŋə̀, ntsùŋə̀ a tìpòŋə̀, ntiŋmə̀ àtwuè ambo pìtā ɛpobə pobə pìmə̀

ɛpobə. ³¹ Pobə là ki mbə ɛpuukə, mbə pànè ni ka pobə mə nnùŋə̀ a ghobə nkà'nə ɛzobə, mbə pìtìkoorə̀ mɛlìŋə̀, nki mmə nshwəŋə̀ ɛshwəŋə̀ ntsaa misonə. ³² Mbaa pə tsa'nə pobə zhyə̀nə lo mbòomə Nwùə a shwəŋə̀ lo ɲwùə a tə mbə ni mbuurə nìchyə̀mbyə̀ zè a kwìghə̀ la, pobə làŋə̀ ni mbyè nki ngìrə̀ mìnwùè mìghu ghìrə̀nə, mbyiimə̀ lo pìtse pànè ki ngìrə̀ àzobə.

Ndwuumə ni Nwùə à wa ntso'tə m̀sà'a mi pəənə

² Tsa'nə a pənə̀ lə la ni ɲònə̀, ghò wa ni wə̀ wa ntso'tə m̀sà'a mi pəənə̀; ka wə̀ pə̀ o ni ɛsùmə̀ ànwùè ɛtse a ni shwəŋə̀ lo, "Ka ndə̀ zhyə̀ mə̀." Ntiinə̀ wə̀ tə mmə ngìrə̀ a lenə̀, yi wə̀ chyā̀ la ɛsà'a àtwuè ghò ntiinə̀ wə̀ mənə̀ ntso'tə m̀sà'a mi pànè la nki mmə ngìrə̀ mìnwùè ni pobə ghìrə̀nə. ² La pəənə̀ zhyə̀ lo ntso'tə ɛsà'a Nwùə i kù'nə̀, nki kunə̀ e la aŋunə̀ pànè ni pi ghìrə̀nə mìnwùè tsa'a mèrə̀ mə̀. ³ Ndyimə̀ mə̀, wə̀ kwàŋə̀ lo wə̀ tə mmə ntso'tə m̀sà'a mi pìtse pəənə̀, la mmə ngìrə̀ mìnwùè ni pobə ghìrə̀nə̀ àzobə, yi ntso'tə ɛsà'a Nwùə ɛ kunə̀ pə̀ aŋunə̀ pànè pìtse ka pə̀ kunə̀ e aŋunə̀ ghò? ⁴ Kə̀ ka wə̀ zəənə̀ o tsa'nə̀ Nwùə̀ à wə̀ ndanə̀ ngìrə̀ ɛpòŋə̀ e aŋunə̀ ghò, ngwā̀ mìnwùè ni wə̀ ghìrə̀nə̀ ka mi kù'nə̀ e nki ngwìimə̀ ntiŋmə̀ e? Ka wə̀ zhyə̀ o lo Nwùə̀ a ghìrə̀ ɛpòŋə̀ wèrə̀ wə̀ aŋunə̀ ghò mbyabə̀ la lo wə̀ pə̀ŋə̀ ntiŋmə̀ o? ⁵ La, tsa'nə̀ wə̀ kinə̀ mmə̀ ndèrə̀ pə̀ ni mbyè̀ ntiŋmə̀ àtwuè la, wə̀ ghìrə̀ la lo àzəŋə̀ ntiŋmə̀ Nwùə̀ yè tɛŋŋə̀ a gha nkunə̀ aŋunə̀ ghò amwuə̀ nkùwə̀ za ni Nwùə̀ à ghă mə̀ tso'tə̀ m̀sà'a amwuə̀ àlàŋə̀ yè təəmənə̀?

⁶ Mbə'nə̀ Nwùə̀ a ghă tso'ò̀ àfà'ə̀ ɲwùè ntsùmə̀ amwuə̀ ndwuumə̀ ni a fà'nə̀. ⁷ Ambo pànè ni pobə̀ wìimə̀nə̀ mìnɛtiŋmə̀ ɛmobə̀ mmə̀ ngìrə̀ mìnwùè ni mi təəmənə̀, kə̀ nki mmə̀ ntà'ə̀ àghu'tə̀ ambo Nwùə̀ ghobə̀ nìchyə̀mbyə̀ wa ni à ghoŋə̀nə̀ ni nkuŋə̀ la, Nwùə̀ à ghă ŋā̀ a ghobə̀ ni wèrə̀. ⁸ La ngə̀ aŋunə̀ pànè ni pobə̀ pa ntàŋə̀ pə̀ ɛtwuè̀ ɛpobə̀ ntwuunə̀ a nkùŋə̀ nkuŋə̀ nki ngìrə̀ a ghobə̀ pə̀ a tìpòŋə̀ la, Nwùə̀ à ghă kwìrə̀ àtsə̀ ntiŋmə̀ e pobə̀ àzəŋə̀ ntiŋmə̀ e aŋunə̀ pobə̀. ⁹ Nwùə̀ à ghă chyā̀ ngə'ə̀ tìpòŋə̀ aŋunə̀ pànè pìtsùmə̀ ni pobə̀ pa ngìrə̀ a tìpòŋə̀, pobə̀ lanə̀ ndzu'ù̀ àndzəŋə̀ mbì'nə̀ aŋunə̀ pɛjəw ntyí'è ndèrə̀ aŋunə̀ pànè ni ka pobə̀ pə̀ ghobə̀ pɛjəw. ¹⁰ La ŋā̀ a nìgha'ə̀ ghobə̀ àporə̀-porə̀ ambo ɲwùè ntsùmə̀ ni à wa ngìrə̀ mìnwùè m̀shì'nə̀, mbì'nə̀ aŋunə̀ pɛjəw ntyí'è ndèrə̀ aŋunə̀ pànè ni ka pobə̀ pə̀ ghobə̀ pɛjəw, ¹¹ ntiinə̀ Nwùə̀ à tso'tə̀nə̀ m̀sà'a mi pànè pìtsùmə̀ la tyí'è ndəŋə̀ ndəŋə̀.

Ka nìnùŋə̀ ndà'ə̀ mbòomə̀ à chwarə̀ e

¹² Pànè pìtsùmə̀ ni pi pa ngìrə̀ a tìpòŋə̀ ka mə̀ nùŋə̀ a ghobə̀ a mbòomə̀ Nwùə̀ ghă kwìghə̀ pì, Nwùə̀ à ki ntso'tə̀ e ɛsà'a ɛghobə̀ a ni zùŋə̀ a mbòomə̀ apə̀. La pànè pìtsùmə̀ ni pi pa ngìrə̀ a tìpòŋə̀ nzyhə̀ a mbòomə̀ Nwùə̀ la, Nwùə̀ à ghă tso'tə̀ ɛsà'a ɛghobə̀ zùŋə̀ a mbòomə̀. ¹³ Mbə'nə̀ ka a pə̀ e pànè ni pi zu'nə̀ a mbòomə̀ ni mìnwùè ɛmobə̀ təəmənə̀ a mbyè̀ Nwùə̀. La təəmə̀ mìnwùè mi pànè pa ni pobə̀ pa ndzùŋə̀ a mbòomə̀ la. ¹⁴ Pànè ni ka pobə̀ pə̀ ghobə̀ pɛjəw ni ka

pobə kwiirə a ghobə a mbòomə Nwùè ndànə a ndzùmə Músi, pobə tə mə ngirə ànwùè ni mbòomə à tà'nə tsa'nə m̀ntiŋmə ìmobə ǹerənə, yi a ǹerè lo pobə pa ni mbòomə mbaa pə tsa'nə ka pobə lè pə ghobə ni mbòomə Nwùè la. ¹⁵ Pobə tyi'è nnèrè lo pi ŋwà'nè mə m̀nwwùè ni mbòomə a tà'nə amwuə m̀ntiŋmə ìmobə, m̀ntiŋmə ìmobə tyi'è sa'a a ghobə, ìkwànə ìpobə tyi'è mbyiitə a ghobə lo m̀nwwùè ni pobə ghìrənə mi kù'nè kə ka mi kù'nè e lo. ¹⁶ A ni zùŋə ntwuumə ghù ìshì'nè wa ni ngwa nchwiitə la, ànwùè zèrè zə a ghă furə amwuə n̄jyè za ni Nwùè à ghă lànə a ndzùmə Yésù Kristù tso'tə m̀nwwùè ni pànè lè lèəmənə amwuə m̀ntiŋmə ìmobə.

Pɛjɛw pobə mbòomə

¹⁷ Ngè aŋunə ghò, wè wè nfuŋə mb̀iŋmə o ni ŋwùè pɛjɛw, mmə ntê àtwuè aŋunə mbòomə, nki mmə ntsòo a ghànə lo wè zhyè a Nwùè; ¹⁸ Wè zhyè ànwùè ni Nwùè a tà'nə lo wè ghìrè nki nzyhè ànwùè ni mbòomə a ǹerənə ambo ghò lo a pòŋə. ¹⁹ Wè tə mbəla mbyiimə lo ghò ngwiiimə àpò pɛfè, mbə nkà'a ambo pànè ni pobə pənə amwuə ndzùmə, ²⁰ nki mbə ngàŋə àtəətə ambo ìpuukə, nki mbə ìnèrè ambo nkàŋə ŋwùè, ntiinə wè pyiimə lo mbòomə à wa ni àzhì'tə àtsùmə pobə nkũŋə nkuŋə. ²¹ Tyi'è ghò, wè wè nnèrè p̀itse p̀əənə, a tyi'è ngirə àkə lo kò wè nèrè ìp̀iŋmə o? Ghò wa ni wè shwəŋənə lo kò pànè zəərè; Wè wa ndzəərè? ²² Wè wa nshwəŋə lo kò pànè ghìrè àfànə; wè wa ngirə àfànə? Wè lanə mbàanə p̀ititoo; wè wa ndzəərè amwuə m̀indā mi m̀ishwà'a mi p̀ititoo? ²³ Ghò wa ni wè wa ntsòo a ghànə lo wè zhyè a mbòomə Nwùè; wè wa mbə'a a mbòomə Nwùè nchyā ìsiŋnə àtwuè Ze? ²⁴ Mbə'nə pi ŋwà'nə amwuə àŋwà'nə Nwùè lo, "Pànè ni ka pobə pə ghobə pɛjɛw pə ndzòomə a Nwùè nti wighə pɛjɛw."

²⁵ Lenəla, n̄zəərè a ŋwùè a ànwùè ìshì'nè mbə'a wè mə nnùŋə a mbòomə. La wè tə pəla ka mə nùŋə o a mbòomə, yi n̄zəərè o a àfifí. ²⁶ Njiilo ŋònə ni ka pi zəərè e a ye à tə pəla mmə nnùŋə a mbòomə yi Nwùè à ka naŋə a ye tsa'a ŋònə ni pi zəərənə e? ²⁷ A chyè lo pànè ni ka pi zəərè e a ghobə la pobə pə nnùŋə a mbòomə la pobə ghă sa'a ìsà'a ìwighə n̄ wighə ntiinə n̄ zhyèŋə a mbòomə ni à pənə amwuə àŋwà'nə pi ki ndzəərè a wighə la ka pə nùŋə a wighə a mbòomə. ²⁸ Ntiinə ŋònə ni à wa nnèrè pə àpyiinə lo ze la ŋwùè pɛjɛw la ka à pə e ŋwùè pɛjɛw. Ka nkũŋə nkuŋə ànwùè a ni zəərè a ŋwùè a pə e la n̄zəərè ni pi pa ndzəərè a ŋwùè la. ²⁹ N̄pə ngotə ŋwùè pɛjɛw ni pi zəərənə, a ànwùè amwuə ntiŋmə nki mbə ànwùè ni à ghìrənə Àzh-wùè, ka pə e ànwùè mbòomə wa ni pi ŋwà'nənə la. Ka pànè pi misonə mə ngu'tə e a ŋònə wèrə wè, àghu'tə e a furè la ambo Nwùè.

3 Tsa'nə a pənə lə, pɛjɛw tsàarə pànè ni ka pobə pə ghobə pɛjɛw amwuə zèrə àlànə? Kə n̄zəərè a ghobə a yèmpə a ghobə ni àkə? ² A nkũŋə nkuŋə, àpii yè no'nə a chyè ghu amwuə ìlànə p̀ino'nə. Ntsàambyè ànwùè a pə lo Nwùè a lè pyè ŋŋà àshwəŋnə la ambo pobə. ³ Pobə p̀itse lè pəla ngoŋə a ghobə ti pə ni àpyi-

imə ntiŋmə yi àkə lè ghìrə? Pobə lè pəla ghoŋə a ghobə ti nùŋə ntiŋmə a ni ghìrə ànwùè ni Nwùè à lè shwəŋənə, yi Nwùè à ka ghìrə e ànwùè ni à lè shwəŋənə? ⁴ Mbə'a a pə e a lenə apə. Pəənə zhyè lo Nwùè a shwəŋə la nkũŋə nkuŋə mbaa pə tsa'nə ŋwùè misonə a pənə ngàŋə p̀ichwirè. Tsa'nə pi ŋwà'nənə amwuə àŋwà'nə Nwùè lo;

"Lenəla pobə zəənə lo àshwəŋnə o a nkũŋə nkuŋə, Nwùè a pə sa'a ìsà'a o, wè zighə a wèrə."

⁵ La ìnwùè t̀pòŋə ìpəənə tə mə nnèrè tyi'è ìshì'nè lo m̀nwwùè mi Nwùè təəmə, pəənə tyi'è shwəŋə lə lo àkə? Lo ka Nwùè a kù'nè e a ni nèrè àzàŋə ntiŋmə e aŋunə pəənə? (Ngwə shwəŋə lə tsa'a ŋwùè misonə.) ⁶ Mbə'a a pə e a lenə apə. A tə pəla mbə a lenə, yi mbə'a Nwùè a sa'a m̀isà'a mi pəənə àtwuè ìshyè ghè lə la ghu?

⁷ A tə pə lo n̄ka pə mə ni nkũŋə nkuŋə à yèmpə a ni nèrè lo Nwùè a Nwùè nkũŋə nkuŋə ghìrə pànè tyi'è ngu'tə n̄linə ìtse, a tyi'è ngirə àkə lo Nwùè a chyè ìsà'a aŋunə m̄iŋə tsa'a ŋònə t̀pòŋə? ⁸ Mbə'a pəənə ka tyi'è shwəŋə a wəənə lo pəənə tə ngirə a t̀pòŋə mbə'a m̀nwwùè m̀shì'nè tō? Pànə p̀itse pə ndzòomə a wə nshwəŋə lo pə pə nshwəŋə tyi'è a lenə nkũŋə nkuŋə. Lenəla, Nwùè à ghă chyè ìsà'a aŋunə pobə amwuə ndwuumə ni i kù'nənə.

Ka ŋònə ìtse a pə e ghu ni ngirə m̀nwwùè ìze təəmənə

⁹ Lenəla, a tyi'è pə lə lo pəənə pɛjɛw pòŋə ntsàarə a p̀itse pəənə? A la'a mbə e a lenə apə. Pə pyè mə nshwəŋə lo pànə p̀itsùmə chyè la amwuə t̀pòŋə, kə pɛjɛw kə pànə ni ka pobə pə ghobə pɛjɛw. ¹⁰ Pi ŋwà'nə amwuə àŋwà'nə Nwùè lo,

"Ka ŋònə ìtse a pə e ghu ni m̀nwwùè ìme təəmənə.

Tyi'è ta'a ka a pə e ghu.

¹¹ Ka ŋònə ìtse a pə e ghu ni à zhyèŋə ìnwùè ìtsùmə.

Ka ŋònə ìtse a ki mbə e ghu ni a tà'nə Nwùè.

¹² Pànə p̀itsùmə wa'a mə àlànə, ntyi'è mbwuutə mbə àfifí;

Ka ŋònə ni à ghìrənə m̀nwwùè m̀shì'nə a pə e ghu. Ka tyi'è ta'a ŋwùè a pə e ghu.

¹³ ìshwəŋnə ni pèrə pa nfuŋə a ntswùè pobə p̄i ka m̀zùŋə; mbə p̀ichwirè, nki mbə tsa'a ndyi'è ni ì furənə a ntswùè ìnyoorə"

¹⁴ "M̀ntswùè ìmobə l̀wenə ni m̀indzòomə pobə m̀indòonə."

¹⁵ "Pobə pa ndzàŋə mb̀iŋmə a ni chyè àlò'o aŋunə ŋwùè nki nzhwuutə.

¹⁶ Amwuə alyi'ə àtsùmə ni pobə lànənə, pobə pa nchyā ìlò'o aŋunə pəənə ngirə pobə zəənə ngə'a.

¹⁷ Ka pobə zhyè a ghobə ndwuumə ni mbə'a pobə ghìrè mbə ni àporəporə Nwùè."

¹⁸ "Nki ka ki pə a ghobə ni àkwàrə Nwùè."

¹⁹ T̀tsòŋə pəənə zhyè lo ànwùè za ni mbòomə à shwəŋənə, à shwəŋə la ambo pànə pa ni pobə pənə a ìsumə mbòomə, njiilo kò ŋònə ìtse a pə e ni ànwùè àtse a ni shwəŋə a ni tànə àtwuè e, ntiinə ŋwùè ntsùmə àtwuè ìshyè ghè a ghă təəmə sa'a ìsà'a e a mbyè Nwùè. ²⁰ Lenəla, ka ŋònə ìtse a pə e ghu ni m̀nwwùè ìme təəmənə a mbyè Nwùè ntiinə a wè ndzùŋə a

mbòomə. Mbòomə a ghìrè pə lo pəənə zhyə a tìpònjə.

Tsa'nə Nwùè à wa ngìrè mìnwùè ìmæənə tæmè a ìmyè ze

²¹ Tìtsònjə, Nwùè a nèrè mə àlànə ni a ghìrənə mìn-wùè mi pəənə tæmè a mbyè ze, ka pə e pə ni ànwùè àtse a ni ghìrè ni mbòomə, tsa'nə àŋwà'nè mbòomə pobə yè ngàŋə ntwuumè Nwùè shwəŋənə la. ²² Nwùè à ghìrè mìnwùè pəənə tæmè pə a ni lànə a ndzùmè àpyiimè ntiŋmə àzobə aŋunə Yèsú Kristù, ntiinə ka təchwii itse a pə e ghu. ²³ Mbə'nə ŋwùè ntsùmè a ghìrè mə a tìpònjə ntyi'è mbə a ndyě sàa aŋunə Nwùè ni a wa nchwarè. ²⁴ La, Nwùè a lè nèrè àpònjə ntiŋmə e aŋunə pobə àfffi ngìrè mìnwùè ìmobə tæmè, ndànə a ndzùmè Yèsú Kristù ni à lè chwarənə a ghobə. ²⁵ Nwùè à lè ŋà e tsa'a mòmbyè nishwà'à lo à lè alyi'ə àzəənə, mbə'ə pəənə nùnjə ntiŋmə aŋunə àlæmè e. Nwùè à lè ghìrè a lenə lə a ni nèrè tsa'nə mìnwùè ìme tæmənə. À lè wiiimè mbìŋmə e, ngwà mìnwùè mi tìpònjə ni pànè lè ghìrənə nkwiè ntsàambyè. ²⁶ La tìtsònjə wè, ka Nwùè a chi ngwà e a tìpònjə pànè pi misonə. À wè ntyi'è nnèrè pə tsa'nə mbə'ə mìnwùè mi pànè tæmè ndəŋə ndəŋə pobə pi pobə.

²⁷ La ànwùè ni mbə'ə pəənə tsòo a ghànə aŋunə a chyè pə lo àkə? Ka ànwùè! Ìsumə ànwùè ghu ì chyè lo àkə? Ì chyè pə ntiinə pəənə pa ndzùnjə a mbòomə? Ngàŋə! mbə'ə ì ki mbə pə ntiinə pəənə nùnjənə ntiŋmə aŋunə Yèsú. ²⁸ Mbə'nə pəənə pyiimè la lo, mìnwùè mi ŋwùè tæmè a mbyè Nwùè ndzùnjə la àpyiimè ntiŋmə e, ka pə e pə ntiinə à ghìrənə ànwùè ni mbòomə à nèrənə. ²⁹ Kə Nwùè à chyè mbə la Nwùè pìjew ndà'ə? Ka à ki mbə e la Nwùè pànè ni ka pobə pə ghobə pì-jew? A ànwùè, a ki mbə Nwùè pànè ni ka pobə pə ghobə pìjew. ³⁰ Tsa'nə Nwùè à pənə ta'à Nwùè la, à ghìrè lo mìnwùè mi pànè ni pi zəərənə a ghobə tæmè ndzùnjə àpyiimè ntiŋmə àzobə. Mìnwùè mi pànè ni ka pi zəərè e a ghobə ki tæmè ndzùnjə àpyiimè ntiŋmə àzobə. ³¹ Njiilo zèrə zə a chyè lə lo pəənə wa'a a mbòomə ntii àpyiimè àzəənə. Ka a pə e a lenə! Pəənə wiiimè a mbòomə a tìŋnjə.

Abràhamè tsa'a àlènə

4 Pəənə tyi'è shwəŋə lə lo àkə mbə'ə Abràhamè tǎ pi tǎ ìpəənə? ² A tə pə lo Nwùè à lè pyiimè lo mìn-wùè mi Abràhamè tæmè ntii ìfà'à ni à lè fà'nə, yi mbə'ə a lè pə e ni ànwùè a ni tsòo a ghànə aŋunə apè. La ka a pə e a lenə a mbyè Nwùè. ³ Àŋwà'nə Nwùè a shwəŋə la lo àkə? A shwəŋə la lo "Abràhamè à lè nùnjə ntiŋmə e aŋunə Nwùè, Nwùè a tyi'è ndòo àpyiimè ntiŋmə e ghu aŋunə mìnwùè ni à ghìrənə mi tæmè."

⁴ Nwùè à fà'à la pi twuè e. Ka nkabè àfà'à e pə e pə tsa'a àzwuumè ni pi ŋànə ambo ze àfffi; a àzwuumè ni a pənə àze. ⁵ La ngè aŋunə ònə ni ka à tē e àtwuè e pə aŋunə àfà'à, la nnùnjə ntiŋmə e aŋunə Nwùè wa ni à wa ngìrè mìnwùè mi pànè pi tìpònjə tæmè la, la àpyiimè ntiŋmə e ni a ghìrənə Nwùè à naŋə e tsa'a ònə ni mìnwùè ìme tæmənə. ⁶ Lə tsa'nə Dàfirè à lè

shwəŋənə lo mborè ì chyè ambo ònə wa ni Nwùè à lèonə e tsa'a ònə ni mìnwùè ìme tæmənə ka pə e pə lo à ghìrè mìnwùè mi tæmənə. À lè shwəŋə lo, ⁷ "Mborè ì chyè ambo ònə wa ni Nwùè à lèonə ìfàntə ìnwùè ìpe, nki nkwiupè ìnwùè tìpònjə ìpe la.

⁸ Mborè ì chyè ambo ònə wa ni ka Nwùè a shaŋə e ìnwùè tìpònjə ìpe nnùnjə la."

⁹ A chyè lè lo, mborè zè ì chyè e la pə ambo pànè ni pi zəərənə a ghobə, kə farə ambo pànè ni ka pi zəərè e a ghobə? Pəənə lè pə nshwəŋə lo, Abràhamè à lè nùnjə ntiŋmə e aŋunə Nwùè. Lenəla, Nwùè a tyi'è ndòo e tsa'a ònə ni mìnwùè ìme tæmənə. ¹⁰ À lè ghìrè àkə lo Nwùè a lèo Abràhamè tsa'a ònə ni mìnwùè ìme tæmənə? A lè pə nkwiè ni pi lè zəərè mə e kə nkwiè ni pi lè pìrənə e a ye ti zəərè? Ka a lè pə e nkwiè ni pi lè zəərè mə e, a lè pə nkwiè ni pi lè pìrənə e a ye ti zəərè. ¹¹ Pi lè zəərè e tsa'a àlènə a ni nèrè lo Nwùè à lèo e tsa'a ònə ni mìnwùè ìme tæmənə, ntiinə à lè pyè nnùnjə ntiŋmə aŋunə Nwùè za'à pi pònjə zəərè e. À lè pə ni ndwuumè wə mbə'ə Abràhamè a pə tǎ pi pànè pyè ni pobə nùnjənə ntiŋmə ìghobə aŋunə Nwùè za'à pi pònjə zəərè a ghobə. Lenəla, Nwùè a tyi'è ndòo a ghobə tsa'a pànè ni mìnwùè ìmobə tæmənə. ¹² À ki mbə tǎ pi pànè ni pi zəərè mə a ghobə; ka pə e pə ndà'à lo pi zəərè a ghobə, a chyè pə lo pobə pə ndzùnjə mbòbè mìnkwùè mi tǎ ìwəənə Abràhamè aŋunə àpyiimè ntiŋmə za'à pi pònjə ghǎ zəərè a ghobə.

Nìkwiiirè nkà'nə Nwùè ndànə a ndzùmè àpyiimè ntiŋmə

¹³ Ka nkà'nə za ni Nwùè à lè kà'nə ambo Abràhamè pobə pi ngwàrè e lo àtwuè ìshyè a ghǎ pə àzobə la ì lè pə e la ntii nizu'nə mbòomə. Ì lè pə pə ntiinə à lè nùnjənə ntiŋmə e aŋunə Nwùè, mìnwùè ìme tyi'è ntæmè. ¹⁴ A tə pə lo pìzighè pi ndà ghǎ pə la pànè ni pobə pa nnùnjə a mbòomə, yi àpyiimè ntiŋmə a àfffi, nkà'nə Nwùè ì ki mbə e àzwuumè àtse apè, ¹⁵ ntiinə mbòomə à lèonə pə àzaŋə ntiŋmə Nwùè ntò ni zèrə. La mbòomə à tə mbəla ka pə e ghu, yi ka pànè pə ki fàntə a ghobə mbòomə.

¹⁶ Nkà'nə ghu ì lè pə la ntii àpyiimè ntiŋmə mbə'ə a tsùnjə ndaanə lo nkà'nə zèrə zè ì lè pə la mintsyaŋnə mi Nwùè, ndzùnjə a ndzùmè àpònjə ntiŋmə e a ŋà mintsyaŋnə mèrə mə ambo Abràhamè pobə pi ngwàrè e, ka pə e pə ambo pànè ni pobə pa nnùnjə pə a mbòomə ndà'à. À lè ki ŋŋà ambo pànè ni pobə pənə ni àpyiimè ntiŋmə tsa'a Abràhamè ntiinə à pənə tǎ ìwəənə pìtsùmè amwuə àzhwùè. ¹⁷ Pi ŋwà'nə amwuə àŋwà'nə Nwùè lo, "Ngìrè wè tyi'è tǎ pi ìla'à pìno'nə." Njiilo nkà'nə zèrə zè ì lè pònjə a mbyè Nwùè wa ni Abràhamè à nùnjənə ntiŋmə aŋunə, nki mbə Nwùè wa ni à wa nzhwuumè ìkwuè pəənə, nki mbə Nwùè wa ni à wa ngìrè mìnwùè furè a alyi'ə ni ka mi tə mbə furè e. ¹⁸ Abràhamè à lè pyiimè nki mmə mbyabè lo ghǎ pə tǎ pi ìla'à pìno'nə mbaa pə tsa'nə ka à lè pə e ni ìsumə itse a ni pyabè. À lè pyiimè tyi'è tsa'nə Àŋwà'nə Nwùè a shwəŋənə lo, "Ngwàrè o ì ghǎ no'ò." ¹⁹ A lè ki pə nkwiè ghu mbə tsa'a ngu'u nkìrə la ka àpyiimè ntiŋmə

e a porè e, mbaa pə tsa'nə à lè tyi'nə mmə nnaŋə mbɛŋmə e tsa'a lo à lwùnə a ni pyə nki mmə ndzəənə lo mbə'ə Sarah a pòŋə pyə e apə. ²⁰ Ka àpyiimə ntiŋmə e a lè nənə e, ka ki pə e ni minkə aŋunə nkà'nə Nwùə. Àpyiimə ntiŋmə e a lè nɔ́ e ni itiŋnə a tyi'ə ngu'tə a Nwùə. ²¹ À lè lanə nzhyə nkũŋə nkuŋə lo mbə'ə Nwùə a wa'a e ti ghìrə ànwùə ni à kà'nə lo ghìrə apə. ²² Lə ìsùmə ànwùə ni Nwùə à lè lònə Abrāhamə tsa'a rònə ni mɛnwùə ìme təəmənə ndàŋə a ndzùmə àpyiimə ntiŋmə e. ²³ Ka pi lè nwa'nə e àshwəŋnə zə lo, "Nwùə à lè lò e tsa'a rònə ni mɛnwùə ìme təəmənə" la ambo ze ni ze. ²⁴ Pi lè ki nwa'nə la ambo pəənə pa ni Nwùə à lònə a wəənə lo mɛnwùə ìməənə təəmə, pəənə ki nchi mmə nnùŋə ntiŋmə aŋunə ze wa ni à lè zhwu-uməənə a Yēsū Ndò'nəmbyə ìwəənə aŋunə nìwighə la. ²⁵ Pi lè nɔ́ e lo pi zhwuutə mbə'ə ìnwùə tìpòŋə ìpəənə, Nwùə a ki nchi nzhwuumə e aŋunə nìwighə mbə'ə ghìrə mɛnwùə ìməənə təəmə a mbyə ze.

Tsa'nə mɛnwùə ìməənə təəmənə a mbyə Nwùə

5 Tìtsòŋə, tsa'nə pi ghìrə mə mɛnwùə ìməənə təəmə a mbyə Nwùə ntii àpyiimə ntiŋmə àzəənə la, pəənə chyə ni àporəporə pəənə pi Nwùə ndàŋə a ndzùmə Ndò'nəmbyə Yēsū Kristù. ² Ntii Yēsū Kristù, pəənə pə ndzu'ù ìshì'nə aŋunə àpòŋə ntiŋmə za ni Nwùə à twu'tənə aŋunə pəənə tsa'nə pəənə nùŋə ntiŋmə aŋunə ze la. Pəənə pə nga'a mbyabə tsa'nə pəənə ghə pə ni ìsàanə amwuə nìgha'a ni Nwùə a nùŋə ntiŋmə. ³ Ka pəənə pə nga'a a wəənə pə ndà'a zèrə zə, pəənə pə nki mmə nga'a amwuə ngə'ə, ntiŋmə ngə'ə ì za ntò ni àwìimə ntiŋmə, ⁴ àwìimə ntiŋmə a mə ntò ni ngìrə mɛnwùə mɛshì'nə, ngìrə mɛnwùə mɛshì'nə zèrə zə ì tyi'ə ngìrə lo pəənə tə mbyabə nkà'nə Nwùə. ⁵ Tsa'nə pəənə mənə mbyabə la, mbə'ə a la'a nfi'kə e a wəənə apə ntiŋmə Nwùə à lanə ndwənə mɛntiŋmə ìməənə ni ìkòŋnə e ndàŋə a ndzùmə Àzhwùə ni à tyaŋə ntiŋmə a wəənə ni zèrə.

⁶ Nkwùə ni pəənə lè pìrənə mborə, Kristù à lè kwighə àtwuə ni pànə ni mɛntiŋmə ìmobə sinənə amwuə nkwùə ni ì lè kùnə ambo Nwùə. ⁷ A tìŋnə ambo nkwùə a ni kwighə àtwuə rònə ni mɛnwùə ìme təəmənə, mbaa pə tsa'nə mbə'ə rònə ìtse à chi tà'a a ni kwighə àtwuə ni rònə ìshì'nə. ⁸ La Nwùə a nèrə ìkòŋnə e aŋunə pəənə; amwuə nkwùə ni pəənə lè pìrənə ngəŋə ngìrə ìnwùə tìpòŋə la, Kristù à lè kwighə àtwuə ni pəənə. ⁹ Tsa'nə à lè kwi'rənə àləəmə e ngìrə mɛnwùə ìməənə təəmə la, à ka chi ləŋə e ni mbyə chwə'ə a wəənə aŋunə àzəŋə ntiŋmə a Nwùə? ¹⁰ Pəənə lè pə ngəŋə kipaənə Nwùə, la à lè ghìrə pəənə tyi'ə pìswùə ìpe ndàŋə a ndzùmə nìwighə moonə e. Tìtsòŋə ni pəənə tyi'nə pìswùə ìpe, à ka chi lèrə e ni mbyə nchwə'ə a wəənə ghìrə pəənə nwuunə ìshì'nə pəənə pi Kristù? ¹¹ La lə ka pə e ndà'a ànwùə ghu àtsùmə; pəənə pə nga'a pəənə pi Nwùə ndàŋə a ndzùmə Ndò'nəmbyə ìwəənə Yēsū Kristù wùə ni à ghìrə ntiŋmə pəənə tyi'ə pìswùə pi Nwùə tìtsòŋə wə lə.

Nìwighə ndàŋə a ndzùmə Adàmə pobə nìchyəmbyə ndàŋə a ndzùmə Kristù

¹² Tsa'nə tìpòŋə à tònə àtwuə ìshyə ghə ndàŋə a ndzùmə ta'a nkwùə, nki ndò a nìwighə ntò la, nìwighə à tyi'ə nsiimə ndèrə ambo nkwùə misonə ntsùmə ntiŋmə nkwùə ntsùmə à ghìrə mə a tìpòŋə. ¹³ A tyi'ə nkũŋə nkuŋə lo tìpòŋə à lè pə àtwuə ìshyə za'a pi pòŋə nɔ́ a mbòomə, la ka pi shaŋə e a tìpòŋə nnùŋə alyi'ə ni ka mbòomə a pə e ghu. ¹⁴ La a ni furə aŋunə nkwùə Adàmə ngə mbyàa aŋunə nkwùə Mūsì, nìwighə à lè mə mbu'tə pəənə tə mbyàa aŋunə pìtse pəənə ni ka tìpòŋə ìghobə à lè nò'ò e mbyàa amwuə ndwuumə ni Adàmə à lè wìghənə ntə la.

Adàmə à lè pə la laŋrə rònə ni à lè pənə ghə tó. ¹⁵ La ka ìpwuümə pə ipaa pə ghobə ndəŋə ndəŋə ntiŋmə ka àzwuümə ni Nwùə à wa nɔ́ aŋfifi a pə e tsa'a tìpòŋə Adàmə wa. A tyi'ə nkũŋə nkuŋə lo pànə pìno'nə lè kwighə la ntii tìpòŋə ta'a rònə wèrə wə. La àpòŋə ntiŋmə Nwùə a nò'ò ntsàarə, tsa'nə àzwuümə ni à wa nɔ́ aŋfifi a kinə mmə ndèrə ambo pànə pìno'nə ndàŋə a ndzùmə ta'a rònə wa ni à pənə Yēsū Kristù. ¹⁶ Təch-wii à wa a tìtìrə mɛntyaŋnə mi Nwùə pobə tìpòŋə ta'a rònə wa ntiŋmə ìsà'a Nwùə ni à lè zùŋə ntiŋmə tìpòŋə ta'a rònə wa i lè chyə ngə'ə aŋunə pəənə, la mɛntyaŋnə mi Nwùə shiitə pə ìfàntə ìnwùə pìno'nə. ¹⁷ A tə mbə lo nìwighə à lè ləŋə a ndzùmə tìpòŋə ta'a nkwùə mbu'tə àtwuə ìshyə, yi pànə pa ni Nwùə à nèrənə a ghobə ni àpòŋə ntiŋmə e yè nò'nə, ndò a ghobə tsa'a pànə ni mɛnwùə ìmobə təəmənə, mbə'ə pobə tyi'ə ka pə a ghobə ni nìchyəmbyə pu'tə àtwuə ìshyə zə ləŋə a ndzùmə ta'a rònə wə Yēsū Kristù lə ìla? ¹⁸ Tyi'ə tsa'nə Nwùə à chyànə ìsà'a aŋunə pànə pìt-sùmə ntii àfàntə ànwùə ta'a nkwùə la, a ki mbə tyi'ə ndəŋə ndəŋə tsa'nə ànwùə ta'a nkwùə yè təəmənə a chwə'ə pànə pìtsùmə nɔ́ a ghobə ni nìchyəmbyə. ¹⁹ Tyi'ə tsa'nə àtìŋnə àtwuə ta'a nkwùə a lè ghìrənə pànə pìno'nə pə ngəŋə ngìrə ànwùə tìpòŋə la, a tyi'ə ndəŋə ndəŋə lo mɛnwùə mi pànə pìno'nə ghə təəmə a mbyə Nwùə ntii ta'a nkwùə. ²⁰ Mbòomə à lè tó a ni ghìrə pànə zəənə ìnwùə tìpòŋə. La alyi'ə ni tìpòŋə à nò'nə, àpòŋə ntiŋmə Nwùə a kwi'nə ndèrə ni mbyə. ²¹ Tyi'ə tsa'nə ìnwùə tìpòŋə lè pənə mbu'tə àtwuə ìshyə nzh-wuutə pànə la, àpòŋə ntiŋmə Nwùə a pu'tə ndàŋə a ndzùmə mɛnwùə mi təəmənə nɔ́ a nìchyəmbyə wa ni à ghoŋə ntiŋmə ni nkuŋə ndàŋə a ndzùmə Yēsū Kristù Ndò'nəmbyə ìwəənə.

Pəənə chyə pìtìŋnə ntii nìpwuutə ìwəənə pi Yēsū

6 Pəənə tyi'ə nshwəŋə lə lo àkə? Lo pəənə ləŋə ni mbyə ntə ngìrə a tìpòŋə mbə'ə àpòŋə ntiŋmə Nwùə à kwi'nə ndèrə ni mbyə. ² Mbə'ə a pə e a lenə apə! Pəənə kwighə ngwa'a a tìpòŋə, mbə'ə pəənə chi ndàŋə ni mbyə nchi nchyə amwuə tìpòŋə lə ìla? ³ Kə ka ni zhyə a wìghə lo pəənə pa pìtsùmə ni pi lè nɔ́ a wəənə ni àkwiirə nchyə aŋunə nìlinə ni Yēsū mbwuutə a wəənə pi pobə, pa amwuə nìwighə e? ⁴ Lenə la

nkwùè ni pèèné lè kwiirèné nchya, pi lè t'wàné a wèèné pi pobè amwuè n'wighè e. Tyi'è tsa'nè pi lè pè'kèné a Kristù anjuna n'wighè ndàné a ndzùmè m'it'ingnè mi Tà m'w'uuonè la, mbè'è pèèné ki nchya a n'ichyèmb'yè ghù shwuè. ⁵ Ntiinè pèèné t'è kwighè tyi'è tsa'nè à lè kwighèné àze, yi a tyi'è ndàné ndàné lo pèèné ghá ki zhwuumè a n'wighè tyi'è tsa'nè à lè zhwuumèné àze. ⁶ Pèèné zhyè lo pi lè k'w'uumè mb'ingmè izèèné yè ndwùnè anjuna àt'ighè p'ankèné pèèné pi Kristù, nts'èné mb'ingmè t'ipòné za lo mbè'è pèèné kanè chi p'è ip'ù'ù inwùè t'ipòné. ⁷ Ntiinè nkwùè ni njwùè à kwighèné la, Nwùè a kyàatè m'inkirè mi inwùè t'ipòné anjuna ze. ⁸ A t'è p'è lo pèèné kwighè pèèné pi Kristù, yi pèèné pyiimè lo pèèné ghá ki chyè pèèné pi pobè, ⁹ ntiinè pèèné zhyèné lo tsa'nè Kristù a lè zhwuumè a n'wighè la, mbè'è a gha nchi nkwighè e apè; n'wighè a ki nchi mbè e ni m'it'ingnè m'it'se a mb'ingmè izè apè. ¹⁰ N'wighè ni à lè kwighèné la, a lè p'è a ni ts'èné a t'ipòné ni nkujè. N'ichyèmb'yè ni a p'èné ni w'èrè a p'è a ni chyè pobè pi Nwùè. ¹¹ Ni ndwuumè wè, ni shanjè ip'ingmè iwighè lo ni kwighè m'è amwuè t'ipòné, ntyi'è nk'è mbè p'it'ingnè p'ighè pi Nwùè ndàné a ndzùmè Kristù Yèsù. ¹² Lenèla, kò ni pyiimè a wighè lo t'ipòné à pu'tè mbòbè mb'ingmè za ni è ghá kwighè la mbè'è ni kanè t'è zùné ip'wuumè t'ipòné pa ni mbòbè mb'ingmè è t'è'è la. ¹³ Kò ni myà'tè a wighè alaamè mb'ingmè àzighè yètse ambo inwùè t'ipòné a tyi'è mbè tsa'a àzwuumè àf'è'è ntiingmè ghù shyè. Ni njà mb'ingmè iz'ighè ambo Nwùè tsa'a p'èné ni pi fuukè m'è a ghobè amwuè n'wighè pobè kwuumè amwuè n'ichyèmb'yè. Ni njà ilaamè mb'ingmè ip'ighè ambo Nwùè mbè'è a lòo anjuna ip'wuumè àf'è'è m'inxwùè mi t'èèné. ¹⁴ Mbè'èné t'ipòné a la'a mbè e ni m'it'ingnè a ni pu'tè a wighè apè, ntiinè ka ni p'è wighè a èsumè mbòomè; ni chyè p'è a èsumè àpòné ntiingmè Nwùè.

Ip'ù'ù m'inxwùè mi t'èèné

¹⁵ Pèèné tyi'è shwèné lè lo àkè? Pèèné t'è gh'èrè a t'ipòné ntiinè ka pèèné p'è a wèèné a èsumè mbòomè la mbè p'è a èsumè àpòné ntiingmè Nwùè? A p'è e a lenè apè! ¹⁶ Ka ni zhyè a wighè lo ni t'è njà mb'ingmè iz'ighè ambo njwùè ndzu'nè e, ni tyi'è la ip'ù'ù ambo ze? Ni njà ip'ingmè iwighè ambo t'ipòné a t'ò ni n'wighè, k'è ambo n'izu'nè a gh'èrè m'inxwùè im'ighè t'èèné a mbyè Nwùè. ¹⁷ La m'iyàa ambo Nwùè ntiinè p'ighè pa ni ni lè p'è m'è nkwùè it'se mbè ip'ù'ù inwùè t'ipòné la; ni tyi'è ndzu'nè inwùè pa ni pi lè n'èrèné a wighè la ni ntiingmè iwighè it'sumè. ¹⁸ Lenèla, pi kyàatè m'è m'inkirè mi m'inxwùè mi t'ipòné anjuna p'ighè ni tyi'è ip'ù'ù ambo m'inxwùè mi t'èèné. ¹⁹ Ngwè nshwèné l'è ni ish'wèngnè ni p'èné pa nshwèné ntiinè mbòbè mb'ingmè iz'ighè p'èné. A lè p'è nkwùè it'se ni njà mb'ingmè iz'ighè ambo nts'ingnè, ng'èrè a t'ipòné ndèrè p'è ni mbyè. T'itsòné, ni njà mb'ingmè iz'ighè tsa'a ip'ù'ù ambo m'inxwùè mi t'èèné mbè'è ts'ùné p'èné pi Nwùè pyè ni pobè pa ng'èrè m'inxwùè mi t'èèné. ²⁰ Nkwùè ni ni lè p'èné ip'ù'ù inwùè t'ipòné la, ka ni lè p'è wighè ni ànwùè àt'se p'ighè pi inwùè pi t'èèné. ²¹ Ap'ii ni ni lè p'èné ni z'èrè anjuna inwùè

t'ipòné ni ni lè gh'èrèné a lè p'è àkè tsa'nè ni wè ntyi'è mbè ni ish'ingnè anjuna l'è? Inwùè p'èrè p'è pa ndòo la n'wighè ntò ni w'èrè. ²² La t'itsòné ni pi kyàatè m'è m'inkirè mi inwùè t'ipòné anjuna p'ighè ni tyi'è ip'ù'ù Nwùè la, ap'ii àzighè a p'è lo ni gh'èrè m'inxwùè mi t'èèné, ntyi'è mbè ni n'ichyèmb'yè wa ni à ghon'èné ni nkujè. ²³ Mbè'èné ap'ii ànwùè t'ipòné a n'wighè, la àzwuumè ni Nwùè à wa njà àf'iffi a p'è n'ichyèmb'yè wa ni à ghon'èné ni nkujè ndàné a ndzùmè Kristù Yèsù Ndò'nèmb'yè iwèèné.

Paòlò a m'inkè ànwùè moonè Kristù pobè mbòomè n'zo'ò

7 P'ilyimè ip'è, nkwàné lo ni zhyè ànwùè ni n'tà'nè a ni shwèné ambo p'ighè, ntiinè p'ighè p'it'sumè zhyèné a mbòomè. Mbòomè à chyè ni m'it'ingnè àtwuè njòné la nkwùè ni à p'èné ghù ntiingnè. ² M'èngyè ni à zo'ò m'è, mbòomè à korè e pobè ndwuumè e nkwùè ni ndwuumè e à p'èné ghù ntiingnè; la ndwuumè e wa a kwighè e mbòomè wa a chi ngw'iiimè e a ye apè. ³ Lenèla, à t'è ndzo'ò a ndwuumè ghu nyàané nkwùè ni ndwuumè e à p'èné ghù ntiingnè, pi fujè e ni ngàné àf'èné. La ndwuumè e wa a kwighè, mbòomè a chi ngw'iiimè e a ye apè, a ki nchi mbè e ngàné àf'èné apè, mbaa p'è tsa'nè à zo'nè a gh'ut'se ndwuumè la. ⁴ Tsa'nè a p'èné a lenè la ni p'ilyimè ip'è, ni kwighè m'è ngwa'a m'it'ingnè mi mbòomè ntiinè ni tyi'è mbè ta'a njwùè p'ighè pi mb'ingmè Kristù. Ni chyè mbè la ambo ze wa ni à lè zhwuumèné a n'wighè, njiilo pèèné p'è'è a ni f'è'è àf'è'è Nwùè ish'è'è. ⁵ Mbè'èné nkwùè za ni pèèné lè m'èné nchya tsa'a p'èné pi m'isonè la, ntonè a ni gh'èrè ànwùè t'ipòné è lè p'è amwuè pèèné, ntiinè inwùè t'ipòné pa ni mbòomè à p'è'èné mbòbè mb'ingmè è ki m'è nt'è'è la lè p'è nf'è'è amwuè pèèné, pèèné ki ntyi'è ng'èrè m'inxwùè ni mi lòonè a n'wighè ndòo ntò ni w'èrè. ⁶ La t'itsòné, pèèné furè m'è amwuè mbòomè wa ntiinè pèèné kwighè m'è ngwa'a m'inxwùè ma ni pèèné lè p'èné ip'ù'ù anjuna la, ka chi m'è gh'èrè a wèèné m'inxwùè zùné a mbòomè ghù ndwùnè wa ni pi njw'è'èné la. Pèèné tyi'è ng'èrè m'inxwùè ndzùné p'è n'ichyèmb'yè yè shwuè wa amwuè àzhwùè.

Mbòomè pobè inwùè t'ipòné

⁷ Pèèné tyi'è nshwèné l'è lo àkè? Lo mbòomè la ànwùè t'ipòné? Ka a p'è e a lenè! La mbòomè à lè p'è la ka p'è e ghu, yi ka ndè zhyè m'è ànwùè t'ipòné. A nk'ujè nkujè lo ndè p'è zhyè m'è lo àgh'è'èné a ànwùè t'ipòné apè mbè'è mbòomè à lè p'èla ngwa'a e ti shwèné lo "Kò wè gh'è'èné." ⁸ La t'ipòné a lòo èsàané ghu ni mbòomè à njàné ng'èrè lo mbè ni ntonè a ni t'è'è m'buurè àzwuumè àt'sumè. Mbòomè à t'è ka p'è e ghu, yi t'ipòné a kwighè m'è. ⁹ A lè p'è nkwùè it'se mbè ghù ntiingnè ti mbòomè, la nkwùè ni nt'è è t'òné, t'ipòné à lè p'è'è, nkwighè. ¹⁰ Nt'è wa ni è lè p'èné a ni lòo a n'ichyèmb'yè ntò ambo m'ingnè, è tyi'è ntò ni n'wighè. ¹¹ Mbè'èné t'ipòné à lè zèèné èsàané ndàné a ndzùmè nt'è nf'èkè m'è nzhwuutè.

¹² Lenəla, mbòomə à laanə mmyaanə, ntě i ki ndaanə, ntəəmè nki mbònjə. ¹³ A chyê lə lo zhyè za ni a pònjəna a lə tyi'è ndòo a nìwighè ntò aɲunə mɛnjə? Ka à pə e a lenə. A gha à lə zhwuutə tɛpònjə. Tɛpònjə à lə lànjə a ndzùmə àzwuumə yè ɛshì'nè ndòo nìwighè ntò aɲunə mɛnjə. A lə pə a lenə la mbə'ə ntě i nərə lo tɛpònjə a tyi'è ngotə àzwuumə tɛpònjə.

Mìlà'ə mi tɛpònjə pəbə ɛpònjə amwuə ɲwùè

¹⁴ Pəənə zhyè lo Àzhwùè Nwùè a ɲà mbòomə, la mbə àffíí ɲwùè ni pi shwùunənə lo à pə àp'ù'ù ambo tɛpònjə. ¹⁵ Ka ɲdanə nzhyè mè ànwùè ni ngwè ngɛrè ntiinə ka ngɛrè mè ànwùè ni ɲkònjənə lo ghɛrè, la ɲgɛrè pə ànwùè ni mbàanənə. ¹⁶ A tə mbə zhyè ni ngɛrè ànwùè ni ka nkònjə mè lo ghɛrè, yi mbyiimè lo mbòomə a pònjə. ¹⁷ Njiilo ka ànwùè ghu la a ghɛrè e mɛnjə. A ghɛrè tɛpònjə ni a pənə amwuə mɛnjə ngɛrè a zərə. ¹⁸ Nzhyè lo ka ànwùè yè ɛshì'nè àtse a pə e amwuə mɛnjə farə amwuə mbòbè mbɛnjmə mə. Mbaa pə tsa'nə ɲkònjənə a ni ghɛrè ànwùè ni a kù'nənə la, ka mbə mè ni ɛtɛnjə a ni ghɛrè a zərə. ¹⁹ Ka ɲgɛrè mè ànwùè ɛshì'nè ni ɲtənə ntà'ə a ni ghɛrè; La ɲgɛrè pə tɛpònjə ni ka ɲkònjə mè a ni ghɛrè. ²⁰ Tɛtsònjə wə, ɲtə ngɛrè ànwùè zhyè ni ka ɲkònjə mè lo ghɛrè, yi ka à ghɛrè e mɛnjə. La à ghɛrè e tɛpònjə wa ni à pənə amwuə mɛnjə ngɛrè a zərə:

²¹ Lenəla, ɲtyi'è ndzəənə lo la àfà'ə mbòomə lo ɲgè a ni ghɛrè ànwùè ɛshì'nè, a tō e pə tɛpònjə ambo mɛnjə lo ngɛrè. ²² Amwuə ntɛnjmə mè, ngwè nga'ə a ni ghɛrè ànwùè ni mbòomə Nwùè a shwənjənə. ²³ La ngwè ndzəənə tsa'nə mbòomə ghùtse à wə nfà'ə amwuə mbɛnjmə mè, ndzònjə a mbòomə ni à pənə a ntɛnjmə mɛnjə, ntyi'è ngɛrè mbə ngànjə ɛtsənjə ambo mbòomə tɛpònjə wa ni à pənə nfà'ə amwuə mɛnjə la. ²⁴ Wə ngə'ə mè! A gha à fuukə ɛwə amwuə mbɛnjmə zə ni ɛ ghə ghɛrè ɲkwighè lə? ²⁵ Ngwè ɲɲà a miyàa ambo Nwùè ndànjə a ndzùmə Yésù Ndò'nəmbiyə ɛwəənə.

Lenəla, tɛtsònjə wə, amwuə ntɛnjmə mè, nchyè mbə la àp'ù'ù ambo mbòomə Nwùè. La amwuə mbòbè mbɛnjmə mè, mbə àp'ù'ù ambo mbòomə tɛpònjə.

Tsa'nə ɲwùè à chyèna ghù ntɛnjmə amwuə Àzhwùè Nwùè

8 Pɛ pònjə chyè e ɛsà'a ɛtse àtwuè pənə ni pəbə pənə ta'ə ɲwùè pəbə pi Kristù Yésù apə, ² ntiinə mbòomə Àzhwùè wa ni à pənə amwuə Yésù à ghɛrè mə lo ɲfurè amwuə mbòomə wa ni à tōnə ni tɛpònjə pəbə nìwighè la. ³ Nwùè à lə ghɛrè a zhyè za ni mbə'ə ka mbòomə a lə chyè ghɛrè e ntiinə mbòbè mbɛnjmə ɲwùè misonjə ɛ lə porənə. À lə twuumə moonə e a shwùè mbə tsa'a ɲwùè misonjə wa ni à wa ngɛrè a tɛpònjə la lo à tyi'è mbə àzwuumə nishwà'ə, nsùu a tɛpònjə pənə pi misonjə, lenəla, ntsənjə mɛtɛnjə mi tɛpònjə amwuə mbòbè mbɛnjmə ɲwùè misonjə. ⁴ Nwùè à lə ghɛrè a lenə la mbə'ə lwènə mɛnwùè mi təəmənə ma ni mbòomə à tà'nə ambo pəənə pa ni pəənə chyèna pə tsa'nə Àzhwùè a tà'nə, ka pə zùnjə wəənə pə mbòbè mbɛnjmə.

⁵ Pənə ni pi chyèna pə tsa'nə mbòbè mbɛnjmə ɛ tà'nə tē ɛtwuè ɛpəbə la aɲunə ɲnwùè ni mbòbè mbɛnjmə ɛ tà'nə. La pənə ni pəbə chyèna pə tsa'nə Àzhwùè a tà'nə tē ɛtwuè ɛpəbə la aɲunə ɲnwùè ni Àzhwùè a tà'nə. ⁶ Nɛtə àtwuè aɲunə ɛpwuumə ni mbòbè mbɛnjmə ɛ tà'nə à tō ni nìwighè. La nɛtə àtwuè aɲunə ɛpwuumə ni Àzhwùè a tà'nə à tō ni nìchyəmbiyə pəbə àporəporə. ⁷ Lenəla, ɲwùè misonjə à tyi'è pə ngànjə mbwùunə Nwùè ni à tēnə àtwuè pə aɲunə ɛpwuumə ni mbòbè mbɛnjmə ɛ tà'nə, ntiinə ka à zù'nə e a mbòomə Nwùè; a tyi'è nkùnjə nkujə mbə'ə a zù'nə e apə. ⁸ Mbə'nə pənə pa ni pəbə pa ngɛrè a ghobə pə ànwùè ni mbòbè mbɛnjmə ɛzobə ɛ tà'nə la la'a ngɛrè a ghobə ànwùè àtse a pònjə Nwùè apə.

⁹ La ngə aɲunə pighə, ka nɛ mə nchyè a wighə la tsa'nə mbòbè mbɛnjmə ɛ tà'nə; nɛ chyè pə tsa'nə Àzhwùè a tà'nə, mbə'ə a pə nkùnjə nkujə lo Àzhwùè Nwùè a zè nchyè amwuə pighə. Njònə ni ka à pə e ni Àzhwùè Kristù ka à pə e ɲwùè e. ¹⁰ La Kristù à tə mbə amwuə pighə mbaa pə tsa'nə mbòbè mbɛnjmə ɛzighə ɛ kwighə mə nti tɛpònjə la, yi àzhwùè àzighə a zè nchyè ntiinə Nwùè à ghɛrè mə mɛnwùè ɛmighə təəmə. ¹¹ Àzhwùè Nwùè ni a lə zhwuumənə a Yésù aɲunə nìwighè a tə mbə amwuə mɛntɛnjmə ɛmighə, yi ze wa ni à lə zhwuumənə a Kristù à pi ɲà nìchyəmbiyə ambo mbòbè mbɛnjmə ɛzighə ni ɛ ghə kwighè, lànjə a ndzùmə Àzhwùè za ni a pənə amwuə pighə la.

¹² Lenəla, ni piyimə ɛpà, ka pəənə pə wəənə ɛp'ù'ù ambo mbòbè mbɛnjmə ni mbə'ə pəənə chyè a nìchyəmbiyə ɛwəənə ndzùnjə tsa'nə mbòbè mbɛnjmə ɛ nərənə. ¹³ Mbə'nə pəənə tə mmə nchyè ndzùnjə tsa'nə mbòbè mbɛnjmə ɛ nərənə yi pəənə kwighè. La pəənə lànjə a ndzùmə Àzhwùè nzhwuutə mɛnwùè ni mbòbè mbɛnjmə ɛ tà'nə, yi pəənə chyè.

¹⁴ Pənə pɛtsùmə ni pəbə pa nchyè tsa'nə Àzhwùè Nwùè a tà'nə, la ɛpoonə pi Nwùè. ¹⁵ Ka Nwùè a lə ɲà e a wighə ni Àzhwùè ni a ghɛrè lo nɛ pə ɛp'ù'ù àkwàrə. La à lə ɲà wighə pə ni Àzhwùè ni a ghɛrənə lo nɛ pə ɛpoonə ɛpe, ntyi'è ndànjə a ndzùmə Àzhwùè ghu ngyii nshwənjə lo "Abà! Tə ɛwəè!" ¹⁶ La Àzhwùè Nwùè àtwuè ɛpɛnjmə e ni a pwuutənə pəbə pi àzhwùè àzəənə a ni shwənjə lo pəənə la ɛpoonə pi Nwùè. ¹⁷ Tsa'nə pəənə chyèna mbə ɛpoonə ɛpe la, pəənə pwuutə pəənə pi Kristù a ni pə ni ɛpwuumə ni Tə à nùnjənə ambo ɛpoonə ɛpe, mbə'ə pəənə mə ndzəənə ngə'ə tsa'a Kristù, njiilo pəənə ki mbə ni àghu'tə e.

Nìgha'ə ni à ghə tō

¹⁸ Ndzəənə lo ngə'ə ni pəənə zəənənə tɛtsònjə ka ɛ kù'nə e àghu'tə ni Nwùè à ghə nərə ambo pəənə. ¹⁹ ɛpwuumə pa ɛtsùmə ni Nwùè à lə tsùnjənə pə mbyabə a ni zəənə nɛjyə za ni Nwùè à ghə nərə ɛpoonə ɛpe a sànjə ni ntɛnjmə ɛghobə ɛtsùmə. ²⁰ Mbə'nə la à lə kònjə e Nwùè ntsənjə ɛpwuumə ɛtsùmə ni à lə tsùnjənə pərə tyi'è àffíí, ka pə e ɛpwuumə pighə. Mbaa pə tsa'nə à lə tsənjənə la, à lə pə ni àkwànjə lo ²¹ ɛpwuumə pərə pə ni à lə tsùnjənə la ghə furə ambo nìwighè wa ni à lə

ghìrèna pèra kwighà ndê la, tyi'è pà àtswuè ni pobà amwuè nìgha'á ìpoonè pi Nwùè ghù ngwùunè.

²² Pàèné zhyê lo ìpwuumè ni Nwùè à tsùjèné pyè mmè nchwùunè amwuè àndzanè tsa'a màngyè ni à kòonè a moonè tè mbyàa tìtsòjè. ²³ Ka pè e pè ìpwuumè pìghu ndà'á; la pèèné ni pèèné kwiirè mè mĩntyanè mi Àzhwùè mi ntsàambyè ni pèèné pè nki mmè nchwùunè amwuè pèèné mbyabè lo Nwùè a lòo a wèèné anjuna ìpoonè ìpe ntyi'è nfuukè mbìjnmè ìzèèné amwuè ngá'è. ²⁴ Tsa'nè Nwùè à lè fuukèné a wèèné amwuè ngá'è la, pèèné kì tyi'è mmè pyabè lo Nwùè a lòo a wèèné anjuna ìpoonè ìpe pèèné pìrè a wèèné tì zèèné àzwuumè ni pèèné mènè mbyabè. A ìwè ni mbè'è a mè ndzèèné àzwuumè nchi mmè mbyabè a zèrè? ²⁵ La pèèné tè pèla nnùjè ntiymè mmè mbyabè àzwuumè ni ka pèèné mè ndzèèné a wèèné, a pòjè lo pèèné wiimè ntiymè mmè mbyabè tyi'è pyabèné.

²⁶ Tsa'nè pèèné mènè mbyabè la, lè tsa'nè Àzhwùè Nwùè a zè ngyèmpè a wèèné ntiinè pèèné porènè. Mbè'nè ka pèèné zhyè a wèèné mìnwùè ni mbè'è pèèné chà'tè a Nwùè anjuna la. La Àzhwùè Nwùè àtswuè ìpìjnmè e ni a za nchà'tè a Nwùè àtswuè ni pèèné amwuè ndwuumè ni mbè'è ka ñwùè misonjè a zhyè shwèjè e. ²⁷ Ze wa ni à zhyèné àkwàjè ni a pèné amwuè mĩntiymè pèèné la, à kì nzhyè àkwàjè ni a pèné amwuè Àzhwùè, ntiinè Àzhwùè a za nchà'tè a Nwùè àtswuè ni pànè pi Nwùè amwuè ndwuumè ni Nwùè à tà'nè.

²⁸ Pèèné zhyè lo Nwùè à tsùjè àzwuumè àtsùmè lo à pòjè la ambo pànè ni pi kòjèné e; mbè pànè pa ni à funjèné a ghobè njiilo pobè ghìrè mìnwùè ni à lè pyè mè nkwanjè. ²⁹ Pànè pa ni Nwùè à lè tso'nè a ghobè lo pobè gha mbè pèèné ìpe, à lè nùjè lo pobè ghà pè tsa'a moonè e, njiilo moonè e wè a tyi'è mbè ntsàambyè moonè a tìtìrè ìpoonè ìpe pìno'nè. ³⁰ Lenèla, Nwùè à lè kì nfunjè pànè pèrè pè ni à lè tso'nè nnùjè la. Pyè pa ni à lè funjèné la, à lè ghìrè mìnwùè ìmobè tèèmmè. Pyè ni à lè ghìrèné mìnwùè ìmobè tèèmmè, à lè kì ndòo a ghobè nkwuunè amwuè àghu'tè e.

Yésù a nèrè tsa'nè Nwùè à kòjèné a wèèné

³¹ Pèèné tyi'è nshwèjè lè lo àkè anjuna ànwùè zèrè zè? Nwùè à tè mbèla mbè pèèné pi pobè, a wèèné a tyi'è mbètè ìwè? ³² Ka Nwùè à lè yì'tè e a moonè e, la ñjâ e lo à tó nkwiighè àtswuè pèèné pìtsùmè, mbè'è a kì ka tyi'è ñâ e a wèèné ni ìpwuumè pìno'nè kwi'nè anjuna moonè e wè? ³³ A ìwè ni mbè'è a chyâ ìsà'a anjuna pànè pi Nwùè ni à tso'ò mè? A tyi'è Nwùè ni à ghìrèné lo mìnwùè mi pànè tèèmmè. ³⁴ A ìwè ni mbè'è a chyâ ìsà'a àtswuè pobè? A Yésù Kristù wa ni à lè kwighèné la. Ze wa ni pi lè zhwuumèné a anjuna ñiwighè a tyi'è nnwuunè a pàa àpò Nwùè yè zighèné nchà'tè a Nwùè àtswuè ni pèèné la? ³⁵ A ìwè ni mbè'è a ghàpè a wèèné pi ìkòjné Kristù? Mbè'è lè a pè ngá'è, kè mìnwùè mi tìjné, kè ntòmèné, kè nyjè, kè àfumè, kè ñipè a ntswùè ñiwighè, kè ñiwighè? ³⁶ Tsa'nè pi ñwà'nèné amwuè àñwà'nè Nwùè lo,

“Ntii o, pè pè a ntswùè ñiwighè nyjè ìtsùmè:

Pi mè nanjè a wè tsa'a mĩmbyè mi ndzirè ni pi pè ntà'á lo kyimè.”

³⁷ Nganjè, anjuna ñnwùè pèrè pè ìtsùmè, pè zighè mè ntsòo ndàjè a ndzùmè ze wa ni à lè kòjèné a wèèné la. ³⁸ Mbè'nè ñzhyèné nkùjè nkujè lo ka àzwuumè àtse a pè e ghu ni mbè'è a ghàpè a wèèné anjuna ìkòjné Nwùè. Kè a pè ñiwighè, kè ñichyèmbýè, kè pèngèrè, kè mĩtìjné mi ndzùmè ni mi pèné a àtswuè ìshyè ghè, kè mìnwùè mi tìtsòjè, kè mìnwùè ni mi ghà tó, kè mĩtìjné mĩtse, ³⁹ kè ìpwuumè ni pèrè pèné àtìghè a ñipwuurè kè pyè ni pèrè pèné a ìsumè ìshyè, kè àzwuumè àtsùmè ni a pèné a àtswuè ìshyè ghè. Ka àzwuumè àtse a àtswuè ìshyè ghè ni mbè'è a gha ngàpè a wèèné anjuna ìkòjné Nwùè ni i pèné amwuè Kristù Yésù Ndò'nèmbýè ìwèèné.

Nwùè pobè pèèné ìpe ni à tso'nè

9 Ngwè nshwèjè lè a nkùjè nkujè ntiinè m̀bèné ñwùè Kristù ka mè nyii mè a chwìrè. Ntiymè mè ni Àzhwùè Nwùè a pu'tèné i zhyè lo ka ñnyii mè lè a chwìrè, ² lo ngwè nsòmèné tìsìjné nki mbè ni àndzanè tì myè amwuè ntiymè mè. ³ Ntii pilyimè ìpâ pobè ngwàrè mè, nkòjè lo mbè'è pi chyâ ndòonè anjuna mĩjè ngàpè a wè pi Kristù nti ghobè. ⁴ Pobè la pànè pi Israel ni Nwùè a lè lòonè anjuna ìpoonè ìpe, nnèrè ìpòjè e ambo pobè, ngwàrè ìkàané pobè pi pobè, ñjâ pìmbòomè ambo pobè, ngìrè pobè pè ni àlànè a ni ghu'tè a Nwùè ni a kù'nèné nki mbè ni mìnká'nè mi Nwùè. ⁵ Pobè lè furè la amwuè ngwàrè pìtâ pìtâ ìpèèné, Kristù a tyi'è nfuurè amwuè ngwàrè ghu tsa'a ñwùè misonjè. Pèèné tè ngu'tè a Nwùè wa ni à pèné Nwùè wa ni à pu'tèné pànè pìtsùmè ni nkujè. Amen.

⁶ La ka m̀mè nshwèjè mè pè lo àshwèjné Nwùè a lànjè àffí, ntiinè ka a pè e ñwùè ntsùmè ni pi pyèné amwuè ngwàrè Israel ni à pèné ñwùè Israel. ⁷ Ka à kì mbè e ngwàrè Abràhamè ntsùmè ni ì pèné ìpoonè pi Nwùè. La Nwùè à lè shwèjè ambo Abràhamè lo, “Pi ghà lànjè a ndzùmè Isàkè funjè ñlìnè ni ngwàrè o.” ⁸ Zèrè zè a nèrè la lo ka à pè e ìpoonè pìtsùmè ni pi pyèné amwuè ndwuumè ni ñwùè misonjè à wa mbyè a moonè ni Nwùè à lòonè anjuna ìpoonè ìpe, a lòo e la pyè pa ni à lè kà'á mè mbè'è ghobè la anjuna ìpoonè ìpe. ⁹ Mbè'nè Nwùè à lè kà'á la lo, “Ngá kwiirè tó amwuè nkwiè ni ì kù'nèné, Sarah à pyè a mòmbyànè.”

¹⁰ Ka lè pè e ànwùè ghu àtsùmè, ìpoonè pi Rèbekà pa pìpaa lè kì mbè la ta'á tã, a pè tã pi tã ìwèèné Isàkè. ¹¹ Mbaa pè tsa'nè pi lè pìrèné e ìpoonè pè tì pyè, pobè kì mbìrè ghobè ànwùè yè ìshì'nè kè yè tìpòjè tì ghìrè, ñìghìrè lo ñitso'ò a ta'á mòmbyànè a lanè mbè amwuè ndwuumè ni Nwùè a lè nùjèné amwuè ntiymè e, ka pè e pè tsa'nè pànè ghìrèné mìnwùè, mbè pè tsa'nè Nwùè a tso'nè, ¹² Nwùè a lè shwèjè ambo Rèbekà lo, “Ghù ntsàambyè a ghà fà'á ambo àzùjè.” ¹³ Tsa'nè àñwà'nè Nwùè a shwèjèné lo, “Ndè kòjè a Yàkobè, la mbàané a Esau.”

¹⁴ Mbè'ə pəənə tyi'ə nshwəŋə lə lo àkə? Lo ka Nwùè a sa'à e ìsà'a ìshì'nə? Ka a pə e a lenə! ¹⁵ Mbè'nə a lə shwəŋə ambo Mūsì lo,

"Mbi koorə m̄lìŋə m̄i ḡònə n̄i ḡkòŋənə a n̄i koorə, k̄i sòm̄nə aŋunə ḡònə n̄i ḡkòŋənə a n̄i sòm̄nə aŋunə ze."

¹⁶ Njiilo, ka m̄inwùè mèrə mə lāŋə e pə a ndzùmə àfà'à n̄i ḡwùè m̄isonə a fà'nə kə nkòŋə. M̄i lāŋə pə a ndzùmə àkoorə m̄lìŋə Nwùè. ¹⁷ Mbè'nə àŋwà'nə Nwùè a shwəŋə ambo Ferò lo, "Ndə ḡhìrə wə pə ìfò la mbè'ə lāŋə aŋunə ḡhò n̄èrə ìt̄iŋnə m̄ə, k̄i ḡhìrə p̄i zhyə n̄lìnə ìtsā amwuə àtwuə ìshyə àtsùmə." ¹⁸ Lenəla Nwùè à koorə m̄lìŋə m̄i ḡònə n̄i à kòŋənə a n̄i koorə m̄lìŋə ìme, nk̄i nk̄wùukə n̄t̄iŋm̄ə ḡònə n̄i à kòŋənə a n̄i kwùukə.

¹⁹ N̄i p̄i pyiitə ambo m̄iŋə lo, "A tə pəla a lenə, Nwùè a chi n̄fèrə a wəənə lə lo àkə? ìwə a twuunə ànwùè n̄i Nwùè a kòŋənə?" ²⁰ ḡhò ḡwùè m̄isonə lə ìwə a n̄i pyiitə ìpyiitə ìshwəŋnə ambo Nwùè? Mbè'ə n̄ikìŋə n̄i àt̄tsa'a pyiitə ambo ìmboomə n̄ikìŋə lo, "Wə roomə m̄ə pə lə n̄tii àkə?" ²¹ Ka ìmboomə m̄ikìŋə wa a pə e n̄i ìt̄iŋnə a n̄i lòo ta'à n̄tsiŋə àp̄domə m̄boomə m̄ikìŋə ḡhu m̄imbaa, ta'à a pə n̄ikìŋə n̄i t̄əchwii; chyè pə a n̄i laamə àzwu-umə amwuə.

²² A k̄i mbə la ndəŋə ndəŋə tsa'nə Nwùè à lə tà'nə nnèrə àtsə n̄t̄iŋm̄ə e, nk̄i ḡr̄èrə pànə zhyə ìt̄iŋnə e, la ḡw̄iimə n̄t̄iŋm̄ə aŋunə pànə n̄i à pənə n̄i àtsə n̄t̄iŋm̄ə aŋunə pobə, pobə k̄i nchwutə m̄b̄iŋm̄ə ìzobə a n̄i kwìḡhə. ²³ À lə k̄i ntà'à n̄èrə a n̄iḡhà'à ḡhù n̄'ə wa n̄i à lə kw̄iirənə aŋunə pànə pa n̄i lə n̄ḡŋənə lo pobə ḡh̄ə kw̄iirə a wèrə la, ²⁴ mbè'nə pəənə pa n̄i à lə fuŋənə, ka lə furə e la amwuə ndà'à pànə n̄i pobə pənə p̄jəw, p̄i lə k̄i furə amwuə pànə n̄i ka pobə pə ḡhobə p̄jəw. ²⁵ Lə tsa'nə Nwùè à shwəŋənə amwuə àŋwà'nə Hosyà lo:

"Mbi fuŋə pànə pa n̄i ka pobə lə pə ḡhobə ìpā la n̄i 'pəənə ìpā.'

Mbi k̄i fuŋə pànə pa n̄i ka ndə kòŋə la n̄i 'pəənə ìpā n̄i ḡkòŋənə.'

²⁶ Tyi'ə amwuə alyi'ə n̄i p̄i lə shwəŋənə ambo pobə lo, 'Ka n̄i pə wìḡhə pəənə ìpā,' p̄i ḡh̄ə k̄i fuŋə a ḡhobə n̄i ìpoonə p̄i Nwùè ḡhù n̄t̄iŋnə."

²⁷ Ìsayà a k̄i ḡȳi mbè'ə pànə p̄i Israel nshwəŋə lo, "Mbaa pə tsa'nə pànə p̄i Israel n̄'ə tsa'a waakə a n̄p-wùnə nchyə la, a ḡh̄ə chwārə e la ndà'à ḡhobə p̄k̄i.

²⁸ N̄tiinə Ndò'nəmbyè à ḡh̄ə zàŋə l̄è ìsà'a e n̄i m̄t̄iŋnə pobə p̄i pànə p̄i àtwuə ìshyè t̄iḡhu a wa'à ànwùè àtse."

²⁹ A k̄i mbə la tsa'nə Ìsayà à lə pyè mə nshwəŋə lo,

"Mbu'tə mbyè Ndò'nəmbyè à lə pəla ka wa'à e a wəənə n̄i ḡwà'rə ìtse, yì pəənə pə mə la tsa'a Sodòmə ḡhobə Gomorrah."

Pànə p̄i Israel pobə ntwuumə ḡhù ìshì'nə

³⁰ Pəənə tyi'ə nshwəŋə lə lo àkə? Lo pànə n̄i ka pobə lə pə ḡhobə p̄jəw n̄i ka pobə lə mə nkyiitə a ḡhobə a n̄i ḡhìrə m̄inwùè m̄i təəmənə a mbyè Nwùè, p̄i tyi'ə ḡr̄èrə m̄inwùè ìmobə təəmənə ndàŋə a ndzùmə àpyiimə n̄t̄iŋm̄ə àzobə. ³¹ La pànə p̄i Israel n̄i pobə lə pənə nkyi-

itə a n̄i zùŋə a mbòomə lo m̄inwùè ìmobə təəmənə a mbyè Nwùè, ka mèrə lə təəmənə e. ³² A ḡhìrə àkə lo kò m̄inwùè ìmobə təəmənə? A lə pə n̄tiinə ka pobə lə n̄ḡŋə a ḡhobə m̄int̄iŋm̄ə ìmobə aŋunə Nwùè, mmə naŋə pə ḡr̄èrə m̄inwùè ìzobə. Lenəla, nkòntə aŋunə n̄iḡhòorə nkunə a ìshyè, ³³ Tsa'nə p̄i ḡwà'nə amwuə àŋwà'nə Nwùè lo,

"N̄i naŋə! N̄n̄ḡŋə n̄iḡhòorə a Zayònə

n̄i pànə ḡh̄ə kòntə aŋunə,

a pə n̄iḡhòorə n̄i tsèrə p̄i ḡhìrə pobə kw̄iintə a ìshyè.

La ka p̄i pə ḡh̄ə chyə e ìsiŋnə àtwuə ḡònə wa n̄tsùmə n̄i à n̄ḡŋənə n̄t̄iŋm̄ə e aŋunə ze la."

10 Pilyimə ìpā, ḡwə ḡȳi n̄i n̄t̄iŋm̄ə m̄ə ìtsùmə, nk̄i mmə nchà'tə a Nwùè lo mbè'ə pəənə ìpā

pànə p̄i Israel chwārə, ² nshwəŋə mbè'ə pobə lo pobə pa n̄i n̄t̄iŋm̄ə aŋunə Nwùè, la ka zhyə a ḡhobə a nk̄iŋə nkuŋə. ³ Tsa'nə ka pobə zhyè a ḡhobə ndwuumə n̄i Nwùè à wa ḡr̄èrə m̄inwùè m̄i pànə təəmənə la, pobə tà'à àzobə àlāŋə a n̄i ḡhìrə m̄inwùè ìmobə təəmənə a mbyè Nwùè, ka shwu'kə a ḡhobə m̄b̄iŋm̄ə ìzobə ḡh̄ə ambo Nwùè mbè'ə a ḡhìrə m̄inwùè ìmobə təəmənə. ⁴ Mbè'nə Kristù la ndwùutə mbòomə, njiilo Nwùè à ḡhìrə m̄inwùè m̄i ḡònə wa n̄tsùmə n̄i a n̄ḡŋənə n̄t̄iŋm̄ə e aŋunə la m̄i təəmənə.

N̄ichwārə a chyè ambo ḡwùè n̄tsùmə

⁵ Lə ànwùè n̄i Mūsì à lə ḡwà'nə n̄'ə a n̄i n̄èrə tsa'nə ḡònə wa n̄i m̄inwùè ìme təəmənə a mbyè Nwùè n̄tii mbòomə à chyè a n̄i pə: "N̄ḡŋənə wa n̄tsùmə n̄i à n̄ḡŋənə a mbòomə à chyè aŋunə mbòomə ȳiḡhu." ⁶ La n̄iḡŋə ḡònə n̄i m̄inwùè ìme təəmənə n̄tiinə à n̄ḡŋənə n̄t̄iŋm̄ə e aŋunə Nwùè a chyè lo: Kò wə shwəŋə o lo, "ìwə à kò'ò a n̄p̄wuurə a n̄i lòo a Kristù shwu'è n̄i wèrə a ìshyè ḡhè?" ⁷ Kə lo, "ìwə à shwu'è lèrə amwuə àlā'à p̄k-wuə a n̄i lòo a Kristù kò'ò n̄i wèrə?"

⁸ Ànwùè n̄i àŋwà'nə Nwùè a shwəŋənə a chyè lo:

"Àshwəŋnə Nwùè a paatə o, nk̄i mbə aŋunə ìkòbə n̄tswùè ìpò farə amwuə n̄t̄iŋm̄ə o." La àshwəŋnə n̄i a ḡhìrənə pànə n̄ḡŋə m̄int̄iŋm̄ə ìmobə aŋunə Nwùè

tsa'nə pəənə chw̄iitənə lo, ⁹ Wə tə shwəŋə n̄i n̄tswùè lo, "Yésù a Ndò'nəmbyè," nk̄i mbyiimə amwuə n̄t̄iŋm̄ə

o lo Nwùè à lə zhwuumə e aŋunə n̄iwìḡhə, yì wə chwārə. ¹⁰ Mbè'nə ḡwùè a pyiimə la n̄i n̄t̄iŋm̄ə e, Nwùè

a ḡhìrə m̄inwùè ìme təəmənə. Nwùè à tə nshwəŋə n̄i n̄tswùè e lo à n̄ḡŋə n̄t̄iŋm̄ə e aŋunə Kristù, Nwùè a k̄i nchwārə e. ¹¹ Tsa'nə àŋwà'nə Nwùè a shwəŋə lo, mbè'ə

ka Nwùè a chyè e ìsiŋnə àtwuə ḡònə n̄i a n̄ḡŋənə n̄t̄iŋm̄ə e aŋunə ze, ¹² n̄tiinə ka t̄əchwii pə e ḡhu a t̄it̄irə p̄jəw pobə p̄i pànə n̄i ka pobə pə ḡhobə p̄jəw.

Ndò'nəmbyè a Ndò'nəmbyè ambo ḡwùè n̄tsùmə mmə ḡh̄ə ìpwuumə p̄i ìshì'nə p̄in̄'ə ambo ḡwùè n̄tsùmə n̄i

a fuŋənə n̄lìnə ìtse, ¹³ mbè'nə àŋwà'nə Nwùè a shwəŋə lo, "Nwùè wa n̄tsùmə n̄i à fuŋənə n̄lìnə n̄i Ndò'nəmbyè la, à ḡh̄ə chwārə."

¹⁴ La mbè'ə pobə tyi'ə n̄fuŋə n̄lìnə ìtse lə la t̄iḡhu pobə n̄ḡŋə n̄t̄iŋm̄ə aŋunə ze? Kə mbè'ə pobə n̄ḡŋə n̄t̄iŋm̄ə aŋunə ze lə la t̄iḡhu pobə zu'ù mə ànwùè àtse mbè'ə e? Kə mbè'ə pobə zu'ù àshwəŋnə e lə la t̄iḡhu

ɲònè ìtse a pyè nshwəŋnè mbè'ə e ambo pobə?

¹⁵ Pobə kɪ ntyi'è nshwəŋnè àzobə lə ɪla tɪghu pɪ pyè ntwuumə a ghobə? Tsa'nə pɪ ɲwà'nənə amwuə àŋwà'nè Nwùè lo, "Zəənè tsa'nə nɪtò pànè nɪ pobə chwiitənə ntwuumə ghù ɪshɪ'nè a pòŋənə."

¹⁶ La ka a lè pyiimè e pànè pɪ Israel pɪtsùmè mbyiimè ntwuumə ghu. Mbè'nə ɪsayà àtwuè ɪpɪŋmè e à lè shwəŋè lo, "Ndò'nəmbyə, à pyiimè ɪwə mbyiimè ntwuumə ɪwə?" ¹⁷ Lenəla, ɲwùè à nùŋè ntiŋmè e aŋunə Kristù la nkùwè nɪ a zu'nə ntwuumə ghu. Pànè kɪ mmə ndzu'ù ntwuumə ghu la nkùwè nɪ pɪ chwiitənə ntwuumə mbè'ə Kristù ambo pobə. ¹⁸ La ngwə mbyiitè lo, ka pobə lè zu'ù a ghobə ntwuumə ghu? A nkùŋə nkuŋə lo pobə lè zu'ù, tsa'nə a àŋwà'nè Nwùè a zə nshwəŋè lo:

"Ngyè izobə ɪ lè lèrè amwuə pɪpàa pɪ àtwuè ɪshyè pɪtsùmè, ntwuumə ɪghobə ɪ ghè mbyàa a alyi'ə nɪ àtwuè ɪshyè a l'wùutənə."

¹⁹ Nchi mbyiitè lo, ka pànè pɪ Israel lè zu'ù a ghobə? Lə tsa'nə Mùsɪ àtwuè ɪpɪŋmè e a zàamənə nkùwè, "Mbi ghɪrè nɪ pə nɪ àghè'nè aŋunə pànè nɪ ka pobə pə ghobə ngotə àl'à,

Mbi ghɪrè àl'à za nɪ ka a pə e nɪ àzhɪ'tè la a ghɪrè nɪ zaŋə a loŋə." ²⁰ ɪsayà a lè pə nɪ ntiŋmè a nɪ shwəŋè lo: "Pànè pa nɪ ka pobə lè mə ntà'a a ghobə a gha la lè zəənè mè;

Nnèrè ɪpɪŋmè mè ambo pànè pa nɪ ka pobə lè t'à a ghobə a nɪ zəənè mè."

²¹ La ngè aŋunə pànè pɪ Israel Nwùè a shwəŋè lo; "Ndè shànkè mbò ɪmà nɲyè ɪtsùmè nɲyè ɪtsùmè ndoonè lo pobə tó."

Mɪlɪŋə mɪ Nwùè aŋunə Israel

11 Ntyi'è mbyiitè lo, "Ka zhyè lo Nwùè à lè twuunè ɪpə pəənè?" Ka a pə e a lenə! Mɪŋə àtwuè ɪpɪŋmè mè a ɲwùè Israel, mbə ɲwùè ngwàrə Abràhamə, nfulè amwuə àl'à Benjāminə. ² Ka Nwùè a twuunè e pəənè ɪpə nɪ a lè pyè mə ntso'ò. Nɪ zhyè ànwùè nɪ àŋwà'nè Nwùè a zə nshwəŋə aŋunə alyi'ə za nɪ Elijah à lè pənə mbu'ù mbò lo Nwùè a chyà ɪsà'a àtwuè pànè pɪ Israel nti mbòomə tɪpòŋə ɪghobə. ³ À lè yii nshwəŋè lo, "Ndò'nəmbyə, pɪ zhwuutə mə ngəŋə ntwuumə ɪzò ɪtsùmè, nshà'tè ɪlyi'ə mɪshwà'à ɪpò ɪtsùmè, a tyi'è ngoŋə mɪŋə nɪ mɪŋə nɪ pobə pə nkɪ mmə ntà'a zhwuutə." ⁴ La Nwùè à lè kùwè ambo ze lo àkə? À lə shwəŋè ambo ze lo, "Nnùŋə mə pəənè nkaamə sàmbaa nɪ pɪ pɪrè mə a ghobə tɪ kwi'tè a mbyè Baalə." ⁵ A kɪ mbə tyi'è ndəŋə ndəŋə amwuə nkùwè tɪtsòŋə nɪ àpwù'è pəənè a zə ghu, mbə zhyè nɪ Nwùè a lè tso'nə ndàŋə a ndzùmə àpòŋə ntiŋmè e. ⁶ Nɪtso'ò pəənè ɪpə a chyè pə aŋunə àpòŋə ntiŋmè e ka pə e pə aŋunə ɪfà'a ɪpobə. Ntiinə nɪtso'ò pəənè a lè pəla mmə ndzùŋə la ɪfà'a ɪpobə, yɪ ka a chyè mbə e la àpòŋə ntiŋmè. ⁷ A nèrè lə lo ka pànè pɪ Israel lè zəənè a ghobə àzwuumə nɪ pobə lè pənə ntà'a? A tyi'è nkùŋə nkuŋə, à lè zəənè tyi'è pɪmɪlyi'ə pɪ pəənè ndzəənè àzwuumə a ghu, àp-

wù'è pəənè a nàanə mɪntɪŋmè ɪmobə. ⁸ Tsa'nə pɪ lè ɲwà'nənə lo,

"Nwùè à ɲà ghobə nɪ Àzhwùè nɪ a ghɪrənə pobə fom-pə nnnwuunə tsa'a pɪpəŋə

Ŋŋà ghobə nɪ ɪmyè nɪ ka mɪ mə ndzəənè e, nɪ mɪtugrə nɪ ka mɪ mə ndzu'ù e

tə mbyàa sinè wè." ⁹ Dàfirə a kɪ nshwəŋè lo,

"ɪlyi'ə mɪzighè ɪpobə pəŋə ntyi'è ɪzè'è nɪ pɪ lè'nə lo pobə kwuunə amwuə,

pobə kunè pɪ chyà ɪsà'a aŋunə pobə.

¹⁰ Ndzùmə ɪ nàanə ɪmyè ɪmobə mbè'ə pobə kaŋə zəənè ɪlyi'ə,

ngə'è ɪ ghɪrè mɪnkunə furə a nkà'tè pobə."

¹¹ Nchi mbyiitè lo, pobə kòntè nkunè lə mbə chi pə'kə a ghobə apè? Ngaŋə! Ka a pə e a lenə. La tsa'nə pobə fàntənə la, a ghɪrè lo Nwùè à chwarè pànè nɪ ka pobə pə ghobə pɪjew mbè'ə pànè pɪ Israel pə nɪ àghè'nè. ¹² A tə pə lo àfàntè ànwùè àzobə a tó nɪ àfù'ù ambo àtwuè ɪshyè; alyi'ə nɪ pobə kunənə ghu a pə àfù'ù ambo pànè nɪ ka pobə pə ghobə pɪjew. À ka tyi'è pə e lə ànwùè yè wùunə mbè'ə pɪjew pɪtsùmè chi nkùwè'nè?

Nwùè a fuukè pànè nɪ ka pobə pə ghobə pɪjew amwuə ngə'ə

¹³ Ntyi'è nshwəŋè lə ambo pɪghə pànè pa nɪ ka nɪ pə wɪghə pɪjew. Tyi'è tsa'nə mɪbənə ngəŋə ntwuumə Kristù ambo pànè nɪ ka pobə pə ghobə pɪjew la, mbi ŋaŋə a àfà'a mè a àtɪghə, ¹⁴ mbè'ə pɪlyimə ɪpà pɪjew tə ngə'nè njiilo nchwarə a ghobə pɪtse. ¹⁵ A tə pə lo nɪtwuunə a ghobə a lè kùwirə mbwuutə a Nwùè pobə pɪ àtwuè ɪshyè, Nwùè a nɪ chi nkùwirə a ghobə a ka tyi'è pə e tsa'a à chwarə a ghobə aŋunə nɪwɪghè? ¹⁶ Pɪ tə ɲà a ntsàambyè àtùmə àpaanə ambo Nwùè, yɪ àpaanə yèghu àtsùmə a yè Nwùè. Pɪ kɪ ɲŋà mɪŋaŋə mɪ àtɪghə ambo Nwùè, yɪ mɪfàa a kɪ mbə ɪme. ¹⁷ Pɪ tso'ò mɪfàa mɪ àtɪghə mɪ olivè àtse nɪ a pənə amwuə ɪswuumə, Nwùè a tyi'è mbarəkə a wɪghə pànè nɪ ka nɪ pə a wɪghə pɪjew nɪ nɪ pənə mɪfàa mɪ àtɪghə mɪ olivè za nɪ a pənə a mbyiinə aŋunə zhyè nɪ a pənə amwuə ɪswuumə la nkorə, mbè'ə nɪ pə nɪ ɪsàanə a nɪ zighè mɪzighè mɪshɪ'nè nɪ mɪ pənə aŋunə àtɪghə za nɪ a pənə amwuə ɪswuumə la. ¹⁸ Lenəla, kò nɪ tə ntsòo pɪghàŋə pɪghə ambo pànè nɪ pobə pənə mɪfàa ma nɪ pɪ tso'nə a ghobə mbarəkə a wɪghə la. Nɪ tə mbəla mmə ntsòo a ghàŋə, nɪzhyè lo ka la toomə e pɪghə ntoomə mɪŋaŋə; la toomə mɪŋaŋə ntoomə a wɪghə. ¹⁹ La nɪ tyi'è nshwəŋè lo, "Pɪ lè tso'tè mɪfàa ma ngwà'à la mbè'ə ɲŋà ɪsàanə ambo pəə." ²⁰ A tyi'è nkùŋə nkuŋə pɪ lè tso'ò a ghobə ngwà'à ntiinə ka pobə lè pə ghobə nɪ àpyiimè ntiŋmè, la nɪ tyi'è ntiŋnè nti àpyiimè ntiŋmè njiilo, kò nɪ kɪ ntsòo a wɪghə a ghàŋə nti ànwùè ghu, nɪ yiinə mbə nɪ àkwàrə. ²¹ Nwùè à tə pəla ndè ka yɪ'tè e pɪjew nɪ à pənə ngotə mɪfàa mɪghu, a tyi'è ngyi'tè pə a wɪghə? ²² Nɪ nanə ndzəənə tsa'nə àpòŋə ntiŋmè Nwùè pobə nɪtsə e pənə. À wa ntsə aŋunə pànè nɪ pɪ ghɪrənə a tɪpòŋə, la mbə nɪ àpòŋə ntiŋmè aŋunə pɪghə pa nɪ nɪ lèrənə nɪ mbyè amwuə àpòŋə ntiŋmè e. La àpòŋə ntiŋmè zè a ka pə e ghu, a kɪ ntsò'ò a wɪghə ngwà'a.

²³ La ngè aḡunə p̄jlew, pobə tə myà'tə ànwùè ni ka nùḡə a ghobə ntiḡmè aḡunə Nwùè, yi pi kwìrè lòo a ghobə parəkè aḡunə alyi'ə ni pobə lè pənə ghu, ntiinə Nwùè a chyè ni ìtḡḡnə a ni kwìrè mbarəkè a ghobə.

²⁴ Pìghə pànə ni ka n̄ pə a wìghə p̄jlew, n̄ chyè mbə la tsa'a n̄fàa ni àtḡghə ni olivè ni pi tso'nə amwuə mbyi-inə. Nwùè à tə pəla ndòo a wìghə ntò mbarəkè aḡunə àtḡghə olivè ni a pənə amwuə ìswùumə, zhyè ni a pənə alyi'ə ni ka n̄ pyè mbə pə a wìghə ghu, ǎ ka tyi'è pə e m̄ilyi'ə ànwùè ambo Nwùè a ni kwìrè mbarəkè m̄ifàa ma ni mi lè furənə aḡunə àtḡghə olivè yèghu ni a pənə amwuə ìswùumə, ni a pənə alyi'ə ni m̄erə tənə mbə pə ghu?

Àkoorè m̄liḡnə Nwùè aḡunə ḡwùè ntsùmè

²⁵ Nkūḡə nkuḡə ànwùè yè lèəmənə àtse a zè ghu ni n̄tànə lo ni zhyè mbə p̄lyimə ìpā; zhyènə a pə yèmpè a wìghə a ni ghìrè lo kò n̄ kwàḡè lo n̄ zhì'tè tisiḡḡnə. Ànwùè ghu a pə lo àtḡḡnə àtwuè pànə pi Israel a ghă myè amwuə nkwùè za ni ndùnə pànə n̄ ka pobə pə ghobə p̄jlew pi tōnə ambo Nwùè ndùnə ìghobə i kù'ù.

²⁶ Amwuə nkwùè ghu, Nwùè à ghă chwàrè pànə pi Israel p̄tsùmè tsa'nə pi ḡwà'nənə amwuə àḡwà'nə Nwùè lo,

“Ngàḡə nchwàrè pèənə à ghă furè a mbarè Zayònè tō fuukè àtḡḡnə àtwuè amwuə ngwàrè Yàkobè.

²⁷ Ànwùè zèrə zè a pə ìkàanə ni mbi wàrè pə pi pobə nkwùè ni n̄fuukənə àtḡḡnə àtwuè àzobə.”

²⁸ P̄jlew pè lè twuunə ntwuumè ghù ìshì'nè wa ntyi'è ngàḡə mbwùunə Nwùè, nti wìghə pànə ni ka n̄ pə wìghə p̄jlew. La tsa'nə Nwùè à lè tso'ò mə a ghobə pobə tyi'è p̄swuə ìpe ntiinə à lè kà'à mə nnùḡə ghobə p̄tā p̄tā ìpobə. ²⁹ Ka Nwùè à k̄wèbè e ntiḡmè e aḡunə ḡònə ni à tso'ò mə nchyā mborè e aḡunə ze. ³⁰ Ngè aḡunə pìghə pànə ni ka n̄ pə wìghə p̄jlew, n̄ lè tḡḡnə àtwuè ambo Nwùè nkwùè ntsàambyè, la t̄tsòḡḡ wè Nwùè a koorè m̄liḡnə ìmìghə ntiinə p̄jlew ntiḡḡnə àtwuè. ³¹ A ndəḡə ndəḡə, p̄jlew lè ki ntiḡḡnə àtwuè ambo Nwùè lo mbə'ə Nwùè a ki koorè m̄liḡnə ìmobə tsa'nə a lè kìnə nkoorè ìmìghə. ³² Nwùè a lè ghìrè lo pànə p̄tsùmè pə ìpù'ù ambo àtḡḡnə àtwuè mbə'ə a furè aḡunə nkoorè m̄liḡnə m̄ ḡwùè ntsùmè. ³³ Ìpwuumè Nwùè ni àzhì'tè e pobə àzhyè ànwùè e no'ò pə la ghu? Mbə'ə ìwə a tiitè ndwuumè ni Nwùè à wa ngìrè m̄xnwùè ìme, kè mbə'ə ìwə a ki nzhyè ìlànḡə ni à wa ngìrè m̄xnwùè ìme? ³⁴ Tsa'nə àḡwà'nə Nwùè a shwəḡənə lo:

“A zhyè ìwə nzhyè àkwàḡə Nwùè?

Àtəətè ambo ze a ḡā ìwə?

³⁵ A lè pyè mə ḡḡā ìwə ḡḡā àzwuumè ambo Nwùè, ni a wè nanḡə lo a tō nkwùè ambo ze?”

³⁶ Mbə'nə àzwuumè àtsùmè la a tsùḡḡ zè, àzwuumè àtsùmè a furè ambo ze nki mbə ambo ze. Àḡhu'tə a pə ambo ze, ngonḡə ni nkuḡḡ! Amen.

N̄ichyēmbiyè ìwəənə à chyè a ni fà'à àfà'à Nwùè

12 P̄lyimə ìpā, tsa'nə Nwùè à koorənə m̄liḡnə ìməənə la, m̄bu'ù mbò ambo pìghə lo ni ḡā m̄b̄iḡmè ìzìghə tsa'a ìpwuumè n̄shwà'à ni p̄erə laanənə, Nwùè a ki nkòḡə a p̄erə. Lè àlànḡə ni a kù'nənə lo ni sèəkè a Nwùè. ² Kò n̄ ki ngìrè m̄xnwùè ìmìghə ndzùḡḡ pə ndwuumè ni pànə pi àtwuè ìshyè pa ngìrè m̄xnwùè ìmobə. N̄ myà'tə Nwùè à k̄wèbè m̄tḡḡḡnə ìmìghə, ngìrè ìkwàḡə ìpìghə tyi'è p̄ishwuè. Lenəla, ghìrè n̄ lanə nzhyè ànwùè ni Nwùè à t'à'nə ni a pənə ànwùè za ni Nwùè à kòḡḡnə nki mbə ànwùè za ni a təəmənə. ³ A ni zùḡḡ àpòḡḡ ntiḡmè Nwùè ni à wa nnèrə ambo m̄iḡḡ, ngwè nshwəḡə a wìghə mo'ò mo'ò lo kò ḡònə ìtse a kwàḡə e lo à fanḡə ntsàarə tsa'nə à pənə. La à zhì'tè e ndòo m̄b̄iḡmè e tsa'a m̄ilyi'ə ḡwùè, ndzùḡḡ àpyiimè ntiḡmè za ni Nwùè à ḡānə ambo ze la. ⁴ Tyi'è tsa'nə ta'à m̄b̄iḡmè à pənə ni ìlaamə p̄xn'ə, ìlaamə p̄erə pə ki ka mə fà'à e a ta'à àfà'à la, ⁵ a ki mbə tyi'è ndəḡə ndəḡə lo mbaa pə tsa'nə pèənə no'nə la, pèənə ta'à m̄b̄iḡmè ntiinə pèənə chyènə mbə ta'à ḡwùè pèənə pi Kristù mbwuutè m̄b̄iḡmè ìzəənə pèənə pèənə tsa'a ìlaamə ta'à m̄b̄iḡmè. ⁶ Tsa'nə Nwùè à ḡānə a wəənə ni m̄intyaḡḡnə chwii chwii ndàḡḡ a ndzùmè àpòḡḡ ntiḡmè e la, pèənə fà'à ni m̄erə. M̄intyaḡḡnə ìmò ni ni mbə a ni shwəḡə ntwuumè Nwùè, wè shwəḡə a w̄erə. ⁷ A pə a ni fà'à, wè fà'à, a pə a ni n̄erə ìnwùè wè n̄erə. ⁸ A pə a ni tompè p̄itse pèənə, wè tompè, a pə a ni ḡā àyèmpè ambo p̄itse pèənə, wè ḡā ni ntiḡmè ghù ìshì'nè; a pə a ni pə ndùḡḡ mbyè, wè fà'à ni ntiḡmè ghù ìshì'nè; a pə a ni ghìrè ìnwùè p̄ishì'nè, wè ghìrè ni n̄iḡha'a.

⁹ N̄i ghìrè ìkòḡḡnə ì pə ìkòḡḡnə nkūḡə nkuḡə, mbàanə ànwùè t̄pòḡḡ, la ngw̄iimè ànwùè yè ìshì'nè nkwìghə aḡunə. ¹⁰ N̄i mə nkòḡḡ m̄b̄iḡmè ìzìghə ni ìkòḡḡnə ìpooənə pi Kristù, ngu'tə p̄lyimə ìpìghə amwuə ndwuumè ni pobə pa ngu'tə a wìghə. ¹¹ N̄i fà'à ni ìtḡḡnə kò n̄ tə ndoḡḡnə. N̄i fà'à ambo Ndò'nəmbyè ni ntiḡmè wìghə ìtsùmè. ¹² N̄i kwàḡə ni n̄iḡha'a, mbə ni àpotè ntiḡmè amwuə nkwùè ngə'è, mbə ni àpyiimè ntiḡmè amwuə àchà'tè Nwùè nkwùè ìtsùmè. ¹³ N̄i tə ḡḡā ìpwuumè ambo ìpooənə pi Nwùè ni ka àzobə a pə e ghu, nki mmə nk̄wiirè p̄iḡh̄inə amwuə m̄indā ìmìghə.

¹⁴ N̄i tə ḡḡā mborè ambo pànə ni pi pa nnyànḡə a wìghə, kò n̄ ki nchyā pə ndòonə àtwuè pobə. ¹⁵ N̄i mə ngà'à pìghə pi pànə ni pi mənə ngà'à, nki mə ngyii pìghə pi pànə ni pi mənə ngyii. ¹⁶ N̄i pə ni ìkòḡḡnə pobə ta'à àkwàḡə amwuə pìghə. Kò n̄ tə nko'ò m̄b̄iḡmè, ni shwu'kè m̄b̄iḡmè ìzìghə pə a ìshyè mbə pìghə pi pànə ni pi pənə a ìshyè. Kò n̄ tə n̄erə.

¹⁷ Kò n̄ tə k̄wùè a t̄pòḡḡ àtwuè t̄pòḡḡ. N̄i kyiitə a ni ghìrè ànwùè ni a pòḡḡnə a ìmyè ḡwùè ntsùmè. ¹⁸ N̄i ghìrè ànwùè àtsùmè amwuə ìwìghə pàa a ni zəənə lo n̄i chyè ni àporəporə pìghə pi pànə p̄tsùmè. ¹⁹ P̄iswùə ìpā ni ìnkòḡḡnə, kò n̄ tə nkwùè a t̄pòḡḡ àtwuè t̄pòḡḡ. N̄i myà'tə ìsà'a pèənə ambo àtsè ntiḡmè Nwùè ntiinə àḡwà'nə Nwùè a shwəḡə lo, “N̄i k̄wùè a t̄pòḡḡ a ànwùè mə, mbi k̄wùè à shwəḡə Ndò'nəmbyè.” ²⁰ Njyè ì mə

ndzanè ngànjè kipaana o, wè ñà e ni mizighè, ntiñmè e i zwuumè, wè ñà e ni àzwuumè yè nònè. Wè tã mmè ngìrè a lenè, wè chyâ ìsiñjè àtswuè ze. ²¹ Kò ñi myà'tè lo tìpònjè a tsàarè a wìghè. Ñi tsàarè a tìpònjè pè ni ìpònjè.

Ñishwu'kè mbìjñmè ambo pìsa'a pi àla'a

13 Njwùè ntsùmè à chyê a ni zu'nè ìtswuè àla'a ni pèrè pa nsa'a a ghobè ntiinè ka àtswuè àla'a àtse a pè e ghu ni ka à tã e Nwùè. Ìtswuè pyè ni pèrè ghu tìtsònjè la à tã e Nwùè ntè a ghobè anjuna alənjə. ² Lenəla, njònè wa ntsùmè ni à wa ndzònjè pòbè pi ìtswuè àla'a la à wa ndzònjè la Nwùè. Njònè wa ntsùmè ni à kinè mmè ndzònjè a ghobè la, à wè nkì mmè nchyâ la ìsà'a anjuna ze. ³ Mbè'nə ìtswuè àla'a la à wa mbò e pànè ni pi mənə ngìrè a tìpònjè ka pè e pànè ni pi mənə ngìrè ìshì'nè. Ka ñi mə nkònjè a wìghè a ni pò ìtswuè àla'a? Ñi tã mmè ngìrè mìnwùè mi ìshì'nè yi à pi pyiimè a wìghè. ⁴ Njònè wa ni à wa nsa'a àla'a la à chyê mbè la ngànjè àfà'a Nwùè ni à wa ngìrè mìnwùè mìshì'nè a ni yèmpè a wìghè. La ñi tã mə ngìrè a tìpònjè, ni pò e ntiinè ìtìnjè ni à pənə ni wèrə ka ì pə e la àfffi. À chyê mbè la ngànjè àfà'a Nwùè ni mbè'ə a chyâ ìsà'a anjuna pànè pìtsùmè ni pi ghìrənə a tìpònjè. ⁵ Njiilo a pònjè lo ni tã ndzu'nə ìtswuè àla'a, ka pè e pè ndà'a a ni pò àtsè ntiñmè Nwùè. Nì ki ghìrè farə lo kò ntiñmè ìwìghè tã nsa'a a wìghè.

⁶ Lə ki mbè ìsùmə ni ni wa ntwuè pìtaghè la. Ntiinè ìtswuè àla'a pìghu la ngànjè àfà'a Nwùè ni pòbè ñànə nkwiè izobə a ni fà'a àfà'a za ni pi tənə a ghobè anjuna la. ⁷ Ñi tã ntwuè àzwuumè àtsùmè ni ni wiiimènə a ghobè ni zèrə. Ñi twuè a taghè ambo njònè ni ni pənə twuè, njā nkabè ìpwuumè ìpò ambo njònè ni ni pənə njā, njā àghu'tè ambo njònè ni ni pənə njā, nkì səkè a njònè ni ni pənə səkè.

Ànwùè ni ni chyênə a ni ghìrè a tìtìrè pìghə

⁸ Kò ñi wiiimè a wìghè a njònè ìtse ni àzwuumè àtse ndànjè e a ni kònjè mbìjñmè ìzighè ntiinè njònè ni à kònjənə a ndyimə e à ghìrè la ànwùè ni mbòomə à tã'nə. ⁹ Mìntə ma lo, "Kò wè ghìrè àfànə, kò wè zhwu-utə, kò wè zəərə, kò wè ghè'nə," pòbè mìtse mìntə ni mi pənə ghu, pi pwuutə a mèrə amwuə àshwənjè zè lo, "Mə nkònjè a ndyimə o tyi'ə tsa'nə wè kònjənə mbìjñmè o la." ¹⁰ Ka njònè ni à kònjənə a ndyimə e a ghìrè e tìpònjè anjuna ze. Nìpə ni ìkònjè a ni zu'nè a mbòomə ntsùmè.

¹¹ La a ni kwii'nè anjuna zè, ni zhyê nkwiè zə tìtsònjè. Nkwùè ì lanə nkù'ù ambo pìghə tìtsònjè a ni zhwemñè a pìlò ntiinè nkwiè ni pəənè ghă chwərə ì paatè tìt-sònjè ntsàarə tsa'nə pəənè lè pyənə mbyiimè la. ¹² Ìtswu'è i wè ntyi'è mmə ndànjè, njyê ì tyi'è mmə ndaanə. Pəənè myà'tè ìfà'a ìtswu'è ìtsùmè ngwì ìpwuumè ntsòo nkà'a. ¹³ Pəənè tã nshii'tè àkwùè ñiyiinè àzəənə a pə yè ìshì'nè ka pə e ñizighè tisiñjè kè ñinò mbaarè; ka pə e a ni ghìrè àfànə kè ìnwùè ntsìnjə. Ka pə e a ni zònjè mìl'à kè a ni ghè'nə.

¹⁴ Ñi wì a Ndò'nəmbyə Yēsū Kristù. Kò ni njā a wìghè ìsàanə ambo mbòbè mbìjñmè ì tã ngìrè pə mìnwùè ni zèrə ì tã'nə.

Kò wè ki tso'tè ìsà'a ndyimə o

14 Ñi kwii'rè pànè ni àpyiimè ntiñmè àzobə a porənə ìshì'nè, la kò ñi ki ntànkè pìghə pi pòbè anjuna ànwùè ni ni pyiimè. ² Àpyiimè ntiñmè njònè ìtse a chyê ghìrè à zighè àzwuumè àtsùmè la àpyiimè ntiñmè ghùtse njwùè a ghìrè pə lo a kwurè ndà'a ndzaa. ³ Pànè pa ni pi pa ndzighè àzwuumè àtsùmè la kò pòbè wā a ghobè pànè ni pi kwurənə pə ndzaa kò pànè ni pi pa nkwiè pə ndzaa ki ntso'tè e ìsà'a njwùè ni a kwurənə àzwuumè àtsùmè ntiinè Nwùè a kwii'rè mə e. ⁴ Ghò ìwə a ni sa'a ìsà'a ngànjè àfà'a njònè nyàanə? A ye tã pi àfà'a njònè ghu ni mbè'ə a shwənjè lo à fà'a ìshì'nè kè tìpònjè. À fà'a ìshì'nè ntiinè Ndò'nəmbyə a chyê ni ìtìnjè a ni yèmpè e ghu.

⁵ Pànè pìtse pa ndòo lo ìtse njyê ì təəmè ntsàarə yìtse njyê, pìtse pànè ki ndòo lo njyê ìtsùmè təəmè. Njwùè ntsùmè à ghìrè ànwùè ni à wa ngìrè a laanə a ntiñmè ze. ⁶ Pànè pa ni pi nùnjənə njyê ìtse la, pòbè nùnjè la ambo Nwùè. Pànè pa ni pòbè pa ntyiitè ìpwuumè a ni zighè, pòbè pa ntyiitè la a ni ghu'tè a Nwùè ntiinè pòbè pə njā a miyāa ambo Nwùè. Wùè wa ni à zighènə ìpwuumè ìtsùmè à zighè la a ni ghu'tè a Nwùè ntiinè à wè ki mmə njā a miyāa ambo Nwùè. ⁷ Ka njwùè wəənə ìtse a chyê pə àtswuè ni ze kə mə nkwiğhè pə àtswuè ni ze. ⁸ Pəənə tã mbè pìtìnjè yi pəənə pə pə mbè'ə Ndò'nəmbyə. Pəənə ki nkwiğhè yi pəənə kwìghè pə ntii Ndò'nəmbyə. Tsa'nə a pənə a lenə la, pəənə tã kwìghè kə nchyê yi pəənə la pànè pi Ndò'nəmbyə. ⁹ La ìsùmə ni Kristù à lè kwìghənə nkwiè nzhwuumè anjuna ñwìghè mbè'ə pə Ndò'nəmbyə ìkwuè pəənə pòbè pi pànè ni pi pənə pìtìnjè.

¹⁰ Wè tyi'ə mbyè mbè lè ìwə a ni chyâ ìsà'a anjuna ndyimə o? Kə wè tyi'ə ngwā a ndyimə o lə ntii àkə? Ntiinè pəənə pìtsùmè ghă nwuunə anjuna ñìghòorə ni korè ni Nwùè. ¹¹ Mbè'nə pi njwà'nə amwuə ànjwà'nə Nwùè lo,

"Ndò'nəmbyə à shwənjè lo, tsa'nə m̀bənə ghù ntiñjè la, njwùè ntsùmè à ghă kwii'tè a mbyè m̀njè,

pànè pìtsùmè shwənjè a sànjè sànjè lo ñchyê mbè la Nwùè." ¹² La a laanə ambo pəənə mo'o mo'o lo njwùè ìtsùmè à ghă shankè ànwùè mbè'ə e a mbyè Nwùè.

Kò wè ghìrè lo ndyimə o à kunè

¹³ Lenəla, kò pəənè chi ntso'tè a wəənə mbìjñmè ìzəənə. Pəənè nùnjè pə lo mbè'ə pəənə twaanə a wəənə àtìghè àlànə lo ndyimə ìwəənə a kunè anjuna apè kə nkì ngìrè a wəənə lo ndyimə ìwəənə à kunè amwuə tìpònjè apè. ¹⁴ Tsa'a ngànjè àfà'a Ndò'nəmbyə Yēsū, ñzhyê lo ka mizighè mìtse pə e ghu ni ka mi laanə e a ni zùnjè a mbòomə. La njònè ìtse à tã pəla ndòo lo ka mizighè mìtse laanə e yi ka mi ki ndaanə e ambo ze. ¹⁵ Wè tã mbəla mmə ndzighè àzwuumè ni a za njā ngə'ə ambo ndyimə o, wè zhyê lo ka wè pìrè o

la amwuə àkwùè n̄ȳiinè ìkòḡḡḡ. Kò wè ghìrè lo àzwu-
umè n̄i wè mənə ndzighè a ḡā ngə'ə ambo ḡòḡḡ n̄i
Kristù à lè kwìghənə ntii e. ¹⁶ Kò wè myà'tè lo p̄i funḡ
ànwùè n̄i wè kwàḡḡḡḡ lo ànwùè ìshì'nè n̄i ànwùè
t̄p̄òḡḡ. ¹⁷ Mbə'nə ànwùè N̄ifò N̄wùè ka a pə e la a n̄i
zighè nk̄i n̄ò, a chyə mbə la a n̄i ghìrè m̄inwùè m̄i
təəmənə, ànwùè àporəporə pəbə ànwùè n̄igha'ə
amwuə Àzhwùè N̄wùè. ¹⁸ ḡòḡḡ n̄i à wa nfà'ə ambo
Kristù amwuə ndwuumə wè, à kù'nə ambo N̄wùè,
pànè k̄i mbyiimə e.

¹⁹ Pəənè tə nkyiitə amwuə ìlànḡ ìtsùmə a n̄i ghìrè pə
m̄inwùè n̄i m̄erə ma ndòo àporəporə ntò nk̄i mmə
ngyèmpə a wəənə mo'ò mo'ò a n̄i k̄wùè. ²⁰ Kò wè tsəḡḡ
àfà'ə N̄wùè ntii m̄izighè. Ìpwuumə ìtsùmə ì laanə, la a
pə pə ànwùè t̄p̄òḡḡ ambo ḡwùè a n̄i ghìrè lo pànè
p̄itse p̄i kunə amwuə t̄p̄òḡḡ ntii àzwuumə yè zighənə.
²¹ A kù'nə lo kò ḡwùè a kwurə mbòbè kè nnò m̄ilù'ù kè
ngìrè ànwùè àtse n̄i mbə'ə ndyimə e a kòntə aḡunə.
²² N̄ùḡḡ ànwùè n̄i wè pyiimə mbə'ə ànwùè zèrə zè a
t̄t̄t̄rè p̄ighə N̄wùè. N̄igha'ə a chyə ambo ḡòḡḡ n̄i à wa
ngìrè ànwùè n̄i ka nt̄iḡḡḡ e ì mə nsa'ə e a ye aḡunə
ànwùè n̄i à kwàḡḡḡḡ lo a kù'nə. ²³ La ḡòḡḡ n̄i à pənə n̄i
àḡḡ aḡunə àzwuumə n̄i à wa ndzighè, N̄wùè à p̄i chyə
ìsà'a aḡunə ze ntii àzwuumə n̄i à zighənə, n̄tiinə àn-
wùè n̄i a ghìrənə ka a furè amwuə àpyiimə nt̄iḡḡḡ. Àn-
wùè àtsùmə n̄i ka a furè e amwuə àpyiimə nt̄iḡḡḡ la
ànwùè t̄p̄òḡḡ.

**Pəənè ghìrè m̄inwùè n̄i m̄i yèmpə pə pànè p̄inyaanə,
ka pə e pə a n̄i yèmpə a wəənə**

15 Njiilo pəənə pa n̄i àpyiimə nt̄iḡḡḡ àzəənə a
t̄iḡḡḡḡ, pəənə yèmpə p̄ilyimə ìpəənə pa n̄i
àzobə a porənə a n̄i ghìrè àpyiimə àzobə a k̄wùè,
ntsàarə a n̄i nanḡ pə mb̄iḡḡḡ ìzəənə. ² ḡwùè n̄tsùmə a
zəənə lo mbə'ə a ghìrè ànwùè ìshì'nə ambo ndyimə e,
zhyə n̄i à yèmpə e a k̄wùè amwuə àpyiimə e. ³ Mbə'nə
ka Kristù a lè ghìrè e ànwùè àtse pə lo a pòḡḡ pə a ye
la a pə amwuə àḡwà'nə N̄wùè lo "M̄indzòomə ma n̄i p̄i
lè zòomənə a wighə n̄i m̄erə la, m̄i lè pə la aḡunə
m̄iḡḡ." ⁴ M̄inwùè m̄itsùmə n̄i p̄i lè ḡwà'nənə amwuə
àḡwà'nə N̄wùè nk̄wùè n̄tsàambyə lè pə la a n̄i yèmpə a
wəənə lo pəənə pə n̄i àw̄iimə nt̄iḡḡḡ pəbə nt̄iḡḡḡ ghu
t̄iḡḡḡ mbə'ə n̄ùḡḡ àkwàḡḡ àzəənə aḡunə N̄wùè tə
pyabə.

⁵ Ndoonə ambo N̄wùè wa n̄i à wa ḡḡā àw̄iimə nt̄iḡḡḡ
pəbə nt̄iḡḡḡ ghu t̄iḡḡḡ la lo à ḡā a wighə n̄i Àzhwùè a
n̄i shwəḡḡḡ ndzu'nə p̄ighə n̄i p̄ighə mm̄iḡḡḡ a Kristù
Yésù. ⁶ Zèrə zè a p̄i yèmpə a wighə a n̄i p̄wuutə mbə
ntswùè mo'ò ngu'tə a N̄wùè t̄ā p̄i Ndò'nəmbyə ìwəənə
Kristù Yésù.

**Pànè n̄i ka p̄i pə ghobə p̄iḡew zu'ù n̄twuumə ghù
ìshì'nè**

⁷ N̄i k̄w̄iirə p̄ilyimə ìp̄ighə n̄i n̄igha'ə tyi'ə tsa'nə Kristù
Yésù à lè k̄w̄iirənə a wighə, mbə'ə ghìrè pànè ghu'tə a
N̄wùè. ⁸ N̄tiinə ngwè nshwəḡḡḡ ambo p̄ighə lo Kristù à
lè p̄ḡḡ n̄tyi'ə ngàḡḡ àfà'ə ambo p̄iḡew a n̄i n̄erè lo

N̄wùè a N̄wùè nk̄ḡḡḡ nkunḡ, nk̄i ngìrè lo nkà'nə n̄i à lè
kà'nə ambo p̄it̄ā p̄it̄ā ì furè mbə nk̄ḡḡḡ nkunḡ. ⁹ À wa
nk̄i ngìrè pànè n̄i ka pəbə pə ghobə p̄iḡew ghu'tə a
N̄wùè n̄tiinə N̄wùè à wa n̄koorə m̄iḡiḡḡ ìmobə, tsa'nə
àḡwà'nə N̄wùè a shwəḡḡḡḡ lo,

"Lenəla m̄bi ghu'tə n̄ilìnə ìtsò a t̄t̄t̄rè pànè n̄i ka pəbə
pə ghobə p̄iḡew;

m̄bi zòbè nchyə a n̄i ghu'tə n̄ilìnə ìtsò."

¹⁰ Àḡwà'nə N̄wùè a chi nshwəḡḡḡ lo,

"P̄ighə pànè n̄i ka n̄i pə a wighə p̄iḡew,

n̄i pə n̄i n̄igha'ə p̄ighə p̄i pànè p̄i N̄wùè."

¹¹ A k̄i n̄chi shwəḡḡḡ lo,

"P̄ighə pànè n̄i ka n̄i pə a wighə p̄iḡew, n̄i ghu'tə a
Ndò'nəmbyə;

ḡwùè n̄tsùmə a ghu'tə e." ¹² Ìsayə a chi shwəḡḡḡ lo,

"Moonə ìtse amwuə ngwàrə Jesè à t̄ò.

N̄wùè à ḡh̄ p̄è'kè e a tyi'ə mbu'tə pànè n̄i ka pəbə pə
ghobə p̄iḡew;

lenəla, pəbə ḡh̄ n̄ùḡḡ àkwàḡḡ àzobə aḡunə ze."

¹³ N̄wùè n̄i à pənə w̄ùè wa n̄i à wa ḡḡā a wəənə n̄i
nt̄iḡḡḡ a n̄i pyabə àzwuumə n̄i pəənə pa mbyabə la à
l̄wenə m̄int̄iḡḡḡ ìməənə n̄i n̄igha'ə ndàḡḡ a ndzùmə
àpyiimə nt̄iḡḡḡ àzəənə aḡunə ze, mbə'ə àkwàḡḡ
àzəənə a l̄ànḡḡ n̄i mbyə nk̄wùè amwuə m̄it̄iḡḡḡ m̄i Àzh-
wùè N̄wùè.

Paòlò a tiitə ìsùmə n̄i à lè ḡwà'nənə t̄i wa'ə ànwùè àtse

¹⁴ P̄ilyimə ìp̄ā, m̄iḡḡḡ àtwuè mb̄iḡḡḡ m̄è, ìzhyə lo n̄i
twu'tə àpòḡḡ nt̄iḡḡḡ yè n̄o'nə, nk̄i n̄tsunḡ n̄zhyə àn-
wùè n̄i mbə'ə n̄i ghìrè nk̄i mbə pànè n̄i mbə'ə n̄i t̄əətə
mb̄iḡḡḡ ìzighə p̄ighə n̄i p̄ighə. ¹⁵ La amwuə àḡwà'nə
zè ḡḡwà'nə tyi'ə t̄i wa'ə ànwùè àtse mbə'ə m̄inwùè
m̄itse n̄i ìt̄à'nə lo chi k̄wèmpə a wighə n̄i m̄erə.

ḡḡwà'nə tyi'ə t̄i wa'ə ànwùè àtse ntii àpòḡḡ nt̄iḡḡḡ n̄i
N̄wùè à ḡānə ambo m̄iḡḡḡ, ¹⁶ lo m̄bə ngàḡḡ àfà'ə Kristù
Yésù a n̄i fà'ə ambo pànè n̄i ka pəbə pə ghobə p̄iḡew,
nfà'ə tsa'a ngàḡḡ àfà'ə N̄wùè a n̄i siimə n̄twuumə ghù
ìshì'nə n̄i ì furənə ambo ze, lo mbə'ə pànè n̄i ka pəbə
pə ghobə p̄iḡew pə ìpwuumə n̄chà'tə N̄wùè ambo
N̄wùè n̄i à pyiimənə a p̄erə n̄i Àzhwùè N̄wùè a ghìrənə
p̄erə laanə.

¹⁷ N̄tsòo a ḡhàḡḡ m̄è aḡunə àfà'ə N̄wùè n̄i ngwè fà'ə
n̄tiinə m̄bənə ta'ə ḡwùè pə Kristù Yésù, ¹⁸ ka pə
shwəḡḡḡ m̄è ànwùè àtse ndàḡḡ e a zhyə n̄i Kristù à lè
lànḡḡḡ a ndzùmə m̄iḡḡḡ ndòo pànè n̄i ka pəbə pə
ghobə p̄iḡew ntò ambo N̄wùè. Pəbə lè t̄ò ambo N̄wùè
ntii ànwùè n̄i nshwəḡḡḡḡ nk̄i ngìrè, ¹⁹ ntii m̄it̄iḡḡḡ m̄i
ìlènə m̄inwùè ghobə m̄inwùè m̄i yerənə yerənə
m̄it̄iḡḡḡ m̄i Àzhwùè N̄wùè. Lenəla, ndè chwiitə n̄twu-
umə ghù ìshì'nə wè mbə'ə Kristù alyi'ə àtsùmə a n̄i
furè a Yèrusalèmə ngè mbyāa a Ìlirikùmə. ²⁰ A n̄ȳii m̄è
nk̄wùè ìtsùmə lo ìchwiitə n̄twuumə ghù ìshì'nə wè alyi-
i'ə àtsùmə n̄i p̄i la'a mə ndzu'ù e n̄ilìnə n̄i Kristù apə,
n̄tiinə ka ìt̄à'ə m̄è a n̄i korə ndà àtwuè àtsirə ndà n̄i
ḡòḡḡ nyāanə à tunḡḡḡ kè mbòomə. ²¹ Tsa'nə àḡwà'nə
N̄wùè a shwəḡḡḡḡ lo,

"Pànè pa n̄i p̄i la'a mə mbirè e ànwùè ambo pəbə t̄i
shwəḡḡḡ, pəbə ḡh̄ zəənə e,

pyè ni ka pobè lè zu'ù a ghobè, pobè zhyè."

Pàolò a chwu'tè mbɛ̃ɛ̃mè e a ni ghè àkarè a Romè

²² Lè ìsùmè ànwùè ghu ni pi pa nnàanè a mè nkwùè no'nè lo kò òtò mè ambo pìghè.

²³ La tìtsònjè ni ka ñchi mbè mè àfà'á amwuè pìpàa pi àl'à pè, farè tsa'nè ndè pyè mè ngyii a ni zèanè a wìghè aɗunè mingu'ù mìnò'nè la, ²⁴ ngwè ntà'á lo lèrè a Spain, mmè kwànè lo lànjè ghaanè a wìghè tsa'nè mbi mè lèrè ghu la. Mbi pè ni ñgha'á a ni pè pèanè aɗunè mètùmè nkwùè, ni tyi'è ngyèmpè mè ndèrè ghu. ²⁵ Farè tìtsònjè, ngwè ndèrè a Yèrusalèmè a ni ñà àyèmpè ambo pànè pi Nwùè ghu, ²⁶ Ìshwatè ìpoonè pi Kristù ni pèanè a àl'à Màsèdonyà pobè Àkayà ñà ìpwuumè ni àpònjè ntiɛ̃mè àzobè a ni yèmpè ngànjè àfumè ni pèanè a tìtìrè pànè pi Nwùè a Yèrusalèmè. ²⁷ Pobè gha'á a ni ghèrè a lenè, la a ni shwènjè nkùjè nkujè, pobè chyè a ni ghèrè a lenè ambo pobè, ntiɛ̃nè tsa'nè pìjèw lè ghàbèné mborè Àzhwùè Nwùè pobè pi pobè la, pànè ni ka pobè pè ghobè pìjèw ki mbè a ni lòo ìpwuumè ni Nwùè à ñànè ambo pobè ki ngyèmpè pìjèw ghu. ²⁸ Lenèla, nkwùè ni mmyàanèné a ni fà'á àfà'á zè ñki ndzèanè lo pobè kwiirè nkabè zè ni pi shwatèné a ni ñà ambo pobè, mbi ki lèrè a Spain la lànjè zèanè a wìghè. ²⁹ Ñzhyè lo nkwùè ni ñtònè ambo pìghè, Kristù a pi chyè mborè aɗunè pìghè tyi'è ìshì'nè.

³⁰ Mbu'ù mbò ambo pìghè pilyimè ìpà lo, aɗunè ñlìnè ni Ndò'nèmbýè Yèsù Kristù ìwèanè, farè ni ìkònjè ni Àzhwùè Nwùè a za ñjã, ni pwuutè pèanè chà'tè a Nwùè àtwuè mìnjè. ³¹ Ni loonè ambo Nwùè lo a kwiirè mè ambo pànè ni pi pèanè a Judyà ka nùjè a ghobè ntiɛ̃mè ìghobè aɗunè Kristù, nki ngèrè lo pànè pi Nwùè a Yèrusalèmè kwiirè ntwuumè ni ñtònè ni wèrè. ³² Mbi tò ambo pìghè ni ñgha'á mbè'è Nwùè a pilyimè, lenèla, pèanè tyi'è ntwuumè ìshì'nè. ³³ Nwùè ni a ñànè àporèporè à tyi'è pè pìghè pi pobè. Amen.

Pàolò a chà'tè pànè pìno'nè a Romè

16 Nt'à lo ni zhyè lo ndyimè ìwèanè Fèebè ni à pèanè ngànjè àyèmpè amwuè àshwatè ìpoonè pi Kristù a Sènkreyà, a ñònè ìshì'nè. ² Nt'à lo ni kwiirè e aɗunè ñlìnè ni Ndò'nèmbýè tyi'è tsa'nè pànè pi Nwùè pa nkwiirè a ñònè la, nki ñjã e ni àyèmpè àtsùmè ni à tà'nè ambo pìghè, ntiɛ̃nè à yèmpè mè pànè pìno'nè farè mè.

³ Ni chà'tè a Prìsilà pobè Aquila, la pànè ni pè pi pobè fà'nè àpò mo'ò ambo Kristù Yèsù. ⁴ Pobè lè tà'á lo kwìghè àtwuè ni mìnjè. Ngwè nga'á aɗunè pobè, ka pè e pè mìnjè ni mìnjè, pìtsooshyè pi pànè ni ka pobè pè ghobè pìjèw pè nki mmè nga'á àzobè. ⁵ Ni ki nchà'tè ìpoonè pi Kristù pa ni pobè pa nkwiunè a ndà pobè la.

Ngwè nki mmè nchà'tè a mbònjè ìswùè mè Epaenetus, ni à lè pèanè ntsàambyè ñwùè a ni nùjè ntiɛ̃mè e aɗunè Kristù a pàa àl'à Asia. ⁶ Nki mmè nchà'tè a Màriyà ni à fà'nè ni ntiɛ̃mè e ìsùmè ambo pìghè. ⁷ Ni chà'tè Àndronikòsè pobè Junyàsè, ngànjè ngwàrè ìzà ni pè pi pobè lè pèanè a ndà ìtsanjè. Pobè lè pè pànè

pìtìnjè a tìtìrè ngànjè ntwuumè Kristù, ndè ki nùjè ntiɛ̃mè ìghobè aɗunè Kristù za'á mbònjè nùjè àzà.

⁸ Ni chà'tè a Ampliatas, mbònjè ìswùè mè a ndzùmè Ndò'nèmbýè. ⁹ Nchà'tè a Úbanùsè ni pè pi pobè lè mènè nfà'á àfà'á Kristù àpò mo'ò, ni mbònjè ìswùè mè Stakisè. ¹⁰ Ni chà'tè a Apelles, ni à nèrèné lo à pilyimè a Kristù. Nki nchà'tè pànè ni pi pèanè ngwàrè Àristobulùsè. ¹¹ Ni chà'tè a ñwùè ngwàrè mè Herodyònè, ni ìpoonè pi Kristù ni pi pèanè amwuè ngwàrè Nasisùsè.

¹² Ni chà'tè a Tèrèfinà pobè Tèrèfosà ni pobè pèanè pèngyè ni pobè pa nfà'á ambo Ndò'nèmbýè ni ntiɛ̃mè ìghobè ìsùmè, nki nchà'tè a mbònjè ìswùè mè Pesisè ni à kìnè mbè ta'á mènngyè ni à lè fà'nè tìsìnjè ambo Ndò'nèmbýè. ¹³ Ni chà'tè a Rufùsè ni à pèanè ngànjè àfà'á Ndò'nèmbýè ghù ntiɛ̃njè pobè mǎ e ni à lè kìnè mbè tsa'a mǎ ambo mìnjè. ¹⁴ Ni chà'tè a Àsinkritùsè, ni Flegònè, ni Hemèsè, ni Patrobàsè, ni Hemàsè pobè pi-lyimè ìpèanè ni pi pèanè pobè pi pobè. ¹⁵ Nchà'tè a Filologùsè, ni Julyà, ni Neryùsè pobè ndyimè e yì mènngyè. Ni ki nchà'tè farè Òlímpàsè pobè pi pànè pi Nwùè pìtsùmè ni pi pèanè pobè pi pobè.

¹⁶ Ñwùè à chà'tè a momaa e ni ìkònjè Kristù, nkam-pè mbɛ̃ɛ̃mè ìzìghè pìghè ni pìghè. Ìshwatè ìpoonè pi Kristù ìsùmè pè nchà'tè a wìghè.

Ndwùèndzùmè àtèatè Pàolò

¹⁷ Mbu'ù mbò ambo pìghè pilyimè ìpà, ni zhì'tè a wìghè aɗunè pànè ni pobè pa ntò ni àghàpè amwuè pìghè ntsènjè mìnntiɛ̃mè pànè ni pobè nùjèné ntiɛ̃mè ìghobè aɗunè Nwùè. Pobè pa ngèrè mìnwùè ni ka mi pè e myè ni pi lè nèrèné a wìghè. Njiilo ni lè'è mbuurè pànè zè, ¹⁸ ntiɛ̃nè ka mbuurè pànè zèrè zè mè nfà'á e la ambo Ndò'nèmbýè Kristù ìwèanè. Pobè pa nfà'á pè ntiɛ̃ mìnnpùmè ìmobè. Pobè pa ndànjè la a ndzùmè àlèbè pobè ìshwènjè pèshì'nè nfiikè pèanè ni pi pìrèné a ghobè a tìpònjè tì zhyè. ¹⁹ Mbè'nè, ñwùè ntsùmè à zu'ù mè tsa'nè ni zu'nèné ntwuumè ghù ìshì'nè wa nki mbè ni ñgha'á mbè'è wìghè la mmè nkònjè lo ni pè ngànjè àzhì'tè aɗunè ànwùè yì ìshì'nè, ntyi'è mbè pìtìzhyè aɗunè ànwùè tìpònjè. ²⁰ Nwùè àporèporè à pi ghò'ò Satàanè a ìsùmè mìkwùè pìghè.

Àpònjè ntiɛ̃mè Ndò'nèmbýè Yèsù Kristù à pè ambo pìghè.

²¹ Timotì, ñwùè ni pè ze pè nfà'á àpò mo'ò à wè nchà'tè a wìghè. Lusyòsè pobè Jasònè ni Sòsipatà ni pobè pèanè ngànjè ngwàrè ìzà ki nchà'tè a wìghè.

²² Mìnjè Tertius, ñònè ni à yèmpèné a ni ñwà'nè ànwùè ni Pàolò à shwènjèné, ngwè nchà'tè a wìghè aɗunè ñlìnè ni Ndò'nèmbýè.

²³ Gayòsè, ñònè ni ngwa mbè a ndà ze pè pi ìpoonè pi Kristù pè nchà'tè a wìghè.

Erastus ni à pèanè ìnùjè nkabè mbòmpe àl'à ìwìghè ni ndyimè ìwèanè Kwatùsè pè nki mmè ntsàa àchà'tè ambo pìghè. [²⁴ Àpònjè ntiɛ̃mè Ndò'nèmbýè Yèsù Kristù à pè ambo pìghè pìtsùmè. Amen.]

Pàolò a l'wùutè nchà'tè a Nwùè

²⁵ Pèènhè tã ngu'tè a Nwùè ní mbè'è a ñâ ìtìñhè ambo pìghè ndzùhè a ndzùmè ntwuumè ghù ìshí'nhè wa ní ngwa nchwiitè mbè'è Kristù la. Zèrè zè ànwùè a pè ànwùè yè lèàmènhè za ní a lè pènhè a nìlèàmè aṅunè mingu'u mingu'u la. ²⁶ Tsa'nhè pì fuukè mè a furè ndaanè, a

nì lànghè a ndzùmè àṅwà'nhè ngàṅhè ntwuumè Nwùè; pì tyi'è ngèrè ìla'è ìtsùmè zhyè ndzùhè aṅunè ntè Nwùè wa ní ì ghoṅhènhè ní nkuṅhè la, ntyi'è mbyiimè nki ndzu'nhè.

²⁷ Ambo ndà'è Nwùè wèrè wè ní à pènhè àzhyèma, àghu'tè tìmyè à pè ambo ze ndàṅhè a ndzùmè Yèsù Kristù.

1 Korìntè

Mìnwùè a ni zhyê amwuê àḡwà'nè zè

Àḡwà'nè zè la ntsàambyè àḡwà'nè ni Pàolò à lè ḡwà'nèné ambo àshwatè ìpoonè pi Kristù ni a lè pənə a àla'á Korìntè.

Korìntè à lè pə mbòmpə àla'á ngwūunə ambo pànè pi Greece, nki mbə alyi'ə mītāanə. Lenəla pànè lè mə nfulè a ìlyi'ə ìlyi'ə ntō mbòmpə ghu ni pìmbòomə chwii chwii.

Tsa'nə Korìntè à lè pənə mbòmpə àla'á ngwūunə nki mbə alyi'ə mītāanə la, tìpòḡè à lè no'ò ghu ka mizùḡə. Pàolò à lè ḡwà'nè àḡwà'nè zè a ni tiitè tsa'nə ìpoonè pi Kristù chyēnə a ni ḡhìrè aḡunə ìnwùè tìpòḡè pè. À lè ḡwà'nè a ni shiitə a ḡhobə aḡunə mbòomə a ni zìḡhè ntarè farə a ni ḡā nchà'tə Nwùè a ni lōo ngyèmpè pànè ni ka àzobə a pə e ghu.

Lě tsa'nə pi ḡhàpənə àḡwà'nè zè:

Àchà'tè Pàolò ambo àshwatè ìpoonè pi Kristù 1.1-9

Àḡhàpè amwuê àshwatè ìpoonè pi Kristù 1.10-4.21

Àlànḡè ìshì'nè a ni lamnə a mənḡyě pobə nìchyēmbýê ngwàrà 5.1-7.40

Ìpoonè pi Kristù pobə pi tizhyê a Nwùè 8.1-11

Nìchyēmbýê àshwatè ìpoonè pi Kristù pobə nìsəəkə a Nwùè 11.2-14.40

Nìzhwuumə a nìwìḡhè Kristù pobə yi pànè ni pobə nùḡənə ntiḡmè aḡunə ze 15.1-58

Nchà'tə Nwùè ambo ìpoonè pi Kristù a Judyà 16.1-4

Mìnwùè mi Pàolò pobə ndwùutə àḡwà'nè zè 16.5-24

1 A mìnḡè Pàolò ni Nwùè à lè kòḡənə nfulḡè lo m̄bə ngàḡè ntwuumə ambo Kristù Yēsù. À ḡwà'nè mìnḡè pəə ndyimə mə Sòstinə.

² Àḡwà'nè zè a zə ndèrè ambo àshwatè ìpoonè pi Kristù ni a pənə àla'á Korìntè, mmə ndèrè ambo pànè pa pìtsùmè ni Nwùè à funḡənə a ḡhobə ndòo a ḡhobə pobə tyi'è ìpe pànè pìlaanənə, ntiinə pobə chyēnə mbə ta'á ḡwùè pobə pi Kristù Yēsù. A zə nki ndèrè ambo pànè pìtsùmè alyi'ə àtsùmè ni pobə pa ngu'tè nìlinè ni ndò'nəmbýê ìwəənə Yēsù Kristù, ni à chyēnə mbə Ndò'nəmbýê ìḡhobə nki mbə ìwəənə.

³ Nwùè Tā ìwəə pobə Ndò'nəmbýê Yēsù Kristù pobə nèrè a wìḡhə ni àpòḡè ntiḡmè ḡhobə àpotè ntiḡmè.

Pàolò a ḡā a miyàa ambo Nwùè mbə'ə pànè pi Korìntè

⁴ Ngwa nno'ò ḡḡā a miyàa ambo Nwùè ntii a wìḡhə. Ngwa ḡḡā a miyàa ambo Nwùè ntiinə à nèrənə àpòḡè ntiḡmè e ambo pìḡhə ndàḡè a ndzùmè Kristù Yēsù.

⁵ Mbə'nə nì chyēnə mbə ta'á ḡwùè pìḡhə pi Yēsù, a ḡā a wìḡhə ni mborè amwuê ìlànḡè ìtsùmè. À ḡā wìḡhə ni mborè aḡunə ìshwəḡḡè ìpìḡhə farə aḡunə ìzhì'tè ìpìḡhə. ⁶ Mbə'nə ntwuumə wa ni pəə lè shwəḡḡənə mbə'ə Kristù lè nèrè amwuê pìḡhə, ⁷ lo kò nì punḡè a wìḡhə mĩntyāḡḡə mi Àzhwùè Nwùè mĩtse tsa'nə nì pə mbyabè nḡyè ni Nwùè à ḡhā nèrè a wəənə ni Ndò'nəmbýê Yēsù Kristù. ⁸ Yēsù à ḡhā nùḡè a wìḡhə nì tìḡḡnè tə

mbyàa a ndwùutə, ḡjiilo nì pə a wìḡhə ni ànwùè tìpòḡè àtse apè nḡyè ni Ndò'nəmbýê ìwəənə Yēsù Kristù a ḡhā tō. ⁹ Nwùè wa ni à funḡənə ze nfulḡè a wəənə lo pəənə tō mbə ta'á ḡwùè pəənə pi Moonə e Yēsù Kristù Ndò'nəmbýê wəənə la, a Nwùè nkūḡə nkuḡə.

Àḡhàpè amwuê Àshwatè ìpoonè pi Kristù a àla'á Korìntè

¹⁰ Ngwè mbu'ù mbô ambo pìḡhə a pilyimə ìpā, aḡunə nìlinè ni Ndò'nəmbýê ìwəənə Yēsù Kristù, lo nì pə ntswùè mo'ò. Kò nì pə ni àḡhàpè a tìtìrè pìḡhə. Nì pwuutè mbə ta'á ḡwùè amwuê mĩntiḡmè ìmìḡhə farə ìkwàḡè pìḡhə. ¹¹ Pilyimə ìpā, pànè pìtse amwuê ngwàrà pi Chloe shwəḡḡè ambo mìnḡè lo nì pa nsa'nè a tìtìrè pìḡhə. ¹² Ànwùè nì ìtā'nə a ni shwəḡḡə a chyé lo, ḡòḡè ìtse a wa shwəḡḡè lo, "Mìnḡè a ḡwùè Pàolò"; wùè a shwəḡḡè a ze lo, "Mìnḡè a ḡwùè Àpolòsè"; wùè a shwəḡḡè a ze lo, "Mìnḡè ḡwùè Sefàsè"; wùè a tyi'è nshwəḡḡè àze lo, "Mìnḡè ḡwùè Kristù." ¹³ Mbə'ə pi ḡhàpè a Kristù ìtùmə ìtùmə? Pi lè kwūumə a Pàolò aḡunə àtìḡhə pànkənə la ntii wìḡhə? Pi lè ḡā a wìḡhə ni àkwīirè nchyə la aḡunə nìlinè ni Pàolò?

¹⁴ Ngwè ḡḡā a miyàa ambo Nwùè lo amwuê pìḡhə, ndè ḡā àkwīirè nchyə pə ambo ndà'á Krispùsè pobə Gayòsè, ka chi ḡā mə àkwīirè nchyə ambo ḡwùè wìḡhə ìtse ¹⁵ ni mbə'ə a shwəḡḡè lo à lè lōo àkwīirè nchyə la

arjunə nɛlinə ɛtsá. ¹⁶ [Nchi nkwempə lo ndə nɔ́ àkwíirə nchya ambo Stéfanasə pobə ngwàrə e, la pə ntsúmə ntsúmə. Ka n̄zhyə mə lo ndə chi n̄nɔ́ àkwíirə nchya ambo n̄nɔ́ ɛtse]. ¹⁷ Ka Kristù a lə twuumə e a gha la lo ñtò ntə n̄nɔ́ àkwíirə nchya. À lə twuumə mə pə lo ñgə ntə nchwíitə ntwuumə ghù ɛshí'nə, ka pə chwiitə mə a wèrə pə n̄i àzhítə pànə pi misonə, n̄jiilo kò n̄wighə Kristù arjunə àtìghə pànkənə a p̄i e m̄tìghə ɛme.

Yésù la m̄tìghə n̄i mbə àzhítə Nwùè

¹⁸ Ànwùè àtìghə pànkənə la àkìghə ànwùè ambo pànə n̄i pi p̄inə, la ngè arjunə pèənə n̄i Nwùè à fuukənə a wəənə amwuə ngə'ə la, ànwùè ghu a yè m̄tìghə mi Nwùè. ¹⁹ Lə tsa'nə ànwà'nə Nwùè a zə shwəghə:

“Ngá tsəghə àzhítə ngàghə àzhítə;
kí tinə ànwùè za n̄i ngàghə ànwà'nə a zhyə'nə la tsàa n̄ipwùə.”

²⁰ Ngàghə àzhítə à chyə ighə? Ngàghə ànwà'nə kè n̄nɔ́ n̄i à zhyə'nə shwəghənə àtwuə ɛshyə ghə a pə ighə? Ka a ghìrə Nwùè lo àzhítə àtwuə ɛshyə ghə à pèghə n̄tyí'ə àkìghə? ²¹ Nwùè à lə ghìrə n̄i àzhítə e lo mbə'ə pànə lòo a ghobə la àzhítə àzobə a n̄i zhyə e ghu apə. Nwùè à lə ghìrə àze pə lo a chwarə pə pànə pa n̄i pobə n̄n̄ghə n̄m̄tìghə ɛmobə arjunə ze la, n̄tiinə pobə zu'nə àkìghə ntwuumə za n̄i pə lə chwiitənə ambo pobə la. ²² P̄jəw t̄à'ə pə a n̄i zəənə ɛlènə ɛnwùè p̄y-erənə yerənə; p̄iGreek pə nt̄à'ə àzobə pə àzhítə. ²³ Ngè arjunə pə, àzəə chyə pə a n̄i chwiitə lo Kristù a kwighə arjunə àtìghə pànkənə, ntwuumə n̄i i wa ngìrə p̄jəw zañə a lonə, pànə n̄i ka pobə pə ghobə p̄jəw kí ndzəənə lo a àkìghə àshwəghə. ²⁴ La ngè arjunə pànə n̄i Nwùè à fuñə'nə amwuə p̄jəw pobə p̄iGreek, Kristù la m̄tìghə mi Nwùè, n̄i n̄chi mbə àzhítə Nwùè.

²⁵ Àzhítə a za amwuə àkìghə Nwùè n̄tsàarə àzhítə n̄wùè misonə, m̄tìghə kí n̄chi mbə amwuə n̄iporə Nwùè n̄tsàarə m̄tìghə n̄wùè misonə.

²⁶ P̄ilyimə ɛp̄à, n̄i kwàghə tsa'nə n̄i lə pənə za'ə Nwùè à pòghə n̄fuñə a wighə. Ka p̄ighə p̄ino'nə lə pə a wighə n̄i àzhítə, kè n̄i m̄tìghə, kè farə n̄i alyí'ə pànə p̄iwùunə amwuə ndwuumə n̄i n̄wùè misonə à wa nkwañghə àze.

²⁷ Nwùè à lə tso'ò pə àzwuumə za n̄i pànə pi àtwuə ɛshyə pa n̄n̄ghə n̄fuñə n̄i àkìghə àzwuumə a n̄i lòo nchya ɛsìghə àtwuə ngàghə àzhítə; n̄tso'ò a zhyə za n̄i pànə pi àtwuə ɛshyə nañə'nə n̄fuñə lo a àporə àzwuumə a n̄i lòo nchya ɛsìghə arjunə pànə n̄i pobə pənə n̄i m̄tìghə. ²⁸ Nwùè à lə tso'ò pə àzwuumə n̄i pànə pi àtwuə ɛshyə nañə'nə n̄fuñə n̄i àffí ngwà a zèrə ndòo n̄tsəghə a zhyə n̄i pànə pi àtwuə ɛshyə nañə'nə n̄fuñə n̄i àzwuumə ɛshí'nə. ²⁹ Nwùè à lə ghìrə a zèrə zè la a n̄i n̄èrə lo kò n̄wùè a tə n̄tsòo e a ghàghə a mbyə ze. ³⁰ A ghìrə Nwùè lo n̄i p̄wuutə mbə ta'ə n̄wùè p̄ighə pi Kristù Yésù, n̄i ngìrə ze lo Kristù a pə àzhítə àzəənə. A ghìrə ze lo pèənə pə pànə pi ɛshí'nə ambo ze, n̄i mbə pèənə ɛpe pi laanə'nə farə pi chwarə'nə pa. ³¹ Lenəla, a n̄i zùghə tsa'nə ànwà'nə Nwùè a shwəghənə lo, “N̄wùè a pə n̄tsòo a ghàghə e, a tsòo pə mbə'ə Ndò'nəmbyə.”

Ntwuumə mbə'ə n̄wighə Kristù arjunə àtìghə pànkənə

² P̄ilyimə ɛp̄à, nkùwè n̄i ndə tònə ambo p̄ighə, ka ndə shwəghə mə pə ɛshwəghə'nə p̄in̄wí'tənə kè ɛshwəghə'nə ɛzhítə a n̄i tiitə a nkùghə n̄kuñə n̄i a ləəmənə mbə'ə Nwùè. ² Ndə n̄n̄ghə mə a n̄tìghə m̄n̄ghə a n̄i ləənə àzwuumə àtsúmə, kwempə pə ndà'ə Yésù Kristù pobə n̄wighə e arjunə àtìghə pànkənə. ³ Lenəla, ndə kí tó ambo p̄ighə, m̄n̄ghə mə porə, mbə n̄i àkwàrə mmə ngwùrə ka m̄zùghə. ⁴ Tsa'nə ndə mənə nshwəghə'nə n̄i mmə nchwíitə ntwuumə Nwùè, ka ndə lòo mə pə àshwəghə'nə yè ɛshí'nə a n̄i shwəghə'nə àzhítə tsa'nə pànə lə t̄à'nə. La ndə shwəghə pə zhyə n̄i n̄wùè à tə pəla ndzu'ù, a ghonə e ti zhyə lo a m̄tìghə mi Àzhwùè Nwùè n̄i mi f̄à'nə apə. ⁵ Kò n̄i kí nn̄ghə a wighə àpyimə àzìghə pə arjunə àzhítə pànə pi misonə. N̄i n̄n̄ghə pə arjunə ɛtìghə Nwùè.

Àzhítə Nwùè

⁶ La ndòo àzhítə yè n̄n̄ghə pə a n̄i shwəghənə ambo pànə n̄i pobə tsùghə'nə nn̄ghə àpyimə àzobə arjunə Nwùè. Ka ndòo mə pə àzhítə n̄i pànə pi àtwuə ɛshyə ghə lòonə, kè àzhítə pànə n̄i pobə chyə'nə n̄i ɛtìghə a n̄i pu'tə àtwuə ɛshyə zè la mmə mbí m̄tìghə ɛmobə.

⁷ Ngwə shwəghə lə mbə'ə ànwùè àzhítə Nwùè n̄i ka pànə zhyə a ghobə. A lə ləəmə a ghobə n̄i àzhítə ghu, nn̄ghə a zèrə a n̄i furə nkùwè n̄i a lə tsùghə'nə àtwuə ɛshyə lo ghá lòo a zèrə tsùghə a wəənə ghu arjunə àghu'tə àzəənə. ⁸ Ka n̄n̄ghə ɛtse n̄i à wa mbu'tə pèənə a àtwuə ɛshyə ghə a pə e ghu n̄i à lə zhyə'nə a zè mbuurə àzhítə, n̄tiinə pobə lə pəla n̄zhyə, yi ka pobə lə kwùumə a ghobə a Ndò'nəmbyə wa n̄i à pənə n̄i àghu'tə la arjunə àtìghə pànkənə. ⁹ La tsa'nə pi n̄wà'nə'nə amwuə ànwà'nə Nwùè lo,

“Àzwuumə n̄i n̄wùè misonə à pirə mə e ti zəənə kè ndzu'ù,

farə a zhyə za n̄i à pirə mə e ti kwàghə lo mbə'ə zèrə a gha ngìrə, la àzwuumə za n̄i Nwùè à tsùghə mə ambo pànə n̄i pi kòghə'nə e.”

¹⁰ La kùmə mbə pèənə n̄i Nwùè à lə ghìrə'nə lo pèənə zhyə ɛp̄wuumə pə ndàghə a ndzùmə Àzhwùè e. Àzhwùè zə a za n̄n̄ghə ɛp̄wuumə ɛtsúmə ɛshí'nə, tə mbyàa arjunə pyə n̄i pèrə ləəmənə amwuə àkwàghə Nwùè.

¹¹ Ngè arjunə n̄wùè, la àzhítə n̄i a pənə amwuə n̄tìghə e n̄i a zhyə'nə ànwùè àtsúmə n̄i a pənə a n̄tìghə ze. A tyí'ə ndəghə ndəghə lo, a kí mbə ndà'ə Àzhwùè Nwùè n̄i a zhyə'nə ànwùè àtsúmə mbə'ə Nwùè. ¹² Ka pèənə kwíirə a wəənə la Àzhwùè àtwuə ɛshyə zè, la nkùwè pə a zhyə n̄i Nwùè à tsàanə ambo pèənə, mbə'ə pèənə zhyə àzwuumə n̄i Nwùè à wa n̄n̄ghə ambo pèənə. ¹³ Lenəla, ka pə pə nshwəghə a wəə la àshwəghə'nə n̄i n̄wùè misonə à wa nnèrə n̄i àze àzhítə, la pə lòo pə àshwəghə'nə n̄i Àzhwùè Nwùè a za nnèrə a wəə ndòo nnèrə a nkùghə n̄kuñə n̄i à pənə amwuə Àzhwùè, ambo pànə n̄i pobə pənə n̄i Àzhwùè. ¹⁴ La n̄n̄ghə n̄i ka a pə e n̄i Àzhwùè Nwùè, mbə'ə a kí nkùwè ɛp̄wuumə pa n̄i Àzhwùè Nwùè a za n̄n̄ghə la apə n̄tiinə pèrə chyə'nə mbə ɛkìghə

mɛ̃nwùè ambo ze, ka a kɪ nzhyê e a pèrə, ntiinə mbə'ə a kɪ nzhyê pə ɲònə nɪ a pənə nɪ ʔzhwùè nzhyê lo pèrə pòɲə. ¹⁵ Ɲònə nɪ à pənə nɪ ʔzhwùè Nwùè amwuə ze à wa ntiitə mɛ̃nwùè mɛ̃tsùmə, la ɲònə nɪ ka à pə e nɪ ʔzhwùè a tiitə e mɛ̃nwùè apə. ¹⁶ Tsa'nə ʔɲwà'nə Nwùè a za nshwəɲə lo,

"A zhyê iwě nzhyê àkwàɲə Ndò'nəmbyê nɪ mbə'ə a təətə e?" La aɲunə pəənə, pəənə chyê nɪ àkwàɲə Kristù amwuə pəənə.

Ngàɲə àfà' à Nwùè

3 Pilyimə ɲpà, ka ndə chi nshwəɲnə mə ambo pighə tsa'a pàɲə nɪ pɪ pənə nɪ ʔzhwùè Nwùè, la nshwəɲnə ambo pighə pə tsa'a pàɲə nɪ pɪ pɪrənə ndzùɲə mɛ̃nwùè mɪ àtwuè ɛ̃shyê, la mbə ɲpoonə ɲpəpəɲə a nɪ zùɲə a Kristù. ² Ndə ɲà a wighə pə nɪ ɲɪpɪɲnə, ka pə e mɛ̃zighə mɛ̃tɪɲnə, ntiinə ka nɛ̃ lə kù'nə a wighə a nɪ zighə a mèrə. Tə pyàa farə tɛ̃tsòɲə wə ka nɛ̃ kù'nə a wighə. ³ Nɛ̃ wə mbirə a wighə la amwuə mbòbè mbɛ̃ɲmə, Mbə'nə àghə'nə pəbə àsa'nə a zə mbirə e amwuə pighə, ka nɛ̃ pɪrə a wighə amwuə mbòbè mbɛ̃ɲmə, ka kɪ pə fà' à a wighə lə tsa'a pàɲə pɪ misonə?

⁴ Nkwùè nɪ ta' à ɲwùè wighə ɛ̃tse a shwəɲəɲə lo, "Nchyê pəə pɪ Pàolò," wùè a kɪ nchi nshwəɲə lo, "Nchyê pəə pɪ Àpolòsə," ka nɛ̃ fà' à a wighə lə tsa'a pàɲə nɪ pɪ zùɲəɲə mɛ̃nwùè mɪ àtwuè ɛ̃shyê?

⁵ Àpolòsə a ɛ̃wə, Pàolò a kɪ mbə ɛ̃wə? Pəə ɲɛ̃tsùmə a ngàɲə àfà' à Nwùè, zhyè nɪ nɛ̃ lə ləɲəɲə a ndzùmə mbyimə a Kristù. Ɲwùè a pə nɪ àtwuè àfà' à e, ɲwùè a kɪ mbə nɪ àtwuè àfà' à tsa'nə Ndò'nəmbyê a lə ɲānə.

⁶ Ndə pyè ngwàrə ɲpwuumə, Àpolòsə a tsùbè, Nwùè a tyi'è ngɛ̃rə zèrə sa' à. ⁷ Lenəla, ɲònə nɪ à pyənə nɪ ɲònə nɪ à tsùbənə ka pəbə pə ghobə àzwuumə àtse, a kɪ mbə tyi'è Nwùè nɪ à wa ngɛ̃rə ɲpwuumə pə ko'ò. ⁸ La ɲònə nɪ à pyənə pəbə ɲònə nɪ à tsùbənə pəbə chyê tyi'è ndəɲə ndəɲə. Nwùè à pɪ ghə tyəɲə àfà' à o tsa'nə wə fà'nə. ⁹ Mbə'nə pəə pənə ngàɲə àfà' à Nwùè, nɛ̃ pə ɛ̃swuumə Nwùè, nki mbə ndā Nwùè nɪ a korənə. ¹⁰ A nɪ zùɲə àpòɲə ntiɲmə Nwùè nɪ a lə ɲānə ambo mɛ̃ɲə, ndə fà' à tsa'a mboomə ndā yi ɛ̃shɪ'nə, mboomə àtsirə ndā, ɲònə nyāanə a tyi'è mmə mboomə ndā aɲunə. Ɲwùè ntsùmə nɪ à poomənə ndā aɲunə àtsirə zə à zhi'tè. ¹¹ Ntiinə mbə'ə ka ɲwùè a chi mboomə e àtsirə ndā yè nyaanə ndàɲə e a zhyè nɪ a pyè mə mbə ghu, mbə Yésù Kristù la. ¹² Ɲònə ɛ̃tse à tə pəla ndòo àtɪɲnə goldə, wùè a ləo a silbà, ghù nyāanə a ləo mɛ̃ghòorə mɪ tsənə kə mɛ̃tɪghə, kə ɲpɛ̃ɲnə, kə àkɛ̃kà' à, ¹³ yi pɪ ghə zəənə tsa'nə ɛ̃fà' à ɲpəbə pòɲəɲə mbə amwuə nɲyê nɪ Yésù a ghə tō nnèrə a sàɲə sàɲə, ntiinə amwuə nɲyê ghu pɪ ghə zhwi' i àfà' à ɲwùè ntsùmə nɪ ɛ̃mù, i tōonə nnèrə tsa'nə ɛ̃fà' à pɪghu pənə. ¹⁴ Àfà' à ɲònə ɛ̃tse a tə ghonə e ti sighə amwuə ɛ̃mù ghu, yi ngàɲə à kwiirə mɛ̃ntyaɲnə mɪ àfà' à ɛ̃me. ¹⁵ ɛ̃mù wa tə mbəla ntōonə ndā za ɛ̃tse, yi ɲònə nɪ à poomənə ndā ghu à pɪ mɛ̃ntyaɲnə ɛ̃me, la ze àtwuè ɲpɛ̃ɲmə e a chwarə tsa'a ɲònə nɪ a kɛ̃ɲənə nɲurə amwuə ɛ̃mù.

¹⁶ Ka nɛ̃ zhyê a wighə lo nɛ̃ chyê mbə la Ndā Mɛ̃shwà' à Nwùè, ʔzhwùè Nwùè a pə amwuə pighə? ¹⁷ Ɲwùè a tə

ntsəɲə Ndā Mɛ̃shwà' à Nwùè yi Nwùè à kɪ tsəɲə e ntiinə Ndā Mɛ̃shwà' à Nwùè ɛ̃ laanə mmyāanə. Ndā Mɛ̃shwà' à ghu ɛ̃ pə la pighə àtwuè ɲpɛ̃ɲmə àzighə.

¹⁸ Kò ɲònə ɛ̃tse a fɪghə e mbɛ̃ɲmə e. Ɲònə ɛ̃tse amwuə pighə a tə mbəla mmə nkwanə lo a zhi'tè mbə àzwuumə àtse àtwuè ɛ̃shyê ghə yi a pòɲə lo a pəɲə ntyi'è àkɛ̃ghə mbə'ə chi tsùɲə zhi'tè. ¹⁹ Mbə'nə zhyè nɪ àtwuè ɛ̃shyê zə a za ndòo tsa'a àzhi'tè la a àkɛ̃ghə a ɛ̃myê Nwùè. ʔɲwà'nə Nwùè a shwəɲə lo, "Nwùè a wa nkò ngàɲə àzhi'tè ndàɲə la aɲunə ɛ̃kɛ̃ghə ɛ̃zhi'tè ɲpəbə." ²⁰ A kɪ nchi mbə amwuə ʔɲwà'nə Nwùè lo, "Ndò'nəmbyê a zhyê lo mɛ̃nwùè nɪ ngàɲə àzhi'tè à wa nkwanə chyê mbə ɛ̃fɪfɪ mɛ̃nwùè." ²¹ Lenəla, kò ɲwùè a tə ntsòo a ghàɲə mbə'ə pəənə, ntiinə àzwuumə àtsùmə àtwuè ɛ̃shyê a chyê ambo pighə. ²² Kə a pə Pàolò kə Àpolòsə nɪ Sefàsə, kə àtwuè ɛ̃shyê, kə nɛ̃chwarə, kə nɛ̃wighə, kə tɛ̃tsòɲə nɪ nkwùè nɪ i ghə tō, àzwuumə àtsùmə a àzighə. ²³ Nɛ̃ chyê mbə pàɲə pɪ Kristù, Kristù a tyi'è nki mbə Moonə Nwùè.

Ngàɲə ntwuumə Kristù

4 A pòɲə lo nɛ̃ ləo a wəə tsa'a ngàɲə àfà' à Kristù za nɪ à lə nùɲənə lo pəbə tə nnaɲə mɛ̃nwùè mɪ Nwùè ma nɪ mɪ pənə a nɛ̃ləəmə la. ² ʔnwùè nɪ a kù'nənə ambo ngàɲə àfà' à tsa'a zèrə zə, a chyê lo pəbə fà' à ambo tã pɪ àfà' à ɲghobə nɪ ntiɲmə ɲghobə ɛ̃tsùmə. ³ La ambo mɛ̃ɲə, ka n̄tò'ò mə lo kò nɛ̃ naɲə ɛ̃sà'a mə kə ndā ɛ̃sà'a nɪ àtwuè ɛ̃shyê a nùɲənə. Mbə'ə ka n̄sà'a mə ɛ̃sà'a ɲpɛ̃ɲmə mə. ⁴ Ka n̄zhyê mə ànwùè tɛ̃pòɲə àtse nɪ n̄ɲɛ̃rənə, la ka à pə e pə lo n̄daanə, ɲònə nɪ à wa nsa' à ɛ̃sà'a mə a Ndò'nəmbyê. ⁵ Tsa'nə a pənə a lenə la, kò nɛ̃ sa' à a wighə ɛ̃sà'a ɲònə ɛ̃tse tɪghu nkwùè ɛ̃ kù'ù. Nɛ̃ myà'tè tə mbyāa nkwùè nɪ Ndò'nəmbyê à ghə tō, à ghə fuukə mɛ̃nwùè mɛ̃tsùmə nɪ mɪ pənə amwuə ndzùmə pəbə ɛ̃kwàɲə nɪ pənə amwuə mɛ̃ntɪɲmə pàɲə pɪ misonə a sàɲə. Nkwùè ghu, ɲwùè ntsùmə a tyi'è nkwiirə àghu'tə e nɪ a kù'nənə ambo Nwùè. ⁶ Pilyimə ɲpà, ɲɲā mbɛ̃ɲmə ɛ̃zəə Àpolòsə tsa'a àlənə zèrə zə ntiɲ wighə, mbə'ə nɛ̃ lanə ànwùè nɪ àshwəɲnə zèrə zə a za nshwəɲə lo, "Kò nɛ̃ tə ngɛ̃rə ànwùè ntsàarə a zhyè nɪ pɪ ɲwà'nənə." Kò ɲwùè iwighə a tə ntsòo a ghàɲə mbə'ə ghùtse ɲwùè ngwā a ghùtse ɲwùè ⁷ À ghɛ̃rə iwě ngɛ̃rə wə tsàarə a yɛ̃tse ɲwùè? A àkə nɪ wə pənə nɪ zèrə tɪghu pɪ ɲā ɲānə ambo ghò? Wə tə pəla nkwiirə kwiirənə a tyi'è ngɛ̃rə àkə wə tə ntsòo a ghàɲə tsa'a ka pɪ ɲā e ɲānə ambo ghò?

⁸ Nɛ̃ pə mə nɪ àzwuumə àtsùmə nɪ nɛ̃ tà'nə? Nɛ̃ tyi'è mə a wighə ɲɪghàɲə pɪ nkabə? Nɛ̃ tyi'è a wighə ɲɪfò mbaa pə tsa'nə ka pəə pə a wəə ɲɪfò? Nɛ̃ lə pəla mbə ngotə ɲɪfò yi pəə lə kɪ nkòɲə a nɪ pə ɲɪfò tsa'a pighə. ⁹ A zə mbə pə tsa'a Nwùè à nùɲə a wəə ngàɲə ntwuumə Kristù tsa'a ɲɪl̄wùè ɲɛ̃ndzùmə, tsa'a pàɲə pa nɪ pɪ təəmənə lo pɛ̃ zhwuutə, ntiinə pəənə pənə ɛ̃myê mɪ àtwuè ɛ̃shyê ambo pəngèrə pəbə pɪ pàɲə pɪ misonə ¹⁰ Ntiɲ Kristù, pəə ɲpuukə nɛ̃ tyi'è mbə ngàɲə àzhi'tè amwuə Kristù. Pəə porə nɛ̃ tyi'è ntiɲnə. Nɛ̃ tyi'è mbə pàɲə nɪ pɪ pa ngu'tə a wighə la mmə ngwā a wəə. ¹¹ Tə mbyāa tɛ̃tsòɲə, pəə pə nɪ nɲyè, nɲyè nchyə i mə ndzəɲə

a wəə, pi pə mbu'ù a wəə, pəə pə ngwí ìsiitè itsə'ə ka ki pə a wəə ni mǎndá, ¹² pəə pa ntsòo mbìjnmè nfà'à ni mǎtìjngè pobə mbó. Pànə pa nchya ndòonə àtswuè pəə la pəə mə nchya mborə. Pi pə nnyànjə a wəə la pəə mə ngwíimè mǎntìjnmè ìmæ; ¹³ pi zòomè a wəə, pəə kwùè ni ìshwənjə pìpotənə. Tə pyàa tìtsònjə ambo àtswuè ìshyè, pəə ìkìghii ni pi wa'à mə.

¹⁴ Ka ñjwà'nè mə a zə ambo pìghə la a ni chyà ìsijngè àtswuè pìghə. Ñjwà'nè pə lo təətə a wìghə tsa'a ìpoonè ìpà pyè ni ñkònjənə. ¹⁵ Nì patə mbə pə ni pànə nkaamə nìghumə ni pi pa ntəətə a wìghə tsa'a pànə pi Kristù la, tǎ iwìghə la ta'à tǎ, ntiinə ñtyi'nə lə tǎ iwìghə a ni lànjə a ndzùmə ntwuumə ghù ìshí'nə. ¹⁶ Ngwè ntəətə a wìghə lo nì tə mǎjngè àkwùè nìyìinè mə. ¹⁷ La ìsùmə ni ñtsàanə a Timoti, moonè mə a ndzùmə Kristù wùè ni ñkònjənə a ki mmə nfà'à ambo Ndò'nəmbyè ni ntiijmè e ìtsùmə. Á ghǎ tó kwempə a wìghə amwuə ndwuumə ni ìlànjə ìpà pənə pəə pi Kristù a ni zùnjə tsa'nə ngwa nnèrə ambo àshwatə ìpoonè pi Kristù alyi'ə àtsùmə ni ñdèrənə.

¹⁸ Pìghə pìtse pə nko'ò mbìjnmè mbə pə tsa'a nì wè nkwanjə lo ka mbə ghǎ chi tó karè mə a wìghə.

¹⁹ Ndò'nəmbyè à tə pəla mbyiimè yi mbi tó karè a wìghə anjuna mətúmə nkwiè. Ntə tó yi ka mbə nanjə a mə pə ndà'à mǎnwùè ni ngànjə àko'ò mbìjnmè zèrə zè za nshwənjə, mbi ki zəənə mǎtìjngè ìmobə, ²⁰ ntiinə ka ànwùè Nìfò Nwùè a pə e la àshwənjə ntswùè, a ànwùè ìtìjngè. ²¹ Nì kònjə a zèrə? Nì kònjə lo ntó ni ngwàanə ambo pìghə kè ntó pə ni ìkònjə ni àzhwùè àporəporə?

Àfànə amwuə Àshwatə ìpoonə pi Kristù

5 Pi lanə ntiitə ambo mǎjngè lo àfànə a zə a tǎtǎrə pìghə, mbə mbuurə àfànə ni ka a pyè mbə e a tǎtǎrə pànə ni ka pobə pə ghobə pǎjw; ntiinə pi tiitənə mə lo njwùè à wə ndyè ni ngwùè tǎ ìghobə. ² Nì tyi'è mmə ntèrə àkə? A ànwùè ni a kù'nənə lo mbə'ə pi yii yiinə. Nì fuukə a njònə ni à wa ngìrə ntiirə ànwùè zə a tǎtǎrə pìghə.

³ Mbatə ka pə mə pəənə ni mbòbə mbìjnmè mə la, mbə amwuə Àzhwùè. Nsa'a mə ìsà'a mbuurə njònə wèrə wə tyi'è tsa'a ngwè a tǎtǎrə pìghə. ⁴ Nkwùè ni nì tónə mbwùumə anjuna nìlinə ni Ndò'nəmbyè ìwəənə Yésù, ngwa pəənə amwuə Àzhwùè, ìtìjngè Ndò'nəmbyè Yésù Kristù i ki mbə pìghə pi pobə, ⁵ nì njà mbuurə njònə zèrə zə ambo Satàanə à tsənjə mbòbə mbìjnmè e lo mbə'ə àzhwùè e a chwəarə amwuə njyè Ndò'nəmbyè Yésù.

⁶ Mbuurə ni nì wa nko'ò mbìjnmè ka à pònjə e. Ka nì zhyè a wìghə lo ta'à mbanjə a wa ntsənjə nìkwù'è ni àtswu'è. ⁷ Nì chyè a ni fuukə ntsinjə àpaanə ndwùnə za ni ì pənə amwuə pìghə mbə ìnwùè tǎpònjə la mbə'ə laanə. Nì tə ghìrə a lenə, nì tyi'è tsa'a ntsinjə àpaanə yì shwuè ni ka mbyè àpaanə i pə e amwuə. Ntiinə pi lə zhwuutə mə a Kristù ni à pənə mòmbyè nìshwà'à mǎzìghə mǎ Àlànə Mmyà'tə. ⁸ A pònjə lo pəənə zìghə a nìgha'à wèrə wə, ka pə zìghə e pə ni àpaanə za ni a pənə ni mbyè yì ndwùnə ni ì pənə ni ntiijmè ghù shyə

pobə tǎpònjə. Pəənə zìghə pə ni àpaanə za ni ka à pə e ni mbyè, a pə ntiijmè ghu laanənə pobə nkùnjə nkunə. ⁹ Ndè njwà'nè amwuə ànjwà'nè ni ndè tsàanə ambo pìghə la lo kò nì ki ngyiinə a wìghə pìghə pi ngànjə àfànə ¹⁰ Ka ndè shwənjə mə la mbə'ə pìtìpyiimə a Nwùè ni pi pənə ngànjə àfànə kə pànə pi tǎpònjə, kə ngànjə àghə'ə, kə pìzəərə kə pànə ni pi ghu'tənə pìtitoo. A tə pə a lenə yi a nèrə lo nì myà'tə àtswuè ìshyè zè lèrə alyi'ə nyaanə. ¹¹ Ndè njwà'nè pə lo kò nì yiinə a wìghə pìghə pi njònə ìtse ni à funjənə mbìjnmè e ni ndyimə ìwəənə la ànwùè àfànə, ni ànwùè àghə'ə, ni ànwùè nìghu'tə pìtitoo, ni ànwùè nìshwənjə ànwùè tǎpònjə àtswuè njwùè, ni ànwùè nìnd mbaarə pobə ìnwùè zəərə pə anjuna ze. Kò nì pyè nnwuunə tyi'è lo zìghə pìghə pi mbuurə njònə zèrə zə, ¹² ntiinə àzà la àkə a ni sa'à ìsà'a ngànjə àpyiinə? Nì chyè la a ni sa'à ìsà'a pànə ni pi pənə amwuə Àshwatə ìpoonə pi Kristù. ¹³ Á sa'à Nwùè sa'à ìsà'a ngànjə àpyiinə. Tsa'nə ànjwà'nə Nwùè a shwənjənə lo, "Fuukə ngànjə ntiijmè ghù shyə a tǎtǎrə pìghə."

Nìpwutə ìsà'a moonə Kristù pobə wùè

6 Nwùè iwìghə ìtse à tə pəla mbə ni ìsà'a pobə moonə Kristù ghütse, a ghìrə àkə lo a lóo ìsà'a ghu ndèrə ambo pànə ni ka mǎnwùè ìmobə təəmə e la mmyà'tə a ni lèrə ni wèrə ambo pànə pi Nwùè lo pobə nanjə? ² Ka nì zhyè a wìghə lo pànə pi Nwùè ghǎ sa'à ìsà'a àtswuè ìshyè zanə? A tə pə lo nì ghǎ sa'à ìsà'a àtswuè ìshyè zə yi mbə'ə a tyi'è ntsàarə a wìghə lə ìla ghu a ni nanjə a kiyii mǎnwùè tsa'a mèrə mə? ³ Ka nì zhyè a wìghə lo pəənə ghǎ sa'à ìsà'a pəngèrə? A tə pəla mbə a lenə pi tyi'è ka sa'a e mǎnwùè mbə'ə nìchyəmbyè ntsàarə? ⁴ Ntiirə mǎnwùè tsa'a mèrə ma tə nfulə a tyi'è ngìrə àkə lo nì lóo ndèrə ambo pànə ni ka pobə pə a ghobə ni alyi'ə amwuə Àshwatə ìpoonə pi Kristù lo pobə nanjə? ⁵ Nshwənjə lə mbə'ə ìsijngè ì koorə a wìghə. A chyè lə lo ka njònə ìtse amwuə pìghə ni à zhì'tənə nzhyè a ni nanjə mǎnwùè mǎ ìsà'a a tǎtǎrə ìpoonə pi kristù? ⁶ La, moonə Kristù à wə nchi ndòo a wùè ndèrə a korə ambo pìtìpyiimə a Nwùè lo pì sa'à ìsà'a ìghobə.

⁷ Tyi'è tsa'nə ìnwùè mǎsà'a pənə a tǎtǎrə pìghə lə la, a nèrə lo nì wìghə mə tə ngwìghə. Ka nì zhyè a wìghə lo a pònjə lo a ghìrə njònə ìtse ngìrə a tǎpònjə anjuna pìghə? Ka nì ki nzhyè a wìghə lo mbə'ə pi ki nfiikə a wìghə nkwiirə ìpwuumə ìpìghə? ⁸ La tyi'è pìghə, nì wə ngìrə a tǎpònjə anjuna pìtse pəənə, nfiikə pəənə nkwiirə ìpwuumə ìpobə nki ngìrə a lenə farə anjuna pìyima ìpìghə. ⁹ Ka nì zhyè a wìghə lo ka pànə ni ka mǎnwùè ìmobə təəmə e pə ghǎ zìghə a ghobə ànwùè Nìfò Nwùè? Kò nì ki fìghə a wìghə mbìjnmè ìzìghə, mbə'nə ngànjə məghàbè kə pànə ni pi ghu'tənə pìtitoo kə ngànjə àfànə, kə mbyànjə ni pobə lyənə ni pyè, ¹⁰ kə pìzəərə, kə ngànjə àghə'ə, kə ìpàarə mǎlù'ù, kə pànə ni pi pa ndzòomə pəənə, kə pìntunə ìshyè, ka pobə pə ghǎ zìghə a ghobə ànwùè Nìfò Nwùè. ¹¹ Pìghə pìtse lə pə la a lenə, la pi sùu mə a wìghə, ngìrə nì tyi'è pànə pi Nwùè pyè ni pi laanənə, ngìrə mǎnwùè ìmìghə təəmə

ambo Nwùè aɗunə nɛlinə ni Ndò'nəmbɔyê Yēsû Kristù pobə Àzhwùè Nwùè iwəənə.

Nɛ lɔo mbɛɣmè ɛzighə aɗunə àghu'tè Nwùè

¹² Njònə ɛtse à ghă shwəɣè lo, "Mbè'ə ñgɛrè ànwùè àt-sùmè." La ka ànwùè àtsùmè a mə ngyèmpə e. Mbi shwəɣè lo mbè'ə ñgɛrè ànwùè àtsùmè. La ka mbə pə mə àpù'ù ambo àzwuumè àtse. ¹³ Ghùtse ɣwùè ă shwəɣè lo, "Mizighè chyê ambo nɛpùmè, nɛpùmè ki mbə ambo mizighè." Ee, a tyi'è nkùɣə nkuɣə. La Nwùè a ghă pyaatè ɛnwùè pèrə pə ntsùmè. Ka mbɛɣmè ɣwùè misonɣə pə e la aɗunə ànwùè àfànè i chyê pə ambo Ndò'nəmbɔyê, Ndò'nəmbɔyê a ki mbə ambo mbɛɣmè. ¹⁴ Nwùè à lè pə'kə a Ndò'nəmbɔyê aɗunə nɛwighè, à ghă ki pə'kə a wəənə ni ɛtɛɣnə e.

¹⁵ Ka nɛ zhyê a wighə lo mbɛɣmè ɛzighə la ilaamə mbɛɣmè Kristù? Mbè'ə ntyi'è ndòo alaamə mbɛɣmè Kristù lə ila ndòo ngɛrè alaamə mbɛɣmè àkwàrè ghu? Ngaɣə! Mbè'ə a pə e a lenə apè. ¹⁶ Kə ka nɛ zhyê a wighə lo njònə ni à pwuutənə mbɛɣmè e pobə àkwàrè, pobə ze pɛtsùmè tyi'è la ta'à mbɛɣmè. ¹⁷ La njònə wa ni à pwuutənə mbɛɣmè e pobə Ndò'nəmbɔyê, pobə ze ki ntyi'è ta'à ɣwùè amwuə Àzhwùè.

¹⁸ Nɛ tə nkɛrè ɛnwùè ɛfànè. Pɛtse ɛnwùè tɛpòɣè ni ɣwùè a ghɛrənə ka i kwuunə a mbɛɣmè ze. La ɣwùè ni a ghɛrənə àfànè, a ghɛrè la tɛpòɣè aɗunə mbɛɣmè e. ¹⁹ Ka nɛ zhyè wighə lo mbɛɣmè ɛzighə la a Ndá Mɛsh-wà'à Àzhwùè Nwùè zhyè ni ɛ pənə amwuə pighə, nki mbə zhyè ni nɛ ɛ furənə ambo Nwùè? Ka nɛ pə wighə la àtwuè ni pighə. ²⁰ A lè zwuunə a wighə ni nkabè ni tə ngu'tè e ni mbɛɣmè ɛzighə.

ɛpyiitè mbè'ə nizo'ò

7 Tɛtsòɣè, aɗunə ànwùè za ni nɛ lè ɣwà'nənə mbyi-itè mə mbè'ə nizo'ò la, àkwùè a chyê lo, kò njònə mbyàɣnə a pètə e a mənɣyă. ² La a kù'nè lo njònə mbyàɣnə ntsùmè a pə ni ngwùə e, mənɣyă ntsùmè a ki mbə ni ndwuumə e mbè'ə kɛrè a àkwà'nè ni a za ntò aɗunə mɛnwùè mi məghàbè. ³ A pòɣè lo njònə mbyàɣnə à pə ngɛrè ɛnwùè ɛtsùmè pyè ni kù'nənə lo à ghɛrè ambo ngwùə e. Mənɣyă a ki mmə ngɛrè ɛnwùè pa ɛtsùmè ni kù'nənə lo à ghɛrè ambo ndwuumə e. ⁴ Ntiinə ka mbɛɣmè mənɣyă i pə e la ambo ze ni ze ndà'à. ɛ ki mbə la farə ambo ndwuumə e. A ki mbə ndəɣə ndəɣə lo ka mbɛɣmè njònə mbyàɣnə i pə e la ambo ze ni ze. ɛ ki mbə la farə ambo ngwùə e. ⁵ Kò ɣwùè wighə ɛtse a twuunə e a ni nɛ mbɛɣmè e ambo wùè tighu pighə ze nwuunə mbyiimè lo nɛ tà'à ghɛrè a lenə mbè'ə lɔo nkùè chà'tə a Nwùè. Nkwùè ghu ɛ tó ndàɣè e, nɛ lèrè ni mbyè nchi nchyê tsa'a ɣwùè pobə ndwuumə e. Nɛ ghɛrè a lenə mbè'ə nɛ kaɣə nɛ ɛsàanə ambo Satàanə a ni tó nkùè'nə a wighə ntiinə ka nɛ zhyê wiiimə a wighə mbɛɣmè ɛzighə.

⁶ Nshwəɣè a lenə lə lo nɛ kwàɣè mbyiimè, ka pə e lo nɛ chyê a ni ghɛrè a lenə. ⁷ A tə lɔwùunə e ni mɛɣnə, ñkòɣè lo mbè'ə pighə pɛtsùmè pə tsa'a mɛɣnə, la ɣwùè mo'ò mo'ò a wa ni mintyaɣnə ɛme ni Nwùè à ɣnənə.

Ghò wè ni mintyaɣnə ɛmò, njònə wùè a ki mbə ni ɛme.

⁸ Tɛtsòɣè nshwəɣè a zè ambo pànè ni pobə pirənə a ghobə tɛ zo'ò pobə pɛkwùə lo a pòɣè lo pobə ghonə tɛ zo'ò tsa'a mɛɣnə. ⁹ La ɣwùè ighobə ɛtse à tə ka zhyê wiiimə e mbɛɣmè, a zo'ò. A pòɣè lo à zo'ò ntsàarə a ni myà'tè mbɛɣmè e ɛ tə nga nnyègrè e. ¹⁰ Ambo pànè ni pi zo'ò mə, nɛɣə a ghobə ni ntə ni ka pə e ntə mə, a ntə Ndò'nəmbɔyê, lo kò mənɣyă a myà'tè a ndwuumə e.

¹¹ La a tə ngɛrè a lenə, a ghonə tyi'è ze ni ze kə a kwirè nkɛ ntsirè a ndwuumə e pobə ze myàanə ɛsà'a ɛghobə. Kò njònə mbyàɣnə a kantə e a ngwùə e. ¹² Ambo àpù'ù pəənə, a shwəɣè mɛɣnə nshwəɣè, ka a pə e ànwùè ni a furənə ambo Ndò'nəmbɔyê, lo moonə Kristù yɛ mbyàɣnə à tə pə ni ngwùə e ni ka à pyiimə e a

Kristù, la ngwùə e ghu a kòɣè a ni chyê pobə ze, kò a kantə e a ye. ¹³ Kə moonə Kristù yɛ mənɣyă a tə mbəla ndzo'ò a ndwuumə e ni ka à pyiimə e a Kristù, a pyiimə e a ni chi nchyê pobə ze, kò mənɣyă ghu a twuunə e a ye, ¹⁴ ntiinə ndwuumə wa ni ka à pyiimə e a Kristù la, Nwùè à ghɛrè e a laanə mbə ɣwùè e ndàɣə a ndzùmə ngwùə e wa ni à pyiimənə a Kristù la. Mənɣyă wa ni ka à ki mbyiimə e a Kristù la, Nwùè a ghɛrè a laanə mbə ɣwùè ndàɣə a ndzùmə ndwuumə e wa ni à pyiimənə a Kristù la. A tə pəla ngonə tə pə a lenə, yɛ ɛpooɣə pyè ni pobə ghă pyê ghă pə la pyè ni ka pi laanə a ghobə. La tsa'nə a pənə a lenə la, pobə tyi'è pɛlaanənə. ¹⁵ La ta'à ɣwùè a tɛtɛrè njònə mbyàɣnə pobə mənɣyă ni ka à pyiimə e a Kristù à tə pəla nkòɣè a ni ghàbè a nizo'ò, wùè ni à pyiimənə a Nwùè la a myà'tè e a lèrè. Lenəla, ka pi korè e a moonə Kristù ghu mənɣyă wa kə ghu mbyàɣnə wa, ntiinə Nwùè à fuɣənə a wəənə la lo pəənə nwuunə ni àporəporə. ¹⁶ Ghò, moonə kristù yɛ mənɣyă, wè zhyê ighə lo mbè'ə ka Nwùè a ləɣè e a ndzùmə ghò nchwarə a ndwuumə o wa? Ghò, ndwuumə, wè zhyê ighə lo mbè'ə ka Nwùè a ləɣè a ndzùmə ghò nchwarə a ngwùə o?

¹⁷ Nwùè iwighə mo'ò mo'ò à chyê a nɛchyəmbɔyê ndzùɣè ànwùè ni Ndò'nəmbɔyê à ɣnənə ambo ze nki nfuɣè e aɗunə. Lə ntə wùè ni ngwa nɛɣə amwuə ɛsh-watə ɛpooɣə pi Kristù ɛtsùmè. ¹⁸ Njònə ɛtse à wè ghu ni Nwùè à lè kinə fuɣè e ni pi zəərə mə e? Kò a tà'à lo pyaatə àlənə ghu. Njònə ɛtse à wè ghu ni Nwùè à lè kinə fuɣè e pi pirè e a ye tɛ zəərə? Kò a chyê ngɛrè lo pi zəərə e. ¹⁹ Ànwùè a ni zəərə a Nwùè kə ni ghonə tɛ zəərə ka a pə e ànwùè àtse; la maa ànwùè a nɛnɛɣnə mɛntə mi Nwùè. ²⁰ Nwùè ntsùmè à ghonə tyi'è tsa'nə à lè pənə nkùè ni Nwùè à lè fuɣənə e. ²¹ Nwùè à lè ki fuɣè o wè pə la àpù'ù? Kò wè kwà o. La wè tə nzhɛyê àləɣə ni mbè'ə wè furə amwuə ndá àpù'ù zə, wè furə. ²² Njònə ni Nwùè à lè kinə fuɣè e a pə àpù'ù, ambo Ndò'nəmbɔyê ka à pə e àpù'ù. A ndəɣə ndəɣə, njònə ni Nwùè à lè kinə fuɣè e ka à pə e àpù'ù, a tyi'è àpù'ù Kristù. ²³ Nwùè à lè zwuunə a wighə la ni nkabè; njiilo kò nɛ chi mbə wighə ɛpù'ù pànè pi misonɣə. ²⁴ Pɛlyimə,

Nɛ chyê a nɛchyəmbɔyê ndzùɣè tsa'nə Nwùè à fuɣənə a wighə

¹⁷ Nwùè iwighə mo'ò mo'ò à chyê a nɛchyəmbɔyê ndzùɣè ànwùè ni Ndò'nəmbɔyê à ɣnənə ambo ze nki nfuɣè e aɗunə. Lə ntə wùè ni ngwa nɛɣə amwuə ɛsh-watə ɛpooɣə pi Kristù ɛtsùmè. ¹⁸ Njònə ɛtse à wè ghu ni Nwùè à lè kinə fuɣè e ni pi zəərə mə e? Kò a tà'à lo pyaatə àlənə ghu. Njònə ɛtse à wè ghu ni Nwùè à lè kinə fuɣè e pi pirè e a ye tɛ zəərə? Kò a chyê ngɛrè lo pi zəərə e. ¹⁹ Ànwùè a ni zəərə a Nwùè kə ni ghonə tɛ zəərə ka a pə e ànwùè àtse; la maa ànwùè a nɛnɛɣnə mɛntə mi Nwùè. ²⁰ Nwùè ntsùmè à ghonə tyi'è tsa'nə à lè pənə nkùè ni Nwùè à lè fuɣənə e. ²¹ Nwùè à lè ki fuɣè o wè pə la àpù'ù? Kò wè kwà o. La wè tə nzhɛyê àləɣə ni mbè'ə wè furə amwuə ndá àpù'ù zə, wè furə. ²² Njònə ni Nwùè à lè kinə fuɣè e a pə àpù'ù, ambo Ndò'nəmbɔyê ka à pə e àpù'ù. A ndəɣə ndəɣə, njònə ni Nwùè à lè kinə fuɣè e ka à pə e àpù'ù, a tyi'è àpù'ù Kristù. ²³ Nwùè à lè zwuunə a wighə la ni nkabè; njiilo kò nɛ chi mbə wighə ɛpù'ù pànè pi misonɣə. ²⁴ Pɛlyimə,

ɲwùè ntsùmè á ghoŋè pobə Nwùè tyí'è amwuə mbòomə ní Nwùè à lè kinə funjè e a pə amwuə.

Àpyiitè àshwəŋnè mbə'ə pànè ní ka pobə zo'ò a ghobə pobə pɛkwùə

²⁵ Tɛtsòŋè, aɲunə ànwùè pànè ní ka pobə zo'ò a ghobə, ka mbə mè ní ntě itse ní i furènə ambo Ndò'nəmbýê, la mbi shwəŋè ànwùè ní ñkwàŋənə tsa'a ɲònè ní Ndò'nəmbýê à wa nkoorè mɛlɛŋè ime ngɛrè lo ñtyí'è ɲònè ní mbə'ə pànè pyiimè ànwùè e. ²⁶ Ntii ngə'è ní ì pənə ghu tɛtsòŋè, ñkwàŋè lo a pòŋè lo mbə'ə ɲwùè a nwuunè e ti zo'ò. ²⁷ Wè zo'ò a məngyě? Kò wè tà'à o lo kantè e. Ka wè pə o ní məngyě? Kò wè tà'à məngyě lo zo'ò. ²⁸ La wè tə ndzo'ò yi ka wè ghɛrè o ànwùè tɛpòŋè. Kè môngwàngòonè à tə ndzo'ò yi ka à ghɛrè e ànwùè tɛpòŋè. La pobə pyè ní pobə zo'nə, pobə pa amwuə ngə'è àtwuè ɛshyê. Ngwè ntà'à lo kò nɛ kwuunè a wighə amwuə ngə'è zèrə zè. ²⁹ Pilyimə ɛpə, ànwùè ní ngwè nshwəŋè a chyê la lo, nkwùè za ì wuè. Lenəla a ní furè tɛtsòŋè wanə, pànè ní pi zo'nə pəngyě chyê tsa'a pànè ní ka pobə zo'ò a ghobə; ³⁰ pànè ní pobə mənə ngyii nnwuunè tsa'a ka pobə pə ngyii a ghobə; pànè ní pobə mənə nga'à nnwuunè tsa'a pànè ní ka pobə pə nga'à a ghobə; pànè ní pobə mənə ndzwuunè ɛpwuumè nnwuunè tsa'a pànè ní ka pobə pə a ghobə ní ɛpwuumè; ³¹ pànè ní pobə pənə ní ɛpwuumè àtwuè ɛshyê mmə nfà'à ní pèrə pobə ghɛrè tsa'a ka pobə pə a ghobə ní ànwùè a ní ghɛrè ní pèrə ntiinə àtwuè ɛshyê zè tɛtsòŋè a za ndàŋè e la làŋənə. ³² Ngwè nshwəŋè lo kò nɛ ki ntsòo mbɛŋmè ɛzighə, ɲònè ní ka à zo'ò e, à wa ntsaamə pə a ní fà'à àfà'à Ndò'nəmbýê ntiinə à wè taŋŋè pə a ní ghɛrè ànwùè ní a pòŋənə a Ndò'nəmbýê. ³³ La ɲònè ní a zo'nə, à wa ntsaamə e la mɛnwùè mí àtwuè ɛshyê ntaŋŋè a ní ghɛrè mɛnwùè ní ngwùə a pi kòŋè. ³⁴ Lenəla, àkwàŋè e a ghàpə. Məngyě kè môngwàngòonè ní ka à zo'ò e à wa nkwàŋè pə ní fà'à àfà'à Ndò'nəmbýê, tsa'nə mbə'ə a ɲà mbɛŋmè e pobə àzhwùè e ambo Nwùè. La məngyě Ghù Ndzo'nə à taŋŋè pə a ní ghɛrè mɛnwùè mí àtwuè ɛshyê ntiinə à tà'nə lo mí pòŋè a ndwuumə e. ³⁵ Nshwəŋè mɛnwùè mə mɛtsùmè pə a ní yèmpə a wighə ghu. Ka ñtà'à mè pə a ní chyà àkə'ə a loŋə pighə. Ntà'à pə lo ní tə ngɛrè mɛnwùè ní mí kù'nənə mbə'ə zhyê tsa'nə mbə'ə ní ɲà mbɛŋmè ɛzighə ɛtsùmè a ní fà'à àfà'à Ndò'nəmbýê ní mɛntɛŋmè ɛmighə mɛtsùmè. ³⁶ Ngə aɲunə ɲònè ní à tso'ò mə mɛlù'ù mí àtwuè mí ngwùə e, à tə zəənè lo à wè ka chi mə ghɛrè e mɛnwùè ní mí kù'nənə a ní ghɛrə aɲunə mòməngyě ghu, kə a zəənè lo mbə'ə ka à wiiimè e mbɛŋmè e, a pòŋè lo pobə zo'ò tsa'nə pobə là pyənə nkwàŋè. À tə ghɛrè a lenə yi ka à ghɛrè e la ànwùè tɛpòŋè lo pobə zo'ò. ³⁷ La ɲònè ní à nùŋənə amwuə ntiŋmè e, ka pə e pə lo pi shwarə e, nki mbə ní ɛtɛŋnə a ní wiiimè mbɛŋmè e lo ka à pə zo'ò e a môngwàngòonè, à ghɛrè la ànwùè ɛshí'nə. ³⁸ Lenəla, ɲònè ní à zo'nə a môngwàngòonè e à ghɛrè la ànwùè ɛshí'nə, la ɲònè ní ka à zo'ò e a məngyě à ghɛrè la ànwùè ní a pòŋənə ntsaarə.

³⁹ Ka pi pyiimə e lo məngyě ghù ndzo'nə á zo'ò ndwuumə ghù nyàanə nkwùè ní ndwuumə e à pirənə ghù ntɛŋŋè. La ndwuumə e a kwighə, à chyê zo'ò a ndwuumə e ghù nyàanə ní à kòŋənə mbə'ə a pə moonə Kristù. ⁴⁰ La aɲunə ɛghà nɛnaŋè, à pə ní nɛgha'à ní à tsaarənə mbə'ə a nwuunè ti chi ndzo'ò. Nkwàŋè lo ngwè pəə Àzhwùè Nwùè.

Àpyiitè mbə'ə mɛzighè ní pi pa ndzê pɛtitoo ghu

8 Tɛtsòŋè, aɲunə mɛzighè ní pi pa ndzê pɛtitoo ní mèrə, pəənə pɛtsùmè zhyê ɛshí'nə lo, "pəənə pɛtsùmè zhyê ɛnwùè" tyí'è tsa'nə pi pa nshwəŋè lo, "àzhyê ànwùè a za ngɛrè ɲwùè a ko'ò mbɛŋmè, la ɛkòŋnə i mə ngɛrè ɲwùè a kwùə kwuənə." ² Nònè itse à tə pəla nkwàŋè lo à zhyê ɛnwùè, yi à pirè e ti zhyê mbyàa a alyí'ə ní a kù'nə lo à zhyê mbyàa. ³ La ɲwùè a tə kòŋè a Nwùè yi Nwùè a zhyê a ɲònè ghu.

⁴ A ghè aɲunə nɛzighè mɛzighè ní pi pa ndzê pɛtitoo ní mèrə: pəənə zhyê lo ka titoo a pə e àzwuumə àtse ní a zè nchyê, pəənə zhyê lo a ye ndà'à ta'à Nwùè. ⁵ ɛpwuumə pɛtse tə pəla mbə ghu ní pi pa nfunjè ní "pɛnwùè" a nɛpwuurə kə àtwuè ɛshyê, "pɛnwùè" pèrə pə ní "pɛndò'nəmbýê" pa ghu pɛno'nə. ⁶ La ngə aɲunə pəənə, pəənə zhyê lo a ta'à Nwùè mbə Tə ní à là tsùŋənə ɛpwuumə ɛtsùmè nki mbə ze wa ní pəənə pa nchyê a nɛchyəmbýê ɛwəənə ntiinə e la. Ndò'nəmbýê à ki mbə mo'ò, mbə Yésù Kristù wùè wa ní Nwùè à là làŋənə aɲunə ze ntsùŋè ɛpwuumə ɛtsùmè, pəənə ki ndàŋè aɲunə ze nchyê.

⁷ La, ka la zhyê e ɲwùè ntsùmè nzhyê ànwùè zèrə zə. Pànè pɛtse pə ghu ní pobə mèrə mə pobə pɛtitoo pə, ndzighè mɛzighè mèrə mè tsa'a ngotə myè ní pi zənə a titoo ghu. Lenəla, pobə ní mɛntɛŋmè ɛmobə porənə tyí'è ndzəənə lo pobə zighè mɛzighè ní mí ghɛrənə mɛntɛŋmè ɛmobə mə nsa'à a ghobə.

⁸ La ka mɛzighè pə lòo e a wəənə paatə a Nwùè. Pəənə tə ka zighè a wəənə, pəənə pi a wəənə àzwuumə àtse apə. Pəənə tə zighè, a ki ngyèmpə a wəənə apə.

⁹ Nɛ zhí'tə amwuə ndwuumə ní nɛzighè mɛzighè iwighə wə pobə nɛka zighè a wighə mɛzighè iwighə wə a ghɛrè pànè pyè ní àpyiimə àzobə a porənə kunə amwuə tɛpòŋè. ¹⁰ Nònè ní ntiŋmè e porənə a tə zəənə o ngəŋə àzhyê ànwùè, wə pə ndzighè amwuə ndá mɛshwà'a mí pɛtitoo, mbə'ə ka à kwàŋè e lo wè ghɛrè la ànwùè ɛshí'nə nki ndzighè àze mɛzighè ní pi zənə pɛtitoo ghu? ¹¹ Lenəla, ɲònè wa ní ntiŋmè e i porənə la mbə ndyimə o ní Kristù à là kwighənə àtwuè ní ze à pi pi mbə'ə àzhyê ànwùè o. ¹² Njiilo, wè tə ghɛrè ndyimə o a kunə, wə zhwuutə ntiŋmè e ntiinə i porənə, yi wə fàntə ambo Kristù. ¹³ Lenəla, àzwuumə yè zighənə a tə pə àzwuumə ní mbə'ə ndyimə mè a làŋə aɲunə nkunə, yi ka mbə nkwurə mè mbòbè mbə'ə ñkanjə ghɛrè ndyimə mè a kunə amwuə tɛpòŋè.

Ànwùè ni mbè'ə ngànjè ntwuumè Kristù a ghìrè

9 Ka mbə mē la ŋwùè àtʷuè ni ze? Ka mbə mē la ngànjè ntwuumè Yēsù? Ka ndè zəənè mē Yēsù Kristù Ndò'nəmbyə ɪwəənè? Ka nɪ pə wɪghə la àpò àfà'ə mē amwue Ndò'nəmbyə? ² Pɪtse pànè tə mə shwənjè lo ka mbə mē ngànjè ntwuumè Yēsù, yi ambo pɪghə, mɪnjə a ngànjè ntwuumè Yēsù. Ntiinə pɪghə la àlènè mē a ni nɛrè lo mɪnjə ngànjè ntwuumè Ndò'nəmbyə. ³ Lə àshwənjè ni ngwa nshwənjè a ni kwiirè ntaŋə mē ambo pànè ni pɪ naŋə ɪsà'a mē. ⁴ Ka a pə e alyi'ə ànwùè mē a ni kwiirè mɪzɪghè pobə mɪlù'ù ɪməə ambo pɪghə? ⁵ Ka à pə e alyi'ə ànwùè mē a ni yiinè pəə ngwùə mē tsa'a pɪtse ngànjè ntwuumè Kristù ni pɪ moomaa pɪ Ndò'nəmbyə pobə Pitə pa ngɪrè la? ⁶ Kə nɪ kwànjè lo a ye pəə Barnabas ni pəə ze chyənə a ni fà'ə za'ə mbònjè zɪghè? ⁷ A wèrə soyi ni mbè'ə a fà'ə tɪghu pɪ twuè e? A ɪwə ni mbè'ə a pyè mɪtɪghə ni mi ma ndzumè mɪntəamə la ka chi zɪghè e mɪntəamə mɪghu? A ɪwə ni mbè'ə a pə mbyabə mɪnyàamə ka pə nò e a mɪlikè?

⁸ Nshwənjè a lenə lə pə ni ɪtɪnjè ŋwùè misonjə? Ka mbòomə a ki nshwənjè e la lenə? ⁹ Mbè'nə pɪ ŋwà'nənə amwue àŋwà'nè mbòomə Mūsɪ lo, "Kò nɪ tə nkorè a wɪghə ntswùè ɪfònjè nkɔwè ni i mənə nkəbrə nkɔwè." Nwùè a ma nshwənjè a lenə la ambo ndà'ə mɪfònjè? ¹⁰ Ka Nwùè a shwənjè e àshwənjè zə la ambo pəə, ntiinə ŋònè ni à lyi'nə ɪswuumə pobə ŋònè ni à fù'nə mɪzɪghè pobə fà'ə la ni àkwànjè lo pə ni ɪmobə mɪzɪghè. ¹¹ Pəə pyè mɪzɪghè mi Àzhwùè amwue pɪghə, pəə tə pyiitə ɪpwuumə àtʷuè ɪshyè ambo pɪghə yi mbè'ə a pə lo pəə mbyiitə tɪsɪnjə? ¹² Pɪtse pànè tə mbə ni ɪsàanə a ni pyiitə ɪpwuumə pə ambo pɪghə yi mbè'ə ka pəə pə wəə ni ɪsàanə ntsàarə a ghobə. La pəə lə myà'tə ɪsàanə zərə zə mbè'ə pəə kaŋə pə àtɪghə ni a twaanənə àlənə aŋunə ntwuumə Kristù ghù ɪshɪ'nè. ¹³ Ka nɪ zhyè a wɪghə lo pànè ni pobə pa nfà'ə a Ndā Mɪshwà'ə Nwùè pa ndò mɪzɪghè ɪmobə la a Ndā Mɪshwà'ə Nwùè? Lenəla pànè ni pobə pa nfà'ə aŋunə alyi'ə mɪshwà'ə Nwùè ki mmə ndzɪghè àzobə mɪzɪghè ni mi furənə aŋunə ɪpwuumə ni pɪ ŋānə aŋunə alyi'ə mɪshwà'ə Nwùè. ¹⁴ A ki mbə tyi'ə ndənjə ndənjə tsa'nə Ndò'nəmbyə à shwənjənə lo mɪzɪghè mi pànè ni pɪ mənə nsiimə ntwuumə ghù ɪshɪ'nè wa chyè a ni ki nfurə aŋunə ntwuumə ghù ɪshɪ'nè.

¹⁵ La ñkùmə mmyà'tə mɪsàanə mèrə mə. Ka ñki mmə ŋwà'nənə mē àŋwà'nè zə la ni àkwànjè lo nɪ ghìrè mɪnwùè mə ambo mɪnjə. A tɪshyə ñgɪrè a lenə, ñkwìghè ntsàarə ambo ŋwùè a ni kwiirè a kɪtèrə mē ghu. ¹⁶ Ntə pəla mmə nchwiitə ntwuumə ghù ɪshɪ'nè, ka zərə za a ŋā e a gha ni ɪsàanə a ni tsòo a ghànjè ntiinə alyi'ə ànwùè mē a ni chwiitə ntwuumə wèrə wə. Ngə'ə nò'nə ɪ chyè àtʷuè mɪnjə mbè'ə ñka chwiitə mē ntwuumə ghù ɪshɪ'nè wə. ¹⁷ Ntə mə fà'ə àfà'ə zə la tsa'nə ñkònjənə, yi mɪntyənjə mɪ àfà'ə ma mə ghu; La ka mə chwiitə mē ntwuumə wə la tsa'nə ñkònjənə nfà'ə la pə àfà'ə ni pɪ ŋānə ambo mɪnjə. ¹⁸ Lenəla mɪntsò'nə mɪ àfà'ə ɪmā tyi'ə

mbə la àkə? Tyi'ə lo ñchwiitə ntwuumə ghù ɪshɪ'nè wə ambo pəənə tɪghu mbyiitə àzuumə àtse, ka ki chi mə nkwiirè a mē zhyè ni a pənə àzā mē a ni chwiitə ntwuumə ghù ɪshɪ'nè wə.

¹⁹ Mbatə mbə pə ŋwùè àtʷuè ni mɪnjə la, ka mbə mē àpù'ù ŋònè ɪtse. La ñgɪrè mbɪnjə mē aŋunə àpù'ù ambo ŋwùè ntsùmə mbè'ə lòo pànè pɪnò'nə tō ambo Kristù. ²⁰ Ntə mə nfà'ə pəə pɪjəw, mbə tsa'a ŋwùè pɪjəw mbè'ə ghìrè pobə zhyè tyi'ə Kristù. Ambo pànè ni pɪ pənə a ɪsùmə mbòomə ñki mbə tsa'a ŋònè ni à pənə a ɪsùmə mbòomə (mbaa pə tsa'nə ka mbə mē a ɪsùmə mbòomə la), mbi ghìrè a lenə mbè'ə lòo pànè ni pɪ pənə a ɪsùmə mbòomə tō ambo Kristù. ²¹ A ndənjə ndənjə, nkɔwè ni mɪbənə pəə pɪ pànè ni ka pobə mə ndzùnjə a ghobə a mbòomə, ñki mbə la tsa'a pobə (ka à pə e la lo ñtso'ò àpò mē aŋunə mbòomə Nwùè, ngwə a ɪsùmə mbòomə Kristù), ngɪrè a lenə mbè'ə lòo a ghobə tō ambo Kristù. ²² Ambo pànè ni pobə porənə, ñki porè mbè'ə sùnjə a ghobə tō ambo Kristù. Ntyi'ə mbyiimə ntsùmə ntsùmə ntii pànè pɪtsùmə mbè'ə ghìrè ànwùè àtsùmə a ni chwarə a pɪtse pəənə.

²³ Ngɪrè ànwùè àtsùmə la ntii ntwuumə ghù ɪshɪ'nè wa mbè'ə ghə ki kwiirè ɪzà mborè ni ɪ pənə amwue ntwuumə ghù ɪshɪ'nè ghu.

²⁴ Ka nɪ zhyè a wɪghə lo amwue mɪndəənə, pànè pɪtsumə pa mmànjè la a kwiirè ta'ə ŋwùè nkwiirè ɪntso'ò àfà'ə e? Lenəla nɪ kɪrè amwue ndwuumə ni mbè'ə ni kwiirè ɪntso'ò àfà'ə ɪzɪghə. ²⁵ Nwùè ntsùmə ni à wa nkɪrè mɪndəənə à wa ngwiimə mbɪnjə e aŋunə mɪnwùè mɪtsùmə. Pobə pa ngɪrè a lenə la mbè'ə pɪ tunjè ngù'ù ɪzobə zhyè ni ka ɪ pə ghə ghonjè e ni nkujè; la ɪzəənə ngù'ù ɪ pənə zhyè ni ɪ ghə ghonjè ni nkujè. ²⁶ La ɪsùmə ni ngwa ka kɪrè mē a pyənjə pyənjə, ka ki mə zònjè mē tsa'a ŋònè ni à wa ntsòo a pyənjə pyənjə. ²⁷ Ntsòo mə mbɪnjə mē mmèrəkə a zərə mbè'ə ñkanjə mə shwənjè ànwùè Nwùè ambo pànè pɪnyaanə, la ghə saamə ngù'ù mē.

Àkwàtə mbè'ə nɪghu'tə pɪtitoo

10 Pilyimə ɪpā, ñtā'ə lo nɪ zhyè lo pɪtā pɪtā ɪpəənə lə zùnjə a Mūsɪ ngyiinə a ɪsùmə mbə'ə, ñki ntwuumə nchyə ghu nɪnjənə yɪ pànjənə wa. ² Tsa'nə pobə lə zùnjənə a Mūsɪ amwue mbə'ə, ntwuumə nchyə ghu nɪnjənə yɪ pànjənə wa la, pobə lə kwiirè la nchyə a ni mə ndzùnjə a Mūsɪ ki mə zù'nə e. ³ Pobə pɪtsùmə lə zɪghè a ta'ə mbuurə mɪzɪghè mi Àzhwùè, ⁴ ñki nnò tyi'ə a ta'ə mbuurə nchyə Àzhwùè. Ntiinə nchyə ghu ni pobə lə nònə la, i lə furə la amwue àlārəkə nɪghòorə ni Àzhwùè ni ni lə mənə ndzùnjə a ghobə mbə Kristù. Àlārəkə nɪghòorə za a lə pə Kristù. ⁵ Mbaa pə tsa'nə a lə pənə lə la, pobə pɪnò'nə lə ghìrè mɪnwùè ni ka Nwùè à lə pə e ni nɪgha'ə aŋunə pobə; la a pə ɪsùmə ànwùè ni pobə pɪnò'nə lə kwikənə, nsapə amwue alyi'ə waakə.

⁶ ɪnwùè pèrə pə tyi'ə nkɔwè lə a wəənə lo kò pəənə tə mbə ni ntonjə a ni tə ngɪrè a tɪpònjə tsa'a pobə. ⁷ Kò nɪ ki ngu'tə a wɪghə pɪtitoo tsa'nə pobə pɪtse lə pənə ngu'tə la, ntiinə pɪ ŋwà'nə amwue àŋwà'nə Nwùè lo,

“Pànè pìghu lè nwuunè a ìshyâ ndzighè nki nnô ndòo a ìshyâ mbinè.”⁸ Kò pèànè tã ñjã a wæànè mbìjnmè ìzèànè aḡunè mìnwùè mi mæghàbè tsa'nè pobè pìtse lè ghìrè, pobè nkaamè mìghumè mĩmbaa ntsòbè itarè kwìghè a ta'à ñjyè.⁹ Kò pèànè tã nkwa'nè a Nwùè tsa'nè pobè pìtse lè kwà'nè e a tsàa mĩnyoorè mi zh-wuutè a ghobè.¹⁰ Kò pèànè ki ndwùmpè tsa'nè pobè pìtse lè lwùmpè, Nwùè a tsàa angèrè nìwìghè a tó nzhwuutè a ghobè la.¹¹ Ìnwùè pèrè pè ìtsùmè lè ghìrè a ghobè mbè'è kwà'tè a àpwù'è pèànè, pi ki ñjwà'nè mbè'è tæ'tè a wìghè. Ntiinè pèànè pè lè amwuè nkwiè ni ndwùutè àtwuè ìshyâ ì zè ntyi'è a mbò.

¹² Lenèla, ñwùè ntsùmè ni à kwà'jè lo à tæmè ntìjnmè amwuè àpyiimè à lã àtwuè e mbè'è a kunè.¹³ Ka àkwà'nè àtse a pè e ghu ni a kwà'nè mæ a wìghè ni a la'a mæ mbirè e a ñjònè ìtse ti kwà'nè. Nwùè a Nwùè ni à wa nnùjè nkà'nè e ni mbè'è ka a myà'tè e àkwà'nè àtse a tsàarè mìtìjnmè ìmìghè. Amwuè nkwiè ni nì pænè amwuè àkwà'nè ghu, Nwùè a pi ñjã a wìghè ni àlànjè a ni zhyè wìimè ntìjnmè i ki furè amwuè àkwà'nè ghu.

¹⁴ Lenèla ni pilyimè ñpà ni ñkòjè, nì kìrè a ni tã ngu'tè pìtitoo.¹⁵ Ngwè nshwèjè ambo pìghè lè tsa'a pànè ni pi zhwuumè. Nì shankè ìtwuè ñpìghè ìshì'nè aḡunè ànwùè zè ni nshwèjè.

¹⁶ Ka ndonjè mborè za ni pèànè nòne, ñjã a miyàa ambo Nwùè la i pwuutè e a wæànè amwuè àlæmè Kristù? Ka àpaanè za ni pèànè pì'tènkurè a pwuutè a wæànè amwuè mbìjnmè Kristù?¹⁷ Tsa'nè a pænè e ta'à ntsìjè àpaanè la, Pèànè ni pèànè no'nè la, nchi mbè tyi'è ta'à mbìjnmè ntiinè pèànè pìtsùmè pwuutènkurè a ta'à àpaanè ghu.

¹⁸ Nì nanjè pànè pi Israel: Ka la pè e pànè ni pobè zìghè mizìghè mi pwuutè a ghobè aḡunè nìchwùè ni ìmũ ni Nwùè?¹⁹ Nshwèjè ànwùè zèrè zè nshwèjè la lo àkè? Lo mizìghè ni pi zène pìtitoo ghu la àzwu-umè àtse kè lo pìtitoo pèrè pè ni pi ghu'tènkurè lè chyè mbè la àzwu-umè àtse?²⁰ Nganjè, ka a pè e a lenè. Ànwùè ni ngwè nshwèjè a chyè la lo pànè ni ka pobè pyi-imè a ghobè a Nwùè pa ñjã ñpwu-umè nìshwà'a pèrè lèrè la ambo ìzhyè ka pè e ambo Nwùè. Ka ñt'à mè lo ni pwuutè pìghè pi ìzhyè.²¹ Mbè'è nì nò a wìghè ndonjè Ndò'nèmbýè nki nchi nnô ndonjè ìzhyè apè. Mbè'è nì pwuutè a wìghè tepèrè pìghè pi Ndò'nèmbýè ndzìghè nki nchi mbwuutè a tepèrè pìghè pi ìzhyè ndzìghè apè.²² Pèànè t'à'è ghìrè lo Ndò'nèmbýè a pè ni àghè'nè? Pèànè kwà'jè lo pèànè tìjnmè ntsàarè e?

²³ Mbè'è nì ghìrè ànwùè àtsùmè, la ka a pè e ànwùè àtsùmè ni nì ghìrè ni mbè'è a yèmpè a wìghè. Mbè'è nì ghìrè ànwùè àtsùmè la ka a pè e ànwùè àtsùmè ni nì ghìrè ni mbè'è a poomè a wìghè, nì kwùè ntìjnmè amwuè Ndò'nèmbýè.²⁴ Kò ñwùè a ki ntà'a e pè àzè àpii, à t'à'è pè a zhyè ni a pi yèmpè a ndyimè e.²⁵ Nì zìghè àzwu-umè àtsùmè ni pi shwùunè amwuè mìtäänè mbòbè. Kò nì ki mbyiitè a wìghè ñpyiitè pyè ni i pi ghìrè mìntìjnmè ìmìghè tã sa'a a wìghè,²⁶ mbè'nè àtwuè ìshyâ zè pobè ñpwu-umè ìtsùmè ni i pænè amwuè la pi Ndò'nèmbýè †.²⁷ Njònè ni ka à pyiimè e a

Nwùè à tã funjè wìghè lo nì tó ndzìghè a ndà ze, nì pyi-imè ndèrè nì zìghè àzwu-umè àtsùmè, mbyiitè a wìghè ñpyiitè pyè ni ghìrè mìntìjnmè ìmìghè tã nsa'a a wìghè apè.²⁸ La ñjònè ìtse à tã pèla nshwèjè ambo pìghè lo, “Mizìghè mæ a mizìghè ni pi mà'nè pìnwùè ghu,” kò nì zìghè a wìghè ntii ñjònè ni a shwèjè ambo pìghè, kè mbè'è ntìjnmè e tã sa'a a e.²⁹ Ka nshwèjè mæ pè mbè'è mìntìjnmè ìmìghè nshwèjè pè mbè'è ntìjnmè ñjònè wa ni à shwèjè ànwùè ghu ambo pìghè la.

Njònè ìtse à pyiitè lo, “A ghìrè àkè lo kò ngìrè mè ànwùè ni ñkòjè a ni ghìrè ntii ñjònè nyàanè ni ntìjnmè e i pi sa'a e?”³⁰ Ntè mbèla ñjã a miyàa ambo Nwùè aḡunè mizìghè ni ñdzìghè, a ghìrè àkè lo ñjònè ìtse a shwèjè lo ka ngìrè mè ìshì'nè a ni zìghè mizìghè ma ni ñjã a miyàa aḡunè la?”

³¹ Lenèla, kè nì zìghè, kè nnô, kè ànwùè àkè ni nì ghìrè, yi nì ghìrè ànwùè àtsùmè pè a ni ñjã àghu'tè ambo Nwùè.³² Nì chyè a pè amwuè àlànjè za ni mbè'è ka nì ñjã a wìghè ngè'è ambo pìjèw, kè ambo pànè ni ka pi pè a ghobè pìjèw, kè ambo ìshwatè ñpoonè pi Nwùè.³³ Nì tanjè a ni ghìrè tsa'nè ngwa ngìrè, amwuè ndwu-umè ni ñkinè mmæ nkyiitè ni mìtìjnmè lo pànè pìt-sùmè pè ni nìgha'a aḡunè ñnwùè ìtsùmè ni ngwa ngìrè la, ntiinè ngwa ka ghìrè mè pè ndà'è ànwùè ni a pòjè mè. Ngwa ngìrè pè ñnwùè pyè ni pèrè pòjè pànè pìno'nè mbè'è pobè chwàrè.

11 Nì mæ mmìjnmè mè tyi'è tsa'nè ngwa mmìjnmè a Kristù la.

Nìkorè a àtwuè a Ndà Nwùè

² Ngwè nga'a mbè'è wìghè ntiinè nì wè nkwèmpè mè nki mmæ mmìjnmè mè aḡunè ñnwùè ìtsùmè tyi'è tsa'nè ndè nèrè a wìghè la.³ La, ñt'à'è la lo nì tsùjè nzhýè lo, Kristù la àtwuè ambo ñjònè mbyàjnmè ntsùmè. Njònè mbyàjnmè a ki mbè àtwuè ambo ngwùè e. Nwùè a ki ntyi'è mbè àtwuè ambo Kristù.⁴ Lenèla, ñjònè mbyàjnmè ntsùmè ni a chà'tènkurè a Nwùè kè nchwiitè ntwu-umè ni tìlèarè a àtwuè ze, a chyè la ìsìjnmè àtwuè Kristù wa ni à pænè àtwuè ze la.⁵ Mængýè wa ntsùmè ni à wa nchà'tè a Nwùè kè nchwiitè ntwu-umè Nwùè tì korè àtwuè e, a chyè la ìsìjnmè àtwuè ndwu-umè e ni a pænè àtwuè ze la, ntiinè a tyi'nè la tsa'a a koomè àtwuè e.⁶ Mængýè à tã pè ka korè e àtwuè e, a pòjè lo à koomè. Tsa'nè a pænè ìsìjnmè ambo mængýè a ni koomè àtwuè e la, a pòjè lo a korè a zèrè.⁷ Ka a kù'nè e lo ñjònè mbyàjnmè a tã ntujè a tìlèarè ntiinè a chyè mbè la àshwùè Nwùè nki mbè àghu'tè ambo Nwùè; la mængýè a pè àghu'tè ambo ñjònè mbyàjnmè.⁸ [Mbè'nè ka ñjònè mbyàjnmè a lè furè e aḡunè mængýè, la lè furè mængýè aḡunè ñjònè mbyàjnmè.⁹ Ka Nwùè a lè ntsùjè e a ñjònè mbyàjnmè ambo mængýè, la ntsùjè a mængýè la ntii ñjònè mbyàjnmè].¹⁰ La ìsùmè ni a pòjènkurè lo mængýè a pè ni àlènè † a àtwuè ze ntii pængèrè.

¹¹ [Mbaa pè tsa'nè a pèànè chyènkurè mbè ta'à ñjònè pèànè pi Ndò'nèmbýè la, ka mængýè a pè e àtwuè ni ze, ka ñjònè mbyàjnmè a ki pè e àtwuè ni ze.¹² Tsa'nè a

† Ps 24.1 †† Atsè'è za ni a pænè àtwuè ze la àlènè a ni nèrè lo ñjònè ìtse a wa àtwuè ze, mbè ndwu-umè e.

pənə lo mən̄gyě à lè furə aḡunə ḡònə mbyàḡnə la, a ki mbə ndəḡə ndəḡə lo mən̄gyě ă tyi'ə pyə a ḡònə mbyàḡnə. Lenəla, m̄xnwùə m̄ts̄s̄m̄ə furə ambo Nwùə].

¹³ N̄i nan̄ə tyi'ə pighə ndzəənə lo a kù'nə ambo mən̄gyě a ni ch'ətə a Nwùə ti k̄wupə àt̄wùə e? ¹⁴ N̄i tə zəənə amwuə ndwuumə ni Nwùə à lè ts̄ḡḡəḡə àt̄wùə یشyă zə, n̄i zəənə lo a یشḡḡə ambo ḡònə mbyàḡnə a ni wa'ə ینyūḡə àt̄wùə ze ı̄ s̄aatə. ¹⁵ La ینyūḡə àt̄wùə mən̄gyě ı̄ tə s̄aatə, a ka pə e la n̄ḡḡōnə ıt̄se? Ntiinə ینyūḡə àt̄wùə mən̄gyě ı̄ chyă mbə la tsa'a àk̄wupə ambo ze. ¹⁶ N̄ōnə ıt̄se à tə pə la mmə ntànkə mbə'ə a zərə, yi nts̄s̄m̄ə nts̄s̄m̄ə ni mbə'ə ḡshwəḡə à chyă pə lo ka pəə pi یشwatə ı̄poonə pi Nwùə chi mbə a wəə ni mb̄ōmə ıt̄se a ni ḡhu'tə a Nwùə ḡhu ndāḡə e a wə.

Ntarə

(Mat 26.26-29; Mrk 14.22-25; Luk 22.14-20)

¹⁷ Aḡunə p̄mb̄ōmə pə, ka ḡchi mbyiimə mə a wighə ntiinə n̄i pə nk̄wùə ni n̄i shwatəḡə tsa'a ı̄poonə pi Nwùə, n̄i wa ḡḡrə pə m̄xnwùə ni mi ma ndōo pə ḡḡ'ə ntō nts̄aarə a ni ḡḡrə m̄xnwùə ni mi p̄ḡḡəḡə.

¹⁸ Nts̄aambyə ànwùə à chyă lo, ḡdz̄u'ù lo nk̄wùə ni n̄i tōnə mbwùumə tsa'a ı̄poonə pi Nwùə, àḡhàpə a za ntō a t̄t̄rə pighə. Mbə'ə ḡnya'a mbyiimə lo a nk̄ḡḡə nk̄ḡḡə. ¹⁹ Ka ḡm̄m̄nkə mə lo àḡhàpə a chyă a ni pə a t̄t̄rə pighə. A ḡḡrə lə la mbə'ə p̄nə ni pobə pa ḡḡrə m̄xnwùə mi təəmənə furə p̄i zəənə. ²⁰ Nkwùə ni n̄i tōnə mbwùumə a ta'ə alyi'ə ka n̄i mə nchi ndzighə a wighə la ntarə, ²¹ ntiinə nk̄wùə ni n̄i mənə ndzighə, ḡwùə a lèrə ni mbyə mmə ndzighə pə ı̄me m̄zighə. Wùə a pə nnwuunə n̄yà, wùə a pə nnō mbaarə. ²² Zərə zə ànwùə a lāḡə ı̄la? Ka n̄i pə wighə ni m̄m̄wuə m̄ilyi'ə ı̄mighə ni mbə'ə n̄i zighə nk̄i nō ḡhu? Kə n̄i wā lə àshwatə ı̄poonə pi Nwùə zə ntyi'ə nchyă یشḡḡə àt̄wùə pyə ni ka pobə pə a ḡhobə ni àzwuumə àt̄se? Mbə'ə ḡtyi'ə nshwəḡə lə lo àkə ambo pighə? Mbə'ə mbyiimə lo n̄i ḡḡrə ànwùə yə یشi'nə? Nḡaḡ! Mbə'ə ḡḡrə mə a lenə apə.

²³ Mbə'nə ànwùə ni mbi shwəḡə ambo pighə la, ndə k̄wiirə a zərə la ambo Ndò'nəmb̄yă, lo Ndò'nəmb̄yă Yēsù, amwuə ıt̄wu'ə wa ni pi lə shwùunənə e la, à lè pi-inə àpaanə, ²⁴ ḡḡā a miyāa, mbi'tə a zərə, nshwəḡə lo, "Lə mb̄ḡḡmə mə ni ḡḡwə ḡḡā ambo pighə †. N̄i tə ḡḡrə a lenə mmə nk̄wempə mə." ²⁵ Tyi'ə a lenə, à lè ki mbi'ı̄ ndon̄ə nk̄wùə ni pobə lə zighəḡə m̄m̄yāanə, nshwəḡə lo, "Ndon̄ə zə la ı̄k̄aanə ḡh̄u shwùə ni Nwùə à lə wàrənə ni àləəmə mə. Nkwùə ıt̄s̄m̄ə ni n̄i mənə nnō, n̄i k̄wempə mə." ²⁶ Zərə zə a nèrə la lo nk̄wùə ıt̄s̄m̄ə ni n̄i kwurənə àpaanə zə nk̄i nnō ndon̄ə zə, n̄i chwiitə la n̄iwighə Ndò'nəmb̄yă tə mbyāa nk̄wùə ni à ḡḡā tō.

²⁷ Lenəla, ḡònə ni à kwurənə àpaanə zə nk̄i nnō ndon̄ə zə amwuə àlāḡə ni ka a kù'nə e, à wighə la ànwùə aḡunə mb̄ḡḡmə Ndò'nəmb̄yă ni àləəmə e. ²⁸ Nwùə mo'ō mo'ō ā nan̄ə mb̄ḡḡmə e za'ə mb̄ōḡə kwurə àpaanə za nk̄i nnō ndon̄ə zə, ²⁹ ntiinə ḡònə ni à kwurənə nk̄i nnō ti zhyə lo a mb̄ḡḡmə Ndò'nəmb̄yă, à pi'ı̄ la ndōonə e. ³⁰ La ıt̄s̄m̄ə ànwùə ni p̄nə p̄no'nə a t̄t̄rə pighə tyi'nə ı̄porə p̄ənə, p̄t̄se tyi'ə piḡhoonə,

† (ni m̄bi'tənə ḡḡā ambo pighə)

p̄no'nə ki mmə nk̄wikə. ³¹ P̄ənə tə zāamə nnan̄ə mb̄ḡḡmə ı̄zəənə یشi'nə, ndōonə Nwùə chi ḡḡiimə e a wəənə apə. ³² La nk̄wùə ni Ndò'nəmb̄yă à wa nchyă ḡḡ'ə aḡunə p̄ənə, à wa nshiitə a wəənə la shiitənə mbə'ə p̄ənə ḡḡā mbi' p̄ənə pi p̄nə pi àt̄wùə یشyă.

³³ Lenəla ni pilyimə ı̄pā, nk̄wùə ni n̄i p̄wuutənə a ni zighə m̄zighə, n̄i pyabə p̄t̄se p̄ənə. ³⁴ N̄yà ı̄ pəla mmə ndzan̄ə a ḡònə ıt̄se, a zighə a ndā ze za'ə mb̄ōḡə ntō, n̄jiilo nk̄wùə ni p̄ənə tōnə mbwùumə kō ḡwùə a ḡḡrə e ànwùə ni ă pi'ı̄ ndōonə. ḡḡə aḡunə m̄t̄se m̄xnwùə, mbi tō tiitə a wighə ni ànwùə a ni ḡḡrə nk̄wùə ni ḡtōnə.

Mintyaḡnə mi Àzhwùə Nwùə

12 Pilyimə ı̄pā, ḡḡə aḡunə mintyaḡnə mi Àzhwùə Nwùə, ka ntà'ā mə lo n̄i n̄wuunə ti zhyə. ² N̄i zhyə lo nk̄wùə ni n̄i lə p̄rənə a wighə a Kristù ti pyiimə, pi lə f̄ḡḡə a wighə amwuə ı̄lāḡə p̄no'nə ḡḡrə n̄i tyi'ə ḡḡ'tə p̄t̄itoo. ³ A tə pə a lenə, ntà'ā lo n̄i zhyə lo mbə'ə ka ḡònə ni a pənə ni Àzhwùə Nwùə a shwəḡə e lo, "Ndōonə ı̄ wa àt̄wùə Yēsù." Mbə'ə ḡwùə a ki shwəḡə e lo "Yēsù la Ndò'nəmb̄yă" tighu a pə ni Àzhwùə Nwùə apə.

⁴ ı̄p̄wuumə ni Àzhwùə Nwùə a za ḡḡā àffıi chyə a m̄buurə m̄buurə, la a p̄erə ıt̄s̄m̄ə a mə ḡā ta'ā Àzhwùə. ⁵ ı̄fà'ā ni p̄ənə pa nfà'ā ambo Nwùə chyə a m̄buurə m̄buurə, la p̄ənə pa nfà'ā la tyi'ə ambo ta'ā Ndò'nəmb̄yă. ⁶ ı̄lāḡə ni p̄nə pa nfà'ā ambo Nwùə chyə chwii chwii, la a ḡḡrə e ta'ā Nwùə ḡḡrə p̄nə zhyə ı̄lāḡə ni mbə'ə pobə fà'ā. ⁷ Nwùə à ḡā ı̄p̄wuumə pə ni n̄erənə àfà'ā Àzhwùə Nwùə ambo ḡwùə mo'ō mo'ō mbə'ə ā yempə p̄nə p̄t̄s̄m̄ə. ⁸ Pi ḡā ambo ḡh̄t̄se ḡwùə a ni lāḡə a ndz̄umə Àzhwùə lo ā tə nshwəḡə یشwəḡḡə àzhı'tə, a ki ḡā tyi'ə Àzhwùə ḡhu ḡḡā àzhyə ànwùə ambo ḡh̄t̄se ḡwùə. ⁹ Tyi'ə Àzhwùə zərə zə a ḡā àpyiimə ntiḡmə ambo ḡh̄t̄se ḡwùə nk̄i ḡā ıt̄ḡḡə a ni parə ambo ḡh̄t̄se ḡwùə ¹⁰ À wa ḡḡrə lo ḡh̄t̄se ḡwùə a tə ḡḡrə m̄xnwùə mi yerənə yerənə. ḡh̄t̄se a pə ndz̄u'ù ntwuumə Nwùə nshwəḡə, ambo ḡh̄t̄se, a ḡḡrə lo a zhyə t̄chwiı̄ a t̄t̄rə ı̄zhwùə t̄p̄ōḡə pobə Àzhwùə Nwùə, nk̄i ḡā ambo ḡh̄t̄se mintyaḡnə a ni shwəḡə m̄buurə یشwəḡḡə p̄ishwùə p̄t̄se, nk̄i ḡā ambo ḡh̄t̄se, mintyaḡnə a ni shantə یشwəḡḡə p̄ishwùə piḡhu. ¹¹ Mintyaḡnə m̄erə mə, mi furə la tyi'ə ambo Àzhwùə zərə zə, a mə ḡā ambo ḡwùə mo'ō mo'ō tsa'nə à kōḡḡə.

Ta'ə mb̄ḡḡmə ni ı̄laamə p̄no'nə

¹² Tsa'nə ta'ā mb̄ḡḡmə à pənə ni ı̄laamə p̄no'nə nk̄i m̄birə mbə e tyi'ə ta'ā mb̄ḡḡmə ḡhu la, a ki mbə ndəḡə ndəḡə tsa'nə p̄ənə no'ō la nk̄i mbə tyi'ə ta'ā mb̄ḡḡmə amwuə Kristù. ¹³ Mbə'nə àk̄wiirə nchyə ambo p̄ənə la à lə ḡā ta'ā Àzhwùə. Àzhwùə za ni p̄ənə lə k̄wiirənə amwuə m̄ntiḡmə ı̄mənə la a tyi'ə ḡḡrə p̄ənə pə ta'ā mb̄ḡḡmə. (Kə wə pə ḡwùə p̄ı̄ḡew, kə ḡònə ni ka à pə e ḡwùə p̄ı̄ḡew, kə wə pə àp̄u'ù kə ka pə o àp̄u'ù). Nwùə à lə ki ḡḡrə p̄ənə p̄t̄s̄m̄ə nō la a ta'ā Àzhwùə. ¹⁴ Ka

mbìjnmè ì pə e la nì ta'à alaamə, ì chyə la nì ìlaamə p̄no'nə. ¹⁵ Àkwùè a tə pəla nshwəjə lo, "Tsa'nə ka mbə mə àpò la, ka mbə mə alaamə mbìjnmè." Ka zèrə zə a ghìrə e lo kò a pə e alaamə mbìjnmè. ¹⁶ Nìtugrə tə pəla nkì nshwəjə àze lo, "Tsa'nə ka mbə mə nìlyə la, ka mbə mə alaamə mbìjnmè." Ka zèrə zə a ghìrə e lo kò a pə e alaamə mbìjnmè. ¹⁷ Mbìjnmè ntsùmè ì tə pəla mbə nìlyə, yì pì tyi'ə zu'ù ànwùè nì àkə? Mbìjnmè ntsùmè ì tə pəla mbə nìtugrə, yì pì tyi'ə zu'ù àzhyə àzwuumə nì àkə? ¹⁸ La tsa'nə a pənə la, Nwùè à tyankə ìlaamə mbìjnmè pèrə pə aḡunə mbìjnmè mo'ó mo'ó amwuə ndwuumə nì à kòjənə. ¹⁹ Ìlaamə mbìjnmè pèrə pə tə pəla mbə ta'à, yì mbìjnmè ì furə ìghə? ²⁰ Tsa'nə a pənə a lenə la, ìlaamə mbìjnmè pèrə pə no'ò, la mbə e la ta'à mbìjnmè.

²¹ Lenəla mbə'ə nìlyə shwəjə e ambo àpò lo, "Ka ntà'à mə a ghò" apə. Kə àtwuə a shwəjə e ambo m̄k-wùè lo, "Ka ntà'à mə a wighə." ²² Ngarə, ka pə e lenə, ntiinə ìlaamə pa nì pənə tsa'a pèrə porə la chyə mbə la pyə nì mbə'ə ka mbìjnmè ì chyə e tì pèrə. ²³ Lenəla, ìlaamə mbìjnmè pa nì ka p̄ lóo e a pèrə tsa'a àzwuumə àtse la, pəənə pa ngu'tə a pèrə tyi'ə ìshì'nə. Ìlaamə pa nì ka pèrə pòjə e a nì zəənə la, pəənə pa mbyatə a pèrə ìshì'nə. ²⁴ Ka ìlaamə mbìjnmè pa nì pèrə pòjənə a wəənə tà'à e lo p̄ tə mbyatə ntiinə Nwùè àtwuə ìp̄jnmè e à tsùjə mbìjnmè amwuə ndwuumə nì àghu'tə yè no'nə à pə aḡunə ìlaamə pa nì ka p̄ lóo e tsa'a àzwuumə àtse la. ²⁵ Njiilo kò àghàpə a pə e aḡunə mbìjnmè mbə'ə ìlaamə mbìjnmè zhyə nanə mbìjnmè izobə. ²⁶ Ta'à alaamə a tə mə zu'ù ngə'è yì ìlaamə ìt-sùmè kì zu'ù ngə'è. Mbə'ə ta'à alaamə à tə pə nì àghu'tə ìlaamə ìtsùmè pə nì nìgha'à pobə pì pobə. ²⁷ T̄tsòjə wə nì chyə mbə la mbìjnmè Kristù, ḡwùè ìwighə mo'ó mo'ó a tyi'ə mbə alaamə mbìjnmè ghu. ²⁸ Amwuə àshwatə ìpoonə pì Kristù, Nwùè à zàamə ntso'ò ngəjə ntwuumə Kristù mbaatə nì ngəjə ntwuumə Nwùè, ndzùjə nì p̄nèrə nì pànə nì pobə pa nḡrə m̄nwùè m̄yerənə yerənə, nì pànə nì pobə pa mbarə pəənə, nì ngəjə àyèmpə, nì pànə nì pobə pa ntwu'tə pəənə, ndwùutə nì pànə nì pobə pa nshwəjə mbu-urə ìshwəjə p̄shwuə ²⁹ A ḡwùè ntsùmè nì a pənə ngəjə ntwuumə Kristù? A ḡwùè ntsùmè nì a zu'nə ntwuumə Nwùè nshwəjə? A ḡwùè ntsùmè nì a pənə ìnèrə? A ḡwùè ntsùmè nì a ghìrənə m̄nwùè m̄yerənə yerənə? ³⁰ A ḡwùè ntsùmè nì à pənə nì m̄ntyajə nì a nì parə pànə? A ḡwùè ntsùmè nì à wa nshwəjə amwuə ìshwəjə p̄nyaanə? A ḡwùè ntsùmè nì à wa mbèjə ìshwəjə? ³¹ Nì yì a nì pə nì m̄ntyajə m̄ Ìzhwùè Nwùè nì m̄ tsàarənə m̄ntyajə m̄tsùmè.

Mbì nèrə wighə nì àlànə nì a pòjənə ntsàarə.

Ìkòjənə tsàarə àzwuumə àtsùmè

13 Ntə pəla mmə nshwəjə ìshwəjə pànə pì àtwuə ìshyə kə ìshwəjə pəngèrə, la ka pə mə nì ìkòjənə, yì àshwəjə mə a tyi'ə pə tsa'a nk̄imə nì pì pa mbu'ù a pyəjə pyəjə, kə tsa'a ìpàa nkà'à nì pì pa mbu'ù. ² Ntə pəla mbə nì m̄ntyajə nì a nì shwəjə ànwùè nì Nwùè à chyānə a ntiijmə m̄jə, kə nzhyə m̄n-

wùè m̄ ləəmənə a ìmyə pəənə, nkì mbə nì àzhì'tə àt-sùmə nì àpyiimə ntiijmə a nì shwəjə lo m̄mbarə lóo nkyorə ìlyi'ə, la ka pə mə nì ìkòjənə, yì m̄jə àffí ³ Ntə pəla ḡjā àzwuumə àtsùmə nì m̄bənə nì zèrə ambo ngəjə àfumə, ḡjā mbìjnmè mə lo pì tóonə la ka pə mə nì ìkòjənə yì ka àp̄lì àtse a pə e ghu.

⁴ Ìkòjənə la n̄w̄iimə mbìjnmə pobə n̄ghìrə ìpòjə. Ka ìkòjənə ì pə e nì àghə'nə, ka ìkòjənə ì tsòo e a ghàjə, ka nèrə e mbìjnmè. ⁵ Ka ìkòjənə ì pə e nì àshwəjə t̄pòjə, ka pə e nì àghə'ə, ka fa'a zanjə e a lojə, ka mə nùjə e m̄nwùè m̄ t̄pòjə. ⁶ Ka ìkòjənə gha'a e aḡunə ìnwùè t̄pòjə, ì gha'a pə aḡunə m̄nwùè nì m̄ təəmənə. ⁷ Ka ìkòjənə ì kaanə e a nì k̄wiirə ànwùè àtsùmə, ka kì mə kaanə e a nì pyiimə ànwùè àtsùmə nì ì zu'nə, mmə mbyiimə mbyabə àzwuumə yè ìshì'nə nì a ghā tō, nkì mmə w̄iimə ntiijmə aḡunə ànwùè àtsùmə.

⁸ Ka ìkòjənə ì l̄w̄uutə e; ngə aḡunə n̄shwəjə ànwùè nì Nwùè à chyānə a ntiijmə ḡwùè a ghā l̄w̄uutə. Mbu-urə ìshwəjə p̄shwuə p̄tse ghā myə, àzhyə ànwùè à kì myə. ⁹ Pəənə zhyə m̄nwùè mə la ìt̄umə ìt̄umə nkì mmə nshwəjə ànwùè nì Nwùè à ḡjā lo pəənə shwəjə la ìt̄umə ìt̄umə. ¹⁰ La nk̄wùè nì m̄nwùè nì m̄ ko'nə mbwuumə tōnə, zhyə nì ka à ko'ò mbwuumə e a myə.

¹¹ Nkwùè nì ndə pənə m̄ink̄i, ndə mə shwəjə tsa'a m̄ink̄i, mmə nk̄wàjə tsa'a m̄ink̄i, mmə nnanə ànwùè tsa'a m̄ink̄i. Nkwùè nì ndə pənə n̄tiijmā, ndə wa' à ìnwùè m̄ink̄i ìtsùmə. ¹² T̄tsòjə wə pəənə pə ndzəənə m̄nwùè m̄ pə pə tsa'a lægrə amwuə malèmə; la a ghā pə nk̄wùè ghu pəənə pə ndzəənə ìsìghə e a kì mmə ndzəənə ìwəənə. T̄tsòjə, nzhyə pə p̄m̄lyi'ə la a ghā pə nk̄wùè ghu nzhyə e ìshì'nə tyi'ə tsa'nə à zhyə'nə mə ìshì'nə.

¹³ Lenəla, ìnwùè ìtarə ghòjə: àpyiimə ntiijmə, àzwuumə nì pəənə pa mbyabə nì ìkòjənə. La, zhyə nì a faḡənə ntsàarə a pèrə ìtsùmə a ìkòjənə.

P̄tse ìp̄wuumə nì Àzhwùè Nwùè a za ḡjā

14 Ìkòjənə la àzwuumə nì n̄ taḡnə a nì pə nì w̄erə. Nì kyii'tə nì ntiijmə ìwighə ìtsùmə a nì pə nì àzwuumə nì Àzhwùè Nwùè a za ḡjā, kì tō n̄zu'ù ntwuumə Nwùè nshwəjə. ² Mbə'nə ka ḡjənə nì à wa nshwəjə mbuurə ìshwəjə p̄shwuə p̄tse à mə nshwəjə e la ambo pəənə, à wa nshwəjə la ambo Nwùè, ntiinə ka ḡjənə ìtse a pə ndzu'ù e ànwùè nì à wə nshwəjə, la a pə nshwəjə la m̄nwùè m̄ ləəmənə nì ìt̄ijənə Àzhwùè Nwùè. ³ Ngə aḡunə ḡjənə nì à wa ndzu'ù ntwuumə Nwùè nshwəjə ambo pəənə, à wa ngyèmpə la ghobə lo pobə k̄wuə, nḡrə m̄ntiijmə ìmobə t̄ijənə nkì ndə'tə a ghobə. ⁴ N̄jənə nì à wa nshwəjə mbuurə ìshwəjə p̄shwuə p̄tse à wa ngyèmpə e la ndà'à mbìjnmè e, la ḡjənə nì à wa ndzu'ù ntwuumə Nwùè nshwəjə, a wa ngyèmpə la àshwatə ìpoonə pì Kristù àtsùmə lo pobə k̄wuə. ⁵ Mbì kòjə lo p̄ghə p̄tsùmə zhyə shwəjə mbuurə ìshwəjə p̄shwuə p̄tse; La ntsùjə nkòjə lo n̄ zhyə zu'ù ntwuumə Nwùè nshwəjə ambo pəənə. Ntiinə ḡjənə nì à wa ndzu'ù ntwuumə Nwùè nshwəjə a wa nḡrə la ànwùè nì a tsàarənə yè

hònè wa ni à wa nshwəjənə pə mbuurə ɪshwəjənə pɪshwuə pɪtse la. Nwùè a tə pə ghu ni mbə'ə a tiitè ɪsùmə ɪshwəjənə pɪshwuə pɪtse pə, a pòjè lo a tiitè mbə'ə zèrə zə a yèmpə àshwatə ɪpoonə pɪ Kristù pobə kŵuə.

⁶ Tɪtsòjè ni pɪlyimə ɪpâ, ntə tɔ ambo pɪghə mmə nshwəjənə mbuurə ɪshwəjənə pɪshwuə pɪtse, yi mbi yèmpə pə a wɪghə la ni àkə? Ka àyèmpə àtse a pə e ghu ndàjè e lo ñnya'kə mɪnwùè mɪlèəmənə kə mɪnwùè ni ñzhyəñə, nki ndzu'ù ntwuumə Nwùè nshwəjə ambo pɪghə, kə nnèrè ɪnwùè ambo pɪghə.

⁷ Pəənè lòo ɪpwuumə àpinè tsa'a ndojè pobə ñilùjə ni ka pèrə pə e ni nɪchyəmbɪyâ; mbə'ə ɲwùè a zhyə àzwuumè ni pɪ pə mbu'ù lə ɪla mbə'ə ngyə ɪzobə ka mə furè e ɪshɪ'ñə? ⁸ Nwùè à tə pəla ntonjè ntàjənè lo pɪ lèrè a ntsòo la ka ànwùè ni ntàjənè ghu ɪ shwəjənə a furè e ndaanè e, ɪwə a tyi'è nchwu'tə mbɪjəmə a ni lèrè ntsòo? ⁹ A ki mbə tyi'è a lenə ambo pɪghə. Nɪ tə mbəla mmə nshwəjənə mbuurə ɪshwəjənə pɪshwuə pɪtse ni ka ɲwùè a mə ndzu'ù e ànwùè ni nɪ wə nshwəjə, ɲwùè a tyi'è nzhyə ànwùè ni nɪ shwəjənə la ɪla? Ntiinə àshwəjənə àzighə yèghu a zə ndàjè pə amwuə ɪfə. ¹⁰ ɪshwəjənə pɪno'ñə pa amwuə àtwuə ɪshyâ, la ka yètse a pə e ghu ni ka pɪ mə ndzu'ù e. ¹¹ La ñtə ka mə zu'ù mə àshwəjənə ni ɲwùè à wə nshwəjənə ambo mɪjə, yi mbi pə la ɲwùè àtwuumə ambo ze, à ki mbə ɲwùè àtwuumə ambo mɪjə. ¹² Lenəla, tsa'ñə nɪ wə ntonjè a ni pə ni ɪpwuumə pa ni Àzhwùè a za ɲjâ la, nɪ kyii'tə a ni pə ni pyè pa ni mbə'ə pèrə yèmpə àshwatə ɪpoonə pɪ Kristù a kŵuə.

¹³ Njiilo, hònè ni à shwəjənə mbuurə àshwəjənə yèshwuə àtse la à chà'tə a Nwùè lo à ɲâ e ni mintyajənə a ni tiitè ɪsùmə ànwùè ni à shwəjənə.

¹⁴ Mbə'ñə ñtə mə nchà'tə a Nwùè amwuə àshwəjənə yè shwuə yètse yi la à chà'tə e ndà'à Àzhwùè mə la ka àtwuə mə a zhyə e ànwùè ni ngwə nshwəjə. ¹⁵ Lenəla mbi tyi'è ghɪrè lə ɪla? A pòjè lo ñchà'tə a Nwùè amwuə Àzhwùè nki mmə nchà'tə ni àzhɪ'tə mə. A pòjè lo ñtə ndzòbè nchyə amwuə Àzhwùè nki mmə ndzòbè ni àzhɪ'tə mə. ¹⁶ Wə tə mmə ɲjâ a miyàa ambo Nwùè amwuə Àzhwùè ndà'à, hònè ni à tɔnə e tɔnə amwuə pɪghə a tyi'è ndàjè ɪla nshwəjə "Amen" aɲunə ànwùè ni nɪ wə nshwəjə ni ka à mə ndzu'ù e?

¹⁷ Àchà'tə Nwùè yèghu a tə pyè mbòjè pə ɪla, a yèmpə e a ɲwùè apə.

¹⁸ Njâ a miyàa ambo Nwùè lo ñshwəjə ɪshwəjənə pɪshwuə pɪtse ntsàarə a wɪghə pɪtsùmə. ¹⁹ Mbaa pə tsa'ñə a pənə lə la, mbi kòjè lo ñtə mbə amwuə àshwatə ɪpoonə pɪ Kristù ñshwəjə ɪshwəjənə pyè ni panə zu'ù, ɪshwəjənə pɪghu ki ntəətə a ghobə ntsàarə a ni shwəjə ɪshwəjənə nkaamə nɪghumə amwuə mbuurə ɪshwəjənə pɪshwuə pɪtse ni ka pànə pə zu'ù a ghobə.

²⁰ Pɪlyimə ɪpâ, kò nɪ tə kwàjə a wɪghə ànwùè tsa'a àghòbə; Nɪ pə tsa'a àghòbə ni ka pobə zhyə a ghobə tɪpòjè la ntyi'è nkwañə mɪnwùè tsa'a pɪɪjəmə. ²¹ Pɪ ɲwà'ñə amwuə àɲwà'ñə pɪmbòomə lo,

"Ndò'ñəmbɪyâ a shwəjə lo, mbi lòo mbuurə ɪshwəjənə pɪshwuə pɪtse

ɪ chyâ a ntswùè pɪtɔ tɔnə

ɪ pobə shwəjənə ambo pɪghə.

Ntə shwəjə shwəjənə ambo pəənə pə, pobə zhwi'tə a ghobə ànwùè ni nshwəjənə apə †." ²² Nɪshwəjənə ɪshwəjənə pɪshwuə pɪtse à chyə mbə la àlènə ambo pànə ni ka pobə pyiimə a ghobə a Kristù ka pə e ambo pànə ni pɪ pyiimənə a kristù. Nɪzu'ù ntwuumə Nwùè nshwəjə a chyə ambo pànə ni pobə pyiimənə a Kristù ka pə e ambo pànə ni ka pobə pyiimə a ghobə a Kristù.

²³ Tsa'ñə a pənə lə la, pànə pɪtsùmə tə mə nshwəjənə amwuə mbuurə ɪshwəjənə pɪshwuə pɪtse amwuə àshwatə ɪpoonə pɪ Kristù, pànə ni ka pɪ mə ndzu'ù a ghobə kə pànə ni ka pɪ pyiimə a ghobə a Kristù pobə ka shwəjə a ghobə lo nɪ paarə? ²⁴ Pobə tə mə ndzu'ù ntwuumə Nwùè nshwəjə, yi hònè ni ka à nùjè e ntiəmè e aɲunə Nwùè kə hònè ni ka à pə e ɲwùè wɪghə, a tɔ nkwuunə amwuə pɪghə yi mɪnwùè ma ni pɪ shwəjənə la pɪ wiiimə e a zəənə lo à chyə mbə ngàjè ngɪrè ɪnwùè tɪpòjè, ²⁵ mɪnwùè mɪ lèəmənə ni mɪ pənə a ntiəmè ze furè a ɪsighə. Lenəla a kunə a ɪshyə àkùbəkubə ngu'tə a Nwùè, nshwəjə lo, "A nkùjə nkujə, Nwùè à wə a tɪtɪrə pɪghə".

Mbòomə a ni ghu'tə a Nwùè amwuə àshwatə ɪpoonə pɪ Kristù

²⁶ Pɪlyimə ɪpâ, pəə shwəjə lə lo àkə? Nɪ tə tɔ mbwuumə alyi'ə àtse ni ta'à ɲwùè à pənə ni nchyə a ni zòbə, ta'à ɲwùè a pə ni ànwùè a ni nèrè, ghùtse a pə ni ntwuumə Nwùè ni à zu'ñə mbə shwəjə, ghùtse a pə ni mbuurə ɪshwəjənə pɪshwuə pɪtse a ni shwəjə kə a ni tiitè ɪsùmə àshwəjənə. Mɪnwùè mərə mə mɪtsùmə pə a ni yèmpə a àshwatə à kŵuə. ²⁷ Pànə tə mbəla mbə nshwəjənə mbuurə ɪshwəjənə pɪshwuə pɪtse, a shwəjənə pànə pɪpaa kə pɪtarə; pɪ mə nshwəjənə, a shwəjə tyi'è ɲwùè mo'o mo'o a ta'à nkŵuə, ghùtse ɲwùè a ki ntiitè ɪsùmə. ²⁸ La ɲwùè a ka pə e ghu a ni tiitè ɪsùmə ànwùè ghu, a pòjè lo hònè ni à mənə nshwəjənə la à zhwe mnə amwuə àshwatə ɪpoonə pɪ Kristù ntyi'è nshwəjənə ambo mbɪjəmè e pobə Nwùè.

²⁹ Ngàjə ntwuumə Nwùè ipaa kə itarə ɪ shwəjənə, pyè pànə tyi'è nnañə ànwùè ghu ndzəənə lo a kù'ñə kə ka kù'ñə e. ³⁰ La Nwùè à tə mbəla ɲjâ ntwuumə ghùtse ambo hònè ni à nwuunənə a ɪshyə amwuə àshwatə, a pòjè lo hònè ni à tənə mmə nshwəjənə à zhwe mnə. ³¹ Ntiinə nɪ tə mə ndzu'ù ntwuumə Nwùè nshwəjə mo'o mo'o, yi pànə pɪtsùmə pɪ lanə ànwùè, a ki mə mbə'kə mɪntiəmè ɪmobə. ³² Pànə ni pobə pənə ni mintyajənə a ni zu'ñə ntwuumə Nwùè nshwəjə pobə zhyə tsa'ñə mbə'ə pobə twu'tə mbɪjəmè ɪzobə, ³³ ntiinə ka Nwùè a pə e Nwùè àtsànkə mɪnwùè. A Nwùè àporə-porə.

Lə tsa'ñə mbə'ə a pə amwuə ɪshwatə ɪpoonə pɪ Nwùè ɪtsùmə. ³⁴ Amwuə ɪshwatə ɪpoonə pɪ Nwùè ɪtsùmə, kò pəngyə shwəjənə a ghobə amwuə. Ntiinə ka mbòomə a pyiimə e lo pobə shwəjənə. Pobə mə nzhwi'tə mɪnwùè ni pànə pa nshwəjə tsa'ñə mbòomə à shwəjənə. ³⁵ Ànwùè àtse a tə pəla mbə ghu ni pobə

† ɪsa 28.11-12

tà'nə lo zhyê pobə kwê a imwuə ilyi'ə mbyiitə p̄lwu-
umə ìpobə ntiinə la ìsiŋnə ambo mən̄gyə a n̄i
shwəŋnə amwuə àshwatə.

³⁶ A ànwùè àkə? Àshwəŋnə Nwùè a là furə ambo
pighə, kə a là k̄i ntō mbyàa e la ndà'á ambo pighə?

³⁷ Nwùè iwighə ìtse à tə pəla nkwan̄ə lo à chyə mbə
ngàŋə ntwuumə Nwùè kə lo à wə n̄i m̄intyaŋnə m̄i
Àzhwùè Nwùè, a zhyə ìshi'nə lo ànwùè zə n̄i ngwə
ŋŋwà'nə ambo pighə la ntə Ndò'nəmbýə. ³⁸ La ònə
ìtse à tə pəla ka pyiimə ntə wə, kò n̄i k̄i m̄byiimə a
wighə ànwùè n̄i à wə nshwəŋə.

³⁹ Lenəla n̄i p̄ilyimə ìpā, n̄i taŋnə a n̄i zu'ù ntwuumə
Nwùè nshwəŋə, la kò n̄i k̄i nnāanə a wighə lo kò p̄i
shwəŋnə m̄buurə ìshwəŋnə p̄ishwuə p̄itse. ⁴⁰ N̄i gh̄irə
m̄inwùè amwuə ndwuumə n̄i mbə'ə p̄i gh̄irə a k̄i kù'nə.

Kristù a zhwuumə a n̄iwighə

15 T̄itsòŋə n̄i p̄ilyimə ìpā, ntà'á k̄wuumə a wighə n̄i
ntwuumə gh̄u ìshi'nə wa n̄i ndə chwiitənə ambo
pighə n̄i k̄i nk̄wiirə nn̄ŋə n̄tiŋmə ìwighə ntəəmə
aŋunə ìshi'nə la. ² Ntwuumə w̄erə wə la ntwuumə n̄i ì
là chwəŋənə a wighə tsa'nə n̄i là w̄iimənə a w̄erə
nt̄iŋnə aŋunə, a tə ka pə e a lenə, yi n̄i là n̄ŋə n̄tiŋmə
ìwighə aŋunə la àffíí.

³ Ndə ŋā mə ànwùè n̄i ndə k̄wiirənə ambo pighə
tsa'a ntsàambyə ànwùè yə w̄uunə, lo Kristù à là
kwighə n̄ti ìnwùè t̄ipòŋə ìpəənə a n̄i z̄ŋə tsa'nə
àŋwà'nə Nwùè a là shwəŋənə. ⁴ P̄i là twəŋə a Yēsù nchi
nzhwuumə e aŋunə n̄iwighə aŋunə n̄yā itarə tsa'nə
àŋwà'nə a là shwəŋənə lo ⁵ à là k̄i nnèrə mb̄iŋmə e
ambo Sefāsə n̄k̄i nnèrə ambo pobə pa ntsòbə ipaa. ⁶ À
là chi nnèrə mb̄iŋmə e ambo ìz̄ŋə ndz̄umə ìpe p̄itse
n̄i làŋənə nk̄irə itaanə. Pobə p̄erə pə p̄in̄o'nə p̄irə
p̄it̄iŋnə m̄baa pə tsa'nə p̄itse kwikə mə. ⁷ À là nèrə
mb̄iŋmə e ambo Jemə n̄k̄i nchi nnèrə ambo ngàŋə
ntwuumə ìze za ìts̄umə.

⁸ À là l̄w̄utə nnèrə mb̄iŋmə e ambo m̄iŋə tsa'a ònə
n̄i ka p̄i pyə e a ye amwuə ngotə nk̄wùè. ⁹ Mbə'nə
m̄bənə la ndw̄ùèndz̄umə amwuə ngàŋə ntwuumə
Kristù, ka kù'nə mə lo p̄i fuŋə a mə n̄i ngàŋə ntwuumə
Kristù n̄tiinə ndə nyàŋə àshwatə ìpoonə p̄i Nwùè. ¹⁰ La
a n̄i làŋə a ndz̄umə àpòŋə n̄tiŋmə Nwùè mbə ònə n̄i
m̄bənə w̄erə là. Ka ìpòŋə e là làŋə àffíí aŋunə m̄iŋə.
Ndə fà'á ntsàarə a zhyə ngàŋə ntwuumə, m̄baa pə
tsa'nə ka a là pə e ìt̄iŋnə mə, a là pə àpòŋə n̄tiŋmə
Nwùè n̄i a là pənə pə ze. ¹¹ Lenəla, kə n̄i ntwuumə
ghu a là chwiitənə pobə kə m̄iŋə ambo pighə yi pə p̄i
pobə là chwiitə la ta'á ntwuumə n̄i ì pənə ntwuumə wa
n̄i n̄i là pyiimənə la.

Ànwùè n̄i a pənə ghu mbə'ə n̄izhwuumə a n̄iwighə

¹² T̄itsòŋə, p̄i tə mə nchwiitə lo p̄i là zhwuumə a
Kristù aŋunə n̄iwighə, pighə p̄itse tyi'ə nshwəŋə lo ka
p̄ikwuə pə gh̄á zhwuumə a ghobə n̄iwighə là ìla ghu?
¹³ A tə pə zhyə n̄i ka p̄ikwuə pə gh̄á zhwuumə a ghobə
a n̄iwighə yi ka p̄i là k̄i nzhwuumə e a Kristù aŋunə
n̄iwighə. ¹⁴ A tə pə lo ka p̄i là zhwuumə e a Kristù

aŋunə n̄iwighə yi ànwùè Nwùè n̄i pə pa nchwiitə la a
tyi'ə àffíí, àpyiimə àzighə a k̄i mbə tyi'ə àffíí. ¹⁵ A tə pə
lo ka ìkwuə pəənə zhwuumə a ghobə a n̄iwighə yi
pəənə nyi la p̄ichwirə àtwuə Nwùè n̄tiinə pəənə pə
nshwəŋə lo à là zhwuumə a Kristù aŋunə n̄iwighə la n̄i
ka à là zhwuumə e a ye mbə'ə a pə nk̄ŋə nkunə lo ka
ìkwuə pəənə zhwuumə e a n̄iwighə. ¹⁶ Mbə'nə a tə pə
lo ka p̄i zhwuumə e ìkwuə pəənə yi ka p̄i là k̄i nzhwu-
umə e a Kristù. ¹⁷ A tə pə zhyə n̄i p̄i p̄irənə e a Kristù t̄i
zhwuumə aŋunə n̄iwighə, yi àpyiimə n̄tiŋmə àzighə a
tyi'ə àffíí, n̄i k̄i mbirə a wighə amwuə t̄ipòŋə iwighə.

¹⁸ Njiilo p̄anə n̄i p̄i là lyə'nə amwuə Kristù p̄i a ghobə la
p̄inə. ¹⁹ Pəənə tə chyā n̄tiŋmə ìwəənə aŋunə Kristù n̄ti
n̄ichyāmbýə àtwuə ìshyə, yi pəənə chyə mbə la p̄anə
n̄i mbə'ə p̄i yii m̄liŋə ìmobə ntsàarə p̄anə p̄its̄umə.

²⁰ La, a nk̄ŋə nkunə lo p̄i là zhwuumə a Kristù aŋunə
n̄iwighə a pə ntsàambyə ŋwùè a n̄i zhwuumə n̄iwighə
amwuə p̄anə pa n̄i pobə lyə'nə a p̄ilə lo, ²¹ n̄tiinə
n̄iwighə a là làŋə la a ndz̄umə ònə m̄byāŋnə nk̄wu-
umə amwuə àtwuə ìshyə zə, n̄izhwuumə aŋunə
n̄iwighə a k̄i ndāŋə tyi'ə a ndz̄umə ònə m̄byāŋnə.

²² Tyi'ə tsa'nə p̄anə p̄its̄umə là kwikənə ndāŋə a
ndz̄umə Adāmə la, a k̄i mbə tyi'ə tsa'nə p̄i gh̄á gh̄irə
p̄anə p̄its̄umə zhwuumə a n̄iwighə ndāŋə a ndz̄umə
Kristù. ²³ La ìnwùè ìts̄umə furə la tsa'nə p̄i là tyankənə;
Kristù à là pyə nzhwuumə; amwuə nk̄wùè n̄i à gh̄á tō,
p̄anə n̄i p̄i pənə ìpe p̄i tyi'ə z̄ŋə e. ²⁴ Nd̄w̄utə ì tō, a
tyi'ə ntsəŋə ìt̄iŋnə ìzhwùè pobə m̄it̄iŋnə ma n̄i m̄erə
pu'tənə m̄byə zə tyi'ə nts̄umə k̄wirə ŋā Ànwùè Nifò
ambo Nwùè Tă. ²⁵ Mbə'nə Kristù à chyə a n̄i pu'tə m̄byə
zə m̄byàa nk̄wùè n̄i Nwùè à gh̄á n̄ŋə ngàŋə kipaana
ìze a ìs̄umə m̄ikwùè ze. ²⁶ Nd̄w̄ùèndz̄umə ngàŋə mb-
w̄uunə n̄i p̄i tsəŋə la n̄iwighə, ²⁷ n̄tiinə àŋwà'nə Nwùè a
shwəŋə lo, Nwùè a nyimə àzwuumə àts̄umə ntsàa a
ìs̄umə m̄ikwùè m̄i Yēsù a tyi'ə mbu'tə. A laanə lo p̄i tə
shwəŋə lo; "ìpwuumə ìts̄umə," yi ka Nwùè a pə e
amwuə, n̄tiinə ìpwuumə ìts̄umə la a nyimə e ze ntsàa
ìs̄umə m̄ikwùè Yēsù. ²⁸ La nk̄wùè n̄i Nwùè à n̄ŋənə ìp-
wuumə ìts̄umə a ìs̄umə Yēsù, yi ze àtwuə mb̄iŋmə
Moonə à tyi'ə ŋā mb̄iŋmə e a ìs̄umə Nwùè n̄i à n̄ŋənə
ìpwuumə a ìs̄umə ze, Nwùè à tyi'ə mbu'tə a àzwuumə
àts̄umə.

²⁹ T̄itsòŋə, ànwùè p̄anə n̄i pobə k̄wiirənə nchye
àtwuə n̄i ìkwuə pəənə a tyi'ə mbə lo àkə? P̄erə pə p̄anə
tyi'ə kwāŋə lo pobə pə n̄i àkə, mbə'ə a pə lo p̄i pa ka
zhwuumə e ìkwuə pəənə aŋunə n̄iwighə, p̄i tyi'ə ŋŋā
àk̄wiirə nchye ambo pəənə aŋunə n̄iŋnə p̄ikwùè là ìla?

³⁰ Aŋunə pə, pə tyi'ə chyā mb̄iŋmə ìzə a nts̄wùè
n̄iwighə nk̄wùè ìts̄umə là n̄ti àkə? ³¹ P̄ilyimə ìpā, ngwə
ndzəənə a n̄iwighə amwuə ìtwu'ə ìts̄umə n̄i ìmyə ìmā.
K̄it̄erə n̄i m̄bənə n̄i w̄erə n̄ti wighə n̄i n̄i p̄wuutənə
pəənə amwuə Ndò'nəmbýə ìwəənə a gh̄irə lo ìsh-
wəŋə ànwùè zèrə zə. ³² Ndə pəla ndzòŋnə pə p̄i
m̄inyāamə m̄itsənə a àla'á Efesòsə, yi àp̄ii mə a tyi'ə
mbə àkə? A tə mbə zhyə n̄i ka p̄i zhwuumə e ìkwuə
pəənə aŋunə n̄iwighə,

"Pəənə tə ndzighə nnō,

n̄tiinə à gh̄á pə ngw̄u'ə pəənə kwikə."

³³ Kò nì tã nřikã mbìŋmã ìzighã, nì tã mmã ngyiinã pighã pi àkwùè tìpòŋè yi pobã pi tsòŋè ngìrè mìnwùè ìzighã yi ìshì'nè. ³⁴ Nì sùŋè ìzhì'tè ìpìghã nkũirè nkwã. Kò nì chi ngìrè ìnwùè tìpòŋè ntiinã ka pìghã pìtse zhyã a wìghã a Nwùè. Nřhwãŋã a zã a ni chyã ìsiŋnã àtwuè pìghã.

³⁵ La ònò ìtse ã p̄yitè lo, "Pi zhwuumã pànè aŋunã nìwìghè lã ìla? Pobã chyã tyi'è tã lã ni zèrã mbuurè mbòbè mbìŋmã?" ³⁶ Àpuukã ònò! ka àzwuumã ni pi pyànã a ìshyã a sa'à e tìghu a pyè nkwiŋhã. ³⁷ La àzwuumã ni wè pyànã, kànã à pànã mbùmã nkũwùè kè mbùmã àzwuumã ìtse, ka pã e mbìŋmã àtìghã ghu ni i pã kò'ò pã a zèrã. ³⁸ Nwùè a òã mbìŋmã ambo mbùmã àzwuumã la tsa'nã à kòŋànã. Nkì mã òã mìmmbìŋmã myè ni mi kũ'nànã ambo mbuurè ìpwuumã la chwii chwii.

³⁹ Ka mbòbè mbìŋmã ìpwuumã ni pèrã pa nchyã i pã e ndãŋã. Pànè pi misonã chyã ni ta'à mbuurè mbòbè mbìŋmã, mbòbè mbìŋmã mìnnyãamã ì pã chwii, yi pìsìŋŋã pã chwii, yi ìswuè ì ki mbã chwii.

⁴⁰ Mbòbè mbìŋmã ìpwuumã ì za ghu, mbòbè mbìŋmã àtwuè ìshyã ì ki mbã ghu. Nìpòŋè mbòbè mbìŋmã ìpwuumã a pã chwii, yi mbòbè mbìŋmã àtwuè ìshyã à ki mbã chwii.

⁴¹ Nwùumã à chyã ni iye nìpòŋè, mãŋwìgrã a pã ni iye, pìsaŋã ki mbã ni ìghobã nìpòŋè. Tyi'è amwuã pìsaŋã pìghu, wè saŋã a pã ni iye nìpòŋè chwii, wùè a ki mbã ni nìpòŋè chwii.

⁴² Lã tsa'nã pi ghã zhwuumã ìkwuè pèànè. Pi twãŋè la mbìŋmã zhyè ni ì za nkwiŋhã, pi zhwuumã a zèrã ì tyi'è zhyè ni ka ì mã nkwiŋhã e. ⁴³ Nkwùè ni pi twãŋànã, ì porè nkì mbì a ni zãànè. Nkwùè ni pi zhwuumànã, ì pòŋè nkì ntiŋnã. ⁴⁴ Pi ki ntwãŋè, i pã mbòbè mbìŋmã, pi zhwuumã a zèrã ì tyi'è mbìŋmã Àzhwùè. Mbòbè mbìŋmã ì tã mbã ghu a pã lo mbìŋmã àzhwùè ì za nkì mbã ghu. ⁴⁵ Tyi'è tsa'nã pi lè òwà'nànã amwuã àŋwà'nè Nwùè lo, "Adãmè ghù ntsàambyè à lè tyi'è òwùè yi ntiŋnã." La ndwùèndzùmè Adãmè a pã Àzhwùè za ni a òã nã a nìchyãmbyè la. ⁴⁶ Ka la zàamè e mbìŋmã àzhwùè, a zàamè e mbòbè mbìŋmã za'à ye àzhwùè pòŋè tã. ⁴⁷ Ntsàambyè òwùè Adãmè ni pi lè tsùŋànã ni àtìtsa'a, à lè furè la amwuã àtìtsa'a. Àpaatè Adãmè a tyi'è nfulè a nìpwuurè. ⁴⁸ Nònè wa ni à lè furènã amwuã àtìtsa'a a chyã la tsa'a pànè pi àtwuè ìshyã ghã. Àpaatè ni a lè furènã a nìpwuurè a ki ntyi'è mbã tsa'a pànè ni furènã a nìpwuurè. ⁴⁹ Tsa'nã pèànè lè pànã ni mbìŋmã ì shwuènã yi òwùè ni a furènã amwuã àtìtsa'a la, pèànè ghã kì pã ni mbìŋmã òwùè ni a furènã a nìpwuurè.

⁵⁰ Pilyimã ìpã, ànwùè ni nřhwãŋànã ambo pìghã a chyã lo, ka mbòbè mbìŋmã zè ni àlãamè zè pã ghã zìghè ànwùè Nìfò Nwùè. Mbè'nã mbòbè mbìŋmã za ni ì za nkwiŋhã la mbè'ã ì wa'à e ti kwìghè apè.

⁵¹ Nì tsùŋè nzhwi'tè a nkũŋã nkuŋã ni à pànã a nìlãamè la: ka pèànè pã ghã kwìkè a wãànè pìtsùmè. La nkwiŋhã ni ndwùutè ntiŋnã ì ghã tonè, pì ki nya'kè ìmyè ni pèànè pìtsùmè kwebè mã. Ntiinã nkwiŋhã ni ntiŋnã za ì ghã tswuè la, ìkwuè pèànè ghã lòo a ìshyã

pòŋè chi kwìghè a ghobã apè. La nkwiŋhã ni pèànè pìtsumè ghã kwebè. ⁵³ Mbè'nã pi chyã a ni kwebè àzwuumã ni a za nkwiŋhã ni àzwuumã ni a za ka kwìghè e. Ntiinã pi chyã a ni kwebè mbìŋmã za ni mbè'ã ì kwìghè la ni mbìŋmã ni mbè'ã ka ì kwìghè e. ⁵⁴ Nkwùè ni mbìŋmã za ni ì za mbì la ì ghã pòŋè tyi'è zhyè za ni ì za ka pì e la, mbìŋmã ni ì za nkwiŋhã ì pòŋè ntyi'è zhyè ni ì za ka kwìghè e, àshwãŋnè Nwùè a gha nko'ò mbwuumã tsa'nã pi lè òwà'nànã lo, "Pi zòŋnè mã ntsàarè a nìwìghè a ta'à nkwiŋhã."

⁵⁵ "Nìwìghè, ìtìŋnè o i ghã a ni tsàarè a òwùè?

Nìwìghè, ìtìŋnè o i ghã?

Nìwìghè misonã ìmò ghã?"

⁵⁶ Misonã mi nìwìghè la ìnwùè tìpòŋè, ìtìŋnè ìnwùè tìpòŋè pã mbòomã. ⁵⁷ Miyãa ambo Nwùè ni à lè ghìrànã pèànè zòŋnè ntsàarè ndànè a ndzùmè Ndò'nãmbyè Yèsú Kristù.

⁵⁸ Pilyimã ìpã, tsa'a a pànã lã la, nì tãamè ntiŋnã. Kò nì ki nnè'nè. Ni mã fà'à ìfà'à Ndò'nãmbyè nkwiŋhã ìtsumè ntiinã ka nkwiŋhã ìtse ni nì wa nfà'à ambo Ndò'nãmbyè ì lanè e àfiffi.

Tsa'nã pi lè tsòbànã nkabè a ni yèmpè pànè pi Nwùè ni pi lè pànã a Yèrusalèmè

16 Aŋunã ànwùè a ni tsòbè nkabè òŋã ambo pànè pi Nwùè a Judyà, nì pã ngìrè tyi'è tsa'nã ndè shwãŋànã ambo ìshwatè ìpoonè pi Kristù a Galatia la. ² A pã ntsàambyè ngyè amwuã ngàbè, òwùè mo'ò mo'ò amwuã pìghã a fuukè nkabè ni ì kũ'nànã a ni zùŋè aŋunã àzwuumã ni à fù'nã amwuã ngàbè ghu ndò'nè a ndã ze, mbè'ã mbãla ntò nì chi ntsòbè a wìghã nkabè nkwiŋhã ghu apè. ³ Njiilo nkwiŋhã ni ìtònã, mbi òwà'nè àŋwà'nè òŋã ambo pànè ni nì tso'nã lo pobè lòo àyèmpè àzìghã ngè òŋã ambo pànè pi Yèrusalèmè. ⁴ A tã mbãla nkũ'nè lo ìdèrè àzã, yi pànè pìghu tyi'è zùŋè a mè pã pi pobè lèrè.

Àkwànè Pàolò

⁵ Nkwùè ni ngã karè a Màsèdonyà, ngã tã ambo pìghã ntiinã ndè mã nkwanè a ni karè a Màsèdonyà. ⁶ Nchyè ghã tã chyè pèànè aŋunã mætùmã nkwiŋhã, kè ntò nchyè pèànè amwuã nkwiŋhã ghìimã àtsùmè. Lenãla, nì tyi'è ngyèmpè mè lo ògyiinè ni ìtìŋnè ndèrè a alyi'è àtsùmè ni mìnãntã ntà'à lèrè. ⁷ Ka ìtã'à mè lo tã mã lanè lanè za'à pòŋè zãànè a wìghã. Ntã'à lo tsùŋè chyè pèànè ìshì'nè, mbè'ã Ndò'nãmbyè a p̄yimè. ⁸ La mbi chyè a àla'à Efesòsè tã pyãa ngyè Pentekòsè, ⁹ ntiinã ìsàanè ngwùunã ì furè ambo mìnè a ni fà'à àfà'à ìshì'nè, mbaa pã tsa'nã pànè pìtse pã a nìghè mmã ndzòŋnè a mè.

¹⁰ Timoti à tã pãla ntò ambo pìghã nì kwìirè e ìshì'nè ntiinã à fà'à la tyi'è àfà'à Ndò'nãmbyè tsa'nã ìnkì mmã nfà'à la. ¹¹ Lenãla, kò òwùè iwìghè ìtse a wã e a ye, la nì yèmpè à lèrè ni mbyè ni àkwùè nìyiinè e àporèporè, njiilo à kwìrè ntò ambo mìnè, ntiinã ngwè mbyabè e pobè pilyimã a ndzùmè Kristù.

¹² Ngè aḡunə ndyimə iwəənə Àpolòsə, ndè tinè e amwuə ìlàḡə ìtsùmè lo pobə pilyimə ìpəənə pītse tō nkarə a wighə. La ka à lè kòḡə e a ni lèrə nkwùè ghu. Ā tō tō nkwùè ni à gerəḡə ìsàanə.

¹³ Nì nwuunə a n̄lyiinə, ntəəmè nt̄ḡḡə amwuə àpyi-imə nt̄ḡḡə àzighə. Nì w̄imə nt̄ḡḡə nki nt̄ḡḡə. ¹⁴ Nì fà'ə ìfà'ə ìtsùmè ni ìkòḡḡə.

¹⁵ Pilyimə ìpā, n̄ zhyê lo ngw̄arə Stéfanasə ì lè pə ntsàambyè ngw̄arə a ni n̄ḡḡə nt̄ḡḡə aḡunə Yēsū Kristù amwuə àla'ə Àkayà, nki ḡḡā mb̄ḡḡə ìzobə a ni fà'ə ambo pànə pi Nw̄ùè. ¹⁶ Mbu'ù mbō ambo pighə lo n̄ tə ndzu'nə mbuurə pànə tsa'a zèrə zə, nki ndzu'nə a ḡwùè wa ntsùmè ni à wa nfà'ə tsa'a pobə. ¹⁷ Ndè lanə nga'ə nkwùè ni Stéfanasə, pobə Fotunatus ni Achaicus lè tōnə, ntiinə pobə lè tōnə ḡḡrə ànwùè zhyè ni n̄ lè pənə ḡḡrə. ¹⁸ Pobə lè ḡḡrə nt̄ḡḡə m̄ ì fiitè tsa'nə pobə lè kinə ḡḡrə ìmighə fiitè. Nì tsùḡḡə nzhwi'tə ànwùè ni pànə tsa'a pèrə pə pa nshwəḡə.

Nd̄w̄ùèndzùmè àchà'tè

¹⁹ Ìshwatə ìpoonə pi Kristù ni pənə a pàa àla'ə Asia pə nchà'tè a wighə. Aquila pobə Prìsilà, ni àshwatə ìpoonə pi Kristù ni à shwatənə a ndā pobə, a ki tsùḡḡə nchà'tè a wighə aḡunə n̄linə ni Ndò'nəmbyə ²⁰ Pilyimə ìpəənə pītsumè ni pi pənə a n̄ḡḡə ki tsùḡḡə nchà'tè a wighə. Nì chà'tè nkampə mb̄ḡḡə ìzighə. ²¹ A ḡwà'nə m̄ḡḡə Pàolò, ḡḡwà'nə àḡwà'nə zè mmə nchà'tè a wighə. ²² Ndòonə ì chyè àtwuè ḡḡnə wa ni ka à kòḡḡə e a Ndò'nəmbyə iwəənə.

Maranatha, Ndò'nəmbyə iwəənə â tō!

²³ Àpòḡḡə nt̄ḡḡə Ndò'nəmbyə Yēsū â pə pighə pi pobə. ²⁴ Ìkòḡḡə m̄ ì pə pighə pi pobə pītsumè ndàḡḡə a ndzùmè Yēsù Kristù. Amen.

2 Korintè

Mɛnwùè a ni zhyê amwuê àḡwà'nè zè

Pàolò à lè ḡwà'nè àpaatè àḡwà'nè zè la amwuê nkùè ni àshwatè ìpoonè pi Kristù a lè pənə ni ḡə'è. À lè zəənè lo ntsàambyè àḡwà'nè ni à lè ḡwà'nənə ambo pobə la ka a lè shiitè e mɛnwùè ni à lè mənə ntà'à shiitè. Pànè pi Korintè lè mə ndzanè a loḡə mbə'ə e. Pɛtse pɛjɛw tó mə nnèrè mɛnwùè ni ka mi kù'nè e, mmə nfunḡə mbɛḡmè ì-zobə ni ḡḡḡə ntwuumè Kristù ni tsàarənə a Pàolò. Zèrə zè a lè kwi'nè aḡunə ànwùè ni a lè pənə a tɛtɛrè pobə pi pobə ḡḡrè pobə pɛtse tyi'è mmə ntwuumè a ḡobə a ye. Lenəla Pàolò à lè ḡhè nchyê pobə pi àshwatè ḡhu aḡunə mətùmə nkùè (2.1, 12.14, 13.1-3), la ka nɛchyê wə a lè yèmpè e a ye. A tyi'è nkwi'rè nkwi'ə a Efesòsè, ḡḡwà'nè àḡwà'nè ambo pobə ntyi'è ntsàa a Titus lo à ḡhè nnaḡə a ḡobə. Àḡwà'nè Pàolò zèrə zè a nèrè mɛnwùè mɛno'nə mbə'ə ḡḡḡə àfà'à Kristù farə ndwuumè ni pobə chyênə a ni fà'à àfà'à Nwùè.

Lě tsa'nə pi ḡhàpənə àḡwà'nè zè

Mɛnwùè a ni zhyê mbə'ə àḡwà'nè zè 1.1-11

Pàolò pobə àshwatè ìpoonè pi Kristù a Korintè 1.12-7.16

Ìpwuumè ni pi lè tsòbənə ambo ìpoonè pi Kristù a Judyà 8.1-9.15

Tsa'nə Pàolò à lè nèrənə lo ze a ḡḡḡə ntwuumè Kristù ni à pənə ni mɛtɛḡnè 10.1-13.10

Mɛnwùè ni Pàolò à lwùutənə nshwəḡè 13.11-14

1 Àḡwà'nè zè à ḡwà'nè Pàolò, mbə ḡḡḡə ntwuumè Kristù Yésù amwuê ndwuumè ni Nwùè à lè tà'nə pobə ndyimè ìwəənè Timotì. Pobə pwuutè ntsàa a zèrə ambo àshwatè ìpoonè pi Kristù ni a pənə a àla'à Korintè, farə ambo pànè pi Nwùè pɛtsùmè ni pi pənə amwuê pàa àla'à Àkayà.

² Àpòḡè ntɛḡmè ḡobə àporèporè ni a furənə ambo Tã Nwùè pobə Ndò'nəmbyé Yésù Kristù à pə ambo pɛḡhə.

Pàolò a ḡà a miyàa ambo Nwùè

³ Ni ḡhìrè pəənè ḡà a miyàa ambo Nwùè Tã pi Ndò'nəmbyé Yésù Kristù, Tã ni à wa nkoorè mɛḡḡè nki mmə ndè'tè mɛntɛḡmè. ⁴ Wùè ni à wa ndè'tè mɛntɛḡmè ìməənə amwuê mɛḡḡə'è mɛtsùmè, njiilo pəənè tyi'è ndè'tè mɛntɛḡmè mi pànè ni pobə pənə amwuê ḡə'è a ni zùḡè tsa'nə Nwùè à kinə ndè'tè mɛntɛḡmè ìməənè la. ⁵ Tyi'è tsa'nə pəənè kinə ntsùḡè mmə ndzəənè ḡə'è ni Yésù Kristù à lè zəənənə la, Nwùè à ki tsùḡè lè'tè mɛntɛḡmè ìməənè ləḡè a ndzùmè Kristù. ⁶ Pəə tə mə ndzəənè ḡə'è yi pəə zəənè la a ni yèmpè ndè'tè a wɛḡhə mbə'ə ni chwarè. Nwùè a tə lè'tè mɛntɛḡmè ìməə yi a ḡhìrè la mbə'ə pəə ki ndè'tè ìmɛḡhə, mbə'ə ni ki mbə ni àwiimè ntɛḡmè amwuê ḡə'è ni ni wə ndzəənè tsa'nə pəə pə nki ndzəənè. ⁷ Tsa'nə a pənə lə la, àkwàḡè ni pəə pənə ni zèrə mbə'ə wɛḡhə ka a kwe-bè e ntiinə pəə zhyênə lo, tsa'nə ni kinə mmə ndzəənè ḡə'è ni pəə mənə ndzəənè la, Nwùè à ki lè'tè mɛn-

ntɛḡmè ìmɛḡhə tsa'nə à kinə mmə ndè'tè mɛntɛḡmè ìməə la.

⁸ Pilyimə ìpà, ka pəə tà'à a wəə lo ni ḡhəḡè ti zhyê mbuurè ḡə'è ni pəə lè zəənənə a pàa àla'à Asia. Àpì'ì ni pəə lè pì'nə a lè lɛrè tisiḡnə tə pəə kwàḡè lo ka pəə pə chi chyê a wəə. ⁹ Pəə lè kwàḡè lo pi lè lə ìsà'a ìwəə lo pəə kwikè, la ànwùè zè a lè furè a lenə la lo kò pəə zə'nè a wəə pə aḡunə mbɛḡmè ìzəə, i pəə zə'nè pə aḡunə Nwùè wa ni à wa nzhwuumè pəənè aḡunə nɛwɛḡhè. ¹⁰ Nwùè à lè kwiirè a wəə a ntswùè nɛwɛḡhè, mbə ki chwarè a wəə. Pəə kùmè nnùḡè ìkwàḡè ìpəə aḡunə ze lo à ləḡè ni mbyè tə chwarè a wəə, ¹¹ tsa'nə nɛ yèmpè a ni chà'tè a Nwùè kwèmpè a wəə. Pànè pɛno'nè ḡà a miyàa a àtwuè ni pəə mbə'ə mborè zhyè ni à ḡānə ambo pəə ndàḡè a ndzùmè àchà'tè Nwùè pànè pɛno'nə ntiinə à zu'ù àchà'tè Nwùè àzɛḡhə.

Pàolò a kwebè ìkwàḡè ìpə

¹² Pəə pə nterè a wəə ntiinə mɛntɛḡmè ìməə nèrè nkùḡə nkuḡə lo nɛchyêmbyé ìwəə amwuê àtwuè ìshyê, nki tó nɛchyê ìwəə a tɛtɛrè pɛḡhə, à ḡhìrè Nwùè lo à laanə mmyàanè. Pəə lè chyê a lenə ndàḡè pə a ndzùmè àpòḡè ntɛḡmè Nwùè, ka pə e pə a ndzùmè àzhì'tè àtwuè ìshyê. ¹³ Mbə'nə pəə ḡwà'nənə la tyi'è mɛnwùè ni mbə'ə ni funḡè nzhyê. Nki nkwaḡè lo, ¹⁴ ni patə zhyê pə a mɛlyi'ə mbə'ə pəə la, ni ḡhă zhyê ìshì'nè lo mbə'ə ni tsòo a ḡhàḡè ìwɛḡhə nti wəə, tsa'nə pəə ḡhă ki tsòo a ḡhàḡè ìwəə nti wɛḡhə aḡunə nɛḡyê ni

Ndò'nèmbiyê Yësù a ghã tò. ¹⁵ Tsa'nè ndè zhyênà lo nì pi zu'ù nzhyê la, ndè tà'à a ni pyè ndànjè nkarè a wighè mbè'è nì pè ni mborè nkwùè ipaa. ¹⁶ Ndè pyè nkwànjè la lo mbi karè a wighè nkwùè ni m̄m̄onè ndànjè ndèrè a Màsèdonyà, chi karè a wighè nkwùè ni ñkwìrènè mmè nkwè, nì tyi'è ngyèmpè m̄è ñdèrè a Judyà. ¹⁷ Ndè kì kwànjè a lenè la, àtswuè m̄è a tsànkè tsànkènè? Kè ndè kwànjè a lenè pè tsa'a ñwùè àtswuè ñshyè ghè nì à pyiimènè ndà'nè e tyi'è nkwùè ghu?

¹⁸ La tsa'nè Nwùè à pèné Nwùè nkũnjè nkujè la, ntuumè ñwèè ambo pighè ka ñ pè e "ee" pobè "nganjè." ¹⁹ Mbè'nè Yësù Kristù, Moonè Nwùè wa ni pèè Salàsè ni Timoti lè chwiitènè ambo pighè la, ka à lè pè e "ee" pobè "nganjè." La ambo ze, àze ànwùè a lè kì mbè pè lo "ee" nkwùè ñtsùmè. ²⁰ Ntiinè nkà'nè Nwùè ñtsùmè nì ñ pèné "ee" ñ chyè la amwuè Kristù. La ñsùmè nì pèèné pa nshwøjè "Amen" ndànjè anjùnè ze ngu'tè a Nwùè. ²¹ La, à pwuutè Nwùè mbwuutè a wèèné ngìrè lo pèèné tæmè ntijnè anjùnè Kristù, nki ntso'ò a wèèné ntê anjùnè àfà'è e, ²² nchyâ àlènè e anjùnè pèèné, nki nchyâ Àzhwùè e amwuè m̄ntijnè m̄è ñmèèné, mbè'è ghìrè a laanè lo à lònè ñpwuumè ñtsùmè ambo pèèné.

²³ Ñfujè a Nwùè tsa'a ndzæenè zæenènè m̄è; À zhyè ntijnè m̄è lo ñka kwìrè tò m̄è a àl'à Korìntè, ka a lè pè e la a ni chyâ ngè'è anjùnè pighè. ²⁴ Ka pèè m̄è ntà'è a wèè pè lo nyiimè a wighè lo nì pyiimè ànwùè nì pèè pè nshwøjè; Pèè zhyè lo nì tæmè ntijnè anjùnè àpyiimè ntijnè àzighè. Pèè tà'à fà'è pèèné pè amwuè àlànje nì nì pè nì ñgha'è.

2 Tsa'nè a pèné lè la, ñnùnè amwuè ntijnè m̄è lo ka mbè chi tò karè m̄è a wighè a ni ghìrè nì kwìrè mbè nì àsòmènè. ² Ntè pèla ngìrè lo nì sòmènè, ñwè a tyi'è mbè ghu a ni ghìrè lo ñga'è? Ndànjè e wighè wa nì ñgìrènè lo nì pè nì àsòmènè la. ³ Ndè ñwà'nè àñwà'nè za ambo pighè la ntiinè ka ndè tà'à m̄è a ni tò ntsirè pànè nì pobè pèné ghìrè ñga'è, pobè tyi'è ngìrè ñmbè pè nì àsòmènè. Ntiinè ñzhyè tyi'è ñshì'nè lo nkwùè ñtsùmè nì m̄bènè nì ñgha'è, pighè p̄tsùmè pa nki mbè nì ñgha'è ⁴ Ndè ñwà'nè àñwà'nè za ambo pighè nì nchyè ñmyè pobè ntòmènè amwuè ntijnè m̄è. Ka a pè e pè a ni ña a wighè nì ngè'è. A lè pè pè a ni ghìrè nì zhyè tsa'nè ñkònjènè a wighè p̄tsùmè.

Lèèné a tìpònjè ndyimè o

⁵ Njònè ñtse à tè pèla ngìrè lo ñwùè wighè ñtse à sòmènè, yi ka à ghìrè e la anjùnè m̄ijnè. À ghìrè pè anjùnè pighè p̄tsùmè, la a chyè pètè a wighè pè p̄milyi'è kè tisiñjè. (Ñshwøjè a lenè la ntiinè ka ñtà'è m̄è a ni ghìrè ngè'è ghu pè tsa'a ñ no'ò tisiñjè). ⁶ Ngè'è nì pànè p̄nno'nè chyànè anjùnè ze ñ kù'nè ambo ze. ⁷ Njiilo mbè'è nì lèèné ñfàntè ñnwùè ñpè, ngyèmpè e mbè'è a kanjè sòmènè tisiñjè lèèné m̄ijnè e. ⁸ Mbu'ù mbò ambo pighè lo nì ghìrè à zhyè lo nì tsùnjè nkònjè e. ⁹ Lè ñsùmè ànwùè nì ndè ñwà'nè àñwà'nè zè ambo pighè la. Ndè ñwà'nè a zèrè la a ni zhwì'è a wighè zæenè lo nì wa ndanè ndzu'nè m̄inwùè nì ngwa ntætè a wighè nì mèrè nkwùè ñtsùmè lo. ¹⁰ Nì tè lèèné àfàntè ànwùè nì

ñwùè à ghìrènè, nki ndèèné àzà. Ntè pèla ndèèné àfàntè ànwùè njònè ñtse, mbè'è a ni nì mbè nkũnjè nkujè lo nchyè a ni lèèné àfàntè ànwùè ñwùè, yi mbi ghìrè a lenè a mbyè Kristù la ntii wighè, ¹¹ ngìrè a lenè mbè'è Satàanè a kanjè tsàarè a àzhì'tè àzæenè ntiinè pèèné zhyèné ñkwànjè tìpònjè ñpè.

Ntòmènè Pàolò a Troas

¹² Nkwùè nì ndè tònè a àl'à Troas a ni chwiitè ntuumè ghù ñshì'nè wa mbè'è Kristù la, ndè zæenè lo Ndò'nèmbiyê a lè nya'kè àlànje ambo m̄ijnè anjùnè àfà'è nì a lè pèné ghu. ¹³ La ndè pè nì ntòmènè ntiinè ka ndè zæenè m̄è a ndyimè m̄è Titus. Lenèla, ndà'nè pànè nì pì lè pèné ghu ntyi'è ndèrè a Màsèdonyà.

Ñlànje a ndzùmè Kristù ndzighè ntsòo

¹⁴ Ñjã a miyàa ambo Nwùè wa nì à wa ngìrè nkwùè ntsùmè lo pèèné yiinè pèèné pì Kristù nì à zighènè ntsòo. Nwùè a wa ndòo a wèèné ngìrè lo pèèné siimè ntuumè ghù ñshì'nè wa mbè'è Kristù a ñlyi'è ñtsùmè tsa'a àzwuumè àzhyè yè ñshì'nè. ¹⁵ Mbè'nè pèèné la àzwuumè àzhyè yè ñshì'nè za nì Kristù a ñanè ambo Nwùè, a tyi'è mmè nsiimè ndèrè ambo pànè nì pì chwarènè pobè pyè nì pì p̄inè. ¹⁶ Ambo pànè nì pobè p̄inè, a àzhyè tìpònjè za nì a zhwuutènè. La ambo pànè nì pobè chwarènè, a àzwuumè àzhyè yè ñshì'nè za nì a za tònè nì ñchyèmbiyê. Tsa'nè a pèné lè la, ñwè a kù'nè anjùnè mbuurè ñfà'è pèrè pè. ¹⁷ Ka pèè pè wèè tsa'a pànè p̄nno'nè nì pobè lònè àshwøjè Nwùè pè tsa'a àzwuumè m̄täänè. La tsa'nè Nwùè a lè twuumènè a wèè la, pèè shwøjè pè a nkũnjè nkujè a mbyè ze tsa'a ngànje àfà'è Kristù.

Ànwùè mbè'è ñkàanè yi shwuè pobè yi lwùnè

3 A chyè lè lo pèè pè nchi mbyiimè àfà'è àzæè pèè nì pèè? Kè a pè lè lo pèè tà'à ñwà'nè nì tònè kè nfulè ambo pighè mbyiimè àfà'è àzæè tsa'a p̄itse pànè? ² Pighè àtswuè ñp̄ijnè àzighè nì chyè mbè la ñwà'nè p̄ighu nì pì ñwà'nè amwuè m̄ntijnè ñmèè, lo pànè p̄tsùmè zhyè nki nfulè. ³ A zè nnèrè ñshì'nè ambo ñwùè misonjè a ni zæenè lo nì chyè mbè la àñwà'nè nì a furènè ambo Kristù nì pèè ñanè. Ka p̄ ñwà'nè e àñwà'nè zè pè nì nikonjè nì àñwà'nè la pì ñwà'nè pè nì Àzhwùè Nwùè wa nì à pèné ghù ntijnè. Ka p̄ ñwà'nè e pè anjùnè ñpàpè m̄ighòorè, la pì ñwà'nè pè anjùnè m̄ntijnè pànè pì misonjè.

⁴ Pèè shwøjè a lenè la ntiinè pèè nùnjènè ntijnè ñwèè tyi'è nkũnjè nkujè anjùnè Nwùè ndànjè la a ndzùmè Kristù. ⁵ Ka pèè shwøjè a wèè pè lo pèè pè nì ñtijnè a ni ghìrè ànwùè àtse, à ghìrè Nwùè pèè zhyè a ni fà'è ñfà'è pèrè pè. ⁶ À ghìrè Nwùè lo pèè kù'nè a ni pè ngànje àfà'è amwuè ñkàanè yi shwuè. Ka à ghìrè e a lenè la ntii mbòomè ñtse. À ghìrè a lenè la ntii Àzhwùè. Mbòomè à wa nzhwuutè a ñwùè misonjè, la Àzhwùè a m̄è ñjã a ñchyèmbiyê.

⁷ A tè mbè lo ñkàanè wa nì ñ lònè a ñwighè ntò nì pì lè ñwà'nè àtswuè m̄ighòorè ñ pè ntsiinè tisiñjè

amwuə ndwuumə ni mbə'ə ka pànə pi Israel lə zhyə a ghobə a ni nanjə ìsighə Mūsí, mbaa pə tsa'nə ka i lə chi mmə tsiinə e ìshí'nə la, ⁸ mbə'ə ka nìtsiinə ìkàanə ni à pənə àfà'á Àzhwùè Nwùè la a tsiinə e tsaarə? ⁹ A tə mbə lo ìkàanə wa ni i wa nchyá ìsá'a anjuna pəənə la lə pə ntsiinə, nìtsiinə ìkàanə wa ni i wa ngìrə mìnwùè mi pànə təəmə la lə ka tsiinə e tsaarə? ¹⁰ Pəənə tyí'ə nsh-wənjə tìtsònjə lo nìtsiinə ìkàanə wa ni pəənə pənə amwuə wèrə tìtsònjə la à ghìrə mə lo nìtsiinə yí ntsàambyə wa à tyí'ə àffíí. ¹¹ A tə mbə lo àzwuumə za ni ka a ghojə e ni nkujə a lə mə ntsiinə, yí àzwuumə za ni a ghojəənə ni nkujə la a ka tsiinə e tsaarə?

¹² Lenəla, tsa'nə a pənə ànwùè ni pəənə nùnjə ntiŋmə ìwəənə anjuna tə mbyabə la, pəənə chwiitə ti àkwàrə.

¹³ Ka pə pə wəə tsa'a Mūsí ni à lə lònə atsə'ə nkŵupə ìsighə e ghu lo kò pànə pi Israel zəənə a ghobə lo nìtsiinə wa a wə mborə ndèrə. ¹⁴ Lenəla, pi lə fìnjə ìzhí'tə ìpobə tə ntò mbyàa sínə wə. Pi tə mə nfuŋə ànjwà'nə ìkàanə yí lwùnə, atsə'ə ghu a ki mbirə nnàanə e ìzhí'tə ìpobə nàanə, ntiinə mbə'ə pi ki ndànjə e pə a ndzùmə Kristù ntso'ò atsə'ə zə. ¹⁵ Ee, mbyàa pə sínə, pi tə mə nfuŋə ànjwà'nə pìmbòomə pi Mūsí, atsə'ə ghu a ki mbirə nkŵupə e ìzhí'tə ìpobə kŵupəənə. ¹⁶ La nkŵùè ni njwùè a pənjənə nnùnjə ntiŋmə e anjuna Ndò'nəmbyə, atsə'ə ghu a tso'nə a ìsighə ze. ¹⁷ Tìtsònjə, Ndò'nəmbyə ni à shwənjənə la a Àzhwùè Nwùè. Njwùè ntsùmə ni Àzhwùè Ndò'nəmbyə a pənə anjuna ze ka à pirə e àp'ù. ¹⁸ Pəənə pìtsùmə ni pəənə tso'ò mə atsə'ə za a ìsighə pəənə ngwà'á, nìtsiinə Ndò'nəmbyə a tyí'ə nkyà'á a ìsighə pəənə ngìrə pəənə tyí'ə ndzəənə a nìtsiinə Ndò'nəmbyə wa ni à ghìrənə pəənə kŵùè amwuə nìtsiinə ghu mbənjə ntyí'ə tsa'a ze. Zèrə zə ànwùè a furə tyí'ə ambo Ndò'nəmbyə wa ni à pənə Àzhwùè la.

Ìpwuumə Àzhwùè pi tsə'nə amwuə mikinjə mi àpòomə

4 Tsa'nə Nwùè à koorənə mǐlìnjə ìməənə njā àfà'á zə lo pə fà'á la, ka mǐntiŋmə ìməə chi mborə e. ² Pəə twuunə a wəə ìnwùè ìsìnjə ìtsùmə ni pi pa ngìrə pə a nǐlèəmənə la. Ka pəə mə ngìrə a wəə ìnwùè mǐfìghə, ka ki mə kwebə a wəə ànwùè Nwùè. La pəə pa nshwənjə a wəə pə a nkùjə nkujə ni à pètənə mǐntiŋmə ìmobə ngìrə pobə pyiimə ànwùè àzəə a ìmyə Nwùè. ³ Pi tə pəla ndəəmə ntwuumə ghù ìshí'nə wa ni pəə pa nchwiitə la, yí pi ləəmə pə ambo pànə ni pobə pə mbí ndèrə. ⁴ Ntiinə ambo pobə, nwùè àtwuè ìshyə wə a nàanə mə mǐntiŋmə mi pànə ni ka pobə nùnjə a ghobə mǐntiŋmə ìmobə anjuna Nwùè la lo kò pobə zəənə a ghobə nkà'á ntwuumə ghù ìshí'nə mbə'ə àghu'tə Kristù wùè ni à pənə tsa'a Nwùè. ⁵ Ngə anjuna ntwuumə ni pəə pa nchwiitə, ka pəə chwiitə a wəə pə mbə'ə mbìnjmə ìzəə. Pəə pa nchwiitə pə lo Yésù Kristù a Ndò'nəmbyə, pəə tyí'ə mbə ngànjə àfà'á ìzìghə nti Yésù. ⁶ Mbə'nə à pənə Nwùè wa ni à lə shwənjənə lo, "Nkà'á ì kyà'á amwuə ndzùmə!" ni à ghìrənə lo nkà'á kyà'á amwuə mǐntiŋmə ìməə. A njā nkà'á ni i wa ngìrə lo pəə zhyə àghu'tə Nwùè za ni a za ntā a ìsighə Kristù la.

⁷ La pəə ni pəə pənə ni ìpwuumə pi tsə'nə pə, pəə chyə mbə la Mikinjə mi àpòomə, mbə'ə nèrə lo ìtìnjə wa ni i tsàarənə mbò ni i pənə amwuə ntwuumə ghù ìshí'nə wa ka i furə e la ambo pəə. I furə pə ambo Nwùè. ⁸ Pi njā mə a wəə ni mbuurə ngə'ə ntsùmə la ka mǐntiŋmə ìməə porə e; ngìrə ìtwuè ìpəə tsànkə la ka ghìrə e lo pəə myà'tə; ⁹ nnyànjə a wəə la ka Nwùè a wa'á e a wəə; ntsòo a wəə mmà'á a ìshyə la ka zhwu-utə e a wəə. ¹⁰ Nkwùè ìtsùmə pəə pa mbí'í a nǐwìghə Kristù a mbìnjmə pəə mbə'ə pi zəənə a nìchyəmbyə Kristù anjuna mbìnjmə ìzəə. ¹¹ Amwuə nìchyəmbyə ìwəə nkŵùè ìtsùmə pəə pa a ntswùè nǐwìghə nti Yésù, mbə'ə pì zəənə a nìchyəmbyə e anjuna mbìnjmə ìzəə ni ì ghá kwìghə.

¹² Tsa'nə a pənə a lenə la, pəə pa ntyí'ə nchyə la a ntswùè nǐwìghə mbə'ə nì chyə.

¹³ Pi njwà'nə amwuə ànjwà'nə Nwùè lo, "Ndə shwənjə ntiinə ndə nùnjənə ntiŋmə anjuna Nwùè." A ndənjə ndənjə lo pəə ki mbə la ni mbuurə àpyiimə ntiŋmə ghu ntyí'ə mə nshwənjə ntwuumə ghù ìshí'nə wa. ¹⁴ Pəə zhyə lo Nwùè wa ni à lə zhwuumənə a Ndò'nəmbyə Yésù la a ghá ki zhwuumə a wəə pi Yésù, lòo a wəə pəə tō nnwuunə a mbyə ze. ¹⁵ Mèrə mə mìnwùè chyə la nti wìghə mbə'ə àpònjə ntiŋmə Nwùè à siimə ambo pànə pìno'nə, mbə'ə nǐnjā a mǐyàa ambo Nwùè à no'ò nkí ntō ni àghu'tə ambo Nwùè.

Nìchyə anjuna àpyiimə ntiŋmə

¹⁶ Tsa'nə a pənə lə la, mbə'ə pəə chi mborə a wəə nkŵè ni ndzùmə apə. Mbaa pə tsa'nə mbòbè mbìnjmə ìzəə i zə mborə nkŵìghə ndèrə la, Nwùè a ki mə njā pə mǐtìnjə mi shwùè njyə ìtsùmə ambo Àzhwùè àzəə. ¹⁷ Mǐlyí'ə ngə'ə wə ni pəə pə ndzəənə anjuna mətùmə nkŵùè lə ì ghá tō ni àghu'tə za ni a lǐwənənə nkí ngojə ni nkujə amwuə nkŵùè za ni pəə pənə a mbyə Nwùè la. ¹⁸ Lenəla, ka pəə mə nnanjə a wəə pə ìpwuumə pyə ni pəə pa ndzəənə ni ìmyə ìməə, la ntā àtwuè pə anjuna pyə ni ka pəə mə ndzəənə a wəə. Ìpwuumə pa ni pi pa ndzəənə chyə la anjuna mətùmə nkŵùè, la pyə ni ka pi mə ndzəənə e ghojə ni nkujə.

5 Mbə'nə pəə zhyə'nə lo pi tə shà'tə àzunjə zə ni pəənə pə nchyə amwuə a àtwuè ìshyə ghə lə, yí pəənə pə ni ndā a nǐpwuurə ni Nwùè à njā, a pə ndā ni ka pi korə e ni mbò, nkí ngojə ni nkujə. ² Tìtsònjə, pəənə pə ntswaamə a chwèrə amwuə ndā zə ni pəənə pə amwuə lə, ntyí'ə mmə mbyabə a ni pə ni ndā ìzəənə a nǐpwuurə ni ì kŵupə a wəənə, ³ ntiinə nkŵùè ni ndā ghu i tə nkŵupə a wəənə, pəənə chi mbə wəənə ni ntǔmnə apə. ⁴ Tsa'nə pəənə pìrənə amwuə àzunjə zə la, pəənə pə ntswaamə a chwèrə mbə ni àsòmənə ka pə e pə lo pəənə t'á a ni sòrə atsə'ə zə ni pəənə wìnə lə. Pəənə t'á a pə lo wí a zhyə za ni a furənə a nǐpwuurə àtwuè zèrə njiilo àzwuumə ni a za nkŵìghə a pənjə ntyí'ə mbə àzwuumə ni a za nchyə ni nkujə. ⁵ Nwùè la njònə ni à chwu'tənə a wəənə anjuna ànwùè zèrə zə, njā a wəənə ni Àzhwùè e a ni nèrə lo kŵepə wèrə wə à tō. ⁶ Tsa'nə a pənə a lenə la pəənə tyí'ə mbə ni àwiiimə ntiŋmə nkŵùè ìtsùmə. Pəənə zhyə lo tsa'nə

pàenè pənə amwuə ndā zè ni ì pənə mbòbè mbìjəmè ìzəənè la, pàenè pa a ndyě sàa pàenè pi Ndò'nəmbýá, ⁷ ntiinə pàenè zhyəna lo mìnwùè mə la nkújə nkujə ntiinə pàenè pa nchyə a nìchyəmbýá ìwəənè ndàjə la a ndzùmə àpyiimè ntiijmə àzəənə, ka pə e pə ntii mìn-wùè ni pàenè pa ndzəənə. ⁸ Pəə pə ngwiiimè ntiijmə, mmə ngylí a ni myà'tè mbìjəmè zə ghè pə a imwuə alyí'ə pəə pi Ndò'nəmbýá. ⁹ La pàenè tə pə a imwuə alyí'ə kə a alyí'ə yè nyaanə, àtwuè ànwùè àzəənə a chyə pə a ni ghìrè ànwùè ni ǎ pə ni nìgha'a, ¹⁰ ntiinə pàenè pìt-sùmə ghǎ təəmə ajuənə nìghòorə ni korè ni Kristù kwi-irə mìn-tsò'nə mi àfà'à ìməənə. Njwùè ntsùmə à ghǎ kwiirə ìpòjə kə tìpòjə zùjə la ajuənə ànwùè ni à lə mənə nfà'à amwuə mbìjəmè e.

Ìswùnə a tìtìrè pànè pi Nwùè ndàjə a ndzùmə Kristù

¹¹ Tsa'nə pəə zhyəna ànwùè ni a pənə zèrə a ni pò Ndò'nəmbýá la, pəə ki kyiiitè ghìrè pìtse pànè zhyə. Nwùè à zhyə a wəə tyí'è ishí'nə, nki nkwanjə lo nì ki nzhyə a wəə tyí'è ishí'nə amwuə mìnntiijmə ìmìghə. ¹² Ka pəə chi mmə ntà'a a wəə la a ni pyiimè ànwùè àzəə pəə ni pəə ambo pìghə. Pəə tà'a ghìrè nì zhyə lo mbə'ə nì tsòo a ghàjə ìwìghə ntii wəə mbə'ə ki zhyə ndwuumə ni nì wa nkwùè àshwəjə ambo pànè pa ni pòbə pa ntsòo pìghàjə ìpòbə amwuə ndwuumə ni pòbə pa ndzəənə pàenè ni ìmyə, ka pə e pə tsa'nə mbòomə ìghobə à pənə. ¹³ Pəə tə pəla mbaarə paarəna, yi pəə paarə la ntii Nwùè. Pəə tə pəla ka paarə a wəə, yi a chyə a lenə la ntii wìghə. ¹⁴ Mbə'nə a wəə la à wa ndə'tè e ìkòjə Kristù, ntiinə pəə zhyə lo ta'a njwùè à lə kwìghə àtwuè ni pànè pìtsùmə. Lenəla, a tyí'è mbə lo njwùè ntsùmə à lə kwìghə. ¹⁵ À lə kwìghə àtwuè ni pànè pìtsùmə ni pòbə pìrəna pìtìjə lo kò pòbə chi nchyə pə mbə'ə mbìjəmè ìzobə, pòbə chyə pə mbə'ə wùè wa ni à lə kwìghəna àtwuè ni pòbə pi ki nchi nzhwuumə e ajuənə nìwìghə la. ¹⁶ A ni furə tìtsòjə wə, ka pəə chi nnañə a wəə a jònə la tsa'nə pànè pi àtwuè ìshyə pa nnañə. Mbaa pə tsa'nə a lə pənə nkwwè ìtse pàenə pə nnañə a Kristù tsa'a njwùè mìsonjə la, ka pəə chi nnañə a wəənə a ye tìtsòjə a lenə. ¹⁷ Lenəla, njwùè ntsùmə ni à pwuutəna mbə pòbə Kristù, à tyí'è jònə shwuə. Nìchyəmbýá yì ndwùnə à ləjə mə, yì shwuə a tó. ¹⁸ Mèrə mə mìnwùè furə la ambo Nwùè wa ni à lə ləjəna a ndzùmə Yèsù Kristù ndòo a wəənə ngìrə pìswùə ìpe ghu, ntyí'è njā àfà'a ambo pàenə lo pàenə tyí'è mmə ngìrə lo pìtse pànè pə pìswùə ìpe; ¹⁹ Nwùè à lə ləjə la a ndzùmə Kristù nkwiirə ndòo pànè pi àtwuè ìshyə ajuənə pìswùə ìpe, ka chi nnañə e ìnwùè tìpòjə ìpòbə la ntyí'è njā a wəənə ni ntwuumə lo pàenə ləo pànè ngìrə pìswùə ìpe ghu. ²⁰ Pàenə chyə mbə la àtwuè ni Kristù, Nwùè a tyí'è ndàjə a ndzùmə pəə nshwəjə ambo pàenə. Pəə pu'ù mbò ambo pìghə ajuənə nìlìnə ni Kristù lo nì pəjə ntyí'è pìswùə pi Nwùè. ²¹ Mbə'nə Nwùè à lə ghìrə Kristù wa ni ka à lə ghìrə e a tìpòjə la a tyí'è ngàjə ngìrə ìnwùè tìpòjə ntii wəənə, mbə'ə pàenə tyí'è mbwuutə pàenə pi Kristù mìnwùè ìməənə təəmə a mbyə Nwùè.

⁶ Tsa'a pànè ni pòbə pa nfà'a pòbə pi Nwùè, pəə pə mbu'ù mbò ambo pìghə lo kò nì ghìrə àpòjə ntiijmə Nwùè za ni à njānə ambo pìghə a lèrə àffíí.

² Mbə'nə Nwùè à shwəjəna lo,

“Ndè zè'ù o amwuə ngotə nkwwè,

ndə yèmpə o ajuənə njyè za a ni chwarə o amwuə ngə'ə.”

Nì zhwì'tə, lə nkwwè ghu ni ì kù'nəna ambo Nwùè a ni yèmpə a wìghə. Lə njyè ghu ni Nwùè à pi chwarə a wìghə ì zə lə.

³ Ka pəə nùjə a wəə a kìlè'ə amwuə àlànə jònə ìtse, njiilo kò jònə a njā e ìfèrə amwuə àfà'a àzəə. ⁴ La ajuənə mìnwùè mìtsùmə ni pəə pa ngìrə, pəə pa nnèrə ìpìjəmè ìwəə tsa'a ngàjə àfà'a Nwùè. Pəə pa ngwiiimè ntiijmə amwuə ntòmnə ni ngə'ə, farə amwuə mìtse mìnwùè mìtìjə. ⁵ Pi lə pu'ù a wəə nkwwè no'nə, nchyə a wəə a ìtsanjə nkwwè no'nə, nki nkyiinə nzhwà'ə ìlyí'ə ntii wəə. Pi ghìrə pəə tsòo mbìjəmè ìzəə ni ìfà'a ndyè a nìlyiinə, ka pə wəə ni àzwuumə ni mbə'ə pəə zìghə. ⁶ Ìnwùè pèrə pə ki nnèrə ambo pànè lo pəə la ngàjə àfà'a Nwùè tsa'nə mbòomə ìwəə a lə laanəna, pəə ki nzhyə a nkújə nkujə ni à pənə amwuə ntwuumə ghù ìshí'nə wa ngwiiimè mìnntiijmə ìməə, ngìrə mìnwùè mi ìshí'nə ajuənə pàenə, nki mbə ni Àzhwùè Nwùè pòbə ngotə ìkòjə. ⁷ Pəə shwəjə pə a nkújə nkujə, mbə ni ìtìjə Nwùè, ntwu'tə ìpwuumə ntsòo pi mìnwùè mi təəmənə a àpò yè zìghəna pòbə yè kwàbè. ⁸ Pànè pa ngu'tə a wəə, pìtse pə ngwà a wəə nshwəjə ìnwùè tìpòjə pòbə pi ìshí'nə àtwuè pəə. Pi nnañə a wəə tsa'a ngàjə pìchwìrə, la pəə pə nshwəjə pə a nkújə nkujə. ⁹ Pànè zhyə a wəə la nnañə a wəə tsa'a ka pi zhyə e a wəə; mbə tsa'a ìkwuè pàenə, la nì mə ndzəənə a wəə pəə ki mmə nchyə a wəə tyí'ə chyəna. Mbaa pə tsa'nə pi mənə ntòmnə a wəə la, ka pi mə nzhwuutə e a wəə; ¹⁰ Pi lə patə ngìrə pəə sòmna sòmna nəna la, pəə ki mbə pə ni nìgha'a nkwwè ìtsùmə; pəə pə tsa'a ngàjə àfumə, la ngìrə pànè pìno'nə pə ni nk-abə; mbə tsa'a pànè ni ka pòbə pə a ghobə ni àzwuumə, la mbə ni ìpwuumə ìtsùmə.

¹¹ Pìswùə ìpəə pànè pi Korintə, pəə lanə nshwəjə ambo pìghə a sàjə sàjə nki nnya'kə mìnntiijmə ìməə njā ambo pìghə. ¹² Ka pəə kwupə a wəə mìnntiijmə ìməə ambo pìghə, la kwupə e pìghə nkwwè mìnntiijmə ìmìghə ambo pəə. ¹³ Ntyí'ə nshwəjə ambo pìghə tìt-sòjə la tsa'a njwùè a shwəjə ambo ìpòonə ìpe. Nì ki nnya'kə mìnntiijmə ìmìghə.

Àkwàtə a ni pwuutə pìghə pìtìpyiimə a Nwùè

¹⁴ Kò nì ki mbwuutə nfà'a a wìghə pìghə pìtìpyiimə a Nwùè. Ànwùè yè ìshí'nə pòbə yè tìpòjə a pwuutə lə ìla ghu? Kə nka'a pòbə ndzùmə pwuutə lə ìla ghu?

¹⁵ Mbə'ə Kristù pòbə devèlè shwəjə ndzù'nə lə ìla ghu? Njònə ni à nùjəna ntiijmə e ajuənə Kristù a chyə ni àkə a ni ghìrə pòbə jònə ni ka à nùjə e ntiijmə e ajuənə Kristù? ¹⁶ Mbə'ə Ndā Mìshwà'a Nwùè pə ni ànwùè àtse pòbə pìtìto? Pàenə la Ndā Mìshwà'a Nwùè wa ni à wə nchyə la; Tsa'nə Nwùè àtwuè ìpìjəmè e à shwəjəna lo,

1 “Mbi chyê amwuê pèànè ìpâ mmê yiinè amwuê pobê.

Mbi pè Nwùè ìghobê, pobê kî mbê pèànè ìpâ.”

¹⁷ Lenêla, Ndò'nèmbýâ à shwèjè lo,

“Nì furè amwuê pobê kò nì chi nchyê pìghê pì pobê.

Kò nì pè a wìghê nì ànwùè a nì ghìrè pìghê pì àzwuumè nì ka a laanè e; lenêla yi mbi kwiirè a wìghê.

¹⁸ Mbi tyi'è pè tã iwìghê, nì kî mbê ìpoonè ìpâ pì mbyànghè pobê pì pèngyè, la shwèjè Ndò'nèmbýâ Àkò'ntsirè.”

7 Tsa'nê ìnwùè pèrè pè ìtsùmè nì Nwùè à kà'nê chyêna ambo pèànè la nì pìswùè ìpâ, pèànè sùu mbìjhmè ìzèànè laanè anjuna ntsìjhmè ìtsùmè nì za ntsèjhmè mbìjhmè ìzèànè pobê ìzhwùè ìpèànè, njiilo pèànè laanè mmyàanè mbê nì àkwàrè Nwùè.

Pàolò a gha'á mbè'á pànè pì Korintè

² Nì nya'kè mìntijhmè ìmìghê ìjghê ambo pè; ka pè wìghê a wèè ànwùè àtse ambo jònè ìtse, ka ghùbrè a wèè àzwuumè jònè ìtse, ka kî kwiirè a wèè àzwuumè jònè ìtse nì mtiijhmè. ³ Ka ìmmè nshwèjè mè la a nì jghê ìfèrè iwìghê, ntiinè ndè pyè mè nshwèjè ambo pìghê lo nì wa amwuê mìntijhmè ìmèè amwuê ndwuumè nì mbè'á ka àzwuumè àtse a ghàbè e a wèànè, kè a pè nìchyê ntijhmè kè nìwìghê. ⁴ Ndànè nnùjè ntijhmè anjuna pìghê nki mmè ntsòò a ghànè ntiij wìghê; mbè'nè amwuê mìngè'è ìmèànè mìtsùmè, ngwè nì ntijhmè ghu ìtjhmè, ka nìgha'á mè a kî mbê e nì àndànè.

⁵ Nkwùè nì pèè lè kwuunèna a Màsèdonyà, ka pèè lè zhwùutè a wèè tyi'è pìmiilyi'è. Ngè'è ì tò anjuna pèè n'furè a pìpàa pìpàa; pèè zòjhmè pèè pì pèànè a àpyiinè, nki mbê nì àkwàrè amwuê pèè. ⁶ La Nwùè nì à wa ndè'tè mìntijhmè mì pànè nì pobè pa nsòmnhè, à lè'tè mìntijhmè ìmèè tsa'nè à lè tsàanè a Titus a tó. ⁷ Ka a lè pè e la ntiinè Titus à lè tònè ndà'á, a lè kî mbê ntiinè nì lè pèna mmè mbyatè e. À lè tiitè a wèè tsa'nè nì lè mè ngyii a nì zèànè mè, tsa'nè nì lè kìnè mmè nsòmnhè mbè'á ànwùè nì a lè lànjèna, tsa'nè nì lè mèna ndzòjhmè mbè'á mè; njiilo nìgha'á mè à lèrè nì mbyè.

⁸ Ndè pè la ghìrè lo nì pè nì àsòmnhè amwuê ànjwà'nè nì ndè tsàanè ambo pìghê yi ka a lè pì e a gha, la a lè pì mè tyi'è pìmiilyi'è. Ndzèànè lo ànjwà'nè ghu a lè ghìrè nì sòmnhè, la nsòmnhè pè anjuna mètumè nkwùè. ⁹ La tìtsòjhmè, ngwè nga'á; ka gha'á mè pè lo ndè ghìrè nì sòmnhè, nga'á pè ntiinè àsòmnhè àzìghê yèghu a lè ghìrè nì kwèbè ìlàjhmè tìpòjhmè ìpìghê. Nwùè à lè pètè a wìghê amwuê àsòmnhè àzìghê zè, lenêla ka pèè lè ghìrè a wèè ànwùè tìpòjhmè àtse anjuna pìghê, ¹⁰ ntiinè jhwùè à tè mmè nsòmnhè amwuê àlàjhmè nì Nwùè à t'à'nè, yi à ghìrè a pèjhmè ntijhmè e nchwarè. Lenêla, ka zèrè za àsòmnhè a pì e. La jhwùè à tè mmè nsòmnhè pè amwuê ndwuumè nì pànè pì àtwuè ìshyè pa nsòmnhè, yi zèrè za à lòò a nìwìghê tó. ¹¹ Nì zèànè tsa'nè Nwùè à ghìrèna nì àsòmnhè àzìghê zèrè zè: nì zèànè tsa'nè à ghìrèna nì shwèjè a nkùjhmè nkujhmè, ndzèànè tsa'nè nì pa ndànè nnèrè lo ka nì lè ghìrè a wìghê a tìpòjhmè, ndzèànè tsa'nè ànwùè ghu a lè pèna ndzarjè a wìghê,

ndzèànè tsa'nè nì lè pèna mbò, ndzèànè tsa'nè nì lè chwu'tèna mbìjhmè a nì fà'á, ndzèànè tsa'nè nì twu'tèna ntiijhmè anjuna pìtse pèànè, ndzèànè tsa'nè nì twu'tèna ntiijhmè a nì chyê ngè'è anjuna jhwùè nì a ghìrèna tìpòjhmè. Nì nèrè mè amwuê ìlàjhmè ìtsùmè lo ka nì zhyè a wìghê ànwùè àtse amwuê ìsà'a ghu. ¹² Ndè patè jhwà'nè pè ànjwà'nè zè ambo pìghê la, ka a lè pè e la ntiij jònè nì à lè mèna ngìrè a tìpòjhmè ghu, kè jònè wa nì pì lè mèna ngìrè a tìpòjhmè anjuna ze. A lè pè a nì nèrè nì zhyè a mbyè Nwùè lo nì chyè mbè la pànè nì pobè pa ntsùjhmè nkòjhmè a wèè. ¹³ Lenêla, pèè lè tyi'è mbè nì nìgha'á. Nìgha'á wè nì pèè lè pèna nì wèrè a lè kwi'nè ntiij nìtò Titus nì a lè tònè nkwi'nè a nìgha'á ìwèè. Pìghê pìtsùmè tyi'è ngìrè ntiijhmè e pè nì àporè-porè. ¹⁴ Ka a lè pè e ànwùè ìsìjhmè ambo mìjhmè a nì tsòò a ghànè mè ambo ze mbè'á wìghê. La tsa'nè ànwùè àt-sùmè nì pèè shwèjèna ambo pìghê a chyè mbè nkùjhmè nkujhmè la, njiilo nìtsòò a ghànè ìwèè a mbyè Titus à lè nèrè lo pèè shwèjè nkùjhmè nkujhmè. ¹⁵ Lenêla, ìkòjhmè nì à lè pèna nì wèrè anjuna pìghê i wè nkwi'è ndèrè nì mbyè amwuê nkwi'è nì à kwèmpèna tsa'nè pìghê pìt-sùmè lè zu'nèna ànwùè nì à lè nèrèna, farè tsa'nè nì lè kwiirèna e nì àkwàrè pobè àwùrèkè ntijhmè. ¹⁶ Ndànè mbè nì nìgha'á lo mbè'á ìdzè'nè anjuna pìghê anjuna mìnwùè mìtsùmè nì nì pè ngìrè.

Tsa'nè ìpoonè pì Kristù chyèna a nì jghê

8 Pìlyimè ìpèè, pèè tà'á lo nì zhyè àpòjhmè ntijhmè Nwùè nì à nèrèna ambo ìshwatè ìpoonè pì Kristù nì pèna a àlà'á Màsèdonyà. ² Pobè lè patè mbè pè nì mìngè'è mìnò'nè nì Nwùè à lè zhwì'nè a ghobè nì mèrè la, nìgha'á à lè kî ndwèna lwenèna amwuê mìntijhmè ì-mobè ngìrè lo pobè jghê ka mìzùjhmè mbaa pè tsa'nè pobè lè pèna nì àfumè la. ³ Ngwè nshwèjè lè tsa'a jònè nì à lè mèna ndzèànè tsa'nè pobè lè mèna jghê; mmè jghê àzwuumè nì pobè pèna nì zèrè, nki nchi mmè jghê ntsàarè farè àzwuumè nì pobè pèna nì zèrè; mmè jghê tyi'è tìghu jhwùè à wè ntiinè a ghobè. ⁴ Pobè lè pu'ù mbò nkwi'è mbu'ù lo pèè jghê a ghobè nì ìsàanè pobè jghê àzobè àyèmpè ambo pànè pì Nwùè nì pì pèna a àlà'á Judyà. ⁵ La ka pobè lè ghìrè a ghobè amwuê ndwuumè nì pèè lè kwàjhmè! Pobè lè pyè jghê mbìjhmè ì-zobè ambo Ndò'nèmbýâ mbòjhmè jghê ambo pèè a nì zùjhmè tsa'nè Nwùè à t'à'nè.

⁶ Lenêla pèè lè pu'ù mbò ambo Titus nì à kî pì'nèna àfà'á zèrè zè lo à làjhmè nì mbyè ngyèmpè a wìghê nì myàanè àfà'á àpòjhmè ntijhmè zè. ⁷ Tìtsòjhmè, tsa'nè nì kò'nè mbyàa anjuna alyi'è nì mbè'á nì ghìrè ànwùè àt-sùmè ìshì'nè la; tsa'a àpyiimè ntijhmè, nì ndwuumè nì nì wa nshwèjhmè, nì nìzhyè mìnwùè, nì nìpè nì ntijhmè a nì yèmpè, farè tsa'nè nì wa nkòjhmè a wèè, pèè mè ntyi'è n'tà'á lo nì lànjhmè nì mbyè nì àfà'á ìkòjhmè zèrè zè a nì mè ngyèmpè pànè pì Nwùè.

⁸ Ka ìmmè jghê mè a wìghê pè nì ntè ìtse, la ìt'à'á pè mbè'á nì lànjhmè a ndzùmè pìtse pèànè nì pì pèna nì ntijhmè a nì yèmpè, nnèrè tsa'nè ìkòjhmè ìwìghê i pèna ghu nkùjhmè nkujhmè. ⁹ Mbè'nè nì zhyèna àpòjhmè ntijhmè Ndò'nèmbýâ Yèsú Kristù ìwèànè; mbaa pè tsa'nè à lè

pənə ngàṅə nkabè la, à lè pəṅə ntyi'è ngàṅə àfumè nti wəənə, mbə'ə lāṅə a ndzùmə àfumè e za pəənə tyi'è ngàṅə nkabè.

¹⁰ Àkwàṅə mè a chyè lo, a pòṅə lo nì myàanè ànwùè nì nì lè pì'nəṅə ngu'u la tìtsòṅə. Nì lè pə pìtsàa pìm-byè, ka pə wìghə pə aṅunə ndà'ə a nì fà'ə, nì lè kì mmə ntà'ə a nì fà'ə. ¹¹ Nì lāṅə nì mbyè mmyàanə àfà'ə ghu. Tsa'nə nì lè pənə nì ntiṅmə a nì tyankè ànwùè zə la, nì kì pə nì ntiṅmə a nì myàanə a zèrə. ¹² Mbə'ə nì tə mə nga'ə a nì ḡā yi Nwùè à kì kwìirè àzwuumə nì nì ḡānə, ndzùṅə aṅunə àzwuumə nì nì pənə nì zèrə ka pə e aṅunə àzwuumə zhyè nì ka nì pə wìghə nì zèrə. ¹³ Ka ntà'ə mè pə lo àyèmpə nì nì ḡānə ambo pànè la a pə àpì'ì nì pì tənə àtwuè pìghə. ¹⁴ La tsa'nə nì pənə nì zèrə tìtsòṅə a no'ò la, a pòṅə nki nkù'nè lo nì yèmpə pànè nì ka àzobə a pə e ghu. Mbə'ə a ḡā mbə nkù'è nì nì puṅəṅə, pobə kì mbə nì zèrə a no'ò, pobə kì ngyèmpə a wìghə. Lenəla a pə ndəṅə ndəṅə lo nì yèmpə a wəə pəḡ kì ngyèmpə a wìghə. ¹⁵ A tsa'nə àṅwà'nè Nwùè a shwəṅəṅə lo,

“Nḡnə nì à shwatənə a yè no'nə la
ka à pə e nì yè no'nə tìsìṅnə,
ḡnə nì à shwatənə a yè kìnə la
ka à pə e nì yè kìnə tìsìṅnə.”

Titus pobə ngàṅə àkwùè nìyìnə ìze

¹⁶ Pəə ḡā a miyàa ambo Nwùè nì à ḡhìrənə lo Titus à pə nì ntiṅmə a nì yèmpə a wìghə tyi'è tsa'nə pəə kìnə mbə àzəə la. ¹⁷ Ka à lè pyiimə e pə ndà'ə ànwùè nì pəə lè shwəṅəṅə lo à ḡhìrə, à lè kì mbə nì ntiṅmə a nì tō ambo pìghə àtwuè nì ze. ¹⁸ Pəə pə ntsàa e pobə pì ndy-imə wa nì ìshwatə ìpoonə pì Kristù pìnə'nə kòṅəṅə e la ntii àfà'ə e a nì chwiiṭə ntwuumə ḡhù ìshì'nə wa. ¹⁹ Ka a pə e pə ndà'ə zèrə zə, ìshwatə ìpoonə pì Kristù lè kì ntso'ò e ntsàa lo pəə pì pobə lèrə aṅunə àkwùè nìyìnə zə lo fà'ə àfà'ə ìkòṅṅə zə a nì ḡhu'tə a Ndò'nəmbýə, mbə'ə kì nèrə lo pəə kòṅə a nì yèmpə. ²⁰ Pəə pə ntə àtwuè a nì zəənə lo kò pànə shwəṅṅə a tìpòṅə mbə'ə pəə aṅunə ìpwuumə pyè nì pànə ḡānə nì mìnṭiṅmə ìmobə mìtsùmə lo pəə fà'ə nì pèrə. ²¹ Ntiinə pəə pə ntə àtwuè a nì zəənə lo pəə ḡhìrə ànwùè nì a təəmənə a ìmyə Ndò'nəmbýə farə a ìmyə pànə pì misonṅə.

²² Pəə pə nki ntsàa a momaa ìwəə pobə pì pobə. Pəə zhwi'ì mə e nkù'è no'nə ndzəənə lo à kòṅə a nì yèmpə. Tìtsòṅə nì a nùṅəṅə ntiṅmə e aṅunə pìghə la, à chyè nì ntiṅmə a nì yèmpə tyi'è ìshì'nə. ²³ Ngə aṅunə Titus, a ḡwùè àkwùè mè nì à wa nfà'ə pəə ze a nì yèmpə a wìghə. Ngə aṅunə pyè pànə nì pì tənə pobə pì pobə la, pobə tyi'è ntəəmə àtwuè nì ìshwatə ìpoonə pì Kristù ḡḡā àḡhu'tə ambo Kristù. ²⁴ Lenəla, nì nèrə a ḡhobə nì ìkòṅṅə, mbə'ə ìshwatə ìpoonə pì Kristù ìtsùmə zəənə a nkùṅə nkuṅə, mbyiimə lo pəə lè tsòo pìḡhàṅə ìpəə la ntii a wìghə.

Nìḡā àyèmpə ambo pìlyimə ìpəənə

9 Ka ìsùmə ìtse ì pə e ghu ambo mìnṅə a nì ḡwà'nə ambo pìghə mbə'ə àyèmpə nì pì ḡānə ambo

ìpoonə pì Nwùè a Judyà, ² ntiinə ìzhyəṅə lo nì wa nì ntiṅmə a nì yèmpə. Mbyè mmə ntsòo a ḡhàṅə mè mbə'ə wìghə ambo pànə pì Məsèdonyà, nshwəṅə lo pìghə a àla'ə Àkayà lè chwu'tə mə mbìṅmə ìzìghə a nì furè ngu'u. Ntiṅmə nì nì pənə nì wèrə a nì yèmpə ì pə'kə a ḡhobə pìnə'nə. ³ La ngwə ntwuumə pìlyimə ìpəənə ambo pìghə pə lo kò nìtsòo a ḡhàṅə mè a lèrə àfffi. La tsa'nə ndə shwəṅəṅə la, nì chwu'tə mbìṅmə ìzìghə a nì yèmpə a ḡhobə. ⁴ A tə pəla mbə lo pànə pì Məsèdonyà tō pəə pì pobə ndzəənə lo nì pìrə a wìghə mbìṅmə tì chwu'tə, yi à pə ìsìṅṅə àtwuè pəə, kì pə ìsìṅṅə yìnə'nə àtwuè pìghə ntiinə pəə zhyəṅə nkùṅə nkuṅə lo nì yèmpə. ⁵ Lenəla lè ànwùè ghu nì ndə kwàṅəṅə lo tsàa pìlyimə ìpəənə lo pobə zàamə ntō ntsìrə a wìghə mbə'ə shwatə ìpìghə ìpwuumə pa nì nì lè kà'nə la za'ə ìnbòṅə tō tsìrə a wìghə. Njii lo nì ḡā nì ntiṅmə ìwìghə ìtsùmə, ka pə e pə lo pì nyiimə a wìghə nyiiməṅə.

⁶ Nì kwèmpə lo ḡnəṅə nì à wa mbyè mizìghə nì àkwù'tə à ḡā kì fù'ù mizìghə mì kì. Nḡnə nì ka à pyè e nì àkwù'tə, à ḡā kì fù'ù mizìghə mìnə'nə. ⁷ Nwùè ntsùmə à ḡā tyi'è tsa'nə ntiṅmə e kòṅəṅə. Kò a ḡā nì àsùṅə mbìṅmə, kə tsa'a pì nyiimə e nyiiməṅə, ntiinə Nwùè à kòṅəṅə a ḡnəṅə nì à wa ḡḡā nì nìḡhà'ə. ⁸ Nwùè à kù'nə a nì ḡā a wìghə nì àzwuumə àtsùmə nkù'è nì nì tà'nə. Lenəla, nì pə nì àzwuumə àtsùmə za nì nì tà'nə amwuə nkù'è ìtsùmə chi kwì'nə pə nì pìnə'nə mbə'ə lòo fà'ə ìfà'ə pìshì'nə ghu lèrə nì mbyè. ⁹ A chyè amwuə àṅwà'nə Nwùè lo:

“À wa ḡḡā ìpwuumə pìnə'nə ambo ngàṅə àfumə;
mìnwùè ìme mì təəmənə ḡhòṅə nì nkuṅə.” †

¹⁰ Nwùè wa nì à wa ḡḡā ngwàrə ìpwuumə ambo pànə pa nì pobə pa mbyè nki mbə ze wa nì à wa ḡḡā àpəanə aṅunə mizìghə, la ze wa nì à ḡā wìghə nì ngwàrə ìpwuumə ìtsùmə nì nì tà'nə, kì ḡhìrə zèrə kwùè nkù'ù nkù'è nì nì fù'ù, mbə'ə kwì'nə mìnṭàamə nì nì zumə ntii mìnwùè ìmìghə mì təəmənə. ¹¹ À ḡhìrə nì pə nì ìpwuumə pìnə'nə amwuə ìlāṅə ìtsùmə mbə'ə nì tyi'è ngàbè àpò nkù'è ìtsùmə, pànə pìnə'nə tyi'è ndàṅə a ndzùmə pìghə ḡḡā a miyàa ambo Nwùè ntii ìpwuumə nì nì ḡānə, ¹² ntiinə àfà'ə zèrə zə ka à yèmpə e pə ndà'ə pànə pì Nwùè, a kì ngìrə pànə pìnə'nə mə ḡḡā a miyàa ambo Nwùè. ¹³ A nì zùṅə tsa'nə pì zəənəṅə nì ḡā mbìṅmə ìzìghə aṅunə àfà'ə ghu la, pànə pìnə'nə ḡhu'tə a Nwùè. Pànə pìnə'nə kì ḡhu'tə a Nwùè a nì zùṅə amwuə ndwuumə nì nì kìnə mmə nfà'ə nì ntwuumə Kristù ḡhù ìshì'nə wa nì nì nùṅəṅə ntiṅmə ìwìghə aṅunə, farə nìḡhàbè àpò ìwìghə ambo pobə nì pànə pìnyaanə. ¹⁴ Tsa'nə a pənə a lenə la, nì pə amwuə mìnṭiṅmə ìmobə pobə tyi'è nchà'tə a Nwùè nì ntiṅmə ìḡhobə ìtsùmə mbə'ə wìghə ntii àpòṅə ntiṅmə Nwùè za nì a nèrəṅə ambo pìghə la. ¹⁵ Pəənə ḡā a miyàa ambo Nwùè aṅunə mìnṭyaṅə mì tì ndùnə nì à ḡānə ambo pəənə la.

† Ps 112.9

Pàolò a ghìrè ìtwuè pèèné laanè mbè'è àfà'è e

10 Mìnjè àtwuè mbìnjmè mè Pàolò wa ni nì shwəjənə lo ngwa mbonè nkwùè ni mbəne pəənə, la ntsə nkwùè ni ka mbə mè pəənə. Nḍòò àpotè mbìnjmè pobə nìponè Kristù, ² mbu'ù mbò ambo pìghə lo kò nì ghìrè lo ìtsə aṅunə pìghə nkwùè ni ìtòné. Mbə'nə ñzhyānə lo mbi tō tsə aṅunə pānə pa nì pobə pa nkwàṅə àzobə pə lo pəə pa nfà'ā ndzùṅə pə àlāṅə pānə pì àtwuè ìshyā. ³ Pəə patə mmə nchyē pə àtwuè ìshyā ghè la, ka zòṅṅə a wəə ntsòo tsa'a àtwuè ìshyā. ⁴ Ka ìpwuumè ntsòo ìpəə pə e la pì àtwuè ìshyā. ìpwuumè ntsòo ìpəə la mīṅṅṅə mī Nwùè mīwūunə a ni lòo nshà'tè mīnkā'ā mīṅṅṅə ma ni Sataānə à korənə la. ⁵ Pəə pa nshà'tè ìtānkə mīnwūè ìtsūmè pobə àkò'ò mbìnjmè ni pānə lōonə nāanə lo kò pānə zhyē a ghobə a Nwùè. Pəə pa nkwiirè ìkwāṅə ìpobə ìtsūmè ngìrè lo pobə tyi'è ndzu'nə a Kristù. ⁶ Nkwùè ni nì nèrənə nì ntijmè ìwìghə ìtsūmè lo nī mə zu'nə a Nwùè, pəə kī chwu'tè mbìnjmè a ni chyā ngə'è aṅunə pānə pìtsūmè ni pobə pa tìṅṅə àtwuè ambo Kristù. ⁷ Nì tsūṅṅə nnaṅṅə ìshì'nè: Nwùè ìwìghə ìtse à tə pəla ntsūṅṅə nzyē lo à chyā ambo Kristù, a chi ntsūṅṅə nnaṅṅə mbìnjmè e ìshì'nè, à kī zəənə lo pəə kī mbə àzəə ambo Kristù tsa'a ze. ⁸ Ka mbə pə mè nì ìsìṅṅə mbè'ə mbəla ntsòo a ghāṅṅə tisiṅṅə mbè'ə ìtìṅṅə ni Nwùè à ṅānə ambo pəə ntiinə à pənə ìtìṅṅə a ni poomə a wìghə, ka pə e a ni tsəṅṅə a wìghə. ⁹ Ka a pə e pə tsa'a lo ngwè ntà'ā a nì shwāṅṅə a wìghə nì ìṅwā'nə ìpā. ¹⁰ Pānə pìtse pa shwəṅṅə lo, "ìṅwā'nə Pàolò pa ntìṅṅə, la nkwùè ni a pənə pəənə pì pobə àtwuè mbìnjmè e a wa mborè ka ìshwəṅṅə ìpə pə e ànwùè àtse." ¹¹ A pòṅṅə lo pānə pìṅṅṅə zhyē lo ìnwùè ni pəə shwəṅṅə amwuə ìṅwā'nə nkwùè ni ka pəə pə wəə pəənə la, a ìnwùè ni pəə ghìrənə nkwùè ni pəə pənə pəənə.

¹² La mbè'ə ka pəə lòo a wəə mbìnjmè ìzəə mmīnkə aṅunə pānə pa ni pobə pa ndòo mbìnjmè ìzobə lo pobə tsāarə a ṅwùè ntsūmè. Pobə la ìkìghə pəənə ntiinə pobə mīnkənə mbìnjmè ìzobə ndzùṅṅə pə ìlāṅṅə ìpobə. ¹³ Ngə aṅunə pəə, mbè'ə pəə tērè a wəə ndāṅṅə àndānə apə. Kìtērè ìwəə a təəmə aṅunə àfà'ā ni Nwùè a ṅānə ambo pəə. Àfà'ā àzəə zèrə zə a tō mbyāa farə ambo pìghə. ¹⁴ Tsa'nə pəə lè tōnə ni ntwuumè ghù ìshì'nə mbè'ə Kristù ntō mbyāa ambo pìghə la, pəə lè pìrè la tyi'è amwuə alyi'è àfà'ā ni Nwùè à lè ṅānə ambo pəə. ¹⁵ Ka pəə tsòo a wəə a ghāṅṅə ndāṅṅə nkwuunə amwuə ìfà'ā pānə pìnyaanə. Nìyì ìwəə a chyā lo àpyiimè ntijmè àzìghə a kwi'ù, àfà'ā àzəə a tìtìrè pìghə à kwi'nə ndèrè ni mbyè. ¹⁶ Lenəla, pəə tyi'è nchwiitè ntwuumè ghù ìshì'nə wa amwuə ìla'ā pìnyaanə. Ni ndwuumè wə ka pəə chyā a wəə a ni tsòo a ghāṅṅə nti ìfà'ā ni pəə fà'ā mə aṅunə ìsāanə pānə pìnyaanə.

¹⁷ La àṅwā'nə Nwùè a shwəṅṅə lo, "Nwùè wa ntsūmè ni à wa ntsòo a ghāṅṅə, à tsòo pə aṅunə ìlìlìnə ni Nḍò'nəmbyā." ¹⁸ Mbè'nə ṅwùè à wa ka naṅṅə e ìpìṅṅə e shwəṅṅə lo à kù'nə ntiinə à wə ngìrè ànwùè ni a pòṅṅə. À wa nnaṅṅə e Nḍò'nəmbyā nnaṅṅə nshwəṅṅə lo ṅwùè à kù'nə.

Təchwiì Pàolò pobə ngāṅṅə ntwuumè Kristù pì pìchwiirè

11 Ntā'ā lo nì wiiimè mīntijmè ìmìghə nti mīlyi'ə àkìghə mè. Nì wiiimè mīntijmè ìmìghə pəənə. ² Ngwè ngə'nə a wìghə tyi'è tsa'nə Nwùè à kìnə mmə ngə'nə. Mbi ṅā a wìghə ambo ndwuumè lo à zò'ò ni à pənə Kristù. Nìyì mè à chyā mbə lo ṅga ṅṅā a wìghə ambo ta'ā ṅònə mbyāṅṅə à tso'ò mīlù'ù mī àtwuè ìmìghə tsa'a mōngwāṅṅòonə ni à pìrè mə e a mōmbyāṅṅə tì zhyē. ³ La ngwè mbò mbè'ə pì tō nḍkè a wìghə tyi'è tsa'nə ìnyoorè za ì lè fìkənə a Ifè ni àzhì'tè àfìghè e za, ntsəṅṅə ìkwāṅṅə ìpìghə, ngìrè lo kò nì chi nkòṅṅə a wìghə a Kristù ni ntijmè ìwìghə ìtsūmè. ⁴ Àkwārè mè a chyā la lo nì wa nfà'ā mbyiimə a ṅònə wa ntsūmè ni à chwiitənə ntwuumè mbè'ə Kristù ghù nyāanə ntsāarə a wùè ni pəə pa nchwiitè ambo pìghə. Nì kī mmə nkwiirè Àzhwùè yè nyaanə ntsāarə a zhyè ni nì pyè mə nkwiirè, nki mə mbyiimè ntwuumè ghù nyaanə ni ka wèrə pə e ntwuumè ghù ìshì'nə wa ni nì lè pyè mə mbyiimè la.

⁵ Nkwāṅṅə lo ka ñkē mè ntsāarə pānə pèrə pə ni nì wa nfunṅṅə ni ngāṅṅə ntwuumè Kristù yi wūunə lə. ⁶ Ntə pəla ka zhyē shwəṅṅə mè ìshì'nə ka a pə e la lo m̄buṅṅə àzhì'tè. Pəə ghìrè la lo zèrə zə a laanə ambo pìghə amwuə ìlāṅṅə ìtsūmè.

⁷ Nì kwāṅṅə lo ndè fānə la ànwùè lo shwu'kè mbìnjmè mè a ìshyā a ni ṅaṅṅə a wìghə àtìghə, nchwiitè ntwuumè Nwùè ghù ìshì'nə ambo pìghə tì kwiirè àzwuumè àtse? ⁸ Ndè fìkè ìshwatè ìpooonə pì Kristù pìnyaanə nkwiirè nkabə ambo pobə a ni yèmpè mè lo nfà'ā ambo pìghə. ⁹ La tsa'nə ndè pənə pəənə la, ka ndè ṅā mè wìghə ni ngə'è ìtse nkwùè ni ndè puṅṅə àzwuumè, ntiinə ìpwuumè ìpā lè pə nḍurə ambo pìyimə ìpā a àla'ā Māsədonyā. La ìsūmə ni ndè ntwuumè mè a ni ṅā ngə'è ambo pìghə, nki mbìrè mmə ntwuumè a mè a ni ṅā ngə'è ambo pìghə amwuə ìlāṅṅə ìtsūmè. ¹⁰ Tsa'nə nkūṅṅə nkuṅṅə Kristù à pənə amwuə mīṅṅə la, mbè'ə ka pì ntwuumè e tì zhyē ànwùè zə ni ngwè ntsòo a ghāṅṅə aṅunə lə a pāa àla'ā Àkayā. ¹¹ A ghìrè àkə ka nkwiirè mè ìpwuumè ambo pìghə? A chyā pə ntiinə ka ñkòṅṅə mè a wìghə? Nwùè à zhyē lo ñkòṅṅə a wìghə.

¹² Mbi kī lāṅṅə ni mbyè mə fà'ā pə àfà'ā ni m̄mənə nfà'ā, ṅjiilo ñfuukè àtìtsa'a a ìsūmə mīkwùè mī pānə ni pobə pa nko'ò mbìnjmè nshwəṅṅə lo pobə chyā mbə tsa'a pəənə aṅunə ìpwuumè ni pobə mənə nko'ò mbìnjmè aṅunə la. ¹³ Mbè'nə mbuurə pānə zèrə zə la ngāṅṅə ntwuumè Kristù pìchwiirè, mbə ngāṅṅə àfà'ā àfìghè ni pobə pa nḍkè nnèrè lo pobə la ngāṅṅə ntwuumè Kristù. ¹⁴ Ka ànwùè zèrə zə a pə e ànwùè kə'nənə ntiinə Sataānə àtwuè ìpìṅṅə e à wa nḍkè nshwəṅṅə lo ze chyā mbə e la angèrè nkā'ā. ¹⁵ Lenəla, ka a pə e ànwùè shwuè ambo ngāṅṅə àfà'ā za ni pobə pa nḍkè lo pobə ngāṅṅə àfà'ā Nwùè ni mīnwùè ìmobə təəmənə. Nḍwūutə ìzobə ì ghā nèrə tsa'nə ìfà'ā ìpobə lè pənə.

**Pàolò a nèrè tsa'nə à lè zəənənə ngə'è tsa'a ngànjə
ntwuumə Kristù**

¹⁶ Ntə'à k̄wirè shwənjə lo kò rònə ìtse a lòo e a gha tsa'a àkìghè. La n̄ pəla ngìrè a lenə, n̄ lòo m̄ tsa'a àkìghè mbə'ə nya'a mbə n̄ m̄lyi'ə ànwùè n̄ mbə'ə ntsòo a ghànjə aṅunə. ¹⁷ Zèrə zə ànwùè n̄ ngwè nshwənjə lə ka a pə e ànwùè n̄ Ndò'nəmbyə à pyiimənə lo ñshwənjə. N̄shwənjə pə tsa'a àkìghè aṅunə ànwùè n̄tsòo a ghànjə zèrə zə. ¹⁸ Tsa'nə pànə p̄n̄o'nə pənə ghu n̄ pobə tsòonə a ghànjə tsa'a pànə pi àtwuè ìshyè ghè la, mbi ki tsòo a za. ¹⁹ N̄ wè nga'a a n̄ w̄imè mb̄ijmè ìzìghə pìghə pi ìkìghè n̄tiinə n̄ pənə ngànjə àzhì'tə. ²⁰ N̄ wa ngw̄imè mb̄ijmè ìzìghə m̄byiimè ambo rònə n̄ à wa ndòo a wìghə aṅunə ìp̄r'ù, ndə'è ìzə'è lo n̄ kwìghə amwuə, ndzìghə a wìghə kə ngwā a wìghə kə ndùbè a wìghə a ìsìghə. ²¹ A lanə mbə tyi'è ànwùè ìsìghə ambo m̄ijə a n̄ pyiimè lo pəè lə porè a n̄ ghìrè m̄inwùè mèrə mə ambo pìghə.

La rònə ìtse à tə mə ntsòo a ghànjə, (ñshwənjə tsa'a àkìghè) yi n̄chyè ki tsòo ìghə. ²² Pobə chyè pə la p̄iHi-brù? Yi n̄ki mbə ghùtse. Pobə chyè mbə la pànə pi Israel? Yi n̄ki mbə ghùtse. Pobə chyè mbə la ngwàrə Abrāhamə? Yi n̄ki mbə ghùtse. ²³ Pobə la ngànjə àfà'ə Kristù? (Ngwè nshwənjə lə tsa'a àpaarə). La mbə ngànjə àfà'ə ìshì'nə ntsàarə a ghobə. N̄fà'ə mə ntsàarə a ghobə, ñkwuunə mə a ìtsanjə nk̄wùè no'nə, pi kə'è mə m̄ ìshì'nə nk̄wùè no'nə, m̄byāa mə a ntswùè n̄wìghè nk̄wirè m̄byāa. ²⁴ P̄j̄ew kə'è mə m̄ n̄ ìt̄ij̄nə n̄ à lè tyi'nə mbun̄jə e ta'a a pə ngwāanə m̄ìghumə ñkwāa nk̄wùè itaanə ²⁵ P̄iRoman kə'è mə m̄ nk̄wùè itarə; ntumpə m̄ n̄ m̄ìghòorə a ta'a nk̄wùè, àpan̄jə a shà'tə mə n̄ m̄ijə amwuə nk̄wùè itarə. N̄chyè mə amwuə n̄chyə ghu n̄ij̄nənə amwuə ìtwu'è ghobə n̄jyā.

²⁶ Aṅunə ìkwùè n̄ȳiinè ìp̄a p̄n̄o'nə, m̄bə mə a ntswùè n̄wìghè a n̄ w̄enə amwuə n̄chyə farə ambo p̄intun̄jə ìshyè. M̄bə mə a ntswùè n̄wìghè ambo p̄j̄ew pobə pànə n̄ ka pobə pə ghobə p̄j̄ew; mbə a ntswùè n̄wìghè amwuə mbòmpə àlā'ə ngw̄uunə pobə alyi'ə waakə, n̄ki mbə a ntswùè n̄wìghè amwuə n̄chyə ghu n̄ij̄nənə pobə p̄iyimə pi p̄ichwirè. ²⁷ Ntsòo mə mb̄ijmè ndzəənə ngə'è, ndyè a n̄ȳiinè nk̄wùè no'nə, n̄jyè m̄zìghè pobə n̄jyè n̄chyə ì zanjə m̄; nk̄wùè no'nə ka mbə m̄ n̄ àzwuumə a n̄ zìghə, ka pə m̄ n̄ alyi'ə a n̄ lyè, ìfè ì mə n̄koorə a m̄ ka mbə m̄ n̄ ìtsə'ə a n̄ k̄wupə. ²⁸ A n̄ wa'a a m̄itse m̄inwùè, àkwànjə m̄ n̄jyè ìtsùmə a chyè mbə'ə ìshwatè ìpoonə pi Kristù àtsùmə. ²⁹ A ìwə r̄wùè n̄ à porənə, ka mb̄ijmè m̄ ì ki mborè e? A ìwə r̄wùè n̄ à kunənə amwuə ìp̄r̄njə, ñka l̄wenè m̄ n̄ àsòm̄nə e?

³⁰ Ntə mə ntsòo a ghànjə yi ñtsòo la aṅunə ìpwuumə pa n̄ pèrə pa nnèrə lo m̄borè. ³¹ Nw̄ùèko'ò wa n̄ à pənə Tā pi Ndò'nəmbyə Yēsù Kristù w̄ùè n̄ mborè ti myè ì pənə aṅunə n̄l̄inè ìtse à zhyè lo ka m̄mə nyii m̄ a chwirè. ³² Nkwùè n̄ ndè pənə a Dāmaskòsè la, gov-inò mbòmpə àlā'ə ghu n̄ à lè pənə a ìsùmə ìfò Aretas a tsàa p̄isoyi lo pobè tō m̄byabə a m̄ a ntswùè n̄ka'ə

nkò. ³³ La pi chyè m̄ amwuə n̄kaamə ntsàa amwuə n̄ifənjə n̄ n̄ka'ə, nshwu'kə m̄ a ìshyè ñtyi'è k̄irè.

Ànwùè n̄ Ndò'nəmbyə à lè nèrənə ambo Pàolò

12 Mbi lānjə n̄ m̄byè ki tsòo m̄ a ghànjə tsòonə, m̄baa pə tsa'nə ka àpii àtse a pə e amwuə la, ñtyi'è ndānjə n̄ m̄byè nshwənjə mbə'ə ndzəəmè n̄ ì lè lānjənə a ìmyè m̄ijə pobə m̄inwùè n̄ Ndò'nəmbyə Yēsù à lè nèrənə ambo m̄ijə. ² N̄zhyè a moonə Kristù ghùtse n̄ t̄tsònjə a ngu'u ntsòbè ñkwāa tsa'nə Nw̄ùè à lè lòonə e n̄ko'ò ndèrè n̄ w̄erə a n̄pwuurè n̄ Àko'ntsirè (kə n̄ à lè pənə tyi'è ànwùè n̄ a lè lòonə alyi'ə kə à lè pə ndzəəmè n̄ ì lè lānjənə a ìmyè m̄ijə, yi ka ñzhyè m̄; à zhyè Nw̄ùè n̄zhyè). ³ Nw̄ùè à lè lòo a rònə wè ndèrə a *Paradise*; (kənə à lè pənə tyi'è ànwùè n̄ a lè lòonə alyi'ə kə à lè pə ndzəəmè n̄ ì lānjənə a ìmyè m̄ijə, ka ñzhyè m̄, à zhyè Nw̄ùè n̄zhyè). ⁴ A lè ko'ò ndèrè ndzù'ù m̄inwùè n̄ mbə'ə r̄wùè m̄isongə a shwənjə e apè; n̄ki mbə myè n̄ mbə'ə ka r̄wùè a shwənjə e ambo r̄wùè. ⁵ Mbi tsòo a ghànjə mbə'ə mbu-urè rònə zə, la ka pə tsòo m̄ pə mbə'ə mb̄ijmè m̄; ndānjə e lo mbə'ə ntsòo pə mbə'ə m̄inwùè n̄ m̄ nèrənə lo m̄borè. ⁶ Ntə pə tsòo a ghànjə, mbə m̄ àpuukə apè n̄tiinə mbi mə shwənjə pə a nk̄ijə nkun̄jə. La ñkùmə ntwuunə a n̄ tsòo a ghànjə n̄tiinə ka ñtā'ə m̄ lo rònə ìtse a tyi'è nk̄wànjə lo ñfan̄jə ntsàarə m̄inwùè n̄ ze à zəənənə kə m̄mə ndzù'ù kə m̄mə ngìrè.

⁷ A n̄ ghìrè lo kò ntsòo m̄ a ghànjə t̄isij̄nə, m̄inwùè m̄i kə'nənə m̄i no'ò n̄ ndè zəənənə, pi lè chyè àndzan̄jə aṅunə m̄ijə: a tyi'è mbə tsa'a ngànjə àfà'ə Satāanə n̄ à r̄ānə ngə'è ambo m̄ijə, a n̄ ghìrè lo kò n̄chi tsòo mə a ghànjə t̄isij̄nə. ⁸ Ndè pu'ù mbò ndoonə ambo Ndò'nəmbyə nk̄wùè itarə lo à tso'ò àndzan̄jə zə aṅunə m̄ijə. ⁹ A shwənjə ambo m̄ijə lo "Àpònjə n̄tiij̄mè m̄ a k̄ù'nə ambo ghò, n̄tiinə ìt̄ij̄nə m̄ ìtsùmə ì nèrè mb̄ijmè e ìshì'nə amwuə mb̄ijmè n̄ ì porənə." Lenəla mbi pə n̄ ñgha'a a n̄ tsòo a ghànjə m̄ amwuə n̄porè m̄, mbə'ə ìt̄ij̄nə Kristù ì tō aṅunə m̄ijə. ¹⁰ La, ìsùmə n̄ ngwè nga'a mbə'ə Kristù amwuə n̄porè m̄, amwuə m̄indzòomə, amwuə ngə'è, amwuə n̄nyānjə, amwuə nk̄wùè n̄ m̄inwùè mənə ntsàarə m̄ n̄tii Kristù. Mbə'nə nk̄wùè n̄ m̄borənə la nk̄wùè n̄ ngwa n̄tiij̄nə.

Pàolò a twu'tə n̄tiij̄mè aṅunə pànə pi Korìntè

¹¹ Ndòo mb̄ijmè m̄ ngìrè àpuukə ghu, la a ghìrè pìghə ngìrè. La pə pyiimè pìghə pyiimè a àfà'ə, mbə'nə m̄batə ka pə m̄ pə àzwuumə la ka k̄i m̄ tsàarə ngànjə ntwuumə Kristù ìzìghə ȳi w̄uunə za. ¹² Ndè nèrè ambo pìghə tsa'nə ñchyənə mbə ngotə ngànjə ntwuumə Kristù amwuə ndwuumə n̄ ndè w̄imənə mb̄ijmè m̄ ndzəənə ngə'è n̄ki ngìrè ìlènə ìnwùè n̄ m̄inwùè kə'nənə pobə m̄inwùè m̄i yerənə yerənə a t̄it̄irè pìghə. ¹³ Ndè nèrè amwuə zèrə àlānjə lo ñkònjə àshwatè ìpoonə pi Kristù p̄itse ntsàarə a wìghə ndānjə e lo ka ndè pə m̄ àp̄i'ì yè l̄irənə àtse àtwuè pìghə? A tə mbə lo ndè ghìrè a t̄ipònjə a n̄ ka pyiitè m̄ a wìghə lo n̄ r̄jā ìpwuumə n̄gyèmpə m̄, yi n̄ l̄əənə m̄.

¹⁴ Ngwè nchwu'tè mbìjnmè a ni tó ngaanè a wìghè aḅunè nòm-bàa nkwùè itarè. Mbi tó la pè mè àpì'í àtse ambo pìghè apè ntiinè òtá'nè pè a wìghè, ka òtá'à mè pè ìpwuumè ìpìghè. A pyè mbè la lo pìtá pobè pìmá nùjè ìpwuumè ambo ìpoonè ìpobè ka pè e ìpoonè a ni nùjè. ¹⁵ Mbi gha'à gha'nè a ni òtá' ìpwuumè ìpá ambo pìghè, òtá' farè mbìjnmè mè a ni yèmpè a wìghè ghu. Ntè pèla nkòjè a wìghè tisiḅnè nì tyí'è ka tsùjè kì kòjè a wìghè a gha ntii àkè?

¹⁶ Nì pyiimè lo ka ndè zhi'è mè a wìghè ni àpì'í àtse. La pànè pìtsé shwèjè lo ndè ghìrè nkòbè nki nfikè a wìghè ni pìchwìrè. ¹⁷ Ndè kì pèla ngìrè nkòbè nkwiirè ìpwuumè ìpìghè ndàjè a ndzùmè pànè ni ndè tsàanè ambo pìghè? ¹⁸ Ndè pu'ù mbò ambo Titus ntwuumè a ghobè yitse moonè Kristù wa. Titus à lè tó la ngìrè nkòbè nkwiirè ìpwuumè ìpìghè? Ka pè ze fà'à a wè la ni ta'à ntijmè kè ndzùjè a ta'à àlànjè?

¹⁹ Nkwùè ìtse nì mæ nkwànjè lo pè pè ntànjè pè ìtwuè ìpè ambo pìghè. A ye Nwùè ni à zhyèné lo pè shwèjè tyí'è a nkùjè nkujè tsa'a ngànjè àfà'à Kristù. Ntiinè ìnwùè ìtsùmè ni pè pa ngìrè la ni pilyimè ìpá ni òkòjèné, pè pa ngìrè pè a ni yèmpè a wìghè lo mbè'è nì kwùè.

²⁰ Ngwè mbò lo mbè'è òtá' ka zèanè mè a wìghè nì pè mbuurè pànè ni òkòjèné lo nì pè, nì kì ka zèanè a wìghè a gha òtá' òtá' nì nì kòjèné lo òtá'. Ngwè mbò lo mbi tó kì tsìrè a wìghè nì pè amwuè àsá'nè pobè àghè'nè, nì mæ ndzanjè a lojè, mmæ ngè'è, mmæ ntsèjè mìnè nki mmæ nkwèamè, nki mbè ni àsàa mbìjnmè pobè àzhwà'à. ²¹ Ngwè mbò lo mbè'è nkwiirè ntó Nwùè a chyá ìsìjè àtwuè mìnjè a mbyè pìghè. Ngwè mbò lo ngá mæ yii ntii pèanè amwuè pìghè ni pobè pa ndèrè pè ni mbyè a ni ghìrè a tìpòjè ni pobè lè pyèné mmæ ngìrè, ka myá'tè a ghobè mìnwùè ni ka mèrè laanè e tsa'a àfànè pobè mæghàbè ni mìnwùè mìnsiḅnè mìtsùmè.

Ndwùèndzùmè Àkwàtè pobè àchà'tè Pàolò

13 Lè nòm-bàa nkwùè itarè ni ngwè ntó ambo pìghè. Ànwùè àtsùmè ni pì shwèjè mbè'è òtá' nì zèanè lo pìndzèanè zèanèné pè pìpaa kè pìtarè a ni pyiimè lo ànwùè ghu a nkùjè nkujè. ² Ndè kwàtè pànè pa ni pobè lè ghìrèné a tìpòjè farè pìtse

pèanè nkwùè ni ndè tónè nkarè a wìghè aḅunè nòm-bàa nkwùè ipaa la. Ntá'à kwìrè òtá' àkwàtè ghu tsa'nè ka mbè mè pèanè lè: nkwùè ni mbi ghá kwìrè tó, ka mbè ghá myá'tè mè a òtá' ìtse. ³ Tsa'nè nì wè ntá'à a ni zèanè àlènè lo Kristù à wè ndànjè a ndzùmè mìnjè nshwèjè la, nì zèanè! Ka à porè e amwuè ndwuumè ni à wa nfá'à pìghè pì pobè, la mmæ nfá'à ni ìtìjè a tìtìrè pìghè. ⁴ Mbè'nè ka à lè pè e ni ìtìjè nkwùè ni pì lè mænè nkwiimè e aḅunè àtìghè pànkèné la, à kùmè mbè tìtsònjè ghù ntìjèné lè ntii ìtìjèné Nwùè. Tsa'nè pè pì Kristù chyèné mbè ta'à òtá' la, pè kì mborè àzè. La nkwùè ni pè pè pèanè a ni nanjè mìnwùè ìmìghè, pè pè ta'à òtá' pè pè Kristù ni à pèanè ghù ntìjèné la, tyí'è pè ni ìtìjèné Nwùè.

⁵ Nì nanjè mbìjnmè ìzìghè ndzèanè lo nì wè mbiirè nnùjè ntijmè ìwìghè aḅunè Kristù; nì zhwì'í mbìjnmè ìzìghè. Ka nì zèanè a wìghè lo Yésù à wè amwuè pìghè, ndànjè e lo nì wìghè àkwá'nè ghu? ⁶ Nkwànjè lo nì kì zèanè lo ka pè àtwuè mbìjnmè àzè kì ngwìghè a wè. ⁷ Pè pè nchà'tè a Nwùè lo kò nì ghìrè a wìghè ànwùè àtse ni a pìné, ka pè e pè a ni nèrè pànè zèanè lo pè lánjè àkwá'nè ghu. La a chyè pè lo nì ghìrè mìnwùè ni mì tæamèné, mbaa pè tsa'nè pànè mæ shwèjè lo pè wìghè. ⁸ Mbè'nè mbè'è ka pè ghìrè a wè ànwùè àtse aḅunè nkùjè nkujè. Pè pa ngìrè ànwùè àtsùmè pè a ni tompè a nkùjè nkujè. ⁹ Pè pa ngá nkwùè ìtsùmè ni pè pèanè mborè la nì pè ntìjèné, nki mmæ nchà'tè a Nwùè lo mìnwùè ìmìghè pònjè ndèrè ni mbyè. ¹⁰ Ngwè òtá' nì mìnwùè mæ tìtsònjè ambo pìghè lè ntiinè ka mbè mè pèanè, njiilo nkwùè ni òtá' kò nsa'à mè a wìghè. Ndò'nè mbyè à lè òtá' ìtìjèné ambo mìnjè pè lo òtá' nì kwùè ndèrè pè ni mbyè, ka pè e pè a ni shà'tè a wìghè.

¹¹ A ni lèwùutè ni pilyimè ìpá, nì nwuunè ìshì'nè. Nì tarjè a ni zèanè lo mìnwùè ìmìghè tæamè, nzhwì'tè mìnwùè ni ngwè nshwèjè. Nì nwuunè tsa'a ta'à òtá' nì nkwùè, nki mbè ni àporèporè. Nwùè wa ni à wa nkòjè pèanè nki mmæ òtá' àporèporè la à pè pìghè pì pobè. ¹² Nì kampè mbìjnmè ìzìghè pìghè ni pìghè ni ntijmè ghu laanèné. ¹³ Pànè pì Nwùè pìtsùmè pè nchà'tè a wìghè.

¹⁴ Àpònjè ntijmè Ndò'nè mbyè Yésù Kristù, pobè òkòjèné Nwùè ni Àzhwùè Nwùè za ni a pwuutèné a wèanè pìtsùmè la pè pìghè pì pobè.

Galatia

Mɛnwùè a ni zhyê amwuê àŋwà'nè zè

Àŋwà'nè zè à lè ŋwà'nè Pàolò ambo ɛshwatè ɛpoonè pi Kristù ni a lè pənə a àla'á Galatia ni pànè pi Romè lè mənə mbu'tè a zèrə. Pàolò à lè pyè ntwuumè ghù ɛshì'nè wa ambo pobə, lenəla pobə zhyê e tyi'è ɛshì'nè (4.13-15). Pɛjew pɛtse lè tó mmə nshwəŋè ambo pànè ni pobə pənə amwuê ɛshwatè pè lo pobə la pànè ni ka pobə pə ghobə pɛjew, lo mbə'ə pobə chyê ndzùŋè a mbòomə Músi a ni pə ngotə ɛpoonè pi Kristù. Pɛnèrè pè lè mə nshwəŋè ambo pobə lo pobə tə ka mə nùŋè a ghobə pɛmbòomə pèrə pè yi mbə'ə Nwùè a chwàrè e a ghobə apè. Pobə lè shwəŋè farə lo ka Pàolò a pə e nkúŋə nkuŋə ngàŋè ntwuumè Kristù. Lə ànwùè ni a lè ghìrənə Pàolò a ŋwà'nè àŋwà'nè zè la. Pàolò à lè lòo mbɛŋmè e tsa'á àlènè a ni nèrè tsa'nə Kristù à lè kyàatənə mɛtsaŋè ni mbòomə à lè korənə pànè ghu, ngìrè pobə nùŋè ntɛŋmè aŋunə ze.

Lə tsa'nə pi ghàpənə àŋwà'nè zè

Mɛnwùè a ni zhyê amwuê àŋwà'nè zè 1.1-10

ɛtɛŋnè Pàolò tsa'á ngàŋè ntwuumè Kristù 1.11–2.21

Ntwuumè ghù ɛshì'nè mbə'ə àpòŋè ntɛŋmè Nwùè 3.1–4.31

Tsa'nə Kristù à lè kyàatənə mɛtsaŋè aŋunə ɛpoonè pi Kristù farə mɛnwùè ni mbə'ə pobə ghìrè 5.1–6.10

Mɛnwùè ni Pàolò à lwùutənə nshwəŋè 6.11-18

Pàolò a chà'tè ɛpoonè pi Kristù a Galatia

1 A mɛŋè Pàolò ni Nwùè à lè tsàanə lo ñtò mbə ngàŋè ntwuumè Kristù. Ka a lè twuumè e ŋwùè ntwuumè mə, kə ka ndè lànè mə la a ndzùmè ŋwùè za'á mbòŋè ntó. La ndè tó ndàŋè la a ndzùmè Yésú Kristù pobə tá ɛwəənè Nwùè ni a lè zhwuumənə e aŋunə nɛwighè. ² Pànè pɛtsùmè ni pə pi pobə pi nfà'á a nɛghè mbə'ə ntwuumè ghù ɛshì'nè pwuutè mə a ni chà'tè ɛshwatè ɛpoonè pi Kristù a Galatia. ³ Nchà'tè a Nwùè lo Tá ɛwəənè Nwùè pobə Ndó'nəmbýə ɛwəənè Yésú Kristù nèrè àpòŋè ntɛŋmè àzobə ambo pighə, ŋŋá a wighə ni àporəporə. ⁴ Yésú à lè ŋá a nɛchyəmbýə e nkwichə aŋunə tɛpòŋè ɛwəənè a ni fuukə a wəənə amwuə tɛpòŋè ni à pənə tɛtsòŋè wə. À lè ghìrè la ànwùè ni Nwùè Tá ɛwəənè à lè tà'nə. ⁵ Aghu'tè á pə ambo Nwùè ngoŋè ni nkuŋè ni nkuŋè! Amen.

A ye tyi'è ndà'á ta'á ntwuumè ghù ɛshì'nè wa ni pi pa nchwiitè

⁶ A tsàarè mə amwuə ndwuumè ni ndyě pirənə e ti sàa ni zùŋè ntyi'è mmyà'tè a Nwùè ni à lè funənə a wighə ndàŋè a ndzùmè àpòŋè ntɛŋmè Kristù, ntyi'è mbyimè ntwuumè ghù ɛshì'nè ghù nyaanə! ⁷ Ka a pə e pə lo ntwuumè ghù ɛshì'nè ghu nyaanə i wə ghu, la a chyê pə lo pànè pɛtse pə ghu tsànkə ɛtwuè ɛpighə ntaŋŋè a ni kwebè ntwuumè Kristù ghù ɛshì'nè wa. ⁸ La a tə mbə pə pə kə angèrè ni à furənə a nɛpwuurè nchwiitè ntwuumè ghù ɛshì'nè ghù nyaanə ndàŋè e a

wùè ni pə lè chwiitənə ambo pighə, yi a pòŋè lo á lèrè amwuə àkɛinè ɛmú. ⁹ Tsa'nə pə pyè mə nshwəŋè ambo pighə la, tyi'è nchi nkwiirè nshwəŋè a wighə lo ŋwùè à tə nchwiitè ntwuumè ghù ɛshì'nè ghù nyaanə ndàŋè wùè ni nɛ lè kwiirè mə, yi Nwùè à ghá tsàa e amwuə àkɛinè ɛmú. ¹⁰ Ànwùè zèrə zə ni ngwè nshwəŋè lə a chi lə pə lo ngwè tà'á lo pànè kòŋè mə? Nganə! Ngwè ntà'á pə lo Nwùè á kòŋè mə! Kə ngwè tà'á pə a ni ghìrè ànwùè ni a pòŋè pànè? A tə pə pə lo ngwè ntà'á a ni ghìrè ànwùè ni a pòŋè pəənə yi ka mbə mə ngàŋè àfà'á Kristù.

Àlànə ni Pàolò à lè lànənə ntyi'è ngàŋè ntwuumè Kristù

¹¹ Pilyimə ɛpá, ntà'á ghìrè nɛ zhyê lo ntwuumè ghù ɛshì'nè ni ndè chwiitənə ambo pighə la, ka i lè furè e la ambo ŋwùè misonə. ¹² Ka ndè kwiirè mə a wèrə ambo ŋwùè, ka a lè kə nèrè e ŋònè ɛtse nnèrè mə. La, i lè tó pə tsa'nə àtwuè mbɛŋmè Yésú Kristù a lè nèrənə mə.

¹³ Nɛ lè zu'ú tsa'nə nɛchyəmbýə mə amwuə ànwùè Nwùè pɛjew a lè pənə, amwuə ndwuumè ni ndè lanə nnyàŋè ɛshwatè ɛpoonè pi Nwùè, ntà'á a ni pyatè a pèrə tyi'è pyatənə. ¹⁴ Ndè tsàarè nkàŋè ɛzà ɛtsùmè amwuə ànwùè Nwùè pɛjew, ndanə nté àtwuè a ni zùŋè a mbòomə pɛtá pɛtá ɛpə. ¹⁵ La Nwùè wa ni à lè pyènə ntso'ò mə za'á pi pòŋè ghá pyè mə, à lè funè mə ndàŋè a ndzùmè àpòŋè ntɛŋmè e nfunè lo ñtò nfà'á ambo ze nkwiitè ni ¹⁶ à lè gha'nə a ni nèrè a moonè e ambo mɛŋè lo ntə nchwiitè ntwuumè ghù ɛshì'nè wa

mbè'ə e ambo pànhè nì ka pobə pə ghobə p̄jɛw. Lenəla, ka ndè ghè mē ambo ɣònhè ɛtse a nì k̄w̄iirè àtəətə. ¹⁷ Ka ndè k̄i nko'ò ndèrè mē a Yèrusalèmè ambo pànhè nì pobə lè pyənə mbə ngànjə ntwuumè Kristù zà'ə mbònjə pə àzà. Ndè zùnjə furè ndèrè pə a àl'à Àrabyà ntyi'ə furè ghu nkwè a Dàmaskòsə. ¹⁸ Ngu'u lè lànjə itarə, ñko'ò ndèrè a Yèrusalèmè a nì ghaanə a Pità nchyə pə ze ngàbè ipaa. ¹⁹ Ka ndè zəənè mē a ta'ə ngànjə ntwuumè Kristù ghūtse ndànjə e a Jemə, momaa Ndò'nəmbyə. ²⁰ Anjunə m̄inwùè mē nì ñjwà'nənə ambo p̄ghə lə, ka ñnyii mē a chwirə a mbyè Ndò'nəmbyə njiilo Nwùè a yèmpə mē. ²¹ Ndè furè ghu ndèrè a pàa àl'à Siryà pobə Silisyà. ²² Nkwùè ghu, ɛshwatə ɛpoonè p̄i Kristù nì lè pənə a Judyà pirə a ghobə ɛsighè mē ti zəənə. ²³ Pobə lè mē ndzù'ù zù'nə tsa'nə p̄i lè mənə nshwənjə lo, "Njònə wa nì à lè mənə nnyanjə a wəənə la à wə ntyi'ə nchwiitə ntwuumè ghù ɛshì'nè nì à lè mənə ntà'ə lo pyaatə pyaatənə la." ²⁴ Pobə lè tyi'ə mmə ñjā a miyāa ambo Nwùè ntii mē.

Pàolò pobə yitse ngànjə ntwuumè Kristù

2 Ngu'u lè lànjə ntsòbè ñikwàa, ñchi mmə ndèrè a Yèrusalèmè pə Barnabas ndòo a Titus lo pə p̄i pobə lèrè. ² Ndè ko'ò ndèrè tsa'nə Nwùè à lè shwənjənə. Ndè ko'ò la ntsirè ɛtwuè, nnwuunə tyi'ə pə p̄i pobə, ntiitə a ghobə nì ntwuumè ghù ɛshì'nè wa nì ndè mənə nchwiitə ambo pànhè nì ka pobə pə ghobə p̄jɛw mbè'ə ghìrè lo kò àfà'ə mē nì ndè mənə nfà'ə ghobə zhyè nì ngwè nfà'ə t̄itsònjə a pə àffiffi. ³ Ka ɣònhè ɛtse a lè nyiiimè e a Titus nì pə ze lè mənə ngyiinjə lo p̄i zəərè e, mbaa pə tsa'nə à lè pənə ɣwùè p̄iGreek. ⁴ La pànhè p̄itse nì pobə lè mənə nfiikè lo pobə p̄ilyimə ɛpə a ndzùmè Kristù lè nya'tə nkwuunə amwuə pə mmə ntà'ə lo p̄i zəərè a Titus. Pobə lè tswurə nkwuunə a nì nyoorè m̄inwùè, ntà'ə lo zhyè tsa'nə pə pənə ta'ə ɣwùè pə p̄i Kristù t̄ighu ànwùè àtse a korə a wəə. ⁵ La tsa'nə ka pə lè mē ntà'ə a wəə lo k̄wèbè a nkũjə nkujə nì a pənə amwuə ntwuumè ghù ɛshì'nè ambo p̄ghə la, ka pə lè ñjā a wəə a ghobə nì ɛsàanə tyi'ə anjunə mətùtmə nkwiè.

⁶ Pànhè pa nì pobə pənə ɛtwuè ɛshwatə ɛpoonè p̄i Kristù la, ñshwənjə lə la ntiinə pobə tə pə ɛtwuè kə ka pə ghobə, yi ka za a pə e nì ànwùè àtse a nì ghìrè ambo m̄injə; ka Nwùè à tso'tə e m̄inwùè m̄i pànhè la tyi'ə tsa'nə pəənə zəənənə a ghobə. Ka pànhè p̄i lè k̄w̄i'nè a ghobə ànwùè yè shwuè àtse nì mbè'ə a yèmpə a w̄ighə anjunə ntwuumè mē. ⁷ La pobə lè zəənè lo, Nwùè a lè ñjā mē nì àfà'ə a nì chwiitə ntwuumè ghù ɛshì'nè ambo pànhè nì ka pobə pə ghobə p̄jɛw nì ka p̄i lè mē ndzəərè a ghobə, nk̄i ñjā a Pità nì àfà'ə a nì chwiitə ntwuumè ghù ɛshì'nè ambo p̄jɛw nì p̄i pa ndzəərè a ghobə. ⁸ Mbè'nə Nwùè wa nì à lè ñjānə ɛt̄injə ambo Pità lo à pə ngànjə ntwuumè ambo p̄jɛw la, à k̄i mbə tyi'ə ze nì à lè ñjānə mē nì ɛt̄injə lo m̄bə ngànjə ntwuumè Kristù ambo pànhè nì ka pobə pə ghobə p̄jɛw. ⁹ Nkwùè nì Jemə nì Pità pobə Jònə nì pobə lè pənə ɛtwuè, lè zəənənə àfà'ə nì Nwùè à ñjānə ambo pə, pobə lè shyè mbò ɛmə Barnabas ntyi'ə

mbyiimè lo pə lèrè ambo pànhè nì ka pobə pə ghobə p̄jɛw, pobə k̄i ndèrè àzobə ambo p̄jɛw. ¹⁰ Ànwùè nì pobə lè shwənjənə ambo pə a lè pə lo pə tsùnjə mmə nnaanjə ngànjə àfumə, a k̄i mbə ànwùè nì m̄byè mē nkònjə lo ghìrè.

Pàolò a sa'ə a Pità a Antyòkə

¹¹ Nkwùè nì Pità à lè tònə a Antyòkə, ndè sa'ə e a mbyè p̄ilyimə a ndzùmè Kristù, ntiinə ànwùè nì a lè ghìrənə ka a lè kù'nè e. ¹² Jemə a lè tsàa pànhè p̄itse a Antyòkə. La nkwùè nì pobə lè k̄i tō ghu, Pità a lè mē ndzìghè ghobə p̄ilyimə a ndzùmè Kristù nì ka pobə pə a ghobə p̄jɛw. Nkwùè nì pànhè pèrə pə lè pyàanə ghu, à lè twuunə e a nì chi ndzìghè pobə p̄i pobə. À lè mē nḡrè lə la ntiinə à lè mənə mbò pànhè nì p̄i lè mənə nshwənjə lo p̄i zəərè pànhè nì ka pobə pə ghobə p̄jɛw. ¹³ P̄itse p̄ilyimə a ndzùmè Kristù nì pobə pənə p̄jɛw lè p̄i'nə a nì ghìrè m̄inwùè amwuə ndwuumè nì pobə zhyè'nə lo ka m̄i kù'nè e tyi'ə tsa'nə Pità à lè mənə nḡrè. Mbaa pə Barnabas à lè p̄wuutə a ghobə a nì ghìrè ànwùè nì à zhyè'nə lo ka à kù'nè e. ¹⁴ Nkwùè nì ndè zəənənə lo ka n̄ichyēmbýə ighobə a təəmè e a nì zùnjə a nkũjə nkujə nì à pənə amwuə ntwuumè ghù ɛshì'nè la, ndè pyiitə ambo Pità a mbyè pobə p̄itsùmè lo, "Ghò nì wə pənə o pə ɣwùè p̄jɛw la mmə nchyə o pə tsa'a ɣònhè nì ka à pə e ɣwùè p̄jɛw, ka k̄i chi chyə o tsa'a ɣwùè p̄jɛw, wə tyi'ə mmə nnyiiimè pànhè nì ka pobə pə ghobə p̄jɛw lo pobə zùnjə a mbòomə p̄jɛw lè ila?"

Nwùè à wa nchwarə a ɣwùè ntsùmè nì à nùnjənə ntiɣmè e anjunə Yēsù

¹⁵ A tyi'ə nkũjə nkujə pəənə p̄jɛw tsa'nə p̄i lè pyənə a wəənə, ka pə wəənə "Ngànjə nḡrè ɛnwùè t̄ipònjə, tsa'a pànhè nì ka pobə pə ghobə p̄jɛw." ¹⁶ Pəənə zhyè lo Nwùè à ghìrè m̄inwùè m̄i ɣwùè təəmè ndànjə la ndzùmè àpyiimè ntiɣmè e anjunə Yēsù Kristù, Ka pə e pə a nì ghìrè m̄inwùè nì mbòomə a t̄à'nə. Lenəla, pəənə k̄i nnùnjə mē ntiɣmè ɛwəənə anjunə Kristù Yēsù njiilo m̄inwùè ɛməənə təəmè a mbyè Nwùè ntii àpyiimè ntiɣmè àzəənə anjunə Kristù, ka pə e pə a nì zùnjə a mbòomə. Mbè'nə ka ɣònhè ɛtse a pə e ghu nì m̄inwùè ɛmè təəmənə a mbyè Nwùè pə ntiinə a ghìrənə m̄inwùè nì mbòomə a t̄à'nə. ¹⁷ Tsa'nə pəənə t̄à'nə a nì p̄wuutə pəənə p̄i Kristù mbè'ə m̄inwùè ɛməənə təəmè a mbyè Nwùè la, p̄i tə zəənə lo pəənə la ngànjə nḡrè ɛnwùè t̄ipònjə tsa'a pànhè nì ka pobə pə ghobə p̄jɛw, à nèrè lə lo Kristù la ngànjə àfà'ə ɛnwùè t̄ipònjə? Ka a pə e a lenə! ¹⁸ Ntə mbəla mmə nḡrè m̄inwùè nì ndè l'à'nə mē lo kò pànhè ghìrè a ghobə a m̄èrə, yi mbi tyi'ə pə la tsa'a ɣònhè nì à wə mbə'ə a mbòomə. ¹⁹ A nì zùnjə a mbòomə, ndè kw̄ighè ntii mbòomə mbè'ə pə nì n̄ichyēmbýə pə Nwùè. ²⁰ Ndè kw̄ighè pə Kristù nkwiè nì p̄i lè k̄w̄iimənə e anjunə àt̄ighə pànkənə; ka la pirè mmə nchyè e m̄injə nchyè, la a chyè Kristù nchyè amwuə m̄injə. A nì zùnjə tsa'nə ngwè nchyè t̄it-sònjə, ntiɣmè mē chyè e pə anjunə Moonè Nwùè, nì a

lè kònjèna mè ñjâ nìchyêmbÿê e àt'wuè nì mìnjè. ²¹ Ka ntwuunè mè àpònjè ntiymè Nwùè, ntiinè pi tã pã ghìrè lo mìnwùè mi ñwùè tãemè a mbyè Nwùè ndànjè pã a ndzùmè mbòomè, yi Kristù a là kwìghè pã àffíí.

A pònjè pã a nì zùnjè a mbòomè kè a nì nùnjè ntiymè aḡunè Nwùè?

3 Ìpuukè pànè pi Galatia, àpuukè àt'wuè pìghè à chyâ ìwè? Yi pi lanè ntiitè a sànjè sànjè a laanè àt'wuè pìghè tsa'nè pi là kwùumènè a Yésù aḡunè àtìghè pànkènè? ² Nì tyi'è mbyiitè a wìghè nì àpyiitè àshwəḡnè zè: nì là kwìirè Àzhwùè Nwùè pã tsa'nè nì là pənə ngìrè mìnwùè nì mbòomè a t'ànə la kè nì là kwìirè pã tsa'nə nì là zu'nə ntwuunè ghù ìshì'nè wa nnùnjè ntiymè ìwìghè aḡunè? ³ Lě tsa'nə nì puukènè? Nì là pì'nè nì Àzhwùè Nwùè, nì kùmè ntyi'è nt'à l'wùutè nì m̀tìḡnè mi ñwùè misonḡ lə la ghu? ⁴ Njiilo mìnwùè ma m̀tsùmè nì mi là tsirənə a wìghè, mi là pã la àffíí? Nḡaḡə mbè'ə mi là pã e àffíí apè. ⁵ A chyè la lo Nwùè wa nì à wa ñjâ Àzhwùè ambo pìghè nki ngìrè mìnwùè mi yerənə yerənə a t̀t̀t̀rè pìghè la, a wa ngìrè la ntiinè nì zùnjèna a mbòomè, kè ntiinè nì zu'nə ntwuunè ghù ìshì'nè wa nnùnjè ntiymè ìwìghè aḡunè?

⁶ T̀tsòḡnè wè nì kwàḡnè ànwùè mbè'ə Abràhamè, a là nùnjè ntiymè aḡunè Nwùè, lenəla Nwùè a tyi'è ndòo e tsa'a ḡònè nì mìnwùè ìme tãemènə a mbyè zə.

⁷ Lenəla, nì zəənè lo, la pànè nì pi pənə nì àpyiimè ntiymè nì pi pənə ìpoonè pi Abràhamè. ⁸ Àḡwà'nè Nwùè a là zàamè ngìrè a laanè lo Nwùè à ghă ghìrè mìnwùè mi pànè nì ka pøbə pã ghobə pìjəw tãemè ndànjè a ndzùmè àpyiimè ntiymè àzobə. Nwùè a là zàamè nkà'à ambo Abràhamè nshwəḡnè lo "Nḡă lāḡnè a ndzùmè ghò chyâ mborè aḡunə ñwùè ntsùmè."

⁹ Tsa'nə Abràhamè à là nùnjèna ntiymè e aḡunə Nwùè, Nwùè a kì nchyâ mborè aḡunə ze la; njiilo Nwùè à kì chyâ mborè aḡunə ñwùè wa ntsùmè wa nì à kìnə nnùnjè ntiymè e aḡunə ze la tyi'è a lenə.

¹⁰ Ndòonè ì chyè àt'wuè pànè pa pyè nì pi tēnə àt'wuè a nì fà'à ànwùè za nì mbòomè a t'à'nə lo pi fà'à la, ntiinè pi ḡwà'nè amwuə àḡwà'nè Nwùè lo, "Ndòonè ì chyè àt'wuè ḡònè wa nì ka à mə ngìrè e mìnwùè m̀tsùmè nì mbòomè à t'à'nə." ¹¹ A laanè t̀tsòḡnè wè lo mbè'ə ka mìnwùè mi ñwùè tãemè e a mbyè Nwùè pã ntiinè a wè ndzùnjè a mbòomè. Mbè'nə àḡwà'nè Nwùè a shwəḡnè lo, "Njònè wa nì mìnwùè ìme tãemènə ntiinè à nùnjèna ntiymè aḡunə Nwùè la, à ghă chyè." ¹² La ka mbòomè a pã e nì ànwùè àtse a nì ghìrè ghobə àpyiimè ntiymè. Pi ḡwà'nè amwuə àḡwà'nè Nwùè pã lo, "Njònè wa nì à wa ngìrè ànwùè za àtsùmè nì mbòomè à t'à'nə la, à ghă chyè aḡunə mbòomè."

¹³ Kristù à là tsu'ù ìt'wuè ìpəənè aḡunə ndòonè wa nì mbòomè à là chyānə àt'wuè pəənè, tsa'nə ze àt'wuè ìpìḡmè e à là pì'nə ndòonè ìwəənè. Ntiinè pi ḡwà'nə amwuə àḡwà'nè Nwùè lo, "Ndòonè ì chyè àt'wuè ḡònè wa ntsùmè nì pi kànənə e aḡunə àtìghè." ¹⁴ Kristù à là ghìrè zèrè zè ànwùè la lo mborè za nì à là kà'nə ambo Abràhamè la ì tō ambo pànè nì ka pøbə pã ghobə pìjəw ndànjè a ndzùmè Kristù Yésù, mbè'ə pəənè tyi'è

ndànjè a ndzùmè àpyiimè ntiymè nkwiirè Àzhwùè za nì Nwùè à là kà'nə la.

Mbè'ə mbòomè a kwèbè e ànwùè nì Nwùè à là kà'nə apè

¹⁵ Pìlyimə ìpà, tyi'è ñdòo àlènè ànwùè aḡunə mìnwùè nì mi ma ngìrè a ñwùè misonḡ: pànè tã pəla nnùnjè ànwùè mbyiimè, ta'à ñwùè ìghobə a chi nkwebè e apè kè nchi nkwi'nè e ànwùè àtse aḡunə apè. ¹⁶ Nwùè à là kà'à mìnwùè mèrə mə ambo Abràhamè pøbə àtsìḡnè e; ka àḡwà'nè Nwùè a shwəḡnè e lo, "Ambo pøbə pi ìpoonè ìpe" a nì nèrè lo a ìpoonè pìno'nə; a là kì nshwəḡnè pã lo, "Ambo pìghè moonè o" a nì nèrè lo, a ta'à ñwùè nì à pənə Kristù. ¹⁷ Ànwùè nì ngwè nshwəḡnè a chyè la lo, Nwùè à là wàrè ìkàanè, nkà'à lo à pi nùnjè a wèrə. Mbòomə wa nì à là kì tō ngu'u nkìrə nìkwàa nì m̀ḡghumè m̀intarə lāḡnè mə la, mbè'ə ka à tsèḡnè e ìkàanè wa kè mbyaatè nkà'nə Nwùè za. ¹⁸ Mbè'nə a tã mbə zhyè nì Nwùè à là ghìrè ànwùè zè ndzùnjè la a mbòomə, yi ka à là chi ndzùnjè la nkà'nə za. La pəənè zhyè lo à là ghìrè ndzùnjè la nkà'nə e za nì à là kà'nə ambo Abràhamè. ¹⁹ Àfà'à mbòomə a tyi'è mbə la àkə? Pi là kwì'nè a mbòomə la lo à ghìrè pànè tã nzhyè ìnwùè t̀pòḡnè; wèrə a kì mbə a nì pã ghu tã mbyàa nkwiè nì moonè Abràhamè wa nì nkà'nə ì là pənə mbè'ə e la, à ghă ntō. Nwùè à là lāḡnə a ndzùmè pəḡḡèrè ñjâ mbòomə wa ambo ñwùè misonḡ nì à là tãemènə a t̀t̀t̀rè Nwùè pøbə pànè pi misonḡ. ²⁰ La ka ñwùè misonḡ a chyè mbə e a nì pã a t̀t̀t̀rè nkwiè nì à mənə nfà'à e ta'à ñwùè. Nwùè à kùmè nki mbə e la ze nì ze.

Ìsùmə nì mbòomè à pənə ghu

²¹ A nèrè lə lo mbòomə à wè ndzòḡnè pøbə m̀nkà'nə mi Nwùè? Nḡaḡə! Ka a pã e a lenə ntiinè a pã la pã lo mbòomə à ghìrè pànè chyè p̀t̀t̀ḡnè, yi mbòomə à ghìrè mìnwùè mi pəənè tãemè a mbyè Nwùè. ²² La àḡwà'nè Nwùè a shwəḡnè lo ñwùè ntsùmè àt'wuè ìshyè ghə à wè a ìsùmə ìtìḡnè ìnwùè t̀pòḡnè. Lenəla, m̀intyaḡnə ma nì Nwùè à là kà'nə la, pi ghă ḡă mèrə la ambo ḡònè nì à nùnjèna ntiymè e aḡunə Yésù.

²³ Nkwùè nì mbè'ə pànè là nùnjè ntiymè ìghobə aḡunə Yésù Kristù ì là kì tō, mbòomə a kō mə a wəənè nfiḡnè tsa'a ḡaḡə ìtsaḡnè tã mbyàa nkwiè nì Nwùè à ghă ghìrè àpyiimè ntiymè a furè ndaanè. ²⁴ Pəənè là pã a ìsùmə mbòomə tã mbyàa nkwiè nì Kristù à là tōnə mbè'ə mìnwùè ìməənè tyi'è ntəemè a mbyè Nwùè ntiinè pəənè nùnjèna ntiymè ìwəənè aḡunə ze. ²⁵ T̀tsòḡnè tsa'nə àpyiimè ntiymè a tō mə la, ka pəənè chi mbə wəənè a ìsùmə ìtìḡnè mbòomə.

Ìpoonè pi Nwùè

²⁶ Pìghè p̀tsùmè pwuutè mbə ta'à ñwùè pìghè pi Yésù ntyi'è mbə ìpoonè pi Nwùè a nì lāḡnə a ndzùmè àpyiimè ntiymè. ²⁷ Mbè'nə pìghè p̀tsùmè pa nì pi là ḡānə a wìghè nì àkwìirè nchyə mbwuutè a wìghè pi Kristù la, nì tyi'è la tsa'a Kristù àt'wuè ìpìḡmè e. ²⁸ Ka

tèchwii a pə e ghu a tìtìrè pìjew ni pànè ni ka pobə pə ghobə pìjew, ka pə e a tìtìrè àpù'ù pobə ònònè ni ka a pə e àpù'ù, ka kɪ chi pə e a tìtìrè ònònè mbyàrjə pəbə məngyě, ntiinə pìghə pìtsùmə tyi'nə mbə la ta'à òwùə amwuə Kristù. ²⁹ A tə mbə zhyè ni nì pənə pànə pi Kristù, yi pìghè ngotə ìpoonə pi Abrahàmə, mbə pìzìghè pi ndā ìpe tsa'nə Nwùə à lè kà'nə la.

4 A ni lèrè ni mbyè, ànwùè ni ngwè nshwəjə a chyè la lo, ìndzìghè ndā à tə pirè e moonè a tsàarè e àpù'ù apè mbaa pə tsa'nə ìpwuumə ìtsùmə pənə ìpe la. ² Nkwùè ni a pirè e moonè la, pànə pa ghu ni pi twu'tənə e nki mmə nanjə ìpwuumə pa tə mbyàa nkwùè ni tã ìghobə a lè nùjəhə lo pi òjā ìpwuumə pa ambo ze. ³ A kɪ mbə tyi'ə a lenə ambo pəənə nkwùè ni pəənə lè pirəhə àghòbə, pəənə lè pə la ìpù'ù ambo ìzhwùè ni lè pu'tənə àtwuè ìshyè zè. ⁴ La ngotə nkwùè ì lè kù'ù, Nwùè a tsàa a moonè e àtwuè ìshyè, məngyě a pyè mbyè e nkwùè ni mbòomə pìjew à lè mənə mbu'tə, ⁵ lo à tō ntsu'ù ìtwuè pànə pa ni pi pənə a ìsumə mbòomə, mbə'ə pəənə tyi'ə mbə ni ìsàanə a ni pə ìpoonə pi Nwùè. ⁶ Tìtsòjə, a ni nèrè lo pìghè a ìpoonə ìpe, Nwùè a lè tsàa Àzhwùè moonè e a tō nkwuunə amwuə mìnntijmə ìməənə. Àzhwùè za ni a za ngìrè lo pəənə shwəjə lo, "Abà, Tã iwəə." ⁷ Lenəla, ka nì chi mbə wìghə ìpù'ù ambo ìzhwùè pa ni pu'tənə àtwuè ìshyè zè, nì tyi'ə mbə la ìpoonə pi Nwùè. Tsa'nə nì pənə ìpoonə pi Nwùè la, à pi òjā a wìghə ni àzwuumə àtsùmə ni à pənə òjā ambo ìpoonə ìpe.

Pàolò a pə ni ntijmə ajunə pànə pi Galatia

⁸ Nkwùè ni ka nì lè zhyè a wìghə a Nwùè la, nì lè pə la ìpù'ù ambo ìzhwùè àtwuè ìshyè ni ka pèrə pə e pi Nwùè; ⁹ La tìtsòjə ni nì zhyè mə a Nwùè kə Nwùè a kɪ nzhyè a wìghə, mbə'ə nì chi nkwirè ndèrə ambo ìzhwùè ti mìnntijmə lo pèrə pu'tə a wìghə lə ìla? Nì tã'ə kwirè pə ìpù'ù ambo pèrə mbə'ə àkə? ¹⁰ Nì wa mbanjə mìnnyə mètse ni pìjwigrè pìtse, mìnkwùè mètse ni mìnnyə u mètse.

¹¹ Ngwè mbò lo nkwùè ìtse ndè tsəjə nkwùè mə nfà'ə ambo pìghə la àfifí? ¹² Pìlyimə ìpā, mbu'ù mbò ambo pìghə lo nì pə tsa'a mìnjə tsa'nə òkìnə mbə tsa'a pìghə. A ni tō mbyàa tìtsòjə, nì pirè a wìghə ànwùè àtse ti fàntə ambo mìnjə. ¹³ Nì zhyè lo la à lè ghìrə nìghòonə ngìrə mbə ni ìsàanə a ni chwìtə ntwuumə ghù ìshì'nə wa ambo pìghə nkwùè ntsàambyè. ¹⁴ Mbaa pə tsa'nə nìghòonə mə à lè pənə àkwà'nə ambo pìghə la, ka nì lè twuunə a wìghə a gha kə ngwà mə; nì lè kwìirè mə pə tsa'a angèrə Nwùè kə tsa'a Kristù Yésù àtwuè mbìjmə e. ¹⁵ Nì lè pə ni nìgha'ə ajunə mìnjə, àkə a kùmə nchi ngìrə lo kò nì pə ni wèrə? Àlànə a lè pəla mbə ghu yi nì lè tso'ò ìmìghə ìmyè òjā ambo mìnjə ¹⁶ Tìtsòjə wə, òtyi'ə ngàjə kipaana iwìghə ntiinə ngwè ntiitə a wìghə ni nkùjə nkujə? ¹⁷ Pànə pa pa ntijmə ajunə ànwùè àzìghə nfìkə a wìghə la lo nì zùjə a ghobə, la mbə ka ghìrə a ghobə ànwùè yè ìshì'nə àtse ajunə pìghə. Pobə tã'ə pə lo ghàbè a wəənə mbə'ə nì tyi'ə mbyiimə pə a ghobə. ¹⁸ A pòjə lo wè pə ni ntijmə ajunə pəənə mbə'ə àkwànjə o a pə yè ìshì'nə

ajunə pobə. A pòjə lo wè pə ni ntijmə a lenə nkwùè ìtsùmə, ka pə e pə ndà'ə nkwùè ni mbə ni pəənə. ¹⁹ Ìpoonə ìpā ni òkòjəhə, ngwè kɪ nchi ndzu'ù àndzanə ntiinə wìghə tsa'a məngyě ni à kòonə a moonè tə mbyàa nkwùè ni nì ghə zhyè a Kristù. ²⁰ Ngwè ngyè lo ntə mbəla mbə pəənə tìtsòjə, yi òkwèbè ndwuumə ni mbə'ə òshwəjə ambo pìghə ntiinə àtwuè mə a zə ndanə ntsànkə mbə'ə wìghə.

Pàolò a shwəjə mbə'ə Hagar pobə Sarah

²¹ Nì tiitə mə, pìghə pa ni nì tã'nə lo pə a ìsumə mbòomə, nì wa la ti ndzu'ù ànwùè ni mbòomə a shwəjəhə? ²² Pì òjwà'nə amwuə àjwà'nə Nwùè lo Abrahàmə a lè pə ni ìpòmbəjəhə ìpaa; ta'à a pə moonè àpù'ù, wùə a pə moonè ngwùə e. ²³ Àpù'ù zè a lè pyè a moonè tyi'ə tsa'nə pi pa mbyè a moonè ntsùmə. La ngwùə e à lè pyè a moonè a ni zùjə tyi'ə tsa'nə Nwùè à lè kà'nə. ²⁴ Pì mìnkə ànwùè zè ajunə pəngyè pìpaa: Pəngyè pèrə pə a pə mìnkaanə mimbəa. Ta'à ìkàanə a furè ajunə mbarə Sinai, mbyè ìpoonə ni pənə ìpù'ù, məngyè wèrə wə a pə Hagar. ²⁵ Hagar a chyè tsa'a mbarə Sinai ni ì pənə àla'ə Àrabyà, ntəəmə tsa'a Yèrusalèmə tìtsòjə a pənə ndā ìpù'ù pobə pi ìpoonə ìpe. ²⁶ La Yèrusalèmə wa ni à pənə a nìpwuurè la ka à pə e ndā àpù'ù, a ze ni à pənə mǎ ìwəənə ²⁷ Mbə'nə pi òjwà'nə amwuə àjwà'nə Nwùè lo, "Mə nga'ə o mbǎ nkí məngyě! Pì'nə a ni kyiinə nga'ə mbǎ ghò wa ni wè la'a mə nkòo o a moonè ndzu'ù àndzanə apè; ntiinə ìpoonə pi məngyè ni pi lè kantə mə la, pi ghǎ no'ò

tsàarə ìpoonə pi məngyè wa ni à pənə a ndā ndwuumə."

²⁸ Pìghə pìlyimə ìpā a ndzùmə Kristù, tìtsòjə wə pəənə tyi'ə tsa'a Isàkə, mbə ìpoonə pi Nwùè ni à lè kà'nə. ²⁹ A kɪ mbə tìtsòjə la tyi'ə tsa'nə a lè pyèhə mbə. Moonè wa ni pi lè pyèhə e tyi'ə tsa'nə pi pa mbyè a moonè à lè tyi'ə mmə nnyàjə a moonè wa ni pi lè pyèhə e ndàjə a ndzùmə ìtìjəhə Àzhwùè. ³⁰ La àjwà'nə Nwùè a mə nshwəjə lo àkə? A shwəjə lo, "Kantə a məngyè àpù'ù wa pobə moonè e ntiinə mbə'ə moonè àpù'ù məngyè wa a la'a ndzìghè e ndā mə apè."

³¹ Lenəla ni pìlyimə ìpā, ka pəənə pə wəənə ìpoonə pi àpù'ù məngyè. Pəənə a ìpoonə pi məngyè ndā.

Ka moonè Kristù a chi mbirè e àpù'ù

5 Ngè ajunə a ni pə àpù'ù, Kristù à kyàatə mə mìnkirə mi àpù'ù ajunə pəənə lo mbə'ə pəənə kanə chi pə ìpù'ù. Pəənə təəmə ntijmə; kò pəənə chi ndòo àkə'ə àpù'ù nchi chyà a lojə pəənə. ² Nì zhwi'tə! Mìnjə Pàolò ngwè nshwəjə ambo pìghə lo, nì ti myà'tə lo pi zèarə a wìghə yi ka nì chi mbə wìghə ni ànwùè àtse pìghə pi Kristù. ³ Nìchi nkwi'nə nkwàtə a wìghə lo ònònè ni à myà'tə lo pi zèarə e, a chyè a ni ghìrə ànwùè àtsùmə ni mbòomə a shwəjəhə. ⁴ Pìghə pa ni nì tã'nə lo mìnkwùè ìmìghə təəmə ndzùjə pə a mbòomə la, nì ghàbè mə mbìjmə ìzìghə pìghə pi Kristù, nki nfurè a

wìghə amwuə àpònjə ntijmə Nwù. ⁵ La ngə aɲunə pəənə, pəənə nùnjə mə ntijmə iwəənə aɲunə Nwù ntyi'ə mmə mbyabə lo Àzhwù e a ɲā wəənə ni ntijmə a ni ghìrə mìnwùə ìməənə təəmə a mbyə ze. ⁶ Mbə'nə pəənə ti mbə pəənə pi Kristù, nìzəərə a ɲwùə kə nìka zəərə e ka a pə e ni ànwùə àtse a ni ghìrə. Ànwùə ni a pəənə ghu la àpyiimə ntijmə za ni a za nfà'ə ndànjə a ndzùmə ìkònjə la. ⁷ Nì lè pə ngìrə tyi'ə ìshì'nə, àtwuə àzìghə a kùmə mbənjə iwə lo kò nì chi ndzu'nə a nkùnjə nkuɲə? ⁸ Ka mbuurə nìpənjə zə i furə e la ambo Nwùə ni à lè funjənə a wìghə.

⁹ Pəənə zhyə lo, la ghìrə milyi'ə mbyə ngìrə àpaanə àtsùmə a kò'ò. ¹⁰ Aɲunə nìlinə ni Ndò'nəmbiyə mbyiimə nkùnjə nkuɲə lo ka nì pə nkwiirə a wìghə àkwànjə njònə nyàanə ndànjə e àzà. Nwùə à ghă chyə tsà'a aɲunə ɲwùə ni à chyānə àtsànkə àtwuə pìghə kə a pə iwə.

¹¹ Ngə aɲunə mìnjə ni pilyimə ipā, n̄tə mbəla ndèrə ni mbyə mmə nchwitə lo a pònjə lo pì zəərə pəənə pi chi ntyi'ə nnyànjə mə lə ntii àkə? A tə pə la mbə a lenə, yi mbə'ə ngə'ə itse chi mbə e ghu ambo mìnjə a ni chwitə mbə'ə àtìghə pànkənə Kristù apə ¹² Ngwə nkònjə lo pànə ni pi pa ɲā a wìghə ni ngə'ə pobə pyə ndànjə ni mbyə ndzəərə mbìnjmə ìzobə.

¹³ Pilyimə ipā, Kristù à lè funjə a wìghə lo nì furə amwuə ndā àpù'ù. La kò zèrə zə a ghìrə e lo nì tyi'ə ngìrə pə mìnwùə ni mbòbè mbìnjmə ì za ntà'ə. Nì pə pə nì ìkònjə wa ni ì pə ghìrə nì mə ngyèmpə pītse pəənə. ¹⁴ Mbə'nə pi pwuutənə m̄ntə m̄tsùmə aɲunə tà'ə ntə nshwənjə lo, "Kònjə a momaa o tyi'ə tsa'nə wə kònjənə mbìnjmə o." ¹⁵ Nì tə mbəla mbə m̄nyàamə mmə ndyompə mbìnjmə ìzìghə, nì zhì'tə a wìghə yi n̄ tō kwurə mbìnjmə ìzìghə pìghə ni pìghə.

Àfà'ə Àzhwùə ghobə àfà'ə mbòbè mbìnjmə

¹⁶ Ànwùə ni ngwə nshwənjə ambo pìghə a chyə la lo, nì yiinə amwuə ndwuumə ni Àzhwùə a tà'nə; kò nì ki ngyiinə a wìghə pə amwuə ndwuumə ni mbòbè mbìnjmə i tà'nə. ¹⁷ Mbə'nə, ànwùə ni mbòbè mbìnjmə i tà'nə ka a pə e zhyə ni Àzhwùə tà'nə; zhyə za ni Àzhwùə a tà'nə ka ki mbə e zhyə ni mbòbè mbìnjmə i tà'nə, lenəla, pobə pə pìpaa pobə pi ngənjə mbwùunə mmə ngìrə lo kò wə chi ngìrə ànwùə ni wə tà'nə a ni ghìrə. ¹⁸ La Àzhwùə a tə mbəla mmə ndòo a wìghə ni àlànə, yi ka nì chi mbə wìghə a ìsùmə mbòomə.

¹⁹ A ni zùnjə ndwuumə ni pànə pi misonjə pəənə, mìnwùə ni pobə pa ngìrə ma nnèrə mbòbè mbìnjmə ìzobə a sànjə sànjə. Pobə pa ngìrə a məghàbè ni ìnwùə ntsìnjə pobə ìnwùə tìpònjə ìtsùmə; ²⁰ nìghu'tə p̄titoo pobə n̄ifurə ìnjmə. Pànə tyi'ə mmə mbàanə mbìnjmə ìzobə ndzònjə, mbə ni àghə'nə pobə àzànjə lonjə farə a ni tà'ə lo pə ni àzwuumə àtsùmə. Pobə mə ntyi'ə ngàpə mbə a m̄indā m̄indā. ²¹ Pobə pa nkòonə, mmə nnò mbaarə, ndzìghə nnò, ngìrə ìnwùə məghàbè pobə m̄itse mìnwùə mi tìpònjə. Nchi nkwatə a wìghə t̄tsònjə tyi'ə tsa'nə ndə pyənə nkwatə lo pànə pyə ni pi pa ngìrə mbuurə mìnwùə zə i ghă kwuunə a ghobə amwuə ànwùə Nifò Nwùə apə. ²² Ipwuumə pyə ni Àzhwùə Nwùə a za ɲjā la; ìkònjə pobə nìgha'ə, ni àporə-

porə, ni àwiiimə ntijmə, ni ntijmə ghù ìshì'nə pobə mbòomə ghù ìshì'nə, ni n̄nùnjə ntijmə aɲunə Nwùə, ²³ ni n̄shwu'kə mbìnjmə ghobə n̄wiiimə mbìnjmə. Ka mbòomə ghūtse a pə e ghu ni à twuunənə ìnwùə pèrə pə. ²⁴ Pànə ni pi pəənə pànə pi Kristù la pànə ni pi wiiimənə mbìnjmə ìzobə, ntwuunə a ghobə ànwùə àtsùmə ni mbòbè mbìnjmə i tà'nə. ²⁵ Pəənə ti mbəla mbə ni Àzhwùə, pəənə yiinə amwuə ndwuumə ni Àzhwùə a tà'nə. ²⁶ Kò pəənə tə nko'ò mbìnjmə kə nki ngìrə ntijmə ɲwùə iwìghə itse i zànjə kə nki mbə ni àghə'nə amwuə pìghə.

Yèmpə a momaa o amwuə ngə'ə

6 Pilyimə ipā, ɲwùə à tə mbəla mbə a t̄t̄rə pìghə ngìrə ànwùə t̄pònjə, pìghə pa ni n̄ pəənə ni Àzhwùə Nwùə, nì shiitə e tyi'ə ndaa ndaa. Nì mə ngìrə a lenə, nì zhì'tə a wìghə mbə'ə nì wìghə àkwà'nə. ² Yèmpə a ni p̄i' ngə'ə ndyimə o tsa'a ìzò mbə'ə ghìrə ànwùə ni Kristù à lè shwənjənə. ³ Njònə itse à ti mbəla mmə ndòo mbìnjmə e aɲunə àzwuumə àtse la mbə e àffii, yi à fìghə la mbìnjmə e ⁴ A pònjə lo ɲwùə mo'ò mo'ò a naɲə ngìrə mìnwùə ìze, i pəla mbònjə, a tsòo a ghànjə e tìghu à lèo mm̄inkə pə aɲunə ngìrə mìnwùə njònə itse. ⁵ Tyi'ə à pə a lenə ntiinə ɲwùə ntsùmə a chyə a ni p̄i' ngə'ə e.

⁶ ɲwùə ntsùmə ni p̄i n̄rè e ni àshwənjə Nwùə la, à ghàbè ipwuumə p̄shì'nə ni à pəənə ni pèrə ɲjā a pi njònə wa ni à n̄rənə e la.

⁷ Kò nì ki fìghə mbìnjmə ìzìghə. Ka ɲwùə à nyènjə e Nwùə. ɲwùə ntsùmə a ghă fù'ù la tyi'ə àzwuumə ni a lè pyənə. ⁸ Njònə ni à pyənə amwuə ndwuumə ni mbòbè mbìnjmə ì tà'nə, à ghă fù'ù a n̄wìghə. La njònə ni à pyənə amwuə ndwuumə ni Àzhwùə a tà'nə, à ghă fù'ù a n̄chyəmbiyə wa ni à ghonjənə ni nkuɲə. ⁹ Kò pəənə kaanə a wəənə a ni ghìrə ìpònjə, ntiinə nkùwə ì ghă kù'ù pəənə fù'ù mbə'ə pəənə ka kaanə a wəənə a àlànə. ¹⁰ Njiilo, tsa'a pəənə pəənə ni ìsàanə la, pəənə ghìrə ìpònjə ambo ɲwùə ntsùmə; i ki tō ambo pànə ni pi nùnjənə ntijmə ìghobə aɲunə Nwùə.

Ntìnjə ànwùə ni Pàolò à l̄wùutənə aɲunə

¹¹ Nì zəənə mbuurə ìmyə mi ànjwà'nə mi wùunə ni ìdòonə àpò mə ɲjwà'nə alyi'ə ànjwà'nə zə ghu ambo pìghə! ¹² La a pànə pa ni pobə pa ntà'ə lo ghìrə pi zəənə a ghobə tsa'a pànə p̄shì'nə ni pobə pa nnyiimə lo p̄i zəərə a wìghə. Pobə pa ngìrə a lenə la mbə'ə pi kanjə nyànjə a ghobə ntii àtìghə pànkənə Kristù.

¹³ Mbaa pə pànə pə ni pi zəərənə a ghobə lə ka pobə mə ngìrə a ghobə ànwùə ni mbòomə a tà'nə, la ntà'ə pə lo pi zəərə a wìghə mbə'ə pobə tə ntsòo a ghànjə lo nì pyiimə lo pi zəərə a wìghə. ¹⁴ La ngə aɲunə mìnjə, mbi tsòo a ghànjə mə pə mbə'ə àtìghə pànkənə Ndò'nəmbiyə iwəənə Yēsù Kristù. Tsa'nə Kristù à lè kwìghənə aɲunə àtìghə pànkənə la, ndwuumə ni pànə pi àtwuə ìshyə ghu'tənə ipwuumə, i kwìghə mə e ambo mìnjə. ¹⁵ Ka a pə e ànwùə àtse a ni zəərə a ɲwùə kə nìka zəərə e a ye. Ntìnjə ànwùə a chyə pə a ni pə

ηὸνὲ shwuè. ¹⁶ Àporèporè pobè àkoorè mɛlɛ̀hè Nwùè â pè ambo ηwùè ntsùmè wa nì à zu'nè àtəətè zè nkì mbè ambo pànè pì Israel, pèənè ìpe.

¹⁷ A nì furè tɛtsòhè, kò ηὸνὲ ìtse a chi ηηâ e a gha nì ngə'è ntiinè ngwè nì ìlènè Yésù aηunè mɛ̀hè.

¹⁸ Àpòhè ntɛ̀hè Ndò'nəmbɛ̀yê ìwəənè Yésù Kristù â pè pobè pì Àzhwùè àzìghè mbă pɛ̀yimè ìpâ. Amen.

Efesòsè

Mìnwùè a ni zhyê amwuè àḡwà'nè zè

Lě àḡwà'nè ni Pàolò à lè ḡwà'nèna ambo àshwatè ìpoonè pi Kristù a àla'á Efesòsè nkwùè ni à lè pəna a ndá ìt-saḡè a àla'á Romè. Pàolò à lè ki ḡwà'nè ntwuumè wè ambo pìtse ìshwatè ni pəna a àla'á Asia, alyí'ə ni à lè kinə mmə nfà'á ḡhu (19.1-20).

Pàolò à lè ḡhìrè ànwùè ni Nwùè à lè kà'nə ambo pəənè ìpe a furè a saḡè amwuè àḡwà'nè zè, nki nnèrè ìkòḡnè Nwùè ni àpòḡè ntìḡmè e, nshwəḡè lo Nwùè à chwarè pəənè ntii àpòḡè ntìḡmè e ndàḡè a ndzùmè àpyiimè ntìḡmè àzobə (2.6-10). Pàolò à lanə nshwəḡnè tyí'è ìshí'nè mbə'ə Kristù ni à pəna nìḡhòorə nìl'wuè ni ndá aḡunə Ndá Mìshwà'á Nwùè (2.19-22), nki mbə àtwuè ambo ìshwatè ìpoonè pi Kristù. Pàolò à ki nshwəḡnè mbə'ə nkà'nə za ni Nwùè à lè kà'nə lo à pwuutè nìpwuurè ḡhobə àtwuè ìshyè ḡhìrè a tyí'è ta'á àzwuumè ki tsu'ù ìtwuè pànè ni pobə nùḡnə ntìḡmè ìḡhobə aḡunə Kristù ḡhìrè pobè tyí'è ìpoonè ìpe.

Lě tsa'nə pi ḡhàpənə àḡwà'nè zè

Mìnwùè a ni zhyê amwuè àḡwà'nè zè 1.1-2

Kristù pobə àshwatè ìpoonè pi Kristù 1.3-3.21

Nìpwuutè pìḡhə pi Kristù mbə ni nìchyəmbyə ḡhù shwuè 4.1-6.20

Mìnwùè ni Pàolò à l'wùutənə nshwəḡè 6.21-24

Àchà'tè Pàolò ambo ìpoonè pi Kristù a Efesòsè

1 Àḡwà'nè zè a furè ambo mìḡḡ Pàolò ni m̄bənə ḡḡḡè ntwuumè Kristù tsa'nə Nwùè à kòḡnə, mmə ndèrè ambo pànè pi Nwùè a àla'á Efesòsè ni pi nùḡnə ntìḡmè ìḡhobə aḡunə Kristù Yēsú. ² Àpòḡè ntìḡmè Nwùè ḡhobə àporəporə zhyè ni a furənə ambo Tă ìwəənè Nwùè pobə Ndò'nəmbyə Yēsú Kristù à pə ambo pìḡhə.

Ìpwuumè Àzhwùè ni pəənè pəna ni pèrə ndàḡè a ndzùmè Kristù

³ Pəənè ntə ḡhu'tə a Nwùè ni à pəna Tă pi Ndò'nəmbyə ìwəənè Yēsú Kristù wa ni à chyānə mborè aḡunə pəənè tsa'nə à ḡā mə a wəənè ni ìpwuumè àzhwùè pa ni pəna a nìpwuurè la. ⁴ Nwùè à lè ki tsùḡè àtwuè ìshyè zè la ni à tso'ò mə a wəənè lo pəənè pwuutè pəənè pi Kristù mbə pəənè ìpe pa ni pi laanənə, ka ki pə e ni ntsìḡnə ìtse amwuə nìchyəmbyə ìḡhobə a mbyè ze. ⁵ Ntii ìkòḡnè Nwùè aḡunə pəənè, à lè pyè mə nnùḡè lo lòo a wəənè lo pəənè pə ìpoonè ìpe, a ni zùḡè tsa'nə a lè pòḡnə e a ki ntà'á. ⁶ Njiilo pəənè tə ḡu'tə a Nwùè ntii àpòḡè ntìḡmè e ḡhobə mìnwùè m̄ yerənə yerənə ma ni à wa ḡḡìrè aḡunə pəənè ndàḡè a ndzùmè Moonè e wa ni à kòḡnə la. ⁷ À lè kwìḡhə ntsu'ù ìtwuè ìpəənè ni àləəmè e, ḡḡìrè Nwùè a ləənə ìfàntè ìnwùè ìpəənè ndàḡè a ndzùmè àpòḡè ntìḡmè t̄indànə e za. ⁸ Tsa'nə Nwùè à pəna ni àzhí'tè nki nzhyè ànwùè àtsùmè la, à kwìrè àpòḡè ntìḡmè e aḡunə

pəənè zhyè ni mbə'ə pəənè mìnkè a wəənə apè. ⁹ À lè ḡhìrè ànwùè ni à lè kwàḡnə, ḡḡìrè pəənè zhyè ànwùè ni à lè ləəmənə, tsa'nə à lè lòonə a Kristù mmyāanè ànwùè ni à lè nùḡnə lo ḡhìrè. ¹⁰ Àkwàḡè Nwùè a chyè la lo, nkwùè ì ḡhă kù'ù a pwuutè àzwuumè àtsùmè ni a pəna a nìpwuurè ḡhobə zhyè ni a pəna àtwuè ìshyè a ìsùmə ta'á ḡwùè ni à pəna àtwuè mbə Kristù. ¹¹ Nwùè à ḡhìrè ànwùè àtsùmè ndzùḡè la tsa'nə à lè kwàḡnə nnùḡè. À lè pyè mə ntso'ò a wəənə lo pəənè pə pəənè ìpe, mbwuutə a wəənə pi Kristù tsa'nə à lè t'ānə. ¹² À lè ḡhìrè a lenə la lo pəənə pa ni pəənè zāamənə mbə ni àkwàḡè mmə mbyabə a Kristù la, pəənè tyí'è ntə ngyerè mìnwùè m̄ yerənə yerənə ma ni Nwùè à wa ḡḡìrè.

¹³ ḡḡè aḡunə pìḡhə, n̄ ìlè ki mbə àzìḡhə pànè pi Nwùè nkwùè ni n̄ ìlè zú'nə àshwəḡnè nkùḡḡ nkuḡə za ni a pəna ntwuumè ḡhù ìshí'nə wa ni i wa ndòo a nìchwarè ntó la. N̄ ìlè nùḡè ntìḡmè ìwìḡhə aḡunə Kristù, Nwùè a chyā àlènə pəənè ìpe aḡunə pìḡhə ni a pəna Àzhwùè Nwùè ni à lè kà'nə. ¹⁴ Àzhwùè Nwùè a tyí'è mbə la àlènə ànwùè a ni n̄rè lo pəənə ḡhă kwìirè àzwuumè ni Nwùè à lè kà'nə ambo pəənè ìpe. Zèrə zè ànwùè a ḡhìrè a laanə lo Nwùè à ḡhă chwarè pəənè ìpe, pobə tə ngyerè mìnwùè ni à wa ḡḡìrè.

Àchà'tè Nwùè Pàolò

¹⁵ Ntii mìnwùè m̄ ni Nwùè à ḡhìrənə la, nkwùè ni ndè zú'nə tsa'nə n̄ nùḡnə ntìḡmè ìwìḡhə aḡunə Ndò'nəmbyə Yēsú pobə tsa'nə n̄ kòḡnə pànè pi Nwùè p̄tsùmè la, ¹⁶ mbirè mə m̄ t̄i kaanə a ni ḡā a

mijàa ambo Nwùè mbè'ə wighə, nki mmə nkwempə a wighə amwuə àchà'tə Nwùè mè tyí'ə nkwùè ìtsùmè ¹⁷ Ngwə nki nchà'tə a Nwùè lo Nwùè Tă pi Ndò'nəmbiyə ìwəənə Yēsū Kristù, mbə Tă ni à wa ngìrè mìnwùè mi yerəna yerəna lo à nā Àzhwùè e mbè'ə à ghìrè nì pə nì àzhì'tè, nchi nnèrə a Nwùè ambo pìghə mbè'ə nì tsùjə nzh'yə e. ¹⁸ Ngwə ndoonə lo Nwùè a nya'kə ntiŋmə ìwighə nì zəənə nkà'ə e f ghìrè nì zhyə ìpwuumə pa nì nì wa mbyabə tsa'nə à lè funəna a wighə aŋunə la. Nki nzh'yə àfù'ù nì a pənə amwuə mìnwùè mi yerəna yerəna nì à lè kà'nə ambo pəənə ìpe, ¹⁹ nki mmə nchà'tə a Nwùè mbè'ə nì zhyə mītŋnə mi ti àndànə ma nì mi pənə amwuə pəənə pa nì pəənə pa nnùjə ntiŋmə aŋunə ze. Mītŋnə mə ma nfà'ə la tsa'a mītŋnə ìme mīwūunə ma, ²⁰ nì à lè lōonə nzhwuumə a Kristù ghu aŋunə nìwighə ngìrè a nwuunə a pàa àpò ze yè zìghənə a nìpwuurə. ²¹ Lă alyí'ə nì Kristù a pənə ghu mbə àtwuè pànə pìtsùmə nì pi pa mbu'tə a nìpwuurə: mbə pànə pìwūunə pobə ngəŋə mītŋnə nì pànə nì pi pa mbu'tə àtwuè ìshyə. À chyə a àtwuè ngəŋə aləŋə àtsùmə a àtwuè ìshyə ghə tìtsòŋə pobə wùè nì à ghă tō. ²² À lè nùjə àzwuumə àtsùmə a ìsùmə mīkwùè mi Kristù ngìrè a pə àtwuè ambo àshwatə ìpoonə pi Kristù, ²³ nì à pənə mbìŋmə e nì ì za ngìrè pànə zhyə a ŋònə nì Kristù à pənə wèrə nki mbə ze wa nì à wa ngìrè àzwuumə àtsùmə a pə amwuə ndwuumə nì a pyənə mbə pə.

Nìpə nì nìchyəmbiyə ndàŋə a ndzùmə Yēsū Kristù

2 A lè pə nkwùè ntsàambyə nì pə la ìkwuè pəənə ntii àtŋnə àtwuè pobə tìpòŋə ìwighə. ² Amwuə nkwùè ghu, nì lè mə ndzùjə mìnwùè mi àtwuè ìshyə ghə ndzu'nə a ìfò wa nì à wa mbu'tə ìzhwùè tìpòŋə pa nì pənə amwuə ìfə: ìzhwùè pa nì pa nfà'ə tìtsòŋə amwuə pànə pa nì pi pa ntiŋnə àtwuè ambo Nwùè la. ³ Pəənə pìtsùmə lè kì mə mbə tsa'a pobə, nchyə a nìchyəmbiyə wa wùè nì mbòbə mbìŋmə ì t'à'nə, ngìrè pə mìnwùè nì mbìŋmə ìzəənə pobə ìkwàŋə ìpəənə t'à'nə. Lenəla, àtsə ntiŋmə Nwùè a pə aŋunə pəənə tyí'ə tsa'nə a pənə aŋunə ŋwùè misonə ntsùmə. ⁴ La tsa'nə ka àkooŋə mīlìŋə Nwùè a pə e nì àndànə, ìkòŋnə e aŋunə pəənə kì nno'ò tisiŋnə la, ⁵ mbaa pə nkwùè nì pəənə lè kwìghənə ntii àtŋnə àtwuè àzəənə la, à lè ghìrè pəənə pə pìtŋnə pəənə pi Kristù. Pəənə lè lànə la a ndzùmə àpòŋə ntiŋmə e nchwarə. ⁶ Tsa'nə pəənə lè pwuutəna pəənə pi Kristù, Nwùè à lè zhwuumə a wəənə pi pobə ngìrè pəənə pi pobə nwuunə aŋunə aləŋə nìfò a nìpwuurə. ⁷ À lè lànə a ndzùmə Kristù nnèrə a wəənə nì ìkòŋnə e mbè'ə pànə gha ndzəənə tsa'nə àpòŋə ntiŋmə e a no'nə ntsàarə àzwuumə àtsùmə. ⁸ Mbè'nə Nwùè à lè chwarə a wighə la ntii àpòŋə ntiŋmə e a nì lànə a ndzùmə àpòŋə ntiŋmə àzìghə. Ka à lè chwarə e pìghə nchwarə mbìŋmə ìzìghə. Àzwuumə nì Nwùè à lè nānə àffí. ⁹ Ka à pə e la ntii àfà'ə àtse nì nì lə fà'nə, njiilo kò ŋònə ìtse a tsòo e a ghàŋə e. ¹⁰ Pəənə la ìpwuumə àfà'ə Nwùè nì à lè tsùjəna mbwuutə a wəənə pi Kristù Yēsū mbè'ə pəənə

tə ngìrè mìnwùè mīshì'nə nì à lè pyə mə nnùjə lo pəənə tə ngìrə.

Kristù à ghìrè ŋwùè ntsùmə a pə ta'ə ŋwùè

¹¹ Pìghə pànə nì ka nì pə a wighə pìjew tsa'nə pi lè pyəna a wighə nì pìjew pa nfunə a wighə nì pànə nì ka pi zəərə e, mmə nfunə mbìŋmə ìzobə nì pànə pi zəərənə, la nìzəərə ìghobə ghu a pə e pə tsa'nə pi zəərənə a ŋwùè misonə, nì kwempə pànə nì nì lè pənə pèrə nkwùè ntsàambyə. ¹² A lè pə nkwùè ghu la ka nì pə a wighə nì ànwùè àtse a nì ghìrè pìghə pi Kristù. Ka nì lè pə a wighə amwuə pànə pi Nwùè nì à lè tso'nə; mbə pìtō tōnə. ¹³ La tìtsòŋə, ntiinə nì pənə ta'ə ŋwùè pìghə pi Kristù Yēsū, pìghə pa nì nì lè pə mə a ndyə sàa aŋunə Nwùè, pi lòo mə a wighə mbaatə a Nwùè ntiinə Kristù à lə kwìghənə tsa'a mōmbyə nìshwà'ə àtwuè pəənə. ¹⁴ Mbè'nə Kristù àtwuè mbìŋmə e à ŋā mə a àporəporə ambo pəənə ndàŋə aŋunə nìghìrə pànə nì pi pənə pìjew pobə pànə nì ka pobə pə ghobə pìjew pobə tyí'ə ta'ə ŋwùè. À lè shà'tə nka'ə kipaana nì ì lè pənə a tìtŋrə pobə. ¹⁵ À lè pyaatə a mbòomə pìjew wa nì à wa nnèrə mìnwùè nì pi ghìrè nì myə nì kò pi ghìrə. À lè ghìrə a lenə la mbè'ə pwuutə pìjew pobə pànə nì ka pobə pə ghobə pìjew pobə tyí'ə mbə ta'ə ngwàrə nki mbə ta'ə ŋwùè pobə pi pobə, lenəla nchyə àporəporə a tìtŋrə pobə. ¹⁶ Yēsū à lè lànə aŋunə nìwighə e aŋunə àtìghə pànkəna mbwuutə mīngwàrə mə mīmbaa ngìrə lo kipaana ìghobə à myə ntyí'ə ndòo a ghobə nkwìrə nkwə ambo Nwùè. ¹⁷ Kristù à lè tō nchwiitə ntwuumə ghù ìshì'nə wa mbè'ə àporəporə ambo ŋwùè ntsùmə. À lè chwiitə ambo pìghə pa nì ka nì pə a wighə pìjew mbə ndyə sàa aŋunə Nwùè nki nchwiitə ambo pìjew nì pi lè paatəna a Nwùè. ¹⁸ Mbè'nə pəənə pìtsùmə, pìjew nì pànə nì ka pobə pə ghobə pìjew lànəna la a ndzùmə Kristù mbə nì àlànə a nì lèrə ambo Tă nì ta'ə Àzhwùè. ¹⁹ Nì ndwuumə wə ka nì chi mbə wighə pìghìnə kə pìtō tōnə; pìghə pi pànə pi Nwùè tyí'ə mbə ta'ə àl'a, nki mbə ngwàrə ndā Nwùè, ²⁰ pi tyí'ə mboomə a wighə aŋunə àtsirə ndā za nì ngəŋə ntwuumə Kristù nì ngəŋə ntwuumə Nwùè lè rooməna zhyə nì Kristù Yēsū àtwuè mbìŋmə e à pənə nìghòora nì nìlūwə nì ndā. ²¹ A ze nì à wìiməna ndā zə ntsùmə ngìrə ì kwùè mbə ndā Mìshwà'ə Nwùè yì ndaanəna nì pi ŋā mə ambo Ndò'nəmbiyə. ²² Nìpwuutə ìwighə pìghə pi pobə à ghìrə nì pwuutə pìghə pìtse pəənə ntyí'ə mbə tsa'a ndā nì Nwùè à wə nchyə amwuə ndàŋə a ndzùmə Àzhwùè e.

Àfà'ə Pàolò ambo pànə nì ka pobə pə ghobə pìjew

3 Ntii ànwùè nì Nwùè à ghìrənə a nì pwuutə pìjew pobə pànə nì ka pobə pə ghobə pìjew la, mìŋə Pàolò nì ngwə a ndā ìtsaŋə ntii Kristù Yēsū, ngwə nchà'tə a Nwùè mbè'ə wighə. ² Nìzhyə nkùŋə nkunə lo nì pyə mə ndzu'ù àfà'ə nì Nwùè à ŋānə ambo mìŋə nì àpòŋə ntiŋmə lo nfà'ə mbè'ə ìshì'nə ìwighə. ³ Nwùè à lè nèrə ànwùè e yè ləəmənə ambo mìŋə tsa'nə mbyə mə nnyà'a ŋwà'nə a zèrə ambo pìghə. ⁴ Nì tə funə àn-

wùè ni ñjwà'nèna yi ñ zhyè ànwùè yè lèamèna ni ñzhyèna mbè'a Kristù. ⁵ Ka Nwùè à lè nèrè è ànwùè zèrè zè ambo ìwaanè pèèné ghù ntsàambyè. La tìt-sònjè à kùmè ndànjè a ndzùmè Àzhwùè e ngìrè a laanè ambo ngànjè ntwuumè Kristù pobè ngànjè ntwuumè Nwùè ni à lè tso'nè. ⁶ Ànwùè zè ni Nwùè à lè lèamèna a pè lo, a ni lànjè a ndzùmè ntwuumè ghù ìshì'nè wa, pànè ni ka pobè pè ghobè pèjew lè pè ni ìsàanè a ni pwuutè pobè pèjew mbè ni mborè Nwùè. Pobè pè-t-sùmè lè pwuutè mbè ta'a ñwùè a ni pè ni àzwuumè ni Nwùè à lè lànjèna a ndzùmè Kristù Yèsù nkà'a.

⁷ Nwùè ni àpònjè ntiymè e, à lè ghìrè mbè ngànjè àfà'a è a ni chwiitè ntwuumè ghù ìshì'nè wa ndànjè a ndzùmè ìtìnjè ni à lè ñànè ambo mìnjè. ⁸ Mbaa pè tsa'nè ka mbè mè ñòné ìtse a tìtìrè pànè pi Nwùè ni pi kèna ntsàarè pànè pè-t-sùmè la, Nwùè à ki mbirè mbè e pè ni àpònjè ntiymè a ni ñà mè ni ìsàanè lo ñchwiitè ntwuumè ghù ìshì'nè wa mbè'a àfù'ù ni a pèna amwuè Kristù ambo pànè ni ka pobè pè ghobè pèjew. ⁹ À lè ñà mè ni àfà'a lo ngìrè pànè pè-t-sùmè zhyè tsa'nè àkwànjè e yè lèamèna za a ghà lèo alyi'a. Nwùè ni à tsùnjèna a àzwuumè àtsùmè à lè lèamèna a zèrè anjèna mingu'u mingu'u. ¹⁰ À lè ghìrè a lenè la lo pè tìt-sònjè lànjè a ndzùmè àshwatè ìpoonè pi Kristù ghìrè ìzhwùè ni pèna ni ìtìnjè ghobè mìnjèna mmè mbu'tè a ñpwuurè la zhyè ànwùè àtsùmè mbè'a àkwànjè Nwùè. ¹¹ Nwùè à lè ghìrè ànwùè zè a ni zùnjè a àkwànjè e ni a ghonjèna ni nkujè, zhyè ni a lè lèonè alyi'a ndànjè a ndzùmè Kristù Yèsù Ndò'nèmbiyè ìwèèné. ¹² A ni lànjè a ndzùmè ñpwuutè ìwèèné pi Kristù ghobè àpyiimè ntiymè àzèèné anjèna ze, pèèné chyè ni ntiymè a ni tò a mbyè Nwùè ti àkwàrè. ¹³ Lenèla, ngwè mbu'ù mbò ambo pìghè lo kò ntiymè ìwìghè porè mbè'a ngè'a ni ngwè ndzèèné ntiwìghè. Ngè'a zèrè zè ntsùmè i chyè anjèna ìshì'nè ìwìghè.

Àchà'tè Nwùè Pàolò anjèna pànè pi Efesòsè

¹⁴ Tsa'nè m̀bèna ngànjè ìtsanjè ntii pànè ni ka pobè pè ghobè pèjew la, ngwè ntè m̀kwi'tè ìmà a mbyè Tà, ¹⁵ Tà wa ni m̀ngwàrè m̀tsùmè ni mi pèna a ñpwuurè ghobè myè ni mi pèna a àtwuè ìshyè pa nkwiirè m̀linè ìmobè ambo ze. ¹⁶ Ngwè nchà'tè a Nwùè lo anjèna àfù'ù ti àndànè e za a lànjè a ndzùmè Àzhwùè e ñjà a wìghè ni m̀tìnjè ngìrè m̀ntiymè ìmìghè tìnjè. ¹⁷ Ngwè nchà'tè a Nwùè lo Kristù a chyè amwuè m̀ntiymè ìmìghè ndànjè a ndzùmè àpyiimè ntiymè àzìghè mbè'a ni tèèné ntiymè nkì chyè ni ìkònjè, ¹⁸ ngwè nchà'tè a Nwùè lo pìghè pi pànè pi Nwùè pè-t-sùmè ni pè ni ìtìnjè a ni zhyè tsa'nè ìkònjè Kristù i pèna: nzhyè tsa'nè i fanjèna mbè nkì nsàa mbè, nzhyè tsa'nè i ñanjèna nkì mmìnè mbè. ¹⁹ Ni ki nzhyè ìkònjè Kristù wa ni i tsàarèna a àzhì'tè ñwùè misonjè a ni zhyè la, ñjiilo ni lwenè ni mbòomè Nwùè ntsùmè.

²⁰ Pèèné ghutè a Nwùè wa ni à pèna ni ìtìnjè a ni ghìrè m̀nkwùè ma ni mi tsàarèna a myè ni mbè'a pèèné pyè mbyiitè kè nkwanjè ndànjè a ndzùmè ìtìnjè wa ni i wa nfà'a amwuè pèèné la. ²¹ Pèèné ghìrè àghutè Nwùè à pè amwuè àshwatè ìpoonè pi Kristù

nkì mbè ambo Kristù Yèsù amwuè ìwaanè ìwaanè ngonjè ni nkujè ni nkujè. Amen.

Pànè pi Kristù pwuutè mbè tsa'a ta'à mbènjmè

⁴ Tsa'nè a pèna lè la, mìnjè, ngànjè ìtsanjè mbè'a Ndò'nèmbiyè, ngwè mbu'ù mbò ambo pìghè lo ni yiinè àkwùè ñyiinè àzìghè à kù'nè amwuè ndwuumè ni Nwùè à lè funjèna a wìghè. ² Anjèna ànwùè àtsùmè ni ni wa ngìrè, ni mè nshwu'kè nkì mmè mbotè mbènjmè ìzìghè, mmè ngwìimè m̀ntiymè ìmìghè, nkì mmè nnèrè ìkònjè ambo pìyimè ìpìghè nkwiirè za ni pobè fàntèna, ka pè e àzanjè lojè. ³ Tsa'nè Àzhwùè Nwùè a ghìrè mè ni pè ta'a ñwùè la, ni tanjè amwuè àlànjè àtsùmè a ni chyè amwuè àporèporè mbè'a pè ta'a ñwùè. ⁴ A ye tyi'è ta'a mbènjmè ni ta'a Àzhwùè tyi'è tsa'nè Nwùè à lè funjèna a wìghè lo ni pè ni ta'a àkwànjè nkwiirè ni à lè funjèna a wìghè. ⁵ Ndò'nèmbiyè à chyè mo'o, àpyiimè ntiymè a pè mo'o, àkwìirè nchyè a ki mbè mo'o. ⁶ Nwùè à chyè mo'o, nkì mbè Tà pi ñwùè ntsùmè, mmè mbu'tè a ñwùè ntsùmè, mmè nfà'a amwuè ñwùè ntsùmè nkì mbè amwuè ñwùè ntsùmè.

⁷ La ñwùè ntsùmè amwuè pèèné à wa ni ànwùè àtse a ni ghìrè tsa'nè Kristù à m̀nkèna ñjà ambo ze.

⁸ Tsa'nè ànjwà'nè Nwùè a shwènjèna lo:

“Nkwùè ni à lè ko'nè ndèrè a ñpwuurè, à lè lèo pànè ni à lè kootèna pobè pè a ndzùmè ze; ntyi'è ñjà ñpwuumè ambo pèèné.”

⁹ Pi tè njwà'nè amwuè ànjwà'nè Nwùè lo, “À lè ko'ò ndèrè a ñpwuurè”, zèrè zè ànwùè a pè lè lo àkè? A nèrè la lo à lè pyè nshwu'è ndèrè a ìsùmè ìshyè.

¹⁰ Njònè wa ni à lè shwu'nè ndèrè a ìsùmè ìshyè la a tyi'è ze wa ni à lè ko'nè mbè àtwuè ñpwuurè, mbè'a pè alyi'è àtsùmè a ñpwuurè ghobè àtwuè ìshyè. ¹¹ A ze wa ni à wa ngìrè lo pè-tse pànè pè ngànjè ntwuumè Kristù, pè-tse pè ngànjè ntwuumè Nwùè, pè-tse pè p̀nifangirèshyè, pè-tse pè p̀pastò, pè-tse nkì mbè p̀nèrè. ¹² À lè ghìrè a lenè la mbè'a ghìrè pànè pi Nwùè kù'nè a ni fà'a àfà'a Nwùè, ngìrè mbènjmè Kristù i kwùè ¹³ tè mbyàa tsa'nè pèèné pwuutè pè ta'a ñwùè tsa'nè pèèné nùnjèna ntiymè ìwèèné anjèna Nwùè nkì nzhyè a moonè e ìshì'nè. Lenèla, ntyi'è mbè pànè pi Nwùè ni pi kwùèna nkù'ù mbè tsa'a Kristù.

¹⁴ Njiilo ka pèèné pè chi pè a wèèné tsa'a àghòbè zhyè ni ngànjè àfìghè za ndòo m̀nkwùè ma ni pobè pa nnèrè ni àzhì'tè àzobè yè tìnjè ntiymè a ghobè ghu tsa'a nchyè ghù pègrèna ni i wè ntiymè a m̀ilyi'è àkànwu'è amwuè nchyè ndèrè ni mbyè nkwiirè ni ndzùmè.

¹⁵ Pèèné tyi'è mbè pè pànè ni pi pa nshwènjè a nkùjè nkujè ni ìkònjè. Ni ndwuumè wè pèèné kwùè amwuè m̀nkwùè m̀tsùmè mbè tsa'a Kristù wa ni à pèna àtwuè. ¹⁶ A ze wa ni à wa ngwìimè mbènjmè ntsùmè ngìrè ì pè a ta'a alyi'è, mìnjanjè tyi'è ndzùnkè ìlaamè mbènjmè ìtsùmè. Ìlaamè pè tè mmè nfà'a amwuè ndwuumè ni pyèna mbè fà'a, mbènjmè ntsùmè i tyi'è nkwiirè ni ìkònjè.

Nìchyêmbÿâ yî shwuwè amwuè Kristù

17 Ngwè nshwèjè ànwùè zè aḡunè nḡlìnè nì Ndò'nèmbÿâ, nkwatè a wìghè lo kò nì chi ndèrè nì mbyè nchyè tsa'a pànè nì ka pobè pè ghobè pèjew nì ìkwàḡè pobè pè nì ìkwàḡè ìffíí 18 Ìzhì'tè ìpobè chyè pè amwuè ndzùmè ka pobè kì mbè a ghobè nì nìchyêmbÿâ wa nì Nwùè à wa ḡḡâ ntiinè àtḡḡnè àtwuwè àzobè a ghìrè mè ka pobè chi mmè nzhyè a ghobè ànwùè. 19 Ìtwuwè ìpobè zwuumè mè, ka pobè chi mbè a ghobè nì ìsḡḡnè ntyì'è ḡḡrè pè mìnwùè mḡtsùmè nì mbḡḡmè ìzobè tà'nè ghobè mbuurè ìkḡfí mìnwùè mḡtsùmè. 20 Ka la pè e mbuurè mìnwùè nì nì lè lanènè mbè'a Kristù la! 21 Nì lè zu'ù a nkḡḡè nkuḡè mbè'a e, pì kì nnèrè a wìghè nì nkḡḡè nkuḡè nì à pè nè amwuè Yèsù tsa'a ìzùḡè ndzùmè ìpè. 22 Nì sòrè ḡḡbè ndùnè za nì ì pè nè aḡunè pìghè ḡḡrè lo nì tè nchyè tsa'nè nì lè pyènè mmè nchyè. ḡḡbè za nì ì lè mènè ntsèḡè ìzhì'tè ìpìghè nḡkè a wìghè nì ghìrè pè mìnwùè nì mḡntḡḡmè ìmìghè lè mènè ntà'à la. 23 Nì ghìrè Nwùè à pèḡè mḡntḡḡmè ìmìghè ghobè ìkwàḡè ìpìghè, ḡḡrè pèrè tyì'è pèshwuwè. 24 Nì wí ḡḡbè shwuwè za nì ì shwuwè a Nwùè, mbè nì nkḡḡè nkuḡè nìchyêmbÿâ wa nì à tæmènè nki ndaanè. 25 Njiilo chwìrè à myè, ḡwùè m'ò m'ò à tyì'è nshwèjè pè a nkḡḡè nkuḡè ambo ndyimè e ntiinè pèè nè pḡtsùmè chyè mbè la ìlaamè mbḡḡmè Kristù. 26 Wè zaḡè a loḡè kò wè pyiimè o lo àzaḡè loḡè ghu a ghìrè wè ghìrè a tḡpòḡè, kò wè kì mbyiimè lo nḡwùumè a kì wènè wè pìrè nì àzaḡè loḡè ghu. 27 Kò nì ḡḡ ìsàanè ambo Satàanè lo à kwà'nè a wìghè 28 Nò nè nì à pyè mè mmè ndzèèrè à wa'à ìzèèrè, ndòo mbò ìme mbì'nè a nì fà'à mbè'a kì pè àze nì àzwuümè nì mbè'a a lòo ngyèmpè ḡḡḡè àfumè ghu. 29 Kò nì pyiimè a wìghè lo àshwèḡnè tḡpòḡè à tè nḡfùrè a ntsuwè pìghè. Nì tè nshwèḡnè pè ìshwèḡnè pèshì'nè nì mbè'a pèrè yèmpè a ḡwùè a kḡwùè kḡwùè mbè nì àzwuümè nì à tà'nè, njiilo ànwùè nì nì wa nshwèḡnè a ghìrè pè ìshì'nè ambo pànè pyè nì pì pè ndzu'ù. 30 Kò nì ghìrè Àzhwùè Nwùè a pè nì àsòm nè. A zèrè nì a pè nè àlènè Nwùè aḡunè pìghè a nì nèrè lo Nwùè à ḡḡ tò tsu'ù ìtwuwè ìpìghè. 31 Kò nì pè nì ntḡḡmè ḡḡ shyè, nì àtsè ntḡḡmè, nì àzaḡè loḡè. Kò nì kì nkyiinè nshwèḡnè kè nki ndzòomè pèè nè. Kò nì kì mbè a wìghè nì kipaanaè ìtse. 32 Nì ghìrè pè mìnwùè mḡshì'nè a tḡtḡrè pìghè, nshwuwè kè mḡntḡḡmè ìmìghè ndèè nè ìfàn-tè ìnwùè pḡtse pèè nè tyì'è tsa'nè Nwùè à lè lànḡè nè a ndzùmè Kristù ndèè nè ìpìghè.

Nìchyè amwuè nkà'à

5 Tsa'nè nì pè nè ìpòonè pì Nwùè nì à kòḡè nè la, nì taḡḡnè a nì zùḡè mbòbè mḡkwùè ìze. 2 Nì ghìrè mìnwùè mḡtsùmè pè a nì nèrè lo nì kòḡè pèè nè tyì'è tsa'nè Kristù à lè kòḡè nè a wèè nè nkḡwìghè aḡunè àtḡḡhè pànkè nè àtwuwè nì pèè nè. À lè pè àzwuümè nchà'tè Nwùè nki mbè àzwuümè nìshwà'à nì a pè nè nì àzhyà yè ìshì'nè a mbyè Nwùè.

3 Tsa'nè nì pè nè pànè pì Nwùè la, ka a pòḡè e lo mìn-wùè mì ànyòrèkè kè ntsḡḡḡnè kè àḡḡhè'nè pè a tḡtḡrè pìghè. 4 Ka a pòḡè e lo nì shwèḡḡnè ìshwèḡḡnè ìsḡḡḡnè, kè ìkìḡḡhè ìshwèḡḡnè, kè ìpuukè mìḡḡhaanaè. La a pòḡè pè lo nì tè ḡḡḡ a mìyàa ambo Nwùè. 5 Ntā'à lo nì zhyè a nkḡḡè nkuḡè lo ka ḡḡnè nì à wa nchyè amwuè ànyòrèkè, kè amwuè ntsḡḡḡnè, kè amwuè àḡḡhè'nè à pè ḡḡḡ pè e nì alyì'è amwuè ànwùè Nìfò Kristù pobè yè Nwùè.

6 Kò nì pyiimè a wìghè lo ḡḡnè ìtse à fìkè a wìghè nì àffíí àshwèḡḡnè. La a ghìrè mbuurè mìnwùè zè ḡḡrè lo Nwùè à zaḡè loḡè aḡunè pànè nì ka pobè zu'nè a ghobè a ye. 7 Tsa'nè a pè nè lè la, kò nì pè a wìghè nì ànwùè àtse a nì ghìrè pìghè pì pobè. 8 Nì lè pè nkḡwùè ìtse la mbè amwuè ndzùmè, la tḡtsòḡè nì nì tyì'nè pànè pì Ndò'nèmbÿâ la nì tyì'è la amwuè nkà'à. 9 Mbè'nè mìn-tàamè nì nkà'à ì wè ndzumè chyè amwuè ìshì'nè ntsùmè nì mìnwùè mì tæmènè ghobè nkḡḡè nkuḡè. 10 Nì kyiitè a nì ghìrè ànwùè zhyè nì Ndò'nèmbÿâ à pè nì nìḡḡhà'a. 11 Kò nì chyè a wìghè àpò àzìḡḡhè amwuè mìnwùè nì pànè pa ḡḡrè amwuè ndzùmè nì ka àyèm-pè àtse à pè e aḡunè. Nì fuukè mìnwùè mèrè mè a sàḡḡè pànè zèè nè. 12 Mbè'nè ìsḡḡḡnè wa ghu a nì shwèḡḡnè mìnwùè ma nì pobè pa ḡḡrè amwuè ndzùmè la. 13 La àzwuümè àtsùmè nì nkà'à ì wa nkyà'à a za nḡfùrè a sàḡḡè pànè pḡtsùmè zèè nè. 14 Mbè'nè la à ghìrè e nkà'à ḡḡrè pì zèè nè àzwuümè àtsùmè. Lè ìsùmè nì pì pa nshwèḡnè lo,

“ḡḡḡḡè pìlò, lòo a ìshyè
pè'kè aḡunè nìwìghè
mbè'a nkà'à Kristù ì kyà'à o.”

15 Nì zhì'tè a wìghè amwuè ndwuümè nì nì wa nchyè. Kò nì chyè a wìghè tsa'a ìpuukè, nì chyè pè tsa'a ḡḡḡḡnè àzhì'tè. 16 Kò nì pyiimè a wìghè lo mìlyì'è ìsàanè nì nì pè nè nì wèrè à lèrè àffíí. Nì ghìrè pè mìnwùè mḡshì'nè ntiinè nḡu'ù mbyè wè ì pì. 17 Njiilo kò nì pè a wìghè ìkìḡḡhè. Nì kyiitè pè a nì zhyè ànwùè nì Ndò'nèmbÿâ à tà'nè lo nì ghìrè.

18 Kò nì tè nnò mḡlù'ù mbaarè, yì mèrè pì tsèḡè a wìghè tsèḡè nè. Nì ghìrè àzhwùè Nwùè à lwenè a wìghè. 19 Nì mè nshwèḡḡnè a tḡtḡrè pìghè nì àshwèḡḡnè pḡpsalm, nì àzòbè nchyè, nì mìnchyè mì àzhwùè, ndzòbè nḡu'tè a Ndò'nèmbÿâ ghu nì ntḡḡmè ìwìghè ìt-sùmè. 20 Nì mè ḡḡḡ a mìyàa nkḡwùè ìtsùmè, aḡunè ànwùè àtsùmè ambo Nwùè Tā aḡunè nḡlìnè nì Ndò'nèmbÿâ ìwèè nè Yèsù Kristù.

Pèḡḡyè pobè pḡlwuümè ìpobè

21 Nì zu'nè mbḡḡmè ìzìḡḡhè tsa'a pànè nì pì pa mbò a Kristù. 22 Pèḡḡyè, nì zu'nè pḡlwuümè ìpìghè tyì'è tsa'nè nì wa ndzu'nè a Ndò'nèmbÿâ la. 23 Mbè'nè ḡḡnè mbyàḡḡnè à chyè mbè àtwuwè mèḡḡyè tyì'è tsa'nè Kristù à kìnè mbè àtwuwè àshwatè ìpòonè pì Kristù nì a pè nè mbḡḡmè e, Kristù àtwuwè mbḡḡmè e a tyì'è mbè ḡḡḡḡnè nchwarè e. 24 Lenèla, pèḡḡyè chyè a nì zu'nè pḡlwuümè ìpobè amwuè ìlànḡè ìtsùmè tyì'è tsa'nè àshwatè ìpòonè pì Kristù a kìnè ndzu'nè a Kristù aḡunè ìnwùè ìtsùmè.

²⁵ Pìlwuumà, nì kònjè pèngyě ìpìghè tyí'è tsa'nə Kristù à lè kònjè àshwatè ìpoonè pì Kristù nkwichè àjunə àtìghè pànkəna. ²⁶ À lè n̄a a n̄ichyēmbýā e àtwuè nì àshwatè ìpoonè pì Kristù mbè'ə n̄a a zèrə tsa'a àzwuumà tēchwii ambo Nwùè, nsùu a zèrə a laanè nì nchya ndànjè a ndzùmà àshwənjè e, ²⁷ mbè'ə ghìrè àshwatè ìpoonè pì Kristù à təəmà a mbyā ze nì n̄ipònjè e ntsùmè ndaanè ka pə e nì àpàbə kè nì alyí'ə pyí'tənə, kè nì ntsìnjə ìtse. La zèrə a təəmà, ka pə e nì ìfèrə ìtse. ²⁸ Lě ndwuumà nì mbyānjè chýā a nì kònjè pèngyě ìpobə tyí'è tsa'a mbìnjmè ìzobə. Njònè wa nì à wa nkònjè a ngwùə e, à kònjè la mbìnjmè e. ²⁹ Ntiinə ka njònè ìtse à pə e ghu nì à wa mbāanə mbìnjmè e. À wa ndzè nki mmə mbyatə a zèrə tyí'è tsa'nə Kristù à wa ngìrè àjunə àshwatè ìpoonè ìpe. ³⁰ Mbè'nə pəənè chýā mbə la ìlaamə mbìnjmè Kristù. ³¹ Tsa'nə ànjwā'nə Nwùè a za nshwənjè lo, "Lě ìsùmə nì njònè mbyānjè à ghā myā'tə a tǎ ìghobə pobə mǎ e, ghè pwuutə pobə ngwùə e, pobə pa pìpaa tyí'è mbə ta'ə njwùè." ³² Ànwùè zèrə zə a ləəmè tə mminè, la ìmmə nshwənjè lə mbè'ə Kristù ghobə àshwatè ìpoonè ìpe. ³³ Mbaa pə tsa'nə a pənə lə la, njwùè ìwìghə mo'o mo'o à kònjè a ngwùə e tyí'è tsa'nə à wa nkònjè mbìnjmè e. Məngyě ntsùmə à ki ngu'tə a ndwuumə e.

Tsa'nə ìpoonè, pobə pìtǎ nì pìmə chýənə a nì chýē tsa'a ìpoonè pì Kristù

6 ìpoonè, nì tə ndzu'nè pìtǎ ìpìghè pobə pìmə ìpìghè tsa'a ìpoonè pì Kristù, ntiinə lə la ànwùè ìshì'nè a nì tə ngìrè. ² Ntsāambyē ntě nì ì pənə nì ànwùè nì Nwùè à kà'nə ì chýē lo "Nì zu'nə a pìtǎ ìpìghè pobə pìmə ìpìghè." ³ Nkǎ'nə Nwùè ghu ì pə lo, "Mbè'ə m̄n̄wùè ìmìghè yiinè ìshì'nè, nì kì mbə nì n̄ichyēmbýā ghu sàa amwuə àtwuè ìshyē zè."

⁴ Pìtǎ pobə pìmə, kò nì tə ntwu'tə ìpoonè ìpìghè amwuə ndwuumə nì m̄ntìnjmè ìmobə tə zañə. Nì lòo a ghobə nko'ò amwuə ndwuumə nì ìpoonè pì Kristù pa ndòo ìpoonè nko'ò, nki mmə ntəətə a ghobə nì ntě Ndò'nəmbýā.

Ndwuumə nì ìpù'ù pobə pìmasàa ìpobə chýənə a nì chýē

⁵ ìpù'ù, nì tə ndzu'nè pìmasàa ìpìghè nì pì pənə àtwuè ìshyē ghə nì ntìnjmè ìwìghè ìtsùmə, njū'nə a mbyè pobə ngu'tə a ghobə, nfà'ə ambo pobə tyí'è tsa'a nì wè nfà'ə ambo Kristù. ⁶ Kò nì zu'nə a wìghə a ghobə pə nì àpwùrè ìmyē ntiinə nì wè ntà'ə lo pobə kònjè a wìghə, nì zu'nə a ghobə pə tsa'a ngànjə àfà'ə Kristù zhyè nì zè ngìrè ànwùè nì Nwùè à tǎ'nə nì ntìnjmè ìghobə ìtsùmə. ⁷ Nì fà'ə àfà'ə àzìghə nì ntìnjmè ìwìghè ìtsùmə nì nìgha'ə tsa'a nì wè nfà'ə ambo Ndò'nəmbýā, ka pə e ambo njwùè misonjə. ⁸ Nì zhyē lo Ndò'nəmbýā à ghā tyanjə àfà'ə yè ìshì'nè nì njwùè ntsùmə à fà'nə, kè wè pə àpù'ù, kè ka pə o àpù'ù.

⁹ Pìmasàa, nì kì ngìrè ìshì'nè àjunə ìpù'ù ìpìghè. Kò nì kì nshwànjè a ghobə. Nì zhyē lo pìghè pì pobə chýē

la nì ta'ə masàa nì à pənə a n̄ipwuurə, ndòo njwùè ntsùmə ndənjə ndənjə.

Ìpwuumə ntsòo Nwùè ìtsùmə

¹⁰ A nì l̄wùutə, nì təəmè ntìnjmè pìghə pì Ndò'nəmbýā njiilo m̄ntìnjmè ìme nì m̄i no'nə la m̄i ghìrè m̄ntìnjmè ìmìghə tìnjmè. ¹¹ Nì wì ìpwuumə ntsòo ìtsùmə nì Nwùè à njānə ambo pìghə mbè'ə zhyē a nì zònjmè ànwùè nì a furənə ambo devèlè. ¹² Mbè'nə ka pəənè mə ndzònjmè a wəənè la pànè pì misonjə. Pəənè pə ndzònjmè pə ìzhwùè t̄ipònjè ghobə ngànjə àfà'ə Satāanə nì pənə a n̄ipwuurə. Ìzhwùè pèrə pə chýē mbə la pìsa'ə pì ìla'ə, nì pànè nì pobə pənə nì ìtìnjmè ghobə m̄ntìnjmè m̄i ìzhwùè t̄ipònjè nì m̄i ma mbu'tə àtwuè ìshyē ndzùmə zə. ¹³ A pònjè t̄itsònjè lo nì wì ìpwuumə ntsòo pa nì Nwùè à wa njā ambo pìghə la. Njiilo nkwiè nì m̄injyē m̄i t̄ipònjè t̄onə, nì pə nì m̄ntìnjmè a nì zònjmè ntsàarə a ngànjə mbwùunə, nki mbìrè ntəəmè ntìnjmè nkwiè nì nì myāanənə m̄ilà'ə.

¹⁴ Nì chwu'tə mbìnjmè ntəəmè, ngwì a nkùnjə nkunjə tsa'a ìkòbè a ntəərè pìghə, nki ngwì m̄n̄wùè m̄i təəmənə a ghànjə pìghə tsa'a àpà'ə ntsòo, ¹⁵ Ngwì ànwùè a nì k̄irè ngè nchwiitə ntwuumə ghù ìshì'nè wa mbè'ə àporèporè tsa'a itabə ìpìghə. ¹⁶ Nì lòo àpyiimè ntìnjmè tsa'a àpà'ə ntsòo nì mbè'ə a k̄wiirè m̄nkyerè m̄i ntsòo m̄tsùmè nì ngànjə mbwùunə à m̄'nə àjunə pìghə nkwiè ìtsùmə. ¹⁷ Nì lòo a n̄ichwarə nì Nwùè à lè chwarənə a wìghə nì wèrə la ngwì tsa'a t̄ilāarə ntsòo, ndòo àshwənjmè Nwùè tsa'a m̄n̄wùə ntsòo nì Àzhwùè Nwùè a za njā ambo pìghə. ¹⁸ Nì ghìrè m̄n̄wùè m̄tsùmè nì àchà'tə Nwùè, mmə ndoonə a Nwùè lo à yèmpə a wìghə. Nì chà'tə a Nwùè nkwiè ìtsùmə a nì zùnjə tsa'nə Àzhwùè Nwùè a mənə ntiitə a wìghə. Tsa'nə a pənə lə la, nì chwu'tə mbìnjmè mmə nchà'tə a Nwùè nkwiè ìtsùmə tì kaanə nk̄wempə pànè pì Nwùè p̄tsùmə. ¹⁹ Nì kì mmə nchà'tə a Nwùè nk̄wempə m̄è lo Nwùè à njā m̄è nì ntwuumə ghù ìshì'nè wa amwuə nkwiè za nì ìmbənə shwənjə, njiilo n̄ki mmə nchwiitə a wèrə tì àk̄wārə, nshantə ànwùè àtsùmə nì a ləəmənə amwuə ntwuumə ghù ìshì'nè wa. ²⁰ N̄chýā mbə la njwùè ntəəmè a àtwuè nì Kristù mbaa pə tsa'nə ngwè a nka'ə ìtsanjə lə. Nì mə nchà'tə a Nwùè nk̄wempə m̄è lo nchwiitə ntwuumə ghù ìshì'nè wa amwuə ndwuumə nì ìtənə mbə chwiitə.

Ndwùèndzùmə àchà'tə Pàolò ambo àshwatè ìpoonè pì Kristù

²¹ Takikùsə, ndyimə ìwəənè ghù ìshì'nè nì à n̄njənə ntìnjmè e àjunə àfà'ə Ndò'nəmbýā à pì tiitə a wìghə nì ànwùè àtsùmə mbè'ə m̄è mbè'ə nì zhyē tsa'nə ngwè mbə pobə àfà'ə nì ngwè nfà'ə. ²² La ìsùmə nì ngwè ntsàa e ambo pìghə mbè'ə à tiitə a wìghə tsa'nə pə p̄tsùmə pə mbə, kì pè'kè m̄ntìnjmè ìmìghə.

²³ Tǎ Nwùè pobə Ndò'nəmbýā Yésù Kristù njā a àporèporè nì ìkònjmè ghobə àpyiimè ntìnjmè ambo ìpoonè pì Kristù. ²⁴ Àpònjè ntìnjmè Nwùè à pə ambo njwùè wa

ntsùmè ni à kòhèné Ndò'nèmbýê ìwàèné Yěsù Kristù
ni ìkòhèné tì myè la.

Filipì

Mìnwùè a ni zhyê amwuê àṅwà'nè zè

Pàolò à lè ṅwà'nè àṅwà'nè ambo àshwatè ìpoonè pì Kristù ni a lè pənə àlā'à Filipì la nkwùè ni à lè pənə a ndā ìt-saṅè a àlā'à Romè. Á lè pə ntsàambyè àshwatè ni à lè chwiitənə ntwuumè ghù ìshì'nè wa ambo pobə a pàa àlā'à Māsèdonyà.

Amwuê àṅwà'nè zè Pàolò à shwəṅnè mbè'ə ìkòṅnè pobə nìṅā a miyàa, nki nshwəṅnè mbè'ə nìgha'á. Pàolò à lè patə mbə pə a ndā ìtsaṅè la, àpyiimè ntiṅmè e aṅunə Nwùè a lè ghìrè a zhyê kwiirè ànwùè àtsùmè nkwùè ìt-sùmè (4.11-13). Pàolò a ki nshwəṅnè a maa ànwùè amwuê àṅwà'nè zè ni a nèrənə tsa'nə Kristù à lè myà'tənə aly-í'ə e a nìpwuurè tsa'a Nwùè nshwu'kè mbìṅmè e ntyí'è mbə tsa'a ṅwùè misonṅə.

Lě tsa'nə pì ghàpənə a àṅwà'nè zè

Mìnwùè a ni zhyê mbè'ə àṅwà'nè zè 1.1-11

Mìnwùè ni Pàolò à lè làṅənə amwuê 1.12-26

Nìchyəmbyê ni mbè'ə ṅwùè Kristù a chyê 1.27-2.18

Àkwàṅṅè Pàolò mbè'ə Timotì pobə Epaphroditus 2.19-30

Àkwàtè mbè'ə ngàṅṅə kipaənə pobə tìpòṅṅè ni ă tó 3.1-4.9

Pàolò pobə pìswùè ìpe pànè pì Filipì 4.10-20

Mìnwùè ni Pàolò à lè wùutənə nshwəṅnè 4.21-23

1 Mìṅṅè Pàolò ṅṅwà'nè àṅwà'nè zè pəə Timotì, mbə ngàṅṅə àfà'à Yésù Kristù, mmə ntsàa àchà'tè ambo pànè pìtsùmè ni pobə pənə pànè pì Nwùè ndàṅṅə a ndzùmè Yésù Kristù ni pobə pənə a Filipì, farə ambo ìtwuè pobə ngàṅṅə àyèmpè ìshwatè ìpoonè pì Kristù. ² Pəə tsàa àchà'tè zè mbè'ə Tă ìwəənè Nwùèkò'ò ni Ndò'nəmbyé Yésù Kristù, pobə nèrè a wìghə ni àpòṅṅè ntiṅmè àzobə nki ṅṅā a wìghə ni àporəporè.

Pàolò a ṅā a miyàa mbè'ə ìpoonè pì Nwùè ni pənə a Filipì

³ Ngwa ṅṅā a miyàa ambo Nwùè mē nkwùè ìtsùmè ni ìkwèmpənə a wìghə. ⁴ Nkwùè ìtsùmè ni ngwa nchà'tè a Nwùè a àtwuè pìghə pìtsùmè, ntiṅmè mē wa ndwènè ni nìgha'á mbè'ə wìghə, ⁵ ntii ndwuumè ni nì lè lònə ngyèmpè mē a ni siimè ntwuumè ghù ìshì'nè wè a ni furè ngyè ni ndè tònə nchwiitè ntwuumè ghù ìshì'nè wè nì pyiimè tə ntò mbyàa sinè wè. ⁶ Nzhýê tyí'è nkũṅṅə nkuṅṅə lo Nwùè wa ni à lè pì'nənə àfà'à ìshì'nè zè amwuê m̀ntiṅmè ìmìghə a tyí'è ze wa ni ă myàanè tə mbyàa ngyè ni Yésù à ghā kwiirè tó. ⁷ Nkwàṅṅè a lenə la ntiinə nì wa amwuê ntiṅmè mē tyí'è ìshì'nè. Pìghə pìt-sùmè ki mbə pəənè amwuê ìpòṅṅè ni Nwùè à ghìrənə aṅunə m̀ṅṅè tsa'nə mbəənə a ndā ìtsaṅè tìtsòṅṅè farə nkwùè ni ndè mənə ndzòṅṅè m̀lā'à mbè'ə ntwuumè ghù ìshì'nè mmə nshwəṅnè ambo pànè lo ànwùè ni ngwè nshwəṅnè la, a tyí'è ntwuumè ghù ìshì'nè. ⁸ Nwùè à zhyê lo ìshwəṅnè tyí'è nkũṅṅə nkuṅṅə lo nì wa a ntiṅmè

m̀ṅṅè tyí'è ìshì'nè. Nkòṅṅè a wìghə la ni ìkòṅṅè Yésù Kristù. ⁹ Ngwè nchà'tè a Nwùè lo ìkòṅṅè ìwìghə ì kwi'nè, àzhì'tè àzìghə á kwi'nè amwuê ndwuumè ni mbè'ə nì zhyê shankè m̀nwùè, ¹⁰ mbè'ə nì zhyê zəənè a zhyè ni a pòṅṅə mmyàanè, lenəla tyí'è pə wìghə ni ntsìṅṅə kè ni ìfèrə apè tə mbyàa ngyè ni Kristù à ghā kwiirè tó, ¹¹ mbè'ə Yésù Kristù á ghìrè lo nì ghìrè m̀nwùè ni mi təəmənə, lenəla pì tə ngu'tè nki ngyetə a Nwùè.

¹² Pìlyimə ìpā, ìtā'à la lo nì zhyê lo m̀nwùè m̀tsùmè ni mi furənə aṅunə m̀ṅṅè la, mi chi ngìrè pə lo ntwuumè ghù ìshì'nè wa ì chi nsiimè ndèrè ni mbyè. ¹³ Lenəla, pìsoyì pìtsùmè ni pobə pa mbyabè ntó'ò pànè pì Romè zhyê lo ngwè a nìghə a ndā ìtsaṅè lə ntii Kristù. ¹⁴ Nìpə mē a ndā ìtsaṅè ghə à ghìrè lo pìlyimə ìpəənè pìno'nə nùṅṅè m̀ntiṅmè ìmobə aṅunə Ndò'nəmbyé, ndèrè ni mbyè nchwiitè ànwùè Nwùè ni ìtìṅṅè ka mə pò a ghobə. ¹⁵ A tyí'è nkũṅṅə nkuṅṅə lo pànè pìtse amwuê pìghə chwiitè ntwuumè Kristù ni àghè'nè pobə àmàṅṅè, la pìtse ki mə nchwiitè ntwuumè Kristù tyí'è ni àkwàṅṅè yè ìshì'nè. ¹⁶ Pèrə pə pànè ni pobə pə nchwiitè ni àkwàṅṅè yè ìshì'nè, pobə pə nchwiitè la ntiinə pobə kòṅṅə mē, nki nzhýê lo Nwùè à tso'ò mē lo ìtāṅṅè ntwuumè ghù ìshì'nè wè ni ngwè nchwiitè la. ¹⁷ La pyè pànè pə nchwiitè ntwuumè Kristù pə ni àkwàṅṅè tìpòṅṅè, ka pə ghobə ni m̀ntiṅmè mi laanənə, mmə ntā'à pə lo ìmobə m̀nwùè yìinè mbè'ə pànè tə ndzùṅṅə a ghobə. Pobə ghìrè a lenə la ni àkwàṅṅè lo pobə kwi'nè chyá ngə'ə aṅunə m̀ṅṅè a ndā ìt-

sanjè ghə. ¹⁸ Ka ñtò'ò mà ànwùè zèrə zə. Ngwè ni ñìgha'á a ni zəənè lo pi chwiiètə ntwuumə Kristù amwuə ìlànə ìtsùmə, kə pi chwiiètə amwuə àkwànə yè ìshì'ñè kə ni yè tìpònjə, ñìgha'á mà a lèrə ni mbyè, ¹⁹ ntiinə ñzhyəñə lo, a ni lànə a ndzùmə àchà'tə Nwùè àzìghə pobə àyèmpə ni Àzhwùè Yésù Kristù a rñānə, a ghìrə mà ñfurə a ndā ìtsanjə ghə. ²⁰ Ngwè ndanə ngyii ni ntijmè mà ìtsùmə lo ka mbə ghìrə mà ànwùè ìsiñjə àtse la tanjə tìtsònjə tyì'è tsa'nə ndə pyənə mmə ngìrə a ni zəənè lo ñkyiitə ni ìtìnjə ngu'tə a Kristù amwuə mìnə kə mbə ghù ntìnjə amwuə àtwuè ìshyè ghə kə nkwiğhə. ²¹ Nshwənjə a lenə la ntiinə ambo mìnə, ìsùmə ni ñchyè ì chyè pə a ni ghu'tə a Kristù, ñtə pyè nkwiğhə kwìghənə, a pònjə ntsàarə a ni nwu-unə a àtwuè ìshyè ghə. ²² La, a tə mbə zhyè ni mbi chi chyè a àtwuè ìshyè ghə, yi mbi pònjə fà'á mìnwùè a ni yèmpə pəənə. La ka ñzhyè mà ànwùè ni mbi tso'ò. ²³ Ni ndwuumə wə, ngwè a tìtìrə nchyə. Ànwùè ni ngwè ngyii a chyè lo ñtā'á a ni ghè mbə pə Kristù ntiinə zèrə zə ànwùè a pònjə ntsàarə a ni pə a àtwuè ìshyè ghə. ²⁴ La a pònjə ambo pìghə lo nchi ngojə a àtwuè ìshyè ghə mbə'ə yèmpə a wìghə. ²⁵ A nkùnjə nkuñjə lo a ànwùè ni mbi ghìrə. Nzhyè lo mbi chi chyè pəənə amwuə àtwuè ìshyè ghə mbə'ə yèmpə a wìghə ni kwiwùè ndèrə ni mbyè, ñìgha'á iwìghə á ki nkwi'ñè amwuə àpyiimə ntijmè àzìghə. ²⁶ Ntə furə ntò ntsirə a wìghə yi mìnntijmè ìmìghə lwenə ni ñìgha'á ntii ànwùè ni Kristù Yésù à ghìrənə aɗunə mìnə.

Àkwùè ñyìinè ìpoonè pi Nwùè

²⁷ Nì chyè a ni pə ni mbòomə ghù ìshì'ñè amwuə ndwuumə ni ntwuumə Kristù ghù ìshì'ñè ì t'ā'nə la, mbə'ə ñbəla nfulə ntò ndzəənə a wìghə kə ka tō mà, ñdzu'ù lo nì wə ntəəmè ntìnjə, mbwuutə mbə ñp'ù'u ni mo'ò ntanjə pìghə pìtsùmə lo siimə ntwuumə ghù ìshì'ñè ni ñ pyiiməñə ndèrə ni mbyè. ²⁸ Ndz'u'ù lo nì wə təəmè ka mà pò a wìghə ngànjə mbwunə ìzìghə. Zèrə zə la àlènə ambo pobə lo Nwùè à ghā tsìnkə ngə'è àtwuè pobə la chwərə a wìghə, ²⁹ ntiinə Nwùè wa ni à wa ngìrə ìpònjə la à rñā mà a wìghə ni ìsàanə lo kò nì nùnjə a wìghə pə ndā'á ntijmè aɗunə Kristù, á ki ghìrə lo nì zəənə ngə'è ntii e. ³⁰ Lenəla, nì wə nki mmə ndzəənə ngə'è zhyè ni nì lə z'u'nə lo ngwè ndzəənə. Ñkùmə nki mbirə mmə ndzəənə a zèrə tō pyàa sinə wə.

Nì mìnjə a Kristù a ni shwu'kə mbìnjmè ìzìghə

2 Tsa'nə nì pwuutənə pìghə pi Kristù a porəkè mìnntijmè ìmìghə tsa'nə à wa nkònjə a wìghə ndyì'tə mìnntijmè ìmìghə la, nki mbwuutə pìghə pi Àzhwùè, nki nkònjə mbìnjmè ìzìghə, nki mmə nkoorə mìnìnjə mi pilyimə ìpìghə la, ² a pònjə lo nì pwuutə mbə ñp'ù'u ni mo'ò, nkònjə mbìnjmè ìzìghə, ngìrə lo nì pə ta'á ntswùè mbə'ə ntijmè mà ì myàanə ndwènə ni ñìgha'á. ³ Kò nì tə nkwanjə a wìghə pə mbìnjmè ìzìghə, kə ntə nko'ò mbìnjmè, nì shwu'kə mbìnjmè ìzìghə pə a ìshyè mmə nkwanjə lo pìtse pəənə tsàarə a wìghə. ⁴ Nì mà nkwanjə pə mìnwùè ni mbə'ə mèrə yèmpə pìtse pəənə. Kò nì

kwànjə a wìghə pə mbìnjmè ìzìghə. ⁵ Nì ghìrə mbòomə iwìghə a ki mbə tsa'a mbòomə ni Kristù à lə pənə ni wèrə. ⁶ Yésù à lə patə mbə pə tsa'a Nwùè la, ka à lə nèrə e lo pobə Nwùè chi ndənjə ndənjə. ⁷ La, à lə myə'tə mìnwùè mìtsùmə ni à lə pənə ni mèrə, nshu'kə mbìnjmè e a ìshyè, ndòo mbìnjmè e aɗunə ngànjə àfà'á, pi pyè e tsa'a rñwùè misonə. ⁸ Á lə pənjə ntyì'è rñwùè misonə la nshwu'kə mbìnjmè e a ìshyè, ndzu'nə a Nwùè, mbyiimə a nìwìghə pi zhwuutə e aɗunə àtìghə pànkənə. ⁹ Lenəla, Nwùè a tsùnjə rñanjə e a àtìghə, rñjā e ni ñlìnə ni ni tsàarənə mìnìnjə mìtsùmə. ¹⁰ Mbə'ə rñwùè ntsùmə a gha ndzu'ù ñlìnə ni Yésù a ñpwuurə, kə a àtwuè ìshyè, kə a ndzùmə ìshyè, pobə rñu'nə a ìshyè ngu'tə e, ¹¹ njiilo rñwùè ntsùmə à pyiimə a sànjə sànjə lo Yésù Kristù la Ndò'nəmbyə. Nshwənjə a lenəla rñjā àghu'tə ambo Tā Nwùèko'ò.

Nì kyà'á tsa'a nka'á àtwuè ìshyè

¹² Lenəla ni pilyimə ìpā ni ñkònjənə, tyì'è tsa'nə nì lə pənə ndzu'nə mà nkwiwùè ni ndə pənə pəənə la, a pònjə lo nì chi ntsùnjə ndzu'nə mà tìtsònjə ni ka mbə mà pəənə. Nì pə ni àkwàrə Nwùè, mmə ngwùrə mbə'ə nìchwərə iwìghə á ko'ò mbwuumə, ¹³ ntiinə Nwùè à wa rñjā ntijmè lo nì tə ngìrə pə mìnwùè ma ni à t'ā'nə, nki mmə rñjā ìtìnjə lo nì tə ngìrə tyì'è mìnwùè ma ni mi pònjənə la. ¹⁴ Nì ghìrə ànwùè àtsùmə tìghu nì l'wùmpə kə ntànkə. ¹⁵ Nì tə mmə ngìrə a lenə rñwùè a la'a fèrə e a wìghə apə, nì tyì'è mbə ìpoonə pi Nwùè pìlaanənə ni pi chyèñə a tìtìrə ngànjə ngìrə ìnwùè tìpònjə. Nì chyè amwuə pànə pi ni pobə pa ngìrə a ghobə pə tìpònjə la, tsa'a pìsanə ni pèrə pa ntā àtìghə ni ìtwu'è. ¹⁶ Nì wìimə a àshwənjə Nwùè zə ni a za rñjā nìchyèmbyə ambo pànə la à tìnjə mbə'ə a ghā mbə nryè ni Kristù á kwìrə tō la, mbə ni ñìgha'á a ni zəənə lo ka àfà'á mà a lə lèrə àffìfì. ¹⁷ Tsa'nə nì nùnjənə mìnntijmè ìmìghə aɗunə Nwùè la, a ki mbə la tsa'a àzwuumə nìshwà'á †, a tə mbə pə lo pi zhwuutə mà ndòo àləəmè mbìnjmè mà nkwiwùè àtwuè àzwuumə nìshwà'á zə, yi mbìnjmè mà ì pònjə, pəənə pìtsùmə pə ni ñìgha'á. ¹⁸ A tə pə a lenə, nì pə ni ñìgha'á tsa'a mìnə.

Pàòlò a shwənjə ìshì'ñè mbə'ə Timotì pobə Epaphroditus

¹⁹ Ndò'nəmbyə Yésù à tə mbyiimə ñfa'a ntsàa a Timotì ambo pìghə mbə'ə á tō ndzəənə a wìghə nkwiwùè ntò nshwənjə mà tsa'nə nì pənə mbə'ə ntijmè mà ì pə ni ñìgha'á. ²⁰ Ka rñònjə ìtse a pə e ghu tsa'a Timotì ni à pənə ni ntijmè aɗunə pìghə tsa'a mìnə mmə ntā'á lo nì chyè ìshì'ñè. ²¹ Nwùè ntsùmə à wa nkwanjə pə àze, ngìrə pə ànwùè ni á yèmpə pə mbìnjmè e, ka pə ghìrə e ànwùè ni Yésù Kristù à t'ā'nə. ²² La ngè aɗunə Timotì, nì zhyè a rñwùè ni à pənə wèrə, nki nzhyè ndwuumə ni à fā'nə pəe ze tsa'a tã pobə moonə a ni siimə ntwuumə ghù ìshì'ñè wə. ²³ Lã ìsùmə ni ñkwànənə lo twuumə e ambo pìghə tyì'è tsa'nə mbi zəənə mìnwùè mà ngyiiinə

† Àzwuumə nìshwà'á la mbìnjmè Yésù Kristù ni pi lə kwuumənə aɗunə àtìghə pànkənə a kwìrə àləəmè e a ni lòo nsuu a tìpònjə àtwuè ìshyè.

a pàa mɛ̀ɲɛ̀. ²⁴ La ngè aɲunə mɛ̀ɲɛ̀, ɲdanə nnùɲɛ̀ ntiɲmè aɲunə Ndo'nəmbɛ̀yè mbyiimè lo nkɔ̀wùè ipaa ñtò àzà ambo pighə.

²⁵ Ƴdzəənə a pòɲɛ̀ lo ɲtsàa a ndyimə mə Epaphroditus à k̄wɪrè nkɔ̀wə ambo pighə. A ze wa ni pəə ze fà'nə nkɪ mbwuutə ndzòɲɲè ntsòo wə. A ki mbə ɲà ambo pànè pɛ̀tsùmə, nkɪ mbə ze wa ni nɛ̀ lè twuumənə e lo à tò ngyèmpɛ̀ mə ɲɲà ipwuumə pyè ni ɲtə'nə. ²⁶ À wə ngyii a ni k̄wɪrè ndzəənə a wighə nkɪ mbə ni àsòmɲè ntiinə nɛ̀ lè zu'nə lo à lè pə ngòonə. ²⁷ A tyi'è nkũɲə nkuɲə lo à pə ngòonə tə ntyi'è a ni kwighə. La Nwùè a koorə mɛ̀ɲɛ̀ɲɛ̀ ɛ̀me, ka koorə e pə ndà'ə mɛ̀ɲɛ̀ɲɛ̀ ɛ̀me, à lè ki nkoorə mɛ̀ɲɛ̀ɲɛ̀ ɛ̀mà lo kò yɛ̀tse ngə'ə ɛ̀ tò nk̄wɪ'nə àtwuè zhyè ni m̀bənə amwuə. ²⁸ Ƴdanə tà'ə lo tsàa e ambo pighə mbə'ə nɛ̀ gha'ə a ni chi ndzəənə e, ntiɲmè mə ɛ̀ ki mbotə. ²⁹ À tə ntò, nɛ̀ k̄wɪirè e tsa'a ndyimə a ndzùmə Ndo'nəmbɛ̀yè ni nɛ̀gha'ə. A pòɲɛ̀ lo nɛ̀ ɲà àghu'tè ambo pànè tsa'a pə, ³⁰ ntiinə à lè pyàa a ntsɔ̀wùè nɛ̀wighə nti ɛ̀fà'ə Kristù nkɪ ɲɲà mə ni àyèmpɛ̀ zhyè ni mbə'ə nɛ̀ lè ɲà a wighə apə.

Àlàɲə a ni zhyè lo mɛ̀ɲwùè mi ɲwùè təəmè a ɛ̀myè Nwùè

3 A ni l̄wùutə àɲwà'nə zə ni pilyimə ipà, nɛ̀ pə ni nɛ̀gha'ə ntiinə nɛ̀ chyənə mbə pànè pi Ndo'nəmbɛ̀yè. Ka a pə e ngə'ə ɛ̀tse ambo mɛ̀ɲɛ̀ a ni chi ɲɲwà'nə ànwùè ni ndə ɲwà'nə mə ambo pighə ntiinə a pi zòɲɛ̀ lo kò nɛ̀ kwuunə amwuə ngə'ə. ² Nɛ̀ zhi'tə a wighə aɲunə pànè ni pobə ghɛ̀rənə mɛ̀ɲwùè mi tɛ̀pòɲɛ̀, ngyiinə nshwəɲɛ̀ lo ɲwùè a tə ki pə ɲwùè Nwùè pi zəərè e za'ə. ³ Mbə'nə a pənə pəənə mbə pànè ni Nwùè a zəərè mə a ghobə amwuə ndwuumə ni pi pyənə mbə zəərè. Àzhwùè e a tyi'è ngɛ̀rə pəənə ghu'tè e, mbə ni nɛ̀gha'ə, ntiinə ka pəənə ipoonə pi Kristù Yésù nùɲɛ̀ a wəənə ntiɲmè aɲunə mɛ̀ɲwùè mi mbòbè mbɛ̀ɲɛ̀mè.

⁴ Ƴnkɪ nnùɲɛ̀ ntiɲmè mə aɲunə mɛ̀ɲwùè mi mbòbè mbɛ̀ɲɛ̀mè. Ƴnònə ɛ̀tse à tə pəla mmə nkɔ̀wàɲɛ̀ lo mbə'ə a nùɲɛ̀ ntiɲmè e aɲunə mɛ̀ɲwùè mi mbòbè mbɛ̀ɲɛ̀mè, yi mbə'ə ɲnùɲɛ̀ ntsàarə e. ⁵ A ni zùɲɛ̀ mbòomə ɛ̀wəə, pi lè zəərè mə tsa'nə ndə pənə nɲyè nɛ̀fàamə, mbə ɲwùè Israel, nɲurə amwuə ngwàrə Benjəminə, mbə ngotə mòHibrù. A ni zùɲɛ̀ a mbòomə pɛ̀jəw, ndə nùɲɛ̀ a wèrə tsa'a ɲwùè Farisí. ⁶ Ngə aɲunə a ni zùɲɛ̀ a ànwùè Nwùè, ndə tɛ̀ àtwuə a ni tòmɲè ipoonə pi Kristù. A ni ghɛ̀rə mɛ̀ɲwùè mi təəmənə ndzùɲɛ̀ a mbòomə Nwùè, ka ndə pə mə ni àwɛ̀ghə ànwùè. ⁷ La mɛ̀ɲwùè mərə mə ni ndə zəənənə tsa'a àpii lə, ndòo a mərə tɛ̀tsòɲɛ̀ aɲunə pi nti Ƴ Kristù. ⁸ A ni k̄wɪ'nə, ndòo ipwuumə ɛ̀tsùmə ni m̀bənə ni pèrə aɲunə pi, ngwa'ə a pèrə ntiinə ntà'ə a ni zhyè a Kristù Yésù Ndo'nəmbɛ̀yè mə, ni à pənə ànwùè ni a pòɲɛ̀nə ntsàarə ànwùè àtsùmə. Nti Ƴ Kristù, ɲgwà'ə ipwuumə ɛ̀tsùmə ni pèrə pənə amwuə àtwuè ɛ̀shyè zə, ntyi'è ndòo ipwuumə ɛ̀tsùmə tsa'a ntsɛ̀ɲɛ̀nə mbə'ə pə ni Kristù, ⁹ pwuutə pəə ze pə ta'ə ɲwùè. Ka mɛ̀ɲwùè ɛ̀mà mi təəmənə chi mbə e pə ntiinə ɲdzùɲɛ̀nə a mbòomə. Mi chyè pə ntiinə ɲnùɲɛ̀nə ntiɲmè mə aɲunə Kristù, nkɪ mbə mɛ̀ɲwùè mi təəmənə

ni Nwùè à ɲànə a ni làɲə a ndzùmə àpyiimè ntiɲmè. ¹⁰ Ƴntà'ə a ni zhyè a Kristù, a ni pə ni ɛ̀tɛ̀ɲɛ̀nə ni Nwùè à lè ɲànə ambo Yésù a zhwuumə a nɛ̀wighə. Ƴnkɪ ntà'ə a ni zəənə ngə'ə tsa'a ze, ki kwighə tsa'a ze, ¹¹ mbə'ə àlàɲə a tə mbəla mbə ghu, nga nzhwuumə a za nɛ̀wighə.

Pàolò a kyiitè ni ɛ̀tɛ̀ɲɛ̀nə a ni pyàa a alyi'ə ni à lè pənə pyàa

¹² Ka ɲtə'ə shwəɲɛ̀ mə pə lo mbə mə ni ipwuumə ni ɲtə'nə a ni pə ni pèrə, ka ki mə tà'ə shwəɲɛ̀ mə pə lo Nwùè à fà'ə mə àfà'ə aɲunə mɛ̀ɲɛ̀ mmyàanə, ngwə nkyiitè pə ni ɛ̀tɛ̀ɲɛ̀nə mə a ni pə ni pèrə ntiinə Kristù Yésù à wiiimə mə mə ɲtyi'è ɛ̀ye. ¹³ Pilyimə ipà, ka ɲk-wàɲɛ̀ mə lo m̀byàa mə alyi'ə ni m̀bənə kò'ò pyàa. La ta'ə ànwùè a pə ghu ni m̀bənə ghɛ̀rə; a pə lo, mbi myà'tə ipwuumə ɛ̀tsùmə ni pənə a ndzùmə mɛ̀ɲɛ̀ kyiitè ɛ̀tɛ̀ɲɛ̀nə mə zùɲɛ̀ pyè ni pənə a mbyè. ¹⁴ Ngwə nkɛ̀rè tyi'è ni ɛ̀tɛ̀ɲɛ̀nə ndèrə a alyi'ə ni ɲtə'nə ɛ̀myè ɛ̀mà ghu la, mbə'ə ghə k̄wɪirè mɛ̀ntso'nə mi àfà'ə ɛ̀mà myè ni Nwùè à funɲənə mə lo ɲkò'ò nk̄wɪirè a ni làɲə a ndzùmə Kristù Yésù. ¹⁵ A pòɲɛ̀ lo pəənə pa ni pəənə k̄wɪuè mə nkù'ù, nteəmè ntiɲnə aɲunə Kristù la, pəənə pə ni àkwàɲɛ̀ mɔ'ò. Pighə pɛ̀tse tə mbəla mbə ni àkwàɲɛ̀ yè nyaanə amwuə pighə yi Nwùè a pi ghɛ̀rè nɛ̀ zhyè. ¹⁶ La ànwùè yè tɛ̀ɲɛ̀nə a pə lo pəənə wiiimə a zhyè za ni pəənə pə mə ni zèrə la, ngwiiimə a tɛ̀ɲɛ̀nə.

¹⁷ Pilyimə ipà, nɛ̀ zùɲɛ̀ mbòbè mɛ̀kwùè ɛ̀zà tsa'a pɛ̀tse pəənə, ngɛ̀rə mɛ̀ɲwùè ni pəə ghɛ̀rənə, nkɪ nkyiitè a ni tsùɲɛ̀ nnaɲɛ̀ pəənə ni pi chyənə tsa'nə pəə lè tà'nə lo ni chyè. ¹⁸ Nshwəɲɛ̀ mə a zə nk̄wɪrè nshwəɲɛ̀ tə ngwə nshwəɲɛ̀ tɛ̀tsòɲɛ̀ lə ni nchyə a ɛ̀myè mɛ̀ɲɛ̀ ntiinə pànə pɛ̀tse pə ghu ni nɛ̀chyəmbɛ̀yè ɛ̀ghobə a ghɛ̀rənə pobə pə ngàɲə kɪpaanə Kristù aɲunə nɛ̀wighə e aɲunə àtɛ̀ghə pànkənə. ¹⁹ Pobə ghə l̄wùutə pə amwuə àkɛ̀ɲnə ɛ̀m̄ ntiinə pobə lòo mɛ̀pùmə ɛ̀mobə ngɛ̀rə a n̄wùè ɛ̀ghobə ghu, mmə nkò'ò mbɛ̀ɲɛ̀mè aɲunə ipwuumə ni pə ntò ni ɛ̀sɛ̀ɲɛ̀nə aɲunə pobə, àkwàɲɛ̀ àzobə a pə pə aɲunə ipwuumə ni mbòbè mbɛ̀ɲɛ̀mè i tà'nə. ²⁰ La ngə aɲunə pəənə, àla'ə àzəənə a chyè a nɛ̀pwuurə, pəənə ki mmə mbyabə a ngàɲə nchwarə ɛ̀wəənə, Ndo'nəmbɛ̀yè Yésù Kristù lo a furə ghu ntò. ²¹ A ghə tò lòo ɛ̀tɛ̀ɲɛ̀nə wa ni i ghɛ̀rənə lo ipwuumə ɛ̀tsùmə zu'nə e la, k̄wɛ̀bè iporə mbɛ̀ɲɛ̀mè ɛ̀zəənə zə i pəɲɛ̀ ntyi'è tsa'a zhyè za ni i pòɲɛ̀nə tə ntsiinə.

Àtəətè Pàolò ambo ipoonə pi Kristù

4 Pilyimə ipà, ɲdanə nkòɲɛ̀ a wighə nkɪ mmə ngyii a ni zəənə a wighə mbə'nə nɛ̀ ghɛ̀rè mə ntiɲmè mə pə ni nɛ̀gha'ə, pi gha ntunə ngù'u mə nti wighə. Pɛ̀swùè ipà ni ɲkòɲɛ̀nə, nɛ̀ təəmè ntiɲnə aɲunə Ndo'nəmbɛ̀yè. ² Mbu'ù mbò ambo Euodia ni Syntyche lo pobə pwuutə mbə ta'ə ɲwùè tsa'a pilyimə a ndzùmə Ndo'nəmbɛ̀yè. ³ Mbu'ù mbò ambo ghò mbə ngàɲɛ̀ àkwùè nɛ̀yiinə mə, lo wə yèmpɛ̀ pəngyè pə ntiinə pobə fà'nə pə pi pobə ni Klemènə, ni pɛ̀tse pəənə ni mɛ̀ɲɛ̀nə ɛ̀mobə pənə amwuə àɲwà'nə nɛ̀chyəmbɛ̀yè a ni siimə ntwuumə ghù ɛ̀shɛ̀'nə wə.

⁴ Nì pə ni nìgha'á aṅunə Ndò'nəmbýê nkwùè ìtsùmè. Nchi nkwiirè nshwəṅè ambo pìghə lo nì pə ni nìgha'á. ⁵ Nì ghìrè pànè pìtsùmè zəənè àwìimè ntiṅmè àzìghə ntiinə nkwùè nìtò Ndò'nəmbýê i zə ntyi'è a mbô. ⁶ Kò nì kì ntòmnhè mbìṅmè ìzìghə mbə'ə ànwùè àtse. Nì pə nchà'tè a Nwùè mbyiitè àzwuumè àtsùmè nì nì tà'nə, mbə nì ntiṅmè a nì ṅá a miyáa aṅunə àzwuumè àtsùmè nì nì pyiitə. ⁷ Nì tə pəla mmə ngìrè a lenə, àporəporə Nwùè nì a tsàarənhə àzhi'tè ṅwùè misonə a pì ghìrè m̀ntiṅmè ìmìghə nì ìkwàṅè ìpìghə i pə aṅunə Yésù Kristù.

⁸ A nì l̀wùutè nì pilyimə ìpá, nshwəṅè ambo pìghə lo nì tē àtwuè aṅunə m̀nkwùè m̀i nkùṅə nkuṅə pobə m̀nkwùè nì m̀i kù'nənhə lo pì ghu'tè, myè nì m̀i təəmənə, myè nì m̀i laanənhə pobə myè nì pì kòṅənhə nì myè nì m̀i pòṅənhə. Zhyè nì a pòṅənhə tə ndwùutè kè zhyè nì a kù'nənhə lo pì yetè; a pòṅè lo nì kwàṅè mbə'ə m̀nkwùè mèrə mə. ⁹ Nì mə ngìrè m̀nkwùè ma myè nì ìnèrənhə ambo pìghə, nì myè nì nì kwiirənhə ambo m̀ṅṅè, kè myè nì nì zəənənhə ambo m̀ṅṅè. Nì chyá a mèrə amwuə m̀fà'nə ìmìghə. Nwùè àporəporə á tyi'è pə pìghə pì pobə.

Pàolò a ṅá a miyáa ambo pànè pì Filipì aṅunə ìpwuumè nì pobə lè ṅānə ambo ze

¹⁰ Ṅga'á tyi'è tisiṅnə aṅunə Ndò'nəmbýê ntiinə aṅunə ntyè sàa nì tà'á mə àlàṅə a nì yèmpə mə ka zəənə a wìghə, la nì kùmè mbə nì zèrə tìtsòṅè wə, nnèrə amwuə ndwuumè nì nì kwàṅənhə a nì yèmpə mə. ¹¹ Ka ìshwəṅè mə pə ntiinə m̀buṅənhə àzwuumè àtse. M̀mèrəkè mə a nì kwiirè ànwùè àtsùmè nì a tònə ambo m̀ṅṅè nì nìgha'á. ¹² Ṅzhyè mə a nì wìimè mbìṅmè chyè tì àzwuumè kè nkwùè nì ìpwuumè pənə ghu

nnò'ò. Ṅdanə mə a nì chyè amwuə mbòomə ntsùmè; amwuə nkwùè nì àzwuumè a pənə ghu kè nkwùè nì ka a pə e ghu, farə amwuə nkwùè nì ìpwuumè no'nə kè nkwùè nì ìpwuumè k̀ṅnə. ¹³ Ṅgwa ngìrè ànwùè àtsùmè ndàṅè a ndzùmè ze wa nì à wa ṅṅá mə nì ìtìṅṅè.

¹⁴ La, a pòṅè tsa'nə nì lè yèmpənə mə ndòo ngə'è mə ì tyi'è ìzìghə la. ¹⁵ Pìghə pànè pì Filipì àtwuè mbìṅmè ìzìghə nì zhyè ndwuumè nì ndè pì'nənhə nsiimè ntwuumè ghù ìshì'nə wə nkwùè nì ndè furənhə a Məsè-donyà; ka àshwatə ìpoonə pì Kristù àtse a lè pə e ghu nì a lè pyiimənhə a nì kwuunə ìshì'è pə pì pobə a nì ṅá kè nkwiirè ndàṅè e a wìghə, ¹⁶ ntiinə nkwùè nì ndè pənə pə a Tèsàlonikà la, nì lə tsàa àyèmpə ambo m̀ṅṅè nkwiirè ntsàa. ¹⁷ Ka a pə e pə lo ntà'á ìpwuumè pyè nì nì ṅānə ambo m̀ṅṅè la. Ntá'á pə lo pì chi nkwi'nhə ntyaṅè a wìghə. ¹⁸ ìpwuumè pa pyè nì nì lè tsàanə ambo m̀ṅṅè la lè no'ò ntsàarə ndwuumè nì ndè tà'nə. Ka ìchi m̀buṅè mə àzwuumè àtse nti ìpwuumè pa pyè nì nì lè tsàanə ambo Epaphroditus lo á tō ṅṅá wə, pèrə pə ìpwuumè àchà'tè Nwùè pì àzhyá, nki mbə ìpwuumè nishwà'á nì Nwùè à kòṅənhə. ¹⁹ Nwùè mə a wa nì ìpwuumè àghu'tè p̀no'nə; a pì ṅá ìpwuumè ìtsùmè nì pèrə puṅənhə ambo pìghə a nì làṅè a ndzùmè Kristù Yésù. ²⁰ Àghu'tè tì ndànhə á pə ambo Nwùè Tă ìwəənhə ngoṅè nì nkuṅè nì nkuṅè. Amen.

Ndwùèndzùmè àchà'tè Pàolò

²¹ Nì chà'tè pànè pì Nwùè pìtsùmè a ndzùmə Kristù Yésù. Pilyimə nì pì pənə a nìghə pə pì pobə pə nki nchà'tè a wìghə. ²² Pànè pì Nwùè pìtsùmè chà'tè a wìghə, nki tō pyè nì pì pənə a ndá Kaasà pobə tsùṅè chà'tè a wìghə. ²³ Àpòṅè ntiṅmè Ndò'nəmbýê Yésù kristù a pə aṅunə pìghə pìtsùmè.

Kòlosè

Mìnwùè a ni zhyê amwuê àḡwà'nè zè

Àḡwà'nè zè à lè ḡwà'nè Pàolò ambo ìpoonè pi Kristù a àla'á Kòlosè ni a pənə mbòmpe àla'á amwuə Asia Minor. Ka àshwatè zè la a lè pì'nè e Pàolò; la tsa'nə à lè zu'nə lo pìnerè pi pìchwirè lè tō amwuə àshwatè zè mmə nnèrè mìnwùè ni ka mi lè kù'nè e la, à lè tyi'è ḡwà'nè àḡwà'nè zè a ni shiitè àshwatè zè ghu.

Nkwùè ni Epafràsè à lè tōnə ntiitè a Pàolò tsa'nə mìnwùè pənə amwuə àshwatè za, à lè ḡwà'nè àḡwà'nè zè nshwəḡè ambo pobə lo à wè nchà'tè a Nwùè àtswuè pobə lo Nwùè à ghìrè pobə tsùḡè nzhyê a nkùḡə nkuḡə nki nzhyê mìnwùè ni Nwùè à tà'nə (1.9, 10). À lè nèrè lo Kristù la àshwùə Nwùè (1.15), nki mbə ni ìḡḡḡè Nwùè ni i ko'nə nkù'ù (1.19, 2.9). Nwùè à lè lànḡè a ndzùmè ze ntsùḡè àzswumè àtsùmè a pə àtswuè àzswumè àtsùmè nki twu'tè a àzswumè àtsùmè (1.17), àzhi'tè àtsùmè a ki furè la ambo ze (2.3). Kristù la ze wa ni à wa ḡḡà a nìchyəmbýə wa ni à ko'nə nkù'ù ambo pəənə.

Lě tsa'nə pi ghàpənə àḡwà'nè zè

Mìnwùè a ni zhyê mbə'ə àḡwà'nè zè 1.1-8

Tsa'nə Kristù à lè pənə pobə àfà'á e 1.9-2.19

Nìchyəmbýə ni à pənə ghù shwuè a ni pwuutè pìghə Kristù 2.20-4.6

Mìnwùè ni Pàolò à lè lówùutənə nshwəḡè 4.7-18

Pàolò a tsàa àchà'tè

1 Àḡwà'nè zə a furè ambo mìnḡè Pàolò, ḡḡḡè ntwuumè Kristù Yésù amwuə ndwuumè ni Nwùè à lè tà'nə. Pəə ndyimə ìwəənə Timotì a ndzùmè Yésù Kristù mə chà'tè. ² Zèrə a mə ndèrè ambo pìghə ni nì pənə pànè pi Nwùè a mbòmpe àla'á Kòlosè, nki mbə pilyimə ìpəənə nì pobə nùḡḡə ntiḡmè ìghobə lo pə ta'á ḡwùè pobə pi Kristù la.

Àpòḡè ntiḡmè ni àporəporè Nwùè Tă ìwəənə à pə aḡunə pìghə.

Pàolò a chà'tè a Nwùè ḡḡà a miyàa ambo Nwùè

³ Pəə pə ḡḡà a miyàa ambo Nwùè tă pi Ndò'nəmbýə ìwəənə Yésù Kristù nkwùè ntsùmè ni pəə mənə nchà'tè a Nwùè aḡunə pìghə. ⁴ Pəə pə ḡḡà a miyàa ambo Nwùè ntiinə pəə zu'ù mə tsa'nə àpyiimè ntiḡmè àzighə aḡunə Kristù a pənə ghobə ìkòḡḡè ni nì pənə ni wèrə aḡunə pànè pi Nwùè pìtsùmè. ⁵ Pəə zhyè lo nì wè ngìrè a lenəla ntiinə àpyiimè ntiḡmè ni ìkòḡḡè ni nì pənə ni wèrə i lə pəla ntiinə nì zhyəḡə àzswumè ni nì pyabənə, ni pi nùḡḡə a nìpwuurè ambo pìghə. Nì lè zhyè lo nì chyè a ni pyabə a àzswumè ni a pənə ntō nkwùè ni nì lè zàamənə ndzu'ù ntwuumè nkùḡə nkuḡə wa ni i pənə ntwuumè ghù ìshì'nè la. ⁶ Ntwuumè ghù ìshì'nè wa ni i lè tōnə ambo pìghə la, i kwùè alyi'ə àtsùmè amwuə àtswuè ìshyè, ndòo mborè ntō tyi'è tsa'nə i lè kìnə mbə tìtìrè pìghə a ni furè ntsàambyè nḡḡè ni nì lè zu'nə nki nzhyè a nkùḡə nkuḡə mbə'ə àpòḡè ntiḡmè

a Nwùè, ìtswuè pìghə i laanə. ⁷ Tsa'nə nì lè lanənə ambo Epafràsè ìswùə ìwəə, nki mbə ḡḡḡè àkwùè nìyiinè ìwəə amwuə àfà'á Ndò'nəmbýə. Ze a ḡòḡè ni a wa nfà'á ambo Kristù ni ntiḡmè e ntsùmè àtswuè ni pəə.

⁸ À tiitè a wəə lo Àzhwùè Nwùè a ghìrè nì kòḡḡè a pànè pi Nwùè.

⁹ Tsa'nə a pənə lə la, a ni furè nḡḡè ni pəə lè zu'nə mìnwùè mə, pəə pa nchà'tè a Nwùè tyi'è nkwùè ìtsùmè àtswuè ni pìghə. Pəə chà'tè Nwùè la lo à lwenə a wighə ni àzhi'tè mbə'ə nì zhyè ànwùè ni a tà'nə. Pəə kì mə nchà'tè a Nwùè lo à ḡḡà a wighə ni àzhi'tè mbə'ə nì zhyè mìnwùè ni Àzhwùè Nwùè a za ḡḡà. ¹⁰ Ànwùè zè a pi ghìrè lo nì chyè a nìchyəmbýə ni à pənə tsa'a yì ìpoonè pi Nwùè nki mmə ḡḡḡè mìnwùè ni mi ma ḡḡḡè Nwùè a pə ni nìgha'á. Nì tyi'è mmə ḡḡḡè pə mìnwùè mìshì'nè, ndwuumè ni nì zhyəḡə a Nwùè ì tyi'è nkwùè ndèrè ni mbyè. ¹¹ Pəə pə nki nchi mmə nchà'tè a Nwùè lo à ghìrè nì tìḡḡè ndàḡè a ndzùmè mìtìḡḡè ìme ma ni mi tsàarənə mìtìḡḡè mìtsùmè mbə'ə nì pyiimè ànwùè àtsùmè ni a tōnə, mbə ni àwiimè ntiḡmè nki mbə ni nìgha'á aḡunə ànwùè àtsùmè. ¹² Nì mə ḡḡà a miyàa ambo Tă aḡunə ànwùè àtsùmè. A ze ni à ghìrənə nì kù'nè a ni pə pànè ni pobə kwìirè mə ìpobə ìpwwumè amwuə ìpwwumè ni à nùḡḡè mə ambo pəənə ìpe alyi'ə ni nkà'á pənə ghu. ¹³ À fuukə a wəənə amwuə alyi'ə ni ḡòḡè tìpòḡè wa à wa mbu'tè nchyà amwuə alyi'ə ni Moonə e ni à kòḡḡè la à wa mbu'tè. ¹⁴ Nwùè à lè ləənə ìfàntè ìnwùè ìpəənə ndàḡè a ndzùmè Moonə ni à lè kwìghənə a ni tsu'ù ìtswuè ìpəənə.

Kristù à chyê àtswuè àzuumè àtsùmè

¹⁵ Ka ònòh ìtse a zhyê e Nwù. La pànè lè zhyê e nkwùè ni pobè lè zèhènè a Kristù ni à shwuènè e, mbè moonè nìtswuè e aḡunè àzuumè àtsùmè ni a lè tsùḡhènè. ¹⁶ Mbè'nè Nwù à lè lāḡhè la a ndzùmè Kristù ntsùḡhè àzuumè àtsùmè, ntsùḡhè àzuumè àtsùmè ni a pèhè a nìpwsurè ghobè zhyè ni a pèhè àtswuè ìshyê. À lè tsùḡhè a zhyè ni pì pa ndzèhènè pobè zhyè ni ka pì mè ndzèhènè e. À lè tsùḡhè pìsa' à pì ìla' à pobè pànè pa pìtsùmè ni pì pèhè ni ìtḡḡhè a ni pu'tè nsa' à àla' à. Nwù à lè lāḡhè la a ndzùmè ze ntsùḡhè a àzuumè àtsùmè, nki ntsùḡhè la ambo ze. ¹⁷ Kristù la ze wa ni à lè pyènè mbè ghu za' à pì pòḡhè tsùḡhè àzuumè àtsùmè, nki mbè ze wa ni à wa ngìrè àzuumè àtsùmè a pè alyi' à àtsùmè ni a pyènè mbè pè. ¹⁸ Ze a àtswuè ambo àshwatè ìpoonè pì Kristù ni pobè a pèhè tsa' a mbìḡmè e la. A ze ni a wa ḡḡhè a nìchyêmbiyè ambo pànè pìghu ntiinè a ze mbè ntsàambyè ḡwùè ni Nwù à lè zhwuumèhè aḡunè nìwìghè. A lè pè a lenè la mbè'è à pu'tè àzuumè àtsùmè. ¹⁹ Mbè'nè Nwù à lè nùḡhè lo moonè a ki mbè tyi' è tsa' nè a pèhè. ²⁰ Nwù à lè lāḡhè a ndzùmè Moonè e ndòo àzuumè àtsùmè ntò a ìsumè ze. Ìpwsuè pè lè pè pyè ni pèhè àtswuè ìshyê pobè pyè ni pèhè a nìpwsurè ntiinè moonè e à lè kwìrè àlèhè e aḡunè àtìghè pànkèhè. Lenèla àzuumè àtsùmè à pè ni àporèporè pobè pì Nwù. ²¹ Nì lè pè nkwùè ìtse mbè ndyè sàa aḡunè Nwù ntyi' è mbè ngàḡhè kipaane Nwù ghu ntii mìnwùè mì tìpòḡhè ni nì lè kwàḡhènè nki ngìrè. ²² La tìtsòḡhè wè, tsa' nè Moonè e ni à lè pèhè ḡwùè misonḡhè nkwìghè aḡunè àtìghè pànkèhè, Nwù à lèo a wìghè nkwìrè nkwè nì tyi' è mbè ta' à ḡwùè pìghè pì pobè. Nwù à lè ghìrè a lenè la mbè'è nì gha mbè alyi' è ni à pèhè ghu nì pè pìlaanèhè, nki mbè a wìghè ni àwìghè ànwùè kè ni àpàbè tìpòḡhè àtse apè, à ki ndzèhènè e àfàntè ànwùè àtse aḡunè pìghè apè. ²³ A kù'nè lo nì lāḡhè ni mbyè tyi' è ni àpyiimè ntiḡmè àzìghè, ka nè'nè a wìghè, ntèhèhè ntiḡhè aḡunè ànwùè ni nì mènè mbyabè ntiinè nì lè zu'nè ntwuumè ghù ìshì'nè wa. Ntwuumè ghù ìshì'nè wa ni nì zu'nè la, a ntwuumè ni pì lè chwìitèhè ambo àtswuè ìshyê àtsùmè wùè ni mìḡhè Pàolò ndè tyi' nè mbè ngàḡhè àfà' à Nwù la.

Àfà' à Pàolò tsa' a ngàḡhè àfà' à àshwatè ìpoonè pì Kristù

²⁴ Tìtsòḡhè, ngwè ni nìghè' à ntii ngè' è nì òdzèhènèhè àtswuè ni pìghè. Tsa' nè òdzèhènèhè ngè' è, mmyàanè ànwùè ni a puḡhènè amwuè ngè' è ni Kristù à lè zèhènèhè àtswuè ni mbìḡmè e, ni ì pèhè àshwatè ìpoonè pì Kristù. ²⁵ Nwù à lè ghìrè mè mbè ngàḡhè àfà' à a ni fà' à ambo àshwatè ìpoonè pì Kristù. A tsàa mè lo òtsùḡhè nchwìitè ntwuumè ghu ambo pìghè tyi' è ìshì'nè. ²⁶ A lè pè nkwùè ntsàambyè la ka àshwèḡhè ghu a lè furè ndaanè e ambo pèhènè aḡunè mingu' u mingu' u pobè ìwaanè ìwaanè. La tìtsòḡhè a ghìrè mè a furè ndaanè ambo pànè pì Nwù. ²⁷ Nwù à lè tà' à lo pèhènè ìpe zhyè lo àfù' u pobè mborè Kristù za nki mbè ambo

pànè ni ka pobè pè ghobè pìḡew. Ànwùè yè lèhèhènè zèrè zè a pè lo, nì pyiimè mmè mbyabè lo nì ghè kwìirè mborè ni Nwù à lè shwèḡhènè lo à ghè ḡhè ambo pèhènè ìpe. ²⁸ La ìsumè ni pèhè pa chwìitè mbè'è Kristù wèrè wè alyi' è àtsùmè ni pèhè pa ndèrè. Pèhè pè nkwàtè a ḡwùè ntsùmè nki nnèrè a ḡwùè ntsùmè amwuè àlāḡhè àzhì'tè àtsùmè ni Nwù a ḡhèhè ambo pèhè. Pèhè ghìrè a lenè la ntiinè pèhè tà'nè lo pì kwìirè a ghobè a mbyè Nwù tsa' a pànè ni àpyiimè ntiḡmè àzobè a kwùèhè nkwù' u. ²⁹ A ni zèhènè lo ngìrè ànwùè zèrè zè, ngwa nkyiitè ka mizùḡhè. Mìtḡḡhè mì Kristù ni mì pèhè amwuè mìḡhè ma ḡḡhè mè ni mìtḡḡhè a ni kyiitè.

2 Ntā' à ghìrè nì zhyè tsa' nè ngwè nkyiitè nfà' à mbè'è wìghè pobè pì pànè ni pì pèhè a mbòmpè àla' à Laodicea ni pìtse pànè ni pì la' a mè ndzèhènè ghobè a gha apè. ² Ntā' à a lenè la mbè'è mìntiḡmè ì-mobè tìḡhè njiilo ìkòḡhè ni ì pèhè a tìtḡrè pìghè ì pwsutè a wìghè ngìrè ni pè ta' à ḡwùè. Ntā' à lo nì mè mbyabè tsa' a pànè ni pobè zhyèhè ànwùè mbè'è Nwùè ni ka pànè lè zhyè a ghobè. Ànwùè ghu a pè Kristù àtswuè mbìḡmè e. ³ A ze wa ni à wa ngìrè pèhènè zhyè mìnwùè mì Nwùè mìtsùmè. Mìnwùè mèrè mè la mborè Nwù. ⁴ Nshwèḡhè ambo pìghè lo kò nì pyiimè a wìghè lo ḡwùè à lèo ìshwèḡhè ndòo nfìkè a wìghè ghu, kè pèrè pòḡhè pè ìla ghu. ⁵ Mbaa pè tsa' nè ka mbè mè pèhènè ni mbìḡmè mè la, ngwè pèhènè amwuè àzhwùè. Mbaa pè tsa' nè ka mbè mè pèhènè la, ḡga' à a ni zèhènè tsa' a àpyiimè ntiḡmè àzìghè aḡunè Kristù a zè nkwùè mmè ntiḡhè.

Ka ìpoonè pì Kristù chi mbè a ghobè a ìsumè pìmbòomè pì àtswuè ìshyè

⁶ Tsa' nè nì pyiimèhè lo Kristù Yèsù a Ndò'nèhèmbiyè ìwìghè la, nì tè nchyè a nìchyèmbiyè wa ni à tà'nè la. ⁷ Àpyiimè ntiḡmè àzìghè a tìḡhè la ntii mìnwùè ni pì lè nèrèhè a wìghè ni mèrè. Nì mè ḡḡhè a miyàa ambo Nwùè nkwùè ìsumè aḡunè ànwùè àtsùmè ⁸ Nì zhì'tè a wìghè mbè'è ònòh ìtse a lèo a wìghè tsa' a ìpù' u a ni zùḡhè àkìḡhè àzhì'tè pìchwìrè za ni pobè pa nnèrè a wìghè ni zèrè la. Ànwùè ni pobè nèrèhè a wìghè ni zèrè la ànwùè ni pobè lèonè ambo pìtā pìtā ìpobè. Ànwùè ghu a pè ndzùḡhè la mbòomè mìnwùè mì àtswuè ìshyè. Ànwùè ni pobè pa nnèrè a furè la ambo pànè pì àtswuè ìshyè ka à furè e ambo Kristù. ⁹ Kò nì pyiimè a wìghè pìnèrè pìghu fìkè a wìghè ntiinè mìtḡḡhè mì Nwùè pobè mbòomè e ntsùmè ì za amwuè Kristù ni à pèhè ḡwùè misonḡhè. ¹⁰ Lenèla, nì pè ni nìchyèmbiyè ni à lwenèhè ntiinè nì pèhè pìghè pì Kristù. A ki mbè àtswuè mìtḡḡhè mìtsùmè pobè pànè pìtsùmè ni pobè pa mbu'tè. ¹¹ Nkwùè ni nì lè pwsutèhè mbè ta' à ḡwùè pìghè pì Kristù la, à lè zèhèrè a wìghè. Ka zèhèrè e a wìghè pè tsa' nè pànè pì misonḡhè pa ndzèhèrè pèhènè. La Kristù mbè ònòh ni à lè zèhèrèhè a wìghè amwuè Àzhwùè nki nfuukè a tìpòḡhè ìwìghè. ¹² Nkwùè ni pì lè ḡhèhè a wìghè ni àkwìirè nchyè, a lè pè tsa' a nì lè kwìghè pì tḡwèḡhè a wìghè, Nwùè a zhwuumè a wìghè pì Kristù. A lè pè a lenè ambo pìghè la ntiinè nì lè pyiimè lo

mìtìjǹnè mi Nwùè ni mi lè zhwuumèna a Kristù ghǎ ki zhwuumè a wìghè.

¹³ À lè pè nkwiè ìtse la, nì pè tsa'a ìkwuè pèèné nti-inè nì lè pè'nè a mbòomè Nwùè. A lè pè nkwiè ghu la Kristù a pirè e ti fuukè a tìpònjè ìtse a mbìjǹmè pìghè. La tìtsònjè, Nwùè à ñà a wìghè ni nìchyèmbýè tsa'nè à zhwuumèna a wìghè pìghè pi Kristù nki ndèèné a tìpònjè iwìghè la. ¹⁴ A lè pè tsa'a lo Nwùè à lè pyaatè a tìpònjè ìwèèné ni pi lè ñwà'nèné amwuè àñwà'nè ka wèrè a chi mbirè e ghu. Nwùè à lè paanè a tìpònjè ghu aḅunè àtìghè pànkèné tyi'è tsa'nè pi lè paanèné a Kristù aḅunè àtìghè pànkèné a kwìghè la. ¹⁵ Nwùè à lè tsàarè mìtìjǹnè pobè pi pànè ni pobè mènè mbu'tè àtwuè ìshyè. Nwùè ntsùmè à lè zèèné mìtìjǹnè ìme a ni lànjè a ndzùmè nìwìghè Kristù aḅunè àtìghè pànkèné.

¹⁶ Tsa'nè a pèné lè la, kò nì pyiimè a wìghè pànè tè nshwènjè ambo pìghè lo nì fàntè ntiinè nì wè ndzìghè mìzìghè mìtse kè ntiinè nì wè nnò mǐlù'ù mìtse, kè ntiinè nì pèné a ìlyi'è nìgha'à pìtse, kè njiyè nìgha'à aḅunè ñwìgrè shwuè, kè aḅunè nìgha'à njiyè àla'à. ¹⁷ Pìmbòomè pèrè pè pìtsùmè chyè mbè la tsa'a pìlègrè ni pèrè nèrè mìnwiè mìnshì'nè ma ni Nwùè à ghǎ tsàa la. Kristù à ghìrè mè mìnwiè mèrè mè ko'ò mbwùmè. ¹⁸ Kò nì pyiimè a wìghè lo ñonè ìtse à wà a wìghè ntiinè à wè nnèrè lo pì shwu'kè mbìjǹmè a ìshyè. Kò nì pyiimè a wìghè lo ñonè ìtse à shwènjè lo nì ghu'tè pèngèrè. Nì tè ngìrè a lenè yi nì pì mìntyaḅnè ma ni Nwùè à shwènjèné lo à ghǎ ñà ambo pìghè la. Ñonè ntsùmè ni à nèrèné a lenè la à wa nshwènjè lo à wè ndzèèné a zèrè amwuè ndzèèné. Mbuurè ñonè zèrè zè à wa nko'ò la mbìjǹmè àffì ndzùnjè ìkwànjè tìpònjè nì pèné a ntiḅmè ze. ¹⁹ Ka mbuurè ñonè zèrè zè chi mmè nùnjè e ntiḅmè e aḅunè Kristù wa ni à pèné àtwuè ambo àshwatè ìpoonè pi Kristù la. Tsa'nè àtwuè a za mbu'tè mbìjǹmè ntsùmè la, a tsa'nè Kristù à wa mbu'tè pànè pìtsùmè ni pobè nùnjèné ntiḅmè aḅunè ze njiilo pobè tyi'è ta'à ñwùè. Tsa'a mìnḅaḅ ma ndòò mìzùnkè mi mbìjǹmè mbwuutè ngìrè mi pè ta'à ñwùè la a ki mbè la tyi'è tsa'nè Kristù à shwatèné pànè pìtsùmè ni pobè nùnjèné ntiḅmè ìghobè aḅunè ze a ni pè ta'à ñwùè a ìsùmè ze. Àshwatè zèrè zè a tyi'è nkwiè tsa'nè Nwùè à ta'nè.

Nìkwìghè pìghè pi Kristù pobè nìchyè ghù ntiḅnè pìghè pi Kristù

²⁰ A tè pè lo Kristù à lè kwìghè yi nì lè kwìghè pìghè pi pobè. Njiilo ka nì chi mbirè mbè wìghè la a ìsùmè pìmbòomè pi àtwuè ìshyè zè. A tyi'è ngìrè àkè lo nì chi nchyè tsa'a pànè pi àtwuè ìshyè? A ghìrè àkè lo nì tè ndzù'nè pìmbòomè pè. ²¹ Pìnerè mbòomè pi pìchwìrè pa pè nshwènjè ambo pìghè lo, "Kò wè wìimè o àzwuumè zè, kò wè zhwi'ò àzwuumè zè a ntswùè ghò, kò wè pètè o àzwuumè zè." ²² Pìmbòomè pèrè pè pa nshwènjè la mbè'è ìpwuumè pa ni pèrè pa mbì mbè'è ñonè ìtse a fà'à ni pèrè. Pìmbòomè pè la pìmbòomè ni pànè pi misonḅ kwànjèné nki mmè nnèrè. ²³ Pìmbòomè pè ni pànè pa nnèrè shwuè tsa'a àzhì'tè a zè

amwuè, ntyi'è ngìrè lo pobè ghu'tè a Nwùè. Pèrè pa nnèrè pànè lo pobè shwu'kè mbìjǹmè ìzobè ntyi'è ngìrè lo mbìjǹmè ìzobè zèèné ngè'è ka mìzùnjè. La pànè tè pèla ndzùnjè pìmbòomè pèrè pè, pèrè yèmpè e a ghobè lo pobè myà'tè àzwuumè ni mbòbè mbìjǹmè ì za ntà'à apè.

Nìchyèmbýè ghù shwuè ghobè ghù ndwùnè

³ Tsa'nè Nwùè à lè zhwuumèna a Kristù aḅunè nìwìghè la, a ki mbè tsa'nè nì kinè nzhwuumè a nìwìghè pìghè pi pobè. Njiilo nì nùnjè ntiḅmè ìwìghè pè aḅunè ìpwuumè ni pèné a nìpwuurè alyi'è ni Kristù à pèné ghu a pàa àpò Nwùè yè zìghèné. ² Nì nùnjè ntiḅmè ìwìghè pè aḅunè ìpwuumè ni pèné a nìpwuurè, kò nì nùnjè a wìghè pè aḅunè ìpwuumè ni pèné a àtwuè ìshyè. ³ Tsa'nè Kristù à kwìghèné la, nì ki nkwièghè pìghè pi pobè, lenèla nìchyèmbýè iwìghè a tyi'è ndèèné pobè pi ghu Kristù a alyi'è ni Nwùè à pèné ghu. ⁴ Nkwùè ni Kristù ni à pèné nìchyèmbýè ìwèèné à ghǎ tó a àtwuè ìshyè, nì ghǎ ki tó pìghè pi pobè pè ni àghu'tè e.

⁵ Lenèla nì wa'à ànwùè tìpònjè àtsùmè ni mbìjǹmè ì za ntà'à lo nì ghìrè; ànwùè tìpònjè tsa'a nìzìghè àkwàrè, ni mìnwiè mi ntsìjǹnè, ni nìpè ni ntonḅ aḅunè mìnwiè ni mbòbè mbìjǹmè ì za ntà'à, ni nìpè ni ìkwànjè tìpònjè, farè a ni ghè'nè aḅunè ìpwuumè. Nì tè pè ni àghè'nè, yi à tyi'è pè tsa'a nì wè ngu'tè pìtìtoo. ⁶ Àtsè ntiḅmè Nwùè à pè aḅunè pànè ni pobè pa ngìrè mìnwiè mè mìtsùmè ntiinè ka pobè zu'nè a ghobè a ye. ⁷ À lè pè nkwiè ntsàambyè la nì mè ngìrè mìnwiè mèrè mè nkwiè ni ntonḅ aḅunè ìpwuumè àtwuè ìshyè ì la'a mbirè mmè mbu'tè a wìghè. ⁸ La tìtsònjè wè, nì tso'ò a àpò àzìghè aḅunè mìnwiè mi àzànjè lonḅ, pobè nìghìrè ànwùè ni ntiḅmè tìpònjè kè ni ntiḅmè ghù shyè, ni nìpè ni kìpaanè, nki nshwènjè a wìghè tìpònjè aḅunè pèèné apè, kè ki pè a wìghè ni àshwènjè tìpònjè àtse a ntswùè pìghè apè. ⁹ Kò chwìrè a pè e a tìtìrè pìghè. Nì twuunè mè a wìghè a nìchyèmbýè tìpònjè ghobè mìnwiè mi tìpònjè ma ni nì lè mènè ngìrè la. ¹⁰ Tìtsònjè nì wè ntyi'è mbè ni nìchyèmbýè ghù shwuè. Lè nìchyèmbýè wa ni Nwùè à wa ngìrè nì pè ni wèrè nshwuè e nkwiè ìtsùmè mbè'è tsùnjè zhyè e ze wa ni à lè tsùnjèné a wìghè la. ¹¹ Tsa'nè a pèné lè la, ka tèchwii ìtse a chi mbè e a tìtìrè pìjèw pobè pànè ni ka pobè pè ghobè pìjèw, pànè ni pi zèèrèné a ghobè pobè pànè ni ka pi zèèrè e a ghobè. Ka tèchwii a ki mbè e ghu a tìtìrè pìfurè a àla'à pobè pànè ni pobè pa nchyè a mìpa'a, ìpù'ù pobè pànè ni ka pi pè a ghobè ìpù'ù. Kristù la ntsùmè ntsùmè nki mbè amwuè ñwùè ntsùmè. ¹² Nì chyè mbè la ìpoonè pi Nwùè ni pobè laanèné. À kònjè a wìghè nki ntsò'ò a wìghè. Njiilo nì lòo mìnwiè mè ngwì tsa'a atsè'è àzìghè. Mìnwiè mi ghu pè la; àkoorè mǐlìnjè, nìpè ni ntiḅmè ghù ìshì'nè, nìshwu'kè mbìjǹmè a ìshyè, nìpotè mbìjǹmè pobè nìwìimè mbìjǹmè. ¹³ Nì mè ngwìimè mìnntiḅmè ìmìghè nki mmè ndèèné ìfàntè ìnwùè a tìtìrè pìghè. Nì chyè a ni làèné ìfàntè ìnwùè pìtse pèèné tsa'nè Ndo'nèmbýè à kinè mmè ndèèné ìpìghè. ¹⁴ Aḅunè ìnwùè pè ìtsùmè

nì kònghè mbìngmè ìzìghè. Ìkòngnè í wa mbwuutè àzwu-
umè àtsùmè a ta'à alyí'è. ¹⁵ Kristù à ghìrè mē lo nì chyé
ní àporèporè a tìtìrè pìghè. Lenèla, àporèporè za a
chyé a ní yèmpè a wìghè aḡunè ànwùè za àtsùmè ní nì
wa ngìrè, zèrè a kùmè ndòo a wìghè nì pè a ta'à alyí'è
tsa'a ta'à ḡwùè. Lenèla nì chyé a ní ḡā a miyāa ambo
Nwùè nkwùè ìtsùmè. ¹⁶ Àshwəḡnè Kristù a chyé a ní pè
amwuè m̀ntìḡmè ìmìghè ìshì'nè. Nì l̀òo àshwəḡnè
zèrè za ní àzhì'tè a ní nèrè nki ntəətè mbìngmè ìzìghè,
mmə ndzòbè mìnchyè a ní yetè a Nwùè, nki ndzòbè a
m̀itse mìnchyè ní mèrè mē nnèrè lo nì wè ngyetè a
Nwùè. Nì zòbè a ní ḡā a miyāa ambo ze nkwùè ìtsùmè.
¹⁷ Aḡunè ànwùè àtsùmè ní nì wa ngìrè kè nshwəḡḡ, nì
mē ngìrè a zèrè àtsùmè aḡunè nìlinè ní Ndò'nəmbýè
Yésù. Nì ḡā a miyāa ambo Tā Nwùè aḡunè nìlinè ní
Nwùè.

Nìchyèmbýè ghù shwuè ní ḡwùè à chyèna a ní pè ní wèrè

¹⁸ Pìghè pəngyè pi zo'nə, nì zu'nè p̀lwuumè ìpìghè.
La ndwuumè ní pànè ní pobè nùḡnə ntiḡmè ìghobè
aḡunə Ndò'nəmbýè chyé a ní ghìrè.

¹⁹ Pìghè p̀lwuumè, nì kònghè pəngyè ìpìghè, kò nì kì
ntsè aḡunə pobè.

²⁰ Pìghè ìpoonè, nì tē ndzu'nè p̀itā pobè p̀imā ìpìghè
aḡunə ànwùè àtsùmè ní pobè pa ngìrè. Lè ànwùè ní a
za ngìrè Ndò'nəmbýè a pè ní nìgha'a. ²¹ Pìghè p̀itā, kò
nì tē ngìrè m̀ntìḡmè ìpoonè ìpìghè tē ndzəḡḡ. Nì tē
ghìrè lo m̀ntìḡmè ìmobè zaḡḡ yì m̀ntìḡmè ìmobè
porè. ²² Pìghè ìp̀ù'ù, nì zu'nè p̀imasāa ìpìghè aḡunə àn-
wùè àtsùmè ní nì wa nfà'a ambo pobè àtwuè ìshyè. Kò
ní fà'a a wìghè pè nkwùè ní ìmyè ìmobè pənə aḡunə
pìghè ḡjiilo pobè ghu'tè a wìghè. La nì fà'a ambo pobè
ní ntiḡmè ìwìghè ìtsùmè ntiinə nì wè ḡā àghu'tè pè
ambo Ndò'nəmbýè. ²³ Àfà'a za àtsùmè ní nì mənə
nfà'a, nì fà'a ní ntiḡmè ìwìghè ìtsùmè. Nì fà'a a zèrè pè
tsa'a nì wè nfà'a ambo Ndò'nəmbýè, ka pè e tsa'a nì
wè nfà'a ambo pànè pi misonḡ. ²⁴ Nì zhyè lo Ndò'nəmb-
byè à ghā tso'ò àfà'a àzìghè ní ìpwuumè pa ní à lè
nùḡnə ambo pəənè ìpe. Ntiinə ngotè ḡònè ní nì wa
nfà'a ambo ze a Ndò'nəmbýè Kristù. ²⁵ Nwùè ntsùmè
ní à wa ngìrè a t̀pòḡḡ à ghā k̀wiirè ìntso'ò àfà'a aḡunə
ìnwùè t̀pòḡḡ ìpe ní à wa ngìrè. Ntiinə Nwùè a ghā
tso'tè ìsà'a pànè p̀itsùmè la ndəḡḡ ndəḡḡ.

4 Pìghè p̀imasāa ní nì pənə ní ìp̀ù'ù, nì twu'tè a
ghobè amwuè ndwuumè ní í təəmənə nki mbòḡḡ.
Nì kwempè lo nì kì mbə ní masāa ní à pənə a ǹpwu-
urè.

Pàolò a chi ḡā àtəətè

² Nì lànghè ní mbyè ntè àtwuè amwuè àchà'tè Nwùè. Nì
mē nchà'tè a Nwùè nì nùḡḡ ntiḡmè aḡunə ànwùè ní nì
wè nshwəḡḡ ambo ze, nki ḡā a miyāa ambo ze. ³ Nì
mē nchà'tè a Nwùè nkwempè a wəə mbə'ə Nwùè à
nya'kè àlànghè ambo pəə mbə'ə pəə chwiitè ntwuumè
ghù ìshì'nè wa mbə'ə Kristù ambo pəənè ní ka pobè lè
zhyè a ghobè a wèrə nkwùè ntsàambyè la. Ngwè a

ndā ìtsəḡḡ lə ntii ntwuumè ghù ìshì'nè yìghu ní
m̀mənə nchwiitè. ⁴ Nì chà'tè a Nwùè lo à ghìrè nsh-
wəḡḡ amwuè àlànghè ní a laanənə mbə'ə pànè tsùḡḡ
ndzu'ù ntwuumè yìghu.

⁵ Nì pè nchyè ní àzhì'tè nkwùè ní nì mənə ngìrè m̀in-
wùè pìghè pi pànè pa ní pi pìrè mē a ghobè tí nùḡḡ
ntiḡmè ìghobè aḡunə Kristù. Nì pè ní m̀ilyí'è ìsàanè nì
fà'a m̀inwùè m̀ishì'nè ambo pobè. ⁶ Nwùè ní nì mənə
nshwəḡḡ pìghè pi pobè nì ghìrè àshwəḡḡ àzìghè a
potè, ànwùè ní nì mənə nshwəḡḡ à ghìrè pobè pè ní
nìgha'a. Nì tē pəla ngìrè a lenə, yì nì zhyè àlànghè ní
mbə'ə nì k̀wùè àpyiitè àshwəḡḡ àtsùmè ní pobè pyiitè
a wìghè ní zèrè.

Nd̀wùèndzùmè àchà'tè ambo ìpoonè pi Kristù

⁷ Takikùsè wa ní à pənə ndyimə mē ní ḡwa nkòḡḡ,
nki mbə ḡḡḡḡ àkwùè ǹyiinè mē amwuè àfà'a ní pè
pi pobè pa nfà'a ambo Ndò'nəmbýè ní ntiḡmè ìwəə ìt-
sùmè la, à tyí'è shwəḡḡ a wìghè ní ànwùè àtsùmè ní a
lè lànghè aḡunə m̀ḡḡ. ⁸ Ìsùmə ní ḡwè ntsàa e ambo
pìghè ì chyè la lo à ghìrè nì zhyè tsa'nə pəə pè nchyè
nki ngìrè m̀ntìḡmè ìmìghè t̀ḡḡḡ. ⁹ Ngwè ntsàa e pobè
Ònesimùsè. Ònesimùsè a kì mbə ndyimə ìwəə ní pè
kòḡḡḡ. À wè nki mmə nfà'a àze ambo Kristù ní
ntiḡmè e ìtsùmè. A ḡònè ní à furənə amwuè ta'a àla'a
pìghè pi pobè. Pobè Takikùsè tyí'è tiitè a wìghè ní àn-
wùè àtsùmè ní a zè ndòo alyí'è a nìghè.

¹⁰ Àristakùsè, ḡònè ní pè ze pənə a ndā ìtsəḡḡ à wè
nchà'tè a wìghè. Mark wùè ní à pənə ndyimə Barnabas
à wè nki mmə nchà'tè a wìghè. (Nì pyè mē ndzu'ù
àtəətè mbə'ə Mark. A pəla ntò nì k̀wiirè e ìshì'nè.)

¹¹ Yésù wa ní pi pa nfunḡ ní Justùsè la à wè nki mmə
nchà'tè a wìghè. Pànè pè pitarə a ndā à p̀jəw ní pobè
nùḡnə ntiḡmè ìghobè aḡunə Kristù ní pobè pè nfà'a
pəə pi pobè a ní chwiitè ntwuumè mbə'ə ànwùè Nìfò
Nwùè. Pobè lè lè'tè mē ka m̀zùḡḡ. ¹² Epafràsè à wè nki
mmə nchà'tè a wìghè. À kì mbə ze la ḡònè ní à furənə
amwuè ta'a àla'a pìghè pi pobè nki mbə ḡḡḡḡ àfà'a
Kristù. À wè nchà'tè a Nwùè nkwùè ìtsùmè tyí'è tí
kaanè mbə'ə nì təəmè ntiḡḡḡ tsa'a pànè pi Nwùè ní
pobè k̀wuənə, nki ntsùḡḡ nzhýè ànwùè àtsùmè ní
Nwùè à wa ntà'a. ¹³ Mbə'ə m̀ḡḡḡ àtwuè ìp̀ḡḡḡ mē nti-
itè a wìghè tsa'nə à tsùḡḡḡ nfà'a ambo pìghè farə am-
bo ìpoonè pi Kristù ní pobè pənə a Laodicea pobè Hi-
erapolis. ¹⁴ Lukè ní à pənə doktā mbarè pəənè ní
pəənè kòḡḡḡ pobè Demàsè pè nki mmə nchà'tè a
wìghè.

¹⁵ Nì tsùḡḡ nchà'tè p̀ilyimə ìpəənè ní pobè pənə a
Laodicea. Nì kì nchà'tè a Nìmfā pobè àshwatè ìpoonè
pi Kristù za ní a pənə a ndā ze ḡā wè. ¹⁶ Nkwùè ní nì
funḡḡḡ àḡwà'nè zə, nì tsàa a zèrə ambo àshwatè
ìpoonè pi Kristù ní a pənə a Laodicea lo pobè kì nfunḡḡ
àzobə. Nì zəənè lo nì kì nfunḡḡ àḡwà'nè ní ntsàanə am-
bo p̀ilyimə ìpəənè ní pobè pənə a Laodicea. ¹⁷ Nì
shwəḡḡ ambo Archippus lo à zəənè lo à myāanə àfà'a
za ní Ndò'nəmbýè à ḡānə ambo ze lo à fà'a la.

¹⁸ M̀ḡḡḡ Pàolò, ḡḡwà'nè àchà'tè zə la ní àpò mē. Kò nì
lèənè a wìghè lo ḡwè a ndā ìtsəḡḡ.

Nwùè â nèrè a wìghè ní àpòrè ntiḡmè e.

1 Tèsàlonikà

Mìnwùè a ni zhyê amwuê àḡwà'nè zè

Pàolò à lè ḡwà'nè àḡwà'nè zè la ambo àshwatè ìpoonè pì Kristù nì a pənə a Tèsàlonikà nì à pənə mbòm̄pə àl'à ḡhù ngw̄uunə a Màsèdonyà. Pànè lè pə ḡhu tsa'a nkaamè ipaa. Pànè p̄itse p̄ino'nə lè k̄i mmə ntô ḡhu ntaḡè a m̄it̄aanə. Ntwuumè ḡhù ìshì'nè wè à lè l̄oo Pàolò pobə Salàsə ntô nì wèrə nkwùè nì pobə lè furənə a Filipi. Pobə lè tō la nchwitè ntwuumè mbə'ə Kristù, la p̄ijew nì pì lè pənə ḡhu twuunə a ḡhobə a wèrə, ntyi'è nk̄wī pànè p̄i kantə a ḡhobə, pobə tyi'è n̄furè ndèrə a Berea (ìfà'à 17.1-10). Pobə lè chyê a Tèsàlonikà tyi'è aḡunə mət̄umə nkwùè tsa'a ngàbè itarə. Ìpoonè pì Kristù lè pə nì ntòm̄nè ka m̄iz̄uḡə n̄tiinə p̄ijew lè mənə nnyàḡè a ḡhobə t̄is̄iḡə. Mbaa pə tsa'nə pì lè mənə nnyàḡè a ḡhobə la, pobə lè l̄ànḡè nì mbyè a nì n̄uḡè n̄tiḡmè ìḡhobə aḡunə Kristù, mmə nkòḡè mb̄iḡmè ìzobə n̄k̄i mmə n̄siimè ntwuumè ḡhù ìshì'nè wa.

Lě tsa'nə pì ḡhàpənə àḡwà'nè zè

Mìnwùè a ni zhyê mbə'ə àḡwà'nè zè 1.1

Pàolò a ḡā a miyàa ngu'tè a Nwùè 1.2-3.13

Àtəətə mbə'ə n̄ichyēmb̄yē ìpoonè pì Kristù 4.1-12

Àtəətə Pàolò za'à Kristù ā pòḡè tō 4.13-5.11

Nd̄w̄ùèndz̄umè àtəətə 5.12-22

Mìnwùè nì Pàolò à l̄w̄uutənə nshwəḡè 5.23-28

1 Àḡwà'nè zè à ḡwà'nè m̄iḡè Pàolò, m̄bə pə pì Silvanusè † pobə Timoti. Àḡwà'nè zèrə zè a mə ndèrə ambo pànè pì Nwùè Tā pobə Ndò'nəmb̄yē Yēsù Kristù, nì pobə pənə amwuə àshwatè ìpoonè pì Kristù nì a pənə a Tèsàlonikà.

Nwùè ā nèrè àpòḡè n̄tiḡmè e aḡunə p̄iḡhə n̄k̄i ḡḡā a w̄iḡhə nì àporəporə.

Pàolò a ḡā a miyàa ambo pànè pì Tèsàlonikà mbə'ə àpyiimè n̄tiḡmè àzobə

² Pə pa ḡḡā a miyàa ambo Nwùè mbə'ə w̄iḡhə p̄it̄sumè n̄k̄i mə nk̄wempə a w̄iḡhə p̄it̄sumè amwuə àchà'tè Nwùè àzəə tyi'è nkwùè ìts̄umè. ³ Pə pə n̄k̄i mmə nchà'tè a Nwùè Tā ìwəənə nk̄wempə tsa'nə n̄i wè nfà'à ambo Ndò'nəmb̄yē Yēsù Kristù nì n̄tiḡmè ìw̄iḡhə ìts̄umè. Pə pə n̄chi mmə nk̄wempə tsa'nə n̄i wè nfà'à nì ìt̄iḡḡè a n̄i yèmpə pəənə n̄tiinə n̄i kòḡənə a ḡhobə farə tsa'nə n̄i wè nnèrè àw̄iimè n̄tiḡmè àz̄iḡhə n̄tiinə n̄i n̄uḡənə n̄tiḡmè aḡunə Ndò'nəmb̄yē Yēsù Kristù. ⁴ P̄ilyimə ìpəə nì Nwùè à kòḡənə, pə zhyê lo Nwùè à lè tso'ò mə a w̄iḡhə lo n̄i pə pəənə ìpe. ⁵ Ntwuumè ḡhù ìshì'nè wa nì pə lè tōnə nì wèrə ambo p̄iḡhə la ka ì lè tō e la nì ndà'à àshwəḡḡè n̄ts̄w̄ùè, ì lè tō nì m̄it̄iḡḡè. Àzhwùè Nwùè a nèrè lo wèrə la nk̄ūḡə nkuḡə. N̄i zhyê m̄iḡnwùè nì pə lè mə ḡḡirə a t̄it̄irə p̄iḡhə. Mèrə lè pè la a n̄i yèmpə a w̄iḡhə. ⁶ N̄i lè m̄iḡḡè a wəə pì Ndò'nəmb̄yē. Mbaa pə tsa'nə n̄i lè mənə ndzəənə ḡḡā'è, n̄i lè

† P̄itse ìḡwà'nè funḡè nì Salàsə.

k̄wiirè ntwuumè ḡhù ìshì'nè wa nì ì lè furənə ambo Àzhwùè Nwùè nì n̄iḡhà'à. ⁷ Lenəla n̄i tyi'è mbə àlènə ambo pànè p̄it̄sumè nì pobə n̄uḡənə n̄tiḡmè aḡunə Kristù a àl'à Màsèdonyà pobə Àkayà. ⁸ Mbə'nə ka a pə e ndà'à ntwuumè mbə'ə Ndò'nəmb̄yē n̄i ì furənə ambo p̄iḡhə n̄siimè amwuə Màsèdonyà pobə Àkayà, ànwùè mbə'ə àpyiimè n̄tiḡmè àz̄iḡhə aḡunə Nwùè a k̄i mmə n̄siimè a alyi'ə àts̄umè. Lenəla ka pə chi mbə a wəə n̄i ànwùè àtse a nì shwəḡè mbə'ə wèrə. ⁹ Pobə àtwuè mb̄iḡḡmè àzobə lè k̄i mmə nshwəḡè tsa'nə n̄i lè k̄wiirənə a wəə n̄k̄i mbəḡḡè m̄int̄iḡḡmè ìm̄iḡhə ntwuunə a w̄iḡhə a nì tə ngu'tè p̄it̄itoo, ntyi'è nfà'à ambo Nwùè wa nì à pənə ḡhù n̄tiḡḡnə, n̄k̄i mbə nk̄ūḡə nkuḡə Nwùè la. ¹⁰ T̄it̄sòḡè, n̄i wè mbyabə a moonə e Yēsù wa nì à lè zh-wuumənə e aḡunə n̄iw̄iḡhə la lo ā furə a n̄ipwuurə ntô. A Yēsù wa nì à wa n̄fuukə a wəənə amwuə ḡḡā'è n̄i Nwùè n̄i à ḡhā chyā aḡunə pəənə la.

Àfà'à Pàolò a àl'à Tèsàlonikà

2 P̄ilyimə ìpəə, n̄i zhyê tyi'è ìshì'nè lo ka n̄it̄o iwəə lo karə a w̄iḡhə a lè lèrə e àffíí. ² N̄i zhyê tsa'nə pə lè k̄i tō ambo p̄iḡhə la p̄i pyè nnyàḡè n̄k̄i ndz̄oomè a wəə a àl'à Filipi. La Nwùè a ḡh̄irə lo m̄int̄iḡḡmè ìm̄əə t̄iḡḡè lo pəə chwitè ntwuumè e ḡhù ìshì'nè wa ambo p̄iḡhə t̄i àkwàrə, mbaa pə tsa'nə pànè p̄ino'nə lè mənə ndz̄oḡè lo kò wèrə siimè la. ³ Lenəla ka pə ḡh̄irə a wəə la àfàntè ànwùè a n̄i chwitè ànwùè n̄i pə pa nchwitè, ka k̄i pə a wəə n̄i àkwàḡḡè t̄ipòḡè àtse n̄k̄i ka mə

fìghè a wəə wìghə. ⁴ A chyə pə lo, Nwùè à lè chyá ntwuumə ghù ʒshì'nè wə amwuə ɬlarə mbô ɬpəə lo pəə chwiiṭə. Ka pəə mə nchwiiṭə a wəə pə lo à pòṅə pəənə, pəə pa nchwiiṭə pə lo à pòṅə a Nwùè nì à zhyəṇə mɛn-tiŋmə ɬməə. ⁵ Nwùè a ndzəənə zəənəṇə ɬwəə lo ka pəə lè tō a wəə nì àshwəŋnə àfìghè àtse a nì ghìrè lo pànè kòṅə a wəə. Ka kì tō a wəə nì ʒshwəŋnə pìshì'nè pìtse a nì lòo fìghè a wìghə kwiirè ɬpwuumə pìtse ambo pìghə. ⁶ Ka pəə lè mə ntà'à a wəə a àghu'tə ambo ṅònè ɬtse, kə ambo pìghə kə ambo pìtse pəənə, ⁷ mbaa pə tsa'nə a lè pəənə alyi'ə ànwùè àzəə a nì pyiitə a wìghə nì àyèmpə tsa'a ngəŋə ntwuumə Kristù. Pəə lè potə pə mbɛŋmə ɬzəə a tìtìrè pìghə tyi'ə tsa'a mǎ pi ɬpoonè à wa ntwu'tə ɬpoonè ɬpe. ⁸ Pəə lè kòṅə a wìghə tisiŋnə, ka mə tǎ'à a wəə pə a nì chwiiṭə ndà'à ntwuumə Nwùè ghù ʒshì'nè wa ambo pìghə. Pəə lè ṅà farə a nìchyəmb-yə ɬwəə a nì fà'à a wəə ambo pìghə ntiinə pəə pa nkòṅə a wìghə nì ntiŋmə ɬwəə ɬtsùmə.

⁹ Nì tə mə nkwəmpə ʒshì'nè nì pilyimə ɬpəə, yi nǎ zhyə tsa'nə pəə lè mənə nnwù'ə mbɛŋmə ɬzəə nfà'à nì ɬtwu'ə pəə nɔyà a nì zəənə lo kò nì zəənə ngə'ə a nì twu'tə a wəə nkùè nì pəə lè mənə nchwiiṭə ntwuumə Nwùè ghù ʒshì'nè wa a tìtìrè pìghə. ¹⁰ Pìghə pi Nwùè la pìndzəənə zəənəṇə ɬpəə lo àkwùè nɔyiinè àzəə a lè laanə, ntəəmè nki ka pə nì ntsiŋnə ɬtse a mbyè pìghə pa nì nì nùṅəṇə ntiŋmə ɬwìghə aŋunə Kristù la. ¹¹ Nì zhyə lo pəə lè twu'tə a wìghə tyi'ə tsa'nə tǎ à wa ntwu'tə ɬpoonè ɬpe. ¹² Pəə lè mə mborəkè mɛntiŋmə ɬmìghə, ntompə a wìghə nki mmə ntiinə a wìghə mbə'ə nì chyə a nìchyəmb-yə wa nì à kù'nəṇə a mbyè Nwùè nì à lè funəṇə a wìghə amwuə ànwùè nìfò e pəə àghu'tə e la.

¹³ Tǎ'à ànwùè nì pəə pa ṅṅà a miyàa ambo Nwùè nkùè ɬtsùmə à chyə lo nkùè nì nì lè zu'nə àshwəŋnə Nwùè za ambo pəə la, nì lè kwiirè, ka kwiirè a wìghə pə tsa'a àshwəŋnə nì a furəṇə ambo ṅwùè misonə. Nì lè kwiirè tyi'ə àshwəŋnə Nwùè àtwuè mbɛŋmə e, a kì mbə zərə. Àshwəŋnə zərə zè nì a za nfà'à a tìtìrè pìghə pa nì nì nùṅəṇə ntiŋmə ɬwìghə aŋunə Kristù la. ¹⁴ Pilyimə ɬpəə, ànwùè nì a zè ṅṅìrè a wəə a ànwùè nì a lè kìnə ṅṅìrè ʒshwatə ɬpoonè pi Kristù a àlǎ'à Judyà nì pəə lè nùṅəṇə ntiŋmə ɬghobə aŋunə Kristù. Pànə pi àlǎ'à àzìghə nyàṅə a wìghə tyi'ə tsa'nə pìjəw lè nyàṅəṇə a ghobə la. ¹⁵ Pəə pìtse lè zhwuutənə a Ndò'nəmb-yə Yēsù. Pəə pìtse zhwuutə ngəŋə ntwuumə Nwùè. Pəə pìtse kì nkantə a wəə. Mɛnwùè ɬmobə mɛtsùmə nì pəə lè mənə ṅṅìrè lè ghìrè ntiŋmə Nwùè i zaŋə. Pəə lè mə ṅṅìrè mɛnwùè mì tìŋnə aŋunə ṅwùè ntsùmə. ¹⁶ Pəə lè mə ntaŋnə a nì zòṅə lo kò pəə chwiiṭə ntwuumə ghù ʒshì'nè wa ambo pànə nì ka pəə pə ghobə pìjəw mbə'ə pəə kaŋə chwəə. Pəə lè ghìrè a lenə la tìpòṅə ɬghobə a kò'ò mbwùumə a mbyè Nwùè. La tìtsòṅə, àtsə ntiŋmə Nwùè a kunə aŋunə pəə.

Pàolò a yi a nì chi ṅṅə ngaanə pànə pi Tèsàlonikà

¹⁷ La ṅṅə aŋunə pəə nì pilyimə ɬpəə, nkùè nì pi lè ghàpəṇə a wəənə aŋunə mətùmə nkùè lo kò pəənə

chi ndzəənə a wəənə la, pəə lè kì mbirè nkùuumə a wìghə tyi'ə kùuuməṇə, ngyii ntaŋnə lo mbə'ə pəənə chi ndzəənə. ¹⁸ Pəə lè mə ntà'à a nì tō ambo pìghə, nki tō mɛŋə Pàolò ndə kyiiṭə nkwiirə nkyiiṭə la Satàanə a nàanə a wəə ¹⁹ A pi ɬwə nì pəə ghìrè pəə pyiimə mmə mbyabə? A pi ɬwə nì pəə ghìrè pəə pə nì nìgha'ǎ? A pi ɬwə nì pəə ghìrè pi tunə ṅṅù'u ɬzəə nkùè nì Kristù à ghǎ tō? Ka la pə e pìghə? ²⁰ A nkùṅə nkuŋə lo nì chyə mbə la kìtèrə mə pəə nìgha'ǎ mə.

3 Lenəla, tsa'nə ka pəə lè chi nzhyə a wəə a nì wiiimə mɛntiŋmə ɬməə la, pəə lè pyiimə lo pəə ghonə a wəə a àlǎ'à Atənsə. ² Pəə lè tyi'ə ntsàa a ndyimə ɬwəə Timoti ambo pìghə, nì à kìnə mbə ngəŋə àfǎ'à Nwùè tsa'nə a kìnə mə nchwiiṭə ntwuumə ghù ʒshì'nè wa lo à tō ntompə a wìghə ṅṅìrè àpyiimə ntiŋmə àzìghə aŋunə Kristù a kùwùè, ³ mbə'ə ntiŋmə tǎ'à ṅwùè wìghə a kaŋə nə'nə ntiinə pi mənə nnyàṅə e. Pìghə àtwuè ɬpìŋmə àzìghə nì pyè nzhyə lo pi chyə a nì nyàṅə a wəənə. ⁴ Nì kì nkwəmpə lo nkùè nì pəənə lè pəənə, pəə lè shwəŋə ambo pìghə lo pi chyə a nì nyàṅə a wəənə, tsa'nə a zè nki mmə ṅṅìrè nì mə ndzəənə lə. ⁵ Tsa'nə ka ndə chyə nzhyə wiiimə mə ntiŋmə la, ndə tsàa a Timoti lo zhyə tsa'nə àpyiimə ntiŋmə àzìghə aŋunə Kristù a zə mbə ntiinə ndə mə mbô lo Satàanə à kwà'nə a wìghə, àfǎ'à àzəənə à lèrə àffìfì.

⁶ La tìtsòṅə, Timoti à furə ambo pìghə nkwiirè nkùè nì ntwuumə ghù ʒshì'nè mbə'ə àpyiimə ntiŋmə àzìghə farə tsa'nə nì kòṅəṇə mbɛŋmə ɬzìghə pəə pìtse pəənə. À tiitə a wəə lo nì wa nkwəmpə a wəə tyi'ə ʒshì'nè, nki mmə nkòṅə a nì zəənə a wəə tyi'ə tsa'nə pəə kìnə mmə nkòṅə a nì zəənə a wìghə. ⁷ Lenəla nì pilyimə, mbaa pə tsa'nə pəə pə ndzəənə mbuurə ngə'ə ntsùmə pi kì mmə nnyàṅə a wəə la, àpyiimə ntiŋmə nì nì pəənə nì zərə a porəkè mɛntiŋmə ɬməə. ⁸ Tìtsòṅə mbə'ə pəə chyə ʒshì'nè tsa'nə nì wə ntəəmè ntiŋnə aŋunə nìchyəmb-yə ɬwìghə pìghə pi Ndò'nəmb-yə ⁹ Mbə'ə pəə ṅṅà a miyàa ambo Nwùè ɬwəənə lə ɬla ghu ntii wìghə? Pəə pə ṅṅà a miyàa ambo ze mbə'ə nìgha'ǎ nì pəə pəənə nì wèrə a mbyè ze ntii wìghə. ¹⁰ Pəə pə nchǎ'tə a Nwùè nì ntiŋmə ɬwəə ɬtsùmə nì ɬtwu'ə pəə nɔyà lo pəənə chi ndzəənə mɛsìghə ɬməənə mbə'ə pəə ṅṅà a wìghə nì àzwuumə nì a puŋəṇə amwuə àpyiimə ntiŋmə àzìghə.

¹¹ Tìtsòṅə, Nwùè Tǎ ɬwəənə àtwuè ɬpìŋmə e pəə Ndò'nəmb-yə ɬwəənə Yēsù pəə nya'kə àlǎṅə ambo pəə a nì tō ambo pìghə. ¹² Ndò'nəmb-yə à ghìrè ɬkòṅnə nì nì pəənə nì wèrə i kùwùè ndèrə nì mbyè a tìtìrè pìghə nki ṅṅìrè nì kòṅə pìtse pəənə tyi'ə tsa'nə pəə kòṅəṇə a wìghə la. ¹³ Lenəla, à ghìrè mɛntiŋmə ɬmìghə tìŋnə nji-ilo nì laanə, nki nchi mbə a wìghə nì ɬfèrə ɬtse a mbyè Nwùè Tǎ ɬwəənə apə amwuə nkùè za nì Ndò'nəmb-yə ɬwəənə à ghǎ tō pəə pi pəənə ɬpe pi laanəṇə pìtsùmə la.

Nìchyəmb-yə nì à wa ṅṅìrè Nwùè a pə nì nìgha'ǎ

4 A nì lùwùtə nì pilyimə ɬpəə, pəə lanə mə a wìghə, nì kì nzhyə tsa'nə mbə'ə nì chyə a nìchyəmb-yə wa nì à wa ṅṅìrè Nwùè a pə nì nìgha'ǎ la. Nì pyè mə mmə

nchyê a nìchyêmbýê ghu. Pæ kùmè mmæ mbu'ù mbô tìtsònjè, ñdoonè a wìghè aḅunè nìlinè ni Ndò'nèmbýê Yésù lo nì lèrè ni mbyè nchyê tyí'è a lenè. ² Pæ pæ tinè a wìghè lo nì ghìrè a lenè la ntiinè nì zhyèna mìnwùè ma ni pæ lè shwèjèna ambo pìghè ni ìtìnjè wa ni Ndò'nèmbýê Yésù à lè njanè ambo pæ la. ³ Ànwùè ni Nwùè a tà'nè a chyê lo, nì laanè nki ngwa'à ànyòrèkè. ⁴ Pæ tà'à lo ḅwùè iwìghè mo'ò mo'ò a lanè a ni chyê pobè ngwùè e amwuè àlànḅè ni a pænè ni àghu'tè †. ⁵ Ka pæ e pæ lo à pæ ni ntonḅè mènḅyè tsa'a ḅònè ni ka à zhyè e a Nwùè. ⁶ Aḅunè ànwùè zèrè zè, kò ḅwùè wìghè ìtse a chyè e ntswùè e amwuè ànwùè ḅònè ìtse. Nwùè wìghè mo'ò mo'ò a tē a àtwuè aḅunè ànwùè e ntiinè Ndò'nèmbýê a pì chyè ìsà'a aḅunè pànè ni pobè pa ngìrè mbuurè mìnwùè mi tìpònjè mè tyí'è tsa'nè pæ lè pyè mè nshwèjè mmæ nkwa'tè a wìghè la. ⁷ Ka Nwùè a lè fuḅjè e a wèanè la lo pèanè tē ngìrè ìnwùè tìpònjè. À lè fuḅjè a wèanè pæ lo pèanè tō nchyè a nìchyêmbýê ni à laanèna. ⁸ Lenèla, ḅònè ni à wànè àshwèjè zè, ka à wà e la ḅwùè misonḅè. À wà pæ Nwùè ni à njanè e ni Àzhwùè e.

⁹ Ka ìsumè ìtse i pæ e ghu ambo mìnḅè a ni ḅwà'nè ambo pìghè aḅunè nìkònjè mbìnjmè ìzìghè, ntiinè Nwùè àtwuè ìpìnjmè e à lanè mè a wìghè tsa'nè mbè'è ni kònjè mbìnjmè ìzìghè. ¹⁰ A tyí'è nkùḅè nkuḅè lo nì kònjè pìlyimè ìpìghè pìtsùmè a àl'à Màsèdonyà àt-sùmè. La pæ pæ mbu'ù mbô ambo pìghè pìlyimè ìpæ lo nì chi nkònjè a ghobè ndèrè ni mbyè.

¹¹ Nì kyìtè nì ìtìnjè a ni chyè ni àporèporè, ḅwùè iwìghè mo'ò mo'ò à tē àtwuè tyí'è aḅunè ànwùè e ni à mænè ngìrè, nki mmæ nfà'à ni mbô ìmìghè tyí'è tsa'nè pæ lè tiitèna a wìghè la. ¹² Nì tē pèla mmæ ngìrè a lenè, nì ghìrè lo pànè pa ni ka pobè nùḅè a ghobè ntiḅmè ìghobè aḅunè Kristù lo pobè ḅà a wìghè ni àghu'tè. Nì ki ndzìghè a wìghè àpàamè ḅònè ìtse apè.

Ànwùè ni a ghà lòo alyí'è nkwùè ni Ndò'nèmbýê à tō

¹³ Pìlyimè ìpæ, ka pæ tà'à a wè lo nì nwuunè ni ìpù'u mbè'è pànè ni pì kwìkè mè, kè mbè ni àsòmḅè tsa'a pànè ni ka pobè pìyimè a ghobè a Kristù mmæ mbyabè nkwùè ni à ghà kwìrè tō. ¹⁴ Tsa'nè pèanè pìyimèna lo Yésù à lè kwìghè nkwìrè nzhwuumè a nìwìghè la, a tyí'è ndèḅè ndèḅè lo Nwùè à ghà kì ghìrè pànè pa ni pobè lè kìnè kwìghè nnùḅè mìnḅmè ìmobè aḅunè Kristù la pobè kwìrè nkwa'è pobè pì pobè. ¹⁵ Pæ shwèjè a wìghè ni ànwùè zè ndzùḅè la àshwèjè Ndò'nèmbýê. Pæ pa ni pæ ghà pìrè aḅunè nkwùè ni Ndò'nèmbýê à ghà tō la, ka pæ pæ ghà lèrè a wè a mbyè pànè ni pobè kwìkè mè. ¹⁶ Pànè ghà zu'ù ngyè ntiḅnè ì furè a nìpwuurè nshwu'è, àtwuè pèngèrè à kì nkyiinè, ntàḅnè Nwùè ì tswuè. Lenèla, pànè pa ni pobè lè kìnè kwìghè nnùḅè ntiḅmè ìghobè aḅunè Kristù la pobè pyè nzhwuumè. ¹⁷ Pobè zhwuumè a lenè la, pèanè pa ni pèanè pìrèna pìtìnjmè mbìrè a ndzùmè la, pì lòo a wèanè pì pobè pìtsùmè nko'ò amwuè mbà'à, pèanè ghè mbòmḅè pèanè pì Ndò'nèmbýê a àtìghè. Lenèla, pèanè tyí'è mbè pèanè

† Pì ḅwà'nè amwuè pìtse ìḅwà'nè lo pànè wìimè mbìnjmè ìzobè.

pì Ndò'nèmbýê ni nkuḅè ni nkuḅè. ¹⁸ Lenèla nì tompè a ḅwùè iwìghè mo'ò mo'ò ni àshwèjè zè.

Nì chwu'tè mbìnjmè mbè'è nìtō Ndò'nèmbýê

⁵ Pìlyimè ìpæ, ngè aḅunè nḅyè kè nkwùè ni mìnwùè mèrè mè ghà lòo a alyí'è, ka pæ chi mbè tsènjè a wè nkwùè a ni ḅwà'nè ambo pìghè. ² Pìghè àtwuè mbìnjmè àzìghè zhyè lo nḅyè ni Ndò'nèmbýê à ghà kwìrè tō, ì ghà pæ la tsa'a nḅyè ni ìndzèèrè à tō a ntiḅnè ìtwu'è. ³ Nkwùè ni pànè mænè nshwèjè lo, "ìlyí'è mè mbonè, ka àkwàrè a pæ e ghu" a tyí'è nkwùè ghu ni ngà'è ì wùutè tsìrè a ghobè tyí'è tsa'a mènḅyè à kòo a moonè mmæ ndzu'ù àndzàḅè. Nkwùè ghu pobè chi mbè ghobè ni alyí'è ni mbè'è pobè kìrè ndèrè apè.

⁴ La ngè aḅunè pìghè pìlyimè ìpæ, ka nì pæ wìghè amwuè ndzùmè ni mbè'è nḅyè ghu wùutè ntō e ambo pìghè tsa'a ìndzèèrè. ⁵ Pìghè pìtsùmè chyè mbè la ìpooonè ni nì wè ngìrè mìnwùè mìshì'nè tsa'a pànè ni pobè pænè amwuè nkà'à nki mbè amwuè nḅyè. Ka pèanè chi mmæ ngìrè a wèanè a tìpònjè tsa'a pànè ni pobè pænè amwuè ìtwu'è kè amwuè ndzùmè. ⁶ Lenèla, kò pèanè tē ndyè a wèanè tsa'a pìtse pèanè. Njiilo pèanè nwuunè a nìlyiinè nki ngwìimè mbìnjmè ìzèanè. ⁷ Mbè'nè pànè pa ndyè la ni ìtwu'è, nki mmæ nnò mbaarè la ni ìtwu'è. ⁸ Tsa'nè pèanè pænè amwuè nḅyè la, a pònjè lo pèanè tē ngwìimè mbìnjmè ìzèanè. Pèanè ghìrè lo àpìimè ntiḅmè àzèanè aḅunè Yésù pobè ìkònjè ìwèanè aḅunè pìtse pèanè kwupè a wèanè tsa'a àpà'à ntsòo a nàanè a ghàḅè soyì. Pèanè lòo a nìchwarè wa ni pèanè pa mbyabè ambo Nwùè la tsa'a tìlèarè ntsòo. ⁹ Mbè'nè ka Nwùè à lè tso'ò e a wèanè la lo pèanè tē ndzèanè ngà'è nti ìtsè ntiḅmè e. À lè tso'ò a wèanè pæ lo pèanè tō nkwìirè a nìchwarè ndàḅè a ndzùmè Ndò'nèmbýê ìwèanè Yésù Kristù, ¹⁰ ni à lè kwìghèna àtwuè ni pèanè, lo pèanè tē nkwìghè kè mbè pìtìnjmè pèanè chyè la pèanè pì pobè. ¹¹ Lenèla, nì tompè a ḅwùè iwìghè mo'ò mo'ò, nki ngyèmpè a ḅwùè mo'ò mo'ò à kwùè tyí'è tsa'nè nì mænè ngìrè la.

Ndwùèndzùmè àtætè pobè àchà'tè

¹² Pæ pæ mbu'ù mbô ambo pìghè, mbà pìlyimè ìpæ, lo nì ghu'tè pànè pa ni pobè pa nfà'à ìshì'nè a tìtìrè pìghè, mbè pànè pa ni Ndò'nèmbýê a nùḅèna lo pobè pæ àtwuè pìghè mmæ ndè'tè a wìghè la. ¹³ Nì ḅà a ghobè ni àghu'tè ghobè ìkònjè amwuè ìlànḅè ìtsùmè nti ìfà'à ni pobè pa nfà'à. Nì chyè ni àporèporè a tìtìrè pìghè. ¹⁴ Pæ pæ nki nchi mmæ mbu'ù mbô ambo pìghè, mbà pìlyimè ìpæ, lo nì kwà'tè pìlòḅè, ntompè pànè ni mìnḅmè ìmobè porèna. Nì yèmpè pànè ni pobè porèna, nki nzhýè wìimè mìnḅmè ìmìghè pìghè pì ḅwùè ntsùmè. ¹⁵ Nì zèanè lo kò ḅwùè iwìghè ìtse a kwùè e a tìpònjè àtwuè tìpònjè. La nì taḅnè pæ a nì ghìrè ìpònjè a tìtìrè pìghè farè ambo pìtse pèanè.

¹⁶ Nì pæ ni nìghà'a nkwùè ìtsùmè, ¹⁷ mmæ nchà'tè a Nwùè nkwùè ìtsùmè, ¹⁸ nki mmæ ḅḅà a mìyàa ambo Nwùè aḅunè ànwùè àtsùmè ni a tōnè, ntiinè la ànwùè ni Nwùè à tà'nè ambo pìghè tsa'nè nì pwuutèna pìghè

pɪ Kristù Yēsù la. ¹⁹ Kò nɛ twuunə a wɪghə ànwùè nɪ Àzhwùè Nwùè a tà'nə. ²⁰ Kò nɛ wā a wɪghə àshwəɣnə ngàɣə ntwuumə Nwùè. ²¹ La nɛ zhwi'ɪ ànwùè àtsùmə nɪ a tònə ambo pɪghə, ngwiiimə a zhyè nɪ a pənə yè ɪshì'nə, ²² nki mbankə mbuurə tɪpòɣə ntsùmə.

²³ Nwùè àtwuə ɪpɪɣmə e nɪ à pənə Nwùè àporəporə à sùu a wɪghə nɪ laanə tə ndaanə nki ngɪrə àzhwùè àzɪghə nɪ ntɪɣmə ɪwɪghə pobə mbɪɣmə ɪzɪghə pə tɪ ɪfèrə tə mbyàa nkwùè nɪ Ndò'nəmbyə ɪwəənə Yēsù à

ghə tō la. ²⁴ Ze wa nɪ à fuɣənə a wɪghə la à wa nnùɣə mɪnkà'nə ɪme, mbə kɪ ghɪrə ànwùè ghu myàanə. ²⁵ Nɛ kɪ nchà'tə a Nwùè nchyā a wəə amwuə, mbă pɪlyimə ɪpā. ²⁶ Nɛ chà'tə pɪlyimə ɪpəənə, nkampə a ghobə nɪ ɪkòɣnə Nwùè. ²⁷ Mbu'ù mbô ambo pɪghə aɣunə nɪlinə nɪ Ndò'nəmbyə lo nɛ fuɣə àɣwà'nə zə ambo pɪlyimə pɪtsùmə.

²⁸ Ndò'nəmbyə ɪwəənə Yēsù Kristù â nèrə àpòɣə ntɪɣmə e aɣunə pɪghə.

2 Tèsàlonikà

Mìnwùè a ni zhyê amwuê àṅwà'nè zè

Pàolò à lè chi ṅwà'nè àpaatè àṅwà'nè zè ambo àshwatè ìpoonè pi Kristù a Tèsàlonikà. À lè ṅwà'nè àṅwà'nè zè la ntiinè ìpoonè pi Kristù lè kwàṅèna lo nɔyê ni Yésù ǎ tō ì tō mē. Pàolò a shiitè ànwùè zè nshwəṅè lo Kristù à ghǎ ki tō la tìpòṅè ghobè ntiṅmè ghù shyə nò'ò nfulè ambo ṅòṅè tìpòṅè wè.

Pànè pi Tèsàlonikà lè mē ṅwà ànwùè ni Pàolò àtwuè mbìṅmè e à lè mənə nnèrè. Pàolò a tyi'è ṅwà'nè mmə nkwatè nkí mmə ntəətè a ghobè lo pobè ghoṅè ni àpyiimè ntiṅmè àzobə aṅunə Kristù mbaa pə tsa'nə pobə lè mənə ndzəənè ṅə'è nkí mbə amwuə ntòmṅè la. À lè k̄wuumè a ghobè lo a pòṅè lo ṅwùè ntsùmè a fà'á ni m̄tìṅṅè; ṅwùè a ka mē fà'á e kò a ki ndzighè e (3.10).

Lě tsa'nə pi ghàpənə àṅwà'nè zè

Mìnwùè a ni zhyê amwuê àṅwà'nè zè 1.1-2

Tsa'nə Pàolò à lè tompənə a ghobè nkí ngyetè a Nwùè 1.3-12

Àtəətè mbə'ə n̄kwirè ntô Kristù 2.1-17

Àtəətè mbə'ə n̄chyəmbyə ìpoonè pi Kristù 3.1-16

Mìnwùè ni Pàolò à lè l̄wùutənə nshwəṅè 3.17-18

Àchà'tè

1 Àṅwà'nè zè a àṅwà'nè m̄ṅṅè Pàolò mbə pəə pi Salàsè pobə Timoti. A zə ndèrè ambo pànè pi Tǎ ìwəənè Nwùè pobə Ndò'nəmbyə Yésù Kristù ni pi pənə amwuə ìshwatè ìpoonè pi Kristù ni pənə a àlǎ'á Tèsàlonikà. ² Nwùè Tǎ ìwəənè pobə Ndò'nəmbyə Yésù Kristù pobè nèrè a wighə ni àpòṅè ntiṅmè nkí ṅṅá a wighə ni àporèporè.

Nwùè à ghǎ tso'tè ìsǎ'a pəənè nɔyê ni Kristù à ghǎ tō

³ Pilyimə ìpəə, pəə chyè a ni ṅá a miyàa ambo Nwùè nk̄wùè ìtsùmè mbə'ə wighə ntiinè àpyiimè ntiṅmè àzighə a zè k̄wùè tyi'è ìshì'nè, ìkòṅṅè ni n̄ pənə ni wèrə aṅunə ṅwùè mō'o mō'o ì ki mmə nk̄wùè ndèrè ni mbyè. ⁴ Lenəla pəə pə ntsòo a ghàṅṅè ìwəə mbə'ə wighə amwuə p̄itse ìshwatè ìpoonè pi Nwùè ntii àw̄iimè ntiṅmè ghobè àpyiimè ntiṅmè ni n̄ pənə ni zèrə nk̄wùè ni pi lè mənə nnyàṅṅè a wighə ṅṅìrè ni zəənè ṅə'è.

⁵ M̄nwùè mē m̄tsùmè nèrè la lo ntsò'tè ìsǎ'a Nwùè ì kù'nè, lenəla n̄ ghǎ kù'nè a ni kwuunè amwuə ànwùè N̄f̄ò Nwùè za ni ṅgwè ndzəənè ṅə'è aṅunə la. ⁶ Nwùè ni a wa ṅṅìrè ànwùè ni a kù'nè, ǎ ṅá ṅə'è ambo pànè ni pi pa ṅṅá a wighə ni ṅə'è. ⁷ A ghǎ fuukè a wighə amwuə ṅə'è ni n̄ mənə ndzəənè ki fuukè farə a wəə amwuə nk̄wùè za ni Ndò'nəmbyə Yésù à ghǎ furè a n̄p̄wuurè nshwu'è pobə pəngèrè ìpe p̄tìṅṅè, ⁸ amwuə àləəmè ìm̄ú a ni tō chyè ìsǎ'a aṅunə pànè ni ka pobə zhyê a ghobə a Nwùè, pobə pyè ni pobə pa ka

zu'nè a ghobə ntwuumè ghù ìshì'nè mbə'ə Ndò'nəmbyə ìwəənè Yésù. ⁹ Nwùè à ghǎ chyè ìsǎ'a ni ì ghoṅèna ni nkuṅṅè aṅunə pobə, nnàanè a ghobè lo kò pobə tō a ghobə a mbyè Ndò'nəmbyə kè nkí mbə a ghobə amwuə àghu'tè Nwùè yè t̄ṅṅè za apè, ¹⁰ aṅunə nɔyê za ni à ghǎ tō k̄wiirè àghu'tè ambo pəənè ìpe p̄l̄aanənə farə ambo pànè ni pi n̄ṅṅè ntiṅmè aṅunə ze. N̄ ghǎ ki pə àzighə p̄ighə pi pobə ntiinə n̄ n̄ṅṅè ntiṅmè ìwighə aṅunə ntwuumè ni pəə lè chw̄iitənə ambo p̄ighə.

¹¹ La ìsùmə ni pəə pa nchà'tè a Nwùè mbə'ə wighə nk̄wùè ìtsùmè lo Nwùè ìwəənè à gh̄ìrè ni kù'nè a ni chyè a n̄chyəmbyə wa ni à funṅənə a wighə lo ni tō nchyè la. À lòo m̄tìṅṅè ìme ṅṅá a wighə ni ìp̄wuumè p̄shì'nè pa p̄tsùmè ni n̄ tǎ'nə, nkí mmyàanè àfǎ'á ni n̄ n̄ṅṅè ntiṅmè ìwighə lo fà'á ambo ze. ¹² Ni ndwuumè wè, n̄ gh̄ìrè n̄l̄inè ni Ndò'nəmbyə pə ni àghu'tè, a ki ngu'tè a wighə ntii àpòṅè ntiṅmè me pobə yi Ndò'nəmbyə Yésù Kristù.

Ngàṅṅè kipaənə wa

2 Pilyimə ìpǎ, ṅə aṅunə n̄tō Ndò'nəmbyə ìwəənè Yésù Kristù farə tsa'nə pəənè pi pobə ghǎ shwatè a ta'á alyi'ə, pəə pə mbu'ù mbò ambo p̄ighə lo, ² kò m̄ntiṅṅè ìmighə n̄'nè kè ìtwuè ìp̄ighə tsànkè tsa'nə ni mənə ndzu'ù lo nɔyê Ndò'nəmbyə za ì tō mē. Kò n̄ pyiimè a wighə ambo pànè ni pobə mənə nshwəṅè a lenə. Mbaa pə tsa'nə p̄itse pə nshwəṅè lo pobə zəənè amwuə ndzəəmè ni ì l̄àṅṅə a ìmyè pobə, p̄itse mē nshwəṅè lo pəə lè zu'ù, p̄itse ki mē nshwəṅè lo pəə

ɲwà'nènə. ³ Kò nì pyiimè a wighə lo ɲònè ìtse á fìkè a wighə amwuə àlàɲə àtse ntiinə ka nɲyê Ndò'nəmbyê za ì pə ghă tō e tighu nkwùè àtɲɲə àtwuè za nì pànè twuunə a Nwùè ì pyè ntō. Ngàɲə kipaana wa nì Nwùè à ghă tsɲnkè ngə'è àtwuè ze la, á furè a sàɲə. ⁴ Ngàɲə kipaana à ghă twuunə e àzwuumè za àtsùmè nì pì pa nfunjə nì nwùè kè àzwuumè za àtsùmè nì pì pa səəkè. Lenəla lòo lo ze a chyê a àtwuè àzwuumè àtsùmè amwuə Ndá mɲshwà'à Nwùè. A ghă nwuunə e amwuə Ndá Mɲshwà'à Nwùè tyi'è lòo mbɲɲmè e aɲunə Nwùè.

⁵ Ka nì mə nkwiimè a wighə lo ndè shwəɲə a wighə nì mɲnwùè mə mɲtsùmè nkwùè nì ndè pənə pəənə?

⁶ Nì zhyê àzwuumè nì a zə nàanə ngàɲə kipaana ghu a tɲtsòɲə. Ngotə nkwùè ì ghă kù'ù pànè zəənə e.

⁷ Mɲtɲɲnè mɲ ngàɲə kipaana mɲ ləəmənə mɲ pì'nè mə a nì fà'à. La ɲònè wa nì à mənə ngwiimè áfà'à ngàɲə kipaana lo kò a lèrè nì mbyè la, á ki wiimè e pə a lenə tə pyàa nkwùè nì Nwùè à ghă fuukè e a àlàɲə. ⁸ La nkwùè za nì ngàɲə kipaana wa à ghă furè a sàɲə, Ndò'nəmbyê Yésú à ghă zhwuutè e nì àzhwùè za nì a za nfunjə a ntswùè ze, tsəɲə e nì nɲtsiinè e nkwùè nì à mənə ntō.

⁹ Ngàɲə kipaana wèrə wə à ghă tō nì mɲtɲɲnè nì Satàanə à ɲànə a nì ghɲrè mɲnwùè mɲ yerənə yerənə mɲ pɲchwirè nì ìlènè ìnwùè ghobə mɲnwùè mɲ kə'nənə mɲ pɲchwirè. ¹⁰ À ghă lòo mbuurè tɲpòɲə ntsùmè a nì lòo nɲkè pəənè nì pobə ghă pì ntiinə pobə lè twuunənə a ghobə a nì kòɲə a nkɲɲə nkuɲə mbə'ə chwə. ¹¹ Ntii ànwùè zanə, Nwùè a tsànkè ìzhì'tə ìpobə ngɲrè lo pobə pyiimè ànwùè nì ka a pə e nkɲɲə nkuɲə. ¹² Lenəla, Nwùè à ghă chyê ìsà'a aɲunə pànə pa nì ka pobə pyiimè a ghobə a nkɲɲə nkuɲə, nkòɲə a pə a nì ghɲrè tɲpòɲə.

Nwùè à tso'ò a wighə mbə'ə nì gha nchwə

¹³ Lenəla nì pilyimə nì Ndò'nəmbyê à kòɲənə, pə chyê a nì ɲá a mɲyàa ambo Nwùè nkwùè ìtsùmè nti a wighə nì Nwùè a lè tso'ò a wighə lo nì pə pɲtsàa pɲmbyè pì pəənə nì à ghă chwə a nì làɲə a ndzùmè áfà'à Àzhwùè Nwùè nì a ghɲrənə nì pə pànə pì laanənə ntiinə nì nɲɲənə ntiɲmè iwighə aɲunə nkɲɲə nkuɲə.

¹⁴ Nwùè à lè funjə a wighə a nì pə lə ndàɲə la ndzùmè ntwuumè ghù ìshì'nè wa nì pə lə chwɲitənə ambo pighə la, nɲiilo mbə'ə nì pə nì àghu'tè nì Ndò'nəmbyê ìwəənə Yésú Kristù à pənə nì zèrə la. ¹⁵ Lenəla nì pilyimə, nì təəmè ntiɲnè, ngwiimè ànwùè nì pə lè nèrənə a wighə nkwùè nì pə lə mənə nchwɲitè ntwuumè kə amwuə àɲwà'nè nì pə lə ɲwà'nènə.

¹⁶ Ndò'nəmbyê ìwəənə Yésú Kristù àtwuè ìpɲɲmè e pobə Tă ìwəənə Nwùè nì à kòɲənə a wəənə ndàɲə a ndzùmè àpòɲə ntiɲmè e á ghɲrè mɲntiɲmè ìməənə tɲɲnè nkwùè ìtsùmè, ki ghɲrè lo nì pə nì àkwàɲə yè ìshì'nè mbyiimè ntə mbyabə ànwùè nì à lè kà'nə. ¹⁷ Á lè'tə mɲntiɲmè ìmighə ɲɲá a wighə nì mɲtɲɲnè, ngɲrè lo nì tə nshwəɲə pə ìshwəɲnə pɲshì'nè nki mmə ngɲrè pə mɲnwùè mɲshì'nè.

Pàolò a shwəɲə lo pì chà'tə a Nwùè aɲunə pobə

3 A nì lwùutè nì pilyimə, nì chà'tə Nwùè aɲunə pə lo ntwuumè Ndò'nəmbyê wa ì fà'à siimè ndèrè nì mbyè, pànə kwiirə a wèrə nì àghu'tè tyi'è tsa'nə nì lè kinə nkwiirə àzighə wèrə. ² Nì ki chà'tə Nwùè lo á kwiirə a wəə ambo ngàɲə ntiɲmè ghù shyə pobə ngàɲə ngɲrè ìnwùè tɲpòɲə, ntiinə ka a pə e ɲwùè ntsùmè nì à nɲɲənə ntiɲmè aɲunə ntwuumè ghu. ³ La Ndò'nəmbyê à wa nnɲnə ànwùè nì à kà'nə. Á ki ghɲrè mɲntiɲmè ìmighə tɲɲnè nki pyabə a wighə aɲunə ngàɲə ngɲrè ìnwùè tɲpòɲə wa. ⁴ Ndò'nəmbyê à ghɲrè pə zhyê nkɲɲə nkuɲə lo nì wə ngɲrè, mbə ki làɲə nì mbyè mə ghɲrè mɲnwùè ma nì pə shwəɲənə ambo pighə la.

⁵ Ndò'nəmbyê á ghɲrè nì tsunjə nzhý tsa'nə Nwùè a kòɲənə pəənə nki ghɲrè nì zhyê wiimè ntiɲmè tyi'è tsa'nə Kristù a lè kinə ngwiimè nkwùè nì pì lè mənə nnyàɲə e la.

Ìpooənə pì Kristù chyê a nì fà'à

⁶ Pilyimə, pə shwəɲə ambo pighə aɲunə nɲlinə nì Ndò'nəmbyê Yésú Kristù lo nì pankə pilyimə pa pɲtsùmè nì pobə pənə pɲlòɲə, ka mə zunjə a ghobə pɲmbòomə pa nì pə lè nèrənə ambo pobə la. ⁷ Mbə'nə pighə àtwuè mbɲɲmè àzighə nì zhyê tyi'è ìshì'nè lo nì chyê a nì zunjə mbòbè mɲkwùè ìzəə. Ka pə lè pə wəə pɲlòɲə nkwùè nì pə lè pənə pəənə. ⁸ Ka pə lè zighə a wəə àzwuumè ɲwùè áfiffi. La pə lè mə nfà'à nì ìtwu'è pobə nɲyê, nkyiitè nnwù'è mbɲɲmè ìzəə lo mbə'ə pə kaɲə pə àpì'i ambo ɲwùè iwighə ìtse. ⁹ Pə lè mə ngɲrè a lenə la ka pə e pə lo ka pə lè pə a wəə nì ìtɲɲnə a nì pyiitè àyèmpə ambo pighə. Pə lè ghɲrè a lenə la mbə'ə á pə àlènə ambo pighə a nì zunjə. ¹⁰ Nkwùè nì pəənə lè pənə la, pə lè mə shwəɲə ambo pighə lo, "Njònə nì à twuunənə e a nì fà'à kò ze zighə e."

¹¹ Pə shwəɲə lə la ntiinə pə zu'nə lo pànə pɲtse pa amwuə pighə nì pobə pənə pɲlòɲə nzhý kànə a ghobə kànənə kwuunə amwuə mɲnwùè mɲ pəənə, ka mə fà'à a ghobə áfà'à àtse. ¹² Pə shwəɲə nki mmə nkwàtə mbuurə pànə zə aɲunə nɲlinə nì Ndò'nəmbyê Yésú Kristù lo pobə chyê nìchyəmbý wùè nì a təəmənə, nki mə nfà'à áfà'à mbə'ə pə nì àzobə àzwuumè yè zighənə. ¹³ La ngə aɲunə pighə nì pilyimə, kò nì kaanə a wighə a nì ghɲrè mɲnwùè mɲshì'nè.

¹⁴ Njònə ìtse amwuə pighə a tə mbəla ka zu'nə e ànwùè nì pə ɲwà'nènə amwuə àɲwà'nè zè, nì tə nɲlyə aɲunə ze ìshì'nè, kò nì pə a wighə nì ànwùè àtse a nì ghɲrè pighə pì pobə, nɲiilo ìsɲɲnè koorə e. ¹⁵ La kò nì lòo a wighə a ye tsa'a ngàɲə kipaana iwighə, nì kwàtə e tsa'a ndyimə nì à nɲɲənə ntiɲmè aɲunə Kristù.

Ndwùèndzùmè àchà'tə

¹⁶ Ndò'nəmbyê àtwuè ìpɲɲmè e nì à wa ɲɲá a wəənə nì àporəporə, á ɲá a wighə nì àporəporə nkwùè ìtsùmè, amwuə ìlàɲə ìtsùmè. Ndò'nəmbyê á pə pighə pobə.

¹⁷ A mîhè Pàolò ní ngwè ñhà'nhè àhà'nhè zè a ní chà'tè a wíghè ní àpô mè. Lě àlènè mè aḡunè ñhà'nhè ìpá ìtsùmè, lě nkí mbè tsa'nhè ngwa ñhà'nhè ñhà'nhè ìpá ìtsùmè.

¹⁸ Ndò'nèmbýê Yésú Kristù â nèrè àpòhè ntíhè e ambo pìghè pìtsùmè.

1 Timotì

Mìnwùè a ni zhyê amwuè àḡwà'nè zè

Lě ntsàambyè àḡwà'nè ni Pàolò à lè ḡwà'nèna ambo Timotì ni à lè pənə mōngwàs-wùumè, nfulè amwuè àshwatè ìpoonè pi Kristù a Lystra. Mă e à lè pə ḡwùè p̄jēw, tã ighobə a pə ḡwùè Greek (îfà'á 16.1-3). Timotì à lè nùḡè ntijmè e aḡunə Nwùè ntiinə à lè pənə moonè ni mă e pobə mă pi mă e lè kinə nnùḡè ntijmè aḡunə Nwùè (2Ti 1.5). Ntsàambyè àḡwà'nè wè a pə la a ni kwàtè a Timotì mbè'ə p̄inèrè pi p̄ichwirè lo pi pankè a ghobə. Pànè pèrə pə lè mə nnèrè lo ìpwuumè ni pənə àtwuè ishýê ghè pa ni t̄pòḡè.

Pàolò a ḡwà'nè ambo ze amwuè mbuurè ni mbè'ə a tso'ò ìtwuè ishwatè (3.1-13) farə tsa'nə pi pa nshiiitè m̄inwùè amwuè àshwatè. À lè tətè Timotì nki ntompè e mbè'ə â pə ngàḡè àfà'á ìshì'nè mmə nnèrè m̄inwùè ni m̄i kù'nənə, àkwùè n̄yiinè e â laanè, â ki mbə ḡonè ni ḡwùè ntsùmè á lòo a àlènè aḡunə ze (4.12-16).

Lě tsa'nə pi ghàpənə àḡwà'nè zè

M̄inwùè a ni zhyê mbè'ə àḡwà'nè zè 1.1-2

Àtətè mbè'ə àshwatè pobə ìtwuè ìpe 1.3-3.16

Àtətè ambo Timotì mbè'ə àfà'á e 4.1-6.21

1 Àḡwà'nè zè a furè ambo m̄ijè Pàolò ni m̄bənə ngàḡè ntwuumè Kristù Yēsù, a ni zùḡè ntě Nwùè ngàḡè nchwarè ìwəənè ni yì Kristù Yēsù ni pəənè pa mbyabè la, ² mmə ndèrè ambo Timotì, ngotə moonè mè amwuè àzhwùè ni ndè yèmpənə a nùḡè ntijmè e aḡunə Nwùè.

Tã Nwùè ni Kristù Yēsù Ndò'nəmbyè ìwəənè pobè ḡá o ni àpòḡè ntijmè ni àkoorè m̄lijè ghobə àporèporè.

Pàolò a kwàtè a Timotì mbè'ə p̄inèrè pi p̄ichwirè

³ Tsa'nə ndè mənə ndèrè a Məsèdonyà, ndè pu'ù mbò ambo ghò lo wè ghoḡè a Efesòsè mbè'ə zòḡè pànè p̄itse ni pobə lè mənə nnèrè ànwùè Nwùè p̄ichwirè. ⁴ Shwəḡè ambo pobə lo kò pobə ki ndòo nkùwè izobə ntu m̄i kèrə m̄i p̄ichwirè ghobə n̄shankè m̄iwaanè m̄ingwàrè ni ka mèrə mə ndwùutè e, ntiinə mbuurè m̄inwùè zèrə zè za ndòo àtānkè ntò ntsàarə a ni ghìrè pànè zhyê ànwùè ni Nwùè à t'à'nə lo pəənè zhyê mbè'ə pəənè pəla nnùḡè ntijmè aḡunə Kristù.

⁵ Ìsùmè ni ìshwəḡənə ànwùè zè i chyê la lo pəənè tə nkòḡè m̄ijmè ìzəənè ni ìkòḡè wa ni i furənə a ìsùmè ntijmè wa ni i laanənə, ntijmè wa ni i wa ngìrè lo pəənè zhyê ànwùè t̄pòḡè ghobə yè ìshì'nè ni àpyiimè ntijmè za ni a pənə àpyiimè ntijmè nkūḡə nkuḡə.

⁶ Pànè p̄itse myà'tè mə a nkūḡə nkuḡə wè ntyi'è ndzinkè ntəəmè ngè kwuumè amwuè ìshwəḡənè p̄itānkənə ni ka pə e ni ìsùmə. ⁷ Pobə t'à a ni pə p̄inèrè p̄imbòomə pi Nwùè tighu pobə zhyê ànwùè ni pobə pə nshwəḡè kè nki nzhyê ànwùè ni pobə pa nnèrè ni m̄ijḡè la.

⁸ Pəənè zhyê lo mbòomə a pòḡè mbè'ə ḡwùè a mə nfà'á ni wèrə amwuè àlànḡè ni à pyənə mbə fà'á.

⁹ Mbè'nə pəənè zhyê a laanè lo ka pi lè ghìrè a mbòomə la ambo pànè ni m̄inwùè ìmobə təəmənə. Pi lè ghìrè la ambo pànè ni pi pa mbè'ə a mbòomə pobə pànè ni pi pa ntijḡè àtwuè, pànè ni ka pi pò a ghobə a Nwùè pobə ngàḡè ngìrè ìnwùè t̄pòḡè, pànè ni ka pi laanè a ghobə ni pànè ni pi zòomè a Nwùè, pànè ni pi zhwuutənə p̄itā pobə p̄imă ìpobə ni pànè ni pi zhwuutənə p̄itse pəənè. ¹⁰ Mbòomə à ki mbə farə ambo pànè ni pobə pa ngìrè àfànè, mbə ambo mbyàḡḡè ni pobə pa ndyê ni yitse mbyàḡḡè kè pəngyè ni pobə pa ndyê ni p̄itse pəngyè, mbə ambo pànè ni pobə pa ntaḡè ìpù'ù ni ngàḡè p̄ichwirè, mbə ambo pànè ni pobə pa ntsəəmè lo shwəḡè a nkūḡə nkuḡə la ka shwəḡè a ghobə nki mbə ambo pànè pa ni pobə pa ngìrè m̄inwùè ma ni ka mbòomə a t'à e la, ¹¹ a ni zùḡè ntwuumè ghù ìshì'nè ni pənə ni àghu'tè mbè'ə Nwùè ni pəənè pa ngu'tè la; a pə ntwuumè wa ni à lè ḡānə ambo m̄ijè lo ìchwiiitè la.

Pàolò a ḡá a miyàa ambo Nwùè nti àkoorè m̄lijè e

¹² ḡḡá a miyàa ambo Kristù Yēsù Ndò'nəmbyè ìwəənè ni à ḡānə ìt̄ijḡè ambo m̄ijè ntiinə à lè zəənənə lo ìkù'nè a ni fà'á ambo ze ni ntijmè mè ìtsùmè, a tyi'è ntso'ò mè lo ìfà'á àfà'á zè ambo ze.

¹³ Ndè mə nshwəḡənə a t̄pòḡè mbè'ə e, mmə nnyàḡḡè pəənè ìpe, nki mmə ndzòomè e; la ka ndè mə nzhyê mə ànwùè ni ndè mənə ngìrè, nki mbirè mè ntijmè aḡunə Kristù tì nùḡè. ¹⁴ La Ndò'nəmbyè ìwəənè a nèrè àpòḡè ntijmè e yè nò'nə aḡunə m̄ijè, ngìrè lo ìnùḡè

ntiŋmè mæ aŋunæ ze nki mmæ nkòŋhè pànhè pɛnyaaŋæ a ni zùŋhè tsa'næ ònòhè ni à pænæ ta'à ŋwùè pobæ Kristù Yésù à chyânæ a ni pæ. ¹⁵ Pi shwəŋhè la nkùŋhə nkuŋhə ni mbə'ə ŋwùè a pyiimè ni ntiŋmè e ìtsùmè lo: Kristù Yésù à lè tó a àtswuè ìshyè la a ni chwəŋhə ngəŋhə ngìrè ìnwùè tìpòŋhè, ni ìmbənə ònòhè ni tìpòŋhè e à nò'nə ntsàarè a yè ònòhè ntsùmè. ¹⁶ La Nwùè à lè koorè mɛlɛŋhè ìmà, mɛŋhè wa ni ìmbənə ònòhè ni tìpòŋhè e a tsàarənə a tìpòŋhè ŋwùè ntsùmè, njiilo Kristù Yésù a lòo mæ tsa'a àzwuumè àfà'a e a ni nèrè àwiimè ntiŋmè e tsa'a àlènè ambo pànè pa ni pobæ pænə ghà nùŋhè ntiŋmè aŋunæ ze ki pæ ni nìchyəmbəyè wa ni à ghoŋhənə ni nkuŋhè lo pobè zəənè. ¹⁷ Pəənè ghu'tə a fɔ wa ni à wa mbu'tə àtswuè ìshyè nkùwùè ìtsùmè, mbə wùè wa ni pi pa ka zəənè e a ye, mbə e pə ndà'a e mbə Nwùè ni nɛlɛlɛnè ìtse pænə ni àghu'tə ngoŋhè ni nkuŋhè ni nkuŋhè la. Amen.

¹⁸ Moonè mæ Timotì, ngwè ŋhà o ni ntè wè, ndzùŋhè la ànwùè ni ngəŋhè ntwuumè Nwùè à lè shwəŋhənə mbə'ə o. Ntè wè pə tsa'a ìpwuumè ntsòo a ni lòo ndzòŋhè ntsòo ghù ìshì'nè. ¹⁹ Wiimè ntiŋmè o ngoŋhè piŋhə Kristù nki mbə ni ntiŋmè ghu laanənə aŋunæ ze. Ka pànè pìtse mæ ntà'a a ghobə a ni zu'u ànwùè yè ìshì'nè ni mɛntiŋmè ìmobə mæ ntiitə a ghobə, lenəla, ntsəŋhè àpyiimè ntiŋmè àzobə aŋunə Kristù ²⁰ Amwuə pànè pə a Hymenaeus pobə Àlèzandà ni ŋhəŋə a ghobə ambo Satàanè lo à nèrè a ghobə lo ka a pòŋhè e a ni zòomè Nwùè.

Pàolò a nèrè tsa'nə mbə'ə ìpoonè pi Kristù chà'tə a Nwùè

² Ntsàambyè ànwùè ni ntà'nə lo wè zhyè a chyè lo nì chyè a ni mæ nchà'tə a Nwùè, mbu'ù mbò nki mmə ŋhà a miyàa ambo ze àtswuè ni ŋwùè ntsùmè. ² Pəənè tə ngìrè a lenə ambo pìfò, farə ambo pànè pèwùunə, njiilo mbə'ə pəənè tə ntwuumè ìshì'nè ni àporəporè, mmə ngìrè mɛnwùè ni Nwùè à t'ànə, nki mmə ngìrè mɛnwùè ni mi pænə ni àghu'tə. ³ Lə ànwùè ìshì'nè ni mbə'ə pəənè tə ngìrè ni a pòŋhənə a Nwùè ngəŋhè nchwəŋhə ìwəənè, ⁴ Nwùè wa ni à wa ntà'a lo ŋwùè ntsùmè à furə amwuə ngə'ə nzhyè nkùŋhə nkuŋhə. ⁵ La à chyè mbə ta'à Nwùè, la ki nchi mbə ta'à ŋwùè ni à wa ndòo pànè pi àtswuè ìshyè ntò mbwuutə pobə pi Nwùè lo pobə pi pobə pə ta'à ŋwùè. Nòhə ghu a pə Kristù Yésù, ⁶ wùè wa ni à lè ŋhənə mbɛŋmè e pi zh-wuutə tsa'a mòmbyè nìshwà'a àtswuè ni ŋwùè ntsùmè. À lè ghìrè a lenə la amwuə ngotə nkùwùè mbə'ə a pə tsa'a àlènè ni Nwùè à lè t'ànə lo fuukə a ŋwùè ntsùmè amwuə ngə'ə. ⁷ Lə ìsùmə ni Kristù à lè tso'nə mæ ntsàa lo ñgè mbə tsa'a ngəŋhè ntwuumè e, nki mbə ìnèrè ambo pànè ni ka pobə pə ghobə pìjəw, lo ñshwəŋhè ntwuumè e wa ni i pænə ni nkùŋhə nkuŋhə lo pobè nùŋhè ntiŋmè ìghobə aŋunə ze. Ka mmə nyii mæ lə chwìrè, nshwəŋhè la nkùŋhə nkuŋhə.

⁸ Lenəla, ntà'a lo a alyi'ə àtsùmè ni ìpoonè pi Kristù pòmprənə ghu, mbyəŋhənə mæ nchà'tə a Nwùè ŋhəŋhè mbò ìmobə ma ni mi laanənə a mbyè Nwùè la àtìghə. Kò pobə tə ndzanə a loŋhə kə nsa'nə. ⁹ Nki ntà'a lo

pəngyè wì itsə'ə ni kù'nənə amwuə àlànə yè ìshì'nè. Kò pobə tə ntsùŋhè a ghobə ìtswuè ìpobə nkànə àndànə; kò pobə tə ngwì a ghobə a chenə ni pi tsùŋhənə ni goldə kə ngwì misonə mi tsənə. Kò pobə tə ngwì itsə'ə pìtsənə a ni nèrè nìpòŋhè ìghobə. ¹⁰ La pobə mæ ngìrè pə mɛnwùè mi ìshì'nè ni mi kù'nənə ambo pəngyè ni pobə pa mbò a Nwùè. ¹¹ A kù'nè lo məngyè a lanə àchyəchyè nki mmə ndzu'nə amwuə ìlànə ìtsùmè. ¹² Ka ŋhà mæ ìsàanə ambo pəngyè a ni nèrè mbyəŋhənə kə a ni pə ni ìtìŋhè àtswuè mbyəŋhənə. Pobə ntwuumè tyi'ə àchyəchyè. ¹³ A chyè lə la ntiinə Nwùè à lè zàamənə ntsùŋhè la Adàmə za'a mbòŋhè ntsùŋhè Ifè. ¹⁴ Ìnyoorè ì lè fìkə la Ifè, ka ì lè fìkə e Adàmə. ì lè fìkə la Ifè a wìghè ntè Nwùè. ¹⁵ La məngyè à ghà chwəŋhə amwuə nkùwùè ni a mənə mbyè mbə'ə a lànə ni mbyè nnùŋhè ntiŋmè e aŋunə Nwùè, mmə nkòŋhè pìtse pəənè, mbə ghù ndaanənə a mbyè Nwùè, nki mmə ngìrè mɛnwùè amwuə àlànə ni a kù'nənə.

Ndwuumè ni ìtswuè àshwatə ìpoonè pi Kristù chyèŋə a ni pə

³ Pi pa nshwəŋhè la nkùŋhə nkuŋhə lo, ŋwùè à tə mbəla ntà'a a ni pə àtswuè amwuə àshwatə ìpoonè pi Kristù, yi ze à t'à la ngotə àfà'a ìshì'nè. ² Àtswuè àshwatə ìpoonè pi Kristù à chyè a ni pə ònòhè tì ìfèrə; ònòhè ni à zò'nə e pə ta'à məngyè; ònòhè ni mbə'ə a zhyè wiiimè mbɛŋmè e; ònòhè ni à pænə ni àzhì'tə; ònòhè ni pi pa ngu'tə e; ònòhè ni à wa nkwiirè pəənè a ndà ze; ònòhè ni mbə'ə a nèrè pəənè. ³ Kò a pə e ònòhè ni à wa nnò mɛlù'ù mbaarè kə ònòhè ni à wa nkùmè ìlyi'ə; à pə ònòhè ni mɛnwùè ìme pənənə, ka à ki mæ nkùmè e ìsà'a, ka ki pə e ni ntonə nkabə. ⁴ À chyè a ni pə ònòhè ni a twu'tə ngwàrə ìshì'nè, ngìrè ìpoonè ìpe zu'nə e ìshì'nè. ⁵ Nwùè à tə pə wùè ni mbə'ə ka a twu'tə e ngwàrə e, a tyi'ə ntwu'tə ìpoonè pi Kristù lə ìla? ⁶ Kò a pə e ònòhè ni à pìrè mæ e tì kùwè amwuə ànwùè Nwùè, yi à tə ko'ò mbɛŋmè. Lenəla, Nwùè a chyè ìsà'a aŋunə ze tyi'ə tsa'nə à lè chyànə aŋunə devəlè. ⁷ À ki mbə ònòhè ni pànè ni ka pobə pə a ghobə amwuə àshwatə ìpoonè pi Kristù pa nki ŋhà àghu'tə ambo ze, njiilo kò pi chyè e ìsiŋhè àtswuè ze lo à kunə amwuə nkìrə devəlè.

Pàolò a nèrè tsa'nə ngəŋhə àyèmpə amwuə àshwatə ìpoonè pi Kristù chyèŋə a ni pə

⁸ Ngəŋhə àyèmpə amwuə àshwatə ìpoonè pi Kristù chyè a ni pə pànè ni mbə'ə pi ghu'tə a ghobə; mbə pànè ni pobə pa nshwəŋhə a nkùŋhə nkuŋhə; ka nò a ghobə mɛlù'ù tisiŋhə; nki ka mmə tà'a a ghobə nkabə amwuə àlànə tìpòŋhè. ⁹ Pobə chyè a ni wiiimè mɛnwùè ma ni Nwùè à nèrənə a wəənə wa ni pəənè nùŋhənə ntiŋmè aŋunə ze la, ni ntiŋmè ghu laanənə. ¹⁰ Pi zàamə nzhwì'ì ngəŋhə àyèmpə zə. Pobə pəla ndzəənè lo pobə kù'nè, pi myà'tə a ghobə lo pobə fà'a tsa'a ngəŋhə àyèmpə. ¹¹ Pəngyè ìpobə chyè a ni ki mbə pànè ni mbə'ə pi ghu'tə a ghobə nti mbòomə ìghobə; kò pobə pə a ghobə pànè ni pobə pa nkùwè mæ pəənè, pobə pə pànè ni mbə'ə pobə wiiimè mbɛŋmè ìzobə, mbə ni

nkũḡa nkuḡa aḡuna ànwùè àtsùmè ni pobə pa ngĩrè. ¹² Ngàḡè àyèmpè amwuə àshwatè ìpoonè pi Kristù à chyə a ni pə ḡònè ni à zo'nə e pə ndà'à ta'à mənḡyě, nkĩ mbə ḡònè ni à zhyə a ni twu'tè ìpoonè ìpe ìshì'nè pobə pi ngwàrè e. ¹³ Ngàḡè àyèmpè za amwuə àshwatè ìpoonè pi Kristù ni pobə fà'nə ìshì'nè zìghè àpi ntiinə pobə zhyə'nə tsa'nə mbə'ə pobə təəmè ntiḡnè, nkĩ nzhyə nkũḡa nkuḡa lo pobə nùḡè ntiḡmè ìghobə aḡuna Kristù Yěsù ni nkuḡè.

Mìnwùè mi shwuè mìnò'nə ambo ìpoonè pi Kristù

¹⁴ Ngwè nkwaḡè lo mbi pòḡè tō zəənè o, la ngwè ḡḡwà'nè a ni tiitè o ni mìnwùè mə ḡjiilo, ¹⁵ ànwùè àtse a tə mbəla ngwiiimè mè lo kò ntò, yi zèrə a pi yèmpè o a ni zhyə tsa'nə mbə'ə pàḡè ḡhìrè amwuə ndà Nwùè, ni ì pənə àshwatè ìpoonè pi Nwùè ḡhù ntiḡnè, mbə ntoomè, nkĩ mbə àtsirè ndà ni a wiiimənə a nkũḡa nkuḡa ntsùmè. ¹⁶ Ka ḡwùè à pè e ḡhu ni mbə'ə a là'nè lo Nwùè à nèrè a wəənè ni mìnwùè mìnò'nə amwuə àshwatè àzəənè tsa'a pàḡè ni pobə pa nchà'tə a Nwùè.

À lè tō tsa'a ḡwùè misonḡə, Àzhwùè a nèrè e tsa'a ḡònè ni mìnwùè ìmè təəmənə, pəngèrè zəənè e.

Pàḡè lè chwiitè ntwuumè mbə'ə e ambo ìla'à ìtsùmè, pàḡè lè nùḡè ntiḡmè aḡuna ze amwuə àtwuè ìshyè àtsùmè, Nwùè a tyi'è ndòo e nko'ò ndèrè a nìpwuurè.

Pìnrèrè pi pìchwìrè

4 Àzhwùè Nwùè a ḡhìrè a laanè lo a ḡhə pə amwuə mìnḡyè mi ndzùmè, pàḡè pìtse myà'tè àpyiimè ntiḡmè àzobə ntyi'è ndzùḡè pə ìzhwùè pìchwìrè ḡhobə mìnwùè ni ìzhyə pa nnèrè. ² Mìnwùè mèrə mə la à ḡhə tyi'è siimè ngàḡə àpəḡrè ni mìnḡmè ìmobə kwìghè mə, pobə tyi'è mbə pàḡè ni ìtwuè ìpobə zwuumənə. ³ Pàḡè pèrə pə pa nnèrè lo ka a pòḡè a ni zo'ò, ka kì pòḡè e a ni zìghè mbuurè mizìghè ìtse. La mbuurè mizìghè zèrə zè la tsùḡè Nwùè lo pàḡè ni pi nùḡənə ntiḡmè ìghobə aḡuna ze nkĩ mbə pàḡè ni pi zhyə'nə a nkũḡa nkuḡa pi kì ndzìghè ḡḡà a miyàa ambo Nwùè. ⁴ Mbə'nə àzwuumè àtsùmè ni Nwùè à tsùḡənə, a pòḡè. Kò pi twuunè e a yètse, pi kwiiirè àzwuumè àtsùmè ḡḡà a miyàa ambo Nwùè. ⁵ Ntiinə la wa ngĩrè àshwəḡnè Nwùè pobə àchà'tè Nwùè ngĩrè mizìghè mìḡhu kù'nə a ni zìghè.

Ngàḡè àfà'à Kristù Yěsù ḡhù ìshì'nè

⁶ Wè ti pə nnèrè pilyimə ìpəənè ni mìnwùè mə tsa'nə ngwè ntiitè o lə, yi wə pə ngàḡə àfà'à Kristù Yěsù ḡhù ìshì'nə amwuə ndwuumè ni wə wa ndzìghè mizìghè mi Àzhwùè ma ni mi pənə àshwəḡnè za ni a za ngĩrè pəənè nùḡè ntiḡmè aḡuna Kristù pobə mìnwùè mi nkũḡa nkuḡa ma ni pəənè pa ndzùḡè la. ⁷ La kò nì pə wìghə ni ànwùè àtse a ni ḡhìrè amwuə mikerə mi lwùnè ni ka mi pə e ni ìsùmə, ni pàḡè ni ka pi zhyə ḡhobə Nwùè pa ntuumè. Nì mèrəkè mbìḡmè ìzìghə pə a ni pò a Nwùè. ⁸ Mbə'nə nìmèrəkè a ni ḡhìrè mìnwùè lo mbìḡmè ìtḡnè à pòḡè amwuə àlàḡə àtse, la nìmèrəkè mbìḡmè lo pò a Nwùè a pòḡè amwuə ìlàḡə

ìtsùmè ntiinə à pənə ni nkà'nə mbə'ə nìchyəmbyə wa ni à pənə tìtsòḡè pobə wùè ni à ḡhə tō. ⁹ Àshwəḡnè zè a àshwəḡnè nkũḡa nkuḡa ni mbə'ə pàḡè pyiimè nkĩ nnùḡè ntiḡmè ìghobə aḡuna. ¹⁰ Pəənè pə nkyiitè ni ntiḡmè ìwəənè ìtsùmè a ni pə ni nìchyəmbyə wèrə wè ni Nwùè à lè kà'nə la, ntiinə pəənè pə mbyabə a Nwùè wa ni à pənə ḡhù ntiḡnè, mbə ngàḡə nchwarè pàḡè pìtsùmè nkĩ tō pàḡè pa ni pi nùḡənə ntiḡmè ìghobə aḡuna ze la.

¹¹ Zəənè lo wè shwəḡnè mìnwùè mèrə mə nkĩ nnèrè a mèrə. ¹² Kò wè pyiimè o lo pàḡè tə ngwā o ntiinə wè pənə minkĩ. Pə pə àlènè ambo pàḡè pa ni pi nùḡənə ntiḡmè ìghobə aḡuna Nwùè aḡuna àshwəḡnè o, aḡuna ngĩrè mìnwùè ìzò, a ni kòḡè a pìtse pəənè, aḡuna àpyiimè ntiḡmè o pobə ngĩrè mìnwùè ìzò yì laanənə.

¹³ Nà nkwùè yìno'nə a ni fuḡè nkĩ mmə nèrè àḡwà'nə Nwùè ambo ìpoonè pi Nwùè tə mbyàa nkwiitè ni ḡḡà tō. ¹⁴ Kò wè wā àzwuumè ni Nwùè à lè ḡānə ambo ḡhò lo wè lōo nfà'à àfà'à e ḡhu ndàḡè a ndzùmè ànwùè ni ngàḡè ntwuumè e à lè shwəḡnə, pìḡḡmè pi àshwatè ìpoonè pi Kristù tyi'è nshwəḡnè nnùḡè mbò àtwuè ḡhò. ¹⁵ Mə ngĩrè mìnwùè mə ntsùḡè nchyā ntiḡmè o aḡuna mbə'ə pàḡè zəənè tsa'nə wè wè nkwiitè ndèrè ni mbyè ¹⁶ Zhì'tè o ni nìchyəmbyə o pobə mìnwùè ni wè wa nnèrè, wiiimè nkwiighè o aḡuna ntiinə wè tə mmə ngĩrè a lenə, yi wè pi chwarè ìpìḡmè o kì chwarè farə pàḡè ni pi zu'nə ànwùè ni wè shwəḡnənə.

Ndwuumè ni Timoti à chyə'nə a ni twu'tè ìpoonè pi Kristù

5 Kò wè tə nsa'à o a ndìḡmè, təətè e pə tsa'a ḡhò wè nshwəḡnè ambo tã iwìghə. Lòo ìpòḡ- wàswuumè pə tsa'a pilyimə ìpò ² Nkĩ ndòo pìḡḡmè pi pəngyè tsa'a pìḡmè ìpò, ni ngwàngòonè tsa'a pilyimə ìpò ti àkwàḡè tìpòḡè àtse a ntiḡmè ḡhò ³ Mə nnaḡè pìkwùə pəngyè, ntsùḡè nnaḡè a pyè ni ka pobə pə ḡhobə ni pàḡè ni pi pa ngyèmpè a ḡhobə. ⁴ La nkwiitè mənḡyè à tə mbə ni ìpoonè kè ni ìpoonè pi ìpoonè ìpe, yi ntsàambyè ànwùè ni mbə'ə pobə ḡhìrè tsa'a ìpoonè pi Kristù ì chyə a ni ḡā àyèmpè ambo pìtã pobə pìḡmè ìpobə ni pìtã pìtã pobə pìḡmè pìḡmè ìpobə ntiinə la ànwùè ni Nwùè à t'à'nə lo pàḡè tə ngĩrè. ⁵ Ngotə nkwiitè mənḡyè ni mbə'ə pi yèmpè e a chyə mbə wùè ni pi myà'tənə e ze ni ze, a tyi'è mmə nchà'tè a Nwùè ni ìtwu'è pobə nḡyè mbyabə a Nwùè lo a yèmpè e ⁶ La ḡḡè aḡuna nkwiitè mənḡyè ni a wa ḡā mbìḡmè e a ni zìghè mbyè, a kwìghè mə mbaa pə tsa'nə a wè mbirè nchyə la. ⁷ Nà ntè wə ambo pobə, mbə'ə pobə kaḡə pə ni ànwùè ni mbə'ə pi fèrè a ḡhobə aḡuna. ⁸ Nḡònè ìtse à ti ka mə naḡè e ngwàrè izobə, nkĩ tō ngotə ngwàrè e, yi à wa'a mə a Kristù ntyi'è mbì ntsàarə a ḡònè ni ka a pyè mbyiimè e a Nwùè.

⁹ Kò pi ḡwà'nə e nìlinè ni nkwiitè mənḡyè ìtse amwuə àḡwà'nə pìkwùə ni à pìrè mə ti pyàa ngwā mìḡhumè ntuurè kè ndàḡè, a kì mbə mənḡyè ni a lè zo'nə pə ta'à ḡònè mbyàḡnè ¹⁰ À kì mbə ḡònè ni pàḡè zhyə'nə e ntiinə mìnwùè mìshì'nè ni à wa ngĩrè. Mìnwùè mìshì'nè tsa'a

nìghìrè ìpoonè k'wùè amwuè mbòomè ìshì'nè, nìk'wìirè ngàṅṅè nìghaanè, nìsùu m'ikwùè m'ì p'ànè p'ì N'wùè, n'iyèmpè p'ànè n'ì p'ì p'ənə amwuè ngə'ə farə a n'ì ṅā mb'ìṅmè e a n'ì ghìrè m'ìnwùè m'ìshì'nè amwuè ìlāṅṅè ìt-sùmè.

¹¹ Kò wè ṅwà'nè o n'ìlinè n'ì nk'wùè n'ì à p'ìrənə m'òṅg-wàngòonè amwuè àṅwà'nè p'ìkwùè n'tiinə nk'wùè n'ì mb'ìṅmè e ì p'ì nyègrè e, ì p'ì ghìrè lo à tà'à lo z'ò, myà'tè a n'ì fà'à ambo Kristù. ¹² Lenəla pobə p'ì'ì la ndòonè ìghobə ambo Kristù n'tiinə pobə p'ə'è mə a n'tsàambyè ìkàanè n'ì pobə lè wàrənə pobə p'ì pobə. ¹³ Ka a pə e ndà'à zèrə za, pobə k'ì mmə ndanè a n'ì n'wuunè t'ì mə nfà'à àzwuumè àtse, mmə nk'wuunè amwuè m'ìndā n'furè nk'wuunè a myè, ndanè farə a n'ì nyii a chwìrè, mmə nk'wuunè amwuè m'ìnwùè m'ì p'əənè n'k'ì mmə shwəṅṅè m'ìnwùè n'ì ka pobə tə mbə nshwəṅṅə a ghobə. ¹⁴ Tsa'nə a pənə lə la, ṅgwè nshwəṅṅə ambo p'ìkwùè n'ì p'ì p'ìrənə ṅwàngòonè la lo pobə z'ò'ò mbyè ìpoonè, n'k'ì mmə ntwu'tè m'ìndā ì-mobə ìshì'nè mb'ə'ə pobə kaṅṅə ṅā ìsàanè ambo ṅàṅṅə k'ìpaanə ìwəənə a tə ndzòomè a wəənə. ¹⁵ Mb'ə'nə p'ìtse p'ìkwùè p'èṅṅè mə ndzùṅṅə a Satàanè. ¹⁶ T'ìtsòṅṅè wè, m'əṅgyè à tə mbə ghu n'ì à p'yiimənə a Kristù, mbə n'ì p'ìkwùè amwuè ṅwàrè e, a p'òṅṅè lo a mə ṅyèmpè a ghobə mb'ə'ə a ṅā àp'ì'ì yè n'ò'nə ambo àshwatè ìpoonè p'ì Kristù. Á myà'tè àshwatè ìpoonè p'ì Kristù á yèmpè p'ìkwùè pa n'ì pobə p'ənə ṅotə p'ìkwùè la.

¹⁷ A p'òṅṅè lo p'ì t'ì ṅu'tè p'ìṅṅmè n'ì pobə p'ənə amwuè àshwatè ìpoonè p'ì Kristù nfà'à ìshì'nè, n'k'ì mmə n'tso'ò àfà'à àzobə ìshì'nè, n'k'ì t'ò pyè pa n'ì p'ì pa nfà'à n'ì n'tiṅmè ìghobə ìtsumè a n'ì chwìtè n'twuumè N'wùè n'k'ì mə n'èrə a àshwəṅṅè N'wùè. ¹⁸ Mb'ə'nə àṅwà'nè N'wùè a shwəṅṅə lo, "Kò wè korə o n'tswùè ìfòṅṅè nk'wùè n'ì ì mənə n'wù'è nk'wù'è" n'k'ì n'chi nshwəṅṅè lo, "ṅàṅṅè àfà'à a chyè a n'ì k'wìirè nkabè àfà'à e." ¹⁹ Kò wè p'yiimè o ànwùè n'ì p'ì shwəṅṅə aṅunə n'diṅmè amwuè àshwatè ìpoonè p'ì Kristù t'ìghu p'ìndzəənè zəənənə p'ìpaa kè p'itarə p'yiimè ànwùè ghu. ²⁰ ṅgè aṅunə p'ànè pa n'ì pobə pa ṅgìrè a t'ìp'òṅṅè la, sa'à a ghobə a mbyè p'əənè mb'ə'ə àpwù'è p'əənè a zəənè mbə n'ì àk'wàrè.

²¹ A mbyè N'wùè pobə Kristù Yēsù n'ì p'əṅgèrè n'ì p'ì tso'nə, ṅgwè shwəṅṅè ambo ghò nk'wàtè lo wè n'ùṅṅè m'ìntè mə, mmə n'nanṅṅè m'ìnwùè amwuè àlāṅṅè n'ì a t'əəmənə. Kò wè ghìrè o ànwùè mbò ìmyè m'ì ṅwùè. ²² Kò wè fà'à n'tsa'nə a n'ì n'ùṅṅè mbò n'chà'tè a N'wùè àtwuè ṅòṅṅè n'ì à p'ìrənə mmə nk'wuunè amwuè àfà'à Ndò'nəmbyè. Tso'ò àp'ò o amwuè t'ìp'òṅṅè p'ànè p'ìnyaanə n'ùṅṅè mb'ìṅmè o ì laanè. ²³ Kò wè k'ì nnò o pə ndà'à n'chyə, nya'a nnò a m'ilyi'ə m'ìl'ù'ù mb'ə'ə n'ìp'ùmè ìtsò tsa n'ì tsèrə tsa n'no'ò ṅṅā o n'ì ṅgə'ə, wè k'ì mmə ṅòṅṅè nk'wùè ìtsumè la. ²⁴ T'ìp'òṅṅè p'ànè p'ìtse à wa n'fà'a n'furè a sàṅṅè p'ì zəənè, n'tyi'è mbə pə tsa'a N'wùè à chyè mə ìsà'a aṅunə pobə. La p'ì ghā tyi'è zəənè a t'ìp'òṅṅè p'ànè p'ìtse amwuè m'ìnk'wùè m'ìtse. ²⁵ A k'ì mbə tyi'è ndəṅṅə ndəṅṅə lo m'ìnwùè m'ìshì'nè ma fà'à furè a sàṅṅè p'ì zəənè. M'ì t'ì ka furè e pə a sàṅṅè, àlāṅṅə a pə e ghu n'ì mb'ə'ə p'ì l'əəmè a m'èrə m'ìtsumè apè.

Ndwuumè n'ì mb'ə'ə àp'ù'ù a chyè pobə masàa e

6 A p'òṅṅè lo ìp'ù'ù ìtsumè zhyè lo a k'ù'nè ambo pobə a n'ì ghu'tè p'ìmasàa ìpobə aṅunə ànwùè àt-sùmè mb'ə'ə ṅòṅṅè ìtse a kaṅṅə tsəṅṅè n'ìlinè n'ì N'wùè kè ànwùè za n'ì p'əənè n'èrənə la. ² Kò ìp'ù'ù t'ì ṅwà'a a ghobə p'ìmasàa ìpobə pa n'ì p'ì n'ùṅṅə n'tiṅmè ìghobə aṅunə Kristù n'tiinə pobə p'ì pobə tyi'nə p'ilyimə. Pobə fà'à àfà'à àzobə pə amwuè àlāṅṅè n'ì à chi p'òṅṅè n'tsàarə n'tiinə pobə fà'à la ambo p'ànè n'ì p'ì n'ùṅṅə n'tiṅmè aṅunə N'wùè n'k'ì mbə p'ànè n'ì pobə k'òṅṅə.

ìkòṅṅè aṅunə nkabè

Lə m'ìnwùè n'ì wè chyè'nə a n'ì chwìtè n'k'ì n'èrə a ghobə. ³ ṅòṅṅè ìtse a t'ì mə n'èrə m'ìnwùè n'ì ka m'ì pə e tsa'a àshwəṅṅè nk'ùṅṅə n'kuṅṅə za n'ì a p'ənə y'ì Ndò'nəmbyè Yēsù Kristù, kè m'ìnwùè n'ì ka m'ì p'wuumè e aṅunə àtəətə mb'ə'ə a n'ì p'ò a N'wùè la, ⁴ ṅòṅṅè w'èrə wè à l'wènə n'ì àk'ò'ò mb'ìṅmè, ka k'ì zhyè e ànwùè àtse. Àk'ò'ò mb'ìṅmè zè a zè aṅunə ze la tsa'a n'ìghòonè, a k'òṅṅè a n'ì t'ānkè n'k'ì nsa'nè pobə p'əənə aṅunə ìshwəṅṅè. Zèrə zè a tyi'è ntò n'ì àghè'nè pobə n'ìghàbè ṅgìrè p'ànè z'òomè p'ànè p'ì N'wùè n'k'ì mbə n'ì ìkwàṅṅè t'ìp'òṅṅè aṅunə p'əənè, ⁵ n'k'ì mbə tyi'è a n'ì t'ānkè n'k'ì nsa'nè pobə p'ì p'ànè n'ì p'ì p'əṅṅə m'ìnwùè, ka nk'ùṅṅə n'kuṅṅə a pə e amwuè pobə. Pobə k'ì mmə kwàṅṅè lo ànwùè N'wùè a àlāṅṅə a n'ì f'ù'ù nkabè.

⁶ La ànwùè N'wùè a za ntò n'ì àp'ii yè n'ò'nə mb'ə'ə p'əənè z'wurè àzwuumè n'ì p'əənè p'ənə n'ì zèrə.

⁷ Mb'ə'nə ka p'əənè lè t'ò a wəənə n'ì àzwuumè àtse àtwuè ìshyè ghè, mbə ghā k'ì l'òo a wəənə a yètse l'èrə n'ì zèrə apè. ⁸ N'jiilo p'əənè tə mbə n'ì m'ìzìghè ghobə ìt-sə'ə p'ì w'ìnə, p'əənè z'wurè a p'èrə. ⁹ P'ànè pa n'ì pobə pa ntà'à lo pə n'ì nkabè y'ìno'nə la pa nkunè amwuè ìk-wà'nè ghobə ìz'è'è n'ì pa ndòo ìk'ìghè ìkwàṅṅè ntò n'ì p'èrə n'ì chyè a ghobə amwuè ṅgə'ə tsəṅṅè a ghobə, l'òo a n'ìwìghè t'ò. ¹⁰ N'tonṅə nkabè a àlāṅṅè n'ì t'ìp'òṅṅè n'tsumè à wa n'furè aṅunə. N'tonṅə nkabè zèrə zè ì ghìrè mə p'ànè p'ìtse wa'à a Yēsù, n'chyè ìlā amwuè m'ìntiṅmè ì-mobə.

Pàolò a tiitè a Timotì n'ì ànwùè n'ì à ghìrè

¹¹ La ṅgè aṅunə ghò ṅàṅṅè àfà'à N'wùè, mə nk'ìrè m'ìnwùè mə m'ìtsumè ntè àtwuè o aṅunə m'ìnwùè m'ì t'əəmənə n'ì n'ìp'ò N'wùè n'ì àp'yiimè n'tiṅmè ghobə ìkòṅṅè, n'ìw'iiimè n'tiṅmè ghobə n'ìpotè mb'ìṅmè.

¹² Z'òṅṅè ṅotə m'ìl'ā'ā ndzìghè tsa'a ṅòṅṅè n'ì a n'ùṅṅə n'tiṅmè e aṅunə N'wùè, mb'ə'ə pə n'ì n'ìchyəmbyè wa n'ì à ghoṅṅə n'ì n'kuṅṅè. N'wùè à lè f'urè o mb'ə'ə n'ìchyəmbyè w'èrə wè nk'wùè wa n'ì wè lè shwəṅṅə lo, wè n'ùṅṅè n'tiṅmè o aṅunə Kristù a mbyè p'ìndzəənè zəənənə p'ìno'nə. ¹³ A mbyè N'wùè n'ì à wa ṅṅā a n'ìchyəmbyè ambo àzwuumè àtsumè, n'ì Kristù Yēsù n'ì à lè shwəṅṅə n'ì nk'ùṅṅə n'kuṅṅə n'ì à p'ənə a n'tiṅmè ze a mbyè Pontyòsè Palètè. ¹⁴ Nshwəṅṅè ambo ghò lo wè n'ùṅṅè m'ìntè m'ì N'wùè mə tyi'è t'ì w'ìghè a ghùtse amwuè ndwuumè n'ì mb'ə'ə ṅwùè a f'èrè e a ghò apè tə

mbyàa nkwùè ni Ndò'nèmbiyê ìwàèné Yésù Kristù à ghă tó. ¹⁵ Nìtô e a ghă pə la tsa'nə Nwùè à là nùjəné, Nwùè wa ni pəənə pa ngu'tə la, mbə ndà'à Mbu'tə mbyê, mbə ìfò àtwuè pìfò pìtsùmə nki mbə Ndò'nèmbiyê àtwuè pìndò'nèmbiyê pìtsùmə. ¹⁶ A ze wa à wa ka kwiğhè e, mmə nchyê amwuə nkà'à ni mbə'ə ka ηwùè a paatə e, mbə ze wa ni ηwùè à là zəənə mə e apə mbə ghă ki zəənə e apə. Àghu'tə ghobə ìtjəné pə ambo ze.

¹⁷ Shwəjə ambo ngəjə nkabə ni pənə àtwuè ìshyê ghə lo kò pobə ti nərə mbijmə, kò pobə ti nùjə ntijmə aɲunə nkabə ni làjəné e làjəné. Pobə nùjə ntijmə ghobə pə aɲunə Nwùè ni à wa ηjā a wəənə ni àzwuumə àtsùmə tə yì'tə a yètse lo pəənə ti ndzighè

ntèrə. ¹⁸ Shwəjə ambo pobə lo pobə ti ngìrə mìnwùè mìshì'nə, mbə ni ntijmə a ni ηā ambo pìtse pəənə, kò pobə ti ngwìimə a ghobə àpô. ¹⁹ Nì ndwuumə wə, pobə pə nnùjə àzwuumə yè tsəné ni a pənə àtsirə ndā àzobə yì ìshì'nə ni pobə poomənə amwuə nkwùè za ni i ghă tó, lenəla, nzhyê wìimə a nìchyəmbiyê wa ni à pənə nìchyəmbiyê nkǔjə nkujə la. ²⁰ Timotì, tsùjə nùjə ànwùè za ni pi là ηānə ambo ghò la. Kìrə ìshwəjəné pa ni pənə ni pobə pa ka pò a ghobə a Nwùè pa nshwəjəné ntwuunə a ghobə a Nwùè, nfi kə nshwəjəné lo a àshwəjəné àzhì'tə. ²¹ Ntiinə pànə pìtse lòo mə lo pobə pə ni àzhì'tə ghu, lenəla pobə fàntə mə àlàjə àpyiimə ntijmə àzobə.

Àpòjə ntijmə Nwùè à pə aɲunə pìghə.

2 Timotì

Mìnwùè a ni zhyê amwuê àḡwà'nè zè

Lě àpaatè àḡwà'nè ni Pàolò à lè ḡwà'nèna ambo Timotì nkwùè ni à lè pənə a ndā ìtsaḡè a àla'à Romè. Lə lè pə nkwùè ni à lè zhyēnə lo ka à pə furè e a ndā ìtsaḡè gha, nki mbə nkwùè ni pŕ zhwuutè e (4.6).

Lenəla Pàolò à ḡwà'nè àḡwà'nè zè ntəətə a Timotì nshwəḡè lo pənə pa pŕtsùmè ni pobə pa nchwiitè ntwuumè ḡhù ìshì'nè, nki mmə ḡḡrè mīnwùè mi təəmənə la, pi ḡhă nyəḡè a ḡhobə. Njiilo â pə ni àwiimè ntŕḡmè aḡunə àfà'à e (2.3, 4.5), nki mmə nnèrè mīnwùè ma ni à lè lanənə ambo ze ambo pŕtse pəənè (2.2). À lè ki nchi nshwəḡè ambo ze lo â zhi'tè e mbə'ə pŕnèrè pi pŕchwirè pobə pənə ni pobə ḡhă twuunə a ḡhobə a Nwùè (4.3, 3.1-9). À lè shwəḡè farə lo Timotì â zəənè lo ze a ḡḡḡè àfà'a wa ni à kù'nənə pi ki mbyiimè e a ki ḡwiiimè àshwəḡè Nwùè za ni a za nchwarè pənə la.

Lě tsa'nə pi ḡhəpənə àḡwà'nè zè

Mìnwùè a ni zhyê mbə'ə àḡwà'nè zè 1.1-2

Tsa'nə Pàolò à lè yetənə a Nwùè nki ḡḡâ àtəətè 1.3-2.13

Àtəətè pobə àkwàtè 2.14-4.5

Pàolò a shwəḡənə mbə'ə àtwuè mbŕḡmè e 4.6-18

Mìnwùè ni Pàolò à lwùutənə nshwəḡè 4.19-22

1 A mŕḡè Pàolò, ni Nwùè à lè ḡhŕènə lo m̄bə ḡḡḡè ntwuumè Kristù Yēsù amwuə ndwuumè ni à lè kòḡənə. À lè tsàa mē lo ntiitè pəənè mbə'ə nkà'nə nŕchyēmbəyē ambo pənə ni pobə pwuutənə mbə ta'à ḡwùè pobə pi Kristù.

² ḡḡwà'nè àḡwà'nè zè lə ambo Timotì ni à pənə moonè mē ni ḡkòḡənə a wèrə.

Tă ìwəənə Nwùè pobə Ndò'nəmbəyē ìwəənə Kristù nèrè o ni àpòḡè ntŕḡmè pobə àkoorè mŕlŕḡè ni àporè-porè àzobə.

Pàolò a ḡâ a miyàa ambo Nwùè nki ḡḡrè ntŕḡmè Timotì i tŕḡḡè

³ ḡḡwè ḡḡâ a miyàa ambo Nwùè ni ntŕḡmè ḡhu laanənə tsa'nə pŕtă pŕtă ìpâ lè fà'nə. ḡḡwa nkŕwempè o amwuə àchà'tè Nwùè nkwùè ìtsùmè ni ìtwu'ə pobə nŕyê, ḡḡâ a miyàa ambo Nwùè. ⁴ Nkwùè ni ḡkŕwempənə nchyə ìmyè o, ntyi'è ntà'à amwuə ìtwu'ə pobə nŕyê a ni zəənè o njiilo ntŕḡmè mē lwènè ni nŕḡha'a.

⁵ Nkŕwempè tsa'nə wè nùḡənə ntŕḡmè o ìtsùmè aḡunə Kristù, ni à pənə mbuurè ntŕḡmè za ni mă o ḡhu ndŕḡmê Lois pobə mă o Eunice lè nùḡənə ntŕḡmè aḡunə Kristù. Nzhÿè lo wè ki nnùḡè ntŕḡmè tyi'è tsa'a pobə. ⁶ Lenəla, ḡtă'à kŕwempè o lo wè lèrè ni mbyè ni àfà'à ni Nwùè à lè ḡânə ambo ḡhò nkwùè ni ndè nùḡənə mbô ìmâ àtwuè ḡhò nchà'tè a Nwùè.

⁷ Mbə'nə ka Àzhwùè ni Nwùè a ḡânə ambo pəənə a pə e la a ni ḡhŕè lo pəənè ti mbô àkwàrè; a chyê pə a ni ḡâ a wəənè ni mŕtŕḡḡè lo pəənè kòḡè pəənè nki

nzhÿè a ni wiiimè mbŕḡmè ìzəənè. ⁸ Lenəla, kò wè pə o ni àkwàrè a ni shwəḡè mbə'ə Ndò'nəmbəyē ìwəənè, kè mbə'ə mē ni ḡḡwè amwuə ìtsaḡè ntii Kristù. La wè ki ntaḡḡè àzô a ni zəənè ḡḡ'è mbə'ə ntwuumè ḡhù ìshì'nè, tsa'nə â mē ḡâ o ni mŕtŕḡḡè a ni zəənè ḡḡ'è ḡhu. ⁹ À lè chwarè a wəənè amwuə ḡḡ'è, nfunḡè a wəənè lo pəənè pə pənə pi laanənə. Ka à lè ḡhŕè e lə pə ntiinə pəənè lè ḡhŕènə ànwùè ìshì'nè àtse, la à lè ḡhŕè a lenə pə ntii àkwàḡè e pobə àpòḡè ntŕḡmè e ni à lè nèrənə a wəənè ndàḡè a ndzùmè Kristù Yēsù za'à àtwuè ìshÿè â pòḡè pŕ'nè. ¹⁰ Tŕtsòḡè, à ḡhŕè pəənè zəənè àpòḡè ntŕḡmè e tsa'nə ḡḡḡè nchwarè ìwəənè Kristù Yēsù à tōnə. Kristù à tō ntsəḡè mŕtŕḡḡè mi nŕwŕḡḡè, nki nnèrè a wəənè amwuə ntwuumè ḡhù ìshì'nè lo pəənè pə ni nŕchyēmbəyē ni ka pəənè pə ḡhă chi kwŕḡḡè a wəənè.

¹¹ Nwùè à tso'ò mē lo mbə ḡḡḡè nchwiitè ntwuumè e, mbə ḡḡḡè ntwuumè Kristù, nki mbə ìnèrè a ni ti nchwiitè ntwuumè ḡhù ìshì'nè wè. ¹² La ìsùmə ni ḡḡwè ndzəənè ḡḡ'è zè ni ḡḡwè ndzəənè a zèrə lə, la ka mbə mē ni ìsŕḡḡè, ntiinə nzhÿənə a ḡòḡè ni ḡnùḡənə ntŕḡmè aḡunə ze. Nki nzhÿè tyi'è nkŕḡḡè nkuḡə lo â tsùḡè pyabè àzwuumè ni à ḡânə ambo mŕḡḡè tə pyàa a ndwùutə nŕyê. ¹³ Nùḡè ànwùè za ìshì'nè ni wè lè zú'nə ambo mŕḡḡè la. Àshwəḡḡè ḡhu a chyê mbə la tsa'a àlènə aḡunə nkŕḡḡè nkuḡə àshwəḡḡè ni wè ḡerənə a ni zùḡè tsa'a ḡòḡè ni à nùḡənə ntŕḡmè e aḡunə Kristù, nki mmə nkòḡè pənə pŕnyaanə tsa'a ḡòḡè ni à chyēnə mbə ta'à ḡwùè pobə Kristù Yēsù. ¹⁴ Lòo mŕtŕḡḡè mi Àzhwùè Nwùè ni mi ma nchyê amwuə pəənè ndòo

mbyamnè àzwuumè ìshì'nè za ni Nwùè à njanè ambo ghò la.

¹⁵ Wè zhyé lo nzwùè ntsùmè amwuè Asia à kxìrè mè, mbaa pè Fijelusè pobè Hermogenes ki nkxìrè mè.

¹⁶ Ndò'nèmbiyè à nèrè àkoorè mxiñjè e ambo ngwàrè Ònesiforùsè ntiinè à lè yèmpànè mè nkwùè no'nè. Ka à lè pè e ni ìsìjñè lo ngwè a ndâ ìtsanjè, ¹⁷ la nkwùè ni à lè tònè a Romè, à lè tà'à mè ti ndzèanè. ¹⁸ Ndò'nèmbiyè à nèrè àkoorè mxiñjè e ambo Ònesiforùsè anjuna njiyè za ni Ndò'nèmbiyè à ghà tò la. Ni tsùnjè nzhýè àfà'à za àtsùmè ni à lè fà'nè a Efesòsè la.

Soyi Kristù Yésù ghù ìshì'nè

2 Ngè anjuna ghò moonè mè, tæmè ntiñjè anjuna àpònjè ntiñjmè ni Kristù Yésù à wè nnèrè ambo pèanè tsa'nè pèanè chyèna mbè ta'à nzwùè pèanè pi pobè la. ² Ànwùè ni wè lè zu'nè ambo mxiñjè a mbyè pìndzèanè zèanèna pìno'nè la, wè nèrè a zèrè ambo pànè ni mbè'a pobè nùnjè ntiñjmè anjuna, nki nnèrè a zèrè ambo pìtse pèanè. ³ Ki mmè ndzèanè ìzò ngè'tè tsa'a soyi Kristù Yésù ghù ìshì'nè. ⁴ Ka soyi ìtse a pè e ghu ni mbè'a a chyè àpò e amwuè mxiñwùè mi ngànjè àlà'à, ntiinè àze chyè pè a ni ghìrè ànwùè ni nònè ngwùunè e a tà'nè. ⁵ Ni ndwuumè wè, ambo nònè ni à wa nkxìrè mxiñdèanè, mbè'a ka pi tuñjè e ngù'u e tighu à kxìrè ndzùnjè pxiñbòomè pi mxiñdèanè mxiñghu. ⁶ Nònè ni à fà'nè ìshì'nè amwuè ìswùumè e à chyè mbè la ntsàambyè nzwùè a ni pè ni àzwuumè ni pi fù'nè amwuè ìswùumè e yìghu.

⁷ Mè nkwañjè mxiñwùè ni ngwè nshwènjè la, ntiinè Ndò'nèmbiyè à pi njà o ni àzhì'tè a ni zhyè mxiñwùè mè ìshì'nè.

⁸ Mè nkwèmpè a Yésù Kristù ni Nwùè a lè zhwu-umèna e anjuna nxiñwighè, ni à pèna nzwùè ngwàrè Dà-firè, tsa'nè a pèna amwuè ntwuumè ghù ìshì'nè ni ngwè nchwiitè. ⁹ Ngwè ndzèanè ngè'tè ntiinè ngwè nchwiitè ntwuumè ghù ìshì'nè wa. Pi ki mè nkorè mè ni ìtsanjè tsa'a nònè ni à wìghèna a mbòomè, la mbè'a pi la'a nkorè e àshwènjè Nwùè ni ìtsanjè tyi'è pxiñmilyi'è apè. ¹⁰ Lè ìsumè ni ngwè ngwiiimè ntiñjmè anjuna ìnwùè ìtsùmè ntiinè pànè ni Nwùè a tso'nè, njiilo pobè ki mbè ni nxiñwarè ndànjè a ndzùmè Kristù Yésù, nki mbè ni àghu'tè ni a ghoñjèna ni nkuñjè. ¹¹ Pi pa nshwènjè ànwùè àtse ni a pèna nkùnjè nkuñjè lo:

“Pèanè tè pèla nkwiñghè pèanè pi pobè, yi pèanè ki chyè pèanè pi pobè.

¹² Pèanè tè wiiimè ntiñjmè a ni zèanè ngè'tè, yi pèanè ki mè pu'tè pèanè pi pobè.

Pèanè tè twuunè e, yi à ki twuunè a wèanè.

¹³ Pèanè tè pèla ka mè nùnjè a wèanè ntiñjmè anjuna ze, yi à ki nùnjè e ntiñjmè pè anjuna mxiñwùè ìme, ntiinè mbè'a ka à twuunè e ìpxiñjmè e.”

Ngànjè Àfà'à ghù ìshì'nè

¹⁴ Yèmpè pèanè ìpò a ni kwèmpè mxiñwùè mè, nki ntsùnjè nkwàtè a ghobè anjuna nxiñlìnè ni Nwùè, njiilo kò pobè tè ntànkè a ghobè anjuna mxiñwùè ni ka mi pè

yèmpè e, la mbè ntsènjè e pè pànè ni pobè pè nzhwi'tè. ¹⁵ Tanjè a ni ghìrè Nwùè a zèanè o tsa'a ngànjè àfà'à e ghù ìshì'nè ni ka à pè e ni ìsìjñè, nnèrè a nkùnjè nkuñjè ni à pèna amwuè ntwuumè e ghù ìshì'nè wa.

¹⁶ Kò wè chyè o ntswùè o amwuè àkìghè àshwènjè ni a za ngìrè lo kò pànè tsùnjè nzhýè a ghobè a Nwùè.

¹⁷ Pànè pè pìtse ni pobè lè nèrèna mbuurè àshwènjè zè lè pè Hymenaeus pobè Filetusè. Àshwènjè àzobè a lè pè tsa'a àlè ni a za ndzighè mbòbè mxiñjmè nzwùè ka myè e. ¹⁸ Pobè myà'tè a nkùnjè nkuñjè ntyi'è nnèrè lo Nwùè à lè zhwuumè mè pèanè anjuna nxiñwighè. Lenèla, ntyi'è ntsènjè àpyiimè ntiñjmè pànè pìtse. ¹⁹ La àtsirè ndâ Nwùè a tæmè ntiñjè, pi nzwà'nè anjuna lo

“Ndò'nèmbiyè à zhyè pèanè ìpe,” nki nchi nzwà'nè lo, “Njònè wa ntsùmè ni à shwènjèna lo ze nzwùè Ndò'nèmbiyè à chyè a ni wa'à ìnwùè tìpònjè ìpe.”

²⁰ Ìpwuumè chyè amwuè ndâ nònè ngwùunè a mbuurè mbuurè. Pìtse pè ghu ni pi tsùnjèna ni goldè ghobè silbà; pìtse pè ghu ni pi tsùnjèna ni àtìghè ghobè àpòomè. Pìtsèna chyè ghu ni pi pa nfà'a ni pèrè pè a nkwùè nkwùè, pxiñna pè ghu ni pi pa nfà'a ni pèrè nkwùè ìtsùmè. ²¹ Nwùè à tè pèla nsùu ntiñjmè e i laanè anjuna mxiñwùè mi tìpònjè mèrè ma, yi à pè la àzwuumè tèchwii ni pi tsùnjèna nnùnjè ambo masàa e a ni lòo nfà'a mbuurè ìfà'à ìshì'nè ìtsùmè ghu. ²² Kxìrè mxiñwùè ma ni mi ma njà ngè'tè ambo nkànjè mxiñwùè, ntyi'è ntanjè a ni ghìrè mxiñwùè mi tæmèna, mmè nnùnjè ntiñjmè anjuna Kristù, mmè nkònjè pèanè, nki mmè nchyè ni àporèporè. Ghìrè mxiñwùè mè mxiñsumè pìghè pi pànè ni pobè pa ngu'tè a Nwùè ni ntiñjmè ghu laanèna. ²³ Kò wè ki nzhwi'tè o ìkìghè ìshwènjè ni ka pèrè mè ngyèmpè e ànwùè àtse. Zhyè lo ìshwènjè pè lòo e la ìsà'a ndòo ntò. ²⁴ Kò ngànjè àfà'à Ndò'nèmbiyè a pè e nònè ni à wa ndòo ìsà'a ntò. À chyè a ni pè nònè ni à wa ngìrè ìpònjè ambo pèanè, mbè nònè ni mbè'a a nèrè pèanè, nki ngwiiimè ntiñjmè, ²⁵ à chyè a ni zhyè tsa'nè mbè'a a shiitè pèanè ni pobè ghìrèna ànwùè tìpònjè ambo ze amwuè àlànjè ìshì'nè, ntiinè Nwùè à chyè njà a ghobè ni ìsàanè lo pobè pènjè mxiñtiñjmè ìmobè anjuna ìnwùè tìpònjè nzhýè a nkùnjè nkuñjè.

²⁶ Lenèla, ìzhì'tè ìpobè kwìrè kwè pobè kxìrè àzè'tè Satàanè ni à kò mè a ghobè ntyi'è ngìrè lo pobè ghìrè mxiñwùè ni à tà'nè.

Ndwuumè ni pànè ghà pè amwuè mxiñjyè mi ndwùutè

3 Ki kwèmpè lo ngè'tè ì ghà pè ghu amwuè mxiñjyè mi ndwùutè. ² Pànè ghà tanjè pè a ni kònjè mxiñjmè ìzobè ki kònjè nkabè. Pobè ghà kò'o mxiñjmè, nnèrè mxiñjmè, ki zòomè pìtse pèanè. Pobè ghà tìjñjè àtwuè ambo pìtè ìpobè pobè pìmè ìpobè, njà a ghobè a miyàa anjuna ànwùè ìshì'nè ni pi ghìrèna ambo pobè apè, ki ghu'tè a ghobè a Nwùè apè. ³ Ka pobè pè ghà mè kònjè a ghobè pèanè ki mè lèanè a ghobè ìfàntè ìnwùè ìpobè apè. Pobè ghà kwèamè pèanè, ki zhyè wiiimè a ghobè mxiñjmè ìzobè apè. Mxiñwùè ìmobè ghà tìjñjè pobè ki mbàanè ànwùè ìshì'nè. ⁴ Ka pobè pè ghà pè ghobè pànè ni mbè'a nzwùè a zè'nè anjuna pobè, ki pè ghobè pànè ni mbè'a nzwùè a tiitè a

ghobə ni ànwùè ni pobə ghìrè apə. Pobə ghă lwenè ni àko'ò mbìjnmə, kɪ pə pànè ni pɪ ghă kòjè pə a ni zu'ù ɪshì'nə ɪghobə tsaarə a ni kòjè Nwùè. ⁵ Pobə ghă nərə nərənə lo pobə pə ngu'tə a Nwùè tsa'a pəənə, la mə twuunə a ghobə ngotə mɪtɪjnmə ni Nwùè a pənə ni mərə. Kɪrè o mbuurè pànè zə. ⁶ Lə mbuurè pànè za ni pobə pa ntajnmə a ni kwuunə amwuə mɪndā lo tyi'è pə àtwuè pəngyè ni pobə porənə, tɪpòjè a kɪ no'ò amwuə pobə, pobə tyi'è mbə ni ntonə a ni ghìrè mbuurè tɪpòjè ntsùmə. ⁷ Pəngyè pə kɪ nkòjè a ghobə pə a ni lanə mɪnwùè mɪ shwùè, la mbə la'a zhyè a ghobə a nkùjə nkujə ni a pənə amwuə àshwəjnmə Nwùè apə. ⁸ Tsa'nə Janèsə pobə Jambresə lə zòjnmə a ni tsəjè ànwùè ni Mūsì à lə shwəjnmə, lə kɪ mbə tsa'nə pànè pə pə ndzòjè a ni ghìrè lo kò pànè zhyè a nkùjə nkujə. Ka ɪzhi'tè mbuurè pànè zə mə nfà'ə e, ka pobə kɪ ndanə nnjè a ghobə ntiənmə ɪghobə ajuənə Kristù. ⁹ La mbə'ə pobə lèrə a ghobə a ntyè sàa ni mbuurè mbòomə ɪzobə zə apə, ntiinə njwùè ntsùmə à zhyè lo pobə chyè mbə la ɪpuukə pəənə. Lə mbuurè ànwùè ni a lə ghìrənə a Janèsə pobə Jambresə.

Ndwùèndzùmə àtəətə Pàolò ambo Timotì

¹⁰ La ngə ajuənə ghò Timotì, wə zùjè mɪnwùè ni ng-wa nnèrə ni myè ni ngwa ngìrè, pobə myè ni ntà'nə amwuə nɪchyəmbyə. Wə zəənə tsa'nə nnjènmə ntiənmə ajuənə Nwùè, ndzəənə tsa'nə ngwə nkorè ntiənmə, ndzəənə tsa'nə ngwə nkòjè a pɪtse pəənə, nki ndzəənə tsa'nə ngwə ntəəmə ntiənmə. ¹¹ Wə kɪ ndzəənə tsa'nə pɪ pə nnyàjè mə, farə tsa'nə ngwə ndzəənə ngə'è. Wə zhyè mɪnwùè mɪtsùmə ni mɪ lə tsirənə mə a Antyòkə pobə Ikonwùmə, farə Lystra, nki nzhyè tsa'nə pɪ lə nyàjènmə mə ghu tyi'è ɪshì'nə, la Ndò'nəmbyə a yèmpə mə nfurə amwuə ngə'è zərə zə. ¹² Pɪ nyàjè a njwùè wa ntsùmə ni à tà'nə a ni chyè amwuə àlənə ni Nwùè à kòjènmə nki nnjè ntiənmə e ajuənə Kristù Yèsù, ¹³ la ngəjè ngìrè ɪnwùè tɪpòjè pobə ngəjè àfɪghè ghă lèrə ni mbyè ni tɪpòjè ɪghobə, fɪkə pəənə, kɪ mə fɪkə mbìjnmə ɪzobə. ¹⁴ La ngə ajuənə ghò, lèrə ni mbyè a ni ghìrè mɪnwùè ma ni wə lə lanənə nki nnjè ntiənmə ajuənə la. Mbə'nə wə zhyənə pànè ni pɪ lə nərənə o ni mɪnwùè mə. ¹⁵ Wə kɪ nzhyè lo a ni furə tsa'nə wə lə pɪrənə mɪnkɪ, wə lə zhyè àshwəjnmə Nwùè, ni a lə njānə o ni àzhìtə wə pə ni nɪchwarə ndəjè a ndzùmə àpyi-imə ntiənmə o ajuənə Kristù Yèsù. ¹⁶ Ànwùè àtsùmə ni pɪ njwà'nənə amwuə ànjwà'nə Nwùè a furə ambo Nwùè, mbòjè a ni lòo nnèrə a nkùjə nkujə ambo pəənə, nsa'ə pəənə ntii mɪnwùè ni ka mərə təəmə e, nshii'tə ɪfàntə mɪnwùè, nki nnèrə pəənə a ni ghìrè mɪnwùè ni mɪ təəmənə, ¹⁷ njiilo ngəjè àfà'ə Nwùè à kù'nə a ni fà'ə mbuurè ɪfà'ə ɪshì'nə ɪtsùmə ambo Nwùè.

4 Ngwə ntəəmə a mbyè Nwùè pobə Kristù Yèsù, wùè wa ni à ghă tō sa'ə mɪsà'a mɪ pànè pa ni pobə pə nchyè farə pyè ni pobə kwìghə mə. Ngwə ntəəmə a ni shwəjè ambo ghò ntiinə Kristù à wə ntò a ni pu'tə tsa'a ɪfò. Àshwəjnmə mə a chyè la lo: ² Chwiitə ntwuumə Nwùè nkùjè ɪtsùmə amwuə nkùjè ni pànè kòjènmə kə ka kòjè a ghobə, ngìrè lo pobə pyiimə a wərə, nsa'ə a

ghobə nki ntəətə a ghobə ni wərə. Kò wə kaanə o a ni wiiimə ntiənmə tsa'nə wə mənə nnèrə mɪnwùè mə. ³ Nkwùè i zə ntò ni ka pànè pə ghă kòjè a ghobə a ni zu'ù nkùjə nkujə ni pɪ pə nnèrə. Pobə ghă kòjè a ghobə pə a ni zu'ù a zhyè ni a pòjènmə a ghobə. Pobə ghă tyi'è nfujè mbuurè ɪnèrə mɪnwùè ntsùmə lo pobə tō nnèrə a ghobə ni mɪnwùè ni mitugrə ɪmòbə mə nkòjè a ni zu'ù. ⁴ Ka pobə pə ghă kòjè a ghobə a ni zu'ù nkùjə nkujə, la mbə lèrə a ghobə ni mbyè pə a ni zhwìtə mikerə mɪ àfɪfɪ. ⁵ La ngə ajuənə ghò, chwu'tə mbìjnmə o nkùjè ɪtsùmə, ngwiiimə ntiənmə o ajuənə ngə'è ntsùmə, nki ndèrə ni mbyè a ni chwiitə ntwuumə ghù ɪshì'nə wa. Tsùjè nfà'ə àfà'ə o tsa'a ngəjè àfà'ə Nwùè.

⁶ Ngə ajuənə mɪjè, nkùjè i kù'nə lo pɪ njā mə tsa'a àzwuumə nɪshwà'ə ambo Nwùè. Nkwùè i kù'nə ambo mɪjè a ni myà'tə àtwuè ɪshyè zə. ⁷ Ndzòjnmə mɪlā'ə ma tyi'è ɪshì'nə, nkɪrè mɪndəənə ma tə mmyàanə, nki mbìrè ni àpyiimə ntiənmə ajuənə Kristù tə ndwùutə. ⁸ Tɪtsòjè, Nwùè à nùjè ngù'u mə ntiinə mɪnwùè ɪmā təəmənə. La ngù'u ni Ndò'nəmbyə wa ni à wa nsa'ə mɪsà'a mɪ pəənə amwuə àlənə yè təəmənə à ghă tunjè a àtwuè mɪjè ajuənə njyè za ni à ghă sa'ə mɪsà'a mɪ pəənə la. Ka à pə ghă tunjè e pə a àtwuè mɪjè ni mɪjè. À ghă kɪ tunjè farə a àtwuè njònə wa ntsùmə ni à ghă nùjè ntiənmə e a ni pyabə ajuənə njyè za ni à ghă kwìrè tō la.

Mɪnwùè ni Pàolò à tà'nə lo Timotì a yèmpə e ni mərə

⁹ Təjnmə a ni fà'ə ntò ndzəənə mə, ¹⁰ ntiinə Demàsə à pì'nə àze pə a ni tyi'è nkòjè e pə ɪpwuumə àtwuè ɪshyè, lenəla, mmyà'tə mə nkɪrè ndèrə e a Tèsalonikə. Kresènsə a lèrə a Galatia, Titus a kɪ ndèrə a Dalmatia. ¹¹ A tyi'è ndà'ə Lukə a nɪghə pəə ze. Lòo a Mark pìghə ze tō, ntiinə mbə'ə a yèmpə mə ajuənə àfà'ə. ¹² Ngwə ntwuumə a Takikùsə a Efesòsə. ¹³ Wə mə ntò, wə lòo a kutə mə ni ndə wa'nə ambo Kapùsə a àlā'ə Troas; nki ntò ni ɪjwà'nə ɪpā pa, nkitò pyè ni pənə ni mɪngòbè la. ¹⁴ Àlèzandə, ɪntwùè àlāamə wa à lə chyè àlā a ntiənmə mɪjè. A ndà'ə Ndò'nəmbyə ni à ghă tso'ò àfà'ə e ajuənə ànwùè ni à ghìrənə. ¹⁵ Kɪ mmə nzhi'tə o ni ze, ntiinə à lanə ntwuunə e ntwuumə ghù ɪshì'nə wa ni pəənə pa nchwiitə la ni ntiənmə e ɪtsùmə.

¹⁶ Ajuənə ntsàambyè nkùjè ni ndə ntwuunənə ajuənə nɪghòorə ni korə, ka njònə ɪtse à lə tō e a ni tompə mə. Njwùè ntsùmə a lə myà'tə mə nkɪrè e. Kò Nwùè a chyè e ɪsà'a ajuənə pobə ntii ànwùè ni pobə ghìrənə ajuənə mɪjè. ¹⁷ La Ndò'nəmbyə à lə pə pəə ze, njā mə ni ɪtjnmə lo ntsùjè nchwiitə ntwuumə ghù ɪshì'nə wa, lo mbə'ə pànè pa pɪtsùmə ni ka pobə pə ghobə pɪjew la pɪ tsùjè ndzu'ù. Lenəla, Nwùè a fuukə mə a ntswùè pu'mbyiinə wa. ¹⁸ Ndò'nəmbyə à fuukə mə amwuə ànwùè tɪpòjè àtsùmə ni pɪ ghìrənə ajuənə mɪjè, lòo mə ɪshì'nə ghə kwuunə amwuə ànwùè nɪfò e a ɪpwuurə. Pəənə ghu'tə a Ndò'nəmbyə ni nkujè ni nkujè.

Titus

Mɛnwùè a ni zhyê amwuè àḡwà'nè zè

Pàolò à lè ḡwà'nè àḡwà'nè zè la ambo Titus ni à pənə môngwàswwùmè ni à lè mənə ngyèmpè e a ni chwiiṭè ntwuumè ḡhù ɛshì'nè wa. Titus à lè pə ḡwùè Greek ni Pàolò à lè ḡhìrənə a pənḡè ntiḡmè e ntyi'è moonè Kristù, a tyi'è ndòo e tsa'a moonè e (1.4). Pàolò à lè nùḡè a Titus lo à mə nnaḡè ɛshwatè ɛpoonè pi Kristù ni pənə a Kretè. Pàolò à lè mə ntà'à lo Titus à tso'ò ɛtwuè ɛshwatè ɛpoonè pi Kristù, nnaḡè mɛnwùè mi àshwatè nki shiitè mɛnwùè ni mi pənə a tɛtɛrè ɛpoonè pi Kristù. Pàolò à lè lanə ntiitè a Titus lo à naḡè tyi'è pənè ni àkwùè nɛyiinè àzobə a kù'nənə ntə aḡunə ɛtwuè nki nzhyê tsa'nə mbè'ə a twu'tè pənè pɛtsùmè.

Lenəla Pàolò à lè tyi'è nshwəḡè ambo Titus lo à kyiiṭè ni ɛtɛḡnè e ɛtsùmè nchwiiṭè ntwuumè ḡhù ɛshì'nè wa ntiinə àpənḡè ntiḡmè Nwùè a lè tō la a ni chwəṛè pənè pɛtsùmè (2.11).

Lě tsa'nə pi ḡhàpənə àḡwà'nè zè

Mɛnwùè a ni zhyê amwuè àḡwà'nè zè 1.1-4

ɛtwuè ɛshwatè ɛpoonè pi Kristù 1.5-16

Àfà'à ni mbè'ə pənè fà'à amwuè àshwatè ɛpoonè pi Kristù 2.1-15

Àtəətə pobə àkwàtə 3.1-11

Mɛnwùè ni Pàolò à lè lwùutənə nshwəḡè 3.12-15.

Àchà'tè

1 Àḡwà'nè zè a furə ambo mɛḡḡè Pàolò wa ni m̀bənə ngàḡḡè àfà'à Nwùè, nki mbə ngàḡḡè ntwuumè Yēsù Kristù la. Nwùè à lè tso'ò mə nki ntwuumè mə lo ḡḡè ntə ngyèmpè pənè pi Nwùè ni à lè tso'nə lo pobə pyiimè e mbè'ə àpyiimè ntiḡmè àzobə a mə nkùwùè, nki mmə ngɛrè lo pobə zhyê a nkùḡḡè nkuḡḡè ni à pi ḡhìrè pobə chyê tsa'nə Nwùè à tà'nə. ² Nkùḡḡè nkuḡḡè wə à pi yèmpè a ḡhobə lo pobə nùḡè àkwàḡḡè àzobə tə mbyabə a Nìchyəmbyə wa ni à ḡhəḡḡənə ni nkuḡḡè la, ni Nwùè wa ni ka à nyii e a chwìrè la à lè kà'nə za'à mbòḡḡè tsùḡḡè àtwuè ɛshyê. ³ Ngotə nkùwùè ɛ lè kù'ù, Nwùè ngàḡḡè nchwəṛè ɛwəənə a ḡhìrè pənè zhyê ntwuumè wə ni à lè ḡānə ambo mɛḡḡè lo ḡchwiiṭè.

⁴ Nḡwà'nè àḡwà'nè zè la ambo ḡhò moonè mə Titus ni pùu pənə ni ta'à àpyiimè ntiḡmè aḡunə Yēsù la. Tā Nwùè pobə Ndò'nəmbyə ɛwəənə Kristù Yēsù ngàḡḡè nchwəṛè ɛwəənə nèrè o ni àpənḡè ntiḡmè nki ḡḡà o ni àporəporè àzobə.

Àfà'à ni Titus à fà'à a Kretè

⁵ Ndè myà'tè o a àlā'à Kretè la lo wè myāanè nshiiṭè ɛpww'è mɛnwùè ni lè ḡhəḡḡənə, nki ntso'ò ɛtwuè àshwatè ɛpoonè pi Kristù amwuè mɛmbòm̄pə mi ɛlā'à mɛwùunə mɛtsùmè tsa'nə ndè tiitənə o la. ⁶ A kù'nè lo àtwuè àshwatè ɛpoonè pi Kristù a pə ḡònè ni ka à pə e ni ɛfèrə, mbə ni ndà'à ta'à mənḡyè; ɛpoonè ɛpə pə pənè ni pobə nùḡḡənə mɛntiḡmè ɛmobə aḡunə Kristù, ka mə

ḡhìrè a ḡhobə pə ànwùè ni pobə kòḡḡənə kè tɛḡḡè àtwuè. ⁷ Tsa'nə àtwuè Àshwatè ɛpoonè pi Kristù chyēnə mbə ngàḡḡè àfà'à Nwùè la, a pənḡè lo kò a pə e ni ɛfèrə; kò a tə nko'ò e mbɛḡḡmè; kò a tə nfa'a ndzaḡḡè e a lonḡ; kò a pə e ḡònè ni à wa nnò mɛlù'ù mbaarè; kò a tə ndzòḡḡè e mɛlā'à; kò a pə e ni ntonḡ nkabə. ⁸ Àtwuè Àshwatè ɛpoonè pi Kristù a chyê a ni kwiirè pɛḡḡhɛnə a ndā ze, ɛ ki kòḡḡè a ànwùè ni a kù'nənə; a chyê a ni zhyê wiiimè mbɛḡḡmè e, ɛ mɛnwùè ɛme ki ndaanə a mbyè Nwùè.

⁹ A chyê a ni wiiimè ntwuumè ḡhù ɛshì'nè wa njiilo a nèrè pənè ni mbòomə ḡhù ɛshì'nè, nki ntiitè pənè ni pobə nèrənə mɛnwùè ni ka mèrə pə e ntwuumè ḡhù ɛshì'nè ḡhū la lo ka pobə mə ngɛrè a ḡhobə ànwùè ɛshì'nè. ¹⁰ A chyê a lenə la ntiinə pənè pɛtse pa ḡhū ni pobə pa ntà'à pə lo pi zəərè pəənè; pobə pa ntiḡḡè àtwuè, nfiikè pəənè ni ɛshwəḡḡè ɛfifi ɛpobə. ¹¹ A kù'nè lo wè kwiipè mɛntswùè ɛmobə ntiinə pobə pa ḡḡà àzhwà'nè amwuè mɛḡḡwàrè mi no'nə, nnèrè mɛnwùè ni ka pobə pə a ḡhobə a ni nèrè. Pobə pa ngɛrè a lenə la mbè'ə tà'à nkabə. ¹² Nwùè àlā'à ɛḡhobə yitse ni à lè pənə ngàḡḡè àzhì'tè à lè shwəḡḡè lo, "Pənè pi Kretè no'ò mbə a ḡhobə la ngàḡḡè pɛchwìrè, ntsə tsa'a mɛnyāamə mi mɛpa'a, nki mbə pɛnoməḡkyè la mbə pɛlòḡḡè." ¹³ Zèrə zè ànwùè ni a shwəḡḡənə mbè'ə ḡhobə la a nkùḡḡè nkuḡḡè. La ɛsùmə ànwùè ni wè chyê a ni sa'a a ḡhobə ni ɛtɛḡḡè njiilo pobə pə ni àpyiimè ntiḡmè ni a kù'nənə, ¹⁴ Mbè'ə pobə kaḡḡè ḡā mɛntiḡmè ɛmobə aḡunə mikerə mi pɛchwìrè ni pɛjəw pa ntumè la, kə aḡunə mɛntè ni pənè ni pobə twuunənə a nkùḡḡè nkuḡḡè ḡānə la.

¹⁵ Àzuummè àtsùmè a laanè nkù'nè ambo pànè ni pobè àtswuè ìpìjnmè àzobè laanè. La ambo pànè ni ka mìnwùè ìmobè laanè e ka pobè kì nnùjè a ghobè mìnntijmè ìmobè aḡunè Kristù, ka ànwùè àtse a laanè e ambo pobè ntiinè tìpòjè a tsèjè mè mìnntijmè ìmobè ni ìkwàjè ìpobè. ¹⁶ Pobè pè nshwèjè lo pobè zhyè a Nwùè, la ngìrè mìnwùè ìzobè pè nnèrè lo ka pobè zhyè a ghobè a Nwùè; kìpaanè a pè amwuè pobè, pobè kì mmè ntijmè àtswuè ambo Nwùè, ka kù'nè a ghobè a ni ghìrè ànwùè yè ìshì'nè àtse.

Ìnwùè ni Titus à gerèna a ni nèrè amwuè ìshwatè amwuè àshwatè ìpoonè pi Kristù a Kretè

2 La ngè aḡunè ghò Titus, nèrè pèanè pè lo pobè chyè tsa'nè mbòomè ghù ìshì'nè a nèrèna. ² Nèrè pèlìjnmè pi mbyàjè a ni zhyè wìimè mbìjnmè ìzobè, ngìrè mìnwùè tsa'a pèlìjnmè ni pobè pèanè ni àzhì'tè; Àpyiimè ntijmè àzobè a tìjè, i pobè mmè nkòjè pèanè ìshì'nè nki mmè nzhyè korè ntijmè nkùè ngè. ³ Tyì'è tsa'nè wè tètèna mbyàjè la, kì ntètè pèngyè pèlìjnmè a ni pè pèngyè ni mbòomè ghù ìshì'nè. Kò pobè tè ntsèjè mìnè mì pèanè kè nkòjè mìnù'ù tìsìjè. La pobè tyì'è nnèrè mìnwùè ni mì kù'nèna, ⁴ njiilo pobè lòo pèngyè pèkì nko'ò amwuè ndwuumè ni pobè kòjè pèlwwumè ìpobè Pobè ìpoonè ìpobè. ⁵ Pèngyè pèlìjnmè kì ngerè a ni nèrè pèngyè pèkì a ni pè ni àzhì'tè, kì zhyè e pè ndà'è pèlwwumè ìpobè. Pobè gerè a ni zhyè twu'tè mìnà ìmobè, kì pè ni mbòomè ghù ìshì'nè, mè zu'nè pèlwwumè ìpobè, njiilo kò jònè ìtse a shwèjè e àshwèjè tìpòjè mbè'è àshwèjè Nwùè.

⁶ Wè ghè ambo mbyàjè yèkì, wè tiitè a ghobè lo pobè kì mbè ni àzhì'tè. ⁷ Nèrè mbìjnmè o amwuè àlèjè àtsùmè tsa'a àlèna ambo pèanè a ni zùjè ngìrè mìnwùè mì ìshì'nè. Wè ghè a ni nèrè mìnwùè, wè tì àtswuè nèrè ni ntijmè o ìtsùmè. ⁸ Ghìrè àshwèjè ni a furèna a ntswùè ghò a pè yè ìshì'nè ni mbè'è ka ḡwùè a twu-unè e, mbè'è ìsìjè kòorè ngàjè kìpaanè ìzò amwuè ndwuumè ni ka pobè pè pè a ghobè ni ànwùè àtse ni mbè'è pobè shwèjè mbè'è pèanè.

⁹ Tètè ìpù'ù a ni zu'nè pèmasàa ìpobè, nki ngìrè lo pèmasàa ìpobè pè ngà'è nkùè ìtsùmè. Kò pobè tè nkùè a ghobè ànwùè a ntswùè pobè. ¹⁰ Kò ìpù'ù pè tè ndzèrè pèmasàa ìpobè. Pobè nèrè lo pobè la ìpù'ù pè ìshì'nè ngìrè ìnwùè ìtsùmè ni ntijmè ìghobè ìtsùmè, njiilo pobè ghìrè àshwèjè Nwùè ngàjè nchwarè ìwèanè a nèrè ìpòjè a ìmyè pèanè.

¹¹ Nwùè à nèrè àpòjè ntijmè e njiilo à chwarè a ḡwùè misonḡ ¹² Àpòjè ntijmè Nwùè zè a zè ndanè a wèanè a ni twuunè a mbòomè wa ni pànè pa nchyè tsa'a ka pobè zhyè a ghobè a Nwùè la. Zèrè a lanè wèanè lo kò pèanè tè ngerè ntonḡ aḡunè ìpwuumè àtswuè ìshyè, nzhyè wìimè mbìjnmè ghìrè mìnwùè ni mì tæmèna, kì chyè tsa'a pànè ni pi zhyèna a Nwùè amwuè àtswuè ìshyè ghè, ¹³ tsa'nè pèanè pè nnùjè àkwàjè àzèanè ntè mbyabè Nwùè ìwèanè ngwùunè pobè ngàjè nchwarè ìwèanè Yèsù Kristù pobè tò amwuè àghu'tè. ¹⁴ Yèsù a lè kwìghè a ni tsu'ù ìtswuè

ìpèanè amwuè tìpòjè ìwèanè, nki ngìrè pèanè laanè, njiilo pèanè tyì'è mbè pèanè ìpe ni pobè pèanè ni ntijmè lo ghìrè mìnwùè ni mì pòjèna. ¹⁵ Nèrè mìnwùè mè ni ìtiitèna o lè ambo pèanè amwuè àshwatè ìpoonè pi Kristù. Pè'kè mìnntijmè ìmobè lo pobè ghìrè mìnwùè mè, nki nsa'a pànè ni pobè pa ngìrè mìnwùè ni ka mì kù'nè e ni ìtìjè. Kò wè pyiimè o lo jònè ìtse à wà o.

Ndwuumè ni ìpoonè pi Kristù gerèna a ni chyè

3 Kwèmpè ìpoonè pi Kristù lo pobè tè ndzu'nè, nki ngu'tè ìtswuè ìl'à ìpobè, farè pànè ni pobè twu'tèna ìtìjè àtswuè àl'à. Kò pobè tè ntìjè àtswuè, nki nchwu'tè mbìjnmè ìzobè a ni fà'è àfà'è ìshì'nè àtsùmè. ² Tiitè a ghobè lo kò pobè tè nshwèjè a tìpòjè aḡunè jònè ìtse; kò pobè tè nsa'nè a ghobè, nshwu'kè mbìjnmè ìzobè nki nchyè ni àporèporè pobè pi pèanè nkùè ìtsùmè. ³ Mbè'nè pè àtswuè ìpìjnmè àzè lè pè nkùè ìtse la mbuukè, ka mè zu'nè a wè a Nwùè. Pànè lè mè nfkè a wè pè ghìrè a tìpòjè, pè tyì'è mbè ìpù'ù aḡunè àzuumè za àtsùmè ni mbìjnmè tà'nè nki nkòjè la. Pè lè tsèjè nkùè ìzè pè a ni ghìrè tìpòjè farè a ni ghè'nè pèanè. Pè lè ghìrè mìnwùè ni pànè pèanè a wè, pè kì mmè mbàanè pèanè. ⁴ La Nwùè ngàjè nchwarè ìwèanè à lè nèrè a wèanè ni àpòjè ntijmè e, nki nnèrè lo à kòjè a wèanè, ⁵ nchwarè a wèanè. Ka à lè chwarè e a wèanè la nti mìnwùè ìmèanè mì tæmèna. À lè chwarè a wèanè pè ntiinè à lè koorèna mìnḡ ìmèanè, nsuu mìnntijmè ìmèanè, nkùirè mbyè a wèanè shwuè shwuè, ḡḡa a nìchyèmbyè yè shwuè ambo pèanè ndàjè a ndzùmè Àzhwùè e, ⁶ ni à lè kwìrèna aḡunè pèanè yè no'nè ndàjè a ndzùmè Yèsù Kristù ngàjè nchwarè ìwèanè. ⁷ A lè ghìrè a lenè la lo mìnwùè ìmèanè tæmè a ìmyè ze nti àpòjè ntijmè e, ntyì'è mmè mbyabè a nìchyèmbyè ni a lè kà'nè ni a ghòjèna ni nkujè la.

⁸ Àshwèjè zè la nkùjè nkujè. Nt'à lo wè shwèjè mìnwùè mèrè mè nkùirè nshwèjè, mbè'è pànè ni pi nùjèna mìnntijmè ìmobè aḡunè Nwùè la pobè ḡa mbìjnmè ìzobè a ni ghìrè mìnwùè mì ìshì'nè. Ìnwùè pèrè pè kù'nè nki mbòjè ambo ḡwùè ntsùmè. ⁹ La kò wè chyè àpò amwuè ìkìghè ìtènkè mìnwùè, kè a ni shankè ìwaanè pètè pètè, pobè nìzòjè, kè àsa'nè mbè'è mbòomè Mùsì, ntiinè mìnwùè mèrè mè àfìfì mìnwùè ka pè yèmpè e. ¹⁰ Nwùè a ni mì mbè a tìtìrè àshwatè ìpoonè pi Kristù nt'à pè a ni tò ni àghàpè, wè kwàtè e mbyàa nkùè ipaa. A ka zu'ù e, kò wè chi mbè o ni ànwùè àtse a ni ghìrè pìghè ze. ¹¹ Mbè'nè wè zhyèna lo mbuurè jònè zè à no'ò ni ìnwùè tìpòjè; lenèla, ngìrè ìnwùè tìpòjè ìze nèrè lo ka à kù'nè e.

Ndwùèndzùmè àtètè Pàolò

¹² Ntè pèla ntwuumè a Atemàsè kè a Takikùsè ambo ghò, wè fà'è ntò ntsirè a mè a Nikopolisè ntiinè nnùjè mè a ntijmè mìnḡ lo chyè ghu nkùè ghìimè. ¹³ Ghìrè ànwùè àtsùmè a ni zèanè lo wè yèmpè a Zenàsè ngàjè nsa'a mèsà'a pobè Àpolòsè aḡunè àkwùè nìyìnè

àzobə. Njà a ghobə ni àzwuumə àtsùmə ni pobə tà'nə.

¹⁴ Kí ndzəənə lo pəənə ipəənə njà mbɛɛmə ɛzobə a ni ghɛrə mɛnwùə mí ɛshì'nə mbə'ə yèmpə pànə ni pobə puɛnə; kò nɔwùə ghobə a tsəɛɛ e nkɔwùə e àfífí.

¹⁵ Nɔwùə ntsùmə ni a wə pəə pi pobə a wə nchà'tə o.

Chà'tə a nɔwùə wa ntsùmə ni a kòɛnə a wəənə nki nùɛɛ mɛntɛɛmə ɛmobə aɛunə Kristù la.

Àpòɛɛ ntiɛmə Nwùə a tyí'ə ngonə piɛhə pi pobə pit-sùmə.

Filemònè

Mìnwùè a ni zhyê amwuê àḡwà'nè zè

Àḡwà'nè zè à lè ḡwà'nè Pàolò ambo Filemònè nkwùè ni à lè pənə a ndâ ḡtsanḡ. Filemònè à lè pə moonè Kristù ni àshwatè ḡpoonè pì Kristù a lè pənə a ndâ ze.

Pàolò à lè ḡwà'nè àḡwà'nè zè ntiinə Ònesimùsè ni à lè pənə àpù'ù Filemònè, ndzəərè a ndâ Filemònè nfulè nkḡirè ndèrè e àla'à Romè. Lə lè pə alyi'ə ni à lè tsirənə a Pàolò, ndzu'ù ntwuumè ḡhù ḡshì'nè wa mbyiimè a Nwùè. Lenəla Ònesimùsè à lè pənḡè ntḡḡmè e ntyi'è moonè Pàolò amwuê Àzhwùè. Pàolò à lè ḡwà'nè àḡwà'nè zè la mbè'ə ləpè a Filemònè lo à kwiirè a Ònesimùsè tsa'a ḡnənè shwuè.

Àḡwà'nè zè a nèrè ntḡḡmè Pàolò tsa'a ḡnənḡ àfà'à Ndò'nəmbyê a ḡtsanḡ nki nnèrè ḡḡḡḡnè ntwuumè ḡhù ḡshì'nè wa ni i wa nkyopè pəənè.

Lě tsa'nə pì ḡhàpənə àḡwà'nè zè

Mìnwùè a ni zhyê amwuê àḡwà'nè zè 1-3

Pàolò a yetè a Filemònè 4-7

Pàolò a ləpè a Filemònè lo à kwiirè a Ònesimùsè 8-22

Mìnwùè ni Pàolò à lè lwùutənə nshwəḡè 23-25

1 Àḡwà'nè zè a furè ambo mḡḡḡ Pàolò ni mbənə a ndâ ḡtsanḡ ntii Kristù Yésù. A zèrə a ḡwà'nè pəə ndyimə ḡwəənè Timoti. A mə ndèrè ambo mbòḡḡ ḡshwuè ḡwəənè Filemònè ni pəə pì pobə pə nfà'à, ² farə ambo àshwatè ḡpoonè pì Kristù ni a pənə a ndâ ze, ni ndyimə ḡwəənè ḡhù mənḡyě ni nḡlinè ḡtse pənə Afyà, ni Archippus ni pəə pì pobə pa nfà'à ambo Kristù tsa'a pḡsoyi. ³ Tă ḡwəənè Nwùè pobə Ndò'nəmbyê Yésù Kristù pobè nèrè a wḡḡhə ni àpòḡḡ ntḡḡmè nki ḡḡā a wḡḡhə ni àporèporè.

Pàolò a ḡā a miyàa ambo Nwùè ntii Filemònè

⁴ Ndyimə mə Filemònè, nkwùè ntsùmè ni m̀mənə nchà'tè a Nwùè, ḡwa nk̀wəmpè o ḡḡā a miyàa ambo Nwùè, ⁵ ntiinə ḡwa ndzu'ù tsa'nə wè nḡḡḡnə ntḡḡmè aḡunə Ndò'nəmbyê Yésù farə tsa'nə wè pənə ni ḡkòḡḡnə aḡunə pənè pì Nwùè pḡtsùmè. ⁶ ḡwə nchà'tè a Nwùè lo tsa'nə wè mənə nshwəḡè m̀m̀nwùè mbè'ə àpyiimè ntḡḡmè o aḡunə Kristù ambo pənè la, à ḡḡḡḡ pənè tsùḡḡ nzhýê m̀m̀nwùè m̀shì'nè m̀tsùmè ni mi pənə amwuê pəənè ntii Kristù. ⁷ Ndyimə mə, wè zhyê lo wè pə'kè ntḡḡmè mə ḡḡḡḡ mbə ni nḡḡḡhà' a ntiinə wè lwòm-pənə m̀ntḡḡmè mi pənè pì Nwùè pḡtsùmè.

Pàolò a pu'ù mbô ambo Filemònè mbè'ə Ònesimùsè

⁸ Ntii ànwùè zè, mbaa pə tsa'nə mbənə ni ḡḡḡḡnè tsa'a ndyimə o a ndzùmè Kristù a ni shwəḡè lo wè ḡḡḡḡ ànwùè ni a kù'nənə ambo ḡhò a ni ḡḡḡḡ, ⁹ mbi lèrè ni mbyè pə a ni pu'ù mbô ambo ḡhò ntiinə ḡkòḡḡnə o. A mḡḡḡ Pàolò ni ḡtəəmənə àtwuè ni Kristù Yésù, nki mbə

tḡtsòḡḡ mbə a ndâ ḡtsanḡ ntii Kristù Yésù ḡhu. ¹⁰ ḡwə mbu'ù mbô ambo ḡhò la ntii moonè mə Ònesimùsè wùè ni à lè pənḡḡnə ntḡḡmè e ntyi'è moonè mə a ndzùmè Kristù tsa'nə mbənə a ndâ ḡtsanḡ. ¹¹ À lè pə àfffi ḡwùè ambo ḡhò nkwùè ntsàambyè, la tḡtsòḡḡ wè, à kùmè tyi'è ḡgotə ḡnənḡ àyèmpè ambo ḡhò farə ambo mḡḡḡ. ¹² ḡwə nk̀wirè ntsàa e ambo ḡhò tḡtsòḡḡ; ze wa ni à pənə ntḡḡmè mə. ¹³ Mbi kòḡḡ a ni nḡḡḡ e a nḡḡḡ lo à tə nfà'à ambo mḡḡḡ aḡunə alyi'ə o amwuê nkwùè zè ni mbənə a ndâ ntii ntwuumè ḡhù ḡshì'nè wa. ¹⁴ La ka ntà'à mə a ni ḡḡḡḡ ànwùè àtse tḡḡḡ wè pyiimè ntiinə ka ntà'à nḡiimè mə a ḡhò. Ntā'à pə lo wè ḡḡḡḡ ànwùè ni wè kòḡḡnə. ¹⁵ Nkwùè ḡtse ḡsùmə ni à lè myà'tənə o nkḡirè aḡunə mətùmə nkwùè i lè pə la lo à ḡḡ kwiirè kwè ḡḡḡḡ pḡḡḡ ze ni nkuḡḡ. ¹⁶ La tḡtsòḡḡ ka à chi mbirè e ndā'à àpù'ù, à tsàarè àpù'ù: a ndyimə o ni wè kòḡḡnə ndənḡ a ndzùmè Kristù. Nkòḡḡ e ka mḡzùḡḡ la mmə nkwàḡḡ lo wè kòḡḡ e tsàarè mə tsa'a àpù'ù o nki nchi mbə tsa'a ndyimə o ndənḡ a ndzùmè Ndò'nəmbyê.

¹⁷ Lenəla wè tə mbəla nzhýê lo pùu pa nfà'à tsa'a ta'à ḡwùè ambo Kristù, wè kwiirè nk̀wiirè Ònesimùsè tyi'è tsa'a wè kwiirè mə. ¹⁸ À tə mbə lo à lè fāntè ànwùè àtse ambo ḡhò kè ḡḡwiimè o ni àzwuumè àtse, wè pənḡè a zèrə nchyā a nḡlinè mḡḡḡ. ¹⁹ À ḡwà'nè mḡḡḡ ḡḡwà'nè a zè ni àpò mə: Mḡḡḡ Pàolò mbi twuè ka a chi mbə e ànwùè ni mbè'ə nchi nshwəḡè ambo ḡhò lo ḡhò àtwuè ḡḡḡḡmè o wè chyê ni ndzò a ni twuè ambo mḡḡḡ ni i pənə mḡḡḡmè o. ²⁰ Tsa'nə a pənə lə la ni ndyimə mə, ḡḡḡḡ ànwùè zè ambo mḡḡḡ aḡunə nḡlinè ni ndò'nəmbyê. ḡḡḡḡ ntḡḡmè mə i fiitè tyi'è tsa'a ndyimə mə a

ndzùmè Kristù. ²¹ Njhwà'nè lə la ntiinə ñdanə nzhyê tsa'nə wə wa ndzu'nè la nzhyê lo wě ghìrè tsàarè tsa'nə ñtā'nə.

²² A ni chi ndèrè ni mbyə, tsùjè ntaŋə pìghìinè ambo mɛjè, ntiinə ñzhyêne lo Nwùè ă zu'ù a niyili iwighə kwirè ñà mè ambo pìghə.

Ndwùèndzùmè àchà'tè

²³ Epafràsè ni pəe ze pənə a ndā ìtsanè ntii Kristù Yēsù la, à wè nchà'tè a wighə. ²⁴ Mark, ni Àristakùsè, ni Demàsè, ni Lukè ni pobə pənə pànè ni pəe pi pobə pa nfà'ə pə nki nchà'tè o.

²⁵ Ndò'nəmbyə Yēsù Kristù à nèrè àpòjè ntijmè e aŋunə pìghə pìtsùmè.

Hibrù

Mìnwùè a ni zhyê amwuè àḡwà'nè zè

Ka pì zhyê e a ḡònè ni à lè ḡwà'nèḡ àḡwà'nè zè, la a laanè lo ḡàḡè à lè mē ḡwà'nè la ambo ìpoonè pi Kristù ni pobè pənè pìHibrù. À lè mē ḡwà'nè la lo tətè a ḡhobè nkwùè ni pobè lè pənè amwuè ḡə'è ntiinè pobè lè nùḡèḡ ntiḡmè ìḡhobè aḡunè Kristù.

Ni ndwuumè wè, àḡwà'nè Hibrù a tyi'è nshwəḡè tsa'nè pi lè mənè ḡu'tè a Nwùè za'à Kristù a pòḡè tō. A ki nnèrè tsa'nè a tyi'nè mbè a ni pì'nè nkwùè ni Yèsù à tōnè ni ìkàanè yi shwuè la.

Lè tsa'nè pi ḡhàpənè àḡwà'nè zè

Kristù ni à nèrənè ànwùè àtsùmè mbè'ə Nwùè 1.1-3

Kristù à tsàarè pəḡḡèrè pìtsùmè 1.4-2.18

Kristù à tsàarè a Músi pobè Joshua 3.1-4.13

Kristù à tsàarè ḡàḡè m'ə Nwùè ìtsùmè 4.14-7.28

Ìkàanè ni Kristù à tōnè ni wèrè i tsàarè ḡhù ntsàambyè 8.1-9.28

Nìshwà'à ni Kristù à lè shwà'nè ni tsàarè mìshwà'à mi ḡàḡè m'ə Nwùè mìtsùmè 10.1-11

Àpyimè ntiḡmè a tsàarè ànwùè àtsùmè 11.1-12.29

Mbòomè a ni ḡhìrè Nwùè pə ni nìḡha'à 13.1-19

Ndùèndzùmè àch'ətè Nwùè 13.20-21

Mìnwùè ni à lè lùutənè nshwəḡè 13.1-25

Nwùè a shwəḡè ambo pəənè ndàḡè a ndzùmè Moonè e

1 A lè pə nkwùè ntsàambyè, Nwùè à lè ləḡè a ndzùmè ḡàḡè ntwuumè ìze nshwəḡè ambo pìtā pìtā ìpəənè nkwùè n'ə amwuè ìləḡè pìno'nè. ² La tìt-sòḡè amwuè mīḡyè mi ndwùutə mē, Nwùè à shwəḡənə mē ambo pəənè ndàḡè a ndzùmè Moonè e. Moonè e wa ni à lè ləḡənə a ndzùmè ze ntsùḡè àzwuumè àtsùmè ni a pənè amwuè àtwuè ìshyè àtsùmè. À lè ki nnùḡè e lo a ḡha mbè tsa'a ìndzìḡhè ndā àtwuè àzwuumè àtsùmè. ³ Moonè wè à nèrè tsa'nè Nwùè a k'ə'nənə mbè, nki mbè tsa'nè Nwùè àtwuè mbìḡmè e à pənè. À twu'tè àtwuè ìshyè zè àtsùmè ni àshwəḡè e za ni a pənè ni mīḡḡḡè la. Nkwùè ni à lè ḡhìrənə lo Nwùè ləənè a tìpòḡè pənè pi misonḡè la, à lè nwuunè a nìpwuurè a pàa àpò Nwùè yè zìḡhənə ni a pənè ni mīḡḡḡè àtwuè àzwuumè àtsùmè la.

Nìḡḡè Moonè Nwùè

⁴ Nwùè à lè ḡhìrè lo nìḡḡè Moonè e à tsàarè yi pəḡḡèrè, tyi'è tsa'nè nìlinè ni à lè ḡānə ambo ze lè kìnə ntsàarè ìmobè. ⁵ Lè ìsùmè ni Nwùè a la'a mē shwəḡè e ambo ta'à ḡḡèrè e ḡhùtse apè lo,

“ḡhō Moonè mē

Ntyi'è la tā ìwìḡhə sìnè wè”.

Ka a ki nchi nshwəḡè ambo ḡhùtse ḡḡèrè lo,

“ḡḡə pə tā ìḡhobə,
à ki mbè moonè mē.”

⁶ La nkwùè ni Nwùè à lè mənə ntsàa a moonè nìtwuè e yi mbyàḡḡè a àtwuè ìshyè, à lè shwəḡè lo,

“Pəḡḡèrè pi Nwùè pìtsùmè chyè a ni ḡh'u'tè e,”

⁷ ḡḡè aḡunə pəḡḡèrè, Nwùè a shwəḡè mbè'ə pobè lo,

“Nwùè a ḡhìrè pəḡḡèrè ìpe tsa'a pìfèrè,

Nki ḡḡèrè ḡàḡè àf'ə ìze pə tsa'a ìləəmè ìmū.”

⁸ Ndèrè ni mbyè, Nwùè à lè shwəḡè mbè'ə moonè e lo,

“Ànwùè nìfò o Nwùè a ḡhā ḡhōḡè ni nkuḡè ni nkuḡè!
Wè wè mbu'tè pəənè ìpò amwuè àləḡè ni a təəmənə.

⁹ Wè kòḡè ànwùè ni a təəmənə, mbàanè a zhyè ni ka a təəmè e

Lenəla Nwùè ni à pənə Nwùè o à zo'nə o ni mìḡhūrè wè pə ni nìḡha'à

à ḡhìrè wè pə ni àḡh'u'tè ntsàarè ḡàḡè àkwùè nìyiinè ìzō.” ¹⁰ À lè ki nshwəḡè lo,

“ḡhò Ndò'nəmbyè, a nìpì'nè, wè lè tsùḡè àtwuè ìshyè,
ndòo mbò ìmò ntsùḡè nìpwuurè ḡhū.

¹¹ Nìpwuurè pobè àtwuè ìshyè ḡhā myè la wè ki ḡḡḡè ḡhōḡənə; pèrə ḡhā pì siitè tsa'a ìtsə'ə.

¹² Wè ḡhā pyi'tè a pèrə tsa'a pi pa mbyi'tè ìtsə'ə, pi kwebè a pèrə tsa'nə pənè pa nkyopè ìtsə'ə,

La wè kwebè o apè, nìchyəmbyè o à ki ndwùutè e apè.”

¹³ Nwùè à la'a mē nshwəḡè e ambo ḡhùtse ḡḡèrè lo,

“Nwuunè aḡunə pàa àpò mè yè zìghènə ghè tə mbyàa nkwùè ni ngǎ nùḡè ngàḡè kípaaḡè izò a ìshyâ wè təətè mīkwùè ìmò aḡunə pobə apè.”

¹⁴ Ka pəngèrè pə e la ìzhwùè ni Nwùù à tsàanə lo pobə tó ngyèmpə pànè ni Nwùù à ghǎ chwarə a ghobə?

Nwùù à lè ghìrè ànwùè wùunə tsa'nə à lè a chwarəna a wəənə

2 Pəənə chyâ a ni təəmè ntìḡḡə aḡunə nkūḡə nkuḡə ni pəənè lè zu'nə. Mbə'nə pəənè lè wa'nə ànwùè ni pəənè lè zu'nə ntyi'è ndzùḡè mīnwùè mīnyaanə. ² Mbə'nə ntwuumə wa ni pəngèrè lè tōnə nchwiitə ambo pītā pītā ìpəənə la, ì lè pə nkūḡə nkuḡə. Lenəla Nwùù à lè chyâ ngə'è ni ì kù'nənə aḡunə ḡwùè wa ntsùmè ni ka à lè ghìrè e ànwùè ni ntwuumə wa lè shwəḡənə kè nki ntìḡḡè àtwuè. ³ Pəənə kīrè ngə'è zè lə ìla mbə'ə pəənə wā àlāḡə yè wùunə zè ni Nwùù à tǎ'nə lo pəənə lāḡə amwuə nchwarə? Ndò'nəmbyə àtwuè mbìḡḡə e à lè zàamə nshwəḡə mbə'ə àlāḡə nīchwarə zèrə zè. Pànè ni pi lè zu'nə ambo ze pi piyimə ambo pəənə lo a nkūḡə nkuḡə. ⁴ Nwùù à lè nèrè lo ntwuumə wə a nkūḡə nkuḡə tsa'nə à lè ghìrənə ìlènə ìnwùè, ni mīnwùè mīkə'nənə ni mīnwùè mī yerənə yerənə a mbuurə mbuurə, Nwùù a ki ngàpə mīntyaḡə ni Àzhwùè Nwùù a za ḡḡā amwuə àlāḡə ni a kòḡənə.

Ze wa ni à wa ngyèmpə a wəənə nfuukə amwuə ngə'è

⁵ Ka Nwùù a ḡā e àtwuè ìshyâ zè ni pəənə shwəḡənə lo a ghǎ tó la ambo pəngèrè lo pobə pu'tə a zèrə.

⁶ Mbə'nə pi shwəḡənə alyi'ə àtse amwuə àḡwà'nə Nwùù lo:

“ḡwùè misonḡə lǎ ìwǎ ni wə wə nkwàḡə mbə'ə ze tyi'è lə?

Kə moonə ḡwùè misonḡə la ìwǎ ni wə pyatənə e tyi'è lə?

⁷ Wə lè shwu'kə e a ìshyâ aḡunə mətùmə nkwùè ntsàarə pəngèrè, ntyi'è ḡḡḡə e a àtìḡḡə ḡḡā e ni àḡhu'tə wùunə,

⁸ ngìrè a àzwuumə àtsùmə a pə a ìsùmə ze.”

Zèrə a shwəḡə la lo Nwùù à lè ghìrè àzwuumə àtsùmə a pə a ìsùmə ze, ka wa'ə e àtse. La tìtsòḡə, pəənə pə zəənə lo ka àzwuumə àtsùmə a pə e a ìsùmə ze. ⁹ La pəənə zəənə a Yēsù wa ni Nwùù à lè shwu'kənə e a ìshyâ ntsàarə pəngèrè, ndàḡə a ndzùmə àpòḡə ntìḡḡə Nwùù nkwìḡḡə àtwuè ḡwùè ntsùmə la Nwùù a tuḡə ngù'u e, ḡḡā e ni àḡhu'tə ntii nkwìḡḡə ni à lè kwìḡḡə.

¹⁰ A kù'nə lo Nwùù wa ni à wa ntsùḡə àzwuumə àtsùmə, a ki mbə ambo ze la, à ghìrè Kristù wa ni pànə pa ndàḡə a ndzùmə ze mbòḡə nchwarə la, à pòḡə mmyàanə ndàḡə a ndzùmə ngə'è za ni à lè zəənənə ngìrè lo ìpoonə pīnə'nə pə ni àḡhu'tə e. ¹¹ Yēsù wèrə wə à wa nsuu pànə pi laanə aḡunə tìpòḡə ìghobə. Ze ghobə pànə pa ni a ghìrənə pi laanə la pi furè la amwuə tǎ'ə ngwàrə. La ìsùmə ni ka a pə e ni ìsìḡḡə a

ni fuḡə a ghobə ni piyimə ìpe. ¹² Ntyi'è nshwəḡə ambo Nwùù lo,

“Ngǎ shwəḡə mbə'ə o ambo piyimə ìpā, ngǎ nki zòbè nchyə àḡhu'tə amwuə àshwatə pəənə ìpò”

¹³ A lè ki nshwəḡə lo,

“Ngǎ nùḡè ntìḡḡə mè aḡunə ze” nki chi shwəḡə alyi'ə àtse lo,

“Ngwə a nìḡḡə pə pi ìpoonə ni Nwùù a lè ḡānə wə.”

¹⁴ Tsa'nə ìpoonə pèrə pə lè pənə ni mbòbè mbìḡḡə pobə àləəmə la, Yēsù à lè ki mbə tsa'a pobə mbə'ə kwìḡḡə tsəḡḡə ìtìḡḡə ze wa ni à lə pənə ni ìtìḡḡə àtwuè nkwìḡḡə la, lə a pə devəlè. ¹⁵ A lè fuukə pànə pa ni àkwàrə nkwìḡḡə a lè chyānə a ghobə a ndā ìtsəḡḡə nkwùè ni pobə lè pìrənə pi tìḡḡə. ¹⁶ Mbə'nə a laanə lo ka à lè mə ngyèmpə e la pəngèrè, à lə mə ngyèmpə pə ngwàrə Abrahāmə tsa'nə àḡwà'nə Nwùù a shwəḡənə. ¹⁷ Ni ndwuumə wə, à lè chyâ a ni pə tsa'a piyimə ìpe amwuə ìlāḡə ìtsùmə mbə'ə tyi'è pə àtwuè pīfò mǎ'ə Nwùù àzobə ni à wa nkoorə mīlìḡḡə mī pəənə nki mmə nfà'ə ni ntìḡḡə e ìtsùmə ngìrè Nwùù a sùu a tìpòḡə pəənə. ¹⁸ Tsa'nə à lè zəənənə ngə'è Satāanə a kwà'nə e la, mbə'ə a ki ngyèmpə pànə ni pi pənə amwuə àkwà'nə.

Yēsù à tsàarə Mūsí

3 Lenəla ni piyimə ìpā ìpoonə pi Kristù ni Nwùù à fuḡənə, nì nùḡə àkwàḡə àzìḡḡə aḡunə Yēsù ni à pənə ngàḡə ntwuumə Nwùù àtwuè ìpìḡḡə e, nki mbə àtwuè pīfò mǎ'ə Nwùù aḡunə ànwùè za ni pəənə nùḡənə ntìḡḡə aḡunə la. ² À lè fǎ'ə àfǎ'ə za ni Nwùù à lè tso'nə e lo à fǎ'ə la ni ntìḡḡə e ìtsùmə tyi'è tsa'nə Mūsí à lè kìnə nfà'ə amwuə ndā Nwùù ni ntìḡḡə e ìtsùmə. ³ Yēsù à chyâ ni àḡhu'tə ntsàarə Mūsí tyi'è tsa'nə pi pa ngu'tə a ḡòḡə ni à wa mboomə ndā ntsàarə ndā. ⁴ Ndā ntsùmə la à wa mbòomə ḡwùè, la Nwùù a mə mboomə àzwuumə àtsùmə. ⁵ Mūsí à lè fǎ'ə ni ntìḡḡə e ìtsùmə a ndā Nwùù tsa'a ngàḡə àfǎ'ə, mmə nshwəḡə mīnwùè ni Nwùù à ghǎ shwəḡə. ⁶ La Kristù à lè pə àtwuè ndā Nwùù nfà'ə ni ntìḡḡə e ìtsùmə tsa'a moonə e, ndā ḡhu ì pə la pəənə mbə'ə pəənə wīimə ntìḡḡə ntəəmə ntìḡḡə nki mmə ntèrə aḡunə ànwùè ni pəənə pə mbyabə la.

Àzhwùutə ambo ìpoonə pi Nwùù

⁷ Lenəla, tsa'nə Àzhwùè Nwùù a za nshwəḡə lo, “Nì zu'ù ngyè Nwùù sìnə wə,

⁸ kò nì kwùukə a wìḡḡə mīntìḡḡə ìmìḡḡə tsa'nə pītā ìpìḡḡə lè ghìrənə nkwùè za ni pobə lè tìḡḡənə àtwuè ambo Nwùù, nzhwi'í e amwuə alyi'ə waakə la.

⁹ A niyerə ḡḡə, pobə lè zhwi'í mè nki ndzəənə àfǎ'ə zhyê ni ndè fǎ'nə aḡunə ngu'u mīḡḡə mīkwàa.

¹⁰ Nì ndwuumə wə, ndè pə ni àzəḡə lonḡə pə pi ìwaanə pànə pèrə pə,

ntyí'è nshwəŋə lo pobə pa nfàné àlàŋə mə nkɔwùè ìt-sùmè

ka chi zhyé zùŋə a ghobə a zèrə.

¹¹ Ndè zaŋə loŋə ntsəəmè lo,

“Mbè'ə pobə la'a nkɔwunè a ghobə nzhwuutè pəə pi pobə apè.”

¹² Pilyimə ìpà, nì zhì'tè a wighə mbè'ə ŋwùè iwighə ìtse a pə ni ntijmə tìpòŋə ni i wa ngìrè lo à myà'tè a Nwùè wa ni à pəné ghù ntijmə la. ¹³ A ni zəənè lo kò tìpòŋə a fìkè e ŋwùè iwighə ìtse lo ghìrè ntijmə e i kwùukè, nì lè'tè mbìŋmə ìzighə nkɔwùè ìtsùmè amwuə mìnjyá mìtsùmè tə mbyàa tsa'nə mbè'ə nì shwəŋə lo, “Sìnè wə.” ¹⁴ Mbè'nə pəənè pi Kristù fà'à la a ta'à àfà'à mbè'ə pəənè ghoŋə amwuə àpyiimè ntijmə za ni pəənè lè pəné ni zèrə a nìp'ìnè tə ngǎ ngè ndwùutè.

¹⁵ Tsa'nə àŋwà'nè Nwùè a shwəŋə lo,

“Nì zu'ù ngyè Nwùè sìnè wə,

kò nì kwùukè a wighə mìn'tijmə ìmìghə, tsa'nə nì lè ghìrənə nkɔwùè ni nì lè tìŋnənə àtswè ambo Nwùè.”

¹⁶ A lè pə pìwǎ ni pi lè zu'nə ngyè Nwùè ntijmə àtswè ambo ze? Ka la pə e pànè pa pìtsùmè ni Mùsì à lè lòonə a ghobə n'furè àl'à'è Egypt la? ¹⁷ À lè zaŋə a loŋə pobə pìwǎ aŋunə ngu'u mìghumè nìkwàa? Ka a lè pə e la pànè pa ni pi lè ghìrənə a tìpòŋə nkuntè a ish'yé amwuə alyí'ə waakè nkɔwighè la? ¹⁸ Nwùè à lè tsəəmè la ambo pi ìwǎ lo ka pobə pə zhwùutè a ghobə pobə pi pobə? Ka a lè shwəŋə e la ambo pànè pa ni pobə lè tìŋnənə àtswè la? ¹⁹ Lenəla, pəənè zəənè lo mbè'ə ka pobə lè zhwùutè a ghobə pobə pi pobə ntiinə ka pobə lè pə a ghobə ni àpyiimè ntijmə.

4 Tsa'nə Nwùè à lè kà'nə a wəənè lo pəənè ghǎ pə ni àzhwùutè pəənè pi pobə la, pəənè zhì'tè a wəənè mbè'ə ŋwùè ìwəənè ìtse a ghǎ nsaamə a àzhwùutè zèrə zè. ² Mbè'nə pəənè lè zu'nə ntwuumè ghù ìshì'nè wa tyí'è tsa'nə pobə lè zu'nə àzobə, la ka wèrə lè yèmpè e a ghobə ntiinə ka pobə lè kwiirə a ghobə a wèrə ni àpyiimè ntijmə. ³ Pəənè pa ni pəənè nùŋənə ntijmə ìwəənè aŋunə ntwuumè ghù ìshì'nè wa, pəənè pə nzhwùutè pəənè pi Nwùè ntiinə à lè shwəŋənə mbè'nə pànè pa ni ka pobə nùŋə a ghobə ntijmə ìghobə aŋunə ntwuumè ghu la lo,

“Tsa'nə ndè zaŋənə a loŋə ntsəəmè la,

ka pobə pə ghǎ zhwùutè a ghobə pəə pi pobə. A lè shwəŋə zè mbaa pə tsa'nə a lè myàanə a àfà'à e a ni tsùŋə a àtswè ìshyè la.

⁴ “Mbè'nə a za amwuə àŋwà'nè Nwùè a alyí'ə àtse mbè'ə ngyè sàmbaa lo, Nwùè à lè fà'à àfà'à mmyàanə nzhwùutè aŋunə ngyè sàmbaa.” ⁵ A ki nchi nshwəŋə mbè'ə ànwùè zèrə zè amwuə alyí'ə yètse lo, “Mbè'ə pobə la'a nzhwùutè a ghobə pəə pi pobə apè.”

⁶ Ànwùè ni a pəné ghu a chyè la lo, a ghǎ zhwùutè e pànè pìtse zhwùutè pobə pi Nwùè. La pànè pa ni pobə lè zàamənə ndzu'ù ntwuumè ghù ìshì'nè wə la pobə zhwùutè a ghobə apè ntiinə pobə lè zu'nə ka nùŋə a ghobə ntijmə aŋunə. ⁷ Lenəla, Nwùè à lè chi nnùŋə ngyè ìtse nfuŋə ni “sìnè” wùè ni à lè pyè mə nkwaə nshwəŋə ndəŋə a ndzùmè ìfò Dàfirè tsa'nə pi lè pyənə nshwəŋə lo,

“Nì zu'ù ngyè Nwùè sìnè wə

kò nì kwùukè a wighə ntijmə ìwighə.”

⁸ Joshua à lə pə la ngìrè pobə zhyè ànwùè mbè'ə àzhwùutè zè, yi ka Nwùè a chi nshwəŋə e mbè'ə yètse ngyè. ⁹ Tsa'nə a pəné lə la, ngyè àzhwùutè i za ghu ambo pànè pi Nwùè tyí'è tsa'nə à lè zhwùutənə aŋunə ngyè sàmbaa, ¹⁰ ntiinə ŋònè wa ntsùmè ni a zhwùutənə pobə Nwùè a ki nzhwùutè aŋunə ìpe ìfà'à tyí'è tsa'nə Nwùè à lè kinə nzhwùutè aŋunə ìpe. ¹¹ A kù'nè lo pəənè kyiitè mìtìŋnè ìməənè mìtsùmè a ni zhwùutè pəənè pi Nwùè, nzhì'tè lo kò ŋwùè ìwəənè ìtse a kunè e ndzùŋə àtìŋnè àtswè pànè pi ntsàambyè.

¹² Mbè'nə àshwəŋə Nwùè a za nchyè amwuə pəənè nki mmə nfà'à, ntsè ntsàarè ìnwùè ntsòo ndzùmè ntsùmè zhyè ni ì sòbənə ntomnè mbyàa alyí'ə ni ntijmə pobə àzhwùè pəné, nki mbyàa alyí'ə ni mizùnkə pobə ìkwiiinə ni mifoomè pəné amwuə pa mbwuutè. A za nshàrè nzh'yè ìkwàŋə pobə mìn'wùè ni mìn'tijmə mi pəənè tà'nə. ¹³ Ka àzwuumè àtse a pə ghu ni a ləəmənə a ìmyè Nwùè; àzwuumè àtsùmè a za sàŋə a mbyè ze wa ni ŋwùè ntsùmè à ghǎ təəmè shwəŋə ànwùè e ni ntswùè e.

Yésù a àtswè pìfò mà'à Nwùè yè ngwùunə

¹⁴ Tsa'nə pəənè pəné ni àtswè pìfò mà'à Nwùè yè ngwùunə ni à pəné Yésù Moonè Nwùè wa ni à pə mə a nìp'wuurè la, a pòŋə lo pəənè təəmè ntijmə aŋunə ànwùè za ni pəənè nùŋənə ntijmə aŋunə la. ¹⁵ Mbè'nə ka pəənè pə wəənè la ni àtswè pìfò mà'à Nwùè za ni à wa ka koorè e mìlìŋə ìməənè aŋunə alyí'ə ni pəənè porənə. Pəənè chyè pə ni wùè wa ni Satàanə à lè kwà'nənə e amwuə ìlànə ìtsùmè tsa'nə à kinə mmə nkwa'nə a wəənè; la ka à lè wìghə e. ¹⁶ Njiilo nì ghìrè pəənè paatè a Nwùè ni à pəné ni àpòŋə ntijmə tì àkwàrè mbè'ə kwiirè a àkooorè mìlìŋə pobə àpòŋə ntijmə za ni à yèmpè a wəənè nkɔwùè za ntsùmè ni pəənè tà'nə.

5 Pi pa ntso'ò àtswè pìfò mà'à Nwùè àtsùmè amwuə pəənè ìpe lo à tə ndòo mìn'wùè mi pànè pìghu ndèrè ambo Nwùè, mmə ŋŋà ìp'wuumè nchà'tə Nwùè nki mmə nshwà'à mìshwà'à nti tìpòŋə ìghobə. ² Tsa'nə ze àtswè ìp'ijmə e à porənə amwuə ìlànə pìno'nə la, à zhyè potè mbìŋmə ambo pànè pa ni ka pobə zhyè a ghobə ànwùè nki mmə nfàntè mìn'wùè. ³ Lè ìsùmè ni à chyè a ni shwà'à mìshwà'à aŋunə iye tìpòŋə ghobə tìpòŋə pìtse pəənè. ⁴ Ka ŋònè ìtse a tso'ò e ìp'ijmə e aŋunə àtswè pìfò mà'à Nwùè. À fuŋə Nwùè nfuŋə tyí'è tsa'nə à lè fuŋənə a Erònè la.

⁵ A tyí'è ndəŋə ndəŋə tsa'nə ka Kristù a lè tso'ò e mbìŋmə e aŋunə àtswè pìfò mà'à Nwùè. À lè shwəŋə Nwùè ambo ze lo,

“Ghò la moonè mè;

ntyí'è mbə tǎ iwighə sìnè.” ⁶ Nwùè a ki nchi nshwəŋə alyí'ə àtse lo,

“Ghò la ngàŋə mà'à Nwùè ni nkuŋə amwuə aghaŋə ngàŋə mà'à Nwùè Mèlchizedèkè.”

⁷ Aŋunə nìchyèmb'yè Yésù amwuə àtswè ìshyè, à lè mmə nchà'tə a Nwùè, mbyiitè e ni mìn'wùè ni nchyè

ĩmyê átwuê ze, a Nwùè wa ni à pə̀nə̀ ni mĩtĩjñè a ni chwə̀rə̀ e aɲunə̀ nĩwighè la. Nwùè à lè zu'ù a nĩyii e ntiinə̀ à lè shwu'kənə̀ mbĩjñmè e mmə̀ ndzu'nè e. ⁸ Mbaa pə̀ tsa'nə̀ à lè pə̀nə̀ Moonè Nwùè, à lè lanə̀ a ni zu'nè ndànjè a ndzùmè ngə̀'è ni à lè zə̀ənənə̀. ⁹ Nkwùè ni pi lè ghĩrənə̀ e a laanə̀ mmyàanə̀, à lè pə̀njè ntyi'è àlànə̀ nĩchwə̀rə̀ ni a ghojənə̀ ni nkujə̀ ambo pànə̀ pa ni pi lè mənə̀ ndzu'nè e. ¹⁰ Lenə̀la, Nwùè à lè tso'ò e aɲunə̀ átwuè pĩfò mà'á Nwùè yè wúunə̀ amwuə̀ aghañə̀ ngànjə̀ mà'á Nwùè Mèlchizedèkè.

¹¹ Mĩnwùè mĩno'nə̀ mə̀ ghu a ni shwə̀njə̀ mbə̀'ə̀ àn-wùè zè ambo pighə̀, la a tĩjñè ambo pə̀ a ni shankè ntiinə̀ ni wa nwàmnnə̀ a ni lanə̀ ànwùè. ¹² Mbaa pə̀ tsa'nə̀ ni pi ni ki pə̀ tĩtsònjə̀ i pə̀ pĩnèrè, ni wə̀ mbirè tà'á a ɲwùè lo a nèrè a wighə̀ ni ntsàambyè ànwùè amwuə̀ àshwə̀jñè Nwùè. Ni pə̀ ki pə̀ tĩtsònjə̀ ntyi'è mmə̀ zighè mĩzighè mi kwurənə̀ la ni wə̀ mbirè nnyonjə̀ nĩpĩjñè. ¹³ ɲwùè wa ntsùmè ni a pĩrənə̀ mmə̀ nnyonjə̀ nĩpĩjñè la moonè, ka zhyè e ànwùè ni a tə̀əmənə̀ pə̀bə̀ zhyè ni ka tə̀əmè amwuə̀ àshwə̀jñè Nwùè. ¹⁴ La mĩzighè mi kwurənə̀ mi chyè ambo pilyimə̀ ni pə̀bə̀ mèrəkè mə̀ nki nzhyè a təc̣hwi a tĩtĩrè ànwùè yè ishĩ'nə̀ pə̀bə̀ yè tĩpònjə̀.

6 Tsa'nə̀ a pə̀nə̀ lə̀ la, pə̀ənè lə̀njə̀ ni mbyè ngĩrè mĩnwùè tsa'a pànə̀ ni pi kwùè mə̀ amwuə̀ àpyiimè ntiñmè ka pə̀ chi ghĩrè a wə̀ənè pə̀ mĩnwùè ma ni pə̀ənè lè zàamənə̀ ndanə̀ mbə̀'ə̀ Kristù la. Kò pə̀ənè chi nshwə̀jñè a wə̀ənè mbə̀'ə̀ mĩnwùè ni pə̀ənè lè zàamənə̀ nzhyè tsa'a nĩtwuunə̀ a ni ghĩrè mĩnwùè ni mi ma ndòo a nĩwighè ntò pə̀bə̀ nĩnùnjə̀ ntiñmè aɲunə̀ Nwùè. ² Mĩnwùè mə̀ mĩtse chi mbə̀ tsa'a nĩnèrè mĩnwùè mbə̀'ə̀ àkwĩirè nchyə̀, ni nĩnùnjə̀ mbò átwuè ɲwùè lo pi pə̀ nchyà mborè aɲunə̀ ze, ni nĩnèrè mĩnwùè lo pànə̀ ghə̀ kwighè kwĩrè zhwuumè a nĩwighè, ghobə̀ nĩnèrè farə̀ tsa'nə̀ Nwùè à ghə̀ chyà tsà'a aɲunə̀ pə̀ənè ni nkujə̀. ³ Pə̀ənè lə̀njə̀ ni mbyè, lə̀ ànwùè ni pə̀ənè pə̀ ghĩrè mbə̀'ə̀ Nwùè a pyiimè. ⁴ A tĩjñè ambo pànə̀ pa ni pə̀bə̀ wa'á mə̀ àpyiimè ntiñmè àzobə̀ a ni pə̀njə̀ mĩntĩjñmè ĩmobə̀ ntiinə̀ pə̀bə̀ lè pyè mə̀ mbyiimè lo ntwuumè Nwùè la nkũjə̀ nkujə̀ nki nzhyè'í àzwuumè ni Nwùè à ɲānə̀ nki nkũirè Ázhwùè Nwùè tsa'a pĩtse pə̀ənè. ⁵ Pə̀bə̀ zhyè'í mə̀ nki nzhyè mbòjñə̀ àshwə̀jñè Nwùè, nki nzhyè tsa'nə̀ mĩtĩjñè mi Nwùè ghə̀ fà'á amwuə̀ nɲyè ni i ghə̀ tó. ⁶ Pə̀bə̀ tə̀ mbə̀la ngwa'á àpyiimè ntiñmè àzobə̀, yi á tĩjñè a ni ghĩrè pə̀bə̀ pə̀njə̀ mĩntĩjñmè ĩmobə̀ ntiinə̀ pə̀bə̀ pə̀ nkũirè nkũuumè la a Moonè Nwùè aɲunə̀ àtĩghə̀ pànkənə̀, mmə̀ nchyà ĩsĩjñè átwuè ze a tĩtĩrè pə̀ənè.

⁷ Nwùè à wa nchyà mborè aɲunə̀ àpə̀bə̀ ĩshyè za zè ni a za nkũirè mbə̀jñè ni ĩ lónə̀ aɲunə̀ nki mmə̀ ngĩrè mĩzighè ki mə̀ nko'ò aɲunə̀ ambo pànə̀ ni pə̀ lyi'nə̀ zèrə̀. ⁸ La ĩshyè ĩ tə̀ mbə̀ zhyè ni pĩkikobə̀ pə̀bə̀ ngunə̀ pa nko'ò aɲunə̀, yi zèrə̀ ĩ tyi'è mbə̀ la àfĩfĩ. Mbuurè ĩshyè zè ĩ kù'nə̀ lo mbə̀'ə̀ Nwùè a chyà ndòonə̀ aɲunə̀, ĩmũ tyi'è ntòonə̀ a zèrə̀.

⁹ Pə̀ patə̀ mmə̀ nshwə̀jñè pə̀ lə̀ ni pilyimə̀ ĩpə̀, pə̀ zhyè lo ĩpwuumè ni pònjə̀ ntsàarə̀ pa ghu ambo pighə̀, mbə̀ ĩpwuumè ni pèrə̀ i tónə̀ pə̀bə̀ nĩchwə̀rə̀.

¹⁰ Ka Nwùè á pə̀ e ngànjə̀ pĩchwĩrè ni mbə̀'ə̀ a lə̀ənə̀ àfà'á àzighə̀ pə̀bə̀ ĩkòjñè ni nĩ nèrənə̀ aɲunə̀ ze tsa'nə̀ ni lè mənə̀ ngyèmpə̀ pə̀ənə̀ ĩpə̀, ni wə̀ nki mbirè mmə̀ ngyèmpə̀. ¹¹ Ánwùè ni pə̀ tsa'nə̀ ni ntiñmè ĩwə̀ ĩtsùmè a chyè la lo ɲwùè wighə̀ mo'ó mo'ó a lèrè ni mbyè mbə̀ tyi'è ni mbuurè ntiñmè zè tə̀ ngə̀ ndwùutə̀ mbə̀'ə̀ ghə̀ kwĩirè ĩpwuumè pa ni nĩ nùjənə̀ ntiñmè mmə̀ mbyabè la. ¹² Ka pə̀ mə̀ ntà'á a wə̀ la lo ni pə̀ pĩlònjə̀; pə̀ tsa'nə̀ pə̀ lo ni pə̀ tsa'a pànə̀ ni pə̀bə̀ nùjənə̀ ntiñmè aɲunə̀ Nwùè nki mbə̀ ni àwĩimè ntiñmè mbə̀'ə̀ ghə̀ kwĩirè àzwuumè ni Nwùè à lè kà'nə̀ la.

Nkà'nə̀ Nwùè a nkũjə̀ nkujə̀

¹³ Nkwùè ni Nwùè à lè mənə̀ nkà'á Abràhamə̀, ka ɲonə̀ ĩtse a lè pə̀ e ghu ntsàarə̀ a Nwùè ni mbə̀'ə̀ Nwùè a tsə̀əmè aɲunə̀ nĩlinè ĩtse, Lenə̀la a tyi'è ntsə̀əmè aɲunə̀ nĩlinè ĩtse átwuè ĩpĩjñmè e, ¹⁴ nshwə̀jñè lo, "A tyi'è nkũjə̀ nkujə̀ lo mbi chyà mborè aɲunə̀ ghò, ɲjā o ni ngwàrə̀ yè no'nə̀."

¹⁵ Tsa'nə̀ Abràhamə̀ a lè wĩimənə̀ ntiñmè la, à lè pyabè nki nkũirè àzwuumè ni Nwùè a lè kà'nə̀ e ni zèrə̀ la. ¹⁶ ɲwùè à tsə̀əmè la aɲunə̀ nĩlinè ni ɲonə̀ ni à tsàarənə̀ e, ntsə̀əmè zèrə̀ zè ĩ ki ndé àtə̀nkè àtsùmè. ¹⁷ Nwùè à lè mə̀ ntà'á nèrè a laanə̀ ambo pànə̀ pa ni à lè kà'nə̀ la lo ka nkà'nə̀ e i pə̀ ghə̀ kwèbè e. Lenə̀la, à lè tsə̀əmè. ¹⁸ Mĩnwùè mĩmbaa chyè ghu ni mbə̀'ə̀ mi la'a nkwebè e apè, myè ni mi nèrənə̀ lo mbə̀'ə̀ Nwùè a la'a nnyii e a chwĩrè apè. Njiilo pə̀ənè pa ni pə̀ənè kĩrənə̀ ngə̀ ndə̀əmè a ĩsùmə̀ Nwùè la, pə̀ənè wĩimè ntiñmè mbyabè nkà'nə̀ za ni Nwùè à lè kà'nə̀ ambo pə̀ənè la. ¹⁹ Ánwùè zèrə̀ zè ni pə̀ənè nùjənə̀ ntiñmè mbyabè la a chyè ambo pə̀ənè la tsa'a mbə̀jñè ni ndwùè ɲwùè a zə̀'nənə̀ aɲunə̀, à wĩimè a wə̀ənè pə̀ənè tə̀əmè ntiñjñè ni mbə̀'ə̀ àzwuumè àtse a nə̀'ə̀ e a wə̀ənè apè. Ánwùè zèrə̀ zə̀ ni pə̀ənè pa mbyabè la a ghĩrè pə̀ənè lə̀njə̀ at-sə̀'ə̀ za ni a ghə̀bənə̀ Ndā Mĩshwà'á Nwùè a nĩpwuurè nkwuunə̀ ndèrə̀ amwuə̀ alyi'ə̀ za ni a laanə̀nə̀ mmyàanə̀ la. ²⁰ Yésú à lè kwĩirè mbyè nkwuunə̀ alyi'ə̀ ghu átwuè ni pə̀ənè, ntyi'è mbə̀ átwuè pĩfò mà'á Nwùè ni a ghojənə̀ ni nkujə̀ amwuə̀ ngwàrə̀ Mèlchizedèkè.

Ngànjə̀ mà'á Nwùè Mèlchizedèkè

7 Mèlchizedèkè wə̀ à lè pə̀ ĩfò Salèmè nki mbə̀ ngànjə̀ mà'á Nwùèko'ò ntsirè. Nkwùè ni Abràhamə̀ à lè mənə̀ nkwà a ntsòo gha ni à lè zhwuutənə̀ pĩfò pa nĩkwàa la, Mèlchizedèkè à lè pwuumè e nchyà mborè aɲunə̀ ze. ² Lenə̀la, Abràhamə̀ à lè ghə̀bè ĩpwuumè pa ni à lè kwĩirənə̀ a ntsòo la aɲunə̀ ĩlyi'ə̀ nĩghumè ɲjā a ta'á alyi'ə̀ ambo ze. ĩsùmə̀ nĩlinè Mèlchizedèkè i pyè mbə̀ la lo "ĩfò ni mĩnwùè ĩmè tə̀əmənə̀"; tsa'nə̀ à lè pə̀nə̀ ĩfò Salèmè la, ĩsùmə̀ nĩlinè tsè ĩ ki nchi mbə̀ la lo "ĩfò àporə̀porə̀." ³ Ka pi lè zhyè e a tã ĩghobə̀ kə̀ a mǎ e, ka ki zhyè e pĩtǎ pĩtǎ ĩpə̀. Ka pi lè zhyè e tsa'nə̀ pi lè pyənə̀ e, ka ki zhyè e tsa'nə̀ à lè kwighənə̀. Á chyè mbə̀ tsa'a Moonè Nwùè, mbə̀ ngànjə̀ mà'á Nwùè ni à ghojənə̀ ni nkujə̀.

⁴ Nì lanə ndzəənə mbuurə ñònə ngwùunə ni Mèlchizedèkə à là pənə wèrə. Abràhamə àtwuə ngwàrà èzəənə à là ghàpə ìpwuumə pa ni à là zìghənə ntsòo nkwə ni pèrə la ìlyi'ə nìghumə ñhà ta'à alyi'ə ambo ze. ⁵ Mbòomə à nèrə lo àtsìnhè Levi ni a pənə àtsìnhè ngànhè mà'à Nwùè a chyə a ni kwiiirə a ta'à alyi'ə anjuna ìlyi'ə nìghumə ambo pilyimə ìpobə mbaa pə tsa'nə pobə pìtsùmə pənə àtsìnhè Abràhamə la. ⁶ La Mèlchizedèkə wə ka à là pə e ñwùè àtsìnhè Levi, la nkwiirə a ta'à alyi'ə anjuna ìlyi'ə nìghumə ambo Abràhamə nchyà mborə anjuna ze wa ni à là pənə ni minkà'nə mi Nwùè la. ⁷ Ka ànà àtse a pə e ghu lo mborə la à wa nchyà ñònə ngwùunə anjuna ghu nkí. ⁸ Ngə anjuna ànwùè ngànhè mà'à Nwùè, pəənə zəənə lo ta'à alyi'ə anjuna ìlyi'ə nìghumə a kwiiirə pànə ni pi pa nkwiighə. La ngə anjuna Mèlchizedèkə ngànhè mà'à Nwùè, a pə ze wa ni à ghoñənə ni nkuñə tsa'nə àñwà'nə Nwùè a shwəñənə. ⁹ Mbə'ə ñwùè a chyə shwəñə lo Levi ghobə pi ngwàrà e ni pobə kwiiirəənə a ta'à alyi'ə amwuə ìlyi'ə nìghumə là ki twuə a ta'à alyi'ə anjuna ìlyi'ə nìghumə ambo Abràhamə. ¹⁰ Mbə'nə pi chi shwəñə lo a là pirə a mbìñmə tã pi tã ìghobə Abràhamə nkwiirə ni Mèlchizedèkə à là tsirəənə e.

¹¹ Nwùè à là ñà a mbòomə ambo pànə pi Israel ndzùnhè la tsa'nə ngànhè mà'à Nwùè amwuə àtsìnhè Levi à là ghìrənə. Àfà'à ngànhè mà'à Nwùè amwuə àtsìnhè Levi a là pəla mbwùumə, yi ka ìsumə ìtse i là chi mbə ghu lo yètse ngànhè mà'à Nwùè a tō ni a pənə tsa'a Mèlchizedèkə, ka pə e tsa'nə Erònə à là pənə. ¹² Mbə'nə Nwùè à là pəla nkwebə ngwàrà ngànhè mà'à Nwùè, yi à ki kwèbə a mbòomə ¹³ Ntiinə ze wa ni pi shwəñənə mìnwùè mə mbə'ə e la à furə la amwuə ngwàrà nyàanə. Ñònə ìtse à la'a mə mbirə e tə furə amwuə ngwàrà e nfà'à tsa'a ngànhè mà'à Nwùè amwuə alyi'ə mìshwà'à. ¹⁴ Pəənə zhyə tyi'ə ìshì'nə lo Ndò'nəmbəbyə ìwəənə à là furə la amwuə àtsìnhè Judà, la ka Mūsì a là shwəñə e ànwùè àtse mbə'ə ngwàrà zèrə zè nkwiirə ni à là mənə nshwəñə mìnwùè mbə'ə ngànhè mà'à Nwùè la. ¹⁵ Ànwùè zèrə zè à tsùnhè chi furə laanə mbə'ə ngànhè mà'à Nwùè ghùtse a wùutə ntō mbə tsa'a Mèlchizedèkə, ¹⁶ Wùè wa ni à pənə ngànhè mà'à Nwùè ka zùnhè e pə a mbòomə ni ñwùè misonə à nùñənə nzyhə ngwàrà ni ngànhè mà'à Nwùè à wa nfulə amwuə. Pi là zùnhè pə ìtìñnhè wa ni i pənə ni nìchyəmbəbyə wa ni à ghoñənə ni nkuñə. ¹⁷ Àñwà'nə Nwùè a shwəñə mbə'ə e lo,

“Ghə ngànhè mà'à Nwùè ni à ghoñənə ni nkuñə amwuə ngwàrà ngànhè mà'à Nwùè Mèlchizedèkə.”

¹⁸ Pi là wa'a a mbòomə ghu ndwùnə wa ntiinə ka a là chi mbə e ni ìtìñnhè ìtse, ka ki chi pə e ni àfà'à àtse. ¹⁹ Ka mbòomə wa ni Nwùè à là ñànə ndànhè a ndzùmə Mūsì la à là ghìrə e ànwùè àtse à təəmə; la tìtsònhè, Nwùè a ñhà mə a wəənə ni àzwuumə ni a pòñənə ntsàarə lo pəənə tyi'ə mbyabə: a pə àzwuumə ni a pi lòo a wəənə paatə a Nwùè. ²⁰ Yètse ànwùè a chi nkwiirə anjuna lo Nwùè à là ki nùnhè a ngànhè mà'à Nwùè wèrə wə la ntsəəmə. Ka pi là tsəəmə e nkwiirə ni pi là mənə nnùnhè a zhyə ngànhè mà'à Nwùè. ²¹ Yésù à

là pə ngànhè mà'à Nwùè ntiinə Nwùè à là tsəəmənə nshwəñə ambo ze lo,

“Ndò'nəmbəbyə à tsəəmə mə

mbə kwèbə e ntiñmə e apə: ‘ghə ngànhè mà'à Nwùè ni à ghoñənə ni nkuñə la.’”

²² Təchwii wèrə wə a ghìrə Yésù a pə ñònə ni à ghìrənə pəənə zhyə a nkùñə nkuñə lo ìkàanə wə a wùè ni i pòñənə ntsàarə.

²³ Təchwii ìtse a chi mbə ghu lo: zhyə ngànhè mà'à Nwùè là no'ò ntiinə pobə là mənə nkwiirə ka àfà'à àzobə a chi mmə ndèrə e ni mbyə. ²⁴ La Yésù à wə ghu nkwiirə ìtsùmə. Ka ñònə ìtse a pə e ghu ni mbə'ə a lòo alyi'ə e tsa'a ngànhè mà'à Nwùè. ²⁵ Lenəla, à wə ghu nkwiirə ìtsùmə a ni chwərà a ñwùè wa ntsùmə ni à lànhənə a ndzùmə ze ntō ambo Nwùè ntiinə à wə nchà'tə a Nwùè nkwiirə ìtsùmə àtwuè ni pobə.

²⁶ A kù'nə lo pəənə pə ni mbuurə àtwuè pìfò mà'à Nwùè zè ni à laanənə ka pə e ni ìfèrə ìtse, ka ki pə e ni ntsìñnhè ìtse. Nwùè à fuukə mə e ngìrə a pə chwii anjuna ngànhè ngìrə ìnwùè tìpònhè, ñhəñə e àtìghə ngìrə a tsàarə a ñwùè ntsùmə a ñpwuurə. ²⁷ Ka à là pə e la tsa'a pyə ìtwuè pìfò mà'à Nwùè a ni mə mmà'a a Nwùè nnyə ìtsùmə nnyə ìtsùmə mbə'ə tìpònhè e, mbònhè tyi'ə mmà'a anjuna tìpònhè pìtse pəənə. À là mà'à a Nwùè anjuna tìpònhè ìghobə a ta'à nkwiirə amwuə nkwiirə za ni à là ñànə mbìñmə e tsa'a àzwuumə nìshwà'à. ²⁸ Mbòomə Mūsì a là tso'ò la pànə ni pi là porənə tsa'a ìtwuè pìfò mà'à Nwùè, la ànwùè za ni Nwùè à là kà'nə ntsəəmə ni a tyi'nə ndzùnhè a mbòomə, à là tso'ò a Moonə e anjuna àtwuè pìfò mà'à Nwùè ni a kò'nə nkù'ù ngorə ni nkuñə.

Àtwuè pìfò mà'à Nwùè anjuna ìkàanə ghù shwuè

8 Ànwùè ni pəənə tà'nə a ni shwəñə a chyə la lo pəənə chyə ni àtwuè pìfò mà'à Nwùè ni a nwuunənə a pàa àpò Nwùè Àkò'ntsirə yè zìghənə anjuna alənhə nìfò e a ñpwuurə. ² À wa nfà'à àfà'à e tsa'a àtwuè pìfò mà'à Nwùè amwuə alyi'ə yè laanənə, ni a pənə ngotə àzunjə za ni à korənə Ndò'nəmbəbyə ka korə e ñwùè misonə la.

³ Nwùè à wa ntso'ò àtwuè pìfò mà'à Nwùè àtsùmə la lo à ñhà ìpwuumə nchà'tə Nwùè pobə ìpwuumə nìshwà'à ni pànə pa ndòo ntō. Lenəla, a ki nkù'nə lo wə pə ni àzwuumə àtse a ni ñhà. ⁴ Yésù à là pəla mbə àtwuè ìshyə ghə, yi mbə'ə ka à pə e ngànhè mà'à Nwùè, ntiinə ngànhè mà'à Nwùè là mə ñhà ìpwuumə nìshwà'à pobə ìpwuumə nchà'tə Nwùè ndzùnhè la mbòomə. ⁵ Pobə là mə nfà'a amwuə alyi'ə yè laanənə za ni a shwəñənə nkì mbə tsa'a ləgrə àzwuumə zhyə ni a pənə a ñpwuurə. Ntiinə nkwiirə ni Mūsì à là pənə korə àzunjə Nwùè, Nwùè à là kwàtə nshwəñə lo, “Zəənə lo wə korə àzunjə zè ndzùnhè tyi'ə tsa'nə ndə nèrənə o a àtwuè mbarə la.”

⁶ La àfà'à ngànhè mà'à Nwùè ni Yésù à pənə ni zèrə a tsàarə àzobə, tyi'ə tsa'nə ìkàanə wa ni à là tsùnkənə a tìtìrə Nwùè pobə pəənə i là pònhè ntsàarə a ghu lwùnə, ntiinə nkà'nə za ni à là ghìrənə amwuə ìkàanə ghu i là pònhè ntsàarə. ⁷ Mbə'nə ìkàanə ghù lwùnə wa i là pə la ka pə e ni ànwùè tìpònhè àtse, yi ka ìsumə ìtse i là chi

mbæ e ghu a ni lóo ghu nyaanə ìkàanə ntô ni wèrə.

⁸ La Nwùè à lè zəənə àwìghè ànwùè amwuə pəənə ìpe ntyi'ə nshwənjə lo,

“À shwənjə mīnjə Ndò'nəmbyə lo nkwùè ì zè ntô ni mbi wàrə ìkàanə ghù shwuè pəə pi pànə pi Israel, ni pəə pi pànə pi Judà.

⁹ Ka ìkàanə wə i pə ghă pə e la tsa'a wùè ni ndə wàrənə pəə pītă pi tă ìpobə njyê ni ndə wīimənə àpō àzobə nfulə a àla'ə Egypt, ntiinə ka pobə lè nùnjə a ghobə ntiŋmə ìghobə anjuna ìkàanə ni ndə wàrənə pəə pi pobə.

Lenəla, n̄tumə ndzùmə mē njā ni pobə.

À shwənjə mīnjə Ndò'nəmbyə.

¹⁰ Lă ìkàanə ni mbi ghă wàrə

pəə pi pànə pi Israel

amwuə mīnjyê ni mī ghă tô,

la a shwənjə mīnjə Ndò'nəmbyə:

Mbi ghă chyâ p̄mbòomə ìpā amwuə ìtwuè ìpobə kī njwà'nə a p̄rə amwuə m̄ntiŋmə ìmobə.

Mbi ghă pə Nwùè ìghobə,

pobə kī mbə pəənə ìpā.

¹¹ Ka njwùè a pə ghă chi n̄rə a njwùè ìghobə ìtse kə a ndyimə e ni njònə ni m̄bənə wèrə, nshwənjə lo, 'Zhyê a Ndò'nəmbyə,'

ntiinə pobə p̄tsùmə ghă zhyê mē, a ni p̄'nə anjuna m̄ilyi'ə m̄inkī

tə ghè pyāa anjuna n̄diŋmə.

¹² Ntiinə ngă ləənə a t̄pònjə,

chi kwempè mē ìfàntə ìnwùè ìpobə apè.”

¹³ Tsa'nə Nwùè à funənə ìkàanə wə ni ghù shwuè la, a ghìrə ka ghu lwùnə chi mbə e ni ìt̄iŋnə; lenəla, àzwu-umə ni ka à chi mbə e ni ìt̄iŋnə a tyi'è m̄bī la p̄fne ndwùutè mmyə.

Tsa'nə pi pa nsəəkə a Nwùè a àtwuè ìshyê pobə n̄p-wuurè

9 ìkàanə ghù lwùnə lè pə ni ìpe p̄mbòomə a ni n̄rə tsa'nə mbə'ə pi səəkə a Nwùè. I wa nki nn̄rə farə alyi'ə a ni səəkə a Nwùè a àtwuè ìshyê. ² Pi lè korè àzunjə Nwùè ngàbè ni atsə'ə anjuna ìlyi'ə ipaa, nfulə ndzùmə àpyiinə ni alyi'ə yè laanənə. Amwuə alyi'ə yè laanənə zè à lè pə alənjə lāamə ni tep̄rə pobə àpaanə ni pi njānə ambo Nwùè. ³ Pi lè funə ndzùmə ìmwuə ni alyi'ə ni a laanənə mmyāanə. ⁴ Alyi'ə m̄ishwà'ə a lè pə amwuə alyi'ə zèrə zè ni pi tsùnjənə ni goldə a ni t̄onə alyiinə anjuna, ni nkwuumə ìkàanə ni pi lè tsùnjənə ndzùmə àpyiinə ni goldə. Amwuə nkwuumə wèrə wə, manna à lè pə amwuə àmbanjə ni pi tsùnjənə ni goldə. Mbànjə Erònə ni mifua lè pirənə mmə m̄mwutə anjuna ghobə ìpàpə m̄ighòorə pa ipaa ni pi lè njwà'nənə m̄nt-tə mī Nwùè anjuna la lè kī mbə amwuə. ⁵ A àtwuè nkwuumə ghu, p̄t̄itoo p̄cherùbimə lè t̄əəmə anjuna a ni n̄rə lo Nwùè à wə ghu. M̄ipàrə mī p̄cherùbimə pə lè kwupə alyi'ə ni Nwùè à wa ndəənə a t̄pònjə pəənə ghu. La ka lə pə e nkwùè ni mbə'ə pəənə shwənjə m̄in-wùè m̄erə mē m̄itsùmə a n̄yèrə n̄yèrə.

⁶ Nkwùè ni pi tsùnkənə ìlyi'ə pə a lenə la, ngànjə m̄à'ə Nwùè à lè tyi'è mmə nkwuunə amwuə ntaŋə ghu

àpyiinə wa njyê ìtsùmə nfà'ə àfà'ə àzobə. ⁷ La ngə anjuna ntaŋə wa amwuə ìmwuə, à lè mē nkwuunə e pə ndà'ə àtwuè p̄fō m̄à'ə Nwùè a ta'ə nkwùè anjuna ngu'u. Ka à lè mē nkwuunə e t̄ighu à lè àləəmə a ni m̄à'ə Nwùè ghu ntii t̄pònjə e pobə t̄pònjə p̄itse pəənə ni pobə lè mənə nfàntə ni ìp̄'u. ⁸ Anjuna ìnwùè p̄erə pə ìtsùmə, Àzhwùè Nwùè a lè mē nn̄rə lo ka àlənə a ni kwuunə amwuə alyi'ə yè laanənə mmyāanə za a lè nya'kə e mbə'ə ntaŋə yè àpyiinə wa pirə ntəəmə alyi'ə ghu. ⁹ Lə lè pə la àlènə a ni n̄rə ànwùè ni a pənə ghu t̄tsònjə. Zèrə zè a n̄rə la lo ka ìpwuumə nchà'tə Nwùè pobə ìpwuumə n̄shwà'ə ni pi lè mənə njā ambo Nwùè lè kù'nə e a ni sùu m̄ntiŋmə mī pəənə ni pobə lè mənə ngu'tə a Nwùè lo m̄erə laanə. ¹⁰ Tsa'nə m̄in-wùè m̄erə mē lè pənə e pə ndà'ə m̄inwùè nchyā m̄izighè ni m̄il'ù farə ìlənə ìtsùmə a ni sùu pəənə pi laanə a ndzùmə àpyiinə la, pi lè mē nḡrə m̄inwùè m̄erə mē la a ni pyabə nkwùè ni Nwùè à t̄ō kwepə m̄inwùè m̄erə tyi'è m̄ishwə.

¹¹ Nkwùè ni Kristù à lè t̄onə tsa'a àtwuè p̄fō m̄à'ə Nwùè ntii m̄inwùè mī ìshì'nə ma ni mī tyi'è mē e a n̄ighə la, à lè lənə amwuə àzunjə Nwùè ni a laanənə ntsàarə ni ka à korè e njwùè misonjə, ka kī pə e àzwu-umə ni pi tsùnjənə a àtwuè ìshyê ghè. ¹² Nkwùè ni Kristù à lè kwuunənə ni nkuŋə amwuə alyi'ə ni a laanənə mmyāanə amwuə àzunjə za, ka à lə lè e pə àləəmə mbyê kè àləəmə moonə nyāamə tsa'a àzwu-umə n̄shwà'ə. À lè lè pə àzè àləəmə a ni lè nchwarə a wəənə ghu ni nkuŋə. ¹³ Tsa'nə pi pa ndòo àləəmə m̄imbyê pobə àləəmə p̄lwuumə pi nyāamə farə àp-wuè ìpoonə pi nyāamə nk̄wìrə anjuna pànə ni ka pobə laanə a ghobə a ni zùnjə a mbòomə ni pi pa ngu'tə a Nwùè nḡrə pobə laanə a ndzùmə ìsighə la, ¹⁴ pobə tyi'è laanə pə la mbə'ə pi sùu a ghobə ni àləəmə Kristù! A ni zùnjə m̄it̄iŋnə mī Àzhwùè ma ni mī ghorjənə ni nkuŋə la, Kristù à lè njā ìp̄iŋmə e tsa'a àzwuumə n̄sh-wà'ə ni ka a pə e ni àlò'o ambo Nwùè. Àləəmə e a pi sùu m̄ntiŋmə ìmənə mī laanə anjuna m̄inwùè mī t̄pònjə ma ni mī ma ndòo a n̄wighè ntô, njiilo pəənə fà'ə ambo Nwùè wa ni à wə nchyê la.

¹⁵ Ni ndwuumə wə, Kristù à chyê mbə njònə ni à wə ntsùnkə ìkàanə ghù shwuè a t̄it̄rə njwùè misonjə pobə Nwùè. ìsùmə ì chyê mbə lo à t̄à'ə lo pànə pa ni Nwùè à funənə lo pobə t̄ō mbə pəənə ìpe pobə k̄wìrə mborè za ni ì ghorjənə ni nkuŋə la ni Nwùè à lè kà'nə. A chyê lə la ntiinə à lè kwìghənə tsa'a m̄ombyê n̄shwà'ə a ni sùu a t̄pònjə pəənə nkwùè ni pobə lè pirənə a ìsùmə ìkàanə ghù lwùnə.

¹⁶ Mbə'ə ka p̄ shwənjə e ntě n̄wighè njwùè nkwùè ni à pirənə ghù nt̄iŋnə. ¹⁷ Mbə'ə ka p̄ ghìrə e ànwùè àtse amwuə ntě n̄wighè ni njònə ni à pirənə e ghù nt̄iŋnə. Pi pa nfà'ə ni ntě n̄wighè pə nkwùè ni njònə ni à njānə a wèrə à kwìghənə. ¹⁸ La ìsùmə ni ìkàanə ghù ntsāam-byè ì lè fà'nə pə ntii àləəmə la. ¹⁹ M̄sī à lè zāamə ntiitè pànə ni m̄intə m̄itsùmə tsa'nə mī pənə amwuə mbòomə. Lenəla, à lè lè àləəmə ìpoonə pi nyāamə nnyāamə ghobə nchyə, ndòo m̄inyunjə mī mbyê mī ndzirè mī p̄njənə nkorè anjuna m̄ifāa mī àt̄ighə

hisòpè, ntsùbè amwuè àlèamè za ndzàrè aḡunè àḡwà'nè mbòomè pobè pi pànè pìtsùmè. ²⁰ Tsa'nè à lè ghìrèna a lenè la, a shwəḡè lo, "Lě àlèamè za ni a korèna a wìghè aḡunè ìkàanè wa ni Nwùè à lè shwəḡèna lo nì nùḡè la." ²¹ À lè kì ngìrè tyi'è a lenè a ni zàrè àlèamè aḡunè àzḡḡè Nwùè pobè pi àzwuumè àtsùmè ni pi pa ndòo nsəəkè a Nwùè ghu. ²² A tyi'è nkūḡə nkuḡə tsa'nè mbòomè à nèrèna lo pi pa ndòo la àlèamè ndòo ngìrè ìpwuumè pìno'nè laanè, Nwùè a kì mmè ndəənè a tìpòḡè pəənè pə nkwùè ni pi kwìrèna a àlèamè.

Kristù a ni ḡà mbìḡmè e tsa'a mòmbyè nìshwà'à à sùu a tìpòḡè ḡwùè ntsùmè

²³ Pi lè chyè a ni sùu ìpwuumè pa ni shwuènə a pyè ni pənə a nìpwuurè ni àlèamè nyàamè. La nìshwà'à tsì nyaanè ni ni tsàarənə a tsè chyè ghu ni mbè'a pi lòo nsùu ìpwuumè ni pənə a nìpwuurè. ²⁴ Mbè'nə ka Kristù à lè kwuunè e amwuè alyi'ə yè laanənə za ni à tsùḡḡèna pànè pi misonḡə, ni a lè shwuènə a ye nkūḡə nkuḡə. La Kristù a kwuunè pə a nìpwuurè alyi'ə ni à tyi'nə ntəəmè ghu àtwuè ni pəənè a mbyè Nwùè. ²⁵ Àtwuè pìfò mà'à Nwùè a za nkwuunè amwuè alyi'ə yè laanənə za a ta'à nkwùè aḡunə ta'à ngu'u ni àlèamè nyàamè. La ka Kristù à lè kwuunè e pə a ni tə ḡḡà mbìḡmè e nkwùè no'nə. ²⁶ A lè pə la mbə a lenə yi à lè pə zəənè ḡḡ'è nkwùè no'nə a ni furè tsa'nə Nwùè à lè tsùḡḡèna àtwuè ìshyè. La tìtsòḡè, à tō mə a ta'à nkwùè ni nkuḡə ḡḡà mbìḡmè e tsa'a mòmbyè nìshwà'à amwuè ndwùutə nkwùè a ni pyaatè a tìpòḡè pəənè. ²⁷ ḡwùè à chyè a ni kwìghè a ta'à nkwùè. Tsa'nə a kwìghənə, Nwùè à tyi'è tso'tè e. ²⁸ Lenəla Nwùè à lè ḡà a Kristù tsa'a mòmbyè nìshwà'à a ta'à nkwùè a ni lòo mbyaatè a tìpòḡè pànè pìno'nə. À ḡhà kwìrè tō; ka pə chi tō e pə a ni pyaatè a tìpòḡè, la tyi'è tō pə a ni chwəarè pànè pa ni pi pə mbyabè e.

Kristù à ḡà mbìḡmè e tsa'a mòmbyè nìshwà'à ni nkuḡə

10 Mbòomə pìjəw à chyè mbə e la ndà'à ləgrə ìpwuumè pìshì'nè ni pòḡè tō, ka mə nèrè e ḡotə nkūḡə nkuḡə ìpwuumè pìshì'nè pìḡhu. Pìjəw pa nki nshwà'à pə mìshwà'à mèrə mə mīngu'u mītsùmè. Ka àlànḡə àtse a pə e ghu ni mbè'a mbuurè mīnwùè zè ghìrè lo pànè ni pobə tōnə ambo Nwùè pə pànè ni mīnwùè ìmobə pòḡḡəna mmyàanè. ² A tə mbəla mbə lo mìshwà'à mə ma ngìrè lo pànè ni pobə pa ngu'tè a Nwùè pobə laanè, yi pobə ka mə myà'tè a ḡhobə a ni tə nshwà'à mìshwà'à mə, mīntìḡmè ìmobə kì nchi mmə nsa'à e a ḡhobə aḡunə tìpòḡè ìḡhobə apè? ³ La mìshwà'à pə ìpwuumè ni pèrə pa ngìrè pobə kwəmpə a tìpòḡè ìḡhobə ngu'u ìtsùmè. ⁴ Mbè'nə àlèamè pìlwuumè pi nyàamè pobə yè mīmbyè a la'a nsùu e a tìpòḡè pəənè apè. ⁵ La ìsùmə ni Kristù à lè shwəḡèna ambo Nwùè nkwùè ni à lè mənə ntà'à tō a àtwuè ìshyè la lo: "Ka wè lè ta'à o la lo pànè ḡà mīnyàamè aḡunə nìshwà'à

farə nchà'tə Nwùè ambo ḡhò, la ngìrè lo mbə pə ni mbìḡmè.

⁶ "Ka wè pə o ni nìḡha'a aḡunə mīnyàamè ni pi pa ntòonè

aḡunə alyi'ə mìshwà'à

kè mìshwà'à ni pi pa ngìrè lo sùu mīnwùè mī tìpòḡè.

⁷ "Lenəla, Kristù a shwəḡè ambo Nwùè lo, 'Ngwə a nìḡhə a ni ghìrè ànwùè ni wè ta'nə lo ngìrè la mbà Nwùè, tyi'è tsa'nə pi ḡwà'nənə mbè'a mə amwuə àḡwà'nə Nwùè."

⁸ À lè zàamè nshwəḡè lo, "Ka wè ta'à o kè nkòḡè mìshwà'à pobə nchà'tə Nwùè kè mīnyàamè ni pi pa ntòonè aḡunə alyi'ə mìshwà'à pobə mìshwà'à a ni sùu tìpòḡè." À lè shwəḡè ànwùè zè mbaa pə tsa'nə pi lè mənə ḡḡà mìshwà'à mèrə mə ndzùḡè a mbòomə la.

⁹ Kristù a chi nshwəḡè lo, "Ngwə lə mbà Nwùè. Ntō a ni ghìrè ànwùè ni wè ta'nə." Lenəla Nwùè à pyaatè mə ìkàanè ḡhù lwùḡè ntyi'è ndòo ḡhù shwuè nkwèbè ghu.

¹⁰ Tsa'nə Yēsù Kristù à lè ghìrèna ànwùè ni Nwùè à lè ta'nə lo à ghìrè la, à sùu a wəənè pəənè laanè ntii nìshwà'à ni à lè shwà'nə a ta'à nkwùè ni nkuḡə ni mbìḡmè e.

¹¹ ḡḡəḡə mà'à Nwùè pìjəw pìtsùmè fà'à àfà'à àzobə nḡyè ìtsùmè nḡyè ìtsùmè, mmə ḡḡà a ta'à nìshwà'à nkwùè no'nə. La mbè'a mìshwà'à mèrə mə la'a nsùu e a tìpòḡè ḡwùè apè. ¹² Nkwùè ni Kristù à lè shwà'nə a ta'à nìshwà'à ni à ḡhòḡḡəna ni nkuḡə a ni sùu a tìpòḡè, à lè tyi'è nnwuunə a pàa àpō Nwùè yè zìḡhənə. ¹³ La alyi'ə ghu ni à wùè ntyi'è mbyabè lo Nwùè a nùḡè ḡḡəḡə mbwùunə ìze a ìshyè lo à nùḡè mīkwùè ìme aḡunə. ¹⁴ À lànḡə a ndzùmè ta'à nìshwà'à ngìrè lo ḡòḡḡə wa ntsùmè ni Nwùè à sùunə a tìpòḡè e à pə ḡòḡḡə wa ni mīnwùè ìme pòḡḡəna mmyàanè.

¹⁵ Àzhwùè Nwùè a chi nki mbə la ndzəənè zəənənə a ni tiitè a wəənè ni mīnwùè mèrə mə. À lè zàamè nshwəḡè lo:

¹⁶ "Ndò'nəmbyè à wè nshwəḡè lo:

Lě ìkàanè wa ni mbi wàrè pəə pi pobə

amwuə mīnḡyè ni mī ḡhà tō:

Mbi chyè pìmbòomə ìpà amwuə mīntìḡmè ìmobə, ḡḡwà'nə a pèrə a àtwuè pobə."

¹⁷ A chi nkwì'nə nshwəḡè lo,

"Ka mbə chi kwəmpə mə a tìpòḡè ìḡhobə kè ngìrè ìnwùè tìpòḡè ìzobə."

¹⁸ Nkwùè ni Nwùè à lè ləənè mə a tìpòḡè pəənè, ka pi pə chi shwà'à e nìshwà'à tsìtse a ni sùu tìpòḡè ghu.

Nì ghìrè pəənè tō mbaatè a Nwùè

¹⁹ Pìlyimə ìpà, pəənè pə ni ìsàanè a ni kwuunè amwuə alyi'ə yè laanənə mmyàanè a ni lànḡə a ndzùmè nìwìghè Yēsù. ²⁰ À lè nya'kè àlànḡə yè shwuè àtse ambo pəənè a ni lànḡə ntomnə a àpàa atsə'ə za, nḡjillo pəənè lànḡə amwuə mbə ni nìchyəmbyè. À lè ghìrè a lenə la tsa'nə à lè kwìghənə àtwuè pəənè. ²¹ Tsa'nə pəənè pənə ni ìfò mà'à Nwùè ḡwùunə ni a pənə àtwuè ndà Nwùè, ²² pəənè ḡhè mbaatè a Nwùè ni ntìḡmè ìwəənè ìtsùmè, ntsùḡḡè nnùḡè ntìḡmè aḡunə ze, mbə ni mīntìḡmè ni Nwùè à ghìrè mə lo kò mèrə tə nkwàḡə e a

tìpòrjè, nkí mbè ní mímberjímè ní Nwùè à sùu mæ a mèrè ní nchya ghu laanèna. ²³ Pèèné tæmè ntijjè mmæ mbyabè a zhyè za ní pèèné pa nshwèjè lo pèèné nùjè ntijjè ajujè la, ntiinè ka Nwùè à wa'à e ti ghìrè ànwùè ní à kà'nè la. ²⁴ Nwùè ntsùmè amwuè pèèné à tarjè a ní zæèné tsa'nè mbè'è a yèmpè a pítse pèèné a ní kòjè pèèné farè a ní ghìrè mìnwùè mí ishì'nè. ²⁵ Kò pèèné wa'à a wæèné a mbòomè iwæèné a ní tó mbwuutè a ta'à alyi'è tsa'a pànè pítse pa ngìrè la. La pèèné tarjè pè a ní tsùjè ngyèmpè a jwùè mo'ò mo'ò, ntiinè pèèné pè ndzæèné lo nji'è ní Ndò'nèmbiyè à ghà tó ì zè mbaatè.

²⁶ Pèèné tæ lèrè ní mbyè a ní ghìrè ìnwùè típòrjè tsa'nè pèèné zhyè mæ a nkùjè nkujè la, nìshwà'à tsítse chyè mbè e ghu a ní sùu a wæèné ajujè típòrjè iwæèné apè. ²⁷ Ànwùè ní a ghojèné a tyi'è mbè pè a ní tæ mbyabè ní àkwàrè tsa'nè Nwùè à ghà tso'tè mìsà'a mí pèèné. Pèèné kí mmè mbò ìmù ghu ìtjèné wa ní ì ghà tòonè a jwùè wa ntsùmè ní à pàanèné a Nwùè la. ²⁸ Njònè ní à pè'nè a mbòomè Mùsì à wa nkwi'ghè tighu jwùè à nèrè àkoorè mìlìjè ajujè ze nkwi'ghè ní pànè pípaà kè pítarè tæmèné tsa'a pìndzæèné zæènéné ajujè ànwùè típòrjè ní à ghìrèné. ²⁹ Mbè'è a pè pè ìla ambo jònè wa ní à wa ngwà a Moonè Nwùè? Mbè'è a pè pè la ambo jònè wa ní à wa ndòo àlæmè ìkàanè Nwùè tsa'a àzwuumè ní ka à tsè e ní à pænè àzwuumè ní a za nsùu a wæèné ajujè típòrjè? Mbè'è a kí nchi mbí pè la ambo jònè wa ní à wa ndzòomè Àzhwùè Nwùè za ní a za nnèrè àpòrjè ntijjè la? Kwànjè mbu-urè ngè'è ní jònè ghu à zæèné a zèrè! ³⁰ Pèèné zhyè a jònè wa ní à lè shwèjèné lo, "La à chyà mìjè chyà ngè'è a àtwuè jònè wa ní à ghìrèné a típòrjè la; la à twuè mìjè twuè e ajujè típòrjè e." Pèèné kí nchya a jònè wa ní à lè shwèjèné lo, "Ndò'nèmbiyè à ghà tso'tè mìsà'a mí pèèné ìpe." ³¹ A ànwùè yè pòné a ní kwuunè amwuè mbò mí Nwùè wa ní à wa nchya la.

³² Nì kwèmpè tsa'nè a lè pænè ambo píghè nkwi'ghè ntsàambyè. Nkwùè wa ní nkà'à Nwùè ì lè kyà'a mæ a wìghè la, nì lè zæèné ngè'è yìno'nè la ka mìnntijjè ìmìghè nè'nè e. ³³ À lè pè nkwi'ghè ìtse pí mæ ndzòomè a wìghè nkí mmè nnyàjè a wìghè amwuè pèèné. Amwuè yítse nkwi'ghè, nì chwu'tè mberjímè a ní pwuutè píghè pítse pèèné ní pí lè mænè nnyàjè a ghobè ní ndwuumè wè. ³⁴ Nì lè pè ní àsòmèné ajujè pànè ní pobè lè pænè a ndà ìtsarjè; nkwi'ghè ní pí lè kwìirèné ìpwuumè ìpìghè ìtsùmè, nì lè wìimè ntijjè ìwìghè ajujè pí wèrè wè ní ìgha'à, ntiinè nì lè zhyèné lo nì chyè ní àzwuumè àtse ní a pòjèné ntsàarè a pyè nkí mbè àzwuumè ní a ghojèné ní nkujè. ³⁵ Lenèla, kò mìnntijjè ìmìghè porè e, ntiinè ntijjè ghu tìjèné amwuè mìnwùè mí Nwùè wa ntó ní mìnntso'nè mí àfà'a mìnno'nè. ³⁶ Nì chyè a ní wìimè ntijjè a ní ghìrè ànwùè ní Nwùè à tà'nè mbè'è kwìirè àzwuumè za ní Nwùè à lè kà'nè la. ³⁷ Mbè'nè Àjwà'nè Nwùè a shwèjèné lo:

"Tyi'è ajujè mætùmè nkwi'ghè, ze wa ní à wè ntó la à tó,

mbè tsèjè e nkwi'ghè apè.

³⁸ Pèèné ìpà ní mìnwùè ìmobè tæmèné ghà chyè ntiinè pobè nùjèné ntijjèné ajujè mìjè.

La ka mbè pè mè ní ìgha'à pèè jwùè ìghobè ìtse ní à kwìirè e ní ndzùmè." ³⁹ Ka pèè pè wæè pànè ní pobè pa nkwi'ghè ní ndzùmè mbí. La pèè chyè mbè pànè ní pí nùjèné ntijjèné ajujè Nwùè a chwàrè a wæè.

Tsa'nè pànè ní pí lè pænè nkwi'ghè ntsàambyè lè nùjèné ntijjèné ajujè Nwùè

11 Nìnwùè ntijjèné ajujè Nwùè a chyè mbè a ní pyiimè nkùjè nkujè lo wè pè ní àzwuumè ní wè nùjèné ntijjèné o ajujè mmè mbyabè; à ní pyiimè nkùjè nkujè lo ghò wè ní ìpwuumè ní wè lè píèrè mæ o a pèrè tí zæèné. ² Lè tsa'nè pànè pí nkwi'ghè ntsàambyè lè nùjèné ntijjèné ajujè Nwùè, lenèla Nwùè a tyi'è mbè ní ìgha'à pobè pí pobè.

³ Pèèné lènjè la a ndzùmè nìnwùè ntijjèné ajujè Nwùè nchya lo pí lè tsùjè àtwuè ìshyè pobè ìpwuurè la ní àshwèjèné Nwùè. A chyè mbè la lo Nwùè à lè lòo ìpwuumè ní ka pèèné mæ ndzæèné a wæèné a ní tsùjèné a pyè ní pèèné pè ndzæèné.

⁴ Abèlè à lè nùjè la ntijjèné ajujè Nwùè ní à lè jànè nchà'tè Nwùè ní ì lè pòjèné ntsàarè yì Cain. Tsa'nè à lè nùjèné ntijjèné e ajujè Nwùè, Nwùè à lè zæèné lo à chyè mbè jònè ní mìnwùè ìme tæmèné, ntiinè Nwùè àtwuè ìpìjèné e à lè shwèjèné ìshì'nè mbè'è nchà'tè Nwùè e. A ní pè tsa'nè Abèlè à lè nùjèné ntijjèné ajujè Nwùè, ànwùè ní à lè ghìrèné a zè mberè nshwèjèné ambo pèèné mbaa pè tsa'nè à kwìghè mæ e la.

⁵ Enòkè à lè nùjè la ntijjèné ajujè Nwùè ní ka à lè kwìghè e, la Nwùè a lòo e nko'ò a ìpwuurè. Ka jònè ìtse à lè zhyè e alyi'è ní Enòkè à lè pænè ghu, ntiinè Nwùè à lè lòo mæ e. Àjwà'nè Nwùè a shwèjèné lo, Nwùè à lè kí lòo a Enòkè ko'ò a ìpwuurè la ní Enòkè à lè ghìrè mæ ànwùè ní a pòjèné Nwùè. ⁶ Mbè'è ka jònè ìtse à ghìrè e lo Nwùè à pè ní ìgha'à ajujè ze tighu à nùjè ntijjèné e ajujè Nwùè, ntiinè jònè wa ntsùmè ní à wa ntó ambo Nwùè à chyè a ní pyiimè ní ntijjèné e lo Nwùè à wa ghu nkí mmè ntsò'ò àfà'a pànè ní pobè pa ntà'a e ní ntijjèné ìghobè ìtsùmè.

⁷ Noà à lè nùjè la ntijjèné e ajujè Nwùè ní à lè zu'nèné mìnwùè ní Nwùè à lè mænè nshwèjèné ní à lè píèrè mæ e tí zæèné tsa'nè mèrè lòonè alyi'è. À lè zu'nè a Nwùè nkoomè àpàjè ní pobè pí ngwàrè e lè kwuunèné amwuè nchwarè. Lè tsa'nè Noà à lè ghìrèné Nwùè a tsèjèné àtwuè ìshyè ntyi'è ndòo e tsa'a jònè ní mìnwùè ìme tæmèné ntiinè à nùjèné ntijjèné ajujè Nwùè.

⁸ Abrahàmè à lè nùjè la ntijjèné e ajujè Nwùè ní à lè zu'nèné a Nwùè nkwi'ghè ní Nwùè à lè funjèné e lo à lèrè alyi'è ní a lè pænè lèwùutè pè àzè. À lè lèrè lèrèné la ka zhyè e alyi'è ní à lè mænè ndèrè. ⁹ À lè nùjè la ntijjèné ajujè Nwùè ní à lè chyèné amwuè àlè'a za ní Nwùè à lè kà'nè ambo ze tsa'a ngàjèné ìghaanè. À lè chyè amwuè àzujè tsa'a Isàkè pobè Yàkobè lè kíne nchya ní pobè lè pænè pànè ní nwi'ghè à lè kíne jhà nkà'nè zè ambo pobè. ¹⁰ Mbè'nè Abrahàmè à lè mænè mbyabè a ní chyè amwuè mbòmpè àlè'a ngwùunè za ní Nwùè

àtwaù èpìjnmè e à lè kwànkànè lo poomè nkí mboomè. Mbòmpè àl'à zè è pè zhyè ni ì ghojè ni nkujè.

¹¹ Abràhamè à lè nùjè la ntijmè ajuṇè Nwùè mbaa pè tsa'ṇè à lè lwùnèṇè ka pè e ni ìtìjṇè a ni pyè a moonè. À lè nùjè ntijmè ajuṇè Nwùè lo Nwùè à ghìrè ànwùè ni à lè kà'ṇè mbaa pè tsa'ṇè ngwùè e Sarah à lè lwùnèṇè nkí nchi mbè nkí mēngyè la. ¹² Lenèla àtsìjṇè Abràhamè a lè no'ò tsa'a pisaṇè a nìpwuurè, nkí mbè tsa'a waakè ni à pèṇè a mbwùnè mi nchya ghu nìjṇèṇè ni mbè'è ka pi shaṇè e, mbaa pè tsa'ṇè à lè ty-ì'ṇè mbè e tsa'a àkwuè ṇwùè la.

¹³ Pànè pè pìtsùmè lè kí kwìghè mbirè nnùjè ntijmè ajuṇè Nwùè. Ka pobè lè kwìirè a ghobè ìpwuumè ni Nwùè à lè kà'ṇè ambo pobè, la ntèamè ndzèṇè a pèrè a ndyè sàa, mbè ni nìgha'á. Pobè lè tyì'è nshwəṇè lo pobè chyè mbè la ngàṇè nìghaanè ni pobè pè ndàṇè a ghobè la làṇèṇè a àtwaù èshyè ghè. ¹⁴ Pànè ni pi pa nshwəṇè mbuurè mìnwùè zè nèrè a laanè lo pobè pè ntà'á àzobè àl'à. ¹⁵ Pobè lè pèla mmè nkwèmpè àl'à ni pobè lè furèṇè amwuè yi pobè lè pè ni ìsàanè a ni kwìrè nkwè. ¹⁶ Pobè lè mē ntà'á pè àl'à ni a pòṇèṇè ntsàarè, mbè àl'à ni a pèṇè a nìpwuurè. Lenèla, ka Nwùè à pè e ni ìsìjṇè a ni ghìrè pi funjè e ni Nwùè ìghobè, ntiinè à tsùṇè mē mbòmpè àl'à ngwùuṇè nnùjè ambo pobè.

¹⁷ Abràhamè à lè nùjè la ntijmè e ajuṇè Nwùè ni à lè ṇàṇè a moonè e tsa'a àzwuumè nìshwà'á nkwùè ni Nwùè à lè zhwi'ṇè e. Abràhamè à lè pè ṇòṇè ni Nwùè à lè nùjèṇè nkà'ṇè zè pobè ze la a kí nchwutè mbìjṇè e a ni ṇà ndà'á moonè e ambo Nwùè tsa'a àzwuumè nìshwà'á, ¹⁸ mbaa pè tsa'ṇè Nwùè à lè shwəṇè mē ambo ze lo, "Ngá làṇè la a ndzùmè Isàkè ṇṇà èpòonè pè ni ndè kà'ṇè ambo ghò." ¹⁹ Abràhamè a lè zhyè lo mbè'è Nwùè a pè'kè a ṇwùè ajuṇè nìwìghè; tsa'ṇè a pèṇè lè la, lè ndwuumè ni mbè'è pi shwəṇè lo Nwùè à lè pè'kè a Isàkè ajuṇè nìwìghè.

²⁰ Isàkè à lè nùjè la ntijmè ajuṇè Nwùè nchya mborè ajuṇè Yàkobè pobè Esau nkà'á a ghobè ni mìn-wùè ni mi ghà tò amwuè nìchyēmbýè ìghobè.

²¹ Yàkobè à lè nùjè la ntijmè e ajuṇè Nwùè nchya mborè ajuṇè èpòonè pi Jòsebè mo'ò mo'ò mbòṇè kwìghè e. À lè zè'ṇè ajuṇè mbàṇè e nsèakè a Nwùè.

²² Jòsebè à lè nùjè la ntijmè e ajuṇè Nwùè. Nkwùè ni à lè mēṇè ntà'á kwìghè e à lè shwəṇè tsa'ṇè pànè pi Israel ghà furè àl'à Egypt, nkí ṇṇà ntè tsa'ṇè pi ghà ghìrè ni àkwuè e.

²³ Tã pi Mūsí pobè mē e lè nùjè la ntijmè ajuṇè Nwùè ndèamè e ajuṇè ṇwìgrè itarè nkwiè ni pi lè pyèṇè e. Pobè lè zèṇè lo à lè pè moonè mbòṇè ka mizùṇè, ka chi pò a ghobè a mbòomè ni èfò àl'à Egypt à lè nùjèṇè.

²⁴ Mūsí à lè nùjè la ntijmè e ajuṇè Nwùè, ntwuunè e lo kò pi funjè e a ye ni moonè moonè èfò Ferò ghù mēngyè nkwiè ni à lè kwuèṇè. ²⁵ À lè kòṇè pè lo zèṇè ngè'è pobè pi pànè pi Nwùè ntsàarè a ni zu'ú èshì'ṇè amwuè tìpòṇè ajuṇè mètùmè nkwiè. ²⁶ À lè zèṇè lo nìpè ni ìsìjṇè ntiì Ghù Ndzo'ṇè wa à pòṇè ntsàarè a nìpè ni ìpwuumè pi èshì'ṇè ni pèṇè àl'à Egypt, ntiinè à

lè mēṇè ndzèṇè mìnṇyaṇè ni Nwùè à ghà ṇà ambo ze. ²⁷ Mūsí à lè nùjè la ntijmè e ajuṇè Nwùè nfuṇè a àl'à Egypt ka mē pò e lo èfò à zaṇè a loṇè. À lè lèrè ni mbyè pè ntiinè à lè zèṇè Nwùè ni ka pi mē ndzèṇè e.

²⁸ Mūsí à lè nùjè la ntijmè e ajuṇè Nwùè mbì'ṇè ànwùè mbè'è Nìgha'á Àlàṇè Mmyà'tè, nshwəṇè lo pànè pi Israel lèo àlèamè ndzo'ò ajuṇè mìnṇswùè mìnṇdā ì-mobè, njiilo angèrè ni à wa nzhwuutè pèṇè à làṇè mmyà'tè pìtsàa pìmbyè pi èpòonè èpobè pìmbyàṇè tìghu à zhwuutè. ²⁹ Pànè pi Israel lè nùjè la ntijmè èghobè ajuṇè Nwùè ntwuumè nchya ghu nìjṇèṇè ghu pàṇèṇè wa tsa'a pobè pè ngyiinè ajuṇè èshyè ndzopè. La nkwiè ni pànè pi Egypt lè loṇèṇè a ni twuumè àzobè, nchya ghu lè sùṇè a ghobè.

³⁰ Pànè pi Israel lè nùjè la ntijmè èghobè ajuṇè Nwùè ngyiinè nkamṇè nka'á Jèrikò ajuṇè ngyè sàmbaa wèrè kwìinè a èshyè.

³¹ Rahàbè ni à lè pèṇè àkwàrè mēngyè à lè nùjè la ntijmè e ajuṇè Nwùè, pi ka zhwuutè e a ye pobè pi pànè pa ni pi lè tìjṇèṇè àtwaù ambo Nwùè ntiinè à lè kwìirèṇè pànè pi Israel ni pi lè tònè a ni nyoorè ìlyì'è èshì'ṇè a ndzùmè ndzùmè.

³² Mbè'è nshankè ngè mbyàa lè ìghè? Ka nkwiè è pè e ghu ambo mìnṇè a ni shwəṇè mbè'è Gideon, ni Barak, ni Somsèṇè, ni Jèftà, ni Dàfirè, ni Samuel pobè pi ngàṇè ntwuumè Nwùè. ³³ Pobè lè làṇè a ndzùmè àpyimè ntijmè àzobè ndzòṇè ntsòo pobè èl'à pèno'ṇè ntsàarè. Pobè lè ghìrè mìnwùè mi tèamèṇè nkí nkwi-irè àzwuumè ni Nwùè à lè kà'ṇè la. Pobè lè kwupè mìnṇswùè mi pìpu'mbyiinè, ³⁴ mbyaatè èlèamè èmù pìtìjṇè, nkwiè lo mbè'è pi zhwuutè a ghobè ni mìnwue ntsòo. Pobè lè patè mborè porèṇè la mbèṇè ntyì'è ngàṇè mìnṇṇè. Pobè lè pèṇè ntyì'è ngàṇè ntsòo yì tìjṇè ndzòṇè ntsàarè pìsoyi pi èl'à pènyaanè.

³⁵ Pèngyè lè làṇè a ndzùmè àpyimè ntijmè àzobè nkwiè nkwiè ngàṇè ngwàrè èzobè ni pobè lè kwìghè mē nkwiè nzhwuumè. Pi lè kè'è a pìtse a ndā ètsaṇè mmè ntà'á myà'tè a ghobè, pobè twuunè a ghobè nkwiè amwuè ngè'è mbè'è ghà zhwuumè a nìwìghè pè ni nìchyēmbýè ni à pòṇèṇè ntsàarè. ³⁶ Pi lè nyèṇè a pìtse nkè'è a ghobè, nkorè a pìtse ntsàa a ghobè a ndā ètsaṇè. ³⁷ Pi lè tumpè a pìtse ni mìnghòorè, ndiitè a pìtse ètùmè ipaa ni àsò, nzhwuutè a pìtse ni ènwùè ntsòo. Pìtse lè mē nkarè ngwì mìnghòbè mi mbyè ndzirè pobè mbyè ndoṇè. Pìtse lè pè ngàṇè àfumè, pi mē nnyàṇè a pìtse, pi mē ṇṇà a pìtse ni ngè'è ka mizùṇè. ³⁸ Ka àtwaù èshyè zè a lè pìrè mbòṇè e ambo pobè. Pobè tyì'è ndzìnkè nkarè amwuè ìlyì'è waakè pobè pìkòṇè. Pobè lè mē nchya àtwaù mìnbarè pobè amwuè mìnmbwù'è ni mìnṇwìgrè a èshyè.

³⁹ Nwùè à lè pyimè lo pànè pèrè pè lè lwenè ni àpyimè ntijmè, la ka ṇwùè ghobè ètse a lè kwìirè e àzwuumè ni Nwùè a lè kà'ṇè ambo pobè, ⁴⁰ ntiinè Nwùè à lè nùjè mē ànwùè ni a pòṇèṇè ntsàarè ambo pèṇè lo pobè ghà pwwutè la pèṇè pi pobè pòṇè tèamè èshì'ṇè.

Nwùè a shiitè ìpoonè ìpe

12 Tsa'nə pəənə pənə ni àpùnjè pi ndzəənə zəənənə ni pobə kamnənə a wəənə la, pəənə wà' àzwuumə àtsùmə ni a za nnàanə àlànə àzəənə pobə ànwùè tìpònjè àtsùmə ni a wìimənə a wəənə nkorə, lenəla ngwìimə a ni kìirè m̀indəənə ma ni mi pənə a mbyè pəənə la ni ntijmè ìwəənə ìtsùmə. ² Pəənə tē ìmyè ìməənə aḡunə Yēsù ni à lè ghìrənə pəənə pə ni àpyiimè ntijmè nki ngìrə a tìjnjè ngè mmyàanə. À lè pyiimè ngə'è ntsùmə ka pə e ni ìsiḡnjè a ni kwighè aḡunə àtìghə pànkənə ntiinə à lè zhyēnə a nìgha'ə ngwùunə ni à wùè a mbyè mbyabè e. À wùè tìtsònjè nnwuunə a pàa àpò alənjə nìfò Nwùè yè zìghènə a nìpwuurè.

³ Nì lanə nkwànjè tsa'nə à lè wìimənə ntijmè ndzəənə ngə'è ni ngànjə ngìrə ìnwùè tìpònjè lè ḡānə ambo ze. Lenəla, kò m̀intijmè ìmìghə porè nì myà'tè ànwùè ni nì mənə ngìrə. ⁴ Tsa'nə nì pè ntarjnjè a ni zònjə a tìpònjè, nì pirə a wìghə tì zònjə mbyàa amwuə ntyè ni mbè'ə pi kwìrè àləəmè àzìghə. ⁵ A chyè lə lo nì ləənə mə àshwənjə za ni Nwùè à lè shwənjənə a ni porəkè m̀intijmè ìmìghə tsa'a ìpoonè ìpe? Àshwənjə ghu a pə lo,

"Moonə mə, tē àtwuè nzhwi'tè amwuə nkwùè za ni Ndò'nəmbyə a mənə nshìitè o.

Kò ntijmè o kì mborè e nkwùè ni a mənə nsa'a o, ⁶ ntiinə Ndò'nəmbyə à wa nshìitè la pànə ni à kònjənə nki mmə nchyā ngə'è la aḡunə pyè pa ni à lònə tsa'a ìpoonè ìpe."

⁷ A pə amwuə nkwùè ni nì mənə ndzəənə ngə'è, nì wìimə ntijmè ìwìghə ntiinə a nìshìitè ni Nwùè à mənə nshìitè a wìghə tsa'a ìpoonè ìpe. Mbè'nə ka moonə ìtse a pə e ghu ni ka tā ìghobə a mə nshìitè e a ye. ⁸ À lè ka mə shìitè e a wìghə tsa'nə à wa nshìitè ìpoonè ìpe, yì à nèrə la lo ka nì pə a wìghə ngotə ìpoonè ìpe; pìghè ìpoonè ni pi pyēnə a àpyiinə. ⁹ Pəənə tē mbə ni pìtā ni pi pyēnə a wəənə a àtwuè ìshyē ghə mmə ndzu'nə a ghobə nkwùè ni pobə shìitənə a wəənə, pəənə tyi'è ka tsùnjə zu'nə a wəənə a Tā ìwəənə ni à wa ḡjā a wəənə ni àzhwùè mbè'ə pə ni nìchyəmbyə? ¹⁰ Pìtā ni pi pyēnə a wəənə pa nshìitè a wəənə la aḡunə mətùmə nkwùè amwuə ndwuumə ni i pònjənə ambo pobə, la Nwùè a mə nshìitè a wəənə pə aḡunə ìshì'nə ìwəənə mbè'ə pəənə tsùnjə nzhýē a ni pə pànə ni pi laanənə tsa'a ze. ¹¹ Amwuə nkwùè ni pi mənə nshìitè a wəənə, pəənə lòo nkwùè ghu pə tsa'a nkwùè àsòmənə, ka pə wəənə ni nìgha'ə. La a kì pə nkwùè ndzùmə, pànə pa ni à lè shìitənə a ghobə la chyè ni àporəporè nki ngìrə m̀inwùè mì təəmənə.

Àkwàtè mbè'ə nìtwuunə a Nwùè

¹² Lenəla, nì ḡanjə mbò ìmìghə ma ni mi kaanə mə la àtìghə, nki nshyè m̀ikwi'tè ìmìghə ma ni mi porənə la.

¹³ Nì mə ḡyìinə amwuə ìlànə pa ni təəmənə la ḡjiilo kò pànə pa ni m̀ikwùè ìmobə kòotè mə la mmyàanə mbi'tè, mèrə chi ntijmè tìjnjənə.

¹⁴ Nì kyìitè a ni pə ni àporəporè pìghə pi ḡwùè ntsùmə nki mmə ḡyìinə àkwùè nìyìinə yè laanənə, ntiinə ḡònə ni ka àkwùè nìyìinə e a laanə e ka a pə ghā zəənə a Ndò'nəmbyə. ¹⁵ Nì zhì'tè a wìghə lo kò ḡwùè ìwìghə ìtse a pì ìpònjè ni Nwùè à ngìrə. Kò ḡwùè ìwìghə ìtse a pə e tsa'a àtìghə yè l̀wùənə ni a kò'nə ntyè'ì mmə ḡjā ngə'è ni ndyi'è za ni ì furənə aḡunə àkòbè e. ¹⁶ Nì zəənə lo kò ḡwùè ìwìghə ìtse a pənjə ntyi'è e ngànjə ànyòrəkə kə ka mə pò e a Nwùè tsa'a Esau, ni à lè shwùunənə ìlìnjmè e tsa'a ntsàambyè moonə ni m̀izìghè ni mbè'ə pi zìghə a ta'à nkwùè. ¹⁷ Nì zhyè lo à lè pə nkwùè ndzùmə la nchi mmə ntā'a a ni kwìirə mborè ambo tā ìghobə; la a kantè e, ntiinə ka àlànə àtse a lè chi mbə e ghu a ni kwebè ànwùè ni à lè ghìrənə, mbaa pə tsa'nə à lè chinə mmə ntā'a ni nchyə a ìmyè ze.

¹⁸ Ka nì tō mbyàa a wìghə a mbyè àzwuumə za ni mbè'ə nì pètè tsa'nə pànə pi Israel lè tònə a mbyè mbarè Sinai ni ìmù i lè mənə nkirè aḡunə. Ka nì tō mbyàa a wìghə a alyi'ə ndzùmə, alyi'ə ni a sinənə ni nyimè, àghè'tè a kì mmə ndànjè. ¹⁹ Ka nì zu'ù a wìghə ntànjə ì mə ntsuwè a alyi'ə ghu pobə ḡyè ḡwùè. Nkwùè ni pànə pa lè zu'nə ḡyè Nwùè za, pobə lè pu'ù mbò lo kò a chi nshwənjə e. ²⁰ Mbè'nə ntā ni pi lè ḡānə ambo pobə i lè tìjnjè nki mmə nshwənjə lo, "A tē mbə pə nyàamè mbètè mbarè zə, pi tumpè a wèrə ni m̀ìghòorə nzhwuutè." ²¹ Alyi'ə ghu a lè mə nshwənjə pəənə tē Mùsì a shwənjə lo, "Àkwàrə a wìimè mè tē ḡwè ḡwùrè." ²² La nì kùmè ntō a zìghè pə aḡunə mbarè Zayònə, nki ntō amwuə mbòmpə àlā à ḡwùunə Nwùè wa ni à pənə ghù ntìjnjè; mbə Yèrusalèmə wa ni à pənə a nìpwuurè pəngèrə nkaamə nkaamə pə ghu mmə ḡgā'a. ²³ Nì tō la amwuə àshwatè pìtsāa pi mbyè pi ìpoonè pi Nwùè ni pi ḡwà'nə mə m̀ilìnə ìmobə a nìpwuurè, nki ntō la ambo Nwùè ni à wa ntso'tè m̀isā'a mì pànə pìtsùmə, nki ntō la ambo ìzhwùè pànə pa ni m̀inwùè ìmobə təəmənə pobə nki mbònjè mmyàanə. ²⁴ Nì tō la ambo Yēsù ni à lè tònə ni ìkàanə ghù shwuè, nki ntō ambo àləəmè e ni pi lè zàrənə a ká'a m̀inwùè m̀ishì'nə ntsàarə àləəmè Abèlè.

²⁵ Nì zhì'tè a wìghə a ni twuunə ḡyè ḡònə ni à shwənjənə ambo pìghə. Pànə ni pi twuunənə ḡyè ḡònə ni à lè mənə nkwàtə a ghobə a àtwuè ìshyè ka pobə kìirə a ghobə, mbè'ə pobə tyi'è nkiirè ḡyè ḡònə ni à wè nkwàtə a ghobə a nìpwuurè lə ìla? ²⁶ ḡyè Nwùè ì lè ghìrə àtwuè ìshyè àtsùmə a nè'nə nkwùè ghu, la tìtsònjə à ká'a mè lo, "Ka mbə chi ghìrè mə pə ndā'a àtwuè ìshyè zè lo à nè'nə, mbi kì ghìrè farə nìpwuurè lo tsèrə nè'nə." ²⁷ Àshwənjə zè lo, "Chi" a lanə nnèrə lo ìpwuumə pa ni pi lè tsùnjənə la pi ghā nè'è pèrə tso'ò, la pyè pa ni mbè'ə ka pì nè'è e a pèrə la ghā ḡhònjè.

²⁸ Lenəla, pəənə tē ḡjā a miyāa ambo Nwùè ntiinə pəənə pə ni ànwùè nìfò ni mbè'ə ka pi nè'è e. Pəənə tē nsəkəkə a Nwùè amwuə àlànə àtsùmə ni à pònjə e, nki nsəkəkə e ni àkwàrə, ²⁹ ntiinə Nwùè ìwəənə la ìmù ni i wa ntòonə àzwuumə àtsùmə.

Tsa'nə mbə'ə pəənə ghìrè ntiŋmə Nwùè i pòŋè

13 Nì lànè ni mbyè ntə nkòŋè a ŋwùè mo'ò mo'ò tsa'a pilyimə a ndzùmè Kristù. ² Nì tə nkwəmpə a ni kwiiirè ngàŋə nìghaanè amwuə mɪndā ìmìghə, ntiinə pànè pītse lè ghìrè a lenə nkwiirè pəngèrè amwuə mɪndā ìmobə tì zhyā. ³ Nì tə nkwəmpə pànè pa ni pì pənə a ndā ìtsanè tsa'a nì wè pìghə pì pobə alyi'ə ghu, nkì mmə nkwəmpə pyè ni pobə pə ndzəənè ngə'è la tsa'a nì wè ndzəənè ngə'è ghu pìghə pì pobə.

⁴ Pànè pītsumè wiiimè ànwùè nìzo'ò ni àghu'tè, kò nì lòo a wìghə ntsiŋnə ntò amwuə nìzo'ò ntiinə Nwùè à ghā chyā ìsà'a aŋunə ngàŋə àfànə pobə ngàŋə ànyòrəkè àtsùmè.

⁵ Kò nì pə a wìghə ni ntonə aŋunə nkabə, nì pə nì nìgha'ə aŋunə àzwuumè ni nì pənə ni zèrə ntiinə Nwùè à shwəŋənə lo, "Mbə'ə nda'a mmyà'tè mè a wìghə kè nkì ngwa'ə mè a wìghə apè." ⁶ A tə mbəla mbə lə pəənə shwəŋə tì àkwàrè lo,

"Ndò'nəmbyə la ngàŋə àyèmpə mè

Ka mbə pò mè àzwuumè àtse,

Mbə'ə ŋwùè misonə a ghìrè lə àkə ambo mìŋè?"

⁷ Nì kwəmpə ìtwuè pì ntsàambyè ni pì lè mənə nshwəŋə àshwəŋnə Nwùè ambo pìghə. Nì kwəmpə tsa'nə nìchyəmbyə ìghobə a lè pənə pobə pòŋè kwìghə, nkì mmə mmìŋnə tsa'nə pobə lè nùŋənə ntiŋmə ìghobə aŋunə Kristù. ⁸ Ka Yēsù Kristù a kwèbè e. A tyi'è ze ìzòonə, mbə ze mbə sìnə, mbə ghā ghoŋə ni nkuŋə.

⁹ Kò nì pyiimə lo mbuurè mìnwùè mì shwuè mītse ni pànè pa nnèrè a wìghə fuukə a wìghə amwuə àlànə yè ìshì'nə. A pòŋè pə lo àpòŋè ntiŋmə Nwùè à ghìrè mìn-tiŋmə ìmìghə tìŋnə. Ka pə e pə a ni nùŋə pìmbòomə mbə'ə mizìghè ni ka mèrə pə e ni àyèmpə àtse ambo pànè ni pì pə nnùŋə pìmbòomə pìghu. ¹⁰ Ka ngàŋə mǎ'ə Nwùè za ni lè mənə nfà'ə amwuə àzunə Nwùè lè pə a ghobə ni ìtìŋnə a ni zìghè mizìghè mì nìshwà'ə amwuə alyi'ə nìshwà'ə ghu. ¹¹ Àtwuè pìfò mǎ'ə Nwùè pì pìjəw a lè mə ndòo àləəmè mìnnyàamə nkwuunə nshwà'ə nìshwà'ə amwuə alyi'ə yè laanənə mmyàanə a ni sùu tìpòŋə pəənə. Lenəla pì tyi'è ndòo mbòbè ìzobə nfuurè ngə ntòonə a àpyiinə alyi'ə ni pànè pìghu lè mənə nchyə. ¹² Ntii ànwùè zanə, Yēsù à lè kì ndzəənə ngə'è nkwiŋhə a àpyiinə mbòmpə àla'ə gha mbə'ə àləəmè e à sùu pànə pobə laanə aŋunə tìpòŋə ìghobə. ¹³ Nì ndwuumə wə, a kù'nə lo pəənə furə a àpyiinə ngə ntsirè e nkì mbì'ì ìsiŋnə wa ni à lè pì'nə la. ¹⁴ Mbə'nə ka

pəənə pə wəənə ni mbòmpə àla'ə yitse ni i ghoŋənə ni nkuŋə àtwuè ìshyè ghə, pəənə pə nnaŋə pə zhyè za ni ì ghā tō la. ¹⁵ Tsa'nə a pənə a lenə la, pəənə tə ndànə a ndzùmè Yēsù ŋŋā ìpwuumə nìshwà'ə nkwiè ìtsùmə ambo Nwùè a ni ghu'tè e. Lə nchà'tə Nwùè ni ì furənə ambo pəə ni pəə pa nshwəŋə ni mìnswùè ìməə lo Yēsù la Ndò'nəmbyə. ¹⁶ Kò nì ləənə a ni ghìrè ìpòŋə kə a ni yèmpə pəənə ni ìpwuumə ni nì pənə ni pèrə, ntiinə lə mbuurè mìnshwà'ə ni Nwùè à kòŋənə.

¹⁷ Nì zu'nə ìtwuè ìpìghə ndzùnə ànwùè ni pobə pə nshwəŋə ambo pìghə ntiinə pobə pa nnaŋə a wìghə nkwiè ìtsùmə, nkì mbə ghā kì shwəŋə ambo Nwùè tsa'nə pobə pə nfà'ə. Nì tə mbəla ndzu'nə a ghobə, pobə fà'ə àfà'ə àzobə ni nìgha'ə ntiinə pobə tə mə fà'ə ni àsòmnhè zèrə za a yèmpə e a wìghə ni àzwuumə àtse apə. ¹⁸ Nì lànè ni mbyè nchà'tə a Nwùè nkwəmpə a wəə. Pəə zhyè lo mìn-tiŋmə ìməə laanə aŋunə àfà'ə ni pəə fà'nə, pəə kì ntà'ə a ni chyə a nìchyəmbyə ni wèrə a təəmənə amwuə ìlànə ìtsùmə. ¹⁹ Ngwə mbu'ù ambo pìghə lo nì tsùŋə nchà'tə a Nwùè mbə'ə à ghìrè nfa'a nkwiirè nkwiè ambo pìghə.

Ndwùèndzùmè àchà'tè Nwùè

²⁰ Nwùè wa ni à wa ŋŋā àporəporə ni à lè ghìrənə Ndò'nəmbyə ìwəənə Yēsù a kwìrè mbə'kə aŋunə nìwìghə, mbə ze wa ni à pənə ìmbyabə mìmbyə ghù ngwùunə, nkì mbə ze ni à lè wàrənə ìkàanə ni i ghoŋənə ni nkuŋə ni àləəmè e, ²¹ à ŋā ìpwuumə pìshì'nə ìtsùmə ni nì tǎ'nə mbə'ə nì kì ngìrè mìnwùè ni Nwùè à tǎ'nə. À lèrə ni mbyè ngìrè mìnwùè mītsumə ni à wa nkòŋə aŋunə pəənə ndànə ndzùmè Yēsù Kristù wa ni à pənə ni àghu'tè ni a ghoŋənə ni nkuŋə ni nkuŋə. Amen.

Ndwùèndzùmè àshwəŋnə

²² Pilyimə ìpā, ngwə mbu'ù mbò ambo pìghə lo nì tsùŋə nzhwi'tè àshwəŋnə zè ni à lè'tè mìn-tiŋmə ìmìghə, mbaa pə tsa'nə ka àŋwà'nə zè à sàa e la.

²³ Ntǎ'ə lo nì zhyè lo pì fuukə a ndyimə ìwəənə Timotì a ndā ìtsanə. À tə mbəla ndzànə ntò, yi pəə ze pì tō zəənə a wìghə. ²⁴ Nì chà'tè ìtwuè ìshwatè ìtsùmə pobə pànè pì Nwùè pītsumə. Pilyimə ìpəənə ni pobə pənə a Italy pə nchà'tə a wìghə. ²⁵ Nwùè à nèrè àpòŋə ntiŋmə e aŋunə pìghə pītsumə. Amen.

Jemè

Mɛnwùè a ni zhyê amwuè àŋwà'nè zè

Àŋwà'nè zè à lè ŋwà'nè Jemè ni à pənə momaa Yēsū. À lè ŋwà'nè àŋwà'nè zè la ambo ipoonè pi Kristù ni pi sapənə amwuè itwuumè itwuumè.

À lè ŋwà'nè ntəətə pənə pi Nwùè ni mɛnwùè mɛno'nə, la maa ànwùè a pə mbə'ə àpyiimè ntiŋmə. À lè shwəŋə lo pi pa ndzəənə àpyiimè ntiŋmə ŋwùè la aŋunə ngɛrè mɛnwùè ize. Jemè a chi nshwəŋə mbə'ə àzhi'tè (1.5-8), lo ŋònè ni à puŋəŋə àzhi'tè, à pyiitə ambo Nwùè ni àpyiimè ntiŋmə. A ki nchi ntəətə ipoonè pi Kristù lo pobə tə ngwiiimè iləəmè ipobə (3.1-12). Kò pobə tə ntso'tə a ghobə mɛnwùè mi pəənə, kò pobə ki mborè a ghobə aŋunə àpyiimè ntiŋmə àzobə.

Lě tsa'nə pi ghəpənə àŋwà'nè zè

Mɛnwùè a ni zhyê amwuè àŋwà'nè zè 1.1

Àpyiimè ntiŋmə pobə àzhi'tè 1.2-8

Ànwùè ngàŋə àfumè pobə ngàŋə nkabè 1.9-11

Nizhwi'fi a ŋwùè pobə nɛkwà'nè 1.12-18

Nizu'ù ànwùè Nwùè nki ngɛrè a zèrə 1.19-27

Àkwàtə mbə'ə nkyerə 2.1-13

Àpyiimè ntiŋmə pobə àfà'ə 2.14-26

Moonè Kristù pobə àləəmè e 3.1-18

Moonè Kristù pobə ipwuumè àtwuè ishəy 4.1-5.6

Pitse itəətə 5.7-20

1 A mɛŋə Jemè ngàŋə àfà'ə Nwùè pobə yi Ndò'nəm-byè Yēsū Kristù, mmə nchà'tə a wighə ngwàrə pənə pi Israel za nìghumè ntsòbè ipaa ni sapənə alyi'ə alyi'ə amwuè àtwuè ishəy ghè.

Àpyiimè ntiŋmə ghobə àzhi'tè

² Pilyimə ipà, nì kwiirè mbuurè nizhwi'fi ntsùmè ni ì tsirənə a wighə ni nìgha'ə, ³ ntiinə, mbuurè nizhwi'fi ntsùmè ni ì za nzhwi'fi àpyiimè ntiŋmə àzighə ì za ngɛrè nì pə ni àwiiimè ntiŋmə. ⁴ Nì zəənə lo àwiiimè ntiŋmə àzighə a lèrè ni mbyè amwuə nizhwi'fi ntsùmè tə nkwùè nko'ò nkù'ù, mbə ti àfàntə ànwùè. ⁵ La ŋwùè wighə itse à tə mbəla mbuŋə àzhi'tè, a loonə amwuè àchà'tè Nwùè ambo Nwùè, ni ă ŋà ambo ze; mbə'nə Nwùè à wa ŋŋà ni àpòŋə ntiŋmə ti àndànə ambo ŋwùè ntsùmè, ka tso'tə e mbò. ⁶ La nì pə nchà'tə a Nwùè nì pə ni àpyiimè ntiŋmə, kò nì pə ni minkə ntiinə ŋònə wa ntsùmè ni à wa mminkə à chyè la tsa'a nchyə wa ni ì wa mbəgrè amwuə nchyə ghu nìŋnənə, fèrə a mə ntinə a wèrə ndèrə nkwiirè ntinə nkwa. ⁷ Mbuurè ŋònə zèrə zə ni à loonənə ni mɛntiŋmə mimbəa mbə ni minkə aŋunə inwùè itsumè la, ka à pə kwiirè e àzwuumè àtse ambo Ndò'nəmbyè.

Ngàŋə nkabè pobə ngàŋə àfumè

⁹ Ndyimə iwəənə wùè ni à pənə ngàŋə àfumè, à pə ni nìgha'ə nkùè ni Nwùè à ŋaŋənə e àtìghə. ¹⁰ Ngàŋə nkabè ntsùmè à ki mbə ni nìgha'ə amwuə nkùè za ni Nwùè à shwu'kənə e a ishəy ntiinə ngàŋə nkabè ntsùmè à ghə làŋə tsa'a tōŋtōŋə ni à pobənə amwuə mipa'a la. ¹¹ Mbə'nə, nkùè ni nwuumè à tənə ntiŋmə la, a tōonə a nìyiinə ntsùmè, tōŋtōŋə a kwìnə, nìpòŋə e a ki mmyə. A ndəŋə ndəŋə tsa'nə ngàŋə nkabè à ghə làŋə amwuə nkùè ni à pənə nkarə nfà'ə ifà'ə ipə.

Nizhwi'fi ghobə nɛkwà'nè

¹² Mborè ì chyè ambo ŋònə wa ntsùmè ni à lwùutənə ntəəmè amwuə àpyiimè ntiŋmə amwuə nkùè za ni nizhwi'fi ntsùmè à tōnə ambo ze, ntiinə à tə ntsàarə a nizhwi'fi wèrə wè, Nwùè a tuŋə ngù'u e ni ì pənə nìchyəmbəyè ni à lè kà'ə mə ambo pənə pa ni pi kòŋənə e. ¹³ Mbuurè àkwà'nè zè ì tə ntsirè a ŋwùè kò a shwəŋə e lo, "Àkwà'nè zè a furè la ambo Nwùè." Mbə'nə pi pa ka kwà'nè e a Nwùè, ka Nwùè àtwuè ipiŋmə e a ki mmə nkwa'nè e a ŋwùè. ¹⁴ La àkwà'nè a za ntò ambo ŋwùè nkùè ni à ŋānə mbìŋmə e aŋunə ipwuumè pa ni ŋwùè misonə à tà'nə la pèrə sùŋə e nchyə amwuə àz'ə à kwà'nè. ¹⁵ Ipwuumè pa ni ŋwùè misonə à wa

ntà'la la pa nk'wùè amwuè ñwùè ntyi'è mbyè a tìpònjè; tìpònjè a k'ì nk'wùè t'è nko'ò nk'ù'ù, a ñà a n'èwìghè. ¹⁶ P'ilyimè ìpà, ñjiilo kò pí f'ìkè e a wìghè. ¹⁷ Mb'è'nà m'ìntyàn'è m'ìshì'nè m'ìtsùmè pobè ìpwuumè n'ì p'ònjè'nà m'myàanè ìtsùmè furè la a n'ìpwuurè nshwu'è, p'èrè furè la ambo N'wùèko'ò wa n'ì à l'è tsùnjè'nà m'ìnkà'la n'ì m'ì p'è'nà a n'ìpwuurè, mbè ze wa n'ì ka à k'wèbè e, ka k'ì m'è p'ènjè e lo ñà ndzùmè tsa'a l'ègrè. ¹⁸ A nk'ònjè ze, à l'è tsùnjè a w'èanè ndànjè a ndzùmè àshw'ènjè nk'ùnjè nkujè e ng'ìrè p'èanè p'è tsa'a ntsàambyè àzwuumè anjùnè ìpwuumè pa ìtsùmè n'ì à l'è tsùnjè'nà.

¹⁹ P'ilyimè ìpà, n'ì t'è àtwuè nzhyè ànwùè z'è! A k'ù'nè lo ñwùè ntsùmè a fa'a nzhyè zhwi'tè, ng'w'ìimè àl'èamè e a n'ì fa'a nshw'ènjè n'ì ng'w'ìimè mb'ìnjmè e a n'ì fa'a ndzànjè a lojè, ²⁰ ntiinè ñònjè n'ì à zanjè'nà a lojè ka à gh'ìrè e ànwùè n'ì N'wùè à t'è'nà lo à gh'ìrè. ²¹ Len'èla, n'ì wa'è ìnwùè nts'ìnjè'nà ìtsùmè pobè ìkwànjè tìpònjè ìtsùmè, nshwu'k'è mb'ìnjmè ìzìghè ñj'è ambo N'wùè, mbyiimè àshw'ènjè za n'ì à pyè'nà amwuè m'ìntijmè ìmìghè, mbè àshw'ènjè za n'ì à chwarè a wìghè.

²² Kò n'ì k'ì nf'ìghè a wìghè mb'ìnjmè ìzìghè ndzu'ù a wìghè ànwùè N'wùè zu'nè. A k'ù'nè lo n'ì gh'ìrè ànwùè n'ì a shw'ènjè'nà. ²³ Ñònjè n'ì à wa ndzu'ù ànwùè N'wùè zu'nè, ka m'è f'è'è e n'ì z'èrè, à chyè la tsa'a ñònjè n'ì à nanjè'nà ìsìghè e amwuè malèmè ndz'èanè mb'ìnjmè e. ²⁴ Nkwùè n'ì à nanjè m'è mb'ìnjmè e ndz'èanè tyi'è ìshì'nè a p'ènjè nd'èrè e, la a k'ì p'è tyi'è l'è, a zùnjè nd'èanè e tsa'nè mb'ìnjmè e ì p'è'nà. ²⁵ Ñònjè n'ì à nanjè'nà a mb'òomè wa n'ì à kyàat'è'nà m'ìnk'ìrè m'ì ìtsanjè anjùnè p'èanè ìshì'nè, nt'è àtwuè a n'ì f'è'è n'ì w'èrè, ka p'è zu'ù e zùnjè l'èanè, N'wùè à gh'è chyè mborè anjùnè ìnwùè ìtsùmè n'ì à wa ng'ìrè.

²⁶ Ñònjè ìtse à t'è mbè amwuè p'ìghè n'ì à kwànjè'nà lo à t'ìnjè'nà amwuè ànwùè N'wùè la ka zhyè w'ìimè e àl'èamè e, y'ì ànwùè N'wùè e za la tyi'è àff'ì, a k'ì mmè nf'ìk'è la mb'ìnjmè e. ²⁷ Ànwùè n'ì N'wùèko'ò T'è ìw'èanè à l'òonè lo a k'ù'nè ka p'è e n'ì nts'ìnjè'nà a chyè lo: n'ì p'è nnanjè p'ìtyè pobè p'ìkwùè amwuè ng'è'è izobè, n'ì nchi mbè a n'ì pyabè mb'ìnjmè ìzìghè mb'è'è m'ìnwùè m'ì àtwuè ìshyè ts'ènjè.

Àkwatè mb'è'è n'ìn'èrè a t'èchwii

2 P'ilyimè ìpà, tsa'a p'èanè n'ì p'ì n'ùnjè'nà nt'ìnjmè ìghobè anjùnè Nd'ò'n'èmbyè Y'èsù Kristù, w'ùè wa n'ì à p'èanè Nd'ò'n'èmbyè àghu'tè, kò n'ì ghu'tè a wìghè p'èanè n'ì t'èchwii a n'ì zùnjè tsa'nè n'ì z'èan'è'nà a ghobè. ² Tyi'è p'èanè l'òo lo ngànjè nkabè n'ì à w'ìnè àk'ì n'ì p'ì tsùnjè'nà n'ì àt'ìnjè'nà goldè pobè ìts'è'è p'ì ts'è'nà à t'ò amwuè ndà àshwatè ìzìghè, ngànjè àfumè n'ì à w'ìnè ìs'ìitè ìts'è'è a k'ì nt'ò nk'wuunè àze. ³ N'ì t'è mb'èla nt'è àtwuè nn'èrè àghu'tè ambo ñònjè wa n'ì à kor'è'nà mb'ìnjmè e ìshì'nè nshw'ènjè ambo ze lo, "T'ò nn'wuunè a n'ìghè anjùnè al'ènjè ìshì'nè z'è," la nshw'ènjè ambo ngànjè àfumè wa lo, "T'èamè a n'ìy'ì" k'è "T'ò ng'w'ìitè a ìshyè n'ìghè a n'ìpwùnè m'ìkwùè ìm'è," ⁴ ka n'ì z'èanè a wìghè lo n'ì n'èrè m'è a t'èchwii amwuè p'ìghè, n'ì mmè ntso'tè p'èanè ndzùnjè àkwànjè tìpònjè àzìghè? ⁵ N'ì zhwi'tè mb'è p'ilyimè ìpà, N'wùè à tso'ò m'è ngànjè àfumè

amwuè àtwuè ìshyè ghè ng'ìrè lo pobè pyiimè a Y'èsù Kristù, mbè n'ì àf'ù'ù nk'ùnjè nkujè ng'è ndzìghè ànwùè n'ìf'ò zhyè n'ì à l'è k'è'è m'è ambo p'èanè pa n'ì pobè k'ònjè'nà e. ⁶ La n'ì p'è nnanjè ngànjè àfumè ka m'è funjè a wìghè n'ì àzwuumè àtse. P'èanè n'ì p'ì zhyi'nè a wìghè nsùnjè a wìghè nchyà amwuè m'ìndà m'ìs'è'a la p'èw'è? Ka à p'è e la p'ìghànjè p'ì nkabè? ⁷ A tyi'è pobè n'ì p'ì pa nshw'ènjè ìnwùè tìpònjè mb'è'è n'ìl'ìnè ts'ì ìshì'nè tsa n'ì p'ì ñà'nè ambo p'ìghè la.

⁸ La n'ì t'è lanè nn'ùnjè a t'ènk'ònjè nt'è N'wùè wa n'ì à p'èanè amwuè ànjw'è'nè lo, "M'è nk'ònjè a ndyimè o tyi'è tsa'nè w'è k'ònjè'nà mb'ìnjmè o," y'ì w'è gh'ìrè ìshì'nè. ⁹ La n'ì t'è m'è nt'w'ùt'è p'èanè n'ì t'èchwii a n'ì zùnjè tsa'nè n'ì m'èanè ndz'èanè a ghobè, y'ì n'ì w'ìghè m'è ànwùè, mb'òomè a k'ì ng'w'ìimè a wìghè tsa'a p'èanè n'ì ka p'ì n'ùnjè a ghobè a mb'òomè. ¹⁰ Ñwùè à t'è m'è nn'ùnjè p'ìm-b'òomè p'ìtsùmè la ng'w'ìghè a ta'è, y'ì à w'ìghè m'è la p'èrè p'ìtsùmè, ¹¹ ntiinè ñònjè wa n'ì à l'è shw'ènjè'nà lo, "K'ò w'è gh'ìrè àf'èanè," à l'è k'ì nshw'ènjè lo, "K'ò w'è zhwuut'è." Len'èla w'è t'è ka gh'ìrè o àf'èanè la nzhwuut'è a ñwùè y'ì w'è w'ìghè m'è nt'è. ¹² N'ì gh'ìrè àshw'ènjè àzìghè pobè m'ìf'è'nè ìmìghè p'è m'ì p'èanè n'ì p'ì gh'è tso'tè m'ìs'è'a ìmobè zùnjè nt'è wa n'ì ì wa nkyàat'è m'ìnk'ìrè m'ì ìtsanjè anjùnè p'èanè. ¹³ Mb'è'nà, ka N'wùè a p'è gh'è koorè e m'ìl'ìnjè m'ì ñònjè n'ì à wa ka koorè e m'ìl'ìnjè m'ì ñwùè amwuè nkwùè ntso'tè m'ìs'è'a. Àk'oorè m'ìl'ìnjè a gh'è ts'èarè ntso'tè ìs'è'a.

Àpyiimè nt'ìnjmè ghobè n'ìf'è'a

¹⁴ P'ilyimè ìpà, ñwùè à t'è nshw'ènjè lo à w'è n'ì àpyiimè nt'ìnjmè la ka m'ìf'è'nè ìm'è m'è nn'èrè m'ìnwùè m'ìshì'nè, a y'èmp'è e l'è n'ì àk'è? Mb'è'è m'ìbuurè àpyiimè nt'ìnjmè z'è ì chwarè e a ye ap'è. ¹⁵ Ndyimè ìw'èanè gh'ù m'èngyè k'è ghu mbyànjè à t'è ka p'è e n'ì ìts'è'è p'ì w'ìnè n'ì ka p'è e n'ì m'ìzìghè n'ì m'ì k'ù'n'è'nà a n'ì zìghè n'ìjyè ìtsùmè, ¹⁶ ta'è ñwùè w'ìghè à t'è shw'ènjè ambo pobè lo, "L'èrè n'ì àpor'èporè, ng'w'ì ìts'è'è nk'w'up'è mb'ìnjmè o n'ì ndzìghè ndzwurè," y'ì a y'èmp'è a ghobè l'è n'ì àk'è mb'è'è n'ì ka ñà a wìghè ìpwuumè pa n'ì p'èrè pa ngyèmp'è a ghobè a n'ì gh'ìrè lo pobè chyè? ¹⁷ Tsa'nè a p'èanè a lenè la, àpyiimè nt'ìnjmè z'èrè n'ì z'èrè n'ì a za ka gh'ìrè e lo w'è gh'ìrè m'ìnwùè m'ìshì'nè, a àpyiimè nt'ìnjmè n'ì a kwìghè m'è.

¹⁸ La mb'è'è ñònjè ìtse a shw'ènjè lo, "W'è w'è n'ì àpyiimè nt'ìnjmè; m'è m'è nf'è'a m'ìnwùè m'ìshì'nè." À t'è shw'ènjè a lenè àp'ènjè àshw'ènjè m'è a p'è lo, "N'èrè m'è n'ì àpyiimè nt'ìnjmè o za n'ì ka w'è p'è ng'ìrè o m'ìnwùè m'ìshì'nè la, ñn'èrè o n'ì àpyiimè nt'ìnjmè m'è n'ì m'ìnwùè m'ìshì'nè myè n'ì ngw'è ng'ìrè." ¹⁹ N'ì pyiimè lo a ye ta'è N'wùèko'ò ze n'ì ze? A p'ònjè! M'èaa p'è ìzhyè pyiimè, n'ì mmè mb'ò t'è ngw'ùrè a mbyè ze. ²⁰ Àpuuk'è ñònjè! W'è ta'è a n'ì zhyè àl'ènè lo àpyiimè nt'ìnjmè za n'ì z'èrè za ka gh'ìrè e m'ìnwùè m'ìshì'nè la àff'ìf'ì?

²¹ Ng'è anjùnè t'è p'ì t'è ìw'èanè, Àbràhamè, N'wùè à l'è l'òo e tsa'a ñònjè n'ì m'ìnwùè ìm'è t'èam'è'nà la ndànjè la a ndzùmè àpyiimè nt'ìnjmè e ghobè àf'è'a e nkwùè n'ì à l'è l'òonè a moonè e Isàk'è a n'ì gh'è ng'ìrè n'ìshw'è'a ghu ambo N'wùè. ²² N'ì z'èanè lo àpyiimè nt'ìnjmè Àbràhamè a l'è y'ìinè nd'ènjè nd'ènjè pobè àf'è'a e. Àf'è'a e a tyi'è

ngìrè lo àpyiimè ntiŋmè e á ko'ò nkù'ù. ²³ Lenəla, a lè ko'ò mbwuumè tsa'nə àŋwà'nə Nwùè a shwəŋəna lo, "Abrahamè à lè pyiimè a Nwùè, Nwùè a lòo e tsa'a rònè ni mɛnɔwùè ìme təəmənə," lenəla pi tyi'è nfunə a Abrahamè ni ìswùè Nwùè. ²⁴ Nì zəənè lo, Nwùè à wa ndòo e a rɔwùè tsa'a rònè ni mɛnɔwùè ìme təəmənə ndàŋə e la a ndzùmè ngìrè mɛnɔwùè ìshì'nè ìze ka pə e pə a ndzùmè àpyiimè ntiŋmè e ndà'á.

²⁵ A lè ki mbə la ndəŋə ndəŋə ambo Rahàbè àkwàrè məngyè za. Nwùè à lè lòo e tsa'a rònè ni mɛnɔwùè ìme təəmənə nkùwùè ni à lè kwìirənə pànə pi Israel pa ni pi lè tònə lo nyoorè ìlyi'ə a ndà ze ntyi'è ngìrè pəbə ləŋə amwuə àlənə yè nyaanə ndèrè a ghobə.

²⁶ Tsa'nə mbɛŋmè tə mbə ti Àzhwùè ì pə àkwuə, a ki mbə tsa'nə àpyiimè ntiŋmè a tə mbə ti ìfà'á, àpyiimè ntiŋmè ghu a ki mbə àkwuə.

A kù'nè lo pànè wiiimè ìləəmè ìpəbə

3 Pilyimə ìpà, ka a pòŋə e lo pighə pìno'nə pə pìnerè ìnwùè, ntiinə nì zhyēnə lo ìsà'a ìwəənə tsa'a pìnerè ìnwùè ghà tìŋnə tsàarə a yì pànə pìtse.

² Pəənə pìtsùmè pa nfàntè mɛnɔwùè. La rònè ìtse à tə pə ghu ni ka à pə nfàntè e aŋunə mɛnɔwùè ni à wa nshwəŋə yi la rònè ni mɛnɔwùè ìme pòŋə nə mmyàanə, a ki mbə rònè ni mbə'ə a wiiimè mbɛŋmè e ntsùmè.

³ Pəənə tə chyà a jangàrə a ntswùè ləəmə a ni ghìrè lo à zu'nə a wəənə yi mbə'ə pəənə ki zhyə ghìrè lo à lèrè amwuə pàa ni pəənə kòŋə. ⁴ Pəənə naŋə ìpaŋə pìwùunə pa amwuə nchyə, pèrə patə nfaŋə fanəna la, fèrə ntiŋnə a ki mmə ntiinə a pèrə. Pi pa nnya'a ntiinə a pèrə la tyi'è pìmiŋyì'ə lə nshwù'tə, a pəŋə ndèrə amwuə pàa ni ìsùŋə àpaŋə à kòŋəna lo à lèrè. ⁵ A ki mbə tyi'è ndəŋə ndəŋə aŋunə àləəmè za ni a pənə a ntswùè pəənə la. A kì kìnə la mbə tyi'è alaamə mbɛŋmè yè tìŋnə ni a za nnèrè mbɛŋmè ni mbuurè mɛnɔwùè mɛwùunə ni mbə'ə zèrə a ghìrè. Kwàŋə amwuə mbuurè ni mbə'ə mɛlyi'ə ìmù a sa'a ntòonə a ta'á maa kòŋə!

⁶ Àləəmè a chyə tsa'a ìmù. Mbə tsa'a àtwuè ìshyè ni a lwenəna ni ìnwùè tìpòŋə mbə e amwuə pəənə nsiimè ìnwùè tìpòŋə amwuə ìlaamə mbɛŋmè pəənə tyi'è ìtsùmè. A za ntòonə a nìchyəmbýə ìwəənə ni ìmù wa ni ì furənə amwuə àkìnə ìmù. ⁷ Nwùè misonə à zhyə a ni ghìrè mɛnyàamə chyə pəbə pi pəənə. À ghìrè mə mɛnyàamə mitsùmè ni mi pənə a isighə kə amwuə nchyə, ni mɛnyàamə mi tsənə ghobə pìsìŋə, ni mbuurè mɛnyàamə tsa'a mɛnyoorè ni mbuurè mɛnyàamə mi nchyə tsa'a ìswuə chyə pəbə pi pəənə. ⁸ La ka rɔwùè misonə a zhyə e a ni wiiimè àləəmè e. Àləəmè la àzwuumè za ni a pìnə ka mizùŋə ka pi ki mmə nzhyə wiiimè e a zèrə, a za nno'ò ni ndyì'è ni mbə'ə zèrə zhwuutə a rɔwùè. ⁹ Pəənə pa nsəkə a Nwùèko'ò Tà ìwəənə ni zèrə nki mmə ndòo tyi'è a zèrə ndzòmè pəənə ni Nwùè à lè tsùŋəna pi shwuə e. ¹⁰ Àshwəŋnə mborè pəbə ndzòmè a za nfulè tyi'è amwuə ta'á ntswùè; ka à kù'nè e a lenə mbà pilyimə ìpà. ¹¹ Nìmwurè ìshyè ni mbə'ə nchyə yì ìŋmənə furə amwuə, mbə'ə nchyə yì ìwùənə ki furə e amwuə apə. ¹² Pilyimə ìpà, mbə'ə nkàarə ì la'a ndzumè e ifaŋə mighurə apə, ìghəbè ki

nda'a ndzumè e àkobə apə; mbə'ə ndòorə nchyə ngwanə ì la'a nki rɔŋə e nchyə yì nònə apə.

Àzhì'tè ni a furənə ambo Nwùè

¹³ Nwùè iwighə ìtse à wè ghu ni à zhì'tənə nki ntsùŋə nzhyə ìnwùè? À ghìrè zèrə à furè ndaanə aŋunə nìchyəmbýə e; nki nshwu'kə mbɛŋmè e ngìrè mɛnɔwùè mìshì'nè myè ni mèrə nèrənə àzhì'tè yèghu. ¹⁴ La nì tə mbəla mbə ni àghè'nə ghobə àngə'ə ni nìkòŋə ìtwuè ìpighə amwuə mɛntiŋmè ìmighə, kò nì tsòo wighə a ghàŋə kə ntwuunə a nkùŋə nkuŋə. ¹⁵ Ka mbuurè àzhì'tè za ì furè e la ambo Nwùè; a àzhì'tè àtwuè ìshyè, ka pə e ni àzhwùè Nwùè, nki nfulè pə ambo ìzhyə.

¹⁶ Alyi'ə za àtsùmè ni àghè'nə a pənə ghu pànə kòŋə pə ìtwuè ìpəbə, a chyə la mbuurè àzhwà'nə àtsùmè a pə ghu nki ndwènə ni ìnwùè tìpòŋə pìno'nə.

¹⁷ La àzhì'tè za ni a furənə ambo Nwùè a chyə la mbyè ndaanə, mmə nkòŋə a ni ghìrè lo pànə ntwuunə ìshì'nə, mmə ntaŋnə pə a ni kwàŋə ìkwàŋə pìshì'nə, mmə ndzu'nə, mbə ni àkòorè mìlìŋə, mmə ngìrè mɛnɔwùè mìshì'nə. Njònə ni à pənə ni mbuurè àzhì'tè zè à chyə la ka pə e ni minkə, ka ki mə fìkə e pəənə.

¹⁸ Nkwùè ni ngàŋə àporəporə ghìrənə lo àporəporə à pə amwuə pəənə, pəbə pyè la àporəporə, a tyi'è nkùwùè ngìrè lo pànə tyi'è ngìrè mɛnɔwùè ni mi təəmənə a mbyè Nwùè.

Kò nì chyà ìswuunə pighə pi mɛnɔwùè mi àtwuè ìshyè

4 Àzwuumè ni a lòonə mintsòo ghobə mìlà'á ntò a tìtìrè pighə la àkə? Ka a pə e la ìkwàŋə ìpwuumè pànə pi misonə ni nì wa nchyə amwuə mɛntiŋmè ìmighə pèrə tyi'è mmə ndzòŋnə amwuə pighə ka mə tà'á e lo nì potə nnwuunə la? ² Nì tà'á ìpwuumè la ka pə zəənə a wighə. Nchwutə mbɛŋmè a ni zhwuutə, mɛntiŋmè ìmighə mə ngyii ìpwuumè; la tsa'nə ka nì pə wighə ni pèrə la, nì tyi'è nsa'nə, ndzòŋnə pighə ni pighə. Mbə'ə nì pə a wighə ni ìpwuumè pìghu apə, ntiinə ka nì pə mbyiitə a wighə a pèrə ambo Nwùè. ³ Nì pa mbyiitə, la ka pə wighə ni pèrə ntiinə nì pa mbyiitə amwuə àlənə tìpòŋə nki mmə mbyiitə ìpwuumè ni pànə pi misonə pa ntà'á la. ⁴ Pighə ngàŋə àfànə! Ka nì zhyə a wighə lo nìchyə ìswuunə pighə pi mɛnɔwùè mi àtwuè ìshyè la nìchyə a kipaana a tìtìrè pighə pi Nwùè. Lenəla rɔwùè wa ntsùmè ni à pənə ìswuə ìpwuumè àtwuè ìshyè la ngàŋə kipaana Nwùè. ⁵ Kò nì kwàŋə lo alyi'ə àŋwà'nə Nwùè zè a nyii la chwìrè nshwəŋə lo, "Àzhwùè za ni Nwùè à lè rɔŋə ambo pəənə a zè ntsa'á aŋunə ìpwuumè ka mizùŋə." ⁶ La mborè ni Nwùè à wa rɔŋə ambo pəənə ì ghìrè pəənə tìŋnə ntsàarə àzhwùè ni a za ngìrè pəənə tsa'á aŋunə ìpwuumè pèrə pə. Amwuə ndwuumè ni àŋwà'nə Nwùè a za nshwəŋə lo, "Nwùèko'ò à twuunə e àko'ò mbɛŋmè la nchyə mborè aŋunə pyè pa ni pəbə shwu'kənə mbɛŋmè ìzobə a ìshyè la." ⁷ Lenəla, nì mə nshwu'kə mbɛŋmè ìzighə rɔŋə ambo Nwùè. Mmə ntwuunə a wighə ìnwùè Satàanə, à

† Pìtse ìŋwà'nə shwəŋə lo, àzhwùè za ni Nwùè à rɔŋə ambo pəənə a za ngè'nə ìkòŋnə wa ni pànə pənə ni wèrə aŋunə àtwuè ìshyè tsa'a rònə mbyàŋnə ni à kòna a ngwùə e a atwura àfànə.

pi kîirè a wighè. ⁸ Nî mæ ntô mbaatè a Nwùè mb'è Nwùè â ki ntô mbaatè a wighè. Ngànjè ngîrè ìnwùè tîpònjè, nî sùu mbô ìmighè mbà! Pîghè pa ni nî pænè ngànjè àpègrè, nî ghîrè mèrè laanè. ⁹ Nî pæ nsòmnhè, ntyi'è mmæ mbonè ngyii; ngîrè nîwii iwighè â pènjè ntyi'è nîyii; nîgha'è iwighè â pènjè ntyi'è àsòmnhè. ¹⁰ Nî shwu'kè mbînjmè ìzighè a ìshyè a mbyè Ndò'nèmbÿè; à pi njankè a wighè àtîghè.

Àkwatè mb'è nîtsò'tè a ndyimè o moonè Kristù

¹¹ Kò nî ki nshwènjè ìnwùè tîpònjè a njunè pîtse pèènhè mbà pilyimè ìpâ. Njònè wa ni à shwènjènhè a tîpònjè a njunè moonè Kristù nki ntso'tè e la, à twuunè la ntè nki mmæ ntso'tè a wèrè. Wè tæ mmæ ntso'tè ntè yi ka wè pæ o njònè ni à wa ndzúnè ntè, ghò la ngànjè ntso'tè mîsà'a. ¹² Nwùèko'ò la ndà'a njònè ni à wa njà ntè, nki mmæ ntso'tè. A ye ndà'a ze ni ze ni mb'è a chwàrè a njwùè nki ntsènjè e. Wè lòo mbînjmè o læ tsa'a ìwè a ni tæ ntso'tè a ndyimè o?

Àkwatè mb'è nîtsòo a ghànjè

¹³ Nî tsùnjè zhwi'tè mbà pîghè pa ni nî wa nshwènjè lo, "À pæ sinè kè a ghà pæ a ngwù'è pæ lèrè amwuè yîtse mbòmpè àla'è ngè nchyè ghu a njunè ta'a ngu'u ntajè a mîtaanè ntsùnjè ndzighè àpii." ¹⁴ La ka zhyè a wighè tsa'nè nîchyèmbÿè iwighè à ghà pæ a ngwù'è. Nî wè mbè læ tsa'a mb'è ngwù'è ni ì nàanènhè ìlyi'è nki wùutè siimè e. ¹⁵ Nî chyè a ni shwènjè pæ lo, "Ndò'nèmbÿè à tæ kònjè, pæ chyè pîtînjè ngîrè a zè pòbè zhyè." ¹⁶ La tîtsònjè, nî wè nko'ò mbînjmè nki mmæ ntsòo pîghànjè ìpîghè; ka à kù'nè e a lenè.

¹⁷ Njiilo, njònè ni à zhyènhè ànwùè ìshî'nè ni a kù'nènhè a ni ghîrè, ka ghîrè e a zèrè, à ghîrè la tîpònjè.

Àkwatè ambo ngànjè nkabè

5 Ngànjè nkabè, nî zhwi'tè ànwùè ni mbi shwènjè ambo pîghè! Nî pæ mbù nki mmæ ngyii ni ìtînjè nti ng'è ni ì pi tó a njunè pîghè! ² Nkabè ìzîghè ì lê mæ, ìs'è kî ndzîghè ìts'è ìpîghè. ³ Àwùrèkaamè a wîimè mæ ìtînjè goldè pòbè ìtînjè silbà ìpîghè. Àwùrèkaamè zèrè zè a ghà pæ la àlènè a ni nèrè mînwùè ma myè ni nî ghîrènhè la; kî zîghè mbòbè mbînjmè ìzîghè tsa'a ì-mù. Nî shwatè mæ mînkabè ìmîghè amwuè mînjyè mæ ni mî pænè mînjyè mî ndwùutè. ⁴ Nî pîrè a wighè mînkabè mî pèènhè ni pòbè pa nfà'a amwuè mîswùumè ìmîghè tî twuè. Nî zhwi'tè a nîyii ìghobè! Nîyii pànè pa ni pòbè pa nfà'a amwuè mîswùumè ìmîghè à pyàa mæ ambo Nwùè, Ndò'nèmbÿè Nwùèko'ò. ⁵ Nîchyèmbÿè iwighè amwuè àtwuè ìshyè ghè à lwènhè ni ìpwuümè pîshî'nè pa ni mbòbè mbînjmè ì za nkònjè la. Nî zîghè mæ ndzwurè tæ ndwèntè ntyi'è tsa'a mînyàamè mæ mbyabè njyè ni pi ghà wàrè a mèrè. ⁶ Nî sa'a mæ mîsà'a mî pànè ni mînwùè ìmobè tæmènhè, nchyè

ng'è a njunè pòbè, nzhwuutè pànè tî ìsumè ànwùè; la ka pòbè pæ kwà a ghobè.

Àwîimè nti njmè pòbè àchà'tè Nwùè

⁷ Pilyimè ìpâ, nî pæ ngwîimè mîntînjmè ìmîghè mbyabè tæ mbyàa njyè ni Ndò'nèmbÿè à ghà chi tó. Nî zèènhè ndwuümè ni ìndyî'è mîswùumè à wa ngwîimè nti njmè e mbyabè lo mîzîghè ìme ko'ò a ni furè a nkwe mbènjè ngè mbyàa nkwe nîfù'ù. ⁸ A kù'nè lo nî kî mmæ ngwîimè mîntînjmè ìmîghè, ngwîimè àpyiimè nti njmè àzîghè â tînjè ntiinhè nkwe nîtò Ndò'nèmbÿè ì zè mbaatè.

⁹ Kò nî tæ ndwùmpè pîtse pèènhè mbà pilyimè ìpâ, mb'è Nwùèko'ò a kanjè chyè ìsà'a a njunè pîghè. Ngànjè sa'a mîsà'a à paatè mæ, à wè tæmè a ntswùè ndà. ¹⁰ Pilyimè ìpâ, nî kwèmpè ngànjè ntwuümè Nwùè za ni lè pæ nshwènjè a njunè nîlinè ni Ndò'nèmbÿè la. Nî lòo a ghobè tsa'a àlènè pànè pa pyè ni pòbè læ wîimènhè nti njmè amwuè nkwe ng'è. ¹¹ Mb'ènhè pèènhè lè zèènhènhè lo Nwùè à lè chyè mborè a njunè pòbè nti àwîimè nti njmè àzobè. Nî lè zu'ù mæ ànwùè mb'è àwîimè nti njmè Yobè nki nzyè mbuurè àfù'ù ni Nwùè à lè lwùutènhè njà ambo ze. A tyi'è nkùnjè nkujè, Ndò'nèmbÿè à wa nkoorè mîlînjè nki mmæ nzhwi'tè a nîyii pèènhè. ¹² Pilyimè ìpâ, zhyè ni a tsàarènhè àtsùmè a pæ lo kò nî kî ntsèèmhè. Kò nî tsèèmhè a njunè nîpwuurè kè ìshyè kè a njunè àzwuümè àtse. Nî ghîrè "ngànjè" iwighè â pæ "ngànjè", "ee" iwighè â kî mbè "ee" mb'è Nwùè a kanjè chyè ìsà'a a njunè pîghè. ¹³ Njwùè wighè ìtse à wè amwuè ng'è? À pæ nchà'tè a Nwùè. Njwùè wighè ìtse à wè mbè ni nîgha'è? A kù'nè lo â zòbè nchyè ngu'tè a Nwùè ghu. ¹⁴ Njwùè wighè ìtse à wè ngòonè? À tsàa ntwuümè ambo ìtwuè àshwatè ìpòonè pi Kristù pî tó nchà'tè a Nwùè àtwuè ze, ndzò'ò e ni mîghurè mî àporèporè a njunè nîlinè ni Ndò'nèmbÿè. ¹⁵ Àchà'tè Nwùè zèrè zè ni pi chà'tènhè ni àpyiimè nti njmè a pi parè a ngoonè wèrè wè. Nwùè à pi kwîrè njè e ni nîchyèmbÿè; A kî mbè lo à lè fàntè mæ ànwùè yi Nwùè à pi lèènhè a tîpònjè e ghu. ¹⁶ Lenèla, nî tæ mbyiimè ìfàntè ìnwùè a tîtîrè pîghè, mmæ nchà'tè a Nwùè pîghè ni pîghè, mb'è Nwùè â parè wighè. Àchà'tè Nwùè njwùè ni mînwùè ìme tæmènhè a za ntwu'tè mîtînjè mî wùunè.

¹⁷ Elijah à lè kî mbèla njwùè misonjè tsa'a pèènhè. À lè chà'tè a Nwùè ni nti njmè e ìtsùmè lo kò mbènjè ì lô e, mbènjè ì kî ka lô e amwuè àla'è ghu a njunè ngu'u ìtarè ni àtùmè. ¹⁸ Ngu'u zèrè zè lè lànjè a kî nchi nchà'tè a Nwùè lo mbènjè ì lô, ì kî ndò ngîrè mîzîghè ko'ò.

¹⁹ Pilyimè ìpâ, ta'a njwùè iwighè à tæ mbèla ngwa'a nkùnjè nkujè ghütse njwùè a lòo e nkwîrè nkwe, ²⁰ nî kwèmpè lo: njònè wa ntsùmè ni à ghîrènhè ngànjè ngîrè ìnwùè tîpònjè a myà'tè a tîpònjè e la, à ghà chwàrè a ngànjè ngîrè ìnwùè tîpònjè wa a ntswùè nîwîghè, kî ghîrè pî lèènhè ìfàntè ìnwùè ìpe pîno'nè.

1 Pità

Mìnwùè a ni zhyê amwuê àḡwà'nè zè

Lě ntsàambyè àḡwà'nè Pità ni à lə pənə ngàḡè ntwuumè Yěsú Kristù. À lè ḡwà'nè àḡwà'nè zè nkwùè ni à lè pənə àl'à Romè pobə Mark. À lè ḡwà'nè a zè ambo ìpoonè pi Kristù ni lè sapənə a ìlyí'ə ìlyí'ə. À lè ḡwà'nè àḡwà'nè zè la a ni tətətè ìtwuè ìshwatè ni lè kinə mbə tsa'a ze (5.1-4), nnèrè lo à fà'à la àfà'à ni Ndò'nəmbyè à lè ḡānə ambo ze lo à mə ndzè mbyè ndzìrè ìze za ni ntìḡmè e ìtsùmè (Jònə 2.15-18).

Pità à lè tətətè a ghobə lo kò pobə tə nsòmnnè kí mmə nkwàḡè ntiinə mbuurè àkwà'nè ni pobə pənə amwuè tà'à zhwí'í la àpyiimè ntìḡmè àzobə la a pə l'wùutè ghìrè pobə k'wùè nchi ngu'tè a Nwùè ndèrè ni mbyè (1.6-7).

Lě tsa'nə pi ghàpənə àḡwà'nè zè

Mìnwùè a ni zhyê amwuê àḡwà'nè zè 1.1-2

Àkwàḡè tsa'nə Nwùè à ghă chwàrè pəənə 1.3-12

Àtətətè mbə'ə nìchyəmbýè ghù ndaanənə 1.13-2.10

Tsa'nə moonè Nwùè à chyēnə a ni chyê nkwùè ngə'ə 2.11-4.19

Ìpoonè pi Nwùè shwu'kə mbìḡmè ìzobə a ìshyê nfà'à àfà'à e 5.1-11

Mìnwùè ni Pità à l'wùutənə nshwəḡè 5.12-14

1 Àḡwà'nè zè a furè ambo mìḡḡè Pità ngàḡè ntwuumè Yěsú Kristù, mmə ndèrè ambo pànè pi Nwùè ni a tso'nə, pobə mə nchyê tsa'a ngàḡə nìghaanə amwuè pàa àl'à Pontùsè, ni Galatia, ni Kàpàdosyà, ni Asia farə amwuè Bithynia. ² Tă Nwùè à tso'ò mə a wìghə a ni zùḡḡè tsa'nə à lè nùḡḡənə; Àzhwùè e a ghìrè nì pə pànè pi laanənə a ni mə ndzu'ù ànwùè ni Yěsú Kristù à wè nshwəḡè a ni zùḡḡè tsa'nə à sùnə a wìghə ni àzwuumè nìshwà'à za ni à lè ḡānə la ni a pənə àləəmè e.

Nwùè à nèrè àpòḡḡè ntìḡmè e yè nò'nə aḡunə pìghə, nkí ḡḡā a wìghə ni àporəporè yè nò'nə.

Pəənə nùḡḡè ntìḡmè aḡunə Nwùè ntə mbyabè àzwuumè ni a ghonənə ni nkuḡè

³ Pəənə ḡā a miyàa ambo Nwùè Tă pi Ndò'nəmbyè ìwəənə Yěsú Kristù. À lè kòḡḡè a wəənə tìsìḡḡə ḡḡā a wəənə ni nìchyəmbýè yì shwuè tsa'nə à lè zhwuumənə a Yěsú Kristù aḡunə nìwìghə. Ntii ànwùè zanə, pəənə pə nnùḡḡè ntìḡmè aḡunə Nwùè ntə mbyabè tsa'a pànè ni pi pənə ni nìchyəmbýè, ⁴ ntə mbyabè a ni zìghə ìpwuumè pa ni ka pèrə mə mbî e, ka mə lî e, kə ka kî mə k'wèbè e tsa'nə pèrə lè pənə. Nwùè à nùḡḡè ìpwuumè pè la ambo pìghə a nìpwuurè. ⁵ Ìpwuumè pè chyê ambo pìghə pa ni Nwùè ni à pənə ni mìtìḡḡè à fuukè mə a wìghə amwuè ngə'ə mbə'ə nì ghă mbə ni nìchwarə wa ni nì pənə ni wèrə, mbə ghă zəənə a wèrə amwuè ndwùutə nkwùè. ⁶ Nì pə ni nìghà'à mbə'ə mìnwùè mèrə mè, mbaa pə tsa'nə a chi təəmè aḡunə mətùmə nkwùè lo nì sòmnnè ntiḡ ngə'ə ni nì wè ndzəənə pobə

nìzhwí'í Nwùè. ⁷ À wa zhwí'í la a ni zəənə lo àpyiimè ntìḡmè àzìghə a tìḡḡè lo. À tə mbə pə àtìḡḡə goldè ni mbə'ə pi tsəḡḡè, pi pa nki nzhwí'í ni ìmù. A tyí'è mbə lə, pi tyí'è ka zhwí'í e a àpyiimè ntìḡmè àzìghə ni a tsàarənə a goldè, mbə'ə a chi ntìḡḡè ndèrè ni mbyè? Lenəla, nìlinè ni Nwùè fanə, mbə ni àghu'tè amwuè nḡyè za ni Yěsú a ghă tō. ⁸ Mbaa pə tsa'nə nì pìrè mə a wìghə a ye tì zəənə la. Nì wè nkòḡḡè e mbaa pə tsa'nə ka nì mə ndzəənə a wìghə a ye tìtsòḡḡè la, nì nùḡḡè ntìḡmè ìwìghə aḡunə ze. Nkí mbə ni mbuurè nìghà'à za ni mbə'ə ka ntswùè shwəḡè e. ⁹ Nì pə ni nìghà'à tì àndànə ntiinə Nwùè à fuukənə a wìghə amwuè ngə'ə; la ìsùmə ni nì nùḡḡənə ntìḡmè wìghə aḡunə ze.

¹⁰ Ngàḡḡè ntwuumè Nwùè zhyè ni lè mənə ntiitè lo àpòḡḡè ntìḡmè Nwùè ni a pənə àzìghə la a ghă tō, pobə lè lanə ntà'à nkí mbyiitè mìnwùè mbə'ə nìchwarə wèrə wè ¹¹ Pobə lè tanḡḡè a ni zhyê nkwùè ghu farə tsa'nə ì ghă tō. Nkwùè za ni àzhwùè Kristù a lè mənə nshwəḡənə amwuè mìnntìḡmè ìmobə nkí mə ntiitè mbuurè ngə'ə ni Kristù à ghă zəənə pobə mbuurè àghu'tè ni Kristù à ghă pə ni zèrə. ¹² Nwùè à lè ghìrè ngàḡḡè ntwuumè zèrə zè zhyê lo ka pobə lè mə nfà'à a ghobə la aḡunə ìshì'nə ìghobə, pobə lè mə nfà'à pə aḡunə ìshì'nə ìwìghə. Pobə lè shwəḡè a wìghə ni mìnwùè ma ni pànè ni pi shwəḡənə ntwuumè ghù ìshì'nə wa tìtsòḡḡè pobə shwəḡè mə a wìghə ndàḡḡè a ndzùmè àzhwùè Nwùè ni a furənə a nìpwuurè. Lə a pə ànwùè ni pəngèrə pa nḡyì a ni zhyê.

Nwùè à wè nfunjè a wəənè lo pəənè chyê a nìchyəm-byê ghù ndaanəna

¹³ Nì chwu'tè mbìjəmè a ni fà'à, ngwìimè mbìjəmè ìzìghè, ntê àtswuè a ni pyabè a àpònjè ntiəmè Nwùè ni à ghà nèrè nkwùè ni Yésù à nèrè ìpìjəmè e ambo ñwùè ntsùmè. ¹⁴ Tsa'a ìpoonè ni pi pa ndzu'nè, kò nì pyiimè a wìghè lo ghèrè mìnwùè mi tìpònjè ma ni mbìjəmè ìzìghè lè mənə ntà'à nkwùè ni nì lè pìrənə amwuə ìpù'u. ¹⁵ Nì laanè amwuə mìnwùè ma mìtsùmè ni nì wa ngìrè, tyi'è tsa'a Nwùè wa ni à lè funjənə a wìghè à kìnə ndaanə. ¹⁶ Mbè'nə àñwà'nè Nwùè a shwəjənə lo, "Nì laanè tyi'è tsa'nə ñkìnə ndaanə àzà." ¹⁷ Tsa'nə nì wa nfunjè a Nwùè ni Tà iwìghè nkwùè ni nì mənə nchà'tè a Nwùè, a pə ze wa ni à wa tso'tè mìsà'a ka kònjè e a ñwùè, ndzùnjè e pə ngìrè mìnwùè ìzobə la, nì tə nchyè a nìchyəmbyè ni àkwàrè Nwùè nkwùè ìtsùmè ni nì pənə a àla'à yè nyaanə. ¹⁸ Mbè'nə nì zhyəñə àzwuumè ni à lè tsu'nə ìtwuè ìpìghè ni zèrə aɟunə nìchyəmbyè àfffi wa ni pìtā ìpìghè lè nèrənə a wìghè ni wèrə. Ka àzwuumè ghu a pə e zhyè ni a za mbî tsa'a goldè kè silbà. ¹⁹ Nwùè à lè chwarè a wìghè la ni àləəmè Kristù za ni a tsəñə la. À lè pə tsa'a mômbyè nìshwà'à wa ni ka à pə e ni àl'ò kè ni ntsìjñə ìtse. ²⁰ Nwùè à lè tso'ò mə e za'à pi pònjè tsùnjè àtswuè ìshyè ntyi'è ngìrè pi zhyè e amwuə mìnjyè mìndwùutə mə ntii wìghè. ²¹ Nì lè lànjè la ndzùmè ze nnùnjè ntiəmè ìwìghè aɟunə Nwùè wa ni à lè zhwuumənə e aɟunə nìwìghè ñjā e ni àghu'tè. Lenəla, àpyiimè ntiəmè àzìghè ni nìnjùnjè ntiəmè mbyabè a chyè la aɟunə Nwùè. ²² Tsa'nə Nwùè à lè sùu mə a wìghè nì laanè ntiinə nì wè ndzùnjè a nkùjə nkujə la, nì tyi'è mbə ni nkùjə nkujə ìkònjè aɟunə pilyimə ìpìghè la, nì kònjè a ñwùè mo'ò mo'ò ni ntiəmè ìwìghè ìtsùmè. ²³ A ni lànjè a ndzùmè àsh-wəjñə Nwùè za ni a za nchyè nki ngonjè ni nkujə la, Nwùè à kwìrè mbyè a wìghè nì tyi'è mbə tsa'a ìpoonè pi ñònə wa ni à wa ka kwìghè e, ka pə e pə ñònə ni à wa nkwìghè tsa'a pìmā pobə pìtā ìpìghè pənə. ²⁴ Mbè'nə àñwà'nè Nwùè a shwəjə lo, "Ñwùè misonjə à chyè mbə la tsa'a nìyiinə, nìpònjè e ntsùmè a kì mbə tsa'a tōjñə Nìyiinə ntsùmè à wa mbobè, tōjñə a kùwùrè, ²⁵ la àshwəjñə Ndò'nəmbýè a ghojñə ni nkujə." Lè ntwuumè ghu ni pi lè chwìitənə ambo pìghè la.

Nìghòorə ni tsèrə tsa nchyè ghobə àla'à yè laanənə

2 Tsa'nə a pənə lə la, nì wa'à a tìpònjè ntsùmè tsa'a pìchwirè pobə àpègrè ni àghè'nè farə àshwəjñə tìpònjè. ² Nì pə tsa'a ìpoonè pi porè ni nɟyè nìpìjñè ì za ndzanjè a ghobə nkwùè ntsùmè, pobə tà'à a ni nyonjè nìpìjñè ni àzhwùè ni ka pi wìrəkè e. Njiilo nì mə nnyonjè a tsèrə mbè'ə kùwùè pə ni nìchwarè. ³ Mbè'nə àñwà'nè Nwùè a shwəjənə lo, "Nì zhwi'í mə nki nzhýè mbònjənə Ndò'nəmbýè."

⁴ Nì tó ambo ze, ze wa ni à pənə nìghòorə ni nì pənə ni nìchyəmbyè ni pànè pi misonjə lè twuumənə ndòo tsa'a àzwuumè àfffi, la Nwùè a tso'ò a tsèrə tsa'a àzwu-

umə ni ndùnə e tsəñə. ⁵ Nì tó ambo Ndò'nəmbýè nki mbə tsa'a mìghòorə ni mi pənə ni nìchyəmbyè ngìrè Nwùè à ləo a wìghè mboomè ndà mìshwà'à ghu, nì tyi'è fà'à amwuə tsa'a ngànjə mà'à Nwùè yì laanənə, mbè'ə shwà'à mìshwà'à ni Nwùè à kwìirè lànjè a ndzùmè Yésù Kristù. ⁶ Mbè'nə a pənə amwuə àñwà'nè Nwùè lo,

"Nì nanjè; ngwè nùnjè nìghòorə ni ndà a Zayònə, nìghòorə ni nìl'wùè ni ndà ni ndwùnə e i tsəñə; ñwùè ntsùmè ni à nùjənə ntiəmè e aɟunə ze ka à pə ghà pə e ni ìsìjñə."

⁷ Ngè aɟunə pìghè pa ni nì nùjənə ntiəmè ìwìghè aɟunə ze, a nìghòorə ni ndwùnə e tsəñə. La ngè aɟunə pànè pa ni ka pobə nùnjè a ghobə ntiəmè ìghobə aɟunə ze,

"Nìghòorə tsa ni pìmboomè mìndà lè twuumənə la, ni pènjè ntyi'è ntiəmè nìghòorə aɟunə nìl'wùè ni ndà."

⁸ Yètse alyi'ə amwuə àñwà'nè Nwùè a shwəjə lo, "A nìghòorə tsa ni nì ghà ghèrè pànè kòntè aɟunə, mbə àlārəkè nìghòorə ni a ghà ghèrè pànè kunè." Pobə ghà kòntè aɟunə ntiinə ka pobə zu'nə a ghobə àshwəjñə Nwùè. A kì mbə la tsa'nə Nwùè à lè nùjənə.

⁹ La ngè aɟunə pìghè, pìghè la ngwàrè ni Nwùè à lè tso'ò mə, mbə ngànjə mà'à Nwùè ìfò, mbə pànè pi àla'à yè laanənə, mbə pànè pi Nwùè ni lè tso'nə lo pobə tə nchwìitə mìnwùè mi yerənə yerənə ìmè, nki mbə ze wa ni à lè fuukənə a wìghè amwuə ndzùmə ndòo ntó amwuə nkà'à ghù tsiinənə wa. ¹⁰ A lè pə nkwùè ìtse la ka nì pi a wìghè pànè pi Nwùè, la tìtsònjè pìghè a pəənə ìpè; à lè pə nkwùè ìtse la ka nì zhyè a wìghè àkooorè mìlìjñè Nwùè aɟunə pìghè, la tìtsònjè à nèrè mə a wìghè ni zèrə.

Ìpù'ù Nwùè

¹¹ Pìswùə ìpā pìshì'nè, tsa'nə nì pənə pə pìtò tónə nki mbə pìndànjè lànjənə amwuə àtswuè ìshyè ghə la, nì tə nkìrè ìpwuumè pa ni mbòbè mbìjəmè ì za ntà'à, mbə pyè ni pèrə pa ndzònjè e zònjənə pobə pyè pa ni mìntiəmè ìmìghè ma ntà'à la. ¹² Nì wìimè a nìchyəmbyè iwìghè ghù ìshì'nə a tìtìrè pìtìzhyè a Nwùè amwuə ndwuumè ni pobə tə mbə la nshwəjə lo nì wè ngìrè a tìpònjè, pobə gha ndwùutè ndzəənə mìnwùè mìshì'nè ìmìghè ntyi'è ngu'tè a Nwùè amwuə nɟyè ni à ghà tó.

Nì zu'nè pànè ni pi pu'tənə àla'à pobə pìmasàa ìpìghè

¹³ Ntii Ndò'nəmbýè, nì tə ngu'tè a ñwùè ntsùmè ni pi tənə lo a tə mbu'tè a àla'à, kə a pə ìfò àtswuè pìfò, ¹⁴ 21 kè pìgovìno ni pi tso'nə lo pobè tə nchyà ìsà'a aɟunə ngànjə ngìrè ìnwùè tìpònjè, nki mmə ngu'tè ngànjə ngìrè mìnwùè mìshì'nè. ¹⁵ Mbè'nə Nwùè a wa ntà'à lo nì tə ngìrè mìnwùè mìshì'nè a ni lòo nnàanə ìfffi ìshwəjñə pa ni furənə a ntswùè ìkìghè pəənə la. ¹⁶ Nì chyè tsa'a pànè ni ka ànwùè àtse a korè e a ghobə, la kò nì tyi'è ndòo ìsàanə zèrə zè nkùwupè mìnwùè mi tìpònjè ìmìghè ghu. Nì chyè tsa'a ngànjə àfà'à Nwùè.

¹⁷ Nì tə ngu'tè a ñwùè ntsùmè, nkònjè pilyimə ìpìghè ni

pighə pi pobə nùŋə̀nə ntiŋmə aŋunə Nwùè, mbô a Nwùè nkí ngu'tə a ìfô.

Àlènə ngə'è Kristù

¹⁸ Pighə ngə̀ŋə̀ àfà'á, ni tsùŋə̀ ndzu'nə̀ pìmasàa ìpighə, ŋŋá a ghobə̀ ni àghu'tə; ka pə̀ e pə̀ ambo ndà'á pyè pa ni pi pa ngìrè ìshì'nè aŋunə̀ pighə, nkí mbonè la. Ni zu'nè farə̀ pyè pa ni pi tsə̀nə. ¹⁹ Nwùè à pi pyiimè o mbə'ə̀ wè zəənè ngə'è ni ka ì pə̀ e ìzò ntiinə̀ wè zhyə̀nə̀ ànwùè ni à wa ntà'á a zèrə. ²⁰ Mbə'ə̀ ka wè zighè o àpìi àtse nkwùè ni pi mənə̀ nkə'è o wè wiiimè ntiŋmə̀ ndzəənè ngə'è ntii ànwùè tìpòŋə̀ ni wè ghìrənə. La wè tə̀ ngwiiimè ntiŋmə̀ mə̀ ndzəənè ngə'è nkwùè ni wè ghìrənə ànwùè ìshì'nè zèrə zə̀ a pə̀ ànwùè ìshì'nè ambo ghò a mbyè Nwùè. ²¹ Mbə'nə̀ Nwùè à lè funə̀nə̀ a wighə̀ la lo nì tə̀ ngìrè a lenə̀ ntiinə̀ Kristù à lè zəənè ngə'è àtwuè ni pighə, nnùŋə̀ la àlènə̀ ambo pighə̀ lo nì tə̀ ndzùŋə̀ mbòbè̀ mìkwùè ìzəə. ²² Ka à lè ghìrè e ànwùè tìpòŋə̀ àtse. Ka ŋwùè a kì mbə̀ e ghu ni à la'á mə̀ ndzu'ù a chwìrə̀ a furə̀ a ntswùè ze. ²³ Nkwùè ni pi lè mənə̀ ndzòomè e, ka à lè kwà e; nkwùè ni à lè mənə̀ ndzəənè ngə'è, ka à lè shwàŋə̀ e a ŋwùè. À lè ŋá pə̀ mbìŋmə̀ e ambo Nwùè wa ni à kù'nə̀nə̀ a ni tso'tə̀ mìsà'a mì pəənè. ²⁴ Kristù àtwuè mbìŋmə̀ e à lè pì'í a tìpòŋə̀ ìwəənə̀ aŋunə̀ mbìŋmə̀ e ndèrə̀ aŋunə̀ àtìghə̀ pànkə̀nə̀, mbə'ə̀ pəənè kwìghə̀ aŋunə̀ tìpòŋə̀ ìwəənə̀ la ntyi'è mmə̀ ngìrè mìnwùè mì təəmənə̀. Pì lè chyá ìlǎ aŋunə̀ ze la mbarə̀ a wighə̀ la parə̀nə, ²⁵ ntiinə̀ nì lè pə̀nə̀ la tsa'a mìmbyè̀ mìndzirè̀ ni mì fàntə̀nə̀ a àlànə̀ àzobə, la tìtsòŋə̀, ni kwìrè̀ nkwè ambo ìmbyabè̀ mìmbyə̀ wa, à kì mbə̀ ze wa ni a twu'tə̀nə̀ mìnŋmə̀ ìmìghə.

Tsa'nə̀ mbə'ə̀ pə̀ngyè̀ pobə̀ pìlwuumə̀ ìpobə̀ chyé

3 Tyi'è tsa'nə̀ ngə̀ŋə̀ àfà'á zu'nə̀nə̀ pìmasàa ìpobə̀ la, pə̀ngyè̀, nì kì ndzu'nə̀ pìlwuumə̀ ìpighə̀ njiilo pìtse tə̀ mbə̀ ghu ni ka pobə̀ nùŋə̀ a ghobə̀ ntiŋmə̀ ìghobə̀ aŋunə̀ àshwə̀ŋə̀ Nwùè, mbòomə̀ iwìghə̀ à ghìrè̀ pobə̀ tō ambo Kristù tìghu nì shwə̀ŋə̀ àshwə̀ŋə̀, ² ntiinə̀ pobə̀ zəənə̀nə̀ àkwàrə̀ a Nwùè amwuə̀ pighə̀ pobə̀ mbòomə̀ iwìghə̀ yì ìshì'nè. ³ Kò nìpòŋə̀ iwìghə̀ a pə̀ e pə̀ wùè ni nì lòo pə̀ ìpwuumə̀ kwì'nə̀ a wèrə̀ ghu a ndzùmə̀ ìsìghə̀; tsa'nə̀ ndwuumə̀ ni nì wa tsùŋə̀ ìtwuè ìpighə̀, ngwì misonə̀ mì tsə̀nə̀ ghobə̀ ìtsə'ə̀ pi tsə̀nə. ⁴ Nì ghìrè̀ nìpòŋə̀ iwìghə̀ à pə̀ wùè ni à ləəmənə̀ amwuə̀ mìnŋmə̀ ìmìghə̀, mbə̀ wùè ni à wa ka kwèbè̀ e, mbə̀ ntiŋmə̀ wa ni i wa ngìrè̀ mìnwùè ndaa ndaa ni àporə̀porə̀ ni a pə̀nə̀ ànwùè ni a pòŋə̀nə̀ a Nwùè ntsàarə̀ àzwuumə̀ àtsùmə̀. ⁵ Lǎ tsa'nə̀ pə̀ngyè̀ pì ntsàambyè̀ ni pi lè laanə̀nə̀ nkí nnùŋə̀ àkwàŋə̀ àzobə̀ àtsùmə̀ aŋunə̀ Nwùè lè mənə̀ nnèrə̀ a nìpòŋə̀ ìghobə̀, nshwu'kə̀ mbìŋmə̀ ìzobə̀ a mbyè̀ pìlwuumə̀ ìpobə̀. ⁶ Tyi'è tsa'nə̀ Sarah à lè zu'nə̀nə̀ a ndwuumə̀ e Abrahàmə̀ tə̀ nfunə̀ farə̀ ni "Masàa mə̀." Nì zhyə̀ lo nì tyi'è mbə̀ la ìpoonə̀ ìpə̀ pi pə̀ngyè̀ tìtsòŋə̀ mbə'ə̀ nì mə̀ ngìrè̀ mìnwùè mì təəmənə̀ ka ŋá wighə̀ ìsàanə̀ ambo àkwàrə̀. ⁷ Nì ndwuumə̀ wè ni pìlwuumə̀, nì chyé pighə̀ pə̀ngyè̀ ìpighə̀ amwuə̀ àlànə̀ yè̀ ìshì'nè, ntwu'tə̀ a

ghobə̀ ni àghu'tə̀ njiilo pobə̀ chyé̀ la mborə̀ ntsàarə̀ a wighə̀. Pighə̀ pi pobə̀ pə̀ ghá pwwutə̀ kwìirə̀ a nìchyə̀mbyə̀ wa ni Nwùè à wa ŋŋá la. Nì ghìrè̀ a lenə̀ njiilo kò àzwuumə̀ àtse a nàanə̀ e àchà'tə̀ Nwùè àzìghə.

Nì tə̀ ndzəənə̀ ngə'è ndà'á pə̀ aŋunə̀ ìshì'nè ni nì wa ngìrè̀

⁸ Ntə'á lwùutə̀ ànwùè ni i mənə̀ nshwə̀ŋə̀ la lo, nì ghìrè̀ mìnwùè tsa'a pànə̀ ni pi pə̀nə̀ ni ta'á àkwàŋə̀, i kòŋə̀ mbìŋmə̀ ìzìghə̀ tsa'a pilyimə̀, mmə̀ ngìrè̀ ìshì'nè a tìtìrə̀ pighə̀, mmə̀ koorə̀ mìlìŋə̀ ŋwùè mo'ó mo'ó nkí mmə̀ nshwu'kə̀ mbìŋmə̀ ìzìghə̀ ambo ŋwùè mo'ó mo'ó. ⁹ Kò nì kwùè a wighə̀ a tìpòŋə̀ ni tìpòŋə̀, kò wè kì nchyá o ndòonə̀ aŋunə̀ ŋònə̀ ni a chyānə̀ ndòonə̀ aŋunə̀ ghò. Nì ŋá a ghobə̀ pə̀ ni mborə̀ ntiinə̀ Nwùè à lè funə̀ a wighə̀ la lo nì tə̀ ngìrè̀ a lenə̀ mbə'ə̀ a kì ŋá a wighə̀ ni mborə̀. ¹⁰ Ntiinə̀ àŋwà'nə̀ Nwùè a shwə̀ŋə̀ lo: "Ŋwùè wa ntsùmə̀ ni à kòŋə̀nə̀ lo pə̀ ni nìchyə̀mbyə̀ kì zəənə̀ mìnjyè̀ mìshì'nè, à ŋo'ò àləəmè̀ e aŋunə̀ àshwə̀ŋə̀ tìpòŋə̀ nkí ngwiiimè̀ àkòbè̀ ntswùè e aŋunə̀ àshwə̀ŋə̀ àfìghə.

¹¹ Á kì ngwa'á a tìpòŋə̀ ntə̀ ngìrè̀ ìshì'nè; ntaŋə̀nə̀ a ni tà'á àporə̀porə̀ nkí ndzùŋə̀ a zèrə̀ nì ntiŋmə̀ e ìtsùmə̀.

¹² Mbə'nə̀ Ndò'nə̀mbyə̀ à wa ntə̀ ìmyə̀ ìme aŋunə̀ pànə̀ ni pi ghìrè̀ mìnwùè mì təəmənə̀, mìtugrə̀ ìme kì mə̀ ndzu'ù àchà'tə̀ Nwùè àzobə; la mbə̀ŋə̀ ìsìghə̀ e aŋunə̀ pànə̀ ni pi ghìrənə̀ a tìpòŋə̀."

¹³ A ìwə̀ ni mbə'ə̀ a ghìrè̀ ànwùè a tìpòŋə̀ aŋunə̀ pighə̀ mbə'ə̀ nì mə̀ tà'á a ni ghìrè̀ ìshì'nè? ¹⁴ Nì tə̀ pə̀la mmə̀ ndzəənə̀ ngə'è pə̀ ntii ànwùè ni nì ghìrənə̀ a təəmə̀, nìgha'á iwìghə̀ a pə̀ pə̀ ghu? Kò nì tə̀ mbô a wighə̀ a ŋònə̀ ìtse, kò mìnŋmə̀ ìmìghə̀ tə̀ nə'nə̀. ¹⁵ La nì pə̀ ni àkwàrə̀ aŋunə̀ Kristù tsa'a Ndò'nə̀mbyə̀ nkí mmə̀ nchwu'tə̀ mbìŋmə̀ nkwùè ìtsùmə̀ a ni ŋá àpə̀ŋə̀ àshwə̀ŋə̀ ambo ŋwùè ntsùmə̀ ni à pyiitə̀nə̀ a wighə̀ ni àpyiitə̀ mbə'ə̀ ànwùè ni nì mənə̀ mbyabə̀. ¹⁶ Nì kwùè a ghobə̀ pə̀ ni àghu'tə̀ pobə̀ àpotə̀ àshwə̀ŋə̀ ni ntiŋmə̀ ghu laanə̀nə̀ mbə'ə̀ ìsìŋnə̀ ì koorə̀ pànə̀ pa ni pobə̀ pa ndzòomə̀ a wighə̀ mbə'ə̀ mìnwùè mìshì'nè ni nì wa ngìrè̀ ntii Kristù la ¹⁷ ntiinə̀ a pòŋə̀ ambo pighə̀ a ni zəənə̀ ngə'è, mbə̀ pə̀ tsa'nə̀ Nwùè a kòŋə̀nə̀ ntsàarə̀ a ni tə̀ ngìrè̀ a tìpòŋə̀. ¹⁸ Mbə'nə̀ Kristù a lè kwìghə̀nə̀ ntii tìpòŋə̀ pəənə̀ a ta'á nkwùè. Mbə̀ ze wa ni mìnwùè ìme təəmənə̀, nkwiŋhə̀ àtwuè ni pànə̀ pa ni ka mìnwùè ìmòbə̀ təəmə̀ e, ndòo a ghobə̀ ntō ambo Nwùè. Pì lè zhwuutə̀ e la mbòbè̀ mbìŋmə̀ e, la ngìrè̀ a pə̀ ni nìchyə̀mbyə̀ amwuə̀ Àzhwùè. ¹⁹ Á lè lèrə̀ tsa'a àzhwùè ngə̀ nchwiitə̀ ntwuumə̀ Nwùè ambo ìzhwùè pa ni lè pə̀nə̀ a ndá ìtsarə̀ la. ²⁰ Lə̀ lè pə̀ ìzhwùè pànə̀ pa ni pi lè twuumənə̀ a ghobə̀ a ni zu'nə̀ ntwuumə̀ Nwùè nkwùè za ni à lè wiiimə̀nə̀ ntiŋmə̀ e mbyabə̀ tsa'nə̀ Noà à lè mənə̀ nkoomə̀ àpaŋə̀ la. Á lè pə̀ ndà'á pànə̀ nìfàamə̀ ni pi lè pə̀nə̀ amwuə̀ àpaŋə̀ za ni ka nchyə̀ lè zhwuutə̀ a ghobə̀. ²¹ Zèrə̀ zə̀ a lè pə̀ àlènə̀ àkwìirə̀ nchyə̀ sìnə̀ wè ni a za nchwarə̀ a wəənə̀, ka pə̀ e àzwuumə̀ ni a za nsùu

pə ndòtə aɲunə mbɛ̃ɲmè. A nkà'nə ni ɛ̃ furənə amwuə ntiɲmè ghù laanənə ndèrè ambo Nwùè. Nkà'nə zè ɛ̃ chwàrə a wighə tsa'nə Yēsū Kristù à lè zhwuumənə a nɛ̃wighə la. ²² Kristù wa ni à ko'ò mə ndèrə a nɛ̃pwuurè ntyi'è nnwuunə a pàa Nwùè yè zighənə, ntyi'è mmə mbu'tè pəngèrə pobə ngàɲə mɛ̃tɛ̃ɲnè ni pànə ni pobə pa mbu'tè a nɛ̃pwuurè.

Pànə ni pi nùɲənə ntiɲmè aɲunə Kristù pobə chyə a nɛ̃chyəmbyə tɛ̃chwii

4 Tsa'nə Kristù à lè zəənənə ngə'ə la, nɛ̃ ki chwu'tə mbɛ̃ɲmè a ni zəənənə ngə'ə tsa'a ze ntiinə ɲònə wa ntsùmə ni à zəənənə ngə'ə à furə amwuə tɛ̃pòɲə. ² Lenəla, ka a lè chi chyə è àpwù'è nɛ̃chyəmbyə è amwuə àtwuə ɛ̃shyè ghè amwuə ɛ̃lànɲə tɛ̃pòɲə pa ni ɲwùè misonɲə a t'ànə la. A lè chyə pə amwuə ndwuumə ni Nwùè a kòɲənə. ³ Nɛ̃ pyè mmə ntsənɲə nkɛ̃wùè ɛ̃zighə yəno'nə amwuə mɛ̃ɲɲyè ni mi lè lànɲənə a ni ghèrè mɛ̃n-wùè ni pɛ̃tɛ̃zhyə a Nwùè lè mənə ngɛ̃rè. Mmə nchyə a nɛ̃chyəmbyə ànyòrəkè nki mbə ni kòonə, mmə nnò mbaarè, nshwatə ngɛ̃rè ɛ̃kɛ̃fɛ̃ mɛ̃n-wùè. ⁴ A kə'nə pɛ̃tɛ̃zhyə a Nwùè pè tɛ̃tsòɲə amwuə ndwuumə ni ka nɛ̃ pwuutə a wighə ghobə amwuə nɛ̃chyəmbyə mɛ̃nyàamə pobə ni tsəɲə ɛ̃pwuumə àfɛ̃fɛ̃. Lenəla pobə tyi'è mmə ndzòomə a wighə. ⁵ La, pobə ghə tiitè tsa'nə pobə lè fà'nə ambo Nwùè ni à chwu'tə mə mbɛ̃ɲmè e a ni tso'tè ɛ̃sà'a pànə pɛ̃tɛ̃ɲnə pobə pɛ̃kwuə. ⁶ Lè ɛ̃sùmə ni Kristù à lè chwiitənə ntwuumə ghù ɛ̃shì'nə wa farə ambo pɛ̃kwuə pyè ni Nwùè a lè tso'tè mə ɛ̃sà'a ɛ̃ghobə, ngɛ̃rè pobə kwikè tyi'è tsa'nə à ghèrè ambo ɲwùè misonɲə ntsùmə. À lè chwiitə ambo pobə la mbə'ə ɛ̃zhwùè ɛ̃pobə chyə tsa'nə Nwùè à wə nchyə.

Ndwuumə ni mbə'ə pəənə twu'tè ɛ̃pwuumə ni Nwùè à ɲānə

⁷ Ndwuutə ànwùè àtsùmə ɛ̃ paatə, njiilo nɛ̃ wiiimə mbɛ̃ɲmè ɛ̃zighə, mbə ni mɛ̃ntiɲmè mi laanənə mbə'ə chà'tə a Nwùè ɛ̃shì'nə. ⁸ Maa ànwùè ni à pənə ghu à chyə lo, nɛ̃ kòɲə mbɛ̃ɲmè ɛ̃zighə ɛ̃shì'nə, ntiinə ɛ̃kòɲnə ɛ̃ kwiipənə a tɛ̃pòɲə yì no'nə. ⁹ Nɛ̃ kwiirè pɛ̃ghɛ̃ɛ̃nə amwuə mɛ̃ndā ɛ̃mighə tighu nɛ̃ lɛ̃wùmpə. ¹⁰ Nɛ̃ lòo ɛ̃zhì'tè pa ni Nwùè à ɲānə ambo pighə àtwuə àtwuə la ngyèmpə a pɛ̃tse pànə ghu tsa'a pànə ni pi zhyə'nə a ni fà'à ni àzwuumə ni Nwùè à ɲānə ambo pobə. ¹¹ Njònə ni à wa nshwəɲə ànwùè Nwùè, à wa nshwəɲə tyi'è ànwùè ni à kwiirənə ambo Nwùè. Njònə ni à wa nfà'à à fà'à tyi'è ni mɛ̃tɛ̃ɲnə ni Nwùè à ɲānə ambo ze, njiilo pəənə ɲā àghu'tè ambo Nwùè aɲunə ànwùè àtsùmə ni pəənə mənə ngɛ̃rè, ndàɲə a ndzùmə Yēsū Kristù wa ni àghu'tè pobə ɛ̃tɛ̃ɲnə pənə ambo ze ngonɲə ambo ze ni nkunə ni nkunə. Amen.

Nizəənə ngə'ə tsa'a moonə Kristù

¹² Pilyimə ɛ̃pā, kò a kə'nə e a wighə mbə'ə mbuurè ɛ̃k-wà'nə pɛ̃tɛ̃ɲnə ni tsirənə a wighə pə tsa'a ànwùè shwuə ni a tònə ambo pighə. ¹³ Nɛ̃ pə mə gha'à gha'nə lo nɛ̃ wə ni ɛ̃sàanə a ni zəənə ngə'ə ni Kristù a lè zəənənə,

mbə'ə ghə pə ni nɛ̃gha'à yè no'nə nkɛ̃wùè ni a ghə tó ni ntiɲnə e yi yerənə yerənə wa. ¹⁴ Pi tə mə ndzòomə a wighə ntiinə nɛ̃ wə ndzùɲə a Kristù, yi mborè ɛ̃ za aɲunə pighə, a ni nèrè lo àzhwùè àghu'tè za ni a pənə àzhwùè Nwùè la, a zə aɲunə pighə. ¹⁵ Nwùè wighə ɛ̃tse a mə ndzəənə ngə'ə, kò zəənə e pə ntiinə a pənə nzh-wuutə pəənə, kə ɛ̃ndzəərè kə ngàɲə ngɛ̃rè ɛ̃nwùè tɛ̃pòɲə, kə ɲònə ni a chyānə àpò amwuə mɛ̃n-wùè mi pəənə. ¹⁶ Nɛ̃ tə mbəla mə ndzəənə ngə'ə tsa'a ɛ̃pooonə pi Kristù, kò nɛ̃ pə a wighə ni ɛ̃siɲnə. Nɛ̃ ɲā pə a miyāa ambo Nwùè lo nɛ̃ pyiimə ɛ̃nlinə tsərə tsa. ¹⁷ Nkwùè ɛ̃ kù'ù ambo Nwùè a ni pì'nə a ni tso'tè mɛ̃sà'a, a pə pì'nə la aɲunə pəənə ɛ̃pe. À tə mbəla mbi'nə aɲunə pəənə, yi a ghə tyi'è pə pə ɛ̃la ambo pànə pa ni ka pobə zu'nə a ghobə ntwuumə Nwùè ghù ɛ̃shì'nə wa? ¹⁸ Tsa'nə àɲwà'nə Nwùè a shwəɲənə lo:

“A tə pəla ntiɲnə ambo ɲònə ni mɛ̃n-wùè ɛ̃me təəmənə a ni chwàrə,

Yi a ghə tyi'è pə pə la ambo pɛ̃tɛ̃zhyə a Nwùè pobə ngàɲə ngɛ̃rè ɛ̃nwùè tɛ̃pòɲə?”

¹⁹ Lenəla, pànə pa ni pobə pa ndzəənə ngə'ə pə amwuə àlànɲə ni Nwùè à kòɲənə, pobə ɲā mbɛ̃ɲmè ɛ̃-zobə ambo Nwùè wa ni à lè tsùɲənə a ghobə, ndàɲə a mbyè ntə ngɛ̃rè ɛ̃shì'nə.

ɛ̃pooonə pi Kristù tsa'a àpùɲə mbyə ni a pənə yè Nwùè

5 Mɛ̃ɲə, tsa'a eldà, ngwə mbu'ù mbô ambo peldà ni pi pənə a tɛ̃tɛ̃rə pighə; mbu'ù mbô la tsa'a ndzəənə zəənənə Kristù nkɛ̃wùè ni à lè mənə ndzəənə ngə'ə, nki mbə ghə pə ni ɛ̃sàanə amwuə àghu'tè e nkɛ̃wùè ni à ghə tó. ² Ngwə shwəɲə la lo, nɛ̃ mə mbyabə mbyə Nwùè za ni à ɲānə ambo pighə lo nɛ̃ tə nnaɲə la ni ntiɲmè ghù ɛ̃shì'nə; kò a pə e pə tsa'a pi pə ntiinə a wighə. Nɛ̃ fà'à àfà'à àzighə ni nɛ̃gha'à, kò nɛ̃ fà'à a wighə pə ntiinə nkabə ni pi twuənə a wighə ghu. Nɛ̃ fà'à pə lo nɛ̃ wə ngyèmpə a ghobə. ³ Kò nɛ̃ tə nzhi'è pànə ni pi ɲānə lo nɛ̃ tə nnaɲə, la nɛ̃ pə tsa'a pànə pa ni mbə'ə pobə mɛ̃ɲnə a mbòomə ɛ̃wighə. ⁴ Njiilo, àtwuə pɛ̃m-byabə mɛ̃mbyə à ghə tó tunə ngù'ù ɛ̃zighə ni pənə àghu'tè tə myə ⁵ A ki mbə tyi'è ndəɲə ndəɲə ambo pighə mbə nkàɲə mɛ̃ɲwùè, nɛ̃ zu'nə pɛ̃ɛ̃ɲmə, ndòo ànwùè nɛ̃shwu'kə mbɛ̃ɲmè ngwí aɲunə pighə pɛ̃tsùmə tsa'a atsə'ə ntiinə,

“Ka Nwùè a kòɲə a ɲwùè ni a nèrənə mbɛ̃ɲmè la nnèrə àpòɲə ntiɲmè e ambo ɲònə wa ni à shwu'kənə mbɛ̃ɲmè e a ɛ̃shyā.”

⁶ Njā mbɛ̃ɲmè o ambo Nwùè, a tyi'è ɲɲaɲə o a àtɛ̃ghə amwuə nkɛ̃wùè ni ɛ̃ kù'nənə, ambo ze. ⁷ Nki ɲā mɛ̃n-wùè mɛ̃tsùmə ni mi tsàarənə o ambo ze, ntiinə a ze wa ni à wa nnaɲə mɛ̃n-wùè ɛ̃mò ⁸ Nɛ̃ zhì'tə a wighə, nnwuunə a nɛ̃lyiinə, ntiinə ngàɲə kipaənə ni à pənə devèlè à wə ngyiinə nnya'à a wighə a ni kò nkɛ̃wùè e tsa'a afuunə ni nɲyè mənə ndzaɲə e. ⁹ Nɛ̃ təəmə ntiɲnə aɲunə àpyi-imə ntiɲmè àzighə, ntwuunə a wighə ànwùè ni à t'à'nə lo nɛ̃ ghèrè, nki nzhɛ̃ lo ngə'ə ni nɛ̃ zəənənə la, la ki mbə ngə'ə ni pilyimə ɛ̃pighə ni pi nùɲənə ntiɲmè aɲunə Nwùè amwuə àtwuə ɛ̃shyè ze àtsùmə pə nki mmə ndzəənə. ¹⁰ Nkwùè ni nɛ̃ zəənə ngə'ə aɲunə

mætùmə nkɔ̀wùə, Nwùə wa ni à wa nkòŋə a wighə tisiŋŋə mbə ze wa ni à lè fuŋəŋə a wighə lo ni pɔ̀wɔ̀utə pighə pi Kristù mbə ni ɛ̀sàanə amwuə àghu'tə e yè tɔ̀myə za, ze àtwuə mbɛ̀ŋmè e a pə ghɛ̀rè nɛ̀ laanə mmyàanə, ntəəmè ntɛ̀ŋnə, nkɛ̀ mbə ni ntɛ̀ŋmè a ni tɔ̀wəŋə mɛ̀ŋŋə ɛ̀mɛ̀ghə mɛ̀rə mìnə a ɛ̀shyā. ¹¹ Mɛ̀tɛ̀ŋnə pə ɛ̀me, ngoŋə ni nkuŋə ni nkuŋə. Amen.

Ndɔ̀wùəndzùmə àchà'tə Pità

¹² A gha la à yèmpə Salàsə wa ni n̄zhyēnə lo a Moonə Kristù ni à wa nfà'à ambo ze ni ntɛ̀ŋmè e ɛ̀tsùmə, lo

ŋŋwà'nə a mætùmə àŋwà'nə wə ambo pighə. Ngwə mbu'ù mbô ambo pighə nshwəŋə la lo, lɛ̀ nkũŋə nkuŋə àpòŋə ntɛ̀ŋmè a Nwùə. Nɛ̀ təəmè aŋunə ntɛ̀ŋnə.

¹³ Yètse àshwatə ɛ̀poonə pi Kristù ni a pənə a Babilònə ni Nwùə à lè kɛ̀nə ntso'ò tsa'a pighə a zə nchà'tə a wighə. Moonə mə Mark à wə nkɛ̀ nchà'tə a wighə.

¹⁴ Nɛ̀ chà'tə mbɛ̀ŋmè ɛ̀zighə nkô a ŋwùə mo'o mo'o nkampə a ni nɛ̀rə ɛ̀kòŋnə ɛ̀poonə pi Kristù.

Àporəporə à pə ambo pighə pa pɛ̀tsùmə ni nɛ̀ pənə pighə pi Kristù la.

2 Pità

M̄n̄wùè a ni zhyê amwuê àḡwà'nè zè

Pità à lè ḡwà'nè àpaatè àḡwà'nè zè nshwəḡè lo ze àtwuè mb̄ḡmè e a Shimùnè Pità mbə ngàḡè àfà'a nki mbə ngàḡè ntwuumè Yēsū Kristù (1.1). À k̄i mbə ḡḡnè ni à lè zəənənə m̄n̄wùè ma m̄ts̄s̄m̄è ni Yēsū à lè mənə ḡḡrè nki ndzù'ù a myè ni à lə mənə nnèrè la.

Pità à lè ḡwà'nè àḡwà'nè zè la ambo ḡpoonè pi Kristù p̄ts̄s̄m̄è. À lè pə nkwùè ḡhu la pànè pə ḡhu mmə nnèrè ntwuumè Nwùè ȳi p̄ichwìrè. Ntwuumè ḡhu tyi'è ḡḡrè pànè tyi'è mmə ḡḡrè ḡk̄f̄i m̄n̄wùè. Lenəla Pità a tyi'è ḡḡwà'nè àḡwà'nè zè a ni nèrè lo ka m̄n̄wùè mèrə mə pòḡè e. À lè shwəḡè ambo pobə lo kò pobə tə ndzùḡè ḡk̄f̄i m̄n̄wùè p̄ḡḡhu, la pobə zhyê pə a nk̄ḡḡə nkuḡə mbə'ə Nwùè pobə Ndò'nəmb̄yê Yēsū Kristù nki nn̄ḡḡè nt̄ḡḡmè aḡunə pobə. Pànè ni pobə lè zəənənə nki ndzù'ù m̄n̄wùè ni à lə mənə nnèrè lè pə pànè ni pobə lè mənə ḡḡrè pànè n̄ḡḡè m̄nt̄ḡḡmè ḡmobə aḡunə Yēsū.

Lă tsa'nə pi ḡhàpənə àḡwà'nè zè

M̄n̄wùè a ni zhyê amwuê àḡwà'nè zè (1.1-2)

Ànwùè ni Nwùè à fuḡənə ḡpoonè pi Kristù lo pobə tə ḡḡrè (1.3-21)

ḡḡḡḡ ntwuumè Nwùè pi p̄ichwìrè (2.1-22)

Tsa'nə Kristù à ḡhă k̄wìrè tō la (3.1-18)

Àchà'tə

1 Àḡwà'nè zè àḡwà'nè m̄ḡḡè Shimùnè Pità ni m̄bənə ngàḡè àfà'a nki mbə ngàḡè ntwuumè Yēsū Kristù. A zə ndèrè ambo pànè ni Nwùè ḡwəənə pobə ngàḡè nchwarè ḡwəənə Yēsū Kristù pobə ḡḡrè mə m̄n̄wùè ḡmobə təəmè pobə pə ni àpyiimè nt̄ḡḡmè yè ḡshì'nè aḡunə tsa'a pəənə. ² Nwùè à nèrè àpòḡḡè nt̄ḡḡmè e aḡunə p̄ḡḡḡ ḡḡrè n̄i chyê ni àporəporə yè nō'nə, ntiinə n̄i zhyēnə a Nwùè pobə Yēsū Ndò'nəmb̄yê ḡwəənə.

ḡpoonè pi Kristù chyê tsa'nə Nwùè à tà'nə

³ Nwùè à ḡḡ a wəənə ni àzwuumè àts̄s̄m̄è ni pəənə tà'nə ndàḡè a ndzùmè m̄t̄ḡḡḡè ḡme lo pəənə chyê tsa'nə ḡpoonè pi Kristù chyēnə a ni chyê. Mbə'ə pəənə ḡḡrè a lenə ntiinə pəənə zhyēnə a Nwùè ni à fuḡənə a wəənə ni m̄t̄ḡḡḡè ḡme lo pəənə tō ndzù'ù ḡshì'nè e. ⁴ Ni ndwuumè wè à k̄i ḡḡḡ a wəənə ni m̄nkà'nə m̄w̄w̄unə ni ndw̄w̄nè e i ts̄ənə lo pəənə lāḡè aḡunə mèrə nk̄ḡḡrè ḡp̄wuumè m̄byê pè ni pànè pa nn̄ḡḡḡ ntoḡḡ izobə aḡunə mbə'ə pə ni àpòomə Nwùè. ⁵ Tsa'nə Nwùè à ḡḡrè mə m̄n̄wùè m̄ts̄s̄m̄è ambo pəənə la, pəənə taḡḡḡ amwuê ḡlāḡḡ ḡts̄s̄m̄è a ni zəənə lo n̄i k̄w̄i'nè ḡḡrè m̄n̄wùè m̄shì'nè aḡunə àpyiimè nt̄ḡḡmè àzighə, aḡunə ḡḡrè m̄n̄wùè ḡzighə ȳi ḡshì'nè, n̄i k̄w̄i'nè àzhyê ànwùè, ⁶ nk̄w̄i'nè n̄w̄iimè mb̄ḡḡmè aḡunə àzhyê ànwùè, nk̄w̄i'nè àw̄iimè nt̄ḡḡmè aḡunə n̄w̄iimè mb̄ḡḡmè, nk̄w̄i'nè n̄p̄ō Nwùè, ⁷ n̄i k̄w̄i'nè ḡk̄ḡḡḡḡ p̄ilyimə aḡunə n̄p̄ō Nwùè, nk̄w̄i'nè ḡk̄ḡḡḡḡ aḡunə ḡk̄ḡḡḡḡ p̄ilyimə.

⁸ Mbə'nə m̄n̄wùè mə tə mbəla mbə amwuê p̄ḡḡḡ mmə nk̄w̄uè ndèrè ni m̄byè, ȳi mèrè ḡḡrè n̄i fà'a ḡshì'nè nki ḡḡrè m̄n̄wùè m̄shì'nè m̄n̄o'nə tsa'nə ni zhyēnə a Ndò'nəmb̄yê ḡwəənə Yēsū Kristù ḡshì'nè.

⁹ ḡḡnè ḡtse à tə mbəla mbə ḡhu ni ka à pə e ni m̄n̄wùè mə amwuê ze, ȳi à chyê mbə la tsa'a ḡḡnè ni ka à mə ndzəənə e a ndyē s̄àa kè ḡf̄è, nki ndəənə e lo Nwùè à wa'a mə ḡnwùè t̄p̄ròḡḡ ḡpe pi lw̄w̄nè.

¹⁰ Tsa'nə a pənə lə la ni p̄ilyimə ḡp̄ā, n̄i kyiiḡḡ ni ḡt̄ḡḡḡḡ ḡw̄ḡḡḡ a ni zəənə lo n̄i fà'a nts̄àarè tsa'nə n̄i pyənə mmə fà'a a ni nèrè ambo àtwuè mb̄ḡḡmè àzighə pobə p̄itse pəənə lo Nwùè à lè fuḡè a w̄ḡḡḡ lo n̄i zùḡḡ e nki tso'ò a w̄ḡḡḡ lo n̄i pə pəənə ḡpe. N̄i tə mbəla mmə ḡḡrè a lenə n̄i la'a ḡḡwà'a a w̄ḡḡḡ àpyiimè nt̄ḡḡmè àzighə aḡunə Nwùè apè. ¹¹ Ni ndwuumè wè Nwùè a pi ḡḡ a w̄ḡḡḡ ni ḡs̄àanə nts̄s̄m̄è a ni nk̄wuunə amwuê ànwùè n̄if̄ō Ndò'nəmb̄yê ngàḡḡ nchwarè ḡwəənə Yēsū Kristù ni à ḡhōḡḡḡḡ ni nkuḡḡ.

Pànè ni pi lè zəənənə m̄n̄wùè m̄i yerənə yerənə ni Kristù à lè mənə ḡḡrè

¹² Tsa'nə a pənə lə la, m̄bi mə k̄w̄empè a w̄ḡḡḡḡ ni m̄n̄wùè mə nkwùè ḡts̄s̄m̄è, m̄baa pə tsa'nə n̄i pyè mə nzhyê a mèrə ḡshì'nè nki ntəəmè nt̄ḡḡḡḡ amwuê nk̄ḡḡḡ nkuḡḡ ni n̄i zhyēnə la. ¹³ Nkwàḡḡ lo, a pòḡḡ lo ḡts̄s̄m̄è nchi nk̄w̄empè a w̄ḡḡḡḡ ni m̄n̄wùè mèrə mə tsa'nə ḡḡwè m̄birè nchyê amwuê àtwuè ḡshyê zè. ¹⁴ N̄zhyê lo nkwùè ḡpaatè ambo m̄ḡḡḡ a ni myà'tə àtwuè ḡshyê zè tsa'nə Ndò'nəmb̄yê Yēsū Kristù ḡwəənə à ḡḡrənə

ñzhyê. ¹⁵ Ngwê taŋnê amwuê ìlanjê ìtsùmê a ni zəənê lo nkɔwê ni ñmyà'tənə àtɔwê ìshyê zê, ni pirê mmə nkɔwempê mɔnɔwê mərə mə mɔtsùmê. ¹⁶ Ka pəê lè zùnjê a wəê pə mikərə ni pànè lè tumənə a ni tiitè a wighə ni mɔnɔwê mi yerənə yerənə ni Ndò'nəmbýê ìwəənè Yésú Kristú a lè mənə ngírè, farə tsa'nə a ghá tó. Pəê àtɔwê mbɔnjmê àzəə lè zəənè mɔnɔwê mərə mə ni ìmyê ìməə, ¹⁷ ntiinə pəê lè pənə ghu nkɔwê ni Nwùè Tà a lè mənə ñá àghu'tè e tsa'nə ngyè za lè furənə amwuê alyí'ə ñifò Nwùè ntó ambo ze nshwənjê lo "Lə moonè ghù ìshí'nè ni ñkònjənə, mbə ni ñigha'á mbə'ə e." ¹⁸ Pəê àtɔwê ìpɔnjmê àzəə lè zu'ù ngyè zè tsa'nə ì lè pənə àtɔwê mbarə yí ndaanənə za. ¹⁹ Lenəla, ìtɔwê ìpəə laanə aŋunə ntwuumè ni ngənjə ntwuumè Nwùè lè mənə nchwiitè la. Njiilo ni tsùnjê tɔ àtɔwê ntiinə ì chyê tsa'a làamè ni à wə nkírè amwuê ndzùmə tə mbyàa nkɔwê ni ngyè ì laanə, saŋə ngwù'ə ngwù'ə a tyí'è ntó amwuê mɔntɔnjmê ìmighə. ²⁰ Aŋunə ìnwùè pə ìtsùmè ni tsùnjê nzyhê a laanə lo ka ànwùè ìtse a pə e amwuê àŋwá'nè Nwùè ni ngənjə ntwuumè Nwùè ìlonə pə àzhi'tè àzobə nshwənjê a zərə. ²¹ Mbə'nə ka ànwùè àtse ni ngənjə ntwuumè Nwùè à shwənjənə a furè e pə amwuê àkwənjə ñwùè misonə. A furè pə ambo pànè pa ni Nwùè à ñànə a ghobə ni àshwənjə ghu lo pobə shwənjə.

Ákwatè mbə'ə pɔnjèrè ìnwùè pi pɔchwirè

2 Tsa'nə ngənjə ntwuumè pɔchwirè lè pənə amwuê pəənè la, a ki mbə tyí'è ndənjə ndənjə lo pɔnjèrè ìnwùè pi pɔchwirè ki mbə amwuê pighə. Pobə nya'tè kwuunə amwuê pighə ni mɔnɔwê ni mɔ tsənjə a wighə ki twuunə a Nwùè ni à lè zwuunənə a ghobə la. Lenəla ghírè pɔ fa'a ntsənjə a ghobə. ² Pànè pɔno'nə zùnjê ìlanjê ìsɔnjə ìpobə tyí'è zòomə a nkújə nkujə. ³ Pɔnjèrè pi pɔchwirè lóo ntonjə ni pobə pənə ni zərə tsunkə mikərə mi pɔchwirè lóo fɔkə a wighə ni mərə. La pi chwu'tè mə a ñtsənjə ìghobə nnùnjə. Ka ñònè ni à tsənjə a ghobə a ki mə ndyê e. ⁴ Ka Nwùè à lè yí'tè e pəngərə ni pi lè ghírənə ànwùè tɔpònjə. À lè m'á a ghobə amwuê àkiinə ìmú, nkorə a ghobə ni mɔtsənjə amwuê ndzùmə pobə tyí'è mmə mbyabə ngyè ntso'tè mɔs'á za. ⁵ Ka Nwùè à lè yí'tè e àtɔwê ìshyê yè ntsáambyê. À lè ghírè nchyə ì zha'á nzhwuutə pànè pɔtsùmə ni ka pobə lè mə mbó a ghobə Nwùè la nchwarə a Noà ni à lè mənə nchwiitə ntwuumè mbə'ə mɔnɔwê mi təəmənə pobə pɔtse pànə sàmbaa. ⁶ Nwùè à lè ki ntóonə mɔmbòmpə mi ìla'á mi Sodòmə pobə Gomorrah ni ìmú tsa'a àlènə ànwùè ambo pànè pa ni ka pobə mə mbó a ghobə a Nwùè la. ⁷ À lè chwarə a Lot ni mɔnɔwê ìme lè təəmənə a ki mbə ñònè ni ka à lè kònjə e a mbòomə ànyòrəkə ni pànè ni ka pobə pò a ghobə mbòomə lè mənə nchyê. ⁸ Njònə wə ni mɔnɔwê ìme lè təəmənə la à lè mə nchyê a tɔtɔrə pobə ngyè ìtsùmə, ndzəənə nki ndzu'ù mɔnɔwê mi tɔpònjə ni pànè pə lè mənə ngírè mi tòmnnè ntɔnjmê e. ⁹ Tsa'nə a pənə lə la, Nwùè à zhyê tsa'nə mbə'ə a chwarə pànè ni mɔnɔwê ìmoba təəmənə aŋunə àkwá'nə àtsùmə nki nzyhê tsa'nə mbə'ə a ki nnùnjə ngənjə ngírè ìnwùè tɔpònjə amwuê

ngə'è tə mbyàa ngyè ntso'tè ìs'á, ¹⁰ nki tó ambo pànè pyè ni pobə pa ndzùnjə pə mɔnɔwê mi ntsɔnjə ni mbɔnjmê ìzobə za ntá'a.

Pɔnjèrè pi pɔchwirè pərə pə pa ntsòo a ghənjə, nnèrè mbɔnjmê, ka ki mə pò a ghobə a ni zòomə ìzhwùè pɔlaanənə pa ni pənə a ñpwwurə la. ¹¹ Mbaa pə pəngərə ni pi tɔnjənə nki nchi mbə ni ìtɔnjə ni ì tsáarənə yè pɔnjèrè mɔnɔwê pi pɔchwirè pə, ka pobə lè mə ndzòomə a ghobə ìzhwùè pɔlaanənə pə a mbyè Ndò'nəmbýê. ¹² La pànè pərə pə pa ngírè mɔnɔwê ti kwənjə tsa'a mɔnyàamə mi mɔpa'a mi tsənjə myè ni pi lè pyənə lo pànè tə nkó nzhwuutə. Pobə pa ndzòomə mɔnɔwê ni ka pobə zhyê a ghobə. Pi ghá tsənjə a ghobə tyí'è tsa'nə pànè pa nkó mɔnyàamə mi tsənjə a mɔpa'a nzhwuutə. ¹³ Nwùè à ghá ñá a ghobə ni ngə'è tyí'è tsa'nə pobə kinə mmə ñjā ambo pɔtse pəənə. Pobə pa ndzìghə mbyè ìzobə tyí'è ni ngyè, ngírè pə mɔnɔwê ni mi pònjənə a ghobə, pobə tə mbwuutə pighə pi pobə ndzìghə, pobə chyá ìsɔnjə àtɔwè pighə ntiinə pobə la ìpwwuumə tɔpònjə. ¹⁴ ìmyè ìmoba ki mmə ndzəənə e pə pəngyè ni pobə pa nfànə, ka la'a kaanə a ghobə a ni ghírè a tɔpònjə. Pobə pa mbənjə ìtɔwè pànè ni pobə pòrənə ngírè lo pobə kwichə nkírə, pobə mərəkə mə amwuê àghə'è ntyí'è mbə ngwàrè ndòonə. ¹⁵ Pobə wa'á mə àlanjə yè təəmənə, ntyí'è ndzùnjə pə àlanjə Balàamə moonə Beor. Balàamə wə à lè kònjə nk-abə ni pi lè tyanjənə e ni zərə ntii ìnwùè tɔpònjə ni à lè mənə ngírè. ¹⁶ Pi lè sa'á e aŋunə ànwùè tɔpònjə e. Ndzàkishyè e ì shwənjənə ambo ze ni ngyè ñwùè misonə ndzònjə ànwùè ni ngənjə ntwuumè Nwùè wa à lè tyí'è mmə ngírè tsa'a àpaarə.

¹⁷ Pànè pə chyê mbə tsa'a pɔnimwurè ìshyê ni pi zwu-umənə, nki chyê mbə tsa'a mbə'á ni àghə'tè tɔnjə a zè mbí'í. Nwùè à nùnjə alyí'ə ambo pobə ni a pənə ñn-taamə tsɔ shyə. ¹⁸ Pobə pa nshwənjə ìshwənjə àkò'ò mbɔnjmê pobə ìkìghə ìshwənjə, ndòo ngírè mɔnɔwê məghabə ìzobə za nchwuutə nkó pànè pa ni pobə pɔ'nè mə a ni kɔrè nfurè amwuê pànè pa ni pobə pa nchyê a nchyembyè àfàntè la. ¹⁹ Pobə pa nka'á a ni kyàatè minkírə aŋunə pəənə, la pobə àtɔwè mbɔnjmê àzobə pə ìpù'ù ambo pɔmbòomə pa ni pi tsənjənə la. Mbə'nə ñwùè la àpù'ù ambo àzwuumə za àtsùmə ni a kónə e nkorə ²⁰ Pànè tə mbəla nkɔrè mɔnɔwê ni mi tsənjənə àtɔwè ìshyê zè ndànjə a ndzùmə ñzhyê a Ndò'nəmbýê ìwəənə ni à pənə ngənjə nchwarə ìwəənə Yésú Kristú, nchi nkwirè nkwwuunə amwuê, ndwùutə zè ì pɔ ambo pobə ntsàarə mbí'nə. ²¹ A lè pə pònjə ambo pobə mbə'ə pobə lè pəla ngonjə ti zhyè àlanjə yè təəmənə zè, ntsàarə a ni zhyè ntə ghu laanənə wa nchi mbənjə mmyà'tè a wərə. ²² Ànwùè zərə zə a lè ghírè ìshwənjə pɔmá'tənə m'á'tənə pə lo, "Ngwighə ì za nkwirè ndzìghə àzha'kə e, àkunjə ni pi sùunə a kwírè ngè mbìgrè e pə amwuê ñlèbə."

Ndò'nəmbýê à wə nkwirè ntó

3 Pɔswùè ìpá pɔshí'nè, lə àpaatə àŋwá'nè ni ñjwá'nənə ambo pighə. Amwuê ñjwá'nè pərə pə ìtsùmə, ntaŋjə a ni pə'kə ìkwənjə pɔshí'nè amwuê

pigha, nkwempè a wigha ni mɛnwùè mè. ² Nt'á kwempè a wigha ni mɛnwùè ni ngàṅə ntwuumè Nwùè yì laanəṅə lè kwaa mə nshwəṅə ambo pigha farə ntě wa ni furəṅə ambo Ndò'nəmbiyə ngàṅə nchwarə a wəənə ni ngàṅə ntwuumè Kristù lè ṅānə ambo pigha la.

³ Ntsaambyə ànwùè ni nt'ánə lo ni zhyə à chyə lo, à ghă pə amwuə mɛnjyə mi ndwùutə la, pànə pītse furə mmə ngwii ànwùè Nwùè, ngìrə pə mɛnwùè ni pobə pa nkòṅə, ⁴ Mmə pyiitə lo, "Yésù à lè kà'á lo à wə nkwirə ntô la à ghə? Pītā pītā ipəənə lè kwikə mə mɛnwùè nki mbirə mbə pə a lenə a nɛp'ínə tsa'nə pi lè tsùṅəṅə àtwuə ɛshyá." ⁵ Pobə lè twuunə a ghobə a ni zhyə lo Nwùè à lè shwəṅəṅə la ɛshwəṅəṅə, nɛpwuurə pobə ɛshyə furə. ɛshyə ɛ lè furə la amwuə nchyə, a ki ndòo la nchyə ntsùṅə ɛshyə ghu. ⁶ Nwùè à lè ki ndòo la tyi'ə nchyə ghu ntsəṅə àtwuə ɛshyə nkùè ghu. ⁷ A ki mbə la tyi'ə àshwəṅəṅə zərə zə ni à nùṅəṅə nɛpwuurə pobə àtwuə ɛshyə sínə wə, a ni ghă tsəṅə zərə ni ɛmú amwuə nɛp'ínə ni pi ghă tso'tə ɛsà'a pànə ni ka pobə pō a ghobə a Nwùè, nzhwuutə a ghobə.

⁸ La ni pɛswùə ipā pɛsh'ínə, ni zhyə lo ambo Nwùè, ta'á nɛp'ínə à chyə tsa'a ngu'u nkaamə, ngu'u nkaamə nki mbə tsa'a ta'á nɛp'ínə. ⁹ Ka Ndò'nəmbiyə á sùṅə e mɛkwùè a ni ghìrə ànwùè ni à kà'nə, tsa'nə pànə pītse pa nkwanə. La à wa ngwiiimə ntiṅmə pigha pi pobə ntiinə ka à tà'á e lo ṅòṅə ɛtse á kwighə. À wa ntà'á pə lo ṅwùè ntsùṅə pəṅə ntiṅmə aṅunə tɛpòṅə e.

¹⁰ La ka ṅòṅə ɛtse a pə ghă zhyə e nɛp'ínə ni Ndò'nəmbiyə à ghă tō ntiinə à ghă tō la tsa'a ɛndzəərə à wə ntô ni ɛtwu'ə. Nɛpwuurə ghă myə tsa'nə ngyə ɛtse i ghă mə tswuə ni ɛtiṅmə. ɛmú ɛ tōonə àzwuumə àtsùṅə ni a pənə a nɛpwuurə á myə, lenəla àtwuə ɛshyə á sikhə pobə pi àzwuumə àtsùṅə ni a pənə amwuə. ¹¹ Tsa'nə Nwùè à ghă tsəṅə àzwuumə àtsùṅə ni ndwuumə wə

la, ni ghă tyi'ə pə zərə mbuurə pəənə? Ni chyə a nɛchyəmbiyə ghù ndaanəṅə nki ṅṅá a wərə ambo Nwùè, ¹² tsa'nə nɛ mə pyabə nɛp'ínə ni Nwùè à ghă tō ki kyiitə amwuə àlənə àtsùṅə a ni zəənə lo zərə fa'a ntô. Á ghă pə nɛp'ínə ghu ɛmú tōonə nɛpwuurə ntsəṅə. Ázwu'ə ɛmú zə a ghìrə àzwuumə àtsùṅə ni a pənə a nɛpwuurə a myiirə. ¹³ La a ni zùṅə nkà'nə e pəənə pə mbyabə nɛpwuurə tsì shwuə pobə àtwuə ɛshyə yə shwuə, ni a pənə alyi'ə ni mɛnwùè mi təəmənə pənə ghu.

¹⁴ Lenəla, ni pɛswùə ipā, tsa'nə ni wə mbyabə nɛp'ínə ghu la, ni kyiitə amwuə ɛlənə ɛtsùṅə a ni zəənə lo kò àpəbə àtse pobə ɛfərə ɛtse pə e aṅunə pighə. Ni ki mbə ni àporəporə pighə pi pobə. ¹⁵ Ni lōo àwiimə ntiṅmə Ndò'nəmbiyə tsa'a ɛsàanə ni Nwùè à wə ṅṅá ambo pighə lo ni chwarə, tyi'ə tsa'nə ndyimə ɛwəənə ghù ɛsh'ínə Paolò à lè ṅwà'nəṅə ambo pighə ni àzhi'tə ni Nwùè à lè ṅānə ambo ze. ¹⁶ La ànwùè ni à wa nshwəṅə amwuə ɛṅwà'nə ɛtsùṅə ni à wa ṅṅwà'nə. Mɛnwùè mɛtiṅmə mɛtse chyə ghu amwuə ɛṅwà'nə pə ni à wa ṅṅwà'nə la ni mərə tɛṅṅəṅə ambo pəənə a ni zhyə, ni pànə ni ka pobə zhyə a ghobə ànwùè àtse pobə pànə ni pobə pa ka shwəṅə a ghobə ànwùè mo'ə pa nshwəṅə mɛnwùè mɛtiṅmə mə amwuə àlənə tɛpòṅə. Lă tsa'nə pobə pa ngìrə aṅunə ɛlyi'ə pɛnyaanə amwuə àṅwà'nə Nwùè. Lenəla, ntyi'ə ndòo a nɛwighə ntô aṅunə pobə.

¹⁷ La ni pɛswùə ipā, tsa'nə ni pyə mə nzhyə ànwùè zə la, ni zhi'tə a wighə mbə'ə ɛfántə ɛnwùè pànə ni pobə pa ka zùṅə a ghobə a mbdomə kanə ghìrə ni furə aṅunə alyi'ə ɛsh'ínə ni ni pənə ghu nkunə ¹⁸ Ni lànə ni mbyə ntə nkùwə amwuə àpòṅə ntiṅmə ni Ndò'nəmbiyə ngàṅə chwarə ɛwəənə Yésù Kristù a wa nnèrə ambo pəənə, nki mmə nzhyə e ɛsh'ínə. Àghu'tə á pə ambo ze a ni p'ínə tɛtsòṅə ngoṅə ni nkunə. Amen!

1 Jònə

Mɪnwùè a ni zhyê amwuə àŋwà'nè zè

Lě ntsàambyè àŋwà'nè ni Jònə à lè ŋwà'nənə. Mbaa pə tsa'nə ka à tiitè e pànè ni à mənə ŋwà'nè àŋwà'nè zè ambo pobə la, à nèrè lo à ŋwà'nè la ambo ìpoonè Kristù ni pobə pənə a ilyi'ə ilyi'ə amwuə àtwuè ìshyê. À tà'à ti-itè a ghobə la ni ntwuumè wa ni pobə lè pì'nənə a ni zu'ù lo Nwùè a nkà'à njiilo pobə pə ta'à ŋwùè pobə pi Tă mbə'ə yiinè amwuə nkà'à (1.5-7). À lè ŋwà'nè àŋwà'nè zè amwuə nkwùè ni pì'nèrè pi pìchwirè lè kwuunənə amwuə tìtìrè ìpoonè pi Kristù mmə nnyii pìchwirè mbə'ə Nwùè, a kí mbə ànwùè ni Pàolò pobə Pità lè kinə mmə ndzòŋnè a zèrə amwuə ìŋwà'nè ni pobə lè ŋwà'nənə. Jònə à ŋwà'nè nkwàtè ìpoonè pi Kristù mbə'ə pì'nèrè pi pìchwirè pè. Ànwùè ni pì'nèrè pi pìchwirè pè lè mənə nnèrè lè pə la ànwùè ni pi lè mənə nfunè ni amwuə àshwəŋnè pìHibrù. Ka ànwùè zèrè zè a lè pwùumè e pobə ànwùè ni ntwuumè ghù ìshì'nè wa i shwəŋənə mbə'ə Kristù la.

Lě tsa'nə pi ghàpənə àŋwà'nè zè

Mɪnwùè a ni zhyê amwuə àŋwà'nè zè 1.1-4

Nkà'à pobə ndzùmə 1.5, 2.29

Ìpoonè pi Nwùè ni ìpoonè pi devèlè 3.1-24

Nkǔŋə nkuŋə pobə àfàntè ìnwùè 4.1-6

Ìpoonè pi Kristù kòŋè a Nwùè pobə pilyimə ìpobə 4.7-21

Àpyimè ntijmè ni a za ngìrè ìpoonè pi Kristù tsàarè àtwuè ìshyê 5.1-21

Àshwəŋnè ni a za ŋŋâ nìchyêmbýè

1 Pəə tà'à ŋwà'nè ambo pìghə mbə'ə òŋnè wa ni à pənə àshwəŋnè Nwùè ni a za ntò ni nìchyêmbýè. À lè pə ghə a nìpì'nè àtwuè ìshyê. Pəə lè zu'ù ànwùè mbə'ə e nki ndzəənè e ni ìmyê ìməə. Pəə lè zəənè e ni ìmyê ìməə la, nki mbètè e farə ni mbô ìməə. ² Nkwùè ni à lè tōnə, pəə lè zəənè e ni ìmyê ìməə. Pəə lè shwəŋnè mbə'ə e; lenəla pəə lè tiitè a wìghə ni mɪnwùè mbə'ə ze wa ni à wa ŋŋâ nìchyê wa ni à ghonənə ni nkuŋè ni à lè pənə pobə Tă ntyi'ə ntò ngìrè pəə zhyê e. ³ Pəə tà'à tiitè a wìghə la ni ànwùè ni pəə lè zəənənə nki ndzu'ù njiilo nì pwuutè pəənè. Nìpwuutè ìwəənə a wùè ni pəənè pwuutənə pəənè pi Tă ni Moonè e Yēsù Kristù. ⁴ Pəə ŋwà'nè àŋwà'nè zè ambo pìghə la mbə'ə ghìrè nìgha'ə iwìghə a kò'ò mbwùumè.

Nìchyêmbýè pànè ni pobə pa ngyiinè amwuə nkà'à

⁵ Tìtsòŋè, pəə pə ntiitè a wìghə la ni ntwuumè ni pəə zu'nə ambo Yēsù Kristù. Ntwuumè ghə i pə lo Nwùè la nkà'à, ka tìpòŋè ìtse a pə e amwuə ze. ⁶ Pəənè tə mbəla mmə nshwəŋè lo pəənè pə nìpù'u ni mo'ò pəənè pi pobə la nchi mmə ngìrè a tìpòŋè, yi pəənè nyii la chwìrè, ka nkǔŋə nkuŋə a kí nchi mbə e amwuə mɪnwùè ni pəənè pa ngìrè. ⁷ La pəənè tə mə ngyiinè amwuə nkà'à tsa'nə ze àtwuè ìpìŋmè e à pənə nkà'à la, yi pəənè pi pə nìpù'u ni mo'ò pəənè pi pilyimə ìpəənè.

Àləəmè Yēsù Moonè Nwùè à sùu tìpòŋè ìwəənè ntsùmè.

⁸ Pəənè tə mbəla mmə nshwəŋè lo ka tìpòŋè ìtse a pə e amwuə pəənè, yi pəənè fìkè la mbìŋmè ìzəənè, ka nkǔŋə nkuŋə a kí mbə e amwuə pəənè. ⁹ La pəənè tə tso'ò ntswùè ìwəənè ntiitè a tìpòŋè ìwəənè ambo Nwùè, yi à ghìrè ànwùè ni à lè kà'nə, kí ghìrè amwuə àlànə ni a təəmənə; à ləənè ìfàntè ìnwùè ìpəənè, kí sùu a tìpòŋè ìwəənè ntsùmè. ¹⁰ Pəənè tə shwəŋè lo ka pəənè ghìrè a wəənə a tìpòŋè, yi pəənè funè a Nwùè la ni ngàŋè pìchwirè, ka àshwəŋnè e à kí mbə e amwuə pəənè.

Kristù ngàŋè àyèmpè ìwəənè

2 Pìghə ni nì pənə tsa'a ìpoonè ìpà, ngwè ŋwà'nè àŋwà'nè zè ambo pìghə la lo kò nì kí ngìrè a wìghə a tìpòŋè. La òŋnè ìtse à tə mbəla ngìrè a tìpòŋè, yi pəənè chyê ni òŋnè ni à shwəŋnè loonè ambo Tă àtwuè ni pəənè. Nònè wə la Yēsù Kristù ni mɪnwùè ìme təəmənə la. ² Yēsù àtwuè ìpìŋmè e à lè pə tsa'a àzwuumè nìshwà'a a ni sùu a tìpòŋè ìwəənè; ka pə e pə ndà'à tìpòŋè ìwəənè, à lè kí nsùu a tìpòŋè ŋwùè ntsùmè àtwuè ìshyê ghə.

³ Pəənè tə pəla mmə nnùŋè mɪntě mi Nwùè, yi a nèrè lo pəənè zhyê e. ⁴ Nònè ni à wa nshwəŋè lo, "Nzhyê a Nwùè," la ka pə nùŋè e mɪntě ìme, a ngàŋè pìchwirè, ka nkǔŋə nkuŋə a kí mbə e amwuə ze. ⁵ La

ɲònə wa ntsùmə ni à wa ndzu'nə àshwəɲə e, à chyə mbə la ɲònə ni à kòɲənə a Nwùè tə mmyàanə. Lă tsa'nə mbə'ə pəənə zhyə lo pəənə pə nɪpù'u ni mo'o pəənə pi Nwùè: ⁶ Nwùè wa ntsùmə ni à wa nshwəɲə lo à chyə mbə nɪpù'u ni mo'o pobə Nwùè la, nɪchyəmbyə e à chyə a ni pə tsa'a nɪchyəmbyə Yēsù.

Ntə ghù shwuə

⁷ Pɪswuə ipā ni n̄kòɲənə, ka ntə wə ni ngwə ɲɲwà'nə ambo pighə lə i pə e ghù shwuə, a ntə ghù lwùnə. A ntə wùè ni n̄ lə pənə ni wèrə nkùwè ntsàambyə. Ntə ghù lwùnə wə a ntwuumə ni n̄ lə pyè mə ndzu'ù. ⁸ La ntə ni ngwə ɲɲwà'nə ambo pighə tɪtsòɲə a ghù shwuə; nkùɲə nkuɲə ni à pənə amwuə à wə nnèrə amwuə nɪchyəmbyə Kristù farə amwuə iwighə. A chyə a lenə ntiinə itwu'ə i pì'nə mə a ni lànɲə e, nkùɲə nkuɲə nkà'ə i pì'nə a ni kirə.

⁹ Nwùè wa ntsùmə ni à shwəɲənə lo à wə amwuə nkà'ə la mmə mbàanə a ndyimə e, à chyə amwuə ndzùmə tə mbyàa tɪtsòɲə wə. ¹⁰ Nwùè wa ntsùmə ni à kòɲənə a ndyimə e à chyə amwuə nkà'ə. Mbə'ə a ghɪrə e ànwùè àtse ni à ghɪrə lo ɲònə itse à ghɪrə a tɪpòɲə apə. ¹¹ La ɲwùè wa ntsùmə ni à pàanənə a ndyimə e à chyə amwuə ndzùmə. Mbuurə ɲònə ghu i za ngyiinə la amwuə ndzùmə, ka ki zhyə e alyi'ə ni à wə ndèrə ntiinə ndzùmə i ghɪrə mə a fə.

¹² Pighə ni n̄ pənə tsa'a ipoonə ipā, ngwə ɲɲwà'nə ambo pighə ntiinə Nwùè à ləənə mə a tɪpòɲə iwighə aɲunə n̄linə ni Kristù.

¹³ Ngwə ɲɲwà'nə ambo pighə, pɪtă, ntiinə n̄ zhyə e wa ni à lə pyənə mbə ghu.

Ngwə ɲɲwà'nə ambo pighə, ipòngwəswùmə, ntiinə n̄ tsàarə mə a ɲònə tɪpòɲə.

¹⁴ Ngwə ɲɲwà'nə ambo pighə, kiyii àghòbə, ntiinə n̄ zhyə a Tă. Ngwə ɲɲwà'nə ambo pighə, pɪtă, ntiinə n̄ zhyə a wùè wa ni à lə pənə ghu za'ə àtwuə ishə a pòɲə pə.

Ngwə nk̄i mmə ɲɲwà'nə ambo pighə mbă ipòngwəswùmə, ntiinə n̄ pə ni itɪɲnə, àshwəɲə Nwùè a pə amwuə pighə, n̄ ki ntsàarə a ɲònə tɪpòɲə.

Kò wə kòɲə ipwuumə àtwuə ishə

¹⁵ Kò wə kòɲə o àtwuə ishə kə ipwuumə ni pənə amwuə àtwuə ishə. ɲònə itse à tə pəla nkòɲə àtwuə ishə, yi ka à kòɲə e a Tă.

¹⁶ Mbə'nə ipwuumə itsumə ni pənə a àtwuə ishə tsa'a pyè pa ni mbòbè mbɪɲmə i kòɲənə, ghobə pyè ni imyə kòɲənə a ni zəənə, ghobə ipwuumə itsumə ni pa ngɪrə pànə ko'ò mbɪɲmə ka furə e la ambo Tă; pèrə chyə mbə la ipwuumə àtwuə ishə. ¹⁷ Àtwuə ishə zə pobə ipwuumə ni pànə nùɲənə ntonɲə aɲunə lànɲə la lànɲənə. La ɲònə wa ni à wa ngɪrə m̄nwùè ni Nwùè à tã'nə la, à ghă ghoɲə pobə Nwùè ni nkuɲə.

Zhì'tə mbə'ə ngàɲə kipaana Kristù

¹⁸ Ipoonə, ndwùutə àtwuə ishə i zə ntò paatə! N̄ lə zu'ù lo ngàɲə kipaana Kristù à ghă tó; la tɪtsòɲə,

ngàɲə kipaana i ze yino'nə tó mə. Lă tsa'nə pəənə zhyə lo ndwùutə àtwuə ishə i zə ntò paatə. ¹⁹ Pànə pə lə furə a tɪtɪrə pə, la ka pə pi pobə lə pə wə ntswùè mo'o. Pə pi pobə lə pəla pə ntswùè mo'o, yi pobə lə ghoɲə pə pi pobə. La n̄lèrə ighobə à lə nèrə lo ka ɲwùè ighobə itse à lə pə e pə pi pobə.

²⁰ La ngə aɲunə pighə, Ghù Ndzo'nə wa à ɲā mə a wighə ni Àzhwùè Nwùè. Lenəla pighə pɪtsùmə zhyə a nkùɲə nkuɲə. ²¹ Ka n̄mə ɲɲwà'nə mə àɲwà'nə zə ambo pighə pə ntiinə ka n̄ zhyə a wighə a nkùɲə nkuɲə. La ɲɲwà'nə a zèrə ambo pighə pə ntiinə n̄ zhyə a nkùɲə nkuɲə, n̄ ki nzhyə lo ka chwirə a mə n̄furə e amwuə nkùɲə nkuɲə.

²² A iwə ntyi'ə mbə ngàɲə pɪchwirə? Ngàɲə pɪchwirə la ɲònə ni à wa nshwəɲə lo ka Yēsù à pə e Ghù Ndzo'nə wa. Mbuurə ɲònə zə a Ngàɲə kipaana Kristù, mbə ze wa ni à twuunənə a Tă pobə Moonə. ²³ Ka ɲònə itse a pə e ghu ni mbə'ə a twuunə a Moonə Nwùè ntyi'ə mbə pə ghobə Tă. ɲònə wa ni à pyiimənə a Moonə Nwùè a sàɲə sàɲə à ki mbyiimə a Tă.

²⁴ N̄ zəənə lo n̄ nùɲə ànwùè ni n̄ lə zu'nə nkùwè ntsàambyə amwuə m̄ntɪɲmə imighə. N̄ tə mbəla mbirə mmə nnùɲə ànwùè ni n̄ lə zu'nə amwuə m̄ntɪɲmə imighə, yi n̄ ki pə pighə pi Moonə Nwùè pobə Tă. ²⁵ Ànwùè ni Kristù à lə kà'nə a ni ɲā ambo pəənə a nɪchyəmbyə ni à ghoɲənə ni nkuɲə. ²⁶ Ngwə ɲɲwà'nə m̄nwùè mə ambo pighə lə ntiinə pànə pə ghu ni pə pə ntà'ə n̄f̄kə a wighə. ²⁷ Ngə aɲunə pighə, Kristù à ɲā mə Àzhwùè Nwùè ambo pighə; n̄jiilo mbə'ə n̄ chi ntà'ə a wighə a ɲònə itse ni à tə nèrə a wighə ni m̄nwùè apə. Mbə'nə Àzhwùè Nwùè a za nnèrə a wighə ni m̄nwùè m̄tsùmə, m̄nwùè m̄rə mə pə nkùɲə nkuɲə; ka pə e pɪchwirə. N̄jiilo n̄ pirə ngoɲə pighə pi Kristù tsa'nə Àzhwùè Nwùè à mmə nnèrə a wighə la.

²⁸ Tɪtsòɲə ni ipoonə, n̄ pə ta'ə ɲwùè pighə pi pobə mbə'ə nkùwè ni a ghă tó, pəənə pə ni m̄ntɪɲmə ni m̄ tɪɲnə, mbə ki pə wəənə ni isɪɲnə a ni təəmə a mbyə ze apə. ²⁹ N̄ zhyə lo Kristù à wa ngɪrə la m̄nwùè m̄ təəmənə. N̄jiilo ɲwùè wa ntsùmə ni à wa ngɪrə m̄nwùè m̄ təəmənə la a Moonə Nwùè.

Tsa'nə nɪchyəmbyə ipoonə pi Nwùè à chyə a ni pə

3 Ndwuumə ni Tă à kòɲənə a wəənə a wùè ni mbə'ə ka ɲwùè a shwəɲə e tə pi tyi'ə n̄funə a wəənə ni ipoonə pi Nwùè. Pəənə ki mbə la pèrə nkùɲə nkuɲə. Itsumə ni ka pànə pi àtwuə ishə zhyə a ghobə lo pəənə la ipoonə pi Nwùè i chyə la lo ka pobə lə zàamə nzhyə a ghobə a Nwùè Tă iwəənə. ² Pɪswuə ipā ni n̄kòɲənə, pəənə ipoonə pi Nwùè tɪtsòɲə la ka tsùɲə zhyə a wəənə tsa'a pəənə ghă pə. La pəənə zhyə lo nkùwè ni Kristù à ghă tó, pəənə ghă pə tsa'a ze ntiinə pəənə ghă zəənə e tsa'nə à pənə. ³ Lenəla, ɲwùè ntsùmə wa ni à wə mbyabə nnùɲə ntiɲmə e aɲunə ze, à nùɲə mbɪɲmə e i laanə tyi'ə tsa'nə Kristù àtwuə mbɪɲmə e à kinə ndaanə.

⁴ Nwùè ntsùmə wa ni à wa ngɪrə a tɪpòɲə à wa mbə'ə la mbòomə Nwùè. Ntiinə n̄ghɪrə a tɪpòɲə a n̄pə'ə a mbòomə Nwùè. ⁵ N̄ zhyə lo Yēsù à lə tó àtwuə ishə

ghə la a ni sùu a tìpònjə ìwəənə, ka ki pə e ni tìpònjə ìtse amwuə ze. ⁶ Ka jònə ni à pwuutə mə pobə Kristù à chi ngìrə e a tìpònjə. Njònə wa ntsùmə ni à lànjənə ni mbyə ntə ngìrə a tìpònjə la, à la'a mə mbìrə e ti zəənə e kə ki zhyə e.

⁷ Ìpoonə, kò nì tyi'ə njwùə a fìkə a wìghə. Njònə ni à wa ngìrə mìnwùə mi təəmənə la jònə ni à wa ngìrə mìnwùə mi təəmənə a mbyə Nwùə, tyi'ə tsa'nə Kristù à wa ngìrə mìnwùə mi təəmənə. ⁸ Njwùə ntsùmə ni à wa ndànjə ni mbyə a ni ghìrə a tìpònjə a moonə devəlè ntiinə devəlè à lè ghìrə mə a tìpònjə a ni furə a nìpi'nə àtwuə ìshyə. Ìsùmə ni Moonə Nwùə a lè tònə àtwuə ìshyə ì lè pə la a ni tō ntsənjə a àfà'a devəlè. ⁹ Njònə ni à pənə moonə Nwùə mbə'ə ka a lànjə e ni mbyə a ni ti ngìrə a tìpònjə ntiinə mbòomə Nwùə à wə amwuə ze, Nwùə a ki mbə Tə ìghobə, a pə ki lànjə ni mbyə ti ghìrə e a tìpònjə apə. ¹⁰ Lə tsa'nə mbə'ə pəənə zhyə lo lə moonə Nwùə kə moonə devəlè. Njònə wa ni à wa ka ghìrə e ànwùə yə təəmənə, ka ki mə kònjə e a ndyimə e la, ka à pə e moonə Nwùə.

Ìpoonə pi Nwùə pə ni ìkònjə a tìtìrə pobə

¹¹ Ntwuumə ghù ìshì'nə ni nì lè zàamənə ndzù'ì ì lə pə la lo nì ti nkònjə mbìnjmə ìzìghə. ¹² Kò nì pə wìghə tsa'a Cain. Cain à lè pə njwùə devəlè nzhwuutə a momaa e. Cain à lè zhwuutə e nti àkə? À lè zhwuutə e ntiinə mìnwùə ni à lè mənə ngìrə lə pə mìnwùə mi tìpònjə, la mi momaa e təəmə.

¹³ Kò a kə'nə a wìghə mbə pilyimə ìpā, tsa'nə pənə pi àtwuə ìshyə pa mbàanə a wìghə. ¹⁴ Pəənə zhyə lo pəənə furə mə amwuə nìwìghə nkwiirə a nìchyəmbyə ni à ghojənə ni nkujə, ntiinə pəənə kònjənə pilyimə ìpəənə. Njònə wa ntsùmə ni ka à kònjə e a ndyimə e a chyə mbə la tsa'a àkwuə njwùə. ¹⁵ Njònə ni à pàanənə a ndyimə e a jònə ni à wa nzhwuutə. Nì ki nzhylə lo jònə ni à wa nzhwuutə ka à pə e ni nìchyəmbyə wa ni à ghojənə ni nkujə amwuə ze. ¹⁶ Yəsù Kristù à lə kwìghə àtwuə ni pəənə, lenəla lə tyi'ə mbə tsa'nə pəənə zhyənə àzwuumə ni ìkònjə ì pənə wèrə. A ki mbə alyi'ə ànwùə àzəənə a ni kwìghə àtwuə ni pilyimə ìpəənə. ¹⁷ Njwùə à tə mbəla mbə ni ìpwuumə, ndzəənə a momaa e ni à pənə mbujə, ka à koorə e mīlìnjə ìme a ni yèmpə e, a tyi'ə nnèrə àkə nnèrə lo à kònjə a Nwùə? ¹⁸ Ìpoonə, kò pəənə ti nnèrə ìkònjə pə ni ìkòbə ntsuwùə kə ni ìshwənjə ìpəənə, pəənə nèrə ìkònjə wa ni ì pənə ìkònjə nkùjə nkujə ajuənə ngìrə mìnwùə ìzəənə.

Kò wə pə ni àkwàrə a mbyə Nwùə

¹⁹ Pəənə tə pəla mbə ni ìkònjə a tìtìrə pəənə, pəənə zhyə lo pəənə pənə pi nkùjə nkujə, nki ntō a mbyə Nwùə ti àkwàrə amwuə mìnntijmə ìməənə. ²⁰ Nkwùə za ntsùmə ni mìnntijmə ìməənə ma nsa'a a wəənə la, pəənə zhyə lo Nwùə à zhyə ànwùə àtsùmə ntsàarə tsa'nə pəənə zhyənə.

²¹ Lenəla ni pìswuə ìpā pi ìshì'nə, mìnntijmə ìməənə tə pəla ka mə tiitə e a wəənə lo pəənə pə ngìrə a

tìpònjə, pəənə chyə mbə a wəənə ni àkwàrə a mbyə Nwùə apə. ²² Pəənə ki kwiirə àzwuumə àtsùmə ni pəənə pyiitənə ambo ze ntiinə pəənə pə nnùjə mìnntə ìme, nki mmə ngìrə mìnwùə ni mī ghìrə a pə ni nìgha'a. ²³ Ntə e ni à wa ntà'a lo pəənə nùjə ì chyə lo pəənə nùjə ntiinjə ìwəənə ajuənə nìlinə ni Moonə e Yəsù Kristù, nki nkònjə mbìnjmə ìzəənə. A tyi'ə ntə ghu ni Kristù à lə njənə ambo pəənə. ²⁴ Njwùə wa ntsùmə ni à nùjənə ntə Nwùə, à pwuutə mbə la ta'a njwùə pobə Nwùə, Nwùə a ki mbwuutə mbə ta'a njwùə pobə ze. Lə tsa'nə pəənə pa ngìrə a ni zhyə lo Nwùə à wə pəənə pi pobə: pəənə zhyə a lenə ntiinə à njənə a wəənə ni Àzhwùə e.

Ndwuumə ni mbə'ə pi zhyə lo lə Àzhwùə nkùjə nkujə pobə àzhwùə pìchwìrə

4 Pìswuə ìpā pìshì'nə, kò nì pyimə a wìghə a jònə ni à wa ntsùmə ni à wa nshwənjə lo à wə ni Àzhwùə Nwùə. Nì zhwi'ì a ghobə pìtsùmə a ni zəənə lo Àzhwùə ghu a furə ambo Nwùə lo. Nìzhwi'ì a ghobə ntiinə ngànjə ntwuumə Nwùə pi pìchwìrə pìno'nə tyi'ə mə a alyi'ə àtsùmə amwuə àtwuə ìshyə. ² Lə ndwuumə ni mbə'ə nì zhyə lo njwùə à wə ni Àzhwùə Nwùə: Njwùə wa ntsùmə ni à wa nshwənjə lo Yəsù Kristù à lè tō àtwuə ìshyə ghə tsa'a njwùə misonjə la njwùə ni à pənə ni Àzhwùə Nwùə. ³ La njwùə wa ntsùmə ni à wa nshwənjə lo ka Yəsù à lè tō e a àtwuə ìshyə tsa'a njwùə misonjə la ka à pə e ni Àzhwùə Nwùə amwuə ze. Àzhwùə ni à pənə ni zèrə a àzhwùə ngànjə kipaənə Kristù. Nì lè zu'ù mə lo àzhwùə ghu a ghə tō, mbaa pə tìtsònjə à tō mə ntyi'ə e a àtwuə ìshyə.

⁴ La ngə ajuənə pìghə, ìpoonə, pìghə pənə pi Nwùə, nki ntsàarə ngànjə ntwuumə Nwùə pi pìchwìrə za ntiinə Àzhwùə za ni a pənə amwuə pìghə a chyə ni mìnntijmə ntsàarə a devəlè ni à wa mbu'tə pənə pi àtwuə ìshyə la. ⁵ Ngànjə ntwuumə Nwùə pi pìchwìrə za la pənə pi àtwuə ìshyə, lenəla mìnwùə ni pobə pa nshwənjə a mìnwùə mi àtwuə ìshyə. Pənə pi àtwuə ìshyə ki mmə ndzu'ù ànwùə ni pobə pa nshwənjə. ⁶ La pəənə pənə pi Nwùə. Njwùə ntsùmə ni à zhyənə a Nwùə à wa ndzu'ù ànwùə ni pəənə pa nshwənjə. La njwùə wa ni ka à pə e njwùə Nwùə ka à zu'ù e ànwùə ni pəənə pa nshwənjə. Lə àlànə ni mbə'ə pəənə zhyə Àzhwùə nkùjə nkujə ni àzhwùə pìchwìrə.

Nwùə à kònjə a wəənə

⁷ Pìswuə ìpā, pəənə tə nkònjə pilyimə ìpəənə ntiinə ìkònjə ì furə la ambo Nwùə. Njwùə wa ntsùmə ni à wa nkònjə a ndyimə e la moonə Nwùə, a ki nzhylə a Nwùə. ⁸ Njwùə wa ntsùmə ni à wa ka kònjə e ndyimə e ka à zhyə e a Nwùə ntiinə Nwùə àtwuə mbìnjmə e à wa nkònjə pəənə. ⁹ Lə tsa'nə Nwùə à lè lànjənə nnèrə ìkònjə e ambo pəənə: À lè tsàa ndà'a Moonə e a àtwuə ìshyə ghə lo mbə'ə pəənə lànjə a ndzùmə ze mbə ni nìchyəmbyə ni à ghojənə ni nkujə. ¹⁰ Lə tsa'nə ìkònjə ghu ì pənə: ka a pə e la lo pəənə lè pyə mmə nkònjə a Nwùə, a chyə pə lo à lè kònjə a wəənə ntsàa a

Moonə e lo a pə tsa'a àzwuumə nishwà'a nsùu a tìpònjə ìwəənə. ¹¹ Pìswùə ìpá, tsa'nə Nwùə à kònjənə a wəənə nì ndwuumə wə, pəənə chyə a nì tə nkònjə mbìjəmə ìzəənə. ¹² Njònə ìtse à la'a mə mbirə e tì zəənə a Nwùə. La pəənə tə mmə nkònjə mbìjəmə ìzəənə, yì Nwùə ǎ pə pəənə pì pobə, ìkònjə e nì à pənə nì wèrə ajuənə pəənə ì ki nko'ò mbwuumə.

¹³ Pəənə zhyə lo pəənə pwuutə mə mbə ta'à jwùə pəənə pì Nwùə, a kì mbwuutə mbə ta'à jwùə pəənə pì pobə, ntiinə à jà mə a wəənə nì Àzhwùə e. ¹⁴ Pəənə zəənə mə nkì mmə nshwəjə ambo pìtse pəənə lo Tǎ à lə tsàa a Moonə e lo à tō mbə Ngànjə Nchwarə pəənə a àtwuə ìshyə ghə. ¹⁵ Njwùə ntsùmə nì à tso'nə ntswùə e nshwəjə lo Yésù la Moonə Nwùə, Nwùə à wa pobə ze a kì mbə pobə Nwùə. ¹⁶ Pəənə zhyə nkì nnùjə ntiijmə ajuənə ìkònjə nì Nwùə à pənə nì wèrə ajuənə pəənə.

Nwùə à wa nkònjə pəənə. Njwùə wa ntsùmə nì à wa nkònjə pəənə à wa pobə Nwùə, Nwùə a kì mbə pobə ze. ¹⁷ Ìkònjə nì ì pənə amwuə pəənə ì ko'ò mbwuumə. Lenəla m̀ntijmə ìməənə ghǎ tìjənjə ajuənə njiyǎ ntsò'tə ìsà'a, ntiinə pəənə pì Nwùə chyə mbə la ta'à jwùə a àtwuə ìshyə ghə tyi'è tsa'nə Kristù à lə pənə pobə ze.

¹⁸ Ka jònə nì Nwùə à kònjənə à pə e nì àkwàrə. Ìkònjə nì ko'nə mbwuumə ì wa nkantə àkwàrə àtsùmə. Àzwuumə nì a za ndò àkwàrə ntò la ngə'è nì pì ghǎ chyə ajuənə njiyǎ ntsò'tə m̀sà'a. Njònə nì à pənə nì àkwàrə la jònə nì ka ìkònjə e ì ko'ò mbwuumə e.

¹⁹ Pəənə pa nnèrə ìkònjə la ntiinə Nwùə à lə pyènə nkònjə a wəənə. ²⁰ Njònə ìtse à tə mbəla nshwəjə lo, "Nkònjə a Nwùə" la mbàanə a ndyimə e yì la ngànjə pìchwirə ntiinə jònə wa nì ka à kònjə e a ndyimə wa nì à mənə ndzəənə, mbə'ə ka à kì nkònjə e a Nwùə nì ka à mə ndzəənə e. ²¹ Nwùə à jà mə a wəənə nì ntǎ wə lo, "Njònə nì à wa nkònjə a Nwùə à chyə a nì kì nkònjə a ndyimə e."

Pànə nì pobə nùjənə ntiijmə ìghobə ajuənə Kristù tsàarə àtwuə ìshyə

5 Njònə wa ntsùmə nì à nùjənə amwuə ntiijmə ze lo Yésù a Ghù Ndzo'nə wa, a moonə Nwùə.

Lenəla, jwùə wa ntsùmə nì à kònjənə a tǎ à kì kònjə a moonə e. ² Ndwuumə nì mbə'ə pəənə zhyə lo pəənə pə nkònjə ìpoonə pì Nwùə ì chyə la a nì kònjə a Nwùə nkì mmə nùjə m̀ntǎ ìme. ³ Lǎ tsa'nə mbə'ə pəənə kònjə a Nwùə la: pəənə tə nnùjə m̀ntǎ ìme ntiinə ka m̀ntǎ ìme pə e àpì'ì àtse nì a lirənə ntsàarə a wəənə a nì pì'ì. ⁴ Mbə'nə jwùə ntsùmə nì à pənə moonə Nwùə à tsàarə mə àtwuə ìshyə. Àzwuumə nì pəənə lònə ntsàarə àtwuə ìshyə zə ghu la àpyiimə ntiijmə àzəənə ajuənə Nwùə. ⁵ Njònə nì mbə'ə a tsàarə àtwuə ìshyə a ìwə? A ze wa nì à nùjənə ntiijmə e ajuənə Yésù lo a Moonə Nwùə.

M̀nwùə m̀ntarə nì m̀ shwəjənə mbə'ə jònə nì Yésù à pənə wèrə

⁶ Yésù Kristù à lə tō a àtwuə ìshyə. Pì lə jà e nì àkwìirə nchyə nì nchyə, a kwìghə ajuənə àtìghə pànkənə,

àləəmə e a kwìinə. Ka pì lə jà e a ye pə nì àkwìirə nchyə nì nchyə ndà'à. À lə kì kwìghə ajuənə àtìghə pànkənə, àləəmə e a kwìinə. La Àzhwùə Nwùə nì a za nnèrə a wəənə lo lǎ nkùjə nkujə ntiinə ka zèrə à nyii e a chwìrə. ⁷ Ìlànə chyə itarə nì mbə'ə pəənə zhyə a nkùjə nkujə mbə'ə Yésù. ⁸ Pəənə zhyə a nkùjə nkujə mbə'ə Yésù ntiinə Àzhwùə a lə tiitə a wəənə, pì jà e nì àkwìirə nchyə nì nchyə, àləəmə e a kwìinə nkùwə nì à lə kwìghənə. Ìlànə pə ìtsùmə itarə nèrə a wəənə la lo Yésù la Moonə Nwùə. ⁹ Tsa'nə pəənə nùjənə ntiijmə ajuənə ànwùə nì pànə pə nshwəjə la, ànwùə nì Nwùə à wə nshwəjə a wəənə a tsàarə a zhyə nì pànə pa nshwəjə ambo pəənə. A chyə a lenə ntiinə a Nwùə àtwuə ìjijmə e nì à wa nshwəjə mbə'ə Moonə e. ¹⁰ Njònə wa nì à nùjənə ntiijmə e ajuənə Moonə Nwùə à zhyə lo m̀nwùə mə m̀tsùmə la nkùjə nkujə. Njònə nì ka à pyiimə e ànwùə nì Nwùə à wa shwəjə à lòo a Nwùə la tsa'a ngànjə pìchwirə ntiinə ka à pyiimə e ànwùə nì Nwùə à shwəjənə mbə'ə moonə e. ¹¹ Ànwùə nì Nwùə à wa nshwəjə mbə'ə moonə e a chyə la lo: Nwùə à jà mə a nìchyəmbiyə wa nì à ghojənə nì nkujə la ambo pəənə. Nìchyəmbiyə wèrə wə a pə nìchyəmbiyə wùə nì moonə e à jànə. ¹² Njònə wa nì à pwuutənə mbə ta'à jwùə pobə Moonə Nwùə à wa nì nìchyəmbiyə. Njònə nì ka à pwuutə mbə ta'à jwùə pobə Moonə Nwùə ka à pə e nì nìchyəmbiyə.

Nìchyəmbiyə nì à ghojənə nì nkujə

¹³ Njwà'nə m̀nwùə mə ambo pìghə pa nì nì nùjənə ntiijmə ìwìghə ajuənə ǹlinə nì Moonə Nwùə, mbə'ə nì zhyə lo nì wa nì nìchyəmbiyə nì à ghojənə nì nkujə.

¹⁴ Àzwuumə nì a za ngìrə pəənə pə nì ntiijmə a nì tō a mbyə Nwùə a chyə lo pəənə tə pyiitə e nì àzwuumə àtse amwuə ndwuumə nì à tǎ'nə, yì ǎ zu'ù àchǎ'tə àzəənə. ¹⁵ Tsa'nə pəənə zhyə'nə lo à wa ndzu'ù a wəənə ajuənə àzwuumə àtsùmə nì pəənə pyiitənə e nì zèrə la, pəənə kì nzyə lo ǎ jà a wəənə nì àzwuumə àtsùmə nì pəənə pyiitənə e nì zèrə. ¹⁶ Njwùə à tə ndzəənə a ndyimə e a mə ngìrə a tìpònjə nì mbə'ə ka à lòo e a nìwìghə ntò, yì ǎ chǎ'tə a Nwùə ajuənə ze lo Nwùə à jà e nì nìchyəmbiyə. Pànə nì ngwə nshwəjə lo nì chǎ'tə a Nwùə ajuənə pobə a pànə nì ka tìpònjə ìghobə a pə ghìrə e lo pobə kwìghə. La tìpònjə ìtse à wa ngìrə lo pànə kwìghə. Njwùə à tə pəla ngìrə mbuurə tìpònjə zə, yì ka m̀mə nshwəjə mə la lo nì chǎ'tə a Nwùə ajuənə jònə ghu. ¹⁷ Ìfàntə ìnwùə ìtsùmə la tìpònjə, la tìpònjə ìtse à wa ghu nì à wa ka lòo e a nìwìghə tō.

¹⁸ Pəənə zhyə lo jwùə ntsùmə nì à pənə moonə Nwùə ka à lànə e nì mbyə ngìrə a tìpònjə ntiinə Moonə Nwùə à wa mbyabə e, lenəla, jònə tìpònjə wa a kì ngìrə e ànwùə tìpònjə àtse ajuənə ze apə.

¹⁹ Pəənə zhyə lo pəənə pìtsùmə la ìpoonə pì Nwùə, nkì nzyə lo jònə tìpònjə wa a pə nì m̀tìjənjə àtwuə pànə pìtsùmə nì ka pobə zhyə a ghobə a Nwùə.

²⁰ Pəənə zhyə lo Moonə Nwùə à tō mə a àtwuə ìshyə ngìrə ìtwuə ìpəənə laanə mbə'ə pəənə zhyə a Nwùə nì à pənə nkùjə nkujə, pəənə kì mbə ta'à jwùə pəənə pì pobə wa nì à pənə nkùjə nkujə, nkì mbə ta'à jwùə

pəənə pi Moonə e Yēsū Kristù. A ze mbə Nwùè nkũjə
nkujə nki mbə ze wa ni à wa ηηâ a nìchyêmbÿê wa ni
à ghojènə ni nkujə la.

²¹ İpoonə, kò nì pə a wighə ni ànwùè àtse a ni ghìrè
pighə pi pètitoo.

2 Jònə

Mìnwùè a ni zhyê amwuə àḡwà'nè zè

Lě àpaatè àḡwà'nè ni Jònə à lè ḡwà'nè, a mə ndèrè ambo mǎ wa ni Nwùè à lè tso'nə lo pobə pə ìpoonè ìpe. À lè ḡwà'nè mmə shwəḡè la lo, ìkòḡnè la a maa ànwùè ni à pənə amwuə àshwatè ìpoonè pi Kristù. Pànè pa ni pobə pənə ni ìkòḡnè pa ndzu'nə àtəətè Nwùè nki mmə nkòḡnè mbìḡmè ìzobə. Jònə à lè ki ḡḡwà'nè la a ni kwàtè pànè mbə'ə pìnèrè pi pìchwìrè ni pobə lè mənə nshwəḡè pìchwìrè mbə'ə Kristù. Pèrə pè nki mbə la tyi'è ngàḡə ntwuumè Kristù yi pìchwìrè za ni pi pa nfuḡè ni "pìḡnostics" amwuə àshwəḡnè pìHibrù la. À lè ḡwà'nè mmə nshwəḡè lo kò ḡwùè a kwiirè e a ta'à ìnèrè pìchwìrè wè ìtse a ndā ze kè kò ḡwùè a pyè nchà'tè e ka chà'tənə mbə'ə a kaḡə pi'i a tìpòḡè ìḡhobə (1.9)

Lě tsa'nə pi ḡhàpənə àḡwà'nè zè

Mìnwùè a ni zhyê amwuə àḡwà'nè zè 1-3

Ìkòḡnè tsa'a maa ànwùè 4-6

Àkwàtè mbə'ə nìnèrè ànwùè ni a pənə pìchwìrè 7-11

Mìnwùè ni Jònə à lè lwùutənə nshwəḡè 12-13

Àchà'tè Jònə

1 Àḡwà'nè zè a furè la ambo mìḡḡè àtwuè àshwatè ìpoonè pi Kristù. Ngwè ḡḡwà'nè ambo ḡhò mənḡyě ni Nwùè à lè tso'nə pìḡhə pi ìpoonè ìpò. Nkòḡḡè o tyi'è ìshì'nè. Ka a wìḡhə la kòḡḡè e ndà'à mìḡḡè ni mìḡḡè. À kòḡḡè pə pi pànè pìtsùmè ni pi zhyə'nə a nkũḡḡè nkuḡḡè nkòḡḡè a wìḡhə. ² Nkòḡḡè o ntii nkũḡḡè nkuḡḡè wè ni pə zhyə'nə, mbə ki zhyê a wèrə ni nkuḡḡè. ³ Àpòḡḡè ntìḡḡè, ni àkoorə mǎliḡḡè, ni àporəporə za ni a furənə ambo Tǎ Nwùè pobə Yésù Kristù Moonè Tǎ, à pə ambo pəənə. Ìpwwuumè pə ìtsùmè pə ìpəənə tsa'nə pəənə mənə ngìrè mìnwùè mi nkũḡḡè nkuḡḡè nki mmə nkòḡḡè mbìḡḡè ìzəənə.

Pəənə kòḡḡè mbìḡḡè ìzəənə nki nkòḡḡè a nkũḡḡè nkuḡḡè

⁴ Nḡa'à tyi'è tisiḡḡè a ni zu'ù lo ìpoonè ìpò pìtse pə ndzùḡḡè a nkũḡḡè nkuḡḡè tyi'è tsa'nə Tǎ à lè shwəḡənə lo pəənə zùḡḡè a nkũḡḡè nkuḡḡè la. ⁵ Lenəla ni mənḡyě, ngwè mbu'ù mbò ambo ḡhò lo pəənə tə nkòḡḡè mbìḡḡè ìzəənə. Ntə wè ni ngwè ḡḡwà'nè ambo ḡhò lə ka à pə e ntě ḡhù shwuè, a ntě ni pəənə lè pənə ni wèrə a nìpì'nè nkwuè ntsàambyè. ⁶ Ìkòḡḡè wè ni ngwè nshwəḡè lə i chyê la lo: pəənə tə ndzu'nə mǎntě mi Nwùè. Ntə wa ni pìḡhə pìtsùmè lè pyənə ndzu'ù a nìpì'nè i

chyê la lo ni chyê a ni kòḡḡè mbìḡḡè ìzìḡhə. ⁷ Ngàḡə àfìḡhə yè nò'nə tō mə àtwuè ìshyê sinè wè. Lě pànè pa ni ka pobə pyimè a ḡhobə lo pi lè pyè a Yésù Kristù a àtwuè ìshyê ḡhè la tsa'a ḡwùè misonḡə. Mbuurè pànè zèrə zə a ngàḡə àfìḡhə nki mbə ngàḡə kipaənə Kristù. ⁸ Njiilo ni zhì'tè a wìḡhə mbə'ə ni kaḡə pì àzwuumè ni ni fà'nə mbə ni zèrə, mbə'ə ḡhə kwiirè àtso'ò àfà'à àzìḡhə ni a kò'nə mbwuumè. ⁹ Nì zhyê lo ḡòḡḡè wa ni ka à lèrè e ni mbyè a ni zùḡḡè ànwùè ni Kristù à lè nèrənə la, ka à pə e pobə Nwùè. La ḡòḡḡè wa ntsùmè ni à lèrənə ni mbyè a ni zùḡḡè mìnwùè ni Kristù à lè nèrənə la, à chyê pobə Tǎ ni Moonè e. ¹⁰ Lenəla, ḡòḡḡè ìtse à tə tō ambo pìḡhə, mmə nèrè e mìnwùè ni ka mèrə furè e ambo Kristù, kò ni pyimè mè a wìḡhə a kwuunə a ndā pìḡhə kè ki chà'tè e. ¹¹ Ntiinə ḡòḡḡè ni à chà'tè e, à pwuutè la pobə ze a ni ḡhìrè a tìpòḡḡè wa ni à wa ngìrè la.

Ndwùèndzùmè àshwəḡnè

¹² Ngwè ni mìnwùè mìnò'nə a ni shwəḡè ambo pìḡhə la ka pə ḡwà'nè a mèrə amwuə àpàa àḡwà'nè ni nìkoḡḡè ni àḡwà'nè, la ngwè nkwaḡḡè lo mbi tō ḡhaanə a wìḡhə pəənə zəənə mǎsìḡhə ìməənə nshwəḡnə mbə'ə nìḡha'a ìwəənə à pwuumè.

¹³ Ìpoonè pi ndyimə iwìḡhə ḡhù mənḡyě wa ni Nwùè à lè tso'nə la pə nchà'tè a wìḡhə.

3 Jònə

Mìnwùè a ni zhyê amwuə àḡwà'nè zè

Lě àḡwà'nè nòmbàa pitarə ni Jònə à lè ḡwà'nè. Jònə à lè pə ta'á àtwuè àshwatè ìpoonè pi Kristù nki ḡwà'nè a zèrə ambo ìswùə e Gayòsə a ni shiitè mìnwùè ni mi lè mənə nfulè mbè'ə ntwuumè Kristù. Ìpoonè pi Kristù lè chyè a ni kwiirè pànè tsa'a pèrə pə amwuə mindā ìmobə. La Diotrefes ni à lè pənə àtwuè amwuə àshwatè ghu à lè twuunè e a ni kwiirè a ghobə tə mmə nfuukè ìpoonè pi Kristù ni pobə lè kwiirè a ghobə amwuə mindā ìmobə amwuə àshwatè.

La ìsumə ni Jònə a lè ḡwà'nè ambo ìswùə e mbè'ə ghìrè à yèmpè ngəḡə ntwuumè ni lè mənə nchwiitè ntwuumè mbè'ə Kristù la. (9-11)

Lě tsa'nə pi ghàpənə àḡwà'nè zè

Mìnwùè a ni zhyê amwuə àḡwà'nè zè 1-4

Jònə a yetə a Gayòsə 5-8

Pi fèrè a Diotrefes 9-10

Pi ḡā nīlinè tsì ìshì'nè ambo Demetrius 11-12

Ànwùè ni Jònə a lèwutənə nshwəḡè 13-15

Àchà'tə Jònə

1 Àḡwà'nè zè a furə ambo mīḡə àtwuè àshwatè ìpoonè pi Kristù, mmə ndèrə ambo ìswùə mə Gayòsə ni ñkòḡənə e tyì'è ìshì'nè la. ² Ìswùə mə ghù ìshì'nè, ngwə nchà'tə a Nwùè lo mìnwùè mìtsùmè ni ghò wə ngìrè yiinè ìshì'nè, wə chyè ìshì'nè tyì'è tsa'nə àzhwùè o a kinə nchyè ìshì'nè. ³ Ndə pə ni nìgha'á tyì'è tsiḡḡə a ni zu'ù ambo pilyimə ìpəənè pìtse ni pobə lè tònə a nìghə nshwəḡè tsa'nə ghò wə ngìrè mìnwùè ni Nwùè à lè shwəḡənə lo wə ghìrè, farə lo ghò wə mbirè ngìrè a mèrə. ⁴ Ka mbə mə ni àzwuumè àtse ni a ghìrənə mbə ni nìgha'á ntsàarə a ni zu'ù lo pànè ni pənə tsa'a ìpoonè ìpə pə ngìrè mìnwùè ni Nwùè à tà'nə lo pobə ghìrè.

Jònə a shwəḡè lo ìpoonè pi Kristù yèmpè pànè ni pobə pa nfà'á ambo Nwùè

⁵ Ìswùə mə ghù ìshì'nè, wə lanə nfà'á ni ntiḡmè o ìsumə a ni yèmpè pilyimə ìpəənè, mbaa pə tsa'nə ka wə lè zhyè o a ghobə pìtse la. ⁶ Pobə shwəḡè amwuə àshwatè ìpoonè pi Kristù ni a pənə a nìghə mbè'ə ìkòḡḡə wa ni wə lè nèrənə ambo pobə. Mbu'ù mbò ambo ghò lo wə kyiitè amwuə àlànḡə àtsùmè ngyèmpè a ghobə aḡunə àkwùè nīyīnè àzobə amwuə ndwuumè ni ì pòḡè ambo Nwùè. ⁷ Mbè'nə pobə lè mənə nkarə a ìlyì'ə ìlyì'ə a ni fà'á ambo Kristù tìḡḡə pobə kwiirè àyèmpè àtse ambo pìtìnḡḡə ntiḡmè aḡunə Nwùè. ⁸ Lenəla, a pòḡè lo pəənè ni pəənè pənə ìpoonè pi Kristù tə ngyèmpè mbuurè pànè zèrə zè mbè'ə pəənè

pwuutè pəənè pi pobə a ni tiitè pànè ni nkūḡə nkuḡə.

Jònə a funḡə a Diotrefes ni ḡònè tìpòḡè, nki nfunḡə a Demetrius ni ḡònè ìshì'nè

⁹ Ndə ḡwà'nè àḡwà'nè ambo àshwatè ìpoonè pi Kristù ni a pənə a àla'á ghò, la Diotrefes wa ni à kòḡənə pə lo pə ndūḡə mbyè, a wā ànwùè ghu ni ndə ḡwà'nè. ¹⁰ Lenəla, nkùwè ni mbi tō, mbi fuukè mìnwùè mìtsùmè ni à lè ghìrənə mèrə furə a sàḡḡə. À wa nnyii pìchwiirè nki mmə nshwəḡè mìnwùè mi tìpòḡè aḡunə pəənè. Ka lə a pə e ànwùè àtsùmè mbè'ə e, à lè ki ntwuunə a ni kwiirè pilyimə ìpəənè nki ndzòḡə farə pànè ni pobə lè mənə ntà'á lo kwiirè a ghobə, nkantə a ghobə amwuə àshwatè ìpoonè pi Kristù. ¹¹ Ìswùə mə ghù ìshì'nè, kò wə mīḡḡə ànwùè tìpòḡḡə; mīḡḡə pə ànwùè ìshì'nè. Njònə ni à wa ngìrè ànwùè ìshì'nè la moonə Nwùè, la ḡònə ni à wa ngìrè ànwùè tìpòḡḡə la ka à zhyè e a Nwùè. ¹² La ngə aḡunə Demetrius, pànè pìtsùmè shwəḡè ìshì'nè mbè'ə e. À wa ngìrè mìnwùè mi ìshì'nè ni mèrə nèrənə lo ze a ḡònə ìshì'nè, pəə àtwuè ìpìḡḡə àzəə ki mmə nshwəḡḡə ìshì'nè mbè'ə e, ntiinə wə zhyènə lo ànwùè ni pəə pa nshwəḡè a nkūḡə nkuḡə.

Ndūwùèndzùmè àchà'tə

¹³ Ngwə ni mìnwùè mìnə'nə a ni ḡwà'nè ambo ghò, la ka kòḡḡə mə a ni ḡwà'nè a mèrə. ¹⁴ Ngwə ntà'á a ni fa'a ntò ndzəənè o mbè'ə pūu ntwuunə nshwəḡḡə.

¹⁵ Àporèporè à pə ambo ghò. Pìswùə ìpəənè pìtsùmè a

nìghê pə nchà'tè o. Kí ntyí'è nchà'tè pìswùè ìpèənè pìt-
sùmè a nìghâ àtwuè àtwuè.

Judè

Mìnwùè a ni zhyê amwuê àḡwà'nè zè

Àḡwà'nè zè la à ḡwà'nè Judè ni à pənə momaa Jemè nki mbə momaa Ndò'nəmbyê ambo ìpoonè pi Kristù ni pobə lè pənə alyi'ə alyi'ə. Judè à lè mə ntà'à ḡwà'nè la mbə'ə ànwùè ni Nwùè à lè chwàrənə a ghobə, ntyi'è mbəḡḡè ḡwà'nè pə mbə'ə pìnrèrè pi pìchwirè ni pobə lè mənə nfunḡè mbìḡḡmè ìzobə ni ìpoonè pi Kristù. Ka ḡḡḡḡ pìchwirè zèrə zə lè pə a ghobə ni Àzhwùè Nwùè, lenəla mmə ntò a ghobə pə ni àḡḡḡḡ amwuə àsh-watə. Pobə lè mə nshwəḡè lo ka təchwii a pə e ghu a tìtìrè ḡḡḡè ni à wa ḡḡḡè mìnwùè ìmobə mə pobə ḡḡḡè ni Nwùè à chwàrənə e ni àpòḡḡè ntìḡḡmè e. Lenəla pobə tyi'è nnèrè mìnwùè ìmobə mèrə mə ambo ìpoonè pi Kristù.

Lě tsa'nə pi ḡḡḡḡ àḡwà'nè zè

Mìnwùè a ni zhyê amwuê àḡwà'nè zè 1-2

ḡḡḡè mìnwùè pìnrèrè pi pìchwirè 3-16

Àtəətə ambo ìpoonè pi Kristù 17-23

Àshwəḡḡè a ni chyê mborè 24-25

1 Àḡwà'nè zè a furè ambo mìḡḡè Judè ḡḡḡḡ àfà'à Yésù Kristù, nki mbə momaa Jemè. ḡḡḡè ḡḡḡà'nè àḡwà'nè zè ambo pànè ni Nwùè à funḡənə a ghobə; pobə pə pànè pa ni Tă Nwùè à kòḡḡənə, Yésù Kristù a ki mmə mbyabə a ghobə.

² Nwùè à koorè mìḡḡḡè ìmìḡḡḡ, ḡḡḡ a wìḡḡḡ ni àporè-porè, nki ḡḡḡḡè nì pə ni ìkòḡḡḡè a tìtìrè pìḡḡḡ tyi'è ìshì'nè.

Nì zhi'tè aḡunə pìnrèrè ìnwùè pi pìchwirè

³ Pìswùè ìpā pìshì'nè, ndə mə nkyiitè ni mìtìḡḡḡè ìmā mìtsùmmè a ni ḡwà'nè àḡwà'nè zè ambo pìḡḡḡ ntii ànwùè ni Nwùè à lè chwàrənə a wəənə pìtsùmmè, ntìḡḡḡmè mə ì tyi'è ntinè mə lo ḡḡḡà'nè ḡḡḡḡḡḡḡ ḡḡḡḡè nì ḡḡḡḡḡ ni àpyiimè ntìḡḡḡmè za ni Nwùè à ḡḡ mə ambo pəənə ìpe ta'à nkwiè ni nkuḡḡ. ⁴ Mbə'nə pànè pìtse ni pobə pa ka pò a ghobə a Nwùè lè nya'tè nkwiunè amwuə pəənə, pànè pa ni pobə pa nkwièbè ntwuumè wa mbə'ə àpòḡḡè ntìḡḡḡmè Nwùè ìwəənə a ni ləəmè ìnyòrəkè mìnwùè ìpobə. Lě pànè ni pi twuunənə a Yésù Kristù ni à pənə ndà'à masaa nki mbə ndà'à Ndò'nəmbyê ìwəənə. Àḡwà'nè Nwùè a lè kwaa mə ndə ìsà'a ìḡḡḡḡ.

⁵ Mbaa pə tsa'nə nì zhyēnə mìnwùè mə mìtsùmmè, ḡḡḡà'à kwiempè a wìḡḡḡ tsa'nə Ndò'nəmbyê à lè fuukənə pəənə ìpe pànè pi Israel a àla'à Egypt, la a ki chi pə aḡunə mətùmmə nkwiè a pyaatè pyè pa ni ka pi lè nḡḡḡ a ghobə ntìḡḡḡmè aḡunə ze la. ⁶ Nì ki nchi nkwiempè pəḡḡḡḡ pa ni ka pobə lè ḡḡḡḡ a ghobə amwuə mìsàanè mì àfà'à ìmobə, la mmyà'tè alyi'ə nìchyê àzobə: Nwùè à kò a ghobə nkorè ni mìtsaḡḡè ni

mì ḡḡḡḡənə ni nkuḡḡè nnḡḡḡè amwuə alyi'ə ndzùmmə za ntyi'è mmə mbyabə nḡḡḡ ntso'tè ìsà'a yì ḡḡḡḡunə za.

⁷ Lě tyi'è tsa'nə pànè pi Sodòmè pobə Gomorrah ni ìla'à ni kamnənə a ghobə lè ḡḡḡḡ mbìḡḡḡmè ìzobə amwuə ànyòrəkè pobə nìchyēmbýê mìkí, Nwùè a tòonè a ghobə ni ìmũ ti pyaatè ni ì pənə àkwà'tè ambo ḡḡḡḡ lo à zəənè.

⁸ Lě tsa'nə pànè pèrə pə pa nki ndyē mìnndzəəmè ni mì ma ḡḡḡḡè pobə ḡḡḡḡè tìpòḡḡḡ farə aḡunə mbìḡḡḡmè ìzobə ḡḡḡḡ ìtìḡḡḡ Nwùè nki mmə ndzòomè pànè pi àḡḡḡ'tè ni pənə a nìpwiurè. ⁹ Mbaa pə àtwuè pəḡḡḡḡḡ, angèrè Makèlè nkwiè ni à lè mənə nsa'nè pobə devèlè mbə'ə ḡḡḡḡ ni à lèò àkwuè Mùsì, ka à lè zòomè e a ye ni ndzòomè tìpòḡḡḡ ìtse, à lè shwəḡḡ pə lo, "Ndò'nəmbyê à sa'a o." ¹⁰ La pànè pèrə pə pa nshwəḡḡ tìpòḡḡḡ aḡunə ànwùè àtsùmmè ni ka ìtwuè ìpobə laanè e aḡunə pobə pyè pa ni pobə zhyēnə àtwuè pobə, ḡḡḡḡ tsa'a mìnnyàamè mì mìpa'a. Lě mìnwùè mìḡḡḡ ni mì tsəḡḡḡənə a ghobə la. ¹¹ ḡḡḡ'è ì chyê àtwuè pobə pə la ghu! Pobə zḡḡḡè mbòbè mìkwùè Cain, ndzḡḡḡḡ ìpwiunè nfàntè ànwùè tyi'è tsa'nə Balàamè à lè ḡḡḡḡənə. Nwùè à zhwuutè mə a ghobə tyi'è tsa'nə à lè zhwuutənə a Korah ntii àtìḡḡḡḡ àtwuè e. ¹² Pànè pèrə pə chyê mbə la tsa'a ndòtə amwuə mìzìḡḡḡ mì àsh-watə ìmìḡḡḡ, mmə mbwuutè ndzìḡḡḡ pìḡḡḡ pi pobə ti ìsìḡḡḡ, mbə pànè ni pobə pa nkòḡḡḡ pə mbìḡḡḡmè ìzobə. Pobə chyê tsa'a mbà'à ni fèrè à pì'nə ndèrè mbi'i nkwiè la ka pə e ni mbəḡḡḡ. Pobə chyê mbə tsa'a mìtìḡḡḡḡ ni mì tənə mbə zumè mìnntàamə a ndèrè mbəḡḡḡ la ka zumè e. Pobə chyê mbə tsa'a mìtìḡḡḡḡ ni pi sò'nə aḡunə mìḡḡḡḡḡ ìmobə mì zḡḡḡḡ nkwiḡḡḡ a ta'à nkwiè. ¹³ Pobə chyê mbə tsa'a nchyê ghu nìḡḡḡənə ni fèrè ḡḡḡ

ntiɲnè à tinèna ndèrè ntiɲè nkwê, ngirè mɛnɲwùè mi ìsiɲnè ìmobè mi furè a sàɲè tsa'a àfù'kè. Pobè chyè mbè tsa'a pisaɲè ni pèrè pa ngyiinè yiinèna ni Nwùè à nùɲèna a ngotè alyi'è ndzùmè tɛpòɲè ambo pobè ni nkuɲè.

¹⁴ Enòkè ni à lè pənə amwuə ìwaanè sàmbaa a ndzùmè Adàmè à lè shwəɲè mbè'ə pànè pè la lo, "Nì zəənè, Ndò'nəmbyə à wè ntò ghobə pəənè ìpe pɛlaanənə nkaamə nkaamə, ¹⁵ lo tso'tè ìsà'a ɲwùè ntsùmè chyà ngə'è àtwuè pànè ni ka pobə pò a ghobə a Nwùè, ngirè mɛnɲwùè ti àkwàrè Nwùè farə pànè pi tɛpòɲè pa ni pi shwəɲənə ìshwəɲnè àtsə ntiɲmè aɲunə Nwùè." ¹⁶ Pànè pèrə pə la ngəɲə àlwùmpè nki mbə pɛntà'ə ìsà'a. Pobə pa ndzùɲè pə ànwùè ni ìkwàɲè tɛpòɲè ìpobə tà'nə, mmə nshwəɲnè ìshwəɲnè àsàa mbɛɲmè, mmə ndòo ìshwəɲnè ìfikè nfikè pànè ghu mbè'ə chyè a ghobə aɲunə pobə.

¹⁷ La ni pɛswùə ìpà pɛshì'nè, nì kwəmpè ànwùè ni ngàɲə ntwuumè Ndò'nəmbyə ìwəənè Yèsù Kristù lè shwəɲənə. ¹⁸ Pobə lè shwəɲè ambo pɛghə lo, "A ghə pə aɲunə mɛɲjyè mi ndwùutə, pànè ni pobə pa ngwii pəənè tó, ndzùɲè pə mɛnɲwùè ìmobə ni pobə ghìrənə ti àkwàrè Nwùè." ¹⁹ Lə pànè ni pobə pa ntò ni àghàpə a tɛtɛrè pɛghə, ndzùɲè pə ànwùè ni a kù'nənə ambo

pobə, ka kɛ pə a ghobə ni àzhwùè Nwùè ²⁰ La ngə aɲunə pɛghə ni pɛswùə ìpà pɛshì'nè, nì kwùè amwuə àpyiimè ntiɲmè àzighə yè laanənə za, nchà'tè a Nwùè ni ntiɲnè àzhwùè Nwùè. ²¹ Nì ghoɲè amwuə ìkòɲnè Nwùè tsa'nə nì wè mbyabè lo Ndò'nəmbyə ìwəənè Yèsù Kristù à làɲè a ndzùmè àkoorè mɛliɲè e ɲɲà a wighə ni nìchyəmbyə ni à ghoɲənə ni nkuɲè ²² Nì mə nkoorè mɛliɲè mi pànè pa ni pobə pənə ni minkə; ²³ nsà'ə pànè pa ni pi kunè mə amwuə ìmù ghu la, nchwarə a ghobə nki nnèrè àkoorè mɛliɲè pobə àkwàrè Nwùè ambo pɛtse pəənè. La mbàanè ìkwàɲè tɛpòɲè pobə pa ni pobə tà'nə zùɲè, pèrə tyi'è mbə tsa'a itsə'ə ni pobə mà'nə.

Àchà'tè Nwùè a ni yetè a Nwùè

²⁴ Ambo ze wa ni mbè'ə à pyabè a wighə lo kò nì kunè amwuə tɛpòɲè, ngirè ni tó amwuə alyi'è ni ntsɛɲnə ìtse. ²⁵ Ndà'ə ndà'ə Nwùè ni à wa nchwarə a wəənè ndàɲè a ndzùmè Yèsù Kristù Ndò'nəmbyə ìwəənè à pə ni àghu'tè, mbə ni nìfanə pobə mɛtɛɲnè, ni ìtɛɲnə a ni furè aɲunə mɛwaanè mɛtsùmè ni mi lè làɲənə tó pyàa tɛtsòɲè, ngoɲè ni nkuɲè ni nkuɲè. Amen.

Rèvèleshònè

Mìnwùè a ni zhyê amwuè àḡwà'nè zè

Àḡwà'nè zè la à lè ḡwà'nè Jònè ngàḡè ntwuumè Kristù, mmə nshwəḡè lo mìnwùè mìtsùmè ni mi pənə amwuè àḡwà'nè zèrə zè la mìnwùè ni Kristù à lè nèrənə ambo ze, a ki mbə mìnwùè ni Nwùè à lè ḡānə ambo Kristù lo à ḡā ambo ngàḡè àfà'à ize ntiinə a mìnwùè ni mǎ fa'a tō (1.1). À patə ḡwà'nè pə Jònə ḡwà'nè zè la, a nèrè la mìnwùè ni mǎ fa'a tō ni myè ni mi ḡhǎ tō nkùè ndwùutə àtwuè ishÿə.

Lǎ tsa'nə pi ḡhəpənə àḡwà'nè zè

Mìnwùè a ni zhyê amwuè àḡwà'nè zè (1.1-8)

Ndzəəmè ni ì lè làḡənə mbə'ə ishwatè pa sàmbaa ḡhobə nǐp'ù u ni àḡwà'nè tsa ni pǐshwùurè pa sàmbaa (1.9-8.1)

Mìntàḡnə ma sàmbaa ḡhobə drəḡònə wa ni mìnyàamè mi tsənə ma mǐmbaa (8.2-13.18)

Mômbyê ndzirè wa pobə pəənə ìpe ni mǐndonḡè mi àtsê ntiḡmè Nwùè ma sàmbaa (14.1-16.1-21)

Tsa'nə Babilònə à lè kunənə ḡhobə tsa'nə pi lè tsàarənə mìnyàamè mi tsənə ma ni ngàḡə ntwuumè Nwùè pi pǐchwirè za, ni devèlè (17.1-20.10)

Ntso'tè ìsà'a amwuè ndwùèndzùmè nÿyê (20.11-15)

Nǐpwuurè tsì shwuè pobə àtwuè ishÿə yè shwuè ni Yèrusalèmè yì shwuè (21.1-22.5)

Mìnwùè ni Jònə à lè lǎwùutənə nshwəḡè (22.6-21)

1 Àḡwà'nè zè a za ntiitè la mìnwùè ni mèrə ḡhǎ lòo alyi'ə ni Yésù Kristù à lè ḡhèrənə lo pǐ zhyê a mèrə. Nwùè à lè ḡā e ni mìnwùè mə lo pǐ zhyê njiilo à nèrə a mèrə ambo ngàḡə àfà'à ize, mbə mìnwùè ni mǎ fa'a lòo alyi'ə. Kristù à lè tsàa a angèrè e lo à tō nnèrè mìnwùè mə ambo ngàḡə àfà'à e Jònə lo pànə zhyê. ²Jònə a ki ntiitè mìnwùè mìtsùmè ni à lè zəənənə. Lǎ mìnwùè ni à lè shwəḡənə mbə'ə ntwuumè ni ì furənə ambo Nwùè nki mbə ndzəənə zəənənə aḡunə mìnwùè ni Yésù à lè tiitənə lo mèrə ḡhǎ lòo alyi'ə la. ³Mborè ì chyê ambo ḡònə wa ni à wa nfunḡè àḡwà'nè ntwuumè Nwùè zèrə zè. Mborè ì ki nchi mbə ambo ḡònə wa ni à wa ndzu'ù ànwùè ni pi ḡwà'nənə amwuè àḡwà'nè zèrə zə ngwiiimè. Nkwùè ì paatè ni mìnwùè mə mìtsùmè ḡhǎ lòo alyi'ə.

Jònə a tsàa àchà'tè ambo ìshwatè ìpoonè pi Kristù pa Sàmbaa

⁴A mǐḡè Jònə, mmə ḡwà'nè àḡwà'nè zè ambo pǐḡhə, ìshwatè ìpoonè pi Kristù pa sàmbaa ni pənə amwuè pàa àl'a'ā Asia la. Àpòḡè ntiḡmè Nwùè ḡhobə àporəporè e à pə aḡunə pǐḡhə. Nwùè la ze wa ni à pənə ḡhu, mbə ze wa ni à lè pənə ḡhu, nki mbə ze wa ni à ḡhǎ pə. Àpòḡè ntiḡmè Nwùè ḡhobə àporəporè e a ki nfunè ambo ìzhwùè Nwùè pa sàmbaa ni pənə a mbyè aləḡə nǐfò Nwùè a nǐpwuurè la. ⁵Yésù Kristù à wè nki mmə ntsàa a wǐḡhə ni àpòḡè ntiḡmè e ḡhobə àporəporè e. À chyê mbə nkūḡə nkuḡə ndzəənə

zəənənə ambo Nwùè. À ki mbə ntsàambyè ḡwùè a ni zhwuumè a nǐwǐḡhə, ntyi'è mbu'tè pǐfò pǐtsùmè a àtwuè ishÿə ḡhə.

Tsa'nə Yésù à lè kòḡənə a wəənə la, à lè kwǐḡhə tsa'a mômbyê nishwà'à a ni fuukè a wəənə amwuè tǐpòḡè. ⁶À ḡhèrè pəənə tyi'è tsa'a ngàḡə mǎ'à Nwùè ni pobə pa nǎ'a'ā ambo Nwùè Tǎ ìḡhobə ni à wa mbu'tè a ḡhobə. Àḡhu'tè pobə ìtǐḡnə pə ambo Yésù Kristù ngoḡè ni nkuḡè ni nkuḡè! Amen. ⁷Nì zəənə, à wè ntò amwuè mbà'à! Ìmyê mìtsùmə zəənə e, farə pànə pa ni pi lè sòpənə e la. Ìl'a'ā ìtsùmè a àtwuè ishÿə ḡhǎ yii e. A tsa'nə a ḡhǎ pə! Amen.

⁸Ndò'nəmbÿè Nwùè Àko'ntsirè ni à pənə, ndè ki mbə, mbə ḡhǎ tō, à shwəḡè lo, "A mǐḡè mbə Alfāa nki mbə Omegà."

Ndzəəmè ì làḡə a ìmyê Jònə a zəənə a Kristù

⁹A mǐḡè ndyimə ìwǐḡhə Jònə ni ìkinə mbə tsa'a pǐḡhə a ni wiiimè ntiḡmè amwuè ngə'è ni ì za ntò ambo pànə ni Yésù à mənə mbu'tè a ḡhobə. Pi lè chyá mə a ndā ìtsanḡè a Patmòsè ni à pənə àpàbə ishÿə a tǐtǐrè nchyə ntiinə ndè mənə nchwiitè ntwuumè Nwùè ḡhobə nkūḡə nkuḡə ni Yésù à lè mənə nnèrè la. ¹⁰A lè pə nÿyê Ndò'nəmbÿè, Àzhwùè Nwùè a tō aḡunə mǐḡè. Ndè zu'ù ngyè ntiḡnə ì furè a ndzùmè mǐḡè mmə ntsuwè tsa'a ntàḡnə. ¹¹Ngyè ḡhu ì lè mə nshwəḡè lo, "ḡwà'nè ànwùè ni ḡhò wè ndzəənə amwuè àḡwà'nè ntsàa ambo ìshwatè ìpoonè pi Kristù pə sàmbaa ni

pənə a Efesòsə, ni Sîminà, ni Pegamùmə, ni Tyatirà, ni Sadisə, ni Filàdefyà pobə Laodicea.”¹² Mbənjə nnanjə lo zəənə a njònə ni à wə nshwənjə ambo mɛnjə. Nkwùè ni ndə pənjə, ndə zəənə ilənjə làamə sàmbaa ni pi lè tsùnjəni ni goldè ni pɛlàamə aɲunə.¹³ A tɛtɛrə ilənjə làamə pə, àzwuumə àtse à lè təəmə mbə tsa’a moonə njwùè. Njònə wə à lè wɛ atsə’a a sàa nshwu’è mbyàa a mɛkwùè ze, nki ngwɛ ɛkòbè ni pi tsùnjəni ni goldè a ghənjə ze.¹⁴ ɛnyùnjə àtwuè e ɛ lè mə nfuə tsa’a kotənə, ɛmyə ɛme mə ntsiinə tsa’a ɛmɛ; ¹⁵ mɛkwùè ɛme pə ntsiinə tsa’a àtɛnjə ni pi pa nfuənjə ni bronzə ni pi tɔonənə amwuə ɛmɛ; ngyè e ɛ mə ndzòrə tsa’a maa maa nɛfuurə.¹⁶ Pisanjə sàmbaa lè pə amwuə àpò e yè zighənə, ɛnwùè ntsòo ndzùmə ntsùmə ni ɛ lè mənə ntsə ɛ furə a ntswùè ze. ɛsighè e ɛ mə ntsiinə tsa’a nwùumə ntɛnjə àzhwùunə.¹⁷ Nkwùè ni ndə zəənənə e, ndə kunə a mɛkwùè ze tsa’a àkwuè njwùè. Lenəla a tyi’è nnùnjə àpò e yè zighənə aɲunə mɛnjə nshwənjə lo, “Kò wə pə ni àkwàrə. Nchyi’è mbə la ntsàambyè njwùè nki mbə ndwùèndzùmə njwùè.¹⁸ A mɛnjə ze wa ni À Wa Nchyi’è! Ndə kwighə, la nɛ zəənə ngwè yi ntɛnjə, ngonjə ghu ni nkunə ni nkunə. Ngwè ni ɛtɛnjə àtwuè nɛwighə farə àtwuè àl’à pɛkwuè.¹⁹ Tɛtsònjə, njwà’nə mɛnwùè myè ni wə zəənənə; myè ni mɛ nfuurə pobə myè ni mɛ ghə furə,²⁰ Ànwùè yè làəmənə ni a pənə mbə’a pisanjə pa sàmbaa amwuə àpò mə yè zighənə pobə ilənjə làamə pa sàmbaa ni pi lè tsùnjəni ni goldè a chyə lo, pisanjə pa sàmbaa la pəngərə pi ɛshwatə ɛpoonə pi Kristù pa sàmbaa, ilənjə làamə pa sàmbaa nki mbə ɛshwatə pɛghu sàmbaa.”

Jònə a tsàa ntwuumə ambo àshwatə ɛpoonə pi Kristù a Efesòsə

2 Wùè wa ni à shwuənə a njwùè misonjə la a shwənjə ambo mɛnjə lo, “Njwà’nə ambo angərə àshwatə ɛpoonə pi Kristù a Efesòsə lo, ntwuumə wə ɛ furə ambo ze wa ni à twu’tənə pisanjə pa sàmbaa amwuə àpò e yè zighənə mmə ngyiinə a tɛtɛrə ilənjə làamə pa sàmbaa ni pi tsùnjəni ni goldè. ² Nzhyi’è mɛnwùè ni nɛ wə fà’nə, nzhyi’è tsa’nə nɛ fà’nə ka mɛzùnjə farə tsa’nə nɛ wiiimənə ntɛnjə mbyiimə ngə’è izighə, nki nzhyi’è lo ka nɛ kònjə a wighə a ni zəənə pənə pa ni pobə pa ngirə a tɛpònjə la. Nzhyi’è lo nɛ zhwi’i mə pənə pa ni pobə pa nfuənjə mbɛnjə ɛzobə ni ngənjə ntwuumə Kristù la ka pə ghobə pərə, ndzəənə lo a ngənjə pɛchwirə. ³ Nɛ wiiimə mə ntɛnjə ndzəənə ngə’è ntii nɛlinə ɛtsà la ka kaanə a wighə a ni zùnjə mə. ⁴ La ànwùè ni nɛfərənə a wighə aɲunə a pə lo ka nɛ pirə nkònjə a wighə a gha tɛtsònjə tsa’nə nɛ lè pyənə nkònjə la. ⁵ Nɛ kwənjə ndzəənə tsa’nə nɛ kunənə tyi’è ɛshi’nə. Nɛ pənjə mɛntɛnjə ɛmighə ngirə mɛnwùè ni nɛ lè mənə ngirə nkwùè ni nɛ lè pɛnənə a ni zùnjə a Kristù. Nɛ tə mbəla ngonjə a wighə tə pənjə mɛntɛnjə ɛmighə, yi mbi tɔ pi’i alənjə làamə àzighə a alyi’è ni a pənə ghu. ⁶ Ànwùè ni nɛ wa ngirə a pònjə a chyə lo nɛ wa mbàanə mɛnwùè ni pənə ni pobə pənə amwuə àshwatə Nikolòsə pa ngirə tsa’nə nɛkinə mmə mbàanə àzà.

⁷ “Njònə wa ni à pənə ni mitugrə à zu’ù ànwùè ni Àzhwùè a za nshwənjə ambo ɛshwatə ɛpoonə pi Kristù!

“Ambo njònə wa ni à zònjənə ntsàarə a tɛpònjə, mbi njə e ni ɛsàanə à zighə nɛntàamə ni àtɛghə aɲunə àtɛghə za ni a za ngirə pənə chyə ni nkunə mmə nko’ò amwuə *Paradise* Nwùè la.”

Jònə a tsàa ntwuumə ambo àshwatə ɛpoonə pi Kristù a Sîminà

⁸ Wùè wa ni à shwuənə a njwùè misonjə la a chi nshwənjə ambo mɛnjə lo, “Njwà’nə ambo angərə àshwatə ɛpoonə pi Kristù ni a pənə Sîminà lo, “Lə ntwuumə ni ɛ furənə ambo ze wa ni à pənə ntsàambyè njwùè nki mbə ndwùèndzùmə njwùè, mbə ze wa ni à lè kwighənə nchi nkwirə nchyə la. ⁹ Nzhyi’è ngə’è izighə, nki nzhyi’è lo pɛghə pɛghənjə pi àfumə, la nɛ pə pɛghənjə pi nkabə. Nzhyi’è tsa’nə pənə pa ni pobə pa nfuənjə mbɛnjə ɛzobə ni pɛjew la ka pə a ghobə pərə la pa nshwənjə mɛnwùè ni tɛpònjə mbə’a wighə. Pobə la ndə àshwatə Satàanə. ¹⁰ Kò nɛ pò a wighə ngə’è ni nɛ zəənə. Ngwè nshwənjə a wighə lo Satàanə à ghirə pi chyə a wighə pɛtse a ndə ɛtsənjə, nɛ tsùnjə ndzəənə ngə’è aɲunə njiyè nɛghumə. Nɛ lèrə ni mbyè tyi’è ni àpyiimə ntɛnjə àzighə za aɲunə mɛnjə; a pə pə lo nɛ kwighə, nɛ kwighə. Nɛ tə pəla ngirə a lenə yi mbi njə a wighə ni nɛchyəmbyè wa ni à ghojənə ni nkunə tsa’a àtsò’ò àfà’ə njònə ni à tsàarənə. ¹¹ Njònə wa ni à pənə ni mitugrə à zu’ù ànwùè ni Àzhwùè a zə nshwənjə ambo ɛshwatə ɛpoonə pi Kristù pə. Ka njònə wa ni à tsàarənə a tɛpònjə la à pə ghə kwighə e a nɛwighə ni à paatənə a wùè.”

Jònə a tsàa ntwuumə ambo àshwatə ɛpoonə pi Kristù a Pegamùmə

¹² Wùè wa ni à shwuənə a njwùè misonjə la a chi nshwənjə ambo mɛnjə lo, “Njwà’nə ambo angərə àshwatə ɛpoonə pi Kristù a Pegamùmə lo, lə ntwuumə wa ni ɛ furənə ambo ze wa ni à twu’tənə ɛnwùè ntsòo yi ntsənjə ndzùmə ntsùmə la. ¹³ Nzhyi’è alyi’è ni nɛ wa nchyi’è ghu la, alyi’è gha ni nto’ò Satàanə ɛ pənə ghu. La nɛ lè ki mbirə nnùnjə a wighə ntɛnjə nùnjənə aɲunə mɛnjə. Ka nɛ lè wa’ə a wighə a àpyiimə ntɛnjə àzighə aɲunə mɛnjə amwuə nkwùè Antipàsə. Antipàsə à lè mə nshwənjə a nkùnjə nkunə mbə’a mə, pi zhwuutə e a tɛtɛrə pɛghə a alyi’è ni Satàanə à pənə ghu. ¹⁴ La pɛmilyi’è pɛmɛnwùè pɛtse pə ghu ni nɛfərənə a wighə aɲunə. Pɛghə pɛtse pa ndzùnjə mɛnwùè ni Balàamə à wa nnərə. Balàamə à lè nərə a Balàkə a ghirə pənə pi Israel tə ngirə tɛpònjə ndzighə mɛzighə ni pi zənə pɛtitoo ni mərə, nki mmə ngirə ɛnyòrəkə mɛnwùè. ¹⁵ Yètse ni ngwa nɛfərə a wighə aɲunə a chyə lo pɛghə pɛtse pa nki nchi mbə ghu ni pɛghə pa ndzùnjə ànwùè ni pənə ni pobə pənə amwuə àshwatə Nikolòsə pa nnərə. ¹⁶ Lenəla nɛ pənjə mɛntɛnjə ɛmighə aɲunə tɛpònjə. Nɛ tə ngonjə tɛ pənjə mɛntɛnjə ɛmighə yi mbi zənjə tɔ zònjə a ghobə ni ɛnwùè ntsòo za ni ɛ furə a ntswùè mɛnjə.

¹⁷ “Njònè wa ni à pənə ni mitugrə â zu’ù ànwùè ni Àzhwùè a shwəjənə ambo ɛshwatə ɛpoonə pi Kristù pə.

“Ambo njònè wa ni à tsàarənə a tɛpònjə, mbi njā a manna ghù ndəəmənə wa pobə nɛghòorə tsɛ fuə. Pɛ njwà’nè nɛlinè tsɛ shwuə aɲunə nɛghòorə tsə ni ka njònè ɛtse a zhyə e a tsèrə ndànjə e ze wa ni à kwiirənə a tsèrə.”

Jònə a tsàa ntwuumə ambo àshwatə ɛpoonə pi Kristù a Tyatirə

¹⁸ Wùè wa ni à shwuənə a njwùè misonjə la a chi nshwəjə ambo mɛnjə lo, “Njwà’nè ambo angèrə àshwatə ɛpoonə pi Kristù a Tyatirə lo, lɛ ntwuumə ni i furənə ambo Moonə Nwùè wa ni ɛmyə ɛme mə nkirə tsa’a ɛ-mù, mɛkwùè ɛme mə ntsiinə tsa’a àtɛnjə àtse ni pi pa nfunjə ni bronzə ni pi tònənə amwuə ɛmù. ¹⁹ Nzhyyə ngɛrə mɛnwùè ɛzighə. Nzhyyə tsa’nə nɛ kònjənə mə nki nzhyə tsa’nə nɛ nùnjənə ntɛnjmə aɲunə mɛnjə. Nzhyyə tsa’nə nɛ wə nfà’ à ambo mɛnjə pobə àwiiimə ntɛnjmə àzighə. Nzhyyə lo àfà’ à ni nɛ wə nfà’ à tɛtsònjə a tsàarə zhyə ni nɛ lè pyənə mmə nfà’ à. ²⁰ La nferə a wighə aɲunə ta’ à ànwùè lo, nɛ myà’tə a məngyɛ ni pi pa nfunjə ni Jezebelè. À wa nfunjə mbɛnjmə e ni ngànjə ntwuumə Nwùè nfi kə ngànjə àfà’ à ɛzā ngɛrə pobə nyòrəkə nki mmə ndzighə mɛzighə ni pi pa njā ambo pɛtitoo aɲunə nɛshwà’ à. ²¹ Njā mə e ni ɛsàanə lo à pənjə aɲunə tɛpònjə e, la a twuunə e a ni pənjə aɲunə ɛnyòrəkə mɛnwùè ɛme. ²² Nɛ zəənə! À tə ka pənjə e, mma’ à e pobə pənə pa ni pobə pi pobə pa nnyòrəkə la aɲunə ɛkwuunə aghoonə alyi’ ə ni pobə pi pobə zəənə ngə’ ə tɛ àndànə. Lɛ ànwùè ni mbi ghɛrə aɲunə pobə mbə’ ə pobə ka pənjə a ghobə aɲunə tɛpònjə ni pobə pi məngyɛ wa lè mənə ngɛrə. ²³ Mbi zhwuutə pənə ni pobə pa ndzunjə mɛnwùè ni à wa nnèrə, mbə’ ə ɛshwatə ɛpoonə pi Kristù ɛtsùmə zhyə lo a mɛnjə wa ni nzhyyənə ɛkwànjə ghobə mɛntɛnjmə pənə pɛtsùmə la. Mbi chyā ngə’ ə aɲunə njwùè ɛwighə mo’ o mo’ o a ni zunjə a tɛpònjə ni à ghɛrənə.

²⁴ “Ngwə nshwəjə ambo àpwù’ ə àzighə ni a pənə a Tyatirə lo, pighə pa ni ka nɛ wiiimə a wighə ànwùè ni Jezebelè à wa nnèrə, ka ki lanə a wighə ànwùè ni pi pa nfunjə ni nchumə ni Satàanə à ləəmənə, ka mbə chyā mə ngə’ ə ɛtse aɲunə pighə. ²⁵ Nɛ nùnjə ntɛnjmə ɛwighə aɲunə mɛnjə tə mbyāa nkùè ni ngə tō. ²⁶ Ze wa ni à tsàarənə a tɛpònjə nki ndèrə ni mbyə a ni fà’ à àfà’ à mə tə ngə ndwùutə la, mbi njā e ni ɛtɛnjə a ni pu’ tə ɛlā’ à ɛtsùmə, ²⁷ ki ghɛrə à twu’ tə a ghobə ni mbō mi tɛnjə, shà’ tə a ghobə tyi’ ə tsa’nə njwùè à wa nshà’ tə niki njə ni àpòomə la. Lə ki mbə mbuurə ɛtɛnjə ni Tā iwəə à lə njānə ambo mɛnjə. ²⁸ Mbi ki njā a ghobə ni sa njə nk’ o’ o njyā a ni nèrə lo pobə tsàarə a tɛpònjə. ²⁹ Njònè ni à pənə ni mitugrə à zu’ù ànwùè ni Àzhwùè a zə nshwəjə ambo ɛshwatə pə.”

Jònə a tsàa ntwuumə ambo àshwatə ɛpoonə pi Kristù a Sadisə

³ Wùè wa ni à shwuənə a njwùè misonjə la a chi nshwəjə ambo mɛnjə lo, “Njwà’nè ambo angèrə àshwatə ɛpoonə pi Kristù a Sadisə lo, lɛ ntwuumə ni i furənə ambo mɛnjə wa ni ngwə ntwu’ tə ɛzhwùè Nwùè sàmbaa ni pisanjə sàmbaa. Nzhyyə àfà’ à ni nɛ wa nfà’ à; nɛ wə mbyiimə pənə ni pi pə nchyə la ntyi’ ə a wighə ɛkwuə pəənə. ² Nɛ zhwe mnə aɲunə pilò ndànjə ni mbyə a ni fà’ à àfà’ à mə ɛshì’nə njiilo kò zèrə a təəmə e, ntiinə nɛdzəənə lo mɛnwùè ni nɛ ghɛrə mə mi pirə e tɛ təəmə ɛshì’nə a mbyə Nwùè mə. ³ Nɛ tyi’ ə nkwe mpə ànwùè ni pi lè nèrənə ambo pighə farə a zhyə ni nɛ lè zu’ nə; nɛ wiiimə a zèrə mbənjə mɛntɛnjmə ɛmighə aɲunə tɛpònjə ɛwighə. Nɛ tə ngo njə a wighə tɛ zhwe mnə aɲunə pilò, ntō ambo pighə tsa’a ɛndzəə rə tighu nɛ zhyə nkùè.

⁴ “A patə mbə pə lə la, ndùnə pənə pɛkɛ pɛtse a Sadisə sùu mə itsə’ ə ɛpobə laanə. Pobə pə pə pi pobə wɛ itsə’ ə pi fuə ntiinə pobə kù’nə. ⁵ Njònè wa ntsùmə ni à tsàarənə a tɛpònjə à ghā ki wɛ itsə’ ə pɛfuə tyi’ ə tsa’a ɛpobə aɲunə ze, nki mbyaatə mə nɛlinə ɛtse amwuə ànjwà’nə nɛchyə mbyə apə. Ngə shwəjə a mbyə Tā iwəə pobə pəngèrə ɛpə lo pobə pəənə ɛpā.

⁶ “Njònè ni à pənə ni mitugrə â zu’ù ànwùè ni Àzhwùè a zə nshwəjə ambo ɛshwatə ɛpoonə pi Kristù pə!”

Jònə a tsàa ntwuumə ambo àshwatə ɛpoonə pi Kristù a Filàdefyà

⁷ Wùè wa ni à shwuənə a njwùè misonjə la a chi nshwəjə ambo mɛnjə lo, “Njwà’nè ambo àshwatə ɛpoonə pi Kristù a Filàdefyà lo, lɛ ntwuumə wa ni i furənə ambo ze wa ni à laanənə nki mbə nkùnjə nkunə. À wa ni ɛtɛnjə a ni pu’ tə tyi’ ə tsa’nə Dàfirə à lè mənə mbu’ tə. À tə pəla nkòo, njwùè a fɛnjə e apə, nki nfi njə, njwùè a kòo e apə. ⁸ Nzhyyə ɛfà’ à ɛpighə. Nɛ nanjə! Nya’ kə mə ntswùè ndā ni i pənə a mbyə pighə ntə ghù ghɛrə ambo pighə ni mbə’ ə ka njònə nyāanə a fɛnjə e a wèrə. Nzhyyə lo ɛtɛnjə ɛwighə i kɛ, la nɛ zunjə àshwənjə mə ka ki mə shwəjə a wighə lo ka nɛ zhyə a wighə a gha. ⁹ Ni zhwi’ tə! Pənə pa ni pobə pənə amwuə ndā àshwatə Satàanə mmə nfunjə mbɛnjmə ɛzobə ni pɛjəw la ka pə a ghobə pèrə la ngànjə pɛchwirə. Mbi ghɛrə pobə tō ambo pighə nkunə a mɛkwùè pighə. Mbi ki ghɛrə pobə zhyə lo nkònjə a wighə. ¹⁰ Tsa’nə nɛ zunjənə àshwənjə mə a ni wiiimə ntɛnjmə mbyiimə ngə’ ə la, mbi pyabə a wighə aɲunə ngə’ ə ni ɛ tō a ni kwà’nə pənə pɛtsùmə ni pənə a àtwuə ɛshyə ghə. ¹¹ Mbi zànjə tō. Nɛ nùnjə ntɛnjmə ɛwighə aɲunə mɛnjə mbə’ ə njònè ɛtse a kanjə kwiirə àtso’ o’ àfà’ à àzighə. ¹² Njònè ni à tsàarənə a tɛpònjə, mbi lòo e ghɛrə ntoomə ghu amwuə Ndā Mɛshwà’ à Nwùè mə, a pə ghu ndā a nfunjə e apə. Mbi njwà’nə nɛlinə ni Nwùè mə pobə nɛlinə ni mbòm pə àlā’ à ngwùunə Nwùè mə aɲunə ze; a pə Yèrusalèmə ghù shwuə ni à furənə a nɛpwuurə ambo Nwùè mə nshwu’ ə. Mbi ki njwà’nə nɛlinə ɛtsā tsɛ shwuə aɲunə ze.

¹³ “Nònè wa ni à pənə ni mītugrə â zu’ù ànwùè ni Àzhwùè a zè nshwəŋə ambo ʃshwatè ʔpoonè pi Kristù pè!”

Jònə a tsàa ntwuumə ambo àshwatè ʔpoonè pi Kristù a Laodicea

¹⁴ Wùè wa ni à shwùənə a ɲwùè misonə la a chi nshwəŋə ambo mɪŋə lo, “Nwà’nè ambo angèrè àshwatè ʔpoonè pi Kristù a Laodicea lo, Lə ntwuumè ni i furènə ambo ze wa ni à pənə Amen, mbə ze wa ni à wa nfà’ ànwùè àtsùmè ni Nwùè à tà’nə lo â fà’ à nki mbə nkũŋə nkuŋə ndzəənè zəənənə, mbə ze wa ni Nwùè à lè lànɲənə a ndzùmè ze a ni furə a nɪpɪ’nənə ntsùŋə àzwuumə àtsùmè. ¹⁵ Nzhÿə àfà’ à ni nɪ wè nfà’ à. Nzhÿə lo ka nɪ mə nfi a wighə kə ka ki mə lwuumə a wighə! A tō mbòŋə lo nɪ lwuumə kə nfi. ¹⁶ Tsa’nə nɪ wè mbopə popənə la, ka mə lwuumə a wighə kə ka ki mə fi a wighə la, mbi tʷùè a wighə fuukə a ntswùè mɪŋə. ¹⁷ Nɪ wè nshwəŋə lo mɪŋə ngàŋə nkabə, mbə ni àzwuumə àtsùmè ka puŋə mə àzwuumə àtse. La ka zhyə a wighə lo pighə ʃfffi ʔpwuumə, mbə ngàŋə mɪlɪŋə, mbə ngàŋə àfumə, mbə pɪfə, nki mbə ntũmnə. ¹⁸ Ngwè ntəətə a wighə lo nɪ zwuunə a goldə ni pi tōonə mə amwuə ʔmũ nsuu ambo mɪŋə mbə’ə pə pɪghàŋə pi nkabə. Nɪ ki ndzwuunə ʔtsə’ə pɪfuə ngwɪ mbə’ə kʷupə ʔsɪŋnə ni ntũmnə ʔwighə ʔ lōo tō. Nɪ zwuunə farə mɪghurə nchÿə amwuə ʔmyə ʔmɪghə mə mbə’ə zəənə ilyi’ə. ¹⁹ Ngwa nsa’ à nki nchÿə ngə’ə aŋunə pànə pa ni ɲkòŋənə. Njiilo nɪ pə ni ntɪŋmə nkwebə aŋunə tɪpòŋə ʔwighə. ²⁰ Naŋə! ngwè ntəəmə a ntswùè ndā ntsòotə; ɲònə ʔtse à tə zu’ù ngyè mə ngwù’ə, ɲkwuunə ndzighə pəə ze, a ki ndzighə pəə ze. ²¹ Nònè ni à tsàarənə a tɪpòŋə, mbi ɲə e ni ʔsàanə â nwuunə pəə ze aŋunə aləŋə ɲifò mə tyi’ə tsa’nə ndə kɪnə ntsàarə a tɪpòŋə nnwuunə pəə Tā ʔwəə aŋunə aləŋə ɲifò e. ²² “Nònè ni à pənə nɪ mītugrə â zu’ù ànwùè ni Àzhwùè a zè nshwəŋə ambo ʃshwatè ʔpoonè pi Kristù!”

Pɪ səkəkə a Nwùè aŋunə aləŋə ɲifò e a nɪpwuurə

4 Tsa’nə mɪnwùè mə mɪtsùmè lè lànɲənə, yɪtse ndzəəmə ʔ lè lànɲə a ʔmyə mɪŋə ɲdzəənə ntswùè ndā ghù ghɪrə a nɪpwuurə. Ndzù’ù ngyè ni ʔ lè pyə mmə nshwəŋə ambo mɪŋə, ʔ tswuə tsa’a ntàŋnə nshwəŋə ambo mɪŋə lo, “Ko’ò ntō a nɪghə ɲnèrə o ni mɪnwùè ni mi chyəŋə a ni furə tsa’nə nkʷùè zə ʔ ghə lànɲə.” ² Àzhwùè Nwùè a lè zùŋə ntō aŋunə mɪŋə, ɲtyi’ə ndzəənə aləŋə ɲifò ni ɲònə ʔtse à nwuunənə aŋunə a nɪpwuurə. ³ ʔsighə e i tsiinə tsa’a mɪghòorə ni ndùnə ʔghobə tsəŋə pi mə nfuŋə ni jaspə ghobə kànellyànə. Nkoŋə àlùmə i kamnə aləŋə ɲifò ghu. Nkoŋə àlùmə wè lè mə ntsiinə tsa’a nɪghòorə ni pi pa nfuŋə ni emeràdè. ⁴ Pɪtse iləŋə ɲifò mɪghumə mbaa ntsòbè nɪkwà lè kamnə aləŋə ghu. Pɪlɪŋmə mɪghumə mbaa ntsòbè nɪkwà nwuunə aŋunə iləŋə pɪghu. Pobə lè wɪ ʔtsə’ə pɪfuə ntunə pɪtɪlāarə pi ɲifò ni pi tsùŋənə ni goldə a àtswə pobə. ⁵ Aŋunə aləŋə ɲifò za, mbəŋə ʔ lè furə aŋunə ɲwàŋə, nkʷurə nki mə nkə’ə mɪnwùə.

Mɪnkà’ à sàmbaa lə pə a mbyə aləŋə ɲifò za mmə nkɪrə. Mɪnkà’ à ma sàmbaa lə pə la ʔzhwùè Nwùè pa sàmbaa. ⁶ Àzwuumə àtse a lə ki mbə a mbyə aləŋə ɲifò ghu ni a lə pənə tsa’a nchÿə ghu nɪŋnənə ni i lə pənə tsa’a glasə ni mbə’ə pi zəənə àzwuumə ni a pənə amwuə zhyə ndzùmə.

Mɪnyàamə mɪtse nɪkwà lè kamnə aləŋə ɲifò za pɪpàa nɪkwà mbə ni ʔmyə aŋunə mbɪŋmə izobə ntsùmə a mbyə ghobə ndzùmə. ⁷ Ntsàambyə nyàamə ghu ghùtse à lə pə tsa’a pu’mbÿiinə, àpaatə a pə tsa’a nyàamə, nòmbàa pɪtarə a pə ni ʔsighə tsa’a ʔsighə ɲwùè misonə, ndwùèndzùmə a pə tsa’a àzaamə ni a mənə ntàarə. ⁸ Mɪnyàamə mə nɪkwà lə pə ni ʔmyə mɪn’ònə aŋunə pobə farə aŋunə mɪpàrə ʔmobə. Pobə lə mə ndzòbè nchÿə ni ʔtswə’ə pobə nɪyə tɪ zhwùutə. Pobə lə mə ndzòbè nshwəŋə lo,

“Ndò’nəmbÿə Nwùè Àko’ntsirə à laanə, à laanə, à laanə

mbə ze wa ni à lə pənə, ni à pənə, mbə ghə tō!”

⁹ Mɪnyàamə mə nɪkwà lə mə ndzòbè mɪnchÿə ambo ze wa ni à ɲaanənə aŋunə aləŋə ɲifò ngoŋə ni nkuŋə ni nkuŋə la. Pobə lə mə ndzòbè ɲŋaŋə nɪlɪnə ʔtse àtɪghə, ngu’tə e nki ɲŋə a miyàa ambo ze. ¹⁰ Tsa’nə pi lə mənə ndzòbè la, pɪlɪŋmə pa mɪghumə mbaa ntsòbè nɪkwà lə mə’ à mbɪŋmə izobə a ʔshÿə a mbyə ze wa ni à ɲaanənə aŋunə aləŋə ɲifò ngoŋə ni nkuŋə ni nkuŋə la, nsəəkə e. Pobə lə tso’ò pɪtɪlāarə pi ɲifò ʔpobə nnùŋə a mbyə aləŋə ɲifò ghu ndzòbè nshwəŋə lo, ¹¹ “Ndò’nəmbÿə Nwùè ʔwəə, wə kù’nə lo pɪ ɲaŋə o a àtɪghə nki ngu’tə o aŋunə ʔtɪŋnə o. Ntiinə wè lə tsùŋənə àzwuumə àtsùmə. Wè lə tsùŋə a pèrə tsa’nə wè kòŋənə, pèrə ki mmə nchÿə.”

Mòmbyə ndzirə wa a kù’nə a ni nya’kə nɪpù’u ni àŋwà’nə tsa

5 Ndə chi ndzəənə nɪpù’u ni àŋwà’nə a àpò yè zighənə ze wa ni à ɲaanənə aŋunə aləŋə ɲifò. Pi lə ɲwà’nə aŋunə ndzùmə ntsùmə nki nkarə a zərə mbaanə a zərə ni shwùurə ilyi’ə sàmbaa. ¹² Nchi ndzəənə angèrə ni à pənə ni mɪtɪŋnə a kyiinə ni ngyə ntɪŋnə nshwəŋə lo, “A ʔwə ni à kù’nənə a ni nyanə ilyi’ə shwùurə pə sàmbaa nnya’kə nɪpù’u ni àŋwà’nə tsə?” ³ Ka ɲònə ʔtse a pə e ghu a nɪpwuurə kə a àtswə ʔshÿə kə a ndzùmə ʔshÿə ni mbə’ə a nya’kə kə nnaŋə a tsərə. ⁴ Ndə yii tə ngyii ntiinə ka ɲònə ʔtse a lə pə e ghu ni à lə kù’nənə a ni nya’kə nɪpù’u ni àŋwà’nə tsə kə nnaŋə. ⁵ Ta’ à ndɪŋmə ʔtse a shwəŋə ambo mɪŋə lo, “Kò wə ki ngyii. Zəənə, ze wa ni à pənə pu’mbÿiinə ni à furənə amwuə àtsɪŋə Judà, mbə ɲwùè ngwàrə Dàfirə à zòŋnə mə ntsòo wa ndzighə. À kù’nə a ni nyanə ilyi’ə shwùurə pa sàmbaa nki nya’kə nɪpù’u ni àŋwà’nə tsa.” ⁶ Ntyi’ə ndzəənə a mòmbyə ndzirə a təəmə a tɪtɪrə aləŋə ɲifò. À lə pə tsa’a pi kyii mə. Mɪnyàamə ma nɪkwàa pobə pɪlɪŋmə pa kamnə a zərə. Mèrə lə pə ni

† Pɪshwùurə pə lə pə la pɪshwùurə ni pi lə mənə ndòo mbaanə ʔŋwà’nə pɪkarənə ghu. Nònə ni mbə’ə a lə nya’kə ʔŋwà’nə pə à lə pə ɲònə ni pi lə ɲānə e ni ʔtɪŋnə a ni nya’kə.

mìndonjè sàmbaa ghobè ìmyâ sàmbaa. Ìmyâ ma sàm-baa lè mæ nnèrè la ìzhwùè Nwùè pa sàmbaa ni à tsàanè amwuè àtwuè ìshyâ àtsùmè. ⁷ Mòmbyê ndzirè wa a ghè nkwiirè nìpù'u ni ànjwà'nè tsa a àpò yè zìghènè ze wa ni à òaanè nàjunè alènjè nìfò za. ⁸ Nkwùè ni à lè kwiirè, mbuurè mìnnyàamè za nìkwàa pobè pìlìnmè pa mìghumè mbaa ntsòbè nìkwàa kunè àkùbèkubè a mbyè mòmbyê ndzirè wa. Nwùè ìghobè mo'o mo'o a twu'tè nìlùnjè ni ngyè pobè kumbù ni pì tsùnjèni ni goldè pèrè lwenè ni alyiinè. Alyiinè zè a lè pè la ìchà'tè Nwùè pànè pì Nwùè. ⁹ Pobè lè zòbè nchye ghù shwuè nshwènjè lo, "Wè kù'nè a ni kwiirè nìpù'u ni ànjwà'nè tsa lo nyantè pìshwùurè.

Wè kù'nè ntiinè pì lè zhwuutènè o wè kwìghè tsa'a mòmbyê nìshwà'à ndòo a àlèamè o ntsu'ù ìtwuè pànè pì misonjè ghu, ngìrè pobè tyi'è pànè pì Nwùè.

Pobè lè furè amwuè ìtsinjè ìtsùmè, mmè nshwènjè ìshwènjè pìnyaanè,

Pobè lè furè amwuè ìla'à ìla'à, mbè mbuurè pànè pìt-sùmè a àtwuè ìshyâ.

¹⁰ Wè shwatè mæ a ghobè ngìrè pobè tyi'è mbè ngànjè mà'à Nwùè a ni fà'à ambo Nwùè, mbè àtsinjè nìfò ni a ghà pu'tè àtwuè ìshyâ."

¹¹ Nchi nnanjè ndzu'ù ngyè pèngèrè pìno'nè pìno'nè ni mbè'è pì shanjè pì pè nkaamè nkaamè pobè ntswù'è ntswù'è. Pobè lè kamnè alyi'è ni alènjè nìfò za ghobè mìnnyàamè ni pìlìnmè pa lè pènjè ghu. ¹² Pobè lè mmè nkyiinè ndzòbè lo,

"Mòmbyê ndzirè wa ni pì lè zhwuutènè la, à kù'nè a ni pè ni ìtìnjè ghobè nkabè, ni àzhì'tè, ni mìtìnjè,

nkù'nè lo pì njà e ni àghu'tè njanjè nìlinè ìtse a àtìghè, njà a mìyàa e."

¹³ Nchi ndzu'ù tsa'nè àzwuumè àtsùmè ni pì tsùnjèni ni a pènjè a nìpwuurè ghobè zhyè ni a pènjè àtwuè ìshyâ ni zhyè ni a pènjè a ndzùmè ìshyâ, ghobè zhyè ni a pènjè amwuè nchye ghu nìnjèni ghobè àzwuumè àtsùmè ni a pènjè amwuè, a mæ ndzòbè lo:

"Mìyàa ghobè àghu'tè, ni nìlinè tsì wùunè, ni mìtìnjè pè ambo ze wa ni à òaanè nàjunè alènjè nìfò pobè mòmbyê ndzirè wa, ngonjè ni nkujè ni nkujè."

¹⁴ Mìnnyàamè ma nìkwàa shwènjè lo, "Amen!" Pìlìnmè pa tyi'è nkunè a ìshyâ àkùbèkubè nsèakè a Nwùè.

Jònè a zèanjè tsa'nè mòmbyê ndzirè wa à nyantènè pìshwùurè pa ntuurè

6 Ntyi'è ndzèanjè a mòmbyê ndzirè wa a nyanè a ntsàambyè shwùurè amwuè pìshwùurè pa sàm-baa. Ndzu'ù ngyè ta'à nyàamè wa yitse amwuè mìnnyàamè ma nìkwàa, ì kyiinè tsa'a nìfànjè nshwènjè lo, "Tò!" ² Ntyi'è nnanjè ndzèanjè a lèamè ghu fuè. Njònè ni à pènjè àtwuè wèrè a twu'tè a àghòomè, pì tunjè ngù'u e. À lè pè njònè ni à lè mænè mmà'à mìnsoo ndzìghè nkì mæ ndèrè a ni ghè ndzìghè ntsòo.

³ Ndè zèanjè a mòmbyê ndzirè wa a nyanè àpaatè shwùurè, ndzu'ù àpaatè nyàamè amwuè mìnnyàamè ma nìkwàa a shwènjè lo, "Tò!" ⁴ Ghùtse lèamè a furè a

mbyè mìnjè mbànjè ni bumè. Pì lè njà a njònè ni à lè pènjè àtwuè lèamè ghu ni ìtìnjè lo à fuukè àporèporè amwuè àtwuè ìshyâ, njiilo pànè pì misonjè zhwuutè a pyè. Pì lè kì njà e ni maa ìnwùè ntsòo.

⁵ Mòmbyê ndzirè wa à lè chi nnyanè a shwùurè wa ni à pènjè nòm-bàa pìtarè, ndzu'ù nyàamè ni à pènjè nòm-bàa pìtarè amwuè mìnnyàamè ma nìkwàa, a shwènjè lo, "Tò!" Ntyi'è nnanjè ndzèanjè a lèamè ghù shyè a mbyè mìnjè. Njònè ni à pènjè àtwuè wèrè a twu'tè a kilù a àpò ze. ⁶ Ndzu'ù ngyè ì pè tsa'a ngyè ni ì furèni a tìtìrè mìnnyàamè ma nìkwàa nshwènjè lo, "Mbè'è ta'à kumbù àpaanè nkùwùè a twuè àfà'à ta'à njyè, pìkumbù pì àpaanè nkùwùè mìsànjè pìtarè kì ntwuè àfà'à ta'à njyè. La kò nì tsènjè a wìghè mìghurè pobè mìlù'ù."

⁷ Nkwùè ni mòmbyê ndzirè wa à lè chinè nnyanè a shwùurè ni à pènjè nòm-bàa nìkwàa, ndzu'ù ngyè nyàamè ni à pènjè nòm-bàa nìkwàa ì shwènjè lo, "Tò!"

⁸ Nnanjè ndzèanjè a lèamè ni à zwuumèni a mbyè mìnjè. Pì mæ nfunjè a njònè ni à pènjè àtwuè ni Nìwìghè. Àla'à pìkwuè a lè mæ ndzùnjè e a ndzùmè. Pì ghàpè àtwuè ìshyâ anjèni ìlyi'è nìkwàa, njà a e ni ìtìnjè lo à pu'tè a ta'à alyi'è. Pì lè shwènjè lo à zhwuutè pànè ni pobè pènjè amwuè ta'à alyi'è ghu ni ìnwùè ntsòo ghobè ndzànjè, ni mìghoonè mì tìpònjè ni mì ma nzhwuutè pànè pìno'nè, nkì nzhwuutè a ghobè ni mìnnyàamè mì tsènjè.

⁹ Mòmbyê ndzirè wa a tyi'è nnyakè a shwùurè nòm-bàa pìtaanè. Ntyi'è ndzèanjè ìzhwùè pànè ni pì lè zhwuutènè a ghobè ntiinè pobè lè mænè nchwiitè ntwuumè Nwùè farè ntiinè pobè lè tæmjènè ntiinjè anjèni nìchwiitè àshwènjè Nwùè a ìsùmè alyi'è mìshwà'à. ¹⁰ ìzhwùè pè lè kyiinè ni ngyè ntiinjè nshwènjè lo, "Mbu'tè Mbyè Ndò'nèmbýè, ghò wa ni wè laanèni ntsàarè a njwùè ntsùmè nkì mmè nshwènjè a nkùnjè nkujè! Wè pyabè tæ pyàa nkwùè àkè pònjè tso'tè ìsà'a pànè pì àtwuè ìshyâ chyà ngè'è anjèni pobè ntiinè pobè lè kwiirèni àlèamè àzènjè?" ¹¹ Pì tyi'è njà a njwùè ìghobè mo'o mo'o ni gàanè yì fuè, nshwènjè ambo pobè lo pobè nya'a mbyabè anjèni mætùmè nkwùè tæ mbyàa nkwùè ni pì zhwuutè mæ ndùnè pìlyimè ìpobè ni pobè pì pobè lè mænè nfà'à ni pìlyimè ìpobè a ndzùmè Kristù ndùnè ìghobè i kù'ù tsa'nè pì lè kinè nzhwuutè a ghobè.

¹² Ndè zèanjè a mòmbyê ndzirè wa a nyanè a shwùurè ni à pènjè nòm-bàa ntuurè. ìshyè ì tyi'è nnè'nè ni ìtìnjè. Nwùumè a pènjè nsinè tsa'a àlùnjè nìwìghè ni pì tsùnjèni ni mìnnyùnjè mì mbyè. Mènjwìgrè ntsùmè a pènjè mbànjè tsa'a àlèamè. ¹³ Pìsanjè furè a nìpwuurè nkùwìnè a ìshyè tsa'a mìnnyàamè mì àtìghè mì porè ni fèrè ghù ntiinjè à lènjèni nchyi'è àtìghè ghu, mì kwiinè. ¹⁴ Nìpwuurè pì tsa'a nìpù'u ni ànjwà'nè ni pì karèni. Mìmbarè mìtsùmè pobè ìlyi'è ìshyè ìtsùmè ni nchye kamnèni kwebè ìlyi'è ìpobè. ¹⁵ Nkwùè ghu, pìfò pì a àtwuè ìshyè ghè, ni ìtwuè pìsoyi, ni ngànjè nkabè, pobè ngànjè mìtìnjè, ni ìpù'ù pobè pànè ni ka pobè pè ghobè ìpù'ù lè kìrè ndèamè amwuè mìmbwù'è pobè mìsùmè mì mìghòorè a mìnnyè mìmbarè. ¹⁶ Pobè lè mæ nko'ò mìmbarè ghobè mìghòorè ntyi'è nshwènjè

lo, "Nì kunè aḡunè pæ nkŵurè a wæ ngìrè lo kò ḡònè ni à ḡaanèḡ aḡunè aləḡə nìfò a zəənè e a wæ nkì ngìrè lo kò àzanḡ ntìḡmè Mômbyè Ndzirè wa a kunè aḡunè pæ. ¹⁷ Mbè'nə, ngotə nɣyè àzanḡ ntìḡmè izobə za i tō mə. Ka ḡònè ni mbè'ə a zòḡnə a zèrə."

Ngəḡə àfà'ə kŵiirè àlènè a mizènə pobə

7 Ànwùè zè a lè ki ləḡè, ḡdzəənè pəḡḡèrè nìkwàa pèrə təəmè aḡunə mīlŵuè mi àtwuè ìshyè nìkwàa. Pəḡḡèrè pè lè mə nnàanè a fèrè ni à furènə amwuə pìpàa pè nìkwàa lo kò a ləḡè e a àtwuè ìshyè ḡhè kè àtwuè nchyə ḡhu nìḡnənə kè aḡunə àtìḡhə àtse. ² Nchi ḡdzəənè a angèrè wa yitse a furè a pàa sa'ə nŵuumè mmə ntò ni àlènè Nŵùè wa ni à pənə ḡhù ntìḡnè la. Angèrè wè à lè mə nfuḡè a pyè pəḡḡèrè pa nìkwàa ni ngyè ntìḡnè. Lə pəḡḡèrè pa nìkwàa ni pi lè ḡānə a ḡhobə ni ìtìḡnè lo pobè tsəḡè àtwuè ìshyè pobə nchyə ḡhu nìḡnənə. Angèrè wa a shwəḡè ambo pəḡḡèrè pa nìkwàa lo, ³ "Kò nì tsəḡè a wìḡhə àtwuè ìshyè kè nchyə ḡhu nìḡnənə kè mītìḡhə tə mbyàa nkŵùè ni pèənè chyānə àlènè aḡunə mizènə mi ngəḡə àfà'ə Nŵùè ìwəənè." ⁴ Ndè tyi'è ndzu'ù ndùnè pànè ni pi chyānə àlènè aḡunə mizènə ìmobə. Pobə lè pə pànè nkaamè nkìrə ni mìḡhumè nìkwàa ntsòbè nìkwàa. Pànè pè lè pə pànè ni pi furènə amwuə ìtsìḡè Israel pa ntsòbè ipaa. ⁵ Pànè ni pi lè chyānə àlènè a mizènə pobə lè furè amwuə àtsìḡè Judà nkaamè ntsòbè ipaa, nfuḡè amwuə àtsìḡè Rubènə nkaamè ntsòbè ipaa, nkì nfuḡè amwuə àtsìḡè Gadə nkaamè ntsòbè ipaa, ⁶ nfuḡè amwuə àtsìḡè Ashà nkaamè ntsòbè ipaa, nfuḡè amwuə àtsìḡè Naftali nkaamè ntsòbè ipaa, nkì nfuḡè amwuə àtsìḡè Manasè nkaamè ntsòbè ipaa, ⁷ nfuḡè amwuə àtsìḡè Simyònə nkaamè ntsòbè ipaa, nfuḡè amwuə àtsìḡè Levi nkaamè ntsòbè ipaa, nkì nfuḡè amwuə àtsìḡè Isàkà nkaamè ntsòbè ipaa. ⁸ Pi lè furè amwuə àtsìḡè Zebulùnə nkaamè ntsòbè ipaa, nfuḡè amwuə àtsìḡè Jòsebè nkaamè ntsòbè ipaa, nkì nfuḡè amwuə àtsìḡè Benjāminə nkaamè ntsòbè ipaa.

Ntsò'ò àfà'ə pànè pi Nŵùè

⁹ Tsa'nə zè ànwùè a lè ləḡèḡnə, ḡnəḡè ḡdzəənè àpùḡè pèənè pìḡn'ə. Pobə lè no'ò tìsìḡnə amwuə ndwuumè ni mbè'ə ka ḡwùè a shaḡè e. Pobə lè furè amwuə ìla'ə ìla'ə, nfuḡè amwuə ìtsìḡè ìtsùmè. Pobə lè pə mbyurè pànè pìtsùmè, nkì mmə nshwəḡnə ìshwəḡnə chwii chwii. Pobə lè təəmè a mbyè aləḡə nìfò za pobə mômbyè ndzirè wa. Pobə lè wì pìḡḡaanè pìfuə ntwu'tè ìzanḡ a mbô pobə. ¹⁰ Pobə lè mə nkyiinè ni ngyè ntìḡnè nshwəḡè lo,

"Nìchwarè pèənè à furè la ambo Nŵùè ìwəənè, Nŵùè wa ni à ḡaanèḡ aḡunə aləḡə nìfò, pobə mômbyè ndzirè wa."

¹¹ Pəḡḡèrè pa pìtsùmè, pobə pìlìḡmè pa ni mīnyàamè ma nìkwàa, lè təəmè nkamḡè aləḡə nìfò za. Pobə pìtsùmè lè kunè a ìshyè a mbyè aləḡə nìfò za àkùbəkùbè mmə nsəkè a Nŵùè. ¹² Pobə lè mə nshwəḡè lo, "Amen! Mborè, ni nìlinè tsì wūunə, ni àzhì'tè,

ni miyàa, ni àḡhu'tè, ni ìtìḡnè pobə mītìḡnè pə ambo Nŵùè ìwəənè ḡḡḡè ni nkunè ni nkunè. Amen!"

¹³ Ta'ə ndìḡmè wa yitse a pyiitè ambo mīḡè lo, "Pànè pè ni pi wīnə pìḡḡaanè pìfuə lə a pìwə, nfuḡè la ìḡhə?" ¹⁴ Nkŵùè ambo ze lo, "Tă, wè zhyê."

A shwəḡè ambo mīḡè lo, "A pànè pa ni pi ləḡè mə amwuə ngə'è yì ntìḡnè za. Pobə sūu mə pìḡḡaanè ìpobə amwuə àləəmè mômbyè ndzirè wa ngìrè pèrə tyi'è pìfuə ¹⁵ Lə ìsùmə ni pobə təəmèḡ a mbyè aləḡə nìfò Nŵùè mmə nsəkè ni ngyè pobə ìtwu'è amwuə Ndà Mìshwà'ə Nŵùè e. Ze wa ni à ḡaanèḡ aḡunə aləḡə nìfò za la, à tyi'è pə ḡhu nkŵùè ìtsùmè a ni naḡè a ḡhobə. ¹⁶ Ka ngyè ì pə ḡhă chi zanḡ e a ḡhobə, ngyè nchyə ì chi ndzanḡ e a ḡhobə apè. Ka nŵuumè pobə ìlyi'ə pi lŵuumè pə ḡhă chi tōonè e a ḡhobə. ¹⁷ Mbè'nə mômbyè ndzirè wa ni à pənə a tìtìrè aləḡə nìfò za à ḡhă mə pyamḡè a ḡhobə. Á lōo a ḡhobə ḡhè chāanə aḡunə pìḡm̄wurè ìshyè ni pèrə pa ḡḡā a nìchyèḡmbyè. Nŵùè à ḡhă zèə nchyə ìmyè ìtsùmè a ìmyè pobə."

Mômbyè wa a nyanè a shwūurè ni à pənə nòmbàa sàmbaa

8 Nkwùè ni mômbyè ndzirè wa à lè nyanèḡ a shwūurè nòmbàa sàmbaa, ìlyi'è lè zhwemḡè a nìpwwurè ni tu'u tsa'a pi àtùmə awà. ² Ntyi'è ḡdzəənè pəḡḡèrè pa sàmbaa pèrə təəmè a mbyè Nŵùè, pi ḡā mīntàḡnè sàmbaa ambo pobə.

³ ḡhūtse angèrè a twu'tè àkanḡ ni pi pa ntōonè alyi-inə amwuə ni pi tsùḡnə a zèrə ni ḡoldè. À lè tō ntəəmè a alyi'ə mīshwà'ə Nŵùè. Pi ḡā e ni alyiinə yè no'nə lo à pwwutè ḡhobə àchà'tè Nŵùè pànè pi Nŵùè ḡḡā tsa'a nchà'tè Nŵùè aḡunə alyi'ə mīshwà'ə Nŵùè ni pi tsùḡnə ni ḡoldè. Alyi'ə mīshwà'ə zè a lè pə a mbyè aləḡə nìfò za. ⁴ Ndyè alyiinə wa ni angèrè wa à lè tōonèḡ la i lè mə nfuḡè amwuə àkanḡ za ni angèrè wa à lè twu'tənə àpô ze mbwuutè ḡhobə ìchà'tè Nŵùè ni angèrè wa à lè mənə nchà'tè aḡunə pànè pi Nŵùè la, ntyi'è nko'ò ndèrə a mbyè Nŵùè. ⁵ Angèrè wa a tyi'è ndòo àkanḡ za ni pi pa ntōonè alyiinə amwuə la ndwēnə a zèrə ni ìmŵ ni à lè kōnə aḡunə alyi'ə mīshwà'ə za mmà'ə a amwuə àtwuè ìshyè. Zèrə a lè ḡhìrè mbèḡè ì pitè, nkŵùrè, ḡḡwàḡè, ìshyè ì nè'nè.

Pìtsàa pìmbyè pəḡḡèrè nìkwàa toḡè mīntàḡnè ìmobə

⁶ Pəḡḡèrè pa sàmbaa ni pi lè twu'tənə mīntàḡnè ma sàmbaa lè chwu'tè mbìḡmè a ni toḡè a mèrə.

⁷ Ntsàambyè angèrè à lè toḡè ìze ntàḡnè. Mīwūunə pobə ìmŵ ni i wìrəkənə ni àləəmè pì'nə a ni kŵinè a àtwuè ìshyè. Wèrə lè ḡhàbè àtwuè ìshyè nkŵùè ìtarə ntōonè a ta'ə àpàa, ḡḡàbè mītìḡhə nkŵùè ìtarə ntōonè a ta'ə àpàa, nkì ntōonè a nīyiinə ntsùmè.

⁸ Àpaatè angèrè a lè ki ntonḡ ìze ntàḡnè. Pi mà'ə àzwuumè àtse tsa'a mbarè ḡwūunə ni ì mənə nsìḡhè amwuə nchyə ḡhu nìḡnənə. A lè ḡhàpè nchyə ḡhu ìlyi'ə ìtarə, mbèḡè a ta'ə pàa a pànḡ tsa'a àləəmè. ⁹ Ta'ə àpàa àzwuumè àtsùmè ni a pənə yè tìḡnè amwuə ìpàa

itarè amwuè nchya ghu à lè kwighè. À lè ki ntsènjè a ta'à àpàa ìpanjè amwuè ìpàa itarè.

¹⁰ Angèrè nòmbàa pitarè à lè tonjè ize ntànjnè. Maa maa sanjè mmè nkyà'à tsa'a nkà'à a tyi'è nfulè a ìpwwurè nkunè. À lè ghàpè minchya mèwùunè anjuna pìpàa pitarè nkunè anjuna ta'à pàa, nki nkunè anjuna pìnjimwurè ìshyâ. ¹¹ Nìlinè ni sànjè wè à lè pè "Nìl'wunè." Ta'à pàa nchya amwuè ìpàa itarè ni à lè kunè anjuna a pènjè ntyi'è ndwùè. Pànè pìno'nè ni pì lè nòna a wèrè lè kwikè ntiinè i lè mənə ndwùè.

¹² Angèrè nòmbàa nìkwàa à lè tonjè ize ntànjnè. Àzwuumè àtse a ghàbè a n'wuumè anjuna pìpàa pitarè ntsòo a ta'à pàa, ni ta'à pàa mənəwigrè amwuè pìpàa pitarè, ni ta'à pàa sanjè amwuè pìpàa pitarè. Pi lè tsòo amwuè ndwuumè ni ta'à pàa ìghobè amwuè ìpàa itarè à lè pè amwuè ndzùmè. Ka ìlyi'è lè laanè e anjuna ta'à pàa amwuè ìpàa itarè ni n'jyè ka ki laanè e anjuna ta'à pàa amwuè ìpàa itarè ni ìtwu'è. ¹³ Nki nchi nnanjè ndzəənè àzəəmè a mənə ntàarè a àtìghè àtìghè mmə nshwəjè ni ngyè ìtìnjnè lo, "Wè ngə'è, wè ngə'è, wè ngə'è yìno'nè ni ì tō ambo pànè ni pì pənə amwuè àtwuè ìshyâ ntiinè nkwiè ìpaa pyè pəngèrè pitarè tonjè ìmobə mìntànjnè!"

Angèrè nòmbàa pitaanè a tonjè ntànjnè e

9 Angèrè nòmbàa pitaanè a tonjè ntànjnè e. Ndzəənè tsa'nə sanjè a furənə a ìpwwurè nkunè a àtwuè ìshyâ. Pi nja a kyi nìntaamè ti ndwùutə ambo sanjè ghu. ² À lè nya'kè ntswùè nìntaamè tsa, ndyè i furè amwuè mbə tsa'a ndyè ni i furənə amwuè ìmū ni i no'nə. Ndyè wè lè ghìrè lo kò n'wuumè ni à mənə ntā a chi nkyà'à e ìlyi'ə, ìlyi'ə ìtsùmè tyi'è nsinè sinèna. ³ Ngwuumè lè furè amwuè ndyè wa nshwù'è ntò àtwuè ìshyâ. Pi nja a zèrə ni ìtìnjnè tsa'a pìngaamə ìshyâ pìtìnjnè. ⁴ Pi lè shwəjè ambo ngwuumə za lo kò pobə ghìrè a ghobə ànwùè tìpònjè àtse anjuna nìyiinə kè àzwuumè yè fì àtse ni a mənə nko'ò kè mìtìghə. La pobə ghìrè pə anjuna pànè pa ni ka pobə pə a ghobə ni àlènè Nwùè a nìzènə pobə. ⁵ Ka pì lè nja e ngwuumə za ni ìtìnjnè a ni zhwuutə pànè pìghu. Pi lè nja a ghobə ni ìtìnjnè pə lo pobə tsìnkè ngə'è àtwuè pobə anjuna n'wigrè itaanè ndà'à. Ngə'è ni pànè pa pì zu'ù nkwiè ni ngwuumə za ì lwuumənə a ghobə ì pə tsa'a ngə'è zhyè ni àngaamə ìshyâ à tə lwuumə a n'wùè a zu'ù a zèrə. ⁶ Anjuna n'wigrè zèrə zə itaanè, pobə t'à a nìwighè la zəənè a ghobə apè, kònjè a ni kwighè la nìwighè à nyankè a ghobə. ⁷ Ngwuumə yìghu lè pə tsa'a pìləəmə ni pì tsùnkənə lo pèrè lèrè a ntsòo. ìpwwurè pìtse lè pə a ìtwuè pobə tsa'a pìtìlāarè pì nìfò ni pì tsùnjənə ni goldè. Mìsighè ìmobə pə tsa'a mìsighè mì pànè pì misonjə. ⁸ Ìnyùnjè izobə ì pə tsa'a ìnyùnjè àtwuè pəngyè, misonjə ìmobə pə tsa'a misonjə mì pu'mbyiinè. ⁹ Zèrə lè pə ni ìpà'à ntsòo a ghànjè pobə ni pənə tsa'a ìpà'à ntsòo ìtìnjnè. Mìpàrè ìmobə mənə ndzòrè tsa'a pìkaligè pìno'nə ni pìləəmə pìno'nə mənə nsùnjè ndèrè a ntsòo. ¹⁰ Zèrə lè pə ni mìsa'a anjuna mìnkwuunə ìmobə ni mì lè pənə tsa'a mì àngaamə ìshyâ. Mìnkwuunə mìghu pə ni

ìtìnjnè a ni tsìnkè ngə'è àtwuè pəənə anjuna n'wigrè itaanè. ¹¹ Pobə lè pə ni ìfò ni à lè mənə mbu'tə a ghobə. ìfò wè à lè pə angèrè ni à furənə amwuè nìntaamè ti ndwùutə tsa. Nìlinè ìtse pə amwuè àshwənjnè pìHibrù lo Abadònè, nki mbə amwuè àshwənjnè pì-Greek lo Àpolyònè (ìsùmə ì pə lo "njònè ni à wa ntsènjè").

¹² Lenəla, ntsàambyè ngə'è yì n'itìnjnè za ì lànjè. Nì zhyè lo mìtse mimbəa pìrè pònjè tō.

Angèrè nòmbàa ntuurè a tonjè ntànjnè e

¹³ Angèrè nòmbàa ntuurè a tonjè ize ntànjnè, ìdzu'ù ngyè ni ì furənə amwuè mìl'wùè ma nìkwàa ni mì pənə anjuna alyi'ə mìshwà'à Nwùè ni pì tsùnjənə ni goldè a pə a mbyè Nwùè. ¹⁴ Ngyè za ì shwəjè ambo angèrè nòmbàa ntuurè wa ni à lè twu'tənə ntànjnè za lo, "Kyàatə pəngèrè pa nìkwàa ni pì korənə a ghobə a ntswùè nchya yì wùunə ni pì pa nfulè ni Euphrates!" ¹⁵ Lenəla, angèrè wa à lè kyàatə pəngèrè pa nìkwàa ni pì lè nùnjənə a ghobə mmə mbyabè nkwiè ghu, ni n'jyè ghu, ni n'wigrè ghu, ghobə ngu'u ghu a ni ghàbè pànè pì àtwuè ìshyâ anjuna ìpàa itarè zhwuutə a ta'à pàa. ¹⁶ Pi lè shwəjè ambo mìnjè lo ndwùnə pìsoyi ni lè ko'nə pìləəmə pa lè pə pànè ntswù'è nkirə ìpaa.

¹⁷ Lè tsa'nə ndè zəənənə pànè pa ni pì lè ko'nə àtwuè pìləəmə amwuè ndzəəmè za ni ì lè lànjənə a ìmyè mìnjè la: Pànè pìghu ni pì lè pənə àtwuè pìləəmə pa lè wì ìpà'à ntsòo a ghànjè. ìpà'à ntsòo pè lè mə mbànjè tsa'a ìmū, mmə nsinè nki mmə mbànjè tsa'a àm'wù'ə. ìtwuè pìləəmə pa shwùè ìtwuè pìpu'mbyiinè. ìmū ni ndyè ghobə ìmū ni i lè mənə mbànjè tsa'a àm'wù'ə lè mənə nfulè a ntswùè pobə. ¹⁸ Mìngə'è mìtìnjnè mə mìn-tarə ni mì lè pənə ìmū ni ndyè ghobə ìmū ni i mənə mbànjè tsa'a àm'wù'ə ni lè mənə nfulè a ntswùè pìləəmə pa lè ghàbè pànè pì misonjə anjuna ìlyi'ə itarə nzhwuutə a ta'à alyi'ə. ¹⁹ Mìtìnjnè pì ləəmə pa lè pə la anjuna mìntswùè ìmobə pobə mìnkwuunə ìmobə. Mìnkwuunə ìmobə lè pə tsa'a mìn'yoorè ni mì pənə ni ìtwuè. Pobə lè mə ndòo a mèrə ntsènjè pànè ghu.

²⁰ Àpwù'è pànè ni ka mìngə'è mə mìn-tarə lè zhwuutə e a ghobə lè twuunə a ghobə a ni pənjè mìntìnjmè ìmobə anjuna nìghu'tè ìpwwurè pa ni pobə lè tsùnjənə la. Ka pobə lè wa'a a ghobə a ni ghu'tè ìzhwùè tìpònjè. Ka pobə lè ki ngwa'a a ghobə a ni ghu'tè pìtse pìnwùè; pìnwùè ni pobə lè tsùnjənə ni goldè, kè ni silbà, kè ni bronzè, kè ni nìghòorə kè àtùmə àtìghə. Pìnwùè ni ka pobə mə ndzəənè a ghobə ìlyi'ə, ka ki mə zu'ù a ghobə a ànwùè, nki ka mə yiinè a ghobə. ²¹ Ka pobə lè pənjè a ghobə n'itìnjmè ìghobə anjuna nìzhwuutə pəənè kə a ni kwabè àngaamə, kə a ni ghìrè ìnwùè məghàbè kə a ni zəərè.

Jònə a zəənə a ghùtse angèrè ni milyi'ə nìpù'u ni ànjwà'nè

10 Ndè chi ndzəənè a ghùtse angèrè ni à lè pənə ni mìtìnjnè a furè a nìpwwurè mmə nshwù'ə a ìshyâ. Mbà'à ì lè nàanè e, nkonjə àlùmè i pə a àtwuè ze,

isighè e i mē ntsiinè tsa'a n'wuumè, m'kwùè ìme pè tsa'a m'ntoomè mi ìmũ. ² À lè twu'tè a m'ilyi'è n'p'ù'u ni ànjwà'nè ghu nya'kènè a àpò ze, ntè àkwùè e yè zighènè àtwuè nchya ghu niñnè nki ntè yè k'wàbè a n'p'wùnè ni nchya, ³ nkyiinè tsa'a pu'mbyiinè à wè ndw'umpè. Nkwùè ni à lè kyiinè, m'fànè sàmbaa lè pitè. ⁴ Tsa'nè m'fànè ma sàmbaa lè pitènè la, m'mè ntà'è njwà'nè ànwùè ni mèrè lè mənə nshwəjə, ntyi'è ndzu'ù ngyè ì furè a n'p'wuurè nshwəjə lo, "Lèamè ànwùè ni m'fànè ma pitènè la nshwəjə, kò wè njwà'nè a zèrè a ishyè."

⁵ Angèrè wa ni ndè zəənənə a tē a ta'è àkwùè àtwuè nchya nki ntè a ta'è a n'p'wùnè ni nchya la, à lè njəjə àpò e yè zighènə a àtighə, ⁶ ntsəəmè aņunə n'linè ni Nwùè wa ni à ghojənə ni nkujə ni nkujə, ntsùjə n'p'wuurè ghobə àtwuè ishyè, nki ntsùjə nchya ghu niñnənə ghobə àzwuumè àtsùmè ni a lè pənə amwuə pèrè. Angèrè wa à lè shwəjə lo, "Ka pè pè chi lyàrè e! ⁷ La nkwùè ni angèrè nòmbàa sàmbaa à ghə tonjə ntànjə e, Nwùè à ghə myàanè ghìrè m'wùè mi lèamənə ma ni à lè k'ənə. À ghə ghìrè a lenə tsa'nə à lè shwəjənə ambo ngəjə àfà'è ize ni pənə ngəjə ntwuumè ize."

⁸ Ngyè za ni ndè zu'nè ì furè a n'p'wuurè la ì chi nshwəjə ambo m'jə lo, "Lèrè ngè nkwiirè n'p'ù'u ni ànjwà'nè tsè nya'kènə tsa ambo angèrè wa ni à tənə a ta'è àkwùè è àtwuè nchya nki ntè a ta'è a n'p'wùnè ni nchya la."

⁹ Ndè lèrè ngè nshwəjə ambo angèrè wa lo à n'è a m'ilyi'è n'p'ù'u ni ànjwà'nè wa ambo m'jə. A shwəjə ambo m'jə lo, "Kò tsèrə nkwurè, tsèrə p' ghìrè n'p'umè ìtsò lwùè, la l'jəmə a ntswùè ghò tsa'a ìnyuurè." ¹⁰ Nkwiiirè a m'ilyi'è n'p'ù'u ni ànjwà'nè tsa ambo angèrè wa nkwurè, tsèrə l'jəmə a ntswùè m'jə tsa'a ìnyuurè. La nkwùè ni ndè myènə, tsèrə lè ghìrè n'p'umè ìtsà lwùè. ¹¹ P' tyi'è nshwəjə ambo m'jə lo, "Wè chyè a ni gha nshwəjə m'wùè ni mi ghə ghìrè ambo pànè p' àtwuè ishyè p'no'nə ni ìla'è p'no'nə ni mbuurè ishwəjə ìtsùmè farə ambo p'fò p'no'nə."

Jònə a zəənə p'ndzəənə zəənənə p'paa

11 Nwùè à lè n'è àtighə a ni m'inkè ìpwuumè ghu ambo m'jə nshwəjə lo, "Lèrè ngè m'inkè Ndà M'ishwà'è Nwùè pobə alyi'è m'ishwà'è nki shəjə pànè ni p' pənə amwuə m'mə ngu'tè a Nwùè. ² La kò wè m'inkè o àp'ù'ù ndzùmè àpyiinè ntiinè n'jə mə a zèrə ambo pànè ni ka pobə pə ghobə p'jəw. Pobə ghə nyənkè Mbòmpə Àla'è Ngw'uumə y' Ndaanənə aņunə njwigrè m'ghumè n'kwàa ntsòbè ipaa. ³ Mbi n'jə m'it'jə ambo p'ndzəənə zəənənə ìp' p'paa pobə w' itsə'è àl'jə n'wighè nshwəjə m'wùè ni mi ghə ghìrè aņunə n'jə nkaamè ni nkirə ipaa ni m'ghumè ntuurè." ⁴ P'ndzəənə zəənənə pa p'paa la m'it'jə mi olivè ma m'ibaa pobə ìl'jə l'èamè pa ipaa ni t'əmənə a mbyè Ndò'nəmb'yè wa ni à pu'tənə àtwuè ishyè. ⁵ Mbə'è njònè ìtse à t'ə mbəla m'mə ntà'è chyè àl'ò'o aņunə pobə, y' ìmũ ì furè a ntswùè pobə t'oonè ngəjə k'ipaanə ìzobə ni nkujə. Lè ndwuumè wa ni njònè wa

ntsumè ni à t'ənə a ni chyè àl'ò'o aņunə pobə à kwighè. ⁶ Pànè pè twu'tè ìt'jə a ni n'əanə n'p'wuurè lo kò mbəjə ì l'è e nkwùè za ni pobə mənə nshwəjə m'wùè ni mi ghə ghìrè ambo p'əənə, nki mbə ni m'it'jə a ni p'əjə m'inchya aņunə àl'əamè nki mbə ni ìt'jə a ni chyè mbuurè ngə'è y'no'nə a àtwuè ishyè nkwùè za ntsùmè ni pobə k'òjənə.

⁷ Nkwùè ni pobə ghə myàanə a ni shwəjə m'wùè ni p' lè tsəanə a ghobə lo pobə shwəjə, nyàamə m'p'ə'a ni à wa ntsè t'is'jə a ghə furè amwuə n'ntaamè t'ì ndw'uumè z'òjənə a ghobə, tsəarə a ghobə k'ì zhwuutə a ghobə. ⁸ ìkwuè ìpobə ghə n'ontè amwuə àl'əjə yè w'uumə amwuə mbòmpə àla'è ngw'uumə ni p' lè k'w'uumənə a Ndò'nəmb'yè ìghobə ghu aņunə àt'ighə p'ankənə. P' tyi'è n'è n'linè ni àla'è ts'jə tsa'a Sodòmè k'è Egypt ni ka à pə e ngotə n'linè ìtse. ⁹ Aņunə n'jə ìtarə ni àt'umə, pànè ghə furè amwuə ìla'è ìtsùmè ghobə ìts'jə ìtsùmè ni ishwəjə ìtsùmè ni mbuurè pànè ìtsùmè n'əjə ìkwuè ìpobə la twuunə ghobə lo kò p' t'wəjə. ¹⁰ Pànè p' àtwuè ishyè ghə tyi'è pə ni n'gha'è n'tii n'wighè pànè pə p'paa. Pobə ghə ghìrè a n'gha'è tyi'è mə k'w'emnè ìpwuumè a t'it'irè pobə n'tiinə ngəjə ntwuumè Nwùè zə ipaa lè pyè mə njə ngə'è ambo pànè p' àtwuè ishyè t'is'jə.

¹¹ N'jə za ìtarə ni àt'umə lè l'əjə, àzhwùè n'ch'yəmbyè a furè ambo Nwùè nkwuunə amwuə pobə, pobə zhwuumè aņunə n'wighè ntyi'è ndò'o a ishyè. Àkwàrə a lè z'jə ngw'uumè pànè p'it'umè ni p' lè zəənənə a ghobə. ¹² Ngəjə ntwuumè Nwùè za lè tyi'è ndzu'ù ngyè n't'jə ì furè a n'p'wuurè nkyiinè nshwəjə ambo pobə lo, "N' k'ò'ò ntò a n'ghə." Pobə tyi'è nko'ò ndèrè a n'p'wuurè amwuə mbà'è. Ngəjə k'ipaanə ìzobə tyi'è n't'əmè ndzəənə tsa'nə pobə mənə ndèrè.

¹³ Tyi'è nkwùè ghu, ishyè ì n'è'nè ni ìt'jə, nshà'tè ta'è p'aa amwuə p'paa p' mbòmpə àla'è ngw'uumə ghu n'ghumè n'zhwuutə pànè nkaamè sàmbaa. Àkwàrə a lè w'uumè àp'w'è p'əənə, pobə tyi'è m'mə ngu'tè a Nwùè ni à pənə a n'p'wuurè.

¹⁴ Àpaatè ngə'è n't'jə a l'əjə mə, y'itse ngə'è n't'jə ni ì pənə nòmbàa p'itarə ì zè ntyi'è a mbò.

Angèrè nòmbàa sàmbaa a tonjə ize ntànjə

¹⁵ Angèrè nòmbàa sàmbaa à lè tonjə ize ntànjə. Lenəla ngyè n't'jə ì lè furè a n'p'wuurè nkyiinè nshwəjə lo, "ìt'jə a ni pu'tè àtwuè ishyè chyè ambo Ndò'nəmb'yè ìwəənè ni Ghù Ndzo'nə wa ni à pu'tè ni nkujə ni nkujə." ¹⁶ P'ìl'jə pa m'ghumè m'baa ntsòbè n'kwàa ni pobə lè n'wuunənə aņunə ìl'jə n'fò ìpobə pa a mbyè Nwùè la lè kunə a ishyè àk'ubəkubè, m'mə nsəəkə a Nwùè. ¹⁷ Pobə lè mə nsəəkə e nshwəjə lo, "Pə n'jə a m'iyàa ambo ghò Ndò'nəmb'yè Nwùè Àko'nt'sirè, ni à pənə, ndè k'ì mbə.

Pə n'jə a m'iyàa ambo ghò n'tiinə wè l'oonə ìt'jə o y' w'uumə wa m'bi'nè a ni pu'tè àtwuè ishyè.

¹⁸ Pànè ni ka pobə pə ghobə p'jəw lè pə ni àzəjə l'əjə ka m'iz'jə

ntiinə nkwùè àtsè n't'jə o ì t'ò mə.

Nkwùè ì t'ò mə a ni sa'è m'isà'a mi ìkwuè p'əənə.

Nkwùè ì tō mā a nì tso'ò àfà'à ngàṅə àfà'à ìzò pobə ngàṅə ntwuumə ìzò nì pəənə ìpò pìtsùmə nì pobə pa mbò nìlinə ìtsò, kə a pə ghu nkí kə ghu ngwùunə.

Lə nkwùè za nì wə tsəṅə pànə pa nì pobə pa ntsəṅə àtwuè ìshyá."

¹⁹ Lenəla ndə zəənə Ndā mīshwà'à Nwùè a nìpwuurə ì təəmə a yì ngírə. Amwuə Ndā Mīshwà'à ghu ndə zəənə nkwuumə ìkàanə. Mbəṅə ì lə ṅwàṅə, ntyí'ə ṅṅā nì àzòrə; nìfàṅə pìtə, ìshyá ì nə'nə, mīwuumə mìn'ónə kwìnə.

Jònə a zəənə a məṅgyə pobə drəgònə

12 Lenəla, maa àlènə yè kə'nənə à lə furə a nìpwuurə, mbə məṅgyə nì atsə'a e a lə pənə nwuumə, məṅwigrə a pə a ìsùmə mīkwùè ìme, a kì ntuṅə a tìlāarə nìfò nì pisaṅə aṅunə ntsòbə ìpaa. ² À lə pə nì moonə ntyí'ə mmə ntó pyə. À lə mā ndzu'ù àndzaṅə ntyí'ə mmə ngyə. ³ Yətse àlènə yè kə'nə a lə chi nfuṅə a nìpwuurə, mbə maa maa drəgònə ghù mbəṅə nì à pənə nì ìtwuè sàmbaa nì mīndonə ìṅghumə. ìtwuè pə ìtsùmə pə nì pìtìlāarə pì nìfò aṅunə. ⁴ À lə lòo nkwuumə e nsùṅə a ta'a alyí'ə pisaṅə pa amwuə ìlyí'ə itarə nkwìrə a àtwuè ìshyá. Drəgònə wa à lə təəmə a mbyə məṅgyə wa nì à lə kòonə a moonə lo à pyə a wèrə à kwurə. ⁵ Məṅgyə wa à lə tyí'ə mbyə a mòmbyàṅṅə wùè nì à pu'tə ìlā'à ìtsùmə nì pənə àtwuè ìshyá ghə nì mbò mī tìṅṅə. La pì lə zùṅə nsà'a a moonə wə ndèrə a alyí'ə nì Nwùè à lə pənə ghu pobə aləṅə nìfò e. ⁶ Məṅgyə wa a kìrə ndèrə amwuə alyí'ə waakə nì Nwùè à lə tsùṅəṅə ambo ze lo pì twu'tə e ghu aṅunə ngyə nkaamə nì nkìrə ìpaa nì mīghumə ntuurə.

⁷ Ntsòo ì lə kùmnə a nìpwuurə, Makəlè pobə pəṅgèrə ìpe mā ndzòṅṅə a drəgònə wa. Drəgònə wa pobə ìpe pəṅgèrə pəṅṅə nkí mmə ndzòṅṅə a Makəlè pobə ìpe pəṅgèrə. ⁸ Makəlè pobə pəṅgèrə ìpe lə tsàarə a drəgònə wa pobə ìpe pəṅgèrə; ka drəgònə ghu pobə ìpe pəṅgèrə chi mbə a ghobə nì alyí'ə a nì chyə a nìpwuurə. ⁹ Pì lə m'à a maa drəgònə wa a ìshyá. Maa drəgònə wa a pə ndwùnə ìnyoorə amwuə nkwùè nì ì lə ləṅə mā pì mā nfuṅə nì devəlè kə Satàanə, nì à wa nìkə àtwuè ìshyá àtsùmə. Pì lə m'à a e a àtwuè ìshyá pobə pəṅgèrə ìpe pìtsùmə.

¹⁰ Ntyí'ə ndzu'ù ngyə ntyṅṅə ì furə a nìpwuurə nshwəṅə lo,

"Tìtsòṅə wə, Nwùè à fuukə pəənə ìpe amwuə ngə'ə, nnèrə ìtìṅṅə e tsa'a ìfò.

Tìtsòṅə wə Kristù à nèrə ìtìṅṅə e ntiinə pì m'à'nə a ṅòṅə wa nì à wa nshwəṅṅə nì ngyə pobə ìtwu'ə a mbyə Nwùè lo ka pilyimə ìpəənə pòṅə a ghobə la a àtwuè ìshyá.

¹¹ Pobə lə tsàarə ntsòo ghu ntii àləəmə mòmbyə ndzirə wa ghobə ànwùè nì pobə lə zəənə nkí nshwəṅə la lo a nkùṅə nkuṅə.

Ka pobə lə pā a ghobə a nìchyəmbyə ìghobə a nì chwiitə ntwuumə Nwùè, ka kì pò a ghobə a nìwighə.

¹² Lenəla nì pànə pì nìpwuurə, nì pə nì nìgha'ə.

La ngə'ə yìno'nə ì za ambo pànə pì àtwuè ìshyá pobə pyə nì pì chyə'nə amwuə nchyə ghu nìṅṅə, ntiinə de-

vəlè à shwu'ə mā ntó a àtwuè ìshyá nì àtsə ntiṅṅə e tsa'nə à zhyə'nə lo nkwùè e ì wuə."

¹³ Nkwùè nì drəgònə wa à lə zəənə lo pì tinə mā e mmà'a a àtwuè ìshyá, à lə pì'nə a nì kantə a məṅgyə wa nì à lə pyə'nə a mòmbyàṅṅə wa. ¹⁴ Pì lə ṅā a məṅgyə wa nì mīpàrə mī àzaamə yè wuumə mimbāa lo à tàarə ndèrə a alyí'ə nì pì lə tsùṅəṅə ambo ze a alyí'ə waakə lo pì twu'tə e ghu aṅunə ngu'u itarə nì àtümə, njiilo à kìrə ìnyoorə za. ¹⁵ Ìnyoorə za ì lə tyí'ə nfuukə nchyə a ntswùè ze, ì kuṅṅə tsa'a nchyə ghu wuumə lo ləṅə pì'ì a məṅgyə wa zhwuutə. ¹⁶ La ìshyá ì lə yèmpə a məṅgyə ghu mmyə nchyə ghu wuumə wa nì drəgònə à lə fuukə'nə a ntswùè ze la. ¹⁷ Ntiṅṅə drəgònə wa ì lə zaṅə aṅunə məṅgyə wa ka mīzùṅə, a tyí'ə ndèrə a nì ghə ndzòṅṅə ntsòo pobə aghaṅə məṅgyə wa pobə pànə nì pobə pa ndzu'nə mīntə mī Nwùè, nkí nnùṅə ntiṅṅə ìghobə aṅunə nkùṅə nkuṅə nì Yésù à wa nshwəṅə. ¹⁸ Drəgònə wa à lə tyí'ə ntəəmə a ntswùè nchyə ghu nìṅṅə.

Jònə a zəənə mīnyāamə mimbāa

13 Lenəla ìdzəənə mbuurə nyāamə ghù ntsə'nə ìtse ì mā nfuṅə amwuə nchyə ghu nìṅṅə mbə nì mīndonə ìṅghumə nì ìtwuè sàmbaa. Pìtìlāarə pì nìfò lə kì mbə aṅunə mīndonə mā mītsùmə. ìtwuè pə sàmbaa lə kì mbə nì mīlinə nì mī lə mənə ndzòomə a Nwùè. ² Mbuurə nyāamə ghù ntsə'nə zə nì ndə zəənə lə ì lə pə tsa'a afuunə, mīkwùè ìme pə tsa'a mī saambāṅṅə. Ntswùè e ì pə tsa'a ghù pu'mbyiinə. Drəgònə wa a ṅā mītìṅṅə ìme nì aləṅə nìfò e pobə ìtìṅṅə e ambo nyāamə ghù ntsə'nə wa. ³ Ta'à àtwuè nyāamə wa a lə pə nì àlā tìmyə, la nì pì parə mā a zèrə. Ànwùè ghu a lə kə'nə pànə pì àtwuè ìshyá pìtsùmə, pobə tyí'ə mbì'nə a nì zùṅə mbuurə nyāamə zə. ⁴ Pànə pìtsùmə lə ghu'tə a drəgònə wa ntiinə à lə ṅāṅə ìtìṅṅə e ambo nyāamə ghù ntsə'nə wa. Pànə lə kì ngu'tə a nyāamə ghù ntsə'nə wa ntyí'ə mbyiitə lo, "A ìwə nì à pənə tsa'a mbuurə nyāamə ghù ntsə'nə wə? A ìwə nì mbə'ə a zòṅṅə a wèrə?"

⁵ Pì ṅā e nì ìsàanə lo à tə nshwəṅṅə ìshwəṅṅə ntsaa misonə nì pənə a nì zòomə a Nwùè. Pì lə ṅā e nì ìtìṅṅə a nì nèrə ìtìṅṅə e aṅunə ṅwigrə mīghumə nìkwāa ntsòbə ìpaa. ⁶ À lə nya'kə ntswùè e mbì'nə a nì zòomə a Nwùè nkí ndzòomə nìlinə ìtse farə alyí'ə nì à pənə ghu pobə pànə pìtsùmə nì pì pənə a nìpwuurə. ⁷ Nwùè à lə ṅā nyāamə wa nì mītìṅṅə lo à zòṅṅə pànə pì Nwùè ntsàarə a ghobə, nkí ṅṅā e nì ìtìṅṅə lo à pu'tə ìtsìṅṅə ìtsùmə pobə ìlā'à ìtsùmə nì ìshwəṅṅə ìtsùmə pobə mbuurə pànə pìtsùmə. ⁸ Pànə pìtsùmə nì pobə pa nchyə a àtwuè ìshyá ghə ghu'tə a nyāamə wèrə wə. Pànə pə pə pànə nì ka pì lə ṅwà'nə e mīlinə ìmobə amwuə àṅwà'nə nìchyəmbyə mòmbyə ndzirə wa nì pì lə zhwuutə'nə za'à pì pòṅə tsùṅə a àtwuè ìshyá zə.

⁹ Njònə nì à pənə nì mītuṅrə à zu'ù.

¹⁰ Njònə nì pì pənə kò e tsa'a àpù'ù ntsòo, pì kò.

Wùè nì pì pənə zhwuutə e nì mīnwuə ntsòo, pì kì zhwuutə e la nì mīnwuə ntsòo ghu.

Zèrè zè ànwùè a tà'à la lo ìpoonè pi Nwùè potè mbìjnmè ngwìimè ntiymè, nki nnùjè ntiymè tyi'è ajujè àshwəjə Nwùè.

¹¹ Ndè chi ndzəənè mbuurè nyàamè yì ntsəənə za yitse ì furè amwuə ìshyè mbə ni mīndonjè mimbəa tsa'a mīndonjè mi mōmbyè ndzirè, la mmə nshwəjə tsa'a drāgōnè. ¹² Āpaatè mbuurè nyàamè wa a lè mə nfà'à ni mītiymè mi ntsàambyè nyàamè wa a mbyè ze, ndòo ngìrè àtwuè ìshyè pobə pəənè ìpe ghu'tè a ntsàambyè nyàamè wa. Nyàamè wa la nyàamè ni à lè pəənə ni àlā za ni a lè pəənə zhwuutè e la pi parè a zèrə. ¹³ Āpaatè nyàamè wa a lè mə ngìrè ìlènè ìnwùè pìyerənə yerənə pìwùunə. À lè ghìrè ìmù furè a ñpwwuè nshwu'è a ìshyè a ìmyè pəənè. ¹⁴ À lè lòo ìlènè ìnwùè pìyerənə yerənə pa ni pi lè myà'tənə e a ghìrè a ìmyè ntsàambyè nyàamè wa nfikè pànè pi àtwuè ìshyè pìtsùmè ghu. À lè shwəjè ambo pobə lo pobə tsùjè a tìtoo ni pobə mə ghu'tè ni a shwuənə a ntsàambyè nyàamè wa ni pi lè chyānə a àlā ajujè ni minwua ntsòo la a pirè ghù ntiymè. ¹⁵ Pi lè ñā āpaatè nyàamè wa ni ìtiymè lo ā fē àzhwùè nìchyəmbyè ajujè tìtoo wa ngìrè ā shwəjə nki nzhwuutè pànè pìtsùmè ni ka pobə mə ngu'tè a ghobə a wèrə. ¹⁶ Nyàamè wè à lè nyiimè pànè pìtsùmè; pànè pìwùunə kè pìkì, ngəjə nkabè kè ngəjə àfumè, ìpù'ù kè pànè ni ka pobə pə ghobə ìpù'ù lo pì chyā àlènè ajujè àpō àzobə yè zighənə kè a nìzènə. ¹⁷ A lè pə amwuə ndwuumè ni mbə'ə ka ñwùè a zwuunə e àzwuumè kè nshwùunè tighu a pə ni àlènè za. Àlènè zè a lè pə la nìlinè ni mbuurè nyàamè zə kè nòmbàa ni à pəənə nòmbàa nìlinè tsè. ¹⁸ Zèrə zè a tà'à la jònè ni à pəənə ni àzhì'tè. Njiilo jònè ni à zhyənə ìnwùè ā tà'à ìsumə nòmbàa nyàamè ghù ntsəənə wè. A nòmbàa ñwùè misonjə ni à pəənə nkìrə ntuurè ni mighumè ntuurè ntsòbè ntuurè.

Jònə a zəənə a Mōmbyè Ndzirè wa pobə pəənè ìpe

14 Ndè tyi'è nnañè ndzəənè Mōmbyè Ndzirè Nwùè wa a təəmè àtwuè mbarè ìtse ni pi pa nfujè ni Zayōnè. Pànè nkaamè nkìrə ni mighumè nìkwāa ntsòbè nìkwāa pə pobə pi pobə, pi ñwà'nè nìlinè ìtse pobə tsì Tā ìghobə ajujè mizènə ìmobə. ² Nchi ndzu'ù ngyè ì furè a ñpwwuè mmə ndzòrè tsa'a ñfuurè kè tsa'a mbəjə ì zè nkùrè. ì lè ki mmə ntsuwè tsa'a ngyè mīlùjə mi ngyè mìn'əni ni pìmbu'ù mənə mbu'ù. ³ Pobə lè mə ndzòbè nchyə yì shwuè a mbyè aləjə nìfò za ghobə mìnnyàamè ma nìkwāa ni mərə la'a mbirè mmə nchyè la, ni pìlìymè pa. Ka jònè ìtse a lè pə e ghu ni mbə'ə a lanè nchyə wèrə wè ndəjə pànè pa nkaamè nkìrə ni mighumè nìkwāa ntsòbè nìkwāa ni pobə lè pəənə ghobə ndà'à pànè ni Nwùè à lè tsu'nə ìtwuè ìpobə. ⁴ Pànè pèrə pè la pànè ni pobə pirè mə a ghobə ti tsəjə mbìjnmè ìzobə ni pəngyè, ntiinə pobə nùjəənə mbìjnmè ìzobə zèrə laanè. Pobə pa ndzùjə a Mōmbyè Ndzirè wa a alyi'ə àtsùmè ni à wa ndèrè. Pobə kì mbə pànè pa ni pi tsu'nə ìtwuè ìpobə amwuə pànè pi àtwuè ìshyè. Pobə chyè mbə tsa'a ntsàambyè ìpwuumè ni pi fù'nə ni pi ñānə ambo Nwùè pobə

Mōmbyè Ndzirè wa tsa'a nchà'tə Nwùè. ⁵ Ka pobə nyii a ghobə a chwirè, ka kì pə a ghobə ni ìfèrə ìtse.

Pəngèrè pa pitarə ni mīntwuumè ìmobə

⁶ Lenəla ndè chi zəənə a angèrè ghùtse a mə ntàarə a àtìghə àtìghə. Angèrè wa a twu'tè ntwuumè ghù ìshì'nè wa ni ì ghonjəni ni nkujè la. À lə mə nchwiitè ntwuumè ghù ìshì'nè wa ambo pànè pi àtwuè ìshyè, ni pànè pìtsùmè, ni àtsìjə àtsùmè, ni ìshwəjə ìtsùmè pobə ìla'à ìtsùmè. ⁷ À lè mə nshwəjə amwuə ngyè ntiymè lo, "Nì ghu'tè a Nwùè ngyetè e, ntiinə nkùè a ni tso'tè mīsà'a mi pànè pi àtwuè ìshyè ì kù'ù mə. Nì səkè e, a ze wa ni à tsùjəənə ñpwwuè pobə àtwuè ìshyè ni nchyə ghu niñjənə pobə pìñimwurè ìshyè."

⁸ Āpaatè angèrè a zùjə ghù ntsàambyè wa nki mmə nshwəjə lo, "Mbòmperə àlā'a ngwùunə za, Babilònè à kunè mə; à kunè mə tə mbigrè! À lè ghìrè pànè pi ìla'à ìtsùmè nò mīlù'ù mi tìjnmè ìme. Mīlù'ù mə lè pə la a ni ghìrè pànè fānè." ⁹ Angèrè nòmbàa pitarə a zùjə a ghobə nshwəjə ni ngyè ntiymè lo, "Njònè ìtse à tə mbə ghu mmə nsəkè a nyàamè ghù ntsəənə wa ni à furəənə amwuə nchyə pobə tìtoo e wa, kè kwiirè àlènè e a nìzènə ze kè ajujə àpō e, ¹⁰ ze àtwuè mbìjnmè e à ghā nò mīlù'ù mi àtsè ntiymè Nwùè. Pi chyā mə e ni mītiymè amwuə ndojə àtsè ntiymè Nwùè. Pi ghā tsìnkè ngə'è àtwuè ze ni ìmù wa ni ì wa ndwuumè ka mizùjə a mbyè pəngèrè pi laanəni pa pobə Mōmbyè Ndzirè wa. ¹¹ Ndyè ìmù wa ìtsùmè ni ì lè mənə nfuurè amwuə ìmù wa ni ì lè mənə ntòonə a ghobə la ì lè mə nko'ò ndèrə a àtìghə ni nkujè ni nkujè. Ka àzhwùutè a lè pə e ghu ni ngyè kè ni ìtwu'è ambo pànè pa ni pobə lè mənə nsəkè a nyàamè wa pobə tìtoo wa. Lə tsa'nə a pəənə ambo ñwùè wa ntsùmè ni à pəənə ni àlènè nìlinè ni nyàamè ghu."

¹² Zèrə zè a tà'à la lo pànè pi Nwùè wiiimè ntiymè, nnùjə mīntè mi Nwùè nki nnùjə ntiymè ajujè Yēsù. ¹³ Ndè tyi'è ndzu'ù ngyè ì furè a ñpwwuè mmə nshwəjə lo, "Ñwà'nè lo, 'A ni pì'nè tìtsòjə, mborè ì chyè ambo pànè pa ni pobə kwìghənə ntiinə pobə nùjəənə ntiymè ajujè Ndò'nəmbyè la.'" Àzhwùè a shwəjə lo, "A tyi'è nkùjə nkujə, pobə zhwuutè ajujè àtajnmè àzobə, kì kwiirè mīntyajnmè nti mìnwùè mīshì'nè ni pobə lè mənə ngìrè."

Jònə a zəənə tsa'nə pi mənə nfù'ù mizìghè amwuə àtwuè ìshyè

¹⁴ Ndè chi nnañè ndzəənè mbə'à yì fuə, jònè ni à nwuunənə ajujə a pə tsa'a "Moonè ñwùè" ntujə a tìlāarə nìfò àtwuè ze ni pi tsùjəənə ni goldè, nki mbə ni minwua ñfù'ù ghù tsəənə a àpō ze. ¹⁵ Ghùtse angèrè a furè amwuə Ndā Mīshwà'à Nwùè, nkyiinè ni ngyè ntiymè nshwəjə ambo jònè wa ni à nwuunənə ajujə mbə'à za lo, "Lòo a minwua ñfù'ù wa mbì'nə a ni fù'ù ntiinə nkùè ñfù'ù mizìghè ni mi pəənə mi àtwuè ìshyè ì kù'ù mə." ¹⁶ Lenəla, jònè wa ni à lè nwuunənə àtwuè mbə'à za a m'à minwua ñfù'ù wa a àtwuè ìshyè nfù'ù mizìghè mi àtwuè ìshyè.

¹⁷ Yitse angèrè a chi nfulè amwuè Ndâ Mîshwà'à Nwùè a nîpwuurè ntwu'tè a minwùè nîfù'ù ghù ntsêna.

¹⁸ Yitse angèrè ni à pèna ni mîttîjnhè a ni pu'tè ìmù a furè alyi'è mîshwà'à Nwùè nkyiinè ni ngyè ntîjnhè ambo wùè ni à lè twu'tèna a minwùè nîfù'ù ghù ntsêna la lo, "Lòo a minwùè nîfù'ù o ghù ntsêna wa ndòo nshwatè mîkà'a mîntàamè mi mîlù'ù ni mi pèna amwuè ìswùumè amwuè àtwuè ìshyâ la, ntiinè mîntàamè mîghu tîjnhè." ¹⁹ Lenèla angèrè wa a mà'à minwùè e wa a àtwuè ìshyâ, nshwatè pànè pa mma'à a ghobè a alyi'è ni Nwùè à nèrè àtsè ntîjnhè e yè wùunè ghu, tyi'è tsa'nè pi pa nshwatè mîntàamè mi mîlù'ù nkùwìrè alyi'è ni pi pa ntsuw'è nfuukè mîlù'ù la. ²⁰ Pi lè tswu'è mîntàamè mîlù'ù ma amwuè alyi'è ni ka a lè pè e amwuè mbòmpè àlà'è ngwùunè. Àlèamè a tyi'è nfulè nkujnhè ndèrè tsa'a pîmarè nkîrè ipaa nki ñjañjnhè àtîghè tsa'a ntàamè ipaa.

Jònè a zèanè pèngèrè sàmbaa ghobè mîngè'è sàmbaa

15 Ndè chi ndzèanè àlènè yè wùunè ni a kè'nèna a nîpwuurè. Ndè zèanè pèngèrè sàmbaa ni pobè pî'nè mîngè'è mîttîjnhè sàmbaa. Mîngè'è mîwùunè ma la mîngè'è mi ndwùutè ntiinè Nwùè à lòonè a mèrè a ni nèrè àtsè ntîjnhè e.

² Ndè zèanè àzwuumè àtse tsa'a nchyè ghu nîjnhèna ni i pèna tsa'a glasè, nnyàamè pobè ìmù. Nki nchi ndzèanè pànè ni pobè lè tèamèna a nîpwùnè àzwuumè àtse ni a pèna tsa'a nchyè ghu nîjnhèna. Pànè pîghu la pànè ni pobè lè zòjnhèna ntsàarè a nyàamè ghù tsèna wa ghobè titoo e farè nòmbàa nîlinè itse la. Pobè lè twu'tè mîlùjnhè mi ngyè ni Nwùè à ñânè ambo pobè. ³ Pobè lè mè ndzòbè mînchyè mi ngàjnhè àfà'a Nwùè Mùsî pobè mînchyè mi Mòmbýè Ndzirè wa nshwèjnhè lo,

"Ndò'nàmbyè Nwùè Àko'ntsirè, mînwùè ni wè wa ngîrè a mînwùè mîwùunè pobè mi kè'nèna!

Ghò la ìfò àtwuè ìshyâ àtsùmè. Wè wa ngîrè mînwùè ìmò pè amwuè àlàjnhè ni a tèamèna nki mbè ni nkùjnhè nkujnhè.

⁴ A ìwè Ndò'nàmbyè, ni mbè'è ka a pò e a ghò ñjañjnhè nîlinè ìtsò àtîghè?

Mbè'nè à pèna e ndà'a o ni wè laanèna mmyàanè.

Pànè pîtsùmè amwuè ìla'a ìtsùmè ghà tó a mbyè ghò sèakè o,

ntiinè mînwùè ìmò mi tèamèna mîtsùmè furè a sàjnhè."

⁵ Zè ànwùè a lè ki làjnhè ñdzèanè Ndâ Mîshwà'à Nwùè a nîpwuurè ì tèamè a yè ngîrè, ni àzunjnhè Nwùè ntèamè amwuè. ⁶ Pèngèrè pa sàmbaa ni pi lè pî'nè mîngè'è mîttîjnhè ma sàmbaa lè furè amwuè Ndâ Mîshwà'à za. Pobè lè wî ìtsè'è ni fuèna tè ntsiinè, nkorè mîkòbè ni pi tsùjnhèna ni goldè a ghàjnhè pobè. ⁷ Ta'à nyàamè amwuè mbuurè mînyàamè za nîkwàa a ñja ñkanjnhè sàmbaa ni pi tsùjnhèna ni goldè ambo pèngèrè pa. ñkanjnhè pa lè lwenè ni àtsè ntîjnhè Nwùè; Nwùè wa ni à ghonjnhèna ni nkujnhè ni nkujnhè la. ⁸ Ndâ mîshwà'à za ì lè lwenè ni ndyè ni i furèna anjnhè nîfanjnhè Nwùè pobè mîttîjnhè ìme, ka jònè

itse a lè pè e ghu ni mbè'è a lè kwuunè amwuè tè mbyàa nkùwè ni mîngè'è ma sàmbaa ni pi lè ñânè ambo pèngèrè pa sàmbaa la mi lwùutè mè.

Jònè a zèanè ñkanjnhè àtsè ntîjnhè Nwùè pa sàmbaa

16 Ntyi'è ndzu'ù ngyè ntîjnhè ì furè amwuè ndâ mîshwà'à za mma nshwèjnhè ambo pèngèrè pa sàmbaa lo, "Nè lèrè ngè nkùwìrè àtse ntîjnhè Nwùè yè wùunè za ni a pèna amwuè ñkanjnhè ñpîghè pa sàmbaa a àtwuè ìshyâ" ² Ntsàambyè angèrè à lè lèrè ngè nkùwìrè àzè àkanjnhè àtsè ntîjnhè a àtwuè ìshyâ. ìlã tìpòjnhè ni lè mènè ndzanjnhè lè furè anjnhè pànè pa ni pobè lè pèna ni ìlènè nyàamè yè ntsèna wa pobè pànè pa ni pobè lè sèakèna a titoo e wa.

³ Àpaatè angèrè a lè kwìrè àzè àkanjnhè àtsè ntîjnhè amwuè nchyè ghu nîjnhèna. Nchyè i pènjnhè ntyi'è tsa'a àlèamè àkwuè ñwùè. Àzwuumè àtsùmè ni a lè pèna amwuè nchyè ghu a ki nkùwìghè.

⁴ Angèrè nòmbàa pîtarè a kwìrè àzè àkanjnhè àtsè ntîjnhè amwuè mîndòorè mi nchyè ghobè pi nîmwurè ìshyè mi pènjnhè ntyi'è àlèamè. ⁵ Ntyi'è ndzu'ù ngyè angèrè wa ni à wa nnañjnhè mînchyè la a shwèjnhè lo, "Àlàjnhè ni wè lèna ìsà'a ñghobè wè lè a kù'nè.

Ghò wa ni wè pèna ghu tîtsòjnhè, ndè ki mbè ghu. Ghò wa ni wè laanèna mmyàanè la.

⁶ Àlàjnhè ni wè lèna ìsà'a ñghobè a kù'nè ntiinè pobè lè kwìrè àlèamè pèanè ñpò pobè ngàjnhè ntwuumè ìzò. Wè kùmè nki ñja àlèamè lo pobè nò. A àlàjnhè a ni lè ìsà'a ni a kù'nèna ambo pobè."

⁷ Ntyi'è ndzu'ù ngyè ì furè amwuè alyi'è mîshwà'à Nwùè nshwèjnhè lo,

"Ee mbè Ndò'nàmbyè Nwùè Àko'ntsirè

Àlàjnhè ni wè wa ndé ìsà'a o a kù'nè nki mbè nkùjnhè nkujnhè."

⁸ Angèrè nòmbàa nîkwàa wa a kwìrè àzè àkanjnhè àtsè ntîjnhè Nwùè anjnhè nwùumè. Nwùè à lè ñja a nwùumè ni mîttîjnhè lo à tònè pèanè tsa'a ìmù.

⁹ Àzwu'è ìmù yè tîjnhè za a lè tònè pànè pa, pobè tyi'è ndzòomè nîlinè ni Nwùè wa ni à twu'tèna ñttîjnhè àtwuè mîngè'è ma, la ntwuunè a ghobè a ni pènjnhè mîntîjnhè ìmobè anjnhè tìpòjnhè ñghobè mbè'è pobè kanjnhè ghîrè nîlinè ni Nwùè fanjnhè.

¹⁰ Angèrè nòmbàa pîtaanè à lè tyi'è nkùwìrè àzè àkanjnhè àtsè ntîjnhè Nwùè anjnhè alèjnhè nîfò nyàamè ghù ntsèna wa ni à lè furèna amwuè nchyè la. Lenèla ndzùmè ì naanè alyi'è nîfò nyàamè wa ni à mènè mbu'tè la. Pànè pa ni pobè lè mènè ndzùjnhè a nyàamè wa lè tyi'è nkùwìrè misonjnhè ìmobè ntii àndzanjnhè ni pobè lè mènè ndzu'ù. ¹¹ Pobè lè zòomè a Nwùè a nîpwuurè ntii àndzanjnhè ghobè ìlã ni lè pèna anjnhè pobè. La ka pobè lè wa'a a ghobè ñnwùè tìpòjnhè pa ni pobè lè mènè ngîrè la nkùwìrè tó ambo Nwùè.

¹² Angèrè nòmbàa ntuurè a kwìrè àzè àkanjnhè àtsè ntîjnhè Nwùè za amwuè maa ndòorè nchyè Euphrates. Nchyè ghu lè zwuumè mbè'è ñja àlàjnhè ambo pîfò ni pi furèna a pàa sa'a nwùumè lo pobè làjnhè.

¹³ Ndzèanè ñzhwùè tìpòjnhè itarè ni lè mènè nfulè pèrè pè tsa'a pîttîtsàamè. Ta'à a furè a ntsuwè dràgònè wa;

yètse a furè a ntswùè nyàamè ghù ntsênè wa ni à lè furènè amwuè nchya ghu niñnèna la; zhyè a ki nfulè a ntswùè ngàñè ntwuumè Nwùè pèchwirè. ¹⁴ Ìzhwùè pa la ìzhwùè tìpòñè ni pèrè pa ngìrè mìnwùè mi yerènè yerènè la. Ìzhwùè pèrè pè pa nfulè ndèrè la ambo pìfò pi àtwuè ìshyè pìtsùmè, mmè nshwatè a ghobè mbè'è pobè chwu'tè mbìñmè añunè ntsòo ni ì ghà pè amwuè nyjè ni Nwùè Àko'ntsirè à ghà tso'tè mèsà'a mi pànè ni pobè ghìrènè mìnwùè mi tìpòñè.

¹⁵ Yèsù à lè shwèjè lo, "Nì zèenè! Ngà tó la ngyè ni ka ñònè ìtse a pè ghà zhyè e tyi'è tsa'nè ìndzèèrè à wa ntò la! Mborè ì chyè ambo ñònè wa ni à pèna a nilyiinè nkwa ntsobè e ìshì'nè mbè'è a kañè yiinè ntùmnè, tyi'è pè e ni ìsiñjè a mbyè pèenè apè."

¹⁶ Ìzhwùè tìpòñè pa tyi'è nshwatè pìfò pa pìtsùmè alyi'è ni pi pa nfulè amwuè àshwèjè Hibru lo *Ar-mageddon*. ¹⁷ Angèrè nòmbàa sàmbaa a kwìrè àzè àkañè àtsè ntiñmè Nwùè amwuè ìfè. Ngyè ntiñjè ì furè añunè alèjè nifò amwuè Ndà Mìshwà'a Nwùè nshwèjè lo, "A ghìrè mæ." ¹⁸ Mbèjè ì lè ñwàñè, nkwùrè; nifàñè pitè. Ìshyè ì nè'nè ni mtiñjè amwuè àlànè ni ì la'a mæ nnè'nè e a lenè tsa'nè Nwùè à lè tsùñjèna a ñwùè misonjè apè. Ìshyè ì nè'nè ka mizùjè. ¹⁹ Mbòmpe àla'è yì ngwùunè za ì lè saanè ilyi'è itarè, mimbòmpe mi ìla'è mivùunè amwuè ìla'è ìtsùmè shà'tè. Nwùè a kwèmpè mbòmpe àla'è ntiñjè Babilònè, nchyà ngè'è añunè pànè ni pobè pèna amwuè mbòmpe àla'è ghu, ngìrè lo pobè nò ndonjè àtsè ntiñmè e za. ²⁰ Ìpàbè ìshyè ìtsùmè ni minchyè kamnèna lè myiirè, ka pì ki nchi mmè ndzèenè e mìmbarè. ²¹ Pìmaa pìmaa pi mivùunè ni mbè'è ta'è a lirè tsa'a kilù mighumè mintaanè lè furè a nìpwuurè mmè nkwinè añunè pèenè. Pànè pèrè pè tyi'è mæ ndzòmè a Nwùè ntiinè mivùunè mæ lè pìna tisiñjè.

Jònè a zèenè a mængyè ni à lè nwuunèna añunè nyàamè

17 Ta'è angèrè wa ghùtse amwuè pèngèrè pa sàmbaa ni pobè lè twu'tènè ìkañè pa la, a tyi'è ntò ambo mìjè nshwèjè lo, "Tò, mbi nèrè o ni ngè'è ni ì tó añunè ntiñjè àkwàrè wè. Ntiñjè àkwàrè wè à wa nchyè la amwuè mbòmpe àla'è ngwùunè za ni ì paatènè mìndòorè mi nchyè mìnò'nè la. ² Pìfò pi àtwuè ìshyè pè pìtsùmè ghìrè mæ àfànè pobè pi pobè. Pànè pi àtwuè ìshyè lè mæ nnò mìlù'ù ìme mbaarè, tè ntyi'è ngìrè àfànè pobè pi pobè."

³ Àzhwùè Nwùè a lè shwu'è ntò añunè mìjè, angèrè a lòo mæ pè ze lèrè alyi'è waaka. Ìndzèenè mængyè ìtse a nwuunè añunè nyàamè ghù ntsênè ghu mbàñèna. Nyàamè ghu tsênè wa à lè pè ni mìlinè ni mèrè lè mænè ndzòmè a Nwùè añunè ze. Nyàamè ghu à lè pè ni ìtwuè sàmbaa pobè mìndonjè ñighumè añunè. ⁴ Mængyè wa à lè wì atsa'è yè pàñèna ni zhyè ni a pàñèna ni bumè. Nkwìi mbìñmè e ni ìpwuumè ni pi tsùñjèna ni goldè ghobè kiyii mighòorè mi tsênè ni lè mænè ntsiinè pobè mìtu'ù. À lè twu'tè ndonjè ni pi tsùñjèna ni goldè apò ze ì lwenè ni mìnwùè mi pìna pobè ìkiffi mìnwùè mi àkwàrè ìme. ⁵ Pì lè ñwà'nè nìlinè

ni ka pi zhyè e ìsùmè a nìzènè ze lo, "Maa maa Babilònè, mæ pi ìkwàrè ìtsùmè pobè ìkiffi mìnwùè ìtsùmè a àtwuè ìshyè." ⁶ Ìndzèenè lo mængyè wa à paarè tyi'è tsa'a ñònè ni à nònè mìlù'ù nti ìlèamè pànè pi Nwùè pobè yè pànè ni pobè pa ngìrè mìnwùè ni Yèsù à tà'nè lo pobè ghìrè. Nkwùè ni ñdzèenè e, ànwùè ghu a lanè nkè'nè mæ ka mizùjè. ⁷ Angèrè wa a pyiitè ambo mìjè lo, "A ghò lè à lanè nkè'nè àkè? Mbi tiitè o ni ànwùè ni ka wè zhyè o mbè'è mængyè wè ghobè nyàamè ghù ntsênè wè ni à pì'nè e mbè ni ìtwuè sàmbaa ni mìn-donjè ñighumè añunè. ⁸ Nyàamè wa ni wè lè zèenèna la à lè pè mæ ghù ntiñjè, la tìtsòñè ka à pirè e ghù ntiñjè. À lè furè amwuè nìntaamè tì ndwùutè ndèrè a alyi'è ni pì zhwuutè e. Nkwùè ni pànè pi àtwuè ìshyè ni ka pi lè ñwà'nè e mìlinè ìmobè amwuè àñwà'nè nìchyèmbiyè a ni furè nkwùè ni pi lè tsùñjèna àtwuè ìshyè ghà zèenè a nyàamè ghù ntsênè wa, a ghà kè'nè a ghobè. A ghà kè'nè a ghobè a ni zèenè a nyàamè ni à lè pèna ghù ntiñjè, ka ghà pè e ghù ntiñjè, la à kùmè nchi mbè ghù ntiñjè.

⁹ "Zèrè zè a tà'è la àzhì'tè pobè àzhyè ànwùè. ìtwuè pa sàmbaa la pìkòñè sàmbaa ni mængyè wè à wa nnuunè añunè. ¹⁰ Nki mbè la pìfò sàmbaa ni pìpitanè kwighè mæ, ta'è a pirè mmè mbu'tè, ta'è a pè pòñè tó pu'tè; la nkwùè ni à ghà tó, à pu'tè tyi'è añunè mætùmè nkwùè. ¹¹ Ngè añunè nyàamè wa ni à lè pèna ghù ntiñjè, à kùmè ka chi pè e ghù ntiñjè tìtsòñè, a ìfò nòmbàa nifàamè. ìfò nòmbàa nifàamè ghu à chyè mbè la ambo pìfò pè sàmbaa mmè ndèrè alyi'è ni pì zhwuutè e.

¹² "Mìndonjè mi nyàamè ma ñighumè la pìfò ñighumè ni pi pirènè e mtiñjè ambo pobè tì ñà. Pi ghà ñà a ghobè ni ìtiñjè a ni pu'tè tsa'a pìfò pobè pi nyàamè wa añunè ndà'è ta'è nwuunè. ¹³ Àkwàñè ni pìfò pè ñighumè pìtsùmè lè pèna ni zèrè a lè pè a ni ñà mtiñjè ìmobè ghobè ìtiñjè ñghobè ambo nyàamè ghù ntsênè wa. ¹⁴ Pobè ghà zòñjè ntsòo pobè pi Mòmbyè Ndzirè Nwùè. La Mòmbyè Ndzirè Nwùè à tsàarè a ghobè ntiinè à pèna Ndò'nèmbiyè àtwuè pìndò'nèmbiyè pìtsùmè nki mbè ìfò àtwuè pìfò pìtsùmè. À chyè mbè la pobè pi pànè ni Nwùè à fujèna nki ntso'ò a ghobè, pobè ki mmè nfà'è ambo ze ni ntiñmè ñghobè ìtsùmè."

¹⁵ Angèrè wa a shwèjè ambo mìjè lo, "Mìndòorè mi nchyè ma ni wè tènè ndzèenè àkwàrè za a nwuunè àtwuè la pèenè, ni àpùñjè pèenè, ni ìla'è pobè mbuurè àshwèjè ìla'è ìtsùmè. ¹⁶ Nyàamè ghù ntsênè wa pobè mìndonjè ma ni wè zèenèna la à ghà pàanè àkwàrè za kwìirè àzwuumè àtsùmè ni à pèna ni zèrè mmyà'tè e ntùmnè. Pi ghà kwurè mbòbè mbìñmè e tònè e amwuè ìmù. ¹⁷ Mbè'nè Nwùè à lè ghìrè mtiñjè ìmobè pè amwuè ndwuunè ni pobè ghìrè ànwùè ni à kwàñèna ni apò mo'ò. À lè ñà ìtiñjè ambo nyàamè ghù ntsênè wa lo à pu'tè àtwuè ìshyè tè mbyàa nkwùè ni ànwùè ni à lè shwèjèna a ko'ò mbwuumè.

¹⁸ Mængyè wa ni wè lè zèenèna la, a mbòmpe àla'è ngwùunè za ni ì za mbu'tè pìfò pi àtwuè ìshyè la."

Jònè a zæənè tsa'nè Nwùè à chyânè ngə'è àtzuè Babilònè

18 Zè ànwùè a lè lànè ñchi ndzæənè a yitse angèrè a furè a ñpwwurè nshwu'è. À lè pè ni itìjnhè yì wùunè, nìtsiinè e a kyà' àtzuè ishÿè àtsùmè. ² À lè kyiinè ni ngyè ntìjnhè nshwəjè lo,

"À kunè mæ! Maa maa mbòmpe àla' à ngwùunè Babilònè wa à kunè mæ!

À tyi'è imwuè alyi'è izhyè pobè izhwùè tìpòjè, mbè alyi'è ni ndòtè misinjè ntsùmè pobè misinjè tìpòjè ntsùmè à wa nchyè ghu.

³ Mbè'nè pànè pi àla' à tsùmè amwuè àtzuè ishÿè la'a mmè nkòjè a ni ghìrè mìnwùè mi tìpòjè ma mitsùmè ni à wa ngìrè la, tyi'è tsa'a lo à ñà a ghobè ni mīlù'ù ni mèrè ghìrè'nè pobè paarè.

Pìfò pìtsùmè amwuè àtzuè ishÿè ghè ghìrè àfànè pobè pi pobè.

Pìntanjè mītāanè pìtsùmè amwuè àtzuè ishÿè fù'ù mīnkabè imobè aḡunè ñpwwurè ñpe pa ni pèrè pa ngìrè pànè pè ni ntonjè aḡunè."

⁴ Nchi ndzu'ù a yitse ngyè ì furè a ñpwwurè nshwəjè lo,

"Pèənè ñpà, ni furè! Ni furè amwuè mbòmpe àla' à ngwùunè za.

Kò ni chyà a wighè àpò àzighè aḡunè tìpòjè ñghobè wa,

mbè'è ni kanjè zu'ù ngə'è za yitse ni pobè zu'ù la.

⁵ Tìpòjè e à no'ò mæ nko'ò mbyàa a ñpwwurè, Nwùè à ki mæ nkwwumè a tìpòjè wa ntsùmè ni à wa ngìrè la.

⁶ Kwùè àsoo ànwùè ni à lè ghìrè'nè aḡunè ghò; kwùè a zèrè farè nkwwè ipaa.

Chyà mīlù'ù ni mi tìjnhè'nè ntsàarè a myè ni a lè ñànè ambo pìghè nkwwè ipaa amwuè ndojè e.

⁷ Ñà e ni ngə'è yìno'nè pobè àsòmnhè yè no'nè ni a tsàarè'nè àghu'tè pobè àko'ò mbìjnhè ni à ñànè ambo mbìjnhè e.

Mbè'nè à lè mænè nshwəjè amwuè ntìjnhè e lo, 'Ng-wè nwwunè tsa'a ngwùè ìfò, ka pè mæ nkwwè mēngyè, ka pè la'a ki yii mæ.'

⁸ Lenèla mīngə'è mītìjnhè ghè tsirè e a ta' à ngyè pè nìwighè ni nìyii pobè ndzàjè.

Ìmū ghè tònè e, ntiinè Ndò'nèmbÿè Nwùè wa ni à wa ntso'tè ìsà'a e la, à twu'tè mītìjnhè."

⁹ Pìfò pi àtzuè ishÿè pa pìtsùmè ni pobè pi pobè lè fànè'nè nkì ndzighè mbyè la ghè yii ki sòmnhè nkwwè ni pobè zæənè ndyè ì mæ nko'ò nkwwè ni à mænè nsìghè.

¹⁰ Pobè ghè tæmè a ndyè sàa ntiinè pobè pè pò ngə'è ni ì tsirè'nè e lo mbè'è ì kanjè ki tō aḡunè pobè. Pobè pè kyiinè shwəjè lo,

"Wè ngə'è mbòmpe àla' à ngwùunè!

Maa maa Babilònè; mbòmpe àla' à ni ì pænè ni mītìjnhè!

Wè kwìirè ngə'è zè aḡunè ta' à awà."

¹¹ Pìntanjè mītāanè amwuè àtzuè ishÿè ghè yii e nsòmnhè ntiinè ka ñònè itse a pè e ghu ni à ghè chi zwuunè ñpwwurè mītāanè ñpobè. ¹² ñpwwurè mītāanè pìghu lè pè goldè, ni silbà, ni mīghòorè mi tsænè pobè mītu'ù. Pèrè lè ki nchi mbè itsə'è ni pi tsùjnhè ni linènè, ni itsə'è pi pànè'nè pobè itsə'è ni pi tsùjnhè ni silkè, ni itsə'è pi pànè'nè ni bumè. ñpwwurè pìghu lè ki nchi mbè mbuurè ñpwwurè ìtsùmè ni pi tsùjnhè ni mītìghè, ni mbuurè ñpwwurè ìtsùmè ni pi tsùjnhè ni nisonjè ni àsæənè ni mītìghè mi tsænè, ni pyè ni pi tsùjnhè ni bronzè ni àtìjnhè pobè ñìghòorè ni maabèlè. ¹³ Pobè lè ki mbè ni ñpwwurè tsa'a sinamònhè, ni ñpwwurè àzhyè tsa'a, alyiinè, ni myrrh ghobè *frankincense*; mīlù'ù, ni mīghurè mi olivè, ni àpaanè nkwwè pobè nkwwè mīsànjè ni pi ghò'nè ishì'nè. Pobè lè ki mmè nshwùunè mīnyàamè ghobè mīmbyè mi ndzirè, ni pīlæmè ghobè pīkaligè, ni ñpù'ù pobè pànè pi misonjè.

¹⁴ Pìntanjè mītāanè pè shwəjè ambo ze lo,

"Ka ñpwwurè pa ìtsùmè ni ntìjnhè o wa ntà' à la pìrè e ambo ghò,

nkabè o ntsùmè pobè ñpòjè o ntsùmè myè, ka wè pè ghè pòjè pè o ni pèrè."

¹⁵ Pìntanjè mītāanè ni pi lè shwùunè'nè ñpwwurè pè nfù'ù nkabè ñzobè aḡunè ze ghè tyi'è tæmè a ndyè sàa ntiinè pobè pè mbò mbè'è pobè pè ni ngə'è ni à kìnè mbè ni zèrè. Pobè ghè yii ki sòmnhè. ¹⁶ Pobè ghè kyiinè lo,

"Wè ngə'è maa maa mbòmpe àla' à ngwùunè,

ghò wa ni wè lè mænè ngwì atsə'è ni pi tânè ni atsə'è ishì'nè àtse ni pi pa nfunjè ni linènè, ghobè atsə'è yè pànè'nè farè zhyè ni a pànè'nè ni bumè, mmè nkwwupè mbìjnhè o ni goldè, ni mīghòorè mi tsænè ghobè ìtu'ù!

¹⁷ Tyi'è aḡunè ta' à awà pi tsènjè mæ a nìwighè nkabè wè."

Pànè ni pobè nsùjè ñpanjè, pobè pànè ni pobè pa ndèrè a àkarè amwuè àpanjè, pobè pànè pìtsùmè ni pobè pa nfà' à amwuè àpanjè, pobè pànè ni pobè pa ntanjè a mītāanè amwuè nchyè tyi'è ntæmè a ndyè sàa, ¹⁸ nkwwè ni pobè zæənè'nè ndyè ì mæ nko'ò nkwwè ni pi lè mænè ntòonè e. Pobè lè mæ nkyiinè nshwəjè lo, "Mbòmpe àla' à ngwùunè itse ì lè pè mæ e ghu apè tsa'a mbòmpe àla' à ngwùunè zè! ¹⁹ Pobè lè kwìrè àpùbè àtzuè pobè mmè ngyii nsòmnhè nshwəjè lo, 'Wè ngə'è mbòmpe àla' à ngwùunè, alyi'è ni pànè ni pobè pænè ni ñpanjè amwuè nchyè lè fù'nè nkabè ñzobè aḡunè ñpwwurè ñpe pìno'nè. À pì àzwwumè e àtsùmè aḡunè ta' à awà.' ²⁰ Ñpwwurè pè ni ñìgha' à ntiinè ngə'è ni pi lè chyânè aḡunè mēngyè wa. Pànè pi Nwùè ni ngànjè ntwuumè Kristù pobè ngànjè ntwuumè Nwùè, ni pè ni ñìgha' à ntiinè Nwùè à sa' à ìsà'a e amwuè ndwwumè ni à lè kìnè ngìrè aḡunè pìghè." ²¹ Maa maa angèrè à lè tyi'è mbi'ì ñìghòorè ni ni fanjè'nè tsa'a àlwènjè mmà' à amwuè nchyè ghu ñìjnhè'nè nshwəjè lo, "Lè tsa'nè Nwùè à ghè m' à a maa maa mbòmpe àla' à Babilònè a ishÿè, ñwùè à chi ndzæənè e a zèrè apè.

²² Ka pi pè ghè chi zu'ù e ngyè nìlùnjè pobè yì pànè ni pobè pa ndzòbè mìnchyè, ni pànè ni pobè pa ntonjè

mìndonjè pòbè mìnntànjè amwuè ghò. Ka pè pè ghă chi zəənè e ngànjə àfà'á itse amwuè ghò, ka pè chi zu'ú e ngyè màsìnjè ni à wa ngò'ò ìpwuumè amwuè ghò.

²³ Nkà'á itse i la'a nchi nkìrè nkyà'á e amwuè ghò apè; pè chi ndzu'ú e ngyè ngìinè pòbè ndwuumè ngìinè amwuè ghò apè, ntiinè pìntanjè mìtäänə ìpò lè pè la pànè pìwùunə amwuè àtwuè ìshyá. Wè kùmè wè lòo mə nìkànjè ni pìchwirè ìtsò tsa nfighè pànè pè àtwuè ìshyá pìtsùmè ghu."

²⁴ Nwùè à lè chyá ngə'ə àtwuè Babilònè la ntiinè pòbè lè zhwuutənə ngànjə ntwuumè Nwùè pòbè pànè pì Nwùè farə pìtse pànè pa ni pòbè lè kwighənə amwuè àtwuè ìshyá la.

Pànè pì nìpwuurè yetè a Nwùè

19 Zè ànwùè a lè lànjè, ìndzu'ú ngyè ntìnjè ì furè a nìpwuurè mmə ndzòrè tsa'a àpùnjè pəənè mmə nkyiinè lo,

"Pəənè pè ngyetè a Nwùè. Nìchwarè, ni nìfanjè, ghobə mìtìnjè chyé ambo Nwùè.

² Mbə'nə ntsò'tə ìsà'a e ì pənə nkùnjə nkujə nki kù'nè! Ntiinə à lənə ìsà'a ntìnjè àkwàrè wa ni à wa nfighè pànè pì àtwuè ìshyá lo pòbè ghìrè a tìpònjè ni mìnwùè mì àfànè ìme la.

À kwùè àsoo ni à lè kwìrənə àləəmè ngànjə àfà'á ìze."

³ Pòbè ki nchi nkyiinè lo,

"Pəənè pè ngyetè a Nwùè. Ndyé ni ì furənə tsa'nə mbòmpə àl'a ngwùunə za ì mənə nsighè la ì wè nko'ò ndèrè àtìghə ni nkujè ni nkujè."

⁴ Pììnjəmè pa mìghumè mbaa ntsòbè nìkwàa ghobə mbuurè mìnnyàamè za nìkwàa lè kunè a ìshyá àkùbəkubè a mbyè Nwùè nsəəkè e ze wa ni à njaanənə ajuənə alənjə nìfò e nshwənjə lo, "Amen, pəənè pè ngyetè a Nwùè."

Jònə à zəənə a nìzo'ò Mòmbyə Ndzìrè wa

⁵ Lenəla ìntyí'ə ndzu'ú ngyè ì furè ajuənə alənjə nìfò nshwənjə lo, "Nì yetè a Nwùè ìwəənè, pìghə pa pìtsùmè ni nì pənə ngànjə àfà'á ìze; pìghə pa ni nì wa ngu'tè e, kə wè fanjè kə nkí." ⁶ Nki ndzu'ú ngyè itse ì mə ndzòrè tsa'a àpùnjè pəənè, mmə ndzòrè tsa'a nìfuuurè, mmə nkwiurè tsa'a mbənjè. Ngyè ghu ì lè mə nshwənjə lo, "Pəənè yetè a Nwùè. Mbə'nə Ndò'nəmbyə Nwùè Àko'ntsìrè ìwəənè à wa mbu'tè a njwùè ntsùmè. ⁷ Nì ghìrè pəənè pè ni nìgha'a, pəənè shwənjè lo pəənè pə nga'á mmə nsəəkè e! Mbə'nə nkwiurè ì kù'ú ambo mòmbyə ndzìrè a ni zo'ò, ngìinè a ki nchwutè mbìnjəmè mmə mbyabè. ⁸ Nwùè à lè njá e ni ìsàanè lo à mà'á atsə'ə yè ìshì'nè àtse ni pì tsùnjənə ni atsə'ə àtse ni pì pa nfunjè ni linènè." (Atsə'ə yè ìshì'nè zè a nèrè la mìnwùè mì pànè pì Nwùè mì təəmənə.)

⁹ Angèrè wa a tyí'ə nshwənjə ambo mìnjè lo, "Nwà'nè ànwùè zè lo, 'Mborè ì chyé ajuənə pànè pa ni pì wuunənə a ghobə ajuənə ndzò'ò Mòmbyə Ndzìrè wa.'" A chi nkwi'nè nshwənjə ambo mìnjè lo. "Lə àshwənjə nkùnjə nkujə ni a furənə ambo Nwùè." ¹⁰ Ntyí'ə nkunè a mìkwùè ze àkùbəkubè lo səəkè e, a shwənjè ambo

mìnjè lo, "Kò wè ghìrè a lenə! Nki mbə tyí'ə ngànjə àfà'á tsa'a ghò, nki mbə ta'á njònè ni à nùnjənə ntìnjəmè e ajuənə Yésù nki ntəəmè a ajuənə nkùnjə nkujə wa ni Yésù à wa nnèrè la. Səəkè pə a Nwùè ntiinə àshwənjə nkùnjə nkujə za ni Yésù à wa nshwənjə la a za njá mìtìnjè ambo pəənè a ni chwiitè ntwuumè Nwùè."

Njònè ni à ko'nə a ləəmə yì fuə wa à zhwuutè a nyàamè wa ni à furənə amwuè nchyə ghu nìnjənə

¹¹ Lenəla ìntyí'ə ndzəənè ntswùè nìpwuurè ì təəmè ghù ghìrè, ìnanjè ndzəənè a ləəmə yì fuə pì mə nfunjè a njònè ni à pənə àtwuè ni Njònè Nì À Pənə Nkùnjə Nkujə nki mmə ngìrè pànè zhyé a nkùnjə nkujə mbə'ə Nwùè. À wa nsa'á mìsà'a ìme la ni nkùnjə nkujə nki ndzònjè ngànjə kipaənə ìze. ¹² Ìmyé ìme pə tsa'a àləəmè ìmù, pìtìlàarè pì nìfò pìno'nə pə àtwuè ze, a pə ni nìlinè tsìtse ajuənə ze ni à kinə nzhyé e pə ze nzhyé ìsùmə nìlinè ghu. ¹³ À lè wí atsə'ə yè sàa ni pì tsùbənə amwuə àləəmè. Nìlinè itse ki mbə "Àshwənjə Nwùè."

¹⁴ Pìsoyi pì nìpwuurè lè wí atsə'ə pìfuə pì laanənə pìshì'nè ni pì tsùnjənə ni atsə'ə àtse ni pì pa nfunjè ni linènə, nko'ò àtwuè pìləəmə mmə ndzùnjè e. ¹⁵ Ìnwùə ntsòo yì ntsə'nə ì lè furè a ntswùè ze mbə zhyé ni à lòo chyá ngə'ə àtwuè pànè pì ìl'a'á ìtsùmè ghu. Ze àtwuè mbìnjəmè e à ghă pu'tè a ghobə ni mbò mì tìnjè, ki kyimè mìlù'ú ma ni mì pənə amwuə alyí'ə ni pì pa ntswu'ə mìntàamə mì mìlù'ú ghu la a ni nèrè àtsè ntìnjəmè Nwùè Àko'ntsìrè. ¹⁶ Pì lè njwà'nə nìlinè itse ajuənə atsə'ə yè sàa e pòbə ntaamè e lo, "Ìfò àtwuè pìfò pìtsùmè nki mbə Ndò'nəmbyə àtwuè pìndò'nəmbyə pìtsùmè."

¹⁷ Nchi ndzəənə a ghùtse angèrè a təəmè amwuə ntwuumè mmə nkyiinè ni ngyè ntìnjè ambo pìsìnjə pìtsùmè ni pèrə pa ntàarè àtìghə lo, "Nì tó nshwatè a ta'á alyí'ə ajuənə nìgha'á Nwùè ghu ngwùunə! ¹⁸ Nì tó nkwiurè mbòbè mbìnjəmè pìfò, ni yì ìtwuè pìsoyi, ni yì pànè pìwùunə, ni yì pìləəmə pòbə yì pəənè ni pòbə pa nko'ò ajuənə, ni yì pànè pìtsùmè, ni yì ìpù'ú pòbə pànè ni ka pòbə pə ghobə ìpù'ú, ni pànè pìwùunə farə pìkí." ¹⁹ Ntyí'ə ndzəənə a nyàamè ghù ntsə'nə wa pòbə pìfò pì àtwuè ìshyá ni pìsoyi ìpòbə pòbə shwatè a ta'á alyí'ə lo zònjè a njònè ni à ko'nə a ləəmə yì fuə wa pòbə ìpe pìsoyi. ²⁰ Pì lè kó a nyàamè ghù ntsə'nə wa pòbə ngànjè ntwuumè Nwùè yì pìchwirè wa ni à lè ghìrənə ìlènè ìnwùè pìyerənə yerənə ndòo nfighè pànè pa ni pòbè lè kwìirənə a àlènə nyàamè ghù ntsə'nə wa, nki mmə nsəəkè a titoo e wa. Pì lè mà'á a ghobə wè pìpaa a pìtìnjè amwuə àkìinè ìmù ni a za nkìrè ni ìmù ni ì wa ntòonè ka mìzùnjə. ²¹ Njònè wa ni à lè ko'nə a ləəmə yì fuə wa la à lè lòo ìnwùè ntsòo za ni ì lè furənə a ntswùè ze la nshwuutè pìfò pa pòbə pìsoyi ìpòbə pìtsùmè. Pìsìnjə tyí'ə nkwiurè mbòbè mbìnjəmè izobə tsa'nə pòbə kònjənə.

Satàanè à ghă pə amwuə mîtsanjè aḡunə ngu'ū nkaamè

20 Lenəla ndè zəənè angèrè a furè a nîpwuurè mmə nshwu'è, ntwu'tè a kyi nîntaamè ti ndwùutə tsa ghobə mîtsanjè mi tîḡnè a àpò ze. ² À lè kò a drăgònè wa ni à lè pənə ndùnè ìnyoorè wa ni à pənə Devèlè kè Satàanè, nkorè nnùḡè aḡunə ngu'ū nkaamè. ³ Angèrè wa à lè mà'à e amwuə nîntaamè ti ndwùutə tsa, ngwù'nè a tsèrə nki nfiḡnè lo mb'ə a chi nfuè nfiḡkè pànè pi àtwuè ìshyè tə mbyàa nkwùè ni ngu'ū za nkaamè lāḡənə. Ngu'ū nkaamè zè ghă lāḡè pî fuukè e mmyà'tè aḡunə mətùmə nkwùè.

⁴ Ntyi'è ndzəənè ìləḡə nîfò, pànè ni pi lè nwuunənə aḡunə lè pə pànè ni Nwùù à lè ḡānə a ghobə ni mîḡḡḡnè a ni pu'tè. Ndè ki nchi ndzəənè ìzhwùè pànè ni pi lè kwikənə. Pi lè zhwuutè a ghobə ntiinə pobə lè mənə nshwəḡnè mb'ə Yēsū nki mmə nshwəḡè ànwùè Nwùù. Pi lè ki nzhwuutè a ghobə ntiinə ka pobə lè səkəkə a ghobə a nyàamè ḡhù ntsēnə wa kè a titoo e, ka ki kwiirè a ghobə àlènè e aḡunə mîzènə kè aḡunə mbò ìmobə. Pobə lè zhwuumè a nîwighè tyi'è pu'tè pobə pi Kristù aḡunə ngu'ū nkaamè. ⁵ Ka pîkwuè pîtsùmè lè zhwuumè a ghobə a nîwighè tə mbyàa nkwùè ni ngu'ū za nkaamè lè lāḡənə. Lə ntsàambyè nkwùè ambo pəənè a ni zhwuumè a nîwighè. ⁶ Mborè ghobə nîlaanè chyè ambo pànè pa pyè ni pobə pənə amwuə ntsàambyè nîzhwuumè a nîwighè. Ka nîwighè ni à pənə amwuə Àzhwùè a pə e ni ìḡḡḡnè ìtse àtwuè pobə. Pobə ghă pə ngàḡə mà'à Nwùù pobə yî Kristù ki pu'tè àtwuè ìshyè pobə pi pobə aḡunə ngu'ū nkaamè.

Jònə a zəənè tsa'nə pi tsàarənə a Satàanè

⁷ Nkwùè ni ngu'ū nkaamè zè ghă myè, pî pi fuukè a Satàanè a ndā ìtsanjè ze. ⁸ Nkwùè ni à ghă furè a ndā ìtsanjè ḡhə, à ghă ḡhè fîkè pànè pi ìla'à ìtsùmè ni pənə amwuə pîpàa pi mbyè pə nîkwàa. Pîpàa pi mbyè pə nîkwàa la Gog pobə Magog. Satàanè à ghă shwatè a ghobə lo pobə chwu'tè mbîḡḡmè ndzòḡḡnè ntsòo. Ndùnè ghobə ghă pə tsa'a waakə ni à pənə a mbwùnə mi nchyə ḡhū nîḡḡnə. ⁹ Pobə lè siimè amwuə àtwuè ìshyè, nkamḡè alyi'ə ni pànè pi Nwùù pa nchyè, mbə mbòmpə àla'à e ni à kòḡənə. La ìmù i lè furè a nîpwuurè nshwu'è ntòonè a ghobə ni nkuḡè. ¹⁰ Pi lè mà'à a devèlè ni à lè mənə nfiḡkè a ghobə amwuə àkîinè ìmù ni à lè mənə ntòonè ka mîzùḡə, a alyi'ə ni pi lè mà'nə a nyàamè ḡhù ntsēnə wa ghobə ngàḡè ntwuumè Nwùù pîchwîrè wa; À ghă pə alyi'ə ni pobə ghă pə alyi'ə ni pobə ghă tyi'è zəənè ngə'è ni ìtwu'è ghobə nḡyè ni nkuḡè ni nkuḡè.

Nwùù a tso'tè mîsà'a mi pànè pi àtwuè ìshyè aḡunə ndwùèndzùmè nkwùè

¹¹ Ndè chi ndzəənè a ḡwùè a ḡaanè aḡunə maa maa aləḡə nîfò yè fuə. Àtwuè ìshyè ghobə nîpwuurè myiirè a mbyè ze ka pi chi ndzəənè e. ¹² Ndè zəənè pànè ni pobə lè kwikè mə, ni pànè pîwùunə pobə pîkî pobə

təəmè a mbyè aləḡə nîfò za. Ndè zəənè ìḡwà'nè pa ni Nwùù à lè ḡwà'nənə ngîrè mînwùè ìzobə amwuə la pèrə pə pînya'kənə. Pi lè ki nchi nya'kə a yètse àḡwà'nè ni a pənə ni mîlinè mi pəənè ni pobə ghă pə pobə pi Nwùù. Nwùù à ghă tso'tè mîsà'a mi pànè ni pobə kwikè mə zùḡè pə mînwùè ni pobə lè mənə ngîrè tsa'nə pi ḡwà'nənə amwuə ìḡwà'nè pa la. ¹³ Pànè ni pobə lè kwikənə amwuə nchyə ḡhū nîḡḡnə ghă lèrè ambo Nwùù lo pî sa'a mîsà'a ìmobə. Pànè ni pobə lè kwikənə nki mbə amwuə àla'à pànè ni pobə kwikè mə ghă ki lèrè ambo Nwùù lo à sa'a mîsà'a ìmobə. Pi ghă tso'tè mîsà'a ìmobə zùḡè mînwùè ni pobə lè mənə ngîrè. ¹⁴ Pi lè mà'à a nîwighè ghobə àla'à pànè ni pobə kwikè mə amwuə àkîinè ìmù. Àkîinè ìmù zè a nîwighè ni à pənə nîwighè amwuə Àzhwùè. ¹⁵ Nwùù wa ntsùmè ni ka pî lè zəənè e nîlinè ìtse amwuə àḡwà'nè nîchyèmbýè la, pi lè mà'à e amwuə àkîinè ìmù.

Jònə à zəənè Nîpwuurè tsî shwuè ghobə Àtwuè ìshyè yè shwuè

21 Ndè tyi'è ndzəənè nîpwuurè tsî shwuè ghobə àtwuè ìshyè yè shwuè. Nîpwuurè tsî ntsàambyè ghobə àtwuè ìshyè yè ntsàambyè lè myè mə, ka nchyə ḡhū nîḡḡnə ki mbirè e. ² Ndè zəənè mbòmpə àla'à ngwùunə yî ndaanənə ni ì pənə Yèrusalèmè yî shwuè tsa'nə à furènə a nîpwuurè ambo Nwùù. Nwùù à lè tsùnkè e tyi'è tsa'nə pəngyè pa ntsùnkè a ngîinè a kù'nè a ni zo'ò. ³ Ndè zu'ù ngyè ntîḡḡnè ì furè aḡunə aləḡə nîfò za nshwəḡè lo, "Alyi'ə ni Nwùù à wè nchyè a zə pobə pi pànè pi mîsoḡə tîtsòḡè! À chyè pobə pi pobə, pobə pə pəənè ìpe, Nwùù àtwuè ìpîḡḡmè e à pə pobə pi pobə ki pə Nwùù ìghobə. ⁴ À zəə nchyè ìmyè ìtsùmè a ìmyè pobə. Ka nîwighè a pə ghă chi pə e ḡhū kè àsòmḡnè, kè nîyîi, kè àndzaḡə. A ghă pə a lenə ntiinə mînwùè mîlwnè ma lāḡè mə."

⁵ Lenəla ze wa ni à lè nwuunənə aḡunə aləḡə nîfò la à lè shwəḡè lo, "Ngwè ngîrè àzwuumè àtsùmè a tyi'è yè shwuè!" Nki nchi nshwəḡè lo, "Nwà'nè a zə a ìshyè, ntiinə ìshwəḡḡnə pə ni ngwè nshwəḡè lə a ìshwəḡḡnè ni mb'ə pànè nùḡè mîntîḡḡmè ìmobə aḡunə, nki mbə ìshwəḡḡnè nkùḡə nkuḡə." ⁶ A chi nshwəḡè ambo mîḡḡè lo, "A ḡhîrè mə! Nchyè mbə Alfàa nki mbə Omegà; nchyè mbə mbî'nə nki mbə ndwùutə. Njònè wa ntsùmè ni nḡyè nchyè ì zaḡənə e la mbi ḡā e ni nchyə wa ni i wa nfuè amwuə nîmwurè ìshyè wa ni ḡwùè à wa nnò wèrə mbə ni nîchyèmbýè la. Mbi ḡā e ni nchyə ḡhū la tîḡhū à twuè nkabè ìtse. ⁷ Mbi ḡā a ḡònè wa ni à zòḡḡnə ngə'è ntsàarè ni ìpwuumè pə ìtsùmè: Mbi pə Nwùù e, à ki mbə moonè mə. ⁸ La ngè aḡunə ngàḡə àkwàrè, ni pànè ni ka pobə pîimè a ghobə a Nwùù, ni pànè ni pobə pa ngîrè mînwùè mi ntsîḡḡnə, ni pànè ni pobə pa nzhwuutè, ni pànè ni pobə pa ngîrè a məḡhàbè, ni ngàḡə mîkàḡè, ni pànè ni pobə pa nsəkəkə pîtitoo pobə ngàḡə pîchwîrè ìtsùmè, àzobə alyi'ə ghă pə la àkîinè ìmù za ni a za ntòonè ka mîzùḡə la. Nîwighè wè à chyè mbə la nîwighè amwuə Àzhwùè."

Jònè a zəənhè a Yèrusalèmè yì shwùè

⁹ Ta'à angèrè wa ìtse amwuə pəngèrè pa sàmbaa ni pi lè twu'tənhè ìkanjè ndwùèndzùmè ngə'ə pa sàmbaa a tō nshwənjè ambo mɪnjè lo, "Tō fɪnèrè o ni ngɪnè ni à pənə ngwùuè Mòmbyə Ndzirè wa." ¹⁰ Àzhwùè Nwùè a lè chi nshwu'è aɲunə mɪnjè, angèrè wa a lòo mè nko'ò ndèrè àtwuè tèsàa mbarè. À lè nèrè mè ni Yèrusalèmè ni à pənə mbòmpə àla'ə yì ngwùunə yì ndaanənə a furè a nɪpwuurè ambo Nwùè mmə nshwu'è a ìshyè. ¹¹ À lè mə ntsiinè ni Àghu'tè Nwùè. Mbòmpə àla'ə ngwùunə za ì lè mə ntsiinè tsa'a nìghòorə tsì tsənə, mmə ntsiinè tsa'a jaspà, nki mmə ntsiinè tsa'a glasè. ¹² Nka'à ni ì lè faɲənə nki nsàa àtìghə ì lè kamnè mbòmpə àla'ə ngwùunə za. ì lè pə ni mɪntswùè mi nka'à ntsòbè ipaa, pəngèrè ntsòbè ipaa ki mmə mbyabè mɪntswùè mi nka'à mèrə mə. Pi lè ɲwà'nè mɪlinè mi ngwà'rè ndā ìpoonè pi Israel pa ntsòbè ipaa aɲunə mɪntswùè mi nka'à mèrə mə. ¹³ Nka'à ghu ì lè pə pɪpàa nɪkwàa. Mɪntswùè mi nka'à lè pə a pàa nsa'a nwùumè mɪntarə, mbə a pàa ngwènè nwùumè mɪntarə, mbə a pàa mɪk'ò'nə mɪntarə, nki mbə a pàa mɪtɪnjə mɪntarə. ¹⁴ Pi lè korè nka'à wè àtwuè mɪghòorə mɪwùunə ntsòbè ipaa. Pi lè ki ɲwà'nè mɪlinè mi ngànjə ntwuumè mòmbyə nìshwà'ə wa ntsòbè ipaa aɲunə.

¹⁵ Angèrè wa ni à lè shwənjənə mɪnwùè mə mɪtsùmè ambo mɪnjè la à lè twu'tè àtìghə ni pi tsùnjənə ni goldè, mmə ndòo a zèrə mmɪnkè mbòmpə àla'ə ngwùunə za ghu ghobə mɪntswùè mi nka'à ìme ghobə ìsà nka'à ìpe. ¹⁶ Mbòmpə àla'ə zə ì lè pə ni ìsà nɪkwàa ni lè pənə ndənjə ndənjə aɲunə nɪsàa a ìshyè ghobə nɪfanjè. Angèrè wa à lè lòo àtìghə za a ni mɪnkè mbòmpə àla'ə za. ì lè pə pɪkilometà nkaamə ipaa ni nki'rə nɪkwàa. Nɪsàa e nko'ò àtìghə ni nɪfanjè e ghobə nɪsàa e a ìshyè a ki mbə ndənjə ndənjə. ¹⁷ Angèrè wa à lè ki mmɪnkè nɪsàa nko'ò àtìghə nka'à mbòmpə àla'ə za a pə pɪmetà mɪghumə ntuurè ntsòbè ntuurè a ni zùnjə tsa'nə pànə pa mmɪnkè ìpwuumè. ¹⁸ Pi lè korè nka'à wa ni jaspà, ntyi'è nkorè mbòmpə àla'ə ghu ni goldè ni à laanənə nki mmə ntsiinè tsa'a glasè yì fuə. ¹⁹ Pi lè lòo mbuurè mɪghòorə mi tsənə ntsùmè ndòo nkorè àtsirè nka'à mbòmpə àla'ə ngwùunə ghu ghu. Ntsàambyə nìghòorə à lè pə jaspà, chyè ni ni paatənə pə safayà, nòmbàa pitarə a pə agètè, nòmbàa nɪkwàa a pə emeràdè, ²⁰ nòmbàa pitaanə a pə onix, nòmbàa ntuurè a pə kànyànə, nòmbàa sàmbaa a pə chrysolite, nòmbàa nɪfàamə a pə beryl, nòmbàa nɪpwù'ə a pə topàzè, nòmbàa nìghumə a pə Krisoprèsè, nòmbàa ntsòbè mo'ò a pə jasintè, nòmbàa ntsòbè ipaa a pə ametistè. ²¹ Mɪntswùè mi nka'à mɪghu ntsòbè ipaa lè pə ìtu'ù ntsòbè ipaa. Ta'à ntswùè nka'à a pə ta'ə àtu'ù. Àlànə yè wùunə a lè tomnə amwuə mbòmpə àla'ə zè ni pi tsùnjənə ni goldè ni à lè mənə ntsiinè tsa'a glasè. ²² Ka ndè zəənhè mè Ndā Mìshwà'ə Nwùè amwuə mbòmpə àla'ə ngwùunə zè ntiinə Ndò'nəmbýə Nwùè Àko'ntsirè pobə Mòmbyə Ndzirè Nwùè wa chyè mbə tsa'a Ndā Mìshwà'ə Nwùè zè. ²³ Ka mbòmpə àla'ə za ì

chi ntà'ə e a nwùumè kè məɲwigrè lo a kyà'ə e ntiinə nɪtsiinè Nwùè à wè nkyà'ə e tyi'è tsa'nə Mòmbyə Ndzirè Nwùè wa à wè nki mmə nkyà'ə e tsa'a làamə ²⁴ Pànə pi àtwuè ìshyè ghə chyè aɲunə nka'ə e wè, pɪfò pi àtwuè ìshyè àtsùmè ki ndòo ìpwuumè nka'bè ìpobə ntò ni pèrə amwuə mbòmpə àla'ə zè. ²⁵ Ka pi pə ghə wù'nè e mɪntswùè mi nka'à mə ntsòbè ipaa nkwùè ìtse, ntiinə ka ìtwu'è ì pə ghə pə e ghu. ²⁶ Pi ghə lòo ìpwuumè pɪshì'nè ghobə ìpwuumè nka'bè pànə pi àtwuè ìshyè tō amwuə mbòmpə àla'ə ngwùunə zè. ²⁷ Ka àzwuumè ntsɪnjə atse a pə ghə kwuunə e amwuə, kè ɲònè ni à wa ngɪrè ìnwùè ntsɪnjə kè ngànjə pɪchwirè. À ghə kwuunə e tyi'è pànə pa ni pi ɲwà'nənə mɪlinè ìmobə amwuə àɲwà'nè nɪchyəmbýə Mòmbyə Ndzirè Nwùè wa.

Jònè a zəənhè nchyə ni ì wa ɲɲà a nìchyəmbýə wa ni à ghoɲənə ni nkuɲè ni nkuɲè

22 Angèrè wa à lè ki nnèrè mè ni ndòorè nchyə wa ni nchyə e ì wa ɲɲà a nìchyəmbýə, ì laanè ntsiinè tsa'a glasè. Ndòorè nchyə wa lè furè aɲunə alənjə nɪfò Nwùè pobə yè Mòmbyə Ndzirè Nwùè wa, ² nkuɲnə nshwu'è a tɪtɪrè àlànə yè wùunə a mbòmpə àla'ə ngwùunə gha. Mɪtìghə ni mɪntàamə ìme ma ngɪrè lo pànə pə ni nìchyəmbýə lè pə a mbwùnə mi nchyə gha pɪpàa pɪtsùmè. Mɪtìghə mɪghu lè mə ndzumè mbuurè mɪntàamə mi àtìghə ntsòbè ipaa aɲunə ɲwigrè. Mɪfuə mi mɪtìghə zè lè pə afuə a ni parè pànə pi àtwuè ìshyè. ³ Ka àzwuumè atse ni Nwùè à chyànə ndòonə aɲunə a pə ghə pə e amwuə mbòmpə àla'ə ghu, la alənjə nɪfò Nwùè ghobə yè Mòmbyə Ndzirè Nwùè wa a ghə təəmè amwuə, ngànjə àfà'ə Nwùè mə səkəkè e. ⁴ Pobə ghə zəənhè ìsìghè Nwùè, nɪlinè ìtse ki mbə aɲunə mɪzènə ìmobə. ⁵ Ka ìtwu'è ì pə ghə pə e ghu, pobə ki nchi ntà'ə a ghobə a làamə kè nwùumè lo à kyà'ə a ghobə apè, ntiinə Ndò'nəmbýə Nwùè la nka'ə ìghobə, lenəla pobə pu'tè ni nkuɲè ni nkuɲè.

Jònè a zəənhè tsa'nə Yèsù à ghə tō

⁶ Angèrè wa à lè shwənjè ambo mɪnjè lo, "Zhyè lo ìshwənjè pè ni ngwè nshwənjè ambo ghò lə a nkùnjə nkuɲə, nki mbə ìshwənjè ni mbə'ə wè nùnjə ntiɲjə aɲunə. Ndò'nəmbýə Nwùè wa ni à wa ɲɲà Àzhwùè e ambo ngànjə ntwuumè ìze lo pobə chwiitè ntwuumè e la à twuumè angèrè e lo à nèrè mɪnwùè ni mèrə fa'a furè ambo ngànjə àfà'ə ìze."

⁷ Yèsù a shwənjè lo, "Nì zəənhè, nkwùè ipaa ntò! Mborè ì chyè ambo ɲònè ni à nùnjənə mɪnwùè ni pi ɲwà'nənə amwuə àɲwà'nè zè. Mɪnwùè mə ghə lòo alyi'è la amwuə nkwùè ni ì pònjè tō."

⁸ Mɪnjè Jònə, ndè zu'ù nki ndzəənə mɪnwùè mèrə mə. Nkwùè ni ndè zu'nə nki ndzəənə mɪnwùè mèrə mə la, ndè kunə a mbyè angèrè wa ni à lè nèrənə mè ni mɪnwùè mə àkùbəkubè lo səkəkè e. ⁹ La a shwənjè ambo mɪnjè lo, "Kò wè ghìrè a lenə. Nki mbə àzà la ngànjə àfà'ə Nwùè tsa'a ghò ni pilyimə ìpò a ndzùmè Kristù pa ni pobə pənə ngànjə ntwuumè Nwùè la pobə pànə pa

ni pobə pa nnùjə ànwùè za ni àjwà'nè zè a za nshwəjə la. Səəkə pə a Nwùè!" ¹⁰ A chi nshwəjə ambo mɛjə lo, "Kò wə ləəmè o pəənè ni mɛnwùè ni mi ghă lòo alyi'ə ni pi jwà'nənə amwuə àjwà'nè zə, ntiinə nkwwùè ni mɛnwùè mèrə mə ghă furè ì paatè; ¹¹ Njònè ni à wa ngìrè a tìpòjə à làjə ni mbyè ntə ngìrè mɛnwùè mi tìpòjə ìme. Njònè ni à wa ngìrè mɛnwùè mi ntsɛjə la à làjə ni mbyè ntə ngìrè mɛnwùè mi ntsɛjə ìme, jònè ni à wa ngìrè mɛnwùè mi təəmənə la à làjə ni mbyè ntə ngìrè mɛnwùè mi təəmənə ìme, jònè ni à laanənə la à laanè ndèrè ni mbyè." ¹² Yēsù a shwəjə ambo mɛjə lo, "Nì zəənè mbi fa'a tō, ngwè ntwu'tè mɛntso'nè mi àfà'a mi jwùè ntsùmè, mbi ki tso'ò àfà'à jònè la tsà'nə à fà'nə. ¹³ Nchi mbə Alfàa nki mbə Omegà, mbə Ntsàambyè nki mbə Ndwùèndzùmè, mbə Nìpi'nənə nki mbə Ndwùutə. ¹⁴ Mborè ì chyè ambo pànè pa ni pobə sùu mə itsə'ə ìpobə pìsàa, lenəla pobə tyi'è mbə ni ìtìjə a ni làjə amwuə mɛntswùè mi nka'à nkwuunə amwuə mbòmpə àla'à ngwùunə za, njiilo pobə zìghè mɛntàamə mi àtìghə ma ni mèrə ma jəjə a nìchyəmbyè la. ¹⁵ La pànè ni pobə ghă ghonjə a àpyiinə à ghă pə pànè ni pobə pa ngìrè mɛnwùè mi ntsɛjə, pobə ngàjə nìkàjə, pobə pànè ni pobə pa ngìrè a məghàbè, pobə pànè ni pobə pa nzhwuutè, pobə pànè ni pobə pa ngu'tè pìtitoo, pobə pànè ni pobə pa nkòjə a ni nyii a chwirè nki mmə nnyii chwirè. ¹⁶ Mìjə, Yēsù, ntsàa mə angèrè mə lo à tō nshwəjə mɛnwùè mə amwuə ìshwatè ìpìghə.

Nì zhyè lo mɛjə jwùè ngwàrè ìfò Dàfirè, nki mbə sanjə ni à wa ntà a nkò'ò njyè."

¹⁷ Àzhwùè Nwùè pobə ngìnè pə nshwəjə lo, "Tō!"

Njònè wa ntsùmè ni à wa ndzu'ù ànwùè zè à ki nshwəjə lo,

"Tō!"

Njònè wa ntsùmè ni njyè nchyè ì zaənə e à tō nnò nchyə wa ni i wa jəjə a nìchyəmbyè àffíí.

Jònə a shwəjə a ndwùèndzùmè àshwəjə e

¹⁸ Ngwè nkwatè a jwùè ntsùmè wa ni à wa ndzu'ù mɛnwùè ni pi jwà'nənə amwuə àjwà'nè zè mbə mɛnwùè mi ghă tō. Njònè ìtse à tə mbəla nkwi'nè ànwùè àtse amwuə àjwà'nè zè, yi Nwùè ki kwi'nè mɛngə'è mɛtìjə a jəjə ze tsa'a myè ni pi jwà'nənə amwuə àjwà'nè zè la. ¹⁹ Kə jwùè à tə fuukè àshwəjə àtse a jəjə mɛnwùè ni mi pənə amwuə àjwà'nè zè mbə'ə mɛnwùè ni mi ghă lòo alyi'ə, yi Nwùè ki kwiirè àze alyi'ə mɛntàamə mi àtìghə ni mi furənə a jəjə àtìghə nìchyəmbyè za. Nwùè ki fuukè àze alyi'ə amwuə mbòmpə àla'à ngwùunə yì ndaanənə za. Pi jwà'nè ìnwùè pèrə pə amwuə àjwà'nè zè. ²⁰ Ze wa ni à zəənənə mɛnwùè mə mɛtsùmè à wə nshwəjə lo, "A lenə, mbi fà'a tō." Amen. Tō, Ndò'nəmbyè Yēsù. ²¹ Àpòjə ntìjə Ndò'nəmbyè Yēsù Kristù à pə a jəjə pànè pi Nwùè pìt-sùmè. Amen.